

Bundel van de Raadsavond van 8 mei 2017

Agenda bijlagen

Uitnodiging en agenda raad 8 mei 2017 - 17uit01485.pdf

- 0 ALGEMEEN
 - BURGERRONDVRAAG
 - INVENTARISATIE INSPREEKRECHT BURGERS
- 1 Opening en mededelingen.
- 2 Vaststellen van de agenda.
- 3 Gebruik spreekrecht burgers.
- 4 Vaststellen besluitenlijst van de openbare vergadering van 20 maart 2017 en bespreking lijst toezeggingen raad en commissies en de besluitenlijsten van het Presidium, de raadscommissies Bestuur, Grondgebied en Burger en Samenleving.
 - 1. Besluitenlijst openbare vergadering gemeenteraad Duiven 20 maart 2017 - 17int00478.pdf
 - 1.1 aangenomen motie opheffen besluit toestaan fietsen in voetgangerszone centrumgebied - PvdA-GroenLinks en D66 - raad 20 maart 2017.pdf
 - 1.2 unaniem ingediende en aangenomen motie Accountantsverklaring bij jaarrekening - raad 20 maart 2017.pdf
 - 2. Besluitenlijst Raadspresidium 10 april 2017 - 17int00634.pdf
 - 3. Besluitenlijst Raadscommissie Bestuur 10 april 2017 - 17int00635.pdf
 - 4. Besluitenlijst Raadscommissie Grondgebied 11 april 2017 - 17int00637.pdf
 - 5. Besluitenlijst Raadscommissie Burger & Samenleving 13 april 2017 - 17int00638.pdf
- 5 Lijst ingekomen stukken.
 - 1a. get RVS Ingekomen stukken raad 8 mei 2017 - 17RV034.pdf
 - 1b. onget RVS Ingekomen stukken raad 8 mei 2017 - 17RV034.pdf
- 5.a Bijlage A - Voor kennisgeving aan te nemen.
 - 0. Lijst A - ingekomen stukken 8 mei 2017 - 17int00410.pdf
 - 1.1.1 VNG - Ledenbrief 17015 CvALOGA 1704 - FLO-overgangsrecht wijziging leeftijdsafhankelijke factoren.mht
 - 1.1.2 VNG - Ledenbrief 17016 CvALOGA 1705 - Aanpassing verplaatsingskostenregeling verhuisplichtige ambtenaren.mht
 - 1.1.3 VNG - Rectificatie Ledenbrief 17003 Wijziging Modelverordening leges.mht
 - 1.1.4 VNG - Ledenbrief 17017 - Nieuw verantwoordingsproces informatieveiligheid.mht
 - 1.2 Burgemeester en griffier - Memo boeking kosten ondersteuning - 17int00333.pdf
 - 1.3 Prov Gelderland afd KOB - IBT - update databank.mht
 - 1.4 Rekenkamercommissie - Jaarverslag 2016 en Jaarprogramma 2017.pdf
 - 1.5a RDA - Zienswijze Hondenbeten aan de Kaak gesteld Preventie van Ernstige Hondenbeten bij Mens en Dier.pdf
 - 1.5b Brochure RDA Houderijvoorschriften Honden.pdf
 - 1.6 Werkgeverscommissie Duiven - 6 april 2017 - Stand van zaken Werving en selectieprocedure Raadsgriffier - 17uit01394.PDF
 - 1.7 College van B&W - Kennisgeving Onthulling herdenkingsmonument broers Meuwsen.pdf
 - 1.7a Uitnodiging Onthulling herdenkingsmonument broers Meuwsen.pdf
 - 1.8 Stadsregio Arnhem Nijmegen - Brief vertraging jaarrekening 2016 - 17ink00720.pdf
 - 1.9a Prov Gelderland - brief aan De raden van de Gelderse gemeenten.pdf
 - 1.9b Prov Gelderland - Begrotingscirculaire.pdf
 - 1.10 email Detailhandel NL - Brochure Detailhandel Nederland Uw kiezers onze klanten Gemeenteraadsverkiezingen 2018.mht
 - 1.10a Detailhandel NL - Brief aan de lokale politieke partijen.pdf

- [1.10b Detailhandel NL - Retailvisie McKinseyCompany november 2016.pdf](#)
- [1.10c Detailhandel NL - Uw kiezers onze klanten - Brochure gemeenteraadsverkiezingen 2018.pdf](#)
- [2.2 Raad van State - Uitspraak inzake omgevingsvergunning Hornbach Duiven - 17ink00496.pdf](#)
- [2.3 Planning werkzaamheden centrum.pdf](#)
- [2.4 College van B&W - Antwoordbrief aan dhr Kampschreur inzake bouwmogelijkheden.pdf](#)
- [2.5 WRIJ - email voor alle fracties in de gemeenteraad over samenwerking inzake klimaatverandering..mht](#)
- [2.5a WRIJ - gemeente en waterschap - samen schouders onder klimaatverandering.pdf](#)
- [2.5b WRIJ - Investeringsagenda-voor-Kabinetsformatie-2017-Naar-een-duurzaam-Nederland-2017.pdf](#)
- [2.5c WRIJ - Pamflet-Naar-een-duurzaam-Nederland-2017.pdf](#)
- [2.5d WRIJ - 2017-02-17 klimaatbestendige-gemeenten \(positionpaper\).pdf](#)
- [2.6 D66 - Art. 37-vragen Fase II Vitaal Centrum Duiven.pdf](#)
- [3.1.1 VNG -Ledenbrief 17019 - Naar een nieuw cultuur- en erfgoedbeleid.mht](#)
- [3.1.2 VNG - Ledenbrief 17020 - Contractering en financiering van drie landelijke instellingen Sociaal Domein.mht](#)
- [3.2 mw B. Rutjes Burgerkrachtcollectief - email Kansen voor Pleegzorg.pdf](#)
- [3.2a Aanmelding werkgroep Pleegzorg.pdf](#)
- [3.2b Kansen voor Pleegzorg.pdf](#)
- [3.2c Conferentie Kansen Pleegzorg Centraal Gelderland.pdf](#)
- [3.3 Verslag AB Presikhaaf 23december2016.pdf](#)
- [3.4 Presikhaaf Bedrijven - Kwartaalbericht 2017-01.pdf](#)
- [3.5 Stg Spel en sportinstuif Gehandicapten De Liemers - brief subsidieaanvraag.pdf](#)
- 5.b Bijlage B - Ter overweging en eventueel ter bespreking.
 - [0. Lijst B - ingekomen stukken 8 mei - 17int00409.pdf](#)
 - [1.1 Regio Arnhem Nijmegen - Brief Voorlopige jaarrekening 2016 - 17ink00723.pdf](#)
 - [1.1a Regio Arnhem Nijmegen - Financien 2018 - 17ink00721.pdf](#)
 - [1.1b Regio Arnhem Nijmegen - Brief Conceptbegroting 2018 Regio A-N - 17ink00722.pdf](#)
 - [1.2 Stadsregio Arnhem Nijmegen - email bij Programmaverslag 2016 inclusief jaarrekening.mht](#)
 - [1.2a Stadsregio Arnhem Nijmegen - Brief aan gemeenteraden jaarrekening 2016.pdf](#)
 - [1.2b Stadsregio Arnhem Nijmegen - Concept Programmaverslag Stadsregio A-N In liquidatie 2016.pdf](#)
 - [2.1a Brief ODRA bij Jaarstukken 2016 - begrotingswijziging 2017 en ontw Meerjarenprogr begroting.pdf](#)
 - [2.1b ODRA - Jaarstukken 2016.pdf](#)
 - [2.1c ODRA - 1e begrotingswijziging 2017.pdf](#)
 - [2.1d ODRA - Ontwerp Meerjarenprogrammabegroting 2018-2021.pdf](#)
 - [3.1 College van B&W - Beantwoording vragen PvdA inzake Presikaaf Bedr - 17uit00830.pdf](#)
 - [3.2 College van B&W - Kennisgeving Evaluatie Participatiewet 2016 - 17int00359.pdf](#)
 - [3.2a Evaluatie Participatiewet 2016 - 17int00374.pdf](#)
 - [3.3 College van B&W - Kennisgeving Bestuursrapportage 2016 RSD de Liemers - 17int00378.pdf](#)
 - [3.3a Bestuursrapportage 2016 RSD de Liemers - 17int00405.pdf](#)
 - [3.4 FNV - Rappport lokale monitor 2016 - 17int00452.pdf](#)
 - [3.5 VGGM - Concept jaarstukken 2016 en ontwerpbegroting 2018 - 17ink00622.pdf](#)
 - [3.6 College van B&W - Kennisgeving Kinderen in Tel - 17int00560.pdf](#)
 - [3.6a Rapportage Kinderen in Tel-Gemeente-Duiven - 17int00563.pdf](#)
 - [3.7 Regio Centraal Gelderland - Raadsinformatiebrief MGR SDCG.pdf](#)
- 5.c HAMERSTUKKEN
- 6 Nota Activerings- en afschrijvingsbeleid.
 - [1a. RVS Nota Activerings en afschrijvingsbeleid Duiven 2017 - 17RV020.pdf](#)
 - [1b. onget RVS Nota Activerings en afschrijvingsbeleid Duiven 2017 - 17RV020.pdf](#)

2. [Getekend CVS Nota Activerings en afschrijvingsbeleid - 17int00667.pdf](#)
3. [concept Raadsbesluit Nota Activerings en afschrijvingsbeleid Duiven 2017 - 17RB013.pdf](#)
4. [Nota Activerings- en afschrijvingsbeleid Duiven 2017 - 17int00474.pdf](#)
- 7 Vaststellen Bouwkostenbeleid.
- 1a. [RVS Bouwkostenbeleid - 17RV018.pdf](#)
- 1b. [onget. RVS Bouwkostenbeleid - 17RV018.pdf](#)
2. [Getekend CVS Bouwkostenbeleid - 17int00672.pdf](#)
- 3a. [Concept RBS Bouwkostenbeleid gemeente Duiven 2017 - 17RB010.pdf](#)
- 3b. [Concept RBS 2e Wijziging Verordening leges omgevingsvergunning 2017 - 17RB011.pdf](#)
4. [Bouwkostenbeleid - 16int04013.pdf](#)
5. [Besluit vaststelling UAV 2012 - 17int00480.pdf](#)
- 8 Regionaal Programma Werklocaties.
- 1a. [RVS Concept Regionaal Programma Werklocaties - 17RV022.pdf](#)
- 1b. [onget RVS Concept Regionaal Programma Werklocaties - 17RV022.pdf](#)
2. [Getekend CVS Concept Regionaal Programma Werklocaties - 17int00673.pdf](#)
3. [Concept raadsbesluit Concept-Regionaal Programma Werklocaties - 17RB017.pdf](#)
4. [Zienswijze gemeente Duiven op concept RPW - 17uit01138.pdf](#)
5. [Regionaal Programma Werklocaties 17 februari 2017 - 17E000940.pdf](#)
6. [Brief Provincie Gelderland met reactie op concept RPW - 17E000955.pdf](#)
- 9 Herijking Vrijwilligersbeleid.
- 1a. [RVS Herijking Vrijwilligersbeleid - 17RV024.pdf](#)
- 1b. [onget RVS Herijking Vrijwilligersbeleid - 17RV024.pdf](#)
2. [Getekend CVS Herijking Vrijwilligersbeleid - 17int00674.pdf](#)
3. [concept Raadsbesluit Herijking Vrijwilligersbeleid - 17RB015.pdf](#)
4. [Vrijwilligersbeleid gemeente Duiven - 17int00509.pdf](#)
- 9.a DISCUSSIESTUKKEN
- 10 Initiatiefvoorstel GroenLinks- voorzet tot inbreng voor de begroting 2018 - 2022.
1. [Initiatiefvoorstel GroenLinks voorzet tot inbreng voor begroting 2018 - 2022 - 17uit00758.pdf](#)
2. [Reactie van B&W op initiatiefvoorstel GroenLinks voorzet begroting - 17uit00838.pdf](#)
3. [Getekend CVS Intitatiefvoorstel GroenLinks - voorzet begroting 2018 - 2022 - 17int00668.pdf](#)
- 11 Vaststellen Beleidsnota Wonen.
- 1a. [RVS Woonvisie en Woonagenda gemeente Duiven 2017 - 17RV019.pdf](#)
- 1b. [onget RVS Woonvisie en Woonagenda gemeente Duiven 2017 - 17RV019.pdf](#)
2. [Getekend CVS Beleidsnota Wonen - 17int00671.pdf](#)
3. [concept RBS Woonvisie en Woonagenda 2017 - 17RB014.pdf](#)
4. [Woonvisie 2015 en Woonagenda 2017 tot 2020 gemeente Duiven - 17int00421.pdf](#)
5. [Tabellenboek Woonvisie 2015 en Woonagenda 2017 tot 2020 gemeente Duiven - 17int00518.pdf](#)
6. [Woningbouwprognose 2017-2025.pdf](#)
- 12 Vernieuwen inrichting raadzaal, discussiesysteem en presentatievoorziening.
- 1a. [getek. raadsvoorstel nieuwe inrichting en groot onderhoud raadzaal en aanpassing KCC gemeentehuis - 17RV023.pdf](#)
- 1b. [ongetek. raadsvoorstel nieuwe inrichting en groot onderhoud raadzaal en aanpassing KCC gemeentehuis - 17RV023.pdf](#)
2. [getek. CVS Nieuwe inrichting en groot onderhoud raadzaal en aanpassing KCC gemeentehuis - 17int00670.pdf](#)
3. [Concept Raadsbesluit nieuwe inrichting en groot onderhoud raadzaal en aanpassing KCC - 17RB027.pdf](#)
4. [Programma van eisen herinrichting raadzaal en aanpassing KCC gemeentehuis Duiven - febr. 2017.pdf](#)
5. [Samenvattende motivatie burgemeester en Werkgroep herinrichting raadzaal keuze optie B van C & I te Westervoort.pdf](#)

	<u>7. Kostenraming herinrichting raadzaal - minimale en maximale variant - 30-3-2017.pdf</u>
	<u>8. brief aan Concepts & Images de heer en mevr. Van Hekke betr. ontwerpen nieuwe inrichting raadzaal en aanpassen KCC gemeentehuis Duiven - 17uit00620.pdf</u>
	<u>9. brief aan VOM-Architecten de heer Paul van Olden betr. ontwerpen nieuwe inrichting raadzaal en aanpassen KCC gemeentehuis Duiven - 17uit00623.pdf</u>
	<u>10. brief aan Concepts & Images betr. toezending beoordelingscriteria beoordeling ontwerp herinrichting raadzaal en KCC gemeentehuis Duiven - 17uit00983.pdf</u>
	<u>11. brief aan VOM-Architecten betr. toezending beoordelingscriteria beoordeling ontwerp herinrichting raadzaal en KCC gemeentehuis Duiven - 17uit00984.pdf</u>
	<u>12. offerte Uniflex vervangen tussenwand - paneelwand door mobiele glaswand - 17-3-2017.pdf</u>
	<u>C&I - presentatie herinrichting raadzaal en KCC - 28 maart 2017.pdf</u>
	<u>VOM-Architecten - presentatie herinrichting raadzaal en KCC - 28 maart 2017.pdf</u>
	<u>14. Pro Duiven - Amendement Toegankelijkheid Raadszaal 08052017.pdf</u>
	<u>15. Pro Duiven - Amendement Couleur Locale Raadszaal 08052017.pdf</u>
13	Vaststellen Reglement van Orde gemeenteraad Duiven 2017.
	<u>1a. RVS Reglement van Orde gemeenteraad Duiven 2017 - 17RV017.pdf</u>
	<u>1b. onget RVS Reglement van Orde gemeenteraad Duiven 2017 - 17RV017.pdf</u>
	<u>2. concept Raadsbesluit Reglement van Orde gemeenteraad Duiven - 17RB009.pdf</u>
	<u>3. getek. CVS Vaststellen Reglement van Orde gemeenteraad Duiven 2017 - 17int00669.pdf</u>
	<u>4. Reglement van Orde gemeenteraad Duiven 2017 - 17int00530.pdf</u>
	<u>5. Toelichting Reglement van Orde gemeenteraad Duiven 2017 - 17int00531.pdf</u>
	<u>6. Tabel overzicht financiële gevolgen - 17int00532.pdf</u>
	<u>7. Spelregels nieuwe vergaderstructuur - 17int00554.pdf</u>
	<u>8. Amendement D66 - Reglement van Orde gemeenteraad Duiven 2017 - art. 40 - raad 8 mei 2017 - 17int00759.pdf</u>
	<u>9. Pro Duiven - Amendement RvO 08052017.pdf</u>
	<u>10. Pro Duiven - Amendement RvO Artikel 40 08052017.pdf</u>
14	Benoeming fractieassistenten.
	<u>1a. Get RVS Benoeming fractieassistenten - 17RV030.pdf</u>
	<u>1b. onget RVS Benoeming fractieassistenten - 17RV030.pdf</u>
	<u>2. Concept Raadsbesluit Benoeming fractieassistenten - 17RB026.pdf</u>
	<u>3. Rapport onderzoek geloofsbrieven fractieassistenten - 17int00690.pdf</u>
15	Benoeming tafelvoorzitters.
	<u>1a. Get RVS Benoeming tafelvoorzitters- 17RV032.pdf</u>
	<u>1b. onget RVS Benoeming tafelvoorzitters- 17RV032.pdf</u>
	<u>2. Concept Raadsbesluit Benoeming tafelvoorzitters - 17RB024.pdf</u>
16	Voorstel tot benoeming nieuwe griffier.
	<u>1a. Get. RVS Benoeming nieuwe raadsgriffier - 17RV016.pdf</u>
	<u>1b. ongt. RVS Benoeming nieuwe raadsgriffier - 17RV016.pdf</u>
	<u>2. concept Raadsbesluit Benoeming nieuwe raadsgriffier - 17RB012.pdf</u>
17	Ingediende moties over niet-geagendeerde onderwerpen.
	<u>D66 - Motie Duiven onderschrijft JongerenManifest - raad 8 mei 2017.pdf</u>
	<u>Pro Duiven - Regenboogmotie - raad 8 mei 2017.pdf</u>
18	Rondvraag.
19	Sluiting.
99	(onbewerkte) Geluidsopnamen openbare raadsvergadering 8 mei 2017.
100	Geluidsopnamen openbare raadsvergadering 20 maart 2017.

**Uitnodiging voor de openbare
vergadering van de gemeenteraad
van Duiven op
maandag 8 mei 2017
om 20.00 uur**

Aan de leden van de raad,

Overeenkomstig het bepaalde in artikel 19 van de Gemeentewet nodig ik u hierbij uit tot het bijwonen van een openbare vergadering van de gemeenteraad op **maandag 8 mei 2017 om 20.00 uur** in het gemeentehuis, Koning Willem-Alexanderplein 1 te Duiven.

De relevante stukken kunt u op uw tablet raadplegen in iBabs en op onze website www.duiven.nl onder "Organisatie en Bestuur".

Duiven, 25 april 2017.

De burgemeester,

Agenda openbare raadsvergadering op maandag 8 mei 2017 om 20.00 uur.

Voor het gebruik maken van het spreekrecht dient u zich vóór aanvang van de vergadering te melden bij de griffier (tel. 0316 27 92 69, e-mail: m.gijsbers@duiven.nl). Daarbij dient u het onderwerp aan te geven.

	Portefeuillehouder
1. Opening en mededelingen.	Raadsvoorzitter
2. Vaststelling van de agenda.	Raadsvoorzitter
3. Gebruik spreekrecht burgers.	Raadsvoorzitter
4. Vaststellen besluitenlijst van de raadsvergadering van 20 maart 2017 en lijst van acties en toezeggingen raad en commissies en de besluitenlijsten van de Raadscommissies Bestuur, Grondgebied en Burger & Samenleving.	Raadsvoorzitter
5. Lijst ingekomen stukken.	Raadsvoorzitter
Hamerstukken	
6. Nota Activerings- en afschrijvingsbeleid.	Weth. Van Groningen
7. Vaststellen Bouwkostenbeleid.	Weth. Van Groningen
8. Regionaal Programma Werklocaties.	Burgemeester
9. Herijking Vrijwilligersbeleid.	Weth. Knuiman/
weth. Goossen
Discussiestukken	
10. Initiatiefvoorstel GroenLinks – voorzet tot inbreng voor de begroting 2018 – 2022.	Weth. Van Groningen
11. Vaststellen Beleidsnota Wonen.	Weth. Van Groningen
12. Vernieuwen inrichting raadzaal, discussiesysteem en presentatievoorziening.	Burgemeester
13. Vaststellen Reglement van Orde gemeenteraad Duiven 2017.	Burgemeester
14. Benoeming fractieassistenten.	Burgemeester
15. Benoeming tafelvoorzitters.	Burgemeester
16. Voorstel tot benoeming nieuwe griffier.	Burgemeester
17. Ingediende moties over niet-geagendeerde onderwerpen.	Raadsvoorzitter
18. Rondvraag.	Raadsvoorzitter
19. Sluiting.	Raadsvoorzitter

Registratienr. Corsa: 17int00478

Procedure:

- * besluitvorming raad op 8 mei 2017.
- * portefeuillehouder: raadsvoorzitter

Besluitenlijst van de openbare vergadering van de gemeenteraad van Duiven van 20 maart 2017.

Aanwezig:

Voorzitter: de heer drs. H.B.I. de Lange
Griffier: de heer M.P.M. Gijsbers

Leden:

1. de heer H.J.M. Albers (CDA)	12. de heer K.H.J.M. Schols (PvdA)
2. mevrouw W.C.M. Daams-van Geijn (SP)	13. de heer G.J.C. Schrijner (VVD)
3. de heer P. Dijkstra (Lokaal Alternatief)	14. mevrouw mr. J.C. Segers-Meijer (Lokaal Alternatief)
4. de heer em. prof. dr. J.W. Egtberts (D66)	15. de heer W.F. Smit (Pro Duiven)
5. mevrouw H.J. de Geus-Bosschers (VVD)	16. mevrouw M. Snaas (GroenLinks)
6. de heer J. de Groot (Lokaal Alternatief)	17. de heer ing. N.J. Stam (CDA)
7. de heer H.A.M. Keultjes (Lokaal Alternatief)	18. mevrouw ir. G.M. Tiedink-Koning (Lokaal Alternatief)
8. de heer C.M.M. Koning (Lokaal Alternatief)	19. de heer C.A. Veraart (SP)
9. de heer P.P. Koopmans (CDA)	
10. de heer drs. S.G.M. Lukkassen (VVD)	
11. de heer P.J.A.C. van Nispen (Lokaal Alternatief)	

Tevens aanwezig zijn de wethouders J.J.A.M. van Groningen, H.C.M. Knuiman, drs. J. Goossen en T.J. Spaargaren en gemeentesecretaris de heer ing. C.J. (Chris) Papjes.

Afwezig met bericht van verhindering: de heer P.A.M. Arends (Lokaal Alternatief) en de heer P. Neuteboom (SP)

1. Opening en mededelingen

De voorzitter heeft om 20.00 uur de vergadering geopend. Hij heeft bij de opening gerefereerd aan de landelijke verkiezing van de Tweede Kamer op 15 maart 2017. De opkomst in Duiven was met 84% hoog.

De heer Schols van de PvdA heeft de landelijke partijen die gewonnen hebben gefeliciteerd. De heer Schrijner van de VVD heeft zich geërgerd aan het niet naleven van de afspraken bij het plakken van verkiezingsposters op de aanplakborden.

De voorzitter heeft verder meegedeeld dat de gemeente een bedrag van € 1.450,-- heeft overgemaakt als bijdrage voor het monument ter nagedachtenis van de slachtoffers van vlucht MH17.

2. Vaststelling van de agenda.

Toegevoegd is agendapunt 3a betreffende het onderzoek van de geloofsbrieven en toelating als raadslid van de heer W.F. Smit van Pro Duiven.

Verder zijn twee moties ingediend. De motie "Accountantsverklaring" is ingediend door de fracties Lokaal Alternatief, VVD, CDA, D66 en PvdA.

De motie "Opheffen besluit toestaan fietsen in de voetgangerszone van het centrumgebied" is ingediend door de fracties GroenLinks, PvdA en D66.

Beide moties betreffen een niet-geagendeerd onderwerp en komen aan de orde onder agendapunt 13.

De agenda is aangepast vastgesteld.

3. Gebruik spreekrecht burgers.

Van het spreekrecht is geen gebruik gemaakt.

3a. Onderzoek geloofsbrieven en toelating raadslid de heer W.F. Smit.

Ter onderzoek van de geloofsbrieven heeft de raad een onderzoekscommissie ingesteld bestaande uit de heer Dijkstra van Lokaal Alternatief als voorzitter, de heer Schols van de PvdA en de heer Koopmans van het CDA als leden.

De onderzoekscommissie heeft de geloofsbrieven onderzocht en positief geadviseerd tot toelating van de heer W.F. Smit als lid van de raad. Daarop heeft de heer W.F. Smit ten overstaan van de voorzitter de eed afgelegd. De heer Smit heeft vanaf dat moment als fractievoorzitter en lid van de fractie Pro Duiven deelgenomen aan de raadsvergadering.

4. Vaststelling besluitenlijst van de raadsvergadering van 6 februari 2017.

Naar aanleiding van de besluitenlijst heeft wethouder Knuiman op de vraag van mevrouw Snaas geantwoord dat er geen budget meer is voor deelname aan de boomplantdag. Eerder is het bedrag daarvoor wegbezuinigd. Er zijn nog twee activiteiten die door het NME worden georganiseerd waaraan scholen kunnen deelnemen. Het betreft de boerderijschool en de NME-natuurdag.

Wethouder Spaargaren heeft beloofd de eerder aan mevrouw Snaas van GroenLinks toegezegde planning voor Vitaal Centrum Duiven alsnog de volgende dag toe te zenden.

De gemeenteraad heeft besloten tot ongewijzigde vaststelling van de besluitenlijst van de openbare vergadering van 6 februari 2017.

5. Lijst ingekomen stukken.

Op de vraag van de heer Smit van Pro Duiven over de verbodsbepaling tot bevoorrading buiten de venstertijden en vanaf 't Buske (n.a.v. ingekomen stuk lijst B nr. 2.2a brief college B&W aan de heer W. Kersten) heeft wethouder Spaargaren geantwoord dat nog wordt gezocht naar een oplossing. Hij hoopt in de volgende commissie Grondgebied een antwoord te kunnen geven.

Wethouder Knuiman heeft toegezegd om in de commissie Burger en Samenleving van 13 april 2017 een toelichting te geven op het Jaarverslag Regionaal Bureau Leerplicht Midden Gelre (ingekomen stuk lijst B nrs. 3.2 en 3.2a).

Over de opmerkingen van de heer Smit van Pro Duiven en van mevrouw Snaas van GroenLinks n.a.v. de brief van de gemeenten Lingewaard, Zevenaar, Overbetuwe en Duiven aan minister Schultz (ingekomen stuk lijst B nr. 2.6) heeft wethouder Van Groningen gesteld dat de afspraak is gemaakt dat voordelen bij de aanbesteding van de doortrekking van de A15

binnen het project worden gebruikt om de aantasting van de leefkwaliteit tegen te gaan. Daartoe is lijst met eventuele projecten vastgesteld.

Wethouder Van Groningen heeft op de opmerkingen van mevrouw Snaas van GroenLinks over de fondsbijdragen voor herontwikkeling landgoed Welleveld (ingekomen stuk lijst B nr. 2.4) geantwoord dat het gaat om een kostenneutrale situatie. Binnenkort komt er nadere uitleg bij het nieuwe bestemmingsplan Landgoed Welleveld.

In reactie heeft mevrouw Snaas gesteld dat niet alle vragen zijn beantwoord en dat zij overweegt hierover schriftelijke vragen aan het college van B&W in te dienen.

De gemeenteraad heeft verder ingestemd met de lijst van ingekomen stukken en besloten conform de adviezen bij de ingekomen stukken.

Hamerstukken

6. Financiële Verordening gemeente Duiven 2017.

De gemeenteraad heeft met overname van de motivering van het voorstel van burgemeester en wethouders conform het bij het raadsvoorstel gevoegd ontwerpbesluit unaniem besloten de vernieuwde "Financiële verordening gemeente Duiven 2017" vast te stellen, welke in werking treedt op 1 januari 2017, onder gelijktijdige intrekking van de oude "Financiële verordening gemeente Duiven" welke was vastgesteld op 15 december 2015.

7. Controleverordening artikel 213 Gemeentewet.

De gemeenteraad heeft met overname van de motivering van het voorstel van burgemeester en wethouders conform het bij het raadsvoorstel gevoegd ontwerpbesluit unaniem besloten de vernieuwde "Controleverordening gemeente Duiven 2017" welke in werking treedt op 1 januari 2017 vast te stellen, onder gelijktijdige intrekking van de oude "Controleverordening gemeente Duiven" welke was vastgesteld op 15 december 2003.

8. Wijziging Bebouwde komgrens.

Naar aanleiding van een opmerking van de heer Smit van Pro Duiven over aanduiding van de nieuwe grens heeft wethouder Spaargaren erop gewezen dat de bijbehorende situatietekening is aangepast. Hij zal deze nog aan de heer Smit laten toezenden.

De gemeenteraad heeft met overname van de motivering van het voorstel van burgemeester en wethouders conform het bij het raadsvoorstel gevoegd ontwerpbesluit unaniem besloten op grond van artikel 20a van de Wegenverkeerswet 1994, de komgrens vast te stellen op de locaties zoals aangegeven op de tekening 'Wijziging bebouwde kom Seingraaf'.

9. Zienswijze meerjarenbegroting 2016-2020 BVO DRAN.

De gemeenteraad heeft met overname van de motivering van het voorstel van burgemeester en wethouders conform het bij het raadsvoorstel gevoegd ontwerpbesluit unaniem besloten de zienswijze op het ontwerp meerjarenprogrammabegroting 2016-2020 van de BVO DRAN vast te stellen en in te dienen bij de BVO DRAN.

10. Wijziging Gemeenschappelijke Regeling BVO DRAN.

De gemeenteraad heeft met overname van de motivering van het voorstel van burgemeester en wethouders conform het bij het raadsvoorstel gevoegd ontwerpbesluit unaniem besloten het college toestemming te verlenen tot het wijzigen van de Gemeenschappelijke Regeling BVO DRAN.

Discussiestukken

11. De Erfgoedvisie, versie 1.03 d.d. 24 januari 2017.

De gemeenteraad heeft met overname van de motivering van het voorstel van burgemeester en wethouders conform het bij het raadsvoorstel gevoegd ontwerpbesluit unaniem besloten de Erfgoedvisie 1.03 voor de gemeente Duiven vast te stellen en de in de visie benoemde onderdelen nader uit te werken in een Uitvoeringsprogramma.

12. Afstemmingsverordening Participatiewet, IOAW en IOAZ.

De fracties SP en GroenLinks hebben zich uitgesproken tegen de strafmaatregel die is opgenomen in deze afstemmingsverordening. Zij vinden deze draconisch en veel te zwaar voor mensen die afhankelijk zijn van een uitkering. De strafmaatregel is in hun visie ook geen oplossing voor het probleem. Mevrouw Snaas van GroenLinks heeft daarbij aangegeven het wel eens te zijn met de overige bepalingen in de verordening

De gemeenteraad heeft met overname van de motivering van het voorstel van burgemeester en wethouders conform het bij het raadsvoorstel gevoegd ontwerpbesluit met meerderheid van stemmen besloten:

1. De Afstemmingsverordening Participatiewet, IOAW en IOAZ 2017 vast te stellen.
2. De Afstemmingsverordening Participatiewet, IOAW en IOAZ 2013 in te trekken.

De aanwezige leden van de fracties Lokaal Alternatief, Pro Duiven, D66, PvdA, CDA en VVD hebben voor gestemd (16 stemmen) en de aanwezige leden van de fracties SP en GroenLinks hebben tegen gestemd (3 stemmen). Mevrouw Snaas heeft daarbij verklaard te hebben tegen gestemd vanwege de naar haar mening te zware strafmaatregel. Verder is zij het wel eens met de verordening.

13. Ingediende moties over niet-geagendeerde onderwerpen.

Motie Accountantsverklaring 2016

Deze motie is ingediend door de fracties Lokaal Alternatief, VVD, CDA, D66 en PvdA. Ter vergadering is door de heer Dijkstra van Lokaal Alternatief verklaard dat de motie unaniem wordt ondersteund.

Wethouder Van Groningen heeft namens het college van B&W verklaard dat het college zich kan vinden in de motie en daar uitvoering aan zal geven. Wel heeft hij gewezen op de afhankelijkheid van het college of de vereiste accountantsverklaring tijdig wordt afgegeven. De motie Accountantsverklaring is unaniem vastgesteld.

Motie Opheffen besluit toestaan fietsen in de voetgangerszone van het centrumgebied.

Deze motie is ingediend door de fracties GroenLinks, PvdA en D66.

Er is uitvoerig gediscussieerd over de keuze om fietsen in de voetgangerszone toe te staan. Enerzijds is gesteld dat dit ernstig gevaar oplevert voor voetgangers en dat derhalve het verbod dient te worden gehandhaafd. Anderzijds is gesteld dat het gevaar voor voetgangers meevalt en dat fietsers en voetgangers met elkaar rekening houden. Fietsers zijn te gast en er staan voldoende obstakels om de snelheid voor de fietser af te remmen. Daarbij komt dat het verbod moeilijk handhaafbaar is.

Wethouder Spaargaren heeft namens het college van B&W de keuze tot opheffen van het verbod toegelicht en verdedigd.

Bij de discussie is gebleken dat de fracties GroenLinks, PvdA, D66, Lokaal Alternatief en SP de motie ondersteunen en zich daarmee hebben uitgesproken voor herinvoering van het verbod tot fietsen en handhaven van dit verbod. De fracties VVD, CDA en Pro Duiven hebben

aangegeven het college van B&W te ondersteunen bij het collegebesluit tot opheffen van het verbod tot fietsen in de voetgangerszone.

Tijdens de discussie is de vergadering kort geschorst voor beraad in de fracties.

Na de inhoudelijke bespreking is hoofdelijk gestemd over de motie. Bij deze hoofdelijke stemming hebben de aanwezige leden van de fracties GroenLinks, PvdA, D66, Lokaal Alternatief en SP voor de motie gestemd (12 stemmen voor) en de leden van de fracties CDA, VVD en Pro Duiven tegen de motie gestemd (7 stemmen tegen). Een stemverklaring is afgelegd door de heer Schrijner van de VVD, de heer Lukkassen van de VVD en de heer Smit van Pro Duiven. Zij hebben aangegeven de opheffing van het verbod een kans te willen geven en eerst in de praktijk meer ervaring te willen opdoen.

Na aanvaarding van de motie heeft wethouder Spaargaren meegedeeld dat het college van B&W de motie gaat uitvoeren.

14. Rondvraag.

Wethouder Knuiman heeft op de vraag van mevrouw Snaas van GroenLinks over het meenemen van het aspect duurzaamheid bij de aanbesteding van doelgroepenvervoer geantwoord dat de aanbesteding niet opnieuw wordt gedaan. Bij deze gaat het om een extra aanbesteding voor de dagbesteding. Daarbij is het aspect duurzaamheid vanwege de kleinere ondernemers niet meegenomen.

15. Sluiting.

De voorzitter heeft op maandag 20 maart 2017 om 21.45 uur de vergadering gesloten.

Aldus vastgesteld in de openbare vergadering van 8 mei 2017.

De raad voornoemd,
griffier,

voorzitter,

Motie is met meerderheid van stemmen aangenomen.
Voor de motie hebben gestemd de aanwezige leden van
Lokaal Alternatief, SP, D66, Groenlinks en PvdA (12 stemmen)
en tegen hebben gestemd de aanwezige leden van CDA, VVD en
Pro Duiven (7 stemmen). Duiven, 20 maart 2017

Motie: Opheffen besluit toestaan fietsen in de voetgangerszone van het centrumgebied.

De gemeenteraad van Duiven in vergadering bijeen op 20 maart 2017;

Constaterende dat:

- 17 januari 2017 door College het besluit is genomen om fietsers als gast toe te staan in het voetgangerszone van het centrumgebied.
- het besluit ontstaan is door onder meer de onderstaande overwegingen van het College:
 - de dagelijkse praktijk uitwijst dat fietsers zich niet houden aan het verbod voor fietsen en door het centrumgebied fietsen;
 - dit voor een deel te maken heeft met het feit dat bezoekende fietsers voor een doelgerichte aankoop in het centrumgebied zijn en in dat verband tot voor de deur van de bestemming willen rijden om daar vervolgens de fiets te parkeren;
 - de huidige bebording waarmee het voetgangersgebied wordt aangeduid voorts niet altijd even duidelijk zichtbaar is voor fietsers, waardoor het voor kan komen dat een deel van hen zich wellicht niet bewust is van het feit dat zij een voetgangersgebied inrijden;
 - de gemeente, gelet op het voorgaande, duidelijkheid wenst te scheppen in het centrum door de huidige bebording waarmee het voetgangersgebied wordt aangeduid te vervangen door duidelijk zichtbare bebording waarmee een voetgangerszone wordt aangeduid (= verkeersbord model G7, zonaal uitgevoerd);
 - het in aanvulling hierop wenselijk wordt geacht dat fietsers als gast in deze voetgangerszone mogen rijden, gelet op het feit dat fietsers zich over het algemeen goed aanpassen aan de aanwezigheid van voetgangers en vice versa en deze maatregel derhalve naar verwachting geen negatieve gevolgen zal hebben voor de verkeersveiligheid in het centrumgebied;
 - het voor scooters, snor- en bromfietsen echter, evenals in de huidige situatie, verboden blijft om het voetgangersgebied te gebruiken;
- Wethouder in de Gelderlander van 24 februari 2017 laat optekenen: Wethouder Ton Spaargaren zegt dat hij de kritiek serieus neemt en dat er geverbaliseerd zal worden als er gevaar optreedt.

Overwegende dat:

- de overwegingen van het College ondermijnend kunnen werken bij andere lastig te handhaven of door burgers niet opgevolgde verordeningen
- uitzonderingen maken, welk verkeer er wel in de Pastoriestraat mag rijden en welk verkeer niet, juist onduidelijkheden in de hand werken. Geen ander verkeer en alleen voetgangers is het duidelijkst.
- als bij gevaar geverbaliseerd kan worden, dat verbaliseren ook kan bij het verbod op fietsen in de voetgangerszone van het centrum.
- het College niet kan weten waarom en met welke reden een fietser het fietsverbod negeert. Daardoor kan het College niet stellen dat het negeren van het fietsverbod komt door het doen van een gerichte aankoop.
- als de bebording voor het fietsverbod niet goed zichtbaar was, dat de bebording gecorrigeerd had moeten worden door de borden waarop het fietsverbod staat zichtbaar te maken.
- de fietsers door het negeren van het verbod op fietsen, zich niet goed hebben aangepast aan de geldende regels. Het is dan ook niet te verwachten dat nu het verbod wel opgeheven wordt dat de veiligheid niet in het geding komt.
- de voetgangerszone van het centrum niet ingericht is om er ook te fietsen. In de Pastoriestraat is het voor winkeliers toegestaan om reclameborden te plaatsen voor de winkel, wat zelfs tot versmalling van de Pastoriestraat leidt.
- de voetgangerszone van het centrum ook het gebied omvat met de terrassen van de diverse horecabedrijven en fietsen daar tot gevaarlijke situaties kan leiden.
- elektrische fietsen niet in het besluit vermeld worden.

Draagt het College op:

- om fietsers niet meer als gast toe te staan in de voetgangerszone van het centrumgebied
- een fiets- en bromfiets verbod in te stellen in de voetgangerszone van het centrumgebied

En gaat over tot de orde van de dag.

Lokaal Alternatief

CDA

VVD

SP

PvdA

D66

GroenLinks

Pro Duiven

A series of handwritten signatures in blue ink, corresponding to the political parties listed above. From left to right, the signatures are for PvdA, D66, GroenLinks, and Pro Duiven. The signatures are written in a fluid, cursive style.

Motie is unaniem aangenomen.

Duiven, 20 maart 2017
De griffier,
In

De gemeenteraad van Duiven in vergadering bijeen op 20 maart 2017

Onderwerp: Accountantsverklaring bij jaarrekening.

Overwegende dat:

- Dat de jaarrekening 2015 van de gemeente Duiven inclusief een controleverklaring en verslag van bevindingen niet voor de reguliere deadline van 15 juli 2016 maar pas op de uiterste door het Ministerie van BZK gestelde deadline van 30 september 2016 is vastgesteld en ingediend.
- Dat de accountant geen toezegging kan doen dat vaststelling van de jaarrekening 2016 inclusief een controleverklaring en verslag van bevindingen wel op tijd zal plaatsvinden, mede omdat de gemeente, en dus de accountant afhankelijk is van gegevens van derden waaronder de SVB en het wederom de verwachting is dat de SVB niet tijdig die gegevens aanlevert.
- Dat als gevolg hiervan de gemeente de jaarrekening 2016 naar verwachting mogelijk niet tijdig kan vaststellen en indienen.
- Dat de raad van de gemeente Tiel reeds eerder in een raadsbrede motie deze problematiek heeft geagendeerd.

Spreekt haar steun uit aan de motie Tiel en verzoekt het college door middel van verzending van deze motie bij de ministeries van BZK, SZW en VWS, deze problematiek te agenderen en aan te dringen zo snel mogelijk maatregelen te nemen om deze problemen voor gemeenten ongedaan te maken.

En gaat over tot de orde van de dag.

Lokaal Alternatief

CDA

VVD

SP

Pro Duiven

D66

PvdA

GroenLinks

Besluitenlijst van de openbare vergadering van het Raadspresidium op 10 april 2017.

Aanwezig:	de dame en heren:	
	drs. H.B.I. de Lange	Burgemeester / voorzitter
	M.P.M. Gijsbers	griffier
	ing. C.J. Papjes	gemeentesecretaris
	P. Dijkstra	fractievoorzitter Lokaal Alternatief /
		voorzitter raadscommissie Grondgebied
	H.J.M. Albers	fractievoorzitter CDA
	G.J.C. Schrijner	fractievoorzitter VVD
	P. Neuteboom	fractievoorzitter SP
	A.F. Reebergen	fractievoorzitter Pro Duiven / voorzitter
		raadscommissie Bestuur
	K.H.J.M. Schols	fractievoorzitter PvdA
	M. Snaas	fractievoorzitter GroenLinks
	em. prof. dr. J.W. Egtberts	fractievoorzitter D66 / voorzitter
		raadscommissie Burger en Samenleving

1. Opening.

De voorzitter heeft de vergadering om 19:15 uur geopend. Hij heeft erop gewezen dat dit de laatste vergadering van het Presidium is en dat voortaan de in te stellen Agendacommissie de taak van het vaststellen van de agenda op zich zal nemen.

2. Vaststellen agenda en mededelingen.

De agenda is conform vastgesteld.

3. Vaststelling besluitenlijst van het Presidium van 20 februari 2017.

Het verslag is onveranderd vastgesteld.

4. Vaststelling van de definitieve agenda voor de raadsvergadering van 8 mei 2017.

Het Presidium heeft uitvoerig gesproken over de agendering van het voorstel van het college van B&W om kennis te nemen van de vervreemding van de OG-tent in fase 2 van het Vitaal Centrum Duiven. Daarbij is tevens gevraagd hoe om te gaan met informatie en hetgeen is besproken in de besloten vergadering van de Raadscommissie Grondgebied van 7 november 2016. De vraag is met name of en wat van hetgeen is besproken in deze vergadering nog vertrouwelijk en dus geheim is.

De uitkomst van de discussie is geweest dat vier fracties stemden voor de behandeling in de Raadscommissie Grondgebied van 11 april 2017 en vier fracties zich daartegen uitspraken. Gelet hierop heeft het Presidium besloten om dit punt van de agenda van de commissie Grondgebied af te voeren. Aan het college is verzocht om het voorstel terug te nemen en met name voor de volgende behandeling de financiële consequenties te verduidelijken. Daarbij dient een integrale behandeling mogelijk te zijn met twee scenario's, te weten keuze tussen verkoop en verhuur met consequenties daarvan.

Verder is ten aanzien van de geheimhouding van de informatie en stukken uit de besloten Raadscommissie Grondgebied van 7 november 2016 geconstateerd dat de Raadscommissie Grondgebied daarover zelf een besluit dient te nemen. De burgemeester heeft gezegd dat het college van B&W nagaat welke informatie openbaar kan worden en welke informatie geheim dient te blijven. Het college zal daartoe een commissievoorstel aan de commissie Grondgebied aanbieden.

Op voorstel van de heer Albers heeft het Presidium ingestemd met aanvulling van de agenda met een voorstel van de Werkgeverscommissie tot benoeming van de nieuwe griffier per 1 juli 2017.

Het Presidium heeft vervolgens de definitieve agenda voor de raadsvergadering van 8 mei 2017 aangepast vastgesteld.

5. Bespreking lange-termijn-agenda raad, 2^e halfjaar 2017 en 2018.

Het Presidium heeft besloten om het voorstel van mevrouw Snaas van GroenLinks tot uitstel van diverse agendapunten vanwege de drukke agenda door te geven aan de nieuw in te stellen Agendacommissie. Het Presidium gaat er daarbij vanuit dat zorgvuldig de agenda wordt samengesteld en rekening wordt gehouden met de inbreng van mevrouw Snaas. In vervolg daarop is gesteld dat de Agendacommissie ook rekening dient te houden met de wensen enz. van de partijen die geen zitting hebben in deze Agendacommissie. Deze partijen dienen dan wel hun verzoeken en voorstellen tijdig via de griffie door te geven aan de Agendacommissie.

De heer Egtberts van D66 heeft gewezen op de problemen van vorig jaar rond de vereiste accountantsverklaring op de jaarrekening. Hij heeft nadrukkelijk gesteld dat de accountantsverklaring beschikbaar dient te zijn bij behandeling van de Jaarrekening 2016.

Het Presidium heeft verder kennis genomen van de lange-termijn-agenda.

6. Evaluatie voorgaande raadscyclus.

Er heeft geen evaluatie plaatsgevonden.

7. Rondvraag

De heer Neuteboom van de SP heeft een kritische opmerking gemaakt over de verwijzing naar de beschikbaarheid in het attachment.

8. Sluiting.

De voorzitter heeft om 19.57 uur de vergadering gesloten.

Aldus vastgesteld in de raadsvergadering van 20 juni 2017.

De raadsgriffier,
M.P.M. Gijsbers.

Besluitenlijst van de openbare vergadering van de Raadscommissie Bestuur gehouden op maandag 10 april 2017.

Aanwezig:	De dames en heren:	Fractie/organisatie:
plv. voorzitter	K.H.J.M. Schols	PvdA
secretaris	M.P.M. Gijsbers	griffier
leden	P. Dijkstra	Lokaal Alternatief
	H.J.M. Albers en N.J. Stam	CDA
	G.J.C. Schrijner en M. Holtus	VVD
	C.A. Veraart en P. Neuteboom	SP
	J.S. Walraven	PvdA
	M. Snaas en S. Feenstra	GroenLinks
	M.W.F. Maanders en W.F. Smit	Pro Duiven
	em. prof. dr. J.W. Egtberts en	D66
	ir. G.C.A.J. Kitzen	
college B&W	Drs. H.B.I. de Lange	burgemeester
	J.J.A.M. van Groningen	wethouder
ambtenaren	R. Baltussen	Afd. Ondersteuning
afwezig met bericht van verhindering	J. de Groot	Lokaal Alternatief
	W.C. ten Wolde	SP

BURGERRONDVRAAG EN INVENTARISATIE INSPREEKRECHT BURGERS

Van de burgerrondvraag en het insprekrecht is geen gebruik gemaakt.

A. ALGEMEEN

1. Opening.

De voorzitter heeft om 20.00 uur de vergadering geopend. Berichten van verhindering zijn ingekomen van de heren De Groot van Lokaal Alternatief en Ten Wolde van de SP. Op verzoek van de heer Egtberts neemt de heer Schols de taak van voorzitter waar.

2. Vaststellen agenda.

De agenda is conform vastgesteld.

3. Vaststelling besluitenlijst van de openbare vergadering van de Raadscommissie Bestuur van 20 februari 2017 en bespreking lijst van acties en toezeggingen.

De besluitenlijst is onveranderd vastgesteld.

4. Mededelingen.

De heer Albers van het CDA heeft namens de Werkgeverscommissie meegedeeld dat deze mevrouw G.J. van Buren-van den Berg, momenteel plaatsvervangend griffier, willen voordragen voor benoeming tot griffier per 1 juli 2017. Dit raadsvoorstel met voordracht zal aan de orde komen in de raadsvergadering van 8 mei 2017. Deze aankondiging is door de raadscommissie positief ontvangen.

5. Ingekomen stukken.

De commissie heeft unaniem aan de gemeenteraad geadviseerd om conform het raadsvoorstel en het ontwerpraadsbesluit te besluiten:

1. In te stemmen met de lijst van ingekomen stukken zoals geplaatst in iBabs in het agenda-type Ingekomen stukken Raad en Commissies.
2. De op bijlage A vermelde ingekomen stukken voor kennisgeving aan te nemen.
3. Bij de op bijlage B vermelde ingekomen stukken te besluiten conform de adviezen onder ter overweging en eventueel ter bespreking.

6. Voorbeschuwing en terugkoppeling gemeenschappelijke regelingen.

Burgemeester De Lange heeft gewezen op de komende evaluatie van de nieuwe regionale samenwerking Arnhem-Nijmegen. Er zijn ter voorbereiding enkele bijeenkomsten gehouden waaraan ook raadsleden uit onze gemeente hebben deelgenomen. De evaluatie komt binnenkort aan de orde.

7. Rondvraag

Wethouder Van Groningen heeft op de vraag van de heer Albers van het CDA geantwoord dat de gevolgen voor onze gemeente van de afschaffing van precariobelasting per 1 juli 2022 worden meegenomen in de voorbereiding van de Programmabegroting 2018 – 2022. In dat kader zal het college van B&W ook mogelijke oplossingen aandragen.

B. Financiën

8. Nota Activerings- en afschrijvingsbeleid Duiven 2017.

Bij de bespreking van dit voorstel zijn meerdere vragen gesteld en opmerkingen gemaakt over de ingewikkeldheid van deze nota. De vragen zijn op voldoende wijze door wethouder Van Groningen en de heer Baltussen beantwoord.

De ingewikkeldheid van het voorstel en de nota heeft geleid tot stemverklaringen van de heer Neuteboom van de SP, de heer Smit van Pro Duiven en de heer Egtberts van D66. De heren Neuteboom en Smit hebben gesteld de nota ondoorgrondelijke te vinden. Zij moeten vertrouwen op de kennis van de kundige ambtenaar die het stuk heeft opgesteld. De heer Egtberts heeft gesteld dat het moeilijk is om kaders te stellen indien je niet begrijpt wat de strekking is. Hij heeft gepleit om de volgende keer betere uitleg te geven.

De fracties SP, Pro Duiven en D66 hebben daarbij namens hun fractie wel positief geadviseerd.

De commissie heeft unaniem aan de gemeenteraad geadviseerd om conform het raadsvoorstel en het bijgevoegd raadsbesluit te besluiten de vernieuwde nota “Activerings- en afschrijvingsbeleid Duiven 2017” vast te stellen, welke in werking treedt op 1 januari 2017, onder gelijktijdige intrekking van de oude nota “Activerings- en afschrijvingsbeleid” welke was vastgesteld op 1 november 2004.

Overigens blijft de oude nota van toepassing op de jaarrekening en het jaarverslag 2016.

C. Bestuur

9. Initiatiefvoorstel GroenLinks – voorzet tot inbreng voor de begroting 2018-2022.

Alle fracties hebben hun waardering uitgesproken voor het initiatiefvoorstel van GroenLinks. Er zijn uiteenlopende reacties gegeven op het initiatiefvoorstel. De belangrijkste kritiek is dat alle fracties behalve GroenLinks en SP het te vroeg vinden om dit initiatiefvoorstel nu al te beschouwen en te behandelen als een kadernota waarin een aanzet wordt gegeven voor de volgende programmabegroting. Zij hebben gewezen op de gemaakte afspraken in het kader van de ambtelijke fusie met Westervoort om in 2018 te beginnen met een kadernota. Daarnaast hebben de fracties VVD, Lokaal Alternatief en CDA aangegeven geen voorstander te zijn van incidentele aanwending van de NUON-gelden. Zij ondersteunen de kritiek van het college van B&W op dit punt.

De fracties CDA, PvdA, VVD, Lokaal Alternatief, D66 en Pro Duiven hebben aan de gemeenteraad geadviseerd niet te besluiten tot vaststellen van het initiatiefvoorstel Voorzet tot inbreng voor de begroting 2018-2022 van GroenLinks.

De fracties SP en GroenLinks hebben aan de gemeenteraad geadviseerd om conform het initiatiefvoorstel te besluiten tot vaststellen van de Voorzet tot inbreng voor de begroting 2018-2022 van GroenLinks.

10. Vaststelling Reglement van Orde gemeenteraad 2017.

Bij dit agendapunt hebben de heer Stam van het CDA en de heer Veraart van de SP het voorstel verdedigd namens de Werkgroep Veranderen vergaderpraktijk.

De fracties Lokaal Alternatief, CDA, VVD, D66, SP en PvdA hebben zich in uiteenlopende bewoordingen positief uitgesproken over het nieuwe Reglement van Orde. Vragen en opmerkingen van deze fracties zijn daarbij op voldoende wijze beantwoord door de heren Stam en Veraart.

De fracties GroenLinks en Pro Duiven hebben o.a. vragen bij de in te stellen vaste vergoeding voor fractieassistenten. Daarnaast vindt de fractie Pro Duiven het te vroeg om nu al met de nieuwe vergaderstructuur te beginnen. Het is teveel belastend voor de kleine fracties die daarmee in de problemen komen. Zij hebben gepleit voor uitstel van invoering van de nieuwe vergaderstructuur tot na de komende verkiezing van de gemeenteraad in 2018.

De fractie GroenLinks heeft gepleit voor wisselende dagen waarop de politieke avond en raadsavonden worden gehouden. Afgesproken is om dit te betrekken bij de komende evaluatie van de nieuwe wijze van vergaderen.

Verdere vragen en opmerkingen van deze fracties zijn op voldoende wijze beantwoord door de heren Stam en Veraart.

De fracties CDA, PvdA, VVD, Lokaal Alternatief, D66 en SP hebben aan de gemeenteraad geadviseerd om conform het raadsvoorstel en het bijgevoegd raadsbesluit te besluiten:

1. Het Reglement van Orde gemeenteraad Duiven 2017 (17int00530) en de toelichting op het Reglement van Orde gemeenteraad Duiven (17int00531) vast te stellen.
2. Per 1 mei over te gaan tot een vaste vergoeding per maand voor fractieassistenten, zijnde 15% van de raadsvergoeding.
3. De financiële gevolgen van de uitbreiding van het aantal fractieassistenten en het overgaan naar een vaste vergoeding zijnde in 2017 een eenmalige overschrijding van € 8.200 ten laste te brengen van de Algemene Reserve en opdracht te geven voor de begroting van 2018 e.v. structureel een totaalbedrag van € 25.000 te reserveren voor de vaste vergoeding van fractieassistenten.
4. De financiële gevolgen van de uitbreiding van het aantal fractieassistenten voor de vergoeding van internet en gebruik eigen tablet zijnde in 2017 een eenmalige overschrijding van € 960 ten laste te brengen van de Algemene Reserve en opdracht te geven voor de begroting van 2018 e.v. structureel een bedrag van € 1440 extra te reserveren voor deze vergoedingen.
5. Voor de voorziene overschrijding van de werkkostenregeling als gevolg van een toename van de vergoedingen uit beslispoint 4, een bedrag van € 768 voor 2017 eenmalig ten laste te brengen van de Algemene Reserve en opdracht te geven voor de begroting van 2018 e.v. structureel een bedrag van €1.152 hiervoor extra te reserveren.
6. Opdracht te geven aan de griffie een voorstel voor te bereiden dat de verordening op de rechtspositie hierop aanpast, waarbij de wijziging ingaat per 1 mei 2017.

De fracties GroenLinks en Pro Duiven hebben geen advies uitgebracht. Zij maken hun standpunt bekend in de gemeenteraad.

11. Vernieuwen inrichting raadzaal, discussiesysteem en presentatievoorziening.

Burgemeester De Lange heeft vragen en opmerkingen over dit voorstel op voldoende wijze beantwoord. Hij heeft in reactie op de bespreking toegezegd de volgende aandachtspunten mee te nemen:

- De periode van garantie op de nieuwe glazen tussenwand zal met de leverancier worden besproken.
- Er is in het ontwerp gelet op voldoende toegankelijkheid voor gehandicapten. Bij de inrichting zal hier extra op worden gelet.
- Bij de aanpassing van het KCC voor vergaderingen zal extra aandacht zijn voor de stoelen. Deze dienen voldoende comfortabel te zijn om langer op te kunnen zitten.
- Voor het bepalen van de keuze van de stoelen zal een aantal stoelen beschikbaar komen om uit te proberen.
- Er zal bij de zitbanken in de vensters aandacht worden gegeven aan de mogelijke kou van de ramen.
- Het eventueel plaatsen van planten zal met de ontwerpers worden besproken.
- Bij besloten vergaderingen dient ook het zicht door het bovendeeel van de glazen tussenwand te kunnen worden belet. Dit daar mogelijk vanaf de galerij op de bovenverdieping in de raadzaal kan worden gekeken.
- Een presentatie dient op meerdere plekken te worden weergegeven om vanaf elke vergaderplek deze te kunnen volgen. Een mogelijkheid kan zijn door deze ook via iBabs op de tablets van de deelnemers aan de vergadering te presenteren.
- De tekening met tandraderen op het tapijt symboliseert samenwerking en interactie. Het lijkt nu dat de tandraderen tegen elkaar ingaan en daardoor niet zouden kunnen draaien.
- Het nieuwe vergadersysteem dient toereikend te zijn voor twee gelijktijdige debattafels.

Ten aanzien van de kleuren in het ontwerp heeft de burgemeester gesteld dat dit hoort bij het ontwerp en dat er aansluiting is met de bestaande inrichting. Indien een partij een andere kleur wil dan zal men met een amendement moeten komen.

De fracties CDA, PvdA, VVD, Lokaal Alternatief, D66, GroenLinks en SP hebben aan de gemeenteraad geadviseerd om conform het raadsvoorstel en het bijgevoegd raadsbesluit te besluiten:

1. Tot vernieuwing van de inrichting van de raadzaal en aanpassing van het klantcontactcentrum conform ontwerp optie B van Concepts & Images te Westervoort.
2. Tot vervanging van de huidige tussenwand tussen de raadzaal en de hal door een glaswand met mobiele glazen vouwwand.
3. Tot aanschaf van een nieuw vergader- en presentatiesysteem zoals opgenomen in het Programma van Eisen passend bij de nieuwe vergaderstructuur. Daarbij wordt uitgegaan van projectie door middel van een projector en elektrisch scherm.
4. Tot het plegen van groot onderhoud aan de raadzaal waarbij o.a. schilderwerk, vernieuwing dan wel aanpassing van de elektra en verlichting en vernieuwing van de vloerbedekking en stoffering.
5. In te stemmen met de bij dit voorstel gevoegde raming van kosten voor herinrichting van de raadzaal en tot het aanpassen van het klantcontactcentrum in de hal van het gemeentehuis ten behoeve van de nieuwe vergaderstructuur.

6. De investeringen bij de onder de punten 1 en 3 voorgestelde vernieuwingen en vervangingen conform het nieuwe activerings- en afschrijvingsbeleid te activeren. De totale jaarlijkse kapitaallast daarvan op basis van een rentepercentage van 2,5% vanaf 1 januari 2018 vast te stellen op € 32.724,--.
7. De investeringen onder 4 geraamde kosten voor groot onderhoud ad € 34.376,-- incl. niet-verrekenbare BTW ten laste brengen van het budget Groot onderhoud gebouwen.
8. De kosten van de ontwerpers voor de nieuwe inrichting, ad in totaal € 12.205,-- incl. niet-verrekenbare BTW ten laste brengen van de Algemene Reserve.

De fractie Pro Duiven heeft geen advies uitgebracht. Men maakt het standpunt bekend in de gemeenteraad.

12. Sluiting.

De voorzitter heeft om 22.00 uur de vergadering gesloten.

Aldus vastgesteld in de vergadering van de gemeenteraad van 20 juni 2017.

De secretaris,
M.P.M. Gijsbers, raadsgriffier.

**Besluitenlijst van de openbare vergadering van de Raadscommissie Grondgebied
gehouden op dinsdag 11 april 2017.**

Aanwezig:	De dames en heren:	Fractie/organisatie:
voorzitter	P. Dijkstra	Lokaal Alternatief
secretaris	G.J. van Buren – van den Berg	Plv - griffier
leden	H.A.M. Keultjes, ing. P.J.A.C. van Nispen en P.A.M. Arends	Lokaal Alternatief
	H.J.M. Albers en P.P. Koopmans	CDA
	G.J.C. Schrijner en M. Holtus	VVD
	C.A. Veraart en W.C.M. Daams-van Geijn	SP
	J.S. Walraven	PvdA
	M. Snaas en S. Feenstra	GroenLinks
	W.F. Smit en M.W.F. Maanders	Pro Duiven
	em. prof. dr. J.W. Egtberts en ir. G.C.A.J. Kitzen	D66
college B&W	Dhr. Van Groningen	wethouder
	Dhr. Spaargaren	wethouder
	Dhr. De Lange	burgemeester
ambtenaren	Mevr. De Geus (bureau BRO)	
	Dhr. Velhorst	
	Dhr. Boschman	
afwezig met bericht van verhindering	K.H.J.M. Schols (PvdA)	

BURGERRONDVRAAG EN INVENTARISATIE INSPREEKRECHT BURGERS

Dhr. Huijben maakt gebruik van de burgerrondvraag. Hij vraagt aandacht voor de verkeersroute tussen Loo vanaf de Eltensestraat en het Candea college. Hij benoemt een aantal factoren waardoor de route in zijn ogen als onveilig te beschouwen is. Hij geeft aan dat veel incidenten, bijna-ongelukken, niet gemeld worden.

A. ALGEMEEN

1. Opening.

De voorzitter heeft om 20:10 uur de vergadering geopend. Er is een afmelding ontvangen van dhr. Schols.

2. Vaststellen agenda.

De voorzitter meldt dat vandaag voor agendapunt 11 een correctie van de bijlage is ontvangen. Tot slot geeft hij aan dat agendapunt 12 geannuleerd is omdat in het Presidium is aangegeven dat meer tijd ter voorbereiding nodig is. De voorzitter deelt mee dat dat betekent dat het besloten deel van november 2016 blijft zoals het is en dat er nog gekeken wordt op welke wijze we een vergadering plannen om te bepalen welk deel van de beslotenheid openbaar mag worden.

In aanvulling meldt wethouder Van Groningen dat de presentatie Ontwikkelperspectief Rijksweg agendapunt 8 nu vermeld staat onder het kopje Openbare Werken, maar dat het inhoudelijk breder van aard is namelijk Gebiedsontwikkeling.

Met dien verstande is de agenda vastgesteld.

3. Vaststelling besluitenlijst van de openbare vergadering van de Raadscommissie Grondgebied van 21 februari 2017 en bespreking lijst van acties en toezeggingen.

De besluitenlijst is onveranderd vastgesteld.

4. Mededelingen.

Wethouder Van Groningen meldt in het kader van de doortrekking A15 dat er bewonersbijeenkomsten zijn geweest. Met bewonersgroep Kerkakkers en de groep bewonersoverleg A15 Groessen. De groep Kerkakkers is van plan zich aan te sluiten bij het overleg met bewonersoverleg A15 Groessen.

Wethouder Spaargaren antwoordt op een vraag die dh. Smit (Pro Duiven) in een eerdere vergadering gesteld heeft dat het inrijverbod bij 't Buske geldt voor vrachtwagens. Bestelwagens tot een zeker laadvermogen mogen wel inrijden, waarbij geldt dat laden en lossen mogelijk is.

Wethouder Spaargaren antwoordt op een vraag die mevr. Daams (SP) in een eerdere vergadering gesteld heeft over de kruising Rijksweg/Lombokstraat dat er overleg is geweest met de bewoners en er nu een voorstel ligt dat draagvlak heeft bij de bewoners. De planning is dat na de zomer gestart wordt met de uitvoering.

5. Ingekomen stukken.

Dhr. Albers (CDA) vraagt n.a.v. het ingekomen stuk m.b.t. Hornbach wat de planning van het vervolg is en wanneer terugbetaling van de voorfinanciering inzake de infrastructuur start. Wethouder Van Groningen zegt toe daar schriftelijk op terug te komen.

De commissie heeft unaniem aan de gemeenteraad geadviseerd om conform het raadsvoorstel en het ontwerpraadsbesluit te besluiten:

1. In te stemmen met de lijst van ingekomen stukken zoals geplaatst in iBabs in het agendatype Ingekomen stukken Raad en Commissies.
2. De op bijlage A vermelde ingekomen stukken voor kennisgeving aan te nemen.
3. Bij de op bijlage B vermelde ingekomen stukken te besluiten conform de adviezen onder ter overweging en eventueel ter bespreking. Deze map was leeg.

6. Voorbeschouwing en terugkoppeling gemeenschappelijke regelingen.

Er zijn geen meldingen betreffende de gemeenschappelijke regelingen.

7. Rondvraag

Dhr. Egtberts (D66) vraagt n.a.v. het krantartikel over Oostsingel/Broekstraat wanneer de raad geïnformeerd wordt over de veiligheidsmaatregelen. Wethouder Spaargaren antwoordt dat voor korte termijn maatregelen worden genomen en dat de raad op de hoogte wordt gehouden over het onderzoek dat nu uitgevoerd wordt. Dhr. Egtberts (D66) geeft aan graag als raad geïnformeerd te worden en niet via een persbericht. Wethouder Spaargaren geeft aan dit ter harte te nemen.

Dhr. Walraven (PvdA) vraagt naar de stand van zaken m.b.t. de fietstunnel en het overleg met de Provincie. Wethouder Spaargaren antwoordt dat er overleg is met de Provincie en het waterschap, er wordt een begroting gemaakt om te kijken of de fietstunnel binnen het budget te realiseren is.

Dhr. Schrijner (VVD) vraagt of Duiven ook het fenomeen kent dat huishoudens geen restafval hebben. Wethouder Spaargaren antwoordt dat dit meegenomen wordt in de evaluatie.

Dhr. Schrijner (VVD) vraagt wanneer de tijdsbeperkende borden op de parkeerplaats geplaatst worden waar de viskraam een standplaats heeft. Wethouder Spaargaren geeft aan dat dit binnenkort gebeurt.

B. Openbare werken

8. Presentatie Ontwikkelingsperspectief Rijksweg.

Voorafgaand aan de presentatie spreekt dhr. Rietbergen in. Hij geeft aan te spreken namens een groep bewoners aan de oostkant van de Rijksweg. Hij vraagt aandacht voor de verkeersveiligheid van de fietsoversteek. Hij benoemt het voorstel waar wethouder Spaargaren aan refereerde als positief en een stap in de goede richting. Maar noemt nog een aantal aanvullende maatregelen ter verbetering van de verkeersveiligheid op het traject.

De presentatie wordt gegeven door mevr. De Geus van Bureau BRO. Zij gaat in op het proces van het Ontwikkelingsperspectief en op de verschillende plekken rond de Rijksweg. Ze benoemt een aantal kansen qua functies langs de Rijksweg. Daarbij geeft zij aan wat de vraag voor de gemeente Duiven is in deze. Tot slot gaat zij kort in op het vervolg.

Mevr. Daams (SP) vraagt wanneer buurtbewoners betrokken worden, zij wil voorkomen dat de plannen al klaar liggen en dat daarna de buurt betrokken wordt. Wethouder Van Groningen geeft aan dat dit nu een inventarisatie betreft en dit thema bij de verdere uitwerking aan bod komt. Dhr. Egtberts (D66) stipt het onderwerp marktwerking aan in relatie tot het uitgangspunt in de presentatie dat functies aan de Rijksweg niet concurrerend mogen zijn voor het centrumplan. Wethouder Van Groningen reageert hierop.

C. Volkshuisvesting

9. Vaststellen Beleidsnota Wonen.

Dhr. Feenstra (GroenLinks) geeft een compliment voor de totstandkoming van de nota in interactie met diverse groepen. Hij geeft aan aandacht voor het onderwerp jongerenhuisvesting te missen, waarbij zijns inziens ook alternatieve en experimentele woonvormen mogelijk moeten zijn. Daarnaast pleit hij voor aandacht voor het thema duurzaamheid. Over de financiële kant van het voorstel vraagt hij of het mogelijk is om de Algemene Reserve aan te spreken zodat de voorziening KAN beschikbaar blijft. Dhr. Arends (Lokaal Alternatief) geeft aan het een goede zaak te vinden dat de visie breed ingestoken is en er verbinding is met het sociale domein. Hij geeft aan dat zijn fractie kan instemmen met de drie hoofdpijlers. Hij heeft een aantal vragen over de woonvisie en verzoekt het college om met voorstellen te komen met betrekking tot mogelijkheden voor zaken als Startersleningen en Blijversleningen. Dhr. Veraart (SP) stipt het onderwerp druk op woningmarkt als het gaat om starterswoningen aan. Daarnaast vraagt hij onder meer aandacht voor passend wonen voor ouderen en geeft aan te willen experimenteren met woonvormen. Tot slot vraagt hij wanneer de eerste plannen ter uitvoering te verwachten zijn. Dhr. Smit (Pro Duiven) geeft aan het thema betaalbare woningen voor jonge gezinnen te missen in de nota. Dhr. Koopmans (CDA) geeft aan blij te zijn met de beleidsnota wonen. Hij vraagt om een overzicht van de harde bouwplannen. Hij geeft aan eerst de uitvoeringsparagraaf af te wachten alvorens middelen beschikbaar te willen stellen. Ook stelt hij een vraag omtrent de huisvesting van statushouders. Dhr. Walraven (PvdA) noemt de nota veelomvattend. Hij geeft aan dat de eerste aandacht volgens hem moet gaan naar meer sociale huurwoningen, waardoor jongeren en ouderen in de drie kernen kunnen blijven wonen. Dhr. Kitzen (D66) vraagt aandacht voor de bevolkingsgroep die vlak na de oorlog geboren is.

Wethouder Van Groningen geeft in zijn beantwoording aan dat de nota op hoofdlijnen is, waarbij aandacht is voor zaken als alternatieve woonvormen, jongeren- en ouderenhuisvesting. Voor de concrete uitwerking is men mede afhankelijk van derden wanneer zij met een initiatief komen. In dat licht pleit de wethouder ervoor om niet te

wachten met het beschikbaar stellen van middelen in de begroting van 2018, maar reeds nu de genoemde voorzieningen in te zetten. Zodat initiatieven ook opgepakt kunnen worden. De wethouder geeft aan in Liemers verband op te trekken als het gaat om afspraken over de huisvesting van Statushouders en in deze gezamenlijk op te trekken richting de Provincie. Hij geeft aan voor de zomer prestatieafspraken te willen maken met de woningcorporatie. De wethouder doet de toezegging om de zinsnede op blz 31 van de woonvisie verder aan te vullen. Daarnaast zegt hij toe om met een overzicht te komen van de mogelijkheden voor leningen en een overzicht van de harde bouwplannen. Tot slot zegt hij toe aan te geven hoeveel middelen er op dit moment beschikbaar zijn in de genoemde voorzieningen.

De fracties van de VVD, Lokaal Alternatief en de PvdA adviseren positief. De fracties van GroenLinks, CDA, D66, Pro Duiven en de SP komen met een standpunt in de raadsvergadering. Daarmee wordt dit voorstel geagendeerd als discussiestuk in de raadsvergadering van 8 mei 2017.

10. Vaststellen Bouwkostenbeleid.

Vanuit de commissie zijn een aantal vragen rondom dit voorstel. Deze vragen worden naar tevredenheid beantwoord. Op de vraag van mevr. Daams (SP) of het duurder wordt voor de inwoners zegt wethouder Van Groningen toe schriftelijk te reageren. Daarnaast zegt de wethouder toe dat de kommafout hersteld wordt.

De commissie heeft unaniem aan de gemeenteraad geadviseerd om conform het raadsvoorstel en het ontwerpraadsbesluit te besluiten:

1. Het "Bouwkostenbeleid gemeente Duiven 2017" vast te stellen.
2. In de "Verordening leges omgevingsvergunning 2017" naar het "Bouwkostenbeleid gemeente Duiven 2017" en de UAV 2012 te verwijzen.

Daarmee wordt dit voorstel als hamerstuk geagendeerd in de raadsvergadering van 8 mei 2017.

D. Ruimtelijke ordening

11. Regionaal Programma Werklocaties.

Alle fracties geven aan het standpunt van het college als verwoord in de (aangescherpte) brief te ondersteunen. Diverse fracties, waaronder D66 en de VVD geven aan zich te storen aan de houding en opstelling van de Provincie in dit dossier. Mevr. Snaas (GroenLinks) doet een oproep om als gemeenten elkaar in dit dossier niet de tent uit te vechten. Dhr. Egtberts (D66) geeft aan het beleid van de Provincie niet als integraal te beschouwen. Dhr. Schrijner (VVD) doet een oproep om in Liemers verband gezamenlijk op te trekken. Dhr. Walraven (PvdA) vraagt naar de jurisprudentie in deze als straks de Omgevingswet van kracht wordt. Dhr. Veraart (SP) geeft aan het plan niet flexibel te vinden, nu het beter gaat met de economie gaat de rem erop. Dhr. Keultjes (Lokaal Alternatief) vraagt of er sprake is van compensatie als dit plan toch doorgang vindt. Dhr. Koopmans (CDA) vraagt of het mogelijk is om de toegestane bedrijvigheid te wijzigen zodat het past binnen de provinciale plannen.

Burgemeester De Lange antwoordt dat de Provincie geen enkele vorm van compensatie biedt en dat de gemeente eventuele afboeking zelf moeten opvangen. Op de vraag rondom de jurisprudentie antwoordt hij te verwachten dat jurisprudentie van de nieuwe Omgevingswet voortbouwt op bestaande jurisprudentie rondom onherroepelijke bestemmingsplannen. Met betrekking tot het gezamenlijk optrekken geeft de burgemeester

aan dat er nuanceverschillen zijn tussen de verschillende gemeenten. De burgemeester geeft aan dat de gemeente Duiven haar terreinen als kansrijk beschouwt en verder wil ontwikkelen en verkopen.

De commissie heeft unaniem aan de gemeenteraad geadviseerd om conform het raadsvoorstel en het ontwerpraadsbesluit te besluiten en in te stemmen met het indienen van een zienswijze op het concept van het Regionaal Programma Werklocaties (RPW) conform bijlage 2 van het voorstel van ons college.

Daarmee wordt dit voorstel als hamerstuk geagendeerd in de raadsvergadering van 8 mei 2017.

12. Sluiting.

De voorzitter heeft om 22:54 uur de vergadering gesloten.

Aldus vastgesteld in de vergadering van de gemeenteraad van 8 mei 2017.

De secretaris,
G.J. van Buren-van den Berg, plv. griffier.

Besluitenlijst van de openbare vergadering van de Raadscommissie Burger en Samenleving gehouden op donderdag 13 april 2017.

Aanwezig:	De dames en heren:	Fractie/organisatie:
voorzitter	em. prof. dr. J.W. Egtberts	D66
secretaris	G.J. van Buren – van den Berg	Plv-griffier
leden	ir. G.M. Tiedink-Koning, mr. J.C. Segers-Meijer en C.M.M. Koning	Lokaal Alternatief
	ing. N.J. Stam en P.P. Koopmans	CDA
	H.J. de Geus-Bosschers en	VVD
	dr. S.G.M. Lukkassen	
	W.C.M. Daams-van Geijn,	SP
	W.C. ten Wolde en P. Neuteboom	
	K.H.J.M. Schols en J.S. Walraven	PvdA
	S. Feenstra	GroenLinks
	W.F. Smit en M.W.F. Maanders	Pro Duiven
college B&W	ir. G.C.A.J. Kitzen en G. de Goeijen	D66
	Drs. J. Goossen	wethouder
	Mevr. I. Knuiman	wethouder
ambtenaren	Mevr. Favier en mevr. Heemse (RBL-midden Gelre)	
afwezig met bericht van verhindering	M. Snaas	

BURGERRONDVRAAG EN INVENTARISATIE INSPREEKRECHT BURGERS

Van de burgerrondvraag en het inspreekrecht is geen gebruik gemaakt.

A. ALGEMEEN

1. Opening.

De voorzitter heeft om 20.00 uur de vergadering geopend. Een afmelding is ontvangen van mevr. Snaas. Hij feliciteert dhr. Lukkassen met het behalen van zijn doctorstitel. Tot slot heet hij mevr. Favier en mevr. Heemse van het RBL- midden Gelre welkom.

2. Vaststellen agenda.

De agenda is conform vastgesteld.

3. Vaststelling besluitenlijst van de openbare vergadering van de Raadscommissie Burger en Samenleving van 23 februari 2017 en bespreking lijst van acties en toezeggingen.

De besluitenlijst is onveranderd vastgesteld.

4. Mededelingen.

Wethouder Knuiman meldt dat volgende week donderdag (20 april) het Taalhuis Duiven wordt geopend. De bijeenkomst start om 19.00 uur in de OGtent.

Wethouder Knuiman meldt 's ochtends bij een bijeenkomst van het onderwijs uit de Liemers geweest te zijn. Onder 0-18 jarige is een onderzoek geweest over hoe zij willen leren. Daaruit is een Liemerse Lijst van punten gekomen.

Wethouder Goossen geeft aan dat volgende week donderdag 20 april een beeldvormende bijeenkomst is over het Stimuleringsbeleid: hij nodigt een ieder daarvoor uit.

De voorzitter meldt hoe de initiatiefnemers van de raadsavond uit de DDWD teruggekoppeld hebben naar de deelnemers. Mevr. Tiedink roept een ieder op de verzonden evaluatie in te vullen.

5. Ingekomen stukken.

Dhr. Feenstra (GroenLinks) vraagt n.a.v. ingekomen stuk 3.3 aan het college hoe zij het genoemde probleem gaat oplossen. Wethouder Knuiman antwoordt dat in de begroting 2017 activerend werk een speerpunt is, daarnaast verwacht zij binnenkort de raad een voorstel tot extra investering te doen toekomen.

De commissie heeft unaniem aan de gemeenteraad geadviseerd om conform het raadsvoorstel en het ontwerpraadsbesluit te besluiten:

1. In te stemmen met de lijst van ingekomen stukken zoals geplaatst in iBabs in het agendatype Ingekomen stukken Raad en Commissies.
2. De op bijlage A vermelde ingekomen stukken voor kennisgeving aan te nemen.
3. Bij de op bijlage B vermelde ingekomen stukken te besluiten conform de adviezen onder ter overweging en eventueel ter bespreking.

6. Voorbeschuwing en terugkoppeling gemeenschappelijke regelingen.

Geen gebruik van gemaakt.

7. Rondvraag

Dhr. Stam (CDA) verneemt graag van de wethouder wat zij onderneemt om de kindertelefoon in stand te houden. Wethouder Knuiman geeft aan zeer recent van de VNG informatie te hebben ontvangen om o.a. als gemeente zelf voor 1 juli iets te organiseren met betrekking tot de financiering van de kindertelefoon en de vertrouwenspersoon jeugdhulp. Een eerste indicatie is dat dit gaat om een bedrag van circa 17.000 euro.

Dhr. Neuteboom (SP) is benieuwd naar de stand van zaken omtrent het hoger beroep huishoudelijke hulp. Wethouder Knuiman geeft aan hier geen nieuwe informatie over te hebben.

Dhr. Schols (PvdA) vraagt naar de stand van zaken rondom de werkvoorziening Presikhaaf. Wethouder Knuiman zegt toe binnenkort een schriftelijke update te versturen, die komt na volgende week aangezien de verwachting is dat dan meer bekend is omtrent de plannen van Arnhem.

B. Onderwijs

8. Toelichting Jaarverslag Regionaal Bureau Leerplicht Midden Gelre.

Mevr. Favier vertelt dat het Regionaal Bureau nu vier jaar bestaat en daarmee in de laatste fase van de pilot zit. Dit bureau voert de taken uit op het vlak van leerplicht & verzuim en vroegtijdig schoolverlaten. Samen met mevr. Heemse licht zij een aantal cijfers met betrekking tot de gemeente Duiven toe en vertellen zij over de achtergrond van deze cijfers.

Dhr. Lukkassen (VVD) vraagt naar de rol van de commissie op het vlak van leerlingenverzuim. Wethouder Knuiman geeft aan dat de gemeente op dit vlak invloed heeft middels de leerplicht ambtenaar en het sociaal domein.

Dhr. Smit (Pro Duiven) vraagt naar hoe het RBL omgaat met leerlingen uit het MBO die uitvallen vanwege stoppen van de stageplek. Mevr. Heemse geeft aan dat dit niet heel veel gebeurt, maar als het gebeurt kijkt de school altijd naar nieuwe mogelijkheden. Op dit moment is er extra aandacht voor leerwerkplekken.

Dhr. Feenstra (GroenLinks) en mevr. Tiedink (Lokaal Alternatief) vragen naar de oorzaken van het verzuim en thuiszitters. Mevr. Favier geeft aan dat het doorgaans een combinatie van zorgfactoren is en dat dit in samenwerking met de verschillende partners uit het sociaal domein opgepakt wordt.

Dhr. Smit (Pro Duiven) vraagt of bekend is of er leerlingen buiten de boot vallen vanwege de peildatum. Mevr. Heemse kan geen concreet cijfer noemen, maar geeft aan hier bekend mee te zijn.

C. Welzijn

9. Vrijwilligersbeleid.

Dhr. Stam (CDA) onderstreept het belang van vrijwilligers, hij geeft aan de verbinding tussen de verschillende beleidsvelden in het stuk te waarderen en vraagt om regelmatige update over de uitvoering. Dhr. Neuteboom (SP) vraagt aandacht voor het thema arbeidsverdringing. Ook vraagt hij waarom een aparte mantelzorgnota gemaakt wordt en wanneer deze richting de raad komt. Dhr. Feenstra (GroenLinks) vraagt aandacht voor de ondersteuning van de vrijwilliger door de professional. Ook vraagt hij naar het model van Movisie. Mevr. Tiedink (Lokaal Alternatief) geeft aan veel overeenkomsten te zien met het Stimuleringsbeleid. Ze vraagt naar de samenhang tussen beide en de verschillen. Mevr. De Geus (VVD) geeft aan positief te zijn over het vrijwilligersbeleid. Zij is benieuwd naar hoe het over een jaar eruit ziet met betrekking tot de kosten omtrent de VOG. Dhr. Schols (PvdA) geeft aan in het stuk de ontwikkelingen met betrekking tot vrijwilligers te missen. Als voorbeeld noemt hij het kortcyclus-vrijwilligers. Hij geeft aan groot voorstander van de VOG te zijn.

In zijn beantwoording geeft wethouder Goossen aan dat het vrijwilligersbeleid en het stimuleringsbeleid twee sporen zijn die tegelijkertijd ontwikkeld worden: stimuleringsbeleid is de beweging en zet in op verbinden en faciliteren. Het vrijwilligersbeleid is een invulling daarvan en zet in op het individu. Daarvoor zijn de vier uitgangspunten bedoeld. Hij geeft aan de waarschuwing van de SP met betrekking tot arbeidsverdringing ter harte te nemen. Daarnaast geeft hij aan dat een afzonderlijke Mantelzorgnota in de maak is omdat het een ander thema is. Vrijwilligers werk is vrijwillig en mantelzorg is vaak noodzakelijk. De link tussen beide is dat mantelzorgers vrijwilligers nodig hebben. De Mantelzorgnota wordt in het najaar verwacht. Richting GroenLinks geeft hij aan dat het model van Movisie gebruikt is als kapstok voor het vrijwilligersbeleid.

De commissie heeft unaniem aan de gemeenteraad geadviseerd om conform het raadsvoorstel en het ontwerpraadsbesluit te besluiten:

1. De herijking van het Vrijwilligersbeleid vast te stellen.
2. In te stemmen met het opnemen van € 3.721,50 in de begroting voor het compenseren van de VOG.

Daarmee wordt dit voorstel als hamerstuk geagendeerd in de raadsvergadering van 8 mei 2017.

D. Volksgezondheid

10. Regionota Publieke Gezondheid en de Lokale paragraaf.

De commissie heeft opiniërend gesproken over de Regionota Publieke Gezondheid en de Lokale paragraaf. Onder meer de fracties van het CDA, SP, PvdA en Lokaal Alternatief geven aan de aandachtspunten van de Raad van het Sociaal Domein te onderschrijven. De fracties van het CDA en SP vragen aandacht voor de groep die niet in staat is om zelf de regie in handen te nemen. De fracties van GroenLinks en Lokaal Alternatief vragen naar een uitleg omtrent de inzet van de financiën.

In haar reactie geeft wethouder Knuiman aan het advies van de Raad van het Sociaal Domein mee te nemen in de verdere uitwerking van de nota. Met betrekking tot het gevraagde budget geeft zij aan dat dit gebruikt gaat worden voor een aantal onderzoeken waaruit naar een aantal gewenste interventies moeten komen.

Met de gemaakte opmerkingen is het algemene beeld van de commissie positief over het voorstel.

11. Sluiting.

De voorzitter heeft om 21.35 uur de vergadering gesloten.

Aldus vastgesteld in de vergadering van de gemeenteraad van 8 mei 2017.

De secretaris,
G.J. van Buren-van den Berg, plv. griffier.

Raadsvoorstel

Registratienr. Corsa: 17RV034

Zaaknr.: 17DV01260

Portefeuillehouder(s):

Productnummer:

Referendum mogelijk: Nee

Advisering door raadscommissies op 10, 11 en 13 april 2017

Voor vragen

Naam: E. van Raaij

Telefoon: (0316) 27 92 78

E-mail: e.vanraaij@duiven.nl

Besluitvorming door de gemeenteraad op 8 mei 2017

Onderwerp: Lijst van ingekomen stukken raad 8 mei 2017.

Beslispunten

1. In te stemmen met de lijst van ingekomen stukken.
2. De op bijlage A vermelde ingekomen stukken voor kennisgeving aan te nemen.
3. Bij de op bijlage B vermelde ingekomen stukken te besluiten conform de adviezen onder ter overweging en eventueel ter bespreking.

Duiven, 25 april 2017.

griffier,
M.P.M. (Mat) Gijsbers

voorzitter,
drs. H.B.I. (Rik) de Lange

Raadsvoorstel

Registratienr. Corsa: 17RV034

Zaaknr.: 17DV01260

Portefeuillehouder(s):

Productnummer:

Referendum mogelijk: Nee

Advisering door raadscommissies op 10, 11 en 13 april 2017

Voor vragen

Naam: E. van Raaij

Telefoon: (0316) 27 92 78

E-mail: e.vanraaij@duiven.nl

Besluitvorming door de gemeenteraad op 8 mei 2017

Onderwerp: Lijst van ingekomen stukken raad 8 mei 2017.

Beslispunten

1. In te stemmen met de lijst van ingekomen stukken.
2. De op bijlage A vermelde ingekomen stukken voor kennisgeving aan te nemen.
3. Bij de op bijlage B vermelde ingekomen stukken te besluiten conform de adviezen onder ter overweging en eventueel ter bespreking.

Duiven, 25 april 2017.

griffier,
M.P.M. (Mat) Gijsbers

voorzitter,
drs. H.B.I. (Rik) de Lange

**Overzicht van ingekomen stukken voor de gemeenteraad voor kennisgeving aan te nemen.
(raad 8 mei 2017) 17int00410**

BIJLAGE A

Nr.	Ontvangen op	Afzender	Onderwerp	Commissie	Nadere informatie
RAADSCOMMISSIE BESTUUR					
1.1.	Diverse data	VNG	Diverse ledenbrieven over uiteenlopende onderwerpen.	RB	De VNG stuurt regelmatig ledenbrieven rond over uiteenlopende onderwerpen. Voor zover nodig betreft het college van B&W dit bij de voorbereiding van het beleid en komt hier eventueel op terug.
1.2.	13-03-2017	Burgemeester De Lange en griffier dhr. Gijsbers	Boeking van kosten voor externe deskundige ondersteuning bij organisatie bijzondere bijeenkomsten voor de gemeenteraad - toezegging 16pb054.	RB	Burgemeester De Lange en de griffier, dhr. Gijsbers, geven antwoord op de vraag van GroenLinks over de boeking van kosten voor externe deskundige ondersteuning bij organisatie bijzondere bijeenkomsten voor de gemeenteraad.
1.3	16-03-2017	Provincie Gelderland, afd. KOB/IBT	Website FTGelderland.databank.nl	RB	De Provincie presenteert financiële gegevens op de website FTGelderland.databank.nl. Deze website bevat veel informatie over de financiën van Gelderse gemeenten en kan raadsleden ondersteunen bij hun werkzaamheden.
1.4	27-03-2017	Rekenkamercommissie	Jaarverslag 2016 en Jaarprogramma 2017	RB	De rekenkamercommissie stuurt het Jaarverslag 2016 en Jaarprogramma 2017 aan de raad.
1.5	30-03-2017	Raad voor Dieraangelegenheden (RDA)	Zienswijze Hondenbeten aan de Kaak gesteld	RB	De Raad voor Dieraangelegenheden informeert over de zienswijze "Hondenbeten aan de Kaak gesteld".
1.6	06-04-2017	Werkgeverscommissie	Stand van zaken werving en selectieprocedure vacature Raadsgriffier	RB	De werkgeverscommissie informeert over de stand van zaken betreffende de werving en selectieprocedure van de vacature raadsgriffier.
1.7	11-04-2017	College van B&W	Onthulling Herdenkingsmonument broers Meuwssen	RB	Het college stelt u in kennis van de onthulling van het herdenkingsmonument broers Meuwssen. Indien u van plan bent om aanwezig te zijn, gelieve zich aan te melden bij genoemd e-mailadres.
1.8	18-04-2017	Stadsregio Arnhem Nijmegen	Jaarrekening 2016	RB	Het College van Bestuur van de Stadsregio AN meldt dat de toezending van de Jaarrekening 2016 vertraagd is.
1.9	20-04-2017	Provincie Gelderland	Begrotingscirculaire	RB	De Provincie Gelderland stuurt de begrotingscirculaire, als aanvulling op het beleidskader "Kwestie van Evenwicht".

**Overzicht van ingekomen stukken voor de gemeenteraad voor kennisgeving aan te nemen.
(raad 8 mei 2017) 17int00410**

BIJLAGE A

Nr.	Ontvangen op	Afzender	Onderwerp	Commissie	Nadere informatie
1.10	20-04-2017	Detailhandel Nederland	Lokale verkiezingen 2018	RB	Met het oog op de lokale verkiezingen in 2018 biedt Detailhandel Nederland haar brochure "Uw kiezers, onze klanten: gemeenteraadsverkiezingen 2018" aan. Daarnaast ontvangt u het McKinsey rapport "Werk aan de winkel: Nederlandse detailhandel in versnelling richting 2025".

RAADSCOMMISSIE GRONDGEBIED					
2.1.	Diverse data	VNG	Diverse ledenbrieven over uiteenlopende onderwerpen.	RG	De VNG stuurt regelmatig ledenbrieven rond over uiteenlopende onderwerpen. Voor zover nodig betreft het college van B&W dit bij de voorbereiding van het beleid en komt hier eventueel op terug.
2.2.	16-03-2017	Raad van State	Omgevingsvergunning Hornbach Duiven	RG	Uitspraak van de Raad van State in het geding over de omgevingsvergunning Hornbach Duiven.
2.3.	23-03-2017	College van B&W	Planning werkzaamheden centrum	RG	Op verzoek van GroenLinks stuurt het college de planning van de werkzaamheden in het centrum toe aan de raad.
2.4.	07-04-2017	College van B&W	Bouwmogelijkheden Loostraat 65 Loo en Dorpstraat 55 Groessen	RG	De raad ontvangt een afschrift van de antwoordbrief die het college stuurt aan dhr. Kampschreur. U ontvangt dit afschrift aangezien de brief van dhr. Kampschreur d.d. 10 okt 2016 ook in afschrift aan de raad gestuurd was.
2.5.	12-04-2017	Waterschap Rijn en IJssel	Samenwerking inzake klimaatverandering	RG	Het Waterschap Rijn en IJssel brengt klimaat en water onder de aandacht van de gemeenteraden.
2.6	26-04-2017	D66	Vragen ex art. 37 RvO over Fase II Vitaal Centrum Duiven	RG	De fractie van D66 stelt vragen ex art. 37 RvO aan het college inzake Fase II Vitaal Centrum Duiven.

RAADSCOMMISSIE BURGER EN SAMENLEVING					
3.1.	Diverse data	VNG	Diverse ledenbrieven over uiteenlopende onderwerpen.	RBS	De VNG stuurt regelmatig ledenbrieven rond over uiteenlopende onderwerpen. Voor zover nodig betreft het college van B&W dit bij de voorbereiding van het beleid en komt hier eventueel op terug.

**Overzicht van ingekomen stukken voor de gemeenteraad voor kennisgeving aan te nemen.
(raad 8 mei 2017) 17int00410**

BIJLAGE A

Nr.	Ontvangen op	Afzender	Onderwerp	Commissie	Nadere informatie
3.2.	20-03-2017	Burgerkrachtcollectief, mw B. Rutjes	Conferentie Kansen voor Pleegzorg	RBS	Burgerkrachtcollectief brengt de kadernotitie en andere zaken rond inkoop sociaal domein onder de aandacht.
3.3.	12-04-2017	Algemeen Bestuur Presikhaaf Bedrijven	Verslag vergadering Algemeen Bestuur van 23 december 2016	RBS	De raad ontvangt van wethouder Knuiman het verslag van de vergadering van het Algemeen Bestuur van PHB van 23 december 2016.
3.4	13-04-2017	Algemeen Bestuur Presikhaaf Bedrijven	Kwartaalbericht 2017-01	RBS	Tijdens de vergadering van 12 april jl. heeft het Algemeen Bestuur besloten dat het kwartaalbericht over het eerste kwartaal 2017 kan worden toegezonden aan de deelnemende gemeenten. Voor inhoudelijke vragen kunt u contact opnemen met de heer R.H.J. Bongers.
3.5	19-04-2017	Stichting Spel- en Sportinstuif Gehandicapten De Liemers	Aanvraag subsidie 2018	RBS	De Stichting Spel- en Sportinstuif Gehandicapten De Liemers verzoekt het college om de stichting weer te ondersteunen in 2018. De gemeenteraad ontvangt een afschrift van de subsidieaanvraag.

Van: VNG <vng=vng.nl@mail8.atl161.mcsv.net> namens VNG <vng@vng.nl>
Verzonden: vrijdag 10 maart 2017 13:49
Aan: Mat Gijsbers
Onderwerp: Lbr. 17/015 CvA/LOGA 17/04 - FLO-overgangsrecht: wijziging leeftijdsafhankelijke factoren

[Bekijk deze nieuwsbrief in uw browser](#)

VNG Ledenbrief FLO-overgangsrecht: wijziging leeftijdsafhankelijke factoren

10 maart 2017

Geachte heer Gijsbers,

Voor de berekening van de inkoop van extra ouderdomspensioenen binnen het FLO-overgangsrecht worden leeftijdsafhankelijke factoren gebruikt. Deze zijn gebaseerd op actuariële tarieven van ABP. Per 1 januari 2017 zijn de actuariële tarieven van ABP gewijzigd.

Dit betekent dat ook de leeftijdsafhankelijke factoren moeten worden aangepast. In deze ledenbrief treft u de gewijzigde CAR-artikelen.

De nieuwe leeftijdsafhankelijke factoren treden met terugwerkende kracht in werking per 1 januari 2017.

De factoren zijn verwerkt in het rekenmodel inkoop ouderdomspensioenen op de website van de VNG.

Downloaden

- [Ledenbrief: FLO-overgangsrecht: wijziging leeftijdsafhankelijke factoren](#)

- [Bijlage: CAR-teksten](#)

De VNG verstuurt deze e-mail naar alle algemene e-mailadressen van gemeenten voor verspreiding binnen de gemeente. Daarnaast verzendt de VNG deze mail aan alle burgemeesters, wethouders, gemeentesecretarissen en griffiers (op basis van het VNG relatiebeheersysteem).

Voor vragen: mail naar info@vng.nl

Heeft u deze mail op naam ontvangen? Dan kunt u zich afmelden via deze [link](#).

Email secured by Check Point

Van: VNG <vng=vng.nl@mail58.atl71.mcdlv.net> namens VNG
<vng@vng.nl>
Verzonden: vrijdag 10 maart 2017 15:06
Aan: Mat Gijsbers
Onderwerp: Lbr. 17/016 CvA/LOGA 17/05 - Aanpassing verplaatsingskostenregeling
verhuisplichtige ambtenaren

[Bekijk deze nieuwsbrief in uw
browser](#)

VNG Ledenbrief Aanpassing verplaatsingskostenregeling verhuisplichtige ambtenaren

10 maart 2017

Geachte heer Gijsbers,

Het LOGA indiceert jaarlijks de maximumbedragen van de verplaatsingskosten voor verhuisplichtige ambtenaren. Onze ledenbrief informeert u over de vaststelling van de bedragen voor 2017. U moet de gewijzigde bedragen lokaal vaststellen.

In de CAO-gemeenten 2009-2011 is hiervoor een nieuwe systematiek afgesproken. De koppeling met de Rijksregeling is losgelaten. In plaats daarvan is gekozen voor een jaarlijkse indexatie met de consumenten prijsindex (CPI) van twee jaar daarvoor.

- De vastgestelde bedragen worden jaarlijks op 1 januari geïndexeerd met de CPI van twee jaar eerder.
- Voor 2017 heeft dit het volgende effect: de bedragen geldig op 31 december 2016 worden met ingang van 1 januari 2017 verhoogd met de CPI 2015. De CPI 2015 bedraagt 0,64%.

Wijzigingen CAR-UWO

De wijzigingen in de CAR-UWO zijn in onze ledenbrief voorzien van een korte toelichting. De letter van de wijziging correspondeert met de letteraanduiding in de bijlage bij de ledenbrief. De wijzigingen in de CAR-UWO treden met terugwerkende kracht per 1 januari 2017 in werking.

Downloaden

- [Ledenbrief: Aanpassing verplaatsingskostenregeling verhuisplichtige ambtenaren](#)

De VNG verstuurt deze e-mail naar alle algemene e-mailadressen van gemeenten voor verspreiding binnen de gemeente. Daarnaast verzendt de VNG deze mail aan alle burgemeesters, wethouders, gemeentesecretarissen en griffiers (op basis van het VNG relatiebeheersysteem).

Voor vragen: mail naar info@vng.nl

Heeft u deze mail op naam ontvangen? Dan kunt u zich afmelden via deze [link](#).

Email secured by Check Point

Van: VNG <vng=vng.nl@mail113.atl161.mcsv.net> namens VNG <vng@vng.nl>
Verzonden: vrijdag 10 maart 2017 15:10
Aan: Mat Gijsbers
Onderwerp: Rectificatie Lbr. 17/003 Wijziging Modelverordening leges
Categorieën: IS 8 mei; Gezien/behandeld; Ina / Elke

[Bekijk deze nieuwsbrief in uw browser](#)

VNG Ledenbrief Wijziging Modelverordening leges

8 maart 2017

Geachte heer Gijsbers,

Er is per abuis een verouderde bijlage meegestuurd. Hierbij ontvangt u de ledenbrief opnieuw met de juiste bijlage.

De VNG heeft de Modelverordening leges op een aantal punten gewijzigd. In onze ledenbrief lichten wij de wijzigingen toe.

Op korte termijn is van belang dat de vervangende Nederlandse identiteitskaart en de tariefbepalingen over de natuurtoets goed in de legesverordening zijn geregeld en dat bij de legesverordening behorende bijlagen op de juiste wijze zijn bekendgemaakt.

Downloaden

- [Ledenbrief: Wijziging Modelverordening leges](#)

- [Bijlage: Voorbeeld wijzigingsbesluit legesverordening](#)

De VNG verstuurt deze e-mail naar alle algemene e-mailadressen van gemeenten voor verspreiding binnen de gemeente. Daarnaast verzendt de VNG deze mail aan alle burgemeesters, wethouders, gemeentesecretarissen en griffiers (op basis van het VNG relatiebeheersysteem).

Voor vragen: mail naar info@vng.nl

Heeft u deze mail op naam ontvangen? Dan kunt u zich afmelden via deze [link](#).

Email secured by Check Point

Van: VNG <vng=vng.nl@mail118.suw17.mcsv.net> namens VNG <vng@vng.nl>
Verzonden: dinsdag 21 maart 2017 14:35
Aan: Mat Gijsbers
Onderwerp: Lbr. 17/017 - Nieuw verantwoordingsproces informatieveiligheid

[Bekijk deze nieuwsbrief in uw browser](#)

VNG Ledenbrief Nieuw verantwoordingsproces Informatieveiligheid

21 maart 2017

Geachte heer, mevrouw,

Vanaf 2017 wordt gewerkt met een nieuwe, efficiënte verantwoordingssystematiek, de Eenduidige Normatiek Single Information Audit (ENSIA). Zo leggen gemeenten in één keer slim verantwoording af over hun informatieveiligheid waardoor de verantwoordingslast voor gemeenten vermindert.

In onze ledenbrief vragen we uw aandacht voor wat de implementatie van ENSIA voor uw organisatie betekent.

Downloaden

- [Ledenbrief: Nieuw verantwoordingsproces Informatieveiligheid](#)
- [Bijlage: Infographic ENSIA](#)

De VNG verstuurt deze e-mail naar alle algemene e-mailadressen van gemeenten voor verspreiding binnen de gemeente. Daarnaast verzendt de VNG deze mail aan alle burgemeesters, wethouders, gemeentesecretarissen en griffiers (op basis van het VNG relatiebeheersysteem).

Voor vragen: mail naar info@vng.nl

Heeft u deze mail op naam ontvangen? Dan kunt u zich afmelden via deze [link](#).

Email secured by Check Point

MEMO

Registratienr. Corsa:17int00333

Zaaknr.:

aan: de gemeenteraad
in kopie aan: B&W
van: Burgemeester Rik de Lange en griffier Mat Gijsbers.
datum: 13 maart 2017

onderwerp: Boeking van kosten voor externe deskundige ondersteuning bij organisatie
bijzondere bijeenkomsten voor de gemeenteraad – toezegging 16pb054.

Geachte gemeenteraad,

Bij behandeling van het commissievoorstel raming van uitgaven t.b.v. de gemeenteraad voor de programmabegroting 2017 in de raadscommissie Bestuur van 27 juni 2016 is door mevrouw Snaas van de fractie GroenLinks gevraagd wat de gebruikelijke handelwijze is bij boeking van kosten voor bijzondere bijeenkomsten ten laste van de gemeenteraad. Hierbij werd o.a. gewezen op de kosten voor externe ondersteuning bij de workshop over overheidsparticipatie.

Gebruikelijk is dat bij nieuwe projecten of ontwikkelingen geraamd wordt welke kosten daaraan verbonden zijn. Daar horen ook kosten bij die de gemeenteraad maakt zoals de organisatie van bijeenkomsten, workshops e.d. Voor het geval dit aan de orde is worden de acties voor de raad en eventuele kosten besproken en georganiseerd samen met de griffier.

Het kan ook zijn dat bij nieuwe ontwikkelingen nog onduidelijk is in welke omvang en intensiteit de gemeenteraad betrokken is. Gaande het proces worden hierover dan nadere afspraken gemaakt. Voor de hand liggend is dat dan eerst wordt nagegaan of binnen een project middelen kunnen worden vrijgemaakt of dat dient te worden voorgesteld om het budget te verhogen. Het komt voor dat kosten van een bijzondere bijeenkomst ten laste komen van het budget voor de raad voor algemene opleidingen, workshops, studiebijeenkomsten en excursies. Dit kan bij een incidentele bijeenkomst zoals bij de workshop over overheidsparticipatie. Hoewel het bij overheidsparticipatie gaat om een structureel proces is hier nader beoordeeld dat het bij de start wenselijk was om in een workshop de gemeenteraad goed in positie te brengen. Het ging er om dat de raad al bij aanvang nadacht over zijn rol en positie. Bij de start van bevordering van overheidsparticipatie was geen rekening gehouden met bijzondere kosten voor de gemeenteraad zoals een workshop. Dit hangt samen met de pas in deze raadsperiode begonnen werkwijze om de gemeenteraad vanaf de start bij een nieuwe beleidsontwikkeling te betrekken. De ontwikkeling van het nieuwe stimuleringsbeleid is een goed voorbeeld van de nieuwe aanpak.

Wij gaan er zonder meer van uit dat voortaan rekening wordt gehouden met deze werkwijze en kosten voor de raad bij de ontwikkeling van nieuw beleid worden meegenomen.

Met vriendelijke groet,

De burgemeester,

H.B.. (Rik) de Lange

De griffier,

M.P.M. (Mat) Gijsbers

Van: Mellendijk, Gert <g.mellendijk@gelderland.nl>
Verzonden: donderdag 16 maart 2017 12:17
Aan: griffie@gemeentebekelland.nl; griffie@doetinchem.nl; Mat Gijsbers;
m.vermeulen@geldermalsen.nl; Griffie Rijnwaarden; Griffie WTV; Griffie;
'griffie@winterswijk.nl'
Onderwerp: update databank

Goedemiddag,

Zou u zo vriendelijk willen zijn onderstaande mailtekst door te sturen aan de raadsleden en –volgers in uw gemeente. De betreffende website bevat veel informatie over de financiën van Gelderse gemeenten en kan raadsleden wellicht ondersteunen bij hun werkzaamheden.

Op de website <http://ftgelderland.databank.nl> presenteren wij diverse financiële gegevens van de Gelderse gemeenten. Cijfers afkomstig uit door de gemeenteraden vastgestelde (meerjaren)begrotingen en jaarrekeningen + balans. Gegevens die wij in het kader van het financieel toezicht beoordelen en verzamelen.

Recent is de website ge-update met gegevens uit de begrotingen 2017 Ook is een factsheet met gesignaleerde ontwikkelingen toegevoegd.. Een goede aanleiding de website weer eens te bezoeken.

Aan alle 54 Gelderse gemeenten hebben wij een brief gestuurd over het over het financieel toezicht 2017.

Deze openbare brieven zijn ook op de website terug te vinden.

*Met vriendelijke groeten,
Provincie Gelderland
Afdeling KOB/IBT*

met vriendelijke groet
Gert Mellendijk

afdeling Kwaliteit Openbaar Bestuur
team Interbestuurlijk toezicht (IBT)

telefoon 026-3599859
email g.mellendijk@gelderland.nl

De financiële gegevens van Gelderse gemeenten on-line vergelijken ?
Kijk op <http://ftgelderland.databank.nl/>

**** Disclaimer ****

Email secured by Check Point

Jaarverslag 2016 en Jaarprogramma 2017

Voorwoord

Uit de verordening op de rekenkamercommissie vloeit de plicht voort als rekenkamercommissie verantwoording af te leggen over de verrichtingen in het afgelopen jaar. Hierbij presenteren wij u ons tiende jaarverslag, het jaarverslag over 2016.

Maart 2017

De rekenkamercommissie,

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'S.H. Dijk', written in a cursive style.

S.H. Dijk, voorzitter

Samenstelling

De verordening schrijft voor dat de rekenkamercommissie bestaat uit drie externe leden waaronder de voorzitter en twee leden, die lid van de gemeenteraad van Duiven of commissielid zijn. De griffier van de gemeente Duiven is secretaris van de rekenkamercommissie. De samenstelling van de rekenkamercommissie was begin 2016 als volgt:

de heer S.H. Dijk, voorzitter de heer M.P.M. Gijsbers, secretaris de heer H. Boogaard de heer P. Dijkstra (raadslid) de heer G.J.C. Schrijner (raadslid) de heer J.G.W. de Warle.

De rekenkamercommissie heeft in 2016 voltallig vergaderd op 2 februari, 6 juni, 5 juli en 6 december.

Met ingang van de vergadering van 6 december 2016 is mevrouw G.J. van Buren-van den Berg als secretaris de opvolger van de heer M.P.M. Gijsbers.

9de onderzoek

Het rapport over de reserves en voorzieningen van de gemeente Duiven is in het najaar opgeleverd. Zowel de gemeenteraad als het college hebben ingestemd met de conclusies en aanbevelingen.

10de onderzoek

Er is gedurende het gehele jaar gewerkt aan het onderzoek naar privacy en informatiebeveiliging bij de gemeente Duiven

11de onderzoek

Eind 2016 is de rekenkamercommissie een onderzoek gestart naar het minimabeleid van de gemeente. Doel van het onderzoek is om een bijdrage te leveren aan de totstandkoming van een nieuw beleidsdocument.

Netwerkcontacten

Om ervaringen uit te wisselen met collega rekenkamers uit de regio hebben leden van de Rekenkamercommissie deelgenomen aan congressen en bijeenkomsten. In 2016 zijn daartoe door de verschillende leden de volgende bijeenkomsten bezocht, het NVRR congres en de Algemene Leden vergadering van de NVRR. De Rekenkamercommissie is lid van de NVRR.

Nevenfuncties

De heer Dijk is voorzitter van de gemeenschappelijke rekenkamercommissie van de gemeenten Doesburg, Rijnwaarden en Westervoort (bezoldigd), lid van de rekenkamercommissie van de gemeente Zoetermeer (bezoldigd) en lid van de ad hoc Commissie Zelfevaluatie van de commissie Kwaliteitszorg van de NVRR (onbezoldigd). De heer Boogaard is lid van de rekenkamercommissie van de gemeente Nieuwegein (bezoldigd).

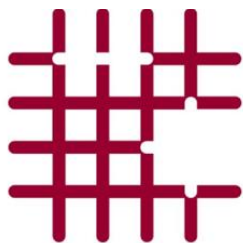
Jaarprogramma 2017

De rekenkamercommissie wil het 10de en 11de onderzoek, respectievelijk naar de privacy en de informatiebeveiliging en dat naar het minimabeleid in de eerste helft van 2017 afronden, inclusief het bestuurlijk wederhoor. Nadat deze onderzoeken zijn afgerond, zal over een nieuw onderzoek worden besloten in de rekenkamercommissie.

De formele benoemingstermijn van de externe leden loopt medio 2017 af. Vanwege de toekomstige ambtelijke samenwerking tussen Duiven en Westervoort is aan de externe leden verzocht aan te blijven tot 31 december 2017. De drie externe leden zijn daartoe bereid. Een en ander dient nog wel in een raadsbesluit te worden vastgelegd.

Hondenbeten aan de Kaak gesteld

Preventie van Ernstige Hondenbeten bij Mens en Dier

RAAD VOOR DIERENAANGELEGENHEDEN

Aanbiedingsbrief

Den Haag, 21 februari 2017

Ons kenmerk: RDA.2017.031

Excellentie,

Met genoegen bieden wij u namens de Raad voor Dierenaangelegenheden (RDA) aan, de zienswijze "Hondenbeten aan de Kaak gesteld".

Op 30 juni 2016 heeft u de raad gevraagd een zienswijze op te stellen over houderijvoorschriften waarmee maatschappelijk ongewenst gedrag van honden kan worden voorkomen.

De problematiek rondom hondenbeten is niet nieuw maar adequate gegevens over omvang, oorzaak en context ontbreken. De RDA ziet echter in de recente ontwikkelingen voldoende aanleiding om preventieve maatregelen af te kondigen en hierin onderscheid te maken tussen hondenrassen.

Voor een succesvolle verkleining van de problematiek vindt de Raad het noodzakelijk dat de maatregelen betrekking hebben op zowel de eigenaar, de hond als de context waarbinnen bijtincidenten kunnen plaatsvinden.

De RDA heeft de insteek gekozen dat een bijtincident allereerst de verantwoordelijkheid is van de eigenaar of houder van de hond. De eigenaar kiest immers om een hond van een bepaald ras of type aan te schaffen, voedt deze op en maakt keuzes voor wat betreft de houderij. Vervolgens is de hond vanwege zijn genetische herkomst erfelijk belast met een bepaalde bouw en gedrag. Daarbovenop komen de levenservaringen van de hond en de context waarin de hond gebracht wordt. Al deze aspecten hebben invloed op het feit dat een hond zal bijten of niet.

De RDA adviseert om een groep deskundigen een dynamische lijst op te laten stellen van rassen, kruisingen en lookalikes met een hoog bijt risico. Deze lijst dient regelmatig te worden aangepast en aangevuld op grond van de meest actuele bevindingen. Voor de zo omschreven Hoog Risico (HR-) honden kunnen extra maatregelen voor de houder, hond én omgeving worden opgelegd zoals in deze zienswijze is uitgewerkt. Wij denken bijvoorbeeld aan het kort aanlijnen en muilkorven van honden, een laagdrempelige meldingsprocedure en het voorkomen dat honden die betrokken zijn geweest bij bijtincidenten opnieuw problemen veroorzaken.

Daarbij vinden we het noodzakelijk dat de maatregelen binnen vier jaar worden geëvalueerd en dat er geactualiseerde en betrouwbare kennis komt over ernstige hondenbeten, gericht op mensen maar ook op dieren, over de rol van de verschillende

hondenrassen/typen en eigenaren hierbij en over de context waarin ernstige bijtincidenten plaatsvinden. Hiertoe bevelen we ook aan om de identificatie en registratie van honden te versterken, bijvoorbeeld door dit exclusief te beleggen bij een dierenarts.

De RDA hoopt dat deze zienswijze bijdraagt om beleid te formuleren waarmee het veiligheidsgevoel van burgers versterkt wordt en er daadwerkelijk minder bijtincidenten te betreuren zullen zijn. Vanzelfsprekend is de RDA beschikbaar om de zienswijze toe te lichten en uw ministerie nader te adviseren.

Wij wensen u veel succes bij het realiseren van het nieuwe beleid.

Hoogachtend,

Pauline Krikke,
Voorzitter Raad voor Dierenaangelegenheden

Marc Schakenraad,
Secretaris Raad voor Dierenaangelegenheden

Inhoud

Procedure	5
Leeswijzer	5
Samenvatting	6
1. Inleiding	9
2. Hondenbeten	9
2.1 Herkomst van honden in Nederland.....	11
2.2 Binnenlandse fokkerij van rashonden, lookalikes en kruisingen	11
2.3 Import van honden via charitatieve organisaties en hondenhandel	12
2.4 Asielen	12
2.5 Socialisatie en training van honden	13
3. Anatomie en bijtgedrag	13
3.1 Anatomie.....	13
3.2 Bijtgedrag.....	13
4. De eigenaar	14
5. De hond	15
5.1 Algemeen	15
5.2 Hoog Risico rassen (en kruisingen)	16
5.3 Hoog Risico rassen (en kruisingen) en internationale wetgeving.....	17
6. De context	17
7. Wet- en regelgeving in Nederland	18
7.1 Regeling Agressieve Dieren (RAD)	18
7.2 Wetgevingsmogelijkheden	18
7.3 Wetgeving in het buitenland.....	19
8. Risico bijtincident in relatie tot impact en kans	19
8.1 Impact van een hondenbeet.....	20
8.2 Kans op een hondenbeet	20
8.3 Impact x Kans tabel	21
9. Gedragstest	22
10. Aanbevelingen	22
Geraadpleegde bronnen	27
Bijlage 1 Adviesvraag	30
Bijlage 2 Hoog Risico rassen.....	32
Bijlage 3 Wetten	33
Bijlage 3a Protocol bijtincidenten gemeente Assen	35
Bijlage 3b Artikelen uit APV Rotterdam over honden.....	36

Procedure

Deze zienswijze van de Raad voor Dierenaangelegenheden (verder: de RDA) is voorbereid door een forum bestaande uit de raadsleden dr. ing. H. Hopster, J. Th. de Jongh, drs. H.M. van Veen en dr. ir. J.W.G.M. Swinkels (voorzitter). Ter voorbereiding op deze zienswijze is het forum zesmaal bijeen geweest. Het forum is bij zijn werkzaamheden ondersteund door secretaris ir. M.H.W. Schakenraad en adjunct-secretaris ir. drs. G.H.M. Vossebeld van het RDA-team.

De RDA heeft bij het opstellen van deze zienswijze gebruik gemaakt van beschikbare literatuur en kennis van onder meer de Hondenbescherming, de Dierenbescherming, de faculteit Diergeneeskunde van de Universiteit Utrecht, Wageningen Universiteit en Research, Raad van Beheer, World Veterinary Association, gemeenten, opvangcentra, het Ministerie van Economische Zaken, een advocatenkantoor en een verzekeringsmaatschappij. Ook is informatie verkregen via symposia, hondenshows, landelijke en regionale pers en uit gesprekken met fokkers en hondeneigenaren.

De voorliggende zienswijze is een gevraagde zienswijze van de RDA.

Leeswijzer

Deze zienswijze begint met een uiteenzetting van de problematiek rondom ernstige hondenbeten en focust allereerst op de eigenaar, daarna op de hond en later op de context en de wetgeving. Uiteindelijk worden de aanbevelingen gepresenteerd waarmee het probleem verkleind kan worden.

Samenvatting

- Honden zijn belangrijk in onze samenleving, ze geven bijvoorbeeld gezelschap en ontspanning, ondersteunen ons als hulphond en bewaker en zijn lid van het gezin in bijna 20% van de huishoudens (Dibevo en NVG, 2017).
- In principe moeten mensen, honden en andere dieren in goede harmonie naast elkaar kunnen functioneren. Er zijn echter voorbeelden van waar het mis gaat, daar waar honden mensen of dieren bijten, soms ernstig verwonden en in een enkel geval zelfs doden.
- Een actueel totaalbeeld van (ernstige) hondenbeten ontbreekt. Er is op dit moment onmiskenbaar regelmatig aandacht in de media en er zijn in een aantal gemeenten indicaties dat de problematiek toeneemt.
- Het ontbreken van een betrouwbaar inzicht in de aard en omvang van ernstige bijtincidenten, in het bijzonder met andere honden als slachtoffer, houdt niet in dat er geen maatregelen nodig zijn. Ieder ernstig bijtincident is er één te veel. Er zijn gegronde redenen aan te nemen dat ernstige bijtincidenten bij herhaling zullen voorkomen. Dit is onverenigbaar met het gewenste beschermingsniveau van mensen en dieren in Nederland. Vanuit het voorzorgsbeginsel stelt de RDA daarom maatregelen voor. De beschikbare gegevens, hoewel niet compleet, en de maatschappelijke zorgen en de gerapporteerde beten geven voldoende aanleiding hiertoe. De maatregelen zullen echter in het licht van nieuwe informatie en een completer beeld van de aard en omvang van de problematiek op niet al te lange termijn opnieuw moeten worden gezien door de betrokken overheden.
- Het optreden van een bijtincident is afhankelijk van de eigenaar, de hond én van de context; in de maatregelen moeten daarom alle drie aspecten in beschouwing worden genomen.
- Het risico op letsel- en psychische schade als gevolg van een hondenbeet evenals de angst daarvoor is afhankelijk van de kans dat er gebeten wordt en de (potentiële) impact van die beet.
- Voor het verkleinen van het risico op een ernstige hondenbeet en het gevoel van onveiligheid is het voorstel om hoog risico hondenrassen (en kruisingen daarvan) te definiëren (HR-hondenrassen).
- HR-hondenrassen betreft honden die ernstig letsel kunnen toebrengen. Dit komt door hun bijtgedrag (lage aanvalsdrempel, niet waarschuwen, niet loslaten, schudden) in combinatie met hun bijtkracht (kaakopbouw, formaat, spieren).
- De RDA raadt vooralsnog een verbod op HR-hondenrassen af omdat dit niet als proportioneel wordt beschouwd. Zoals uit de evaluatie van de Regeling Agressieve

Dieren (RAD) is gebleken destijds, sorteert een totaalverbod niet het gewenste effect (Commissie van Sluijs, 2008).

De RDA vraagt evenwel meer aandacht voor preventie van (ernstige) hondenbeten. De RDA vindt maatregelen gericht op de eigenaar, de hond en de context noodzakelijk. Ze acht een beleid om het risico op (ernstige) beten te verminderen alleen succesvol als op genoemde drie oorzakelijke factoren maatregelen genomen worden.

- Aanbevolen wordt om een expertgroep een dynamische lijst met HR-hondenrassen op te laten stellen op basis van een consistente en transparante inschatting van kans op en impact van beten. Ook lookalikes (honden zonder stamboekpapieren) en kruisingen met deze rassen staan op de lijst. Geadviseerd wordt om deze lijst elke vier jaar te actualiseren.
- Koppel aan de HR-lijst, via gemeentelijke regelgeving, aanvullende (preventieve) houderijvoorschriften zoals muilkorven, aanlijnen, gebiedsverboden en de zorg voor een ontsnappingsveilig erf of verblijf en formuleer en implementeer extra maatregelen om de aanschaf en houderij van HR-honden te ontmoedigen. Naar onze verwachting hebben gemeenten hier voldoende mogelijkheden voor. Stimuleer uitwisseling van kennis tussen gemeenten over aanpak en mogelijke maatregelen om ernstige bijtincidenten te verminderen.
- Meten is weten: zorg voor geactualiseerde en betrouwbare feiten over ernstige hondenbeten, gericht op mensen maar ook op dieren, over de rol van verschillende hondenrassen en -typen en eigenaren hierbij en over de context waarin ernstige bijtincidenten plaatsvinden. Versterk tevens de identificatie én registratie van honden door dit uitsluitend te beleggen bij de dierenarts. Dit geldt ook voor honden die van eigenaar wisselen.
- Versterk in het algemeen bewustwording van volwassenen en voorlichting over het belang van een veilige omgang van het kind met de hond, maar met de HR-hond in het bijzonder, via specifieke kanalen als verloskundepraktijken, consultatiebureaus, baby- en peuteropvang, basisscholen en dierenspeciaalzaken. Verstrek laagdrempelig informatie over rassen, fokkers en houderij gericht op potentiële kopers van HR-honden.
- Daarnaast wordt aanbevolen om honden die ernstige letselschade veroorzaakt hebben, ook al is dat voor de eerste keer, zondermeer te euthanaseren. De Raad verwacht hiervan een sterke bijdrage aan het ontmoedigingsbeleid bij met name onverantwoordelijke houders. Bij hen zal de vraag naar deze dieren daardoor afnemen en zijn verdere beperkende inspanningen richting fokkers (fokverboden, verplichte sterilisatie, erkenning fokkers) niet nodig.

- Maak een laagdrempelige meldingsprocedure waar burgers (potentieel) gevaarlijke situaties kunnen melden en geef de politie handelingsruimte tot preventief ingrijpen.
- Zorg specifiek voor HR-honden voor een adequaat en bij voorkeur landelijk afgestemd opvang-, plaatsings- en euthanasiebeleid in de asielen teneinde geen herhaling van ernstige bijtincidenten te krijgen.

1. Inleiding

Op 30 juni 2016 heeft staatssecretaris Van Dam de RDA gevraagd om een zienswijze op te stellen over houderijvoorschriften waarmee maatschappelijk onacceptabel gedrag van honden kan worden voorkomen. Hij vraagt de RDA te rapporteren over:

1. de categorie/type honden die bestempeld kan worden als HR-honden;
2. houderijvoorschriften die denkbaar en toepasbaar zijn waarmee de kans en daarmee het risico op een bijtincident met een aanzienlijke impact voor mens en dier kan worden geminimaliseerd. Het verzoek is om hierbij expliciet aandacht te besteden aan die (houderij)voorschriften die het gemeenten mogelijk maken om in preventieve sfeer binnen het kader van de APV maatregelen te kunnen treffen.

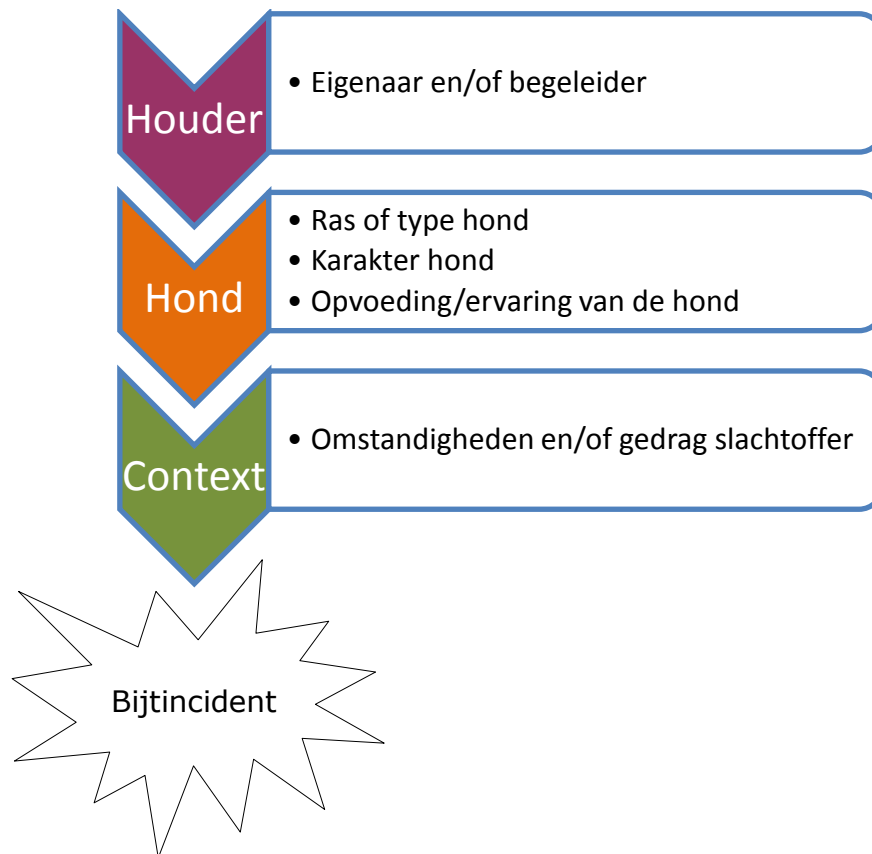
De aanvraag voor de zienswijze is weergegeven in bijlage 1. Het verzoek vloeit mede voort uit de zienswijze "Verantwoord honden houden" van de RDA uit 2013. Hierin is onder andere geadviseerd in te zetten op preventie van hondenbeten door de diersoort te laten toetsen volgens de positieflijstsystematiek van de Wageningen Universiteit & Research en indien de toetsing daar aanleiding toe zou geven, aanvullende voorwaarden aan het houden van honden te stellen.

Hoewel er geen actuele cijfers zijn over de aard en omvang van de hondenbetenproblematiek in Nederland, heeft de RDA op basis van gesprekken met deskundigen en berichten in de media over ernstige incidenten de indruk dat het aantal en de maatschappelijke angst hiervoor toeneemt. Door de grote impact voor alle betrokkenen is iedere ernstige hondenbeet er één te veel.

De voorliggende zienswijze geeft een uiteenzetting van de informatie die ons ter beschikking is gesteld door deskundigen en de expertise binnen de RDA over dit onderwerp en geeft concrete aanwijzingen hoe maatschappelijk onacceptabel gedrag van honden het beste kan worden voorkomen.

2. Hondenbeten

Er zijn in Nederland ongeveer 1,5 miljoen honden. In één op de vijf huishoudens zijn één of meer honden aanwezig, meestal (80%) één hond (Dibevo en NVG, 2017). Onderzoek uit 2008 geeft aan dat er in Nederland jaarlijks circa 150.000 mensen gebeten worden door honden waarbij circa 50.000 mensen medische zorg ontvangen en er circa 230 mensen worden opgenomen in het ziekenhuis. Gemiddeld leiden bijtincidenten tot één dodelijk slachtoffer per jaar (Commissie van Sluijs, 2008). Over incidenten waarbij honden andere honden bijten, zijn geen cijfers bekend.

Bovenstaande weergave geeft de volgorde aan waarbinnen de problematiek volgens de RDA moet worden gezien. De (toekomstige) eigenaar bepaalt immers of hij/zij een hond neemt, bepaalt de keuze van het ras en de fokker en kiest de individuele hond uit. Bovendien speelt de eigenaar een cruciale rol in de socialisatie en opvoeding van de hond en bepaalt deze voor een belangrijk deel de omstandigheden waar de hond aan wordt blootgesteld. De hond heeft vervolgens een aantal raseigenschappen, een eigen karakter en levenservaring. De omstandigheden waar de hond-houder-combinatie aan wordt blootgesteld en het gedrag van slachtoffers, zijn tenslotte bepalend of de hond kan en zal bijten.

Bijtwonden kunnen ernstig zijn en blijvende schade aan het slachtoffer toebrengen. Uit gesprekken met betrokkenen blijkt schade, vanwege het ontbreken van WA-verzekeringen, vaak niet te verhalen op de eigenaar van de hond. Naast de materiële is ook de immateriële schade relevant. Bovendien worden niet alleen mensen, maar ook honden en andere dieren ernstig verwond of doodgebeten. Hoewel de aard en omvang van ernstige incidenten met dierlijke slachtoffers onbekend is, leidt dit tot maatschappelijke onrust en in voorkomende gevallen tot ernstig leed bij mens en dier.

De meeste bijtincidenten doen zich voor in de huiselijke kring en betreffen de eigen of een bekende hond. Kinderen zijn hiervan vaker slachtoffer dan volwassenen. Bij bijtincidenten in de openbare ruimte zijn juist vaker volwassenen betrokken. De

objectieve kans om slachtoffer te worden van een ernstige hondenbeet is klein. De jaarlijkse kans op overlijden als gevolg van een hondenbeet is ongeveer 1 op 13 miljoen (Commissie van Sluijs, 2008).

2.1 Herkomst van honden in Nederland

In het kader van bijtincidenten is het relevant om te weten waar (jonge) dieren vandaan komen en of ze goed gesocialiseerd zijn. De fokker is naast verantwoordelijk voor de socialisatie van de pup een belangrijke bron van informatie voor de toekomstige eigenaar.

Uitgaande van een gemiddelde levensverwachting van 9,8 jaar, zijn er jaarlijks circa 153.000 jonge of volwassen honden nodig om de populatie honden in Nederland op peil te houden. Puppy's komen via fokkers, particulieren en import bij de nieuwe eigenaar. Volwassen honden die een nieuwe eigenaar krijgen zijn veelal geïmporteerde zwervhonden. Naast zuivere rashonden zijn er lookalikes en kruisingen. In 2016 zijn er bijna 32.000 puppy's van rashonden ingeschreven bij de rasverenigingen aangesloten bij de Raad van Beheer. Van circa 120.000 puppy's is de genetische herkomst dus niet geregistreerd of onbekend. Hondenmoeders hebben gemiddeld vijf tot zes pups per nest. Bij een verkoopprijs tussen de € 250 en € 3.500 per puppy zijn er met de aanfok van honden grote bedragen gemoeid. Voor fokdieren worden nog hogere bedragen betaald (Raad van Beheer, 2017).

2.2 Binnenlandse fokkerij van rashonden, lookalikes en kruisingen

Er zijn drie groepen fokkers: fokkers die lid zijn van een rasvereniging, bedrijfsmatige fokkers en particuliere gelegenheidsfokkers. De eerste groep fokkers heeft zich verenigd in rasverenigingen die zijn aangesloten bij de Raad van Beheer op Kynologisch gebied. Ze leveren naast dieren met een stamboomcertificaat ook lookalikes. Een tweede groep bestaat uit bedrijfsmatige fokkers. Zij fokken naast lookalikes, een groot aantal populaire kruisingen zoals labradoodles en boomertjes. Een richtsnoer voor bedrijfsmatigheid, naast andere eisen, is dat de fokker in een aaneengesloten periode van 12 maanden in totaal meer dan 20 honden heeft verkocht, afgeleverd, opgevangen of gefokt. Het betreft bedrijven met soms een paar honderd fokdieren. Eind 2016 bleken er 656 bedrijfsmatige houders van honden geregistreerd te zijn bij de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO, 2017).

Een derde groep bestaat uit particulieren die incidenteel een nestje fokken. Honden van rassen die niet officieel erkend zijn zoals boerboels, pitbullterriërs en de vele kruisingen worden vaak door particulieren gefokt, die dit veelal met een winst oogmerk doen. Afhankelijk van de fokdoelen en competenties van individuele fokkers zijn puppy's meer

of minder goed gesocialiseerd en/of zijn bij honden gedragsproblemen in aanleg aanwezig.

2.3 Import van honden via charitatieve organisaties en hondenhandel

Omdat het aantal honden dat in Nederland gefokt wordt onvoldoende is om aan de binnenlandse vraag te voldoen, worden er dieren geïmporteerd.

Van de 199 in 2015 actieve hulporganisaties voor zwervhonden hielden 138 organisaties (69%) zich in meer of mindere mate bezig met immigratie en adoptie (Stray Animal Foundation Platform, 2016). Van de circa 23.000 in 2015 geïmporteerde honden komt ongeveer een derde via hulporganisaties voor zwervdieren uit landen als Spanje, Roemenië en Griekenland naar Nederland (RVO, 2017). Daarnaast zijn er hondenhandelaren die honden importeren. Dit zijn individuen of bedrijven die in het buitenland dieren kopen en in Nederland en daarbuiten via allerlei verkoopkanalen afzet vinden. Er lijkt geen strikte scheiding tussen bedrijfsmatige fokkerij en hondenhandel te bestaan. Landen van herkomst zijn met name Hongarije, Roemenië en Bulgarije (Neijenhuis en Hopster, in press). Het betreft met name lookalikes van de populairste 40 rassen. Zowel voor zwervdieren als voor honden uit de handel geldt dat het onduidelijk is of deze dieren goed gesocialiseerd zijn en wat de fokdoelen van de fokkers zijn, waardoor mogelijk dieren met potentiële gedragsproblemen geïmporteerd worden.

2.4 Asielen

In totaal zijn er ongeveer 200 asielen of opvangcentra waar per locatie gemiddeld circa 300 dieren per jaar worden opgevangen (Dierenbescherming, 2016). Asielen zijn tevens een kanaal voor dieren die via andere wegen geen nieuwe eigenaar kunnen vinden.

Medio januari 2017 waren er in 22 asielen van de Dierenbescherming 291 honden aanwezig: 48 Amerikaanse staffordshireterriërs, 37 Mechelse en Duitse herders, 27 Engelse staffordshireterriërs, 24 jackrussellterriërs, 18 Amerikaanse bulldoggen, 12 rottweilers, 5 labrador retrievers en 120 honden van 57 andere rassen. De gemiddelde verblijfsduur van een hond in het asiel was 63 dagen. Voor Amerikaanse staffordshireterriërs was dit gemiddeld 115 dagen (Dierenbescherming, 2017).

2.5 Socialisatie en training van honden

Het ras en daarbinnen de selectie op bepaalde eigenschappen, eventuele pathologische afwijkingen (een hond kan naast lichamelijke ook geestelijke afwijkingen hebben), omstandigheden rondom de geboorte, socialisatie, training en ervaring hebben allemaal invloed op de kans dat een hond zal bijten. De eerste basis voor socialisatie wordt al gelegd tijdens de dracht. Na de geboorte zijn er diverse fases waar specifiek gedrag wordt ingeprint. De fokker en eigenaar zullen in deze periode de puppy's specifiek moeten trainen in omgang met kinderen, volwassenen en dieren om normaal gedrag te stimuleren. Indien dieren in deze periode specifieke stimuli niet krijgen aangeboden, kan afwijkend gedrag ontstaan. Hierbij kan gedacht worden aan angststoornissen of agressief gedrag richting mensen en/of dieren. In latere fases kunnen bepaalde trainingen specifiek bijtgedrag in bepaalde situaties stimuleren of verminderen (Serpell, 2016).

3. Anatomie en bijtgedrag

3.1 Anatomie

Een puppy krijgt vanaf twee weken een melkgebit. Indien het melkgebit compleet is doorgekomen, zijn er 28 tanden en kiezen, die plaatsmaken voor een permanent gebit rond de leeftijd van een half jaar met daarin 42 tanden en kiezen. Boven- en onderkaak van de hond scharnieren op het kaakgewricht. Voor het sluiten van de bek, dus ook het bijten, is een viertal spieren verantwoordelijk. Deze spieren worden ondersteund door een spier die de bek weer opent.

De kracht van deze spieren, samen met de bouw van de kaken en het gebit bepaalt voor een groot deel de impact van een hondenbeet. De bouw van de schedel verschilt sterk per hondenras. Er zijn brachycephale rassen (bijvoorbeeld mopshond en pekinees) waarbij de snuit erg kort is en dolichocephale rassen met een lange snuit (bijvoorbeeld barzoi en windhonden). Bij vergelijking van hondenrassen van hetzelfde gewicht, blijken meer brachycephale hondenrassen (Amerikaanse staffordshireterriër, Amerikaanse bulldog, Berner sennenhond) bij het trekken van een last significant beter te presteren dan meer dolichocephale hondenrassen (samojeed, Siberische husky, alaska-malamute) (Helton, 2011). Dit kan duiden op meer fysieke kracht, maar ook op meer doorzettingsvermogen. Daarnaast blijkt de vorm van de schedel een relatief grote invloed te hebben op de bijtkracht van de hond (Ellis et al., 2009). Eenzelfde spierkracht resulteert bij een kortere kaak in een grotere bijtkracht.

3.2 Bijtgedrag

Bijtgedrag dat niet aan voedselopname of predatie is gerelateerd komt met name voor in spelsituaties, bij angst en bij agressie. De meeste honden bijten geen mensen of andere

dieren behalve wanneer het wordt uitgelokt. Bijtgedrag van honden is onderdeel van een opeenvolging van gedragingen die door honden van ieder ras of herkomst kan worden getoond. Adequaat agressief gedrag is normaal gedrag dat een hond uitvoert als er gevaar of dreiging wordt ervaren door de hond. De hond kan een complete gedragssequentie laten zien welke de volgende stappen bevat:

1. Waarschuwen (grommen, borstelen, lip optillen en tanden tonen, blaffen);
2. Pauze om de reactie van de ander te observeren;
3. Actie, uitval of bijten als de hond de situatie of persoon als gevaarlijk interpreteert;
4. Loslaten.

Als de hond de situatie niet als gevaarlijk interpreteert of de reactie van de ander is in overeenstemming met de waarschuwing, dan zal de hond kiezen om geen verdere actie te ondernemen na de waarschuwing. Ook kan het dier zelf vluchten in plaats van in de aanval te gaan.

Bij aan predatie gerelateerde prooiagressie (focussen, najagen, vangen, doden) wordt uiteraard geen waarschuwing gegeven voordat er gebeten wordt (Lafarge, 2016). Er wordt gebeten zonder dat er een pauze is tussen waarschuwing en bijten of er wordt niet losgelaten na het bijten. De insteek van prooiagressie is immers het vangen en doden van de prooi. Honden die prooiagressie vertonen naar andere huisdieren, kleine honden of kinderen hebben als pup meestal een gebrekkige socialisatie gehad en hebben niet voldoende kennis gemaakt met dit soort dieren of mensen. De trigger voor prooiagressie is een (snel) bewegend object. Incidenten waarbij andere honden zwaargewond of dood worden gemaakt zijn per definitie afwijkend te noemen. Ook wanneer dit wordt uitgelokt door een hond in bijvoorbeeld een dominantiegevecht (Lockwood, 2016). Resumerend bepalen de bouw van de schedel, het formaat van de hond, de spierkracht en het bijtgedrag in sterke mate de schade die als gevolg van een hondenbeet kan ontstaan.

4. De eigenaar

Weloverwogen besluiten om een hond aan te schaffen en te houden leiden tot veel plezier bij veel gezinnen. Een besluit om een hond aan te schaffen kent echter ook schaduwkanten. Ernstige bijtincidenten zijn ten dele terug te voeren op één belangrijk moment: het moment waarop iemand besluit een hond aan te schaffen. Een ondoordachte aanschaf is een potentiële bron van ellende voor de hond, de eigenaar en hun omgeving. Bij ondoordachte keuzes sluiten de kennis en vaardigheden van de eigenaar niet aan bij de eigenschappen en behoeften van de hond (Jagoe & Serpell, 1996). Dergelijke keuzes worden bijvoorbeeld gebaseerd op het uiterlijk van een hond,

zijn stoere imago of aandoenlijke blik. Het is van groot belang dat de aanschaf van iedere hond weloverwogen gebeurt.

Weloverwogen keuzes zijn het begin van de preventie van bijtincidenten. Om weloverwogen keuzes te bevorderen zijn reeds verschillende maatregelen van kracht, maar voorlichting is vaak te weinig gedifferentieerd, onvoldoende afgestemd op de persoonlijkheid van de houder en te weinig gericht op diens omgeving (Pompe et al., 2013). Menselijk gedrag ontstaat niet in een vacuüm. Tussen eigen gedrag en gedrag van anderen bestaat een doorlopende interactie (Smith en Christakis, 2008). De sociale omgeving speelt hierbij een belangrijke rol, inclusief de normen die daar gelden. Aanschafgedrag wordt zo beïnvloed door mensen in de directe omgeving, maar ook vanuit virtuele netwerken (social media) en de publieke opinie.

De eigenaar van de hond kiest een hond op basis van één of meerdere motieven. Honden kunnen als gezelschapsdier, maar ook als statussymbool of als verlengstuk van het ego van de eigenaar gezien worden. Recent internationaal onderzoek legt bloot dat het fokken van, en de handel in HR-honden gerelateerd kan zijn aan criminaliteit. Hierbij gaat het vaak over specifieke straatculturen waarbij stoere, sterke honden worden gebruikt. Soms worden deze honden ingezet bij dierengevechten of om criminele activiteiten of de houders en hun familie te bewaken (Duijnker, 2016). In welke mate dit ook in Nederland speelt is onbekend. In het onderzoek van Cornelissen en Hopster (2008) was bij een steekproef van in beslag genomen honden van het pitbullterriër type in de regio Rotterdam-Rijnmond bij 70% sprake van andere strafbare feiten. Bovendien bleek meer dan de helft van de betrokken eigenaren een strafblad te hebben. Dat honden van het pitbullterriër type destijds verboden waren heeft waarschijnlijk bijgedragen aan de aanwezigheid van dit type honden bij criminele eigenaren. De bekendheid met eigenaren, kan een remmende werking hebben op de bereidheid van slachtoffers om aangifte van bijtincidenten te doen.

5. De hond

5.1 Algemeen

Wereldwijd zijn er 493 hondenrassen erkend door de diverse landelijke kennelclubs. De Federation Cynologique Internationale (FCI) is de internationale organisatie van 84 nationale leden. Ze erkent momenteel 339 van deze rassen. Er zijn 284 rassen ingeschreven in Nederland. Gegevens over rassen of typen die niet erkend zijn, zijn hierin niet meegenomen (bijvoorbeeld boerboel en pitbullterriër).

De Raad van Beheer op Kynologisch Gebied is de Nederlandse overkoepelende organisatie voor de fokkerij van honden. In 2016 zijn 31.806 puppy's ingeschreven in het Nederlands Honden Stamboek (NHSB). Deze pups kwamen uit 5.779 nestjes. De top 10

bestaat uit labrador retrievers (2977 inschrijvingen), golden retrievers (1430), Duitse herdershonden (1253), dashonden (972), Berner sennenhonden (919), Rhodesian ridgebacks (896), Franse bulldoggen (755), staffordshire-bulterriërs (697), boxers (582) en chihuahua's (565) (Raad van Beheer, 2017).

Opvallend is dat de populatie rashonden qua samenstelling sterk is gewijzigd tussen 2006 en 2016. We zien een grote daling in het aantal Duitse herdershonden, boxers, staffordshireterriërs, Engelse bulldoggen, Cavalier King Charles-spaniëls, bouviers en bullmastiffs. Daarentegen is er een relatief sterke stijging in het aantal Rhodesian ridgebacks, rottweilers, Australian shepherds en Zwitserse herders (Raad van Beheer, 2017). Hierbij moet echter wel worden aangetekend dat van de circa 153.000 puppy's die nodig zijn voor de vervangingsvraag, er in 2016 slechts 31.806 van de rashondenfokkers komen. Van ruim 120.000 honden is derhalve de genetische herkomst niet of onvoldoende bekend. Dit zijn met name niet erkende rassen, kruisingen en lookalikes.

5.2 Hoog Risico rassen (en kruisingen)

Al duizenden jaren wordt er met honden gefokt. Ze worden geselecteerd op specifieke eigenschappen of functies. Zo ontstonden rassen met goede eigenschappen voor de jacht, voor het drijven van vee, voor erfbewaking, voor speurwerk of om oorlogen te voeren. Voor het specifieke doel geschikte eigenschappen zijn zo aan volgende generaties doorgegeven. Daardoor zijn dieren van bepaalde rassen, zonder training te hebben gekregen, eerder geneigd specifiek gedrag te vertonen, passend bij de functie die deze rassen van oorsprong hadden. Overigens manifesteert dergelijk gedrag zich niet bij alle honden binnen zo'n ras en is een hond die agressief is richting andere honden niet per definitie ook agressief richting mensen (Duffy et al, 2008).

Voor het verkrijgen van een indruk van welke rassen bij ernstige bijtincidenten betrokken zijn, is de informatie verzameld door de gemeente Rotterdam interessant. De volgende rassen waren in 2016 betrokken bij 17 ernstige bijtincidenten: staffordshireterriërs of hun kruisingen (35%), Amerikaanse staffordshireterriërs (18%), Duitse herders (18%), en verder een bordercollie, een boxer, een bullmastiff, een rottweiler en een Anatolische herder (Gemeente Rotterdam, 2016).

Eerder onderzoek in Rotterdam van 60 strafzaken betreffende bijtincidenten toont aan dat van de 70 betrokken honden meer dan de helft (59%) van de honden van het type pitbullterriër waren. Daarnaast kwamen de rassen Amerikaanse staffordshireterriër (9%), Belgische herder (7%), rottweiler (3%) en staffordshire-bulterriër (3%) voor als bijter. De rassen akita, Amerikaanse bulldog, Anatolische herder, dobermann en Duitse herder kwamen eenmaal (1%) voor. Voor het overige betrof het kruisingen of honden waarvan

het ras onduidelijk was. Het merendeel (87%) van de incidenten vond plaats in de openbare ruimte met een voor het slachtoffer onbekende eigenaar en hond. Meer dan de helft (55%) van de slachtoffers had ernstige verwondingen in de vorm van diepe wonden of weefselverlies (Cornelissen en Hopster, 2008).

5.3 Hoog Risico rassen (en kruisingen) en internationale wetgeving

In landen waar voor gevaarlijke honden rasspecifieke wetgeving aanwezig is zijn onder andere de volgende rassen benoemd: pitbullterriër, Amerikaanse staffordshireterriër, bulterriërs, staffordshire-bulterriërs, dogo argentino, rottweiler, dogo canario, staffordshireterriër, Duitse herder, Mechelse herder, akita, cane corso, Amerikaanse bulldog, chowchow, dobermann, boxer, Anatolische herder, bullmastiff, mastiff, mastín español, mastino napoletano, tosa, fila brasileiro, boerboel, bordeauxdog, Rhodesian ridgeback, alano español en Kaukasische owcharka. Het gaat hier om alle rashonden, lookalikes en kruisingen met deze rassen. Ruim 60% van de dieren die momenteel in de asielen verblijft behoort tot één van deze rassen/types (Dierenbescherming, 2017).

In Nederland noemt de Hondenbescherming de volgende rassen gevaarlijk: akita, Amerikaanse bulldog, Amerikaanse pitbullterriër, Amerikaanse staffordshireterriër, boerboel, bullmastiff, bulterriër, cane corso, dogo argentino, dogo canario, rottweiler, staffordshire-bulterriër, tosa, fila brasileiro, boxer, dobermann, bordeauxdog, Engelse bulldog, mastiff, shar-pei en mastino napoletano.

6. De context

Ernstige bijtincidenten lijken met name te ontstaan in situaties waar sprake is van spanning, opwindend en/of bemoeienis met de hond. Van de dodelijke slachtoffers in het onderzoek van Cornelissen en Hopster (2008) lijken alcoholisme, epilepsie, ruzie, huiselijk geweld en gebrek aan toezicht, maar mogelijk ook door baby's en kleine kinderen veroorzaakte triggers een rol gespeeld te hebben. Ook uit het onderzoek van de politiedossiers betreffende bijtincidenten komt een beeld naar voren dat de context een rol speelt bij het ontstaan van bijtincidenten. In een derde van de dossiers bemoeide het slachtoffer zich met de hond of werd de hond door de eigenaar opgehitst. Volwassenen werden minder vaak gebeten na interactie (59%), maar vaker na ophitsen (23%) dan kinderen (81% en 10%, respectievelijk).

In een eerdere zienswijze (RDA, 2013) is de rol van de omstandigheden waarin bijtincidenten plaatsvinden als volgt beschreven: *"De contexten waarin bijtincidenten plaatsvinden zijn uiteenlopend, de onderliggende oorzaken eveneens. Bijtincidenten kunnen al dan niet opzettelijk plaatsvinden. Opzettelijke bijtincidenten vinden niet zelden plaats in de context van strafbare feiten. Bij de niet-opzettelijke bijtincidenten kan een*

onderscheid worden gemaakt in bijtincidenten in het privédomein en bijtincidenten in de openbare ruimte. Voor een adequate aanpak van bijtincidenten (zowel preventief als in reactie op) is het nodig om in deze verschillende contexten verschillende accenten te leggen. Zo zal in een criminele context over het algemeen een aanpak via een strafrechtelijke procedure aangewezen zijn, terwijl in de niet criminele context de bestuursrechtelijke procedure eerder geëigend zal zijn. Om bijtincidenten in het privédomein tegen te gaan, spelen voorlichting en scholing van de houder en zijn huisgenoten een belangrijke rol. Bij bijtincidenten in de openbare ruimte is ook de openbare orde in het geding en zal met name de gemeente via de inzet van bestuursrechtelijke maatregelen kunnen optreden". Verwezen wordt naar paragraaf 7.2 van deze zienswijze.

De Commissie van Sluijs (2008) trok de volgende conclusies ten aanzien van de context waarin de bijtincidenten plaatsvinden: *"Het grootste (twee derde) deel van de bijtincidenten doet zich voor in de privésfeer. Hiervoor kunnen verschillende oorzaken worden aangewezen: het onvoldoende op de hoogte zijn van normaal gedrag van honden, het niet goed kunnen inspelen op dit gedrag, het zonder toezicht in één ruimte achterlaten van kinderen en honden, het niet onderkennen van gevaarlijke situaties, onvoldoende kennis van de mate waarin het gekozen ras geschikt is voor de privésituatie, enz. Bijtincidenten in de openbare ruimte maken weliswaar slechts een derde deel uit van het totale aantal bijtincidenten, maar ze dragen in belangrijker mate bij aan een gevoel van onveiligheid bij de burger dan de bijtincidenten in de privésfeer".*

7. Wet- en regelgeving in Nederland

7.1 Regeling Agressieve Dieren (RAD)

Voor het beperken van het risico van bijtincidenten door met name pitbullterriërs werd in 1993 de Regeling Agressieve Dieren (RAD) ingesteld. Het streven was er met een fok- en houdverbod voor te zorgen dat honden van het type pitbullterriër zouden uitsterven. Na 15 jaar heeft het toenmalig ministerie van Landbouw Natuur en Visserij de Commissie van Sluijs (2008) opdracht gegeven de RAD te evalueren. Hieruit bleek o.a. dat de RAD:

1. niet had geleid tot het beoogde uitsterven van pitbullterriërs in Nederland;
2. niet had geresulteerd in een vermindering van het aantal ernstige bijtincidenten;
3. de classificatie van typen honden (wel of geen pitbullterriërs) uitermate lastig was en grotendeels berustte op subjectieve criteria.

7.2 Wetgevingsmogelijkheden

Er zijn diverse wetten die mogelijkheden geven om in te grijpen bij dreigende situaties rondom HR-honden. Het Wetboek van Strafrecht, artikel 425 (aanhitsen, niet

terughouden en onschadelijk houden) en artikel 300 (mishandeling en letsel), via de Wet Dieren, artikel 2.6 (fokken van dieren), artikel 5.13 (bevoegdheden burgemeester) en artikel 2.14 (verbod op dierengevechten) en ook in de Gemeentewet artikel 172 (verstoring van openbare orde) kunnen nuttig zijn. In de Algemene Plaatselijke Verordening zijn artikel 2.59 (gevaarlijke honden), artikel 2.59a (bescherming tegen gevaarlijke honden op eigen erven) en artikel 2.60 (houden van hinderlijke of schadelijke dieren) mogelijk van toepassing. Verder is de Wet wapens en munitie, artikelen 2 en 46 (voorwerpen om letsel aan te brengen) eventueel te gebruiken. Aan de hand van deze artikelen is handhaving mogelijk.

Belangrijk is dat preventief ingrijpen, dus vóórdat een bijtincident aan de orde is, mogelijk is. De lokale overheid is het best in staat die situaties te beoordelen. Een agressieve hond is vaak een niet op zichzelf staand probleem. Daarom is het bijzonder waardevol om via huisbezoeken door wijkagenten preventiegesprekken te voeren om bewustwording en oplossingen van potentiële gevaarlijke situaties te bereiken. Hier zijn in een aantal gemeenten in Nederland en in preventieve programma's in het buitenland al goede resultaten mee bereikt. In bijlage 3 is de wetgeving die relevant is rondom het houden van HR-honden weergegeven.

7.3 Wetgeving in het buitenland

Bij bestudering van wetgeving in het buitenland blijkt geen wettelijk systeem zodanig zorgvuldig geëvalueerd dat de effectiviteit bewezen is en de toepasbaarheid onder Nederlandse omstandigheden evident is. Dit geldt bijvoorbeeld voor de verschillende wetten zoals die in Duitsland, Engeland, Zwitserland en in diverse staten en steden van de VS van kracht zijn. Wel zijn er veel landen en steden waar HR-rassen geweerd worden of waar andere maatregelen doorgevoerd zijn.

8. Risico bijtincident in relatie tot impact en kans

Het maakt groot verschil of een mens of een dier gebeten wordt door een hond die door zijn kracht en karakter ernstige letselschade kan aanbrengen (impact) of door een hond die dit vermogen niet bezit. De kans op een beet is echter in eerste instantie afhankelijk van de mate waarin de hond door zijn begeleider onschadelijk wordt gehouden omdat deze onder appèl staat of (voldoende kort) is aangelijnd. Volgens deze systematiek wordt het risico op een ernstig bijtincident bepaald door zowel de hond (impact) als door de begeleider en de context (kans).

8.1 Impact van een hondenbeet

Rassen die op vechteigenschappen en/of prooiagressie zijn geselecteerd beschikken in aanleg over specifiek bijtgedrag en over een bijzondere kracht van bijten (Helton, 2011). Een beet van een dergelijke hond kan daarmee ernstige letselschade veroorzaken. De impact beschrijft de gemiddelde gevolgen van een beet en is in vier klassen in te delen:

1. **Geringe impact:** op zijn hoogst kortdurende pijn en/of gering letsel (bijvoorbeeld kneuzingen, oppervlakkige wonden).
2. **Matige impact:** behandeling door huis- of dierenarts vereist als gevolg van aanhoudende pijn en/of bloedingen, wonden of ontstekingen.
3. **Grote impact:** spoedeisende medische of veterinaire hulp vereist voor de gevolgen van bijten (botbreuken, ernstige wonden). Normaal functioneren is duidelijk, maar hooguit enkele weken gehinderd, geen (dieren)ziekenhuisopname vereist.
4. **Zeer grote impact:** spoedeisende medische of veterinaire hulp en/of (dieren)ziekenhuisopname vereist voor de gevolgen van bijten (hersenletsel, inwendig trauma, verminkend bijttrauma). Normaal functioneren langdurig gehinderd en/of reële kans op blijvend functieverlies, eventueel sterfte.

8.2 Kans op een hondenbeet

Ook de kans dat iemand gebeten wordt door een hond van een bepaald ras of kruising is in te delen in vier klassen:

1. **Geringe kans:** ongeacht de controle van de begeleider over de hond leidt een confrontatie met een mens of een dier vrijwel nooit tot een plotselinge, agressieve uitval of bijten, zelfs niet als de hond onoordeelkundig wordt gehanteerd en/of in het nauw wordt gedreven.
2. **Matige kans:** ongeacht de controle van de begeleider over de hond leidt een confrontatie met een mens of dier alleen tot een agressieve uitval of bijten indien de hond onoordeelkundig wordt gehanteerd en/of in het nauw wordt gedreven.
3. **Grote kans:** de begeleider heeft de hond niet onder controle of brengt de hond in situaties die agressief gedrag uitlokken, waarbij een confrontatie met een mens of dier leidt hooguit tot één of enkele, kortdurende agressieve uitvallen of bijten waarna snel weer wordt losgelaten en interventie succesvol is. De begeleider kan de hond in situaties brengen die agressief gedrag kansrijker maken.
4. **Zeer grote kans:** de begeleider heeft de hond niet onder controle of brengt de hond in situaties die agressief gedrag uitlokken dan wel zet de hond bewust aan tot agressief gedrag waarbij een confrontatie met een mens of dier vrijwel onvermijdelijk leidt tot een plotselinge agressieve uitval waarbij de hond herhaald

bijt zonder pauzes, herpakt en/of langdurig vasthoudt en interventie zonder succes is.

8.3 Impact x Kans tabel

In onderstaande tabel is het Risico uitgezet als functie van Kans en Impact. Bij de kans is de eigenaar en context een belangrijke factor en bij impact is het voornamelijk de hond die bepalend is.

Risico		Kans	Gering	Matig	Groot	Zeer groot
Impact	Gering	Gering	Gering	Gering	Gering	Matig
	Matig	Gering	Matig	Matig	Matig	Groot
	Groot	Gering	Matig	Groot	Groot	Zeer groot
	Zeer groot	Matig	Groot	Zeer groot	Zeer groot	Zeer groot

Indien men de kans op het oplopen van een ernstige hondenbeet wil verkleinen, zijn er kleine beleidsaanpassingen tot sterk beperkende maatregelen te bedenken. Deze zullen het risico op ernstige bijtincidenten (Groot en Zeer groot) met name reduceren indien deze invloed hebben op de begeleider/eigenaar en de houderij. Voor hond-eigenaar combinaties waarbij de Kans én de Impact groot of zeer groot zijn, zullen maatregelen meer effect sorteren dan voor hond-eigenaar combinaties die gering of matig scoren voor zowel Kans als Impact. Voor deze hond-eigenaar combinaties zijn extra maatregelen minder nodig. Per ras is het mogelijk om afhankelijk van de fokkerijdoelen en de wijze waarop nieuwe eigenaren keuzes maken en daarbij begeleid worden een lagere score te krijgen op Kans. De rassen die uiteindelijk in de hoogste klassen van Impact en Kans komen (groot en zeer groot) zullen op de dynamische lijst komen. Deze lijst dient regelmatig, bijvoorbeeld om de vier jaar, te worden geactualiseerd. Hierbij kunnen actieve fokkers, die preventieve maatregelen treffen om hun ras veiliger te maken, worden beloond door een lagere score en daarmee mildere maatregelen. Afgezien van een plek op de lijst, blijft bij de kans op een bijtincident de mate waarin de begeleider zijn of haar hond onder controle heeft, van doorslaggevend belang. Om HR-honden onder controle te hebben is in het algemeen een straffe, consequente hand van opvoeden

vereist die de meeste mensen niet gegeven is. In hoeverre echter rassen en typen bestempeld moeten worden als HR-rassen wordt bepaald door de prevalentie van ernstige hondenbeten binnen het ras. Naast bovenstaand kader zal het aantal geregistreerde incidenten per ras ten opzichte van het aantal aanwezige honden van dat ras door de in te stellen expertgroep nadrukkelijk moeten worden meegewogen.

9. Gedragstest

De RDA onderschrijft het belang van het afnemen van een gedragstest bij de hond, voorafgaand aan plaatsing van en het fokken met HR-honden. Als belangrijke kanttekening geldt echter dat er onvoldoende is aangetoond dat op de huidige gedragstesten vertrouwd kan worden. Derhalve is het op dit moment niet mogelijk om HR-honden met voldoende zekerheid als veilig te bestempelen. De TOP-test (Toetsing op Persoonlijkheid) zoals die nu wordt gebruikt is een aanzienlijke aanpassing van de voorgaande test op maatschappelijk aanvaardbaar gedrag (MAG-test), maar is als zodanig nooit geëvalueerd op effectiviteit. Wel is de overtuiging dat deze test gevoeliger is voor het opsporen van prooiagressie en minimaal zo goed als de MAG-test. Wat ontbreekt is echter voldoende garantie dat een hond die eenmaal gebeten heeft niet nogmaals in de fout zal gaan. De tests en de resultaten blijven onderwerp van discussie en veroorzaken naast een grote administratieve last ook uiteindelijk leed bij het dier omdat het welzijn van het dier bij langdurige opvang in de knel kan komen.

10. Aanbevelingen

Preventieve maatregelen

De maatschappelijke onrust over bijtincidenten en hondenbetenbeleid is niet nieuw. De betrokken slachtoffers en houders reageren vaak oprecht emotioneel. Enerzijds omdat een bijtincident een enorme geestelijke (en soms fysieke) impact kan hebben, anderzijds omdat soms verstrekkende maatregelen genomen worden ten opzichte van een dier dat door houders als onderdeel van het gezin gezien wordt. Daarenboven is onaanvaardbaar hondengedrag niet alleen zorgelijk uit het oogpunt van de veiligheid en het welzijn van de mens, maar ook uit het oogpunt van het welzijn van de hond. Er is duidelijk behoefte aan consistent en transparant beleid dat toegesneden is op de verschillende contexten waarin bijtincidenten plaatsvinden en dat rekening houdt met de belangen van alle betrokken partijen. Vanuit de analyse van de problematiek stelt de RDA de volgende preventieve maatregelen voor:

Registratie en analyse

- De beheersing van de hondenbetenproblematiek start met een adequate identificatie en registratie (I&R) van honden. De dierenarts kan, aan de hand van de door de expertgroep aangereikte aanwijzingen, vaststellen of de hond een HR-hond is. Het huidige systeem in Nederland biedt de keuze aan de houder waar hij of zij de hond laat registreren. Het chippen én registreren van nieuwe honden maar ook van honden die van eigenaar wisselen, dient bij één gecontroleerde instantie te geschieden. Dierenartsen zijn hiervoor de meest aangewezen professionals. Via tuchtrecht wordt gegarandeerd dat dierenartsen zich aan de wet houden, in tegenstelling tot andere beroepsgroepen. HR-honden die worden aangetroffen zonder eigenaar en die niet aan de voorwaarden van I&R voldoen, kunnen bij inbeslagname direct geëuthanaseerd worden.
- Meten is weten. Zorg voor geactualiseerde en betrouwbare feiten over ernstige hondenbeten, gericht op mensen maar ook op dieren, over de rol van verschillende hondenrassen en eigenaren hierbij en over de context waarin ernstige bijtincidenten plaatsvinden. De ernstige hond-bijt-mens incidenten moeten bij ziekenhuizen en/of bij de politie geregistreerd worden en de ernstige hond-bijt-hond of hond-bijt-dier incidenten bij dierenartsen. Uiteindelijk adviseert de RDA dat alle gegevens in een landelijke database opgenomen worden, teneinde vergelijkend onderzoek te kunnen doen naar betrokken rassen, slachtoffers, eigenaren, fokkers en ernst van de bijtincidenten.

Maatregelen gericht op eigenaar

- Er is behoefte aan een landelijke lijst met HR-rassen en -typen, lookalikes en kruisingen. Honden van deze rassen hoeven niet per definitie gevaarlijk te zijn, maar kunnen bij suboptimale fok- en houderijomstandigheden eerder in de fout gaan en indien ze bijten, een hoge impact hebben. Voor deze honden zijn extra maatregelen gewenst. Stel met behulp van een expertgroep op een verantwoorde en inzichtelijke wijze een landelijke lijst op van HR-rassen, lookalikes en kruisingen. De RDA beveelt aan om alle van een hoog bijt risico verdachte rassen consistent te laten toetsen aan de hand van de Kans x Impact tabel zoals hiervoor gepresenteerd. De RDA onderschrijft de lijst uit Bijlage 2, verkregen van de Hondenbescherming, als voorlopige lijst met HR-rassen, lookalikes en hun kruisingen. De expertgroep dient binnen een half jaar met een definitieve lijst te komen. Deze lijst dient de expertgroep iedere vier jaar opnieuw evalueren. De lijst dient niet om rassen of typen in het geheel te veroordelen, maar om houders en burgers meer bewust te maken van mogelijke risico's. Bovendien kan het burgers

- aanzetten tot het melden van gevaarlijke situaties en burgemeesters een extra handvat geven om beperkende maatregelen op te leggen.
- In de publieke ruimte dient een HR-hond kort aangelijnd te zijn en in losloopgebieden gemuilkorfd. Bovendien wordt gemeenten in overweging gegeven om een gebiedsverbod in te stellen voor HR-honden of voor bepaalde gebieden een muilkorfgebod in te stellen.
 - Laagdrempelige voorlichting over verantwoorde fokkers, rassen en houderij gericht op potentiële kopers van HR-honden. De voorlichting dient zodanig te zijn dat mensen de risico's en verantwoordelijkheden goed kunnen inschatten en op basis hiervan voor een ras kiezen.
 - Versterk bewustwording van volwassenen en voorlichting over veilige omgang van het kind met de hond via specifieke kanalen als verloskundigenpraktijken, consultatiebureaus, baby- en peuteropvang, basisscholen, dierenartsenpraktijken, rasverenigingen, fokkers en dierenspeciaalzaken. Deze informatie kan bijvoorbeeld door het LICG worden verzameld en gedistribueerd. Een WA-verzekering is verplicht om eventuele slachtoffers van ernstige bijtincidenten niet zelf voor de kosten te laten opdraaien.
 - HR-honden vergen zeer verantwoordelijke en gedisciplineerde eigenaren en begeleiders. Naar de mening van de RDA heeft de gemeente diverse mogelijkheden om eisen te stellen aan de houder en de hond. Dit om te voorkomen dat een HR-hond een bedreiging vormt voor mensen, honden en andere dieren.
 - De houder van een HR-hond is verplicht maatregelen te treffen dat het dier te allen tijde op het eigen terrein blijft. Dit opdat de eigenaar het dier altijd onder controle heeft en de buurt geen angst hoeft te hebben.
 - Opleiding en training. De RDA roept rasverenigingen van HR-honden uitdrukkelijk op tot organisatie van trainingen en opleiding van hond én eigenaar. Iedere eigenaar van een HR-hond dient met iedere HR-hond een gehoorzaamheidscursus te hebben doorlopen bij een hondenschool.

Maatregelen gericht op de hond

- One strike out. Het voorkomen van (ernstige) bijtincidenten verdient meer aandacht. Naast het muilkorf- en aanlijngesbod en de andere maatregelen gericht op preventie doet de RDA ook de aanbeveling om HR-honden die mensen of andere honden gebeten hebben met ernstige verwondingen of dood tot gevolg zondermeer te euthanaseren: "One strike out". Van deze maatregel zal naar verwachting naast het voorkomen van herhaling, een sterke preventieve werking uitgaan. De betrokken eigenaren zullen deze maatregel betrekken bij het kiezen van een ras en

te allen tijde beten van hun hond proberen te voorkomen. Indien hier voldoende ontmoediging vanuit gaat, zal vermoedelijk de vraag naar deze dieren afnemen en zijn verdere beperkende inspanningen richting fokkers (fokverboden, verplichte sterilisatie, erkenning fokkers) niet nodig.

- Adequaate euthanasiebeleid in elk asiel waarbij betrokken een maximale verblijfsduur van de HR-hond in het belang van het welzijn van de betreffende hond. Veel HR-honden uit asielen hebben reeds een geschiedenis met agressie of bijtincidenten en het is belangrijk dat problemen zich niet herhalen.
- Aanbevolen wordt om de huidige TOP-test door te ontwikkelen tot een test die aantoonbaar voldoende garantie biedt voor een veilige plaatsing van honden.

Maatregelen gericht op de context

- Meldpunt. Burgers die een gevaarlijke situatie willen melden moeten dit laagdrempelig en anoniem kunnen doen, bij voorkeur in de eigen gemeente. Meldingen dienen snel en accuraat doorgegeven te worden aan de politie zodat contact met de eigenaar van de hond kan worden opgenomen om gevaarlijke situaties te bespreken en erger te voorkomen.
- Houd-/locatieverbod. Gemeenten wordt zoals eerder genoemd geadviseerd een houd- en/of locatieverbod af te kondigen aan eigenaren van HR-honden die twee keer betrokken zijn bij een bijtincident.
- Gebiedsverbod. Ook het voornoemde gebiedsverbod kan situaties voorkomen dat gebeten wordt. Gemeenten wordt geadviseerd de mogelijkheid te scheppen om in een afgeschermd gebied een gebiedsverbod af te kondigen voor HR-honden.
- Invulling APV. Een aantal gemeenten heeft voor HR-honden reeds specifieke huisvestingseisen beschreven. De RDA beveelt alle gemeenten aan dit te doen, een standaard tekst in de APV op te nemen en de best practices te delen. Suggesties hiervoor zijn in bijlage 3 te vinden met dank aan de gemeenten Rotterdam en Assen.
- Stimuleer uitwisseling van kennis tussen gemeenten over aanpak en mogelijke maatregelen ter bestrijding van de problematiek van bijtincidenten.
- Aanpassing artikel 425 Wetboek van Strafrecht eerste lid. "Hij die een dier op een mens aanhitst of een onder zijn hoede staand dier, wanneer het een mens aanvalt, niet terughoudt" uitbreiden naar "mens *of dier*". Het is van belang dat dit wetsartikel consequent kan worden toegepast in de praktijk.

Overige maatregelen

- De maatregelen dienen strikt gehandhaafd te worden met sancties die naast de hond ook de eigenaar raken. Vanwege het bewust nemen van een hoger risico door de eigenaar van een HR-hond, zijn zwaardere sancties in het geval van ernstige bijtincidenten door HR-honden te overwegen.
- Bovenstaande maatregelen zijn in eerste instantie benoemd teneinde het probleem van ernstige bijtincidenten te verminderen. Indien de vraag naar honden van deze rassen afneemt door de beperkingen die de eigenaren ervaren, het effect van negatieve publieke opinie en het 'one strike out' principe, zijn maatregelen richting de fokkers niet noodzakelijk. Indien dit effect niet bereikt wordt, kan overwogen worden alleen fok van de HR-rassen door geregistreerde en erkende fokkers toe te staan, castratie en sterilisatie van alle HR-honden (met uitzondering van erkende fokhonden) te overwegen en houders van HR-honden een speciale vergunning te laten aanvragen na een gedegen opleiding. Regulering van de fokkerij is een maatregel die uitvoeringstechnisch op dit moment bewerkelijk is vanwege onder meer de ondoorzichtigheid van deze markt door onder anderen de veelheid aan aanbieders. Controle en handhaving lijkt hierdoor onuitvoerbaar.

Geraadpleegde bronnen

- Beaver, B.V., 2009. *Canine behavior: Insights and answers, second edition*. Saunders, Elsevier Inc., 315 p.
- Berg, L. van den, 2006. *Genetics of aggressive behaviour in Golden Retriever dogs*. Proefschrift Universiteit Utrecht.
- Commissie van Sluijs, 2008. *Hondenbeten in perspectief*. Den Haag 109 p.
- Cornelissen, J.M.R., Hopster, H. 2008. *Bijlage Feiten en Cijfers* Animal Sciences Group van Wageningen UR, Lelystad, in het rapport *Hondenbeten in perspectief* van Commissie van Sluijs, 2008. Den Haag.
- Davis A.L., Schwebel D.C., Morrongiello B.A., Stewart J., Bell M., 2012. *Dog bite risk: An assessment of child temperament and child-dog interactions*. Int. Journal of Environmental Research and Public Health, p. 3002-3013.
- Dibevo en NVG, 2017. Onderzoek in opdracht van Nederlandse Voedingsindustrie Gezelschapsdieren en Dibevo. <https://www.dibevo.nl/pers/meer-dan-4-miljoen-huishoudens-hebben-een-of-meer-huisdieren>.
- Dierenbescherming, 2016 en 2017. Informatie over hondenpopulaties in Nederlandse asielen (niet openbaar).
- Duijnker, A., 2016. *De hond, statussymbool of Bitcoin?* Scriptie School voor Hogere Politiekunde van de Politieacademie. 145 p.
- Duffy, D.L., Hsu, Y., Serpell, J., 2008. *Breed differences in canine aggression*. Applied Animal Behaviour Science. Vol. 114 (3-4), p. 441-460.
- Ellis, J.L., Thomason, J., Kembreab, E., Zubair, K., France, J., 2009. *Cranial dimensions and forces of biting in the domestic dog*. Journal of Anatomy. Vol. 214, p. 362-373.
- FCI, 2016. Fédération Cynologique Internationale, www.fci.be geraadpleegd in 2016.
- Gemeente Assen, 2016. Algemene Plaatselijke Verordening gemeente Assen http://decentrale.regelgeving.overheid.nl/cvdr/xhtmloutput/Historie/Assen/91286/91286_3.html.
- Gemeente Rotterdam, 2016. Informatie over bijtincidenten in de gemeente (niet openbaar).
- Griffin G., Holt D.E., 2000. *Bite wounds in Dogs and Cats*. Veterinary Clinics of North America: Small Animal Practice, p. 669-679.
- Hayashi A., Nagaoka M., Yamada K., Ichitani Y., Miake Y., Okado N., 1998. *Maternal stress induces synaptic loss and developmental disabilities of offspring*. International Journal of Developmental Neuroscience. Vol. 16 (3-4), p. 209-216.
- Helton, W.S., 2011. *Performance constraints in strength events in dogs*. Behavioural Processes. Vol. 86(1), p. 149-151.
- Hondenbescherming, 2016. Gesprek en informatie over hondenrassen (niet openbaar).

- Jagoe, J.A., Serpell, J., 1996. *Owner characteristics and interactions and the prevalence of canine behaviour problems*. Applied Animal Behaviour Science. Vol. 47(1-2), p. 31-42.
- Keuster T., Lamoureux J., Kahn A., 2006. *Epidemiology of dog bites: A Belgian experience of canine behaviour and public health concerns.*, The Veterinary Journal, p. 482-487.
- Keuster T., Overall K.L., 2011. *Preventing dog bite injuries: the need for a collaborative approach*. Veterinary Record, p. 341-342.
- Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde, 2010. *Code voor de Dierenarts*. Utrecht, 14p.
- Lafarge, M. Contribution à l'étude du comportement de prédation du chien sur l'homme. Thèse d'exercice, Médecine vétérinaire, Ecole Nationale Vétérinaire de Toulouse - ENVT, 2016, 104 p.
- Lockwood, R., 2016. *Ethology, ecology and epidemiology of canine aggression*. Chapter 9 in: Serpell, J. (ed.), 2016. *The domestic dog: its evolution, behavior and interactions with people, 2nd edition*. Cambridge University Press. 424 p.
- Neijenhuis, F. en Hopster, H. *Reductie van gezondheidsrisico's bij importhonden; actieve communicatie als beleidsinstrument*. In press.
- Pompe, V., Hopster, H., Dieren, M. van. 2013. *Liefde maakt blind? Onderzoek naar waardenoriëntaties en waardenafwegingen van kopers/houders van 'risicovolle'dieren*. Hogeschool Van Hall Larenstein, Leeuwarden.
- Raad van Beheer op Kynologische Gebied in Nederland, 2014. *'Fairfok' projectplan gezonde en sociale hond in Nederland*. Amsterdam, 35 p.
- Raad van Beheer op Kynologische Gebied in Nederland, 2017. Informatie over populatie rashonden in Nederland (niet openbaar).
- RDA, 2013. *Verantwoord honden houden: Paal en perk aan onaanvaardbaar gedrag van honden en hun houders*. Raad voor Dierenaangelegenheden, Den Haag.
- Radstake, C., 2016. *Immigratie van buitenlandse (zwurf)honden & - (zwurf)katten naar Nederland: de cijfers 2015*. Animal Medical Care Foundation & Stray Animal Foundation Platform. 20 p.
- Rezac P., Rezac K., Slama P., 2015. *Human behavior preceding dog bites to the face*. The Veterinary Journal, p. 284-288.
- Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, 2017. Factsheet aantal geregistreerde bedrijfsmatige houders van honden (niet openbaar).
- Serpell, J. Duffy, D.L. and Jagoe, J.A., 2016. *Becoming a dog: Early experience and the development of behavior*. Chapter 6 in: Serpell, J. (ed.), 2016. *The domestic dog: its evolution, behavior and interactions with people, 2nd edition*. Cambridge University Press. 424 p.

- Shamir M.H., Leisner S., Klement E., Gonen E., Johnston D.E., 2002. *Dog Bite Wounds in Dogs and Cats: a Retrospective Study of 196 Cases*. Journal of Veterinary medicine, p. 107-112.
- Shields, L.B., Bernstein M.L., Hunsaker J.C. 3rd, Stewart D.M., 2009. *Dog Bite-Related Fatalities, A 15-Year Review of Kentucky Medical Examiner Cases*. Nat. Assoc. of Medical Examiners. Vol. 30(3), p. 223-30.
- Smith, K.P. and Christakis, N.A. 2008. *Social networks and health*. Annual Review of Sociology 34: 405-429.
- Werkgroep Feiten & Cijfers, 2015. *Feiten & Cijfers Gezelschapsdierensector 2015*. HAS Hogeschool, HAS Kennistransfer & Bedrijfsopleidingen, Den Bosch, Faculteit Diergeneeskunde, Utrecht.
- Wet- en regelgeving, 2016. <http://wetten.overheid.nl>.

Bijlage 1 Adviesvraag

Ministerie van Economische Zaken

RDA / *REP-2016.111*
Bestemd voor
Ontvangstdatum *4/7/16*

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

Raad voor Dierenangelegenheden
T.a.v. de heer ir. M.H.W. Schakenraad, Secretaris
Postbus 20401
2500 ER DEN HAAG

Directoraat-generaal Agro en Natuur
Directie Dierlijke Agroketens en Dierenwelzijn

Bezoekadres
Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Factuuradres
Postbus 16180
2500 BD Den Haag

Overheidsidentificatienr
00000001003214369000
T 070 379 8911 (algemeen)
www.rijksoverheid.nl/ez

Behandeld door
drs. P.L.F. Bours

T 070 378 4817
F 070 378 6153
p.l.f.bours@mines.nl

Ons kenmerk
DGAN-DAD / 16083363

30 JUNI 2016

Datum
Betreft Zienswijze opstellen houderijvoorschriften waarmee maatschappelijk onacceptabel gedrag van honden kan worden voorkomen

Geachte heer Schakenraad,

Op 15 augustus 2013 heeft de toenmalige voorzitter van de Raad voor Dierenangelegenheden (RDA) de zienswijze aangeboden over het maatschappelijk onaanvaardbaar gedrag van honden en in het bijzonder over door honden veroorzaakte bijtincidenten.

De RDA heeft onder andere geadviseerd in te zetten op preventie van hondenbeten door de diersoort te laten toetsen volgens de positieflijstsystematiek van de WUR en indien de toetsing daar aanleiding toe zou geven, aanvullende voorwaarden aan het houden van honden te stellen.

In de brief aan de Tweede Kamer van 2 juli 2014 over de stand van zaken positieflijst zoogdiersoorten is aangegeven dat voor de productiediersoorten, de hond en de kat niet zozeer de vraag van belang is of deze soorten gehouden kunnen worden, maar eerder onder welke voorwaarden.

Hierom is besloten deze diersoorten zonder voorafgaande toetsing te plaatsen op de positieflijst. Wel is de Positieflijst Expert Commissie (PEC) gevraagd te beoordelen in hoeverre voor de als gezelschapsdier gehouden productiedieren aanvullende voorwaarden in de vorm van diersoortspecifieke houderijvoorschriften opgesteld dienen te worden. Voor de hond en de kat als diersoort ten algemene zijn de gestelde voorschriften uit het Besluit houders van dieren afdoende. Deze zijn echter niet afdoende om preventieve maatregelen te kunnen afdwingen waarmee het risico op het vertonen van bijtgedrag met een hoge impact voor zowel mens als dier kan worden geminimaliseerd.

Het betreft een bepaalde categorie/type honden waarbij de impact als gevolg van een ernstig bijtincident aanzienlijk is. Het optreden van een dergelijk bijtincident leidt tot maatschappelijke onrust en ernstig leed bij mens en dier. Het is deze categorie hoog risicovolle (HR) honden die nader geduid dient te worden en waarvoor, indien mogelijk, categoriespecifieke houderijvoorschriften benoemd dienen te worden waarmee de kans en daarmee het risico op het ontstaan van een bijtincident geminimaliseerd kan gaan worden.

Pagina 1 van 2

**Directoraat-generaal Agro en
Natuur**
Directie Dierlijke Agroketens en
Dierenwelzijn

Ons kenmerk
DGAN-DAD / 16083363

Het is daarbij ook van belang in de zienswijze aandacht te schenken aan de (on)mogelijkheden van gemeenten om binnen het kader van de Algemene Politie Verordening (APV) buitengewone opsporingsambtenaren (BOA's) in te zetten bij overtreden van de nog op te stellen (houderij)voorschriften voor HR-honden.

Ik verzoek u daarom een zienswijze op te stellen over

1. de categorie/type honden die bestempeld kan worden als HR-honden;
2. houderijvoorschriften die denkbaar en toepasbaar zijn waarmee de kans en daarmee het risico op een bijtincident met een aanzienlijke impact voor mens en dier kan worden geminimaliseerd. Hierbij dient ook expliciet aandacht geschonken te worden aan die (houderij)voorschriften die het gemeenten mogelijk maken om in preventieve sfeer binnen het kader van de APV maatregelen te kunnen treffen.

Vanwege hun bijzondere belangen verzoek ik u in ieder geval informatie in te winnen bij de gemeenten Assen, Den Haag en Rotterdam en de Hondenbescherming, de Dierenbescherming, de Raad van Beheer op Kynologisch gebied en, daar waar mogelijk, met rasverenigingen van hondenrassen die gaan behoren tot de HR-categorie.

Ik verzoek u deze zienswijze voor het voorjaar van 2017 op te stellen.

Hoogachtend,

Martijn van Dam
Staatssecretaris van Economische Zaken

Bijlage 2 Hoog Risico rassen

Onderstaande 21 rassen zijn oorspronkelijk gefokt voor vechtdoeleinden;

- Akita
- Amerikaanse bulldog
- Amerikaanse pitbullterriër
- Amerikaanse staffordshireterriër
- Boerboel
- Bullmastiff
- Bulterriër
- Cane corso
- Dogo argentino
- Dogo canario
- Rottweiler
- Staffordshire-bulterriër
- Tosa
- Fila brasileiro
- Boxer
- Dobermann
- Bordeauxdog
- Engelse bulldog
- Mastiff
- Shar-pei
- Mastino napoletano

Bron: Hondenbescherming (december 2016)

Op basis van rasspecifieke wetgeving in diverse landen kunnen de volgende rassen en kruisingen hiermee aan de lijst worden toegevoegd:

Duitse herder, staffordshireterriër, Mechelse herder, chowchow, Anatolische herder, mastín español, Rhodesian ridgeback, alano español en Kaukasische owcharka.

Bijlage 3 Wetten

WETBOEK VAN STRAFRECHT

Artikel 425 Wetboek van Strafrecht

Met hechtenis van ten hoogste zes maanden of geldboete van de derde categorie wordt gestraft:

- 1°. hij die een dier op een mens aanhitst of een onder zijn hoede staand dier, wanneer het een mens aanvalt, niet terughoudt;
- 2°. hij die geen voldoende zorg draagt voor het onschadelijk houden van een onder zijn hoede staand gevaarlijk dier.

Artikel 300 Wetboek van Strafrecht e.v.

1. Mishandeling wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste drie jaren of geldboete van de vierde categorie.
2. Indien het feit zwaar lichamelijk letsel ten gevolge heeft, wordt de schuldige gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vier jaren of geldboete van de vierde categorie.
3. Indien het feit de dood ten gevolge heeft, wordt hij gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zes jaren of geldboete van de vierde categorie.
4. Met mishandeling wordt gelijkgesteld opzettelijke benadeling van de gezondheid.
5. Poging tot dit misdrijf is niet strafbaar.

WET DIEREN

Artikel 2.6 Fokken van dieren

1. [Red: Dit lid is nog niet in werking getreden.]
2. Bij of krachtens algemene maatregel van bestuur kunnen voor het onderwerp, bedoeld in het eerste lid, regels worden gesteld voor bij deze maatregel aangewezen diersoorten of diercategorieën die betrekking hebben op onder meer:
 - a. een verbod op het fokken of het voor de fok gebruiken van:
 - 1°. dieren die beschikken over een bepaalde aandoening die, of een uiterlijk kenmerk dat, de gezondheid of het welzijn van het dier of de nakomelingen van het dier kan aantasten;
 - 2°. dieren die een gevaar kunnen opleveren voor de veiligheid van mens of dier, en
 - 3°. andere bij of krachtens algemene maatregel van bestuur aangewezen dieren, diersoorten of diercategorieën;
 - b. de methode van fokken, waaronder een verbod op bepaalde methoden van fokken;
 - c. het voorafgaand aan het fokken door de fokker te verrichten of te doen verrichten onderzoek bij dieren waarmee wordt gefokt naar de aanwezigheid van aandoeningen die de gezondheid of het welzijn van de dieren of de nakomelingen van die dieren kunnen aantasten;
 - d. hygiëne, het voorkomen van de verspreiding van dierziekten, zoönosen en ziekteverschijnselen, en het weren van ziekteverwekkers;
 - e. het aantal nesten dat dieren gedurende een bepaalde periode krijgen, en
 - f. de bij te houden en over te leggen gegevens.

Artikel 5.13 Bevoegdheden burgemeester

1. De burgemeester van de gemeente waar zich een dier bevindt dat in strijd met het bepaalde krachtens artikel 2.6, tweede lid, onderdeel a, onder 2°, is gefokt, of dat in strijd met het bepaalde bij en krachtens artikel 2.2, zesde lid, eerste volzin, wordt gehouden, kan besluiten dat dit dier:
 - a. naar een door hem aangewezen plaats wordt vervoerd, en
 - b. aldaar wordt gedood.
2. De burgemeester voert de handeling, bedoeld in het eerste lid, onderdeel b, niet uit indien de houder binnen zes weken nadat het besluit, bedoeld in het eerste lid, aan hem is bekendgemaakt, een verzoek als bedoeld in artikel 8:81 van de Algemene wet bestuursrecht heeft ingediend en op dat verzoek niet afwijzend is beslist.

Artikel 2.14 Verbod op diereengevechten

1. Het is verboden diereengevechten te organiseren of dieren aan diereengevechten te doen deelnemen.
2. Het is verboden bij diereengevechten aanwezig te zijn.

WET WAPENS EN MUNITIE

Artikel 2 Wet wapens en munitie

1. Wapens in de zin van deze wet zijn de hieronder vermelde of overeenkomstig dit artikellid aangewezen voorwerpen, onderverdeeld in de volgende categorieën.

Categorie IV

- 1°. blanke wapens waarvan het lemmet meer dan een snijkant heeft, voor zover zij niet vallen onder categorie I;
- 2°. degen, zwaarden, sabels en bajonetten;
- 3°. wapenstokken;
- 4°. lucht-, gas- en veerdrukwapens, behoudens zulke door Onze Minister overeenkomstig categorie I, sub 7°, aangewezen die zodanig gelijken op een vuurwapen dat zij voor bedreiging of afdreiging geschikt zijn;
- 5°. kruisbogen en harpoenen;
- 6°. bij regeling van Onze Minister aangewezen voorwerpen die geschikt zijn om daarmee personen ernstig lichamelijk letsel toe te brengen;

7°. Voorwerpen waarvan, gelet op hun aard of de omstandigheden waaronder zij worden aangetroffen, redelijkerwijs kan worden aangenomen dat zij zijn bestemd om letsel aan personen toe te brengen of te dreigen en die niet onder een van de andere categorieën vallen.

Artikel 46 Wetboek van Strafrecht

1. Voorbereiding van een misdrijf waarop naar de wettelijke omschrijving een gevangenisstraf van acht jaren of meer is gesteld is strafbaar, wanneer de dader opzettelijk voorwerpen, stoffen, informatiedragers, ruimten of vervoermiddelen bestemd tot het begaan van dat misdrijf verwerft, vervaardigt, invoert, doorvoert, uitvoert of voorhanden heeft.
2. Het maximum van de hoofdstraffen op het misdrijf gesteld wordt bij voorbereiding met de helft verminderd.
3. Geldt het een misdrijf waarop levenslange gevangenisstraf is gesteld, dan wordt gevangenisstraf opgelegd van ten hoogste vijftien jaren.
4. De bijkomende straffen zijn voor voorbereiding dezelfde als voor het voltooide misdrijf.
5. Onder voorwerpen worden verstaan alle zaken en alle vermogensrechten.

GEMEENTEWET

Artikel 172

3. De burgemeester is bevoegd bij verstoring van de openbare orde of bij ernstige vrees voor het ontstaan daarvan, de bevelen te geven die noodzakelijk te achten zijn voor de handhaving van de openbare orde.

ALGEMEEN PLAATSELIJKE VERORDENING

Artikel 2.59 Gevaarlijke honden

1. Indien de burgemeester een hond in verband met zijn gedrag gevaarlijk of hinderlijk acht, kan hij de eigenaar of houder van die hond een aanlijngebod of een aanlijn- en muilkorfgebod opleggen voor zover die hond verblijft of loopt op een openbare plaats of op het terrein van een ander.
2. Een aanlijngebod houdt in dat de eigenaar of houder verplicht is de hond aangelijnd te houden met een lijn met een lengte, gemeten van hand tot halsband, van ten hoogste 1,50 meter.
3. Een muilkorfgebod houdt in dat de eigenaar of houder verplicht is de hond voorzien te houden van een muilkorf die:
 - a. vervaardigd is van stevige kunststof, van stevig leer of van beide stoffen;
 - b. door middel van een stevige leren riem zodanig rond de hals is aangebracht dat verwijdering zonder toedoen van de mens niet mogelijk is; en
 - c. zodanig is ingericht dat de hond niet kan bijten, dat de afgesloten ruimte binnen de korf een geringe opening van de bek toelaat en dat geen scherpe delen binnen de korf aanwezig zijn.
4. Onverminderd artikel 2:57, eerste lid, aanhef en onder d, dient een hond als bedoeld in het eerste lid voorzien te zijn van een door de bevoegde minister op aanvraag verstrekt uniek identificatienummer door middel van een microchip die met een chipreader afleesbaar is.

Artikel 2.59a Bescherming tegen gevaarlijke honden op eigen erven

Het is de eigenaar, houder of verzorger van een hond en hem, die een hond onder zijn toezicht heeft, verboden deze hond op zijn erf zonder muilkorf te laten loslopen, indien het college van burgemeester en wethouders heeft meegedeeld, dat hij het dier gevaarlijk acht, dan wel indien de hond is opgeleid voor bewakings-, opsporings- en verdedigingswerk, tenzij:

- a. op een vanaf de weg zichtbare plaats een – ter beoordeling van het college van burgemeester en wethouders – duidelijk leesbaar waarschuwingsbord is aangebracht;
- b. de gelegenheid bestaat een brievenbus te bereiken en aan te bellen zonder dat men het erf hoeft te betreden;
- c. het erf voorzien is van een zodanig hoge en deugdelijke afrastering dat de hond zonder menselijke tussenkomst niet buiten het erf kan komen.

Artikel 2.60 Houden van hinderlijke of schadelijke dieren

Het is verboden op door het college ter voorkoming of opheffing van overlast of schade aan de openbare gezondheid aangewezen plaatsen, buiten een inrichting in de zin van de Wet milieubeheer, bij dat aanwijzingsbesluit aangeduide dieren:

- a. aanwezig te hebben, of
- b. aanwezig te hebben anders dan met inachtneming van de door hen gestelde regels, of
- c. aanwezig te hebben tot een groter aantal dan in die aanwijzing is aangegeven.

Bijlage 3a Protocol bijtincidenten gemeente Assen

Wettelijke grondslag(en) of bevoegdheid waarop de regeling is gebaseerd

[Algemene Plaatselijke Verordening gemeente Assen, art. 2:59](#)

[Gemeentewet, artikel 172](#)

Artikel 1. Weging ernst bijtincidenten

- 1. Bij weging van de ernst van bijtincidenten wordt onderscheid gemaakt tussen honden die betrokken zijn bij (zeer) ernstige bijtincidenten en overige honden die zijn betrokken bij een licht bijtincident.
- 2. Bij (zeer) ernstige bijtincidenten bijt een hond een persoon of brengt de hond ernstig letsel toe aan een ander dier, veelal een hond.
- 3. Bij een licht bijtincident bijt een hond een ander dier, veelal een hond, maar is geen sprake van ernstig letsel, of is sprake van een bijtincident zonder ernstige gevolgen dat gezien de context verklaarbaar is.

Artikel 2. Optreden tegen ernstige bijtincidenten

- 1. De houder van een hond die een (zeer) ernstig bijtincident heeft begaan wordt gevraagd om afstand te doen van zijn hond.
- 2. De burgemeester geeft bevel tot het onvrijwillig in beslag nemen van de hond indien de houder niet vrijwillig afstand doet van de hond en de burgemeester vreest dat de kans op bijtrecidive aanwezig is, of als de hond al eerder een bijtincident heeft veroorzaakt.
- 3. Bij het onvrijwillig in beslag nemen kan in opdracht van de houder de hond aan een risico-assessment worden onderworpen die de burgemeester betrouwbaar acht. De test zal moeten uitwijzen of de hond resocialiseerbaar of elders herplaatsbaar is, of dat het risico bij terugplaatsing bij de houder als te groot moet worden ingeschat.
- 4. De kosten van vervoer, verblijf, test en eventueel laten doden van de hond komen voor rekening van de houder van de hond.
- 5. Bij bijt recidive of bij (zeer) ernstige bijtincidenten informeert de gemeente het Openbaar Ministerie, zodat dit kan overwegen of het instellen van strafvervolgning tegen de houder van de hond, terzake van mishandeling, vernieling, geen voldoende zorg dragen voor onschadelijk houden van een gevaarlijk dier, of overtreding van de APV aan de orde is.
- 6. Indien de burgemeester bij de situatie uit het tweede lid niet vreest dat bijtrecidive zal plaatsvinden, dan kan het college de hond aanwijzen als gevaarlijke hond.

Artikel 3. Optreden tegen overige honden

- 1. Bij vrees voor het ontstaan van ernstige bijtincidenten, of bij een licht bijtincident kan het college besluiten tot aanwijzing van de hond als gevaarlijke hond in de zin van [artikel 2:59 APV](#).
- 2. Het college kan in bepaalde situaties aangeven dat het noodzakelijk is dat de hond een risico-assessment ondergaat.
- 3. Bij zeer ernstige vrees voor het ontstaan van een (zeer) ernstig bijtincident kan het college besluiten dat de houder onvrijwillig afstand moet doen van de hond.
- 4. Als de houder van een hond die als gevaarlijke hond is aangewezen in strijd met [artikel 2:59 APV](#) de hond houdt en de hond een nieuw bijtincident veroorzaakt dan geeft het college toepassing aan het vorige lid en gaat het na of er aanleiding is dat naast de bestuursrechtelijke maatregel een strafrechtelijke sanctie op zijn plaats is wegens overtreding van de [APV](#).

Artikel 4. Inwerkingtreding

Dit Protocol bijtincidenten honden treedt in werking op de dag na die van bekendmaking.
Assen, 23 maart 2010

Burgemeester en wethouders van Assen,

Bijlage 3b Artikelen uit APV Rotterdam over honden

Artikel 2:57 Loslopende honden

1. Het is de eigenaar of houder van een hond verboden die hond te laten verblijven of te laten lopen:
 - a. op een voor het publiek toegankelijke en kennelijk als zodanig ingerichte kinderspeelplaats, zandbak of speelweide of op een andere door het college aangewezen plaats;
 - b. binnen de bebouwde kom op de weg indien de hond niet is aangelijnd;
 - c. buiten de bebouwde kom op een door het college aangewezen plaats indien de hond niet is aangelijnd; of
 - d. op de weg indien die hond niet is voorzien van een halsband of een ander identificatiemerk dat de eigenaar of houder duidelijk doet kennen.
2. Het eerste lid, aanhef en onder b, is niet van toepassing op door het college aangewezen plaatsen.
3. Het eerste lid, aanhef en onder a tot en met c, is niet van toepassing op de eigenaar of houder van een hond:
 - a. die zich vanwege zijn handicap door een geleidehond of sociale hulphond laat begeleiden; of
 - b. die deze hond aantoonbaar gekwalificeerd opleidt tot geleidehond of sociale hulphond.

Artikel 2:59 Gevaarlijke honden

1. Indien de burgemeester een hond in verband met zijn gedrag gevaarlijk of hinderlijk acht, kan hij de eigenaar of houder van die hond een aanlijngedod of een aanlijn- en muilkorfgedod opleggen voor zover die hond verblijft of loopt op een openbare plaats of op het terrein van een ander.
2. Een aanlijngedod houdt in dat de eigenaar of houder verplicht is de hond aangelijnd te houden met een lijn met een lengte, gemeten van hand tot halsband, van ten hoogste 1,50 meter.
3. Een muilkorfgedod houdt in dat de eigenaar of houder verplicht is de hond voorzien te houden van een muilkorf die:
 - a. vervaardigd is van stevige kunststof, van stevig leer of van beide stoffen;
 - b. door middel van een stevige leren riem zodanig rond de hals is aangebracht dat verwijdering zonder toedoen van de mens niet mogelijk is; en
 - c. zodanig is ingericht dat de hond niet kan bijten, dat de afgesloten ruimte binnen de korf een geringe opening van de bek toelaat en dat geen scherpe delen binnen de korf aanwezig zijn.
4. Onverminderd artikel 2:57, eerste lid, aanhef en onder d, dient een hond als bedoeld in het eerste lid voorzien te zijn van een door de bevoegde minister op aanvraag verstrekt uniek identificatienummer door middel van een microchip die met een chipreader afleesbaar is.

Artikel 2:60 Houden of voeren van hinderlijke of schadelijke dieren

1. Het is verboden op door het college ter voorkoming of opheffing van overlast of schade aan de openbare gezondheid aangewezen plaatsen, buiten een inrichting in de zin van de Wet milieubeheer, bij dat aanwijzingsbesluit aangeduide dieren:
 - a. aanwezig te hebben;
 - b. aanwezig te hebben anders dan met inachtneming van de door het college gestelde regels;
 - c. aanwezig te hebben in een groter aantal dan in die aanwijzing is aangegeven; of
 - d. te voeren.
2. Het college kan de rechthebbende op een onroerende zaak gelegen binnen een plaats die krachtens het eerste lid is aangewezen, ontheffing verlenen van een of meer verboden bedoeld in het eerste lid.

Colofon

De Raad voor Dierenaangelegenheden (RDA) is een onafhankelijke raad van deskundigen die de staatssecretaris van Economische Zaken gevraagd en ongevraagd adviseert over multidisciplinaire vraagstukken op het gebied van dierenwelzijn en diergezondheid. De RDA bestaat uit wetenschappelijke experts en praktijkdeskundigen die op persoonlijke titel, zonder last of ruggespraak, zitting hebben in de Raad.

De concept zienswijze is ter beoordeling voorgelegd aan de gehele Raad. Deze zienswijze is daarmee een product van de hele Raad.

De Raad voor Dierenaangelegenheden:

prof.dr. J.J.M. van Alphen	prof.dr.ir. B. Kemp
dr.ir. G.B.C. Backus	prof.dr. F. van Knapen
dr. H.M.G. van Beers-Schreurs	prof.dr. P.A. Koolmees
W.T.A.A.G.M. van den Bergh	prof.dr. M.P.G. Koopmans
mr. A.G. Dijkhuis	P.C. Krikke
prof.mr. A.A. Freriks	dr. F.L.B. Meijboom
prof.dr. S. Haring	ir. F.C. v.d. Schans
prof.dr.ir. L.A. den Hartog	dr. M.C.Th. Scholten
A.L. ten Have-Mellema	prof.dr. Y.H. Schukken MBA
prof.dr.ir. J.A.P. Heesterbeek	prof.dr. M.M. Sloet van Oldruitenborgh-Oosterbaan
prof.dr. L.J. Hellebrekers	ir. M.H.A. Steverink
dr. S.A. Hertzberger	H.W.A. Swinkels
J.E. Hesterman	dr.ir. J.W.G.M. Swinkels
A.J.M. van Hoof	prof.dr.ir. C.J.A.M. Termeer
dr.ing. H. Hopster	prof.dr.ir. J.C.M. van Trijp
prof.dr.ir. A. van Huis	drs. R.A. Tombrock
ir. M. de Jong-Timmerman	drs. H.M. van Veen
J.Th. de Jongh	
drs. J. Kaandorp	

Meer informatie over de Raad voor Dierenaangelegenheden vindt u op onze website: www.RDA.nl. Daar kunt u ook alle eerder uitgebrachte adviezen downloaden

A photograph of a person from the waist down, wearing a brown jacket and khaki cargo pants, walking a black and tan dog on a red leash. The dog is standing on a dirt path in a wooded area with green grass and trees in the background. The text is overlaid on the image.

RAAD VOOR DIERENAANGELEGENHEDEN

HONDENBETEN AAN DE KAAK GESTELD
PREVENTIE VAN ERNSTIGE HONDENBETEN
BIJ MENS EN DIER

SAMENVATTING

Doel en activiteiten van de Raad

De Raad voor Dierenaangelegenheden (RDA) is een onafhankelijke raad van deskundigen die de staatssecretaris van Economische Zaken gevraagd en ongevraagd adviseert over multidisciplinaire vraagstukken op het gebied van dierenwelzijn inclusief diergezondheid. De RDA bestaat op dit moment uit circa vijftig leden met zeer uiteenlopende achtergrond en deskundigheid, die er op persoonlijke titel en zonder last of ruggenspraak zitting in hebben.

De Raad voor Dierenaangelegenheden behandelt vraagstukken over de volle breedte van het dierbeleid: over gehouden en niet-gehouden, dus 'in het wild levende' dieren, over hobbydieren, over gezelschapsdieren, en over productie- en proefdieren.

De Raad legt het resultaat van zijn beraadslagingen neer in een zogenaamde *zienswijze*. Die geeft een overzicht van wetenschappelijke en maatschappelijke achtergronden van een vraagstuk, en adviseert over beleidsrichtingen en oplossingsrichtingen voor dilemma's. Consensus is niet noodzakelijk: een zienswijze van de Raad kan minderheidsstandpunten bevatten.

Woord Vooraf

In 2013 heeft de Raad voor Dierenaangelegenheden een zienswijze uitgebracht over de manier waarop onaanvaardbaar gedrag van honden en hun houders kan worden tegengegaan. Sindsdien zijn honden en katten als diersoort op de positieflijst voor huisdieren geplaatst. In het besluit Houders van dieren zijn voorwaarden vastgelegd voor het houden van honden als huisdier. Deze zijn echter niet voldoende gebleken om ernstige bijtincidenten te voorkomen.

Daarom, en omdat de maatschappelijke onrust over bijtincidenten met honden intussen eerder is toegenomen, heeft de staatssecretaris van Economische Zaken aan de Raad gevraagd om een nieuwe zienswijze. Deze zienswijze, waarvan de voorliggende publicatie een beknopte samenvatting geeft, is toegespitst op het bijtgedrag van hoog-risico honden: kunnen deze van andere honden worden onderscheiden en met welke voorschriften voor deze categorie kan het risico van bijtincidenten verder worden beperkt?

Voor deze zienswijze heeft de Raad advies ingewonnen bij verschillende experts en organisaties waaronder de Hondenbescherming, de gemeenten Rotterdam en Assen en de Faculteit Diergeneeskunde.

De Raad hoopt hiermee een bijdrage te leveren aan het terugdringen van ernstige bijtincidenten met honden.

Den Haag, februari 2017

Pauline Krikke, voorzitter

Marc Schakenraad, secretaris

RAAD VOOR DIERENAANGELEGENHEDEN

HONDENBETEN AAN DE KAAK GESTELD
PREVENTIE VAN ERNSTIGE HONDENBETEN
BIJ MENS EN DIER

SAMENVATTING

RAAD VOOR DIERENAANGELEGENHEDEN

Hondenbeten aan de kaak gesteld; preventie van ernstige hondenbeten bij mens en dier

Gevraagde zienswijze

Vraag: Is een onderscheid mogelijk waarbij honden met een hoog bijt risico worden onderscheiden van andere honden, en hoe zou dat onderscheid gemaakt kunnen worden tussen alle voorkomende hondenrassen en kruisingen? Kunnen voor zulke hoog-risico honden afzonderlijke houderijvoorschriften worden opgesteld en welke zouden dan moeten zijn?

Aanleiding: Niet zo heel lang geleden, in 2013, publiceerde de Raad een zienswijze over 'onaanvaardbaar gedrag van honden en hun houders.' Toch vroeg de staatssecretaris van Economisch Zaken opnieuw om advies. 'Dat houdt vooral verband met het feit dat veel mensen een toename zien in het aantal incidenten met ernstige hondenbeten,' legt Han Swinkels uit. Hij is voorzitter van het forum dat deze zienswijze voorbereidde. 'Hoewel die toename niet echt in harde cijfers kan worden teruggevonden, wordt hij wel zo ervaren, en datzelfde geldt voor de maatschappelijke zorgen over dit onderwerp. Die zien we ook toenemen.'

Overwegingen: 'We zijn bij het opstellen van deze zienswijze in de lijn gebleven van ons vorige advies omdat dat zijn geldigheid niet heeft verloren,' zegt Swinkels. 'Dus hebben we gezocht naar mogelijkheden om op dat advies voort te bouwen, om toch te kunnen beantwoorden aan het grotere gevoel van urgentie in de

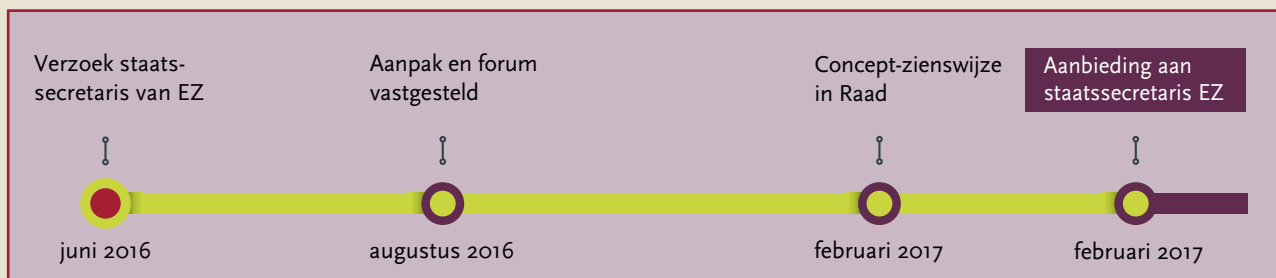
Foto: William Hoogteyling

Forumvoorzitter Han Swinkels

samenleving. Daarbij ging het erom hoe je hoog-risico honden kan onderscheiden, en om houderijvoorschriften waarmee je die risico's zou kunnen beperken.' Je moet oppassen om bepaalde rassen te stigmatiseren, legt de forumvoorzitter uit, want het is niet zo dat het ene ras wel bijt en het andere niet. Bij elk bijtincident spelen drie partijen een rol: de houder, de hond en de omgeving. 'Elk ras kan betrokken zijn bij een bijtincident. Maar aan de hand van fysieke- en gedragskenmerken zoals kaakopbouw en vasthoudendheid, kan wel een schatting worden gemaakt van het risico.' Op grond daarvan is het goed mogelijk een lijst op te stellen van rassen, kruisingen en *lookalikes* waarbij steeds wordt gekeken naar de kans op een bijtincident en de impact ervan. 'Die twee samen bepalen het risico dat bij een bepaalde categorie honden hoort,' zegt Swinkels die buiten zijn lidmaatschap van de Raad een adviesbureau heeft. 'Voor hoog-risico (HR-) honden adviseren we houderijvoorschriften, aan de ene kant bedoeld om het risico werkelijk te verminderen en aan de andere kant ook om potentiële houders te ontmoedigen.' Van het eerste noemt Swinkels verplicht kort aanlijnen en muilkorven in losloopgebieden als voorbeelden; van het tweede verplicht euthanaseren van de hond

bij het eerste ernstige bijtincident bij mens of andere hond. 'Dat alles ook in het licht van onze overtuiging dat het verbieden van bepaalde categorieën honden niet wenselijk is. Het stigmatiseert, is moeilijk uitvoerbaar en er is ook nog een kans dat het averechts uitpakt.'

Advies: Laat een groep deskundigen een dynamische lijst opstellen van rassen, kruisingen en *lookalikes* met een hoog bijtrisico, en laat deze lijst regelmatig aanpassen en aanvullen op grond van de meest actuele bevindingen. Stel voor de zo omschreven HR-honden extra voorschriften op voor de houder, hond én omgeving zoals in deze zienswijze voorgesteld en maak het volgen van deze voorschriften verplicht. Realiseer het advies uit de vorige zienswijze om ernstige bijtincidenten centraal te administreren, om zo de urgentie van het probleem en het effect van de maatregelen te kunnen volgen en de dynamische lijst gefundeerd te kunnen aanpassen. Zorg voor meldpunten waar mogelijk gevaarlijke situaties met honden anoniem kunnen worden gemeld. En realiseer uit welzijnsoogpunt euthanasiebeleid, gekoppeld aan een maximale verblijfsduur van HR-honden in een dierenasiel.

Korte weergave van de inhoud

- Honden zijn belangrijk in onze samenleving. Ze bieden bijvoorbeeld gezelschap en ontspanning, ze ondersteunen ons als hulphond en bewaker en worden gezien als lid van het gezin in bijna twintig procent van de huishoudens.
- In principe moeten mensen, honden en andere dieren naast elkaar kunnen functioneren. Er zijn echter ook voorbeelden van waar het mis kan gaan: daar waar honden mensen of dieren bijten, soms ernstig verwonden en in een enkel geval zelfs doden.
- Een actueel totaalbeeld van hondenbeten ontbreekt. Er is op dit moment onmiskenbaar regelmatig aandacht in de media en er zijn in een aantal gemeenten aanwijzingen dat de problemen toenemen.
- Het ontbreken van een betrouwbaar inzicht in de aard en omvang van ernstige bijtincidenten, in het

bijzonder met andere honden als slachtoffer, houdt niet in dat er geen maatregelen nodig zijn. Ieder ernstig bijtincident is er één teveel. Er zijn gegronde redenen om aan te nemen dat ernstige bijtincidenten bij herhaling zullen voorkomen. Dit is onverenigbaar met het gewenste beschermingsniveau van mensen en dieren in Nederland. De beschikbare gegevens, hoewel niet compleet, en de maatschappelijke zorgen over de voorgevallen bijtincidenten geven voldoende aanleiding om vanuit het voorzorgsbeginsel maatregelen voor te stellen. Zodra er - op niet al te lange termijn - nieuwe informatie beschikbaar is en een completer beeld ontstaat van de aard en omvang van de problematiek zullen die maatregelen opnieuw moeten worden bezien door de betrokken overheden.

- Bij het optreden van een bijtincident spelen de eigenaar, de hond én de context een rol. In de maatregelen moeten daarom alle drie de aspecten worden betrokken.
- Het risico van letsel- en psychische schade als gevolg van een hondenbeet evenals de angst daarvoor is afhankelijk van de kans dat er gebeten wordt en de (potentiële) impact van die beet.
- Om het risico van een ernstige hondenbeet te beperken stelt de Raad voor om onderscheid te maken tussen verschillende hondenrassen en kruisingen: voor 'hoog risico' hondenrassen (HR-honden) zijn extra maatregelen gerechtvaardigd, ook als uitwerking van een ontmoedigingsbeleid.
- HR-honden zijn honden die ernstig letsel kunnen toebrengen. Dit komt door de kracht (kaakopbouw, bespiegeling) in combinatie met hun bijtgedrag (lage aanvals-

drempel, niet waarschuwen, niet loslaten, schudden).

- De lijst met HR-hondenrassen zal een dynamische lijst moeten zijn. Ook *lookalikes* (rashonden zonder stamboekpapieren) en kruisingen met deze rassen staan erop. Elke vier jaar zal de lijst geëvalueerd moeten worden.
- Om de kans op ernstige bijtincidenten te beperken stelt de Raad voor HR-hondenrassen een aantal preventieve maatregelen voor.
- De RDA raadt vooralsnog een verbod op HR-hondenrassen af omdat hij dit niet proportioneel vindt. Zoals uit een evaluatie van de Regeling Agressieve Dieren (RAD) is gebleken, sorteert een totaalverbod niet het gewenste effect.

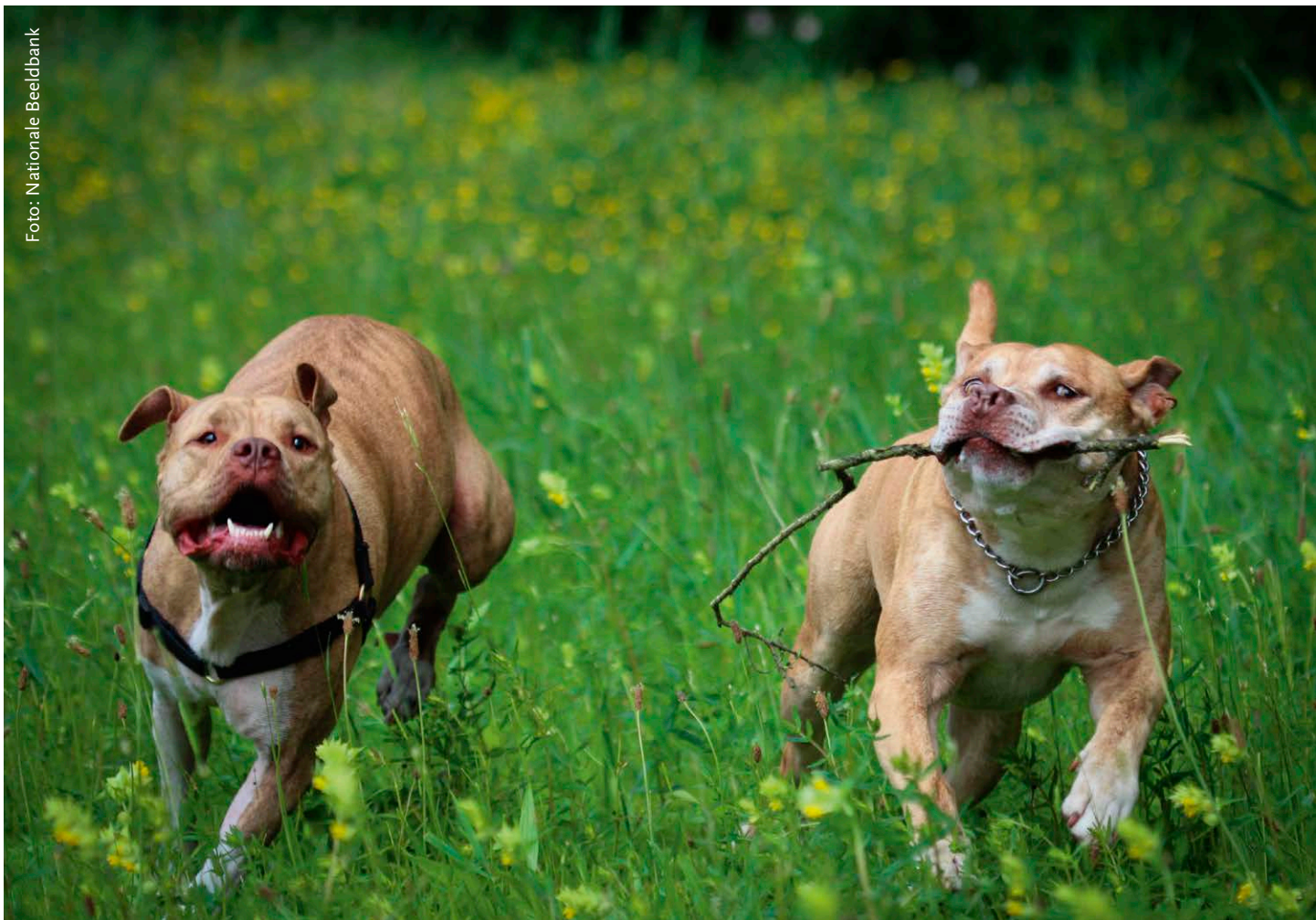
Op grond van het voorgaande is meer aandacht nodig voor preventie van hondenbeten. Op hoofdlijnen stelt de RDA de volgende maatregelen voor om de risico's van ernstige hondenbeten te beperken:

Registratie en analyse

- Meten is weten: zorg voor geactualiseerde en betrouwbare gegevens over hondenbeten, gericht op mensen en dieren, over de rol van verschillende hondenrassen/typen en eigenaars hierbij en over de context waarin ernstige bijtincidenten plaatsvinden.
- Versterk ook de identificatie én registratie van honden door dit bijvoorbeeld uitsluitend door de dierenarts te laten verrichten. Dit geldt ook voor het overschrijven van honden die van eigenaar wisselen.

Maatregelen gericht op de eigenaar

- Versterk bewustwording van volwassenen door voorlichting over het belang van een veilige omgang van het kind met de hond via specifieke kanalen als verloskundigenpraktijken, consultatiebureaus, baby- en peuteropvang, basisscholen en dierenspecialzaken. Verstrek laagdrempelige informatie over rassen, fokkers en houderij gericht op potentiële kopers van HR-honden.
- Lijst met HR-hondenrassen/typen: er is behoefte aan een landelijke lijst met rassen, lookalikes en kruisingen. Honden van deze rassen hoeven niet per definitie gevaarlijk te zijn, maar kunnen bij suboptimale fok- en houderijcondities eerder in de fout gaan en indien ze bijten, een hoge impact hebben. Voor deze hondenrassen zijn extra maatregelen gewenst. Stel met behulp van een expertgroep op een verantwoorde en inzichtelijke wijze een landelijke lijst op van HR-rassen, lookalikes en kruisingen.
- Zorg voor gemakkelijk bereikbare voorlichting over verantwoorde fokkers, rassen en houderij, gericht op potentiële kopers van HR-honden. Op basis daarvan kunnen deze mensen de risico's en verantwoordelijkheden van het ene of het andere ras goed beoordelen.

- In de publieke ruimte moet een HR-hond kort aangelijnd zijn en in losloopgebieden gemuilkorfd. Gemeenten kunnen een gebiedsverbod overwegen voor HR-honden of voor bepaalde gebieden een muilkorfgebod instellen.
- De houder van een HR-hond is verplicht maatregelen te treffen opdat het dier altijd op het eigen terrein blijft.
- De eigenaar moet met iedere HR-hond een gehoorzaamheidscursus doorlopen bij een erkende hondenschool.

Maatregelen gericht op de hond

- Naast het muilkorf- en aanlijngesbod en de andere preventieve maatregelen adviseert de RDA om HR-honden die mensen of andere honden gebeten hebben met ernstige verwondingen zonder meer te euthanaseren: *One strike out*.
- Zorg voor een adequaat en zo mogelijk nationaal afgestemd euthanasiebeleid, waarvan een maximale verblijfsduur van de HR-hond deel uitmaakt in het belang van het welzijn van de betreffende hond.
- Aanbevolen wordt om de huidige gedragstest (TOP) verder te ontwikkelen tot een test die aantoonbaar voldoende garantie biedt voor een veilige plaatsing van honden.

Maatregelen gericht op de omgeving

- Burgers moeten laagdrempelig en anoniem gevaarlijke situaties met honden kunnen melden, bij voorkeur in de eigen gemeente. Meldingen moeten snel en accuraat worden doorgegeven aan de politie zodat contact met de eigenaar van de hond kan worden opgenomen om gevaarlijke situaties te bespreken en erger te voorkomen.
- Gemeenten wordt geadviseerd een houd- en/of locatieverbod af te kondigen aan eigenaren van honden die twee keer betrokken zijn bij een bijtincident.
- Gemeenten wordt daarnaast geadviseerd de mogelijkheid te scheppen om in een afgeschermd gebied een aanwezigheidsverbod af te kondigen voor HR-honden.
- Een aantal gemeenten heeft voor HR-honden reeds specifieke huisvestingseisen en maatregelen beschreven. De RDA beveelt alle gemeenten aan dit te doen, een standaard tekst in de APV op te nemen en de best practices te delen. Het is de verwachting van de Raad dat gemeenten voldoende maatregelen

tot hun beschikking om de aanschaf en houderij van HR-honden te ontmoedigen.

- In artikel 425 Wetboek van Strafrecht eerste lid: 'Hij die een dier op een mens aanhitst of een onder zijn hoede staand dier, wanneer het een mens aanvalt, niet terughoudt' zou in het laatste gedeelte 'mens of dier' moeten staan in plaats van 'mens'.

Foto: Lectoraat Welzijn van Dieren

Bijlage

Betrokkenen bij deze zienswijze

Deze zienswijze is een product van de gehele Raad voor Dierenaangelegenheden. Hij werd voorbereid door een forum bestaande uit de raadsleden dr.ing. H. Hopster, J.Th. de Jongh, drs. H.M. van Veen en dr.ir. J.W.G.M. Swinkels (voorzitter). Het secretariaat van het forum werd vervuld door ir. M.H.W. Schakenraad en drs.ir. G.H.M. Vossebeld.

Leden van de Raad voor Dierenaangelegenheden

Prof.dr. J.J.M. van Alphen
Dr.ir. G.B.C. Backus
Dr. H.M.G. van Beers-Schreurs
W.T.A.A.G.M. van den Bergh
Mr. A.G. Dijkhuis
Prof.mr. A.A. Freriks
Prof.dr. S. Haring
Prof.dr.ir. L.A. den Hartog
A.L. ten Have-Mellema
Prof.dr.ir. J.A.P. Heesterbeek
Prof.dr. L.J. Hellebrekers
Dr. S.A. Hertzberger
J.E. Hesterman
A.J.M. van Hoof
Dr.ing. H. Hopster
Prof.dr.ir. A. van Huis
Ir. M. de Jong-Timmerman
J.Th. de Jongh

Drs. J. Kaandorp
Prof.dr.ir. B. Kemp
Prof.dr. F. van Knapen
Prof.dr. P.A. Koolmees
Prof.dr. M.P.G. Koopmans
P.C. Krikke (voorzitter)
Dr. F.L.B. Meijboom
Ir. F.C. van der Schans
Dr. M.C.T. Scholten
Prof.dr. Y.H. Schukken
Prof.dr. M.M. Sloet van Oldruitenborgh-Oosterbaan
Ir. M.H.A. Steverink
H.W.A. Swinkels
Dr.ir. J.W.G.M. Swinkels
Prof.dr.ir. C.J.A.M. Termeer
Drs. R.A. Tombrock
Prof.dr.ir. J.C.M. van Trijp
Drs. H.M. van Veen

2017, Raad voor Dierenaangelegenheden, Den Haag

© Sommige rechten zijn voorbehouden / Some rights reserved

Voor deze uitgave zijn gebruiksrechten van toepassing zoals vastgelegd in de Creative Commons licentie Naamsvermelding 3.0 Nederland. Voor de volledige tekst van deze licentie zie <http://www.creativecommons.org/licenses/by/3.0/nl/>

Ontwerp:

Ellen Bouma, www.ellenbouma.nl

Productie en eindredactie:

Martijn de Groot, www.martijndegroot.com

Opmaak en drukwerk:

Xerox/OBT, Den Haag

Foto omslag:

Nationale Beeldbank

Foto's binnenwerk:

Copyright foto vermeld naast de foto

www.rda.nl

Raad voor Dierenaangelegenheden

Bezuidenhoutseweg 73

2594 AC Den Haag

Bij de productie van deze samenvatting is gebruik gemaakt van papier dat het keurmerk Forest Stewardship Council® (FSC®) draagt. Bij dit papier is het zeker dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid. Ook is het papier 100% chloorvrij gebleekt en 100% gerecycled.

Aan de leden van de gemeenteraad van Duiven

Postbus 6, 6920 AA Duiven
Koning Willem-Alexanderplein 1, Duiven

Telefoon (0316) 27 91 11
Fax (0316) 27 92 79

www.duiven.nl
gemeente@duiven.nl
Facebook: /gemeenteduiven
Twitter: @gemeenteduiven

IBAN: NL98 BNGH 028 50 02 147

BIC: BNGHNL2G

KvK-nr: 09217727

BTW-nr.: 001202546B02

Ons nummer: 17 uit 01394

Datum: 6 april 2017

Kopie aan: archief /

Onderwerp: **Stand van zaken werving en selectieprocedure vacature Raadsgriffier**

Geachte raadsleden,

Met deze mededeling wil ik u graag informeren over de werving en selectieprocedure voor de vacature van Raadsgriffier, welke per 1 juli 2017 vacant komt in de gemeente Duiven.

Tijdens de raadsvergadering van 6 februari jongstleden heeft u ingestemd met het raadsvoorstel betreffende de organisatie van de griffie en opvolging van de griffier, waarmee u ons als werkgeverscommissie het vertrouwen heeft gegeven om een sollicitatieprocedure uit te voeren en een kandidaat voor de functie van Raadsgriffier voor te dragen.

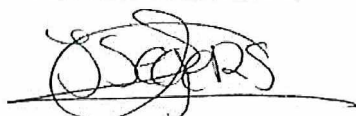
De vacature is na de genoemde raadsvergadering intern opengesteld. Hierbij is aangesloten bij het verzoek van de directie van de ambtelijke organisatie, om de vacature eerst binnen de ambtelijke organisaties van Duiven en van Westervoort uit te zetten.

Na de reacties op deze interne plaatsing heeft er een sollicitatieprocedure plaatsgevonden en hebben wij een kandidate geselecteerd, waarvan de werkgeverscommissie unaniem van oordeel is dat zij geschikt is voor de functie van Raadsgriffier binnen de gemeente Duiven: mevrouw G.J. (Josien) van Buren – van den Berg. Mevrouw Van Buren is momenteel werkzaam als beleidsmedewerker griffie bij de gemeente Duiven.

Vooruitlopend op dit voorstel wil de werkgeverscommissie de procedure over de werving van de vacature beleidsmedewerker griffie starten die vacant komt bij de benoeming van mevrouw Van Buren. In de komende Raadscommissie Bestuur (10 april) zal vanuit de werkgeverscommissie dit deel van de procedure worden toegelicht.

Vertrouwende op uw goedkeuring tijdens de raad van 8 mei aanstaande verblijf ik,

met vriendelijke groet,

Jessica Segers
Voorzitter werkgeverscommissie

Bijl.:
Coll:

VERZONDEN 06 APR 2017

Kennisgeving aan de gemeenteraad

Registratienr. Corsa: 17int00601

Zaaknr.: 17DV01204

Portefeuillehouder(s): Wethouder Van Groningen

Voor vragen

Naam: Hanneke Scheeres

Telefoon: (0316) 27 9448

E-mail: h.scheeres@duiven.nl

Onderwerp: Onthulling herdenkingsmonument broers Meuwsen

Aanleiding voor deze kennisgeving

Samen met de werkgroep bestaande uit een aantal leden van de Dorpsraad Groessen, Joannesschool Groessen, Historische Kring Duiven-Groessen en Loo werken wij toe naar de onthulling van het herdenkingsmonument broers Meuwsen. Als gemeente ondersteunen wij dit initiatief vanuit historisch besef. Het markeert ook een treurig moment van WO2 in De Liemers. Bovendien is het goed dat het verhaal wordt doorgegeven aan jongeren. De gemeente heeft de vergunning aangevraagd en heeft de trekkersrol op zich genomen.

Inhoud van de mededeling

Op dinsdag 19 september 1944 vindt voor Groessen een droevige gebeurtenis plaats. De beide broers Jan en Piet Meuwsen respectievelijk 23 en 17 jaar worden door de Duitsers doodgeschoten.

Herdenkingsmonument:

Om dit droevige maar ook bijzondere verhaal levend te houden heeft de werkgroep het idee opgevat een herdenkingsmonument op te richten aan de Leuvensedijk in Groessen. De onthulling van het monument is op donderdag 4 mei 2017.

Datum: donderdag 4 mei 2017

14.30 uur ontvangst bij De Wellinghoeve, Rijnstrangenstraat 15

15.00 uur vertrek richting herdenkingsmonument, welkomstwoord door wethouder van Groningen, onthulling monument en kranslegging.

16.00 uur terugkomst bij De Wellinghoeve voor een drankje

Tijdens het programma wordt er stilgestaan bij het verhaal en is er een moment ter nagedachtenis.

Bent u van plan om te komen? Stuur dan een mailtje voor 23 april aanstaande naar Hanneke Scheeres.

Bereikbaar via: h.scheeres@duiven.nl of 0316-279 111.

Kennisgeving

Duiven, 11 april 2017.

Burgemeester en wethouders van Duiven,

secretaris,

burgemeester,

Bijlagen:

Registratienummer Corsa:

1. 17SZ0187

Omschrijving:

Verlenen vergunning

Verdere informatie:

Uitnodiging onthulling monument

Uitnodiging

Onthulling herdenkingsmonument: broers Jan en Piet Meuwsen

Op dinsdag 19 september 1944 vindt voor Groessen een droevige gebeurtenis plaats. De beide broers Jan en Piet Meuwsen, respectievelijk 23 en 17 jaar worden door de Duitsers doodgeschoten.

Meerdere versies

Er bestaan verschillende versies van wat er gebeurd is. Zeker is dat beide jongens zijn gaan kijken naar een Duits jagervliegtuig, dat in de buurt van de Vossendel is neergestort of een noodlanding heeft gemaakt. De jongens zijn door Duitse militairen meegenomen, waarna ze zijn doodgeschoten.

Herbegraven

Door bemiddeling van de Groessense kapelaan Weterman geven de Duitsers toestemming de stoffelijke overschotten te herbegraven onder voorwaarde, dat tijdens de begrafenis geen ongeregelheden zouden plaatsvinden. Een paar dagen later zijn de broers herbegraven op het R.K Kerkhof in Groessen.

Herdenkingsmonument

Om dit droevige maar ook bijzondere verhaal levend te houden heeft de werkgroep zich ingezet voor de realisatie van een herdenkingsmonument aan de Leuvensedijk in Groessen. De onthulling van het monument is op:

Datum : donderdag 4 mei 2017

Waar : 14.30 uur ontvangst bij De Wellinghoeve in Groessen, Rijnstrangenweg 15

15.00 uur vertrek richting herdenkingsmonument, welkomstwoord door wethouder van Groningen, onthulling monument en kranslegging.

16.00 uur terugkomst bij De Wellinghoeve voor een drankje

Tijdens het programma wordt er stilgestaan bij het verhaal en is er een moment ter nagedachtenis.

Bent u van plan om te komen? Stuur dan een mailtje voor 23 april aanstaande naar Hanneke Scheeres, adviseur Vrijtijdseconomie.

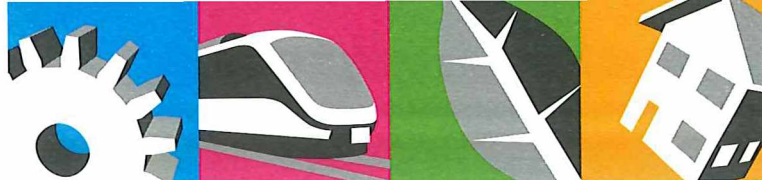
Bereikbaar via: h.scheeres@duiven.nl of 0316-279111.

Jan en Piet Meuwsen op foto's van Meuwsen

Door en afdruk van het kransleggen van de broers Meuwsen

uw kenmerk
ons kenmerk
Behandelaar
projectnummer
betreft

17.0000057
Geert van de Hoef
9100.002.003
Vertraging Jaarrekening 2016

STADSREGIO
ARNHEM NIJMEGEN

bijlage(n)

Gemeenteraden van Stadsregiogemeenten
Controllers van Stadsregiogemeenten

Nijmegen, 14 april 2017

Geachte gemeenteraden,

Hierbij vragen wij uw aandacht voor het volgende.

Conform onze voormalige gemeenschappelijke regeling zouden wij u nu de jaarrekening 2016 van de stadsregio Arnhem Nijmegen "in liquidatie" moeten toezenden. Helaas lukt dit nog niet. Wij zijn nog in afwachting van een 2-tal antwoorden van de Provincie Gelderland. 1 van deze antwoorden heeft invloed op de hoogte van het positief saldo. Onze accountant Ernst en Young wil hier eerst duidelijkheid over hebben voordat zij een (vermoedelijk) goedkeurende verklaring kunnen afgeven. Wij als bestuur willen u graag een complete set stukken voorleggen. Helaas zal door deze vertraging ook uw reactie tijd verminderen. Reactie vóór 1 juni a.s. i.v.m. behandeling in raadsvergadering 22 juni a.s.

Indien u vragen heeft over deze brief dan kunt u contact opnemen met de heer G. van de Hoef, g.van.de.hoef@nijmegen.nl.

Onze excuses voor de vertraging en wij proberen spoedig de jaarrekening 2016, inclusief de accountantsverklaring toe te sturen. Wij nemen aan u voldoende te hebben geïnformeerd.

Hoogachtend,
namens het College van Bestuur Stadsregio Arnhem Nijmegen
de secretaris

Roel Weaver

provincie
GELDERLAND

Bezoekadres
Gebouw Marktstate
Eusebiusplein 1a
6811 HE Arnhem

Postadres
Postbus 9090
6800 GX Arnhem

telefoonnummer (026) 359 91 11
telefaxnummer (026) 359 94 80
e-mailadres post@gelderland.nl
internetsite www.gelderland.nl

De raden van de Gelderse gemeenten

datum
20 april 2017
onderwerp
Begrotingscirculaire 2018

zaaknummer
2017-005577

Geachte heer/mevrouw,

Zoals u weet houdt de provincie toezicht op de financiën van uw gemeente. In de bijgaande begrotingscirculaire leest u hoe wij dat doen.

U leest hierin over het proces financieel toezicht, over de begrotingsrichtlijnen en over de toetsingsaspecten die wij hanteren als wij uw begroting beoordelen. Deze jaarlijkse begrotingscirculaire is dan ook van belang bij het opstellen van uw begroting 2018 en meerjarenraming 2019-2021.

Wilt u de begrotingscirculaire digitaal lezen? Dan kunt u deze terugvinden op de website van de provincie Gelderland.

Er liggen belangrijke uitdagingen op het gebied van gemeentefinanciën, zoals:

- Financiële onzekerheden bij het uitvoeren van decentralisaties in het sociaal domein onder andere als gevolg van de rijkskortingen;
- afschaffing van de mogelijkheid precariobelasting te heffen op ondergrondse kabels en leidingen;
- invoering van de Omgevingswet.

Hierover leest u ook meer in de circulaire. De circulaire is een aanvulling op het Beleidskader “Kwestie van evenwicht”. Ook deze is terug te vinden op onze provinciale website.

Voor vragen over de circulaire kunt u zich wenden tot de toezichthouder van uw gemeente. Indien gewenst kan zij/hij bij u een korte presentatie verzorgen.

Hoogachtend,
Gedeputeerde Staten van Gelderland

plv. Commissaris
van de Koning

secretaris

inlichtingen bij Dick Schuurman
e-mailadres post@gelderland.nl

telefoonnummer (026) 359 98 74

BNG Bank Den Haag, rekeningnummer 28.50.10.824
IBAN-nummer: NL74BNGH0285010824
BIC-code van de BNG: BNGHNL2G

btw-nummer: NL001825100.B03
KvK-nummer: 51468751

BEGROTINGSCIRCULAIRE GEMEENTEN

Inhoud

1. Inleiding.....	2
2. Wij bepalen de vorm van toezicht	3
We houden repressief of preventief toezicht	3
Wanneer houden we repressief toezicht?	3
Wanneer houden we preventief toezicht?	3
3. Structureel en reëel evenwicht is belangrijk	5
Wat is structureel evenwicht?	5
Wat is reëel evenwicht?	5
4. Wij beoordelen of uw begroting structureel en reëel in evenwicht is	6
U zorgt dat het vaststellingbesluit compleet is	6
U krijgt een algemene uitkering uit het Gemeentefonds	6
Uw bezuinigingsmaatregelen en taakstellingen zijn haalbaar	6
U geeft inzicht in het onderhoud van kapitaalgoederen	7
a. Is er een actueel beheerplan?	8
b. Wat is het kwaliteitsniveau?	8
c. Is hiervoor voldoende budget beschikbaar?	8
d. Is er sprake van achterstallig onderhoud?	8
5. Ontwikkelingen in het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV)	9
U past de financiële verordening aan	9
U neemt investeringen met maatschappelijk nut op de balans op	10
U neemt financiële kengetallen op én licht deze toe	10
U houdt rekening met extra notities van de commissie BBV	10
1. Notitie Grondexploitatie	10
2. Notitie Rente	11
3. Notitie Kapitaalgoederen	12
6. Overige onderwerpen	13
U kent uw financiële risico's en zorgt voor voldoende buffer om deze af te dekken	13
U laat duidelijk zien hoe u de lasten binnen het sociaal domein beperkt	13
U houdt rekening met een vrijstelling van precariobelasting	14
U houdt rekening met de nieuwe Omgevingswet	15
U zorgt voor een goed en volledig meerjarenbeleidsplan gemeenschappelijke regelingen	16

Inleiding

Ieder jaar geven wij u relevante en actuele informatie over de wijze waarop wij uw (meerjaren)begroting beoordelen vanuit onze wettelijke taak, het financieel toezicht. U dient deze informatie te betrekken bij het vaststellen van uw begroting. Wanneer wij overwegen om uw gemeente onder het preventieve toezicht te plaatsen, gaan wij eerst met u in overleg. Vervolgens berichten wij u dan vóór 1 januari 2018.

Lees deze circulaire goed door

Uw (meerjaren)begroting is gebonden aan verschillende regels. Met dit document helpen wij u op weg. U leest hierin onder andere:

- Welke vormen van toezicht zijn er? Welke wet- en regelgeving hanteren wij bij het toezicht?
- Wat verstaan we onder structureel en reëel evenwicht?
- Waar kijken we naar als we beoordelen of uw begroting en meerjarenraming structureel en reëel in evenwicht is?
- Welke ontwikkelingen zien we in het Besluit Begroting en Verantwoording gemeenten (Hierna te noemen: BBV)? In het BBV staan de regels over hoe u uw begroting moet inrichten.
- Met welke andere specifieke onderwerpen houdt u rekening? Zoals bijvoorbeeld de precariobelasting en de Omgevingswet.

U kunt uw begroting per post of digitaal sturen

Dit geldt voor uw begrotingen, maar ook voor wijzigingen in begrotingen, jaarrekeningen en andere wettelijk verplichte documenten. Stuurt u ons informatie digitaal? Zorg er dan voor dat wij deze goed kunnen archiveren. Op die manier blijft voor de toekomst duidelijk wat de besluitvorming is geweest. Een raadsbesluit met alleen een link naar informatie op een website of app is bijvoorbeeld niet voldoende.

Laat het ons weten als u vragen heeft

Heeft u vragen over deze circulaire? Neem dan gerust contact op met de ambtelijk contactpersoon voor uw gemeente.

2. Wij bepalen de vorm van toezicht

We houden repressief of preventief toezicht

U ziet er op toe dat de (meerjaren)begroting structureel en reëel in evenwicht is. Naast uw beoordeling houden wij toezicht. Dit doen wij op basis van vertrouwen en zelfstandigheid van de gemeenten. Regulier houden wij repressief toezicht. Repressief toezicht betekent dat u uw begroting direct kunt uitvoeren. Onze goedkeuring is niet nodig. Wanneer uw begroting niet aan de wettelijke criteria voldoet, is er sprake van preventief toezicht. Preventief toezicht betekent dat wij de begroting en de daarop volgende wijzigingen eerst moeten goedkeuren voordat u deze kunt uitvoeren. Deze vorm van toezicht is een uitzondering.

Wanneer houden we repressief toezicht?

1. Als uw begroting structureel en reëel in evenwicht is.
Wat betekent structureel evenwicht?
De structurele baten dekken ieder jaar de structurele lasten.
Wat betekent reëel evenwicht?
De geraamde bedragen zijn geloofwaardig.
Oftewel: volledig, realistisch en haalbaar.

Dit evenwicht geldt voor uw raming inclusief nieuw beleid. Wij nemen dit mee in onze beoordeling. Is uw begroting niet in evenwicht? Dan dient u in de meerjarenraming aan te tonen dat de begroting uiterlijk in 2021 in evenwicht is.

Er kan geen sprake zijn van opschuivend perspectief.

Bij de beoordeling van het evenwicht, beoordelen wij of er sprake is van een opschuivend perspectief. Daarmee wordt bedoeld dat het niet is toegestaan om ieder jaar opnieuw een (meerjaren)begroting aan te bieden waarbij uitsluitend de laatste jaarschijf in evenwicht is. Is er in uw (meerjaren)begroting alleen evenwicht in de laatste jaarschijf (2021) van de meerjarenraming 2019-2021? Dan beoordelen wij of er sprake is van opschuivend sluitend meerjarenperspectief. Dit is het geval als ook bij de begroting 2017 alleen de laatste jaarschijf (2020) in evenwicht was. Als dat zo is, dan moeten bij de begroting 2018 minimaal de laatste 2 jaarschijven in evenwicht zijn (2020 en 2021).

2. Als u ons de jaarrekening en begroting op tijd stuurt.
Dit betekent:
 - U stuurt ons de jaarrekening vóór 15 juli 2017.
 - U stuurt ons de begroting vóór 15 november 2017.

Wanneer houden we preventief toezicht?

Preventief toezicht is aan de orde wanneer:

1. uw begroting niet structureel en reëel in evenwicht is. Daarnaast is het niet aannemelijk dat u dit evenwicht uiterlijk in de laatste jaarschijf (2021) van de meerjarenraming herstelt.
2. de begroting en/of jaarrekening te laat zijn ingezonden door uw college. Overschrijding van de inzendtermijnen leidt in beginsel tot preventief toezicht (ook voor een financieel gezonde gemeente). De reden hiervoor is dat de toezichthouder tijdig over informatie moet beschikken om zich een oordeel te kunnen vormen over de financiële positie. Dit oordeel is belangrijk voor ons besluit over de (in te stellen) toezichtvorm. Mocht u voorzien dat de

wettelijke inzenddatum niet gehaald kan worden, dan dient u ons daarvan tijdig in kennis te stellen en om uitstel te vragen.

Deze uitgangspunten hanteren wij

Wij bepalen de vorm van toezicht onder andere op basis van:

- De Gemeentewet, zie <http://wetten.overheid.nl/BWBR0005416/2017-01-01>;
- De Algemene wet bestuursrecht, zie <http://wetten.overheid.nl/BWBR0005537/2017-01-01>;
- Het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV), zie <http://wetten.overheid.nl/BWBR0014606/2016-04-14>;
- De notities van de commissie BBV, zie <http://www.commissiebbv.nl/begroten/notities-commissie/>;
- Ons Gemeenschappelijk financieel toezichtkader (2014), zie [hier](#)
- Deze begrotingscirculaire zie [hier](#)

3. Structureel en reëel evenwicht is belangrijk

Wat is structureel evenwicht?

Dekken de structurele baten de structurele lasten? Dan is er structureel evenwicht.
Dit beoordelen wij per jaarschijf.

Uit de begroting moet duidelijk blijken welke geraamde baten en lasten structureel zijn en welke incidenteel zijn. Belangrijke onderdelen daarbij zijn:

- het overzicht van beoogde structurele toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves;
- het overzicht van de geraamde incidentele baten en lasten;
- het overzicht van baten en lasten waarin, conform art. 17 BBV, is opgenomen:
 - o per programma, of per programma-onderdeel, de raming van de baten en lasten en het saldo;
 - o het overzicht van de geraamde algemene dekkingsmiddelen, de geraamde kosten van de overhead, het geraamde bedrag van de heffing voor de vennootschapsbelasting en het geraamde bedrag voor onvoorzien;
 - o het geraamde totaal saldo van baten en lasten;
 - o de beoogde toevoegingen en onttrekkingen aan reserves (per programma);
 - o en het geraamde resultaat.

Het is belangrijk dat u deze overzichten daadwerkelijk gebruikt om het structureel begrotingssaldo te bepalen en te presenteren.

TIP Lees de notitie Incidentele en structurele baten en lasten

Wilt u meer weten over het verschil tussen incidentele en structurele baten en lasten? Lees dan de notitie Incidentele en structurele baten en lasten van de commissie BBV. Deze kunt u vinden via de link op de vorige bladzijde of wij kunnen u deze toesturen.

Wat is reëel evenwicht?

Dit betekent dat de geraamde bedragen volledig, realistisch en haalbaar zijn. Wanneer wij beoordelen dat dit niet het geval is, dan kunnen wij een negatieve bijstelling doorvoeren op het structureel begrotingssaldo. Dit kan betekenen dat wij vinden dat uw begroting niet structureel en reëel in evenwicht is. U komt dan in aanmerking voor preventief toezicht.

Uitgangspunten van ons toezicht

De toezichtscriteria staan in artikel 203 van de Gemeentewet. Deze hebben wij verder uitgewerkt in ons Gemeenschappelijk financieel toezichtkader, zie hier link

4. Wij beoordelen of uw begroting structureel en reëel in evenwicht is

Bij de beoordeling of uw begroting structureel en reëel in evenwicht is betrekken we onder andere de volgende actuele onderwerpen.

U zorgt dat het vaststellingbesluit compleet is

Het vaststellingbesluit moet een compleet beeld geven van uw besluitvorming. Hierin moet ook staan:

- wat er is veranderd ten opzichte van de conceptbegroting. Dit dient u te laten weten in een aparte begrotingswijziging en
- welke investeringskredieten u beschikbaar stelt als u de begroting vaststelt?
- Als de meerjarenraming in evenwicht is en het begrotingsjaar een tekort heeft: hoe maakt u het begrotingsjaar sluitend?

U krijgt een algemene uitkering uit het Gemeentefonds

De hoogte van de algemene uitkering uit het Gemeentefonds verschilt ieder jaar. U maakt een raming op basis van reële uitgangspunten en tenminste de mei/junicirculaire 2017. Daarin staan de uitkeringsfactoren en de effecten van de herijking en ontwikkelingen van het Gemeentefonds.

U stuurt ons de meerjarige berekeningen (2018 tot en met 2021) van de algemene uitkering

U stuurt deze informatie mee met de begroting. Dit zijn de berekeningen zoals u die hanteert in uw (meerjaren)begroting. U vermeldt ook de gehanteerde eenheden en bedragen per eenheid.

U houdt rekening met de loonstijgingen

U houdt rekening met de budgettaire effecten van de loonstijgingen volgens de circulaire die u heeft gehanteerd voor het ramen van de algemene uitkering. Dit kan op 2 manieren:

- U verwerkt het in de ramingen van de personele lasten of organisatiekosten.
- U neemt een aparte stelpost hiervoor op (voor zover de eigen eerder vastgestelde uitgangspunten afwijken van de uitgangspunten in de gehanteerde circulaire).

U houdt rekening met de prijsstijgingen

Raamt u de algemene uitkering op basis van lopende prijzen? Dan houdt u aan de lastenkant van de meerjarenraming rekening met een mutatie van ten minste de prijsontwikkeling van het Bruto Binnenlands Product, zoals dat wordt genoemd in de circulaire die u hanteert. Gebruikt u een ander percentage voor prijsstijgingen, zoals voor subsidies? Dan licht u dit toe in de programmabegroting.

Uw bezuinigingsmaatregelen en taakstellingen zijn haalbaar

Om uw financiële positie te bepalen, beoordelen wij of de bezuinigingsmaatregelen of taakstellingen in uw begroting haalbaar en hard zijn. Daarmee bedoelen we dat u aannemelijk maakt dat er voldoende zekerheid bestaat dat de maatregel tijdig en volledig gerealiseerd zal worden.

Hoe vult u de bezuinigingsmaatregelen in?

U bent het hoogste bestuursorgaan van de gemeente. Wij vinden het belangrijk dat u laat weten hoe u de maatregelen invult en uitvoert. Dit dient u transparant en reëel te onderbouwen. Dat betekent dat wij van u verwachten dat u de maatregelen concreet op programmaniveau invult. Het proces dat bij het concretiseren gevolgd gaat worden moet eveneens vastliggen. Heeft u eerdere bezuinigingsmaatregelen vastgesteld? Dan kijken wij hier ook naar.

LET OP Bezuinigingsmaatregelen moeten reëel onderbouwd zijn

Vinden wij de bezuinigingsmaatregelen die u voorstelt onvoldoende reëel onderbouwd? Dan corrigeren wij deze posten op uw begroting. Wanneer dit leidt tot een structureel begrotingstekort, kan dit preventief toezicht tot gevolg hebben.

Zijn de taakstellingen van de verbonden partijen reëel?

Als u taakstellingen opneemt op de door u te betalen bijdragen aan verbonden partijen (waaronder gemeenschappelijke regelingen geldt het volgende: “De verbonden partijen moeten op bestuurlijk niveau besluiten dat zij de taakstelling daadwerkelijk uitvoeren en hoe zij dat doen. Als u dit aannemelijk maakt, dan zijn deze taakstellingen reëel.”

TIP Neem deze informatie op in een aparte paragraaf

Neem een aparte paragraaf in uw begroting op: Taakstellingen en stelposten. Daarin krijgen wij in één oogopslag een duidelijk beeld van alle bezuinigingsmaatregelen, taakstellingen en stelposten. Ook zien wij welke taakstellingen nog open staan in de meerjarenraming. Dit geldt ook voor eventuele reserveringen voor toekomstige financiële onzekerheden. Dit geeft u, maar ook ons, beter inzicht in uw financiële positie.

U geeft inzicht in het onderhoud van kapitaalgoederen

U bent verantwoordelijk voor een veilige en duurzame leefomgeving voor uw inwoners. Daarom geeft u ieder jaar grote bedragen uit aan het verkrijgen, vervaardigen en onderhouden van kapitaalgoederen. Denk onder andere aan wegen, riolering, water, groen en gebouwen.

Uit de paragraaf ‘onderhoud kapitaalgoederen’ moet blijken dat de budgetten groot genoeg zijn om het beleid van uw gemeente te kunnen uitvoeren.

Wat geldt voor het kwaliteitsniveau van het onderhoud?

Wij kunnen bezuinigingen op het jaarlijks en groot onderhoud als reëel beoordelen. Dat doen wij alleen als u voldoet aan de volgende voorwaarden:

- Een lager kwaliteitsniveau van het onderhoud van de kapitaalgoederen leidt niet tot achterstallig onderhoud of onveilige situaties. Dit dient u aannemelijk te maken.
- U zorgt voor een actueel beheerplan op basis van het lagere kwaliteitsniveau.

De paragraaf onderhoud kapitaalgoederen geeft inzicht in:

- a. Is er een actueel beheerplan?
- b. Welk kwaliteitsniveau geldt voor deze kapitaalgoederen?
- c. Is hiervoor voldoende budget beschikbaar?
- d. Is er sprake van achterstallig onderhoud?

Hierna leest u een toelichting per punt.

a. Is er een actueel beheerplan?

Een beheerplan is actueel als deze niet ouder is dan 4 jaar. We volgen daarbij de aanbeveling van de commissie BBV. U geeft een globaal beeld van het beleid voor het onderhoud van kapitaalgoederen.

b. Wat is het kwaliteitsniveau?

U bepaalt het kwaliteitsniveau en stelt het budget beschikbaar om dit kwaliteitsniveau te handhaven. Maar dit kwaliteitsniveau moet wel voldoende zijn. Er mag geen kapitaalvernietiging plaatsvinden en er mogen geen onveilige situaties ontstaan. Voor wegenonderhoud is er een minimaal onderhoudsniveau bepaald om achterstallig onderhoud te voorkomen, namelijk niveau C volgens het CROW. CROW is een kennisorganisatie op het gebied van infrastructuur, openbare ruimte, verkeer en vervoer en werk en veiligheid.

c. Is hiervoor voldoende budget beschikbaar?

Het is belangrijk dat het budget in de begroting overeenkomt met het kwaliteitsniveau dat u heeft vastgesteld. Geef daarom in uw begroting aan (paragraaf onderhoud kapitaalgoederen) wat het benodigde budget is en wat het bedrag is dat u heeft opgenomen in uw begroting. Ontbreekt overeenstemming? Dan zien wij het geraamde budget als een niet-reële raming.

De lasten van regulier, klein onderhoud brengt u in het jaar van uitvoering ten laste van de exploitatie. Denk hierbij aan maatregelen die noodzakelijk zijn om het object blijvend en goed te laten functioneren. Of om ervoor te zorgen dat het object representatief blijft.

U kunt de lasten van groot onderhoud kapitaalgoederen op 2 manieren verwerken in de begroting of jaarrekening:

- U brengt de lasten in het jaar van uitvoering direct ten laste van de exploitatie, of
- De lasten komen ten laste van een vooraf gevormde voorziening (bedoeld artikel 44 lid 1c van het BBV). U verdeelt de lasten gelijkmatig over verschillende begrotingsjaren.

Het BBV kent niet de mogelijkheid om onderhoudslasten via een bestemmingsreserve te egaliseren. Sommige gemeenten hebben de voorzieningen voor groot onderhoud kapitaalgoederen vrij laten vallen. Dit is meestal het geval wanneer het door u vastgestelde beheerplan niet meer actueel is. In de praktijk zien wij dat gemeenten als (tijdelijke) oplossing een bestemmingsreserve groot onderhoud kapitaalgoederen instellen om, gedurende de periode dat het beheerplan wordt geactualiseerd, de onderhoudslasten te egaliseren. In overleg met u kunnen we u een redelijke termijn geven om deze (tijdelijke) oplossing te 'repareren'.

d. Is er sprake van achterstallig onderhoud?

Uit de paragraaf (onderhoud kapitaalgoederen) blijkt of er sprake is van achterstallig onderhoud en wat de omvang daarvan is. Daarnaast geeft u aan welke maatregelen u neemt om deze achterstanden in te halen. De lasten van het wegwerken van achterstallig onderhoud brengt u in één keer ten laste van de exploitatie. Dit zijn incidentele (ofwel eenmalige) lasten.

5. Ontwikkelingen in het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV)

De adviescommissie vernieuwing Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) adviseerde het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties in juli 2015 om de regels aan te passen (commissie Depla). Het doel is een sterkere sturing door de gemeenteraden. Om dit te realiseren, zijn adviezen gegeven over de transparantie en vergelijkbaarheid van de begroting en jaarrekening.

De adviezen zijn door de commissie BBV uitgewerkt in aanvullende notities. Er zijn onder andere notities over rente en grondexploitaties. De notities bevatten belangrijke informatie voor u. Er worden bijvoorbeeld stellige uitspraken vermeld waar u bij het opstellen van uw begroting rekening mee dient te houden. In deze circulaire gaan we hier kort op in. Wilt u eveneens deze notities ontvangen? Deze kunt u terugvinden op de site van de commissie BBV (<http://www.commissiebbv.nl/thema/vernieuwing-bbv/>) of wij kunnen u deze op uw verzoek toesturen.

De volgende punten nemen wij mee als wij uw begroting beoordelen.

U past de financiële verordening aan

Door de verandering van het BBV is het noodzakelijk de financiële verordening aan te passen. Heeft u de aangepaste verordening vastgesteld? Wilt u deze naar ons zenden? Uw college dient deze binnen 2 weken nadat u de verordening heeft vastgesteld (volgens artikel 214 van de Gemeentewet) aan ons toe te zenden.

Wat zijn de belangrijkste veranderingen?

- De voorgeschreven taakvelden en beleidsindicatoren hebben gevolgen voor de bepalingen in de verordening over:
 - de inrichting van de begroting en jaarstukken;
 - de autorisatie van de baten en lasten door de raad.
- In de verordening moeten nu ook regels staan voor de toerekening van:
 - de overheadkosten;
 - de rente aan de kostprijzen van rechten en heffingen alsmede de kostprijzen van goederen, werken en diensten die u levert aan overheidsbedrijven en derden.
- U past de regels over de afschrijving aan. Dit vloeit voort uit de nieuwe plicht om investeringen met maatschappelijk nut altijd te activeren en af te schrijven naar gelang de gebruiksduur. Door een investering te activeren wordt deze als bezit opgenomen op de balans. Vervolgens komen de kosten van de waardevermindering via afschrijving in de begroting c.q. exploitatie.
- In de verordening legt u uit hoe u omgaat met de rente over uw eigen vermogen, zoals algemene reserves en bestemmingsreserves.
- U past de verordening aan over de wijze waarop uw college u informeert over de financiële conditie van de gemeente aan de hand van de verplichte (meerjarige) financiële kengetallen.

U neemt investeringen met maatschappelijk nut op de balans op

Investeringen met maatschappelijk nut dienen een maatschappelijk nut, maar genereren geen middelen en er is geen markt voor. Voorbeelden zijn wegen, bruggen en openbaar groen. Het activeren van investeringen met maatschappelijk nut heeft financiële effecten. Aan de ene kant leidt dit tot structurele kapitaallasten (rente en afschrijving) die u structureel moet dekken. Dit verhoogt ook de kosten op lange termijn door de toerekening van de rente. Dit is een extra kostenpost. Houdt hier rekening mee als u de (meerjaren)begroting en de beheerplannen opstelt.

Aan de andere kant kan het zijn dat in de startjaren ruimte binnen de begroting ontstaat door een gefaseerde invoering (alleen nieuwe investeringen worden geactiveerd). Vaak werden investeringen in maatschappelijk nut gedekt uit incidentele middelen (reserves). Door deze te activeren zijn structurele middelen nodig in plaats van de eventueel beschikbare incidentele (ofwel eenmalige) middelen.

U neemt financiële kengetallen op én licht deze toe

Vanaf de begroting 2016 en de jaarrekening 2015 bent u verplicht een basisset van 5 financiële kengetallen op te nemen in uw paragraaf *Weerstandsvermogen en risicobeheersing*. Deze kengetallen geven een beeld van uw financiële positie. Ook zijn gemeenten hierdoor beter met elkaar te vergelijken. De kengetallen neemt u op voor de jaren 2016 t/m 2021.

Het is aan u om beleid vast te stellen over de sturing op kengetallen

Eén afzonderlijk kengetal zegt niet alles. Het is belangrijk de kengetallen altijd in samenhang te bekijken. Alleen dan geven ze een goed beeld van uw financiële positie. Het is aan u om beleid vast te stellen over hoe u op kengetallen wenst te sturen. Helaas brengen nog niet alle gemeenten de kengetallen goed met elkaar in verband. Wij vragen uitdrukkelijk uw aandacht voor het opstellen van beleid over kengetallen. Een aantal gemeenten hanteert signaleringswaarden.

U houdt rekening met extra notities van de commissie BBV

De commissie BBV heeft enkele notities opgesteld, waarin staat hoe u de betreffende onderwerpen in de begroting verwerkt kunnen of moeten worden. Houdt u rekening met deze notities als u de begroting opstelt? U kunt de notities vinden op de website van de eerder genoemde commissie BBV. We bespreken hieronder de notities over grondexploitatie, rente en kapitaalgoederen. De notities zijn te vinden op <http://www.commissiebbv.nl/begroten/notities-commissie/>.

1. Notitie Grondexploitatie

Wat geldt voor de rente?

Bij de aanpassing van het BBV en de invoering van de Vennootschapsbelasting (VPB) voor de lagere overheden is de toerekening van rente een aandachtspunt. Hierna leest u de belangrijkste veranderingen.

- De rente die u toerekent aan Bouwgronden in exploitatie (BIE) moet u baseren op de werkelijke rente over het vreemd vermogen. Dit percentage bepaalt u als volgt:
 - Met projectfinanciering: het rentepercentage van de direct aan de grondexploitatie gerelateerde financiering.
 - Zonder projectfinanciering: het gewogen gemiddelde rentepercentage van de bestaande leningenportefeuille van de gemeente naar verhouding tot het vreemd vermogen en het totale vermogen.

- U bent beperkt in het toerekenen aan rente aan de Bouwgronden in exploitatie:
 - de rente over het eigen vermogen kunt u niet toerekenen aan de Bouwgrond in exploitatie;
 - als u geen externe financiering heeft, kunt u helemaal geen rente toerekenen aan de Bouwgrond in exploitatie.
- Bij het berekenen van de contante waarde voor een te verwacht verlies voor negatieve grondexploitaties hanteert u een rentepercentage (disconteringsvoet). Dit rentepercentage is nu voor alle gemeenten gelijk: 2%. Dit is het streefpercentage van de ECB voor de inflatie.

Wat geldt voor de looptijd van een grondexploitatiecomplex?

De richttermijn van een grondexploitatiecomplex is maximaal 10 jaar. Op deze manier beperken we de risico's die samenhangen met zeer lang lopende projecten. Van deze 10 jaar kunt u alleen gemotiveerd afwijken.

Dit betekent:

- De motivering is door u geautoriseerd.
- De motivering is verantwoord in de begroting en de jaarstukken.
- De motivering gaat gepaard met passende risico-beperkende beheersmaatregelen op basis van de specifieke omstandigheden. Hierbij kan gedacht worden aan:
 - U heeft afzetcontracten die langer dan 10 jaar lopen.
 - U heeft intenties van projectontwikkelaars of corporaties voor 10 jaar of langer.
 - U heeft harde opbrengsten in eerdere jaren. Deze opbrengsten dekken alle kosten van de exploitatie over de gehele looptijd.
 - Om het eindsaldo te berekenen (en de mogelijke verliesvoorziening te bepalen) rekent u niet met een indexering op opbrengsten na 10 jaar.
 - U neemt andere maatregelen die de omvang van het geïnvesteerd vermogen beperken. Daarmee verkleint u de risico's op onvoldoende dekking vanuit (nog te realiseren) grondexploitatiebaten.

2. Notitie Rente

In de notitie Rente 2017 gaat de commissie BBV in op de verwerking van de rentelasten en -baten in de begroting en jaarstukken. Deze bepalingen en richtlijnen gaan in vanaf het begrotingsjaar 2018.

Wat is het doel van deze notitie?

- Bevorderen dat gemeenten rente op een eenduidige manier behandelen en verwerken (harmonisering).
- Stimuleren dat gemeenten alleen de (verwachte) werkelijke rentelasten opnemen in de begroting en de jaarstukken.
- De manier waarop de gemeenten met rente omgaan eenduidig inzichtelijk maken (transparantie).

TIP *Neem het renteschema uit de notitie Rente op in de paragraaf financiering*

Dit adviseren wij met het oog op:

- het hebben van inzicht in de rentelasten van externe financiering;
- een juiste berekening van het renteresultaat;
- de manier van rentetoerekening.

3. Notitie Kapitaalgoederen

De commissie BBV verwacht in de loop van 2017 een notitie te publiceren over het onderhoud kapitaalgoederen. Wij verwachten van u dat u daar rekening mee houdt.

6. Overige onderwerpen

U kent uw financiële risico's en zorgt voor voldoende buffer om deze af te dekken

Het weerstandsvermogen geeft de relatie aan tussen de risico's en de capaciteit die een gemeente heeft om die op te vangen. Risico's die van betekenis kunnen voor de financiële positie. Als een risico zich toch voordoet, zal deze door de gemeente moeten worden opgevangen. Elke gemeente staat dus voor de uitdaging om de niet afgedekte risico's en de aanwezige weerstandscapaciteit op elkaar af te stemmen.

Het BBV gaat bij de paragrafen uit van zelfregulering. Dit betekent dat binnen de voorgeschreven kaders de gemeenten hun eigen beleid kunnen bepalen. Aan deze vrijheid hechten gemeenten grote waarde. De recente aanpassing van het BBV heeft de vergelijkbaarheid van de weerstandscapaciteit en de risico's niet veranderd. Bij onze begrotingsonderzoeken van 2016 en 2017 hebben wij grote verschillen geconstateerd.

Ook voor de toezichthouder zijn de weerstandscapaciteit en risico's belangrijke aspecten bij de bepaling van de financiële positie van gemeenten. De volledigheid van de risico's en de samenstelling van de weerstandscapaciteit zijn daarbij belangrijke aandachtspunten. Hoewel de onderlinge vergelijkbaarheid beperkingen kent. Om meer onderlinge vergelijkbaarheid te realiseren hebben wij als toezichthouder een aantal algemene uitgangspunten benoemd, die aan de basis kunnen liggen voor het bepalen van het weerstandsvermogen:

- Goede en gestructureerde inventarisatie van risico's
- Systematische bepaling van risicoprofielen
- Beschikbaarheid van direct inzetbare weerstandscapaciteit *)
- Bepaling ratio weerstandsvermogen (verhouding risico's : weerstandscapaciteit)

*) De direct inzetbare weerstandscapaciteit kan voor de korte termijn worden bepaald en voor de middellange termijn. Voor de korte termijn bestaat de weerstandscapaciteit uit de algemene reserve(s). Voor de middellange termijn ook uit de onbenutte belastingcapaciteit.

U laat duidelijk zien hoe u de lasten binnen het sociaal domein beperkt

De taken binnen het sociaal domein voert u al 2 jaar onder uw verantwoordelijkheid uit. Het financiële beeld daarbij wordt steeds duidelijker. Gemeenten voeren de taken binnen het sociaal domein vaak budgettair neutraal uit. U verwacht verdergaande rijkskortingen op de overgehevelde budgetten! Wanneer u budgettair neutraal raamt, dient u te sturen op het beperken van de lasten. Een deel lost u op door efficiency-effecten. Het andere deel door het beleid aan te passen (versoering of transformatie). Wij zien graag concreet in de begroting terug hoe u de lasten beperkt tot het door u toegekende budget.

Decentralisaties in het sociaal domein kunnen tot financiële risico's leiden

Decentralisaties worden vaak samen opgepakt. Maar als deelnemende gemeente blijft u wel verantwoordelijk voor de uitvoering van het beleid. Wordt het budget overschreden? Dan kan dit aan u als deelnemende gemeente worden doorberekend. De financiële risico's kunnen dan groot zijn.

Maak goede afspraken

Er zijn nog veel onzekerheden. Vooral nu het solidariteitsbeginsel verder onder druk komt te staan.

Dit geldt met name bij de jeugdzorg. Dit kan leiden tot onverwachte lasten, omdat de zorgvraag niet altijd (op tijd) bekend is. Daarnaast spelen bij dit domein onzekerheden door onder andere de 'uitgestelde zorg' en 'vroegsignalering'. Ook bij de andere domeinen zijn de financiële gevolgen van de uitvoering niet helemaal helder. Maak daarom goede afspraken met de organisatie die deze taken voor u uitvoert. Deze taken kunnen gaan over:

- De manier van werken;
- De periodieke informatievoorziening;
- De manier van verantwoording;
- De manier waarop u kunt bijsturen.

Stuur ons uw jaarrekening 2016 op tijd

De bovengenoemde afspraken kunnen van invloed zijn op de kwaliteit en tijdigheid van de verantwoording over 2016. Niet alle gemeenten zijn erin geslaagd om de jaarrekening 2015, met een accountantsverslag en –verklaring, op tijd in te sturen. Dit werd meestal veroorzaakt door problematiek in de verantwoording van de taken in het sociaal domein. Wij gaan ervan uit dat dit bij de volgende jaarrekening beter gaat en dat u ons vóór 15 juli 2017 een complete, vastgestelde jaarrekening 2016 stuurt. Wanneer u verwacht hier niet aan te kunnen voldoen, dient u ons om uitstel te vragen.

De jaarrekening laat zien of u in staat was het vastgestelde beleid uit te voeren met de beschikbare budgetten. De uitkomsten uit de jaarrekening en het verslag van de accountant nemen wij mee als we de ramingen in uw begroting en meerjarenraming beoordelen.

U houdt rekening met een vrijstelling van precariobelasting

In december 2016 kwam de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties met een nota van wijziging over het nieuwe wetsvoorstel voor vrijstelling van precariobelasting voor netwerken van nutsbedrijven. Het wetsvoorstel introduceert een wettelijke vrijstelling van precariobelasting over netwerken onder, op of boven grond van de gemeente, de provincie of het waterschap. Deze netwerken zijn bestemd voor de openbare dienst.

Het wetsvoorstel kent een overgangsperiode van 5 jaar

Deze termijn van 5 jaar stelt de decentrale overheden in de gelegenheid om mogelijke inkomstenderving geleidelijk op te vangen. Om voor de overgangstermijn in aanmerking te komen, moest u in 2015 al precariobelasting heffen op kabels, draden of leidingen. Met de nota van wijziging van december 2016 heeft de minister de voorwaarde voor de overgangsmaatregel aangepast. In deze nota is de overgangsregeling verruimd. Om in aanmerking te komen voor de overgangsregeling moet er op 10 februari 2016 een belastingverordening zijn voor het heffen van precariobelasting op nutsnetwerken. Voldoet u aan deze voorwaarde? Dan mag u nog tot en met 2021 precariobelasting op openbare werken blijven heffen. U mag dan maximaal het tarief heffen dat op 10 februari 2016 in de verordening stond.

Verwerk de komende 5 jaar inkomsten uit deze belasting in de begroting

Wordt het wetsvoorstel aangenomen? Dan betekent dit dat na 5 jaar de inkomsten uit deze belasting vervallen voor de gemeenten die hiermee te maken hebben. Een groot deel van de gemeenten die de precariobelasting heffen gebruikt de inkomsten als structurele baat in de begroting. In dat geval adviseren wij u een plan van aanpak op te stellen. In dit plan van aanpak maakt u kenbaar op welke wijze u zorgt voor een geleidelijk overgang naar vervangende dekking na 5 jaar.

U houdt rekening met de nieuwe Omgevingswet

We verwachten dat in het voorjaar van 2019 de Omgevingswet ingaat. Deze wet bundelt de wet- en regelgeving voor ruimte, wonen, infrastructuur, milieu, natuur en water. Dit betekent 1 wet die ontwikkelingen in de fysieke leefomgeving stimuleert en kwaliteit borgt. De gebruikers staan hierbij centraal.

Dit zijn de belangrijkste verbeteringen

- Een samenhangende benadering van de fysieke leefomgeving;
- Meer bestuurlijke afwegingsruimte voor de fysieke leefomgeving;
- Betere inzichtelijkheid, voorspelbaarheid en meer gebruiksgemak van het omgevingsrecht;
- Snellere en betere besluitvorming over projecten in de fysieke leefomgeving.

U maakt een omgevingsvisie

Met de nieuwe wet zijn het Rijk, de provincies en gemeenten voortaan verplicht een omgevingsvisie te maken. Dit is een strategische visie voor de lange termijn voor de hele fysieke leefomgeving. De belangrijkste uitgangspunten daarbij zijn:

- Gemeenten dienen een omgevingsvisie op te stellen;
- Per gemeente geldt een omgevingsplan;
- Gemeenten werken de omgevingsvisie uit in een omgevingsplan en programma's;
- Het omgevingsplan bevat gemeentelijke regels over de fysieke leefomgeving;
- In een programma staan maatregelen waarmee een bevoegd gezag een omgevingswaarde of een andere doelstelling voor de fysieke leefomgeving wil bereiken.

Zorg dat u zich goed voorbereidt

Het is belangrijk om een goede inschatting te maken van wat er op uw gemeente afkomt. Op die manier kunt u zich goed op deze nieuwe wet voorbereiden. Dan komt u niet voor (financiële) verrassingen te staan. De gevolgen van de wet zijn namelijk groot voor alle gemeenten.

Vergunningaanvragen behandelt u bijvoorbeeld voortaan volgens het principe: 1 loket, 1 procedure en 1 vergunning. Dit heeft gevolgen voor interne procedures, ook voor uw organisatie.

Houdt u rekening met de financiële gevolgen voor uw gemeente

Bedenk goed: wat zijn de financiële gevolgen van de nieuwe wet voor uw gemeente vanaf 2018? En zorg dat u daarmee voldoende rekening houdt. Denk aan:

- Welk personeel is wel en niet nodig?
- Hoe begeleidt u het implementatieproces?
- Moet u uw medewerkers opleiden?
- Wat betekent dit voor ICT?
- Wat kost het om de omgevingsdocumenten te ontwikkelen?

TIP Kijk voor meer informatie op: aandeslagmetdeomgevingswet.nl

Het programma 'Aan de slag met de Omgevingswet' ondersteunt onder andere overheden om te kunnen werken met de wet. Het programma is een samenwerkingsverband van gemeenten, provincies, waterschappen en het Rijk.

U geeft ons inzicht in de beleidsprestaties van verbonden partijen

Verbonden partijen zijn belangrijk. Niet alleen om het beleid van de deelnemende partijen te realiseren, maar ook voor de financiële gevolgen daarvan. Hierover gaat de notitie Verbonden partijen (oktober 2016) van de commissie BBV. In deze notitie leest u hoe u bewuster kunt worden van de governance-aspecten en hoe u de instrumenten voor bestuur en toezicht optimaal kunt benutten.

U geeft ons inzicht in eventuele risico's

Hebben wij voldoende inzicht in de risico's van uw verbonden partijen? Dan hebben wij beter inzicht in de risico's die uw gemeente loopt. Neemt u daarom de volgende informatie op in uw begroting:

- In de paragrafen Verbonden partijen en Weerstandsvermogen en risicobeheersing: beleid over de sturing op financiële risico's op gemeenschappelijke regelingen en overige verbonden partijen.
- In de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing de risico's van die verbonden partijen op die onvoldoende weerstandscapaciteit hebben en de risico's geheel of gedeeltelijk afwenden op de deelnemers.

U zorgt voor een goed en volledig meerjarenbeleidsplan gemeenschappelijke regelingen

Gemeenschappelijke regelingen zijn steeds belangrijker om maatschappelijke doelen te bereiken. Neemt u deel aan gemeenschappelijke regelingen? Dan heeft dit voordelen voor u. Echter, het brengt ook financiële en bestuurlijke risico's met zich mee. Hoe benut u de voordelen nu optimaal, terwijl u tegelijkertijd de risico's beheerst? Om dat goed te doen, is grip en sturing op gemeenschappelijke regelingen belangrijk.

Een goed meerjarenbeleidsplan met een reële (meerjaren)begroting is daarbij essentieel. U houdt in uw (meerjaren)begroting rekening met de ontwikkelingen bij de gemeenschappelijke regelingen. Als dat nodig is, stuurt u hierop. Dit geeft u meer bestuurlijke en financiële grip op de gemeenschappelijke regelingen. Dit komt het democratisch proces ten goede.

Van: griffie gem. Duiven
Aan: Raad-Duiven
Onderwerp: FW: Brochure Detailhandel Nederland Uw kiezers onze klanten: Gemeenteraadsverkiezingen 2018
Bijlagen: 17.006 DN - Brief aan de lokale politieke partijen.pdf; DN - Uw kiezers onze klanten - Brochure gemeenteraadsverkiezingen 2018.pdf; Retailvisie McKinsey&Company, november 2016.pdf

Geachte mevrouw, heer,

De gemeenteraadsverkiezingen 2018 komen eraan. U bent hier ongetwijfeld reeds mee bezig. Met het oog hierop biedt Detailhandel Nederland graag haar brochure "Uw kiezers, onze klanten: gemeenteraadsverkiezingen 2018" aan. Daarnaast ontvangt u van ons het McKinsey rapport "Werk aan de winkel: Nederlandse detailhandel in versnelling richting 2025".

Mocht u hierover nog vragen hebben, aarzel dan niet contact met één van mijn collega's Dolf Kloosterziel (M: 06-29512543, E: dolf.kloosterziel@detailhandel.nl) of Irma Ijdens (M: 06-22884076, E: irma.ijdens@detailhandel.nl) op te nemen.

Met vriendelijke groet,

Sander van Golberdinge
Directeur

+31 (0) 70 320 2345

Sander.vanGolberdinge@detailhandel.nl

www.detailhandel.nl

Overgoo 13
2266 JZ Leidschendam

Dit bericht (inclusief de bijlagen) kan vertrouwelijk zijn. Als u dit bericht per abuis hebt ontvangen, wordt u verzocht de afzender te informeren en het bericht te wissen. Het is niet toegestaan om dit bericht, geheel of gedeeltelijk, zonder toestemming te gebruiken of te verspreiden.

Detailhandel Nederland sluit elke aansprakelijkheid uit wanneer informatie in deze e-mail niet correct, onvolledig of het niet tijdig overkomt, evenals indien er schade ontstaat ten gevolge van deze e-mail. Detailhandel Nederland garandeert niet dat het bericht vrij kan zijn van onderschepping of manipulatie daarvan door derden of computerprogramma's die worden gebruikt voor elektronische berichten en het overbrengen van virussen.

Leidschendam, 18 april 2017

Geachte mevrouw, heer,

In een tijd van grote veranderingen bereidt u samen met uw partijgenoten uw programma voor de gemeenteraadsverkiezingen van 2018 voor en daarmee voor de inwoners: uw kiezers, onze klanten. Veel van deze keuzes die u hierbij maakt, hebben invloed op het functioneren van de detailhandel. Een sector die in gelijke tred met de maatschappij volop in beweging is en voor grote uitdagingen staat. Detailhandel Nederland deelt in dit licht graag haar inzichten en standpunten met u. Wij stellen het op prijs als u deze betreft bij het schrijven van uw verkiezingsprogramma.

Winkelstraten en winkelcentra vormen het kloppend hart van onze buurten en winkeliers komen steeds vaker bij klanten aan de deur om de aankopen af te leveren. De detailhandel is verweven met de samenleving en zorgt voor sociale veiligheid, leefbaarheid en de aantrekkingskracht van buurten. Steden en dorpen zonder winkels zijn niet voor te stellen. Elke dag verwelkomen onze 100.000 winkeliers en 780.000 medewerkers verspreid door Nederland miljoenen mensen.

Toch is een kloppend hart nooit vanzelfsprekend. De detailhandel, één van de grootste private werkgevers, verandert ingrijpend. Naast de winkel op de hoek of in het winkelcentrum is de afgelopen jaren een rijk aanbod aan webwinkels ontstaan. Deels gaat het om nieuwe aanbieders, maar de 'traditionele' detailhandel timmert ook aan de weg. Winkeliers transformeren zich tot zogenoemde omnichannel ondernemingen. Tegen deze achtergrond verandert het gedrag van de consumenten, mede als gevolg van ontgroening, vergrijzing en krimp van de bevolking in (delen van) het land. Dit verandert het straatbeeld.

Kwesties als onveiligheid en leegstand hebben hoe dan ook een negatief effect en leiden tot verlies van banen en sluitingen. Wanneer wij er niet in slagen met elkaar het veranderingsproces in goede banen te leiden, wordt de leefbaarheid aangetast. Daar hebben niet alleen winkeliers last van, maar ook wijken en buurten in de wijde omtrek. Omgekeerd kunnen wij er een scenario van groei en kansen door realiseren. Het maken van de juiste keuzes is daarom misschien wel belangrijker dan ooit.

In de bijlage presenteren wij concrete standpunten en voorstellen. Detailhandel Nederland hoopt hiermee een bijdrage te leveren aan uw gedachtenvorming. Betrek de plaatselijke winkelier erbij. Hij of zij staat dicht bij de consument en weet wat er speelt en waar de knelpunten zitten. Samenwerking tussen lokale politiek en detailhandel helpt om de detailhandel toekomstbestendig te maken. Dat komt ondernemerschap, werkgelegenheid en leefbaarheid in de gemeente ten goede.

Als u naar aanleiding van deze mail nog vragen heeft of in contact wilt komen met plaatselijke winkeliers, neem dan gerust contact op met één van mijn collega's: Dolf Kloosterziel (M: 06-29512543, E: dolf.kloosterziel@detailhandel.nl) of Irma Ijdens, (M:06-22884076, E: irma.ijdens@detailhandel.nl).

Namens Detailhandel Nederland,

Met vriendelijke groet

Sander van Golberdinge,
Directeur.

Werk aan de winkel: Nederlandse detailhandel in versnelling richting 2025

November 2016

Inleiding

De Nederlandse detailhandel – bestaande uit food- en non-foodretailers die producten verkopen en diensten verlenen in het online- en fysieke wink kanaal – heeft een keerpunt bereikt. De sector wordt geconfronteerd met een daling in non-food, omdat de omzet afname in fysieke winkels niet wordt gecompenseerd door de groei online. De winstgevendheid staat onder druk in zowel de food- als non-foodsector. In het fysieke wink kanaal heeft de leegstand van winkelruimte een negatieve invloed op de wink elervaring. Veranderingen in voorkeuren en veranderd consumentengedrag, technologische vooruitgang, buitenlandse concurrentie en nieuwe bedrijfsmodellen hervormen de sector. Als gevolg hiervan komen gevestigde retailers voor grote uitdagingen te staan en ontstaan er kansen voor retailers die zich snel aan de nieuwe marktomstandigheden kunnen aanpassen.

Detailhandel Nederland heeft McKinsey & Company gevraagd om een perspectief op de sector te ontwikkelen met mogelijke onderwerpen voor de Retailagenda. In dit rapport proberen wij daarom de volgende vragen te beantwoorden:

- Wat is de rol van de Nederlandse detailhandel in de huidige maatschappij?
- Hoe presteert de detailhandel? En waarom?
- Welke trends zullen bepalend zijn voor de toekomst, en welke waarde staat er op het spel?
- Hoe kunnen belanghebbenden in de sector proactief de toekomst vormgeven?

Onze analyses laten zien dat Nederlandse wink eliers een belangrijke economische en sociale rol spelen, maar dat hun bijdragen niet in lijn zijn met hun potentie, historisch leiderschap of andere landen. Als de sector niet adequaat reageert op toekomstige uitdagingen, staat zijn bijdrage aan het BBP en de werkgelegenheid, de aantrekkelijkheid van winkelgebieden en de diversiteit van het winkelaanbod op het spel. De sector zal moeten herstructureren en investeren om groeimogelijkheden te realiseren en zijn bijdrage aan de maatschappij te handhaven. Om deze doelen te bereiken moeten retailers individueel actie ondernemen en samenwerken met andere retailers, online marktplaatsen en belanghebbenden in de overheid en vastgoedsector.

Bij het schrijven van dit rapport hebben we de economische perspectieven van het McKinsey Global Institute en de kennis van onze collega's in de detailhandel en andere relevante sectoren gebruikt. We hebben ook geprofiteerd van de inzichten van ongeveer 50 CEO's en ondernemers uit de detailhandel en leiders uit de financiële en vastgoedsector. Om de beleving van consumenten beter te begrijpen hebben we acht focusgroepen gefaciliteerd en een kwantitatief consumentenonderzoek onder 1.155 Nederlandse burgers uit laten voeren. In ons rapport gebruiken we voorbeelden van detailhandelaren om trends, innovaties en samenwerkingen te illustreren. We hebben geen diepgaand onderzoek verricht naar het financiële succes van deze detailhandelaren en hun vermogen om zich te blijven aanpassen en hun bedrijfsmodel uit te breiden. Deze voorbeelden dienen daarom als illustratief beschouwd te worden.

Het zou niet mogelijk zijn geweest dit rapport te schrijven zonder de waardevolle bijdragen van de Raad en leden van Detailhandel Nederland. Wij zijn ook dank verschuldigd aan de leden van de werkgroep: Gerlant Lettinga (INretail), Kitty Koelemeijer (Nyenrode Business Universiteit), Renate de Vree (Detailhandelseconomie en Maatschappij), Sander van Golberdinge (Detailhandel Nederland), Wijnand Jongen (Thuiswinkel.org) en Jorij Abraham (Shopping Tomorrow).

Wij geloven dat de Nederlandse detailhandel zijn belangrijke rol in Nederland kan blijven vervullen mits zijn leiders het initiatief nemen voor verandering, nieuwe allianties aangaan en krachtadig optreden. We moedigen de lezers aan onze bevindingen te gebruiken als katalysator voor creativiteit, innovatie en actie.

Jörn Küpper, Senior Partner

Madeleine Tjon Pian Gi, Associate Partner

Dymfke Kuijpers, Senior Partner

Lisette Steins, Project Manager

Inhoud

Samenvatting	6
Hoofdstuk 1	
De detailhandel speelt een belangrijke rol in Nederland en heeft internationaal erkende sterke punten	8
Hoofdstuk 2	
De prestaties van de Nederlandse detailhandel staan onder druk	16
Hoofdstuk 3	
Zonder actie zal de rol van de Nederlandse detailhandel afnemen	28
Hoofdstuk 4	
Een nieuwe toekomst voor de Nederlandse detailhandel	40

Samenvatting

De Nederlandse detailhandel speelt een **belangrijke rol in de maatschappij**. De sector zorgt voor 9% van de banen in Nederland, genereert 8% van de omzet van Nederlandse bedrijven en draagt 3,4% bij aan het bruto binnenlands product. De sector speelt een belangrijke rol in maatschappelijke cohesie en biedt de consument een breed aanbod aan producten en diensten. Internationaal wordt de sector geprezen om zijn fijnmazige online- en offline-infrastructuur, innovatie van producten, formules en bedrijfsmodellen, transparantie en duurzaamheid van de waardeketen, samenwerkingsverbanden en voedsel van hoge kwaliteit tegen lage prijzen. Deze fundamenten zorgen ervoor dat de sector goed gepositioneerd is om toekomstige omnichannel kansen te grijpen.

Echter, er is werk aan de winkel: **de prestaties van de sector staan onder druk op het gebied van groei, winst en de winkelbeleving**. In non-food wordt de omzetdaling van fysieke winkels niet gecompenseerd door groei online, deels omdat buitenlandse spelers aan marktaandeel winnen. De winst van veel spelers erodeert als gevolg van verschuiving naar online winkelen. De klantbeleving staat onder druk door de toegenomen leegstand en de verminderde winkeldiversiteit. In food groeit de omzet, maar staat de winst onder druk door de opkomst van discounters en online winkels.

De onderliggende **demografische verschuivingen, veranderd consumentengedrag, technologische innovatie en verscherpte concurrentie** zullen ervoor zorgen dat er richting 2025 nieuwe kansen en bedreigingen ontstaan. Sommige winkeliers zullen groeien doordat zij zich snel genoeg kunnen aanpassen. Maar zonder versnelde actie van individuele winkeliers en gezamenlijke actie van private en publieke belanghebbenden in de detailhandel en vastgoedsector, staan grote belangen op het spel:

- 55.000-130.000 voltijdbanen (10-25% van de totale werkgelegenheid in de detailhandel) van voornamelijk jonge en laagopgeleide werknemers staan op het spel als gevolg van automatisering en de opmars van buitenlandse online spelers.
- 0,3–1 procentpunt van de sectorbijdrage aan het bruto binnenlands product, ongeveer 10–30% van de huidige toegevoegde waarde, staat op het spel als gevolg van automatisering en de toename van (buitenlandse) online spelers.
- De aantrekkelijkheid van winkelgebieden kan verder achteruitgaan doordat 20–35% van de winkelruimte leeg kan komen te staan. De effecten zullen het grootst zijn in perifere gebieden. Hoewel de noodzaak tot vermindering van de totale winkelruimte erkend wordt, is de huidige jaarlijkse afname 10 maal lager dan wat noodzakelijk is.
- Winkeldiversiteit kan verder verslechteren, aangezien schaal steeds belangrijker wordt om te kunnen investeren in het bieden van een differentiërende klantbeleving over de kanalen heen.

Om deze negatieve effecten tegen te gaan, moet de sector versneld herstructureren en investeren in innovatie en differentiatie om winstgevend te kunnen groeien, bouwend op bestaande Retailagenda initiatieven.

Om versnelde herstructurering mogelijk te maken, moeten structurele barrières in de vastgoedmarkt worden weggenomen en zou de arbeidsmarkt flexibeler gemaakt kunnen worden. Tegelijkertijd zullen individuele winkeliers hun winkelportfolio en personeelsbestand aan moeten passen.

- **De nationale overheid zou kunnen samenwerken met gemeentes, de vastgoedsector en de detailhandel om herbestemmingsprocessen te versnellen en netto toevoegingen van winkelvloeroppervlak te beperken.** De overheid zou fiscale regels die herbestemmen tegenhouden aan kunnen passen en gemeentes zouden het herbestemmingsproces kunnen versnellen. Bovendien zou de overheid samen kunnen werken met spelers in de vastgoedsector en gemeentes om bestaande perverse prikkels aan te pakken die netto toevoegingen stimuleren. In geval van een beperkte of trage marktrespons of bij onbedoelde effecten op ruimtelijke ordening, zou een meer gecoördineerde aanpak tussen de nationale overheid, vastgoedeigenaren en de detailhandel nodig kunnen zijn om de afname in winkelvloeroppervlak te versnellen en de gewenste toegankelijkheid voor klanten te behouden.
- **De overheid en sociale partners zouden de flexibiliteit van de arbeidsmarkt kunnen verbeteren.** Om retailers de gelegenheid te geven hun organisatiemodellen proactief aan te passen, zouden de arbeidswetgeving en cao's

flexibeler gemaakt kunnen worden. Bovendien zou er gekeken moeten worden naar de effecten van afnemende vraag naar arbeid binnen de detailhandel en de geplande stijgingen van de minimumjeugdlonen voor jonge arbeidskrachten.

- **Individuele winkeliers zullen hun winkelportfolio moeten optimaliseren en arbeidsaanpassingen moeten maken.** Winkeliers zullen moeten bepalen welke winkels te openen, welke te houden, welke te sluiten en welke te verplaatsen. Ze zullen de rol **van de fysieke winkels moeten herdefiniëren op een manier die past bij de veranderende klant die omnichannel winkelt.**

Om groeikansen te grijpen moet de Nederlandse detailhandel een gedifferentieerde en innovatieve winkelervaring over alle kanalen heen creëren. Hierdoor kunnen Nederlandse retailers hogere uitgaven per hoofd van de bevolking realiseren, uitgaven van buitenlandse kopers naar zich toe trekken of marktaandeel te winnen van buitenlandse spelers.

- **Individuele winkeliers moeten verbeteren op het gebied van innovatie, differentiatie en efficiëntie.** Om gelijke tred te houden met het tempo van verandering zullen retailers 1) de waardepropositie voor de klant moeten verbeteren, 2) de efficiëntie in de hele waardeketen moeten verhogen door effectieve samenwerking en outsourcing en 3) de bijbehorende organisatie wendbaarder moeten maken, om toekomstige veranderingen voor te blijven.
- **Online marktplaatsen en platforms moeten gebruikmaken van lokale sterke punten.** Buitenlandse (grote) online marktplaatsen en e-commerce platforms winnen marktaandeel van Nederlandse spelers. Om te kunnen concurreren, zullen Nederlandse online marktplaatsen en grote e-commerce spelers gebruik moeten maken van hun lokale kennis en positie door 1) uitbreiding van hun aanbod met lokaal relevante producten en diensten 2) betere integratie van de online en offline waardeketen voor de meest gemakkelijke levering aan de klant (o.a. door innovatieve 'online naar offline' bedrijfsmodellen) en 3) introductie van nieuwe technologie om de winkelervaring te verbeteren.
- **Vastgoedeigenaren en retailers zullen samen aantrekkelijkere winkelgebieden moeten creëren.** Om shoppers ertoe te verleiden om meer te gaan winkelen, zullen vastgoedeigenaren en retailers moeten samenwerken om de aantrekkelijkheid van winkelgebieden te verhogen. Om lokale klanten aan te trekken zullen retailers zich vooral moeten richten op het verbeteren van 'hygiënefactoren' zoals toegankelijkheid en het goed onderhouden van het winkelcentrum. Om shoppers ertoe te verleiden verder te reizen, zullen retailers ook moeten uitblinken in het bieden van diversiteit en een inspirerende ervaring. Om investeringsbelemmeringen te verminderen, zullen retailers en vastgoedeigenaren 1) de toekomstige bestemming van een bepaald gebied af moeten stemmen en 2) huurregelingen af moeten spreken waarbij er gezamenlijke prikkels zijn voor het groeien van het winkelgebied.
- **De sector kan samenwerken in het promoten van Nederlandse detailhandel producten en diensten in het buitenland.** Om de afzet aan buitenlandse consumenten te verhogen kunnen Nederlandse retailers 1) buitenlandse shoppers naar het Nederlands aanbod op buitenlandse online platforms trekken en 2) samenwerken met de toerisme sector om Nederland te promoten als aantrekkelijke internationale winkelbestemming.
- **De Nederlandse overheid zou kunnen samenwerken met de detailhandel om een omgeving te creëren die bevorderlijk is voor groei.** De Nederlandse overheid kan innovaties en groei meer bevorderen door: 1) het internationale speelveld voor winkeliers gelijkjer te maken 2) lokale regelingen en wetten te versimpelen 3) opties te onderzoeken om toegang tot financiering voor het midden- en kleinbedrijf (MKB) te verbeteren.

Kortom, de sector staat op een kruispunt: er is werk aan de winkel om herstructurering en groei van de detailhandel te versnellen richting 2025. Om dit voor elkaar te krijgen zullen publieke en private belanghebbenden in de detailhandel en vastgoedsector de verandering moeten leiden, nieuwe allianties aan moeten gaan en versneld actie moeten ondernemen.

Hoofdstuk 1

De detailhandel speelt een belangrijke rol in Nederland en heeft internationaal erkende sterke punten

Hoofdstuk 1

De detailhandel speelt een belangrijke rol in Nederland en heeft internationaal erkende sterke punten

De detailhandel is van groot belang voor Nederland: ze levert een economische bijdrage, creëert werkgelegenheid, draagt bij aan de samenhang in samenleving en zorgt voor een divers aanbod van producten en diensten. Internationaal gezien onderscheidt de Nederlandse detailhandel zich op een aantal punten.

De Nederlandse detailhandel in een notendop

Veel mensen en instellingen (onder andere het CBS en Euromonitor) definiëren de Nederlandse detailhandel op de traditionele manier: detailhandelaren zijn online- en offline partijen die food en non-food producten verkopen aan de consument. Deze definitie lijkt echter achterhaald, want detailhandel, dienstverlening, horeca “out-of-home”-consumptie en amusement lopen steeds meer door elkaar. De consument die vroeger naar de winkel ging om afzonderlijke producten als vlees en aardappelen te kopen, winkelt tegenwoordig steeds meer oplossingsgericht en ‘regelt het avondeten’. Dit resulteert in winkelconcepten die een combinatie bieden van producten en diensten, waar partijen die vroeger niet tot de detailhandel werden gerekend, zoals thuisbezorgers van maaltijden of traiteurs, directe concurrenten zijn geworden. In dit rapport wordt daarom een bredere definitie gehanteerd voor ‘detailhandel’ – hoewel de meeste cijfers nog steeds betrekking hebben op traditionele detailhandel.

FIGUUR 1

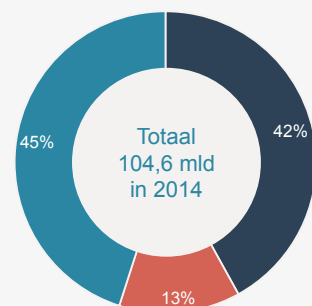
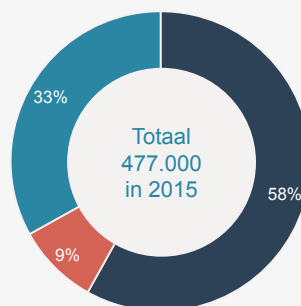
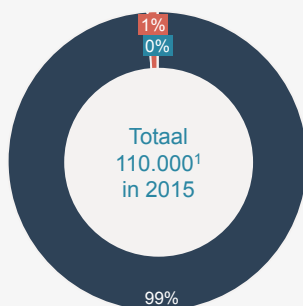
Kleine retailers vormen samen 99% van de bedrijven, en zorgen voor ongeveer 60% van de voltijdbanen en 40% van de omzet

■ Kleinbedrijf (<50 werknemers) ■ Middenbedrijf (50-249 werknemers) ■ Grootbedrijf (≥250 werknemers)

Aandeel van retailbedrijven

Aandeel van voltijdbanen

Aandeel van totale omzet

¹ Met 98.000 fysieke winkellocaties

Bron: CBS Statline voor totalen, Detailhandel.info voor verdeling in 2015

De Nederlandse detailhandel draagt veel bij aan het BBP¹ en aan werkgelegenheid

De sector draagt ongeveer 8% bij aan de omzet van Nederlandse bedrijven en vertegenwoordigt 3,4% van het BBP (Figuur 3), meer dan de levensmiddelen verwerkende industrie en machinebouw tezamen.² De sector creëert ongeveer 9% van alle banen in het land, of 7% van alle voltijdbanen, en zorgt daarenboven indirect ook nog eens voor werkgelegenheid in andere sectoren, zoals in de transport, logistiek en reclame sector. Zoals weergegeven in Figuur 4 gaat het bij 70% van alle banen in de detailhandel om handmatig en laaggeschoold werk (in vergelijking met 27% voor alle sectoren). Meer dan een kwart van alle banen in de detailhandel worden uitgevoerd door werknemers in deeltijd die minder dan 12 uur per week werken (27% in vergelijking met 16% voor alle sectoren). Meer dan 40% van alle werknemers in de detailhandel is jonger dan 25 jaar, terwijl dat maar 17% is in alle sectoren.

De Nederlandse detailhandel is belangrijk voor de cohesie in de samenleving

De detailhandel is niet alleen economisch van belang: winkelen leidt tot sociaal contact en draagt bij aan de cohesie in de samenleving. In een kwantitatief onderzoek onder 1.155 consumenten zei ongeveer een derde van de respondenten dat ze naar non-food winkels gaan om tijd door te brengen met vrienden en familie. Ongeveer een op de zes consumenten in zowel supermarkten als non-food winkels zei bovendien contact te willen hebben met anderen in winkels. In acht focusgroepen, bestaande uit consumenten afkomstig uit steden en perifere gebieden, zeiden verschillende deelnemers dat ze boodschappen doen zien als hun dagelijkse uitje dat hen helpt bij het onderhouden van sociale contacten en hen lichaamsbeweging geeft.

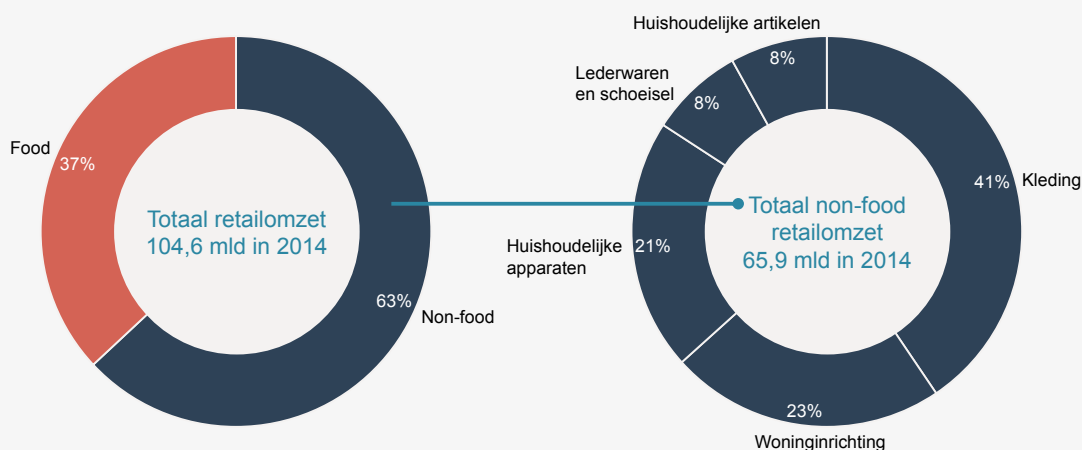
1 3.4% sector bijdrage aan het bruto binnenlands product refereert alleen naar de directe bijdrage. De indirecte bijdrage aan het BBP is niet meegenomen gelaten.

2 CBS Statline (2015)

FIGUUR 2

Ongeveer tweederde van de retailomzet komt van non-food, waarin kleding, woninginrichting en elektronica de grootste categorieën zijn

Aandeel van totaal

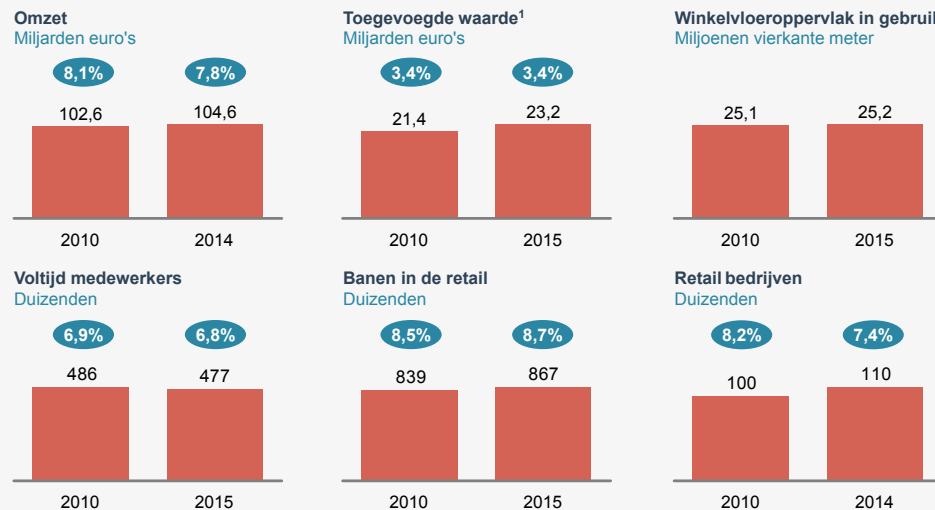

Bron: CBS Statline

FIGUUR 3

Detailhandel levert een grote bijdrage aan de Nederlandse economie

Aandeel van totaal

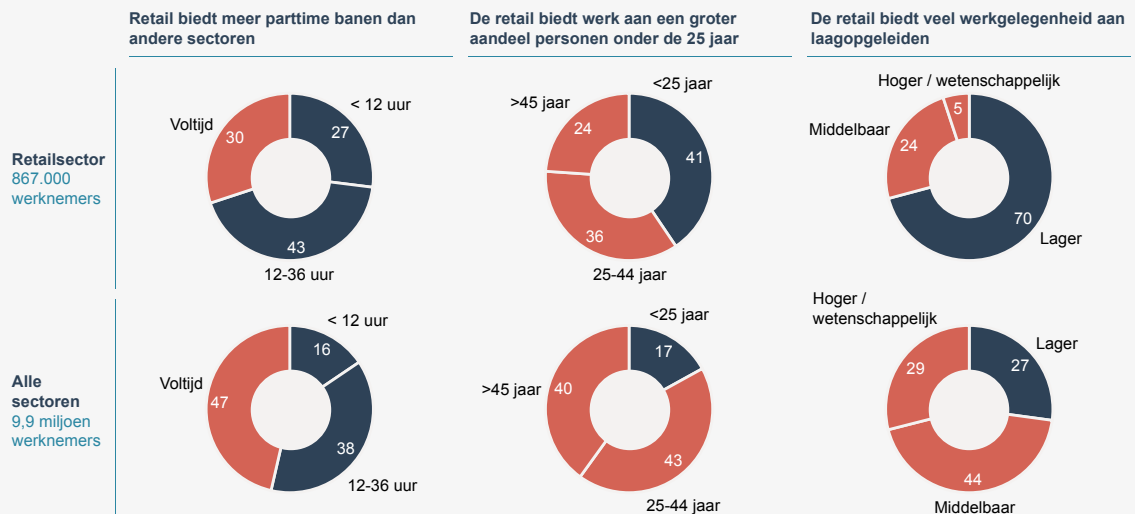

¹ Toegevoegde waarde omvat alleen de directe impact van de retailsector op de Nederlandse economie (exclusief indirecte en afgeleide impact op BBP)
Bron: CBS Statline, Locatus

FIGUUR 4

De sector is een belangrijke werkgever voor laagopgeleiden en personen onder de 25 jaar¹

Percentage van aandeel van totaal

¹ Totaal aantal voltijdbanen en werknemers zijn gebaseerd op 2015 CBS data; data functiekenmerken uit 2013
Bron: CBS, UWV Kenniscentrum handel (2013)

Sommige detailhandelaren onderkennen dat zij bijdragen aan de cohesie in de samenleving en pakken sociale problemen aan. Zo traint Albert Heijn winkelpersoneel om eenzaamheid of dementie te signaleren bij oudere klanten, terwijl Jumbo heeft geëxperimenteerd met een kinderclub op de woensdagmiddag, waar kinderen worden gestimuleerd om lichamelijk actief te zijn. Veel detailhandelaren dragen bovendien financieel bij aan lokale doelen die maatschappelijke binding bevorderen. Zo heeft Specsavers een stichting opgezet die 121 lokale doelen financieel ondersteunt, waaronder buurthuizen en sportverenigingen. Er zijn ook vele voorbeelden van zelfstandige ambachtelijke detailhandelaren die hun gemeenschap ondersteunen; bij de ambachtelijke slager Bouwman in Zuidwolde, bijvoorbeeld, kan de consument punten sparen om ze te doneren aan lokale verenigingen en stichtingen.

De diversiteit van de Nederlandse detailhandel voorziet in veel verschillende consumentenbehoeften

Van de ongeveer 98.000 winkels in Nederland wordt 63% geëxploiteerd door zelfstandig ondernemers, is 23% onderdeel van grote bedrijven en werkt 14% samen in franchise, inkoop of dealerorganisaties (dit gaat om zowel MKB'ers [9,2%] als grote bedrijven [4,4%]).³ Veel van de zelfstandig ondernemers leveren speciale producten, zoals houten speelgoed, halal vlees van hoge kwaliteit of een bijzondere ervaring of dienst die grotere bedrijven niet kunnen leveren. De consument waardeert de mix van zelfstandige partijen en ketens: ongeveer 60% van de respondenten zegt dat een divers winkelaanbod en een goede mix van ketens en speciaalzaken veel invloed heeft op waar ze winkelen. Online kan de Nederlandse consument kiezen uit een uitgebreid assortiment dat tegen concurrerende prijzen wordt aangeboden door zowel Nederlandse als buitenlandse aanbieders. De Nederlandse burger kan winkelen bij 28.820 webwinkels⁴ en een aantal online marktplaatsen met een uitgebreid assortiment, zoals bol.com, dat maar liefst 13,5 miljoen verschillende producten aanbiedt.

De Nederlandse detailhandel heeft internationaal gezien een aantal sterke punten

Als eeuwenoude handelsnatie heeft de Nederlandse detailhandel tal van sterke punten ontwikkeld. Op basis van vergelijkend onderzoek en interviews hebben we de volgende vijf sterkte punten geïdentificeerd:

1. Sterke, fijnmazige fysieke en online-infrastructuur

Nederland biedt een relatief hoog aantal food- en non-foodwinkels per inwoner en veel winkelruimte per inwoner in vergelijking met andere ontwikkelde economieën. Hoewel dit geleid heeft tot een overaanbod aan winkelruimte, zijn winkels in elk geval dichtbij voor de Nederlandse klant. Gemiddeld woont de Nederlandse consument op 0,9 km afstand van de dichtstbijzijnde grote supermarkt en 2,6 km van een warenhuis. De fijnmazigheid en hoge kwaliteit van het Nederlandse wegennet maken winkels bereikbaar en thuisbezorging gemakkelijker. In tegenstelling tot landen als de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk heeft Nederland een beleid om winkels in steden te houden (enkele bijzondere uitzonderingen daargelaten). Hierdoor blijft de detailhandel dichtbij.

Online- en omnichannel-detailhandelaren genieten bijzondere voordelen in Nederland, waaronder 96% internetpenetratie (versus het EU-28-gemiddelde van 81%). Ongeveer 70% van de Nederlanders maakt gebruik van mobiel internet (versus een EU-28-gemiddelde van 51%) en 71% heeft ervaring met online winkelen (versus een EU-28-gemiddelde van 50%). De hoge bevolkingsdichtheid, vooral in de grote steden, bevordert de rentabiliteit van thuisbezorging. Onderzoek heeft aangetoond dat het gemiddeld aantal gereden kilometers per levering daalt met ongeveer 37% als het aantal consumenten in het leveringsgebied stijgt van 500 tot 4.000⁵. Bovendien maakt het fijnmazige wegennet hogere serviceniveaus voor onlineverkoop mogelijk dan in veel andere landen. In verschillende productcategorieën, zoals bijvoorbeeld consumentenelektronica, is het de norm om producten de volgende dag gratis thuis te bezorgen.

2. Innovatieve formules, producten en bedrijfsmodellen

Volgens verscheidende CEO's en zelfstandig ondernemers⁶ heeft Nederland de reputatie als een ideale testmarkt voor nieuwe producten, diensten, winkelformules en bedrijfsmodellen, aangezien de Nederlandse consument snel innovaties uitprobeert en zowel online als offline gemakkelijk te bereiken is.

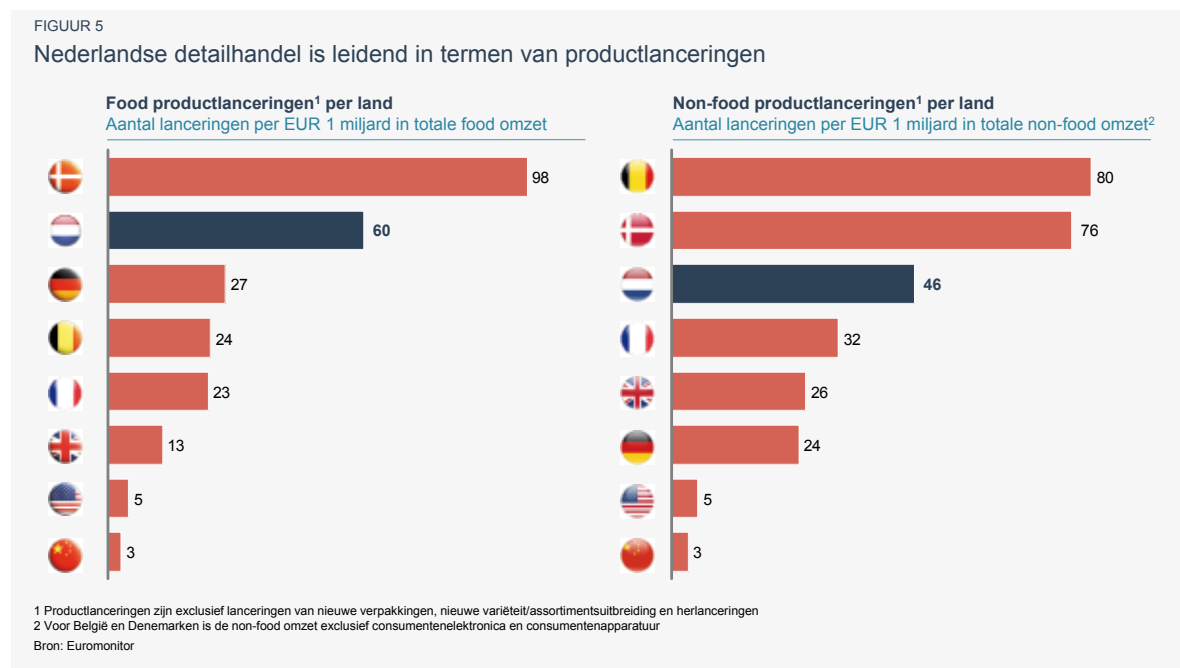
3 Detailhandel Nederland (2015)

4 Het aantal webwinkels is geschat op basis van gegevens van CBS Statline en op basis van het aantal webwinkels dat geregistreerd is bij de Nederlandse Kamer van Koopwinkel. Thuiswinkel.org schat dat het werkelijke aantal webwinkels hoger ligt, omdat sommige webwinkels geregistreerd zijn in een andere categorie dan detailhandel.

5 Boyer, K.K., Chung, W., and Prud'homme, A.M. (2009), "The Last Mile Challenge: Evaluating the Effects of Customer Density and Delivery Window Patterns", Journal of Business Logistics

6 Geïnterviewde CEO's en zelfstandige ondernemers waren afkomstig uit zowel online als offline bedrijven en omnichannel bedrijven in alle grote productsegmenten.

Nederlandse detailhandelaren zijn innovatief als het gaat om productinnovatie. Jaarlijks worden er ongeveer 2.000 nieuwe food- en 2.000 nieuwe non-foodproducten geïntroduceerd. Naar verhouding is dit significant meer dan in de meeste omringende landen. Gecorrigeerd voor de omvang van de markt, ligt het aantal productinnovaties 2-5 keer hoger voor food en 1,5-2 keer hoger voor non-food in vergelijking met Duitsland, het Verenigd Koninkrijk en Frankrijk (Figuur 5).

Nederlandse detailhandelaren innoveren ook in winkelformules en bedrijfsmodellen. In food-retail blijkt dit uit de terugkeer van markttachtigewinkels (zoals bijvoorbeeld Marqt en Jumbo Foodmarkt), de opkomst van gemakswinkels op drukke locaties (zoals AH to go), een verschuiving van producten naar dienstverlening (bijvoorbeeld slagers die nu ook "food trucks" en barbecues verhuren), abonnementsmodellen (bijvoorbeeld Odin voor biologisch fruit en groente) en de opkomst van online opererende supermarkten die vooral gericht zijn om klanten in selecte steden te bedienen tegen lage prijzen met een duurzame manier van afleveren (Picnic). In non-food is een track record van innovatie minder evident. Ondanks de opkomst van innovatieve concepten, lukt het de meeste aanbieders maar moeilijk om zich snel genoeg aan te passen aan de veranderende eisen van de consument en technologische innovaties. Opvallende voorbeelden van innovatie in non-food zijn onder meer de koopjeswinkel (Action), abonnementsmodellen (zoals Boldking voor scheermesjes en Bloomon voor bloemen), sterk gepersonaliseerde bedrijfsmodellen (bijvoorbeeld Shirt by Hand en House of Einstein), online-modellen waarin wordt ingezet op een integrale gedifferentieerde klantervaring (Coolblue), fysieke winkels die zich richten op een uniek assortiment en inspirerende ervaring (bijvoorbeeld pop-up-winkels zoals KEET Rotterdam) en bedrijven die hun productassortiment hebben uitgebreid met dienstverlening (zoals Rituals met zijn Urban Spa of de interieuroplossingen van Electrostyling). Hoewel niet alle bedrijfsmodellen winstgevend of schaalbaar zijn gebleken, zorgen dergelijke innovaties er wel voor dat de consument meer te kiezen heeft.

3. Een hoge mate van traceerbaarheid en duurzaamheid in de waardeketen

De waardeketen van de Nederlandse detailhandel zijn relatief transparant en duurzaam. Ongeveer 80% van de Nederlandse milieuwetgeving is afgeleid van EU-wetgeving, en verschilt dus niet veel van andere EU-lidstaten. Waar de Nederlandse detailhandel zich volgens de geïnterviewde ondernemers wel in onderscheidt, is het aantal particuliere initiatieven op het gebied van duurzaamheid, zoals keurmerken voor duurzaamheid (bijvoorbeeld

Max Havelaar voor fair trade en UTZ voor sociale en milieube-scherming), convenanten tussen detailhandelaren en andere partijen (bijvoorbeeld het convenant Duurzame Kleding & Textiel), methoden om de oorsprong van producten te traceren (zoals 'Check de herkomst' van Albert Heijn) en bedrijfsmodellen en producten die gericht zijn op afvalvermindering (bijvoorbeeld de modulaire koptelefoon van Gerrard Street die het gemakkelijk maakt om afzonderlijke componenten te vervangen).

4. Een lange traditie van onderlinge samenwerking om kosten te besparen of de winkelervaring te verbeteren

In veel landen werken detailhandelaren samen om de kosten te drukken, maar niet veel samenwerkingsverbanden hebben zo'n lange historie als de Nederlandse samenwerkingsverbanden. De geschiedenis van Euretco, een brancheorganisatie die gezamenlijke inkoop en kennisuitwisseling faciliteert voor haar leden, gaat maar liefst terug tot 1916. Een ander voorbeeld is inkooporganisatie Superunie, die ruim vijftig jaar geleden werd opgericht.

Er zijn nog meer recente voorbeelden van samenwerkingsverbanden om lagere kosten te bewerkstelligen, waaronder het samenwerkingsverband van Sligro, EMTÉ en PLUS met logistiek dienstverlener Nabuurs om leveringsdagen op elkaar af te stemmen. Sommige detailhandelaren delen ook hun voorraden (bijvoorbeeld door middel van Stockbase), terwijl andere hun inkoopkracht bundelen in bilaterale overeenkomsten of inkoop organisaties voor A-merken en/of huismerken (bijvoorbeeld AMS voor levensmiddelen).

Offline- en omnichannel-detailhandelaren werken ook met elkaar samen om de klantervaring te verbeteren. Een voorbeeld is het webplatform Haarlemwinkelstad.nl, dat de leegstand in Haarlem bestrijdt door tijdelijke uitbaters te vinden voor leegstaande winkelpanden. Topshoe.nl is een webwinkel voor schoenen waarop meer dan 40 zelfstandige schoenenwinkels hun assortiment aanbieden.

5. Relatief lage prijzen voor kwalitatief goede producten

Naar Europese begrippen betaalt de Nederlandse consument relatief weinig voor voedsel en non-alcoholische drank, vooral in vergelijking met landen met een ongeveer even hoog BBP per hoofd van de bevolking. Dit is bevestigd in een vergelijkend onderzoek van Oxfam, waarin Nederland wereldwijd als beste uit de bus kwam voor wat betreft een betaalbaar gevarieerd, voedzaam, en gezond aanbod.

Kortom, de Nederlandse detailhandel speelt een belangrijke rol in de Nederlandse samenleving door haar bijdrage aan werkgelegenheid, BBP en maatschappelijke cohesie, en doordat ze helpt te voorzien in de uiteenlopende behoeften van de consument. Internationaal gezien heeft de sector sterke fundamenten, waaronder een sterke en fijnmazige fysieke en online-infrastructuur, een relatief hoge innovatiegraad, transparantie en duurzaamheid in de waardeketen, een historie van samenwerkingen en betrekkelijk lage prijzen voor levensmiddelen van hoge kwaliteit.

Hoofdstuk 2

De prestaties van de Nederlandse detailhandel staan onder druk

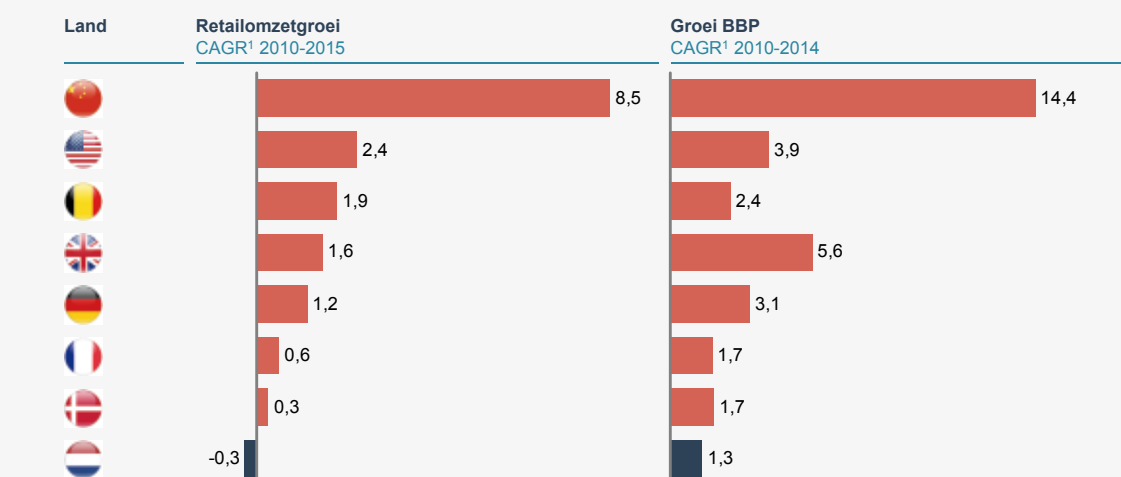
Hoofdstuk 2

De prestaties van de Nederlandse detailhandel staan onder druk

Ondanks zijn sterke punten staan de prestaties van de Nederlandse detailhandel onder druk. Terwijl de bevolking jaarlijks met 0,4% toenam en het BBP met 1,3% steeg, zag de detailhandel de jaarlijkse omzet stagneren tussen de -0.3% en +0.5%.⁷ De stagnerende groei is uitzonderlijk in vergelijking met andere landen en kan niet volledig door verschillen in het BBP worden verklaard (Figuur 6). Hoewel de groei in zowel food als non-food internationaal achterblijft, verschillen de omvang en oorzaken van de slechte prestaties per categorie. In non-food daalden de consumentenbestedingen en heeft de verschuiving van offline naar online de winstgevendheid onder druk gezet. Verder is de offline-winkelervaring verslechterd. In food is de omzet toegenomen, maar staat de winstgevendheid onder druk. In dit hoofdstuk kijken we in meer detail naar de achterblijvende prestaties van de sector en de onderliggende redenen.

FIGUUR 6

Groei in de Nederlandse totale retailomzet en groei van het BBP blijft achter bij internationale peers
Percentage

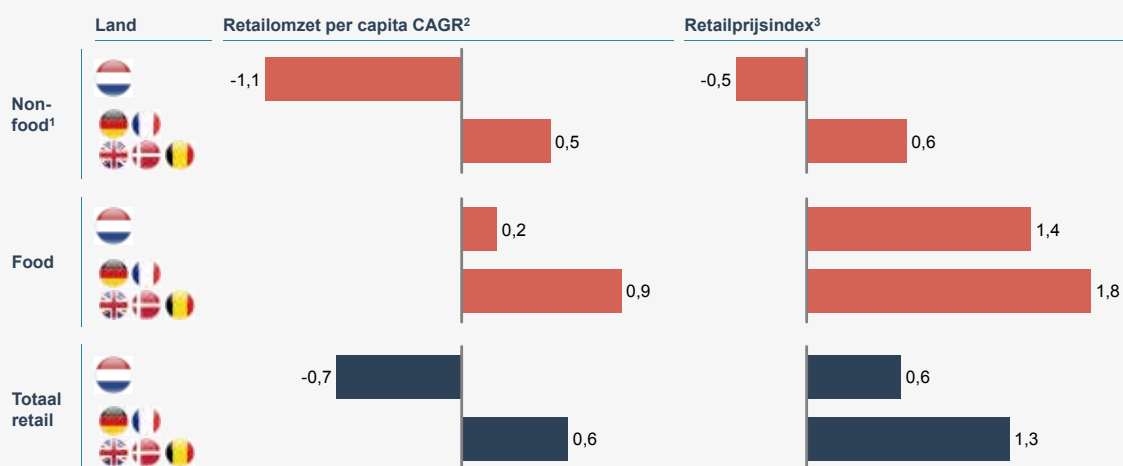
¹ De samengestelde jaarlijkse groei
Bron: Euromonitor alle retailcategorieën, Wereldbank BBP

⁷ CBS rapporteert een jaarlijkse groei tussen 2010 en 2014 van +0.5%. Om een internationale vergelijking te kunnen maken hebben we echter Euromonitor data gebruikt. Euromonitor rapporteert een jaarlijkse groei tussen 2010 en 2015 van -0.3%. Het verschil zit vooral in food (+2.3% volgens CBS voor de gehele detailhandel in food inclusief speciaalzaken en +3% in CBS voor alle soorten supermarkten tussen 2010 en 2014 vergeleken met 0.6% in Euromonitor tussen 2010 en 2015). In non-food zijn de verschillen kleiner (-0.5% in CBS tussen 2010 en 2014 en -0.7% in Euromonitor tussen 2010 en 2015).

FIGUUR 7

Nederlandse retailomzet per capita blijft achter bij internationale peers

Groeipercantage 2010-2015

1 Op basis van kleding en schoeisel, huishoudelijke apparatuur, en woon- en tuincategorieën

2 De samengestelde jaarlijkse groei

3 Gewogen gemiddelde op basis van verkoop

Bron: Euromonitor, Eurostat geharmoniseerde indices van consumentenprijzen

De non-foodprestaties zijn afgenomen

De uitgaven aan non-food per hoofd van de bevolking zijn jaarlijks met 0,9-1,1%⁸ gedaald. Dit komt door zowel een prijsdaling van 0,5% als een afname van het volume (Figuur 7). Oorzaken hiervan zijn een langdurige verschuiving van consumentenuitgaven als gevolg van de crisis en de verschuiving naar online winkelen.

De blijvende verschuiving van uitgaven heeft tot een dalende omzet geleid

De wereldwijde financiële crisis heeft geleid tot een tijdelijke daling van het besteedbaar inkomen en het consumentenvertrouwen. Als gevolg daarvan zijn consumenten minder gaan uitgeven aan non-foodartikelen, hetzij door minder producten te kopen, hetzij door minder dure merken te kopen. Onderzoek toont aan dat deze handelsafname nog kan voortduren: uit het McKinsey Sentiment Survey 2016⁹ blijkt dat 41% van de West-Europese consumenten die voor een minder duur non-food product kiest niet langer duurdere merken koopt, terwijl 36% wel het duurdere merk koopt maar niet gelooft dat het prijsverschil de moeite waard is. Wij zien dat mensen in plaats van aan non-food een groter deel van hun besteedbaar inkomen spenderen aan huisvesting en diensten zoals vervoer, communicatie en financiële diensten. Uitgaven aan restaurants, recreatie en cultuur zijn relatief constant gebleven.¹⁰

8 Volgens CBS is de non-food omzet groei per hoofd van de bevolking -0.9% per jaar tussen 2010 en 2014. Dit verschilt een beetje met cijfers van Euromonitor (-1.1% groei per jaar tussen 2010 en 2015). Hetzelfde geldt voor totale non-food omzet (-0.5% in CBS tussen 2010 en 2014 en -0.7% in Euromonitor tussen 2010 en 2015).

9 McKinsey Sentiment Survey (2016), steekproefomvang voor West Europa was 4.000 respondenten.

10 CBS Statline, data beschikbaar tot en met 2014

De opkomst van e-commerce

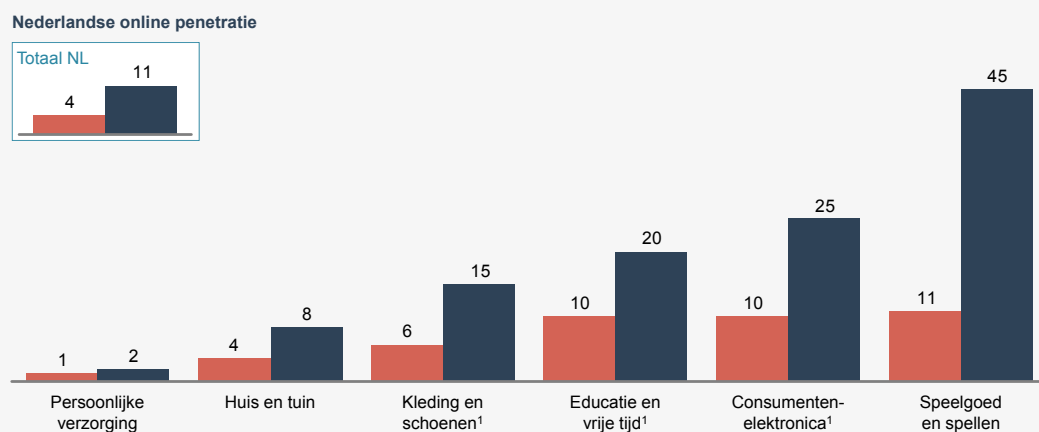
De opkomst van e-commerce heeft veel invloed op bestedingen aan non-food detailhandelsproducten en -diensten gehad. Onlineaankopen zijn nu goed voor ongeveer 11% van de non-food detailhandelsomzet in Nederland. Hoewel dit iets lager is dan in vergelijkbare landen, groeit onlineverkoop sneller dan in naburige landen (16% op jaarbasis in Nederland versus 12% in Duitsland, 10% in België en 13% in Frankrijk ¹¹). Deze verschuiving heeft gevolgen voor alle non-foodcategorieën, maar de impact op sommige categorieën is groter dan op andere. Figuur 8 toont de duidelijke verschillen in de onlinepenetratie van de belangrijkste non-foodcategorieën. Over het algemeen worden producten die hoge zekerheid bieden – wanneer de consument precies weet wat hij of zij koopt – en een hoge waarde vertegenwoordigen vaker online gekocht. Voor deze producten voelen consumenten minder noodzaak om de kwaliteit in de winkel te controleren, en online kunnen prijzen gemakkelijker worden vergeleken.

Marktplaatsen en platforms, waaronder vergelijkingswebsites, zoekmachines en veilingwebsites, worden steeds belangrijkere ‘toegangspoorten’ tot de onlinewereld. De beschikbaarheid van informatie en de opkomst van sociale media hebben de manier waarop consumenten producten zoeken en vergelijken veranderd. Een Amerikaans onderzoek toont aan dat slechts zo’n 20% van de consumenten hun zoektocht start op de website van een merk of de retailer. De rest gebruikt zoekmachines zoals Amazon (38%), Google (35%) of andere marktplaatsen (6%).¹² Uit deze cijfers blijkt dat detailhandelaren zorgvuldig moeten kijken hoe ze voldoende bezoekers naar hun online aanbod kunnen trekken.

FIGUUR 8

De verschuiving naar online is duidelijk in alle non-food categorieën, maar de impact verschilt enorm

Percentage van totale retailomzet 2009 en 2015

¹ 2015 schattingen op basis van GfK
Bron: Euromonitor, GfK

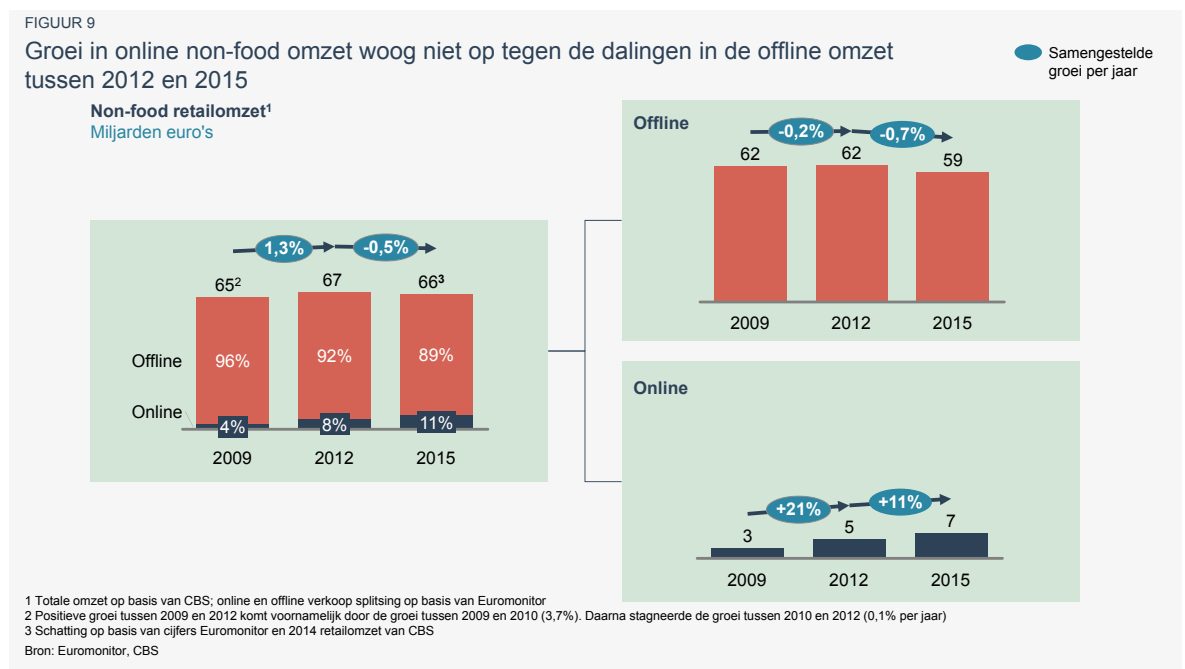
¹¹ Euromonitor 2015

¹² PowerReviews, 2016

De verschuiving naar online heeft winsten onder druk gezet

Hoewel consumenten en sommige individuele spelers profiteren van de opkomst van online winkelen, wordt de sector als geheel geconfronteerd met omzetsdruk en toegenomen kosten.

Omzetontwikkeling: De online omzet groeide de afgelopen 3 jaar met ruim 1,8 miljard euro, maar dit was niet genoeg om de 2,8 miljard euro afname in traditionele winkels (offline) te compenseren (Figuur 9). Wij hebben hiervoor drie hoofdoorzaken geïdentificeerd:

- **Een deel van de online-uitgaven gaat naar buitenlandse detailhandelaren.** Verkoop van producten door buitenlandse spelers, ongeveer 14% van de totale online verkoop voor non-food in 2015, telt niet mee als Nederlandse detailhandelsverkoop. De omzet in Nederland van buitenlandse online spelers is opmerkelijk snel gegroeid met maar liefst 32% tussen 2014 en 2015. Bedrijven zoals Amazon hebben de intentie om in de toekomst hun marktaandeel in Nederland verder uit te breiden, zoals blijkt uit de recente Nederlandse vertaling van de Duitse website.
- **Impulsaankopen zijn online over het algemeen lager.** Terwijl 16% van de respondenten van onze enquête aangaf dat ze impulsaankopen doen offline, was dat maar 8% online.
- **Transparantie, de groei van discounters en minder loyaliteit in aankoopgedrag** drijven de prijzen omlaag. Steeds meer consumenten winkelen om in een bepaalde behoefte te voorzien in plaats van om een bepaalde winkel te bezoeken, deels omdat de onlinespelers de markt transparanter hebben gemaakt. Ongeveer 70% van de internetgebruikers in de Verenigde Staten start hun zoektocht online¹³, waar men gemakkelijk de productkenmerken, de prijs, het serviceniveau, de aflevertijd en de winkellocatie kan vergelijken. De verwachtingen van internetgebruikers zijn hierdoor gestegen en velen zijn minder trouw geworden aan individuele detailhandelaren. Hierdoor is er meer prijsdruk ontstaan op de detailhandelaren – vooral daar waar discounters in opkomst zijn.

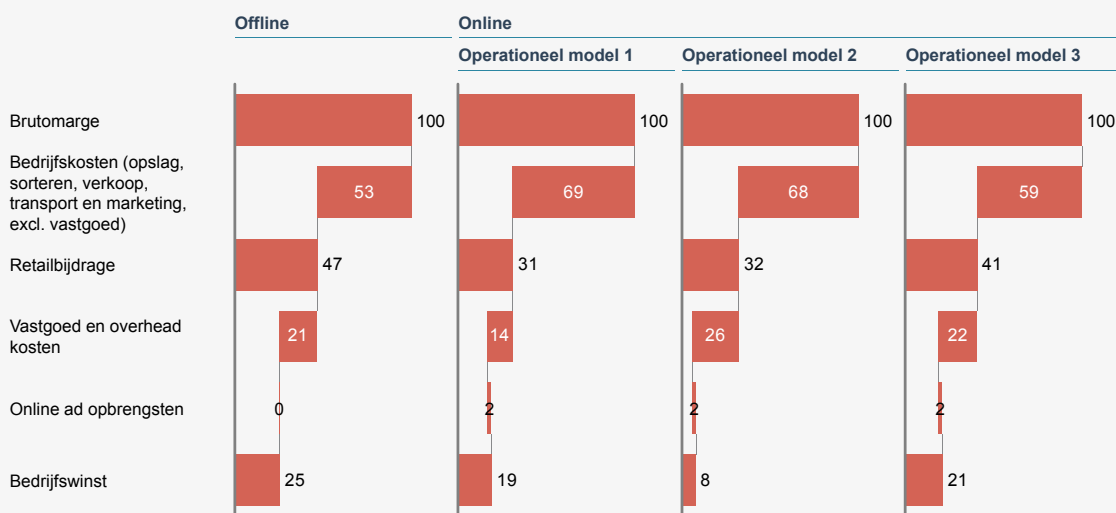
Margeontwikkeling: Wat betreft kosten is de non-food sector slechter af dan voorheen. We hebben drie hoofdoorzaken geïdentificeerd:

- **Transparantie en dalende loyaliteit van winkelgedrag drijven de marge omlaag.** Toenemende transparantie leidt tot prijsdruk en vergroot de noodzaak voor detailhandelaren om zich te onderscheiden in dienstverlening, ervaring of gemak. Dit effect wordt versterkt door de dalende loyaliteit van klanten.
- **Onlineverkopen zijn vaak minder winstgevend dan offlineverkopen.** Veel detailhandelaren hanteren tegenwoordig zowel online als offline dezelfde prijzen. De gecombineerde sorteerkosten, transportkosten en afschrijvingen op investeringen in e-commerce zijn als percentage van de verkoop doorgaans hoger dan de kosten van fysieke winkels (Figuur 10). Tenzij er kosten voor levering in rekening worden gebracht (wat vaak niet het geval is in Nederland), reduceert de migratie van winstgevende offlineconsumenten naar online de winst.

FIGUUR 10

Afhankelijk van het operationele model, zijn online kanalen ongeveer 20-70% minder winstgevend dan offline

Geïndexeerd op basis van brutomarge = 100

Bron: Expert interviews

- **De verschuiving naar online drukt de offlinewinst.** Afhankelijk van de categorie bedragen de vaste kosten tussen de 15–25% van de totale kosten voor een offline winkelier. Deze kosten bestaan uit de huur van het winkelpand (voor meerdere jaren) en andere indirecte kosten. Een verschuiving van winkelverkoop naar onlineverkopen betekent een automatische reductie van de winst, aangezien de detailhandelaar de afname in verkoop niet volledig kan compenseren met een afname in de kosten. Afhankelijk van de categorie kan een onlineaandeel van slechts 15% het rendement op het eigen vermogen van een fysiek winkelportfolio doen omslaan van positief naar negatief.

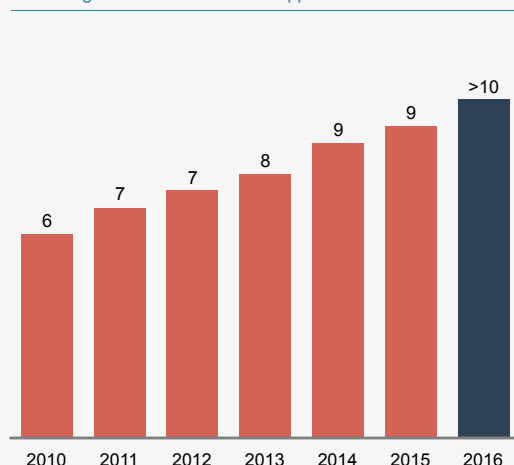
Winkelervaring: Offline winkelen is minder aantrekkelijk geworden:

- **De leegstand steeg van 6% in 2010 tot meer dan 10% in 2016.** Ongeveer de helft van alle respondenten meldde dat de leegstand in hun favoriete winkelgebied in de afgelopen vijf jaar fors is toegenomen. Ongeveer een vijfde van de respondenten waardeert de huidige leegstandssituatie als 'slecht' of 'heel slecht'. Ongeveer 40% van de respondenten noemt winkelleegstand een (heel) belangrijke factor in hun keuze voor een bepaald winkelgebied. Het is daarom niet verwonderlijk dat het aantal bezoekers afgenomen is. De omvang van de leegstand en daling van bezoekers verschilt per type winkelcentrum (Figuur 11).

FIGUUR 11

Leegstandpercentages zijn gestegen en het aantal passanten is afgenomen

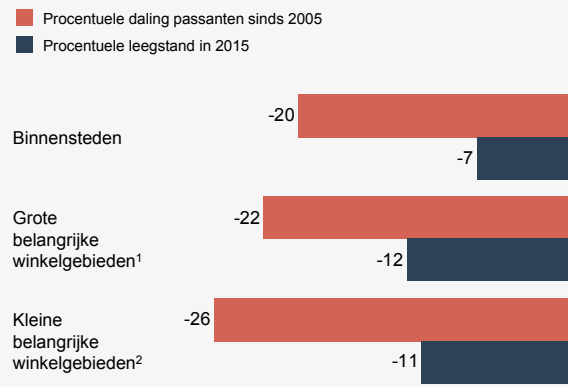
Leegstaande winkelvloeroppervlak in Nederland
Percentage van totale winkelvloeroppervlak

1 Winkelgebieden met 200-400 winkels
2 Winkelgebieden met 100-200 winkels

Bron: Locatus, ABN AMRO op basis van Locatus

Ontwikkeling van aantal passanten en leegstandpercentages
verschillen per type winkelgebied

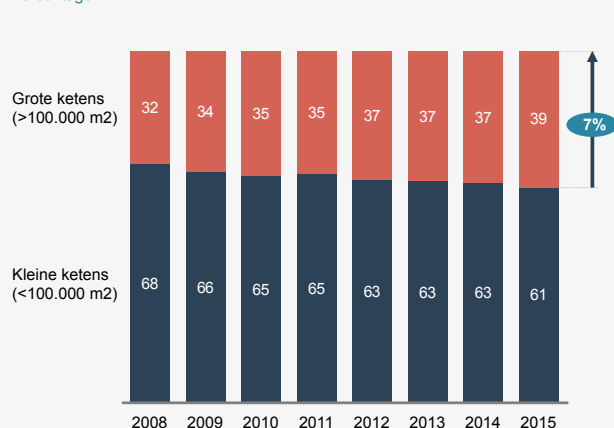
- **De winkeldiversiteit is afgenomen.** Relatief veel winkeliers zijn als gevolg van dalende offlineverkoop over de kop gegaan. De concurrentie van grotere aanbieders die hun omvang kunnen benutten en grote bedragen kunnen investeren in hun waardepropositie nam toe, doordat deze partijen hun kosten en prijzen verlaagden, of doordat zij hun producten of de winkelervaring verbeterden. Dit heeft geleid tot consolidatie en een afname van de diversiteit in het winkelaanbod. Tussen 2007 en 2016 daalde het aantal kleinere winkeliers met 9% en het aantal middengrote partijen met 26%. De winkelruimte van de grote spelers steeg van 32% in 2007 naar 39% in 2015 (Figuur 12). Tegelijkertijd zijn er ook grotere detailhandelsbedrijven die niet in staat blijken hun waardepropositie snel genoeg aan te passen aan de veranderingen in klantbehoeften en de verschuiving van offline naar online, resulterend in bekende faillissementen zoals dat van warenhuis V&D en elektronicawinkel Scheer & Foppen. Ook hierdoor is de diversiteit in het winkelaanbod afgenomen.

FIGUUR 12

Nederlands winkelpubliek heeft tegenwoordig minder keus in termen van winkelvariëteit

Grote spelers nemen een toenemend aandeel winkelvloeroppervlak...

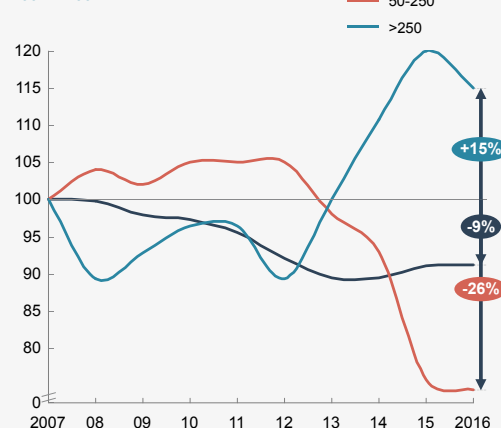
Winkelvloeroppervlak van ketens in Nederland (excl. kleine individuele winkels)
Percentage

Bron: Euromonitor, CBS

... en het aantal MKB'ers is sterk gedaald

Index van offline non-food bedrijven
2007 = 100

Hoe consumenten hun winkel gebieden uitkiezen

Respondenten van het onderzoek gaven aan dat veel 'hygiënefactoren' belangrijk zijn in het maken van hun keuze waar te winkelen: een winkelcentrum moet gemakkelijk te navigeren, toegankelijk, dichtbij, schoon en goed onderhouden zijn, met een variëteit aan winkels en vriendelijk en behulpzaam personeel. Alleen als deze hygiënefactoren worden aangepakt, wat in veel winkelcentra niet het geval is, kunnen 'inspiratiefactoren' het verschil maken. De deelnemers aan onze focusgroepen noemden de volgende 'wow-factoren' voor non-food winkelcentra 1) winkeliers die net dat beetje extra doen om relevante producten en diensten aan te bieden, bijvoorbeeld hulp het installeren van draadloze elektronische producten 2) een uitmuntende winkelervaring, zoals het in de winkel uitproberen van nieuwe producten of een feestelijk drankje in een kledingwinkel en 3) gezamenlijke evenementen of initiatieven in winkelcentra zoals bijvoorbeeld activiteiten voor kinderen, modeshows en food-markten.

De effecten zijn voelbaar. Veel deelnemers van de focusgroepen klagen dat ze in elke stad die ze bezoeken exact dezelfde winkels aantreffen, waardoor ze zich niet meer geïnspireerd voelen, zoals vroeger. Ons consumentenonderzoek bevestigt dit beeld: een op de vijf respondenten vindt dat de diversiteit in aanbod en de mix tussen non-foodketens en unieke lokale winkels in de afgelopen vijf jaar minder is geworden. Dit heeft een negatieve invloed op hun winkelervaring. De afgelopen vijf jaar hebben veel respondenten hun winkelervaring verplaatst van winkelen voor het plezier (bijvoorbeeld voor sociale doeleinden, contacten, inspiratie en ontspanning) naar doelgericht winkelen (gepland, snel, koopjesjagen).

Gezien deze ontwikkelingen zal het niet als een verrassing komen dat slechts 55% van de Nederlandse consumenten in 2014 winkelde voor fun, in 2007 was dit nog 77%.¹⁴ Degenen die nog steeds winkelen voor hun plezier gaan minder vaak winkelen dan de gemiddelde funshopper van een paar jaar geleden: in 2007 ging 47% van de funshoppers ten minste 1-2 keer per kwartaal winkelen, versus 39% in 2014; voor degene die ten minste eenmaal per maand gaan, daalde het cijfer van 23% naar 18%.

De uitgaven in het foodsegment zijn gestegen, maar de winsten staan onder druk

Ondanks de opkomst van nieuwe competitie buiten de detailhandel zoals HelloFresh, Deliveroo en Foodora in het "out-of-home" segment, Urban Salad en Broodzaak in het kant-en-klare segment en Picnic in onlinelevering, zijn de uitgaven in het foodsegment gegroeid met 0.2–1.9%¹⁵ per jaar. Deze groei is het gevolg van prijsstijgingen van grondstoffen en van verschuivingen in het uitgavenpatroon.

Een derde van de respondenten uit ons consumentenonderzoek is meer gezonde producten gaan kopen in vergelijking met twee jaar geleden, terwijl 5% juist minder van dit soort producten koopt. Wij zien vergelijkbare trends voor biologische producten (20% van respondenten koopt meer versus 13% minder) en het koken van gevarieerde maaltijden (27% versus 8%). Het is waarschijnlijk dat deze trends de totale uitgaven in het foodsegment doen stijgen. Tegelijkertijd winkelen de respondenten prijsbewuster (33% versus 7%) en gaan ze vaker naar discounters (22% versus 12%), wat leidt tot prijsdruk. Opmerkelijk is dat veel van de mensen die gezonder en een hogere kwaliteit eten zijn gaan kopen, ook zoeken naar een betere prijskwaliteitverhouding.

¹⁴ GfK (2015)

¹⁵ Food omzet per hoofd van de bevolking volgens CBS (+1,9% per jaar tussen 2010 en 2014) verschilt veel van de Euromonitor (0.2% per jaar tussen 2010 en 2015). Hetzelfde geldt voor de totale food detailhandel omzet (+2,3% voor alle food detailhandel inclusief speciaalzaken en +3% voor alle soorten supermarkten volgens CBS tussen 2010 en 2014 en 0,6% volgens Euromonitor tussen 2010 en 2015).

Van alle consumenten die producten van betere kwaliteit zijn gaan kopen, optimaliseerde 45% ook meer voor de laagste prijs. Tegelijkertijd kocht 44% van de mensen die meer prijsbewust is gaan winkelen ook meer hoogwaardigere producten.

Ondanks de positieve ontwikkeling van de omzet staan de winsten in het foodsegment onder druk, wat wordt veroorzaakt door de groei van met name Lidl en de verschuiving van meer winstgevendende offlineverkoop naar minder winstgevendende of onrendabele onlineverkoop.

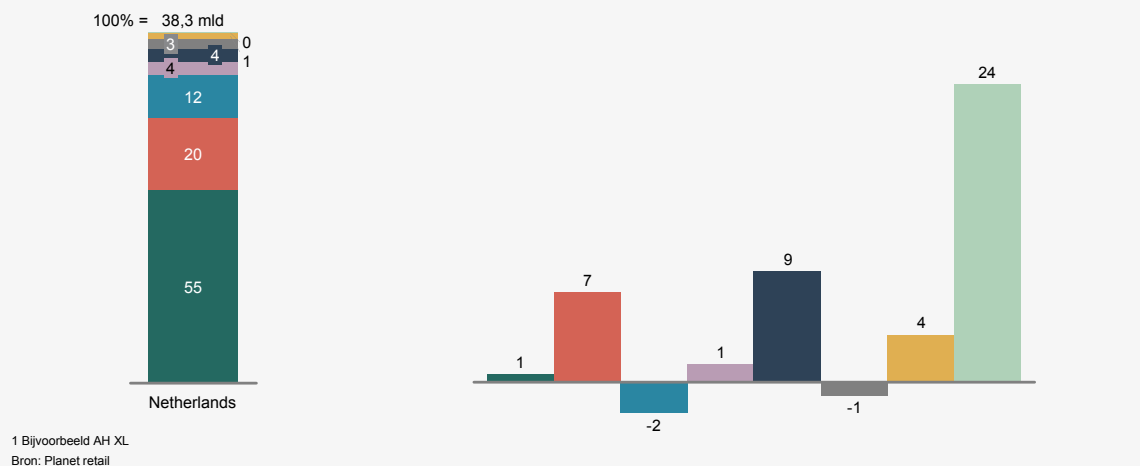
- **De opkomst van discounters zet de prijzen onder druk.** Terwijl de verkopen van de groothandel en shop-in-shop-formules tussen 2010 en 2015 daalden, zijn discount, online, biologisch, speciaalzaken, gemak en supermarkt kanalen gegroeid. In absolute groei lieten de discounters de grootste groei zien in offline-food (Figuur 13). Vooral Lidl was succesvol – het marktaandeel van dit bedrijf groeide van 5,8% naar 8,7% en Lidl haalde daarmee Aldi in als grootste discounter. Het aandeel van Aldi daalde van 7,8% naar 7,3%. De deelnemers aan onze focusgroepen hebben een groeiend vertrouwen in (soft-)discounters: winkelen bij discounters als Lidl wordt gezien als een slimme keuze omdat ze betaalbare dagelijkse producten aanbieden. De deelnemers noemden de hoge kwaliteit van Lidl huismerken en de aantrekkelijke aanbiedingen in non-food ook als redenen.

FIGUUR 13

Discounters vertonen de grootste absolute groei in offline food

Totaal food offline omzet, gesplitst naar format
Percentage van totaal 2015

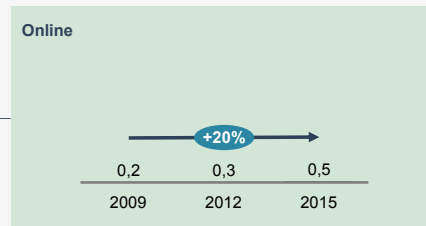
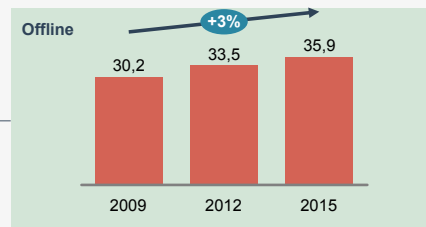
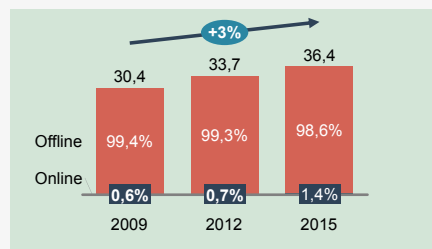
Groei van food omzet per capita
CAGR, 2010-2015

- **De verschuiving naar online zet de winstgevendheid onder druk.** De verschuiving naar online in food is niet zo uitgesproken als in non-food – de onlinebestedingen vertegenwoordigden in 2015 slechts ongeveer 1% van de totale omzet van supermarkten (Figuur 14). Dit aandeel stijgt wel snel, met 20% per jaar. De doorslaggevende redenen om niet (vaker) online boodschappen te doen, zijn het niet direct in het bezit hebben van het product (59% van de respondenten), zorgen over de kwaliteit (58%) en zorgen over de hogere bezorgkosten (50%). Deelnemers aan onze focusgroepen voegen daaraan toe dat de nabijheid van supermarkten en het ad-hoc karakter van boodschappen de noodzaak om online te winkelen vermindert. Er zijn uitzonderingen: veel werkende ouders bijvoorbeeld zien online boodschappendiensten als 'redder in nood'.

FIGUUR 14

Bestedingen aan online supermarkt zijn nog gering, maar groeien snel

Food retailomzet van supermarkten¹
Miljarden euro's

¹ Exclusief food uitgegeven in winkels anders dan supermarkten
Bron: Planet Retail

Het is opmerkelijk dat Nederlanders minder aan levensmiddelen besteden dan consumenten in de omringende landen. Belgen besteedden in 2015 per persoon gemiddeld 20% meer, de Denen 45%, de Fransen 60% en de Duitsers 65% meer dan de Nederlanders.¹⁶ Terwijl dit verschil deels wordt veroorzaakt door relatief lage prijzen voor levensmiddelen, spenderen de Nederlanders in het algemeen minder tijd en geld aan eten. Historisch gezien heeft Nederland minder een 'eetcultuur' dan sommige andere landen in de regio.

Samenvattend: de Nederlandse detailhandel staat onder druk. Vooral in non-food staat de laatste vijf jaar de omzetgroei, winstgevendheid en offline winkelbeleving onder druk. In food zien we groei, maar staat ook de winstgevendheid onder druk.

ROYAL DE LFTWAR

Delft

In den Porcelaine Winkel

Hoofdstuk 3

Zonder actie zal de rol van de
Nederlandse detailhandel afnemen

Hoofdstuk 3

Zonder actie zal de rol van de Nederlandse detailhandel afnemen

Zoals uit het vorige hoofdstuk blijkt, is de groei van de Nederlandse detailhandel in de laatste paar jaar achtergebleven. In de komende jaren zullen bestaande en nieuwe trends niet alleen nieuwe kansen bieden, maar de sector en individuele retailers ook verder onder druk zetten. In dit hoofdstuk onderzoeken we de invloed van deze trends op BBP contributie, werkgelegenheid, maatschappelijke cohesie en diversiteit indien winkeliers en de sector nu niet ingrijpen. Dit biedt inzicht in de economische en maatschappelijke waarde die op het spel staat.

Grote trends veranderen de sector

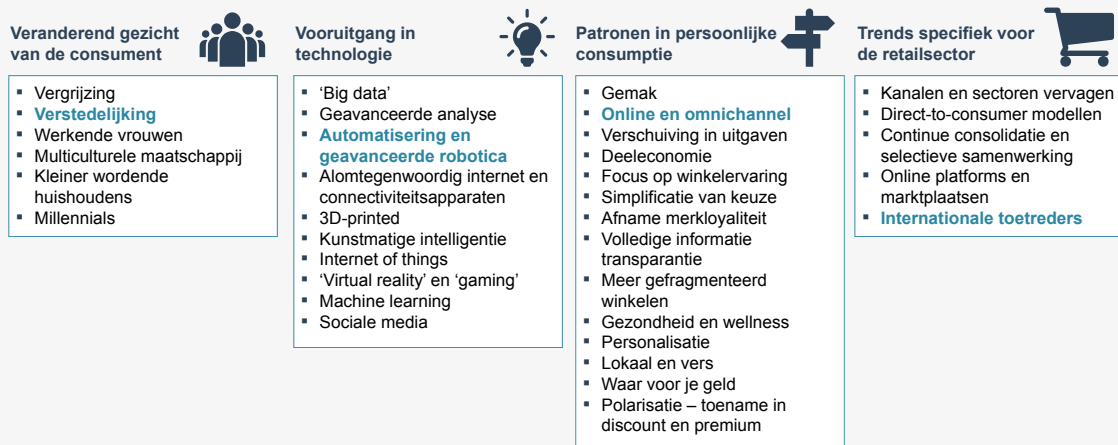
Een terugblik op 2005 laat zien hoe snel de wereld in slechts tien jaar tijd kan veranderen. Facebook bestond toen nog maar net, en WhatsApp nog niet. Nu, in 2016, worden ze in Nederland allebei gebruikt door bijna tien miljoen mensen. In 2005 had slechts 12% van de Nederlandse huishoudens een mobiele telefoon met een internetverbinding; nu is dat 78%. Onder meer deze ontwikkelingen hebben beïnvloed hoe klanten leven, denken en winkelen. Dit soort veranderingen zullen zich alleen maar sneller gaan voltrekken in de toekomst. Ook de komende tien jaar zullen de nodige trendbreuken in de detailhandel plaatsvinden. Sommige trends zullen min of meer voorspelbaar zijn, andere zullen voor verrassingen zorgen.

Aan de hand van consumentenonderzoek¹⁷ en interviews met meer dan 50 CEO's, winkeleigenaren en andere belanghebbenden in de financiële en vastgoedsector hebben we verschillende trends geïdentificeerd die tot 2025 van invloed zullen zijn op de Nederlandse detailhandel (Figuur 15). Afhankelijk van de mate waarin de sector adequaat en tijdig reageert op deze trends, zullen ze nieuwe kansen bieden of juist bedreigingen vormen.

FIGUUR 15

Vier belangrijke trends drijven veranderingen in de sector

Opgenomen in kwantificeringen

Bron: Interviews met ~50 retail belanghebbenden, GfK Shopping 2020, McKinsey onderzoek

17 McKinsey (2015), Consumer 2030: The future of the consumer industry and what it means for retail and CPG companies.

Het veranderende gezicht van de consument

De Nederlandse consument verandert: de consument wordt ouder en heeft steeds meer een multiculturele achtergrond. Huishoudens worden kleiner en arbeidsparticipatie van vrouwen neemt verder toe. De verstedelijking zet door en de 'millennials' zetten de toon als de nieuwe consument. Het veranderende gezicht van de consument biedt de grootste kansen aan detailhandelaren die als eerste hun waardepropositie aanpassen. Het vergroot het belang van de detailhandel in het voorzien in diverse consumentenbehoeften en het maatschappelijk binden van verschillende bevolkingsgroepen. Tegelijkertijd zal de druk om te innoveren in producten, formules en bedrijfsmodellen – van oudsher een kracht van de Nederlandse detailhandel – toenemen.

Technologische vooruitgang

Technologische ontwikkelingen, zoals “big data”, “machine learning”, “internet-of-things” en geavanceerde robotica, zullen de aard van de detailhandel doen veranderen. De omvang en snelheid van deze trends zijn onzeker, maar hun invloed op de sector kan groot zijn. Individuele aanbieders die technologische innovaties als eerste weten te exploiteren, kunnen een voorsprong creëren ten opzichte van de rest. Anderen zullen op zoek moeten naar samenwerking of uitbesteding om niet achterop te raken. Op macroniveau zal de technologische ontwikkeling zijn invloed hebben op de sectorbijdrage aan het BBP, de werkgelegenheid, de maatschappelijke cohesie en het vervullen van de behoeften van de consument. Een paar voorbeelden:

- **De technologische ontwikkeling kan de waarde voor de consument significant verbeteren, maar kan ook een bedreiging vormen voor de bijdrage van de detailhandel aan het BBP en de werkgelegenheid.** Automatisering en robotisering zal leiden tot een daling van het aantal arbeidsplaatsen en van de sectorbijdrage aan het BBP. De stijgende vraag naar werknemers met complexe vaardigheden zal de dalende vraag naar laagopgeleide werknemers niet kunnen compenseren. Toch zal de consument profiteren van een betere prijs-kwaliteitverhouding: aan arbeid gerelateerde besparingen zullen waarschijnlijk onder druk van concurrentie aan de consument worden doorgegeven.
- **De technologische ontwikkeling kan de maatschappelijke rol van de sector veranderen.** Spraaktechnologie, “internet-of-things”, 3D-printers en “virtual reality” kunnen de behoefte aan fysiek winkelbezoek verminderen. Het aanpassen van winkelnetwerken en leegstaande winkelruimte zou kunnen leiden tot minder winkels in de buurt en vermindert daardoor mogelijkheden voor mensen om elkaar te ontmoeten. Tegelijkertijd biedt technologische ontwikkeling detailhandelaren de kans om in nauw contact te blijven met de consument door middel van digitale kanalen: e-mail, sociale media en mobiele applicaties. Bovendien kan door het inzetten van technologie personeel vrijgespeeld worden om de klant beter te helpen en te bedienen. Verder kan betere klantdata klantenservice gericht maken (al dan niet geholpen door een geautomatiseerde klantenservice).

De Nederlandse consument fragmenteert het boodschappen doen

De Nederlandse consument heeft minder routines dan een decennium geleden. Werk en privéleven smelten samen, wat heeft geleid tot een andere invulling van tijd. In plaats van veel tijd te besteden aan één bepaalde activiteit, snijdt men tegenwoordig de dag in kleinere tijdsblokken, resulterend in een onvoorspelbaarder patroon. Vooral het boodschappen doen is gefragmenteerder geworden. Consumenten doen nu boodschappen wanneer het hen het beste uitkomt, en op een manier die het beste bij hun leven past. Het traditionele model van het wekelijks doen van de grote boodschappen is niet meer van deze tijd – dat vraagt te veel planning en organisatie. In plaats daarvan moeten detailhandelaren zich aanpassen aan het leven van de consument en gemakkelijke, effectieve oplossingen op het juiste moment en de juiste plek aanbieden.

- **De technologische ontwikkeling kan de diversiteit van het winkelaanbod reduceren.** Digitale kanalen zullen een grotere rol spelen in de besluitvorming van de consument. Geholpen door technologie, zoeken consumenten naar wat ze precies willen, op het moment en waar hen dat uitkomt. Deze toegenomen transparantie verhoogt de druk op prijzen, dienstverlening en winkelervaring. Om de veeleisende klant te kunnen blijven bedienen, zijn investeringen in technologie en nieuwe vaardigheden noodzakelijk. Kleine spelers kunnen dit soort investeringen vaak niet of beperkt doen.

Andere sectoren waar technologische ontwikkeling heeft geleid tot ingrijpende veranderingen, hebben laten zien dat er verschillende manieren zijn om te veranderen. Na de opkomst van platforms in de reisbranche (bijv. Airbnb, TripAdvisor) zijn de meeste fysieke reisbureaus verdwenen (bijv. Oad Reizen) of hebben ze met succes de overstap naar online gemaakt (bijv. TUl). In de muziekindustrie hebben abonnementsmodellen (bijv. Spotify) het illegaal downloaden, de oorspronkelijke ondermijning van het bedrijfsmodel van platenmaatschappijen, vervangen. Banken hebben hun kantorenportfolio verkleind en hebben hun resterende fysieke kantoren een andere functie gegeven, aangezien de meeste consumenten de voorkeur geven aan het online regelen van de meeste bank zaken. De detailhandel staat voor een vergelijkbare uitdaging.

Marije: check title

Marije:
Vertalingen kopjes

FIGUUR 16

Klanten fragmenteren hun winkelgedrag¹ over verschillende kanalen en hebben minder loyaliteit naar kanalen of merken

MAANDAG	DINSDAG	WOENSDAG	DONDERDAG	VRIJDAG	ZATERDAG	ZONDAG
Koffie tijd Met één klik koffie kopen op weg naar mijn werk 	Werklunch Mijn vergadering loopt uit – laten we wat te eten bestellen 	Snelle dagelijkse boodschappen De melk en de eieren zijn op. Laten we het bestellen en op weg naar huis ophalen 	Feest organisatie Laten we het eten en drinken voor het grote feest volgende maand vandaag online bestellen 	Verjaardags-traktatie Stuur een jarige vriendin bonbons op haar werk 	Wekelijkse boodschappen Doe de wekelijkse boodschappen online (met name de bulkartikelen) 	Luie zondag Laten we onszelf trakteren op een afhaalmaaltijd bij een goed restaurant en een lekkere fles wijn
Inspiratie nodig Restjes over! Even mijn app checken om te zien wat ik kan maken en welke andere ingrediënten ik moet bestellen 	Koelkast staren Er ligt niets lekkers in de koelkast. Ik kan online snel een gezonde maaltijd bestellen 	Maandelijks traktatie Mijn maandelijks doos wijn wordt bezorgd – en laat me kennismaken met nieuwe smaken 	Avondeten De kinderen hebben zin in pizza! Laten we bestellen via de app en de pizza's onderweg ophalen 	'Happy hour' We gaan thuis barbecueën maar het bier is op. We laten het bier gewoon bezorgen 	'Last-minute' diner party Onverwacht etentje met vrienden.. we hebben iets snels en goeds nodig voor in de oven 	Voorraad aanvullen Mijn voorraad huishoudartikelen moet nodig worden aangevuld

¹ Voorbeeld ervaringen gebaseerd op focusgroepen

De verandering van consumentenpatronen en detailhandel-specifieke trends

Veranderende consumptiepatronen en detailhandel-specifieke trends bestaan uit kanaalverschuivingen (bijv. meer gemak/online, vervagende kanalen en branches direct-to-consumer (D2C) bedrijfsmodellen), veranderingen in consumptie (bij verminderde merkloyaliteit en de zoektocht naar meer 'waar voor uw geld'), veranderend winkelgedrag (bijv. versnippering van het koopgedrag en omnichannel) en veranderingen in concurrentie (bijv. consolidatie in de sector en snelle groei van buitenlandse toetreders).

Individuele detailhandelaren zullen zich moeten aanpassen aan deze nieuwe realiteit. Ze moeten hun waardepropositie en bedrijfsmodel innoveren om relevant te blijven – in het bijzonder nu de consument minder loyaal wordt. Geholpen door toenemende transparantie, zullen uitblinkers sneller kunnen groeien dan ooit te voren.

Detailhandelaren worden geconfronteerd met nieuwe concurrentie van zowel buitenlandse spelers als ook D2C bedrijfsmodellen. Buitenlandse onlinespelers zullen hun marktaandeel vergroten. Als buitenlandse aanbieders een groot deel van hun activiteiten in het buitenland uitvoeren, zal dit een negatief effect hebben op de bijdrage van de detailhandel aan het BBP en op de werkgelegenheid in Nederland. Een groeiend marktaandeel van buitenlandse partijen zal ook de waardepropositie van Nederlandse detailhandelaren nog meer onder druk zetten. Dit kan de diversiteit van het aanbod in Nederland verder ondermijnen. Verder noemden geïnterviewde CEO's en winkeleigenaars toenemende concurrentie van D2C bedrijfsmodellen als een belangrijke ontwikkeling. Bedrijven als Nike en Nestlé benaderen de consument steeds meer rechtstreeks om controle te houden over de klantbeleving, hun merk op te bouwen en klantdata te verzamelen om hun omnichannel waardepropositie te versterken.

Kortom, de sector kampt met een aantal serieuze veranderingen in klantgedrag, technologie en concurrentie-omgeving. Om inzichtelijk te maken wat er op het spel staat en de noodzaak van maatregelen duidelijk te maken, hebben we uitgerekend wat er kan gebeuren indien de sector niet adequaat reageert op de hiervoor geschetste uitdagingen.

De werkgelegenheid in de detailhandel zou met 10-25% kunnen afnemen – dit zal voornamelijk jonge en laagopgeleide werknemers treffen

Van de uitgelichte trends zullen er twee de werkgelegenheid in de Nederlandse detailhandel het meest beïnvloeden: automatisering en de groei van buitenlandse online aanbieders. De technologische ontwikkeling heeft de aard van het werk veranderd en zorgt al decennia lang voor productiviteitsstijging. Het is de verwachting dat dit zich voortzet in de toekomst. Een groot deel van routinematig productiewerk is al geautomatiseerd en informatieverwerking en routinematige transacties in winkels zullen snel volgen. Als gevolg van de vooruitgang in robotisering en “machine learning” zullen ook meer complexe activiteiten, die nu inschatting en ervaring vergen, in de komende paar jaar ook kunnen worden geautomatiseerd. Daarnaast stijgt het marktaandeel van buitenlandse aanbieders in de Nederlandse online detailhandel snel en is het waarschijnlijk dat hun marktaandeel verder toeneemt. Sommige buitenlandse aanbieders hebben schaalvoordelen en kunnen gemakkelijker aan talentvol personeel en kapitaal komen dan Nederlandse online partijen. Dat maakt hen tot geduchte concurrenten.

Als gevolg van deze trends staat 10-25% van de werkgelegenheid in de detailhandel op het spel, ofwel 55.000-130.000 voltijdbanen: 50.000-85.000 vanwege automatisering, en 5.000-45.000 vanwege de verschuiving van omzet naar buitenlandse onlinewinkels (Figuur 17). Deze cijfers zijn schattingen gemaakt op basis van eerder onderzoek van het McKinsey Global Institute¹⁸ en inschattingen van deskundigen. Als zodanig moeten ze als indicatief worden beschouwd. Ze tonen echter wel de dringende noodzaak aan om in actie te komen en de sector voor te bereiden op veranderingen. De specifieke aannames zijn:

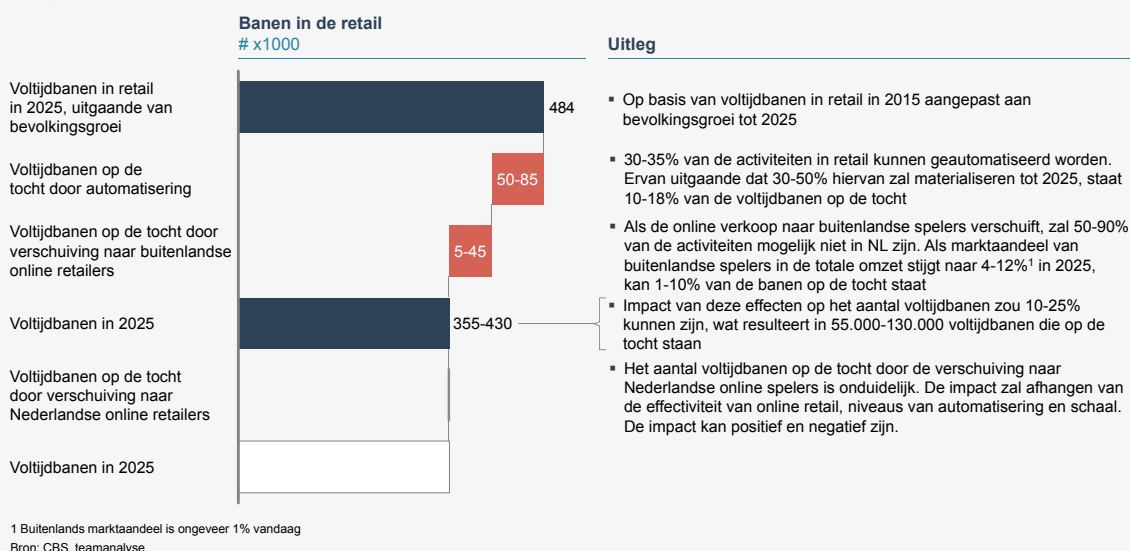
- Een gemiddelde van 30-35% van de activiteiten in de detailhandel kan worden geautomatiseerd. Het automatiseringspotentieel is groot voor werk in magazijnen (rondom de 70%) en geringer voor activiteiten in hoofdkantoren (25-35%) en in winkels (25%).
- Slechts 30-50% van het volledige automatiseringspotentieel zal tegen 2025 ook daadwerkelijk zijn gerealiseerd. Automatisering van veel activiteiten is al mogelijk, maar de kosten-batenafweging is nog niet altijd positief. Slechts enkele bedrijven zullen snel in staat zijn de vereiste investeringen te doen. De meeste bedrijven zullen moeten wachten totdat nieuwe technologieën betaalbaarder worden.
- In 2015 waren buitenlandse bedrijven verantwoordelijk voor 14% van de totale online-uitgaven door Nederlandse consumenten. We veronderstellen dat hun aandeel zal stijgen naar 20-40% (4-11% groei per jaar) in 2025. Wanneer consumenten bij buitenlandse online bedrijven kopen in plaats van bij Nederlandse bedrijven, kan de benodigde Nederlandse arbeid voor deze omzet met 50-90% dalen, aangezien slechts een beperkt gedeelte van de waardeketen in Nederland zal blijven (Figuur 18).
- Afhankelijk van de efficiëntie, de mate van automatisering en de schaal van de onlineactiviteiten kan online-verkoop meer of minder arbeid vergen dan offlineverkoop. Wij gaan er vooralsnog van uit dat offline en online bedrijfsmodellen in Nederland ongeveer dezelfde hoeveelheid arbeid zullen vereisen.

Banen voor laagopgeleiden lopen meer risico dan banen voor hoogopgeleiden: bij de meeste banen die kunnen worden geautomatiseerd, gaat het om betrekkelijk eenvoudige activiteiten. Banen die worden gecreëerd door de automatisering (zoals het ontwerpen, bouwen en onderhouden van systemen) vergen typisch complexe vaardigheden. Aangezien 41% van alle medewerkers in de detailhandel jonger dan 25 jaar oud is, zal deze leeftijdsgroep het meeste worden getroffen.

¹⁸ McKinsey Global Institute (2015), The impact of automation on the future of enterprise and nature of work. Het McKinsey Global Institute schat dat 55% van de voltijdbanen in de detailhandel kunnen worden geautomatiseerd op basis van de nu beschikbare technologie. Rekening houdend met non-food en aangepast voor het feit dat niet alle technologieën een winstgevend business case zullen hebben, gebruiken we een lagere inschatting van het potentieel in de detailhandel.

FIGUUR 17

Automatisering en verschuiving naar buitenlandse online retailers zetten 55.000-130.000 voltijdbanen in retail op de tocht

FIGUUR 18

Als shoppers online gaan en overstappen op buitenlandse online spelers, blijft er minder behoefte over aan Nederlandse arbeid

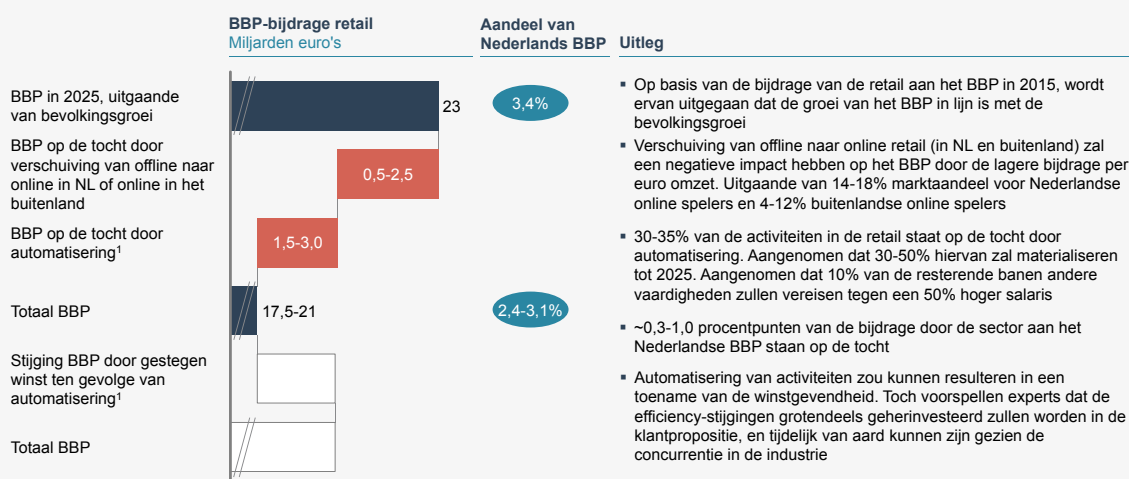
De bijdrage van de detailhandel aan het BBP kan dalen met 0,3 tot 1 procentpunt als buitenlandse onlinewinkels uitbreiden en automatisering toeneemt

De automatisering en de groei van buitenlandse aanbieders zullen niet alleen een bedreiging vormen voor het aantal banen in de detailhandel, maar ook voor de bijdrage die de detailhandel levert aan het Nederlandse BBP. Een groeiend marktaandeel van buitenlandse onlinewinkels kan een substantieel gedeelte van de activiteiten uit de waardeketen naar andere landen verplaatsen, afhankelijk van bedrijfsmodellen. In het ergste geval zal alleen het laatste deel van de levering in Nederland blijven. Dit verlaagt de bijdrage van de detailhandel aan het BBP significant. Terwijl automatisering een positief effect kan hebben op de Nederlandse economie, door het verhogen van de productiviteit en de bijdrage van andere sectoren aan het BBP, zal de bijdrage van de detailhandel waarschijnlijk om twee redenen afnemen. Ten eerste zal automatisering resulteren in minder banen in de detailhandel, waardoor de bijdrage aan het BBP via salarissen lager zal zijn. Ten tweede verwachten we dat detailhandelaren de voordelen van automatisering (gedeeltelijk) zullen doorgeven aan de consument in de vorm van lagere prijzen om de felle concurrentie voor te blijven. In de afgelopen jaren hebben lagere prijzen de volumegroei niet gestimuleerd en daarom is het onwaarschijnlijk dat het voordeel van de consument zich zal vertalen in een hogere omzet. Om deze redenen zou de bijdrage van de Nederlandse detailhandel aan het BBP kunnen dalen met 0,3 tot 1 procentpunt (Figuur 19). Zoals eerder vermeld, zijn deze cijfers indicatief en gebaseerd op dezelfde aannames als het effect op de werkgelegenheid. Verder hebben we nog drie andere aannames gemaakt:

- De toegevoegde waarde van offlineverkoop is ongeveer 22% van de omzet. Voor onlineverkopen door Nederlandse partijen is dit 18%. Voor buitenlandse onlinewinkels bedraagt de toegevoegde waarde 2-9% van de omzet, afhankelijk van welk deel van de waardeketen plaatsvindt in Nederland (Figuur 20). Als alleen de 'last mile' levering van online buitenlandse spelen in Nederlands blijft, neemt de BBP bijdrage per euro omzet af van 18 tot 2 euro cent. Als ook voorraadbeheer en verkoopactiviteiten in Nederland blijven, neemt de BBP bijdrage per euro omzet af van 18 tot 9 euro cent.
- We verwachten dat door automatisering 50.000-85.000 voltijdbanen gevaar lopen, dat 10% van de overgebleven banen meer vaardigheden zullen vereisen en dat het bijbehorende salaris voor deze banen 50% hoger zal liggen dan voorheen.
- Alle productiviteitsvoordelen worden doorgegeven aan de eindconsument zonder dat er sprake is van een toename van het volume.

FIGUUR 19

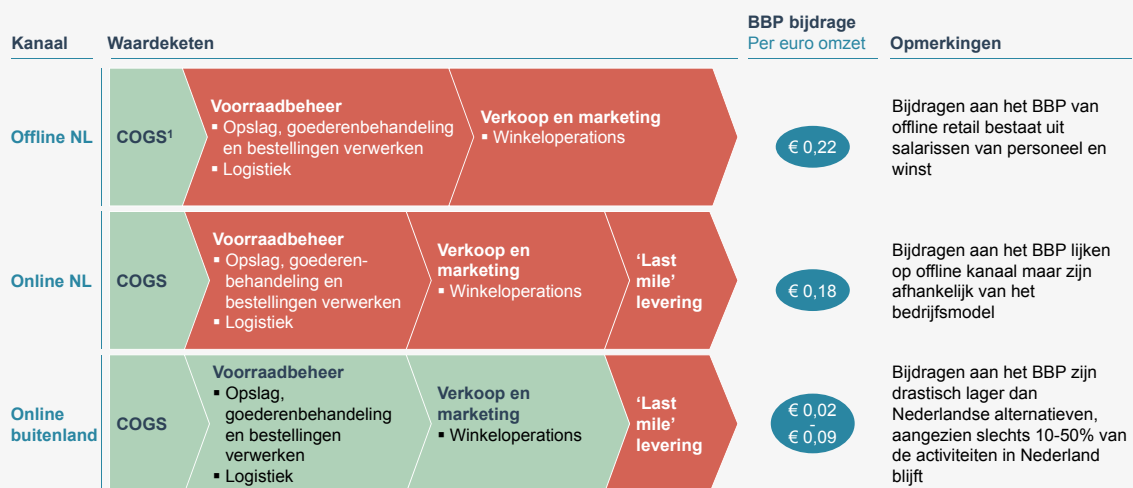
~0,3-1 procentpunten van de BBP-bijdrage door de sector staat op de tocht, wat voornamelijk wordt gestuurd door consumptie die verschuift naar online spelers van buiten Nederland

¹ Aangenomen dat investeringen in automatisering naar buitenland zullen vloeien
Bron: CBS, teamanalyse

FIGUUR 20

Buitenlandse online retailomzet draagt minder bij aan het Nederlandse BBP dan de omzet van Nederlandse retailers

1 Costs of goods sold; inkoop
Bron: CBS, teamanalyse

(Aangezien we geen onderzoek hebben gedaan naar het de groei van de automatiseringssector of de effecten in automatisering op andere sectoren, hebben we het totale effect op het BBP niet onderzocht.)

De aantrekkingskracht van offlinewinkelgebieden kan afnemen als gevolg van vertraagde aanpassingen in vloeroppervlak

Zoals beschreven in hoofdstuk 2, ondermijnt de leegstand de aantrekkingskracht van winkelgebieden. Aangezien de winkelproductiviteit sinds 2009 daalt, verwachten we een toename van de leegstand, waardoor de aantrekkingskracht van winkelgebieden nog verder zal afnemen. Een terugkeer naar de productiviteit van 2009¹⁹ vereist een reductie van de winkelruimte met 20-35% (7-9 miljoen m²) tegen 2025. Deze inschatting is gebaseerd op drie elementen: de huidige leegstand van winkelruimte (structurele leegstand 6-8%)²⁰, de geplande extra capaciteit (6%)²¹ en de aanhoudende verschuiving van offline naar online (13-21%) (Figuur 21). Deze schatting ligt in lijn met de Retailagenda (een initiatief van het ministerie van Economische Zaken en belanghebbenden in de sector), waarin verwezen wordt naar 30% overcapaciteit in de markt. Terwijl de vraag naar offline winkelen in de toekomst zou kunnen stijgen, lijkt het onwaarschijnlijk dat dit de toekomstige overcapaciteit kan compenseren. Het effect van leegstand en de erosie van winkelgebieden is al groot op landelijk niveau. In sommige perifere regio's zien we de grootste effecten, gezien bevolkingsgroei in de Randstad versus de krimp op het platteland (Zie Figuur 22 voor een illustratie van dit effect in provincie Zuid-Holland).

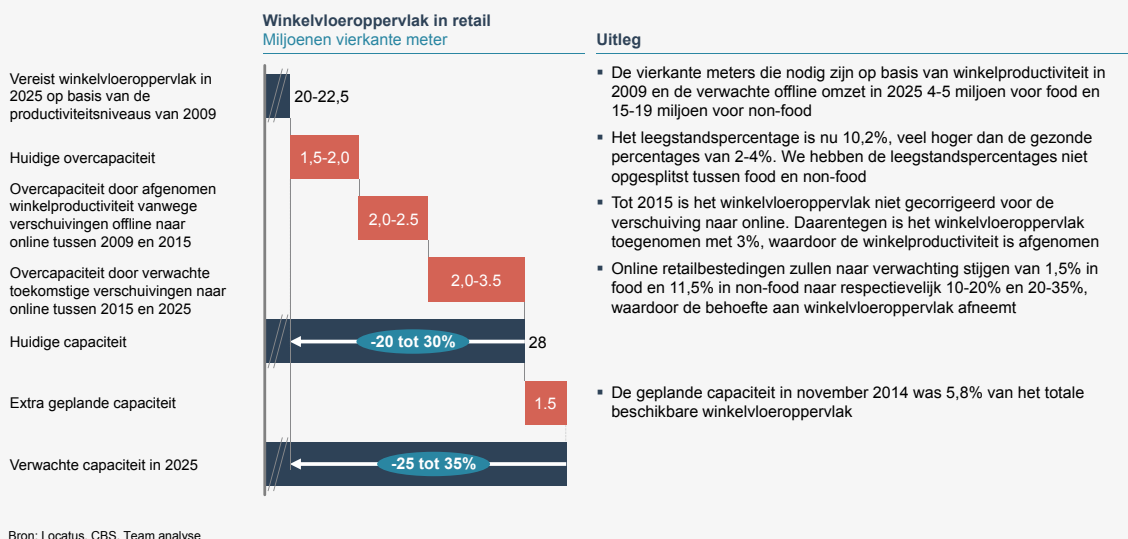
19 Om het productiviteitsniveau in te schatten voordat de online-verkopen sterk stegen, hebben we gekeken naar de historische vloerproductiviteit. Omdat het ontbreekt aan betrouwbare data voor de jaren voorafgaand aan 2009 hebben we de productiviteitsniveaus van 2009 gebruikt.

20 Gezonde frictieleegstand ligt tussen de 2% en 4% om de juiste marktdynamiek mogelijk te maken, de overige leegstand is structureel (Detailhandel Nederland, 2014)

21 Volgens Vastgoedmarkt (2014) is er nog voor 5,8% aan extra capaciteit gepland in de komende jaren.

FIGUUR 21

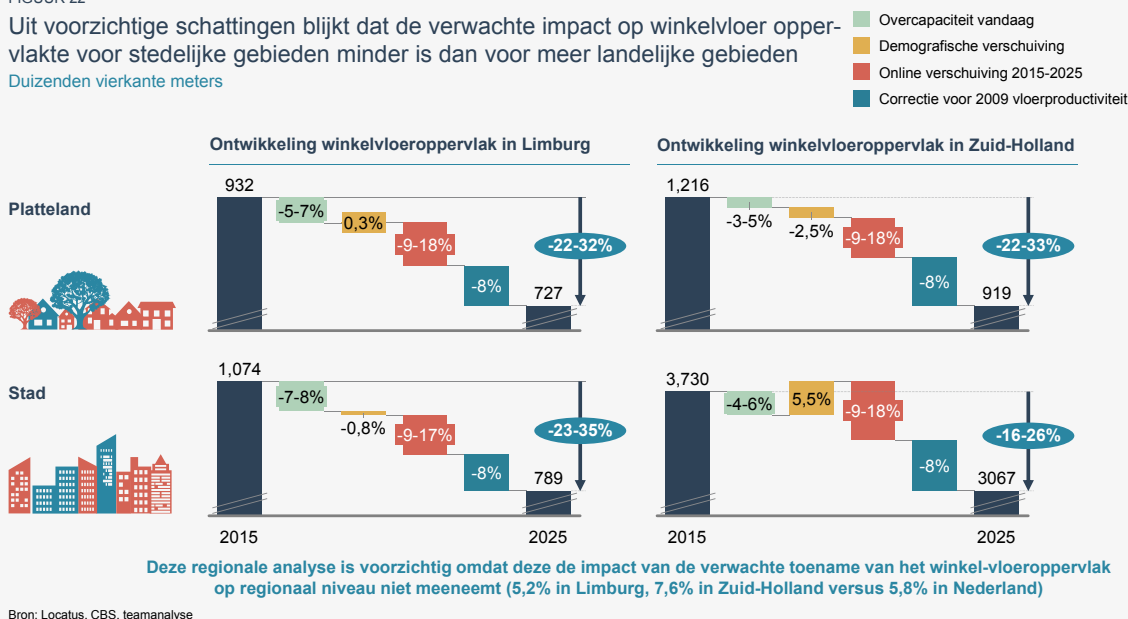
Het winkelvloeroppervlak moet met 20-35 procent worden gereduceerd richting 2025 om de winkelproductiviteitsniveaus van 2009 te handhaven

FIGUUR 22

Uit voorzichtige schattingen blijkt dat de verwachte impact op winkelvloer oppervlakte voor stedelijke gebieden minder is dan voor meer landelijke gebieden

Duizenden vierkante meters

Terwijl de noodzaak om de winkelruimte te reduceren breed onderschreven wordt, zijn er nog steeds voorbeelden van gebieden waar nieuwe winkelruimte wordt overwogen, ondanks hoge leegstand in nabijgelegen winkelgebieden. Deze gevallen staan niet op zichzelf. In de laatste vijf jaar is ongeveer 1 miljoen m² meer winkelruimte aan de markt toegevoegd dan dat eraan is onttrokken.²² Tussen april 2015 en april 2016 werd, voor het eerst in tien jaar, een netto reductie van 73.000 m² winkelruimte gerealiseerd. Dat is een belangrijke eerste stap. Echter, om de overcapaciteit tegen 2025 te hebben opgelost, zal de hoeveelheid winkelruimte de komende jaren jaarlijks met het tienvoudige daarvan moeten worden verkleind.

De diversiteit van de detailhandel kan verder afnemen, aangezien bedrijven met grotere schaal beter in staat zijn te investeren in het verbeteren van de omnichannel waardepropositie

De winstgevendheid van Nederlandse detailhandelaren staat op twee manieren onder druk: meer transparantie versterkt de noodzaak om unieke waarde te leveren aan de consument en technologische vooruitgang maakt investering in nieuwe technologie nodig.

De toegenomen transparantie in de markt heeft het alsnog belangrijker gemaakt om de winkelende consument een unieke waardepropositie te bieden. Met één simpele klik op de muis kan de consument detailhandelaren met elkaar vergelijken op prijs, assortiment, service, klantervaring en gemak. Daardoor is de consument veeleisender geworden en is de consument minder loyaal aan merken en afzonderlijke winkels dan voorheen. De consument winkelt bij meer verschillende retailers en op meer verschillende tijden dan voorheen (het winkelpatroon is meer gefragmenteerd dan vroeger). Dit vereist van winkeliers dat zij hun waardepropositie onophoudelijk blijven verbeteren om zich te blijven onderscheiden van hun concurrenten.

De technologische ontwikkeling biedt geweldige kansen om de waardepropositie tegen concurrerende prijzen te verbeteren. De retailer die in staat de klant meer waarde te bieden is bij uitstek de detaillist die data over de consument het beste weet te benutten, een omnichannel-aanbod weet te creëren, technologie gebruikt om efficiënter en effectiever te werken, en talentvolle medewerkers weet aan te trekken. Om die kansen te kunnen pakken, zal de retailer echter moeten investeren (bijvoorbeeld in voorraadbeheer en logistiek en IT-databases en infrastructuur) en heeft hij mensen nodig die beschikken over de benodigde vaardigheden om nieuwe technologieën te kunnen gebruiken. Dergelijke investeringen kunnen kleinere detailhandelaren zich vaak moeilijk veroorloven. Zij zouden als alternatief kunnen proberen om gebruik te maken van de schaalgrootte, vaardigheden en expertise van andere ondernemingen door effectieve uitbesteding en samenwerking. Als kleinere retailers onvoldoende kunnen meeliften op de schaalomvang, technologieën en vaardigheden van derden en daardoor achterop raken, kan dat ten koste gaan van de diversiteit in de Nederlandse detailhandel.

Samenvattend: de gesignaleerde trends in de markt bieden talloze kansen. Indien de detailhandel en andere belanghebbenden niet nu in actie komen, staan 55.000-130.000 voltijdbanen en 0,3-1 procentpunt van de bijdrage van de detailhandel aan het BBP op het spel. Het karakter van de binnensteden en dorpskernen kan ingrijpend veranderen en de sociale rol van de detailhandel kan verminderen. De concentratie in de sector zou zich verder kunnen doorzetten, met als gevolg dat de diversiteit van het netwerk aan fysieke winkels nog verder afneemt.

De Nederlandse detailhandel heeft de kans om dit risico te ondervangen en een rooskleuriger toekomst op te bouwen, door het benutten van zijn sterktes. In het volgende hoofdstuk wordt onderzocht wat detailhandelaren en andere belanghebbenden kunnen doen om dat te bereiken.

Hoofdstuk 4

Een nieuwe toekomst voor
de Nederlandse detailhandel

Hoofdstuk 4

Een nieuwe toekomst voor de Nederlandse detailhandel

In de hoofdstukken 2 en 3 werden de uitdagingen en kansen voor de Nederlandse detailhandel beschreven. Zonder gezamenlijke actie van de sector, investeerders in vastgoed en de overheid, verwachten wij dat de fysieke (offline) winkelervaring verder zal verslechteren, dat buitenlandse online-bedrijven hun marktaandeel zullen vergroten, en dat de winstgevendheid van winkeliers nog meer onder druk komt te staan.

Indien de detailhandel en belanghebbenden uit de sector nu kiezen om afzonderlijk en gezamenlijk maatregelen nemen, dan zien wij een alternatief scenario voor ons waarin de vereiste herstructurering van de sector versneld wordt en er op drie manieren geïnvesteerd wordt in groei:

- **Verhoog het bestedingsniveau van de consument.** Stimuleer de individuele consumentenbestedingen met een waardevoller aanbod door te innoveren, onderscheidend te zijn, en de klant een betere omnichannel-winkelervaring te bezorgen.
- **Overtref buitenlandse online-aanbieders.** Nederlandse marktplaatsen, platforms en online ondernemingen zouden marktaandeel kunnen winnen van buitenlandse spelers door hun lokale sterktes in te zetten. Ze kunnen hun aanbod optimaliseren om de lokale wensen van de Nederlandse consument beter te bedienen, de omnichannel-beleving te verbeteren en beter gebruik te maken van technologie.
- **Trek bestedingen aan van buitenlandse consumenten.** De Nederlandse detailhandel zou meer kunnen verdienen aan de buitenlandse consument door een internationaal online-exportplatform te creëren en Nederland te promoten als een geweldige winkelbestemming.

Door deze drie doelen tegelijkertijd na te streven, kan de detailhandel de economische en maatschappelijke waarde die op het spel staat beperken. In dit hoofdstuk worden eerst de acties uiteengezet die nodig zijn om de herstructurering te versnellen. Daarna wordt ingegaan op de mogelijkheden om de winstgevend te laten groeien, voortbouwend op al lopende initiatieven uit de Retailagenda.

Versnel de herstructurering van de sector

De detailhandel moet herstructureren omdat voor winkelen in de toekomst minder winkelruimte en een andere personeelsbezetting nodig is. Vooralsnog verloopt deze herstructurering te traag vanwege structurele barrières in de vastgoedmarkt, gebrek aan flexibiliteit van arbeidswetgeving en een gebrek aan daadkracht van afzonderlijke detailhandelaren. Het gevolg is dat het totale winkelloppervlak jaarlijks slechts daalt²³ met ongeveer een tiende van wat nodig is en detailhandelaren noodzakelijke aanpassingen in hun personeelsbestand vertraagd doorvoeren.

Neem structurele barrières in de winkelvastgoedmarkt weg

Als gevolg van een te trage herbestemming van winkellocaties en averechtse prikkels neemt het totale winkelloppervlak in Nederland te langzaam af. Overheden en de detailhandel moeten daarom op twee manieren ingrijpen:

²³ Retailruimtereductie verwijst naar winkelloppervlakte die eerder was bestemd voor retaildoeleinden die van de vastgoedmarkt is gehaald of die een andere bestemming heeft gekregen

- **Stimuleer herbestemming van winkelruimte.** Volgens de belanghebbenden, verloopt herbestemming traag door onder andere nadelige fiscale effecten en langdurige en onzekere administratieve herbestemmingsprocessen. De overheid zou mogelijkheden kunnen onderzoeken om 1) herbestemming van commercieel vastgoed voor andere toepassingen fiscaal minder onaantrekkelijk te maken, en 2) de besluitvorming in gemeenten op het gebied van de ruimtelijke ordening sneller te laten verlopen. Zijn deze structurele barrières eenmaal weggenomen, dan moeten vastgoedeigenaren en detailhandelaren de resterende obstakels wegnemen.
- **Neem maatregelen tegen bestaande prikkels om winkelruimte toe te voegen,** vooral in gebieden met veel winkelleegstand. Voor gemeenten kan het financieel aantrekkelijk zijn om nieuwe winkelgebieden aan te trekken. Hoewel een uitbreiding van het winkelloppervlak in sommige gevallen waardevol zou kunnen zijn voor de consument, wordt het probleem van de leegstand erdoor verergerd als er niet elders ruimte onttrokken wordt. Gemeenten zouden kunnen overwegen om het voorbeeld te volgen van de kantorenmarkt: daar staan sommige gemeenten alleen nieuwe projectontwikkeling toe indien dezelfde vastgoedpartijen een vergelijkbaar kantoorvolume uit de markt halen en er zo voor zorgen dat er per saldo geen kantoorruimte bij komt.

Reageert de markt in te beperkte mate of te traag, of treden er onbedoelde effecten op in de ruimtelijke ordening (zoals een te grote spreiding van winkelruimte of slechtere toegankelijkheid), dan zou de Rijksoverheid kunnen overwegen een coördinerende rol op zich te nemen ter aanvulling op de bestaande coördinatie door provincies en gemeenten. In lijn met de Retailagenda zou de Rijksoverheid bijvoorbeeld met gemeenten en andere belanghebbenden kunnen afstemmen op welke locaties winkelgebieden te handhaven, uitbreiden, inkrimpen of sluiten. De bestaande initiatieven kunnen verder worden versterkt door het gebruiken van georuimtelijke modellen voor besluitvorming over optimalisatie, en door rigouzeur prestatie management of wel: het afspreken van duidelijke en tijdgebonden doelen voor alle stakeholders en het meten en bespreken van progressie. Ook zou de sector kunnen denken aan oplossingen als herverkaveling – zoals is ondernomen in de glastuinbouw²⁴ – om een concentratie van winkelruimten te bevorderen. Bij een dergelijk gezamenlijk initiatief zou de sector enerzijds winkelloppervlak dat herbestemd moet worden moeten clusteren, en anderzijds winkelloppervlak dat behouden moet worden moeten clusteren om winkelcentra die overblijven vitaler te maken.

24 De provincie Gelderland stimuleert bijvoorbeeld concentratie van resterende gebieden in de kassenindustrie door herverkaveling en verhuizing naar nieuwe locaties te faciliteren.

Nederlandse Retailagenda betreft stakeholders om de sector klaar te maken voor de toekomst

De Retail Agenda is een overeenkomst tussen belangrijke stakeholders in de Nederlandse detailhandel (branche-organisaties voor de detailhandel, vastgoedeigenaren, de Rijksoverheid, lokale overheden en vakbonden). In maart 2015 zijn deze organisaties een driejarig programma gestart om de Nederlandse detailhandel voor te bereiden op grote veranderingen in de komende jaren. Belangrijke thema's zijn het terugdringen van de overcapaciteit aan winkelloppervlak, stimulering van regels die nieuwe concepten in de detailhandel mogelijk maken, het toewerken naar gelijke internationale concurrentievoorwaarden, het bouwen aan een kennisplatform om de export te bevorderen, verbetering van de financieringsmogelijkheden voor het MKB, en een gemeenschappelijke inspanning om nieuwe competenties te ontwikkelen.

Een landelijke commissie bewaakt de voortgang en een Retail Team levert lokale ondersteuning om deze initiatieven uit te voeren. In mei 2016 lieten tussenresultaten zien dat op een aantal gebieden vooruitgang is geboekt. Vertegenwoordigers van de detailhandel en de vastgoedsector hebben afgesproken de huurmarkt meer flexibel te maken. Verder zijn de uitkomsten van lokale proefprojecten om regels te vereenvoudigen veelbelovend. Gemeenten en lokale belanghebbenden gaan in dialoog over de bestemming van winkelgebieden met meer dan wel minder potentie en stemmen concrete plannen af met aangrenzende gemeenten. Gelet op het feit dat de totale voorraad winkelvastgoed in de periode april 2015 tot april 2016 met slechts een tiende van de benodigde jaarlijkse hoeveelheid is afgenomen, denken wij dat deze initiatieven moeten en kunnen worden versneld.

Maak de arbeidsmarkt flexibeler

Winkeliers moeten hun winkelnetwerk en organisatiemodellen sneller kunnen aanpassen om succesvol om te gaan met veranderende consumentbehoeften en nieuwe (online) concurrenten. Onze gesprekspartners noemden drie barrières die dit tegenhouden: 1) de Wet Werk en Zekerheid heeft het moeilijker gemaakt om personeel te ontslaan en te besparen op arbeidskosten volgens onderzoek door de Erasmus Universiteit²⁵, 2) de geplande gefaseerde stijging van het minimumjeugdloon met 10-40% vanaf 2017 zullen de arbeidskosten ondanks geplande subsidies waarschijnlijk laten stijgen, aangezien veel Nederlandse retailers zeer afhankelijk zijn van jonge arbeidskrachten, 3) collectieve arbeidsovereenkomsten (cao's) hebben onevenredig grote effecten voor gevestigde bedrijven met fysieke winkelnetwerken, aangezien sommige online-concurrenten delen van hun organisatie (zoals logistiek) laten registreren als organisatie buiten de detailhandel. Bij zo'n registratie geldt andere wetgeving waar ze lagere lonen kunnen betalen. Nederlandse winkeliers zeiden dat zij gediend zouden zijn met meer flexibele en eenvormige wet- en regelgeving voor de arbeidsmarkt, meer flexibele cao's en een zorgvuldige beoordeling van de langetermijneffecten van hogere minimum lonen.

Zet in op optimalisering van individuele portfolio's en aanpassing van het personeelsmodel

Hoewel het online-kanaal zal blijven groeien, verwachten wij dat de consument toch fysieke winkels zal willen blijven bezoeken. Om zich aan te passen aan de veranderende marktomstandigheden, moeten detailhandelaren opnieuw gaan nadenken over de rol van de fysieke winkel, en ruimte in de fysieke winkel. In non-food zien we dat zij kleinere winkels beginnen te gebruiken als 'showroom' waar de klant producten kan uitproberen en persoonlijk advies kan krijgen (een voorbeeld is Coolblue). Verder creëren warenhuizen zoals John Lewis in het Verenigd Koninkrijk een sterkere zintuiglijke ervaring in de winkel door gebruik te maken van 3D-visualisatie en 3D-printen om klanten te helpen met het uitkiezen van meubels. De meeste retailers zullen hun winkelportfolio en personeelsbestand moeten aanpassen. Zij zullen hun fysieke winkelnetwerk moeten optimaliseren: welke winkels dienen te blijven, welke moeten dicht, en welke moeten verhuizen naar een andere locatie?

Investeer in winstgevende groei

Om te groeien moet de sector sneller innoveren en een meer onderscheidende waardepropositie ontwikkelen. Dat betekent dat winkeliers en ketens, online marktplaatsen, de vastgoedwereld en de overheid versneld in actie moeten komen, en voort moeten bouwen op de initiatieven van de Retailagenda.

Individuele winkeliers zullen moeten verbeteren op het gebied van innovatie, differentiatie en efficiëntie

Individuele winkeliers en winkelketens moeten zich meer inspannen om hun omnichannel waardeproposities te verbeteren, hun waardeketen aan te passen en hun organisaties wendbaarder te maken:

- **Verbetering van de waardepropositie.** De markt wordt steeds transparanter. Daardoor wordt het voor een winkel(keten) steeds belangrijker om zich te onderscheiden door middel van prijs, assortiment, ervaring, service en gemak voor de klant. De groei van de detailhandel als geheel valt tegen, maar winkels/formules die in de ogen van de klant unieke waarde bieden, groeien snel door. Sommige potentiële succesverhalen zijn koopjesformules (Action), (premium) biologische retailers (Ekoplaza), retailers die een unieke winkelervaring en service bieden ('foot ID' van Apple and Asics), supermarkten met superieure food inspiratie en kwaliteit (Marqt), bedrijfsmodellen waar producten worden gecombineerd met diensten (Meneer Paprika, Primera), abonnementsmodellen (HelloFresh, Boldking) en "direct-to-consumer" modellen (Nespresso). Succesvolle winkeliers/ketens beseffen dat iedere consument een eigen route kiest alvorens producten aan te schaffen en daarbij zowel online- als offline-kanalen gebruikt. Ze weten ook dat ze, om te kunnen innoveren in producten, diensten en ervaringen, inspiratie moeten opdoen in andere sectoren en bij buitenlandse partijen. De bedrijven die vandaag succesvol zijn, zullen zich moeten blijven aanpassen om in de toekomst ook succesvol te blijven. Zelfs de bovengenoemde bedrijven zullen zich dus constant moeten blijven bewijzen.

25 Erasmus Universiteit et al. (2016), VAAN-VvA Evaluatieonderzoek WWZ 2016

- **Verbetering van efficiëntie in de hele waardeketen door effectieve samenwerking en outsourcing.** Bedrijven moeten voldoen aan steeds hogere verwachtingen van de consument. Zij zullen klanten moeten bieden wat zij willen hebben op een door de klant gekozen moment en plaats – en ook nog winst blijven maken. Online is het cruciaal om zichtbaar te zijn in zoekmachines, marktplaatsen en vergelijkingssites (zowel in Nederland als in het buitenland) aangezien ~80% van de mensen die online winkelen hun zoekacties daar beginnen. Andere factoren die belangrijk zijn voor de online winkelende consument zijn een betrouwbare betalingsmethode (83% noemt dit belangrijk of doorslaggevend), een groot aanbod (76%), lage bezorgingskosten (76%) en snelle bezorging (76%). Het is niet bepaald eenvoudig om aan al deze eisen te voldoen en ook nog winst te maken. Veel bedrijven zullen voor die delen van hun waardeketen die buiten hun kern-activiteiten vallen een partner moeten zoeken of zullen deze activiteiten moeten uitbesteden. Voorbeelden zijn digitale marketing, het ontwikkelen van unieke inzichten in de klant, het persoonlijk maken van aanbiedingen op basis van ‘big data’ analyse, het creëren van efficiënte voorraad- of logistieke oplossingen of oplossingen voor logistiek en de verwerking van producten die geretourneerd worden.
- **Versterking van organisatorische flexibiliteit.** De succesvolle winkels en winkelketens van morgen kunnen snel inspelen op veranderende klantbehoeften of hebben die veranderingen zelfs in de hand gewerkt. Dat vraagt om capaciteiten en bedrijfsmodellen die adaptief zijn, in combinatie met een stabiele ruggengraat aan kernprocessen, governance en structuren. Om een dynamische innovatiecapaciteit te kunnen creëren, hebben winkeliers superieure consumentinzichten nodig (Mercadona, bijvoorbeeld, ontwikkelt huismerk-producten samen met leveranciers en klanten), iteratieve processen om nieuwe producten snel te testen en te verbeteren alvorens ze op grote schaal te lanceren (Zara van Inditex heeft daar proefwinkels voor) en/of grootschalig maatwerk (Amazon test voortdurend verschillende persoonlijke aanbiedingen en alternatieve versies van hun website). Winkeliers zullen zich ook moeten verdiepen in de capaciteiten die nodig zijn om te winnen in een omnichannel wereld (zoals digitale marketing, ‘data science’ en data analyse). Om hun organisatie een stabiele basis te geven, zullen detailhandelaren kernprocessen moeten standaardiseren en optimaliseren, operationeel performance management moeten versterken, en een sterke cultuur en bestuurlijke structuur moeten creëren.

Nederlandse online-marktplaatsen moeten gebruikmaken van lokale sterke punten

Buitenlandse online-marktplaatsen en platforms voor e-commerce groeien snel en winnen marktaandeel. Vele van deze buitenlandse aanbieders hebben een grotere schaal dan Nederlandse partijen. Om te concurreren, moeten Nederlandse online-marktplaatsen en platforms voor e-commerce hun lokale sterke punten benutten:

- **Breid het aanbod uit met lokaal relevante producten en diensten.** Als Nederlandse online-aanbieders een relevanter en uitgebreid assortiment aanbieden, is er voor de consument minder aanleiding om naar andere marktplaatsen of e-commerce-platforms te gaan. Grote Chinese aanbieders zoals Alibaba Group, Tencent en Baidu hebben bijvoorbeeld ecosystemen gecreëerd die aan iedere consumptiebehoefte proberen te voldoen. Op hun e-commerce platform kan de consument onder andere taxi's bestellen, berichten versturen, spelletjes spelen, een schoonmaker of schoonheidsspecialiste bestellen of meedoen aan veilingen. Op een vergelijkbare manier kunnen Nederlandse online-partijen hun kennis van de Nederlandse klant beter benutten om hun aanbod te verbeteren en in samenwerking met relevante lokale merken, dienstverleners en winkeleigenaren hun aanbod aan te vullen.
- **Benut de nabijheid van de klant om de omnichannel beleving te verbeteren en gebruik innovatieve online naar offline bedrijfsmodellen.** Door de voordelen van een goed ontwikkeld online-platform of -ecosysteem en een fijnmazig winkelnetwerk te combineren, zouden Nederlandse detaillisten kunnen samenwerken om een unieke omnichannel-ervaring te creëren. Nederlandse partijen in zowel detailhandel als in de transport sector zouden gezamenlijk de meest efficiënte en flexibele totale ervaring kunnen bieden voor klanten door hun wagenparken, magazijnen en fysieke winkelruimte bij elkaar te brengen. Door de voorraden in de fysieke winkels te integreren met logistieke diensten van partners zouden zij artikelen sneller en gemakkelijker kunnen bezorgen en producten en diensten beter beschikbaar kunnen maken voor de klanten. De Chinese e-commerce

speler JD.com, bijvoorbeeld, kan binnen twee uur producten en diensten aan huis leveren door samen te werken met winkeliers, convenience stores en restaurants in de buurt van de klant.

- **Benut technologie om de winkelervaring te verbeteren.** De Nederlandse klanten probeert innovaties relatief snel uit. Online-winkels, marktplaatsen en platforms zouden daarvan kunnen profiteren door nieuwe technologietoepassingen te testen. Voorbeelden van deze toepassingen in andere sectoren of landen zijn de door kunstmatige intelligentie aangestuurde robots die direct klantcontact hebben (chatbots), 3D-avatars om bijvoorbeeld kleding en make-up op uit te proberen, Siri-achtig spraakgestuurd bestellen en automatische besteloplossingen zoals de Tide-toets op de wasmachine die zorgt voor automatische aanvulling van wasmiddel.

Vastgoedeigenaren en winkeliers zullen winkelgebieden samen aantrekkelijker moeten maken

Winkelen moet een plezier zijn voor de consument. Winkelgebieden moeten daarom investeren in onderscheidende ervaringen²⁶ voor de klanten. De verwachtingen van de consument zijn anders voor winkelcentra in de buurt dan voor winkelcentra die verder weg liggen:

- **Om de lokale consument te trekken, moeten winkels 'de basis op orde hebben'.** Voor de meeste klanten zijn 'hygiënefactoren' heel belangrijk zoals gemakkelijk je weg kunnen vinden, nabijheid en hoge toegankelijkheid, vriendelijk en behulpzaam personeel in de winkels, schone en goed onderhouden panden, voldoende diversiteit aan winkels en voldoende parkeergelegenheid. Veenendaal presteert bijvoorbeeld heel goed op juist dit soort aspecten en scoort bij de consument met onder meer gratis parkeren op zaterdag en een zeer gebruiksvriendelijke website. In consumenten-enquêtes komt Veenendaal uit de bus als beste winkelgebied van Gelderland.²⁷
- **Om de consument ertoe te verleiden verder te reizen, moeten winkelcentra ook uitblinken op het gebied van compositie en assortiment aanbod en het creëren van een unieke ervaring.** De consument verwacht van verder afgelegen winkelgebieden dat ze een beter assortiment en een unieke ervaring bieden. Deelnemers aan focusgroepen zoeken in een stad met winkelgebied een geheel eigen karakter en allerlei verschillende winkelketens, speciaalzaken en cafés en restaurants. Een goed voorbeeld zijn de Negen Straatjes in Amsterdam, waar winkelen een bijzondere ervaring is door de vele verschillende kleine en grotere winkels, cafés en restaurants binnen een decor van grachten en 17de-eeuwse huizen. In Bad Münstereifel ten zuiden van Aken in de Duitse deelstaat Noordrijn-Westfalen is het historische stadscentrum veranderd in een permanente outlet winkelstraat. De combinatie van slenteren door een romantische stad en discount shopping is een unieke ervaring waar ook de Nederlandse consument op af komt. Een ander goed voorbeeld is Maastricht, dat op de eerste plaats stond in de Retail Gemeente Atlas 2016. De stad biedt een variëteit aan belevingen, waaronder cultuur, amusement, gastvrijheid en diensten op het gebied van persoonlijke verzorging. Maastricht trekt dan ook een winkelend publiek uit heel Nederland en het buitenland. Het Gelderlandplein in Amsterdam wordt door consumenten genoemd als een winkelcentrum dat meer biedt dan de bovengenoemde hygiënefactoren en diversiteit aan winkels. Hier wordt de winkelervaring verbeterd door seizoensgebonden evenementen (zoals Halloween), kinderdagen en attracties zoals een schaatsbaan – zodat de consument steeds opnieuw aanleiding heeft om het winkelcentrum te bezoeken om nieuwe dingen te ontdekken. Ook Stadshart Amstelveen probeert te blijven verrassen door speciale evenementen (bijvoorbeeld voor Sinterklaas) en een geïntegreerde omnichannel-ervaring: de mobiele app helpt consumenten om winkels, vrienden en persoonlijke aanbiedingen te vinden terwijl ze aan het winkelen zijn.

Onzekerheid, versnipperd eigenaarschap van winkelcentra en tegenstrijdige financiële prikkels maken het vaak

26 CBRE 'How customers shop 2014'; inclusief Oostenrijk, België, Frankrijk, Duitsland, Verenigd Koninkrijk, Griekenland, Hongarije, Nederland, Polen, Rusland, Zwitserland, Zweden, Noorwegen, Denemarken, Tsjechische republiek, Turkije, Spanje, Roemenië, Italië, Ierland; 2016 McKinsey Survey en focusgroepen

27 Retail Gemeente Atlas (2016)

moeilijk om te investeren in het verbeteren van winkelgebieden. Vastgoedbeleggers en de detailhandelaren kunnen op twee manieren samenwerken om dit te adresseren. Allereerst moeten zij het met elkaar eens worden over de toekomstige bestemming van een bepaald gebied, zodat alle partijen weten waar ze op kunnen rekenen. In de Leidse Regio, bijvoorbeeld, hebben belanghebbenden bepaald welke winkelgebieden respectievelijk meer of minder toekomst hebben. Daarnaast zouden de vastgoedsector en de detailhandel huurovereenkomsten kunnen afspreken die een stimulans bieden voor groei. Huren kunnen bijvoorbeeld gekoppeld worden aan winkelprestaties of aan bezoekers-aantallen (traffic), in plaats van vaste langetermijncontracten. Ook zouden de vastgoedsector en de detailhandel kunnen overwegen een investeringszone (Bedrijfsinvesteringszones, of BIZ's) te creëren om financiële prikkels te aligneren en de besluitvorming te centraliseren door professioneel management aan te nemen.

De sector zou collectief Nederlandse winkelproducten en -diensten kunnen promoten in het buitenland

De Nederlandse detailhandel zou de krachten kunnen bundelen om buzz te creëren rondom Nederlandse winkelproducten en -diensten onder buitenlandse consumenten. Dit kan worden gedaan door bezoekers van buitenlandse online-platforms te verleiden met Nederlands aanbod en door Nederland aan te prijzen als een internationale bestemming om te gaan winkelen.

- **Wek belangstelling voor Nederlands aanbod op buitenlandse online-platforms.** De Deense samenwerking tussen het postbedrijf PostNord en Tmall Global, helpt Deense detailhandelaren hun aanbod te promoten in China. PostNord heeft een Nordics platform geopend op het winkelportaal, wat het voor Deense winkeliers gemakkelijker en goedkoper maakt om Chinese consumenten te bedienen. De Deense overheid heeft workshops gefaciliteerd voor Deense bedrijven om hen te helpen van deze exportkansen gebruik te maken. Wij denken dat een soortgelijke inspanning de export van de Nederlandse detailhandel en de bekendheid van Nederlandse merken zou kunnen bevorderen. Het idee van een grensoverschrijdende pijplijn is niet nieuw, en inspiratie voor de uitvoering kan worden geput uit de Shopping 2020-aanbevelingen uit 2014.
- **Promoot Nederland als een internationale bestemming om te winkelen.** Het aantal buitenlandse toeristen in Nederland is tussen 2009 en 2015 gestegen van 10 naar 15 miljoen. Ook dat biedt de Nederlandse detailhandel de kans om meer klanten naar fysieke winkels te trekken. Dubai zou als inspiratie kunnen dienen. Dubai heeft een visie ontwikkeld over hoe een geïntegreerde 'omnichannel customer journey' te creëren voor toeristen over verschillende branches heen: toerisme, horeca, amusement, gezondheidszorg en detailhandel. The Dubai Mall trekt bijvoorbeeld veel bezoekers door een enorme verscheidenheid aan winkels, restaurants en merken, aangevuld met toeristische attracties zoals een aquarium en pretpark. Terwijl het moeilijk is om Nederlandse steden met Dubai te vergelijken, denken wij wel dat Nederlandse detailhandelaren systematischer zouden kunnen werken met andere sectoren, zoals de toerisme sector om meer buitenlandse consumenten naar Nederlandse winkelgebieden te trekken. Een goed voorbeeld van een winkelgebied dat samenwerkt met toeristische organisaties om toeristen te trekken is Outlet Roermond, een populaire bestemming voor Aziatische toeristen.

De Nederlandse Rijksoverheid zou kunnen samenwerken met de detailhandel om een omgeving te creëren die bevorderlijk is voor groei

Ondernemerschap, innovatie en concurrentievermogen van individuele bedrijven vormen de motor van een gezonde toekomst voor de Nederlandse detailhandel – en dit zijn elementen waar de Nederlandse overheid invloed op heeft. Sommige maatregelen die de overheid zou moeten nemen, maken al deel uit van de Retail-agenda. Drie ervan zouden versneld en verbeterd uitgerold kunnen worden:

- **Creëer internationaal gelijke concurrentievoorwaarden (level playing field).** De Nederlandse overheid zou samen met overheden en detailhandelaren uit Nederland en andere EU-lidstaten moeten onderzoeken hoe er gelijke concurrentieomstandigheden kunnen worden gecreëerd voor Nederlandse en buitenlandse detailhandelaren. Onze gesprekspartners wijzen er bijvoorbeeld op dat bestellingen van buiten de EU onder een bepaald bedrag vrij zijn van btw. Daarnaast voert Nederland vaak nieuwe EU-wetgeving sneller dan andere lidstaten. Om de aanpassing aan nieuwe EU-wetgeving (bijvoorbeeld voor duurzaamheid, verpakking, etikettering) behapbaar te maken voor individuele winkeliers, vooral in het MKB, zou de overheid de timing van en snelheid waarmee nieuwe EU-wetgeving wordt ingevoerd meer kunnen afstemmen met andere lidstaten.
- **Pas lokale regelgeving aan en maak deze eenvoudiger.** Veel lokale regelgeving dateert uit de tijd van alleen offline winkelen. Nu er de klok rond en alle dagen van de week kan worden gewinkeld, zouden lokale wet- en regelgevers moeten onderzoeken welke regels, zoals openings- en sluitingstijden, niet langer stroken met de realiteit van vandaag. Hetzelfde geldt voor regelingen die bepaalde kanalen of branches bevoordelen ten opzichte van andere, bijvoorbeeld het verbod voor non-food winkeliers om met drank en snacks de winkelervaring voor de klant te verbeteren. Bovendien vinden veel detaillisten het moeilijk om wijs te worden uit de lappendeken aan regels en beleidslijnen van de verschillende gemeenten.
- **Onderzoek mogelijkheden om de toegang tot financiering te verbeteren.** Sinds 2014 stijgt het percentage gehonoreerde financieringsaanvragen in het MKB weer, maar Nederland blijft op dit punt nog steeds achter bij het Europees gemiddelde. Verder laten alternatieve financieringsbronnen een sterkere groei zien. Ondanks deze ontwikkelingen vertelden veel ondernemers en woordvoerders uit het MKB in de detailhandel ons dat het voor hen moeilijk is om financiering te krijgen. Sommigen kregen bij hun aanvraag te horen dat de financieringsmogelijkheden voor hen beperkt waren in verband met de prestaties van de branche als geheel, niet op basis van hun individuele bedrijfsplan of resultaten. Het is de moeite waard te onderzoeken waar dit door gedreven wordt en hoe ervoor gezorgd kan worden dat MKB-bedrijven in de toekomst op basis van hun plannen en reeds behaalde resultaten financiering kunnen krijgen. Een nationaal bedrijvenregister, waarin standaard informatie over de financiële situatie van MKB-bedrijven wordt opgenomen zou een mogelijke oplossingsrichting kunnen zijn. Daardoor zouden de relatief hoge kosten van een risico-analyse dalen, waardoor kredietverlening gemakkelijker wordt. In de meeste omringende landen bestaan dergelijke registers al, en uit onderzoek blijkt dat de kans in die landen om financiering te krijgen groter is.²⁸

Samenvattend: wij menen dat de Nederlandse detailhandel zichzelf 'opnieuw op de kaart kan zetten' om winkelen aantrekkelijker te maken voor de klanten en om sneller te groeien in de komende jaren richting 2025. Dat vraagt om herstructurering van de vastgoedmarkt, arbeidswetgeving en individuele bedrijfsportfolio's én vereist dat afzonderlijke bedrijven, online-marktplaatsen en winkelcentra meer investeren in innovatie en differentiatie. De overheid zou de herstructurering kunnen versnellen door structurele barrières weg te nemen en groei te bevorderen en zo een omgeving te scheppen waarin meer mogelijk is. Alle betrokken partijen zullen hun verantwoordelijkheid moeten nemen en zich in moeten zetten om de benodigde verandering tot stand te brengen.

28 McKinsey (2014), "Het Kleinbedrijf, Grote Motor van Nederland"

Contacts

Adres:

Amstel 344
1017 AS Amsterdam
Nederland

Dymfke Kuijpers

Senior Partner
Email: dymfke_kuijpers@mckinsey.com

Jörn Küpper

Senior Partner
Email: joern_kuepper@mckinsey.com

Madeleine Tjon Pian Gi

Associate Partner
Email: madeleine_tjon_pian_gi@mckinsey.com

Lisette Steins

Project Manager
Email: lisette_steins@mckinsey.com

Gemeenteraadsverkiezingen 2018

21 maart 2018

**Detailhandel
Nederland**

Uw kiezers, onze klanten

1.	Het kloppend hart van de buurt	4	5.	Efficiënte bevoorrading van binnensteden	18
	Krachtige Topsector	4		Dereguleer venstertijden en voertuigbeperkingen	18
	In transitie	4		Logistieke ontkoppelpunten	18
	De blik op 2025	4		Straatmanagement	18
	Over Detailhandel Nederland	5		Efficiënte logistieke routes	19
				Meer laad- en losplaatsen	19
				E-commerce afhaalpunten	19
2.	Locatie, locatie, locatie en keuzes maken!	6	6.	Openingstijden	21
	Het belang van een actuele detailhandelsvisie	7			
	Regionale afstemming	7	7.	Veilige winkelstraten voor ondernemers en consumenten	22
	RetailDeal	8		Versterken van landelijk beleid	22
	Handhaving beleid	8		Versterken van lokale samenwerking	22
3.	Verlaag lokale lasten	10		Concrete maatregelen die kunnen worden genomen	23
	Onroerendezaakbelasting (OZB)	10			
	Reclamebelasting en reclameuitingen	10			
	Precariobelasting	11			
	Ondernemersfondsen	11			
	Regeldruk gemeenten	12			
4.	Kies voor bereikbare winkels	14			
	Parkeerbeleid	14			
	Wegwerkzaamheden	15			
	Nadeelcompensatie	16			

1

Het kloppend hart van de buurt

KRACHTIGE TOPSECTOR

In elke gemeente kunnen consumenten dagelijks kiezen uit een breed en betaalbaar aanbod van producten en diensten, zowel in fysieke winkels als online. Dat wordt mogelijk gemaakt door 100.000 unieke winkeliers met handelsgeest, innovatiekracht en vakmanschap. En uiteraard samen met de ruim 780.000 medewerkers, die een leuke baan in de retail hebben en hierin veelal hun eerste werkervaring op doen. Elke dag verwelkomen zij verspreid door Nederland miljoenen mensen en komen zij steeds vaker bij klanten aan de deur om de aankopen af te leveren. Winkelgebieden vormen het kloppend hart van de buurt. En dat niet alleen, winkeliers zijn veelal ook de sponsors van de lokale (sport)-verenigingen, bieden een ontmoetingsplaats en dragen daarmee bij aan de sociale cohesie.

In transitie

De detailhandel verandert ingrijpend. Naast het aloude aankoopkanaal van de winkel op de hoek of in het winkelcentrum is de afgelopen jaren een rijk aanbod aan webwinkels en omnichannel retailers ontstaan. Deels gaat het om nieuwe aanbieders, maar ook de “traditionele” detailhandel transformeert naar een omnichannel bedrijfsvoering. Deze veranderingen zijn ingegeven door de veranderde consument, die 24/7 is aangesloten op het internet. Tel dit consumentengedrag op bij de groei van het aantal eenpersoonshuishoudens, gedeeld kostwinnerschap, ontgroening, vergrijzing en krimp van de bevolking in (delen van) het land.

De blik op 2025

Detailhandel Nederland verwacht dat de gevolgen van deze ontwikkelingen zich richting 2025 uitkristalliseren. Dat brengt met zich mee dat besluiten die in de komende termijn in de gemeenteraad worden genomen, belangrijker zijn dan ooit voor de winkelstructuur in uw gemeente. Wij menen dat deze transitiefase de ruimte dient te krijgen. Daarbij zullen heldere keuzes gemaakt moeten worden tussen kansrijke en kansarme winkelgebieden.

Met dit oogmerk dragen wij in deze brochure een aantal punten aan dat voor een vitale winkelstructuur in uw gemeente in het algemeen, het winkelend publiek en de winkeliers in het bijzonder van belang is. Het draagt bij aan het behoud van werkgelegenheid, economische dynamiek, toenemende innovatie, leefbaarheid, veiligheid en sociale cohesie.

Over Detailhandel Nederland

Detailhandel Nederland behartigt de collectieve, sociale en economische belangen van alle Nederlandse winkeliers. Groot en klein, met fysieke winkels en webwinkels. In de Nederlandse detailhandel werken in totaal ruim 780.000 mensen in 100.000 winkels, zowel bij winkels van zelfstandige ondernemers als bij grootwinkelbedrijven. Daarmee is de detailhandel de grootste werkgever van Nederland. De omzet van de Nederlandse detailhandel bedraagt jaarlijks € 98 miljard.

In de Nederlandse detailhandel werken

zowel grootwinkelbedrijven als winkels van zelfstandige ondernemers

2

Locatie, locatie, locatie en keuzes maken!

LOCATIE, LOCATIE, LOCATIE EN KEUZES MAKEN!

Winkels zorgen voor de leefbaarheid van buurten, wijken, dorpen en binnensteden. Nog regelmatig wordt gedacht dat uitbreiding van het aantal winkelpanden of toevoeging van winkelmeters automatisch zorgt voor meer positieve aantrekkingskracht van de buurt. Het tegendeel is waar. De leegstand in winkelgebieden is nu al opgelopen naar gemiddeld meer dan 10 procent. In verschillende gemeenten staat zelfs al 25 procent van de winkelpanden leeg. Vooral in aanloopstraten, kleinere winkelstrips, buurtwinkelcentra en zogenoemde perifere en grootschalige detailhandelslocaties is dit zichtbaar. De verwachting is dat dit percentage zal toenemen als het beleid niet wordt gewijzigd.

Als een winkelgebied leegstand heeft, verliest het niet alleen zijn sociale functie voor de buurt/wijk, het heeft vaak ook gevolgen voor

de sponsoring en zelfs het voortbestaan van lokale sportverenigingen en het culturele leven. Een winkelgebied met veel leegstand betekent niet enkel het verlies van banen, maar ook het risico op criminaliteit neemt toe door de verloederende aanblik van de straat.

De eerste reactie op leegstand stamt nog uit het oude tijdperk, waarin men verwachtte dat toevoeging van meters zou zorgen voor meer bezoek. In dit nieuwe tijdperk oriënteert de consument zich op het internet. Met andere woorden; bezoekersstromen van weleer in winkelgebieden zijn nu deels op het internet te vinden. Dus het op het eerste gezicht interessante idee om meer winkelmeters te creëren in een gemeente, hetgeen via gronduitgifte geld voor de gemeente oplevert, betekent direct toename van de leegstand, onrendabele meters en trekt een zware wissel op bestaande winkelcentra. Met alle gevolgen van dien, ook voor bijvoorbeeld de OZB-inkomsten.

Vaak is het herstructureren of het opruimen van oude winkelmeters een betere optie. Die oude winkelmeters kunnen voor een andere functie worden gebruikt, bijvoorbeeld binnenstedelijk wonen.

De economische crisis was aanvankelijk de oorzaak voor toenemende winkelleegstand. De toenemende winkelleegstand is echter structureel en wordt vooral veroorzaakt door de veranderende rol die de fysieke winkel inneemt in

het winkellandschap. Verder spelen een krimpende en vergrijzende bevolking én een grote groep ondernemers die met pensioen gaat maar geen opvolger heeft een rol.

Het belang van een actuele detailhandelsvisie

Volksvertegenwoordigers hebben een grote invloed op het detailhandelsklimaat in de gemeente. Op dit moment is hun invloed relevanter dan ooit. Gemeentebestuurders staan op lokaal niveau voor grote uitdagingen. Hoe helpen wij mee ons lokale detailhandelsklimaat te verbeteren? Hoe zorgen wij voor een aantrekkelijk en gastvrij centrum? Dit soort vraagstukken worden door volksvertegenwoordigers behandeld in de detailhandelsvisie. Detailhandel Nederland hecht er daarom grote waarde aan dat een gemeente deze detailhandelsvisie regelmatig actualiseert en toetst aan de ontwikkelingen in de detailhandel. Het is belangrijk om in deze detailhandelsvisie een grondige analyse te maken van de status van het lokale detailhandelsklimaat. Daarnaast dient een detailhandelsvisie duidelijke doelstellingen voor de gemeente te omvatten.

Regionale afstemming

Voor een effectief en krachtig beleid is het bovendien essentieel dat de visie wordt afgestemd met de buurgemeenten. Detailhandel Nederland is van mening dat bijvoorbeeld het bepalen van actuele behoefte aan -nieuwe- winkelmeters te allen tijde in regionaal verband dient te worden bekeken. Het verzorgingsgebied van winkelcentra beweegt zich doorgaans ook over gemeentegrenzen heen. In het geval een stedelijke ontwikkeling meerdere gemeenten raakt, is het van belang dat de gemeente waar de ontwikkeling is beoogd, het initiatief meldt bij de buurgemeenten.

Het is van belang dat de desbetreffende gemeente dit inbrengt in het regionale afstemmingsoverleg, zodat tot een goede evenwichtige besluitvorming kan worden gekomen. Overtollige winkelmeters kunnen bijvoorbeeld worden voorkomen door een ordentelijke analyse van de regionale behoefte en het toepassen van de saldobenadering. Het valt naar ons idee onder de regietaak van de provincie om erop toe te zien dat gemeenten deze regionale afspraak bewerkstelligen.

2

Locatie, locatie, locatie en keuzes maken!

RetailDeal

Om te komen tot toekomstbestendige detailhandel kan het sluiten van een RetailDeal behulpzaam zijn. Een RetailDeal houdt in dat gemeenten het initiatief nemen om belangrijke stakeholders bij elkaar te brengen en samen tot een toekomstgericht beleid voor de detailhandel te komen (meer informatie is te vinden op de site www.onsretailand.nl). Met veel enthousiasme zijn inmiddels meer dan 80 deals gesloten. Een minstens zo groot enthousiasme is nodig bij de betrokken stakeholders om de deals concreet te maken en daadwerkelijk het verschil te maken. Dit kan door maatregelen door te voeren die leiden tot resultaten waardoor de winkelstructuur weer toekomstbestendig wordt. Met tevreden consumenten, burgers, ondernemers in onder andere de horeca en de cultuur, én winkeliers!

Handhaving beleid

Een winkel mag zich alleen op een locatie vestigen die in het bestemmingsplan is aangemerkt als 'detailhandel'. Detailhandel Nederland constateert dat gemeenten vaak oogluikend toestaan dat (web)winkels en winkelambacht zich vestigen op locaties die niet zijn aangemerkt als detailhandel, bijvoorbeeld op bedrijfsterreinen en in woningen. Dit is tegenwettelijk en tegelijkertijd doet dit afbreuk aan de versterking van de winkelstructuur. Treed als gemeente hierin handhavend op, zodat een gelijk speelveld gecreëerd wordt.

Locatie, locatie, locatie en keuzes maken!

De winkelleegstand in winkelgebieden is opgelopen naar gemiddeld meer dan 10 procent. Tijd voor actie. Actualiseer uw detailhandels(structuur)visie, indien deze is verouderd, samen met stakeholders als winkeliers, horeca, vastgoed, cultuursector en inwoners. Voer het samen uit en handhaaf deze.

Stem uw detailhandelsbeleid af met de buurgemeenten, zeker het beleid voor de perifere winkelgebieden, zoals woon- en autoboulevards en retailparken. De provincie kan daarbij de coördinerende rol vervullen.

Versterk kansrijke winkelgebieden en haal kansarme gebieden uit de markt.

Waar (structureel) leegstand is, moet het kernwinkelgebied compacter worden gemaakt en winkelpanden gelegen buiten dit compacte centrum worden gesloopt of herbestemd worden. Stedelijke herverkaveling en transformatiefonds is hierbij een optie.

Wees zeer terughoudend met het creëren van nieuwe zgn. perifere winkelgebieden. Vooral aan de randen van de steden, terwijl de leegstand in de binnensteden oploopt.

Sta niet toe dat (web)winkels en winkelambachten zich vestigen op locaties die niet zijn aangemerkt als detailhandel.

3

Verlaag lokale lasten

VERLAAG LOKALE LASTEN EN VERMINDER DE REGELDRUK

De opstelsom van de diverse lokale lasten lopen flink op. Winkeliers moeten van ver komen. Wij roepen gemeenten op winkeliers te ontzien. De economie trekt weliswaar aan, ook voor de winkeliers, maar ongebreideld extra lokale lasten instellen of de bestaande lasten laten stijgen werkt averechts. Het gaat om bijvoorbeeld precario-, reclame- en onroerendezaakbelasting. Uiteindelijk is dat voor veel winkeliers niet meer te dragen. Een verlies van banen en leerwerkplekken, meer leegstand, verloedering en toenemende criminaliteit in uw gemeente kunnen het gevolg zijn.

Detailhandel Nederland pleit ervoor dat de reclame- en precariobelasting voor winkeliers worden afgeschaft en andere lokale belastingen worden verlaagd of tenminste niet verhoogd. Verder dient er sprake te zijn van een level playing field waarbij alle bedrijven, ongeacht vestigingspunt, dezelfde verplichtingen hebben en heffingen betalen.

Onroerendezaakbelasting (OZB)

Laat de OZB voor winkeliers meebewegen met het economisch tij. Anders dan bij woningen is er wel degelijk een relatie tussen het inkomen van de winkelier en de waarde van het vastgoed. Als de waarde daalt, komt dat doordat er weinig vraag is naar het pand als gevolg van een krimpende detailhandelsmarkt. Minder omzet betekent minder inkomen.

Reclamebelasting en reclameuitingen

Stop de reclamebelasting. Reclamebelasting is de meest inefficiënte belasting van een gemeente én bijzonder tijdrovend om te controleren. Regel het onderwerp reclame via een reclamenota of reclamerichtlijnen. Schrap de bijbehorende vergunningsplicht. Algemene regels zijn immers veel eenvoudiger te handhaven. Er is geen enkele noodzaak om reclame of uitstallingen van winkeliers te reguleren via reclame- of precariobelastingen (of leges).

Precariobelasting

Schrap de precariobelasting voor winkeliers. Voor een winkelier is het economische noodzaak om waren uit te stallen of om een reclamebord aan de gevel te hebben. Het belasten van het gebruik van de ruimte boven de openbare weg, ook wel 'luchtbelasting' genoemd, roept direct discussie op. De perceptiekosten zijn hoog.

Ondernemersfondsen

Wanneer er een uitgesproken vraag is naar collectieve projecten en voorzieningen die duidelijk geen verantwoordelijkheid zijn van de gemeente, de zogenoemde ondernemersfondsen, adviseert Detailhandel Nederland voor de totstandkoming hiervan te kiezen voor de procedure overeenkomstig de Bedrijveninvesteringszone (BIZ). Een BIZ is een afgebakend gebied op een bedrijventerrein of in een winkelgebied, waarin ondernemers met elkaar investeren in een aantrekkelijke en veilige bedrijfsomgeving. Ondernemers betalen hiervoor een heffing aan de gemeente. De gemeente stelt vervolgens de opbrengst ter beschikking aan de vereniging of stichting die de activiteiten uitvoert.

Detailhandel Nederland is principieel tegen het gebruik van reclamebelasting voor deze doeleinden, vanwege het ondemocratische karakter. Voorkom ten allen tijde dubbele heffingen van bijvoorbeeld BIZ, reclamebelasting en/of OZB-opslag. Wanneer het geld in het ondernemersfonds aan iets anders wordt uitgegeven dan aan zaken, waarvoor draagvlak bij de ondernemers bestaat en/of eigenlijk een taak van de gemeente is, behoort het fonds direct te worden opgeheven.

3

Verlaag lokale lasten

Regeldruk gemeenten

Ook in de regelgeving kunnen gemeenten het ondernemers makkelijker maken. Bijvoorbeeld de reclamevergunning die nog in lang niet alle gemeenten is geschrapt, kan worden afgeschaft. Deze kan eenvoudig worden vervangen door algemene regels die bovendien eenvoudiger te handhaven zijn. Andere vergunningen waarvoor hetzelfde geldt zijn:

- Vergunning voor winkeluitstallingen
- Vergunningen voor voorwerpen in de openbare ruimte
- Vergunningen voor terrassen
- Gevelreinigingsvergunning

Ook hier moet het adagium van gelijke concurrentie van alle bedrijven, ongeacht vestigingspunt, worden gerealiseerd.

VERLAAG
LOKALE LASTEN EN VERMINDER DE
REGELDruk

Verlaag lokale lasten en verminder de regeldruk

- De optelsom van de diverse lokale lasten drukt zwaar op de winstgevendheid van de winkelier met alle gevolgen van dien. Schaf derhalve de reclame- en precariobelasting af en verlaag andere lokale belastingen of verhoog deze tenminste niet.
- Indien het noodzakelijk is om een tijdelijk en collectief gefinancierde ontwikkeling via een ondernemersfonds in te stellen, gebruik hiervoor dan een Bedrijven Investerings Zone (BIZ).
- Verminder de regeldruk door vergunningen (bijvoorbeeld die voor reclame of terrassen) te vervangen door algemene regels, die veelal ook eenvoudiger te handhaven zijn.

4

Kies voor bereikbare winkels

KIES VOOR BEREIKBARE WINKELS

De manier waarop consumenten winkelen verandert. On- en offline winkelen loopt steeds meer door elkaar heen. Het is dan ook heel belangrijk dat winkelen op de 'traditionele' manier zo toegankelijk en prettig mogelijk is. Parkeren, zowel per auto als de fiets, en goede bereikbaarheid is daarbij essentieel.

Parkeerbeleid

Klanten willen aan het einde van een dag winkelen met een goed gevoel naar huis gaan. Het parkeerbeleid in een gemeente speelt hierbij een belangrijke rol. Parkeergarages

(-plaatsen) bepalen de eerste en laatste indruk en zijn daarmee het visitekaartje van de winkeliers. Een gastvrij en aantrekkelijk parkeerbeleid is dan ook geen overbodige luxe in een tijd waarin beleving een steeds belangrijker onderdeel uitmaakt van het winkelen.

Kies voor betaalbare parkeervoorzieningen rond winkelcentra of nog beter schaf betaald parkeren af. Denk ook aan alternatieven, zoals blauwe zones om de parkeerdruk te reguleren. Want in een overaanbod van aantrekkelijke winkelgebieden met een internet vol artikelen kan een -te hoog- tarief voor de consument de reden zijn om af te haken. Parkeertarieven kunnen niet eindeloos verhoogd worden. Als de parkeertarieven (te) hoog zijn, blijft een deel van de bezoekers weg. Het aantal bezoekers loopt in veel steden terug. De marges in de detailhandel zijn dun, dus een paar procent meer of minder klanten kan het verschil zijn tussen wel of niet winst maken. Geen winst maken betekent niet kunnen investeren en dat is voor zowel winkeliers als voor de gemeente een onwenselijke situatie. Detailhandel Nederland pleit daarom voor weloverwogen keuzen rond het instellen van parkeertarieven. Als voor betaald parkeren wordt gekozen, dan voor eerlijke en duidelijke parkeertarieven: betalen per minuut en redelijke tarieven.

De opbrengst van het parkeergeld moet door gemeenten bovendien worden geïnvesteerd in de bereikbaarheid van de binnensteden en winkelgebieden.

Wegwerkzaamheden

Op zijn tijd is vernieuwing van het aanzicht van een winkelgebied goed. De consument verlangt een aantrekkelijk winkelgebied. Voor de winkeliers is het dus uiterst belangrijk dat de winkelstraat of het winkelgebied aantrekkelijk is en goed bereikbaar blijft. Betrek winkeliers bij de planvorming voor (weg)werkzaamheden. Opeengebroken straten en andere werkzaamheden zijn noodzakelijk. Maar dergelijke werkzaamheden leiden ertoe dat een winkel tijdelijk niet, of niet goed, bereikbaar is voor de consument. Dergelijke werkzaamheden zorgen ervoor dat bezoekers wegblijven uit een gebied waar wordt gerenoveerd. Dit heeft omzet- en winstverlies tot gevolg voor de winkelier. Het is normaal dat werkzaamheden plaatsvinden, zodat een gebied up to date blijft. Wel vergt dit een uiterst secure manier

van plannen en overleg met betrokkenen. Want in één periode moeten alle werkzaamheden aan alles wat in dit gebied te vinden is, denk aan leidingen, straat, -meubilair etc. plaatsvinden. Het mag niet zo zijn dat winkeliers vaak met opengebroken wegen te maken mogen krijgen. "Ondernemersrisico" is normaal, maar als (weg)werkzaamheden niet goed worden gepland en uitgevoerd, valt dit buiten het "ondernemersrisico" en heeft dit schadeclaims of zelfs sluiting van winkels tot gevolg.

Problemen ontstaan wanneer winkeliers niet op de hoogte zijn van aanstaande werkzaamheden én wanneer de werkzaamheden veel langer duren dan gecommuniceerd. Om dergelijke problemen te voorkomen, is het van belang dat winkeliers zijn geïnformeerd en worden betrokken bij het plannen van de werkzaamheden.

Om u een idee te geven: december is bijvoorbeeld voor de detailhandel de belangrijkste maand in het jaar. Plan dus in die maand geen werkzaamheden. Het ligt in de macht van de gemeente om ervoor te zorgen dat de verschillende werkzaamheden zoveel mogelijk tegelijkertijd plaatsvinden. Zo kan de overlast worden geminimaliseerd en weten winkeliers waar ze aan toe zijn.

4

Kies voor bereikbare winkels

Nadeelcompensatie

Organiseer de nadeelcompensatie. Wanneer de werkzaamheden langer duren dan gepland en gecommuniceerd, moet een winkelier schadevergoeding kunnen krijgen; de zogenaamde nadeelcompensatie. Winkeliers en gemeente zijn erbij gebaat om hier van tevoren duidelijkheid over te hebben, zodat achteraf geen problemen ontstaan. Ook worden hiermee van tevoren eventuele zorgen van winkeliers weggenomen. De eventuele compensatie moet gelden voor alle getroffen ondernemers in het gebied, zowel voor zelfstandige als voor filiaalbedrijven. De compensatie zou niet noodzakelijkerwijze toegekend moeten worden voor omzetverlies, maar ook voor winstderving.

“Klanten willen aan het einde van een dag winkelen met een goed gevoel naar huis gaan”.

Kies voor bereikbare winkels

- Parkeerplaatsen bepalen de eerste én de laatste indruk. Kies voor voldoende en betaalbare parkeervoorzieningen (betalen per minuut) rond winkelcentra of nog beter schaf betaald parkeren af.
- Om de parkeerdruk te reguleren zijn blauwe zones een goed alternatief op het betaald parkeren.
- Opengebroken straten en andere werkzaamheden zijn soms noodzakelijk. Betrek winkeliers bij de planning van wegwerkzaamheden en zorg ervoor dat de verschillende werkzaamheden zoveel mogelijk tegelijkertijd plaatsvinden.
- Organiseer nadeelcompensatie, daar waar de werkzaamheden veel langer duren dan gecommuniceerd.

5

Efficiënte bevoorrading van binnensteden

EFFICIËNTE BEVOORRADING VAN BINNENSTEDEN

Winkels moeten regelmatig worden bevoorraad door vrachtwagens en bestelbussen. Het optimaal bevoorraden van de binnensteden blijft een uitdaging voor alle ketenpartijen. Samenwerking tussen lokale overheden en het bedrijfsleven is noodzakelijk om te komen tot de juiste oplossing voor de verschillende goederenstromen die de stad in- en uitgaan. Het is van maatschappelijk belang dat vracht- en bestelauto's zo efficiënt mogelijk ingezet kunnen worden om een goede doorstroming van het verkeer te waarborgen en het winkelklimaat te verbeteren.

Dereguleer venstertijden en voertuigbeperkingen

Efficiënte en verkeersveilige stadsdistributie met zo min mogelijk voertuigen levert winst op voor iedereen. Wees derhalve flexibel met bevoorrading en stem af. Verruiming of afschaffen van venstertijden kan bijvoorbeeld leiden tot een hogere beladingsgraad (meer zendingen per vrachtauto) en daarmee tot minder voertuigen in de stad. Hiermee verbetert de verkeersveiligheid en vermindert de uitstoot en de drukte op straat. Denk ook aan mogelijke tijdsvensters of maatwerkoplossingen aan het einde van de dag of juist in de vroege ochtend. Schrijf lengte- en andere voertuigbeperkingen uitsluitend voor als dit strikt noodzakelijk is.

Logistieke ontkoppelpunten

Logistieke ontkoppelpunten (LOP's) gaan een rol spelen in de toekomstige transport- en logistieke processen gericht op stedelijke-, regionale- en netwerk distributie. In de toekomst zullen grootschalige logistieke terreinen aan de randen van steden ontstaan. Hier kunnen transportbedrijven en -netwerken voertuigdelen ontkoppelen en kan onder meer op- en overslag plaatsvinden. Dit met als doel het transport en de belevering van de (binnen-)steden zo schoon, veilig en efficiënt mogelijk te laten plaatsvinden.

Straatmanagement

Gemeenten kunnen bijdragen aan betere doorstroming door beter straatmanagement. De betrokken partijen maken dan afspraken per straat/winkelgebied om de bevoorrading in de krappe winkelstraten soepeler te laten verlopen en bereikbaarheid van bedrijven zoveel mogelijk te waarborgen. De afspraken hebben vooral betrekking op gedrag.

Efficiënte logistieke routes

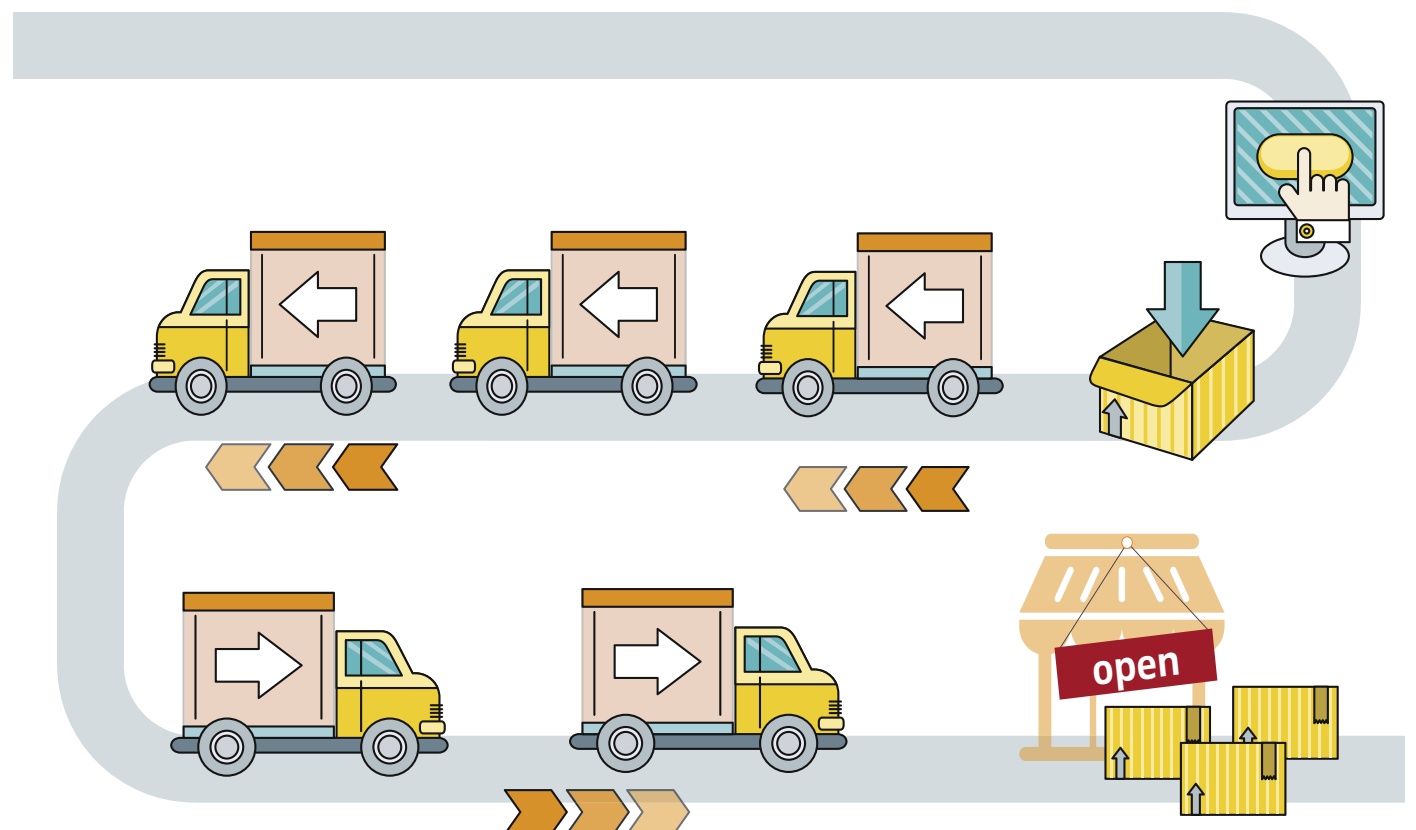
Om de doorstroming van vrachtverkeer in de binnensteden te verbeteren, adviseert Detailhandel Nederland gemeenten, in overleg met bedrijven en brancheorganisaties, "logistieke routes" in te richten. Laat actuele verkeersdata opnemen in verkeersmanagementsystemen, navigatiesystemen en routeplanners.

Meer laad- en losplaatsen

Zorg voor voldoende laad- en losplaatsen in de binnenstad. Deze plaatsen moeten goed herkenbaar zijn, waarbij handhaving essentieel is om oneigenlijk gebruik tegen te gaan.

E-commerce afhaalpunten

De online bestedingen nemen toe. Het moet gemakkelijker worden voor winkels om afhaalpunten te ontwikkelen. Vestig deze punten in winkelgebieden om daarmee de kracht van het winkelgebied te versterken.

6

Openingstijden

Efficiënte bevoorrading van binnensteden

- Het optimaal bevoorraden van de binnensteden blijft een uitdaging voor alle ketenpartners. Efficiënte en verkeersveilige stadsdistributie met zo min mogelijk voertuigen levert winst op voor iedereen. Wees als gemeente derhalve flexibel met bevoorrading en stem af.
- Verruim of schaf de venstertijden af en schrijf lengte- en andere voertuigbeperkingen uitsluitend voor als dit strikt noodzakelijk is.
- Denk na over het ontwikkelen van grootschalige logistieke terreinen aan de randen van de steden, de zogenoemde logistieke ontkoppelpunten (LOP's).
- Richt logistieke routes in en laat actuele verkeersdata in verkeersmanagementsystemen, navigatiesystemen en routeplanners opnemen.
- Zorg voor voldoende laad- en losplaatsen in de binnenstad en handhaaf hierop om oneigenlijk gebruik tegen te gaan
- Bevorder de mogelijkheden voor afhaalpunten.
- Breng partijen bij elkaar om te komen tot afspraken over straatmanagement en leg de afspraken vast in een convenant en monitor de naleving.

OPENINGSTIJDEN

Bepaal samen met winkeliers of, en zo ja hoeveel, koopzondagen er in een gemeente zijn. De gemeente is de bestuurslaag die het dichtst op de bevolking staat en dus het beste in staat is de verschillende lokale belangen af te wegen. Wanneer een gemeente besluit koopzondagen toe te staan, moet rechtsongelijkheid worden voorkomen. Betrek niet alleen de koopzondagen erbij, maar ook andere feestdagen die zijn genoemd in de Winkeltijdenwet. Bedenk ook dat voor alle winkels in dezelfde gemeente dezelfde mogelijkheden bestaan om open te zijn.

Bij deze afweging moet ook het webwinkelen worden meegenomen. Webwinkels zijn 24/7 open en thuisbezorgen mag op zondag en wordt ook steeds meer gedaan. De momenten waarop de winkelier "het verdient" verschuift richting de avond en het weekend. Het is van belang dat er een gelijk speelveld is tussen verschillende winkelvormen en daar moeten winkeltijden in samenspraak met de lokale winkeliers op worden aangepast.

Openingstijden

- Bepaal samen met winkeliers of en zo ja hoeveel koopzondagen er moeten zijn.
- Maak ook afspraken over de openingstijden op andere feestdagen die zijn genoemd in de Winkeltijdenwet

7

Veilige winkelstraten voor ondernemers en consumenten

VEILIGE WINKELSTRATEN VOOR ONDERNEMERS EN CONSUMENTEN

Veilige winkels en winkelstraten willen we allemaal. Als de winkelstraat veilig is, is zij het hart van de lokale samenleving. Helaas is daar in Nederland nog lang niet altijd sprake van. Winkelcriminaliteit kost winkeliers jaarlijks meer dan één miljard euro. Detailhandel Nederland pleit er bij gemeenten voor om landelijk beleid te ondersteunen, lokale samenwerking te verbeteren en een aantal concrete maatregelen te nemen.

Versterken van landelijk beleid

Steun voor overvallenaanpak

Dagelijks worden winkeliers en klanten slachtoffer van een (brute) overval. Het leed dat veroorzaakt wordt door geweld is niet in cijfers uit te drukken. Steun daarom de overvallenaanpak en kies waar nodig voor preventief fouilleren. Bij een winkeloverval maken overvallers doorgaans weinig buit, maar de gevolgen voor de winkelier en zijn medewerkers zijn nauwelijks voor te stellen. Treed daarom altijd handelend op tegen deze geweldplegers.

Aangifte doen vergemakkelijken

Winkeldiefstal wordt nog steeds onvoldoende serieus genomen. Op dit moment loont het niet om aangifte te doen. Het proces is te moeilijk en met de aangifte wordt meestal weinig tot niets gedaan. Dit zorgt voor frustraties bij de winkelier en geeft winkeldieven een vrijbrief om toe te slaan. Detailhandel Nederland wil dat winkeldiefstal altijd wordt bestraft, dat aangifte doen van welke vorm van winkelcriminaliteit dan ook altijd mogelijk is en dat de winkelier wordt geïnformeerd over de afhandeling van die aangifte.

Versterken van lokale samenwerking

Detailhandel Nederland wil dat de samenwerking tussen lokale winkeliers, politie en gemeenten wordt versterkt. Hiervoor doen wij een aantal voorstellen.

Keurmerk Veilig Ondernemen (KVO)

Detailhandel Nederland roept gemeenten op om samen met winkeliers pal te staan voor de aanpak van winkelcriminaliteit. Goed contact tussen politie en detailhandel is daarbij heel belangrijk.

Het Keurmerk Veilig Ondernemen (KVO) is een goed instrument om een structureel samenwerkingsverband tussen ondernemers, gemeente, politie en brandweer te faciliteren. Deze instanties werken samen op verschillende vlakken. Denk aan het tegengaan van vandalisme, maar ook het ophalen van afval en aanrijtijden bij winkelcriminaliteit. Meer dan 400 winkelgebieden werken reeds met het keurmerk.

Camerabewaking

Toezicht door camerabewaking rondom winkels heeft toegevoegde waarde. De camera's schrikken potentiële dieven af. Ook kunnen aan de hand van opnames incidenten worden teruggekeken, zodat de beelden als bewijsmateriaal kunnen dienen. Het is toegestaan om met camera's toezicht te houden op de directe omgeving van de winkel. Consumenten geven doorgaans aan dat camerabewaking bijdraagt aan hun veiligheidsbeleving. Cameratoezicht kan door de gemeente zelf gedaan worden. Detailhandel Nederland pleit ervoor dat zoveel mogelijk te doen en er flexibel mee om te gaan. Niet de privacy van de dief moet beschermd worden, maar lijf en goed van de winkelier, medewerker en consument.

Inzet sociale media

Winkeliers hebben steeds meer mogelijkheden om zelf de lokale veiligheid te vergroten door het delen van beelden van winkelcriminaliteit via sociale media. Het is belangrijk om deze initiatieven de ruimte te geven, dat gemeenten deze lokale initiatieven steunen en dat wijkagenten deelnemen in deze veiligheidsgroepen.

Concrete maatregelen die kunnen worden genomen

Om de lokale veiligheid te vergroten kunnen specifieke maatregelen worden genomen. Detailhandel Nederland ziet dat op dit vlak nog verbeteringen mogelijk zijn.

Veilige winkelstraten voor ondernemers en consumenten

Rooftassenverbod in APV

Gemeenten kunnen het verschil maken in de strijd tegen georganiseerde criminaliteit. Een groot deel van de winkelcriminaliteit heeft een georganiseerd en professioneel karakter. Zij maken zich schuldig aan grootschalige winkeldiefstallen, waarbij gebruik gemaakt wordt van geprepareerde voorwerpen om diefstallen te kunnen plegen. Doorgaans betreft het bewerkte tassen en jassen, waarmee beveiligde artikelen op grote schaal gestolen wordt zonder dat het alarm afgaat bij het verlaten van het winkelpand. Gemeenten kunnen hier wat aan doen door een rooftassenverbod in hun APV op te nemen.

Bedelverbod in APV

Ook bedelarij vormt een toenemend probleem. Steeds meer gemeenten stellen een bedelverbod in. Dit kan helpen om bijvoorbeeld zakkenrollers of handlangers van bendes aan te pakken. Bedelaars hoeven niet direct overlast te veroorzaken voor de winkel zelf, maar bijvoorbeeld wel wanneer zij bezoekers van het winkelcentrum aanklampen. Sommige bedelaars (en straatmuzikanten) blijken tot een groep zakkenrollers te behoren.

Afrekenen met Winkeldieven

Detailhandel Nederland wil dat op iedere winkeldiefstal in Nederland een sanctie staat. Via de regeling Afrekenen met Winkeldieven wordt een civielrechtelijke vordering van € 181 bij winkeldieven belegd. Gemeenten kunnen het gebruik van deze regeling actief promoten. Op deze manier wordt duidelijk gemaakt dat winkeldiefstal in Nederland niet loont en wordt de preventieve werking van Afrekenen met Winkeldieven versterkt.

Bouwkundige aanpassingen

Het is soms noodzakelijk dat een winkelier bouwkundige aanpassingen moet doen om zijn pand veiliger te maken (bijvoorbeeld door het plaatsen van een rolluik of antiramkraakpalen). Geef winkeliers die ruimte en laat welstandscommissies coulant omgaan met plannen van die winkelier.

Veilige winkelstraten voor ondernemers en consumenten

- Dagelijks worden winkeliers en klanten slachtoffer van een (brute) overval. Steun als gemeente de landelijke overvallenaanpak en kies daar waar nodig voor preventief fouilleren.
- Het moet altijd mogelijk zijn aangifte te doen van welke vorm van criminaliteit dan ook en de winkelier moet over de afhandeling van die aangifte geïnformeerd worden.
- Versterk de lokale samenwerking en ga aan de slag met het Keurmerk Veilig Ondernemen.
- Toezicht door camerabewaking rondom winkels heeft toegevoegde waarde. Zet dit middel als gemeente in daar waar nodig is en ga hier flexibel mee om.
- Het moet gemeengoed worden dat winkeldiefstal civielrechtelijk wordt afgehandeld. Gemeenten kunnen het gebruik van Afrekenen met Winkeldieven stimuleren.
- Neem een rooftassenverbod en een bedelverbod op in de APV.
- Om de veiligheid van een winkel te vergroten is het soms nodig om bouwkundige aanpassingen te doen. Geef winkeliers de ruimte om die aanpassingen door te voeren.

Notities

This image shows a full page of white paper with horizontal dotted lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page, providing a guide for handwriting practice. There are no margins, text, or other markings on the page.[illegible]

Detailhandel Nederland

Detailhandel Nederland behartigt de collectieve, sociale en economische belangen van alle Nederlandse winkeliers. Groot en klein, met fysieke winkels en webwinkels. In de Nederlandse detailhandel werken in totaal ruim 780.000 mensen in 100.000 winkels, zowel bij winkels van zelfstandige ondernemers als bij grootwinkelbedrijven. Daarmee is de detailhandel de grootste werkgever van Nederland. De omzet van de Nederlandse detailhandel bedraagt jaarlijks € 98 miljard.

Informatie

Detailhandel Nederland

Irma IJdens

Dolf Kloosterziel

Overgoo 13

Postbus 262

2260 AG Leidschendam

070 320 23 45

www.detailhandel.nl

 @detailhandel

Mits met bronvermelding en toestemming van Detailhandel Nederland kunt u de informatie uit deze publicatie gebruiken. Detailhandel Nederland aanvaardt geen aansprakelijkheid voor drukfouten en/of Detailhandel Nederland aanvaardt geen aansprakelijkheid voor drukfouten en/of andere onvolkomenheden.

© 2017

Raad van de gemeente Duiven
Postbus 6
6920 AA DUIVEN

Datum
15 maart 2017

Ons nummer
201601015/1/R1

Uw kenmerk

Inlichtingen
A.H.M. Boevink
070-4264582

Onderwerp
Duiven
bp. Hornbach Duiven met
omgevingsvergunning (coördinatieregeling)

Procedure
Beroep

Geachte heer/mevrouw,

In de bovenvermelde procedure is uitspraak gedaan. De procedure is daarmee beëindigd.
Een afschrift van deze uitspraak treft u hierbij aan.

Aangezien dit bericht geautomatiseerd is aangemaakt, is dit niet ondertekend.

Hoogachtend,
de griffier

De griffie is op 27 en 28 april gesloten.

College van burgemeester en wethouders van Duiven
Postbus 6
6920 AA DUIVEN

Datum
15 maart 2017

Ons nummer
201601015/1/R1

Uw kenmerk

Inlichtingen
A.H.M. Boevink
070-4264582

Onderwerp
Duiven
bp. Hornbach Duiven met
omgevingsvergunning (coördinatieregeling)

Procedure
Beroep

Geachte heer/mevrouw,

In de bovenvermelde procedure is uitspraak gedaan. De procedure is daarmee beëindigd.
Een afschrift van deze uitspraak treft u hierbij aan.

Aangezien dit bericht geautomatiseerd is aangemaakt, is dit niet ondertekend.

Hoogachtend,
de griffier

De griffie is op 27 en 28 april gesloten.

AFDELING
BESTUURSRECHTSPRAAK

Uitspraak in het geding tussen:

1. IJsseloord 2 Projectontwikkeling B.V., gevestigd te Arnhem, (hierna: IJsseloord),
2. Bauhaus AG, zetelhoudende te Belp, Zwitserland, Bauhaus AG, zetelhoudende te Mannheim, Duitsland en Demp Projecten Arnhem B.V., gevestigd te Arnhem, (hierna tezamen en in enkelvoud: Bauhaus),
3. Van Neerbos Bouwmarkten B.V. en VNB Real Estate B.V., beide gevestigd te Vlaardingen, en C. van de Velden, wonend te Arnhem, (hierna: Neerbos en anderen);
4. Praxis Vastgoed B.V. en Praxis Doe-het-Zelf Center B.V., beide gevestigd te Amsterdam, (hierna tezamen en in enkelvoud: Praxis),
appellanten,

en

1. de raad van de gemeente Duiven,
2. het college van burgemeester en wethouders van Duiven,
verweerders.

Procesverloop

Bij besluit van 14 december 2015 heeft de raad het bestemmingsplan "Hornbach Duiven" vastgesteld.

Bij besluit van 15 december 2015 heeft het college een omgevingsvergunning verleend voor de nieuwbouw van een winkelvestiging met drive-in van de Hornbach op het perceel Nieuwgraaf 18 te Duiven.

Deze besluiten zijn gecoördineerd voorbereid en bekendgemaakt met toepassing van artikel 3.30 van de Wet ruimtelijke ordening (hierna: de Wro).

Tegen het besluit van de raad tot vaststelling van het bestemmingsplan en het besluit van het college tot het verlenen van de omgevingsvergunning hebben IJsseloord, Bauhaus, Praxis en Neerbos en anderen beroep ingesteld.

Het college en de raad hebben een verweerschrift ingediend.

De besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid Hornbach Real Estate Duiven B.V. heeft desgevraagd een schriftelijke uiteenzetting gegeven.

IJsseloord, Praxis, Bauhaus, Neerbos en anderen, het college en de raad hebben nadere stukken ingediend.

De Afdeling heeft de zaak ter zitting behandeld op 28 september 2016, waar IJsseloord, vertegenwoordigd door mr. J. Molenaar, advocaat te Arnhem, en ir. W. de Wijs, Bauhaus, vertegenwoordigd door S. Özer, Neerbos en anderen, vertegenwoordigd door P.J. Vogelaar en bijgestaan door mr. M. Klijnsma, advocaat te Amsterdam, Praxis, vertegenwoordigd door mr. J.R. van Angeren, advocaat te Amsterdam, en de raad en het college, beide vertegenwoordigd door mr. N.P. Schoenmakers en ing. J. Venema, en bijgestaan door mr. P.C.M. Heinen, advocaat te Arnhem, mr. R.W.M. Mathijssen, drs. A.J.L. Mein, en ing. C. Nab, zijn verschenen. Voorts is Hornbach vertegenwoordigd door mr. J.P.F. Tijchon en G. van Heeren, en bijgestaan door mr. C.W. Kniestedt, advocaat te Amsterdam, als partij gehoord.

Overwegingen

De besluiten

1. Hornbach is voornemens om op het perceel Nieuwgraaf 18 - dat op het bedrijventerrein Centerpoort-Nieuwgraaf ligt - een bouwmarkt met een tuincentrum en drive-in te openen. Het bestemmingsplan voorziet derhalve op dit perceel bij recht in een bouwmarkt met een tuincentrum en drive-in. Voorts voorziet het bestemmingsplan in een uitweg en een wijziging van de bestemmingsgrens en het bouwvlak.

2. Om het bouwplan van Hornbach mogelijk te maken heeft het college een omgevingsvergunning verleend op grond van artikel 2.1, eerste lid, onder a en b, en artikel 2.2, eerste lid, onder e, van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (hierna: de Wabo).

3. IJsseloord, Bauhaus, Praxis en Neerbos en anderen zijn tegen de komst van een bouwmarkt en een tuincentrum ter plaatse. Hun beroep is daarom gericht tegen het plandeel met de bestemming "Bedrijventerrein" en de aanduiding "specifieke vorm van detailhandel - bouwmarkt en tuincentrum" alsmede tegen de omgevingsvergunning, voor zover daarmee is voorzien in een bouwmarkt en een tuincentrum.

Toetsingskader bestemmingsplan

4. Bij de vaststelling van een bestemmingsplan moet de raad bestemmingen aanwijzen en regels geven die de raad uit een oogpunt van een goede ruimtelijke ordening nodig acht. De raad heeft daarbij beleidsruimte en moet de betrokken belangen afwegen. De Afdeling beoordeelt aan de hand van de beroepsgronden of het besluit tot vaststelling van het bestemmingsplan in overeenstemming is met het recht. De Afdeling stelt niet zelf vast of het plan in overeenstemming is met een goede ruimtelijke ordening, maar beoordeelt aan de hand van die gronden of de raad zich in redelijkheid op het standpunt heeft kunnen stellen dat het plan strekt ten behoeve van een goede ruimtelijke ordening.

Intrekking

5. Ter zitting heeft de raad zijn verweer dat het beroep van Praxis, voor zover dat is ingesteld door Praxis Vastgoed B.V., niet-ontvankelijk is, ingetrokken.

6. Ter zitting heeft de raad zijn verweer dat Praxis artikel 8:69a van de Algemene wet bestuursrecht (hierna: de awb) moet worden tegengeworpen in verband met het betoog omtrent de verkeersafwikkeling in en om het plangebied ingetrokken.

7. Ter zitting heeft Praxis het betoog dat bij de berekening van de verkeersgeneratie niet is gekeken naar de verkeersintensiteit in de weekenden ingetrokken.

Ontvankelijkheid

Bauhaus

8. De raad heeft ter zitting de ontvankelijkheid van het beroep van Bauhaus betwist, omdat zij volgens de raad niet langer een rechtstreeks belang heeft bij de bestreden besluiten.

8.1. Ingevolge artikel 8:1 van de Awb, in samenhang gelezen met artikel 8:6 van de Awb en artikel 2 van bijlage 2 bij de Awb, kan door een belanghebbende bij de Afdeling beroep worden ingesteld tegen een besluit

omtrent vaststelling van een bestemmingsplan.

Ingevolge artikel 1:2, eerste lid, van de Awb wordt onder belanghebbende verstaan: degene wiens belang rechtstreeks bij een besluit is betrokken.

8.2. Over het concurrentiebelang van Bauhaus overweegt de Afdeling dat volgens vaste jurisprudentie (onder meer de uitspraak van de Afdeling van 7 maart 2007, ECLI:NL:RVS:BA:0085), degene wiens concurrentiebelang rechtstreeks is betrokken bij een besluit, belanghebbende is. Bij bestemmingsplannen is het concurrentiebelang van een onderneming slechts rechtstreeks betrokken bij het besluit indien deze in hetzelfde verzorgingsgebied en marktsegment werkzaam is als de in het plan voorziene bedrijvigheid. Bauhaus betoogt terecht dat ook potentiële concurrenten als belanghebbende kunnen worden aangemerkt indien zij concrete plannen hebben en zijn begonnen met de uitvoering daarvan.

8.3. Niet in geschil is dat thans geen filiaal van Bauhaus in het verzorgingsgebied van de voorziene bouwmarkt met tuincentrum aanwezig is. Bauhaus heeft desgevraagd toegelicht dat zij op 25 februari 2014 het perceel Meander 20 op het bedrijventerrein IJsseloord 2 heeft aangekocht teneinde aldaar een filiaal van Bauhaus te vestigen en dat daartoe op 29 augustus 2014, met toepassing van een binnenplanse afwijkingsmogelijkheid, een omgevingsvergunning is verleend door het college van burgemeester en wethouders van Arnhem. Deze omgevingsvergunning is echter naar aanleiding van een aantal bezwaren, alsnog bij besluit van 13 juli 2015 geweigerd. Het beroep van Bauhaus tegen dit besluit is op 12 mei 2016 ongegrond verklaard. Bauhaus heeft desgevraagd toegelicht dat zij om haar moverende redenen (waaronder de vaststelling van het voorliggende bestemmingsplan) in deze beslissing van de rechtbank heeft berust en daartegen geen hoger beroep heeft ingesteld. Gelet hierop en nu niet is gebleken van andere concrete activiteiten waaruit kan worden afgeleid dat nog steeds het voornemen bestaat om op het perceel Meander 20 een Bauhaus te vestigen is de Afdeling van oordeel dat Bauhaus weliswaar belanghebbende was ten tijde van het instellen van het beroep, maar dat het belang van Bauhaus bij het beroep tegen de bestreden besluiten is komen te vervallen.

8.4. Voor zover Bauhaus, onder verwijzing naar haar correspondentie met IJsseloord, heeft aangevoerd dat zij ook om andere redenen een rechtstreeks belang bij de bestreden besluiten heeft, omdat zij overleg voert met IJsseloord omtrent de vestiging van een Bauhaus elders op het bedrijventerrein IJsseloord 2, overweegt de Afdeling dat het voeren van overleg een onvoldoende concreet en actueel belang met zich brengt om haar als belanghebbende in de zin van artikel 1:2, eerste lid, van de Awb aan te merken, nog daargelaten de omstandigheid dat dit overleg pas na afloop van de beroepstermijn is aangevangen. Voor zover Bauhaus in dit verband verwijst naar de uitspraak van de Afdeling van 4 februari 2015, ECLI:NL:RVS:2015:235, overweegt de Afdeling dat in die uitspraak reeds voorafgaand aan de vaststelling van het desbetreffende bestemmingsplan

intentieovereenkomsten waren gesloten omtrent de aankoop en de ontwikkeling van gronden. Het betoog faalt.

8.5. Gelet op het voorgaande is het beroep van Bauhaus niet-ontvankelijk.

Goede procesorde

9. Ingevolge artikel 8:58, eerste lid, van de Awb kunnen partijen tot tien dagen voor de zitting nadere stukken indienen.

9.1. Ook na afloop van de beroepstermijn en indien die termijn is gegeven, na afloop van de termijn als bedoeld in artikel 6:6 van de Awb, kunnen, gelet op artikel 8:58 van de Awb, nadere argumenten, nadere gegevens of nadere stukken, ter onderbouwing van een eerdere beroepsgrond worden ingediend, tenzij dat in strijd is met een goede procesorde. Dat is het geval indien de nadere argumenten, nadere gegevens of nadere stukken verwijtbaar zodanig laat worden ingediend, dat de andere partijen worden belemmerd om daarop adequaat te reageren of de goede voortgang van de procedure daardoor anderszins wordt belemmerd. Vaststaat dat een nader stuk van Praxis op 15 september 2016 gelet op artikel 8:58, eerste lid, van de Awb tijdig bij de Afdeling is ingediend. Niet in geschil is dat dit nadere stuk van Praxis dient ter onderbouwing van eerdere beroepsgronden. Naar het oordeel van de Afdeling is de omvang van de bijlagen, behorend tot dit nadere stuk echter zodanig groot dat andere partijen daarop niet adequaat hebben kunnen reageren en dat het betrekken daarvan in de procedure bovendien de goede voortgang van de procedure zou belemmeren. Gelet hierop, de omstandigheid dat het nadere stuk een nadere reactie betreft op het verweerschrift van de raad van 24 mei 2016 en Praxis onvoldoende inzichtelijk heeft gemaakt waarom het betreffende nadere stuk niet eerder in de procedure had kunnen worden ingebracht, ziet de Afdeling aanleiding om de bijlagen, behorende tot het nadere stuk buiten beschouwing te laten.

Bestemmingsplan

Formele aspecten

Terinzagelegging en toesturen aanvullende stukken

10. Praxis betoogt dat zij voorafgaand aan de vaststelling van het bestemmingsplan in de gelegenheid is gesteld om haar zienswijze nader toe te lichten op de vergadering van de raadscommissie op 24 november 2015. Uit de conceptnota van zienswijzen die op de website van de gemeente was geplaatst, kon volgens Praxis worden afgeleid dat na afloop van de zienswijzentermijn een aantal aanvullende onderzoeken en nota's was opgesteld. Deze aanvullende stukken zijn volgens Praxis in strijd met artikelen 3:2 en 3:11 van de Awb niet voorafgaand aan de vaststelling van het bestemmingsplan ter inzage gelegd dan wel ten onrechte desgevraagd niet aan haar toegezonden. Zij stelt hierdoor niet in staat te zijn geweest de aanvullende stukken te betrekken bij haar toelichting op haar zienswijze

tijdens de bewuste vergadering van de raadscommissie. De raad was daardoor niet op de hoogte van de meest actuele stand van zaken ten tijde van de vaststelling van het bestemmingsplan, terwijl dat volgens Praxis gelet op de uitspraak van de Afdeling van 17 december 2014, ECLI:NL:RVS:2014:4536 wel noodzakelijk is. Desgevraagd heeft Praxis ter zitting toegelicht dat het haar in dit verband niet gaat om de conceptnota van zienswijzen, maar om de aanvullende onderzoeken en nota's die blijkens de conceptnota van zienswijzen waren opgesteld met betrekking tot onder meer de externe veiligheid en de Natuurbeschermingswet 1998 (hierna: de Nbw 1998).

10.1. De raad stelt zich op het standpunt dat, gelet op het concurrentiebelang van Praxis, de stukken die volgens Praxis niet ter inzage zijn gelegd, betrekking hebben op materiële normen die kennelijk niet strekken tot de bescherming van de belangen van Praxis. Gelet op artikel 8:69a van de Awb kan het betoog van Praxis volgens de raad dan ook niet tot vernietiging van de bestreden besluiten leiden.

10.2. Artikel 3:2 van de Awb luidt: "Bij de voorbereiding van een besluit vergaart het bestuursorgaan de nodige kennis omtrent de relevante feiten en de af te wegen belangen."

Artikel 3:11, eerste lid, luidt: "Het bestuursorgaan legt het ontwerp van het te nemen besluit, met de daarop betrekking hebbende stukken die redelijkerwijs nodig zijn voor een beoordeling van het ontwerp, ter inzage."

Het vierde lid luidt: "De stukken liggen ter inzage gedurende de in artikel 3:16, eerste lid, bedoelde termijn."

Artikel 3:14, eerste lid, luidt: "Het bestuursorgaan vult de ter inzage gelegde stukken aan met nieuwe relevante stukken en gegevens."

Artikel 3:16, eerste lid, luidt: "De termijn voor het naar voren brengen van zienswijzen [...] bedraagt zes weken, tenzij bij wettelijk voorschrift een langere termijn is bepaald."

10.3. Ingevolge artikel 8:69a van de Awb vernietigt de bestuursrechter een besluit niet op de grond dat het in strijd is met een geschreven of ongeschreven rechtsregel of een algemeen rechtsbeginsel, indien deze regel of dit beginsel kennelijk niet strekt tot bescherming van de belangen van degene die zich daarop beroept.

10.4. Op 1 januari 2017 is de Wet natuurbescherming (hierna: Wnb) in werking getreden en is de Nbw 1998 ingetrokken. Uit artikel 9.10 van de Wnb volgt dat dit geschil nu het plan is vastgesteld voor 1 januari 2017 moet worden beoordeeld aan de hand van het voor die datum geldende recht.

10.4.1. Artikel 3:11 van de Awb ziet erop dat de op het ontwerpbesluit betrekking hebbende stukken met dat ontwerpbesluit ter inzage worden gelegd die redelijkerwijs nodig zijn voor een beoordeling van het ontwerp. De door Praxis gestelde schending van de artikelen 3:2 en 3:11 van de Awb kan in het kader van de toepassing van art. 8:69a Awb niet los worden gezien van het beschermingsbereik van de inhoud van de externe veiligheidsnormen ten aanzien waarvan Praxis eventuele aanvullende

bezwaren had willen aanvoeren. De Afdeling stelt vast dat het beleid en de regelgeving ten aanzien van de externe veiligheid ertoe strekken om te voorkomen dat functies met risico's voor de externe veiligheid beperkt worden in de bedrijfsvoering door gevoelige bestemmingen en dat omgekeerd deze gevoelige bestemmingen beschermd worden tegen dergelijke risico's.

10.5. Het belang van Praxis is erin gelegen dat zij gevrijwaard blijft van een nieuwe bouwmarkt in haar verzorgingsgebied en van de nadelige gevolgen daarvan voor haar ondernemersklimaat op het perceel Nieuwgraaf 42. De voorziene bouwmarkt met tuincentrum op het perceel Nieuwgraaf 18 betreft geen functie die externe veiligheidsrisico's met zich brengt voor de naastgelegen vestiging van Praxis op het perceel Nieuwgraaf 42. Bezwaren van Praxis omtrent de veiligheidsrisico's in het plangebied vanwege een nabijgelegen tankstation dat buiten het plangebied op het perceel Nieuwgraaf 28 ligt, kunnen op grond van het relativiteitsvereiste niet tot vernietiging van de bestreden besluiten leiden. Gelet hierop ziet de Afdeling aanleiding de inhoudelijke bespreking van het betoog dat aanvullende stukken met betrekking tot de externe veiligheid ten onrechte niet met bij de bestreden besluiten ter inzage zijn gelegd en haar ten onrechte desgevraagd niet zijn toegestuurd, achterwege te laten. Dit geldt eveneens voor de inhoudelijke gronden die Praxis in verband met de externe veiligheid aanvoert.

De Afdeling komt gelet op het vorenstaande en onder verwijzing naar de uitspraak van de Afdeling van 8 mei 2014, ECLI:NL:RVS:2014:1884, tot eenzelfde conclusie ten aanzien van het betoog dat aanvullende stukken met betrekking tot de Nbw 1998 ten onrechte niet met de bestreden besluiten ter inzage zijn gelegd en desgevraagd niet aan haar zijn toegestuurd, alsmede ten aanzien van de inhoudelijke gronden die in verband met de Nbw 1998 zijn aangevoerd.

10.6. Praxis heeft in verband met haar beroepsgrond over de Nbw 1998 een beroep gedaan op het gelijkheidsbeginsel door te betogen dat indien zij wenst uit te breiden haar, gelet op de nabijgelegen Natura 2000-gebieden, kort gezegd kan worden tegengeworpen dat daarvoor onvoldoende depositieruimte en/of ontwikkelingsruimte beschikbaar is. Zoals de Afdeling in haar uitspraak van 16 maart 2016, ECLI:NL:RVS:2016:732, heeft geoordeeld kan een geslaagd beroep op het gelijkheidsbeginsel leiden tot een correctie op de toepassing van het relativiteitsvereiste. Nu in het onderhavige geval echter niet gebleken is van concrete uitbreidingsplannen van Praxis kan naar het oordeel van de Afdeling reeds daarom geen vergelijking worden gemaakt met de voorliggende situatie. Nu het beroep van Praxis op het gelijkheidsbeginsel faalt, kan dit beroep niet leiden tot een correctie op de toepassing van het relativiteitsvereiste. Het betoog faalt.

Verkeer

11. Praxis betoogt dat uit de conceptnota van zienswijzen tevens kon worden afgeleid dat in verband met het aspect "verkeer" de aanvullende notitie "Ontwikkeling Hornbach vestiging Duiven" van 2 november 2015 is

opgesteld door Goudappel Coffeng. Deze aanvullende nota is niet ter inzage gelegd voorafgaand aan de vergadering van de raadscommissie 24 november 2015. Evenmin is deze haar desgevraagd toegestuurd. Hierdoor was zij niet in staat dit aanvullende stuk te betrekken bij haar toelichting op haar zienswijze in de vergadering van de raadscommissie. Derhalve was de raad niet op de hoogte van de meest actuele stand van zaken op het moment dat hij moest beslissen omtrent de vaststelling van het bestemmingsplan.

11.1. Ingevolge artikel 6:22 van de Awb kan een besluit waartegen beroep is ingesteld, ondanks schending van een geschreven of ongeschreven rechtsregel of algemeen rechtsbeginsel, door het orgaan dat op het beroep beslist in stand worden gelaten indien aannemelijk is dat de belanghebbenden daardoor niet zijn benadeeld.

11.2. De door Praxis gestelde schending van artikelen 3:2 en 3:11 van de Awb kan in het kader van de toepassing van art. 8:69a Awb niet los worden gezien van het beschermingsbereik van het vereiste van een aanvaardbare verkeersafwikkeling in het kader van de goede ruimtelijke ordening ten aanzien waarvan Praxis eventuele aanvullende bezwaren had willen aanvoeren.

11.3. Vast staat dat Praxis een vestiging exploiteert op ongeveer 10 m afstand van het plangebied. Niet in geschil is dat deze vestiging gevolgen zal kunnen ondervinden van eventuele nadelige effecten van het plan op de verkeersafwikkeling. Gelet hierop staat artikel 8:69a van de Awb niet in de weg aan een vernietiging van het bestreden besluit om deze reden.

11.4. In de plantoelichting wordt onder verwijzing naar de nota "Ontwikkeling Hornbach vestiging Duiven" van 2 november 2015 geconcludeerd dat het verschil tussen de berekende verkeersgeneratie als gevolg van de bestaande planologische mogelijkheden en de berekende verkeersgeneratie bij de voorziene mogelijkheden dermate minimaal is dat de voorziene ontwikkeling geen effect heeft op de verkeersafwikkeling. De aanvullende nota is voorts als bijlage bij de plantoelichting opgenomen. De aanvullende nota is derhalve dragend voor de motivering van het bestreden besluit en daarmee een nieuw op het bestreden besluit betrekking hebbend stuk dat redelijkerwijs nodig is voor de beoordeling van het bestreden besluit. Hier komt bij dat in de nota van zienswijzen wordt verwezen naar de aanvullende verkeersnota. De aanvullende nota is echter pas na afloop van de zienswijzentermijn opgesteld, en kon derhalve niet overeenkomstig artikel 3:14 van de Awb alsnog met het ontwerpbesluit ter inzage worden gelegd. Dit neemt niet weg dat de raad op grond van artikel 3:2 van de Awb in bijzondere gevallen gehouden kan zijn om belanghebbenden een aanvullend stuk toe te zenden en hen in de gelegenheid te stellen hierop te reageren. Gelet op het voorgaande, de omstandigheid dat Praxis reeds in haar zienswijze bezwaren omtrent het aspect "verkeer" naar voren heeft gebracht en bovendien om inzage van de aanvullende nota heeft verzocht lag het naar het oordeel van de Afdeling in het onderhavige geval in de rede de aanvullende nota desgevraagd aan Praxis toe te zenden. Nu de raad dit

heeft nagelaten, is het bestreden besluit niet genomen met de bij het voorbereiden van een besluit te betrachten zorgvuldigheid.

11.5. De Afdeling ziet echter aanleiding om dit gebrek met toepassing van artikel 6:22 van de Awb te passeren. Redenen hiervoor zijn dat de aanvullende nota alsnog bij de vaststelling van het bestemmingsplan ter inzage is gelegd, hierdoor niet aannemelijk is dat andere belanghebbenden zijn benadeeld, Praxis hierop in beroep heeft gereageerd en dat het inhoudelijke betoog van Praxis ten aanzien van de verkeersafwikkeling, gelet op overweging 23.8 faalt.

11.6. Voor zover Praxis stelt dat de aanvullende verkeersnota niet voorafgaand aan de vaststelling van het bestemmingsplan aan de raad ter beschikking is gesteld, overweegt de Afdeling dat de raad dit ter zitting heeft ontkend en dat Praxis haar stelling niet aannemelijk heeft gemaakt. Het betoog faalt.

Overig formele gronden

12. Voor zover Praxis voor het overige nog aanvoert dat een aantal aanvullende onderzoeken en nota's ook bij de vaststelling van het bestemmingsplan niet ter inzage is gelegd, overweegt de Afdeling dat, wat daar ook van zij, dit betoog betrekking heeft op een mogelijke onregelmatigheid van na de datum van het bestreden besluit en reeds om die reden de rechtmatigheid van het besluit niet kan aantasten. Deze mogelijke onregelmatigheid kan geen grond vormen voor de vernietiging van het bestreden besluit. Het betoog faalt.

Inhoudelijke gronden

(vormvrije) M.e.r.-beoordeling

13. Praxis stelt dat het plan voorziet in een activiteit als bedoeld in kolom I, categorie 11.2 van onderdeel D van de bijlage bij het Besluit milieueffectrapportage en dat aan de hand van de selectiecriteria als bedoeld in bijlage III bij de EEG-richtlijn milieueffectbeoordeling moet worden beoordeeld of de desbetreffende activiteit belangrijke nadelige gevolgen voor het milieu kan hebben. De vormvrije m.e.r.-beoordeling die volgens de raad is geïntegreerd in de plantoelichting, voldoet volgens Praxis niet aan de daaraan te stellen eisen in de EEG-richtlijn. Zo zijn de cumulatieve effecten van de initiatieven op het bedrijventerrein IJsseloord II voor de oprichting van drie bouwmarkten daarbij niet betrokken.

13.1. De raad stelt zich primair op het standpunt dat de beantwoording van de vraag of sprake is van een (wijziging van een) stedelijk ontwikkelingsproject als bedoeld in kolom I, van categorie 11.2 van onderdeel D in de bijlage bij het Besluit milieueffectrapportage afhankelijk is van de vraag of er per saldo aanzienlijke negatieve gevolgen voor het milieu kunnen zijn. In de plantoelichting wordt ingegaan op alle relevante materiële aspecten en daaruit kan worden afgeleid dat het plan geen belangrijke gevolgen voor het milieu kan hebben, aldus de raad.

13.2. Artikel 7.2, eerste lid, van de Wet milieubeheer luidt: "Bij algemene maatregel van bestuur worden de activiteiten aangewezen:

- a. die belangrijke nadelige gevolgen kunnen hebben voor het milieu;
- b. ten aanzien waarvan het bevoegd gezag moet beoordelen of zij belangrijke nadelige gevolgen voor het milieu kunnen hebben."

Het vierde lid luidt: "Terzake van de activiteiten, bedoeld in het eerste lid, onder b, worden de categorieën van besluiten aangewezen in het kader waarvan het bevoegd gezag krachtens de artikelen 7.17 of 7.19 moet beoordelen of die activiteiten de in dat onderdeel bedoelde gevolgen hebben, en indien dat het geval is, bij de voorbereiding waarvan een milieueffectrapport moet worden gemaakt."

13.3. Artikel 2, tweede lid, van het Besluit milieueffectrapportage luidt: "Als activiteiten als bedoeld in artikel 7.2, eerste lid, onder b, van de wet (lees: de Wet milieubeheer) worden aangewezen de activiteiten die behoren tot een categorie die in onderdeel D van de bijlage is omschreven, [...]."

Het derde lid luidt: "Als categorieën van plannen als bedoeld in artikel 7.2, tweede lid, van de wet, worden aangewezen de categorieën die in kolom 3 van onderdeel C onderscheidenlijk onderdeel D van de bijlage zijn omschreven, voor zover die plannen een kader vormen voor een besluit dat behoort tot een categorie die is aangewezen op grond van het vierde lid, en voor zover die plannen niet zijn aangewezen als categorieën van besluiten als bedoeld in dat lid."

Het vierde lid luidt: "Als besluiten als bedoeld in artikel 7.2, derde en vierde lid, van de wet worden aangewezen de categorieën die in kolom 4 van onderdeel C onderscheidenlijk onderdeel D van de bijlage zijn omschreven."

Het vijfde lid luidt: "[...]. Voor zover in de bijlage, onderdeel D, bij een categorie van activiteiten categorieën van gevallen zijn aangegeven, geldt de verplichting tot het toepassen van de artikelen 7.16 tot en met 7.19 van de wet:

- a. in zodanige gevallen en
- b. in overige gevallen waarin op grond van selectiecriteria als bedoeld in bijlage III bij de EEG-richtlijn milieueffectbeoordeling niet kan worden uitgesloten dat de activiteit belangrijke nadelige gevolgen voor het milieu kan hebben. [...]"

Ingevolge artikel 2, onderdeel A, van de bijlage bij het Besluit milieueffectrapportage wordt in de bijlage onder wijziging verstaan: een reconstructie of verandering anderszins van aangelegde werken, ingerichte gebieden of bestaande inrichtingen.

In categorie 11.2 van onderdeel D van de bijlage bij het Besluit milieueffectrapportage is als activiteit aangewezen de aanleg, wijziging of uitbreiding van een stedelijk ontwikkelingsproject met inbegrip van de bouw van winkelcentra of parkeerterreinen, in gevallen waarin de activiteit betrekking heeft op een oppervlakte van 100 ha of meer, een aaneengesloten gebied en 2000 of meer woningen omvat, of een bedrijfsploeroppervlakte van 200.000 m² of meer.

13.4. De Afdeling stelt voorop dat het begrip "stedelijk ontwikkelingsproject" ruimte voor interpretatie laat. Mede daardoor kan ook discussie ontstaan over de vraag wanneer sprake is van een wijziging van een dergelijk project. De Afdeling legt artikel 2, onderdeel A, van de bijlage bij het Besluit milieueffectrapportage niet zo uit dat iedere mogelijk gemaakte wijziging van een stedelijke ontwikkeling, hoe ondergeschikt ook, moet worden aangemerkt als een wijziging van een stedelijk ontwikkelingsproject als bedoeld in kolom I, van categorie 11.2, onderdeel D, van de bijlage bij het Besluit milieueffectrapportage en artikel 2 onderdeel A van de bijlage bij het Besluit milieueffectrapportage. Dat hangt af van de concrete omstandigheden van het geval. Daarbij spelen onder meer aspecten als de aard en de omvang van de voorziene wijziging van de stedelijke ontwikkeling een rol. Het betoog van de raad dat het antwoord op de vraag of een activiteit kan worden aangemerkt als een activiteit als bedoeld in kolom I, van categorie 11.2, van onderdeel D, van de bijlage bij het besluit milieueffectrapportage afhankelijk is van het antwoord op de vraag of per saldo aanzienlijke negatieve gevolgen voor het milieu kunnen ontstaan, is onjuist. De Afdeling wijst er daarbij verder op dat de enkele omstandigheid dat een voorziene activiteit ook onder het voorheen geldende bestemmingsplan was toegestaan, niet betekent dat deze reeds daarom is aan te merken als een bestaande, ongewijzigd blijvende voorziening waarvoor geen m.e.r.-(beoordelings)plicht bestaat (vgl. de uitspraak van 7 september 2011, ECLI:NL:RVS:2011:BR6907).

13.5. Het bestemmingsplan voorziet in de herontwikkeling van een perceel op een bestaand bedrijventerrein waarop thans drie bedrijfsgebouwen staan, omringd door parkeerplaatsen. Met inachtneming daarvan en de omstandigheid dat wordt voorzien in een bouwmarkt met een tuincentrum en drive-in met een gezamenlijk bvo van 20.215 m², stelt Praxis naar het oordeel van de Afdeling terecht dat wordt voorzien in een wijziging van een stedelijk ontwikkelingsproject als bedoeld in kolom I van categorie 11.2, onderdeel D, van de bijlage bij het Besluit milieueffectrapportage.

13.6. Niet in geschil is dat niet wordt voldaan aan de drempelwaarde als bedoeld in kolom 2, van categorie 11.2, onderdeel D, van de bijlage bij het Besluit milieueffectrapportage. Zoals de Afdeling reeds eerder heeft overwogen in de uitspraak van 24 december 2014, ECLI:NL:RVS:2014:4648 brengt de enkele omstandigheid dat de activiteit is opgenomen in kolom I van categorie 11.2, onderdeel D, van de bijlage, van het Besluit milieueffectrapportage, gelet op artikel 2, vijfde lid, onder b, van het Besluit milieueffectrapportage met zich dat de raad aan de hand van de selectiecriteria van bijlage III bij de richtlijn betreffende de milieueffectbeoordeling dient te beoordelen of kan worden uitgesloten dat de activiteit belangrijke nadelige gevolgen voor het milieu kan hebben en of toepassing van de artikelen 7.16 tot en met 7.19 van de Wet milieubeheer daarom achterwege kan blijven, de zogenoemde vormvrije m.e.r.-beoordeling. Dat de omvang van een activiteit onder de geldende grenswaarden ligt, doet daar niet aan af.

13.6.1. Uit de geschiedenis van totstandkoming van artikel 2, vijfde lid, onder b, van het Besluit milieueffectrapportage blijkt dat het bevoegd gezag op grond van artikel 7.2, eerste lid, onder b, van de Wet milieubeheer zich ervan moeten vergewissen of een activiteit die beneden de voor de m.e.r.-beoordeling gedefinieerde drempel valt daadwerkelijk geen aanzienlijke milieugevolgen kan hebben. De raad dient zijn standpunt hieromtrent deugdelijk te motiveren. In paragraaf 4.11 van de plantoelichting wordt onder verwijzing naar hoofdstuk 4 van de plantoelichting geconcludeerd dat de voorgenomen activiteit niet kan worden aangemerkt als een stedelijk ontwikkelingsproject dat aanzienlijke milieugevolgen kan hebben. De Afdeling begrijpt deze motivering van de raad in de plantoelichting aldus dat de wijziging van het materiële gebruik van het perceel niet zodanig is dat daardoor belangrijke nadelige gevolgen voor het milieu kunnen ontstaan. De raad heeft daarbij ter zitting toegelicht dat op grond van de beschikbare onderzoeken naar de ruimtelijke gevolgen van het plan kan worden geconcludeerd dat het project niet leidt tot belangrijke nadelige gevolgen voor het milieu. Praxis heeft geen feiten of omstandigheden aangevoerd die de Afdeling aanleiding geven voor het oordeel dat de raad zich ten onrechte op dit standpunt heeft gesteld. Daarvoor acht de Afdeling de enkele stelling van Praxis dat de selectiecriteria van bijlage III bij de EEG-richtlijn betreffende de milieueffectbeoordeling niet bij deze beoordeling zijn betrokken, wat daar ook van zij, onvoldoende. Voor zover Praxis ter onderbouwing van deze stelling in haar nadere stuk van 14 september 2016 nog heeft aangevoerd dat bij de beoordeling geen rekening is gehouden met cumulatie van de gevolgen van de initiatieven op het bedrijventerrein IJsseloord II, overweegt de Afdeling het volgende. Voor zover dit betoog, met inachtneming van artikel 8:69a van de Awb (vergelijk de uitspraak van 26 augustus 2015, ECLI: NL:RVS:2015:2722) en hetgeen hieromtrent reeds in 10.5 en 10.6 is overwogen, zou kunnen leiden tot een vernietiging van het bestreden besluit, is naar het oordeel van de Afdeling niet aannemelijk gemaakt dat het betrekken van die initiatieven tot een andere uitkomst van de vormvrije m.e.r.-beoordeling zou leiden. Het betoog faalt.

Ladder duurzame verstedelijking

14. Praxis, IJsseloord en Neerbos en anderen betogen dat het plan voorziet in een nieuwe stedelijke ontwikkeling als bedoeld in artikel 1.1.1, eerste lid, onder i, van het Besluit ruimtelijke ordening (hierna: het Bro) en dat derhalve ten onrechte niet is voldaan aan het toetsingskader van artikel 3.1.6, tweede lid, van het Bro.

Hiertoe wordt onder meer aangevoerd dat onder het voorgaande planologische regime voor het perceel niet bij recht was voorzien in een bouwmarkt, doch alleen na toepassing van een binnenplanse afwijkingsbevoegdheid. Deze afwijkingsbevoegdheid was volgens hen onverbindend, omdat deze in strijd met artikel 3.6, eerste lid, aanhef en onder c, van de Wro voorzag in een wezenlijke wijziging van de bestemming "Bedrijventerrein". Daarnaast is nooit toepassing gegeven aan de desbetreffende afwijkingsbevoegdheid en voldoet het voorziene project niet aan de voorwaarden waaronder daaraan toepassing gegeven kon worden. Verder is aangevoerd dat het bestemmingsplan thans in ruimere bouw- en

gebruiksmogelijkheden voorziet dan de afwijkingsbevoegdheid in het voorgaande bestemmingsplan.

14.1. De raad stelt zich primair op het standpunt dat geen sprake is van een nieuwe stedelijke ontwikkeling omdat het voorgaande plan reeds voorzorg in een afwijkingsbevoegdheid waarmee kon worden voorzien in een bouwmarkt. Subsidiair stelt de raad zich op het standpunt dat is voldaan aan het toetsingskader van artikel 3.1.6, tweede lid, van het Bro.

14.2. De relevante wettelijke bepalingen uit de Wro en het Bro zijn opgenomen in bijlage 1 bij deze uitspraak. Deze bijlage maakt deel uit van deze uitspraak.

14.3. Aan het perceel Nieuwgraaf 18 is de bestemming "Bedrijventerrein" toegekend met onder meer de aanduidingen "bouwvlak", "bedrijfs categorie tot en met categorie 3.2", "specifieke vorm van detailhandel - bouwmarkt en tuincentrum" en "maximum bouwhoogte 9,5 m". De omvang van het bouwvlak bedraagt ongeveer 21.418 m². Aan het zuidwestelijke gedeelte van het bouwvlak is tevens de aanduiding "specifieke vorm van detailhandel - drive in" toegekend. De omvang van dit gedeelte van het bouwvlak bedraagt ongeveer 5.000 m².

Artikel 1, lid 1.23, van de planregels luidt: "Brutovloeroppervlak (hierna: bvo): het vloeroppervlak van een bouwwerk, inclusief de niet direct voor het hoofddoel bruikbare ruimte (bijvoorbeeld bij een productiebedrijf of winkel, de magazijn-, expeditie-, kantoorruimten)."

Artikel 3, lid 3.1, luidt: "De voor "Bedrijventerrein" aangewezen gronden zijn bestemd voor:

a. bedrijven ter plaatse van de aanduiding "bedrijf tot en met categorie 3.2": bedrijven in de categorieën 1 tot en met 3.2 van de Staat van Bedrijfsactiviteiten;

b. ter plaatse van de aanduiding "specifieke vorm van detailhandel - bouwmarkt en tuincentrum" een tuincentrum en bouwmarkt, inclusief de aanverwante branches doe-het-zelf, waaronder keukens en sanitair en de buitenverkoop van tuinartikelen en tuinplanten, met dien verstande dat detailhandel uitsluitend is toegestaan op de begane grond en tot een maximum van 15.215 m² bvo, waarvan:

1. bouwmarkt, maximaal 10.000 m² bvo;

2. tuincentrum, maximaal 5.215 m² bvo (waarvan 2.500 m² overdekt en 2.715 m² onoverdekt);

c. ter plaatse van de aanduiding "specifieke vorm van detailhandel - drive-in" tevens voor een drive-in ten behoeve van de verkoop, het ophalen en retourneren van volumineuze goederen, en grove bouw- en tuinmaterialen, en de verhuur van bouw- en tuinmachines, almede de opslag van voor de verkoop bedoelde goederen, tot een maximum van 5.000 m² bvo;

d. bijbehorende voorzieningen, zoals kantoren en technische ruimten, waarvan maximaal 1.000 m² bvo op de verdieping;

e. ondergeschikte horeca met een maximum brutovloeroppervlak van 150 m², alsmede buiten het bouwvlak gelegen horeca tot een maximum brutovloeroppervlak van 75 m²;

f. maximaal zes instructiezuilen, dan wel het bestaande aantal.

[...]"

Lid 3.2.1 luidt: "Bedrijfsgebouwen voldoen aan de volgende kenmerken:

- a. gebouwd binnen het bouwvlak;
- b. bouwhoogte maximaal de ter plaatse van de aanduiding "maximum bouwhoogte" aangegeven maximale bouwhoogte;
- c. de afstand tot de zijdelingse bouwperceelgrens bedraagt minimaal 5 m;
- d. in afwijking van het bepaalde onder a mogen buiten het bouwvlak gebouwen worden gebouwd ten behoeve van:
 - 1. stallingsruimten ten behoeve van winkelwagens;
 - 2. fietsenstallingen;
- e. een verdiepingvloer van maximaal 1.000 m² bvo."

Lid 3.2.3 luidt: "Voor het bouwen van gebouwen buiten het bouwvlak gelden de volgende regels:

- a. het bouwen van gebouwen buiten het bouwvlak is niet toegestaan, behoudens:
 - 1. tuinhuisen en carports (ter show);
 - 2. stallingsruimten voor winkelwagens;
 - 3. fietsenstallingen;
 - 4. horeca met een maximum bvo van 75 m²;
 - 5. (openbare) nutsvoorzieningen;
- b. de bouwhoogte van de gebouwen onder a bedraagt maximaal 5 m."

Lid 3.4.2 luidt: "Ten aanzien van parkeren wordt minimaal voldaan aan de parkeernorm van 3,3 parkeerplaatsen per 100 m² bvo, met dien verstande dat voor de berekening van het aantal parkeerplaatsen de bvo van de drive-in buiten beschouwing wordt gelaten."

14.4. Aan het perceel Nieuwgraaf 18 was in het bestemmingsplan "Bedrijventerrein Centerpoort-Nieuwgraaf en Centerpoort-Zuid, Duiven", dat is vastgesteld door de raad op 27 mei 2013, en thans nog steeds geldt voor de omliggende gronden, de bestemming "Bedrijventerrein" toegekend met de aanduidingen "bouwvlak", "maximum bouwhoogte 9", "bedrijf tot en met categorie 3.2" en "wro-zone-ontheffingsgebied". Aan het perceel was niet tevens de aanduiding "specifieke vorm van detailhandel - bouwmarkt en tuincentrum" toegekend.

Artikel 1, lid 1.31, aanhef en onder e, van de planregels van dat bestemmingsplan luidt: "Detailhandel perifeer, categorie 1": bouwmarkten en/of tuincentra."

Artikel 4, lid 4.1, luidt: "De voor "Bedrijventerrein" aangewezen gronden zijn bestemd voor:

- a. bedrijven ter plaatse van de aanduidingen:
 - 1. "bedrijf tot en met categorie 3.2": bedrijven in de categorieën 1 tot en met 3.2 van de "Staat van Bedrijfsactiviteiten";
- [...]
- i. wegen en paden;
- j. een bouwmarkt en/of een tuincentrum ter plaatse van de aanduiding "specifieke vorm van detailhandel - bouwmarkt en tuincentrum";
- [...]"

Lid 4.5.2 luidt: "Bij omgevingsvergunning kan worden afgeweken van het bepaalde in lid 4.4.1, onder a, voor het toestaan van:

een detailhandelsbedrijf perifeer, categorie 1, met dien verstande dat:

1. dit alleen is toegestaan ter plaatse van de aanduiding "wro-zone-ontheffingsgebied".

[...]"

14.5. Bij de beantwoording van de vraag of sprake is van een nieuwe stedelijke ontwikkeling moet in onderlinge samenhang worden beoordeeld welk planologisch beslag op de ruimte het voorliggende plan mogelijk maakt in vergelijking met het voorgaande plan, en in hoeverre het plan, in vergelijking met het voorgaande plan, voorziet in een functiewijziging.

14.6. Het bestemmingsplan voorziet ingevolge artikel 3, lid 3.1, onder b tot en met e, van de planregels in een bouwmarkt en een tuincentrum, inclusief de aanverwante branches doe-het-zelf, waaronder keukens en sanitair en de buitenverkoop van tuinartikelen en tuinplanten. Terecht wordt aangevoerd dat het voorgaande bestemmingsplan niet bij recht voorzag in een bouwmarkt en een tuincentrum, nu aan het perceel behoudens de bestemming "Bedrijventerrein" niet tevens de aanduiding "specifieke vorm van detailhandel - bouwmarkt en tuincentrum" was toegekend. Met toepassing van de binnenplanse afwijkingsbevoegdheid zoals neergelegd in artikel 4, lid 4.5.2, onder e, van de planregels van het voorgaande bestemmingsplan kon echter alsnog worden voorzien in een bouwmarkt en een tuincentrum. Indien die afwijkingsmogelijkheid zou zijn toegepast, had artikel 3.1.6, tweede lid, van het Bro niet doorlopen hoeven te worden. Gelet op het voorgaande wordt met het thans voorliggende bestemmingsplan niet voorzien in een functiewijziging ten opzichte van hetgeen reeds met het voorgaande plan was voorzien.

Het betoog van Praxis dat het bestemmingsplan met de voorziene drive-in voorziet in ruimere gebruiksmogelijkheden dan de afwijkingsbevoegdheid uit het voorgaande plan volgt de Afdeling niet. Daargelaten of eenzelfde drive-in niet ook met toepassing van de afwijkingsbevoegdheid uit het voorgaande bestemmingsplan kon worden gerealiseerd, kan de voorziene drive-in in het onderhavige geval naar het oordeel van de Afdeling worden aangemerkt als een aan de bouwmarkt en/of het tuincentrum gerelateerde functie.

14.6.1. Voor zover door Praxis, IJsseloord en Neerbos en anderen is aangevoerd dat artikel 4, lid 4.5.2, onder e, van de planregels van het voorgaande bestemmingsplan buiten toepassing moet worden gelaten, omdat daarmee in strijd met artikel 3.6, eerste lid, aanhef en onder c, van de Wro wordt voorzien in een wezenlijke wijziging van de bestemming, overweegt de Afdeling het volgende. Daargelaten de juistheid van deze stelling, artikel 4, lid 4.5.2, onder e, van de planregels van het voorgaande bestemmingsplan is onherroepelijk. De rechtmatigheid van de desbetreffende bepaling kan in de onderhavige procedure - anders dan in een procedure waarbij met toepassing van de desbetreffende afwijkingsmogelijkheid een omgevingsvergunning wordt verleend - niet door middel van exceptieve toetsing alsnog aan de orde worden gesteld. In het kader van de onderhavige procedure zal de Afdeling derhalve uitgaan van de

rechtmatigheid van de desbetreffende afwijkingsbevoegdheid uit het voorgaande bestemmingsplan. Het betoog faalt.

14.6.2. De omstandigheid dat nooit toepassing is gegeven aan de desbetreffende afwijkingsbevoegdheid uit het voorgaande bestemmingsplan, maakt niet dat met het thans voorliggende bestemmingsplan wordt voorzien in een nieuwe stedelijke ontwikkeling als bedoeld in artikel 3.1.6, tweede lid, van het Bro. Het toetsingskader van artikel 3.1.6, tweede lid, van het Bro speelt immers geen rol bij de toepassing van een binnenplanse afwijkingsbevoegdheid, nu dat - indien daarmee wordt voorzien in een nieuwe stedelijke ontwikkeling - reeds bij de vaststelling van het moederplan moet zijn gehanteerd. Ten aanzien van de stelling dat bij de vaststelling van het voorgaande bestemmingsplan is verzuimd te toetsen aan artikel 3.1.6, tweede lid, van het Bro, overweegt de Afdeling dat, wat daar ook van zij, zoals reeds hiervoor is overwogen, in de onderhavige procedure moet worden uitgegaan van de rechtmatigheid van het voorgaande plan. Het betoog faalt.

14.6.3. Wat betreft het betoog van IJsseloord dat met het onderhavige project niet wordt voldaan aan de voorwaarden waaronder toepassing kon worden gegeven aan artikel 4, lid 4.5.2, onder e, van de planregels van het voorgaande bestemmingsplan, overweegt de Afdeling mede onder verwijzing naar hetgeen reeds hiervoor is overwogen dat, wat daar ook van zij, die omstandigheid in de onderhavige procedure niet relevant is. Van belang is dat onder het voorgaande bestemmingsplan onder bepaalde voorwaarden eveneens kon worden voorzien in een bouwmarkt en tuincentrum van gelijkwaardige omvang. Het betoog faalt.

14.7. De Afdeling stelt verder vast dat het bestemmingsplan aan de zuidwestkant van het bouwvlak op de verbeelding weliswaar voorziet in een vergroting en aan de noordwestkant in een verkleining ten opzichte van het bouwvlak op de verbeelding van het bestemmingsplan "Bedrijventerrein Centerpoort-Nieuwgraaf en Centerpoort-Zuid, Duiven" dat voorheen voor het perceel Nieuwgraaf 18 gold, maar dat het bouwvlak op de verbeelding is verkleind ten opzichte van het bouwvlak dat voorheen ter plaatse was voorzien. Daarnaast staat vast dat, anders dan in het bestemmingsplan "Bedrijventerrein Centerpoort-Nieuwgraaf en Centerpoort-Zuid, Duiven", thans in de planregels grenzen zijn gesteld aan het bvo van de voorziene bouwmarkt en tuincentrum. Gelet op het voorgaande nemen de totale bouwmogelijkheden voor een bouwmarkt en een tuincentrum in vergelijking met het voorgaande bestemmingsplan niet toe. Het bestemmingsplan voorziet derhalve niet in nieuw ruimtebeslag. Het betoog faalt.

14.8. Voor zover de verwijzing van IJsseloord naar de inleiding van het raadsvoorstel, waarin staat dat het bouwvlak moet worden vergroot, aldus moet worden begrepen dat het bestreden vaststellingsbesluit en het plan in onderlinge samenhang gezien volgens haar zijn vastgesteld in strijd met de rechtszekerheid, overweegt de Afdeling dat zij dit betoog niet volgt. Hiertoe overweegt zij in aanvulling op het voorgaande dat in de nota van zienswijzen - die onderdeel uitmaakt van het raadsvoorstel - staat dat ten opzichte van het bestemmingsplan "Bedrijventerrein Centerpoort-Nieuwgraaf en

Centerpoort-Zuid, Duiven" is voorzien in een verkleining van het bouwvlak bij recht van 24.646 m² naar 21.418 m². Gelet hierop en aan de hand van een vergelijking van de bouwvlakken van beide bestemmingsplannen, ziet de Afdeling in hetgeen IJsseloord heeft aangevoerd geen aanleiding voor het oordeel dat het bestreden besluit en het plan in onderlinge samenhang zijn vastgesteld in strijd met de rechtszekerheid. Het betoog faalt.

14.9. Wat betreft het betoog van IJsseloord dat, gelet op artikel 3, lid 3.2.3, van de planregels de bouwmogelijkheden buiten het bouwvlak zijn vergroot ten opzichte van het voorgaande bestemmingsplan, overweegt de Afdeling allereerst dat de bouwmogelijkheden buiten het bouwvlak voor horeca zijn gemaximeerd tot 75 m². Verder mogen tuinhuisen en carports alleen ter show worden tentoongesteld en zijn deze derhalve niet bestemd om duurzaam ter plaatse te blijven. Voor het overige acht de Afdeling niet aannemelijk gemaakt dat een representatieve invulling van de maximale planologische mogelijkheden met zich brengt dat buiten het bouwvlak meer dan 3.000 m² aan stallingsruimten voor winkelwagens, fietsenstallingen en (openbare) nutsvoorzieningen zal worden gebouwd. Het betoog faalt.

14.10. Gelet op het voorgaande voorziet het bestemmingsplan niet in een nieuwe stedelijke ontwikkeling, zodat artikel 3.1.6, tweede lid, van het Bro niet van toepassing is. Gelet hierop behoeft hetgeen Praxis, IJsseloord, Neerbos en anderen voor het overige ten aanzien van artikel 3.1.6, tweede lid, van het Bro hebben aangevoerd geen bespreking meer.

15. Het betoog van Praxis dat de vereisten die aan de (financieel economische) uitvoerbaarheid van een bestemmingsplan worden gesteld identiek zijn aan de vereisten van artikel 3.1.6, tweede lid, van het Bro, volgt de Afdeling niet, reeds nu artikel 3.1.6, eerste lid, onder f, van het Bro dat niet voorschrijft. Het betoog faalt.

16. Voor zover Praxis, IJsseloord en Neerbos en anderen betogen dat het bestemmingsplan in strijd met de Gelderse ladder voor duurzame verstedelijking, zoals neergelegd in de Omgevingsvisie Gelderland, is vastgesteld, heeft de Afdeling reeds eerder overwogen in haar uitspraak van 24 februari 2016, ECLI:NL:RVS:2016:497, dat uit de Omgevingsvisie Gelderland volgt dat de ladder voor duurzame verstedelijking die is vastgelegd in het Bro als juridische basis geldt voor de Gelderse ladder voor duurzaam ruimtegebruik en dat derhalve daaromtrent geen regeling is opgenomen in de Omgevingsverordening Gelderland. Hieruit volgt dat de Gelderse ladder voor duurzaam ruimtegebruik niet is bedoeld om een ruimere uitleg te geven dan artikel 3.1.6, tweede lid, van het Bro. Gelet hierop alsmede hetgeen reeds hiervoor omtrent artikel 3.1.6, tweede lid, van het Bro is overwogen, faalt het betoog.

Omgevingsverordening Gelderland

17. Praxis, IJsseloord en Neerbos en anderen betogen dat in strijd met artikel 2.3.3.1, en artikel 2.3.3.2, van de Omgevingsverordening Gelderland 2015 ten onrechte geen afstemming op regionaal niveau heeft plaatsgevonden omtrent de voorziene bouwmarkt.

17.1. De raad stelt zich op het standpunt dat het bestemmingsplan niet in strijd is met de Omgevingsverordening.

17.2. De relevante bepalingen uit de Omgevingsverordening zijn opgenomen in bijlage 1 bij deze uitspraak. Deze bijlage maakt deel uit van deze uitspraak.

17.3. Gelet op artikel 8.2.2, eerste lid, in samenhang gezien met het tweede lid, aanhef en onder a, van de Omgevingsverordening zijn de artikelen 2.3.3.1 en 2.3.3.2 van de Omgevingsverordening niet van toepassing op het onderhavige plan, voor zover daarmee wordt voorzien in een bouwmarkt en tuincentrum, omdat in het voorgaande bestemmingsplan reeds een afwijkingsmogelijkheid was opgenomen op grond waarvan kon worden voorzien in een bouwmarkt en tuincentrum en dat plan in zoverre onherroepelijk is. Het betoog faalt.

Het rapport "Duiven, Ruimtelijke-functionele onderbouwing Hornbach Nieuwgraaf." van 28 oktober 2015 (hierna: het behoefterapport)

18. Praxis, IJsseloord en Neerbos en anderen betogen dat de raad uit het oogpunt van een goede ruimtelijke ordening ten onrechte niet aannemelijk heeft gemaakt dat zich binnen de planperiode van in beginsel tien jaar een behoefte aan de voorziene ontwikkeling voordoet. Onder verwijzing naar haar second opinion "Ruimtelijke onderbouwing komst Hornbach in Nieuwgraaf, gemeente Duiven" van 6 augustus 2015 die is opgesteld door Bureau Stedelijke Planning, betoogt Praxis kort gezegd dat het behoefterapport dat ten grondslag is gelegd aan het bestemmingsplan, ondeugdelijk is. IJsseloord onderschrijft deze stelling onder verwijzing naar haar second opinion "Ruimtelijke effecten ontwikkeling Hornbach Duiven", van 5 september 2016, die is opgesteld door Stec Groep. Van Neerbos en anderen verwijzen in dit verband naar hun second opinion "Beoordeling Bijlage 1: Ontwikkelingen aanbod na vestiging Hornbach" van 13 september 2015, opgesteld door DTNP.

18.1. Uit het behoefterapport dat ten behoeve van het bestemmingsplan is opgesteld door BRO, volgt dat is uitgegaan van een bouwplan van Hornbach dat voorziet in een bouwmarktgedeelte van ongeveer 9.071 m² bvo, een tuincentrumgedeelte van ongeveer 5.180 m² bvo (waarvan ongeveer 2.636 m² bvo onoverdekt) en een afhaalcentrum van ongeveer 4.226 m² bvo. Uitgaande van een 100/80 bvo/winkelvloeroppervlak verhouding (hierna: wvo) verhouding voorziet het bouwplan volgens het behoefterapport in een winkelvloeroppervlak van ongeveer 9.290 m², waarvan ongeveer 7.255 m² wvo bouwmarkt en ongeveer 2.035 m² wvo tuincentrum.

Volgens het behoefterapport bestaat in de regio theoretisch een distributieve uitbreidingsruimte voor de doe-het-zelfsector van bijna 13.000 m² wvo en indien ook in Nijmegen een Hornbach gevestigd zal worden, een uitbreidingsruimte van ongeveer 8.850 m² wvo. Voor tuincentra bestaat volgens het behoefterapport een distributieve uitbreidingsruimte van bijna 12.000 m² wvo.

18.2. Voor zover IJsseloord en Neerbos en anderen aanvoeren dat, kort gezegd, onduidelijk is waarom in het behoefterapport voor de bepaling van de distributieve uitbreidingsruimte ervan is uitgegaan dat het verzorgingsgebied van de voorziene bouwmarkt het noordelijk en middendeel van de Stadsregio Arnhem-Nijmegen betreft, overweegt de Afdeling dat IJsseloord en Neerbos en anderen niet aannemelijk hebben gemaakt dat in het behoefterapport is uitgegaan van een onjuist verzorgingsgebied. Het betoog faalt.

18.3. Praxis en IJsseloord voeren terecht aan dat het bestemmingsplan voorziet in ruimere bouw mogelijkheden dan waarvan in het behoefterapport is uitgegaan. De raad, deskundige Mein van BRO en Hornbach hebben ter zitting echter onder verwijzing naar het addendum van oktober 2015 op pagina 5 van het behoefterapport toegelicht dat ook indien wordt uitgegaan van de maximale planologische bouw mogelijkheden dit aan de conclusies van het behoefterapport niet afdoet, gezien de berekende distributieve uitbreidingsruimte.

18.4. Wat betreft het betoog van Neerbos en anderen dat in het behoefterapport vanwege een rekenfout in de optelsom van de cijfers in tabel 2 van bijlage 2 van het behoefterapport ten onrechte is uitgegaan van een bestaand aanbod van 64.178 m² wvo aan bouwmarkten in plaats van 66.179 m², heeft de raad toegelicht dat de gegevens in deze tabel een direct resultaat zijn van de Locatus-cijfers en dat Locatus, zijnde een landelijke organisatie die retailinformatie verzamelt, bij de bepaling van het winkelvloeroppervlak geen rekening houdt met bouwmarkten die daarnaast tevens een tuincentrum voeren. In de regio Duiven heeft Praxis & Tuin zowel een bouwmarkt als een tuincentrum, hetgeen het verschil van ongeveer 2.000 m² verklaart. Neerbos en anderen hebben dit verweer van de raad niet bestreden. Gelet hierop kan het betoog van Neerbos en anderen niet slagen.

18.5. Voor zover in dit verband is aangevoerd dat in het behoefterapport ten onrechte geen rekening is gehouden met het onoverdekte gedeelte van het tuincentrum en de drive-in, overweegt de Afdeling het volgende. Bij de beoordeling van de behoefte is in het behoefterapport het wvo en niet het bvo relevant geacht. Voor de bepaling van het wvo is aansluiting gezocht bij de Locatus-definitie die volgens het behoefterapport alleen de overdekte en verwarmbare ruimtes van een winkel als wvo aanmerkt. Om die reden zijn het onoverdekte gedeelte van het tuincentrum en de drive-in in het behoefterapport niet aangemerkt als wvo. Uit het behoefterapport volgt echter dat de omzet die feitelijk wordt behaald op de buitenruimtes wordt toegerekend aan de binnenruimtes. Gelet hierop mist het betoog van Praxis en Neerbos en anderen dat het onoverdekte gedeelte van het tuincentrum en de drive-in niet bij de bepaling van de behoefte zijn betrokken, feitelijke grondslag.

18.6. Praxis, IJsseloord, Neerbos en anderen betwisten verder, onder verwijzing naar hun second opinions, de distributieve uitbreidingsruimte voor bouwmarkten die volgens het behoefterapport in het verzorgingsgebied bestaat. Hiertoe wordt onder meer aangevoerd dat aan het behoefterapport ten onrechte cijfers van www.detailhandel.info over het jaar 2013 ten

grondslag zijn gelegd, omdat ten tijde van het opstellen van het addendum in het behoefterapport in oktober 2015 reeds cijfers uit 2014 beschikbaar waren die volgens hen leiden tot een aanzienlijk lagere distributieve uitbreidingsruimte. Praxis stelt, onder verwijzing naar haar second opinion, dat - uitgaande van de cijfers uit 2014 en een vloerproductiviteit van € 1.430,00 per m² (gebaseerd op gegevens van het Hoofdbedrijfschap Detailhandel) - in de huidige situatie moet worden uitgegaan van een uitbreidingsruimte van 1.727 m² binnen de "doe-het-zelf" branche en in 2020 van een uitbreidingsruimte van slechts 8.071 m² wvo. Indien in Nijmegen eveneens een Hornbach wordt gevestigd, stelt Praxis onder verwijzing naar haar second opinion dat zelfs een negatieve marktruimte van -2.901 m² wvo bestaat.

18.6.1. Ter zitting heeft de deskundige Mein van BRO namens de raad toegelicht dat de gegevens die ten grondslag zijn gelegd aan het behoefterapport, voor zover hier van belang, afkomstig zijn van www.detailhandel.info. Mein heeft daarbij onweersproken gesteld dat de omzetkencijfers over het jaar 2014 ten tijde van het opstellen van het behoefterapport nog niet definitief waren vastgesteld door onderzoeksbureau Panteia en dat om die reden is gekeken naar de gegevens voor het jaar 2013. Dit komt de Afdeling niet onaannemelijk voor. Voor zover is aangevoerd dat de gegevens over het jaar 2014 bekend waren ten tijde van het invoegen van het addendum in het behoefterapport in oktober 2015, overweegt de Afdeling dat, wat daar ook van zij, niet aannemelijk is gemaakt dat deze cijfers leiden tot wezenlijk andere conclusies ten aanzien van de distributieve uitbreidingsruimte voor bouwmarkten en tuincentra. Hierbij neemt de Afdeling het volgende in aanmerking.

18.6.2. Op www.detailhandel.info worden binnen de branche "Huis en Tuin" twee subcategorieën onderscheiden, te weten "Doe-het-zelfzaken" en "Tuincentra". In het behoefterapport is aansluiting gezocht bij dat onderscheid. De subcategorie "Doe-het-zelfzaken" is op www.detailhandel.info weer onderverdeeld in vier subcategorieën, te weten "Bouwmarkten en winkels algemeen assortiment", "Houten tuin- en bouwmaterialen", "Speciaalzaken in ijzerwaren en gereedschappen" en "Verf en behangzaken". Mein heeft ter zitting onweersproken toegelicht dat voor de berekening van de vloerproductiviteit voor de "doe-het-zelf" branche van de totale omzet in de "doe-het-zelf" branche (oftewel de omzet per vierkante meter wvo van alle vier de subcategorieën) in 2013 is gedeeld door het totaal aantal m² wvo in 2013. Voor zover door Praxis en Neerbos en anderen is gewezen op de disclaimer op www.detailhandel.info dat kengetallen als omzet per winkel en omzet per m² niet zonder meer door deling van deze cijfers af te leiden zijn, heeft Mein ter zitting onweersproken toegelicht dat deze disclaimer pas onlangs op de website is geplaatst en dat binnen de ruimtelijke onderzoeksbranche nog geen consensus bestaat over een andere juiste berekeningsmethode en dat derhalve is vastgehouden aan deze berekeningsmethode. Dit komt de Afdeling niet onredelijk voor.

18.6.3. Voor zover is aangevoerd dat de gegevens die ten grondslag zijn gelegd aan de berekening van de distributieve uitbreidingsruimte onjuist zijn

overgenomen van www.detailhandel.info, overweegt de Afdeling dat ter zitting is komen vast te staan dat de gegevens waarop Praxis en Neerbos en anderen zich ter onderbouwing van hun stelling hebben gebaseerd, slechts zien op de subcategorie "Bouwmarkten en winkels alg. assortiment". Het betoog van Praxis en Neerbos en anderen ter zitting dat in het behoefterapport bij de berekening van de distributieve uitbreidingsruimte ten onrechte ook de subcategorieën "Houten tuin- en bouwmaterialen", "Speciaalzaken in ijzerwaren en gereedschappen" en "Verf en behangzaken" zijn betrokken, volgt de Afdeling, mede gelet op het gehele assortiment van een gemiddelde bouwmarkt, niet. De stelling van Praxis dat het omzetaandeel van bouwmarkten blijkt www.detailhandel.info 82% van de gehele "doe-het-zelf" branche betreft, maakt dit niet anders, reeds nu onduidelijk is of dat ook gold voor het jaar 2013.

Voor zover Praxis in haar nadere stuk van 14 september 2016 heeft aangevoerd dat de gegevens op www.detailhandel.info voor 2013 onlangs zijn gewijzigd en dat blijkt die nieuwe gegevens voor 2013 een vloerproductiviteit staat genoteerd van € 1.457,- per m², overweegt de Afdeling dat, wat daar ook van zij, Praxis niet aannemelijk heeft gemaakt dat deze herziening van de omzetcijfers reeds voorafgaand aan de vaststelling van het bestemmingsplan heeft plaatsgevonden. Het betoog faalt.

18.7. Voor zover Praxis betoogt dat de gegevens van www.detailhandel.info onbetrouwbaar zijn, overweegt de Afdeling dat Praxis deze stelling niet aannemelijk heeft gemaakt. De niet onderbouwde stelling dat discussie bestaat over de kwaliteit van de op www.detailhandel.info gepubliceerde cijfers en de stelling dat onverklaarbare verschillen bestaan met de cijfers van het inmiddels opgeheven Hoofdbedrijf Detailhandel (hierna: het HBD), zijn daarvoor, wat daar ook van zij, onvoldoende. Hierbij neemt de Afdeling in aanmerking dat het HBD haar activiteiten in 2013 heeft gestaakt en in 2015 is opgeheven. Het betoog faalt.

18.8. Voor zover IJsseloord onder verwijzing naar haar second opinion aanvoert dat distributieve uitbreidingsruimte in het verzorgingsgebied in het behoefterapport te positief wordt ingeschat, overweegt de Afdeling dat de distributieve uitbreidingsruimte in de second opinion van IJsseloord is berekend aan de hand van cijfers die ten tijde van de vaststelling van het bestemmingsplan niet beschikbaar waren. In aanmerking genomen dat de Afdeling het besluit toetst aan de hand van de feiten zoals die zich voordeden en het recht dat gold ten tijde van het nemen van het bestreden besluit, kan de second opinion van IJsseloord in zoverre reeds daarom niet worden betrokken bij het thans voorliggende geschil. Het betoog faalt.

18.9. Praxis voert - onder verwijzing naar haar second opinion - tezamen met Neerbos en anderen in het kader van de berekende distributieve uitbreidingsruimte voorts aan dat indien in Nijmegen eveneens een Hornbach zal worden gevestigd, in het behoefterapport is uitgegaan van een te geringe afname van de koopkrachtbinding in de regio naar 90%. Hiertoe voert zij aan dat de gemeenten Overbetuwe en Lingewaard dicht bij de beoogde Hornbachlocatie in Nijmegen-Noord liggen en dat de bewoners van die gemeenten zich derhalve zullen richten op de vestiging in Nijmegen.

Praxis betoogt verder dat voor de situatie dat er ook een Hornbach in Nijmegen komt, in het behoeft rapport ten onrechte is uitgegaan van een toename van de koopkrachttoevloeiing in de regio van 5%. Hiertoe voert zij onder verwijzing naar haar second opinion aan dat een afname dan wel een gelijkblijvende koopkrachttoevloeiing in die situatie aannemelijker is.

18.9.1. In het behoeft rapport staat dat de koopkrachtbinding in de regio in de "doe-het-zelf" branche zal toenemen van ongeveer 90-95% naar 95%. Indien in de omgeving van Nijmegen-Noord eveneens een Hornbach zal worden geopend, zal een deel van het bestedingspotentieel in de regio volgens het rapport afvloeien naar deze vestiging, omdat deze voor bepaalde consumenten dichterbij zal zijn dan de voorziene vestiging in Duiven. In die situatie wordt in het behoeft rapport een maximale koopkrachtbinding van ongeveer 90% in de regio reëel geacht.

Ten aanzien van de koopkrachttoevloeiing in de "doe-het-zelf" branche wordt in het behoeft rapport ingeschat dat deze zal toenemen van de huidige 5%-10% naar 10%-15%, onder meer vanwege het marktaandeel dat behaald kan worden in de Duitse grensgemeenten, vanwege de bekendheid van de Hornbachformule daar.

18.9.2. Ter zitting heeft Mein toegelicht dat een behoefteonderzoek is gebaseerd op ervaringsgegevens en aannames en dat de resultaten in een behoefteonderzoek derhalve overwegend bestaan uit schattingen. Praxis heeft – onder verwijzing naar haar second opinion - naar het oordeel van de Afdeling niet aannemelijk gemaakt dat de door BRO gehanteerde aannames ten aanzien van de koopkrachtbinding en de koopkrachttoevloeiing in de regio redelijkerwijs niet ten grondslag konden worden gelegd aan de berekening van de distributieve uitbreidingsruimte. Hierbij acht de Afdeling onder meer van belang dat de conclusies van zowel BSP als BRO gebaseerd zijn op aannames en dat, daargelaten of er daadwerkelijk een Hornbach in Nijmegen zal komen, in het behoeft rapport rekening is gehouden met die omstandigheid en dat als gevolg daarvan inwoners van de gemeente Lingewaard en Overbetuwe zich vermoedelijk zullen richten tot die vestiging. Het betoog faalt.

18.10. Ook hetgeen Praxis, IJsseloord en Neerbos en anderen voor het overige hebben aangevoerd biedt naar het oordeel van de Afdeling geen aanleiding voor het oordeel dat aan het behoeft rapport, wat betreft de conclusies omtrent de distributieve uitbreidingsruimte in het verzorgingsgebied, zodanige gebreken kleven of dat het behoeft rapport leemten in kennis bevat dat de raad zich daar bij de vaststelling van het bestemmingsplan in zoverre niet in redelijkheid op heeft kunnen baseren. Het betoog faalt.

19. Praxis, IJsseloord en Neerbos en anderen betogen, onder verwijzing naar verschillende tegenrapporten, dat het plan leidt tot een onaanvaardbare leegstand in het verzorgingsgebied en tot een duurzame ontwrichting van de detailhandelsstructuur. Hiertoe wordt onder meer aangevoerd dat in het behoeft rapport ten onrechte geen rekening is gehouden met de concrete initiatieven om op de percelen Meander 20, Delta 57 en Delta 170 op het bedrijventerrein IJsseloord II in Arnhem bouwmarkten te realiseren. Dit

achten zij geen goede ruimtelijke ordening.

Daarnaast voert Praxis aan dat de komst van een Hornbach leidt tot een verdringingseffect van 16% op het totale bouwmarktaanbod in de regio, hetgeen zich vertaalt in 4.949 m² wvo. Met een dergelijk verdringingseffect is het volgens Praxis zeer waarschijnlijk dat een of meer gevestigde bouwmarkten de deuren moeten sluiten, terwijl volgens Praxis en Neerbos en anderen reeds een aanzienlijke leegstand van ongeveer 76.625 m² bestaat in het verzorgingsgebied die met de komst van de Hornbach alleen maar zal toenemen. In tegenstelling tot de raad stellen zij dat leegstaande panden op het bedrijventerrein "Centerpoort Nieuwgraaf" langdurig leeg komen te staan. Herinvulling zal volgens hen moeilijk zijn, omdat vanuit de "doe-het-zelfbranche" weinig interesse zal bestaan en alternatieven voor de invulling van het gebouw gelet op de toegekende bestemming, beperkt zijn.

Neerbos en anderen betwisten daarnaast de conclusie uit het behoefterapport dat bestaande bouwmarkten goed in elkaars nabijheid kunnen functioneren.

19.1. Uit het behoefterapport volgt dat ondanks dat in het verzorgingsgebied voldoende distributieve ruimte bestaat voor een bouwmarkt, niet valt uit te sluiten dat vanwege de voorziene Hornbach wijzigingen in de concurrentieverhoudingen gevolgen kunnen hebben voor het bestaande "doe-het-zelf" aanbod en dat hierdoor elders in het verzorgingsgebied enige leegstand zal ontstaan.

19.2. Praxis, IJsseloord en Neerbos en anderen voeren terecht aan dat in het behoefterapport geen rekening is gehouden met drie omgevingsvergunningen die voorafgaand aan de vaststelling van het bestemmingsplan waren verleend voor de bouw van drie bouwmarkten op de percelen Meander 20, Delta 57 en Delta 170 op het bedrijventerrein IJsseloord II. De raad heeft ter zitting echter toegelicht dat, daargelaten of deze vergunningen in rechte onaantastbaar worden, ook indien hij deze initiatieven bij zijn afwegingen had betrokken dit niet had geleid tot een wijziging van zijn standpunt dat het bestemmingsplan geen structurele leegstand tot gevolg zal hebben. In hetgeen Praxis, IJsseloord en Neerbos en anderen hebben aangevoerd ziet de Afdeling geen aanleiding voor het oordeel dat de raad zich niet in redelijkheid op dit standpunt heeft kunnen stellen. Zoals de Afdeling reeds eerder heeft overwogen (vergelijk de uitspraak van 5 juni 2013, ECLI:NL:RVS:2013:CA2094) dient een bestemmingsplan niet om concurrentieverhoudingen te regelen. In de omstandigheid dat de komst van Hornbach wellicht ten koste zal gaan van (de omzet van) bouwmarkten in hetzelfde verzorgingsgebied en misschien zelfs tot sluiting van een of meerdere bouwmarkten, heeft de raad geen aanleiding hoeven zien om een bouwmarkt met tuincentrum op het perceel Nieuwgraaf 18 niet mogelijk te maken. De omstandigheid dat wellicht een of meerdere bedrijfsruimten voor bouwmarkten leeg komen te staan, maakt ook nog niet dat sprake is van een vanuit het oogpunt van een goede ruimtelijke ordening onaanvaardbare (structurele) leegstand. De behoefte aan de beoogde ontwikkeling dient, met het oog op het voorkomen van structurele winkelleegstand, te worden afgewogen tegen het bestaande aanbod.

Inzichtelijk moet zijn gemaakt dat het plan geen zodanige leegstand tot gevolg zal hebben dat dit tot een uit een oogpunt van een goede ruimtelijke ordening onaanvaardbare situatie in het verzorgingsgebied zal leiden. De raad en de deskundige Mein van BRO hebben toegelicht dat zij het aannemelijk achten dat eventuele leegstand van voormalige bouwmarkten op het bedrijventerrein IJsseloord II of het bedrijventerrein "Centerpoort-Nieuwgraaf" en "Centerpoort Zuid", niet structureel zal zijn, vanwege de ruime bedrijfsbestemmingen die aldaar gelden. Ten aanzien van leegstand op het bedrijventerrein "Centerpoort-Nieuwgraaf" en "Centerpoort Zuid" acht de raad dit temeer aannemelijk, vanwege de aanwezigheid ter plaatse van enkele publiekstrekkingen, zoals IKEA en Mediamarkt, hetgeen de bedrijventerreinen "Centerpoort-Nieuwgraaf" en "Centerpoort Zuid" volgens de raad aantrekkelijke vestigingslocaties maakt. Dit komt de Afdeling niet onaannemelijk voor. Hierbij neemt de Afdeling in aanmerking dat Praxis, IJsseloord en Neerbos en anderen hun stellingen dat vanuit de "doe-het-zelf" of tuinbranche geen of weinig interesse zal bestaan voor een leegstaande bouwmarkt met tuincentrum en dat de bestemmingen voor de gronden in het verzorgingsgebied waarop thans bouwmarkten zijn gevestigd ontoereikend zijn voor de exploitatie van andere bedrijfsactiviteiten dan een bouwmarkt, onvoldoende hebben onderbouwd. Ditzelfde geldt voor hun stelling dat een bedrijfsgebouw van een voormalige bouwmarkt vanwege haar constructie ongeschikt zou zijn voor gebruik ten behoeve van andere bedrijfsactiviteiten. Voor zover Praxis in dit verband ter onderbouwing van haar stelling heeft verwezen naar de notitie "Herontwikkeling Praxis Delft" van 21 september 2015, opgesteld door Traanberg Partners architectuur en bouwmanagement, overweegt de Afdeling onder verwijzing naar overweging 9.1, dat wat daar ook van zij, deze notitie wegens strijd met de goede procesorde buiten beschouwing is gelaten. Verder acht de Afdeling van belang dat op het perceel Nieuwgraaf 18 thans drie (deels leegstaande) bedrijfsgebouwen aanwezig zijn die als gevolg van de voorziene ontwikkeling zullen worden getransformeerd.

19.3. Voor zover Praxis en Neerbos en anderen hebben aangevoerd dat in het behoeft rapport niet is gezien wat de effecten zijn van het verdringingseffect van de voorziene bouwmarkt en tuincentrum voor de kleinere speciaalzaken in het verzorgingsgebied, overweegt de Afdeling het volgende.

Het belang van Praxis is erin gelegen gevrijwaard te blijven van een nieuwe bouwmarkt in haar verzorgingsgebied en van nadelige gevolgen voor haar ondernemersklimaat op het bedrijventerrein "Centerpoort-Nieuwgraaf" en "Centerpoort Zuid". Niet gebleken is dat in de directe omgeving van het plangebied dan wel elders op het bedrijventerrein "Centerpoort-Nieuwgraaf" en "Centerpoort Zuid" kleinere speciaalzaken aanwezig zijn met een vergelijkbaar assortiment dan wel dat het gestelde verdringingseffect voor de kleinere speciaalzaak effecten heeft voor hun ondernemersklimaat op het bedrijventerrein "Centerpoort-Nieuwgraaf" en "Centerpoort Zuid". Bezwaren van Praxis ten aanzien van structurele leegstand van kleinere winkelpanden elders in het verzorgingsgebied kunnen op grond van het relativiteitsvereiste derhalve niet tot vernietiging van de bestreden besluiten leiden, nu het belang om in het kader van een goede ruimtelijke ordening structurele

leegstand van kleinere winkelpanden te voorkomen, gelet op het voorgaande niet strekt tot de bescherming van het belang van Praxis bij de onderhavige procedure. Gelet hierop ziet de Afdeling op grond van artikel 8:69a van de Awb aanleiding inhoudelijke bespreking van dit betoog van Praxis achterwege te laten.

Ditzelfde geldt voor Neerbos en anderen, omdat niet is gebleken dat zij vrezen voor een ander belang dan hun concurrentiebelang en zij beroep hebben ingesteld om gevrijwaard te blijven van een nieuwe bouwmarkt in de omgeving van de Karwei- en Gammabouwmarkten die door hen dan wel in hun bedrijfspanden in het verzorgingsgebied worden geëxploiteerd.

19.4. Voor zover Praxis betoogt dat niet bezien is of leegstaande panden elders in het verzorgingsgebied geschikt zijn voor de huisvesting van een bouwmarkt met tuincentrum, overweegt de Afdeling dat uit het behoefterapport volgt dat in het verzorgingsgebied (2x Arnhem, 1x Zevenaar), drie winkelpanden groter dan 1.600 m² wvo leegstaan doch dat geen van deze panden, gelet op de omvang, locatie of vorm, geschikt zijn om een grootschalige winkel als een bouw- en tuinmarkt te huisvesten. Ten behoeve van de vestiging van Hornbach op het perceel Nieuwgraaf 18 worden, zoals reeds hiervoor overwogen, drie bestaande bedrijfsgebouwen op het perceel gesloopt. Gelet hierop en nu Praxis geen concrete alternatieve vestigingslocaties heeft genoemd, biedt hetgeen Praxis heeft aangevoerd geen aanleiding voor het oordeel dat de raad de voor- en nadelen van alternatieven onvoldoende in zijn afwegingen heeft betrokken. Het betoog faalt.

19.5. Voor zover het betoog van Praxis en Neerbos en anderen aldus moet worden begrepen dat het plan leidt tot een duurzame ontwricting van het voorzieningenniveau wordt overwogen dat de Afdeling reeds in haar uitspraak van 18 september 2013, ECLI:NL:RVS:2013:1192 heeft geoordeeld dat voor de beoordeling van de vraag of gevreesd moet worden voor een duurzame ontwricting van het voorzieningenniveau doorslaggevend wordt geacht of inwoners van een bepaald gebied niet langer op een aanvaardbare afstand van hun woning kunnen voorzien in hun eerste levensbehoeften. Zoals de Afdeling reeds eerder heeft overwogen in haar uitspraak van 11 december 2013, ECLI:NL:RVS:2013:2342 draagt een bouwmarkt niet bij aan de mogelijkheid te voorzien in de eerste levensbehoeften. Gelet daarop kan zich in dit geval geen duurzame ontwricting van het voorzieningenniveau voordoen. Het betoog faalt.

19.6. Ook hetgeen Praxis, IJsseloord en Neerbos en anderen voor het overige hebben aangevoerd biedt naar het oordeel van de Afdeling geen aanleiding voor het oordeel dat aan het behoefterapport, wat betreft de conclusies omtrent leegstand in het verzorgingsgebied, zodanige gebreken kleven of dat het behoefterapport in zoverre leemten in kennis bevat dat de raad zich daar bij de vaststelling van het bestemmingsplan in zoverre niet in redelijkheid op heeft kunnen baseren.

19.7. In hetgeen Praxis, IJsseloord en Neerbos en anderen hebben aangevoerd ziet de Afdeling dan ook geen aanleiding voor het oordeel dat de

raad zich niet in redelijkheid op het standpunt heeft kunnen stellen dat het bestemmingsplan geen structurele leegstand in het verzorgingsgebied tot gevolg heeft. Gelet hierop behoeft hetgeen Praxis en Neerbos en anderen hebben aangevoerd omtrent de kwalitatieve behoefte geen bespreking meer. Het betoog faalt.

Instructiezuilen

20. Praxis betoogt dat het bestemmingsplan met artikel 3, lid 3.1, onder f, van de planregels in strijd met de gemeentelijke welstandsnota voorziet in zes instructiezuilen die voor reclaimedoeleinden kunnen worden gebruikt, omdat op grond van de gemeentelijke welstandsnota slechts één reclamezuil per bedrijfspand is toegestaan. Voor zover de raad zich op het standpunt stelt dat de instructiezuilen zullen worden gebruikt voor bewegwijzering op het parkeerterrein en niet voor reclaimedoeleinden, betoogt Praxis dat het bestemmingsplan daartoe niet verplicht.

20.1. De Afdeling volgt het betoog van Praxis dat met artikel 3, lid 3.1, onder f, van de planregels wordt voorzien in zes reclamezuilen niet. Met artikel 3, lid 3.1, onder f, van de planregels wordt op de gronden met de bestemming "Bedrijventerrein" voorzien in maximaal zes instructiezuilen, dan wel het bestaande aantal. Een redelijke uitleg van de term "instructiezuil" brengt met zich dat daarmee uitsluitend is voorzien in zuilen waarop instructies mogen worden vermeld, als bijvoorbeeld een bewegwijzering of een parkeerinstructie. Dat dergelijke instructiezuilen reeds zijn toegestaan op grond van artikel 3, lid 3.1, onder j en n, van de planregels doet daar, wat daar ook van zij, niet aan af en acht de Afdeling evenmin in strijd met artikel 3:2 van de Awb.

Voor zover het betoog van Praxis aldus moet worden begrepen dat in het bestemmingsplan een regeling had moeten worden opgenomen omtrent reclaimedoeleinden, overweegt de Afdeling dat de raad zich in dit geval in redelijkheid op het standpunt heeft kunnen stellen dat de gemeentelijke welstandsnota terzake voldoende bescherming biedt en dat derhalve geen noodzaak bestond een regeling daaromtrent in het bestemmingsplan op te nemen. Het betoog faalt.

Parkeren

21. Praxis betwist dat kan worden voorzien in de parkeerbehoefte die het bestemmingsplan genereert. Hiertoe voert Praxis aan dat de raad de parkeerbehoefte van het bestemmingsplan heeft onderschat, omdat bij de berekening van de parkeerbehoefte ten onrechte niet is uitgegaan van de maximale planologische mogelijkheden, maar van het bouwplan van Hornbach. Voorts is volgens Praxis bij de berekening, kort gezegd, ten onrechte geen rekening gehouden met het niet-overdekte gedeelte van het tuincentrum en de drive-in, omdat deze volgens Praxis deel uitmaken van het winkelvloeroppervlak. Uitgaande van de maximale planologische mogelijkheden beslaan de bouwmarkt en het tuincentrum volgens Praxis een bvo van 16.736,5 m², de drive-in daarbij niet inbegrepen, en daarmee een parkeerbehoefte van tenminste 552 parkeerplaatsen.

21.1. De raad stelt zich op het standpunt dat kan worden voorzien in de parkeerbehoefte die het bestemmingsplan genereert. De afwijkingen zoals gesignaleerd door Praxis zijn volgens de raad beperkt en niet van invloed op de uitkomst van de berekende parkeerbehoefte, zijnde 406 parkeerplaatsen. In de planregels is bovendien een strengere norm opgenomen van 3,3 parkeerplaatsen per 100 m² dan wordt aanbevolen door de CROW. Het bouwplan van Hornbach voorziet zelfs in 502 parkeerplaatsen, aldus de raad. Onder verwijzing naar de uitspraak van de Afdeling van 9 april 2014, ECLI:NL:RVS:2014:1213, stelt de raad zich op het standpunt dat de drive-in niet bij de berekening van de parkeerbehoefte behoeft te worden betrokken.

21.2. Artikel 1, lid 1.26, van de planregels luidt: "Drive-in: een functionele detailhandelsvoorziening behorend bij het hoofdgebouw, bedoeld voor inrijden, laden/ lossen en uitrijden, waarin klanten in staat worden gesteld om producten te kopen en op- dan wel af te halen."

Artikel 3, lid 3.4.2, luidt: "Ten aanzien van parkeren wordt minimaal voldaan aan de norm van 3,3 parkeerplaatsen per 100 m² bvo, met dien verstande dat voor de berekening van het aantal parkeerplaatsen de bvo van de drive-in buiten beschouwing wordt gelaten."

21.3. In paragraaf 2.4.2 van de plantoelichting staat dat op grond van de parkeerkencijfers van de CROW, publicatie 317, (parkeerkencijfers die behoren bij "rest bebouwde kom" en "matig stedelijk gebied") een parkeernorm van maximaal 2,6 parkeerplaats per 100 m² bvo voor een bouwmarkt geldt en een norm van maximaal 2,8 parkeerplaats per 100 m² bvo voor een tuincentrum.

Uit de plantoelichting bij het voorheen ter plaatse geldende bestemmingsplan "Bedrijventerrein Centerpoort-Nieuwgraaf en Centerpoort-Zuid" kan worden afgeleid dat voorheen een gemeentelijke parkeernorm van 3,3 parkeerplaats per 100 m² bvo gold. Uitgaande van deze strengere gemeentelijke parkeernorm zouden voor 12.500 m² bvo (het totale bvo van de bouwmarkt en het tuincentrum dat op grond van de planregels is toegestaan, exclusief de drive-in en de buitenruimte van het tuincentrum van 2.715 m²) 413 parkeerplaatsen aangelegd moeten worden. Indien daarbij ook de buitenruimte van het tuincentrum (ongeveer 2.715 m², geen bvo) zou worden betrokken, dan moet volgens de plantoelichting op grond van de gemeentelijke parkeernorm worden voorzien in 495 parkeerplaatsen. De drive-in is daarbij niet betrokken, omdat uit de uitspraak van de Afdeling van 25 juli 2012, ECLI:NL:RVS:2012:BX2583, volgt dat dit geen zelfstandige functie betreft die parkeerbehoefte genereert, aldus de plantoelichting. Het bouwplan van Hornbach voorziet volgens de plantoelichting in ruim 500 parkeerplaatsen.

21.4. Voor zover Praxis betoogt dat de drive-in ten onrechte niet bij de berekening van de parkeerbehoefte is betrokken, overweegt de Afdeling het volgende. Anders dan in de plantoelichting wordt gesuggereerd volgt uit voormelde uitspraak van de Afdeling van 25 juli 2012 niet dat een drive-in afhaalcentrum in zijn algemeenheid nooit een parkeerbehoefte genereert. Uit die uitspraak volgt slechts dat niet aannemelijk was gemaakt dat het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Tilburg zich niet in

redelijkheid op het standpunt heeft kunnen stellen dat, gelet op het gebruik en de logistieke opzet van het desbetreffende drive-in afhaalcentrum, extra parkeerplaatsen niet nodig waren. Hornbach en de raad hebben ter zitting toegelicht dat de bezoekers van de drive-in met hun auto langs de schappen rijden, hun aankopen aldaar inladen en deze bij het verlaten van de drive-in afrekenen. De Afdeling begrijpt het standpunt van de raad dan ook aldus dat de aard van het gebruik van de drive-in met zich brengt dat de bezoekers van de drive-in maar een beperkt aantal parkeerplaatsen zullen bezetten waarmee bij de berekening van de parkeerbehoefte rekening is gehouden. Praxis heeft, mede gelet op de definitiebepaling in artikel 1, lid 1.26, van de planregels, niet aannemelijk gemaakt dat de raad zich niet in redelijkheid op dit standpunt heeft kunnen stellen.

Voor zover Praxis heeft aangevoerd dat gebruikers van de drive-in na gebruik daarvan alsnog kunnen beslissen om een aankoop te doen in de bouwmarkt of het tuincentrum, overweegt de Afdeling dat de gebruikers van de drive-in daarmee gebruikers worden van de bouwmarkt en/of het tuincentrum en de betreffende parkeerbehoefte dan daarmee zijn verdisconteerd in de parkeerbehoefte van de bouwmarkt en het tuincentrum.

Voor zover Praxis betoogt dat, gelet op de maximale planologische mogelijkheden, de gronden met de bestemming "Bedrijventerrein" en de aanduiding "specifieke vorm van detailhandel - drive in" behoudens het gebruik als drive-in, tevens kunnen worden gebruikt als onderdeel van de bouwmarkt en/of het tuincentrum, overweegt de Afdeling dat dit betoog op zichzelf juist is, maar dat dit betoog, gelet op artikel 3, lid 3.1, aanhef en onder b, onder 1 en 2, van de planregels, niet afdoet aan het maximum dat is gesteld aan het bvo van de bouwmarkt en het tuincentrum. Het betoog faalt.

21.5. Verder mist het betoog van Praxis dat het niet-overdekte gedeelte van het tuincentrum niet bij de berekening van de parkeerbehoefte is betrokken, gelet op paragraaf 2.4.2 van de plantoelichting alsmede artikel 3, lid 3.4.2, van de planregels feitelijke grondslag. Dit geldt eveneens voor het betoog dat bij de berekening van de parkeerbehoefte is uitgegaan van het bouwplan van de Hornbach.

21.6. Praxis stelt verder terecht dat de maximale planologische mogelijkheden, met inachtneming van de afwijkingsbevoegdheid in artikel 10, lid 10.1, van de planregels voorzien in een bvo van 16.736,5 m² (10.000 m² x 1,1 + 5.215 m² x 1,1) ten behoeve van de bouwmarkt en het tuincentrum en dat het bestemmingsplan daarmee - anders dan in de plantoelichting staat - een parkeerbehoefte genereert van ten minste (167,4 x 3,3 parkeerplaatsen) 552 parkeerplaatsen. Daargelaten de exacte parkeerbehoefte van het bestemmingsplan, heeft Praxis naar het oordeel van de Afdeling niet aannemelijk gemaakt dat de parkeerbehoefte van het bestemmingsplan zodanig verschilt van hetgeen waar de raad van uit is gegaan dat de raad zich niet in redelijkheid op het standpunt heeft kunnen stellen dat de parkeerbehoefte van het bestemmingsplan in het plangebied dan wel in de omgeving daarvan kan worden opgevangen. Hierbij neemt de Afdeling in aanmerking dat niet in geschil is dat bij een uitvoering van het bouwplan van Hornbach kan worden voorzien in minimaal 550

parkeerplaatsen op maaiveld binnen het plangebied en dat in artikel 3, lid 3.4.2, van de planregels een strengere parkeernorm is neergelegd dan de parkeernorm voor bouwmarkten en tuincentra zoals voorgeschreven door de CROW. Het betoog faalt.

21.7. Gelet op het voorgaande biedt hetgeen Praxis heeft aangevoerd geen aanleiding voor het oordeel dat de raad zich niet in redelijkheid op het standpunt heeft kunnen stellen dat in het plangebied dan wel elders in de omgeving kan worden voorzien in de parkeerbehoefte die het bestemmingsplan genereert.

Fietsenstallingsplaatsen

22. Praxis betoogt dat bij de berekening van het aantal benodigde fietsenstallingsplaatsen ten onrechte is afgeweken van de parkeernormen voor fietsenstallingen uit het voorgaande bestemmingsplan van 4,5 fietsenstallingsplaats per 100 m² bvo.

22.1. Ingevolge artikel 3, lid 3.4.2, van de planregels geldt voor het aantal stallingsplaatsen voor fietsen vanwege de bouwmarkt een parkeernorm van 0,25 stallingsplaats per 100 m² bvo en voor het tuincentrum een parkeernorm van 0,4 stallingsplaats per 100 m² bvo, met dien verstande dat voor de berekening van het aantal fietsenstallingsplaatsen de bvo van de drive-in buiten beschouwing wordt gelaten.

22.2. In bijlage 1 van de plantoelichting zijn de algemene parkeernormen voor de gemeente Duiven opgenomen. Uit paragraaf 2.4.2 van de plantoelichting volgt dat op grond van het bestemmingsplan "Bedrijventerrein Centerpoort-Nieuwgraaf en Centerpoort-Zuid" voorheen, overeenkomstig de gemeentelijke parkeernormen zoals opgenomen in bijlage 1 van de plantoelichting, een parkeernorm van 4,5 fietsenstallingplaats per 100 m² bvo voor het perceel Nieuwgraaf 18 gold. Niet in geschil is dat met artikel 3, lid 3.4.2, van de planregels wordt afgeweken van de gemeentelijke parkeernorm voor fietsenstallingen bij winkels. Gelet op de aard van het assortiment van de voorziene bouwmarkt met tuincentrum, acht de raad het echter onwaarschijnlijk dat bezoekers in groten getale met de fiets naar de bouwmarkt en het tuincentrum zullen komen. Ondanks dat de bouwmarkt goed per fiets te bereiken is, trekken een bouwmarkt en tuincentrum naar zijn aard volgens de raad weinig bezoekers op fietsen aan. Verder heeft de raad toegelicht dat de gemeentelijke parkeernorm niet specifiek betrekking heeft op bedrijventerreinen. Derhalve heeft de raad in de planregels, in afwijking van de gemeentelijke parkeernormen, volstaan met een lagere parkeernorm voor fietsen. Dit komt de Afdeling niet onredelijk voor en Praxis heeft ook niet aannemelijk gemaakt dat de raad zich niet in redelijkheid op voormeld standpunt heeft kunnen stellen. De stelling dat de raad bij de vaststelling van het bestemmingsplan "Bedrijventerrein Centerpoort-Nieuwgraaf en Centerpoort-Zuid" in de omstandigheid dat de gemeentelijke parkeernormen niet specifiek zijn geschreven voor bedrijventerreinen, anders dan bij het voorliggende bestemmingsplan, geen aanleiding heeft gezien om af te wijken van de gemeentelijke parkeernormen, maakt dat niet anders. Voor zover Praxis betoogt dat de raad bij de

berekening geen rekening heeft gehouden met de omstandigheid dat werknemers van de voorziene bouwmarkt met tuincentrum met de fiets komen, overweegt de Afdeling dat, wat daar ook van zij, Praxis niet aannemelijk heeft gemaakt dat dit tot fietsparkeeroverlast voor de omgeving zal leiden. Hetgeen Praxis heeft aangevoerd biedt naar het oordeel van de Afdeling dan ook geen aanleiding tot het oordeel dat de raad niet in redelijkheid heeft kunnen afwijken van de gemeentelijke parkeernorm voor fietsen bij winkels, noch voor het oordeel dat de raad niet in redelijkheid met de parkeernorm voor fietsen, zoals neergelegd in artikel 3, lid 3.4.2, van de planregels, heeft kunnen volstaan. Het betoog faalt.

22.3. Voor zover Praxis aanvoert dat niet is gewaarborgd dat voldoende stallingsplaatsen voor fietsen worden aangelegd, overweegt de Afdeling dat, gezien de formulering van de parkeernorm in artikel 3, lid 3.4.2, van de planregels voor fietsen als een gebruiksregel, om handhaving kan worden verzocht, indien die gebruiksregel wordt overtreden. Het betoog faalt.

Verkeersafwikkeling

23. Praxis betoogt dat de raad ten onrechte is uitgegaan van een verkeersgeneratie van 3.831 in plaats van 6.607 motorvoertuigen per weekdag. Hiertoe voert Praxis, kort gezegd, aan dat het verkeersonderzoek dat ten grondslag ligt aan het bestemmingsplan, ondeugdelijk is, omdat daar onjuiste uitgangspunten aan ten grondslag zijn gelegd.

23.1. Ten behoeve van het bestemmingsplan "Bedrijventerrein Centerpoort-Nieuwgraaf en Centerpoort-Zuid, Duiven", is een verkeersonderzoek verricht door Goudappel Coffeng. De resultaten van dit onderzoek zijn neergelegd in het rapport "Verkeersstructuur Centerpoort-Nieuwgraaf" van 2 mei 2013 (hierna: het verkeersrapport). Dit rapport is tevens ten grondslag gelegd aan het voorliggende bestemmingsplan, met dien verstande dat in aanvulling daarop de nota "Ontwikkeling Hornbach vestiging Duiven, verklaring verkeersgeneratie en -afwikkeling" van 2 november 2015 is opgesteld door Goudappel Coffeng (hierna: de verkeersnota). Onder verwijzing naar het verkeersrapport en de verkeersnota wordt in paragraaf 2.4.3 van de plantoelichting geconcludeerd dat het aantal te verwachten (extra) verkeersbewegingen door de komst van Hornbach geen problemen oplevert voor de verkeersafwikkeling op de bedrijventerrein Centerpoort-Nieuwgraaf en Centerpoort-Zuid.

23.2. In paragraaf 2.4.3 van de plantoelichting staat, onder verwijzing naar de verkeersnota, dat met behulp van de CROW kencijfers (publicatie 317) is berekend dat de voorziene bouwmarkt en tuincentrum met drive-in 3.884 motorvoertuigen per etmaal/gemiddelde weekdag genereert. Daarbij is ervan uitgegaan dat de gemeente Duiven is aangemerkt als "matig stedelijk", en het plangebied als "rest bebouwde kom". Verder zijn in de verkeersnota de volgende maatvoeringen als uitgangspunt genomen: de omvang van de voorziene bouwmarkt ongeveer 10.000 m², tuincentrum ongeveer 5.200 m² en de drive-in ongeveer 5.000 m² en bedragen tezamen, inclusief de aanverwante branches doe-het-zelf, waaronder tapijten, keukens en sanitair ongeveer 20.200 m² bvo.

23.3. In de publicatie "Kencijfers Parkeren en Verkeersgeneratie (publicatie 317)" van de CROW staan kencijfers geformuleerd voor onder meer de verkeersgeneratie veroorzaakt door een bouwmarkt en een tuincentrum waarbij voor beide functies een minimum en een maximum aantal verkeersbewegingen wordt genoemd voor gebieden met verschillende stedelijkheidsgraden en verschillende liggingen ten opzichte van het centrum van het gebied. Voor zover Praxis aanvoert dat het plangebied in de verkeersnota ten onrechte is aangemerkt als "matig stedelijk", overweegt de Afdeling het volgende. Uit de verkeersnota volgt dat het plangebied is aangemerkt als "matig stedelijk", omdat de gemeente Duiven blijkens de cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek een adressendichtheid heeft van 1.068 adressen per km². Dit sluit blijkens de CROW (publicatie 317) aan bij een omgevingsadressendichtheid van "matig stedelijk". Dat in de verkeersnota voor de schatting van de toekomstige bezoekersaantallen is gekeken naar de bevolkingsdichtheid van de gemeente Duiven en niet, zoals Praxis stelt, naar de bevolkingsdichtheid van het bedrijventerrein, acht de Afdeling niet onredelijk. Voor zover Praxis aanvoert dat had moeten worden gekeken naar de bevolkingsdichtheid van het verzorgingsgebied, overweegt de Afdeling dat, wat daar ook van zij, Praxis niet aannemelijk heeft gemaakt dat dit een wezenlijk andere stedelijkheidsgraad oplevert. Het betoog faalt.

23.4. Voor zover Praxis aanvoert dat bij de berekening van de toekomstige verkeersgeneratie als gevolg van de bouwmarkt en het tuincentrum ten onrechte is uitgegaan van een gemiddelde van het minimaal en maximaal door de CROW genoemde aantal verkeersbewegingen bij tuincentra en bouwmarkten, overweegt de Afdeling het volgende. Praxis betoogt terecht dat bij de berekening van het te verwachten aantal verkeersbewegingen in beginsel moet worden uitgegaan van de maximale planologische mogelijkheden, waaronder het maximaal voorziene bvo aan tuincentra en bouwmarkten. Uitgaande van die maximale planologische mogelijkheden dient een schatting te worden gemaakt van het aantal verkeersbewegingen dat zal worden gegenereerd. Dat bij een dergelijke schatting wordt uitgegaan van een gemiddelde van het minimaal en maximaal door de CROW genoemde aantal verkeersbewegingen bij een bepaalde activiteit, acht de Afdeling niet onredelijk. Praxis heeft geen omstandigheden aangedragen die ertoe nopen dat in het onderhavige geval redelijkerwijs had moeten worden uitgegaan van het maximaal door de CROW genoemde aantal verkeersbewegingen. Het betoog faalt.

23.5. Voor zover Praxis betoogt dat in de verkeersnota voor de bepaling van de verkeersgeneratie van de drive-in ten onrechte aansluiting is gezocht bij de ontwikkeling van een opslag/loods, overweegt de Afdeling het volgende. In de verkeersnota staat dat bij de schatting van de verkeersgeneratie van de drive-in aansluiting is gezocht bij de verkeersgeneratie veroorzaakt door een arbeidsextensieve/bezoekersextensieve ontwikkeling (loods, opslag). Het gemiddelde kencijfer voor deze functie bedraagt volgens de verkeersnota 1,05 mvt/etmaal/gemiddelde per 100 m² bvo, hetgeen Praxis niet heeft bestreden. Hiervan uitgaande genereert de drive-in volgens de verkeersnota ongeveer 53 motorvoertuigen per etmaal. Voor zover Praxis in dit verband

aanvoert dat met 1,05 mvt/etmaal ten onrechte wordt uitgegaan van het gemiddelde van het minimaal en maximaal door de CROW genoemde aantal motorvoertuigen bij een arbeidsextensief/bezoekersextensief bedrijf, omdat moet worden uitgegaan van de maximale planologische mogelijkheden, verwijst de Afdeling naar hetgeen zij hieromtrent hiervoor ten aanzien van de bouwmarkt en het tuincentrum heeft overwogen. Voor zover Praxis aanvoert dat voor de drive-in ten onrechte aansluiting is gezocht bij de ontwikkeling van een arbeidsextensief/bezoekersextensief bedrijf in plaats van bij een bouwmarkt, overweegt de Afdeling het volgende. Het als zodanig functioneren van de drive-in is, gelet op artikel 1, lid 1.26, van de planregels functioneel afhankelijk van het bestaan van het hoofdgebouw op het perceel Nieuwgraaf 18 en bedoeld voor inrijden, laden/lossen en uitrijden waarbij klanten in staat worden gesteld om producten te kopen en op- dan wel af te halen. De raad en Hornbach hebben ter zitting toegelicht dat de bezoekers van de drive-in met hun auto langs de schappen rijden, hun aankopen aldaar inladen en deze bij het verlaten van de drive-in afrekenen. Mede gelet op artikel 1, lid 1.26, en artikel 3.1, aanhef en onder b en c, van de planregels heeft Praxis niet aannemelijk gemaakt dat de planregeling voorziet in een gebruik van het perceel op een wijze die in aard of schaal in noemenswaardige mate afwijkt van het gebruik waarvan bij het voorbereiden van het plan is uitgegaan. Gelet op het voorgaande alsmede de manoeuvreerruimte die in de drive-in, anders dan bij een gewone bouwmarkt, voor auto's gereserveerd zal moeten worden, acht de Afdeling het in het onderhavige geval niet onredelijk dat in de verkeersnota voor de berekening van de verkeersgeneratie van de drive-in geen aansluiting is gezocht bij de kencijfers van de CROW voor een bouwmarkt. Gelet op het voorgaande biedt hetgeen Praxis heeft aangevoerd, geen aanleiding voor het oordeel dat in de verkeersnota is uitgegaan van een onredelijke verkeersgeneratie per etmaal. Het betoog faalt.

23.6. Praxis stelt verder terecht dat in de verkeersnota ten onrechte niet is uitgegaan van het maximaal voorziene bvo ten behoeve van de bouwmarkt en het tuincentrum, nu is uitgegaan van een tuincentrum van ongeveer 5.000 m² in plaats van een tuincentrum van 5.215 m² en omdat geen rekening is gehouden met de algemene afwijkingsbevoegdheid, zoals neergelegd in artikel 10, lid 10.1, van de planregels. Praxis heeft naar het oordeel van de Afdeling echter niet aannemelijk gemaakt dat indien deze uitgangspunten wel op juiste wijze zouden zijn betrokken in de verkeersnota, dit op zichzelf bezien zou leiden tot een wezenlijk andere conclusie van de verkeersnota. Het betoog faalt.

23.7. Voor zover Praxis aanvoert dat er in de verkeersnota ten onrechte van wordt uitgegaan dat het vrachtverkeer gelijk zal blijven ten opzichte van de bestaande situatie, omdat daaraan ten onrechte het uitgangspunt ten grondslag ligt dat met de drive-in de opslagcapaciteit van de winkel wordt vergroot, overweegt de Afdeling het volgende. Wat daar ook van zij, uit de verkeersnota volgt dat het groothandelscentrum dat voorheen ter plaatse werd geëxploiteerd een relatief hoog aandeel in vrachtverkeer met zich bracht vanwege op- en overslag van goederen, hetgeen Praxis ook niet heeft bestreden. Praxis heeft niet aannemelijk gemaakt dat de voorziene

planregeling leidt tot een zodanige toename aan vrachtverkeer ten opzichte van het vrachtverkeer als gevolg van het groothandelscentrum, dat daarmee de conclusie in de verkeersnota dat het aandeel vrachtverkeer per saldo niet zal toenemen als gevolg van het bestemmingsplan, niet gevolgd kan worden. Het betoog faalt in zoverre.

23.8. Gelet op het voorgaande biedt hetgeen Praxis heeft aangevoerd geen aanleiding voor het oordeel dat aan het verkeersrapport en de verkeersnota zodanige gebreken kleven of dat zij zodanige leemten in kennis bevatten dat de raad zich hierop bij de vaststelling van het bestemmingsplan redelijkerwijs niet heeft kunnen baseren. Het betoog faalt.

Geluid

24. Praxis betoogt dat ten onrechte niet is onderzocht of een aanvaardbaar akoestisch klimaat kan worden gewaarborgd bij haar vestiging op het naastgelegen perceel.

24.1. De raad stelt zich primair op het standpunt dat Praxis in zoverre artikel 8:69a van de Awb moet worden tegengeworpen. Subsidiair stelt de raad zich op het standpunt dat akoestisch onderzoek niet nodig is, omdat zich in de omgeving van het plangebied alleen bedrijven en perifere detailhandelsfuncties (geen kantoren of andere geluidgevoelige gebouwen) bevinden. Gelet hierop heeft de beperkte toename van het verkeer volgens de raad geen invloed op het ondernemersklimaat in de directe omgeving.

24.2. De bezwaren van Praxis zien op haar belang bij een aanvaardbaar akoestisch ondernemersklimaat ter plaatse van haar bouwmarktvestiging op ongeveer 10 m afstand van het plangebied in het kader van een goede ruimtelijke ordening. Niet kan worden geoordeeld dat de door haar ingeroepen normen kennelijk niet strekken ter bescherming van haar belangen, zodat art. 8:69a Awb in zoverre niet aan vernietiging van het bestemmingsplan in de weg staat. Het verweer van de raad faalt in zoverre.

24.3. In paragraaf 4.3 van de plantoelichting staat dat geen onderzoek is verricht naar het akoestisch woon-, leef- en ondernemersklimaat van de omgeving. Niet in geschil is dat in de directe omgeving van het plangebied geen geluidsgevoelige gebouw of terreinen als bedoeld in artikel 1 van de Wet geluidhinder (hierna: de Wgh) aanwezig zijn. In verband met het voorkomen van onaanvaardbare geluidhinder is het verrichten van akoestisch onderzoek op grond van de Wgh dan ook niet verplicht.

Dit neemt naar het oordeel van de Afdeling niet weg dat de raad in verband met het aspect geluid in het kader van de goede ruimtelijke ordening alsnog gehouden is tot een afweging van de relevante belangen. In dit verband heeft de raad toegelicht dat de omgeving van het plangebied overwegend bestaat uit bedrijven en perifere detailhandelsfuncties en dat de beperkte toename van het verkeer als gevolg van het bestemmingsplan geen onaanvaardbare gevolgen heeft voor het ondernemersklimaat. Praxis heeft, mede gelet op hetgeen reeds ten aanzien van het aspect verkeer is overwogen, niet aannemelijk gemaakt dat de raad zich niet in redelijkheid op dit standpunt heeft kunnen stellen. Het betoog van Praxis faalt.

Overig

25. In hetgeen Praxis, IJsseloord en Neerbos en anderen voor het overige hebben aangevoerd ziet de Afdeling evenmin aanleiding voor het oordeel dat de raad zich niet in redelijkheid op het standpunt heeft kunnen stellen dat het plandeel met de bestemming "Bedrijventerrein" en de aanduiding "specifieke vorm van detailhandel - bouwmarkt en tuincentrum" strekt ten behoeve van een goede ruimtelijke ordening of dat het besluit anderszins is voorbereid of genomen in strijd met het recht.

De omgevingsvergunning*Formele aspecten*Welstand

26. Praxis betoogt verder dat uit het welstandsadvies van 24 september 2015 volgt dat het bouwplan van Hornbach reeds op 28 april 2015 is goedgekeurd door de welstandscommissie door middel van een stempeladvies. Dit stempeladvies is volgens Praxis in strijd met artikel 3:11 van de Awb niet ter inzage gelegd bij de bestreden ontwerpbesluiten. Uit de conceptnota van zienswijzen kon volgens Praxis tevens worden afgeleid dat een aanvullend welstandsadvies was opgesteld. Deze nota van 24 september 2015 is desgevraagd ten onrechte niet aan Praxis toegestuurd, aldus Praxis.

26.1. Het college stelt zich op het standpunt dat de stukken omtrent de welstand die volgens Praxis niet ter inzage zijn gelegd, betrekking hebben op materiële normen die, gelet op het concurrentiebelang van Praxis, kennelijk niet strekken tot de bescherming van haar belangen. Gelet op artikel 8:69a, van de Awb kan dit betoog volgens het college niet tot vernietiging van de bestreden besluiten leiden. Ter zitting heeft het college gesteld dat het stempeladvies bij het ontwerpbesluit ter inzage heeft gelegen en dat het eindadvies van de welstandscommissie van 24 september 2015 bij de verlening van de omgevingsvergunning ter inzage heeft gelegen.

26.2. De gemeentelijke welstandsnota ziet onder meer op een goede ruimtelijke uitstraling van bedrijventerreinen in de gemeente Duiven. De individuele belangen van bedrijven die op of in de onmiddellijke nabijheid van een bedrijventerrein gevestigd zijn, hebben belang bij een goede ruimtelijke uitstraling van de bebouwing in hun directe bedrijfsomgeving. Aldus kan worden geoordeeld dat de betrokken normen kennelijk niet strekken tot bescherming van hun belangen. De Afdeling acht derhalve niet uitgesloten dat het ondernemersklimaat van Praxis gevolgen zou kunnen ondervinden van de ruimtelijke uitstraling van het voorziene gebouw ten behoeve van Hornbach. Gelet hierop bestaat geen aanleiding voor het oordeel dat de welstandsnota kennelijk niet strekt ter bescherming van de belangen van het ondernemersklimaat van Praxis. Artikel 8:69a van de Awb staat derhalve niet in de weg aan een vernietiging van het bestreden besluit om deze reden.

26.3. Met inachtneming van haar uitspraak van 11 februari 2004, ECLI:NL:RVS:2004:A03389, overweegt de Afdeling dat, daargelaten of het door Praxis bedoelde stempeladvies bij het ontwerpbesluit ter inzage heeft gelegen en of het stempeladvies kan worden aangemerkt als een op het ontwerp van het bestreden besluit betrekking hebbend stuk dat redelijkerwijs nodig is voor de beoordeling van het ontwerp als bedoeld in artikel 3:11, eerste lid, van de Awb, het college ter zitting heeft toegelicht dat naar aanleiding van de zienswijze van Praxis de welstandscommissie is verzocht haar advies alsnog op schrift te stellen met als resultaat het welstandsadvies van 24 september 2015. Gelet op artikel 3:11, vierde lid, in samenhang bezien met artikel 3:16, eerste lid, van de Awb lagen de stukken als bedoeld in artikel 3:11, eerste lid, vanaf 2 juli 2015 tot en met 12 augustus 2015 ter inzage. Het welstandsadvies van 24 september 2015 dateert derhalve van na afloop van de zienswijzentermijn. Nu het college zich naar aanleiding van de zienswijze van Praxis in de nota van zienswijzen onder verwijzing naar het welstandsadvies van 24 september 2015 op het standpunt stelt dat het bouwplan in overeenstemming is met de uitgangspunten van de gemeentelijke welstandsnota, lag het naar het oordeel van de Afdeling in de rede de aanvullende nota desgevraagd aan Praxis toe te zenden en haar in de gelegenheid te stellen hierop te reageren. Nu Praxis naar het oordeel van de Afdeling aannemelijk heeft gemaakt dat het college dit heeft nagelaten, is het bestreden besluit niet genomen met de bij het voorbereiden van een besluit te betrachten zorgvuldigheid.

27. De Afdeling ziet echter aanleiding om dit gebrek met toepassing van artikel 6:22 van de Awb te passeren. De reden hiervoor is dat Praxis verder onvoldoende heeft geconcretiseerd waarom ten onrechte is geoordeeld dat het bouwplan waarvoor de omgevingsvergunning is verleend in strijd moet worden geacht met de redelijke eisen van welstand en voorts niet aannemelijk is dat andere belanghebbenden in hun belangen zijn geschaad, nu het welstandsadvies van 24 september 2014 alsnog bij de verlening van de omgevingsvergunning ter inzage is gelegd.

Inhoudelijke aspecten

Fietsenstalling

28. Voor zover Praxis betoogt dat op de bij de omgevingsvergunning behorende bouwtekeningen geen fietsenstallingsplaatsen staan ingetekend, overweegt de Afdeling dat dit betoog feitelijke grondslag mist. Op de situatietekening A.4.010 van 10 juni 2015 behorend bij het besluit van het college van 15 december 2015 tot verlening van de omgevingsvergunning staat een fietsenstalling ingetekend. Het betoog faalt.

Omgevingsvergunning uitrit

29. Praxis betoogt dat de omgevingsvergunning ten onrechte is verleend, omdat niet gewaarborgd is dat kan worden voldaan aan de in artikel 2:12, tweede lid, van de Algemene Plaatselijke Verordening Duiven (hierna: de APV) genoemde voorwaarden. Hiertoe voert zij, onder verwijzing

naar hetgeen zij hieromtrent reeds in het kader van het bestemmingsplan heeft aangevoerd, aan dat het college is uitgegaan van een te lage verkeersgeneratie. Voorts is volgens Praxis niet onderzocht wat de gevolgen zijn van de aan te leggen in- en uitritten voor het bedrijventerrein.

29.1. Artikel 2:12, eerste lid, van de APV luidt: "het is verboden zonder vergunning van het bevoegd gezag:

- a. een uitweg te maken naar de weg;
- b. van de weg gebruik te maken voor het hebben van een uitweg;
- c. verandering te brengen in een bestaande uitweg naar de weg.

Ingevolge het tweede lid kan een vergunning als bedoeld in het eerste lid worden geweigerd in het belang van:

- a. de bruikbaarheid van de weg;
- b. het veilig en doelmatig gebruik van de weg;
- c. de verdeling van de beschikbare parkeerruimte;
- d. de bescherming van het uiterlijk aanzien van de omgeving;
- e. de bescherming van groenvoorzieningen in de gemeente."

29.2. In de voorschriften van de omgevingsvergunning staat ten aanzien van de activiteit als bedoeld in artikel 2.2, aanhef en onder e, van de Wabo dat de aanleg van een uitweg dient te geschieden na voorafgaande goedkeuring en in overleg met de gemeente en dat de uitweg dient te voldoen aan artikel 2:12, tweede lid, van de APV. Gelet hierop biedt hetgeen Praxis heeft aangevoerd geen aanleiding voor het oordeel dat onvoldoende is gewaarborgd dat wordt voldaan aan artikel 2:12, tweede lid, van de APV. Het betoog faalt.

Overig

30. Voor zover IJsseloord gronden heeft aangevoerd omtrent de verkeersafwikkeling en de parkeergelegenheid op en nabij het perceel Nieuwgraaf 18, ziet de Afdeling, mede gelet op hetgeen reeds in 11.2 is overwogen en de ligging van het bedrijventerrein IJsseloord 2 ten opzichte van het plangebied, vanwege artikel 8:69a van de Awb aanleiding inhoudelijke bespreking van deze gronden achterwege te laten.

31. Voor zover Neerbos en anderen in hun beroepschrift verwijzen naar de inhoud van de zienswijze, overweegt de Afdeling dat in de overwegingen van de bestreden besluiten is ingegaan op deze zienswijze. Neerbos en anderen hebben in het beroepschrift, noch ter zitting redenen aangevoerd waarom de weerlegging van de desbetreffende zienswijze in de bestreden besluiten onjuist zou zijn.

Conclusie

32. De beroepen van Praxis, IJsseloord en Neerbos en anderen zijn ongegrond.

Proceskosten

33. Verweerders dienen, gelet op overwegingen 11.4 en 26.3, op na te melden wijze in de proceskosten van Praxis te worden veroordeeld. Voor een proceskostenveroordeling ten aanzien van IJsseloord en Neerbos en anderen bestaat geen aanleiding.

Beslissing

De Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State:

- I. verklaart het beroep van Bauhaus AG, zetelhoudende te Belp, Zwitserland, Bauhaus AG, zetelhoudende te Mannheim, Duitsland en Demp Projecten Arnhem B.V. niet-ontvankelijk;
- II. verklaart het beroep van IJsseloord 2 Projectontwikkeling B.V., het beroep van Van Neerbos Bouwmarkten B.V. en anderen en het beroep van Praxis Vastgoed B.V. en Praxis Doe-het-Zelf Center B.V. ongegrond;
- III. veroordeelt de raad en het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Duiven tezamen tot vergoeding van bij Praxis Vastgoed B.V. en Praxis Doe-het-Zelf Center B.V. in verband met de behandeling van het beroep opgekomen proceskosten tot een bedrag van € 2415,00 (zegge: vierentwintighonderdvijftien euro), waarvan € 990,00 toe te rekenen aan door een derde beroepsmatig verleende rechtsbijstand, met dien verstande dat betaling aan een van hen bevrijdend werkt ten opzichte van de ander;
- IV. gelast dat de raad en het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Duiven tezamen aan Praxis Vastgoed B.V. en Praxis Doe-het-Zelf Center B.V. het door hen voor de behandeling van het beroep betaalde griffierecht ten bedrage van € 331,00 (zegge: driehonderdeenendertig euro) vergoedt, met dien verstande dat betaling aan een van hen bevrijdend werkt ten opzichte van de ander.

Aldus vastgesteld door mr. J. Hoekstra, voorzitter, mr. F.C.M.A. Michiels en mr. E.A. Minderhoud, leden, in tegenwoordigheid van mr. E.C. Koziolk-Stoof, griffier.

w.g. Hoekstra
voorzitter

w.g. Koziolk-Stoof
griffier

Uitgesproken in het openbaar op 15 maart 2017

749.

Verzonden: 15 maart 2017

Bijlage 1 – Wettelijke bepalingen

Artikel 3.6, eerste lid, van de Wro luidt: "Bij een bestemmingsplan kan worden bepaald dat met inachtneming van de bij het plan te geven regels:

- a. burgemeester en wethouders binnen bij het plan te bepalen grenzen het plan kunnen wijzigen;
- b. burgemeester en wethouders het plan moeten uitwerken;
- c. bij een omgevingsvergunning kan worden afgeweken van bij het plan aan te geven regels;
- d. burgemeester en wethouders ten aanzien van in het plan omschreven onderwerpen of onderdelen nadere eisen kunnen stellen.

Artikel 3.1.6, tweede lid, van het Bro luidt: "De toelichting bij een bestemmingsplan dat een nieuwe stedelijke ontwikkeling mogelijk maakt, voldoet aan de volgende voorwaarden:

- a. er wordt beschreven dat de voorgenomen stedelijke ontwikkeling voorziet in een actuele regionale behoefte;
- b. indien uit de beschrijving, bedoeld in onderdeel a, blijkt dat sprake is van een actuele regionale behoefte, wordt beschreven in hoeverre in die behoefte binnen het bestaand stedelijk gebied van de betreffende regio kan worden voorzien door benutting van beschikbare gronden door herstructurering, transformatie of anderszins, en;
- c. indien uit de beschrijving, bedoeld in onderdeel b, blijkt dat de stedelijke ontwikkeling niet binnen het bestaand stedelijk gebied van de betreffende regio kan plaatsvinden, wordt beschreven in hoeverre wordt voorzien in die behoefte op locaties die, gebruikmakend van verschillende middelen van vervoer, passend ontsloten zijn of als zodanig worden ontwikkeld."

Omgevingsverordening Gelderland

Artikel 2.3.3.1, eerste lid, van de Omgevingsverordening Gelderland luidt: "In een bestemmingsplan worden geen nieuwe locaties voor detailhandel mogelijk gemaakt die leiden tot een duurzame ontwrichting van de bestaande detailhandelsstructuur."

Het tweede lid luidt: "Voor zover er voor het betreffende gebied een regionale afspraak is gemaakt over de programmering van detailhandel, is de bestemming "Detailhandel" in een bestemmingsplan alleen mogelijk als deze ontwikkeling niet in strijd is met een door het college van gedeputeerde staten vastgestelde regionale afspraak."

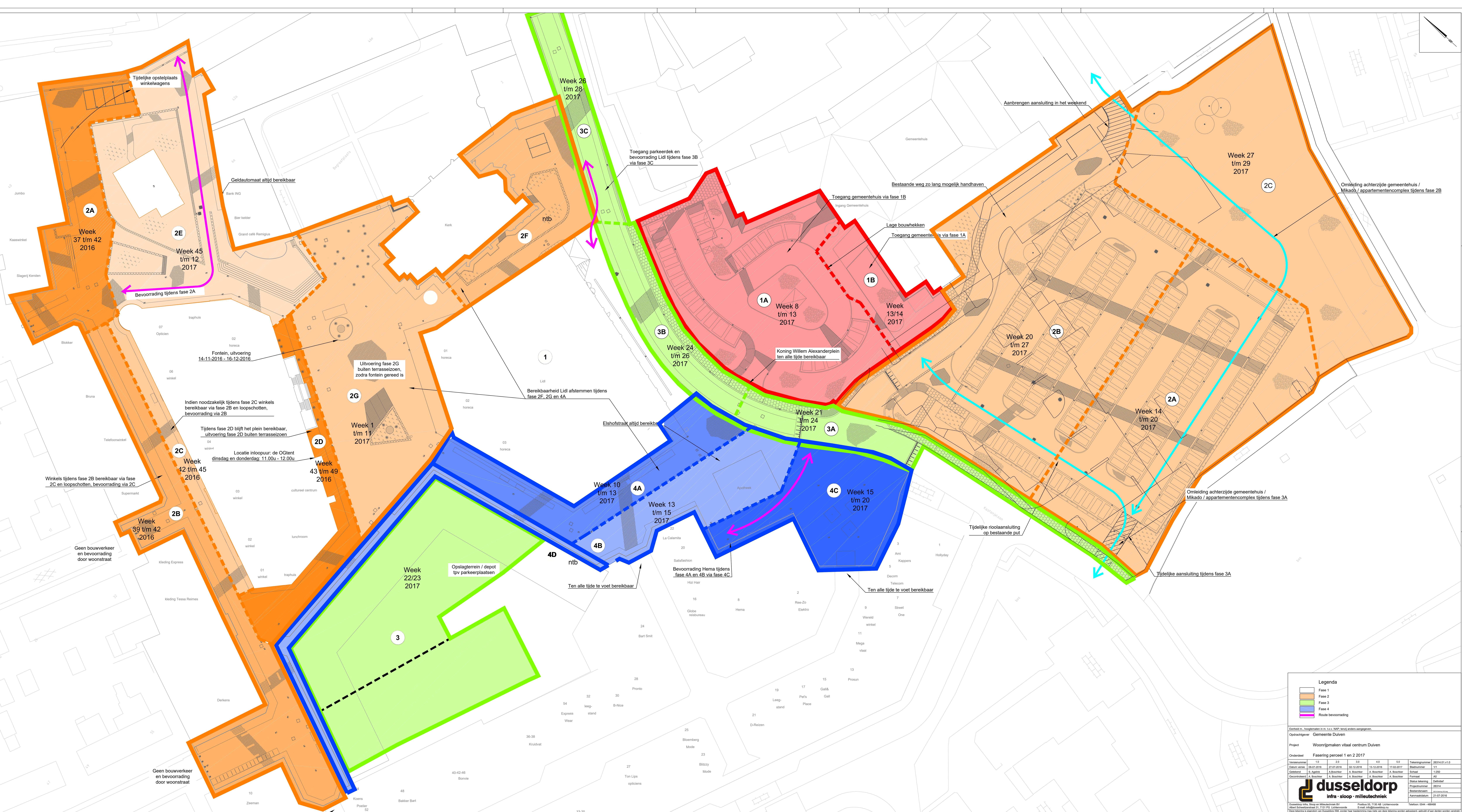
Het derde lid luidt: "In de plantoelichting wordt aangegeven hoe een nieuwe detailhandelontwikkeling zich verhoudt tot het bepaalde in het eerste lid en een eventuele intergemeentelijke samenwerking op het gebied van detailhandel."

Artikel 2.3.3.2, eerste lid, luidt: "In een bestemmingsplan kunnen detailhandelsvoorzieningen slechts op perifere detailhandellocaties worden toegestaan indien deze vanwege specifieke ruimtelijke eisen - volumineuze goederen - en veiligheidseisen binnenstedelijk moeilijk inpasbaar zijn."

Het derde lid luidt: "In aanvulling op het bepaalde in het eerste lid zijn op perifere detailhandellocales, grootschalige detailhandelvoorzieningen met een bovenlokale functie en een bruto vloeroppervlak van meer dan 1.500 m² slechts toegestaan als hierover regionale afstemming heeft plaatsgevonden."

Artikel 8.2.2, eerste lid, van de Omgevingsverordening Gelderland luidt: "Het bepaalde in Hoofdstuk 2 Ruimte van deze verordening is niet van toepassing op ten tijde van de inwerkingtreding van deze verordening reeds bestaande rechten."

Het tweede lid, aanhef en onder a, luidt: "Onder bestaande rechten als bedoeld in het eerste lid worden verstaan: een bestemmingsplan als bedoeld in deze verordening verstaan, inclusief de daarin opgenomen ontheffings-, wijzigings- en uitwerkingsmogelijkheden, voor zover dat plan onherroepelijk is, dan wel voor zover een ontwerp van dat plan ter inzage is gelegd voor het tijdstip van inwerkingtreding van deze verordening en daarop door het college van gedeputeerde staten geen zienswijze is ingediend."

Legenda

- Fase 1
- Fase 2
- Fase 3
- Fase 4
- Route bevoorrading

Bereikt in 1 halve minuut in t.o.v. NAB' (reached in 1 minute compared to NAB)

Opsiteerlocatie: Gemeente Duiven

De heer R.W.A. Kampschreur
Dorpstraat 55
6923 AD GROESSEN

Postbus 6, 6920 AA Duiven
Koning Willem-Alexanderplein 1, Duiven
Telefoon (0316) 27 91 11
Fax (0316) 27 92 79
www.duiven.nl
gemeente@duiven.nl
Facebook: /gemeenteduiven
Twitter: @gemeenteduiven
IBAN: NL98 BNGH 028 50 02 147
BIC: BNGHNL2G
KvK-nr: 09217727
BTW-nr.: 001202546B02

Uw brief van: 10 oktober 2016

Ons nummer: 16DV03277

Datum: 22 maart 2017

Kopie aan: archief / RWZ (YV) / Raad

Onderwerp: **bouwmogelijkheden locatie Loostraat 65 te Loo en locatie Dorpstraat 55 te Groessen**

Geachte heer Kampschreur,

In uw brief van 10 oktober 2016 geeft u aan, dat u met het college van Burgemeester en wethouders in gesprek wilt gaan over de bouwmogelijkheid van woonhuizen op de locatie Loostraat 65 te Loo, dan wel op de locatie Dorpstraat 55 te Groessen. Hierover berichten wij u als volgt.

In een eerder gesprek (d.d. 31 maart 2016) met de heer Velhorst en mevrouw Visser, medewerkers van de gemeente, heeft u aangegeven dat u geen genoegen neemt met de bouwmogelijkheid die u heeft op de locatie in Loo. U heeft toen ook aangegeven dat u de locatie Dorpstraat 55 wilt ontwikkelen naar woningen. Tijdens het gesprek is aangegeven dat voor de locatie aan de Loostraat 65 geldt, dat in ruil voor de sloop van alle bedrijfsopstallen maximaal twee woningen dan wel twee woongebouwen (met elk twee eenheden) mogen worden gerealiseerd conform het gemeentelijk functieveranderingsbeleid. Dit naar aanleiding van de raadstoezegging bij de vaststelling van de Structuurvisie Duiven 2015 (d.d. 28 september 2015). Tevens is aan u kenbaar gemaakt dat voor de locatie Dorpstraat 55 op dit moment geen mogelijkheden zijn, omdat het beleid van functieverandering naar wonen tot 2020 'on hold' is gezet door de raad.

In navolging van uw brief zijn er diverse contacten geweest tussen u en mevrouw Visser. U vraagt nogmaals aan de gemeente of er toch geen mogelijkheden tot woningbouw zijn voor beide locaties. U heeft als optie aangedragen de bouwmogelijkheid van de Loostraat 65 te willen realiseren aan de Dorpstraat 55, waarbij u bereid bent tot gedeeltelijke sloop van deze locatie.

In reactie hierop is in januari en maart 2017 ambtelijk aangegeven dat voor de gemeente de inhoud van het gesprek van 31 maart 2016 het uitgangspunt blijft. De gemeente heeft de verplaatsing van de bouwmogelijkheid van één woning van de locatie Loostraat 65 te verplaatsen naar de locatie Dorpstraat 55 onderzocht. In januari 2017 en op 14 maart 2017 is ambtelijk aangegeven dat dit tot de mogelijkheden behoort onder voorwaarde dat alle bedrijfsopstallen aan de Dorpstraat 55 worden gesloopt en dat de bouwmogelijkheid aan de Loostraat 65 wordt teruggebracht naar één woning. De bouw van meerdere woningen, zoals

door u gewenst is, behoort niet tot de mogelijkheden. Bij deze afweging zijn o.a. het functieveranderingsbeleid en de toekomstige woonvisie betrokken.

Telefonisch (d.d. 14 maart 2017) is u gevraagd of de gemeente uw brief als principeverzoek dient te beschouwen. U heeft aangegeven dat dit niet hoeft en dat een beantwoording per brief voldoende is.

Mocht u hierover toch een uitspraak van ons college willen, dan kunt u alsnog een principeverzoek indienen. Hierbij wordt opgemerkt dat aan het in behandeling nemen van het principeverzoek kosten zijn verbonden. Conform de legesverordening 2017 van de gemeente Duiven bedraagt dit € 2.780,65.

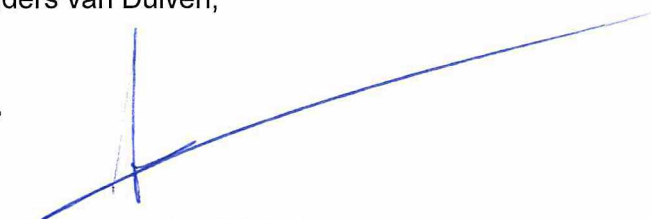
Heeft u naar aanleiding van deze brief vragen, dan kunt u contact opnemen met behandelend ambtenaar mevrouw Visser. Zij is telefonisch bereikbaar via nummer (0316) 279 217 en/of via de e-mail : y.visser@duiven.nl

Met vriendelijke groet,

Burgemeester en wethouders van Duiven,

ing. C.J. (Chris) Papjes
secretaris

drs. H.B.I. (Rik) de Lange
burgemeester

Van: Lonneke Bol - Voetman <l.bol@wrij.nl>
Verzonden: dinsdag 11 april 2017 14:25
Aan: Lonneke Bol - Voetman
Onderwerp: bericht voor alle fracties in de gemeenteraad over samenwerking inzake klimaatverandering
Bijlagen: gemeente en waterschap - samen schouders onder klimaatverandering.pdf; Pamflet-Naar-een-duurzaam-Nederland-2017.pdf; Investeringsagenda-voor-Kabinetsformatie-2017-Naar-een-duurzaam-Nederland-2017.pdf; 2017-02-17 klimaatbestendige-gemeenten (positionpaper).pdf

Mijnheer, mevrouw,

Graag verzoek wij u om bijgaande informatie door te geleiden naar alle fracties van de gemeenteraad.

De bedoeling:

Waterschap Rijn en IJssel wil het netwerk van het algemeen bestuur gebruiken om klimaat en water in de verkiezingsprogramma's van de gemeentepartijen te krijgen. Op dit moment worden de verkiezingsprogramma's geschreven voor de gemeenteraadsverkiezingen in 2018. Het is dus belangrijk om daar nu actief op in te spelen.

Volgend jaar zal een actie plaats vinden richting de formateurs van de gemeenten, zoals dat nu ook door Unie van Waterschappen, IPO en VNG is gedaan richting de formateur van het kabinet (zie de gezamenlijke investeringsagenda 'Naar een duurzaam Nederland' – zie onderaan de link). Bijgevoegde teksten kunnen door het algemeen bestuur gebruikt worden richting de gemeentelijke politieke partijen.

Vooruitlopend op contacten met onze algemeen bestuursleden, wordt de informatie bij deze alvast via de griffies verspreid aan de fracties van de gemeenteraden in het werkgebied van ons Waterschap Rijn en IJssel.

Met dank voor uw medewerking en met vriendelijke groet,

Lonneke Bol - Voetman
Medewerker bestuurlijk secretariële zaken

T: +31314369350 E: l.bol@wrij.nl

Liemersweg 2, 7006 GG - Postbus 148, 7000 AC Doetinchem
T: 0314-369 369 - F: 0314-343 258 - I: www.wrij.nl

---Proclamer De informatie in deze e-mail (inclusief de bijlagen) is uitsluitend bestemd voor het gebruik door de geadresseerde. Indien uit de aanhef of de inhoud blijkt dat dit bericht niet voor u bedoeld is, verzoeken wij u de afzender hiervan op de hoogte te stellen en het bericht te verwijderen. Waterschap Rijn en IJssel gebruikt e-mail niet als medium voor het aangaan van verplichtingen of rechtsbetrekkingen, tenzij anders is overeengekomen.

Email secured by Check Point

GEMEENTE EN WATERSCHAP: SAMEN SCHOULDERS ONDER KLIMAATVERANDERING

Hogere temperaturen, nattere winters, heftigere buien en kans op drogere zomers. Wateroverlast en hittestress komen steeds vaker voor. Zonder maatregelen kan dit leiden tot schade en slachtoffers. In deze maatschappelijke opgave werken gemeenten samen met andere betrokkenen aan oplossingen.

Leefbare steden en dorpen waarin goed met water en klimaat wordt omgegaan; dat is waar gemeenten voortdurend aan werken. De klimaatopgave is gekoppeld aan de openbare ruimte, gezondheid en economische kansen. Gemeenten en waterschappen hebben elkaar nodig om de klimaatveranderingen op te vangen. Ten aanzien van wateroverlast, droogte bestrijding, waterveiligheid en hittestress is het waterschap de belangrijkste partner voor de gemeente.

Met de omgevingswet in aantocht wordt van overheden een andere houding gevraagd. De burgers staat centraal en overheden wordt gevraagd nauwer samen te werken en de waarden in de leefomgeving samen te definiëren, ieder vanuit haar eigen rol en positie. Het waterschap wil graag samen met de gemeente invulling geven aan wat de omgevingswet van ons vraagt.

Waterschap, de natuurlijke samenwerkingspartner in de openbare ruimte

Achtergrond informatie:

-) *Pamflet van de VNG, Unie van Waterschappen en IPO over de investeringsagenda waarin energietransitie, klimaatadaptatie en circulaire economie centraal staan. Dit pamflet is toegestuurd naar de informateur van het kabinet.*
<https://www.uvw.nl/wp-content/uploads/2017/03/Pamflet-Naar-een-duurzaam-Nederland-2017.pdf>
-) *uitgebreide informatie over de investeringsagenda*
https://vng.nl/files/vng/20170310_investeringsagenda_voor_kabinetsformatie_2017_de_f.pdf
-) *positionpaper van de VNG waarin de VNG zich positioneert tav klimaatverandering*
<https://vng.nl/files/vng/publicaties/2017/20170217-klimaatbestendige-gemeenten.pdf>

Naar een duurzaam Nederland

Gemeenten, provincies
& waterschappen
presenteren:
**Investeringsagenda
voor Kabinetsformatie
2017**

energieneutraal, klimaatbestendig en circulair

**Gezamenlijke investeringsagenda van
gemeenten, provincies en waterschappen
voor de kabinetsformatie 2017**

Preambule

Dit gezamenlijke voorstel van gemeenten, provincies en waterschappen voor de kabinetsformatie 2017 is een investeringsagenda voor de ruimtelijk-fysieke pijlers van een duurzaam Nederland: **Energietransitie**, **Klimaatadaptatie** en **Circulaire economie**. Met deze investeringsagenda geven gemeenten, provincies en waterschappen aan hoe zij, elk vanuit hun eigen rol, gezamenlijk bijdragen aan deze urgente opgaven, en daar per jaar 28 miljard euro voor inzetten.

Wij vragen de rijksoverheid om zich met ons aan de aanpak van deze opgaven te committeren. Onze bijdrage kunnen wij effectiever leveren als het Rijk ons daarbij gericht faciliteert en verantwoordelijkheid neemt voor (inter)nationale opgaven. Deze agenda is daarmee een uitnodiging aan het Rijk, bedrijven en andere maatschappelijke partners om de gezamenlijk inzet te versterken. Gemeenten, provincies en waterschappen pakken de handschoen op. Voorliggende investeringsagenda bestaat uit een voorstel voor passages in het regeerakkoord, vervolgens een toelichting hierop en in de bijlage verdere concretisering.

Hans Oosters

Ank Bijleveld-Schouten

Jan van Zanen

Unie van
Waterschappen

Interprovinciaal
Overleg

Vereniging Nederlandse
Gemeenten

Voorstel voor passages in het regeerakkoord

Gemeenten, provincies en waterschappen stellen gezamenlijk voor de volgende passages in het regeerakkoord op te nemen. In bijgevoegde notitie lichten wij dit voorstel voor samenwerking met het Rijk nader toe.

Naar een duurzaam Nederland: energieneutraal, klimaatrobuust en circulair. Deze ingrijpende en tegelijkertijd kansrijke opgaven pakt het Rijk samen met decentrale overheden, bedrijven, burgers en maatschappelijke organisaties aan. Regionale energie-, klimaat- en grondstofstrategieën en uitvoeringsprogramma's maken deel uit van deze gezamenlijke nationale aanpak, waarbij Rijk en decentrale overheden de exacte omvang van de opgave nader in beeld brengen.

Voor Energietransitie:

- **Het Rijk start een Nationaal Programma Energietransitie met krachtige en verbindende regie, waarin de samenwerking met decentrale overheden, bedrijven en maatschappelijke organisaties meerjarig is geborgd.**

Het Rijk ontwikkelt samen met decentrale overheden financiële arrangementen, juridische kaders en andere maatregelen om investeringen door bedrijven, particulieren, maatschappelijke organisaties en overheidsorganisaties op lokaal en regionaal niveau te versnellen, de ontwikkeling van innovaties aan te jagen en de kansen voor de regionale economie te benutten.

Ter cofinanciering van investeringen van decentrale overheden stelt het Rijk een transitiefonds van 220 mln/j in, zodat maatschappelijk waardevolle, maar financieel onrendabele maatregelen gericht op energietransitie versneld kunnen worden gerealiseerd, bijvoorbeeld in verband met binnenstedelijke herstructurering en emissieloos (openbaar) vervoer.

Decentrale overheden krijgen de regie over de ruimtelijke inpassing van duurzame energieopwekking. Voor het organiseren van gezamenlijke uitvoeringskracht en kennisontwikkeling met decentrale overheden stelt het Rijk 55 mln/j beschikbaar.

Voor Klimaatadaptatie:

- **Om grote schade door een versnelde klimaatverandering te voorkomen, voegt het Rijk 230 mln/j (tot en met 2025) extra toe aan het Deltafonds.** Via het Deltaprogramma wordt geïnvesteerd in klimaatadaptatie-maatregelen in het regionale watersysteem en de bebouwde omgeving. Deze impuls wordt zo ingezet dat synergie ontstaat met de voorgenomen investeringen van gemeenten, waterschappen en provincies, zodat Nederland voor 2050 versneld is voorbereid op effecten van klimaatverandering. Voor het organiseren van uitvoeringskracht en kennisontwikkeling met decentrale overheden stelt het Rijk 20 mln/j beschikbaar.

Voor Circulaire economie:

- **'Nederland circulair in 2050' vereist een fundamentele verandering op economisch, sociaal-maatschappelijk en ecologisch gebied. Het Rijk continueert de samenwerking met decentrale overheden vanuit het rijksbrede programma 'Nederland circulair in 2050'.** Het Rijk faciliteert decentrale overheden met 5 mln/j om met regionaal gevestigde bedrijven en burgerinitiatieven regionale strategieën te ontwikkelen voor de realisatie van een circulaire economie. Op basis van positieve business cases investeert het Rijk met waterschappen en bedrijven in kansrijke pilots voor grondstoffenterugwinning.

I. Duurzaam Nederland: economische randvoorwaarden en kansen

Nederland is een prachtig en economisch sterk land. Om die kracht te behouden, staat de samenleving voor grote en tegelijkertijd kansrijke uitdagingen. Zoals de uitdaging om voldoende woningen in een veilige en leefbare woonomgeving te blijven bieden en een aantrekkelijk vestigingsklimaat te creëren met bruisende steden, een vitaal landelijk gebied en snelle, comfortabele verbindingen.

Ook al zijn deze uitdagingen al complex genoeg, de komende decennia komt daar de noodzaak bij om een CO₂-neutrale energievoorziening te realiseren, om ons tijdig aan te passen aan de versnelde klimaatverandering en om een circulaire economie te bewerkstelligen. Deze noodzakelijke transitie moeten een plek krijgen in onze leefomgeving en zullen voor iedereen direct merkbaar zijn in de directe leefomgeving en in de manier waarop mensen nu leven.

Een succesvolle energietransitie, klimaatadaptatie en circulaire economie zijn de randvoorwaarden voor onze welvaart en welzijn, maar bieden tegelijkertijd kansen op economische ontwikkeling. Deze transitie vereisen innovaties en forse investeringen. Dit levert werkgelegenheid op alle niveau's op. En, aangezien overal ter wereld samenlevingen voor dezelfde uitdagingen staan, zijn er tal van exportmogelijkheden.

Als decentrale overheden werken wij al intensief met het Rijk samen aan deze transitie. Via het Energieakkoord en de Energieagenda werken we aan de energietransitie, ter vervulling van het Klimaatakkoord van Parijs, via het Deltaplan en de Nationale adaptatiestrategie werken we aan klimaatadaptatie en via verschillende Green Deals en het recent gesloten Grondstoffenakkoord werken we aan een circulaire economie. In regionale proeftuinen experimenteren we bovendien met nieuwe vormen van interbestuurlijke samenwerking. Vanwege de urgentie van deze maatschappelijke opgaven en de kansen die wij zien, willen wij met dit voorstel de gezamenlijke aanpak intensiveren.

II. Lokaal en regionaal maatwerk vereist

Succesvolle energietransitie, klimaatadaptatie en circulaire economie vereisen inzet van de hele samenleving. De benodigde investeringen kunnen slechts voor een deel van overheden komen. Het is van cruciaal belang dat woningbouwverenigingen, particulieren en bedrijven ook investeren, om te beginnen in hun eigen bezit. Overheden kunnen die investeringsstroom aanjagen, faciliteren en ook verbinden met hun eigen investeringen in de leefomgeving. Bijvoorbeeld voor voldoende woningbouw, leefbare wijken, bereikbaarheid, landschap en verduurzaming.

Om de benodigde maatregelen tijdig, succesvol en in samenhang uit te voeren, is een florerend regionaal economisch systeem nodig waarin bedrijven, burgers, overheden, maatschappelijke organisaties en kennisinstellingen samenwerken. In dit gezamenlijke voorstel benoemen wij als gemeenten, provincies en waterschappen concreet hoe wij onze lokale en regionale slagkracht willen inzetten. Ook geven wij aan hoe het Rijk kan bijdragen deze inzet nog succesvoller te laten zijn.

Regionaal en lokaal schaalniveau is nodig voor een effectieve aanpak

De maatregelen voor energietransitie, klimaatadaptatie en circulaire economie worden voor een belangrijk deel op regionale of lokale schaal gerealiseerd. Op dat schaalniveau moeten deze opgaven ruimtelijk ingepast en verbonden worden met andere opgaven zoals vestigingsklimaat, stedelijke vernieuwing, landschap en mobiliteit, zodat 'werk met werk' gemaakt kan worden.

Lokale en regionale omstandigheden vereisen maatwerk. De uitdagingen verschillen van regio tot regio, soms zelfs van straat tot straat:

- Voor de energietransitie is het bijvoorbeeld nodig om bestaande woningen te isoleren en woonwijken aan te sluiten op een alternatief voor aardgas. Verder is het nodig om duurzame energieopwekking met een relatief groot ruimtebeslag (zoals zonnepanelen, windturbines en aardwarmte) in het landschap in te passen, netwerken geschikt maken voor decentrale opwekking, warmte van industrie te hergebruiken, nieuwe ondergrondse infrastructuur aan te leggen, innovaties aan te jagen en nieuwe verdienmodellen te ontwikkelen.
- Voor klimaatadaptatie is het bijvoorbeeld nodig om extra waterberging en afvoer te creëren, de opvangcapaciteit van het watersysteem te vergroten en meer stedelijk groen te realiseren tegen hittestress.
- Voor een circulaire economie is een combinatie nodig van bronmaatregelen, nieuwe (circulaire) business modellen en terugwinning van grondstoffen. De precieze combinatie is afhankelijk van de kenmerken van een regio of stad, zoals de regionaal gevestigde bedrijven, de inwoners en de aard van grondstoffenstromen.

Gemeenten, provincies en waterschappen zijn in staat samen met burgers, bedrijven en maatschappelijke partners op regionale en lokale schaal verbindingen te leggen en de benodigde uitvoeringskracht te organiseren. Investeren in energietransitie, klimaatadaptatie en een circulaire economie worden op die manier een vliegwiel voor meer welvaart en welzijn in een aantrekkelijke leefomgeving. De ingrijpende verandering in het leven van mensen die hoe dan ook gaat plaatsvinden, transformeert daardoor van een bedreiging en een last naar meer ruimtelijke kwaliteit en meer economische kracht.

III. Commitment aan resultaten

De inzet van de gemeenten, provincies en waterschappen is inhoudelijk gericht op de volgende resultaten:

A. Energietransitie: Nederland energieneutraal

De energietransitie vereist forse, maar uiteindelijk wel rendabele investeringen. Vooral door bedrijven, woningcorporaties en particulieren. De overheid kan haar gebouwen, terreinen en grondposities voor opwekking van hernieuwbare energie gebruiken. Als decentrale overheden faciliteren wij bedrijven en inwoners door belemmeringen weg te nemen, door te investeren in innovatie en door bewezen technieken te verspreiden en zo de aanwezige regionale economische kracht te benutten.

1. Realiseren van energiebesparende en alternatieve warmtevoorziening in de gebouwde omgeving

Gemeenten, provincies en waterschappen maken in regionale energiestrategieën keuzes voor energievoorziening op gebiedsniveau. Dit leidt tot energiebesparing, regionaal en lokaal gebruik van duurzame energie – zoals aanleg van warmtenetten –, een emissieloos mobiliteitssysteem en verduurzaming door (binnenstedelijke) herstructurering. Provincies zetten hun fondsen en subsidies in om nieuwe technieken te ontwikkelen en kansrijke bestaande technieken toe te passen in steden en dorpen. De komende jaren voeren decentrale overheden pilots uit met aardgasvrije en energieleverende wijken. Elke gemeente heeft in 2020 een planning voor aardgasvrije wijken. Het eigen (maatschappelijk) vastgoed is voor 2040 energieneutraal.

2. Opwekken en inpassen van duurzame energie

Gemeenten, provincies en waterschappen brengen kansrijke gebieden voor grootschalige opwekking in beeld. Wij organiseren gebiedsgericht draagvlak voor de ruimtelijke inpassing en ondersteunen (burger-) initiatieven voor duurzame energie. Bovendien benutten wij de potentie van eigen terreinen en grondposities voor opwekking van hernieuwbare energie, mits verenigbaar met onze kerntaken. Provincies ontwikkelen energielandschappen waarmee de potenties voor hernieuwbare energie worden benut. Gemeenten benutten de inzet van eigen gronden. Waterschappen benutten hun rioolwaterzuiveringsinstallaties, watergangen, poldergemalen en eigen terreinen; zij produceren als sector in 2020 minimaal 40 procent van het eigen energieverbruik en hebben de ambitie om in 2025 versneld energieneutraal te zijn.

3. Realiseren van CO₂-arme mobiliteit, industrie en landbouw

Gemeenten, provincies en waterschappen bevorderen een vermindering van de uitstoot van broeikasgassen bij bedrijven, onder meer door voorlichting en handhaving. Lokaal en regionaal dragen wij bij aan energiezuinige mobiliteit. Wij fungeren als launching customer voor innovaties in het openbaar vervoer en de weginfrastructuur, zoals zero-emissie bussen, laadpalen en energiezuinig asfalt. Provincies bevorderen duurzame landbouw en energieneutrale glastuinbouw.

B. Klimaatadaptatie: Nederland klimaatrobuust ingericht en gebouwd.

Gemeenten, provincies en waterschappen investeren op korte termijn om ervoor te zorgen dat Nederland zich tijdig aanpast aan de (versnelde) klimaatverandering, zodat de potentiële schade, die is ingeschat op 71 mrd tot 2050, wordt beperkt. Deze schade is het gevolg van bijvoorbeeld wateroverlast, watertekort, verzilting, bodemdaling en hittestress. Klimaatadaptatie heeft grote gevolgen voor de inrichting van de leefomgeving van mensen, maar kan tegelijkertijd een vliegwiel zijn voor andere ruimtelijke opgaven. Tegelijkertijd ligt er een grote verantwoordelijkheid bij de burgers en bedrijven om maatregelen op hun eigen terreinen te nemen.

4. Klimaatbestendig inrichten, bouwen en beheren

Op basis van gezamenlijk opgestelde regionale klimaatadaptatiestrategieën investeren waterschappen, provincies en gemeenten in het bebouwde gebied en in het watersysteem in het landelijk gebied. Bij de uitvoering wordt aandacht besteed aan de synergie van ieders investeringen. Daarnaast maken wij als gemeenten, provincies en waterschappen ons (maatschappelijk) vastgoed klimaatbestendig voor 2040.

5. Stimuleren van klimaatadaptatie door burgers en bedrijven

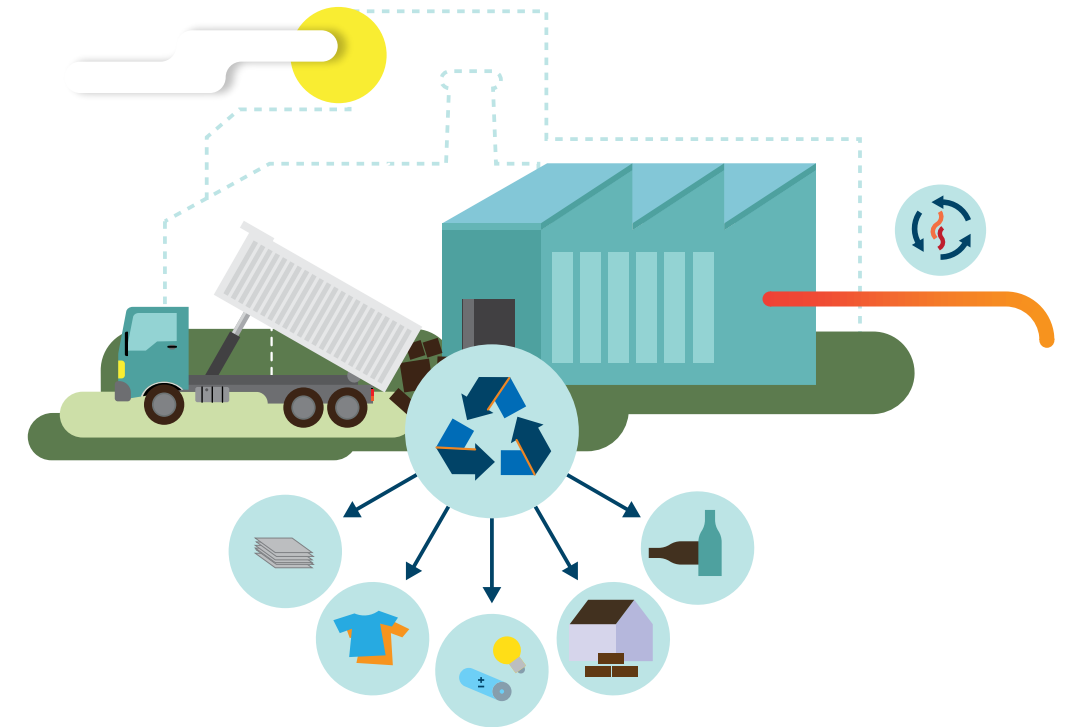
Met voorlichting, voorschriften en subsidies stimuleren de decentrale overheden burgers, woningcoöperaties, agrariërs en bedrijven om hun vastgoed en terreinen bestendig te maken tegen wateroverlast, droogte en hittestress.

6. Afremmen van en aanpassen aan bodemdaling

Wateroverlast wordt versterkt door bodemdaling. Dit vraagt om ruimtelijk beleid waarin kansen voor koppeling met andere functies zoals natuur en aangepaste bebouwing worden benut. Daarnaast hebben alle overheden gemeenschappelijk de taak om de opgave van bodemdaling in beeld te brengen en hiervoor een kennisagenda op te stellen.

C. Circulaire Economie: Nederland is in 2050 circulair

'Nederland circulair in 2050' vereist een (fundamentele) transitie op economisch, sociaal en ecologisch gebied. De wijze waarop deze transitie kan worden gerealiseerd, moet op het niveau van een regio of stad in beeld worden gebracht. Want de kansen en opgaven verschillen per stad en regio, afhankelijk van de aanwezige bedrijven, de inwoners, actuele grondstoffenstromen en de natuurlijke en sociale omstandigheden.

7. Realiseren van een circulaire economie

Gemeenten, provincies en waterschappen nemen het initiatief om in heel Nederland met regionaal gevestigde bedrijven, maatschappelijke organisaties en burgerinitiatieven regionale strategieën en uitvoeringsprogramma's te ontwikkelen voor de realisatie van een circulaire economie. Gegeven de omvang van de actuele woonopgave is circulair bouwen (renoveren en slopen) daarbij een prioriteit. Provincies stimuleren innovatie en het arbeidspotentieel met (revoluerende) fondsen en Human Capital-agenda's. Gemeenten en waterschappen zetten in 2050 het nog resterende afval en afvalwater waar mogelijk om in waardevolle grondstoffen.

IV. Gezamenlijke nationale aanpak met regionale uitvoeringsstrategieën

Een effectieve aanpak van energietransitie, klimaatadaptatie en circulaire economie vereist een combinatie van generieke maatregelen en specifieke maatregelen, aangepast aan lokale en regionale situaties. De dynamiek is voor elk van de opgaven verschillend en daarmee ook de wijze van samenwerking en aanpak. Wij zien de gezamenlijke aanpak in hoofdlijnen als volgt voor ons:

a. Langjarig commitment aan samenwerking en kennisontwikkeling

In een gezamenlijk Nationaal Programma Energietransitie, via het Deltaprogramma en de Nationale adaptatiestrategie en in het verlengde van het rijksbrede programma 'Nederland circulair', organiseren wij op nationaal, regionaal en lokaal niveau uitvoeringskracht. Wij werken gezamenlijk aan:

- het in beeld brengen van de exacte *omvang van de opgave* en de daarbij benodigde investeringen;
- *regionale strategieën en uitvoeringsprogramma's*;
- gezamenlijke *communicatie* gericht op bewustwording van de urgentie, realiteitsbesef en participatie;
- *kennisontwikkeling en kennisverspreiding* om knelpunten op te lossen en succesvolle innovaties te ontwikkelen en breder toe te passen, bijvoorbeeld over financiële belemmeringen, burgerinitiatieven, bodemdaling en regionale grondstofkringlopen.

b. Aanpassen regels en gebruiken bevoegdheden

Aangezien de benodigde transitie een ander gedrag van mensen en een andere inrichting van de omgeving vergen, zijn goede regels en handhaving daarvan nodig. Dit vraagt:

- *inzet van bevoegdheden*, zoals het ruimtelijk en juridisch mogelijk maken van duurzame energieopwekking op land, het proactief handhaven van de verplichting tot energiebesparende maatregelen en het stimuleren van circulair bouwen;
- *aanpassingen in wet- en regelgeving*, zoals voorschriften voor toekomstbestendig (energieneutraal, klimaatrobuust en circulair) bouwen, het afschaffen van de gasaansluitingsplicht in combinatie met het invoeren van een warmterecht, het beëindigen van de afval-status van waardevolle grondstoffen en fiscale regels af te stemmen op deze opgaven;
- *het nationaal en internationaal nemen van verantwoordelijkheid*, bijvoorbeeld door wind op zee te realiseren en een 'level playing field' te creëren met een goed functionerend 'Emission Trading System' (ETS).

c. Investeringsmiddelen: zelf investeren en private investeringen faciliteren

Bij klimaatadaptatie moeten de benodigde investeringen primair worden opgebracht door overheden. Bij energietransitie en circulaire economie gaat het vooral om het versnellen van private investeringen. De daarvoor benodigde intensivering brengen provincies, gemeenten en waterschappen gezamenlijk tot stand door middel van:

- *Structurele investerings- en inkoopbudgetten* inzetten conform de doelen van energieneutraal, klimaatrobuust en circulair (voor decentrale overheden gaat het dan om 28 miljard/jaar).
- *Financiële arrangementen* in samenwerking met Invest-NL, het Europese Fonds voor Strategische Investerings (EFSI), regionale ontwikkelingsmaatschappijen (ROM's), de Bank Nederlandse Gemeenten (BNG) en de Nederlandse Waterschapsbank (NWB). Deze arrangementen leiden tot een versnelling van private en publieke investeringen in de energietransitie en de circulaire economie. Decentrale overheden doen dit bijvoorbeeld door revolverende fondsen (700 mln), lokale subsidies, gebiedsgerichte voorfinancieringen, differentiatie in lokale tarieven en het opschalen van kleinschalige initiatieven.

- *Extra investeringen* in verduurzamingsopgaven rond binnenstedelijke herstructurering en mobiliteitssystemen, en klimaatadaptatie in de bebouwde omgeving en het regionale watersysteem. En ook door te investeren in regionale innovatie en arbeidsmarkt, waarbij het Rijk extra budget biedt voor de benodigde versnelling.

De aangeboden inzet van gemeenten, provincies en waterschappen en de gewenste inzet van het Rijk zijn in de bijlage uitgewerkt in concrete actiepunten.

d. Governance: organiseren van de samenwerking passend bij de opgave

De voorgestelde aanpak vraagt om een effectief samenwerkende overheid die zich richt op wat nodig is. Elke opgave is verschillend en elke overheid speelt hierbij een eigen rol. Met dit voorstel voor een gezamenlijke agenda bieden wij als decentrale overheden één gezamenlijk aanspreekpunt; daarbij doen wij een beroep op ontkokerde rijksinzet. Aangezien er tussen energietransitie, klimaatadaptatie en circulaire economie verschillen zijn in dynamiek, tempo en marktverhoudingen hebben wij voor elk van deze opgaven specifieke gedachten over de governance:

- **Energietransitie:** de governance in een gezamenlijk Nationaal Programma werken wij graag samen met het Rijk, bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties uit. Gelet op de looptijd van deze transitie vinden wij meerjarige borging van groot belang. Vanwege de noodzaak tot een gecoördineerde inzet van nagenoeg de hele samenleving benadrukken wij het belang van krachtige en verbindende regie. Bij regionale energie-strategieën denken wij op dit moment aan het volgende:
 - Wij ontwikkelen de strategieën landsdekkend samen met het Rijk, bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties en inwoners. Planning: analyse en eerste uitvoeringsprogramma's in 2018; voorkeursstrategieën en uitvoeringsprogramma's uiterlijk in 2021;
 - Tijdens de ontwikkeling van de regionale energiestrategieën en uitvoeringsprogramma's voeren we in elk geval de maatregelen uit die voortvloeien uit het Energieakkoord en het Klimaatakkoord van Parijs. Ook nemen we direct maatregelen die in elk scenario goed zijn, zoals bevorderen van energiebesparing bij bedrijven en huishoudens;
 - Op langere termijn, richting 2050, werken we aan adaptieve voorkeursstrategieën.

Op deze manier gaan we direct aan de slag én spelen wij in op nieuwe ontwikkelingen. Het gezamenlijke Nationale Programma moet diezelfde flexibiliteit kennen.

- **Klimaatadaptatie:** voor de samenwerking van decentrale overheden en Rijk kunnen het Deltaprogramma en de Nationale Adaptatiestrategie worden benut. Binnen deze kaders stellen decentrale overheden regionale klimaatadaptatiestrategieën en uitvoeringsprogramma's op, afgestemd op regio-, wijk- en straatniveau. Daarbij wordt synergie gezocht met andere ruimtelijke ontwikkelingen rond verstedelijking en natuur.
- **Circulaire economie:** decentrale overheden en Rijk werken samen aan de uitwerking van de ambities uit het Grondstoffenakkoord en het rijksbrede programma 'Nederland circulair in 2050'. Gemeenten, provincies en waterschappen nemen het initiatief tot regionale grondstofstrategieën en uitvoeringsprogramma's. Voor de transitie naar een circulaire economie moet het voor marktpartijen helder zijn waar zij op kunnen rekenen. Dit vereist meerjarig commitment en verbindende regie.

V. Investeringsstrategie

De gezamenlijke inhoudelijke aanpak wordt mede mogelijk gemaakt door de volgende investeringsstrategie:

1. Toekomstbestendig inzetten van reguliere investeringsuitgaven en inkoop

Decentrale overheden besteden jaarlijks 28 miljard euro aan investeringen, inkoop, onderhoud en aanbestedingen, hoofdzakelijk in het fysieke domein. Als decentrale overheden committeren wij ons eraan dat wij vanaf 2018 waar mogelijk kiezen voor energieneutrale, klimaatbestendige en circulaire oplossingen en toepassingen.

2. Versnellen, intensiveren en investeren

De opgave om voor 2050 een energieneutraal, klimaatbestendig en circulair Nederland te realiseren, vereist grote investeringen, zowel van bedrijven en particulieren als van overheden. De omvang van de investeringsopgave moet de komende jaren door het Rijk, decentrale overheden, bedrijven en maatschappelijke organisaties in beeld worden gebracht. De opgaven zijn echter dermate urgent dat wij als decentrale overheden nu al een versnelling willen initiëren. Wij willen alle kansen die zich voordoen om toekomstbestendige maatregelen in te passen, alvast benutten.

a. Versnellen energietransitie

De energietransitie vereist primair investeringen van marktpartijen en particulieren. De omvang van de benodigde publieke en private investeringen is in de orde van miljarden en moet de komende periode door het Rijk en de decentrale overheden samen in beeld worden gebracht. Deze zijn op zichzelf grotendeels renderend, zeker met nieuwe financieringsarrangementen. Decentrale overheden dragen bij aan de versnelling van de energietransitie door uitvoeringskracht en financiële arrangementen te organiseren. Een voorbeeld zijn revolverende fondsen gericht op het ontwikkelen van innovaties en het opschalen van kleinschalige initiatieven (ca. 700 mln). De versnelling wordt ook bevorderd door gebiedsgerichte voorfinanciering en het financieren van onrendabele toppen bij herstructureringsopgaven en de transitie naar een emissieloos mobiliteitssysteem.

Ter cofinanciering van deze investeringen vragen wij het Rijk een transitiefonds van 220 mln p/j in te stellen voor cofinanciering van onrendabele verduurzamingsopgaven in het stedelijk en landelijk gebied, bijvoorbeeld in verband met binnenstedelijke herstructurering en emissieloos (openbaar) vervoer, waarbij ook nieuwe verdienmodellen worden ontwikkeld. Wij investeren ook in eigen gebouwen, installaties en terreinen om deze energieneutraal of zelfs energieleverend te maken. De waterschappen hebben de ambitie om in 2025 als sector 100 procent energieneutraal te zijn.

Voor de organisatie van lokale en regionale uitvoeringskracht en kennisontwikkeling zetten wij als decentrale overheden eigen middelen in. Voor de beoogde versnelling is ten minste 55 mln/j extra nodig voor de samenwerking tussen Rijk en regio binnen het Nationale Programma, voor de regionale energiestrategieën en uitvoeringsprogramma's en voor het ontwikkelen en delen van kennis. De voor de uitvoering bij afzonderlijke decentrale overheden benodigde extra capaciteit is niet in de kosteninschatting opgenomen en moet bij het opstellen van regionale uitvoeringsagenda's betrokken worden. Omdat de transitieopgaves veel zullen vragen van onze eigen decentrale uitvoeringskracht, is het van belang dat de bestaande financiële mogelijkheden van de decentrale overheden niet worden belast met een efficiencykorting.

b. Intensiveren klimaatadaptatie

De effecten van klimaatverandering treden sneller op dan voorzien. De extra opgave voor de waterschappen is berekend op 500 mln in totaal. Waterschappen willen deze extra opgave samen met het Rijk in 2025 gerealiseerd hebben, dat betekent 60 mln/j. Van het Rijk wordt gevraagd tot en met 2025 30 mln/j bij te dragen.

Ook gemeenten investeren intensief in klimaatadaptatie van het bebouwd gebied. Aan het Rijk wordt gevraagd in ieder geval de huidige inzet van gemeenten van ten minste 200 mln/j, specifiek gericht op beperking van de wateroverlast, te verdubbelen door extra middelen toe te voegen aan het Deltafonds voor ruimtelijke adaptatie. In de uitvoering is aandacht voor de synergie tussen de investeringen in het regionaal watersysteem, de bebouwde omgeving en de provinciale investeringen in natuur.

Voor de realisatie van gezamenlijke regionale klimaatadaptatiestrategieën, lokale en regionale uitvoeringskracht en kennisontwikkeling is 20 mln/j extra nodig, plus een eenmalige investering voor een early warning centre bij het KNMI.

c. Investeren in circulaire economie

Het daadwerkelijk realiseren van een circulaire economie vraagt om investeringen in kennis, innovatie en opschaling naar de praktijk. Hiervoor is naar onze inschatting aanvankelijk 5 mln/j nodig, maar ook hierbij geldt dat de omvang van de publieke opgave gezamenlijk in beeld moet worden gebracht. De waterschappen willen met marktpartijen en het Rijk business cases opstellen voor terugwinning van grondstoffen en als deze een positieve uitkomst hebben ook daadwerkelijk grondstoffenfabrieken bouwen. Hiervoor wordt aan het Rijk een eenmalige investeringsimpuls gevraagd van maximaal 17 mln.

3. Randvoorwaarden voor decentrale investeringen

Om de beoogde investeringen te kunnen doen en in combinatie met rijksbudgetten werk met werk te maken, moet voor ons als decentrale overheden aan enkele randvoorwaarden zijn voldaan: voldoende EMU-tekortruimte, wegnemen van fiscale belemmeringen, meer flexibiliteit in het decentrale belastinginstrumentarium en de mogelijkheid om integrale gebiedsgerichte afspraken te maken over investeringen.

4. Samenvattend overzicht gevraagde minimale van het Rijk

De precieze omvang van de opgaven en benodigde investeringen moet de komende periode door het Rijk en de decentrale overheden samen in beeld worden gebracht. De urgentie van de opgaven vereist een versnelling van de inzet van de gezamenlijke overheden en daarmee nu een extra financiële inzet voor de eerstkomende jaren. Met het oog daarop stellen wij in deze investeringsagenda voor dat het Rijk minimaal de volgende aanvullingen levert op de investeringen die decentrale overheden doen voor regionale en lokale maatregelen:

Energietransitie:

- Transitiefonds (o.a. binnenstedelijke herstructurering en emissieloos vervoer): 220 mln/j
- Organiseren van uitvoeringskracht en kennisontwikkeling: 55 mln/j

Klimaatadaptatie:

- Watersysteem: 30 mln/j
- Gebouwde omgeving: 200 mln/j
- Organiseren van uitvoeringskracht en kennisontwikkeling: 20 mln/j

Circulaire economie:

- Organiseren van uitvoeringskracht en kennisontwikkeling: 5 mln/j
- Grondstoffenwinning uit afvalwater: eenmalig 17 mln

Bijlage bij ‘Naar een duurzaam Nederland’

Gezamenlijke investeringsagenda ten behoeve van de kabinetsformatie 2017 van gemeenten, provincies en waterschappen

A. Energietransitie

De ‘nationale opgave’ om tot een energieneutraal Nederland te komen, is niet alleen een ingewikkelde technische operatie, maar vereist ook een sociaal-maatschappelijke transformatie. De transitie gaat zichtbaar en voelbaar impact hebben op ieders directe leefomgeving: er ontstaan nieuwe energielandschappen zowel in het landelijk als stedelijk gebied. Het dagelijks leven van mensen moet meebewegen met de fysieke en technische veranderingen in het energiesysteem. De opgave vraagt om uitvoeringskracht én draagvlak, om concrete projecten én om een maatschappelijke transitie in de openbare ruimte, bij bedrijven, in het onderwijs en in ieders directe leefomgeving.

Gemeenten, provincies en waterschappen zetten zich gezamenlijk, op regionaal niveau, in voor de versnelling van de energietransitie. Wij kunnen burgers, bedrijven en maatschappelijke partners op concrete projecten met elkaar verbinden. Ook leggen wij de verbinding met andere vraagstukken en kansen zoals innovatie. Wij zorgen voor een bredere toepassing van bewezen technieken vanuit onze regionale economie, woningbouw, mobiliteit, leefbaarheid, klimaatadaptatie en landschap.

Speerpunten van onze inzet zijn:

1. Realiseren van energiebesparing en een alternatieve warmtevoorziening in de gebouwde omgeving

Belangrijk opgave binnen de regionale energiestrategieën is de transitie naar een energieneutrale gebouwde omgeving. Er liggen kansen voor de regionale economie zoals energieneutraal bouwen, woningen isoleren, daken voorzien van zonnepanelen en benutten van thermische energie uit bijvoorbeeld oppervlaktewater. Ondernemers en kennisinstellingen worden uitgedaagd om mee te denken over koppelingen met andere maatschappelijke uitdagingen en de benodigde sociale transitie.

Concrete inzet van decentrale overheden

Verduurzamen van de warmtevoorziening

Een belangrijk onderdeel van de energiestrategie in het gebouwde gebied is de verduurzaming van de warmtevoorziening, als integraal onderdeel van de energievoorziening:

- Gemeenten en provincies maken – als onderdeel van de gebiedsgerichte analyse van de regionale energiestrategie – samen met bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties een integrale keuze voor de warmte- en elektriciteitsvoorziening op gebiedsniveau. Dit leidt tot een aantal vervolgstappen rond duurzame energiesystemen, waarbij energiebesparingskeuzes (energieneutraliteit) en kansen voor duurzame energieopwekking en energieopslag bij elkaar komen. Planning: analyse en eerste uitvoeringsprogramma's in 2018; complete strategie en uitvoeringsprogramma in 2021.
- Provincies en gemeenten stellen warmteplannen op waarin de vraag en het aanbod van warmte op regionaal niveau zijn geïnventariseerd en gekoppeld aan kansen voor uitfasering van aardgas op regionaal en lokaal niveau. Provincies en gemeenten borgen de keuzes uit de warmteplannen via hun omgevingsvisies en -plannen.
- Waterschappen stellen hun restwarmte ter beschikking voor decentrale netwerken.
- Waterschappen onderzoeken met Rijkswaterstaat de mogelijkheden om thermische energie te winnen uit oppervlaktewater en om dit door pilots te stimuleren.

Energieleverende wijken

- Gemeenten en provincies organiseren met marktpartijen de aanleg van energieleverende, aardgasvrije wijken met de volgende tussendoelen:
 - elke gemeente heeft in 2020 ten minste een planning voor ‘aardgasvrije’ wijken vastgesteld;
 - energieopslag is in 2030 geïntegreerd in nieuwbouw.
- Gemeenten organiseren een gebiedsgerichte aanpak van bestaande wijken.
- Gemeenten maken prestatieafspraken met woningbouwcorporaties, aansluitend op de planning voor aardgasvrije wijken. Dit betreft concrete plannen wanneer en op welke locaties de corporaties een energieneutrale woningvoorraad realiseren.
- Provincies investeren in de regionale economie ter bevorderen van innovaties gericht op energiebesparing en opwekking van duurzame energie.
- Gemeenten stimuleren particuliere eigenaren en huurders tot energiebesparing. Dit gebeurt door middel van lokale energieloketten, communicatiestrategie en voorlichting voor en door inwoners, ondersteuning bij burgerinitiatieven, versnelde procedures, aangepaste OZB-tarieven en (voor)financieringsmogelijkheden voor verduurzamingsmaatregelen.
- Als decentrale overheden zijn wij ons bewust van de sociale vraagstukken (lasten en lusten) van de energietransitie. Wij zetten ons in voor het zoveel mogelijk ontzorgen en betrekken van maatschappelijke partners, initiatieven en burgers en hebben aandacht voor een potentieel ongelijke verdeling van lasten en lusten.

Energieneutraal maatschappelijke vastgoed

- Gemeenten, provincies en waterschappen investeren in en renoveren het eigen en het maatschappelijk vastgoed waarvoor zij verantwoordelijk zijn, zoals scholen, zwembaden, buurthuizen, sportaccommodaties. Doel is dat dit vastgoed:
 - in 2025 label A heeft en volledig duurzaam wordt ingekocht;
 - in 2040 energieneutraal is en dat nieuwbouw en renovatie circulair plaatsvinden.
- In totaal betreft dit bijna 50 miljoen vierkante meter oppervlak.

Gewenste inzet van het Rijk

Faciliteren uitfasering aardgas

- Als onderdeel van het Nationaal Programma Energietransitie formuleren Rijk en decentrale overheden een plan van aanpak voor uitfasering van aardgas.
- De volgens de Gaswet verplichte aansluiting op het aardgasnetwerk bij nieuwbouw wordt omgevormd tot een warmterecht. Gemeenten krijgen de bevoegdheid om gebiedsgericht warmtevoorzieningen voor te schrijven.
- De beheerders van warmte-, gas- en elektriciteitsnetten krijgen mogelijkheden om de regionale en lokale netwerken aan te passen en aan te leggen.

Aanscherpen regelgeving

- De voorschriften voor nieuwe bebouwing worden aangescherpt. Aanvullend op het reeds bestaande voorschrift dat vanaf 2022 energieneutraal moet worden gebouwd, komt er een verplichting tot opslag van opgewekte energie.
- Verkoop van huurwoningen aan particulieren is alleen nog mogelijk als de woning ten minste energielabel C heeft.
- Woningcorporaties worden verplicht om in 2023 minimaal 5 procent, in 2030 minimaal 25 procent en in 2050 de gehele woningvoorraad energieneutraal te hebben gemaakt, waarbij deze verplichtingen aangescherpt kunnen worden als de voortgang of innovaties daartoe aanleiding geven.

Financieringsarrangementen

- Gezamenlijk ontwikkelen van financieringsarrangementen om het energieneutraal maken van woningen te versnellen. Zo nodig wordt de wet- en regelgeving aangepast, om bijvoorbeeld de mogelijkheid tot differentiatie in lokale belastingtarieven, cofinanciering en revolverende fondsen mogelijk te maken.
- Gezamenlijk oplossingen vinden voor het risico op een ongelijke verdeling van de lusten en de lasten van de energietransitie, bijvoorbeeld door huurstijgingen. En financieringsarrangementen ontwikkelen om te zorgen dat alle woningeigenaren kunnen verduurzamen.
- Zorgen voor voldoende investerend vermogen van woningcorporaties om de verduurzaming van hun woningvoorraad te versnellen.
- Aanpassen van de normbedragen voor scholen om verduurzaming van scholen te faciliteren.

Met communicatie het gevoel van urgentie versterken

- Om de bijdrage en participatie van particulieren bij energiebesparing en duurzame opwekking te vergroten, en ook om burgers voor te bereiden op de gevolgen van de transitie naar een nieuw energiesysteem komen er communicatiecampagnes gericht op burgers en bedrijven. Deze worden door het Rijk samen met decentrale overheden, maatschappelijke partners en bedrijfsleven ontwikkeld en uitgevoerd.

2. Opwekken en inpassen van duurzame energie

Duurzame energieproductie kent doorgaans een groter ruimtebeslag dan fossiele energie en vraagt ruimte in het landschap. Dit brengt uitdagingen met zich mee voor de ruimtelijke inpassing: een landschappelijk ontwerp in relatie tot andere functies op een specifieke plek, zoals natuur, landbouw, infrastructuur, wonen, werken en recreëren, zodat de combinatie van functies ruimtelijke meerwaarde geeft. Om toegang te kunnen krijgen tot financiering door institutionele beleggers is professionalisering van burgerinitiatieven noodzakelijk.

Concrete inzet van decentrale overheden

Ondersteunen van (burger-)initiatieven

- Gemeenten bevorderen met gerichte begeleiding de professionaliteit van burgerinitiatieven voor de opwekking van duurzame energie.
- Provincies bundelen burgerinitiatieven op regionaal niveau, zetten energiefondsen in voor de bredere toepassing van hernieuwbare energie en bemiddelen tussen burgerinitiatieven en institutionele beleggers.
- Gemeenten experimenteren met lagere, uitgestelde en/of groene leges voor initiatieven voor de opwekking van duurzame energie. Dit houdt bijvoorbeeld in dat er geen leges worden geheven bij duurzame projecten, dat installaties niet worden opgeteld bij de bouwsom of dat er alleen leges worden geheven over de constructies voor zonnepanelen en niet over de panelen zelf.
- Waterschappen stellen hun 'assets', zoals terreinen van rioolwaterzuiveringen, poldergemalen, dijken en watergangen beschikbaar voor initiatiefnemers die duurzame energie gaan opwekken, mits dit verenigbaar is met hun kerntaken op het gebied van veiligheid en ecologie.
- Waterschappen zijn *launching customer* bij innovaties voor energiebesparing en toepassing van duurzame energie in het waterbeheer, zoals drijvende zonnepanelen, energiezuinige poldergemalen en technologieën voor biogas.

Landschappelijk ontwerpen/ ruimtelijk inpassen

- Decentrale overheden hanteren bij de ontwikkeling van regionale energiestrategieën een ontwerpende aanpak voor energielandschappen waarin hernieuwbare energie gekoppeld wordt aan andere maatschappelijke opgaven zoals waterberging, verduurzaming van de landbouw en sanering van asbestdaken.
- Decentrale overheden organiseren op lokaal respectievelijk regionaal schaalniveau gebiedsgericht draagvlak door maatschappelijke dialogen en ontwerpend onderzoek gericht op verbetering van de leefbaarheid respectievelijk versterking van de landschappelijke kwaliteit.
- Provincies en gemeenten verankeren ruimtelijke keuzes uit de regionale energiestrategieën gericht op duurzame energieopwekking en (warmte-)netten in omgevingsvisies, verordeningen en omgevingsplannen.

Zelf duurzame energie produceren

- Decentrale overheden benutten de potentie van eigen terreinen en grondposities voor opwekking van hernieuwbare energie.
- Waterschappen hebben de ambitie in 2020 minimaal 40% van het eigen energieverbruik zelf te produceren en in 2025 energieneutraal te zijn. Zij zetten daarvoor de eigen terreinen en assets maximaal in voor het opwekken van hernieuwbare energie.

Gewenste inzet van het Rijk

Regelgeving ter stimulering van opwekking door burgers en bedrijven

- De salderingsregeling wordt omgebouwd tot een instrument dat recht doet aan de wens tot versnelling van de energietransitie (en die niet in de weg zit). Belangrijk is dat het enthousiasme voor duurzame energieopwekking behouden blijft zodat burgers en bedrijven duurzame energie kunnen en willen blijven opwekken.
- Wet- en regelgeving maken het mogelijk dat bedrijven en organisaties op eigen terrein geproduceerde duurzame energie of restwarmte direct aan het omliggende gebied mogen leveren. Dit is een verbreding naar regio's in plaats van postcode-omgevingen.

Regelgeving ter ondersteuning van energieproductie door waterschappen

- De doelstelling van de opwekking van duurzame energie door de waterschappen wordt gefaciliteerd door belemmeringen in wet- en regelgeving (waaronder de vennootschapsbelasting en de toegang tot de stimuleringsregeling SDE+) weg te nemen.

Delen van kennis

- Ter bevordering van de opwekking van duurzame energie zorgt het Rijk voor een goede beschikbaarheid van relevante datasets, bijvoorbeeld door de ontwikkeling van een open source energie-atlas en methodiekontwikkeling voor CO₂-effectbepaling.
- Het Rijk verzamelt en analyseert de kennis van en ervaring met het ondersteunen van energiecorporaties en burgerinitiatieven en faciliteert het delen ervan.

3. Realiseren van CO₂-arme mobiliteit, industrie en landbouw

Buiten de gebouwde omgeving vormen (auto-)verkeer, industrie en landbouw belangrijke bronnen van CO₂-uitstoot. Een effectieve aanpak bestaat uit een mix van gebiedsgerichte oplossingen en wet- en regelgeving.

Concrete inzet van decentrale overheden

Benutten van kansen bij bedrijven

- Provincies en gemeenten waarborgen via ruimtelijke ordening op basis van warmteplannen de benutting van restwarmte door bedrijven en particulieren.
- Provincies zetten ten behoeve van de ontwikkeling van het MKB en de regionale economie innovatiefondsen in (700 mln) en creëren innovatieve pilots (living labs), zoals energie uit water in Zeeland en de uitrol van zonne-energie in Utrecht.
- Provincies en gemeenten ondersteunen lokale initiatieven, energiebedrijven en branches om tot energiebesparingspakketten te komen en koppelen deze pakketten aan institutionele beleggers.
- Gemeenten en provincies intensiveren op coachende wijze de handhaving van de energiebesparingsplicht. In de praktijk blijkt een kleine extra handhavingsinspanning al flinke resultaten op te leveren.

Bevorderen van energiezuinige mobiliteit en smart mobility

- Provincies vormen regionale coalities met bedrijven en maatschappelijke instellingen ter verbetering van de ketenmobiliteit, bijvoorbeeld door het openbaar vervoer en de stimulering van fietsgebruik goed op elkaar aan te laten sluiten.
- Provincies en gemeenten stemmen mobiliteit en ruimtelijke ordening op elkaar af.
- Provincies en gemeenten realiseren in samenwerking met Rijkswaterstaat, bedrijven en maatschappelijke organisaties efficiënte verbindingen van deur-tot-deur.

Optreden als launching customer in openbaar vervoer en weginfrastructuur

- Provincies committeren zich in de concessieverlening voor openbaar vervoer aan zero-emissie in 2030. In Noord-Brabant rijdt inmiddels de grootste emissievrije busvloot van Europa.
- Provincies stimuleren door middel van innovatiefondsen energieleverende wegdekken en investeren in de toepassing hiervan. In Noord-Holland is een fietspad ontwikkeld dat zonlicht omzet in elektriciteit, dit wordt nu onder meer ook in Groningen toegepast.
- Provincies realiseren energie- en kostenbesparing door standaardisering van asfaltsoorten.

Stimuleren van CO₂-arme landbouw

- Provincies en waterschappen stimuleren innovatie en technologische ontwikkeling, mede gericht op waterbewust ondernemen.
- Provincies ontwikkelen samen met de glastuinbouw visies op verduurzaming en een energieneutrale energievoorziening. Provincies ondersteunen deze visies met investeringen in onder meer geothermie.

Gewenste inzet van het Rijk

Uitvoeren van nationale verantwoordelijkheden

- Het Rijk draagt in zijn verantwoordelijkheid voor de scheepvaart, de luchtvaart en in de wet- en regelgeving voor het personenvervoer bij aan een vermindering van de uitstoot in deze sectoren.
- ETS-bedrijven vormen een kleine groep bedrijven die ongeveer 80 procent van de energie in Nederland verbruiken. Om deze sector te stimuleren hun energieverbruik te beperken, zet het Rijk zich in Europees verband in voor een goed werkend Emission Trading System (ETS) voor CO₂-uitstoot.

Aanpassen wet- en regelgeving

- Het Rijk bouwt de grootverbruikerskorting in de energiebelasting af ten gunste van innovaties en investeringen in energiebesparing en duurzaam energiegebruik.
- De huidige verplichting om energiebesparingsmaatregelen te nemen die zich binnen 5 jaar terugverdienen, wordt vervangen door verplichte Erkende Maatregelen Lijsten om energievervalsing en klimaatschade te voorkomen. De erkende maatregelenlijst kan hiervoor als uitgangspunt dienen.
- Bovenop het minimum maatregelenpakket wordt een jaarlijkse energiebesparingsplicht van 1 à 2 procent ingevoerd.

Bieden van financieringsarrangementen

- Het Rijk besteedt in het topsectorenbeleid aandacht en middelen aan regionale ecosystemen en de rol van het midden- en klein bedrijf daarin, zodat innovaties maximaal worden gestimuleerd.

B. Klimaatadaptatie

Het klimaat verandert. Dat merken we nu al, maar de effecten zullen in de toekomst toenemen. Het wordt in de toekomst warmer, het regent vaker en harder en de intensiteit van onweer en hagel neemt toe. De effecten van klimaatverandering zijn echter breder dan directe overlast ten gevolge van hitte, droogte, wateroverlast en (extra) bodemdaling. Er zijn ook gevolgen voor de volksgezondheid, de energievoorziening, ICT, transport en infrastructuur, landbouw en visserij en natuur. Bij ongewijzigd beleid loopt de geschatte schade tot 2050 op tot 71 miljard euro, volgens een onderzoek van Deltares uit 2012.

In het Deltaprogramma is in 2015 afgesproken dat klimaatbestendig inrichten uiterlijk in 2020 integraal onderdeel is van het overheidsbeleid en dat Nederland in 2050 klimaatbestendig is. Vanwege de lange investeringscycli in de fysieke leefomgeving, zoals de lange technische levensduur van rioleringen en gebiedsinrichting, is klimaatbestendig investeren op korte termijn van groot belang, zodat we ons als land tijdig aanpassen aan de (versnelde) klimaatverandering en de ingeschatte schade kunnen beperken.

De inzet van decentrale overheden is noodzakelijk omdat het van de specifieke kenmerken van een gebied afhangt welke thema's relevant zijn en welke oplossingen nodig of mogelijk zijn. Maatregelen worden bovendien op een specifieke plek genomen en hebben veelal forse impact op de ruimtelijke ordening en inrichting. Er zijn echter ook kansen, aangezien de opgaven altijd samenhangen met thema's zoals inrichting van de openbare ruimte, leefbaarheid, woningbouw, mobiliteit, natuur, bedrijvigheid, energiebesparing en opwekking. Door een gebiedsgerichte aanpak kan 'werk met werk' worden gemaakt.

Voor de samenwerking van decentrale overheden en het Rijk kunnen het Deltaprogramma en de Nationale Adaptatiestrategie worden benut. Hieronder beschrijven wij als decentrale overheden de speerpunten van onze inzet.

4. Klimaatbestendig inrichten, bouwen en beheren

Alles wat vanaf 2020 wordt gebouwd en ingericht, is klimaatbestendig. Bij renovaties van bestaande bebouwing worden waar mogelijk klimaatbestendige maatregelen genomen.

Concrete inzet van decentrale overheden

Opstellen regionale klimaatadaptatiestrategieën met ruimtelijke consequenties

- Provincies, gemeenten en waterschappen stellen voor 2020 gezamenlijke regionale klimaatadaptatiestrategieën op met onder meer de ruimtelijke consequenties voor de inrichting van de hele fysieke leefomgeving (stad en land) en de bebouwing. Deze consequenties landen in omgevingsvisies, -plannen en -programma's. De strategieën bevatten een analyse en ambitie per straat, wijk, dorp, stad en gebied met (waar nodig) concrete maatregelen.
- De waterschappen stellen hun kennis en expertise van het watersysteem, technische maatregelen en daaraan gerelateerde gebiedsprocessen ter beschikking bij de ontwikkeling van regionale klimaatadaptatiestrategieën.

Nederland klimaatbestendig inrichten

- Provincies en waterschappen creëren in het landelijk gebied extra bergingscapaciteit door de aanleg van natuur, slim peilbeheer van oppervlaktewater en de verbetering van de 'sponswerking' van de bodem.
- Waterschappen investeren in het watersysteem, zodat dit aan de door provincies gestelde normen voor wateroverlast blijft voldoen.
- Gemeenten en waterschappen investeren in stedelijk gebied om voor 2035 een forse toename te realiseren in bijvoorbeeld lokale bergingscapaciteit, het afkoppelen van hemelwater van het riool, de afvoercapaciteit, stromend water en stedelijk groen.
- Provincies koppelen de aanpak van klimaatopgaven aan gebiedsinrichtingsprojecten.
- Gemeenten schrijven in omgevingsplannen het bouwpeil (bovenkant vloer) beter voor en zien toe op de hoogte van vitale installaties van derden.

Realiseren van klimaatbestendig maatschappelijk vastgoed

- Gemeenten, provincies en waterschappen investeren in en renoveren hun eigen vastgoed en het maatschappelijke vastgoed waarvoor zij verantwoordelijk zijn, zoals scholen, zwembaden, buurthuizen, sportaccommodaties. Doel is dat dit vastgoed in 2040 klimaatbestendig is.
- Gemeenten, provincies en waterschappen investeren in eigen terreinen door de bergingscapaciteit te vergroten en het verharde oppervlak te verminderen.

Gewenste inzet van het Rijk

Ondersteunen gebiedsgerichte aanpak

- Het Rijk faciliteert decentrale overheden om gezamenlijke regionale klimaatadaptatiestrategieën te ontwikkelen en de benodigde bijdrage door particulieren en bedrijven te mobiliseren.
- Het Rijk versterkt de intensivering van de decentrale overheden door extra middelen aan het Deltafonds toe te voegen voor de uitvoering van regionale klimaatadaptatiestrategieën.

Aanscherpen bouwregelgeving

- In de bouwregelgeving worden doel-eisen aan klimaatbestendigheid gesteld. Dit betekent bijvoorbeeld dat huizen voldoende verkoeling bieden bij hitte en dat regenwater op eigen terrein wordt vastgehouden.
- Om de kosten van een klimaatbestendige inrichting te kunnen verhalen op initiatiefnemers, worden deze in de kostensoortenlijst van de Grondexploitatie lijst toegevoegd.

Faciliteren van kennisontwikkeling

- Het Rijk bevordert kennisontwikkeling en kennisdeling gericht op effectieve en efficiënte maatregelen voor klimaatadaptatie.
- Het Rijk zorgt voor de beschikbaarheid van lokale klimaatgegevens op het gebied van neerslag, droogte en hitte.
- Het Rijk maakt eigen vastgoed, terreinen en infrastructuur klimaatbestendig en deelt de daarmee verworven kennis met decentrale overheden.
- Het Rijk onderzoekt de mogelijkheden om schade door hevige neerslag te verzekeren, zodat in plaats van onevenredig kostbare maatregelen het risico op schade wordt geaccepteerd en kan worden verzekerd.

5. Stimuleren van klimaatadaptatie door burgers en bedrijven

Klimaatadaptatie is een opgave voor iedereen. In de stad is gemiddeld slechts 20 procent van de grond in eigendom van de gemeente. Alleen in die ruimte kan de gemeente zelf maatregelen nemen. Voor het klimaatadaptief maken van de rest van de stad is inzet van corporaties, waterschappen, bewoners, bedrijven en bouwers essentieel. In het landelijk gebied is 60 procent van de grond in handen van agrariërs. Het is belangrijk dat het begrip voor en de betrokkenheid bij de benodigde ingrepen in de leefomgeving toenemen.

Concrete inzet van decentrale overheden

Voorlichten, voorschrijven en ondersteunen

- Gemeenten, provincies en waterschappen geven burgers en bedrijven voorlichting over hoe zij kunnen bijdragen aan klimaatadaptatie; de voorlichting wordt afgestemd op nationale communicatiecampagnes.
- Gemeenten onderzoeken de mogelijkheden om in hun omgevingsplannen klimaatadaptatiemaatregelen verplicht te stellen, in combinatie met een tegemoetkoming in de kosten.
- Gemeenten en waterschappen stellen tegemoetkomende subsidies beschikbaar voor maatregelen genomen door burgers, bijvoorbeeld voor groene daken of beplanting in plaats van betegeling.

Gewenste inzet van het Rijk

Investeren in kennisontwikkeling

- Gezamenlijk onderzoek naar de meest effectieve wijze om burgers en bedrijven te stimuleren maatregelen te nemen.

Investeren in communicatie

- Gezamenlijke communicatiecampagne, met als doel meer urgentie om klimaatadaptatiemaatregelen te nemen, maar ook acceptatie dat niet elke neerslagpiek zonder overlast of schade kan worden opgevangen.

6. Afremmen van en aanpassen aan bodemdaling

Klimaatverandering leidt tot langere, droge periodes en daardoor tot een versnelde daling van veenbodems. Sommige stedelijke gebieden dalen wel tot 2 cm per jaar. Ter vergelijking: de huidige zeespiegelstijging bedraagt 0,2 cm per jaar. Deze gebieden kunnen steeds moeilijker droog worden gehouden, met als gevolg een verhoogd risico op schade aan gebouwen en infrastructuur.

Concrete inzet van decentrale overheden

- Gemeenten zijn het eerste aanspreekpunt voor bewoners en maken bodemdaling bespreekbaar door bewoners actief te informeren en te begeleiden in het vinden van oplossingen.
- Gemeenten en provincies houden in het ruimtelijk beleid rekening met bodemdaling. Waterschappen stemmen het peilbeheer af op de bodemdaling, voor zover dit mogelijk is gezien de ruimtelijke functietoewijzing.

Gewenste inzet van het Rijk

- Het Rijk ontwikkelt met provincies, gemeenten en waterschappen, kennisinstellingen en het bedrijfsleven meer kennis over maatregelen om de effecten van bodemdaling tegen te gaan.
- Het Rijk betreft de thema's klimaatadaptatie, waterkwaliteit en bodemdaling bij zijn beleid gericht op een duurzame landbouw.

C. Circulaire economie

'Nederland circulair in 2050' vereist een (fundamentele) transitie op economisch, sociaal en ecologisch gebied en een fundamentele verandering van denken. En dat moet al snel gebeuren, want voor 2030 heeft het Rijk als tussendoel gesteld: 50 procent circulair voor primaire grondstoffen (mineraal, fossiel en metalen).

Doel van een circulaire economie is niet nog excellentere grondstoffen uit afval te winnen, maar voorkomen dat een grondstof afval wordt. Door slim ontwerp van producten, de ontwikkeling van nieuwe product-dienstcombinaties (huren, repareren, delen), door innovaties en netwerken van bedrijven worden grondstoffen opnieuw benut voordat ze afval worden.

De efficiëntere omgang met grondstoffen maakt Nederland minder afhankelijk van het buitenland (25 procent minder import) en vermindert de CO₂-uitstoot. Bovendien biedt een circulaire economie volop economische kansen: meer innovatie, nieuwe markten en meer samenwerking. Volgens TNO, het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) en het rijksbrede programma 'Nederland circulair in 2050' levert een circulaire economie € 7 miljard extra omzet op en 54.000 nieuwe banen. Hieronder beschrijven we als decentrale overheden het speerpunt van onze inzet.

7. Tot stand brengen van een circulaire economie

De kansen voor de transitie naar een circulaire economie verschillen per regio. Het is noodzakelijk om op regionaal en stedelijk niveau grondstofstromen te analyseren, regiospecifieke doelen te stellen, kansrijke ketens en netwerken te herkennen, innovaties tot stand te brengen, (burger-)initiatieven op te schalen en belemmeringen weg te nemen. Decentrale overheden zijn in staat individuele burgers en bedrijven bij de ontwikkeling van een regionale strategie te betrekken. Hiermee wordt ook een bijdrage geleverd aan opgaven op het gebied van sociale cohesie en werkgelegenheid.

Concrete inzet van decentrale overheden

Realiseren van regionale strategieën en transitieprogramma's

- Decentrale overheden nemen het voortouw om met regionaal gevestigde bedrijven en burgerinitiatieven de grondstofstromen op regionaal niveau te analyseren en regiospecifieke grondstoffen te selecteren die kansrijk zijn. Op basis hiervan stellen zij integrale programma's op om een circulaire economie te realiseren.
- Provincies stimuleren sterke economische en innovatieve clusters, door kennis- en onderwijsinstellingen, industriële research & developmentafdelingen én bedrijven bij elkaar te brengen. Zij richten zich op de regionale economie en op gerichte samenwerking met andere regio's in binnen- en buitenland.
- Provincies stimuleren met (revolverende) innovatiefondsen en regionale ontwikkelingsmaatschappijen innovaties gericht op duurzaamheid en circulair ontwerp.
- Provincies stellen samen met kennis- en onderwijsinstellingen en bedrijven Human Capital-agenda's op om te zorgen dat er goed opgeleide mensen beschikbaar zijn voor de regiospecifieke transitie.
- Provincies, gemeenten en waterschappen inventariseren belemmeringen voor een circulaire economie en passen eigen regelgeving zo nodig aan.
- Waterschappen ontwikkelen met onderwijsinstellingen lespakketten voor kennismaking met de circulaire economie.
- Provincies en waterschappen stimuleren de terugwinning en efficiënte verdeling van grondstoffen richting producenten door middel van de ontwikkeling van grondstoffenrotondes en grondstoffenfabrieken.

Aanjagen innovatie als launching customer

- Provincies, gemeenten en waterschappen kopen per 2020 duurzaam in. Volgende stap is dat zij circulair inkopen, onder meer in de bouwsector (circulair in nieuwbouw, renovatie en sloop) en bij spoor-, grond-, water- en wegenbouwprojecten.

Terugwinnen en vermarkten van grondstoffen uit afval en afvalwater

- Gemeenten en waterschappen zetten in op preventie van afval en afvalwater, door burgers en bedrijven, en in de eigen bedrijfsvoering.
- Gemeenten en waterschappen zetten in 2050 het nog resterende afval en afvalwater waar mogelijk om in waardevolle producten en grondstoffen.
- Gemeenten zorgen voor de verbinding tussen het inzamelen van afval op lokaal niveau en het uiteindelijk benutten van waardevolle grondstoffen in de regionale economie.
- Gemeenten werken samen bij het bevorderen van gedragsverandering van inwoners. Dit gebeurt onder meer door hen actief te betrekken bij de groeiende mogelijkheden van delen, huren, ruilen, repareren en tweedehands kopen en door goede locaties aan te bieden voor bijbehorende diensten, retoursystemen en reparatie-centra. En ook door inwoners te informeren (feedback te geven op hun eigen gedrag) over afvalscheiding en preventie en door relevante 'best practices' uit de regio te delen (omgekeerd inzamelen). Ook worden inwoners in algemene zin geïnformeerd over het nut en de noodzaak van de transitie naar een circulaire economie.
- Waterschappen wekken energie uit rioolwater op en winnen waardevolle grondstoffen terug; op basis van positieve business cases investeren zij in prototypes voor de terugwinning van grondstoffen.
- Waterschappen stellen hun kennis, expertise en ervaringen beschikbaar aan andere overheden, bedrijven en particulieren.

Gewenste inzet van het Rijk

Een circulaire economie betekent een fundamentele verandering en vraagt dan ook op rijksniveau inzet op het gebied van wetgeving, productie, communicatie en financiering.

Aanpassen wet- en regelgeving

- In bouwvoorschriften worden ongeveer elke 2 jaar scherpere minimum-eisen gesteld aan circulair bouwen.
- Bouwregelgeving wordt zodanig aangepast dat er altijd een partij (producenten, aannemers, installateurs) kan worden aangewezen die ook na oplevering verantwoordelijk blijft voor de circulaire prestaties van een gebouw. Inrichting van producentenverantwoordelijkheid ligt voor de hand.
- De regelgeving rond de ‘einde-afvalstatus’ wordt aangepast om de circulaire economie te stimuleren. Op basis van concrete voorbeeldcases van decentrale overheden worden specifieke teruggewonnen grondstoffen uit afval(water) niet langer als afval aangemerkt, maar beoordeeld op hun toepassing. Dus niet de afkomst, maar de toekomst wordt leidraad in het al dan niet toekennen van een ‘einde-afvalstatus’. Idealiter gebeurt dit op Europees niveau, maar in afwezigheid van een Europese ‘einde-afvalstatus’ voor teruggewonnen grondstoffen uit afval(water), wordt nationaal een ‘einde-afvalstatus’ voor specifieke grondstoffen ingevoerd.
- Er wordt experimenteerruimte geboden om potentieel interessante innovaties uit te proberen en belemmeringen voor hergebruik van grondstoffen weg te nemen, bijvoorbeeld binnen het Landelijk Afvalbeheer Plan of bij aanbestedingen.
- De definitie van huishoudelijk afval wordt verruimd om meer kansen te bieden voor het sluiten van grondstofketens.
- In de Aanbestedingswet worden circulaire criteria voor producten en diensten geborgd.
- Overheidsorganisaties worden voor het terugwinnen van grondstoffen vrijgesteld van vennootschapsbelasting.
- Het Rijk neemt fiscale maatregelen om gebruik van primaire grondstoffen meer te belasten. Verder zal de belasting op arbeid moeten worden verlaagd, om de markt voor secundaire grondstoffen te bevorderen.

Uitwerken bronbeleid

- Het Rijk werkt een brongericht beleid uit ter voorkoming van meststoffen, bestrijdingsmiddelen en medicijnresten in het oppervlaktewater.
- Het Rijk stelt beperkingen aan het gebruik van niet-recyclebare materialen in producten die worden verkocht.

Financiering

- Het Rijk maakt de voorwaarden voor ‘groen beleggen’ ook van toepassing op circulaire bouwprojecten.
- Het Rijk onderzoekt met gemeenten de mogelijkheden om met behulp van differentiatie in de OZB, onder meer de circulaire bouw (en verbouw) te stimuleren en te versnellen.

Investeren in communicatie

- Het Rijk geeft voorlichting over het gedrag dat de circulaire economie van mensen vraagt en geeft daarin zelf het goede voorbeeld.

Investeren in kennisontwikkeling

- Het Rijk stelt middelen beschikbaar om innovaties en pilots voor het sluiten van kringlopen tot stand te brengen, waaronder de mogelijkheden voor opschaling van burgerinitiatieven. De opgedane kennis wordt breed verspreid om een brede toepassing van succesvolle pilots en innovaties te stimuleren.
- Het Rijk onderzoekt in welke mate regels gericht op circulair productontwerp bevorderend zijn voor een concurrerende circulaire economie.

D. Financiële aspecten

In dit onderdeel van de bijlage geven we inzicht in hoe gemeenten, provincies en waterschappen hun marktkracht in de vorm van investeringen, inkoop en aanbestedingen in dienst stellen van energietransitie, klimaatadaptatie en de circulaire economie en welke specifieke intensiveringen zij de komende 5 jaar willen doorvoeren.

1. Toekomstbestendig inzetten van reguliere investeringsuitgaven en inkoop

Decentrale overheden besteden jaarlijkse vele miljarden aan investeringen in de fysieke leefomgeving. Als decentrale overheden committeren wij ons eraan dat wij vanaf 2018 bij al onze investeringen, inkoop, aanbestedingen en onderhoudsuitgaven waar mogelijk mogelijk kiezen voor energieneutrale, klimaatbestendige en circulaire oplossingen en toepassingen. Dit circulair inkopen leidt tot een versnelling van bijvoorbeeld emissieloos openbaar vervoer, energieneutrale straatverlichting, duurzame inkoop van energie en materialen en energiebesparing bij scholen en sportaccommodaties. Door ook als launching customer in te kopen, worden innovaties gestimuleerd.

Investeringen en inkoop per jaar			
	Investeringen	Overige inkoop, aan-besteden en onderhoud	Voorbeelden van investeringen
Gemeenten	± 9,1 mrd	± 13,4 mrd	wegen, stedelijke vernieuwing, schoolgebouwen, sportaccommodaties, openbare ruimte
Provincies	± 1,8 mrd	± 1,5 mrd	wegen, openbaar vervoer, natuur en landschap, regionale economie, recreatie, cultuur
Waterschappen	± 1,3 mrd	± 1,2 mrd	waterveiligheid, waterzuivering, watersysteem, wegen, recreatief medegebruik
Totaal	Ca. 12 mrd/jaar	Ca. 16 mrd/jaar	

2. Versnellen, intensiveren en investeren

a. Versnellen energietransitie

Bij de energietransitie ligt de directe investeringsopgave grotendeels bij private partijen. De omvang van de benodigde publieke en private investeringen is in de orde van miljarden en moet de komende periode door het Rijk en de decentrale overheden samen in beeld worden gebracht. Overheden kunnen investeringen doen in eigen vastgoed, installaties en terreinen, maar verder bestaat de overheidsbijdrage vooral uit het organiseren van een versnelling, mede door de financierbaarheid van op zichzelf rendabele private investeringen te vergroten.

Decentrale overheden zetten de volgende middelen in:

- Provincies zetten revolverende fondsen (ca. 700 mln) in zodat projecten die geen volledige) bancaire financiering kunnen krijgen, toch gerealiseerd kunnen worden.
- Gemeenten en provincies brengen initiatieven van burgers, bedrijven en overheden bij elkaar en verbinden deze om ze geschikt te maken voor private en institutionele investeerders.
- Gemeenten starten experimenten met het flexibeler inzetten van hun belastinginstrumentarium, bijvoorbeeld door belastingtarieven te koppelen aan energielabels. Ook starten ze pilots met een gebiedsgerichte benadering waarbij gemeenten de kosten van een hele buurt voor hun rekening nemen en dit via de lokale lasten terugvragen van de bewoners die ervan profiteren.
- Waterschappen investeren t/m 2020 minimaal 100 miljoen in het opwekken van hernieuwbare energie.

- Decentrale overheden willen samenwerken met Invest-NL, het Europese Fonds voor Strategische Investerings (EFSD), de Regionale Ontwikkelingsmaatschappijen (ROM's), de Bank Nederlandse Gemeenten (BNG) en de Nederlandse Waterschapsbank (NWB) om met behulp van risicodragend kapitaal particuliere initiatieven aan te jagen. Op deze wijze kan bovendien in de expertise worden voorzien die vaak nodig is om tot goede investeringsvoorstellen te komen, die vervolgens gebundeld en geseccuriseerd kunnen worden overgenomen door reguliere financiers.
- Gemeenten en provincies investeren enkele honderden miljoenen in het verduurzamen van het lokale en regionale mobiliteitssysteem (bijvoorbeeld snelle fietsroutes, emissieloos openbaar vervoer, autodelen, laadpaalinfrastuctuur) en in onrendabele toppen om integrale gebiedsontwikkelingen te stimuleren waarin verduurzaming, klimaatadaptatiemaatregelen, leefbaarheid, sociale transformatie en verbetering van de woningvoorraad en de openbare ruimte samen komen. Juist in gebieden met onrendabele toppen liggen grote kansen voor verduurzaming. Onderzoek uit 2012 laat zien dat een slimme aanpak en nieuwe verdienmodellen veel kunnen doen, maar dat er bijvoorbeeld voor de woonopgave nog altijd een financieel gat overblijft van 220 mln per jaar (nog exclusief de transitie naar een duurzaam mobiliteitssysteem).

Voor de organisatie van lokale en regionale uitvoeringskracht alsmede kennisontwikkeling en –deling zetten decentrale overheden eigen middelen in. Dit is echter niet voldoende voor de beoogde versnelling. Extra organisatiebudget is nodig:

- voor een goede samenwerking binnen het Nationale Programma, inclusief regionale energiestrategieën en uitvoeringsprogramma's;
- voor het tot stand brengen van regionale energiestrategieën, uitvoeringsprogramma's en leer- en doorontwikkelingstrajecten;
- voor het uitvoeren van lokale en regionale projecten (zoals het aardgasvrij maken van wijken en dorpen) en het aanjagen, begeleiden en inpassen van initiatieven van inwoners, bedrijven en anderen. De benodigde middelen worden met het opstellen van de uitvoeringsprogramma's in beeld gebracht;
- kennisontwikkeling en -deling.

De voor de uitvoering bij afzonderlijke decentrale overheden benodigde extra capaciteit is niet in de kosteninschatting opgenomen en moet bij het opstellen van regionale uitvoeringsagenda's betrokken worden. Omdat de transitieopgaves veel zullen vragen van onze eigen decentrale uitvoeringskracht, is het van belang dat de bestaande financiële mogelijkheden van de decentrale overheden niet worden belast met een efficiencykorting.

Gewenste inzet van het Rijk

Het Rijk kan de inzet van decentrale overheden als volgt ondersteunen:

- Een transitiefonds van 220 mln p/j ter beschikking stellen voor cofinanciering van onrendabele verduurzamingsopgaven in het stedelijk en landelijk gebied. Bijvoorbeeld de transitie naar een emissieloos mobiliteitsysteem of binnenstedelijke herstructureringen die door verduurzaming van de bestaande woningvoorraad en de combinatie met klimaatadaptatiemaatregelen onrendabele toppen kennen. Tezamen met de extra inzet van gemeenten en provincies kan deze cofinanciering tot een versnelling leiden van 20 procent extra woningen per jaar.
- Zorgen voor voldoende investerend vermogen van woningcorporaties om de verduurzaming van hun woningvoorraad te versnellen.
- Extra budget voor het organiseren van regionale uitvoeringskracht en kennisontwikkeling van 55 mln/j als start, waarbij gezamenlijk in beeld wordt gebracht wat voor de realisatie benodigd is.

b. Intensiveren klimaatadaptatie

Het is noodzakelijk om voor klimaatadaptatie extra middelen vrij te maken. Uit de meest recente KNMI-scenario's (2014) blijkt dat de effecten van klimaatverandering sneller optreden dan eerder voorzien. Om een enorme schadelast van potentieel 71 miljard euro te voorkomen, moet het investeringstempo worden opgeschroefd. Doorrekening van de scenario's leidt tot een extra investeringsopgave in het watersysteem van de waterschappen van 500 mln en een nog onbekende extra opgave in de bebouwde omgeving. De waterschappen willen tot en met 2025 30 mln/j extra investeren, bovenop de al bestaande investeringen in het watersysteem van 510 mln/jr.

Omdat de extra investeringen met name ook in de bebouwde omgeving nodig zijn (in de orde van vele miljarden euro's), vragen wij als decentrale overheden het Rijk om samen met ons in beeld te brengen hoe groot de extra investeringsopgave is. Wij willen echter niet wachten op de uitkomsten van dat onderzoek, wij beginnen direct met het versnellen van de investeringen.

In het licht van de potentiële schadelast voeren gemeenten hun investeringen nu al op om wateroverlast te beperken (van 200 mln in 2014 naar 225 mln in 2015). Dit komt bovenop de gemeentelijke investeringen in bijvoorbeeld riolering (650 mln p/j) en het beperken van de overlast door de stijging van het grondwaterpeil (toename met ruim 20 procent naar 36 mln p/j). Gemeenten zullen deze extra investeringen de komende jaren continueren en verder uitbreiden. In de uitvoering wordt ook aandacht besteed aan de synergie tussen de investeringen in het regionaal watersysteem, de bebouwde omgeving en de provinciale investeringen in natuur.

De realisatie van gezamenlijke regionale klimaatadaptatiestrategieën, lokale en regionale uitvoeringskracht en kennisontwikkeling vergt 20 mln/j extra, plus een eenmalige investering in het inrichten van een *early warning centre* bij het KNMI).

Gewenste inzet van het Rijk

- Het Rijk brengt als onderdeel van de nationale aanpak in beeld wat de omvang van de extra investeringsopgave voor klimaatadaptatie in het bebouwd gebied is.
- Omdat de potentiële schade en overlast niet alleen lokaal of regionaal worden gevoeld, stelt het Rijk een bedrag van 230 mln p/j beschikbaar tot en met 2025.
- Het Rijk zorgt voor extra budget voor het organiseren van regionale uitvoeringskracht en kennisontwikkeling van 20 mln/j.

c. Versnellen circulaire economie

Het daadwerkelijk realiseren van een circulaire economie vraagt om investeringen in kennis, innovatie en opschaling naar de praktijk. Hiervoor is naar onze inschatting 5 mln/j nodig. De waterschappen investeren momenteel 20 mln/j in terugwinning van grondstoffen uit afvalwater. Daarnaast willen zij samen met marktpartijen en het Rijk business cases opstellen voor de bouw van vijf grondstoffenfabrieken voor de maximaal vijf uit afvalwater terugwinbare grondstoffen met de meeste marktpotentie. Op basis van een positieve business case financieren de waterschappen en marktpartijen elk een derde deel van de bouw (ongeveer 10 mln per fabriek). Aan het Rijk wordt een éénmalige investeringsimpuls gevraagd van maximaal 17 mln.

Gewenste inzet van het Rijk

- Het Rijk levert extra budget voor de organisatie van regionale uitvoeringskracht en kennisontwikkeling van 5 mln/j.
- Het Rijk stelt samen met de waterschappen en marktpartijen business cases op voor grondstoffenfabrieken. Op basis van positieve business cases financieren de waterschappen en marktpartijen een derde deel. Het Rijk neemt ook een derde deel voor zijn rekening: een eenmalige investeringsimpuls van maximaal 17 mln.

3. Optimale randvoorwaarden voor decentrale investeringen

Om de beoogde investeringen te kunnen doen en in combinatie met rijksbudgetten werk met werk te maken, moeten de volgende randvoorwaarden vervuld zijn:

a. Verruimen EMU-tekortruimte

Om decentrale overheden in staat te stellen de investeringen te doen die uit deze agenda voortvloeien, worden de begrotingsregels zodanig toegepast dat zij meer ruimte krijgen voor een EMU-tekort (0,45 procent BBP).

b. Wegnemen belemmering vennootschapsbelasting

Waterschappen kunnen alleen substantiële stappen zetten richting 100 procent eigen energieproductie en 100 procent circulair als zij energie en teruggewonnen (grond)stoffen kunnen leveren. Energie- en (grond)stoffenlevering dreigen met vennootschapsbelasting (Vpb) belast te worden. Dit maakt de business cases van reeds in gebruik genomen (en toekomstige) installaties niet of minder rendabel.

Gevraagd van het Rijk

- Het duurzaam produceren, terugwinnen en leveren van energie en (grond)stoffen door overheden wordt ondergebracht onder de van vennootschapsbelasting vrijgestelde activiteiten.

c. Wegnemen belemmeringen BTW

Gemeenten, provincies en waterschappen zijn in beginsel niet BTW-plichtig, maar bij de onderlinge samenwerking kan BTW-plicht ontstaan. De hieruit volgende extra kosten en administratieve lasten belemmeren de samenwerking. Aangezien deze Investeringsagenda een intensivering van de samenwerking tussen overheden met zich meebrengt, is het wenselijk deze belemmeringen vanuit de BTW weg te nemen.

Gevraagd van het Rijk

- De belemmeringen van de BTW-wetgeving voor duurzaamheidsinvesteringen door overheden worden weggenomen door niet alleen afzonderlijke overheden, maar ook de samenwerking tussen overheden vrij te stellen van BTW.

d. Toekomstbestendig decentraal belastingstelsel dat de ambities ondersteunt

Decentrale overheden willen meer flexibiliteit in hun belastinginstrumentarium om deze fiscale instrumenten te kunnen inzetten voor de versnelling van de beoogde transitie. Bijvoorbeeld door bepaalde vormen van gedrag te stimuleren dan wel te ontmoedigen. De decentrale overheden ontwikkelen hiervoor voorstellen, zoals tariefdifferentiatie OZB, meer profijtbeginsel in de watersysteemheffing van waterschappen en het vaker toepassen van het 'kostenveroorzaking-principe' in de zuiveringsheffing van de waterschappen.

Gevraagd van het Rijk

- Bereidheid om de voorstellen van de decentrale overheden als vertrekpunt te nemen voor flexibilisering van het decentrale belastinginstrumentarium.

e. Gebiedsgericht en integraal inzetten van ruimtelijk-fysieke investeringsbudgetten

Om de verschillende ruimtelijke opgaven goed met elkaar te verbinden en synergie te creëren, is het wenselijk dat Rijk en regio in gebiedsoverleggen integrale afspraken maken, inclusief budgetten voor klimaatadaptatie, regionale mobiliteit en energietransitie.

4. Samenvattend overzicht gevraagde minimale inzet van het Rijk

De precieze omvang van de opgaven en benodigde investeringen moet de komende periode door het Rijk en de decentrale overheden samen in beeld worden gebracht. De urgentie van de opgaven vereist een versnelling van de inzet van de gezamenlijke overheden en daarmee nu een extra financiële inzet voor de eerstkomende jaren. Met het oog daarop stellen wij in deze investeringsagenda voor dat het Rijk minimaal de volgende aanvullingen levert op de investeringen die decentrale overheden doen voor regionale en lokale maatregelen:

Energietransitie:

- Transitiefonds (o.a. binnenstedelijke herstructurering en emissieloos vervoer): 220 mln/j
- Organiseren van uitvoeringskracht en kennisontwikkeling: 55 mln/j

Klimaatadaptatie:

- Watersysteem: 30 mln/j
- Gebouwde omgeving: 200 mln/j
- Organiseren van uitvoeringskracht en kennisontwikkeling: 20 mln/j

Circulaire economie:

- Organiseren van uitvoeringskracht en kennisontwikkeling: 5 mln/j
- Grondstoffenwinning uit afvalwater: eenmalig 17 mln

Naar een duurzaam Nederland

Gemeenten, provincies
& waterschappen
 presenteren:
**Investeringsagenda
voor Kabinetsformatie
2017**

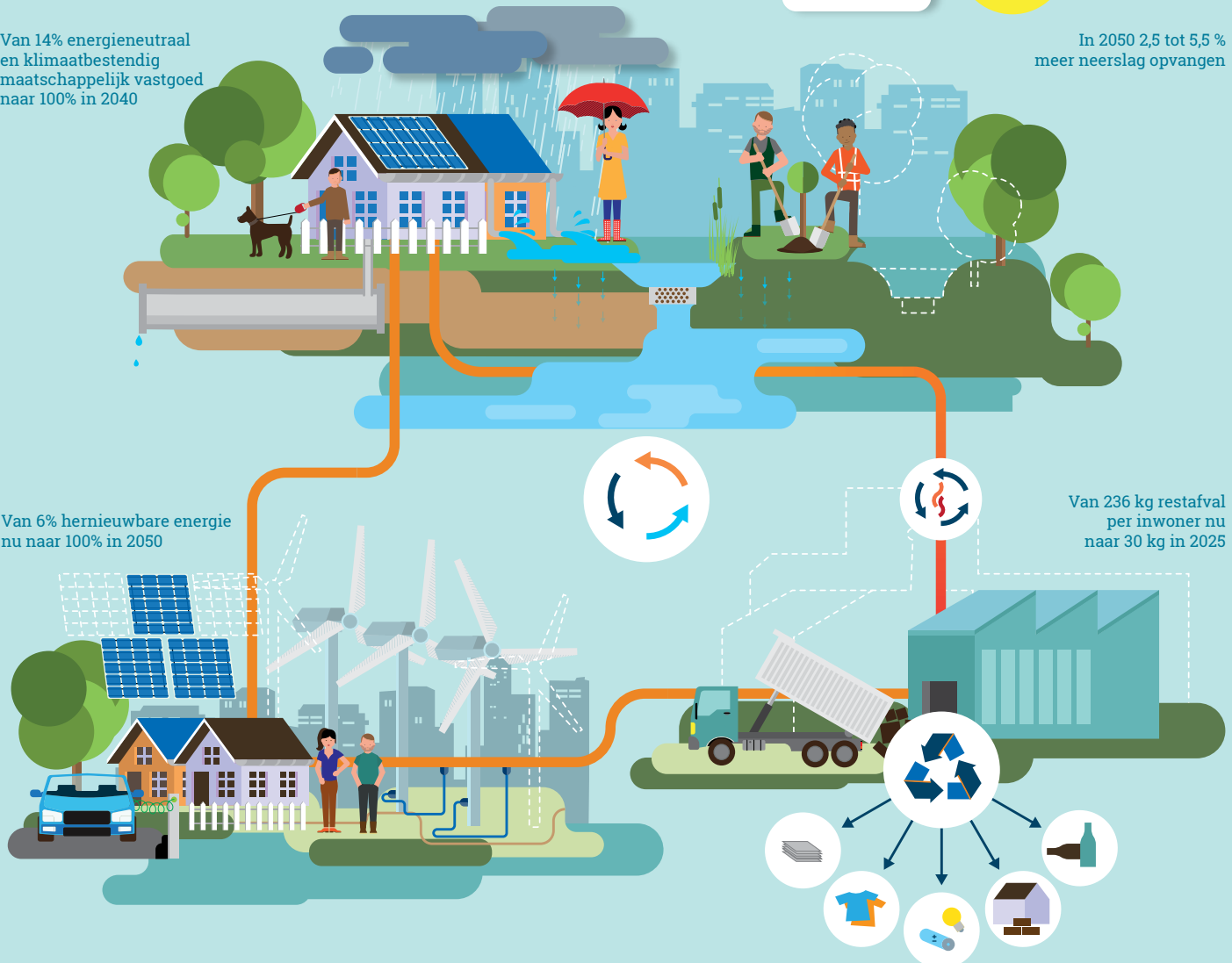
Om Nederland toekomstbestendig te houden gaat onze leefomgeving ingrijpend veranderen. Gemeenten, provincies en waterschappen slaan de handen ineen om Nederland energieneutraal, klimaatbestendig en circulair te maken. We nodigen het Rijk, bedrijven, organisaties en burgers uit om mee te doen. Samen investeren we in de realisatie van de energietransitie, klimaatadaptatie en circulaire economie.

Van 14% energieneutraal en klimaatbestendig maatschappelijk vastgoed naar 100% in 2040

In 2050 2,5 tot 5,5 % meer neerslag opvangen

Van 6% hernieuwbare energie nu naar 100% in 2050

Van 236 kg restafval per inwoner nu naar 30 kg in 2025

Wat is er nodig?

Lokaal en regionaal maatwerk; oplossingen die ook bijdragen aan de economie, mobiliteit, openbare ruimte en woningbouw.

Samenwerking tussen overheden, maatschappelijke organisaties, bedrijven en inwoners.

Lokale en regionale uitvoeringskracht om te komen tot een effectieve aanpak.

Beoogd Resultaat

Versnellen van de energietransitie in een gezamenlijk Nationaal Programma

- Realiseren van energiebesparende en alternatieve warmtevoorziening in de gebouwde omgeving
- Opwekken en inpassen van duurzame energie
- Realiseren van CO₂-arme mobiliteit, industrie en landbouw

Versneld maatregelen nemen voor klimaatadaptatie ter voorkoming van schade

- Klimaatbestendig inrichten, bouwen en beheren
- Stimuleren van klimaatadaptatie door burgers en bedrijven
- Afremmen van en aanpassen aan bodemdaling

Investeren in de transitie naar een circulaire economie

- Realiseren van een circulaire economie

Inzet gemeenten, provincies & waterschappen

Langjarig commitment aan samenwerking en kennisontwikkeling

- Regionale energie-, klimaatadaptatie- en grondstofstrategieën en uitvoeringsprogramma's met bedrijven en burgerinitiatieven
- Uitvoeren pilots aardgasvrije wijken

Aanpassen van regels en inzet bevoegdheden

- Duurzame energieopwekking ruimtelijk goed inpassen in het landschap
- Keuzes uit regionale energie- en klimaatadaptatiestrategieën verankeren in omgevingsplannen
- Voorlichten over en handhaven van verplichting tot het nemen van energiebesparende maatregelen
- Als launching customer stimuleren van circulair bouwen

Zelf investeren en faciliteren private investeringen

- Gemeenten, provincies en waterschappen zetten jaarlijks €28 miljard aan investeringen en inkoop energieneutraal, klimaatrobuust en circulair in
- Maatschappelijk vastgoed energieneutraal en klimaatbestendig
- Duurzame energieopwekking op eigen terreinen
- Versneld investeren in klimaatadaptatie-maatregelen in de bebouwde omgeving en het regionale watersysteem
- Grondstoffen terugwinnen uit afval en afvalwater
- Investeren in de regionale economie om innovaties rond energiebesparing, duurzame energieopwekking en circulair productontwerp te stimuleren
- Waterschappen als sector energieneutraal in 2025

Gevraagde inzet van het Rijk:

Langjarig commitment aan samenwerking en kennisontwikkeling

- in een gezamenlijk Nationaal Programma Energietransitie met een krachtige en verbindende regie

Zelf investeren en faciliteren private investeringen

- Energietransitiefonds instellen voor co-financiering van duurzaamheidsprojecten met onrendabele top zoals bij herstructurering en emissieloos (openbaar) vervoer
- Extra investeringsmiddelen aan Deltafonds toevoegen voor klimaatadaptatie-maatregelen in het regionale watersysteem en de bebouwde omgeving
- Ondersteunen van de ontwikkeling van regionale grondstofstrategieën en transitieprogramma's

Aanpassen regels en inzet bevoegdheden

- Aanscherpen voorschriften voor energieneutraal, klimaatbestendig en circulair bouwen
- Afschaffen gasaansluitplicht en invoeren van een warmterecht
- Beheerders van warmte-, gas- en elektriciteitsnetten krijgen mogelijkheid om netwerken aan te passen
- Wegnemen van belemmeringen in wet- en regelgeving die opwekking van duurzame energie door de waterschappen in de weg staan
- Afbouwen energiegrootverbruikerskorting, belasten van gebruik primaire grondstoffen, differentiatiemogelijkheden bieden in WOZ
- Beëindigen afvalstatus waardevolle grondstoffen en bieden van experimenteerruimte
- Aanscherpen van het Europese emissiehandel systeem waardoor CO₂ uitstoot duurder wordt en duurzame energie gestimuleerd

Position paper

Klimaatbestendige gemeenten

Hogere temperaturen, een sneller stijgende zeespiegel, nattere winters, heftigere buien en kans op drogere zomers. Daar moeten we volgens de KNMI'14-klimaatscenario's in de toekomst in Nederland rekening mee houden. Tegelijkertijd neemt de omvang van het stedelijke gebied toe en is een steeds groter deel daarvan verhard of bebouwd. Wateroverlast en hittestress komen daardoor steeds vaker voor. Zonder maatregelen kan dit leiden tot schade en slachtoffers. In deze maatschappelijke opgave werken gemeenten samen met andere betrokkenen aan oplossingen.

Hoge ambities

Leefbare steden en dorpen waarin goed met water en klimaat wordt omgegaan; dat is waar gemeenten voortdurend aan werken. De klimaatopgave is gekoppeld aan de openbare ruimte, gezondheid en economische kansen. In het Deltaprogramma hebben we ons net als de

andere overheden verbonden aan de ambitie om vanaf 2020 klimaat adaptief te handelen, zodat in 2050 het stedelijk gebied in Nederland klimaatbestendig, water- en hitte robuust ingericht is en beheerd wordt.

Veel gemeenten werken al actief aan het klimaatbestendig maken van de leefomgeving. Ze passen hun beleid aan, zoals op het gebied van volksgezondheid (bijvoorbeeld een hitteplan), communicatie, burgerparticipatie en calamiteitenbeheersing. In rioleringsplannen is vastgelegd hoe gemeenten omgaan met hemelwater en grondwater. Hemelwater wordt in toenemende mate bovengronds geborgen of afgevoerd via bijvoorbeeld wadi's, groenstroken en daarvoor ingerichte wegen. Dat is een kosteneffectieve en integrale benadering van groen, wegen en riolering. Uit de Monitor Gemeentelijke Watertaken blijkt dat gemeenten in 2015 1,6 miljard euro uitgaven aan het totale waterbeheer. Vrijwel alle

gemeenten nemen maatregelen om regenwateroverlast tegen te gaan. De investeringen daarvoor zijn gestegen van 200 miljoen euro in 2014 naar 225 miljoen euro in 2015.

Rollen

In de aanpak van klimaatveranderingen vervult de gemeente verschillende rollen. Vanuit elke rol kunnen gemeenten andere activiteiten ontplooiën.

- Als **eigenaar** van het openbare gebied en van maatschappelijk vastgoed kunnen gemeenten gebouwen (zoals scholen) klimaatbestendig gaan maken, meer hoogteverschillen aanbrengen of meer groen en open water realiseren. Zo vervult de gemeente een voorbeeldfunctie.
- Als **regelgever** kan de gemeente regels stellen, bijvoorbeeld over het opvangen van hemelwater of het verplicht klimaatbestendig bouwen van nieuwe panden en vitaal en kwetsbare functies.
- Als **partner** kunnen gemeenten hun expertise inzetten en zich zo verbinden aan initiatieven van bewoners, bedrijven, maatschappelijke organisaties en medeoverheden. Aan maatschappelijke initiatieven die er niet direct op gericht zijn, kan de gemeente proberen klimaatadaptatie te koppelen.
- Als **initiator** kunnen gemeenten het voortouw nemen bij nieuwe initiatieven met meerdere partijen zoals corporaties en waterschappen.
- Als **co financier** kunnen gemeenten geld vrijmaken om initiatieven op gang te brengen en te houden. Zo kunnen ze met subsidieregelingen de aanleg van groene daken stimuleren, of het vasthouden van water op eigen terrein door een 'stoeptegel eruit, plant erin' actie.

11 uitgangspunten

1. Het is primair een regionale en lokale opgave
In het stedelijk gebied nemen gemeenten het voortouw. Ze nemen maatregelen tegen het instromen van regenwater van de straat in gebouwen, zorgen dat doorgaande wegen niet geblokkeerd raken en water niet uit de riolering op straat stroomt. Maatregelen in de openbare ruimte en aan gebouwen dragen bij aan het reduceren van hitte. Waterschappen zorgen voor voldoende aanvoer van water bij droogte en voor voldoende afvoer bij hevige regen. Als vanzelf beschermt ieder zich individueel tegen hitte en zware regen.
2. Het is een gezamenlijke opgave
Verschillende partijen in een gebied zullen moeten samenwerken om het vraagstuk het hoofd te bieden. In stedelijke gebieden is bijvoorbeeld gemiddeld slechts 20% van de grond in eigendom van de gemeente. De gemeente kan alleen in die gevallen zelf maatregelen nemen. Voor het klimaat adaptief maken van de rest van de stad is inzet van corporaties, waterschappen, bewoners, bedrijven en bouwers essentieel. In het landelijk gebied is dit niet anders, daar is 60% van de grond in handen van agrariërs. Ook de landbouw is dus een belangrijke partij om Nederland klimaatbestendig te maken.
3. We gebruiken de stappen weten, willen, werken
Wat zijn de effecten van klimaatverandering in de gemeente? Om dit in beeld te brengen maken we gebruik van de stevige kennisbasis die er al is en van stresstests. Wat gebeurt er bij hevige regenval, droge perioden en hittegolven? Als dat helder is, kijkt de gemeente samen met bewoners en bedrijven wat nodig is en maken we de ambities concreet. 'Werken' gaat over de daadwerkelijke uitvoering: hoe, wanneer en met wie steken we de schop in de grond?
4. We verbinden de opgave met andere ambities
Naast eigenstandige maatregelen combineren we maatregelen gericht op het voorkomen van klimaatverandering (zoals energiezuinig bouwen en duurzame energie) zoveel mogelijk met maatregelen op het gebied van aanpassing aan klimaatverandering (water robuust bouwen). Daarnaast combineren we ingrepen in de publieke en private ruimte op een slimme manier, zodat zij bijdragen aan klimaatbestendigheid (meekoppelen). Ook koppelen we meerdere (gebruiks)functies; zo kan een wadi ook een recreatieve functie krijgen. De gemeente is bij uitstek de organisatie die functies kan koppelen en partijen kan verbinden.
5. Aanpassen en accepteren brengen we met elkaar in balans
Acceptatie van de gevolgen van klimaatverandering (bijvoorbeeld het aanvaarden van water op straat of extreme hitte dagen) is deel van oplossing. Het is immers moeilijk en kostbaar om de openbare ruimte in te richten op basis van extremen. Daarbij hoort wel het informeren van bewoners en het aanreiken van gedragsregels bij bepaalde weersomstandigheden of andersoortige maatregelen die de gevolgen en de opgetreden schade beperken.
6. We benutten bestaande samenwerkingsstructuren
In veel gebieden werken gemeenten al samen met andere partijen rond het thema klimaatadaptatie en in heel Nederland werken gemeenten en waterschappen samen aan in het Deltaprogramma en in de waterketen. Deze bestaande en energieke samenwerkingsverbanden moeten we inzetten, we forceren geen nieuwe structuren en voorkomen bestuurlijke drukte.
7. We betrekken onze inwoners
Hoewel het OECD-rapport 'Water-governance in the Netherlands' spreekt van een 'awareness gap', is het de bewoners en gebruikers van de stedelijke omgeving duidelijk dat de kwaliteit van de leefomgeving onder druk staat. Burgers leveren ook zelf een bijdrage aan oplossingen, zoals door meer groen in de tuin en minder stenen. Gemeenten maken gebruik van initiatieven van bedrijven en (groepen) burgers uit de 'energieke samenleving'.
8. We werken integraal
Gemeenten werken op verschillende beleidsvelden die raakvlakken hebben met klimaatadaptatie. Denk bijvoorbeeld aan ruimtelijke ordening, groenvoorziening, stedelijk waterbeheer, grondexploitatie, kabels en leidingen,

milieubeheer en verkeer en vervoer. Maar ook gezondheid, openbare orde en veiligheid. Klimaatadaptatie vraagt om handelen in al die verschillende beleidsvelden. In lokale adaptatie strategieën geven we weer hoe we deze belangen met elkaar verbinden.

9. Klimaatbestendige stedelijke ontwikkeling

Gemeenten maken bij locatiekeuzes een bewuste afweging van de klimaatvraagstukken. Dit gebeurt in omgevingsvisies en omgevingsplannen. In omgevingsplannen worden bijvoorbeeld bouwpeilen dwingend voorgeschreven, zodat gebouwen voldoende boven maaiveld liggen en vitaal en kwetsbare functies klimaatbestendig worden gemaakt. Nieuwe infrastructuur en ingrepen in de openbare ruimte worden klimaatbestendig gerealiseerd (voldoende groen, nivellering in openbare ruimte). We handelen adaptief; we spelen in op nieuwe inzichten en nieuwe ontwikkelingen.

10. We gaan bewuster sturen

Naast het actief ondersteunen van private partijen en bewonersinitiatieven gaan gemeenten bewuster om met stimuleringsinstrumenten zoals de gemeentelijke waterverordening of de rioolheffing. Ook de omgevingswet kan ons hierbij helpen. Zo kunnen we projectontwikkelaars en bouwweigenaren in beweging te krijgen. Klimaatadaptatie zal in de omgevingsvisies goed verankerd moeten worden.

11. Solidariteit

Iedereen moet een steentje bijdragen, anders gaat het niet lukken deze belangrijke maatschappelijke ambitie te realiseren. Afwentelen van problemen op nabijgelegen gebieden, toekomstige generaties of andere sectoren is uit den boze. Integendeel, soms kunnen we in een gebied oplossingen vinden voor vraagstukken die op een andere plek hun oorsprong vinden. Zoals een maatregel in het buitengebied de wateroverlastproblematiek in het stedelijk gebied kan oplossen. Dit vergt solidariteit en dat is niet vanzelfsprekend.

Samen de schouders er onder

Gemeenten kunnen het niet alleen. In het Deltaprogramma werken we dan ook samen met andere overheden, maar ook met bedrijven, bewoners en kennisinstellingen. De

waterschappen zijn onze belangrijkste partners. In onze steden en dorpen kunnen we niet al het water vasthouden. Samen analyseren we klimaateffecten en welke schade veroorzaakt wordt. Dan bekijken we wat effectieve maatregelen zijn en hoe we de kosten verdelen. Hierbij werken we ook samen met provincies, veiligheidsregio's, Rijkswaterstaat en de GGD's. Door samen te werken, kunnen we komen tot de meest effectieve maatregelen tegen de laagste maatschappelijke kosten. Er gebeurt al ontzettend veel.

Op www.ruimtelijkeadaptatie.nl wordt hiervan een goed overzicht gegeven.

Om de aanpak te versnellen hebben we meer specifieke informatie nodig over neerslag, droogte en hitte op lokale schaal. Geen algemene weerbeelden maar 'lokale regenradars'. Op basis daarvan kunnen investeringen worden gepland. Die investeringen kunnen samenlopen met andere investeringscycli (van bijvoorbeeld wegen, bebouwing, elektriciteitsvoorziening). Hierdoor kunnen we gericht beleid voeren en goedkoper resultaat boeken. Een investeringsfonds is nodig om meer financiële slagkracht te organiseren voor klimaat adaptief handelen. Het fonds kan bijvoorbeeld worden ingezet voor het aantrekkelijker maken van vooraf investeren, in plaats van achteraf schades te betalen.

Corporaties en overheidsinstellingen vragen we om hun gebouwen en woningvoorraad klimaatbestendig te maken. Hierbij gaan we uit van 'werk met werk' maken. Zo kunnen woningen die vanuit energie verduurzaamd worden, ook gelijk klimaatbestendig worden gemaakt. Ook moet er een extra stimulans komen voor architecten, ontwerpers en hoveniers, om ook hen handvaten te geven om bij te dragen aan de opgave. Met betrekking tot gebouwen willen we dwingend regelgeving: een wettelijke verplichting voor klimaatbestendig bouwen. Dit moet de standaard worden. Een landelijke richtlijn zorgt voor een gelijk speelveld en leidt tot innovatie in de bouw. En het zorgt ervoor dat Nederlandse steden als voorbeeld kunnen dienen voor delta's in de hele wereld die met dezelfde klimaatopgaven zitten. Het onderwijs en de kennisinstellingen spelen een belangrijke rol bij die innovatie, en bij het beschikbaar krijgen van voldoende vakmensen.

Februari 2017

Duiven

D66

Aan het college van burgemeester en wethouders
van de gemeente Duiven.

Ons nummer: -

Datum: 26 april 2017

Kopie aan: archief /raad

Onderwerp: Fase II Vitaal Centrum Duiven (vragen ex art. 37 Reglement van Orde)

Geacht college,

Op 28 maart 2017 heeft het College van Burgemeester en Wethouders aan de Commissie Grondgebied van de gemeenteraad van de gemeente Duiven een concept-raadsvoorstel toegezonden inzake het "Voornemen tot vervreemding fase 2/de OGTENT in Vitaal Centrum Duiven" (17RV025 Zaaknr.: 17DV01056). Dit concept-raadsvoorstel is op basis van de vergadering van het Presidium van de gemeenteraad d.d. 10 april 2017 verdaagd. Rondom dit dossier is in o.a. de Gelderlander en de DuivenPost de nodige publiciteit geweest, ondanks het feit dat de Commissie Grondgebied in een vergadering in november 2016 vertrouwelijk geïnformeerd is over een aantal zaken rondom de stand van zaken van Fase II Vitaal Centrum Duiven. Aangezien deze vertrouwelijkheid nog niet (deels of geheel) is opgeheven wil D66 Duiven allereerst haar ongenoegen uitspreken over het feit dat er van de zijde van het College van B&W zaken naar buiten zijn gebracht waarover wij - en daarmee de gehele gemeenteraad - nog niet vrijelijk kunnen spreken.

Niettemin leidt bovenstaand concept-raadsvoorstel tot een aantal concrete vragen, waarbij D66 Duiven nadrukkelijk heeft getracht deze vragen zodanig te formuleren dat aan genoemde vertrouwelijkheid geen geweld wordt aangedaan.¹ Wij willen u derhalve de volgende vragen stellen.

¹ D66 Duiven heeft bij het opstellen van de vragen nadrukkelijk gezien of de vragen zelf enige vertrouwelijkheid schenden en komt tot de conclusie dat dit niet het geval is. Hetgeen echter niet uitsluit dat beantwoording van één of meerdere vragen wél de onderhandelingspositie of belangen van de gemeente Duiven zou kunnen schaden. Wij verzoeken u dan ook om, indien dat het geval is, de vraag zo veel mogelijk te beantwoorden en voor het overige aan te geven waarom de betreffende informatie als vertrouwelijk te beschouwen is.

Duiven

D66

1. Het is D66 Duiven genoegzaam bekend dat de boekwaarde van onroerend goed (grond en/of gebouwen) die eigendom zijn van de gemeente openbare informatie is, die ook terug te vinden is in bijvoorbeeld de Jaarrekening 2016 (nog te verschijnen). Niettemin heeft het college gemeend om de taxatiewaarde van € 6,1 miljoen openlijk te communiceren naar de pers, terwijl dit bedrag niet terugkomt in het bovengenoemde concept-raadsvoorstel. D66 Duiven heeft geen enkele bepaling in wet- en regelgeving gevonden die de gemeente verplicht om een taxatiewaarde openbaar te maken en daarmee de (private) onderhandelingspositie van de gemeente negatief te beïnvloeden. Waarom heeft het college gemeend de taxatiewaarde te moeten delen met de pers en nagelaten om de gemeenteraad vooraf hierover schriftelijk te informeren?
2. Hoe is bovengenoemde taxatie van Fase II tot stand gekomen? Is daarbij bijvoorbeeld gebruik gemaakt van twee of meer (onafhankelijke) taxateurs? Is het taxatierapport dat aan de basis ligt van de taxatie van € 6,1 miljoen openbaar? Kan de gemeenteraad, desgewenst via de gemeentelijke accountant, alle relevante gegevens verstrekken krijgen om eigenstandig een "second opinion"-onderzoek te laten plaatsvinden?
3. Kan het college een plausibele - en onderbouwde - verklaring geven met betrekking tot de waardedaling van Fase II Vitaal Centrum Duiven, waarbij de gemeenteraad bekend is met de geschatte bouwkosten (ca. € 10 miljoen, inclusief grond), de stichtingskosten van de opstal die de gemeente Duiven in 2014 heeft betaald (€ 8,6 miljoen, uitsluitend opstal) en de huidige taxatiewaarde van € 6,1 miljoen? Het gaat daarbij dus om een waardedaling in slechts enkele jaren van ca. 40%, waarbij in ieder geval € 2,5 miljoen aan gemeenschapsgeld "verloren is gegaan": D66 Duiven ziet hier graag een goed onderbouwde toelichting op, met daarbij de vraag of de taxatiewaarde in- of exclusief grondwaarde bepaald is. Kortom: heeft de gemeente Duiven in nog geen 3 jaar én € 2,5 miljoen gemeenschapsgeld "verspeeld" op de opstal van Fase II Vitaal Centrum Duiven én is (daarnaast) ook nog sprake van afboeking van bij de gemeente Duiven in eigendom zijnde gronden onder Fase II Vitaal Centrum Duiven?²
4. Kan het college aangeven waarom nu wél overwogen wordt om over te gaan tot verkoop van Fase II Vitaal Centrum Duiven, terwijl in eerdere communicatie naar de gemeenteraad steeds is gesproken van een beoogde bezettingsgraad van het pand van 80 tot 100% voordat tot vervreemding zou worden overgegaan? Wat is de urgentie om nu de opties van vervreemding en langdurige eigen exploitatie "ter sondering" aan de gemeenteraad voor te leggen, waarbij - gezien de gecommuniceerde

² D66 Duiven gaat hierbij niet in op eventuele positieve dan wel negatieve exploitatieresultaten in de periode 2014 t/m 2017, aangezien daarmee wellicht de vertrouwelijke informatie die gedeeld is met de gemeenteraad geschonden zou kunnen worden. Overigens wil D66 Duiven in het "totaalplaatje" **wel een overzicht** van de exploitatieresultaten die - in positieve dan wel negatieve zin - invloed hebben op de **uiteindelijke financiële consequenties** van het in exploitatie nemen (medio 2014) en eventueel vervreemden (medio 2017) van Fase II Vitaal Centrum Duiven.

Duiven

D66

- taxatiewaarde - bewust rekening gehouden moet worden met een afboeking van nog eens € 2 miljoen na de afboeking in 2016 van € 0,5 miljoen?
5. Het college overweegt vervreemding van Fase II Vitaal Centrum Duiven. Op welke wijze denkt het college aan deze vervreemding vorm en inhoud te geven? Wordt, bij inschakeling van een intermediair, een onderbouwde keuze gemaakt uit meer dan één partij? Om vragen in de toekomst te voorkomen: kan het college instaan voor het inschakelen van een intermediair die op geen enkele wijze banden heeft met de ingeschakelde taxateur(s), de op voorhand geïnteresseerden voor het pand (en eventueel daarmee samenhangend: Fase IV Vitaal Centrum Duiven) en/of de oorspronkelijke projectontwikkelaar van Fase II Vitaal Centrum Duiven? Kortom: staat het college in voor de volledige objectiviteit, onafhankelijkheid en onpartijdigheid van de in te huren intermediair die ingeschakeld wordt voor vervreemding van Fase II Vitaal Centrum Duiven? Kunnen inwoners van de gemeente Duiven derhalve erop rekenen dat Fase II Vitaal Centrum Duiven, bekostigd met gemeenschapsgeld en dus opgebracht - direct of indirect - door inwoners van de gemeente Duiven rekenen op een eerlijke en faire wijze van vervreemding van Fase II Vitaal Centrum Duiven, waarbij de gemeente Duiven er alles aan zal doen om het verlies dat geleden zal worden op Fase II Vitaal Centrum Duiven zo minimaal mogelijk is?
 6. D66 Duiven neemt aan dat het college, samen met de ambtelijke organisatie en de externe partij die de gemeente Duiven begeleidt bij de ontwikkeling van het Vitaal Centrum Duiven, de gang van zaken rondom Fase II Vitaal Centrum Duiven geëvalueerd heeft of nog gaat evalueren. Indien deze evaluatie reeds heeft plaatsgevonden (wat wij eigenlijk verwachten): wat is de uitkomst van deze evaluatie en welke leermomenten en -punten heeft dit opgeleverd? En indien deze evaluatie nog niet heeft plaatsgevonden: wanneer verwacht het college deze evaluatie af te ronden en zal de gemeenteraad daarover openbaar worden geïnformeerd?

Graag vernemen wij hoe het college, met bijbehorende motivatie, tegen bovengenoemde vragen aankijkt, uiteraard binnen de termijn waarbinnen vragen ex art. 37 Reglement van Orde gemeenteraad Duiven beantwoord dienen te worden.

Hoogachtend,
namens D66 Duiven,

dhr. J.W. Egtberts,
fractievoorzitter

Van: VNG <vng=vng.nl@mail16.atl91.mcsv.net> namens VNG <vng@vng.nl>
Verzonden: donderdag 6 april 2017 14:28
Aan: Mat Gijsbers
Onderwerp: Lbr. 17/019 - Naar een nieuw cultuur- en erfgoedbeleid

[Bekijk deze nieuwsbrief in uw browser](#)

VNG Ledenbrief Naar een nieuw cultuur- en erfgoedbeleid

6 april 2017

Geachte heer, mevrouw,

De minister van OCW is gestart met het proces van de vernieuwing van het cultuurbeleid per 2021 en het erfgoedbeleid per 2019. In de ledenbrief 'Naar een nieuw cultuur- en erfgoedbeleid' informeren wij u hierover.

Downloaden

- [Ledenbrief: Naar een nieuw cultuur- en erfgoedbeleid](#)
- [Bijlage\(n\): Bouwstenen voor nieuw cultuur- en erfgoedbeleid \(versie 1 16-3-2017\)](#)

De VNG verstuurt deze e-mail naar alle algemene e-mailadressen van gemeenten voor verspreiding binnen de gemeente. Daarnaast verzendt de VNG deze mail aan alle burgemeesters, wethouders, gemeentesecretarissen en griffiers (op basis van het VNG relatiebeheersysteem).

Voor vragen: mail naar info@vng.nl

Heeft u deze mail op naam ontvangen? Dan kunt u zich afmelden via deze [link](#).

Email secured by Check Point

Van: VNG <vng=vng.nl@mail89.atl71.mcdlv.net> namens VNG
<vng@vng.nl>
Verzonden: vrijdag 7 april 2017 13:56
Aan: Mat Gijsbers
Onderwerp: Lbr. 17/020 Contractering en financiering van drie landelijke instellingen Sociaal Domein

[Bekijk deze nieuwsbrief in uw browser](#)

VNG Ledenbrief Contractering en financiering van drie landelijke instellingen Sociaal Domein

7 april 2017

Geachte heer Gijsbers,

Sinds 2015 zijn gemeenten wettelijk verantwoordelijk voor een groot aantal taken in het sociaal domein. De VNG is door de leden gemandateerd een aantal daarvan tijdelijk uit te (laten) voeren. Tijdens de algemene ledenvergadering (ALV) van 8 juni 2016 is afgesproken dat de VNG met ingang van 2018 zal stoppen met de uitvoering en financiering van deze taken. Drie van deze taken vragen nu bijzondere aandacht van de gemeenten: de Kindertelefoon, Luisterend Oor en het Vertrouwenswerk Jeugd. In deze ledenbrief zetten we uiteen wat uw gemeente moet doen om ook in 2018 en latere jaren uitvoering te kunnen geven aan deze wettelijke taken.

Downloaden

- [Ledenbrief: Contractering en financiering van drie landelijke instellingen sociaal domein](#)
- [Bijlage: Standaardovereenkomst 2018 gemeenten AKJ, De Kindertelefoon en Sensoor](#)
- [Bijlage: Standaardovereenkomst 2018 gemeenten AKJ, De Kindertelefoon](#)

- [Bijlage: Financiële toelichting](#)
- [Bijlage: Aanbod Sensor](#)
- [Bijlage: Aanbod De Kindertelefoon](#)
- [Bijlage Aanbod AKJ Vertrouwenswerk](#)
- [Bijlage Algemene brochure AKJ](#)
- [Bijlage: AKJ flyer Jeugd-wijkteams](#)
- [Bijlage: Bestuursraad voorstel financiering en contractering Sensor, De Kindertelefoon en AKJ](#)

De VNG verstuurt deze e-mail naar alle algemene e-mailadressen van gemeenten voor verspreiding binnen de gemeente. Daarnaast verzendt de VNG deze mail aan alle burgemeesters, wethouders, gemeentesecretarissen en griffiers (op basis van het VNG relatiebeheersysteem).

Voor vragen: mail naar info@vng.nl

Heeft u deze mail op naam ontvangen? Dan kunt u zich afmelden via deze [link](#).

Email secured by Check Point

Geachte wethouders jeugd en gemeenteraadsleden centraal Gelderland,

Op 2 februari 2017 heeft de conferentie Kansen voor Pleegzorg regio centraal Gelderland plaatsgevonden.

Tijdens één van de workshops heeft één van onze medewerkers zich aangemeld voor een werkgroep op uitnodiging van degene die de workshop leidde.

We hebben daarna niets meer gehoord.

Omdat we dat vaker meemaakten de afgelopen jaren maken we ons zorgen over het daadwerkelijk betrekken van burgervertegenwoordiging.

Dat zou een gemiste kans voor iedereen zijn en daarom sturen we u deze e-mail.

Met meerdere doelen:

Alsnog betrokken te worden en u als verantwoordelijke gemeenteraden en wethouders Sociaal Domein Centraal Gelderland op de hoogte stellen van de gang van zaken.

In ieder geval is er volgens ons de noodzaak kennis te nemen van de kadernotitie en andere zaken rond inkoop sociaal domein centraal Gelderland met de vraag of en hoe inwoners / burgers / ervaringsdeskundigen / niet-contractpartners daadwerkelijk betrokken zijn.

Het stemt ons bezorgd nu in de nieuwsbrief regio centraal Gelderland de projectleider inkoop sociaal domein centraal Gelderland oproept vragen bij voorkeur niet bij een van de deelnemende gemeenten te stellen.

Burgerkrachtcollectief zal de uitvoeringsplannen zo goed mogelijk in kaart proberen te brengen.

We willen daartoe de werkgroepen kunnen volgen en vragen u allen informatie te verstrekken rond betrokkenheid van uw gemeente bij de stuurgroep en werkgroepen en uitvoeringsplannen.

Alle deelnemers en zeker de aan- of afwezigheid van burgervertegenwoordiging vanuit de 12 gemeenten zijn interessant in verband met content 'info- en adviesrotonde' en 'kennisbank Sociaal Domein' van het burgerkrachtcollectief.

In de bijlage vindt u de e-mailcorrespondentie en de bijlagen die daarin worden genoemd.

Deze e-mail staat (geanonimiseerd) ook openbaar op onze website bij "Onderzoek" en hier: <http://www.burgerkrachtcollectief.nl/onderzoek/aanmelding-werkgroep-pleegzorg/>

Hoogachtend,

Bianca Rutjes

Burgerkrachtcollectief

<http://www.burgerkrachtcollectief.nl>

Email secured by Check Point

Aanmelding werkgroep Pleegzorg

Van: [bianca@biancarutjes.nl]

Verzonden: woensdag 15 februari 2017 21:28

Aan: l.schraven@rheden.nl; wethouder Pos – Rheden c.pos@rheden.nl

CC: info@burgerkrachtcollectief.nl; entreeteam@lindenhout.nl

Onderwerp: Werkgroep nav Conferentie Kansen voor Pleegzorg regio centraal Gelderland –
attendering compensatieregeling voor gemeenten voogdij en 18plus

Geachte heer Schraven, wethouder Pos,

Naar aanleiding van de conferentie **Kansen voor Pleegzorg regio centraal Gelderland**, 2 februari 2017, wil ik u aan het eind van deze mail attenderen op de compensatieregeling voor gemeenten voogdij en 18+.

Aanvragen kunnen ingediend tot 31 maart 2017.

In de bijlagen een **overzicht van de dag van de conferentie**, en de **schematische weergave ten behoeve van de uitvoeringsplannen** kadernotitie pleegzorg.

Betrokkenheid via **burgerkrachtcollectief** bij uitvoeringsplannen, opdrachten, resultaten en werkgroepen kadernotitie pleegzorg regio centraal Gelderland achten wij in het kader van de tripartite verhouding inwoners – gemeente – aanbieders van essentieel belang.

De vaststelling van de uitvoeringsplannen na de startconferentie (zie bijlage) heeft onze interesse. In dat verband heb ik me opgegeven voor de **werkgroep samenwerkende partners** bij het **uitvoeringsplan Wijkteams, gecertificeerde instellingen en pleegzorgaanbieders**.

Gezien de inhoud van de presentatie in het plenaire programma van de conferentie, hoor ik graag van u hoe, wanneer en waar aan de slag gegaan wordt met de uitvoeringsplannen en bijbehorende werkgroepen.

Het is mij niet duidelijk geworden hoe en door wie met mij hierover gecommuniceerd gaat worden. Ook dat hoor ik graag van u.

Doelen van de conferentie

Delen van inspiratie en kennis, bespreken van gewenste vernieuwingen in de pleegzorg;

Een gezamenlijke visie op pleegzorg bepalen;

Actiepunten benoemen en werkafspraken maken;

Werkgroepen vormen die met de thema's van vernieuwing aan de slag gaan.

In het plenaire programma:

De ervaringen van de lokale toegang met pleegzorg, door Leo Schraven, manager Toegang Sociaal Domein, gemeente Rheden en Rozendaal.

Workshops

In de workshops komen de deelnemers tot werkafspraken rond de gewenste vernieuwingen in de pleegzorg. Er worden werkgroepen gevormd die daarmee aan de slag gaan.

Burgerkrachtcollectief heeft deelgenomen aan deze workshop:

2. Samenwerking tussen wijkteams/lokale toegang, gecertificeerde instellingen (GI's) en de aanbieders van pleegzorg. Integrale zorg en nazorg, werving samen oppakken. Door een coach namens de Sociale Wijkteams Arnhem, en een medewerker van Lindenhout.

Voor Lindenhout heb ik Janine Wolven genoteerd. Voor Sociale Wijkteams Ellen van het Erve en Janny Herwout?

Aan het eind heb ik me aangemeld voor de werkgroep.

Kadernotitie pleegzorg Centraal Gelderland, december 2016

Bijlage: Schematische weergave ten behoeve van de uitvoeringsplannen: concept.

Vast te stellen na de startconferentie, februari 2017.

In die bijlage is te lezen bij **Plannen:**

Uitvoeringsplan:

Wijkteams, gecertificeerde instellingen en pleegzorgaanbieders.

Opdrachten:

Los de transitiepuzzels op. Verminder de bureaucratie.

Resultaten:

Wet- en regelgeving wordt op een gelijke manier door partijen geïnterpreteerd, bestaande regelingen en afspraken worden correct en soepel toegepast.

Er zijn slimme oplossingen bedacht om de bureaucratie met 30% terug te brengen.

Wie gaan er mee aan de slag:

Werkgroep samenwerkende partners.

Wanneer moet het gereed zijn?:

Niet ingevuld.

Alvast bedankt voor uw antwoord,

Met vriendelijke groet,

bianca@biancarutjes.nl

Namens burgers via burgerkrachtcollectief.

www.burgerkrachtcollectief.nl

Compensatieregeling voor gemeenten voogdij en 18+

6 februari 2017

Gemeenten met een groot tekort in hun jeugdbudget voor voogdij en 18+ jongeren kunnen compensatie aanvragen. Hiervoor hebben VWS, VenJ en VNG gezamenlijk een compensatieregeling opgesteld. Hierop kunnen gemeenten tot 31 maart een beroep doen. In een

factsheet leest u hoe de regeling precies werkt.

Gemeenten zijn verantwoordelijk voor de jeugdhulp en krijgen hiervoor een jeugdhulpbudget. Een deel van dit budget bestaat uit geld voor kinderen met een voogdijmaatregel en voor meerderjarigen.

Bij de verdeling van het budget voor voogdij en 18+ bleek bij een aantal gemeenten een verschil tussen het toegekende budget en de daadwerkelijke kosten die de gemeenten hebben gemaakt.

Aanvragen compensatieregeling

Gemeenten die (substantieel) nadeel ervaren kunnen aanspraak maken op de compensatieregeling. Een gemeente moet hiervoor een aanvraag indienen. Dit kan tot uiterlijk 31 maart 2017.

Gemeenten kunnen voor informatie over de compensatieregeling contact opnemen met Ronnie den Os van het ministerie van VWS, ronnie.den.os@minvws.nl

Een concrete aanvraag moet vergezeld gaan van een ingevuld format: op aanvraag bij Ronnie den Os, ronnie.den.os@minvws.nl

De compensatieregeling geldt voor de jaren 2017, 2018 en 2019. Hij wordt bekostigd uit het macrobudget Jeugd.

<https://vng.nl/onderwerpenindex/jeugd/jeugdhulp/nieuws/compensatieregeling-voor-gemeenten-voogdij-en-18?platform=hootsuite>

https://vng.nl/files/vng/20170110_compensatieregeling_voogdij_en_18plus.pdf

Bijlage: Schematische weergave ten behoeve van de uitvoeringsplannen: concept.

Vast te stellen na de startconferentie, februari 2017

Plannen	Opdrachten	Resultaten	Wie gaan er mee aan de slag	Wanneer moet het gereed zijn?
Kadernotitie: Gedeelde visie op de transformatie van de pleegzorg ontwikkelen	Beschrijf het kader waarbinnen de pleegzorg binnen Centraal Gelderland zich de komende 4 jaar moet ontwikkelen	Duidelijk visie. (zo mogelijk dichtbij huis, in harmonie met eigen wereld, liefst binnen eigen netwerk)	Stuurgroep transformatie pleegzorg	Conferentie Pleegzorg Centraal Gelderland, jan-feb 2017
Uitvoeringsplan: Gezinnen en pleeggezinnen	Werk de positie van ouders uit bij een pleegzorgplaatsing. Werk de positie van pleegouders uit in relatie tot de gemeente.	Pleegzorg krijgt vorm vanuit de regie van het gezin. De gemeente heeft een actueel beeld van de voortgang van het pleegzorgproces Pleegouders zijn directe gesprekspartner van de gemeente. Binnen de gemeente is een aanspreekpunt voor pleegzorgvragen.	Werkgroep gezinnen en pleeggezinnen	
Uitvoeringsplan: Wijkteams, gecertificeerde instellingen en pleegzorgaanbieders	Los de transitiepuzzels op Verminder de bureaucratie	Wet- en regelgeving wordt op een gelijke manier door partijen geïnterpreteerd, bestaande regelingen en afspraken worden correct en soepel toegepast. Er zijn slimme oplossingen bedacht om de bureaucratie met 30% terug te brengen.	Werkgroep samenwerkende partners	

	Geef gezamenlijk vorm aan de werving van nieuwe pleegouders Er bij halen, niet doorverwijzen: samen optrekken bij een pleegzorgplaatsing Creëer kans voor de informele pleegzorg	Er zijn voldoende pleegouders om de vraag te bedienen, en er zijn manieren om snel en gezamenlijk gericht te werven. Partijen werken bij een pleegzorgplaatsing vanuit één gezamenlijk plan en vanuit één gezamenlijk opgestelde werkverdeling. Er zijn mogelijkheden om informele pleegzorg in te zetten.		
Uitvoeringsplan: Spankracht van de pleegzorg	Breng de breakdown terug met 25% Versterk de deskundigheid van pleegouders Versterk de horizontale en verticale samenwerking Ontwerp maatwerkvarianten voor intensieve vormen van pleegzorg	De breakdown is met 25% teruggebracht. Scholing, training en deskundigheidsbevordering is adequaat, toegankelijk en wordt breed ingezet. Er wordt gewerkt vanuit één plan, waardoor aanvullende GGZ zorg naadloos aansluit. Er zijn enkele extra intensieve varianten pleegzorg, voor zwaardere doelgroepen.	Werkgroep 'spankracht van de pleegzorg'.	

Uitnodiging
Conferentie Kansen voor pleegzorg in Centraal Gelderland

Datum: 2 februari 2017
Tijd: 12.30 – 17.00 uur
Plaats: Regardz WTC Arnhem
Nieuwe Stationsstraat 10, 6811 KS Arnhem

Voor

professionals vanuit sociale wijkteams en lokale toegang, professionals van de zorgaanbieders pleegzorg en ambulante hulp, verwijzers, beleidsadviseurs, bestuurders, gemeenteraden en adviesraden, pleegouders.

Doelen van de conferentie

- Delen van inspiratie en kennis, bespreken van gewenste vernieuwingen in de pleegzorg;
- Een gezamenlijke visie op pleegzorg bepalen;
- Actiepunten benoemen en werkafspraken maken;
- Werkgroepen vormen die met de thema's van vernieuwing aan de slag gaan.

Workshops

In de workshops komen de deelnemers tot werkafspraken rond de gewenste vernieuwingen in de pleegzorg. Er worden werkgroepen gevormd die daarmee aan de slag gaan.

Er zijn drie workshops tegelijkertijd met een plenaire deelsessie. Na de eerste ronde wisselen de deelnemers: de workshopdeelnemers gaan naar de plenaire deelsessie en vice versa. De plenaire deelsessie biedt extra informatie en inspiratie.

1. *De positie van ouders en pleegouders*
 - partnerschap en eigen regie versterken;
 - verbetering van de dienstverlening (bijvoorbeeld een gezamenlijk loket).Door een ouder en een pleegouder, en Peter van der Loo (directeur NVP).
2. *Samenwerking tussen wijkteams/lokale toegang, gecertificeerde instellingen (GI's) en de aanbieders van pleegzorg.* Integrale zorg en nazorg, werving samen oppakken. Door een coach namens de Sociale Wijkteams Arnhem, en een medewerker van Lindenhout
3. *Spankracht van de pleegzorg.* De deskundigheid van pleegouders versterken, maatwerk in vormen van pleegzorg ontwikkelen: informele pleegzorg, intensieve pleegzorg, verlengde pleegzorg voor 18plussers. Door John Goessens, Lindenhout.
4. *Het verhaal van de pleegzorg.* Plenaire deelsessie: inleiding door Frank van Holen, directeur Pleegzorg in Vlaanderen; films.

Programma

- 12.30 uur Inloop
13.00 uur *Plenair programma*
- Opening door de dagvoorzitter Mario Lamers, clustermanager William Schrikker Pleegzorg
 - Welkomstwoord door Martijn Leisink, wethouder Jeugdzorg gemeente Arnhem
 - Het verhaal van een pleegouder. Nieske Sellis-ten Brinke is pleegouder en schrijfster van kinderboeken over pleegzorg
 - De ervaringen van de lokale toegang met pleegzorg, door Leo Schraven, manager Toegang Sociaal Domein, gemeenten Rheden en Rozendaal
 - Toelichting op de visie uit de concept kadernotitie Pleegzorg, t.b.v. de ontwikkeling van de pleegzorg in Centraal Gelderland, door John Goessens, manager Wonen en Opgroeien Lindenhout, namens de aanbieders van pleegzorg in de regio Arnhem
- 14.00 uur Pauze
14.30 uur Eerste workshopronde - deelnemers kiezen een workshop of sessie.
1. De positie van ouders en pleegouders
 2. Samenwerking tussen lokale toegang, GI' s, en aanbieders
 3. Spankracht van de pleegzorg
 4. Het verhaal van de pleegzorg
- 15.20 uur *Wisselen van workshop of sessie*
15.30 uur Tweede workshopronde
1. De positie van ouders en pleegouders
 2. Samenwerking tussen lokale toegang, GI' s, en aanbieders
 3. Spankracht van de pleegzorg
 4. Het verhaal van de pleegzorg
- 16.30 uur Borrel

Aanmelden:

vóór 26 januari op de website www.regiocentraalgelderland.nl

N.B. Aanmelden voor een workshop gebeurt op de middag zelf.

Meer informatie: Elise Roelofse (e.roelofse@spectrumelan.nl) tel. 06 24915908)

VERSLAG van de **openbare** vergadering van het Algemeen Bestuur van de Werkvoorziening Midden-Gelderland, gehouden op vrijdag 23 december 2016 om 14.00 uur bij Presikhaaf Bedrijven, locatie Driepoortenweg 35, bedrijfsrestaurant, te Arnhem

Deelnemers		Aanwezig volgens presentielijst
J.H.J. Sluiter, voorzitter	Westervoort	✓
M.A.R. Leisink, plv voorzitter	Arnhem	✓
W.P. van Burgsteden	Arnhem	✓
P.G.M. Lunter	Arnhem	✓
A. Haga	Arnhem	✓
P.J. Bollen	Doesburg	✓
H.C.M. Knuiman	Duiven	✓
J.H.A.P. Sluiter	Lingewaard	✓
B. Ross	Overbetuwe	✓
T.M.N. Vugts, secretaris	Rheden	✓
A. Logemann	Rozendaal	✓
B. Elfrink	Rijnwaarden	✓
S. Bijl	Zevenaar	✓
J.H. Janssen	Presikhaaf Bedrijven, algemeen directeur	✓
E.C. Janssen	Presikhaaf Bedrijven, notulist	✓
R.H.J. Bongers	Presikhaaf Bedrijven, manager Bedrijfsvoering	✓

Tevens aanwezig:
J. van Wijk (tot en met punt 4)

1 Opening

De voorzitter opent de openbare vergadering om 14.00 uur en heet de aanwezigen welkom. Mevrouw Elfrink moet de vergadering vanwege familieomstandigheden om uiterlijk 15.45 uur verlaten; de heer Vugts zou graag om 16.00 uur willen vertrekken. De voorzitter constateert dat er bij aanvang van de vergadering 45 van de 45 uit te brengen stemmen aanwezig zijn.

2 Mededelingen

2.1 Geen.

3 Verslag van de vergadering van 5 oktober 2016

Dit verslag wordt ongewijzigd met dank aan de samensteller conform vastgesteld en goedgekeurd. Er zijn geen op- of aanmerkingen naar aanleiding van de inhoud.

4 Transitie

De voorzitter geeft aan dat de bestuursleden de afgelopen dagen veel meningen over dit onderwerp van diverse zijden (o.a. pers en OR) hebben kunnen vernemen. Hij geeft nu graag het woord aan de heer Van Wijk die als hoofdonderhandelaar nadere uitleg kan geven. De heer Bijl geeft aan dat hij blij is dat er een toelichting wordt gegeven maar als er nu nieuwe informatie naar voren komt die zou kunnen leiden tot een andere afweging wordt het lastig om

nu een besluit te nemen want het onderwerp is afgelopen dinsdag in het college besproken op basis van de toen ter beschikking zijnde gegevens.

De heer Van Wijk geeft aan dat de opdracht was om te proberen of een voor de Gemeenschappelijke Regeling, de gemeenten en de werknemers verantwoorde deal over de transitie kon worden gesloten met GoedWerkt. Hij heeft als hoofdonderhandelaar samen met de heer J.H. Janssen de gesprekken gevoerd met GoedWerkt. Het Onderhandelingsteam heeft deze gesprekken voorbereid en geëvalueerd. Op verzoek van de voorzitter is de heer Van Wijk hier aanwezig om een nadere toelichting te geven op de conclusies van het Onderhandelingsteam:

- ♦ De GR blijft het volledige risico lopen ten aanzien van de loonkosten van de SW-medewerkers. De vergoeding die GW wil betalen is afhankelijk van het resultaat en over de eerste € 1 miljoen wordt geen vergoeding betaald. Als GW faalt, blijven de loonkosten voor rekening van de gemeenten/de GR en moeten de gemeenten/GR opnieuw werkgelegenheid opbouwen.
- ♦ Er ontstaan hoge frictiekosten (geschat op € 12 miljoen) voor rekening van de gemeenten om GW een goede start te kunnen geven. De GR wordt hierdoor als het ware een grote investeerder, die ook de loonkosten SW blijft betalen zonder garantie dat er via winstdeling compensatie ontstaat.
- ♦ Gezien de risico's en maatschappelijke verantwoordelijkheden zou het logisch zijn om een gefaseerde overdracht voor te stellen waarbij aandelenbelangen in gedeelten bij geleverde prestatie worden overgedragen aan GW. GW wilde volledig aandeelhouder worden. Ook is voorgesteld om een recht tot terugkoop van aandelen af te spreken via een call optie bij het ontstaan van een dreigende financiële situatie en bij materieel onderpresteren van GW. Om te voorkomen dat de GR pas zeer laat kan ingrijpen bij ernstig onderpresteren is ook het recht om de onderneming weer onder controle te brengen van de GR besproken. Dergelijke afspraken waren niet acceptabel voor GoedWerkt.
- ♦ De GR is de partij die de meeste risico's loopt en de grootste maatschappelijke belangen heeft. Er is dan ook verzocht om een vetorecht toe te kennen aan de GR op zeer belangrijke managementbesluiten via een commissaris in combinatie met een prioriteitsaandeel. GoedWerkt was echter nauwelijks bereid om een vetorecht te accepteren.
- ♦ Ondanks het feit dat GW al geruime tijd bezig is met de overname is gebleken dat de financiering nog heel wankel was. Er zijn geen bewezen harde commitments ten aanzien van de genoemde € 2 miljoen en de drie heren nemen zelf geen enkel risico terwijl de GR hele grote risico's blijft lopen.
- ♦ De gemeenten hebben aangegeven dat zij geen garanties voor de omzetstijging willen geven. Zij zien dit als uitdaging voor de drie ondernemers van GW. Onduidelijk is hoe de geprognosticeerde omzetstijging gehaald wordt. Dit heeft als gevolg dat de onderbouwing van de nieuwe externe omzet erg mager is.
- ♦ De prognoses van GW ten aanzien van de verwachte loonkostensubsidie van 50% op de instroom van P-wetters en de omvang van het minimaal vereiste reguliere personeelsbestand zijn veel te optimistisch.
- ♦ De financiële gevolgen van de door de vakbonden gestelde aanvullende eisen aan de arbeidsvoorwaarden van het over te nemen regulier personeel zijn niet verwerkt in de plannen.

De opmerkingen over omzet, loonkostensubsidie en personeelskosten kunnen impact hebben op de te verwachten resultaten.

Het Onderhandelingsteam is dan ook van mening dat de overname door GW onvoldoende zekerheid voor duurzame werkgelegenheid voor de medewerkers biedt. Er zijn teveel risico's zonder dat er voldoende mechanismen kunnen worden ingebouwd om de risico's te beperken.

Het betreft een belangrijk maatschappelijk project waarbij veel mensen zijn betrokken. De risico's worden echter vooral bij de GR/de gemeenten neergelegd.

Alles overziend is het advies van het Onderhandelaarsteam dan ook om de onderhandelingen te stoppen. De toelichting van de heer Van Wijk roept geen verdere vragen op en hij verlaat de vergadering.

Een rondje langs de AB-leden leidt tot het volgende:

Doesburg	De onderhandelaars zijn tot de conclusie gekomen dat de overname door GoedWerkt niet kan leiden tot het verwachte doel. De verhouding tussen wat de gemeenten aanleveren en wat vervolgens door PB opgeleverd kan worden is scheef. Er wordt al jaren zonder succes geprobeerd om mensen buiten te plaatsen. Er is een lange rij van negatieve ervaringen. Daar mag het bestuur niet trots op zijn. B&W van Doesburg stemt in met het voorstel om te stoppen met de onderhandelingen. Arnhem heeft al een oplossing gecreëerd en nu moeten ook andere gemeenten nadenken over de toekomst van het bedrijf. Het is buitengewoon vervelend dat deze uitslag net voor de kerst bekend is en dat het verder werken aan een nieuw scenario door de actualiteit is achterhaald. Doesburg zal contact opnemen met haar mensen om ze een hart onder de riem te steken.
Rozendaal	Naar aanleiding van de vragen die bij Rozendaal leven wordt het volgende naar voren gebracht: Het is nadrukkelijk in de Letter of Intent opgenomen dat beide partijen de onderhandelingen desgewenst kunnen afbreken. Daarnaast loopt de LOI van rechtswege af per 1 januari 2017. Het is aan het bestuur om te besluiten om de onderhandelingen af te breken dan wel voort te zetten. De OR heeft adviesrecht maar het primaat voor het besluit ligt bij het Algemeen Bestuur. De communicatie aan zowel SW als regulier personeel is zorgvuldig gedaan en goed verlopen. Rozendaal betreurt dat de beoogde overname niet haalbaar is en stemt in met het afbreken van de onderhandelingen. Gezien het plan van Arnhem acht Rozendaal het niet zinvol om nu als GR zelf een nieuw scenario uit te werken. Aan Arnhem de vraag om snel met een uitwerking van haar plannen te komen zodat gemeenten kunnen kijken of ze willen aansluiten. Gemeenten blijven elkaar nodig hebben en moeten niet denken in tegenstellingen.
Zevenaar	Zevenaar stemt in met het stoppen van de onderhandelingen. Zij is diep teleurgesteld vanwege de consequenties die dit besluit heeft voor de mensen van het bedrijf en over het feit dat het bestuur er niet in geslaagd is om Presikhaaf Bedrijven een toekomst te geven. Vanuit de regio moeten de gemeenten met elkaar verder en blijven samenwerken. Zevenaar is niet van plan om de GR nu een eigen plan te laten uitwerken en gaat zich beraden op de toekomst.
Duiven	Het is een grote teleurstelling voor de medewerkers van PB en de gemeenten dat besloten moeten worden om de onderhandelingen te stoppen. Duiven zal kijken of er mogelijkheden zijn binnen de Liemers c.q. Liemers Plus maar sluit een eventuele aansluiting bij Arnhem niet op voorhand uit. Er wordt veel waarde gehecht aan een zorgvuldige procesgang, waarbij aandacht is voor zowel de sociale als de bedrijfsmatige aspecten.
Rijnwaarden	Rijnwaarden had de verwachting dat het onderhandelingsresultaat positief zou zijn en heeft geen ander scenario uitgewerkt. Betreurd wordt,

	vooral voor de medewerkers, dat het advies is om te stoppen. Doordat GoedWerkt niet tegemoet is gekomen aan de gestelde voorwaarden is er geen ander besluit mogelijk dan het advies te volgen. Ten aanzien van het zelf uitwerken van een plan wil Rijnwaarden zich eerst in Liemers verband beraden op andere mogelijkheden en wachten op het voorstel van Arnhem. Belangrijk is dat de werknemers een goede plek krijgen.
Overbetuwe	Overbetuwe betreurt dat het niet gelukt is om te komen tot een positief onderhandelingsresultaat. De zorg gaat uit naar de medewerkers maar gezien het ontbreken van voldoende waarborgen ten aanzien van met name duurzame goede werkgelegenheid kan niet anders dan besloten worden om de onderhandelingen te staken. Desgevraagd geeft de heer Janssen aan, dat het afbreken van de onderhandelingen met GoedWerkt geen juridische consequenties heeft. Overbetuwe is bezig met het uitwerken van een eigen plan.
Arnhem - 1	Mevrouw Haga geeft aan dat onderhandelingen helaas niet altijd slagen en als er onvoldoende zicht is op een goed resultaat, moeten de onderhandelingen gestopt worden. Mevrouw Lunter geeft aan dat mevrouw Van Burgsteden namens Arnhem het woord zal voeren. Ze heeft er vertrouwen in dat er een goede oplossing voor de medewerkers komt.
Rheden	Rheden onderschrijft het advies van het Onderhandelaarsteam. Het verschil tussen de gestelde voorwaarden en het aanbod van GoedWerkt is te groot. Rheden heeft op hoofdlijnen een plan voor de toekomst maar er is ruimte om ook te kijken naar de plannen van Arnhem en/of andere gemeenten.
Lingewaard	Het resultaat van de onderhandelingen laat geen andere keuze over dan te stoppen. De zorg gaat uit naar het personeel. PB moet in nieuwe setting gebracht worden. Lingewaard houdt richting de toekomst alle opties open (zelf doen, aansluiten bij andere gemeenten, publiek/privaat).
Arnhem 2	Mevrouw Van Burgsteden geeft namens Arnhem aan dat het plan van GoedWerkt een goede oplossing leek te bieden. Helaas is gebleken dat GW niet kon voldoen aan de voorwaarden die op voorhand duidelijk waren aangegeven. Er moet dan ook besloten worden om de onderhandelingen te stoppen. Zoals afgelopen zomer al is aangegeven, gaat Arnhem nu verder met het uitwerken van het Werkbedrijf Arnhem. Hiervoor is een investering nodig van minimaal € 15 miljoen. Alle gemeenten zijn welkom om zich hierbij aan te sluiten onder de door Arnhem vastgestelde voorwaarden.
Westervoort	Het resultaat van de onderhandeling laat geen andere keuze over dan te stoppen. De zorg gaat uit naar het personeel. Westervoort houdt naar de toekomst toe alle opties open.

Op basis van het bovenstaande concludeert de voorzitter dat het Algemeen Bestuur unaniem en zonder hoofdelijke stemming besluit om de onderhandelingen met GoedWerkt te stoppen. Het voorstel om een scenario waarin de GR de business case zelf gaat uitvoeren verder uit te werken is inmiddels achterhaald. Alle gemeenten onderzoeken lokaal en/of regionaal de mogelijkheden voor een goede oplossing, waarbij de zorg voor de medewerkers centraal staat.

5.1 Definitief vaststellen begroting 2017

De voorzitter geeft in zijn inleiding van dit punt aan dat het hoge ziekteverzuim en onvoldoende werk grote punten van zorg vormen. Daarnaast is er een gemeente, die de meerjarenraming niet wil vaststellen. Uit het oogpunt van bedrijfsbelang is een meerjarenraming zeer wenselijk en hij hoort dan ook graag van de desbetreffende gemeente wat hiervoor de reden is.

Daarnaast verklaren meerdere gemeenten zich niet akkoord met de opbouw van het weerstandsvermogen en/of willen geen voorfinanciering van het resultaat, terwijl het management dit ervaart als een positieve prikkel om zich hieraan te houden.

De gemeente Overbetuwe heeft een vraag over de hoogte van de frictiekosten en heeft per brief laten weten dat de raad niet instemt met de begroting. De bestuurders moeten zich wel realiseren dat de situatie buitengewoon lastig wordt als er geen goedgekeurde begroting ligt. Ook in 2017 zullen er immers betalingen gedaan moeten worden.

De kosten worden steeds beter beheerst maar het is onmogelijk om te garanderen dat er achteraf geen bijbetaling zal moeten plaatsvinden. In de kwartaalberichten wordt de ontwikkeling van het kostenpatroon gerapporteerd

De brieven van de gemeenten waarin de gevoelens/zienswijzen kenbaar worden gemaakt, zijn c.q. zullen worden opgenomen op de website van Presikhaaf Bedrijven. Deze gevoelens zullen dan ook niet meer worden opgenomen in de begeleidende brief waarmee de begroting wordt toegezonden aan de gemeenten. Wel zullen de nieuwe deelnemerspercentages voor 2017 in de begeleidende brief worden opgenomen.

Een rondje langs de AB-leden levert het volgende op:

Doesburg	De raad maakt zich ernstig zorgen over de continuïteit; spreekt zich uit tegen het opbouwen van een weerstandsvermogen en verzoekt het AB om de opbouw hiervan uit de begroting te halen. Begroting kan verder voor kennisgeving worden aangenomen.
Rozendaal	Op dit moment heeft de raad geen op- of aanmerkingen ten aanzien van de begroting.
Zevenaar	De nieuwe ontwikkelingen zijn lastig te vertalen in een begroting voor 2017. Deze begroting wordt dan ook gezien als ijkpunt van waaruit wijzigingen kunnen worden aangebracht. Zevenaar is benieuwd naar de ontwikkeling van de frictiekosten en vraagt zich af of het weerstandsvermogen effect heeft op de uittredingskosten.
Duiven	De raad heeft het gevoel in inmiddels schriftelijk kenbaar gemaakt. De Raad doet een nadrukkelijk beroep op het AB om de frictiekosten zo laag mogelijk te houden. De Raad is ontevreden over het repeterend mechanisme om bij te moeten betalen aan het exploitatietekort.
Rijnwaarden	De conceptbegroting is gebaseerd op ongewijzigd beleid. De raad verzoekt het AB nadrukkelijk om de frictiekosten te beperken. PB heeft geen buffers maar het is voor de Raad geen uitgemaakte zaak dat in voorkomende gevallen een extra bijdrage moet worden geleverd. De Raad stemt wel in met de begroting.
Overbetuwe	De Raad van Overbetuwe stemt niet in met de begroting met name vanwege het gestelde over de voorfinanciering en het weerstandsvermogen. Dit standpunt bevreemdt de heer Leisink, immers het weerstandsvermogen is juist bedoeld om te voorkomen dat gemeenten extra moeten bijdragen. De heer Ross geeft aan dat hij het standpunt van de Raad verwoord.
Rheden	De Raad neemt de voorliggende begroting voor kennisgeving aan en wacht op een realistische begroting die is gebaseerd op een nog te

	kiezen toekomstscenario en waarin nadrukkelijk rekening is gehouden met het belang van de doelgroep.
Lingewaard	Lingewaard heeft grote zorgen over de precaire financiële situatie en er wordt nogmaals aangedrongen op een voortvarende aanpak van het ingezette transitie-traject. Na besluitvorming over de transitie zal de voorliggende begroting moeten worden gewijzigd. Gezien de ontwikkelingen stelt Lingewaard voor om alleen de begroting 2017 vast te stellen. Ten aanzien van het weerstandvermogen vindt Lingewaard het verstandiger om de komende ontwikkelingen eerst af te wachten en in de loop van 2017 te besluiten of hieraan alsnog kan worden meegewerkt.
Arnhem	De voorliggende begroting wordt door Arnhem gezien als een technische begroting die gewijzigd zal worden na de besluitvorming over de transitie. Daarnaast wil Arnhem dat er een plan van aanpak wordt opgesteld om het ziekteverzuim van de SW-medewerkers terug te dringen. Om te voorkomen dat er telkens door de gemeenten een extra bijdrage moet worden betaald vindt Arnhem het opbouwen van het weerstandsvermogen een deugdelijk voorstel. Tenslotte is Arnhem blij met de nieuwe opzet van de voorliggende begroting en mag mevrouw Van Burgsteden hierover de complimenten van Arnhem overbrengen.
Westervoort	De Raad maakt zich zorgen over de financiële situatie maar ziet ook de goede ontwikkeling dat de geraamde bijdragen in 2017 daalt ten opzichte van 2016. De raad dringt aan op een spoedige besluitvorming over de toekomst van Presikhaaf Bedrijven.

Desgevraagd geeft de heer Janssen aan dat het weerstandsvermogen ervoor zorgt de rekening in geval van een eventueel tekort niet direct bij de gemeenten wordt neergelegd. Er wordt zeer strak gestuurd op het behalen van het begrote financiële resultaat. Het kwartaalbericht 2016 – 3 laat zien dat Presikhaaf Bedrijven op het goede spoor zit. Naarmate er meer zicht komt op de toekomst wordt het noodzakelijker om de begroting in de loop van 2017 te wijzigen.

De heer Bollen vindt het belangrijk dat er een koppeling blijft tussen het weerstandsvermogen en de frictiekosten. Desgevraagd bevestigt de heer Janssen dat deze koppeling zichtbaar zal blijven. Hij zal de financiële kaders zeer strak bewaken.

Met in achtneming van het bovenstaande besluit het Algemeen Bestuur om de voorliggende begroting ongewijzigd vast te stellen.

5.2 Kwartaal 2016 - 3

De heer Bongers geeft een korte toelichting op het kwartaalbericht 2016 – 3. De kosten zijn onder controle en het resultaat heeft zich ten opzichte van de gewijzigde begroting positief ontwikkeld. Naast dit financiële resultaat is ook nog een schadelastbeperking voor de deelnemende gemeenten gerealiseerd van ongeveer € 1,1 miljoen. Desgevraagd wordt aangegeven dat deze schadelastbeperking van toepassing is op meerdere gemeenten. De heer Janssen zegt toe dat de specificatie per gemeenten zal worden nagezonden.

Geconstateerd wordt dat op bladzijde 9 van het kwartaalbericht (hoofdstuk 5, bijdragen gemeenten) de cijfers behorende bij de gemeenten Rozendaal en Rijnwaarden zijn verwisseld. Dit zal worden gecorrigeerd.

Het Algemeen Bestuur besluit vervolgens om het kwartaalbericht via Presikhaaf Bedrijven door te sturen naar de griffies van de deelnemende gemeenten.

5.3 Normenkader

Het Algemeen Bestuur neemt kennis van het gestelde in memonummer 2016 – 160 d.d. 19 december 2016 inzake het normenkader.

6 Inzetbaarheid

De heer Janssen geeft een korte toelichting op memonummer 2016 – 158 d.d. 19 december 2016. Uit onderzoek van een extern bureau blijkt dat Presikhaaf Bedrijven de goede dingen doet om het verzuim aan te pakken maar dat het nog niet lukt om het gewenste resultaat te behalen. Het ontbreken van voldoende passend werk levert door de hele organisatie inzetbaarheidsproblemen op. Er is nu een projectleider aangesteld die het verzuim moet monitoren en hij ziet een daling van het ziekteverzuim als een persoonlijk speerpunt. Het is nu belangrijk om ten aanzien van het verzuim met veel energie en elan door te pakken. Het Algemeen Bestuur kan zich vinden in de aanbevelingen uit het genoemde memo en zou het op prijs stellen als dit onderwerp in een volgende vergadering op basis van een plan van aanpak met heldere doelstellingen terug komt. De heer Janssen neemt de steun van het Algemeen Bestuur mee in de organisatie. Het voorliggende memo kan ter beschikking worden gesteld van de gemeenten.

7 Rondvraag

7.1 Geen.

8 Sluiting

Niets meer aan de orde zijnde wordt de vergadering om 15.35 uur gesloten.

Met/zonder wijzigingen vastgesteld in de vergadering van

Kwartaalbericht 2017-1

Inleiding

Graag bieden wij u het eerste kwartaalbericht 2017 aan. Via dit bericht informeren we u over de voortgang in het eerste kwartaal 2017 ten opzichte van de vastgestelde begroting 2017 op onderstaande gebieden:

- Organisatie
- Personeel
- Financiën

Organisatie

De teleurstelling was groot toen eind 2016 bleek dat ondanks alle inzet en de kansen die gezien werden, het toch niet mogelijk bleek om alle voorwaarden in te vullen die nodig zijn om de overgang naar GoedWerkt plaats te laten vinden. Dit heeft begin 2017 ook nog zijn weerslag gekregen als gevolg van onzekerheid en onduidelijkheid over de toekomst.

De organisatie is momenteel in voorbereiding maar ook in afwachting op de ontwikkelingen rondom de opzet van het (Arnhems) Werkbedrijf. Deze ontwikkeling zal een belangrijke impact hebben op Presikhaaf Bedrijven.

Personeel

Het centrale thema 2017 is duurzame inzetbaarheid van het personeel.

Hierbij zijn drie speerpunten te onderscheiden:

- Verlagen van het verzuim
Het ziekteverzuim is nog te hoog. Over het eerste kwartaal gemeten bedraagt deze 17,5%. Dit ligt nog boven de doelstelling van 14,8%.
 - Doorstroming en mobiliteit van medewerkers
Eind tweede kwartaal 2017 moeten alle SW-medewerkers een afgerond diagnoseplan in Werkstap hebben, bedoeld om medewerkers door middel van diagnose en werkplannen gestructureerd te ontwikkelen.
 - Beschikbaarheid van voldoende werk tegen een zoveel mogelijk kostendekkend tarief
- Als uitwerking van het centrale thema en de speerpunten zijn, naast andere initiatieven, de adviezen uit het DEXIS rapport(besproken in het DB en AB eind december 2016) door het management voor 2017 uitgewerkt. In bijlage I worden de personele ontwikkelingen op de speerpunten toegelicht.

Financiën

Het geprognosticeerde financiële resultaat 2017 is als volgt opgebouwd

	Prognose 2017	Begroting 2017	Vershil
<i>bedragen x € 1.000</i>			
Resultaat uit productie	1.003	0	1.003
Resultaat uit begeleiding	0	0	0
Resultaat uit verloning	939	0	939
Resultaat uit overige posten	-629	0	-629
Totaal resultaat	1.313	0	1.313

Er is een positieve resultaatsontwikkeling (+€ 1,3 miljoen) gaande ten opzichte van de begroting 2017. Indien uit de tweede kwartaalrapportage 2017 blijkt dat het totale financiële resultaat positief blijft, wordt een begrotingswijziging 2017 overwogen. De vastgestelde begroting 2017 zal dan worden aangepast naar de actuele financiële situatie en de daarbij behorende structurele verwachtingen. In de bijlage II wordt nader ingegaan op de oorzaken van het verwachte financiële verloop in boekjaar 2017.

Bijlagen:	I	Organisatie en personeel
	II	Financiën

Bijlage I Toelichting organisatie en personeel

Centraal organisatiethema 2017: duurzame inzetbaarheid

Zoals ook in de managementopdracht over 2017 is verwoord, is 'duurzame inzetbaarheid' het centrale thema voor 2017. Daarbij zijn drie speerpunten onderscheiden:

1. verlagen van het verzuim;
2. investeren in doorstroom en mobiliteit van alle medewerkers;
3. voldoende werk genereren tegen een gezond tarief.

De drie speerpunten zullen in gezamenlijkheid de resultaten versterken waardoor we komen tot een passende aanpak met een positief resultaat.

Met deze speerpunten als kader, ontstaat een organisatiecultuur met leiderschap, eigenaarschap en werkgeverschap als kernwaarden. In alle lagen van de organisatie wordt dit ervaren en opgepakt. Er is niet meer de vanzelfsprekendheid van hoog verzuim, lage mobiliteit of een tekort aan werk: iedereen weet en ervaart dat hij ertoe doet en mede verantwoordelijk is voor de successen van de organisatie, maar ook voor gemiste kansen.

Het resultaat is:

1. een lager verzuim;
2. hogere en duurzame inzetbaarheid;
3. meer productiviteit en
4. hogere betrokkenheid.

De medewerkerstevredenheid verbetert hierdoor: we zijn weer trots op ons werk!

Actieplan onderzoek DEXIS Arbeid

Het onderzoeksrapport van DEXIS Arbeid is in december besproken in zowel het Dagelijks als in het Algemeen Bestuur. De adviezen van DEXIS zijn door het management voor 2017 als volgt uitgewerkt:

- leiderschap:

- elke leidinggevende heeft een ambitieus target op verzuimreductie. Tijdens de HR-cyclusgesprekken, worden de resultaten besproken en eventueel bijgesteld;
- van iedere leidinggevende is vastgesteld welke ondersteuning in 2017 nodig is om de rol met betrekking tot verzuimreductie waar te maken.

- versterken leidinggevend:

- alle leidinggevend en ontvangen een gericht trainingsaanbod waarmee zij zichzelf in hun rol kunnen versterken. Het gaat om het verbeteren van gesprekstechnieken, trainen in (situationeel) leiderschap en het steviger pakken van de rol als werkgever;
- op maat wordt *coaching on the job* aangeboden;
- er zijn intervisiesessies waarin verzuim/inzetbaarheid als centraal thema wordt aangeboden.

- inzetten deskundigheid/instrumenten:

- inzetbaarheidsadviseurs monitoren, adviseren en hebben een spilfunctie op dit thema;
- het management heeft periodiek een gesprek met de bedrijfsartsen over inzet en resultaten;
- per sector wordt inzetbaarheidsoverleg georganiseerd waarin de sectormanager, de inzetbaarheids- en HR-adviseur en de bedrijfsarts deelnemen. Tijdens dit overleg wordt complexe verzuimproblematiek besproken en van een re-integratieaanpak voorzien;
- de vernieuwde verzuimaanpak en het daarvoor ontwikkelde instrumentarium is op orde en goed bruikbaar. Periodiek wordt geëvalueerd of de ontwikkelde instrumenten hun doel dienen, goed worden ingezet en de resultaten positief beïnvloeden;

- inzetbaarheid en inzet arbodienstverleners is een structureel agendapunt voor de Arbo commissie. De commissie adviseert het management en de Ondernemingsraad op dit thema;
- verzuim en inzetbaarheid is een vast onderwerp op de agenda van zowel het management als in de werkoverleggen.

Project langdurend verzuim

Alle medewerkers die langer dan één jaar verzuimen, worden in het project '*langdurend verzuim*' meegenomen. Per dossier worden specifieke re-integratie-inspanningen bepaald en uitgewerkt.

Doelstellingen voor het project zijn:

- zorgen voor maximale inspanning en een *Poortwachter-proof* verzuimdossier van medewerkers die langdurend verzuimen;
- ervaringen vanuit het project meenemen en vertalen naar een organisatiebrede effectieve verzuimaanpak;
- ontlasten werkcoaches zodat die zich kunnen focussen op medewerkers die niet/kort verzuimen.

Medio 2017 zijn alle verzuimdossiers zowel inhoudelijk als administratief op orde, waarbij de adviezen van de arboarts zijn opgevolgd en maximale re-integratiemogelijkheden zijn benut.

Lager verzuim

Over 2016 werd gemiddeld een verzuim van 16,8% gemeten. Voor 2017 willen we dit over de gehele linie met 2 procentpunt verlagen zodat we op gemiddeld 14,8% uitkomen. We beseffen dat we daarmee nog steeds een te hoog verzuim hebben, maar zien dit als start voor een duurzaam lager verzuim en hogere inzetbaarheid.

Over het eerste kwartaal van 2017 is het verzuimbeeld nog niet rooskleurig. Het kost duidelijk energie, maar vooral ook tijd om de resultaten te zien van de acties, die moeten leiden tot structurele verbetering van de inzetbaarheid.

In de tabel wordt het gemiddeld aantal verzuimers getoond over zowel 2017 als voorgaande jaren. Vooral de eerste twee maanden van dit jaar laten een uitzonderlijk hoge piek in het verzuim zien.

Ook in het verzuimpercentage is dit terug te zien. We sloten 2016 af met een twaalfmaands-gemiddelde van 16,8%. Over het eerste kwartaal is het verzuim gemiddeld 17,5% en het twaalfmaands-gemiddelde 16,7%.

Inzet arbodienstverleners

In november 2016 is besloten dat we ook voor 2017 de inzet van onze huidige arbodienstverleners continueren. Over de inzet van de arboartsen en de casemanager, zeker in relatie tot de werkwijze met onze interne inzetbaarheidsadviseurs, zijn we tevreden. De dienstverlening is professioneel; de dienstverleners zijn betrokken. Met de dienstverleners zijn flexibele contracten afgesloten, zodat we bij een mogelijke transitie snel tot andere afspraken kunnen komen.

Proef met verzuimproces inlener

Eén van onze inlenende bedrijven heeft het verzoek gedaan om de mogelijkheden te onderzoeken om de groepsdetachering aan te laten sluiten bij het verzuimprotocol van de inlenende organisatie. De gesprekken bevinden zich in de oriënterende fase, maar over en weer zijn intenties uitgesproken om deze proef uit te werken. De verwachting is dat we met elkaar kunnen leren van deze bijzondere vorm van samenwerking.

Leefstijlprogramma 'Bewust Gezond'

Met het leefstijlprogramma 'Bewust Gezond' bieden wij medewerkers de mogelijkheid om te werken aan een gezondere manier van leven. Vanaf 2014 is hiervoor een gecombineerd programma opgezet over voeding en beweging. Voor 2017 blijft het beweegprogramma in stand en wordt daarnaast een aanbod gedaan om het rookgedrag van medewerkers positief te beïnvloeden. In de verslagperiode zijn medewerkers uitgenodigd voor deelname aan een cursus om te stoppen met roken. Deze cursus zal in april/mei voor de eerste keer zijn beslag krijgen. Daarnaast zullen maatregelen getroffen worden om het roken tijdens werktijd en op de locaties zoveel als mogelijk tegen te gaan. Hiervoor wordt een projectgroep gevormd waarin rokers en niet-rokers participeren.

Ontwikkeling duurzame inzetbaarheid met leer-/werkprogramma's

Methodiek Werkstap

In het kader van de invoering van de methodiek 'Werkstap', bedoeld om medewerkers door middel van diagnose en werkplannen gestructureerd te ontwikkelen, zijn in de verslagperiode alle trainingsgroepen afgerond. Dat wil zeggen dat alle betrokken leidinggevenden ten minste een introductie met de methodiek hebben gevolgd. Met behulp van een *Proeve van Bekwaamheid* (PvB) wordt het niveau van de gebruikers gemeten. Tot en met het eerste kwartaal 2017 hebben 97 personen (69% van alle gebruikers) hun PvB behaald.

In Werkstap worden met behulp van diagnoseplannen de ontwikkeling van medewerkers gevolgd. Inmiddels zijn voor 33% van alle SW-medewerkers diagnoseplannen afgerond (927 plannen) en zijn 253 diagnoseplannen (9%) in uitvoering. Eind tweede kwartaal 2017 moeten alle SW-medewerkers een afgerond diagnoseplan in Werkstap hebben.

Werkstap wordt ook steeds meer ingezet als instrument om de ontwikkeling van andere groepen in onze organisatie te kunnen volgen. Fasegewijs worden ook deze deelnemers (bijvoorbeeld trajecten vanuit de bijstand) ingevoerd.

Subsidies

Voor 2017 is ESF-subsidie aangevraagd en toegekend. In samenwerking met regionale partners wordt gewerkt aan methodische arbeidsontwikkeling, waarbij als uitgangspunt gehanteerd wordt dat leren in de praktijk het beste werkt. In samenwerking met werkgevers wordt vastgesteld welke werksoorten kansrijk zijn en worden werkgeverseisen bepaald. Mede op basis daarvan worden arbeidsontwikkelingsprogramma's opgesteld. Belangrijk is de integratie met onderwijs (behalen van deelcertificaten) en inrichting van leer-/werkplekken. Door de implementatie van de methodiek bij onze leidinggevenden (onder meer met behulp van Werkstap) ontstaat een natuurlijk proces waarin een lerende cultuur in de praktijk wordt gestimuleerd. Daarnaast draagt deze werkvorm bij aan de ontwikkeling van flexibiliteit en mobiliteit. Verdere professionaliteit van medewerkers en begeleidend en ondersteunend personeel is essentieel voor de duurzame inzetbaarheid.

BIJLAGE II FINANCIËN

Belangrijkste ontwikkelingen

In de tabel hieronder wordt de ontwikkeling van de belangrijkste resultaatsgebieden weergegeven

	Prognose 2017	Begroting 2017	Verschil
<i>bedragen x € 1.000</i>			
Resultaat uit productie	1.003	0	1.003
Resultaat uit begeleiding	0	0	0
Resultaat uit verloning	939	0	939
Resultaat uit overige posten	-629	0	-629
Totaal resultaat	1.313	0	1.313

Toelichting

1. Het resultaat uit productie ontwikkelt zich positief ten opzichte van de begroting. De opbrengsten zijn veel beter dan begroot, echter de kosten ter verkrijging van deze omzet stijgen door een hogere bezetting regulier personeel. De ontwikkeling van het resultaat uit productie is structureel, deze positieve beweging is in 2016 in gang gezet;
2. Het resultaat uit begeleiding ontwikkelt zich conform de begroting;
3. Het resultaat uit verloning ontwikkelt zich gunstiger dan begroot met name als gevolg van een lagere SW-bezetting voor deelnemende gemeenten en lagere gemiddelde loonkosten per SW-fte. Deze lagere gemiddelde loonkosten SW komen vooral door het effect van het 'Lage-InkomensVoordeel (LIV)', in de begroting 2017 is voorzichtigheidshalve hiermee geen rekening gehouden;
4. Het resultaat uit overige posten ontwikkelt zich negatief ten opzichte van de begroting doordat voor de begroting 2017 het uitgangspunt was dat de transitie heeft plaatsgevonden per 1 januari 2017 en de kosten van boventalligen geheel in 2016 zouden zijn genomen. Ook in 2017 zijn er transitie- en frictiekosten.

Op de pagina's hierna vindt u een toelichting per resultaatsgebied en de gemeentelijke bijdragen.

1. Resultaat uit productie

De hoofdonderdelen van het resultaat uit productie worden in tabelvorm weergegeven, de belangrijkste afwijkingen tussen de prognose en de gewijzigde begroting worden verklaard.

	Prognose	Begroting	Verschil
<i>bedragen x € 1.000</i>	2017	2017	
Bruto opbrengst incl. mutatie OHW	20.988	18.794	2.194
Materiaal verbruik + uitbesteed werk	-4.272	-3.612	-660
Netto Opbrengst	16.716	15.182	1.534
Netto Opbrengst percentage	80%	81%	-1%
Overige opbrengsten	2.460	2.180	280
Som der bedrijfsopbrengsten	19.176	17.362	1.814
Lasten			
Salariskosten regulier personeel	7.616	6.993	623
Detacheringsvergoeding doelgroep	2.420	2.420	0
Overige personeelskosten	545	434	111
Afschrijvingen	588	760	-172
Financiële baten en lasten	509	511	-2
Inzet P-wetters	1.918	1.800	118
Overige bedrijfskosten	4.846	4.714	132
Totaal lasten	18.443	17.632	811
Opbrengsten - Lasten	733	-270	1.003
Bijdrage gemeenten instandhouding werkplekken	270	270	0
Resultaat uit productie	1.003	0	1.003
Personeelsgegevens			
SW-werknemers in fte	2.167,8	2.104,6	63,2
Werknemers BW in fte	44,0	46,7	-2,7
P-wet doelgroep in fte	70,7	0,0	70,7
Reguliere werknemers in fte	156,4	149,0	7,4
Percentage inzetbaarheidsverlof	16,9%	0,0%	16,9%

De hogere opbrengsten vinden vooral hun oorzaak in hogere opbrengsten bij Intratuin Arnhem en Industrie. De hogere overige opbrengsten komen door de doorbelasting aan de gemeente Montferland en hogere overige opbrengsten voor huisvesting.

De lasten zijn hoger door met name meer salariskosten regulier personeel (inclusief extern personeel) mede als gevolg van een hogere bezetting SW, hogere overige personeelskosten door hogere opleidingskosten, meer inzet van P-wetters op activiteiten van Presikhaaf Bedrijven en hogere indirecte bedrijfskosten.

De prognose voor de bijdrage gemeenten instandhouding werkplekken is gelijk aan de begroting.

2. Resultaat uit begeleiding

	Prognose 2017	Begroting 2017	Verschil
<i>bedragen x € 1.000</i>			
Kosten begeleiding	2.873	2.873	0
Bijdrage begeleiding door gemeenten	2.873	2.873	0
Resultaat uit begeleiding	0	0	0

De kosten voor begeleiding zijn conform de begroting, hiermee is ook de bijdrage begeleiding door gemeenten gelijk aan de begroting.

3. Resultaat uit verloning

	Prognose 2017	Begroting 2017	Verschil
<i>bedragen x € 1.000</i>			
Bijdrage SW (oud)	64.289	62.327	1.962
Detacheringsvergoeding doelgroep	2.420	2.420	0
Salariskosten SW	-63.660	-62.819	-841
Personeelsgebonden kosten SW	-1.999	-1.928	-71
Wet Werk en Zekerheid	-111	0	-111
Resultaat uit verloning	939	0	939

De hogere SW-bezetting – aantallen uit de gemeenten Montferland en Renkum zaten niet in de vastgestelde begroting - gecombineerd met toch een lagere gemiddelde loonkosten per SW-fte leiden tot hogere post aan salariskosten SW. De personeelsgebonden kosten SW zijn hoger dan begroot, vooral door hogere reiskosten woonwerk en kosten voor Dienstverlening Begeleid Werken mede als gevolg van de hogere bezetting en doordat de kosten van de in de cao overeengekomen vakbondscontributie ook zijn opgenomen in de Personeelsgebonden kosten SW. De gemeente Montferland betaalt de volledige salariskosten voor haar inwoners en voor de gemeente Renkum is alleen rekening gehouden met de Rijksbijdrage per AJ.

De kosten van de Wet Werk en Zekerheid betreffen de uitgaven aan transitiekosten die niet worden vergoed door het UWV als het gevolg van tweejaarziekte.

Het voordelige resultaat uit verloning komt voor ongeveer € 700.000 uit het LIV, voor € 400.000 uit een lagere SW-bezetting bij deelnemende gemeenten en daartegenover staan twee tegenvallers te weten de extra kosten voor de personen uit de gemeente Renkum en de effecten van de Wet Werk en Zekerheid.

4. Resultaat uit overige posten

<i>bedragen x € 1.000</i>	Prognose 2017	Begroting 2017	Vershil
Resultaat verbonden partijen	0	0	0
Transitiekosten	-464	0	-464
Opbouw weerstandsvermogen	-600	-600	0
Incidentele lasten	-166	0	-166
Bijdrage gemeenten overige posten	600	600	0
Resultaat overige posten	-629	0	-629

Het resultaat uit overige posten ontwikkelt zich negatief ten opzichte van de begroting doordat voor de begroting 2017 het uitgangspunt was dat de transitie heeft plaatsgevonden per 1 januari 2017 en de kosten van boventalligen geheel in 2016 zouden zijn genomen.

De post opbouw weerstandsvermogen is opgenomen conform de begroting.

5. Bijdragen gemeenten

Hieronder het overzicht van de in de exploitatie overzichten opgenomen bijdragen gemeenten.

<i>bedragen x € 1.000</i>	Prognose 2017	Begroting 2017	Vershil
Bijdragen			
Bijdrage gemeenten instandhouding werkplekken	270	270	0
Bijdrage begeleiding door gemeenten	2.873	2.873	0
Bijdrage SW (oud)	64.289	62.327	1.962
Bijdrage SW (oud) op basis van werkgemeente	-861	-861	0
Gemeentelijke SW-bijdrage Montferland	-1.472	0	-1.472
Gemeentelijke SW-bijdrage Renkum	-490	0	-490
Correctie SW (oud) bijdrage Rozendaal	-13		-13
Bijdrage gemeenten overige posten	600	600	0
Totaal	65.196	65.209	-13
Verdeling naar gemeenten			
Arnhem	34.150	34.150	0
Doesburg	2.132	2.132	0
Duiven	2.191	2.191	0
Lingewaard	5.536	5.536	0
Overbetuwe	4.499	4.499	0
Rheden	7.812	7.812	0
Rijnwaarden	1.930	1.930	0
Rozendaal	39	52	-13
Westervoort	2.850	2.850	0
Zevenaar	4.056	4.056	0
Totaal	65.196	65.209	-13

Verdeling van de bijdragen over de gemeenten is hier weergegeven op basis van de WSW-bezettingsverdeling van de begroting 2017.

Ten opzichte van de begroting zijn de bijdragen SW (oud) nieuw voor de gemeenten Montferland en Renkum. De SW-bezetting van deze gemeenten zat niet in de vastgestelde begroting 2017. Deze worden apart door geadministreerd en gepresenteerd zodat de vastgestelde verdeling per deelnemende gemeente zuiver blijft.

De gemeente Rozendaal heeft een bijstelling van € 13k naar beneden gekregen als gevolg van een halvering van het SW-bestand in 2017.

Aan het College van Burgemeester en Wethouders
Van Gemeente Duiven
Postbus 6
6920 AA Duiven

Betr; subsidieaanvraag 2018

Didam, 19 april 2017

Geacht College en leden van de gemeenteraad,

Hierbij vragen wij subsidie voor het jaar 2018.

Wij danken U voor de subsidietoekenning voor 2016
Tevens de begroting voor de komende jaren van onze stichting, alsmede het activiteitenplan.
Ook bijgevoegd de toelichting op de opleidingen.

Wij verzoeken U de Stichting in 2018 weer te ondersteunen met een subsidie voor de uit Uw
gemeente afkomstige deelnemers.
Het subsidieaanvraagformulier voor 2018 is bijgesloten.

In afwachting van Uw antwoord verblijven wij met vriendelijke groet.
Hoogachtend, namens het Stichtingsbestuur,

H.M.J Hendriks-Reuling
Secr.

4 bijlagen

Stichting Spel- en sportinstuif Gehandicapten "De Liemers"
Secr. Veldstraat 40
6941 BE Didam
sportinstuif.liemers@gmail.com
www.sportinstuif-liemers.nl

BIJLAGE B

**Overzicht van ingekomen stukken voor de raad van 8 mei 2017 -
besluiten conform de adviezen ter overweging en eventueel ter bespreking.
(Raad 8 mei 2017) 17int00409**

Nr.	Ontvangen op	Afzender	Onderwerp	Commissie	Inhoudelijke bespreking	Toevoegen aan dossier	Ter overweging en bespreking.
RAADSCOMMISSIE BESTUUR							
1.1	18-04-2017	Regio Arnhem Nijmegen	Jaarrekening 2016; Financiën 2018; Conceptbegroting 2018.	RB	Eventueel in commissie	Regio AN	Het Bestuur van de Regio Arnhem Nijmegen verzoekt de gemeenteraden zienswijzen naar voren te brengen m.b.t. de jaarstukken en concept-begroting. Advies: concept zienswijze van het college ter besluitvorming afwachten.
1.2	21-04-2017	Stadsregio Arnhem Nijmegen	Programmaverslag Stadsregio Arnhem Nijmegen "in liquidatie" 2016	RB	Eventueel in commissie	Stadsregio Arnhem Nijmegen	Het College van Bestuur vraagt uw aandacht voor het laatste concept programmaverslag 2016, inclusief de jaarrekening van de stadsregio in liquidatie. Advies: concept zienswijze van het college ter besluitvorming afwachten.
RAADSCOMMISSIE GRONDGEBIED							
2.1.	14-04-2017	ODRA	Jaarstukken 2016; 1 ^e Begrotingswijziging 2017; Ontwerp Meerjarenprogrammabegroting 2018-2021	RG	Eventueel in commissie	ODRA	De ODRA informeert de gemeenten over het besluitvormingstraject van de Jaarstukken 2016, 1 ^e Begrotingswijziging 2017 en de Ontwerp Meerjarenprogrammabegroting 2018-2021. Advies: concept zienswijze van het college ter besluitvorming afwachten.
RAADSCOMMISSIE BURGER EN SAMENLEVING							
3.1.	10-03-2017	College van B&W	Schriftelijke vragen ex artikel 37 RvO aan het college van B&W inzake Presikhaaf Bedrijven	RBS 13-04-2017	Eventueel in commissie	Presikhaaf Bedrijven	Het college beantwoordt de vragen gesteld door de fractie van de PvdA over de situatie rondom Presikhaaf Bedrijven. Advies: u kunt deze antwoorden betrekken bij uw overwegingen rondom

Nr.	Ontvangen op	Afzender	Onderwerp	Commissie	Inhoudelijke bespreking	Toevoegen aan dossier	Ter overweging en bespreking.
							Presikhaaf Bedrijven.
3.2.	17-03-2017	College van B&W	Kennisgeving Evaluatie Participatiewet 2016	RBS 13-04-2017	Eventueel in commissie	Participatiewet	Het college informeert de raad over de doorontwikkeling van de Participatiewet, na de implementatie in 2015. Advies: eventuele vragen over de kennisgeving kunnen gesteld worden aan wethouder Knuiman tijdens de commissie B&S van 13 april 2017
3.3.	17-03-2017	College van B&W	Kennisgeving Bestuursrapportage 2016 RSD de Liemers	RBS 13-04-2017	Eventueel in commissie	RSD de Liemers	Het college doet verslag van de activiteiten en resultaten van de RSD in 2016. Advies: eventuele vragen over de kennisgeving kunnen gesteld worden aan wethouder Knuiman tijdens de commissie B&S van 13 april 2017
3.4	28-03-2017	FNV	FNV lokale monitor 2016	RBS 13-04-2017	Eventueel in commissie	Sociaal Domein	De FNV informeert de raad middels deze monitor over de uitkomsten van de benchmark FNV lokale monitor 2016, waar de gemeente Duiven heeft meegewerkt. Advies: u kunt deze informatie betrekken bij uw overwegingen rondom het Sociaal Domein.
3.5	03-04-2017	VGGM	Concept jaarstukken 2016 en ontwerpbegroting 2018	RBS 13-04-2017	Eventueel in commissie	VGGM	Het Dagelijks Bestuur van de VGGM verzoekt om een reactie op de concept jaarstukken 2016 en ontwerpbegroting 2018 voor 1 juni 2017. Advies: concept zienswijze van het college ter besluitvorming afwachten.
3.6	20-04-2017	College van B&W	Kennisgeving Kinderen in Tel	RBS	Eventueel in commissie		N.a.v. vragen over de kinderombudsman wordt u de gemeenterapportage Kinderen in Tel toegezonden. Advies: eventuele vragen over de kennisgeving kunnen gesteld worden aan

Nr.	Ontvangen op	Afzender	Onderwerp	Commissie	Inhoudelijke bespreking	Toevoegen aan dossier	Ter overweging en bespreking.
							wethouder Knuiman.
3.7	21-04-2017	Regio Centraal Gelderland	Raadsinformatiebrief MGR SDCG	RBS	Eventueel in commissie	Sociaal Domein	De Regio Centraal Gelderland informeert de raad over de huidige stand van zaken m.b.t. de vormgeving en inrichting van de MGR Sociaal Domein Regio Centraal Gelderland. Advies: eventuele vragen over deze raadsinformatiebrief kunnen gesteld worden aan wethouder Knuiman.

De gemeenteraden van 19 deelnemende gemeenten in
het GO Regio Arnhem Nijmegen.
i.a.a. leden van het Bestuurlijk Overleg.

Datum : 13 april 2017
Uw kenmerk : -
Ons kenmerk : -
Contactpersoon : Henk van den Berg
Telefoonnummer : 06-46737374

Onderwerp: Voorlopige jaarrekening 2016

Geachte voorzitter en leden,

Samenvatting

De gemeenteraden worden uitgenodigd een eventuele zienswijze over de jaarrekening 2016 van de Regio Arnhem Nijmegen naar voren te brengen voor 15 juni 2017.

Achtergrond

Op grond van artikel 10 van de regeling zendt het bestuur van het gemeenschappelijk orgaan voor 15 april de voorlopige jaarrekening aan de raden van de deelnemende gemeente. De raden kunnen hun zienswijze over de aangeboden jaarrekening naar voren brengen alvorens de begroting voor 1 juli wordt vastgesteld. Het Bestuurlijk Overleg stelt de begroting in haar vergadering van donderdag 22 juni 2017 vast. U wordt uitgenodigd voor donderdag 15 juni te reageren.

Jaarrekening 2016

De voorlopige jaarrekening, zoals deze door het Bestuurlijk Overleg van 6 april jl. voorlopig is vastgesteld, sluit met een overschot van € 58.194,00. Voorgesteld wordt deze (incidentele) meevaller door te schuiven naar 2017 en te gebruiken voor o.m. de kosten verbonden aan de gestarte evaluatie. Deze inzet van het overschot is in het Bestuurlijk Overleg van 7 december 2016 gedeeld.

Onderdeel van de jaarrekening is verantwoording door de Stichting Economic Board van de inwonerbijdrage (€ 1.00) over 2016. De Stichting heeft het jaarverslag 2016 en de jaarrekening 2016 (met accountantsverklaring) aangeboden. Deze zijn in de jaarrekening opgenomen*. De hoogte van het positieve exploitatiesaldo over 2016 was voor de het Bestuurlijk Overleg aanleiding de Board te verzoeken om in de begroting 2017, met meerjarenperspectief, te laten zien op welke het saldo groot € 326.091,00 wordt ingezet. Deze begroting ontvangt u zo spoedig mogelijk.

Slot

Mocht u naar aanleiding van deze brief nadere informatie of een toelichting wensen, dan kunt u zich wenden tot de secretaris (06-467373747 of info@regioan.nl)

Namens het Bestuur van de Regio Arnhem Nijmegen,

Carol van Eert
Vicevoorzitter

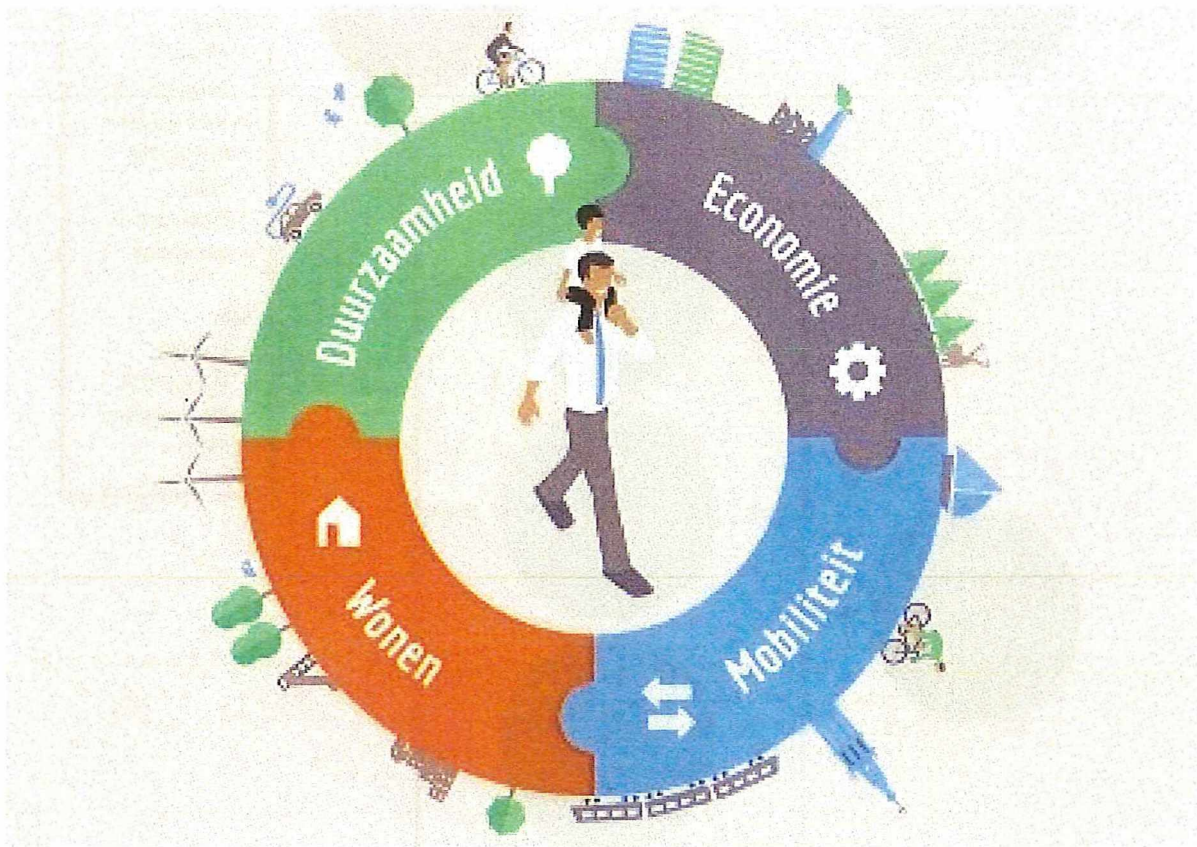

Henk van den Berg
secretaris

* De definitieve stukken zijn nog niet ontvangen. U ontvangt de jaarrekening zonder de stukken van de Economic Board. Volgende week ontvangt u de complete set.

i.a.a.: griffiers & secretarissen deelnemende gemeenten, secretarissen PFO's (allen per mail).

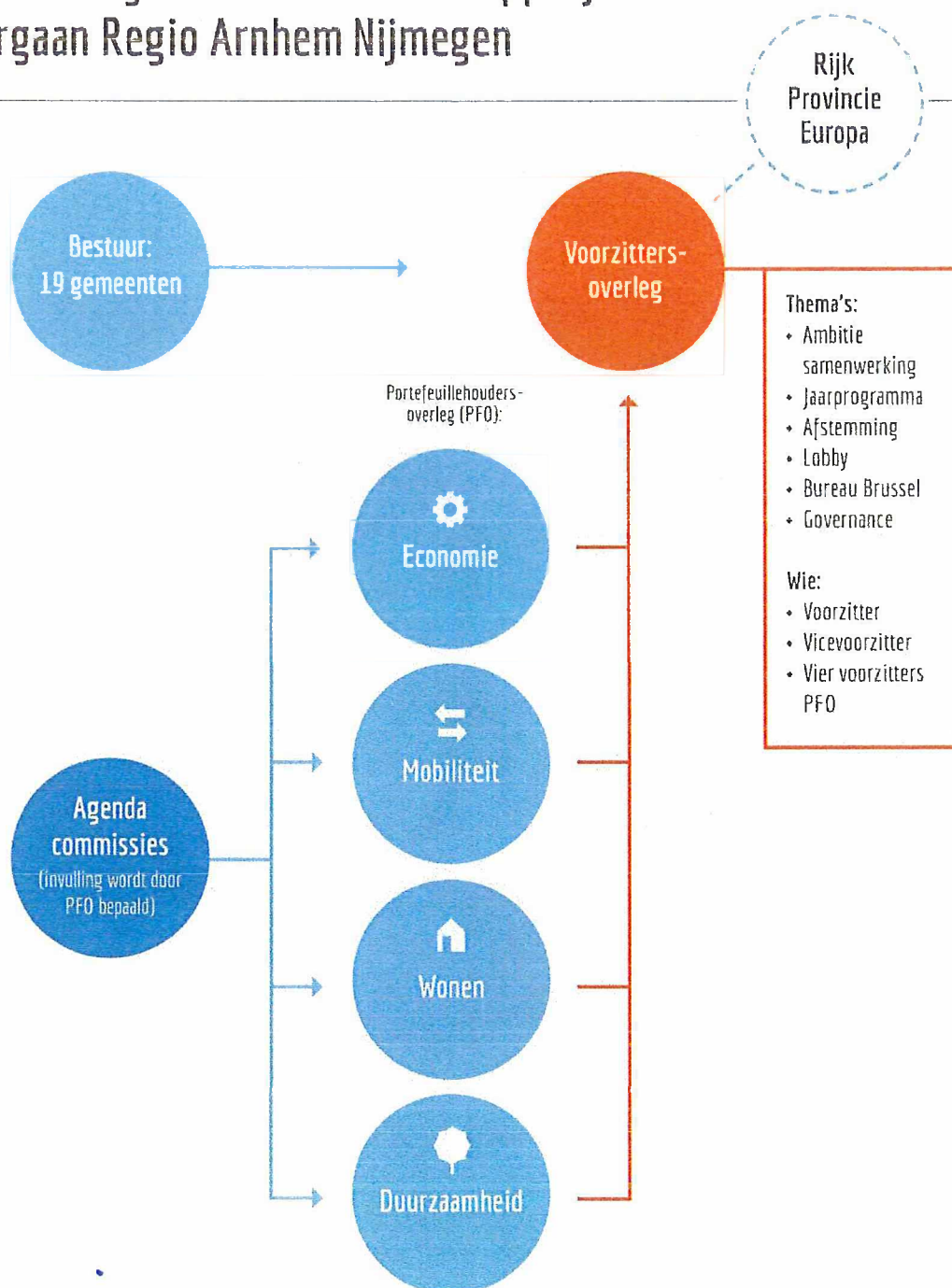
Cijfers en prestaties over 2016

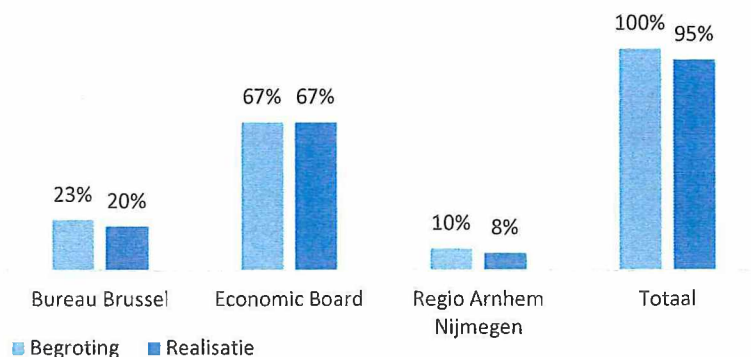
Samen voor een krachtige regio!

Vastgesteld in het Bestuurlijk Overleg op 6 april 2017

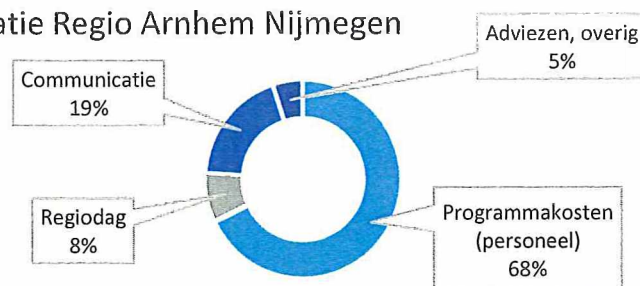
Inrichting van het Gemeenschappelijk orgaan Regio Arnhem Nijmegen

Begroting 2016 <=> realisatie: 5% overschot

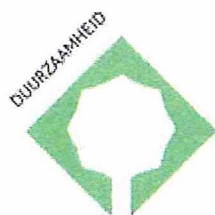

Realisatie Regio Arnhem Nijmegen

- 4 Bestuurlijke Overleggen, 4 Voorzittersoverleggen, 10 DB's
- vaststellen Reglement van Orde BO en Pfo
- Regiodag 17 november 2016
- start periodieke ontmoetingen VO - college GS Gelderland

- lancering website én nieuwsbrief gericht op gemeenteraadsleden
- wisseling fungerend voorzitterschap door ziekte burgemeester Kaiser
- vaststellen begroting 2017
- vaststellen aanpak evaluatie regionale samenwerking

- 4 bijeenkomsten
- Gelders Energie Akkoord
- Energieloket
- Investeringsagenda
- Energie inkoop

- Regionaal Programma Werklocaties
- 6 bijeenkomsten
- The Economic Board
- Investeringsagenda Stedelijk Netwerk Arnhem-Nijmegen
- wijziging voorzitterschap

- 2 bijeenkomsten
- themabijeenkomst over 'huisvesting statushouders'
- themabijeenkomst over 'bijzondere woonvormen'
- WoON2015
- wijziging voorzitterschap

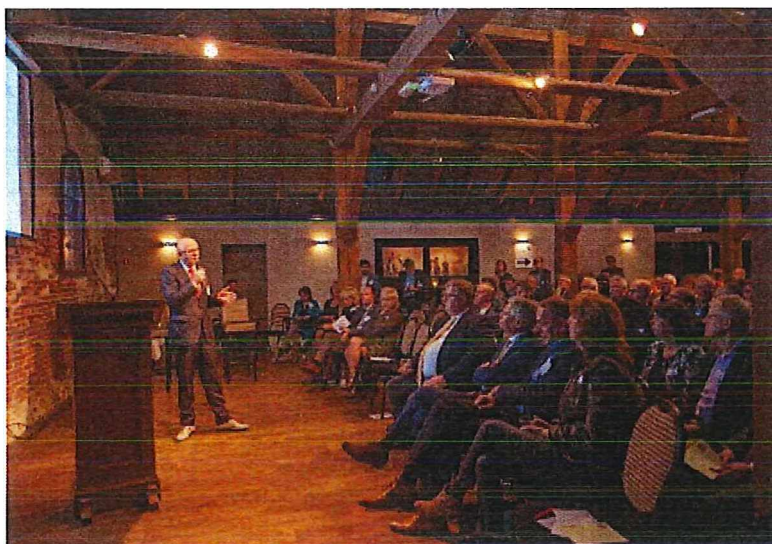

- Oprichting BVO DRAN
- 5 bijeenkomsten
- Beter Benutten
- Snelfietsroutes
- MIRT-agenda

Jaarrekening 2016 - Gemeenschappelijk Orgaan Regio Arnhem Nijmegen

Baten	Begroting	Realisatie
Gemeenschappelijke bijdrage	€ 1.148.054	€ 1.148.054
Totaal baten	€ 1.148.054	€ 1.148.054
 Lasten	 Begroting	 Realisatie
Economic Board	€ 765.369	€ 765.365
Bureau Brussel	€ 267.076	€ 230.974
Programmakosten	€ 76.545	€ 63.924
Regiodag 2016	€ 20.000	€ 7.611
Overig:	€ 20.100	
		Communicatie € 17.982
		Adviezen € 3.626
		Overig € 1.415
Totaal lasten	€ 1.149.090	€ 1.090.896
		€ 58.194 *

*) Voorstel: overschot schuift door naar 2017.

Toelichting Jaarrekening

Gemeenschappelijk Orgaan

Conform begroting is van alle 19 gemeenten de inwonerbijdrage, groot € 1,50, gebaseerd op het inwoneraantal per 1 januari 2015, ontvangen.

Conform begroting is het bedrag aan €1.00 per inwoner in twee termijnen, overgemaakt aan de Stichting Economic Board. Voor de overdracht van dit bedrag is een besluit genomen door het Bestuurlijk Overleg en een subsidiebeschikking door de gemeente Arnhem. Hierin is ondermeer de verantwoording over de besteding van de regiobijdrage vastgelegd *[verwacht medio maart; nog toe te voegen]*.

De 'Programmakosten', zijnde m.n. de kosten van de secretaris, zijn voordeliger uitpakkt dan begroot.

De kosten van de Regiodag 2016, op 17 november 2016 in Elst, zijn lager dan begroot door een eenvoudig(-er) en uitgekend programma én door inzet van gemeentelijke medewerkers bij de organisatie en tijdens het evenement.

De uitgaven die onder 'Communicatie' zijn verantwoord, zijn de kosten voor ontwikkeling van de website www.regioan.nl Bij dit project is intensief samengewerkt met bvo DRAN om aanbestedingsvoordeel te behalen. Hieraan voorafgaande is de huisstijl ontworpen door Simons&Boom. Een belangrijke uitgave zijn de kosten voor het verkrijgen van de toegankelijkheidsverklaring voor de website. Het bedrag voor 'Adviezen' is besteed aan een fiscaal advies inzake de fiscale en financiële relatie van het Gemeenschappelijk Orgaan en de 19 deelnemende gemeenten met de Stichting Economic Board.

Bureau Brussel

De uitgaven van Bureau Brussel laten dit jaar zien dat er iets minder is uitgegeven dan geraamd in de begroting voor 2016. De programmakosten (personeel) zijn dit jaar iets lager uitgekomen aangezien er 3 maanden (van juni t/m augustus) 1.0 fte minder in dienst was vanwege vertrek van de jr. adviseur Europese Zaken. De nieuwe medewerker is per 1 september 2016 in dienst getreden en sinds die datum is Bureau Brussel op sterkte. Ook zijn er nog geen financiële middelen uitgegeven aan nieuwe Engelstalige brochures/informatiemateriaal aangezien het nieuwe regionale ambitiedocument, dat in de loop van 2017 wordt verwacht, hier de basis voor moet leggen. Voor 2017 is dit opgenomen in de begroting.

Bureau Brussel in 2016

Projects:	in 2016 zijn in totaal 5 Europese projecten goedgekeurd (zie bijlage jaarplan BB) in het Interreg programma en het LIFE programma. Er zijn een aantal projecten niet goedgekeurd (3) en bij 3 projecten is besloten dat er nog meer tijd nodig is om het projectvoorstel goed uit te werken en dat ze later ingediend worden in 2017 (Horizon 2020, ELENA aanvraag).
Profilering:	tijdens het Nederlands voorzitterschap (eerste helft 2016) is er, in samenwerking met een aantal andere NL. steden en regio's, een groot event georganiseerd over de "The Urban Agenda: the Dutch Approach" op de Nederlandse Permanente Vertegenwoordiging in Brussel. De Regio Arnhem Nijmegen heeft dit initiatief genomen en samen met Nederlandse partners georganiseerd. Tijdens de "European Week of Regions and Cities" is er een workshop georganiseerd over "Urban Mobility en de Urban Agenda for the EU". Dit was onderdeel van de lobby om lid te worden van het <i>European Partnership on Urban Mobility</i> waar Nijmegen een plek heeft gekregen (bekend gemaakt in januari 2017 door de Europese Commissie) en de regio voor de komende drie jaar vertegenwoordigd. Ook de Velo-city 2017 conferentie en het binnenhalen van de European Green Capital Award 2018 voor Nijmegen wordt gebruik in de profilering in Europa.
Partners:	de regio Arnhem Nijmegen is lid van het Europese POLIS netwerk (duurzame mobiliteit) en van het ERRIN netwerk (zie voor meer informatie jaarplan BB). In de regio wordt samengewerkt met de 19 gemeenten, kennisinstellingen en bedrijven. Ook met de Economic Board wordt samengewerkt en kansen en mogelijkheden gezocht voor concrete projectontwikkeling en gezamenlijke lobby.
Public Affairs:	er is in 2016 hard gewerkt aan de lobby voor de Urban Agenda en het European partnership on Urban Mobility (zie hierboven onder P van profilering). Ook lobby voor Velo-city 2017 en European Green Capital Nijmegen 2018 is vervolg aangegeven en wordt in 2017, o.a. in samenwerking met andere Europese partners, Europese Commissie en PV verder vervolg aan gegeven. Gezamenlijk met Economic Board is de lobby voor de ICE opgezet, is samenwerking met steden en provincie Gelderland.
Policy:	De PFO's (zowel ambtelijk als bestuurlijk) worden geïnformeerd over Europees beleid en kansen en mogelijkheden te verkennen en om projecten te ontwikkelen. In de Investeringsagenda en het strategisch plan van de Economic Board zijn Europese dimensies aangebracht en wordt er continue aansluiting gezocht om de regio en Europa met elkaar te verbinden.

GEMEENTE ROZENDAAL

Rozendaal 1, 6591 CL Rozendaal

Regio Arnhem Nijmegen

Postbus 9029
6800 EL Arnhem
026-3773410
info@regioan.nl
www.regioan.nl
@regioAN

Arnhem Nijmegen City Region Brussels Office

3 Avenue Palmerston, B-1000 Brussels
www.regioan.nl
@BureauBrussel

cecile.de.boer@arnhemnijmegen.eu
+31 6 214 93 637
arnout.smit@arnhemnijmegen.eu
+31 6 439 85 688

De gemeenteraden van 19 deelnemende gemeenten in
het GO Regio Arnhem Nijmegen.
i.a.a. leden van het Bestuurlijk Overleg.

Datum : 13 april 2017
Uw kenmerk : -
Ons kenmerk : -
Contactpersoon : Henk van den Berg
Telefoonnummer : 06-46737374

Onderwerp: Financiën 2018.

Geachte voorzitter en leden,

Samenvatting

Inzicht in algemene financiële en beleidsmatige kaders voor 2018 en hoogte van de inwonerbijdrage 2018

Kaders 2018

Conform de bepalingen uit de Wet gemeenschappelijk regelingen (art. 34b Wgr) zendt een gemeenschappelijk regeling voor 15 april de algemene financiële en beleidsmatige kaders voor het volgend begrotingsjaar aan de deelnemende gemeenten. Onder deze kaders worden verstaan de veranderingen op hoofdlijnen die afwijken van eerder gestelde beleids-, uitvoerings- of financiële kaders.

Het Bestuurlijk Overleg van het Gemeenschappelijk Orgaan heeft in haar vergadering van 6 april jl. van gedachten gewisseld over mogelijke financiële vertaling van actuele ontwikkelingen binnen de regionale samenwerking.

De regionale samenwerking is december 2015 formeel gestart op basis van de voorstellen van de Stuurgroep Regionale Samenwerking. In de brief voor het (begrotings-) jaar 2017 is aangegeven dat een mogelijk eerste aanleiding voor een herijking van deze kaders gevonden zou kunnen worden in de geplande evaluatie van de samenwerking. De evaluatie is gestart en eind april presenteert het Kenniscentrum Publieke Zaak haar eindrapport. De daaropvolgende maanden zullen worden gebruikt om in gesprek te gaan over de aanbevelingen. Wat dit betekent, ook in financiële zin, voor de samenwerking is nu niet te duiden.

Daarnaast zijn er ontwikkelingen binnen de portefeuillehoudersoverleggen (PFO) die maken dat de duidelijkheid voor 2018 minder eenvoudig te geven is. Te noemen zijn:

- het initiatief binnen het PFO Mobiliteit tot het opstellen van een regionale mobiliteitsplan. Een werkgroep van portefeuillehouders is hiermee sinds najaar 2016 aan de slag. Hiervoor is € 80.000,00 gevonden vanuit de middelen van de (voormalige) Stadsregio. Aan de uitvoering van deze ambitie is in de plannen personele capaciteit gekoppeld. Dekking hiervoor is nog niet bepaald.
- het voorstel over het Regionaal Programma Werklocaties kent eveneens een (intensivering) van ambtelijke inzet voor de uitvoering van de afspraken. Dit vraagt nog verdere uitwerking.
- het PFO Duurzaamheid is o.m. in gesprek over de actualisering van de routekaart 2013 en deze te vertalen naar een uitgewerkt ambtiedocument met consequenties en uitvoeringsprogramma voor regionale projecten. Hierin wordt invulling gegeven aan het Gelders Energieakkoord en de icoon Slimme Duurzaamheid uit de gezamenlijke investeringsagenda van de regio. Ingezet wordt op een pragmatische samenwerking door gemeenten, provincie en bestaande netwerken. Dit vraagt om een beperkte governance en financiële bijdragen van de gemeenten, ondersteunt door de provincie Gelderland.

Datum: 13 13 april 2017
Ons kenmerk:
Pagina: 2

- Vanuit het PFO Wonen wordt de wens luider om daadkrachtige inhoudelijke proces-/netwerkondersteuning te organiseren. Dit heeft nog niet geleid tot een concreet voorstel.

In zijn algemeenheid kan worden gesteld dat de keuze bij de start van de samenwerking om de voorzitter zijn/haar secretaris te laten regelen vanuit de eigen organisatie (of eventueel vanuit een andere gemeente), niet de benodigde mate van inhoudelijke ondersteuning heeft opgeleverd. De praktijk leert dat een secretaris te weinig uren heeft om, naast een zuivere secretariële ondersteuning van het PFO en haar Agendacommissie, ook nog de aanjager, verbinder, initiator te kunnen zijn. De inhoudelijke ondersteuning moet opgepakt worden door het collectief van de ambtenaren uit de 19 gemeenten. Er wordt immers gewerkt vanuit de gedachte 'bring your own ambtenaar'. In de praktijk blijkt dit weerbarstig en vergt veel energie. De ruimte die de secretaris heeft (gekregen) binnen zijn eigen organisatie wringt met de regionale ambitie van de portefeuillehouders. Dit beeld past ook op de beschikbare capaciteit voor de secretaris van het Gemeenschappelijk Orgaan.

Het is, gelet op het bovenstaande, aannemelijk dat er voor 2018 e.v. vanuit de 4 PFO's nieuwe financiële wensen worden neergelegd. Vaak rechtstreeks via de lijn van de deelnemende portefeuillehouders. Niet alleen voor concrete projecten maar ook voor personele inzet op de 4 thema's. Binnen het actuele bedrag van € 0,50 per inwoner is voor dit laatste geen ruimte aanwezig.

Een nauwkeuriger financieel beeld is door ons bestuur thans niet te geven. Volstaan moet worden met het schetsen van ontwikkelingen. De betrokken wethouders binnen uw gemeenten kunnen u nader informeren over de ontwikkelingen rond de vier thema's.

Inwonerbijdrage 2018

Het Bestuurlijk Overleg heeft besloten de inwonerbijdrage voor 2018 (ongewijzigd) op €1,50 vast te stellen. Hiermee wordt voldaan aan de verplichting zoals vastgelegd in de regeling om voor 1 mei de inwonerbijdrage voor het komende begrotingsjaar vast te stellen.

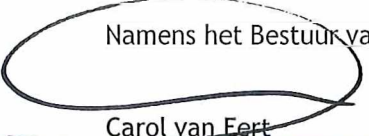
Begroting 2018

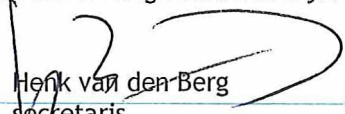
Spoedig wordt u de ontwerpbegroting 2018 aangeboden. Conform de bepalingen van artikel 35 Wgr heeft de gemeenteraad de mogelijkheid zienswijzen in te brengen. Het Bestuurlijk Overleg is voornemens in haar vergadering van 22 juni 2017 de begroting 2018 vast te stellen.

Wij hopen u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd. Nadere informatie kunt u verkrijgen bij de secretaris, dhr. H. van den Berg.

Een afschrift van deze brief is toegezonden aan de colleges.

Namens het Bestuur van het Gemeenschappelijk Orgaan van de Regio Arnhem Nijmegen

Carol van Fert
Vicevoorzitter

Henk van den Berg
secretaris

i.a.a.: griffiers & secretarissen deelnemende gemeenten, secretarissen PFO's (allen per mail).

De gemeenteraden van 19 deelnemende gemeenten in
het GO Regio Arnhem Nijmegen.
i.a.a. leden Bestuurlijk Overleg

Datum : 13 april 2017
Uw kenmerk : -
Ons kenmerk : -
Contactpersoon : Henk van den Berg
Telefoonnummer : 06-46737374

Onderwerp: Conceptbegroting 2018 Regio Arnhem Nijmegen

Voorstel

De gemeenteraden worden uitgenodigd een zienswijze over de begroting 2018 van de Regio Arnhem Nijmegen naar voren te brengen voor 15 juni 2017.

Achtergrond

Op grond van artikel 35 van de Wet gemeenschappelijke regelingen (Wgr) zendt het bestuur van het gemeenschappelijk orgaan acht weken voordat de begroting wordt vastgesteld deze aan de raden van de deelnemende gemeenten. De gemeenteraden kunnen hun zienswijze over de aangeboden begroting naar voren brengen. Het Bestuurlijk Overleg zal de begroting in haar vergadering van donderdag 22 juni 2017 vaststellen. U wordt uitgenodigd voor donderdag 15 juni te reageren.

Bij brief van 13 april 2017 bent u geïnformeerd over het feit dat het Bestuur op 8 april 2017 heeft besloten dat:

- geen wijzigingen plaatsvinden in de algemene financiële en beleidsmatige kaders voor 2018;
- de inwonerbijdrage voor 2018 (ongewijzigd) € 1,50 bedraagt.

Deze brief is integraal opgenomen in de bijgevoegde begroting. De begroting 2018 is qua opbouw identiek aan de begrotingen voor 2016 en 2017 en is opgesteld conform de memo "Uitgangspunten en spelregels begrotingsopbouw Gemeenschappelijk Orgaan" (juli 2015).

Slot

Mocht u naar aanleiding van deze brief nadere informatie of een toelichting wensen, dan kunt u zich wenden tot de secretaris (06-46737374 of info@regioan.nl). Graag ontvangen wij uw (eventuele) zienswijzen voor 15 juni 2017.

Namens het Bestuur van de Regio Arnhem Nijmegen,

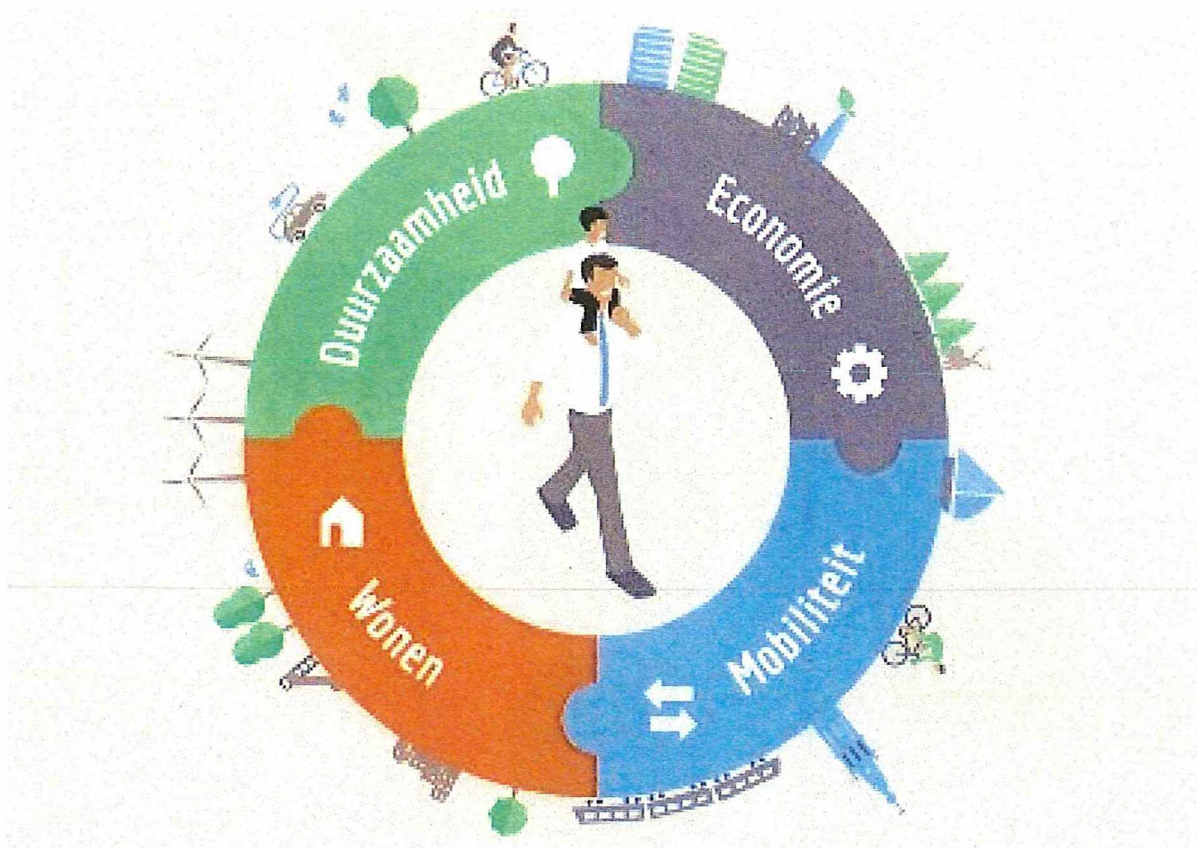
Carol van Eert
Vicevoorzitter

Henk van den Berg
secretaris

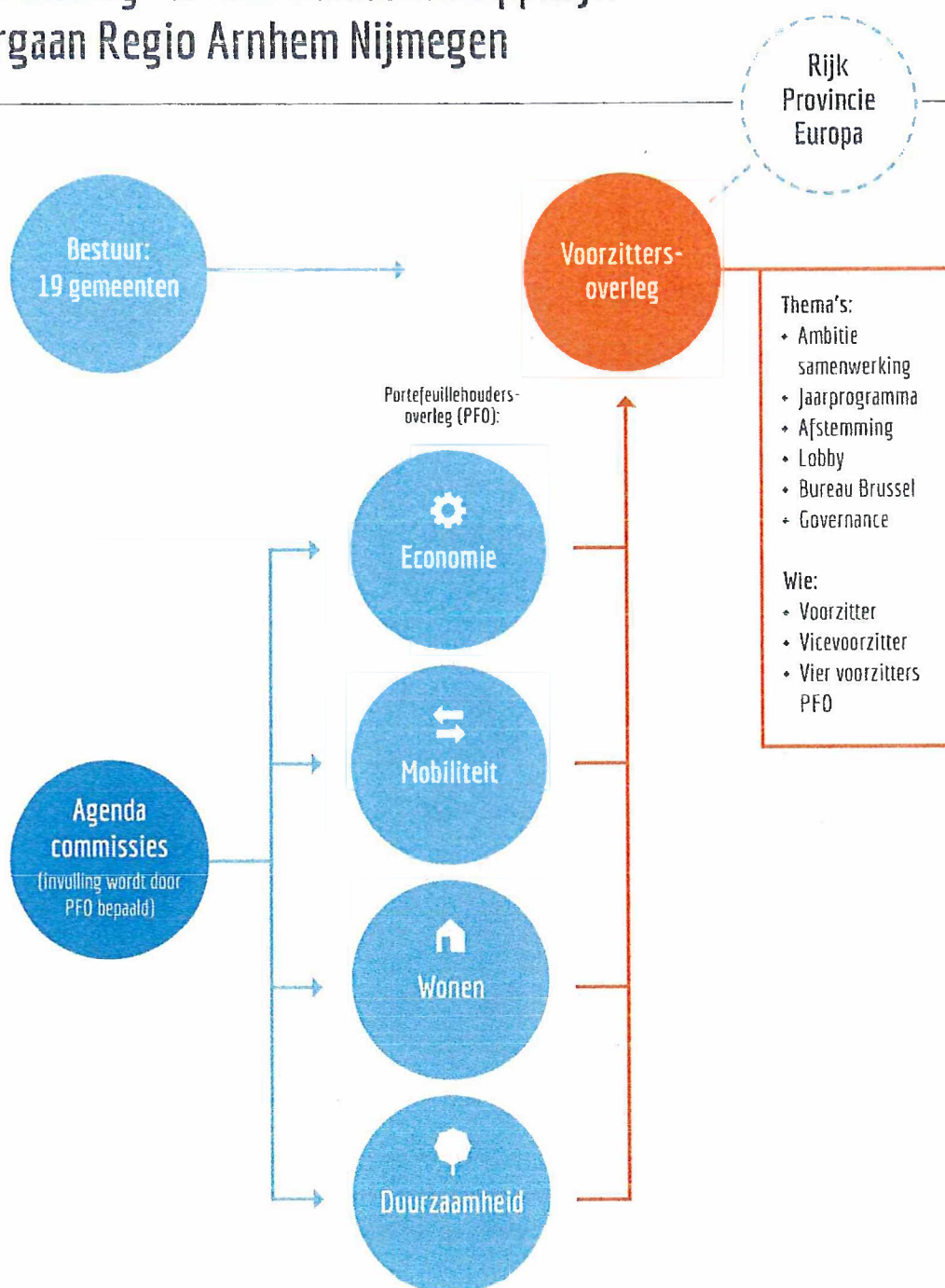
i.a.a. griffiers & secretarissen deelnemende gemeenten (per mail)

Concept
Begroting 2018

Samen voor een krachtige regio!

Inrichting van het Gemeenschappelijk orgaan Regio Arnhem Nijmegen

Begroting

Begroting 2018 Gemeenschappelijk Orgaan Regio Arnhem Nijmegen			
ONTVANGSTEN		UITGAVEN	
Gemeentelijke bijdrage (Bron aantal inwoners per 1-1-2017 x € 1,50 per inwoner)*	€ 1.134.989,00	Stichting Economic Board*	€ 748.193,00
		Bureau Brussel	€ 298.964,72
		Programmakosten G.O.	€ 63.213,26
		Regiodag	€ 12.500,00
		Overige kosten:	
		communicatie	€ 7.500,00
		overig	€ 4.618,02
Totaal ontvangsten	€ 1.134.989,00	Totaal uitgaven	€ 1.134.989,00

kader: bedrag per inwoner € 1,50
inwonersaantal 1-1-2017 773.592

* Duiven heeft voor 2018 geen inwonersbijdrage toegezegd voor Triple Helix samenwerking en draagt € 0,50 bij.

De begroting 2018 is qua opbouw identiek aan de begroting 2017 en is opgesteld conform de memo "Uitgangspunten en spelregels begrotingsopbouw Gemeenschappelijk Orgaan" (juli 2015). Uitgangspunt voor de begroting 2018 is het besluit van het Bestuurlijk Overleg van 6 april 2017 over de algemene financiële en beleidsmatige kaders voor 2018 en de vaststelling van de hoogte van de inwonerbijdrage op € 1,50.

Door een aantal gemeenten zijn zienswijzen ingediend over de conceptbegroting voor 2017. Voorzover deze zienswijzen betrekking hadden op de begrotingsopbouw is daarmee rekening gehouden. Het merendeel van de zienswijzen betrof evenwel inhoudelijke opmerkingen (evaluatie, Regiodag, inzicht geven in de activiteiten van Bureau Brussel en the Economic Board).

Toelichting begroting

De inwonerbijdrage voor 2018 is gebaseerd op het inwoneraantal per 1 januari 2017 van de deelnemende gemeenten.

Voor de gemeente Duiven is een inwonerbijdrage van € 0,50 opgenomen. Bij raadsbesluit van 13 oktober 2015 is de bijdrage aan de Economic Board toegezegd voor 2 jaren (2016 en 2017). Per 1 januari 2018 fuseren de gemeente Zevenaar en Rijnwaarden tot een nieuwe gemeente Zevenaar. De nu separaat opgenomen bijdragen voor beide gemeenten vallen dan samen. Door de stijging van het aantal inwoners is het budget voor het Gemeenschappelijk Orgaan beperkt toegenomen (toename inwoneraantal x € 0,50).

Aan de uitgavenkant is het bedrag opgenomen voor The Economic Board van 18 gemeenten, conform genomen raadsbesluiten. De bijdrage voor 2018 is het laatste jaar voor de gemeenten Montferland, Rijnwaarden, Zevenaar en Westervoort. Jaarlijks biedt de Stichting Economic Board voor 1 oktober een vastgestelde begroting aan voor het komende jaar. Deze begroting is voorzien van een meerjarig perspectief waarmee inzicht wordt gegeven in de financiering van meerjarige projecten, gebaseerd op het strategische plan 2016-2018 "Krachten bundelen!"

De verdere uitgaven liggen vast in de volgende posten:

- Bureau Brussel (salaris, huur, lidmaatschappen, programmakosten).

De kosten van Bureau Brussel zijn afkomstig van een begroting van Bureau Brussel en bevinden zich op hetzelfde niveau als voor 2017. Door Bureau Brussel is op 6 april 2017 haar jaarprogramma "2017 and beyond" gepresenteerd. Dit leidt niet tot wijzigingen in het kostenpatroon zoals we dit al enige jaren kennen.

- Programmakosten (kosten secretariaat c.a.). Dit zijn de kosten voor de secretarisfunctie inclusief administratieve, financiële en communicatieve ondersteuning die conform afspraak door de gemeente Arnhem wordt geleverd. Dit bedrag is gebaseerd op een opgave van de gemeente Arnhem en zijn nagenoeg gelijk aan 2016 en 2017.

Voor de kosten van de secretariaten van de 4 Portefeuillehoudersoverleggen geldt ook in 2017 het uitgangspunt dat de voorzitter voor zijn eigen secretariële ondersteuning van het overleg zorgt.

- Regiodag (jaarlijkse ontmoeting van de regio gericht op informeren, versterken betrokkenheid, verantwoording, presentatie). De kosten van de Regiodag, de ontmoeting voor raads- en collegeleden, is neerwaarts bijgesteld. Dit bedrag was € 20.000,00 in 2017 maar gelet op de ervaring van de Regiodag 2016 kan volstaan worden c.q. is de uitdaging op een lager bedrag gelegd.

De posten 'Overige kosten' zoals deze in 2017 werd gebruikt is gesplitst. De verwachte kosten voor "communicatie" dekt de kosten van beheer, licenties (toegankelijkheidsverklaring Stichting Drempeelvrij) en onderhoud van website en verdere (digitale) communicatie uitingen. Hiermee wordt invulling gegeven aan de *actieve informatieopdracht* die in het reglement is vastgelegd. De post "Overig" vormt de restantpost in deze begroting.

Het jaar 2018

De conceptbegroting voor het jaar 2018 is opgesteld in een periode dat de aanbevelingen uit de gestarte evaluatie nog niet bekend zijn en dus daarover nog geen besluitvorming heeft kunnen plaatsvinden. Daarnaast zijn er binnen de 4 thema's ontwikkelingen die mogelijksterwijs van invloed kunnen zijn op de begroting. Verwezen wordt naar de brief "Financiën 2018" zoals deze door het Bestuurlijk Overleg op 6 april 2017 is vastgesteld (bijlage 1). Bovengenoemd ontwikkelingen maken het niet eenvoudig op dit moment een doorkijk te maken naar 2018 en deze financieel te vertalen.

In 2017 is het accent gelegd op de profilering van de regio. Geconstateerd was dat veel werk, van de 4 Portefeuillehoudersoverleggen, Bureau Brussel en het Bestuurlijk Overleg, zich onttrekt aan de waarneming van raadsleden, bestuurders, burgers en andere partners. In de begroting 2017 is hieraan prioriteit gegeven. Sinds einde 2016 beschikt de samenwerking over een eigen website en nieuwsbrieven (GO Regio Arnhem Nijmegen en Bureau Brussel) en is actief op social media. Hiermee is de communicatie door en over de samenwerking ontwikkeld. Voor het realiseren van een steviger profiel van de regio vraagt nog de nodige inzet.

De inhoudelijke inzet van de 4 portefeuillehoudersoverleg vindt u niet in deze begroting. Jaarlijks stelt ieder overleg een jaaragenda op, die samengebundeld de Dynamische jaaragenda van de Regio vormt. Deze wordt geplaatst op de website.

Bureau Brussel gaat in 2018 onverminderd door met het behartigen van de belangen van de regio in Europa. Zij doet dit door subsidievererving, lobby & netwerken, advisering, kennisdeling en profilering van de regio (*vastgelegd in Jaarplan 2017 and beyond;: Bestuurlijk Overleg 6 april 2017*)).

Bijlage 1

De gemeenteraden van 19 deelnemende gemeenten in
het GO Regio Arnhem Nijmegen.
i.a.a. leden van het Bestuurlijk Overleg.

Datum : 13 april 2017
Uw kenmerk : -
Ons kenmerk : -
Contactpersoon : Henk van den Berg
Telefoonnummer : 06-46737374

Onderwerp: Financiën 2018.

Geachte voorzitter en leden,

Samenvatting

Inzicht in algemene financiële en beleidsmatige kaders voor 2018 en hoogte van de inwonerbijdrage 2018

Kaders 2018

Conform de bepalingen uit de Wet gemeenschappelijk regelingen (art. 34b Wgr) zendt een gemeenschappelijk regeling voor 15 april de algemene financiële en beleidsmatige kaders voor het volgend begrotingsjaar aan de deelnemende gemeenten. Onder deze kaders worden verstaan de veranderingen op hoofdlijnen die afwijken van eerder gestelde beleids-, uitvoerings- of financiële kaders.

Het Bestuurlijk Overleg van het Gemeenschappelijk Orgaan heeft in haar vergadering van 6 april jl. van gedachten gewisseld over mogelijke financiële vertaling van actuele ontwikkelingen binnen de regionale samenwerking.

De regionale samenwerking is december 2015 formeel gestart op basis van de voorstellen van de Stuurgroep Regionale Samenwerking. In de brief voor het (begrotings-) jaar 2017 is aangegeven dat een mogelijk eerste aanleiding voor een herijking van deze kaders gevonden zou kunnen worden in de geplande evaluatie van de samenwerking. De evaluatie is gestart en eind april presenteert het Kenniscentrum Publieke Zaak haar eindrapport. De daaropvolgende maanden zullen worden gebruikt om in gesprek te gaan over de aanbevelingen. Wat dit betekent, ook in financiële zin, voor de samenwerking is nu niet te duiden.

Daarnaast zijn er ontwikkelingen binnen de portefeuillehoudersoverleggen (PFO) die maken dat de duidelijkheid voor 2018 minder eenvoudig te geven is. Te noemen zijn:

- het initiatief binnen het PFO Mobiliteit tot het opstellen van een regionale mobiliteitsplan. Een werkgroep van portefeuillehouders is hiermee sinds najaar 2016 aan de slag. Hiervoor is € 80.000,00 gevonden vanuit de middelen van de (voormalige) Stadsregio. Aan de uitvoering van deze ambitie is in de plannen personele capaciteit gekoppeld. Dekking hiervoor is nog niet bepaald.
- het voorstel over het Regionaal Programma Werklocaties kent eveneens een (intensivering) van ambtelijke inzet voor de uitvoering van de afspraken. Dit vraagt nog verdere uitwerking.
- het PFO Duurzaamheid is o.m. in gesprek over de actualisering van de routekaart 2013 en deze te vertalen naar een uitgewerkt ambitiedocument met consequenties en uitvoeringsprogramma voor regionale projecten. Hierin wordt invulling gegeven aan het Gelders Energieakkoord en de icon Slimme Duurzaamheid uit de gezamenlijke investeringsagenda van de regio. Ingezet wordt op een pragmatische samenwerking door gemeenten, provincie en bestaande netwerken. Dit vraagt om een beperkte governance en financiële bijdragen van de gemeenten, ondersteunt door de provincie Gelderland.

Datum: 13 13 april 2017

Ons kenmerk:

Pagina: 2

- Vanuit het PFO Wonen wordt de wens luider om daadkrachtige inhoudelijke proces-/netwerkondersteuning te organiseren. Dit heeft nog niet geleid tot een concreet voorstel.

In zijn algemeenheid kan worden gesteld dat de keuze bij de start van de samenwerking om de voorzitter zijn/haar secretaris te laten regelen vanuit de eigen organisatie (of eventueel vanuit een andere gemeente), niet de benodigde mate van inhoudelijke ondersteuning heeft opgeleverd. De praktijk leert dat een secretaris te weinig uren heeft om, naast een zuivere secretariële ondersteuning van het PFO en haar Agendacommissie, ook nog de aanjager, verbinder, initiator te kunnen zijn. De inhoudelijke ondersteuning moet opgepakt worden door het collectief van de ambtenaren uit de 19 gemeenten. Er wordt immers gewerkt vanuit de gedachte 'bring your own ambtenaar'. In de praktijk blijkt dit weerbarstig en vergt veel energie. De ruimte die de secretaris heeft (gekrege) binnen zijn eigen organisatie wringt met de regionale ambitie van de portefeuillehouders. Dit beeld past ook op de beschikbare capaciteit voor de secretaris van het Gemeenschappelijk Orgaan.

Het is, gelet op het bovenstaande, aannemelijk dat er voor 2018 e.v. vanuit de 4 PFO's nieuwe financiële wensen worden neergelegd. Vaak rechtstreeks via de lijn van de deelnemende portefeuillehouders. Niet alleen voor concrete projecten maar ook voor personele inzet op de 4 thema's. Binnen het actuele bedrag van € 0,50 per inwoner is voor dit laatste geen ruimte aanwezig.

Een nauwkeuriger financieel beeld is door ons bestuur thans niet te geven. Volstaan moet worden met het schetsen van ontwikkelingen. De betrokken wethouders binnen uw gemeenten kunnen u nader informeren over de ontwikkelingen rond de vier thema's.

Inwonerbijdrage 2018

Het Bestuurlijk Overleg heeft besloten de inwonerbijdrage voor 2018 (ongewijzigd) op €1,50 vast te stellen. Hiermee wordt voldaan aan de verplichting zoals vastgelegd in de regeling om voor 1 mei de inwonerbijdrage voor het komende begrotingsjaar vast te stellen.

Begroting 2018

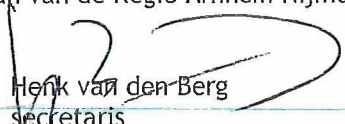
Spoedig wordt u de ontwerpbegroting 2018 aangeboden. Conform de bepalingen van artikel 35 Wgr heeft de gemeenteraad de mogelijkheid zienswijzen in te brengen. Het Bestuurlijk Overleg is voornemens in haar vergadering van 22 juni 2017 de begroting 2018 vast te stellen.

Wij hopen u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd. Nadere informatie kunt u verkrijgen bij de secretaris, dhr. H. van den Berg.

Een afschrift van deze brief is toegezonden aan de colleges.

Namens het Bestuur van het Gemeenschappelijk Orgaan van de Regio Arnhem Nijmegen

Carol van Fort
Vicevoorzitter

Henk van den Berg
secretaris

i.a.a.: griffiers & secretarissen deelnemende gemeenten, secretarissen PFO's (allen per mail).

Bijlage 2

Dynamische Jaaragenda 2017 & beyond

Bureau Brussel -
Regio Arnhem Nijmegen

region arnhem
nijmegen

Dynamische Jaaragenda 2017 & beyond

Bureau Brussel

Regio Arnhem Nijmegen

Tijdens het Bestuurlijk Overleg van de Regio Arnhem Nijmegen (GO) op 6 april 2017 is de Dynamische Jaaragenda 2017 & beyond van Bureau Brussel besproken en aangenomen. De inzet is om vanaf 2017 versterkt in te zetten op de thema's Smart Energy, Sustainable Mobility en Health. Hierop acteert Bureau Brussel niet alleen, maar in samenwerking met en door nadrukkelijke voeding vanuit gemeenten en partijen uit de regio. Waar dit toe kan leiden is te lezen in deze jaaragenda en het bijgevoegde projectenoverzicht.

Cécile de Boer & Arnout Smit

Inhoud

Missie Bureau Brussel	3
1. Inleiding	3
2. Rol Bureau Brussel	4
3. Vanuit de regio: plannen & agenda's	6
Economische thema's Bureau Brussel	6
Regionale ambities van de Regio Arnhem Nijmegen	6
The Economic Board (Strategisch Plan)	6
Bestuursakkoord 'De kracht van het stedelijk netwerk Arnhem Nijmegen' ('investeringsagenda') ..	7
Gelrestad (City Deal)	8
Slimme Specialisatie Oost Nederland (Kracht van Oost)	8
De Europese Agenda	9
4. Bureau Brussel in 2017 & beyond	12
4.1 Europese Projecten (subsidies en financiering)	12
Europese subsidievererving - aanpak 2017 & beyond	12
4.2 Profileren van de regio in Europa (Profile)	15
Profileren van de regio in 2017 & beyond	16
4.3 Netwerk(en) in de regio en in Brussel (Partners)	17
Netwerken in Brussel in 2017 & beyond	18
Netwerken in de regio in 2017 & beyond	18
4.4 Lobby (Public Affairs)	19
Lobby in 2017 & beyond	19
4.5 Kennisdisseminatie van, en advies over EU beleid in de regio (Policy)	20
Kennisdisseminatie en advies in 2017 & beyond	20
5. Terugblik en vooruitblik naar de toekomst.	21
Bijlage 1 Overzicht Europese projecten Arnhem Nijmegen	22
Bijlage 2: Overzicht Europese netwerken	36

Missie Bureau Brussel

“Bureau Brussel behartigt de belangen van de regio Arnhem Nijmegen in Europa. “

In opdracht van de Regio Arnhem Nijmegen werkt Bureau Brussel voor gemeenten (overheid), kennisinstellingen (onderwijs en onderzoek) en het bedrijfsleven (ondernemers) uit de regio. De basis hiervoor is de economische agenda van de regio (Uitvoeringsagenda MIRT, Investeringsagenda, Agenda Gemeenschappelijk Orgaan, Strategisch Plan The Economic Board). Bureau Brussel werkt voor de 19 gemeenten en in samenwerking met partners uit de “triple helix”. The Economic Board, opgericht in 2016, is een van de belangrijkste partners in de regio.

1. Inleiding

Regionale samenwerking is een veelbesproken thema in de regio Arnhem Nijmegen. Er wordt, inmiddels al bijna 30 jaar, ook daadwerkelijk samengewerkt: krachten worden gebundeld om de regio te versterken. Het afgelopen jaar is er, op vele fronten, concreet gewerkt aan het versterken van de samenwerking en door vele partijen de ambitie uitgesproken om de vierde economische regio van Nederland te blijven. Deze dynamische jaaragenda beschrijft de rol van Bureau Brussel hierbij: hoe kan Europa de regio verder brengen? We noemen het een dynamische jaaragenda, omdat de strategieën en thema's hetzelfde blijven, maar de diverse activiteiten daarbinnen kunnen verschillen. Ook in de Europese agenda's blijven de zwaartepunten voornamelijk hetzelfde tot de volgende budgetperiode in 2020. We beschrijven de functies die we vervullen, de thema's en activiteiten die we ophalen en aan elkaar verbinden, en waartoe dat in Europa kan leiden. Zo staat er volgend jaar een vergelijkbaar stuk, met enkel de activiteiten en focuspunten die zullen verschillen.

In de tussentijd informeren we en halen we ook op via twee vernieuwde communicatiemiddelen. De website www.regioan.nl geeft nieuws en informatie over Bureau Brussel. Ook kunt u zich daar aanmelden voor onze nieuwsbrief 'Brussels Lof' (onder kop Bureau Brussel 'blijf op de hoogte', of [hier een link](#) als u dit digitaal leest).

2. Rol Bureau Brussel

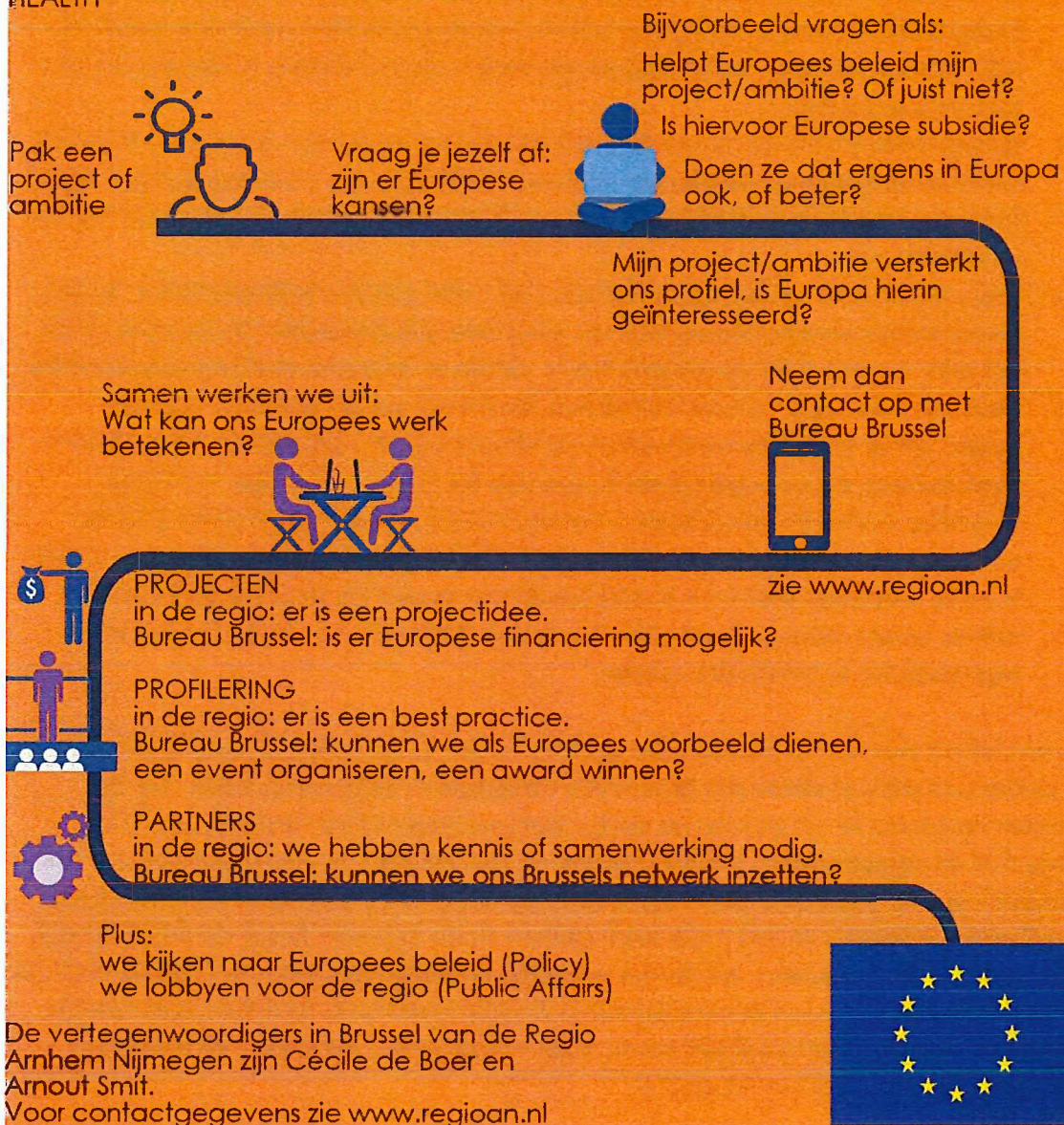
Bureau Brussel vervult richting haar stakeholders, partners en opdrachtgevers de volgende rollen:

1. Als adviseur over Europese kansen, geschikte subsidieprogramma's en deelname aan Europese netwerken. Ook treedt Bureau Brussel op als facilitator, coördinator en adviseur bij subsidieaanvragen.
2. Als lobbyist en/of kennisbeheerder om Europees beleid te beïnvloeden en relevante kennis en informatie uit EU beleid te halen. Bij deze rol is van belang dat Bureau Brussel relevante Europese ontwikkelingen vertaalt en verbindt naar de prioriteiten en projecten binnen de regio Arnhem Nijmegen. Dit doet Bureau Brussel m.n. via de Europese netwerken waar de regio bij is aangesloten.
3. Representatie/profilering: Bureau Brussel profileert de regio Arnhem Nijmegen in Brussel in verschillende gremia en onderhoudt contacten met de Europese Commissie en het Europees Parlement. Daarnaast faciliteert en organiseert Bureau Brussel werk- en studiebezoeken van en naar Brussel.
4. Lobby ten behoeve van de regio op Europees (en indien gewenst nationaal) niveau. Bureau Brussel zal zich blijvend inzetten voor een lobby richting beleidsmakers en netwerken (Polis en ERRIN) op het gebied van stedelijk beleid, energie en duurzame mobiliteit en gezondheid.
5. **Verbinder in de regio.** De twee werknemers, die betaald worden vanuit het regionale budget, zijn de enige 2 fte medewerkers die full time voor de regio werken. Bureau Brussel heeft daardoor ook een verbindende functie voor alle actoren in de regio. Een sterke verbinding met het Economic Board is hiervoor cruciaal. Vanaf 2017 zal verder gewerkt worden aan de samenwerking met de EB, die in 2016 is gestart, en zal duidelijk gaan worden in welke hoedanigheid en vorm Bureau Brussel met en voor het EB samen gaat werken richting Europa. Daarnaast horen hier ook de werkzaamheden bij waarin we actief uit de regio projecten en activiteiten ophalen.

Voor wat betreft al deze verschillende rollen geldt dat Bureau Brussel actief de samenwerking zoekt met partners. Zo werkt zij samen met de provincie Gelderland en de Economic Board voor het signaleren van kansen en het organiseren van b.v. gemeenschappelijke werkbezoeken, met de strategen uit de regiogemeenten voor het bepalen van haar strategie, met de subsidiebureaus voor het inspelen op subsidiekansen, met de vakinhoudelijke ambtenaren wanneer er expertise op een bepaald gebied gewenst is en met (triple helix) partners als the Economic Board, kennisinstellingen, ondernemers (IPKW, Engie, etc.). We zijn dus schakelaar tussen de regio en Brussel/Europa. Waar we in Brussel veel ophalen, en aan de hand daarvan in de regio schakelen en adviseren, willen we ook vooral uit de regio opdrachten ophalen en ons 'lobbymandje' vullen. We hebben die werkwijze versimpeld weergegeven in een infographic:

Van de Regio Arnhem Nijmegen naar Brussel

SMART ENERGY
SUSTAINABLE MOBILITY
HEALTH

In feite is de 'routekaart naar Brussel' ook andersom te lopen. Daarin adviseert Bureau Brussel aan de hand van Europese thema's en ontwikkelingen over kansen in de regio.

3. Vanuit de regio: plannen & agenda's

Zoals in het plaatje over de werkwijze van Bureau Brussel is weergegeven, vertrekken we vanuit de regionale agenda's naar Brussel. We focussen daarbij op Smart Energy, Sustainable Mobility en Health (plus aandacht voor food i.s.m. de lobbyist van Regio Foodvalley in Brussel, creatieve industrie en toerisme). Hier volgt een beknopt overzicht van strategische agenda's aan de hand waarvan Bureau Brussel de mogelijkheden verkent voor Europese steun voor de agenda van de Regio Arnhem Nijmegen. Voor Bureau Brussel bieden deze agenda's en plannen een goede basis om in Europa o.a. op zoek te gaan naar kansen en mogelijkheden die deze koers versterken en de economische kracht van de regio nog verder kunnen uitbouwen.

Economische thema's Bureau Brussel

Op basis van de onderstaande agenda's, zal Bureau Brussel zich in 2017 en de jaren daarop volgend voornamelijk toespitsen op de economische thema's die van belang zijn voor de regio. De thema's verschillen daarmee niet ten opzichte van vorig jaar, en zijn:

- Energie- en milieutechnologie (SMART ENERGY)
 - waarvan onderdeel is: duurzame mobiliteit, transport en logistiek (SUSTAINABLE MOBILITY)
- Gezondheid (HEALTH)
- Grensoverschrijdende samenwerking (CROSS BORDER CO-OPERATION)

Hierbij zijn voornamelijk de zogenaamde *crossovers* bij de verschillende thema's van groot belang. *Crossovers* zijn ook te behalen met de andere thema's waar we ook aandacht aan besteden vanuit de kracht van de regio: food, creatieve industrie en toerisme. Grensoverschrijdende samenwerking is een horizontaal thema, waarvan rekenschap van gegeven dient te worden bij elke activiteit die Bureau Brussel onderneemt.

Regionale ambities van de Regio Arnhem Nijmegen

Bureau Brussel werkt direct in opdracht van de Regio Arnhem Nijmegen. Er zijn vier thema's waar de 19 deelnemende gemeenten aan werken: Duurzaamheid, Economie, Wonen en Mobiliteit. Deze vormen de ruggengraat van de regionale samenwerking. De huidige Dynamische Jaaragenda wordt gevormd door de jaarplannen van de vier Portefeuillehouderoverleggen. Tegelijkertijd wordt er nu gewerkt aan een bredere regionale ambitieagenda. Alle PFO's maken nu een ontwikkeling door. Bureau Brussel wil graag gericht ophalen wat voor vraagstukken eventueel door Europa versterkt kunnen worden. Zo zullen onder in ieder geval de PFO mobiliteit en duurzaamheid een verdere visie en ook concrete projecten komen.

The Economic Board (Strategisch Plan)

De afgelopen jaren was de regio gezakt op "de ranglijstjes"; er is inmiddels een duidelijke "sense of urgency" dat dit moet veranderen. In het in januari 2017 gepubliceerde strategische plan van The Economic Board (EB) staat het stevig verwoord en is het nu tijd voor actie: "*Gemeenten beseffen dat zij nu actie moeten ondernemen om morgen succesvol te kunnen zijn. Het voornemen om nu*

daadwerkelijk krachten te bundelen, is de basis om te komen tot een Economic Board voor deze regio" (strategisch plan, pag.5).

Bureau Brussel heeft afgelopen jaar een goede relatie opgebouwd met de EB en deze relatie zal de komende jaren versterkt en geïntensiveerd worden. Hierbij is te denken aan projecten op en tussen de thema's Food, Health en Energy en de werkzaamheden op het gebied van de (internationale) positionering, lobby en profilering van de regio.

Bestuursakkoord 'De kracht van het stedelijk netwerk Arnhem Nijmegen' ('investeringsagenda')

Vanuit de overheden is er afgelopen jaar hard gewerkt aan een gezamenlijke investeringsagenda. De gemeenten Arnhem, Nijmegen en de provincie Gelderland laten zien met deze investeringsagenda dat zij serieus werken aan het terugbrengen van de regio in de top van best presterende regio's in Nederland. In december 2016 hebben de beide steden en de provincie Gelderland deze investeringsagenda van bijna 50 miljoen euro ondertekend en zijn o.a. de gemeenten in de regio uitgenodigd om hier verder vervolg en invulling aan te geven. De voorzitter van de Regio Arnhem Nijmegen, Carol van Eert reageerde tijdens de ondertekening op 20 december 2016 enthousiast op deze nieuwe agenda:

"Voor de Regio Arnhem Nijmegen is het van groot belang dat de gezamenlijke ambities die we hebben op het gebied van de circulaire economische ontwikkeling, het woon- en leefklimaat en de mobiliteitsopgave, er ook concrete investeringen worden gedaan. Dat we met deze Investeringsagenda ook onze partners, provincie en rijksoverheid kunnen interesseren om met ons mee te doen is daarbij van grote waarde. Alleen een gezamenlijke en gedeelde inspanning van alle partijen kan onze regio verder brengen naar een duurzame en economisch competitieve speler in een (inter)nationale omgeving."

De gemeenten Arnhem, Nijmegen en de provincie Gelderland bundelen dus hun krachten. De partijen richten zich daarbij op de bestaande sterke punten van het stedelijk netwerk, vormgegeven in drie icoonprogramma's:

- Ruimte voor werk, kennis en innovatie in Health en Energy
Het stedelijk netwerk Arnhem Nijmegen zet in op het ontwikkelen en verder versterken van een aantal hoogwaardige kennisconcentraties in de regio. Het is de bedoeling dat er 'hotspots' per stuwende sector ontstaan.
De sterke nadruk op kennis, innovatie en de bijbehorende positionering, lobby en profilering van de regio op Health en Energy (in samenwerking met the Economic Board), zorgt wat Bureau Brussel betreft voor voldoende aanleiding voor het verkennen van Europese mogelijkheden.
- Slimme Duurzaamheid
Slimme duurzaamheid haakt rechtstreeks in op wat wij 'Smart Energy' noemen. Vanuit dit sterke cluster wil de regio zich verder (economisch) ontwikkelen én het cluster gebruiken om bij te dragen aan de realisatie van de doelstelling tav energieneutraliteit in 2050 en de streefdoelen/mijlpalen op weg daarheen in 2030 (ook PFO Duurzaamheid, Energy Made in Arnhem, en agenda's van gemeenten, kennisinstellingen en ondernemers). Hier wordt

gewerkt aan regionale projecten op het gebied van circulaire economie, duurzame mobiliteit en energietransitie.

Dit zijn drie onderwerpen waar zowel de regio als Europa een sterke ontwikkeling in doormaakt. Het is de taak van Bureau Brussel dit elkaar te laten versterken. We adviseren projecten die voortkomen uit deze drie pijlers daarom gericht op Europese mogelijkheden (agendalid wanneer mogelijk in groene hub en duurzame mobiliteit. Energietransitie in oprichting).

- Bruisende Binnensteden aan de rivier

Het doel is dat de binnensteden Arnhem en Nijmegen elkaar gaan aanvullen met elk hun eigen karakter en onderscheidende aanbod. Hier zijn (tot nu toe) minder aanleidingen voor verkenning van Europese mogelijkheden.

Gelrestad (City Deal)

We verbinden niet alleen binnen de Regio Arnhem Nijmegen, maar ook nadrukkelijk met onze partners in Gelderland en Oost Nederland. Zo bundelen ook de vier grote steden van Gelderland (Apeldoorn, Arnhem, Nijmegen en Ede) de krachten.

De Gelderse stedelijke regio's koppelen hoogwaardige kennis van energie, voeding en gezondheid aan een prachtig en waardevol leef- en vestigingsklimaat. De City Deal Gelrestad maakt daarom werk van grote maatschappelijke opgaven: energietransitie, duurzame voedselvoorziening en gezondheid (energy, food & health). Samen met de provincie willen zij bewerkstelligen dat de (middel)grote steden in Gelderland nog beter gaan profiteren van elkaars nabijheid en steviger op de kaart komen te staan in Den Haag en Brussel. Op de verschillende lobbythema's wordt daarom intensief afgestemd met de Gelrestad partners.

Slimme Specialisatie Oost Nederland (Kracht van Oost)

Ook uit het grote onderzoekstraject de Kracht van Oost komt de economische kracht en positie van Arnhem Nijmegen als onderdeel van Oost Nederland naar voren. Grofweg komt dit neer op dezelfde punten: Health en Energy, maar ook innovatiekracht en ondernemerschap in de volle breedte. Oost-Nederland is namelijk 'Smart & Healthy'. Tal van kennisinstellingen en bedrijven in de regio lopen voorop in Europa als het gaat om innovaties in de sectoren Agro-Food, Life Sciences and Health, High Tech Systemen and Materialen, Energie en Milieutechnologie. Dit vormt de context van waaruit de regio in Brussel handelt.

Hetzelfde betreft de 'Slimme specialisatiestrategie Oost-Nederland'. Hierin zijn al in 2013 Health en Energy als de belangrijkste regionale sectoren genoemd, naast High Tech en Food. Dit is van belang voor zowel de inbedding van Arnhem Nijmegen in de bredere regio, alsook dat veel Europees beleid en financiering is opgehangen aan de economische thema's benoemd in iedere slimme specialisatiestrategie. De strategie is uit 2013 speelt daarbij nog steeds door:

De Europese Agenda

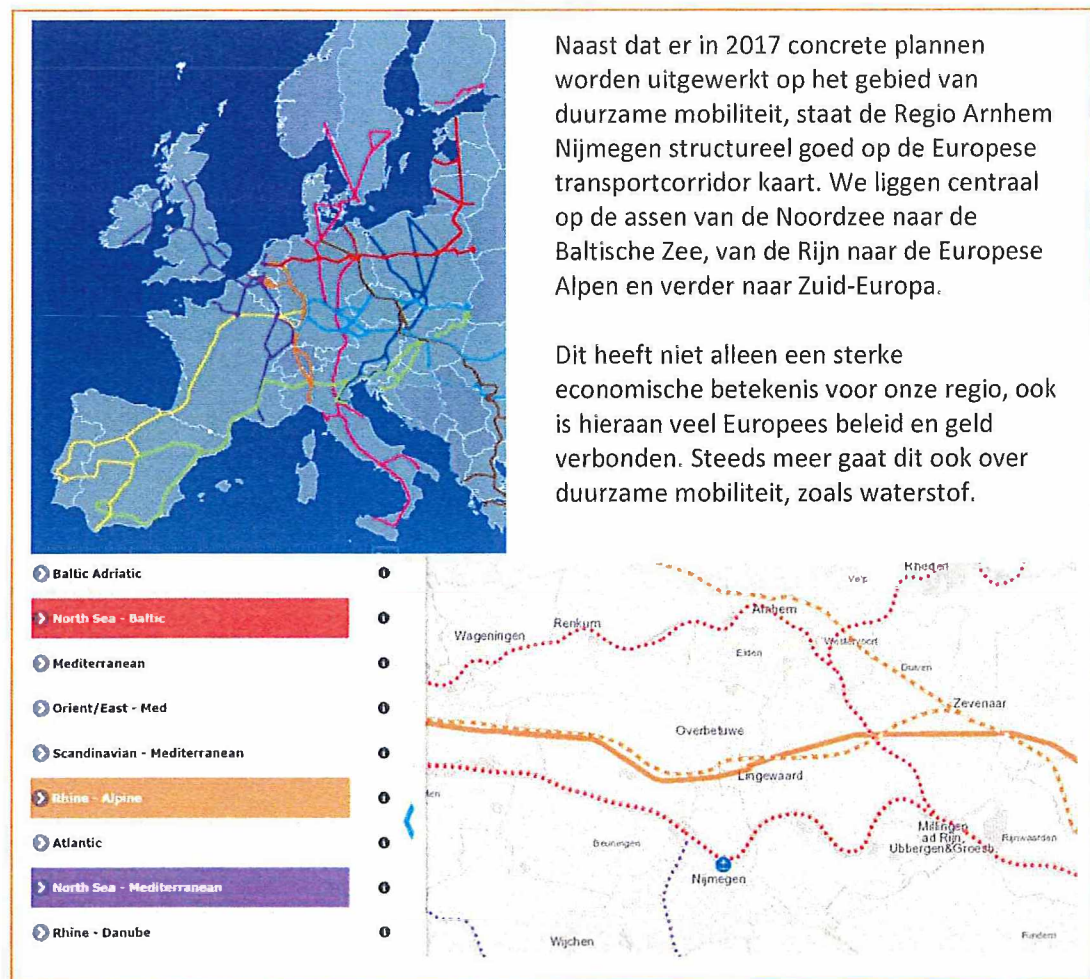
Als bovenstaande thema's, zoals beschreven in de vorige pagina's, deel uitmaken van onze eigen regionale agenda en duidelijk is waar wij goed in zijn, waar haken we dan op in? De Europese Commissie heeft in haar Werkprogramma 2017 de belangrijkste aankomende punten voor 2017 aangestipt. Er zijn veel ontwikkelingen op onze speerpunten Smart Energy, Sustainable Mobility en Health. Hieronder volgt een kleine schets aan de hand van deze thema's.

De Energie Unie blijft een van de grootste prioriteiten van de Europese Unie waar bovendien sprake is en blijft van een 'drive forward' met betrekking tot Europese samenwerking. Eind 2016 heeft de Commissie haar 'Clean Energy Pakket' gepresenteerd, met hierin een serie plannen voor hernieuwbare energie en energie efficiëntie. Ondermeer d.m.v. het bijgewerkte Strategic Energy Technology (SET) Plan wordt verder ingezet op innovatie, hernieuwbare energie, slimme energiesystemen met de consument centraal, efficiënte energiesystemen en duurzaam transport. Ook heeft de Europese Commissie speciale aandacht voor duurzame gebouwen, en komt met voorstellen voor slimme (renovatie) financieringsconstructies. Dit gebeurt nu al binnen het ELENA programma van de Europese Investeringsbank. Met behulp van EFSI (European Fund for Strategic Investments) en meer ondersteuning om tot projectvoorstellen te komen wil Europa ook meer private investeringen van de grond krijgen.

Wat heeft de regio hieraan? Naast het feit dat de mogelijkheden voor financiering concreter worden, steunt de Europese Commissie ook de ontwikkeling naar Regionale Energiesystemen die decentraal, duurzaam en min of meer onafhankelijk zijn. In dat kader past de gezamenlijke inkoop van regionaal geproduceerde duurzame energie in de Regio Arnhem Nijmegen.

Ook de plannen ten aanzien Circulaire Economie staat hoog op het lijstje van de EU's focus op 'zaken die ertoe doen'. Op dit gebied gebeurt ook veel in de Regio Arnhem Nijmegen, onder meer in de Groene Hub en de Investeringsagenda. 2017 staat voor de EU in het teken van implementatie van het Circulaire Economie Actie Plan. Zo wordt gewerkt aan herzien van afvalregelgeving om tot meer preventie, hergebruik en kwalitatieve recycling ('upcycling') te komen, om zo meer circulaire business modellen mogelijk te maken. Hier worden ook de Europese investeringsprogramma's (Cohesiegelden, Horizon2020, EFSI) op gericht.

Duurzame mobiliteit staat ook centraal in Europa. Er is reeds een 'strategie voor emissiearme mobiliteit'. Die wordt in 2017 verder uitgewerkt, onder meer door ondersteuning voor geleidelijke overschakeling naar emissieloze voertuigen en de inkoop en aanbesteding daarvan eenvoudiger te maken (Better Regulation). Dit wordt voor de regio een belangrijk thema in de aanloop naar de nieuwe ov-concessie.

Ten aanzien van het speerpunt 'Health' komt de Europese Commissie met een initiatief rond gecoördineerde evaluaties van gezondheidstechnologie ter bevordering van de interne markt hierin. Bureau Brussel kijkt samen met Health Valley hoe we hiervan gebruik van kunnen maken, bijv. door gerichte samenwerking en uitwisseling met regio's in Noorwegen en Denemarken.

Op veel thema's zijn de acties van de Europese Commissie erop gericht om meer investeringen los te krijgen. Hiervoor stelt Europa ook bepaalde instrumenten voor. Een selectie:

- de Europese Commissie wil de looptijd en de financiële slagkracht van het Europees Fonds voor strategische investeringen (EFSI) verdubbelen. Dit is het mechanisme waarmee Europa private investeringen losweekt door het risicodragend kapitaal in te brengen voor grote projecten op het gebied van transport, energie, innovatie, etc.
- Het werkprogramma van Horizon 2020, de Europese middelen voor onderzoek en innovatie. Hier zit ondermeer €6 mld op het gebied van energie in. Al begin 2017 sluiten een aantal regelingen op de prioriteiten Low Carbon Economy en Energie-efficiëntie.
- Urban Innovative Actions: in 2017 aandacht voor duurzame stedelijke mobiliteit, circulaire economie en integratie van vluchtelingen en migranten.
- Wifi4EU: financiering van gratis lokaal draadloos internet in publieke ruimtes en openbare buitenruimten.

4. Bureau Brussel in 2017 & beyond

Zoals hierboven beschreven heeft Bureau Brussel 4 verschillende rollen te vervullen. Hiermee samenhangend zal er –ook in 2017- gewerkt worden op de volgende 5 gebieden:

1. Europese subsidieverwerving (PROJECTS)
2. Profileren van de regio (PROFILE)
3. Netwerk(en) in de regio en in Brussel (PARTNERS)
4. Lobby (PUBLIC AFFAIRS)
5. Kennisdisseminatie van, en advies over EU beleid in de regio (POLICY)

4.1 Europese Projecten (subsidies en financiering)

Het aantal Europese fondsen is enorm. Aan de hand van het regionale profiel, de ambities, en bestaande capaciteit scant Bureau Brussel actief welke kansen interessant zijn om projecten en activiteiten uit de regio te laten versterken door Europa (met kennis, netwerk en financiering). Een beknopt overzicht van de relevante fondsen is te vinden in Bijlage 2. Voor een totaaloverzicht, kan de website van [Europa Nu](#) worden geraadpleegd.

Europese subsidieverwerving - aanpak 2017 & beyond

Zoals beschreven in de missie behartigt Bureau Brussel de belangen van actoren uit de regio. Zo ook met subsidieverwerving. Bureau Brussel probeert een brug te zijn tussen wat er in de regio aan project (en/plannen) bij verschillende actoren speelt en wat er in Brussel aan kansen door Bureau Brussel wordt gesignaleerd. Hierbij staat de P van PROJECTEN boven aan in het prioriteiten lijstje van Bureau Brussel.

De afgelopen jaren heeft Bureau Brussel veel tijd en aandacht besteed aan het begeleiden van verschillende (Horizon 2020, LIFE, Interreg) subsidievoorstellen. Dit waren regelmatig projectvoorstellen, waarbij Bureau Brussel signaleerde dat er in Brussel een consortium met een idee was en verbond regionale partijen aan deze ideeën. Reeds in het afgelopen jaarplan is gesignaleerd dat we dit zoveel mogelijk proberen om te draaien: we proberen zoveel mogelijk te vertrekken vanuit initiatief *uit de regio*. Er moet in de regio een probleem of projectvoorstel zijn, dat met behulp van EU fondsen (deels) opgelost en uitgevoerd kan worden. Bureau Brussel intensificeert dan ook in 2017 de mate waarin zij aansluit bij regionale overleg/projectstructuren, zoals de portefeuillehoudersoverleggen binnen de Regio Arnhem Nijmegen, the Economic Board, de Investeringsagenda stedelijk netwerk Arnhem Nijmegen projectoverleggen en de daaraan gelieerde (ambtelijke) projectgroepen als de Groene Hub, Duurzame Mobiliteit en Energietransitie. **Bureau Brussel nodigt hen dan ook allen uit om met voorstellen voor projecten te komen.**

Zo werken we aan gedragen projectvoorstellen die realiseerbaar zijn door beschikbare capaciteit (die overigens bij een succesvolle aanvraag dan Europees gefinancierd wordt). Voor het concretiseren van een projectvoorstel is namelijk inhoudelijke expertise en capaciteit nodig. Soms ontbreekt de personele capaciteit in gemeentelijke organisaties om op korte termijn snel stappen te kunnen

zetten. Dit is ook logisch, want iedereen is druk genoeg met het 'reguliere werk' en het Europees maken kan inhouden dat niet meteen 1-op-1 de (kans op) opbrengst te benoemen is. Bureau Brussel zet alles op alles om te zorgen dat kansen niet als 'last' ervaren worden, maar als natuurlijke versterking van het originele doel. Tegelijkertijd willen we uit de paradox wegblijven dat capaciteitstekort in het voortraject leidt tot het missen van Europees gefinancierde werkzaamheden. Vandaar dat we zoveel mogelijk willen **ophalen** en daarover adviseren, in plaats van enkel kansen aandragen.

Tegelijkertijd blijft Bureau Brussel ook sterk in Brussel scannen naar kansen. Daar ligt onze kracht: in onze contacten met andere Europese steden en regio's, in het lidmaatschap van de Europese netwerken zoals ERRIN en Polis, en in onze Brusselse contacten met oa. de Europese Commissie.

Het afgelopen jaar zijn er nieuwe Europese projecten goedgekeurd (zie overzicht in Bijlage 1) waarbij vooral de steden Arnhem en Nijmegen project partner zijn. We zien een positieve trend vanaf 2015, de afgelopen tijd is er veel energie gestoken in het versterken van de samenwerking met o.a. de collega's van de subsidiebureau's die actief zijn bij de gemeenten in de regio. Bureau Brussel heeft hierin altijd de rol van aanjager, schakelaar en het doorzetten van kansen voor anderen die de kans/mogelijkheid in dit geval pakken en uiteindelijk verzilveren.

Bureau Brussel heeft, naast advies aan de steden, ook b.v. de gemeente Lingewaard geadviseerd in het Next Garden project. Voor 2017 heeft Bureau Brussel de ambitie om, indien gewenst, intensiever samen te werken met de kleinere gemeentes en Europese kansen en mogelijkheden te verkennen voor mogelijke projecten die interessant zijn om b.v. Europese samenwerking of Europees geld naar de regio te halen.

Ook neemt Bureau Brussel, in samenwerking met the Economic Board, vanaf 2017 steeds meer een rol op zich richting triple helix partners (kennisinstellingen, bedrijven, andere initiatieven).

Voorbeelden hiervan zijn the Economic Board zelf, het Clean Mobility Center, het IPKW, Windpark A15, het ENGIE-terrein, de DAR, de HAN, Radboud Innovation, de LECs (logistieke expertise centra), etc.

Op de thema's kunnen we alvast enkele activiteiten voor 2017 noemen die ondernomen worden:

- Smart Energy:
 - Voorbereidingen voor 'project brokerage sessie', met ERRIN te organiseren in Brussel in november 2017. Het doel is daar, in tegenstelling tot afgelopen jaar, met eigen projectvoorstellen te komen in plaats van aansluiting te zoeken bij andere partners.
 - Adviseren over Europese kansen lopende projectvoorstellen binnen PFO duurzaamheid, regionaal icoonprogramma slimme duurzaamheid (energietransitie, circulaire economie en duurzame mobiliteit), Energy Made in Arnhem, duurzaamheidsoverleg Nijmegen, en projecten regionale gemeenten.
 - Activiteiten Circulaire Economie: projectvoorstel op gebied van textiel en onderzoek evenementen met de DAR.
 - ELENA: projectvoorstel verduurzaming particuliere woningen. Indienen voor financiële ondersteuning Europese Investerings Bank voor voorbereiding investeringsprogramma.

- "Europa sessie" organiseren met PFO Duurzaamheid als regionale ambitie/visie is afgerond.
- Sustainable Mobility:
 - Voorbereidingen voor 'project brokerage sessie', met ERRIN te organiseren in Brussel in november 2017. Het doel is daar, in tegenstelling tot afgelopen jaar, met eigen projectvoorstellen te komen in plaats van aansluiting te zoeken.
 - Adviseren over Europese kansen lopende projectvoorstellen binnen PFO mobiliteit, afzonderlijke gemeenten en overige partijen actief op duurzame mobiliteit (bijv. Waterstof: HAN, Connexxion, stadslogistiek, etc.).
 - Adviseren over mogelijk inbrengen activiteiten Clean Mobility Center in Europees consortium.
 - Begin 2017 heeft Bureau Brussel reeds samen met de Gemeente Arnhem (en andere genodigden/partners) een project verkenningssessie georganiseerd gericht op 'Urban Innovative Actions' en stedelijke mobiliteit. Hier is nog geen concreet projectvoorstel uit voortgekomen, maar wel veel ideeën die in mogelijke vervolgttrajecten terug zullen komen (andere fondsen, Europese partners).
 - Ophalen projectideeën om in voorportaal lidmaatschap Urban Mobility Partnership in te brengen.
 - Als de regionale mobiliteitsvisie is afgerond een "Europa sessie" organiseren en hiervoor Polis expert uitnodigen om gesprek te voeren met regionale stakeholders.
- Health:
 - Samen met Health Valley, de NovioTech Campus en Radboud Innovation (ReShape) toewerken naar een te organiseren project brokerage sessie na de zomer met ERRIN.
 - Nader uitwerken verkenning uitwisseling en wederzijdse versterking Health clusters (startups, scaleups). Gesprekken lopen met Health Valley, Stavanger (Noorwegen) en Zuid-Denemarken.
- Crossborder Cooperation, Creatieve Industrie, Toerisme, crossovers, overig:
 - Liberation Route Europe:
 - Advisering vervolg algemeen project op basis van eventuele behoefte betrokkenheid gemeenten.
 - Advisering over projectvoorstel 'hiking trails' op basis van eventuele behoefte betrokkenheid gemeenten.
 - Advisering over projectvoorstel scholen en herdenking WOII (reeds ingediend projectvoorstel).
 - Economic Board:
 - Advisering idee ambassadeursproject Health, Food, Energy, (studenten, talentbehoud, aansluiting arbeidsmarkt).
 - Gezamenlijk werkbezoeken ontvangen.
 - Gezamenlijke lobby agenda ontwikkelen (i.s.m. stakeholders uit de regio).

Voorstel:

(1) Bureau Brussel blijft sterke aansluiting zoeken bij the Economic Board en de investeringsagenda Arnhem-Nijmegen met als doel concrete Europese projecten te ontwikkelen;

- (2) Bureau Brussel sluit actief aan bij bestaande regionale projectgroepen (Groene Hub, duurzame mobiliteit, energietransitie, etc.) en adviseert daar over mogelijke Europese kansen en mogelijkheden;
- (3) Bureau Brussel gaat actiever vragen om input bij (kleinere) regiogemeenten. De PFO's kunnen hierbij als platform dienen.
- (4) Bureau Brussel blijft optreden als facilitator voor partners uit de regio die hulp/ruimte/partners nodig hebben voor projectontwikkeling. Dit doet zij o.a. door het beschikbaar stellen van vergaderruimte in het pand aan de Palmerstonlaan, het zoeken van partners binnen relevante netwerken, het vragen om hulp bij relevante netwerken etc.

4.2 Profileren van de regio in Europa (Profile)

Bureau Brussel zet de Regio Arnhem Nijmegen in Brussel in de spotlights. Waarom vinden we dit belangrijk? Naast dat het in de regio het idee versterkt waar we goed in zijn, is het in Europa een manier om ervoor te zorgen dat er kansen op je af komen. Dit gebeurt, zodra actoren in Brussel weten wie je bent, wat je kunt en waarom dat interessant is. Op die manier kunnen consortia die partners zoeken, je gemakkelijk vinden en zo ontsluit je andere kansen die uiteindelijk kunnen leiden tot partnerschappen en Europese projecten. Zo realiseren we Europese steun voor de regionale ambities.

Bureau Brussel profileert de regio op verschillende manieren en momenten. Allereerst bij de netwerken waar de regio lid van is in Europa. Bureau Brussel bezoekt werkgroepen, ledenbijeenkomsten van de netwerken, evenementen en congressen. Bureau Brussel netwerkt daar met relevante, wisselt gegevens uit, legt contacten met potentiële partners en geeft presentaties over ideeën uit de regio voor samenwerking.

Ten tweede bezoekt Bureau Brussel infodagen, European Innovation Partnership bijeenkomsten en andere evenementen van de Europese Commissie. Bureau Brussel stelt vragen, netwerkt, en ontmoet potentiële partners. Telkens wordt de regio genoemd en wordt uitgelegd wat we hier te bieden hebben.

Ten derde profileert Bureau Brussel de regio actief tijdens de European Week of Regions and Cities in oktober (voormalig Open Days), Design Days in september, de Sustainable Energy Week in juni en andere relevante Brusselse evenementen waarbij actoren uit de gehele Unie zich in Brussel verzamelen. In het verleden heeft Bureau Brussel studiebezoeken, workshops, presentaties en lunches/diners/borrels georganiseerd.

Ten vierde onderhoudt Bureau Brussel contacten met het Huis van de Nederlandse Provincies (HNP) door middel van een maandelijks "Uurtje Oost" (overleg in Oost Nederland verband op het HNP met alle mensen die voor Oost Nederland in Brussel werken), de lobbyisten van de regio Food Valley en de Cleantech Regio (Apeldoorn en stedendriehoek). Ook wordt er regelmatig samengewerkt met de Permanente Vertegenwoordiging van Nederland bij de Europese Unie, het Europees Parlement (m.n. de Nederlandse parlementariërs) en de Europese Commissie. Ook met andere partners zoals de

European Cyclists' Federation (ECF) waarmee de Velo-city 2017 conferentie mee wordt georganiseerd in de steden Arnhem en Nijmegen van 13-16 juni 2017.

Tot slot organiseert Bureau Brussel diverse lobby- en profileringsactiviteiten, zowel in de regio als in Brussel. Zo organiseert zij/draagt zij bij aan werkbezoeken van (hoge) EU ambtenaren en Nederlandse diplomaten aan de regio door daar actief over te adviseren en ze te benaderen. Zij organiseert werkbezoeken aan Brussel, evenementen van klein tot groot en begeleidt zij partners bij netwerkgelegenheden in Brussel.

Profileren van de regio in 2017 & beyond

Ook in 2017 en de daarop volgende jaren zal Bureau Brussel de regio blijven profileren, middels verschillende activiteiten (dynamische lijst):

- Middels het lidmaatschap van het Partnership Urban Mobility (Urban Agenda) zullen we ons verder profileren op duurzame mobiliteit richting andere leden (DG's Europese Commissie, lidstaten en Europese steden en stakeholders) en andere betrokkenen (Europarlement, Europese en Nederlandse steden, etc.). Dit gebeurt tijdens werkgroepen en partnershipbijeenkomsten, maar ook conferenties en de European Week of Regions and Cities;
- We profileren Velo-city 2017 verder, onder meer door een interview in het blad "Thinking Cities" van Polis en d.m.v. het pitchen tijdens verschillende evenementen. Verder dragen we bij aan de betrokkenheid van Europese genodigden, ondermeer tijdens de Velo-city Mayor's Conference;
- We zijn betrokken bij de legacy van Velo-city 2017, ondermeer tijdens het Big Bike Event op 28 juni, te organiseren in Brussel samen met Nederland, België en Luxemburg;
- We organiseren verschillende evenementen tijdens de European Week of Regions and Cities en betrekken hier ambtenaren en bestuurders uit de regio bij. Dit betreft activiteiten op de thema's: duurzame mobiliteit, circulaire economie en toekomstige (arbeidsmarkt) ontwikkelingen op Food, Health & Energy;
- We verkennen aanknopingspunten voor de Citydeal Gelrestad en de Citydeal Kennissteden om dit profiel verder te koppelen aan vergelijkbare andere Europese initiatieven;
- We presenteren de regionale *best practice* op het gebied van regionale inkoop van duurzame energie tijdens de EU Sustainable Energy Week;
- We dingen mee naar de EU Sustainable Energy Award met het project regionale inkoop van duurzame energie;
- We zijn betrokken bij de organisatie van de EU Design Days, om de creatieve/design sector over het voetlicht te brengen en om het 'design denken' in andere sectoren (bijv. Health) verder te profileren;
- We lobbyen voor de succesvolle invulling van Nijmegen Green Capital 2018. Dit krijgt o.a. invulling door contacten te leggen met Europese partners, het ondersteunen van het lobbytraject om Europese conferenties naar Nijmegen te halen, en het onder de aandacht brengen van Nijmegen Green Capital 2018 tijdens verschillende conferenties en bijeenkomsten;

- We werken mogelijke betrokkenheid bij de 9th European Innovation Summit (EIS) verder uit, onder meer om de regionale activiteiten op het gebied van startups en innovatie Europees verder te versterken;
- We organiseren, samen met Health Valley, een verkennende sessie met andere Europese regio's (Zuid Denemarken en Stavanger) met een sterk profiel op Health om onderlinge profiel te leren kennen en samenwerkingsmogelijkheden uit te werken;
- Bureau Brussel zal in 2017 verder verkennen of een actievere rol (bijvoorbeeld als co-leider) bij een werkgroep van ERRIN opportuun is;
- Bureau Brussel zal i.s.m. oa. the Economic Board verder werken aan de bredere profilering van de regio en wat het 'verhaal van de regio' is. Dit dient ook de profilering richting Noordrijn-Westfalen (NRW) en het Rijk.

Tot slot zal Bureau Brussel een blijvende rol spelen in de lobby rond Velo-City (2017), kandidatuur van Nijmegen voor de Europese Green Capital award (2018), Arnhem Trolley 2.0 en de Economic Board.

Ter versterking van het regionale profiel, doet Bureau Brussel de volgende voorstellen:

1. Op basis van de regionale ambitieagenda (in ontwikkeling), de Economic Board strategie en het profiel van de investeringsagenda één gezamenlijk profiel met daaronderhangende lobbythema's benoemen en uitdragen, bijv. in de vorm van een bookie/flyer ter promotie in Brussel in het engels;
2. Voort te bouwen op Velo-city 2017 en Nijmegen Green Capital 2018 door toe te werken naar een nieuw gezamenlijk doel (Europees icoonproject, Europese award, etc.).

4.3 Netwerk(en) in de regio en in Brussel (Partners)

Alle bovenstaande activiteiten gedijen alleen maar met een goed netwerk, zowel in de regio als in Brussel. Bureau Brussel fungeert hierbij als vooruitgeschoven post, om te zorgen dat in Brussel de deuren voor de regio open gaan en we goed weten met wie we kunnen en willen samenwerken. Dit netwerk wordt ingezet op de volgende manieren:

- Bij projectontwikkeling. Het is van belang dat Bureau Brussel goed weet welke projecten er in de regio zijn met mogelijke Europese potentie. Tevens is het van belang dat er in Brussel een netwerk is van potentiële partners. Het gaat dus om het koppelen van regionale partners aan Europese partners.
- Bij kennisdisseminatie. Om de kennis op te halen in Brussel is het van groot belang dat je op actuele ontwikkelingen wordt gewezen. Daarvoor is een goed netwerk onontbeerlijk. Anderzijds, om de kennis effectief in de regio te verspreiden is het hebben van een netwerk in de regio minstens zo belangrijk.
- Bij profileren. Profileren is alleen maar nuttig als je een duidelijke boodschap hebt, je doelstelling helder geformuleerd is en je publiek kent. Ook maken we hierbij vaak massa door samen te werken regionale/Nederlandse en Brusselse gelijkgestemde partners.

Netwerken in Brussel in 2017 & beyond

In Brussel is de Regio Arnhem Nijmegen lid van een heel aantal netwerken. Een uitgebreid verslag hiervan is te vinden in Bijlage 2: overzicht netwerken Regio Arnhem Nijmegen.

De Regio Arnhem Nijmegen is lid van ERRIN (European Regions Research and Innovation Network). ERRIN is bij uitstek een netwerk bedoeld voor de Brusselse kantoren van regio's en daardoor uitermate geschikt voor Bureau Brussel, onder andere voor projectontwikkeling en partners vinden. We verkennen of een actievere houding binnen het netwerk - bijv. door (co-)leiden van een bepaalde werkgroep - gewenst en realistisch is.

We zijn actief in verschillende werkgroepen (oa. Transport, Energie, Health, Design&Creativity). Zo zal in de ERRIN werkgroep Energie 2017 de samenwerking voortgezet worden met andere regio's en steden, de Europese commissie en andere Europese instellingen dit het thema energie en klimaat hoog op hun agenda's hebben staan. Onderwerpen zoals klimaat beleid en lokale maatregelen, energie systemen en actieprogramma's om bv. CO2 uitstoot te verminderen worden besproken in werkgroepverband. Kennisuitwisseling wordt gestimuleerd door het organiseren van events (o.a. tijdens Sustainable Energy Week) en het profiel van de regionale dimensie van klimaatbeleid wordt hierdoor meer zichtbaar gemaakt.

Op het thema duurzame mobiliteit schakelen we naast de partners in ERRIN, ook met het secretariaat en leden van Polis. In 2017 is de Regio Arnhem Nijmegen lid van de Polis Managing Committee, waardoor we in het voorportaal zitten voor informatie en kansen binnen Polis. Ook is de samenwerking met European Cyclist's Federation versterkt (Velo-city 2017), wordt er samengewerkt met de Permanente Vertegenwoordiging van Nederland bij de EU en blijven we gebruik maken van het lidmaatschap van HyER (netwerk voor waterstof en elektrische mobiliteit). Deze activiteiten worden versterkt door het lidmaatschap van Nijmegen van het Urban Agenda Partnership over Urban Mobility. Hier heeft Bureau Brussel actief voor gelobbyd en is nog steeds betrokken bij deze samenwerking, contacten met partners en adviseert over activiteiten hierbinnen.

Naast deze netwerken heeft Bureau Brussel ook het eigen netwerk bij de Europese Commissie, het Europees Parlement, de Permanente Vertegenwoordig van Nederland bij de EU, etc. Ook hebben we veel structurele contacten met andere Europese steden en regio's om daar gezamenlijke samenwerkingskansen mee uit te werken (projects).

Netwerken in de regio in 2017 & beyond

Naast het netwerk bij de deelnemende gemeenten, onderhoudt Bureau Brussel veel netwerken in de Regio Arnhem Nijmegen en bredere regio. Sinds afgelopen jaar wordt er actief samengewerkt met the Economic Board. We werken gezamenlijk aan de profilering van de regio, zowel daarbinnen als daarbuiten (in ons geval Brussel). Ook adviseren we actief over projectmogelijkheden die passen in de strategie van the Economic Board en daaraan gelieerde triple helix partners. Daarnaast schakelen we veel met kennisinstellingen en andere partners als Radboud Innovation, ArteZ, ROC's, de DAR, het IPKW, etc.

Voorts is Bureau Brussel zijdelings betrokken bij het netwerk van de Euregio. Bureau Brussel zet haar kennis van de regio graag in voor samenwerking met de Duitse partners in NRW en verwijst partners uit de regio door naar o.a. het Euregio kantoor in Kleef waar dat nodig is. We maken ook onderdeel uit van het Gelrestad EU netwerk, waar ook de euregio in participeert.

Ook met de subsidiebureaus die in de regio gelieerd aan de gemeenten zijn (IGS5, Subsidienetwerk Nijmegen etc.) heeft Bureau Brussel een intensieve band. Bureau Brussel maakt graag gebruik van hun expertise en kennis van projecten die in de regio spelen. Andersom, wijst Bureau Brussel hen op kansen die zich vanuit Brussel voordoen in de hoop dat dit tot nieuwe projectontwikkeling kan leiden.

Tot slot wil Bureau Brussel in 2017 actiever aansluiten bij regionale overleggen als de PFO's, de Groene Hub, duurzame mobiliteit, etc om daar op te halen en te adviseren wat Europese activiteiten zouden kunnen zijn. Ook is de samenwerking met de verschillende ambtelijke organisaties belangrijk, voor projecten maar ook voor de gezamenlijke regionale agenda. Hiervoor organiseren we onder andere een werkbezoek van de gemeentesecretarissen naar Brussel.

4.4 Lobby (Public Affairs)

Niet los te zien van profilering (profilieren is ook een vorm van lobbyen), werkt Bureau Brussel ook aan de lobby van de regio. Uiteraard focust de lobby zich rondom de thema's waarop Bureau Brussel aan het werk is. Zo probeert Bureau Brussel het belang van Smart Energy, Sustainable Mobility, Health en grensoverschrijdende samenwerking op de agenda van het Rijk en de EU te krijgen, ten einde hiervoor meer economische kansen, subsidies en beleid te genereren.

Lobby in 2017 & beyond

Bureau Brussel gaat door met deze lobby functie. Dit doet zij door middel van de bij "profilieren" genoemde evenementen, maar ook door mee te werken aan nieuwe trajecten en lobbyprocessen. Ook onderhoudt Bureau Brussel nauw contact met het Huis van de Nederlandse Provincies om -waar mogelijk- aan te haken bij relevante beleidsbeïnvloeding waar zij mee bezig zijn. Dit heeft vanaf 2017 ook een meer eigenstandige vorm op het thema mobiliteit door het lidmaatschap van het Urban Mobility Partnership, de uit Velo-city 2017 voortvloeiende lobby voor een EU Fiets strategie en de betrokkenheid bij de lobby voor behoud en versterking van de ICE. Bureau Brussel houdt zich bezig met de lobby voor stedelijk beleid in Europa. Dit doet zij gezamenlijk, met de andere partners uit de netwerken ERRIN, POLIS en HyER, maar ook apart in gesprekken met de Europese Commissie en Europarlementariërs. Daarnaast is Bureau Brussel betrokken bij de lobby rondom Nijmegen Green Capital 2018 en het succesvol maken van dat jaar door het binnenhalen van (internationale) conferenties.

Vanaf 2017 zal een groot deel van de lobby bestaan uit lobby/profilering van de nieuwe samenwerkingsvorm(en) waarbinnen de regio Arnhem Nijmegen samenwerkt. De Economic Board

en het Gemeenschappelijk Orgaan Arnhem Nijmegen ontwikkelen zich in 2017 verder door. Bureau Brussel draagt actief bij aan (positieve) aandacht voor de regio en het belang dat het weer de vierde economische motor van Nederland wordt. Arnhem Nijmegen moet een voorbeeld worden voor anderen, van hoe *light* en effectief samenwerken in de praktijk werkt en wat het een regio kan opleveren. Tevens is het van groot belang dat de boodschap naar buiten gezamenlijk “geframed” wordt zodat de ontvangers continue dezelfde boodschap horen en zien (zie voorstel bij 4.2 Profilerings). Hiervoor werkt Bureau Brussel samen met the Economic Board, waar ook nog aparte lobbypunten uit voort kunnen komen.

4.5 Kennisdisseminatie van, en advies over EU beleid in de regio (Policy)

Bureau Brussel is de *voortgeschoven post* van de regio in Brussel. In deze rol verdiept zij zich in relevant EU beleid en geeft zij hierover advies aan beleidsmakers/bestuurders in de regio. Het ophalen van kennis gebeurt op verschillende manieren:

Kennisdisseminatie en advies in 2017 & beyond

- *Desk research* en informerende en adviserende memo's/nota's voor bestuurders uit de regio over Europese ontwikkelingen.
- *Via de Europese netwerken* waar de regio is aangesloten. Op dit moment is de Regio Arnhem Nijmegen aangesloten bij verschillende Europese netwerken (zie Bijlage 2). Deze netwerken zijn een ideale bron van kennis, contacten, netwerk en actuele *inside information*.
- *Via de nationale netwerken/contacten* van Bureau Brussel. Zo werkt Bureau Brussel intensief samen met de subsidiebureaus van Arnhem en Nijmegen, is zij aangesloten bij het VNG Europeanetwerk en is zij actief betrokken bij de CityDeal en de Gelrestad partners.

Deze kennis verspreidt Bureau Brussel op verschillende manieren:

- Bureau Brussel probeert elke week één dag op het gemeentekantoor in Arnhem en één dag op het gemeentehuis in Nijmegen te werken.
- Bureau Brussel heeft regulier overleg met voorzitter Carol van Eert.
- Bureau Brussel informeert op onregelmatige basis wethouders en burgemeesters. Ook met de portefeuillehouders Mobiliteit (wethouder Boone uit Westervoort) en Duurzaamheid (wethouder Schaap uit Wijchen) is regelmatig contact over de werkzaamheden van BB op deze thema's.
- Bureau Brussel heeft een zeswekelijks overleg met de strategen van Arnhem en Nijmegen.
- Bureau Brussel organiseert “bijpraatsessies” met bestuurders en ambtenaren uit de hele regio.
- Bureau Brussel heeft een driewekelijks overleg met IGS5 (InterGemeentelijk Subsidiebureau) en regulier overleg met het subsidienetwerk in Nijmegen.
- Bureau Brussel is agendalid bij de Groene Hub en het regionale overleg Duurzame Mobiliteit. Op basis van concrete ontwikkelingen adviseren en participeren we actief.
- Bureau Brussel informeert actief over Europese ontwikkelingen, onder meer via de nieuwsbrief Brussels Lof en via Twitter. U kunt zich aanmelden via de website www.regioan.nl (kopje Bureau Brussel 'blijf op de hoogte').

5. Terugblik en vooruitblik naar de toekomst.

Zoals op te maken is uit dit stuk, spelen er veel thema's en activiteiten in de regio en in Brussel. Dit jaarplan is dan ook niet zozeer een overzicht van activiteiten van Bureau Brussel zelf, maar vooral een blik op hoe we schakelen tussen partijen uit de regio die in Europa en Brussel actief zijn. Daarom worden in dit jaarplan voorstellen gedaan hoe Bureau Brussel meer en concreter gevoed kan worden.

De afgelopen tijd signaleert Bureau Brussel een groeiend besef in de regio dat de regio veel te bieden heeft: in een Europese context, maar ook in een regionale context waar meer samengewerkt wordt en resultaten behaald worden. De gezamenlijke ambitie groeit, en is al veel zichtbaarder en sterker geworden door activiteiten van de Economic Board in de regio. Bureau Brussel probeert dit proces actief door Europa te laten ondersteunen om zo de regio weer een stuk verder te brengen. Het gaat daarbij dus om verbinding en wederzijdse versterking, of in onze woorden: "Act local, think global".

Bijlage 1 Overzicht Europese projecten Arnhem Nijmegen

Het onderstaande overzicht bevat een weergave van Europese projecten en project voorstellen vanuit de Regio Arnhem Nijmegen die in 2016 zijn goedgekeurd en ontwikkeld. Het geeft daarmee een blik op de concrete resultaten waartoe Europese activiteiten vanuit de regio kunnen leiden. Dit overzicht geeft resultaten weer die voortkomen uit de samenwerking met subsidieadviseurs en vakinhoudelijke collega's in onze regio. Zoals bekend werkt Bureau Brussel ook aan profilering, partners, policy en public affairs. Daarnaast heeft Bureau Brussel bij de genoemde projecten in het overzicht (slechts) een verkennende, aanjagende, verbindende en/of adviserende rol gehad.

Europese projecten (in voorbereiding / in uitvoering) waar de gemeente Arnhem / Nijmegen '(Lead)Partner' is:

Benaming Project	Thema	EU- Programma	Beoogd resultaat	Betrokken partners	Leadpartner	Stand van zaken project	Investeringsvolume en financiering
Charge & Go	E-mobility	EFRO - OP Oost	Ontwikkelen van samenhangende producten en bouwstenen voor (toekomstige) Elektrisch Vervoer	Arnhem is projectpartner Overige partners RU, Allego, CaseMaster Solutions, Industriepark Kleefse Waard, Lochem Energie, Parkagent, Van der Sijs Green Label Deelnemers regio Arnhem IPKW, Allego, CMC	Radboud Universiteit	Project is goedgekeurd en in uitvoering; looptijd 2016-2020	Totaal project Investering € 4,7 mln. Financiering Partners € 2,8 mln., EFRO € 1,9 mln. Arnhem Investering € 0,12 mln. Financiering Arnhem € 0,07 mln.

E-Bus 2020, In Motion Charging (Trolley 2.0)	Energie en CO2-arme economie (Prioriteit 1) E-mobility, smart grid	INTERREG V Deutschland-Nederland	Schoner milieu door emissieloos openbaar vervoer	Arnhem is projectpartner Overige partners EU: diverse Nederlandse en Duitse MKB bedrijven en kennisinstellingen Deelnemers regio Arnhem: gemeente Renkum en diverse Nederlandse MKB bedrijven, HAN	Vossloh Kiepe (D)	Project is goedgekeurd en in uitvoering; looptijd 2016-2020	Totaal project Investering € 8,6 mln. Financiering Partners € 3,8 mln., INTERREG D-NL € 4,8 mln. Arnhem Investering € 1,5 mln. Financiering Arnhem € 0,4 mln., INTERREG D-NL € 1,1 mln.
--	---	-------------------------------------	--	---	-------------------	---	--

Benaming Project	Thema	EU- Programma	Beoogd resultaat	Betrokken partners	Leadpartner	Stand van zaken project	Investerings-volume en financiering
De fruitallee in de Euregio Rhein-Waal: op weg naar een gezonde toekomst!	Natuur, landschap en milieu (Prioriteit 2) Biodiversiteit, ecologische verbindingen	INTERREG V Deutschland-Nederland	Haalbaarheidsstudie voor het realiseren van een fruitbomenlint in de Euregio Rijn-Waal	Arnhem is projectpartner Overige deelnemers: EU: ECNC, Overbetuwe, Rheinberg, KMU-Xanten, RBT Rivierenland	ECNC (European Centre for Nature Conservation), Kleve	Project is goedgekeurd; looptijd 1.10.2016 - 31.03.2017 Project vormt de 1e stap op weg naar een investeringsproject	Totaal project Kosten € 50.000 Financiering partners € 25.000, INTERREG D-NL € 25.000 Arnhem Kosten € 5.000 Financiering € 5.000

CAN (Climate Active Neighbourhoods)	Low Carbon Realisatie CO2-reductie (duurzaamheidsdoelstellingen) door stimuleren wijkinitiatieven	INTERREG V North-West Europe (NWE)	Ondersteunen wijkinitiatieven gericht op vermindering energieconsumptie en koolstofemissie met als doel deze initiatieven tot realisatie te laten komen (en dus bijdrage aan grotere opgave). Tevens bepalen rol van gemeente en partners in die proces van sociale innovatie.	Arnhem is projectpartner Overige partners EU: diverse Duitse, Belgische en Franse en Engelse gemeenten en kennisinstellingen Deelnemers regio Arnhem: waterschappen, provincie, Alliander, HAN, Radboud, Alterra, REIJE, corporaties, wijkinitiatieven (in ontwikkeling)	Climate Alliance (D)	Project is goedgekeurd en in uitvoering; looptijd 2016 - 2019	Totaal project Investering € 7,8 mln. Financiering Partners € 3,1 mln., INTERREG NWE € 4,7 mln. Arnhem Investering € 0,87 mln. Financiering Arnhem € 0,35 mln., INTERREG NWE € 0,52 mln.
--	---	------------------------------------	--	---	----------------------	---	---

Benaming Project	Thema	EU- Programma	Beoogd resultaat	Betrokken partners	Leadpartner	Stand van zaken project	Investeringsvolume en financiering
CleanMobilEnergy	Low Carbon E-mobility, duurzame energieopwekking en ICT, Smart grid	INTERREG V North-West Europe (NWE)	Minder CO2-productie door optimale benutting van duurzame energiebronnen op lokaal niveau (ontwikkeling energie management systemen, efficiënte energieopslag, smart grids en EV-faciliteiten)	Arnhem is leadpartner Overige deelnemers: Londen, Nottingham, Schwäbisch Gmünd, Seraing, Nijmegen, kennisinstellingen (TNO, LIST), netwerkorganisaties (Polis, Avere) Deelnemers regio Arnhem: gemeente Nijmegen, MKB bedrijven	Arnhem	Step 1 proposal is goedgekeurd Step 2 proposal in voorbereiding (deadline 30.06.2017, beslissing medio september 2017)	Indicatief Totaal project Investering € 6,4 mln. Financiering Partners € 2,6 mln., INTERREG NWE € 3,8 mln. Arnhem Investering € 1,5 mln. Financiering Arnhem € 0,6 mln., INTERREG NWE € 0,9 mln.
RAINBOW (Resilient Adaptation by Innovative Nature-Based Solutions: Opportunities for Urban Climate and Water Management)	Smart and Sustainable Cities	Horizon 2020	Bepalen effecten van groen-blauwe maatregelen (natural based solutions), zowel direct (klimaat, energie) als indirect (beleving, gezondheid etc.)	Arnhem is projectpartner samen met Nijmegen Overige deelnemers: EU: Europese Green Capitals zijnde de frontrunner cities Nijmegen, Ljubljana en Essen, diverse Europese follower cities, kennisinstellingen (w.o. RU en VHL) en bedrijven	Universiteit Duisburg-Essen (D)	Definitieve projectaanvraag is ingediend; project is niet gehonoreerd, maar op de reservelijst gezet	Totaal project Investering € 10 à 11 mln. Arnhem Investering € 0,3 mln. zijnde 100% Horizon 2020 (geen cofinanciering vereist)

				Overige: steden en kennisinstellingen in China (Shangzhou en Wuhan) en Indonesia (Bandung)			
RAINBOW (vervolg)				Deelnemers regionaal, RU, VHL, Radboud, later aan te vullen met lokale en regionale partijen Totaal 35 partners			

'PTP Commute' (Personalised Travel Planning for the Digital Commuter Generation)	Smart, Green and Integrated Transport	Horizon 2020	PTP (= 'Persoonlijk Reis Advisering') is in diverse steden zeer succesvol gebleken. Doel is nu om in 50 EU steden 'PTP Commute' toe te passen om zo duurzame mobiliteit te stimuleren; 1. Ervaring en kennis delen en toepassen. 2. Een innovatieve app ontwikkelen.	(Regio) Arnhem is project-partner (Champion City) Overige deelnemers: EU: diverse partners uit NL (Utrecht, Tilburg) UK, Norway, Tjechië, België, Slovenië, Polen, Spanje, Frankrijk, Duitsland	London Council - LEPT (London European partnership for Transport)	Step 1 proposal is ingediend; beslissing april 2017	Totaal project: € 2-5 miljoen euro verspreid over 36 maanden.
--	---------------------------------------	--------------	--	--	---	---	---

SMARTIES (Smart Management for Renewables and storage Technology Integration into a sustainable Energy System)	Duurzame energieopwekking en ICT, Smart grid	Horizon 2020	Kennis en simulaties hoe duurzaam regionaal energiesysteem verder op te bouwen, met behulp van ICT, wanneer er verscheidende bronnen zijn (wind, zon, etc.), incl. lokale pilot Windpark A15 gericht op duurzamer en efficiënter energiemanagement.	Gemeente Nijmegen is projectpartner 1. (Coordinator) EDF Energy R&D UK Centre 2. Manchester City Council 3. Fundacio Institut De L'Energia De Catalunya (IREC) 4. Electricite de France (EDF SA) 5. Area Metropolitana De Barcelona (AMB) 6. Gemeente Nijmegen 7. Skelleftea Kommun (Zweden) 8. Skelleftea Kraft AB (Zweden)	EDF Energy R&D UK Centre	Voorstel Ingediend 14 Februari 2017 (single-stage)	Totaal project €3,3 mln. Nijmegen €170.000 + ca. €200.000 voor 32 arbeidsmaanden verspreid over 3 jaar
CLINSH Clean INland SHipping	Milieu Air quality	Life	Schonere binnenvaart door het verminderen van de uitstoot (testen vernieuwende technieken, alternatieve brandstoffen en walstroom); verbetering luchtkwaliteit in stedelijke gebieden bij	Nijmegen is projectpartner Overige deelnemers: EU: diverse partners uit Nederland, België, Duitsland en UK (overheden, bedrijven, onderzoeksinstellingen) Deelnemers regionaal:	Provincie Zuid-Holland	Project is goedgekeurd en in uitvoering; looptijd 2016-2020	Totaal project Investering € 8,8 mln. Financiering Partners € 3,7 mln., Life € 5,1 mln. Nijmegen Investering € 0,25mln. Financiering Nijmegen € 0,1 mln., Life € 0,15 mln.

			haven en aan waterwegen	Nijmegen			
--	--	--	----------------------------	----------	--	--	--

Liberation Route Europe - Next Level	Toerisme	COSME	Verbinden belangrijke plaatsen van de bevrijding van de Tweede Wereldoorlog met elkaar vanuit meerdere historische perspectieven, i.c.m. interactief toerisme	Regio Arnhem Nijmegen is projectpartner Overige deelnemers: EU: diverse partners uit Nederland, België, Duitsland, UK, Frank- rijk, Polen (overheden, bedrijven, musea, bureaus voor toerisme) Deelnemers regionaal: Regio Arnhem Nijmegen	Liberation Route Europe Foundation	Project is goedgekeurd en in uitvoering	Totaal project Investering Financiering Cosme € 0,25 mln.
---	-----------------	--------------	--	--	---------------------------------------	--	---

Benaming Project	Thema	EU- Programma	Beoogd resultaat	Betrokken partners	Leadpartner	Stand van zaken project	Investeringsvolume en financiering
H2Nodes	Transport Waterstof	CEF-Transport	Inzicht in alle technische, economische en gebruikaspecten t.a.v. de ontwikkeling en het gebruik van een waterstofinfrastructuur voor de vervoerssector	Arnhem is projectpartner Overige deelnemers: EU: diverse partners uit Nederland, Letland en Estland (overheden, bedrijven) Deelnemers regionaal: Arnhem, provincie Gelderland	Rigas Satiksme Riga, Letland	Project is goedgekeurd en in uitvoering; looptijd 2014-2018	Totaal project Investering € 29,0 mln. Financiering Partners € 14,5 mln., CEF-Transport € 14,5 mln. Arnhem Investering Financiering € 0,2 mln.
MTPP (migrants Training and Placement Programme)	Integratie en Migratie	AMIF (Asylum, Migration and Integration Fund) - call december 2016	Bevorderen van de arbeidsparticipatie van migranten door het in beeld brengen van vraag en aanbod in steden, gerichte trainingen van migranten én in bedrijven, begeleiding van plaatsing, monitoring en evaluatie	Arnhem is projectpartner Overige deelnemers: EU: The Hague Proces (NGO - leadpartner), Moers (D), Maastricht University, KIT	The Hague Process, Den Haag	Projectaanvraag is in voorbereiding (single state, deadline 28.2.2017); beslissing juli 2017	Totaal project Investering € Financiering Partners 10%, AMIF 90% met max. van € 0,75 mln. Arnhem

Europese projecten (in voorbereiding / in uitvoering) waar de gemeente Arnhem / Nijmegen 'deelnemer' is:

Benaming Project	Thema	EU- Programma	Beoogd resultaat	Betrokken partners	Leadpartner	Stand van zaken project	Investeringsvolume en financiering
CHIPS (Cycle Highways Intelligent Planning System)	Low Carbon Afname CO2 uitstoot, versterking overstap fiets-OV, sustainable transport for cities	INTERREG North-West Europe (NWE)	Governance, samenwerkings- en financieringsmodellen snelfietsroutes; Afstemming netwerk fiets-OV. Van lokaal OV los van fiets naar inter-regionaal OV dat wordt versterkt door de fiets. Marketing/promotie: promoten van gebruik van snelfietsroutes door E-bike pilots, campagnes of andere zaken	Provincie Gelderland is projectpartner Overige deelnemers: Regionalverband FrankfurtRheinMain Regionalverband Ruhr Verband Region Rhein-Neckar European Cyclists' Federation Flanders' Bike Valley vzw Sustrans Stichting NHTV internationale hogeschool Breda Deelnemers regionaal: Nijmegen, Arnhem, RU, VHL, bedrijven, OV-bedrijven	Provincie Vlaams-Brabant (B)	Project is goedgekeurd en in uitvoering Looptijd 2016-2019	Totaal project Investering € 4,5 mln. Financiering Partners € 1,8 mln., INTERREG NWE € 2,7 mln.

Europese initiatieven/ projecten waar de gemeente Arnhem /Nijmegen overweegt/ heeft overwogen '(Lead)Partner of Associated Partner' te worden:

Benaming Project	Thema	EU- Programma	Beoogd resultaat	Betrokken partners	Leadpartner	Stand van zaken project	Investeringsvolume en financiering
Smart Creativity Hubs Made4Life	Innovation Vergroten innovatie- en businesskracht in de creatieve industrie	INTERREG North-West Europe (NWE)	Het opzetten van 'Smart Creativity Hubs' die de creatieve sector stimuleren in het gebruik van digitale technologie	Arnhem overweegt associated partner te worden Overige deelnemers EU: diverse Belgische, Engelse Franse KvK's, MKB bedrijven en kennisinstellingen Deelnemers regio Arnhem ArtEZ	ERNACT (European Regions Network for Application of Communication Technologies)	Step 2 proposal is <u>afgewezen</u> .	

Benaming Project	Thema	EU- Programma	Beoogd resultaat	Betrokken partners	Leadpartner	Stand van zaken project	Investeringsvolume en financiering
ISLAND (Integrated Solutions Low-carbon and Adaptive Neighbourhood Development)	Low Carbon Blijvende afname CO2-uitstoot door veranderde methoden stedelijke planning.	INTERREG North-West Europe (NWE)	Stedelijke gebieden in NWE hebben te maken met effecten van klimaatverandering en moeten hun ruimtelijke plannen hierop aanpassen. De meeste strategieën bevatten mitigatiemaatregelen, een integrale aanpak met adaptatie en mitigatie ontbreekt. ISLAND wil barrières voor gecombineerde technische oplossingen waarin mitigatie en adaptatie worden geïntegreerd opheffen. ISLAND vindt plaats in NL, F, DE en UK met een beoogde spin-off naar overige NWE gebieden.	Nijmegen is leadpartner Overige deelnemers: Conseil départemental du Loiret, Radboud Universiteit - Faculteit der Managementwetenschappen, Ecole des Ingénieurs de la Ville de Paris, Communauté d'agglomération Orléans Val de Loire, Gemeente Dordrecht, University of Ulster, The Built Environment Research Institute	Nijmegen	Step 1 proposal is <u>afgewezen</u> . Er wordt gewerkt aan nieuw voorstel.	

Benaming Project	Thema	EU- Programma	Beoogd resultaat	Betrokken partners	Leadpartner	Stand van zaken project	Investeringsvolume en financiering
Zero Emissie Mobiliteits Campussen / Electriche deelauto's 2.0 (werktitels)	Urban Mobility	UIA (Urban Innovative Actions) - call december 2016	Versterken van (de aantrekkelijkheid van) het gebruik van duurzaam (elektrisch) vervoer door het realiseren van een adequate infra-structuur	De gemeenten Arnhem en Nijmegen Beoogde partners: Provincie Gld, Clean Mobility Center, bedrijven, kennis-instellingen (o.a. HAN)	Arnhem of Nijmegen	Er is geen aanvraag ingediend <i>Toelichting</i> De mogelijkheden van het indienen van een aanvraag zijn samen met relevante stakeholders uitgebreid verkend. Binnen de beschikbare tijd ontbreken structuur en menskracht voor het ontwikkelen van een kansrijk (regionaal) voorstel. De verzamelde ideeën worden in portefeuille gehouden voor gebruik bij toekomstige EU-calls of andere subsidieregelingen.	n.v.t.

Europese initiatieven/ projecten waar Arnhemse / Nijmeegse instellingen bij betrokken zijn

Benaming Project	Thema	EU- Programma	Beoogd resultaat	Betrokken partners	Leadpartner	Stand van zaken project	Investeringsvolume en financiering
Plug-in	Versterking van de sociaal-culturele en territoriale cohesie.	INTERREG V Deutschland- Nederland	een zichzelf dragende, ondernemende regionale infrastructuur voor beeldende kunst – producten op te zetten.	6 NL-D tentoonstellings- inrichtingen Museum Arnhem, Museum Nijmegen, ArtEZ, Tetem Enschede, Westfälischer Kunstverein	Gemeinde Haminkeln	Project is goedgekeurd en in uitvoering; looptijd 2015-2019	Totaal project Investering € 0,8 mln. Financiering Partners € 0,4 mln., INTERREG D-NL € 0,4 mln.
De Ler(n)ende Euregio doet het!	Werk- Versterking van de sociaal-culturele en de territoriale cohesie	INTERREG V Deutschland- Nederland	structurele versterking en verbetering van het NL/D beroeps- onderwijs in de grensregio	10 ROC's en 34 Berufskolleg's	ROC Nijmegen	Project is goedgekeurd en in uitvoering; looptijd 2015-2019	Totaal project Investering € 4,0 mln. Financiering Partners € 1,0 mln., INTERREG D-NL € 3,0 mln.
Cleantech Energy Crossing	Innovatie	INTERREG V Deutschland- Nederland	grensoverschrijdend meer en betere samenwerking te realiseren in de ontwikkeling van cleantech innovaties (elektrische mobiliteit, smart-homes & smart-grids en duurzame en decentrale opwek.	KiEMT, Energieagentur NRW, 10-20 (MKB) bedrijven	KiEMT	Projectaanvraag is in behandeling (besluitvorming december 2016)	Totaal project Investering € 5,9 mln. Financiering Partners € 2,9 mln., INTERREG D-NL € 3,0 mln.

Benaming Project	Thema	EU- Programma	Beoogd resultaat	Betrokken partners	Leadpartner	Stand van zaken project	Investeringsvolume en financiering
Zorg verbindt	Zorg - Verminderen van de barrièrewerking van de grens	INTERREG V Deutschland-Nederland	grensoverschrijdend zoeken naar oplossingen voor vraagstukken voor de burger, de verzekerde, de patiënt en aan de andere kant een optimaal inzetten en economisch gebruik van de zorgfaciliteiten.	Gezondheidsinstellingen en universiteiten in de Euregio Rijn-Waal	Euregio Rijn-Waal	Project is goedgekeurd en in uitvoering; looptijd 2015-2019	Totaal project Investering € 4,6 mln. Financiering Partners € 2,3 mln., INTERREG D-NL € 2,3 mln.
IJCA (International Junior Councillor Advisor)	Versterking van de sociaal-culturele en de territoriale cohesie	INTERREG V Deutschland-Nederland	Bevorderen samenwerking tussen raden van Nijmegen en Duisburg door begeleiding en met ondersteuning van NL en D studenten	Stadt Duisburg, Gemeente Nijmegen, Radboud Universiteit, Universität Duisburg-Essen	Stadt Duisburg	Project is goedgekeurd en in uitvoering	Totaal project Kosten € 50.000 Financiering partners € 25.000, INTERREG D-NL € 25.000
M4M Mensen voor Mensen	Versterking van de sociaal-culturele en de territoriale cohesie	INTERREG V Deutschland-Nederland	grensoverschrijdende uitwisseling van kennis en ervaringen tussen (semi)vrijwilligersorganisaties die actief zijn op het gebied van integratie van vluchtelingen en migranten	zes 100.000+steden Euregio Rijn-Waal (Düsseldorf, Duisburg, Moers, Arnhem, Nijmegen, Ede) + (semi)vrijwilligersorganisaties op het gebied van vluchtelingen en migranten	Stadt Duisburg (i.s.m. andere steden)	Project is goedgekeurd en in uitvoering; looptijd 2016	Totaal project Kosten € 50.000 Financiering partners € 25.000, INTERREG D-NL € 25.000

Bijlage 2: Overzicht Europese netwerken

Netwerkorganisaties in Brussel: waar is Bureau Brussel wel en niet actief in?

Naam netwerk	Geografisch of thematisch	Als thematisch: welk thema	Regio lid?	Kosten	Beleids-beïnvloeding	Projectontwikkeling
ERRIN	Geografisch – regio's		Ja	€2700,- per jaar	Ja, zij het marginaal.	Ja, hier ligt de focus op.
POLIS	Thematisch	Mobiliteit (in brede zin)	Ja	€9240,- per jaar	Ja.	Ja. Zij helpen mee en zijn bereid zelf ook in projecten te gaan en mee te helpen.
HyER	Thematisch	Waterstof en elektrische mobiliteit	Arnhem lid	€5000,- per jaar	Ja	Ja. Zitten zelf ook in verschillende H2020 projecten. Organiseren niet specifiek voor leden.
ICLEI	Thematisch	Klimaat	Nijmegen lid	-	Ja	Nee.
Covenant of Mayors	Thematisch	Klimaat	Arnhem, Nijmegen en Lingewaard signataires	-	Ja	Nee
Eurocities	Geografisch - steden met >250.000 inwoners		Geen lid	€15840,- per jaar of €4420,- per forum	Ja	Ja
CIVITAS/CIVINET	Thematisch en Geografisch. CIVINET =	Mobiliteit	Geen lid	-	Ja	Ja

	alleen voor NL/Vlaanderen					
International Research Universities Network	Geografisch – onderzoeksuniversiteiten	Onderzoek	Radboud Universiteit is lid	-	Nog niet	Nog niet

European Regions Research Innovation Network (ERRIN)

Regio lid

ERRIN is een groot Europees netwerk dat haar kantoor in Brussel houdt. Er zijn inmiddels meer dan 100 verschillende regio's lid van het netwerk. Vanuit Nederland zijn Arnhem Nijmegen, Food Valley, Utrecht, de Randstad, Eindhoven, Leeuwarden en Twente lid. ERRIN tracht de regionale R&D-capaciteit te ontwikkelen en doet dat middels vier speerpunten, de vier *P's*: *Policy, Partnerships, Projects and Profile* (Beleid, Partnerschappen, Projecten en Profilering). Dit doet zij via verschillende thematische werkgroepen.

Deze werkgroepen worden allen geleid door een regio en zij drijven op de actieve participatie van de leden van de werkgroep. Op dit moment is Arnhem Nijmegen City Region lid van de werkgroepen Bioeconomy, Design & Creativity, Energy & Climate Change, Health, Smart Cities en Transport. Zij vervult binnen geen van de werkgroepen een erg actieve of leidende rol. Iedere werkgroep organiseert werkgroep bijeenkomsten. Deze bijeenkomsten hebben tot doel te werken aan de vier P's van ERRIN. Zo zijn er bijeenkomsten waar ambtenaren van de Europese Commissie uitgenodigd worden om het relevante EU-beleid op dat thema uit te leggen, maar ook bijeenkomsten waar regio's de kans krijgen te presenteren (profilering) of zogenaamde *brokerage events* (makelaars-evenementen) waarbij regio's elkaar kunnen ontmoeten en hun projectideeën kunnen bespreken (partnerschappen en projecten).

ERRIN kent een jaarlijkse contributie van €2700,- en is daarmee een relatief goedkoop netwerk. Dit valt af en toe terug te zien aan de professionaliteit van het netwerk. Ondanks dit, is ERRIN voor een regio zoals de onze een ideale plek om mensen te ontmoeten, kennis op te doen van lopende zaken op EU- en subsidiegebied en meetings te organiseren/onszelf te profileren. Vanuit het lidmaatschap bij ERRIN zijn in het verleden projectaanvragen gedaan, evenementen georganiseerd en kennis opgedaan. Ons voorstel is dan ook het lidmaatschap van ERRIN te continueren.

POLIS Netwerk

Regio lid

Naast ERRIN is de regio ook (weer) lid geworden van het POLIS netwerk. Ook dit is een *Brussel-based* netwerk, maar POLIS is in tegenstelling tot ERRIN een thematisch afgebakend netwerk: "POLIS tracht lokale/regionale transportsystemen te verbeteren door integrale strategieën m.b.t. economische, sociale en duurzame dimensies van transport te helpen ontwikkelen". POLIS is een oud netwerk, dat in 1989 door de Europese Commissie is opgericht om een regionale stem richting de Europese Commissie op mobiliteitsgebied te kunnen zijn. Sinds die datum hebben POLIS-leden samengewerkt om tot innovatieve en nieuwe transportoplossingen te komen.

Ook POLIS heeft verschillende werkgroepen: Environment and Health in Transport (Milieu en Gezondheid in Transport), Mobility and Traffic Efficiency (Mobiliteits- en verkeersmanagement), Transport Safety and Security (Veiligheid en Beveiliging) en Social and Economic Aspect of Transport (Sociaaleconomische aspecten van Transport). De provincie Gelderland is voorzitter van de werkgroep Environment and Health in Transport.

Polis is een waardevol netwerk omdat zij veel ervaring en expertise hebben op het gebied van beïnvloeding en projectontwikkeling. POLIS participeert zelf ook in een veelheid aan projecten. Sinds december 2016 is de regio Arnhem Nijmegen lid van het Management Committee van POLIS (ambtelijke vertegenwoordiging door Bureau Brussel). Hierdoor zitten we nog meer in het voorportaal van informatie en projectvorming.

HyER

Arnhem lid

De *European Association for Hydrogen and fuel cells and Electro-mobility in European Regions* (HyER) is een Europees netwerk op het gebied van waterstof en Electro mobiliteit. Met meer dan 35 deelnemende regio's en een heel aantal geassocieerde partners is het een belangrijk netwerk op het gebied. Zij doet aan beleidsbeïnvloeding, representatie en disseminatie van waterstof en elektromobiliteit.

ICLEI

Nijmegen lid

ICLEI is een mondiaal netwerk van meer dan 1200 steden en regio's. Het netwerk focust zich op het realiseren van een duurzame toekomst. ICLEI kent ook een Europese tak: ICLEI Europe. ICLEI doet aan beleidsbeïnvloeding bij de VN en de EU, op meerdere fronten (Europese Commissie, Committee van de regio's, Europees Parlement). De focus ligt dus niet op projectbeïnvloeding, maar wel op het verspreiden van kennis, het ondersteunen van lokale overheden op weg naar een duurzame toekomst en het profileren van duurzame steden op mondiaal niveau.

Covenant of Mayors

Arnhem, Nijmegen & Lingewaard lid

Het Covenant of Mayors is een beweging van lokale en regionale overheden in de strijd tegen klimaatverandering. Het gaat hier om een vrijwillige ondertekening van deze overheden om het doel van 20% CO2 reductie te realiseren in 2020. Het idee is dat degenen die getekend hebben een zogenaamd *sustainable energy action plan* inleveren, waarin ze uitleggen hoe ze denken dit te bereiken.

Dit netwerk is erg goed te gebruiken om een publiek statement te maken dat je als gemeente de CO2 reductie van belang vindt. Ook is het goed om door de Europese Unie herkend te worden als een gemeente die deze problematiek hoog op de agenda heeft. Het kan derhalve helpen bij het aanvragen van projectsubsidies op klimaatgebied.

Partnership Urban Mobility (Urban Agenda)

Nijmegen lid

In het kader van de Europese Urban Agenda zijn meerdere thematische partnerships opgezet waarbinnen steden samen met de Europese Commissie, lidstaten en stakeholdernetwerken werken aan betere Europese regelgeving, betere Europese kennisuitwisseling en betere Europese financiering. Vanuit het regionale focuspunt duurzame mobiliteit heeft Bureau Brussel in 2016 actief gelobbyd voor lidmaatschap van het partnership Urban Mobility. Zo zit de regio in het voorportaal voor Europese financiering en kennis voor de ambities op het gebied van duurzame mobiliteit. Nijmegen heeft het lidmaatschap opgepakt en Bureau Brussel blijft actief in de advisering over participatie in dit netwerk. In 2018 vormt het partnership een Actieplan, wat daarna uitgevoerd zal worden.

Eurocities

(Nog) geen lid

Eurocities is het netwerk van grote steden in Europa. Met 130 van Europa's grootste steden als lid, spreekt zij inmiddels namens 130 miljoen inwoners in 35 landen. Ook Eurocities werkt met thematische fora, werkgroepen, projecten en evenementen om kennis te verspreiden en leden kans tot netwerken te geven. Via Eurocities wordt aan beleidsbeïnvloeding en samenwerking gedaan.

Eurocities geeft de regio een profiel: dat van internationaal georiënteerde, ambitieuze en stedelijke regio. Dit profiel kan via Eurocities op nationaal zowel als internationaal (Europees) niveau worden uitgevent. Voorts kan lidmaatschap helpen richting te geven aan het EU beleid. Tot slot tap je met lidmaatschap van Eurocities potentieel in een pool van grote steden, waarmee je samen aan EU fondsenwerving kan doen.

Vanuit Nederland zijn Amsterdam, Rotterdam, Den Haag, Utrecht en Eindhoven *full member*. Twente en Almere zijn *associated member*. Dit heeft te maken met de regels binnen Eurocities.

Oorspronkelijk was netwerk slechts bedoeld voor steden met >250.000 inwoners. Metropolitane gebieden kunnen ook lid worden, maar dan moet de administratieve kern van het gebied >200.000 inwoners hebben (zie Brabantstad). Andere metropolitane gebieden kunnen *associated member* zijn (zie Twente), en hebben dan feitelijk dezelfde privileges, behalve dat ze niet in het bestuur kunnen. Lidmaatschap kost €15.820 per jaar. Dit zou kunnen worden omgeslagen over de regionale gemeenten, of in Gelrestad verband opgepakt kunnen worden. Voorwaarde hiervoor is wel dat georganiseerd is wie op welk thema actief is in Eurocities, zeker ook omdat samenwerking op inhoud plaats vindt (waardoor Bureau Brussel zelf slechts kan coördineren en algemene lobby kan doen).

CIVITAS

Geen lid

CIVITAS is een platform voor politici, ambtenaren en experts op het gebied van stedelijke mobiliteit. Meer dan 200 steden zijn inmiddels lid en delen via het platform hun ervaringen. Vanuit Nederland zijn Rotterdam en Utrecht lid. Lid worden van CIVITAS kan door het tekenen van een niet-bindende

verklaring *the CIVITAS Declaration*. Na ondertekening kun je als stad gaan profiteren van de opgebouwde kennis en ervaringen van andere partners. CIVITAS organiseert verschillende studiereizen, trainingen en events om deze kennisuitwisseling te faciliteren. Ook is er ruimte voor deelnemende politici om in het *Political Advisory Committee* zitting te nemen en zo aan beleidsbeïnvloeding op Europese schaal te doen.

Ook heeft CIVITAS nationale netwerken. Voor ons zou dat het CIVINET Nederland-Vlaanderen zijn. Hiervan zijn onder andere Tilburg, Eindhoven, Den Bosch, Antwerpen, Kortrijk en Leuven lid. Als lid kun je je profileren, meedingen in subsidies en leren van andermans' *best practices*.

Conclusie en aanbevelingen

Netwerkorganisaties in Brussel hebben in het verleden bewezen van grote toegevoegde waarde te kunnen zijn. Wel geldt voor netwerken: hoe meer energie/tijd je erin steekt, hoe meer je eruit haalt. Aangezien veel netwerkorganisaties óf thematisch zijn, óf zich via thematische werkgroepen organiseren is expertise uit de regio van groot belang.

ERRIN is een netwerk van en voor Brusselse vertegenwoordigen, dus daar kan Bureau Brussel redelijk goed zelf in participeren, maar alle andere netwerken brengen pas wat op bij voldoende inzet vanuit de regio. Bij de ERRIN werkgroepen worden ook andere partners uit de regio betrokken zoals de Economic Board, Health Valley en de kenninstellingen.

Voor een actieve deelname in deze netwerken moet wel capaciteit beschikbaar zijn en moeten experts, beleidsadviseurs de mogelijkheid krijgen om tijd en energie in Europese projecten te stoppen. Dit blijft een continue punt van aandacht.

<https://www.regioan.nl/bureau-brussel/>

Bijlage 3

Gemeente	Inwonertal 2015	Inwonertal 2016	Inwonertal 2017
Arnhem	152.506	153818	155721
Berg en Dal	34.248	34574	34803
Beuningen	25.261	25289	25426
Doesburg	11.391	11336	11345
Druten	18.294	18407	18561
Duiven	25.466	25433	25399
Heumen	16.363	16360	16468
Lingewaard	45.808	45950	46173
Montferland	35.152	35173	35311
Mook en Middelaar	7.747	7755	7770
Nijmegen	170.943	172064	173592
Overbetuwe	46.838	47002	47388
Renkum	31.328	31254	31405
Rheden	43.535	43824	43650
Rijnwaarden	10.896	10866	10848
Rozendaal	1.502	1498	1495
Westervoort	15.011	15001	14985
Wijchen	40.870	40814	40878
Zevenaar	32.210	32269	32374
Totaal	731.121	768.687	773.592

Bron: CBS

Regio Arnhem Nijmegen

Postbus 9029
6800 EL Arnhem
026-3773410
info@regioan.nl
www.regioan.nl
@regioAN

Arnhem Nijmegen City Region

Brussels Office

3 Avenue Palmerston, B-1000 Brussels
www.regioan.nl
@BureauBrussel

Cecile.de.boer@arnhemnijmegen.eu
+31 6 214 93 637
Arnout.smit@arnhemnijmegen.eu
+31 6 439 85 688

Van: griffie gem. Duiven
Onderwerp: FW: Programmaverslag 2016, inclusief jaarrekening. [Geregistreerd]
[Geregistreerd] [Geregistreerd]
Bijlagen: 17.0000055 Brief aan gemeenteraden jaarrekening 2016.pdf; 2017-04-20
Concept programmaverslag 2016 inclusief jaarrekening.pdf
Urgentie: Hoog

Van: Geert van de Hoef [<mailto:gvdhoef@destadsregio.nl>]
Verzonden: donderdag 20 april 2017 14:21
Onderwerp: Programmaverslag 2016, inclusief jaarrekening.
Urgentie: Hoog

Goedemiddag,

Mede namens het College van Bestuur van de stadsregio in liquidatie vraag ik uw aandacht voor het volgende.

Bijgaand ontvangt u het laatste concept programmaverslag 2016, inclusief de jaarrekening van de stadsregio Arnhem Nijmegen in liquidatie.

Wij vragen u de stukken met SPOED beschikbaar te stellen van de uw gemeenteraad en de controller van uw gemeente.

Daarnaast wijzen wij u op de reactie termijn datum, namelijk vóór 1 juni a.s.

De accountantscontrole wordt op dit moment (formeel) afgerond door Ernst en Young. Het rapport van bevindingen en de accountantsverklaring zenden wij u spoedig na.

Wij hopen u voldoende te hebben geïnformeerd.

En danken u voor de medewerking.

Met vriendelijke groet,

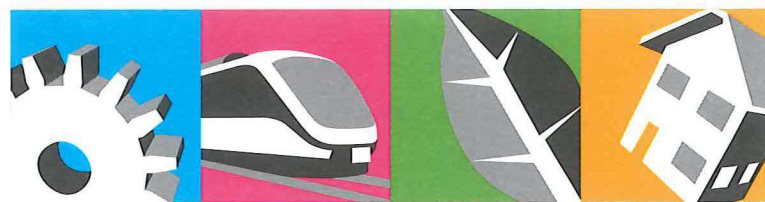
Geert van de Hoef

Medewerker Nijmegen

De Stadsregio Arnhem Nijmegen wordt per 1 juli 2015 opgeheven. Vanaf 26 juni aanstaande kunt u alleen nog contact opnemen via info@destadsregio.nl, ons telefoonnummer is niet meer in gebruik. Per 1 januari 2016 zijn er geen medewerkers meer in dienst van de stadsregio. Een paar medewerkers van de gemeenten Nijmegen handelen nog een paar zaken af.

Email secured by Check Point

STADSREGIO
ARNHEM NIJMEGEN

uw kenmerk
ons kenmerk
Behandelaar
projectnummer
betreft

17.0000055

Geert van de Hoef

9100.002.003

Programmarekening 2016 Stadsregio Arnhem Nijmegen "in Liquidatie"

bijlage(n)

2

Aan de Gemeenteraden van de voormalige Stadsregio Arnhem Nijmegen
Aan de controllers van de deelnemende stadsregiogemeenten

Nijmegen, 20 april 2017

Geachte Raad,

Bijgaand treft u aan het concept jaarverslag, waarin opgenomen de jaarrekening 2016.

Ingevolge onze voormalige gemeenschappelijke regeling dient de concept jaarrekening vóór 1 juli door de stadsregioraad in liquidatie te worden vastgesteld. Wij willen de concept jaarrekening voor de stadsregioraad van 22 juni 2017 agenderen.

Wij vragen u eventuele opmerkingen over de jaarrekening 2016 uiterlijk 1 juni 2017 schriftelijk aan ons kenbaar te maken. Wij zullen voorts de stadsregioraad een raadsvoorstel voorleggen waarin de ingekomen reacties zijn verwerkt. Na vaststelling door de stadsregioraad wordt deze laatste jaarrekening aangeboden bij de Provincie Gelderland.

Onze verwachting is dat de accountant een goedkeurende controle verklaring zal afgeven. Op basis van de in bijgevoegde concept jaarrekening genoemde cijfers. De accountantscontrole wordt momenteel (formeel) afgerond. Mede gezien de korte reactie termijn bieden wij u de jaarrekening 2016 aan zonder accountantsverklaring. Het rapport van bevindingen en de accountants verklaring wordt z.s.m. nagezonden.

Zoals uit de jaarrekening blijkt is de opbouw van het resultaat als volgt:

Exploitatieresultaat 2016	€ 527.977
Af: Bestemming regiocontract gelden (2 projecten)	-€ 180.000
Netto resultaat voor bestemming 2016	€ 347.977

Dit resultaat kan worden toegevoegd aan het weerstandvermogen. In juni a.s. zal onze accountant nog een laatste controle houden en een eindbalans opstellen. Aan de hand van deze eindbalans wordt het eindresultaat van het terug te betalen bedrag aan de voormalige stadsregiogemeenten bekend gemaakt. Op basis van de huidige gegevens zal dit ruim € 3,6 miljoen kunnen worden. Het definitieve bedrag wordt dan naar rato van het aantal inwoners, op basis van 1 januari 2015, verdeeld over de gemeenten.

Voor een nadere toelichting op de cijfers verwijs ik u naar het bijgaande laatste concept jaarverslag 2016 van de voormalig stadsregio Arnhem Nijmegen.

Hoogachtend,
College van Bestuur Stadsregio Arnhem Nijmegen "in Liquidatie"
de secretaris

Roel Weaver

Marianne Schuurmans-Wijdeven

Namen bijlagen:

- (concept) Programmaverslag 2016
- Verslag van bevindingen en accountantsverklaring EY accountant worden nagezonden

**Concept
Programmaverslag
Stadsregio Arnhem Nijmegen
“in liquidatie”
2016**

Stadsregio Arnhem Nijmegen
“in liquidatie”,
Nijmegen, 13 april 2017

Inhoudsopgave

1. Voorwoord	- 5 -
2. Jaarverslag.....	- 7 -
2.1 Programmaverantwoording	- 7 -
2.1.1. Programma Ruimte	- 7 -
2.1.2. Programma Wonen	- 10 -
2.2 Paragrafen	- 11 -
2.2.1. Paragraaf Weerstandsvermogen	- 11 -
2.2.2. Paragraaf Financiering	- 15 -
2.2.3. Paragraaf Bedrijfsvoering	- 16 -
3. Jaarrekening	- 17 -
3.1. Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling.....	- 17 -
3.2. Balans per 31 december 2016 en de toelichting	- 20 -
3.3. Overzicht van baten en lasten in de jaarrekening en de toelichting	- 28 -
3.4. Bijlage met de verantwoordingsinformatie over specifieke uitkeringen.....	- 36 -
4. Controleverklaring	- 37 -

1. Voorwoord

Hierbij bieden wij u het Programmaverslag 2016 van de Stadsregio Arnhem Nijmegen “in liquidatie” aan. Als gevolg van de intrekking van de Wgr-plus per 1 januari 2015, zijn de taken, middelen en medewerkers op gebied van mobiliteit in het eerste kwartaal 2015 overgeheveld naar de provincie Gelderland. De Stadsregioraad heeft op gebied van de overige taken besloten deze niet meer voort te zetten in de huidige Gemeenschappelijke Regeling, maar over te gaan naar een nieuw op te richten gemeenschappelijk orgaan (GO) en daarnaast samen met bedrijfsleven en onderwijsinstellingen op het gebied van economie een zgn. Triple Helix op te zetten. Op 16 juli 2015 hebben alle Colleges en Gemeenteraden ingestemd met de liquidatie van de Stadsregio Arnhem Nijmegen en het daarbij behorende liquidatieplan.

Gelet op de verlenging van de verantwoordingstermijn van 1 jaar inzake het Regiocontract 2012-2015 en uitstel op de subsidieverantwoording SiSa van NSL (Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit), heeft de formele opheffing van de Stadsregio een jaar langer geduurd dan verwacht. In 2016 heeft de Stadsregio “in liquidatie” dan ook het Regiocontract verantwoord aan de provincie en zijn alle NSL projecten afgerond en verantwoord via de SISA.

Het jaar 2016 heeft dan ook voornamelijk in het teken gestaan van het kwalitatief afronden van deze subsidies, plus nog een aantal nog openstaande subsidietrajecten, zijnde Susreg, Groene Hub, Meters Maken, LEC Liemers en LEC Nijmegen en de finale afwikkeling van het project Sintropher. Op grond van juridische en praktische overwegingen zijn deze nog door de Stadsregio “in liquidatie” afgewikkeld.

Voor de nog te verwachten kosten voor bedrijfsvoering in 2017 is een voorziening gevormd, die na goedkeuring van de jaarrekening zal worden overgedragen aan de vereffenaar, zijnde de gemeente Nijmegen, zoals beschreven in het vastgestelde liquidatieplan.

Het vaste personeel is per 16 juli 2015 boventallig verklaard en zo veel mogelijk met behulp van het mobiliteitsbureau Thaeles en de deelnemende gemeenten begeleid naar een nieuwe baan. Het boventallig personeel en de personele zorg voor het personeel wat op 1 januari 2016 resteerde, is conform sociaal plan, overgedragen aan de gemeente Arnhem inclusief personele voorziening. Inmiddels is al het personeel ergens ondergebracht, maar nog niet allemaal structureel. Er bestaat dus nog een risico, dat er nog aanspraak gedaan kan worden op het Sociaal Plan. Mocht dat leiden tot hogere lasten dan de voorziening die is overgedragen aan de gemeente Arnhem, kan de gemeente Arnhem dit nog verhalen op de voormalige stadsregiogemeenten.

In het aan u aangeboden inhoudelijk jaarverslag gaan wij dieper in op alle zaken die in 2016 zijn gerealiseerd. In de jaarrekening ligt de nadruk op de financiële aspecten van het jaarverslag, waarbij wij ook nadrukkelijk ingaan op de consequenties van liquidatie van de Stadsregio en wat dit betekent voor de vereffenaar. Het jaar 2016 wordt afgesloten met een positief resultaat € 267.977, dit positieve resultaat werd mede veroorzaakt, omdat er bij de afronding van de diverse subsidietrajecten positieve verschillen naar boven zijn gekomen. Daarnaast zijn de verwachte frictiekosten tijdens de liquidatiefase meegevallen.

Onze accountant, Ernst & Young, geeft over de in dit Programmaverslag opgenomen jaarrekening een **goedkeurende** verklaring op zowel de getrouwheid als de rechtmatigheid.

Wij leggen dit laatste Programmaverslag met vertrouwen aan u voor en hopen op een positief besluit van uw raad bij de vaststelling er van in de raadsvergadering van 22 juni 2017.

Hoogachtend,
College van Bestuur Stadsregio Arnhem Nijmegen "in Liquidatie"
de secretaris

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Roel Weaver'.

Roel Weaver

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Marianne Schuurmans-Wijdeven'. The text 'de voorzitter' is written above the signature.

Marianne Schuurmans-Wijdeven

2. Jaarverslag

2.1 Programmaverantwoording

2.1.1. Programma Ruimte

Wat is de context?

Doel van het programma Ruimte is het werken aan een aantrekkelijk vestigingsklimaat van de stadsregio voor haar inwoners, ondernemers en bezoekers. De stadsregio wil burgers en bedrijven aan de regio binden door het verbeteren van de condities voor 'het goede leven': het bieden van mogelijkheden voor prettig wonen en succesvol werken in een mooi, aantrekkelijk landschap en waar men zich snel en comfortabel kan verplaatsen. Randvoorwaarde hierbij is dat onze leefomgeving ook op de lange termijn duurzaam is. Binnen het programma Ruimte zetten we daarom ook in op een energie en klimaatopgave. Vanuit het luchtkwaliteitsprogramma Eureka is een verdergaande samenwerking met MRA en MARN ontstaan die werkt naar brede samenwerking op het gebied van energie en klimaat. Een regionale energie en klimaatopgave is aanvullend op lokale programma's en beleidsplannen en vervangt deze niet. Door de gemeenten is aangegeven dat regionale samenwerking meerwaarde moet bieden door schaalvoordelen, efficiency in werken door kennisdeling en gezamenlijke lobby. De stadsregio vult deze samenwerking met name in door in te zetten op slimme mobiliteit, duurzaam bouwen en stimuleren van energie en milieutechnologie. Hier ligt dan ook een sterk verband met de overige programma's van de stadsregio.

Wat willen we bereiken?

Binnen het programma Ruimte worden de ruimtelijke ambities van de stadsregio vormgegeven. In 2016 is de uitvoering gericht op de bestuurlijke afwikkeling van de subsidieafwikkeling van:

- A. Regioprogramma 2012-2015
- B. Eureka/ Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit

Wat gaan we ervoor doen?

- A. Regioprogramma 2012-2015

De stadsregio is één van de zes Gelderse regio's waarmee de provincie Gelderland nieuwe contractafspraken in het kader van regio- en stadscontracten heeft gemaakt. In totaal is 15 miljoen euro aan de stadsregio door de provincie beschikbaar gesteld voor de ontwikkeling van een achttal programmalijnen binnen het regioprogramma voor de periode 2012-2015. Daarbij is de stadsregio betaal- en beheerautoriteit richting de regiogemeenten over dit budget en de daarin begrepen verdeling over de acht programmalijnen. De stadsregio heeft een verantwoordingsplicht richting de provincie.

- B. Eureka/ Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit

Sinds 2007 werkt de stadsregio aan het Eureka-programma. Eureka bestaat uit verschillende projecten die anticiperen op het klimaat- en energievraagstuk, met een focus op het verbeteren van luchtkwaliteit in de regio. Dit programma wordt mogelijk gemaakt door rijksbijdragen vanuit het Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (NSL) waaraan de wettelijke doelstelling is gekoppeld dat per 1 januari 2015 in de hele stadsregio de normen voor respectievelijk fijn stof (PM10) en stikstofoxiden (NOx) worden gehaald.

We geven uitvoering aan projecten binnen het Eureka-programma zoals verbetering doorstroming op trajecten in en rondom Arnhem en Nijmegen, Stimulering duurzame stedelijke distributie, Rijden op Groengas, Stimulering schone scheepvaart (o.m. Walstroom), Elektrische fietsen en scooters. Daarnaast is de stadsregio beheer- en betaalautoriteit voor de rijksbijdragen vanuit NSL richting de regiogemeenten en verantwoordelijk voor verantwoording hiervan richting provincie en Rijk. Dit dient in

2015 plaats te vinden. Tevens zoeken we nieuwe financieringsmogelijkheden waarmee regionale luchtkwaliteitsknelpunten kunnen worden opgelost.

Wat hebben we ervoor gedaan?

A. Regioprogramma 2012-2015

De Stadsregio Arnhem Nijmegen is één van de zes Gelderse regio's waarmee de provincie Gelderland contractafspraken in het kader van regio- en stadscontracten heeft gemaakt. In totaal is 21 miljoen euro aan subsidie door de provincie aan de regio beschikbaar gesteld voor investeringen in uiteenlopende projecten binnen een achttal programmalijnen. Het totale projectvolume van het regioprogramma voor de periode 2012-2015 is, met een cofinancieringsvoorwaarde van minimaal 50%, 42 miljoen euro. Daarbij is de Stadsregio betaal- en beheerautoriteit met een verantwoordingsplicht richting de provincie.

De projecten binnen het Regiocontract Kijkend zijn eind 2015 allemaal afgerond en van alle projecten hebben we ultimo mei 2016 een eindrapportage ontvangen. Op basis van deze rapportages is op 1 oktober 2016 een eindrapportage met een bijbehorende accountant verklaring aangeleverd bij de provincie. In totaal is er € 51.435.980 aan subsidiabele kosten gedeclareerd bij de provincie. Opvallend is dat binnen een aantal programma's de bijdrage/cofinanciering van gemeenten en andere partners hoger blijkt te zijn dan vooraf begroot. Hieruit blijkt dat de subsidiebijdrage uit het Regiocontract een investeringsimpuls in de regio Arnhem Nijmegen heeft gerealiseerd die bijna 10 miljoen euro hoger is dan de in het contact opgenomen € 42 miljoen.

Op 15 december 2016 ontvingen wij van de provincie de vaststellingsbeschikking waarin een subsidiebedrag van € 20.652.304 subsidie en € 200.000 ter dekking van de beheerskosten definitief werd toegekend. Op basis van deze beschikking hebben wij voor de jaarwisseling 2016/2017 alle gemeenten een definitieve beschikking op project niveau kunnen toesturen en de laatste bedragen (20% van de toegezegde subsidie) kunnen uitbetalen. Door onderbesteding op project niveau is een overschot ontstaan, wat na consultatie van de Raadsleden in 2017 zal worden ingezet voor de regionale inkoop duurzame economie € 100.000, en het opzetten een regionaal mobiliteitsplan € 80.000. Het totaalbedrag van € 180.000 is in het resultaat 2016 opgenomen. Alle werkzaamheden die betrekking hebben op het Regiocontract zijn afgerond.

B. Eureka / Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit

Sinds 2007 werkt de stadsregio aan het Eureka programma. Eureka bestaat uit verschillende projecten die gericht zijn op het verbeteren van luchtkwaliteit in de regio. Dit programma wordt mogelijk gemaakt door rijksbijdragen vanuit het Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (NSL) waaraan de wettelijke doelstelling is gekoppeld dat per 1 januari 2019 in de hele stadsregio de normen voor respectievelijk fijn stof (PM10) en stikstofoxiden (NOx) worden gehaald.

De stadsregio is beheer- en betaalautoriteit voor de € 10,8 miljoen rijksbijdragen vanuit NSL richting de regiogemeenten en verantwoordelijk voor verantwoording hiervan richting provincie en Rijk. Eind 2015 is duidelijk geworden dat de bestedingstermijn van de subsidiegelden is verlengd naar uiterlijk 1 januari 2017.

2016 heeft geheel in het teken gestaan van het afronden van het NSL programma. Een en ander betekende dat alle uitgaven rond de NSL projecten uiterlijk 31 december 2016 moesten zijn gerealiseerd.

Uit de eindafrekening van het programma blijkt dat er uiteindelijk om diverse redenen (projecten die goedkoper zijn uitgevallen, annuleren van projecten, niet juist vastleggen van kosten) een onder realisatie is bij FES 3 van € 278.661, ten opzichte van de toegekende rijksmiddelen. Ook bij FES 4 schone scheepvaart is er sprake van een onder realisatie van € 108.612. Gezien de looptijd van het NSL programma kunnen deze middelen niet opnieuw worden ingezet voor projecten. V.w.b. FES 1 en 2 zijn de toegezegde subsidiebedragen volledig benut. Beschikking € 3.747.900, lasten € 3.799.301.

Zie voor financiële toelichting bij 3.3 overzicht eindafrekening FES gelden.

Wat hebben we niet gedaan?

Alle projecten zijn afgerond in 2016 inclusief de financiële afwikkeling. Door de onderbesteding bij FES 3 halen wij niet de volledige toegezegde subsidie binnen. Aangezien er voor een lager bedrag bevoorschot is hoeven ook geen bedragen te worden terug gestort aan de Provincie Gelderland.

Wat heeft het gekost?

	Oorspronkelijke begroting 2016	begroting 2016, incl. 1^e wijziging.	Werkelijk 2016
Lasten	1.150.000	1.888.000	1.751.635
Baten	1.150.000	1.825.000	2.209.762

Zie voor toelichting op de cijfers paragraaf 3.3.

2.1.2. Programma Wonen

Wat is de context?

Het doel van dit programma is het tijdig beschikbaar hebben van een juiste woning voor iedere (toekomstige) bewoner van de stadsregio. Dit kan bereikt worden door een mix van instrumenten zoals een regionale huisvestingverordening voor verdeling van sociale huurwoningen en afstemming van de programmering van woningbouwplannen tussen gemeenten. Daarbij is ook nadrukkelijke aandacht voor een duurzaam gebouwde omgeving.

De regio kiest hierbij voor de vraaggerichte benadering. Kwaliteit en de voorkeuren van de consument staan centraal bij keuzes voor woningbouw en de diversiteit in de regio kan daarbij beter benut worden. Het investeren in kwaliteiten is noodzakelijk om de huidige inwoners een prettig woonmilieu te blijven bieden, in te spelen op de woonbehoefte en mensen van buiten de regio te blijven aantrekken.

Wat wilden we bereiken in 2016?

N.v.t.

Wat hebben we bereikt in 2016?

In september 2015 is de eindafrekening ingediend van het SUSreg project ad. € 90.580,90, op basis waarvan we € 67.935 subsidie verwachtten. In het project werd internationaal kennis gedeeld over verduurzaming van woningen bij stadsvernieuwing. Adviesbureau W/E heeft de begeleiding van het project en de internationale aanvraag vormgegeven. Van deze declaratie was in het najaar 2016 maar € 57.676,90 geaccepteerd door Brussel op basis van inhoudelijke gronden, zodat de uitbetaling van subsidie maar € 39.969 bedroeg en de Stadsregio € 27.966 aan subsidie zou mislopen.

Wat hebben we ervoor gedaan?

De penvoerder WE Consult heeft hiertegen bezwaar aangetekend en dat is eind december gehonoreerd. Voor het bezwaarschrift heeft de Stadsregio meebetaald aan de administratieve lasten.

Wat hebben we niet gedaan?

N.v.t.

Wat heeft het gekost?

	Oorspronkelijke begroting 2016	Begroting 2016, Incl. 1 ^e wijziging	Werkelijk 2016
Lasten	0	28.000	72
Baten	0	72	72

Zie voor toelichting op de cijfers paragraaf 3.3.

2.2 Paragrafen

In dit hoofdstuk zijn de volgende, voor de stadsregio van toepassing zijnde paragrafen opgenomen:

- Weerstandsvermogen en risicobeheersing.
- Financiering.
- Bedrijfsvoering.

De paragrafen onderhoud kapitaalgoederen, lokale heffingen, verbonden partijen en grondbeleid zijn voor de stadsregio “in liquidatie” niet van toepassing.

2.2.1. Paragraaf Weerstandsvermogen

1. Aanleiding en achtergrond

Het weerstandsvermogen kan worden gedefinieerd als “het vermogen van de stadsregio om financiële tegenvallers te kunnen opvangen zonder dat dit ten koste gaat van de uitvoering” en bestaat uit de relatie tussen:

- de **weerstandscapaciteit**: de middelen en mogelijkheden waarover de stadsregio beschikt kan beschikken om niet begrote kosten te dekken;
- alle **risico's**, waarvoor geen maatregelen zijn getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot de financiële positie.

De Stadsregio Arnhem Nijmegen voert projecten uit die door omvang, looptijd en complexiteit risico's met zich meebrengen in zowel kosten als opbrengsten en is zich ervan bewust dat door een sluitende begroting en een goede projectbeheersing niet alle risico's kunnen worden uitgesloten. Om deze reden wordt het verstandig geacht om voldoende weerstandsvermogen beschikbaar te hebben. Zo kan de stadsregio eventuele tegenvallers, ook als ze zich gelijktijdig voordoen, opvangen.

Bepalend voor de optimale omvang van het weerstandsvermogen is de hoogte van de financiële risico's waaraan de stadsregio bloot staat en de kans dat dergelijke risico's zich daadwerkelijk voordoen. Ook de mate van flexibiliteit in de begroting speelt een rol: hoe snel kunnen tegenvallers worden opgevangen zonder dat dit gepaard gaat met ombuiging van beleid en daarmee gemoeide uitgaven.

De Stadsregio Arnhem Nijmegen acht het wenselijk om alle risico's die van invloed zijn op de bedrijfsvoering beheersbaar te maken. Door inzicht in de risico's wordt de organisatie in staat gesteld om op verantwoorde wijze besluiten te nemen, zodat de risico's nu en de risico's gerelateerd aan toekomstige investeringen in verhouding staan tot de vermogenspositie van de organisatie. Om de risico's van Stadsregio Arnhem-Nijmegen in kaart te brengen is in samenwerking met de stafdiensten een risicoprofiel opgesteld en de risico's worden op de momenten van de Planning & Control cyclus steeds geactualiseerd. Met behulp van het softwareprogramma NARIS® (NAR Risicomanagement Informatie Systeem) worden risico's systematisch in kaart gebracht en beoordeeld. Hierbij worden zowel financiële risico's gemeld als ook imago risico's die niet direct financiële gevolgen hebben.

2. Risicoprofiel

Om de risico's van Stadsregio Arnhem-Nijmegen in kaart te brengen is in samenwerking met de stafdiensten een risicoprofiel opgesteld. Dit risicoprofiel is tot stand gekomen met behulp van een workshop waarbij gebruik is gemaakt van het softwareprogramma NARIS® (NAR Risicomanagement Informatie Systeem) waarmee risico's systematisch in kaart kunnen worden gebracht en beoordeeld. Uit de inventarisatie zijn vanuit de stafdiensten in totaal 6 risico's in beeld gebracht. In het onderstaande overzicht wordt echter alleen het aantal risico's gepresenteerd met de hoogste bijdrage aan de berekening van de benodigde weerstandscapaciteit met een maximum van 10.

Risico nummer	Risico	Gevolgen	Kans	Financieel gevolg	Invloed
R32	Eureka (Tranches FES-gelden):1) Projecten worden niet uitgevoerd dan wel afgerond voor 1 januari 2015.2) Onderzoek naleving subsidievoorwaarden niet volledig in beeld: een risico is evt stapeling subsidies en toerekening rente	Financieel - Subsidie wordt niet volledig toegekend/inmiddels gemaakte lasten niet gedekt, Imago - Politiek	50%	max.€ 500.000	51.09%
R81	De onzekere frictiekosten kunnen nadeliger uitvallen dan op basis van de schatting jaarrekening.	Financieel - In de voorziening personeel is gerekend met € 0,6 mln aan frictiekosten. De voorziening is overgedragen aan gemeente Arnhem. Er bestaat een kans dat de voorziening onvoldoende is. Sociaal plan loopt tot juli 2019. De gemeente Arnhem kan bij een tekort dit verhalen op de Stadsregiogemeenten.	30%	max.€ 500.000	30.71%
R43	Goedkeurende accountantsverklaring blijft uit	Financieel - Extra kosten voor herstel en accountant en/of mislopen subsidie, Imago - Negatieve publiciteit voor de gemeente en Ingrijpen provincie/rijk en imagoschade	70%	max.€ 50.000	7.14%
R54	Onrechtmatig financiële middelen onttrekken door medewerker(s)	Financieel - Financiële benadeling	30%	max.€ 50.000	4.29%
R13	Uitval ICT	Imago - Dataverlies, Financieel - Inproductieve uren	30%	max.€ 50.000	4.05%
R15	Langdurig ziekteverzuim/ Uitval huidige medewerkers	Financieel - Extra financiële lasten	50%	max.€ 20.000	2.71%

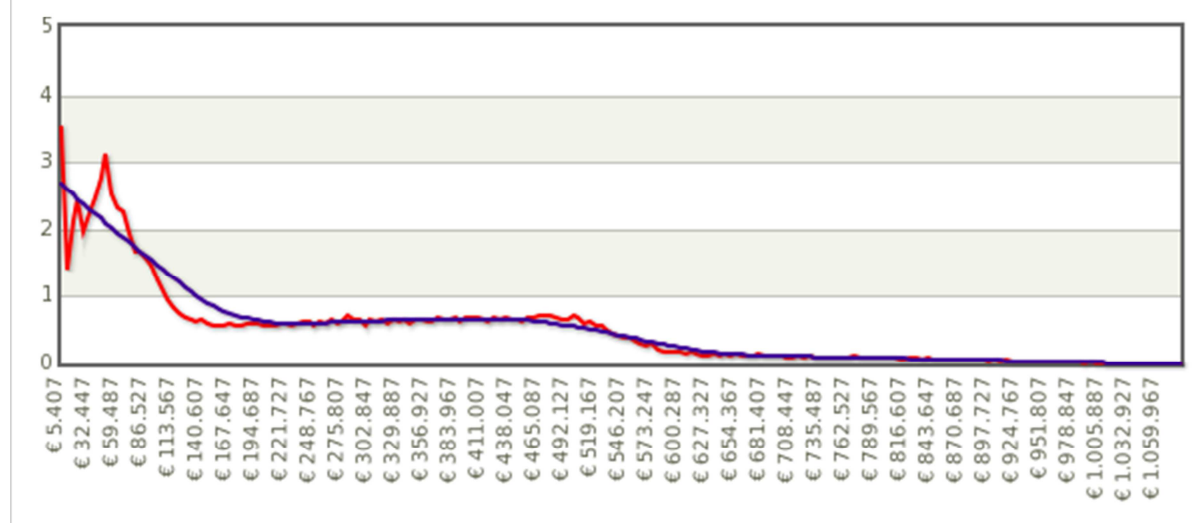
Totaal grote risico's: € 1.170.000

Overige risico's: € 0

Totaal alle risico's: € 1.170.000

Op basis van de ingevoerde risico's is een risicosimulatie uitgevoerd. De risicosimulatie wordt toegepast omdat het reserveren van het maximale bedrag (€ 1.170.000 - zie tabel 1) ongewenst is. De risico's zullen immers niet allemaal tegelijk en in hun maximale omvang optreden. Figuur 1 en de bijhorende tabel tonen de resultaten van de risicosimulatie.

Kansverdeling

Tabel 2: Benodigde weerstandscapaciteit bij verschillende zekerheidspercentages	
Percentage	Bedrag
5%	€ 10.983
10%	€ 22.861
15%	€ 35.555
20%	€ 45.212
25%	€ 55.199
30%	€ 67.576
35%	€ 83.836
40%	€ 105.224
45%	€ 143.549
50%	€ 190.585
55%	€ 236.223
60%	€ 280.089
65%	€ 323.486
70%	€ 365.275
75%	€ 406.790
80%	€ 446.788
85%	€ 486.288
90%	€ 530.585
95%	€ 639.958

Uit de grafiek en de bijbehorende tabel volgt dat 90% zeker is dat alle risico's kunnen worden afgedekt met een bedrag van € 530.585 (benodigde weerstandscapaciteit).

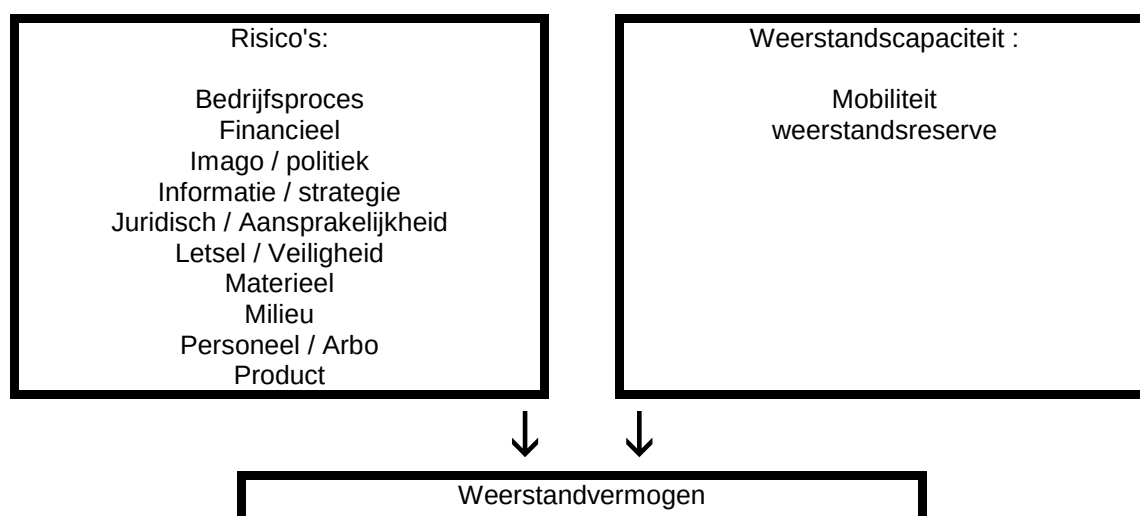
3. Beschikbare weerstandscapaciteit

De beschikbare weerstandscapaciteit van Stadsregio Arnhem-Nijmegen bestaat uit het geheel aan middelen dat de organisatie daadwerkelijk beschikbaar heeft om de risico's in financiële zin af te dekken.

Tabel 3: Beschikbare weerstandscapaciteit	
Weerstand	Startcapaciteit
Mobiliteit	€ 0
weerstandreserve	€ 3.301.494
Totale weerstandscapaciteit	€ 3.301.494

4. Relatie benodigde en beschikbare weerstandscapaciteit

Om te bepalen of het weerstandsvermogen toereikend is, dient de relatie te worden gelegd tussen de financieel gekwantificeerde risico's en de daarbij gewenste weerstandscapaciteit en de beschikbare weerstandscapaciteit. De relatie tussen beide componenten wordt in onderstaande figuur weergegeven.

De benodigde weerstandscapaciteit die uit de risicosimulatie voortvloeit kan worden afgezet tegen de beschikbare weerstandscapaciteit. De uitkomst van die berekening vormt het weerstandsvermogen.

$$\text{Ratio weerstandsvermogen} = \frac{\text{Beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{Benodigde weerstandscapaciteit}} = \frac{€ 3.301.494}{€ 530.585} = 6.22$$

De normtabel is ontwikkeld in samenwerking met de Universiteit Twente. Het biedt een waardering van het berekende ratio.

Tabel 4: Weerstandsnorm		
Waarderingscijfer	Ratio	Betekenis
A	>2.0	uitstekend
B	1.4-2.0	ruim voldoende
C	1.0-1.4	voldoende
D	0.8-1.0	matig
E	0.6-0.8	onvoldoende
F	<0.6	ruim onvoldoende

Het ratio van uw organisatie valt in klasse A. Dit duidt op een uitstekend weerstandsvermogen.

5. Nieuwe ontwikkelingen

Het BTW risico inzake regiotaxi is afgewikkeld in 2016. Echter heeft de belastingdienst voor de verschuiving van BTW naar BCF, rente in rekening gebracht. Er is bezwaar aangetekend tegen de hoogte van de in rekening gebrachte rente. De belastingdienst heeft de Stadsregio Arnhem Nijmegen hierover "gehoord", maar hierop is nog geen uitspraak ontvangen. De in rekening gebrachte rente is in rekening gebracht bij de provincie Gelderland, omdat de risicovoorziening regiotaxi was overgedragen per 1-1-2015 aan de provincie Gelderland. Mocht er nog een positieve uitkomst uit het bezwaarschrift komen, zal dit ten gunste komen van de provincie Gelderland verminderd met de gemaakte advieskosten.

2.2.2. Paragraaf Financiering

De uitvoering van de programma's wordt ondersteund door de financieringsfunctie. Deze omvat de financiering van het beleid en het uitzetten van geld dat niet direct nodig is. De stadsregio heeft het beleid inzake de treasuryfunctie vastgelegd in een treasurystatuut. Op 11 december 2014 heeft de stadsregioraad het geactualiseerde treasurystatuut vastgesteld, die als gevolg van invoering van het Schatkistbankieren, is geactualiseerd met ingangsdatum 16 december 2013.

Het treasurystatuut is zodanig opgesteld dat het een objectieve en transparante verantwoording mogelijk maakt en omvat de volgende onderdelen:

- Doelstellingen treasuryfunctie.
- Risicobeheer.
- Bedrijfsfinanciering.
- Kasbeheer.
- Administratie organisatie en interne controle.

Voor de inhoud verwijzen wij naar het betreffende stuk.

Algemene ontwikkelingen 2016

Liquiditeitspositie

De liquiditeitspositie van de stadsregio is in 2016 bijzonder sterk afgenomen als gevolg van de financiële afwikkeling subsidies. Begin 2016 is het saldo van de beschikbare liquide middelen € 6,2 miljoen. Na afrekening van met name subsidie uitkeringen in het kader van Regiocontract 2012-2015 en ingediende eindafrekeningen FES-projecten is het saldo gedaald tot een bedrag van € 3,6 miljoen.

Schatkistbankieren en het effect op de renteontwikkelingen

Op 16 december 2013 is het verplicht Schatkistbankieren zonder leenfaciliteit ingevoerd voor gemeenten, provincies, waterschappen en gemeenschappelijke regelingen. De Wet Schatkistbankieren regelt dat alle overtollige liquide middelen vanaf 16 december 2013 moeten worden overgedragen aan de schatkist. Langlopende middelen die voor 4 juni 2012 waren uitgezet zijn geëerbiedigd. De stadsregio mag alleen leningen verstrekken aan andere overheidsinstanties, behoudens degene waar een toezichtrelatie op van toepassing is.

De liquide middelen renderen dan ook na invoering van het Schatkistbankieren minimaal op basis van het schatkisttarief.

<i>Renteontwikkeling Schatkisttarief</i>	
1 ^e kwartaal 2016	0,00%
2 ^e kwartaal 2016	0,00%
3 ^e kwartaal 2016	0,00%
4 ^e kwartaal 2016	0,00%

De totale treasury baten over 2016 bedragen € 0.00.

2.2.3. Paragraaf Bedrijfsvoering

Vanuit de bedrijfsvoering wordt de uitvoering van de taken en activiteiten van de stadsregio ondersteund. Alle beherende, verantwoordende en controlerende activiteiten vallen hieronder, welke de organisatie in staat stelt om de voorgenomen programma's en prestaties zo effectief en efficiënt mogelijk te realiseren. De kwaliteit van de bedrijfsvoering bepaalt in belangrijke mate het slagen van programma's.

Financieel Beleid en Financieel Beheer

De Stadsregioraad heeft in juni 2016 de jaarstukken over 2015 (jaarverslag, inclusief jaarrekening) en in juni 2015 de definitieve programmabegroting 2016 vastgesteld. Bij de jaarrekening over 2015 heeft de stadsregio goedkeurende verklaringen van de accountant ontvangen voor zowel de getrouwheid als de rechtmatigheid. Het financieel beheer heeft zich in 2016 niet gericht meer op de toekomst, maar op de financiële afwikkeling van de taken en geldstromen die de stadsregio in liquidatie volgens het liquidatieplan zal afronden. In het jaar 2016 heeft er dan ook geen interim controle meer plaatsgevonden gericht op de toekomst.

Financiële verordeningen

De inwerkingtreding van de Wet dualisering gemeentebestuur heeft ook consequenties gehad voor de stadsregio. Net als bij de gemeenten dient de Stadsregioraad ingevolge de Gemeentewet de financiële verordeningen (Ex artikelen 212 en 213) vast te stellen. Dit is voor de stadsregio in 2005 gebeurd. In 2006 is de Nota Rechtmatigheid voor het eerst door de Stadsregioraad vastgesteld en in april 2009 is een herziende Nota Rechtmatigheid vastgesteld door de raad. In december 2014 is vervolgens een herzien Treasurystatuut door de Stadsregioraad behandeld en vastgesteld.

In de raad van juni 2011 is de nu op peil gebrachte nota reserves en voorzieningen bij het vaststellen van de jaarrekening 2010 behandeld en vastgesteld. In oktober 2012 is een algemene subsidieverordening vastgesteld in de Stadsregioraad voor met name de subsidies die buiten de mobiliteitsverordening vallen; deze verordening is met terugwerkende kracht ingevoerd vanaf 1 april 2012.

Er is een aangepaste mandateringsregeling vastgesteld, waarin bekrachtigd is hoe functiescheiding bij het aangaan van verplichtingen en betalingen is gedurende de liquidatiefase. Zolang de stadregio nog in liquidatie is blijven de huidige financiële verordeningen van kracht. In afwijking van de begroting 2016 is het Treasurystatuut gehanteerd gedurende de periode dat de stadsregio in liquidatie verkeert. Alle geldende verordeningen zullen na de formele opheffing niet meer van kracht zijn.

Personeel en organisatie

In maart 2015 is voor de medewerkers van de stadsregio een sociaal plan overeengekomen. Het personeel wat op moment van opheffing van de Stadsregio boventallig is verklaard, is zoveel mogelijk begeleid naar een nieuwe baan. Het boventallig personeel en de bijbehorende voorziening personeel op 1 januari 2016 is conform het liquidatieplan overgedragen aan het mobiliteitsbureau van de gemeente Arnhem.

<i>Voorziening personeel overgedragen aan de gemeente Arnhem</i>	
Loonkosten en WW rechten o.b.v. baanvindduur CBS voor 3,65 fte	€ 560.757,10
3 maanden loopbaanbegeleiding	€ 1.250,00
Werkplektarief gemeente Arnhem o.b.v. baanvindduur	€ 70.000,00
<u>Overgedragen voorziening personeel aan de gemeente Arnhem</u>	<u>€ 632.017,10</u>

Inmiddels is al het personeel ergens ondergebracht, maar nog niet allemaal structureel. Er bestaat dus nog een risico, dat er nog aanspraak gedaan kan worden op het Sociaal Plan tot juli 2019. Mocht dat leiden tot hogere lasten dan de voorziening die is overgedragen aan de gemeente Arnhem, kan de gemeente Arnhem dit nog verhalen op de voormalige stadsregiogemeenten.

3. Jaarrekening

Rekening 2016/programmabegroting 2016

De Stadsregioraad heeft in juni 2016 de jaarstukken over 2015 (jaarverslag (inclusief jaarrekening) vastgesteld. De rekening is aan het College van Gedeputeerde Staten van Gelderland verzonden. De Stadsregioraad heeft in juni 2015 de definitieve programmabegroting 2016 vastgesteld en vervolgens ter kennisname verzonden aan het College van Gedeputeerde Staten van Gelderland. Er is 1 begrotingswijziging voorgelegd en vastgesteld.

3.1. Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

De Jaarrekening 2016 is opgesteld conform het Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en Gemeenten (BBV). Nadere bepalingen die zijn opgenomen in de Financiële verordening – als nadere invulling van BBV-voorschriften – zijn ook van toepassing.

Liquidatie

Op 17 december 2014 besloot de Eerste Kamer in te stemmen met het intrekken van de Wgr-plus per 1 januari 2015. Op 16 juli 2015 hebben alle Colleges en Gemeenteraden ingestemd met de liquidatie van de huidige Stadsregio Arnhem Nijmegen. Volgens artikel 45 van de Gemeenschappelijke Regeling is tevens een liquidatieplan opgesteld en vastgesteld bij het liquidatiebesluit. In het liquidatieplan zijn de o.a. de financiële gevolgen van de liquidatie geregeld. Indien er bij de formele opheffing, naar verwachting in 2017, reserves resteren of tekorten resteren, zullen deze ten gunste c.q. ten laste van de deelnemende gemeenten komen. Op grond van bovenstaande zijn de financiële consequenties als gevolg van de opheffing van de stadsregio verwerkt in de jaarrekening.

Algemeen

De activa worden geactiveerd op basis van verkrijgings- of vervaardigingsprijs, tenzij anders vermeld. Voor zover niet anders vermeld zijn de passiva gewaardeerd tegen nominale waarde. In het kader van de liquidatie zijn voorziene waardeverminderingen verwerkt alsmede voorzieningen getroffen voor verwachte opheffingskosten.

Activa

Financiële vaste activa

De financiële vaste activa zijn opgebouwd uit aan derden verstrekte leningen en belangen in gemeenschappelijke regelingen en deelnemingen. Aan derden verstrekte geldleningen zijn gewaardeerd tegen nominale waarde. De belangen in gemeenschappelijke regelingen en deelnemingen zijn gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs of lagere marktwaarde.

Vorderingen

Vorderingen worden gewaardeerd tegen nominale waarde, indien noodzakelijk verminderd met een voorziening voor oninbare bedragen.

Liquide middelen

Liquide middelen worden gewaardeerd tegen nominale waarde.

Passiva

Eigen vermogen

Het eigen vermogen bestaat uit de reserves en het resultaat na bestemming volgend uit de programmarekening.

Voorzieningen

Voorzieningen dienen naar beste schatting dekkend te zijn voor de achterliggende verplichtingen en risico's. Ze mogen niet groter of kleiner zijn dan de geschatte omvang van de verplichtingen en risico's waarvoor ze gevormd zijn. Voorzieningen worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Uitzondering

geldt voor een aantal voorzieningen waarbij het tijdsaspect een betekenisvolle rol speelt. Deze voorzieningen hebben een omvang verminderd met verwachte toevoegingen in de loop der tijd. Deze voorzieningen worden dan gewaardeerd tegen contante waarde.

Tot de voorzieningen worden ook gerekend de van derden verkregen middelen die specifiek besteed moeten worden. Met ingang van het jaar 2008 worden de van Europese en Nederlandse overheidslichamen ontvangen voorschotbedragen niet langer onder de voorzieningen opgenomen, maar onder de overlopende passiva.

Vlottende passiva

Overeenkomstig de wijziging in de BBV-voorschriften zijn de van Europese en Nederlandse overheidslichamen ontvangen voorschotbedragen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel van de voorzieningen naar de vlottende passiva overgeheveld.

Baten en lasten

De baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben. Baten en winsten worden slechts genomen voor zover zij op balansdatum zijn gerealiseerd. Verliezen en risico's die hun oorsprong vinden voor het einde van het boekjaar, worden in acht genomen indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn.

Balans
per 31 december 2016
en toelichting

3.2. Balans per 31 december 2016 en de toelichting

Omschrijving	Balans per 31 december 2016		Balans per 31 december 2015	
ACTIVA (in euro's)				
Vaste activa				
<i>Materiële vaste activa</i>				
Investerings economisch nut	0		0	
Totaal materiële vaste activa		0		0
<i>Financiële vaste activa</i>		0		0
Totaal vaste activa		0		0
Vlottende activa				
<i>Uitzettingen met een rente typische looptijd <1 jaar</i>				
Overige vorderingen	838.726		109.847	
Te vorderen Belastingdienst/ BTW Compensatiefonds	71.495		1.281.354	
RC Ministerie van Financiën	3.594.655		6.223.062	
Totaal Uitzettingen met een looptijd <1 jaar		4.504.876		7.614.263
<i>Liquide middelen</i>				
Rekening courant bank/kas	13.422		14.603	
Totaal liquide middelen		13.422		14.603
Totaal vlottende activa		4.518.298		7.628.865
TOTAAL ACTIVA		4.518.298		7.628.865

Omschrijving	Balans per 31 december 2016		Balans per 31 december 2015	
PASSIVA (in euro's)				
Vaste passiva				
<i>Eigen Vermogen</i>				
Weerstandsreserve	3.301.494		2.152.190	
Bestemmingsreserve Wonen	0		49.610	
Resultaat boekjaar voor bestemming (positief)	527.977		2.240.693	
Totaal Eigen Vermogen		3.829.471		4.442.493
<i>Voorzieningen</i>				
Voorziening pensioenen	251.443		247.747	
Voorziening frictiekosten	145.781		257.244	
Totaal Voorzieningen		397.224		504.991
Totaal vaste passiva		4.226.695		4.947.484
Vlottende passiva				
<i>Vooruit ontvangen middelen</i>				
Vooruit ontvangen middelen Ruimte	0		1.428.340	
Vooruit ontvangen middelen Wonen	0		22.149	
Totaal Vooruit ontvangen middelen		0		1.450.489
<i>Overige schulden</i>				
Overige schulden	291.603		1.230.892	
Totaal Overige schulden		291.603		1.230.892
Totaal vlottende passiva		291.603		2.681.381
TOTAAL PASSIVA		4.518.298		7.628.865

Toelichting balans 31 december 2016

ACTIVA

Materiële vaste activa

Gelet op de liquidatie per 16 Juli 2015 hebben er in reeds in 2014 inhaalafschrijvingen plaatsgevonden, waardoor er vanaf december 2014 geen materiële vaste activa meer zijn.

Financiële vaste activa

Na verkoop, in 2015, van de obligatie portefeuille zijn er geen financiële vaste activa aanwezig.

Vlottende activa

	31-12-2016	31-12-2015
Uitzettingen met rente typische looptijd < 1 jaar		
<i>Overige vorderingen</i>		
Nog te ontvangen bedragen openbare lichamen	718.389	106.082
Nog te ontvangen bedragen niet openbare lichamen	120.337	0
Debiteuren	0	0
Dubieuze debiteuren	0	0
Vooruit betaalde bedragen	0	3.765
Totaal overige vorderingen	838.726	109.847
<i>Te vorderen gemeenten/BTW Compensatiefonds</i>	71.495	1.281.354
<i>Rekening Courant Ministerie van Financiën inzake Schatkistbankieren</i>	3.594.655	6.223.062
Totaal uitz. rente typische looptijd < 1 jaar	4.504.876	7.614.263
Liquide middelen		
<i>Rekening Courant bank/kas</i>	13.422	14.602
Totaal liquide middelen	13.422	14.602

Toelichting vlottende activa

Nog te ontvangen bedragen

De nog te ontvangen bedragen van openbare lichamen bestaat onder andere uit € 131.000 aan een vordering bij de provincie Gelderland en eindafrekening project SUSreg, € 22.000 en nog € 70.000 te ontvangen van de provincie Gelderland voor de eindafrekening cofinanciering van het project schone scheepvaart en ruim € 278.000 eindafrekening luchtkwaliteit (FES). Tevens waren er nog voor ruim € 337.000 terug te ontvangen te veel voorgeschoten subsidie bijdragen aan projecten in het kader van regiocontract 2012-2015. Alle vorderingen regiocontract zijn intussen (febr. 2017) terug ontvangen.

Daarnaast is er nog een bedrag te ontvangen van de voormalige stadsregio gemeenten inzake terugvordering BTW compensatie via de transparantiemethode, € 71.495. Deze vorderingen zal worden meegenomen in de eindafrekening met de voormalige stadsregiogemeenten.

Rekening Courant Ministerie van Financiën inzake Schatkistbankieren

De afname van het saldo heeft vooral te maken met de afronding van zaken en projecten in 2016 van de stadsregio Arnhem Nijmegen in liquidatie. Het gaat dan vooral om projecten Regioprogramma 2012-2015 en luchtkwaliteit (Eureka-FES) projecten.

In de Wet Schatkistbankieren mogen liquide middelen tot aan een drempelwaarde van 0,75% over de totale begroting nog op onze bankrekeningen staan, met een minimum van € 250.000; voor 2016 bedraagt de drempelwaarde 0,75% van € 2.065.000 zijnde € 15.487,50 gerekend over een periode van 90 dagen voor het jaar 2016. Aangezien deze drempelwaarde onder het minimumbedrag ligt, geldt het minimum van € 250.000 als drempelwaarde.

In alle kwartalen 2016 is onder de minimale drempel van € 250.000 euro gebleven conform de Wet Schatkistbankieren.

Maand	Gemiddeld saldi banken	Toelichting:
Jan	14.452,35	
Feb	14.360,64	
Mrt	25.179,64	
	€ 17.831,31 90 dagen	<i>Binnen de drempelwaarde.</i>
April	13.850,26	
Mei	13.593,60	
Juni	11.263,37	
	€ 12.902,41 90 dagen	<i>Binnen de drempelwaarde.</i>
Juli	11.873,44	
Aug	11.997,96	
Sept	12.261,24	
	€ 12.044,21 90 dagen	<i>Binnen de drempelwaarde.</i>
Okt	18.620,56	
Nov	11.779,58	
Dec	12.548,16	
	€ 14.316,10 90 dagen	<i>Binnen de drempelwaarde.</i>

Liquide middelen

Ter uitvoering van de regels binnen het Schatkistbankieren zijn alle spaarrekeningen -saldi al in 2015, na vrijval, gestort op onze rekening courant bij het Ministerie van Financiën. Daarnaast zijn er nog bij een 2-tal banken rekeningen, BNG en Rabobank.

Rekening courant bank/kas

	31-12-2016		31-12-2015	
Bank Nederlandse Gemeenten	10.000		9.999	
Rabobank – rekening courant	3.422		4.603	
Totaal Rekening Courant bank/kas		13.422		14.602

De banksaldi houden we laag om geen overschrijding te krijgen van het toegestane saldo binnen 90 dagen.

PASSIVA

Eigen Vermogen

In de Stadsregioraad van juni 2016 is de resultaatbestemming van 2015 vastgesteld. Dit resulteert in het volgende verloop van de reserves:

	Saldo 31-12-2015	Resultaat- bestemming 2015	Uitkering deelnemers	Saldo 31-12-2016
Algemeen				
Weerstandsreserve	2.152.190	1.149.304		3.301.494
Reserve rente- egalisatie	0		0	0
Programma Wonen				
Bestemmingsreserve Wonen	49.610	-49.610	0	0
Totaal resultaatbestemming 2015	2.240.693	-1.099.694	-1.140.999	

De resultaatbestemming 2016 is in een afzonderlijk voorstel opgenomen en zal na vaststelling worden verwerkt. Van de € 527.977 is begin februari 2017, door de Stadsregioraadsleden ingestemd met het bestemmen van € 180.000 regiocontract gelden aan een 2-tal projecten. Dit bedrag is reeds aan de gemeente Nijmegen als vereffenaar overgemaakt. Als toevoeging aan de weerstandsreserve resteert dan € 347.977.

Voorzieningen

Het verloop van de voorzieningen wordt in onderstaand overzicht weergegeven:

	saldo 31-12-2015	toevoeging	aanwending	vrijval	saldo 31-12-2016
Bestuur					
Pensioen voormalig CvB leden	247.747	13.821	10.125		251.443
Voorziening frictiekosten	257.244	30.931	142.394		145.781

Toelichting Voorzieningen

Pensioen voormalig CvB leden

De voorziening is gebaseerd op de opgebouwde waarde per 31-12-2016 volgens opgave Raet. In 2016 zijn er, maandelijks, bedragen uitbetaald aan een gepensioneerd oud CvB-lid. Daarnaast is er een risicorenteberekening gemaakt voor wat betreft een oud bestuurder. Dit vanwege het feit dat deze bestuurder de pensioenleeftijd nog heeft bereikt. Per 1 januari 2017 is deze voorziening overgedragen aan de gemeente Nijmegen (de vereffenaar).

Voorziening frictiekosten

Reeds bij de jaarrekening 2014 is een voorziening getroffen voor frictiekosten inzake contractuele verplichtingen of taken die moesten doorlopen na 1 juli 2015 op grond van subsidieverplichtingen. In juni 2015 is het liquidatieplan vastgesteld en hierin is geregeld dat er nog een aantal taken door de Stadsregio "in liquidatie" worden afgewerkt.

Deze taken zijn o.a. opmaak jaarrekening, SiSa verantwoording NSL, afhandeling projecten en bezwaren tegen vaststelling (eindafrekening) regiocontract projecten, contractuele verplichtingen, accountantscontroles en Cool Region.

Zekere frictiekosten in 2017	31-12-2016
Contractuele verplichtingen bedrijfsvoering	
Contractuele verplichtingen (ICT, Exact, Corsa, BosworX)	35.920,00
Kosten Nijmegen: Pensioen werkzaamheden oud CvB leden	8.750,00
	44.670,00
Eenmalige kosten voor de financiële afwikkeling/liquidatie	
Accountantscontrole jaarrekening 2016 en project controle FES.	42.540,00
Kosten voor liquidatie (liquidatie jaarrekening, administratie/bestuur inzet tot 1-7-17)	36.636,00
Bankkosten BNG en Rabobank	755,00
	79.931,00
Contractuele verplichtingen sector Regionale Ontwikkeling	
Website Cool Region (Four Digits)	13.680,00
Afwikkeling Eureka/NSL	7.500,00
	21.180,00
Totale frictiekosten 2017	145.781,00

VLottende passiva

Vooruit ontvangen middelen

Het verloop van de **vooruit ontvangen middelen: Bestuur, Werken, Ruimte en Wonen**:

	saldo 31-12-2015	vermeer- deringen/ correcties	vermin- deringen	Saldo 31-12-2016
Ruimte				
Luchtkwaliteit	1.283.992	278.000	1.561.992	0
Cofinanciering Luchtkwaliteit	34.903	70.000	104.903	0
Regioprogramma 2012-2015	109.381	715.523	824.904	0
De Groene Hub	64	63.163	63.227	0
	1.428.340			0
Wonen				
SUSreg	0	3.289	3.289	0
Meters Maken	22.149	0	22.149	0
	22.149			0

Vooruit ontvangen bedragen Ruimte

In het kader van het Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (NSL) zijn er in 2016 alle nog lopende subsidie projecten afgerekend. Eindafrekening nog te ontvangen ruim € 278.000. Zie voor financiële toelichting bij paraaf 3.3 programma Ruimte pagina 30 en 31.

In het kader van het Regioprogramma 2012-2015 heeft er een finale afrekening plaatsgevonden met de provincie Gelderland, ad € 702.304. Daarnaast hadden er een aantal projecten te weinig geld uitgegeven. Van deze projecten werd een bedrag teveel gestorte voorschotten teruggevorderd. Alle projectuitvoerders hebben deze bedragen terugbetaald.

Alle nog te betalen 5% subsidies zijn in december 2016 uitbetaald aan project uitvoerders.

Het project de Groen Hub is een project dat gefinancierd wordt uit het Regioprogramma 2012-2015. De stadsregio is in 2013 gevraagd om de Groene Hub als trekker over te nemen vanwege het regionale karakter van dit project. Het project is eind 2016 definitief afgerekend.

Vooruit ontvangen bedragen Wonen

Het project Meters maken is in 2016 tot een finale eindafrekening gekomen. Voor het internationale project SUSreg zijn de laatste subsidiebedragen ontvangen in 2017. Hiermee is ook dit project succesvol beëindigd.

Overige schulden

	31-12-2016	31-12-2015
Crediteuren	21.134	155.346
Nog te betalen bedragen	270.469	1.075.546
	291.603	1.230.892

De crediteuren bestaan uit een bedrag van € 19.996 factuur afrekening project FES Nijmegen en nog een 3-tal kleine facturen van crediteuren.

Het bedrag van "Nog te betalen bedragen" bestaat met name uit eindafrekeningen binnen luchtkwaliteit over 2016.

Niet uit de balans blijvende verplichtingen

Bij deze jaarrekening zijn er geen niet uit de balans blijvende verplichtingen meer. Als gevolg van de opheffing van de Wgr-plus regelgeving, zijn de langlopende verplichtingen op gebied van mobiliteit overgegaan naar de rechtsopvolger provincie Gelderland. Er zijn geen langlopende contracten op gebied van regionale ontwikkeling of bedrijfsvoering meer. De kortlopende contracten blijken uit de balans.

3.3. Overzicht van baten en lasten in de jaarrekening en de toelichting

	Programma rekening 2015	Oorspronkelijke begroting 2016	Begroting na wijziging 2016	Werkelijk rekening 2016
LASTEN				
Bestuur	393.453		0	0
Mobiliteit	0		0	0
Werken	476.006		0	40.000
Ruimte	5.671.747	1.150.000	1.888.000	1.751.635
Wonen	499.343		28.000	72
Bedrijfsvoering en algemene dekkingsmiddelen	-246.926		149.000	-69.850
Overschot BWS voor resultaatbestemming				
Totaal lasten	6.793.623	1.150.000	2.065.000	1.721.857
BATEN				
Bestuur	117.495		0	0
Mobiliteit	0		0	0
Werken	418.735		0	40.000
Ruimte	5.669.906	1.150.000	1.825.000	2.209.762
Wonen	329.210		0	72
Bedrijfsvoering en algemene dekkingsmiddelen	2.498.970		0	0
Totaal baten	9.034.315	1.150.000	1.825.000	2.249.834
RESULTAAT				
Gerealiseerde totaal van saldo van baten en lasten	-2.240.693	0	-240.000	527.977

Gerealiseerde resultaat

SALDO	Werkelijk rekening 2015	Oorspronkelijke begroting 2016	Begroting na wijziging 2016	Werkelijk rekening 2016
Gerealiseerde totaal van saldo van baten en lasten	2.240.693	0	-240.000	527.977
Onttrekking bestemmingsreserve Wonen	49.610	0	0	0
Gerealiseerde resultaat	2.290.303	0	-240.000	527.977

Bij de laatste begrotingswijziging was uitgegaan van een negatief resultaat van € 240.000. Het daadwerkelijke resultaat is € 527.977 positief. Met andere woorden een verschil van ruim € 767.000. Dit wordt met name veroorzaakt door een positief saldo op programma ruimte van € 521.000 met name als gevolg van een overschot op het regiocontract, eindafrekening FES € 278.000, een positief resultaat op programma wonen van € 28.000 en een positief resultaat op het programma bedrijfsvoering van € 218.850 door lagere frictiekosten dan verwacht en het feit dat we de rentekosten BCF afwikkeling konden verhalen op de provincie Gelderland.

Over het exacte saldo, wat zal worden terugbetaald aan de voormalige stadsregiogemeenten, zullen wij u informeren in de raadsvergadering van 22 juni 2017.

Hieronder volgt een nadere toelichting per programma.

Toelichting per programma

Programma Ruimte

	Werkelijk 2015	Oorspronkelijke begroting 2016	Begroting na wijziging 2016	Werkelijk 2016	Afwijking
Lasten	5.671.747	1.150.000	1.888.000	1.751.635	136.365
Baten	5.669.905	1.150.000	1.825.000	2.209.762	384.762
Saldo	1.842	0	63.000	458.127	521.127

Algemeen

De belangrijkste baten en lasten binnen dit programma betreffen Luchtkwaliteit (zie jaarverslagdeel) en het met de provincie afgesloten programma Regioprogramma 2012-2015. Het regioprogramma 2012-2015 bevat 60 projecten die, op twee projecten na, door de deelnemende gemeenten worden uitgevoerd. De stadsregio vervult de coördinerende functie en voor 2 projecten meters maken en groene Hub ook de uitvoering. Voor zowel Luchtkwaliteit als het Regioprogramma geldt dat de lasten geheel gefinancierd worden uit vooruit ontvangen gelden waardoor de lasten en baten aan elkaar gelijk zijn.

De belangrijkste verschillen tussen de werkelijke lasten en baten en de begroting na wijziging zijn:

	Oorspronke- lijke begroting 2016	Begroting na wijziging 2016	Werkelijk 2016	Afwijking
Lasten:				
Uitvoering Regioprogramma 2012-2015	500.000	500.000	388.219	111.781
Lucht – Eureka	<u>650.000</u>	<u>1.388.000</u>	<u>1.275.253</u>	<u>112.747</u>
Totaal	1.150.000	1.888.000	1.663.472	224.528
Baten:				
Uitvoering Regioprogramma 2012-2015	500.000	500.000	568.219	68.219
Lucht – Eureka	<u>650.000</u>	<u>1.325.000</u>	<u>1.553.380</u>	<u>228.380</u>
Totaal	1.150.000	1.825.000	2.121.599	296.599

1. Ruimte - algemeen

De lasten vallen iets lager uit en de baten van Ruimte algemeen vallen hoger uit dan begroot.

2. Uitvoering Regioprogramma 2012-2015

Op 5 december 2016 ontvingen wij van de provincie de vaststellingsbeschikking waarin een subsidiebedrag van € 20.652.304 subsidie en € 200.000 ter dekking van de beheerskosten definitief werd toegekend. Op basis van deze beschikking hebben wij nog een bedrag ontvangen van ruim € 700.000. Na afrekening was er nog een overschot van ruim € 180.000. Dit overschot zal in 2017, na raadpleging stadsregioraadsleden, worden ingezet op 2 projecten nl. € 100.000 voor de gezamenlijke inkoop duurzame energie en € 80.000 voor het opzetten van een regionaal mobiliteitsplan. Vooralsnog is dit bedrag opgenomen in het resultaat over 2016.

Alle werkzaamheden die betrekking hebben op het Regiocontract zijn afgerond.

3. Lucht – Eureka

De stadsregio is beheer-en betaalautoriteit voor de € 10,9 miljoen rijksbijdragen vanuit NSL richting de regiegemeenten en verantwoordelijk voor verantwoording hiervan richting provincie en Rijk.

Eind 2015 is duidelijk geworden dat de bestedingstermijn van de subsidiegelden is verlengd naar uiterlijk 1 januari 2017.

De lasten van Eureka worden gedekt uit toegekende NSL gelden. Deze NSL-gelden zijn beschikbaar gesteld om luchtknelpunten binnen de stadsregio op te lossen. De onttrekking aan de NSL-gelden bedroeg in 2016 € 1.275.253 De totale afwijking op de begroting aan zowel de baten- als de lasten kant is € 341.127.

2016 heeft geheel in het teken gestaan van het afronden van het NSL programma. Een en ander betekende dat alle uitgaven rond de NSL projecten uiterlijk 31 december 2016 moesten zijn gerealiseerd.

Uit de eindafrekening van het programma blijkt dat er uiteindelijk om diverse redenen (projecten die goedkoper zijn uitgevallen, annuleren van projecten, niet juist vastleggen van kosten) een onder realisatie is bij FES 3 van € 278.661 Ook bij FES 4 schone scheepvaart is er sprake van een onder realisatie van ruim € 108.612. Gezien de looptijd van het NSL programma kunnen deze middelen niet opnieuw worden ingezet voor projecten. V.w.b. FES 1 en 2 zijn de toegezegde subsidiebedragen volledig benut.

Er hoeft geen bedrag te worden terug betaald aan de provincie Gelderland. Als de werkelijke lasten € 10.492.026 worden verminderd met de voorschotten € 10.213.900, krijgen wij nog € 278.127 als eindafrekening van dit luchtkwaliteitsproject. Zie ook het overzicht hieronder.

Toelichting voor wat betreft de cofinanciering van de projecten luchtkwaliteit.

In de regelgeving is aangegeven dat er bij de besteding van gelden bij de uitvoering van de projecten 50% cofinanciering aanwezig moet zijn. Voor de tranches FES 1 en 2 is deze eis er niet. Bij de Tranches FES 3 en FES 4 is deze eis er wel.

De cofinanciering kan niet in de SISA bijlage worden vermeld. Mede hierdoor is er voor gekozen om deze gegevens bij de afronding van de subsidiebeschikking te vermelden in de jaarrekening. Dit is afgestemd met de provincie Gelderland en bevestigd via mail door de provincie Gelderland. Hieronder ziet u een overzicht van de toegezegde gelden in de beschikking, de ontvangen gelden, de werkelijk gerealiseerde lasten en de cofinanciering per tranche.

Overzicht ontvangen en verantwoorde gelden Luchtkwaliteit en cofinanciering per tranche

Tranche	Subsidiebeschikking	Ontvangen subsidie	Werkelijke lasten	Cofinanciering
FES 1+ 2	€ 3.747.900	€ 3.747.900	€ 3.799.300	€ 4.800.799
FES 3	€ 5.200.000	€ 4.680.000	€ 4.921.339	€ 9.751.376
FES 4	€ 1.880.000	€ 1.786.000	€ 1.771.387	€ 3.021.082
Totaal	€ 10.827.900	€ 10.213.900	€ 10.492.026	€ 17.573.257

Uit het overzicht blijkt dat wij ruim € 10,8 miljoen euro beschikkingen aan subsidie hebben ontvangen. Er is reeds ruim € 10,47 miljoen ontvangen als voorschot. Cofinanciering voor FES 1 en 2 was niet nodig, toch is er voor ruim € 4,8 miljoen cofinanciering gerealiseerd. Voor FES 3 moest € 5,2 miljoen cofinanciering gerealiseerd worden, gerealiseerd is ruim € 9,75 miljoen. Voor FES 4 zou een bedrag van ruim € 1,88 miljoen cofinanciering moeten zijn, werkelijk is dit ruim € 3 miljoen geworden. In de cofinanciering FES 4 zit ook voor € 350.000 cofinanciering schone scheepvaart van de provincie Gelderland.

De cofinanciering van zowel FES 3 als FES 4 is gerealiseerd door de gemeenten, bedrijven en instellingen die de projecten in het kader van het programma luchtkwaliteit hebben uitgevoerd.

Kortom er is ruim voldaan aan de cofinancieringseis in de regelgeving.

Programma Wonen

	Werkelijk 2015	Oorspronkelijk begroot 2016	Na wijzigingen begroting 2016	Werkelijk 2016	Afwijking
Lasten	499.343	0	28.000	72	27.928
Baten	329.210	0	0	72	72
Saldo	170.133	0	28.000	0	28.000

De belangrijkste verschillen tussen de werkelijke lasten en baten en de begroting na wijziging zijn:

De in de begroting opgenomen lasten hebben te maken met het verwachte tekort aan subsidie van het project SUSreg. Tegen de verwachting in kregen wij toch de uren vergoed voor de inzet bij dit project. Terwijl er in eerste instantie uit Brussel een negatief bericht werd ontvangen.

Bedrijfsvoering en Algemene Dekkingsmiddelen

Het programma Bedrijfsvoering alle baten en lasten die tijdens de afwerking van de laatste projecten gemaakt moeten worden en niet toe te rekenen zijn aan de programma's.

	Werkelijk 2015	Oorspronkelijk begroot 2016	Na wijzigingen begroting 2016	Werkelijk 2016	Afwijking
Lasten	-246.926	0	149.000	-69.850	218.850 V
Baten	2.498.970	0	0	0	0
Saldo	2.745.896	0	149.000	-69.850	218.850 V
Dekking uit rente- egalisatiereserve	0	0	0	0	0
Saldo na onttrekking bestemmingsreserve	2.745.896	0	149.000	-69.850	218.850 V

De belangrijkste verschillen tussen de werkelijke lasten en baten en de begroting na wijziging zijn:

Het positieve verschil op de lasten van ruim € 218.850 heeft te maken met lagere frictiekosten en de rentelasten BCF € 131.000 die wij verhaald hebben op de provincie Gelderland. Deze zijn geboekt ten gunste van de exploitatie 2016.

Wet normering bezoldigingen topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT)

Per 1 januari 2013 is de WNT in werking getreden. Deze verantwoording is opgesteld op basis van de volgende op de Stadsregio Arnhem Nijmegen van toepassing zijnde regelgeving: het algemene WNT maximum.

Het bezoldigingsmaximum is vanaf 2016 gewijzigd voor functionarissen die niet in dienstverband zijn bij de Stadsregio Arnhem Nijmegen € 175 per uur voor de secretaris/directeur. De stadsregio kent geen bezoldigingen die hoger zijn dan het maximum zoals gesteld in de WNT. De stadsregio heeft een topfunctionaris waarvan conform de WNT openbaar moeten worden gemaakt. Dit betreft dhr. R. Wever. Dhr. Wever is heel 2016 ingehuurd van BMC Advies en Management als directeur/secretaris. De totale bezoldiging bedroeg € 4.083 voor 0,02 FTE. Mw. Schuurmans heeft de rol van voorzitter overgenomen vanaf 1 juli 2015 voor het bestuur "in liquidatie". Zij is de burgemeester van de gemeente Lingewaard en wordt in de jaarstukken van Lingewaard voor de WNT verantwoord.

bedragen x € 1	Dhr. Wever
Functie(s)	Secretaris
Duur dienstverband in 2016	1/1 - 31/12
Omvang dienstverband (in fte)	0,02
Gewezen topfunctionaris?	Nee
Echte of fictieve dienstbetrekking?	Nee
Zo niet, langer dan 6 maanden binnen 18 maanden werkzaam?	Ja
Individueel WNT-maximum	€175,- per uur
Bezoldiging	
Beloning	4.083
	€ 135,- per uur
Belastbare onkostenvergoedingen	-
Sociale verzekeringspremies werkgever	-
<i>Subtotaal</i>	<i>4.083</i>
-/- Onverschuldigd betaald bedrag	-
Totaal bezoldiging	4.083
Motivering indien overschrijding: zie	n.v.t.
Gegevens 2015	
Duur dienstverband in 2015	1/1 - 31/12
Omvang dienstverband 2015 (in fte)	0,2689
Bezoldiging 2015	
Beloning	48.811
Belastbare onkostenvergoedingen	-
Sociale verzekeringspremies werkgever	-
Pensioenpremies	
Totaal bezoldiging 2015	48.811
Individueel WNT-maximum 2014	61.998

Het bestuur bestaat uit de volgende personen (bezoldiging € 0)

Stadsregioraad	
Naam	Functie
L. Manders	Lid
R. van Sprang	Lid
H. Montfrooy	Lid
D. Bülbül	Lid
H. Driessen	Lid
P. de Klein	Lid
E. Mulder	Lid
H. Nijland	Lid
R. de Lange	Lid
H. Keereweer	Lid
H. van den Berg	Lid
M. Schuurmans	Lid, voorzitter
T. Peren	Lid
I. Leppink	Lid
R. Visser	Lid
W. Gradisen	Lid
H. Tiemens	Lid
P. Oomen	Lid
M. van Nijnatten	Lid
M. Hulskorte	Lid
R. El Hafi	Lid
B. Ross	Lid
J. van Baal	Lid
J. Verstand	Lid
E. Heinrich	Lid
H. Heersink	Lid
R. Haverkamp	Lid
J. Lamers	Lid
J.H. Klein Molekamp	Lid
A. van Hout	Lid
A. Schaap	Lid
H. Verheijen	Lid
J.M. Staatsen	Lid
A. van Norel	Lid

College van Bestuur	
Naam	Functie
R. Wever	Secretaris
H. Verheijen	Lid
H. Tiemens	Lid
J.de Ruiter	Lid, tot 1 oktober 2016
M. Schuurmans	Lid, Voorzitter

Onderstaand overzicht geeft het saldo per programma (exclusief dekking uit bestemmingsreserves) weer:

	Lasten 2016	Baten 2016	Saldo 2016
Werken	40.000	40.000	0
Ruimte	1.751.635	2.2099.762	458.127
Wonen	72	72	0
Bedrijfsvoering	-69.850	0	-69.850
Positief saldo voor resultaatbestemming			527.977
TOTALEN	1.681.857	1.989.762	527.977

3.4. Bijlage met de verantwoordingsinformatie over specifieke uitkeringen

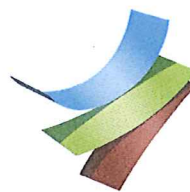
SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2016 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 10 januari 2017							
I&M	E11B	Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (NSL) SiSa tussen medeoverheden	Hieronder per regel één beschikingsnummer en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie	Besteding (jaar T) ten laste van provinciale middelen	Besteding (jaar T) ten laste van eigen middelen	Besteding (jaar T) ten laste van bijdragen door derden = contractpartners (niet rijk, provincie of gemeente)	Besteding (jaar T) ten laste van rentebaten gemeente op door provincie verstrekte bijdrage NSL
		Provinciale beschikking en/of verordening					
		Gemeenten en gemeenschappelijke regelingen (Wgr) (SiSa tussen medeoverheden)					
			Aard controle n.v.t. Indicatonummer: E11B / 01	Aard controle R Indicatonummer: E11B / 02	Aard controle R Indicatonummer: E11B / 03	Aard controle R Indicatonummer: E11B / 04	Aard controle R Indicatonummer: E11B / 05
							Aard controle R Indicatonummer: E11B / 06
			1 2007-000467 FES 1+2	€ 98.596			€ 0
			2 2009-022426 FES 3	€ 1.130.717			€ 0
			3 2007-000467 FES 4	€ 58.963		€ 104.903	€ 0
			4				
			5				
			6				
			7				
			8				
			9				

			Kopie beschikingsnummer	Cumulatieve besteding ten laste van provinciale middelen tot en met (jaar T)	Cumulatieve besteding ten laste van eigen middelen tot en met (jaar T)	Cumulatieve besteding ten laste van bijdragen door derden = contractpartners (niet rijk, provincie of gemeente) tot en met (jaar T)
				Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie	Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie	Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie
			Aard controle n.v.t. Indicatonummer: E11B / 07	Aard controle n.v.t. Indicatonummer: E11B / 08	Aard controle n.v.t. Indicatonummer: E11B / 09	Aard controle n.v.t. Indicatonummer: E11B / 10
			1 2007-000467 FES 1+2	€ 3.561.331	€ 0	€ 0
			2 2009-022426 FES 3	€ 4.780.807	€ 0	€ 0
			3 2007-000467 FES 4	€ 1.758.089	€ 0	€ 350.000
			4			
			5			
			6			
			7			
			8			
			9			

			Kopie beschikingsnummer	Cumulatieve besteding ten laste van rentebaten gemeente op door provincie verstrekte bijdrage NSL tot en met (jaar T)	Waarde in hele euro's invullen	Cumulatief teruggestort/verrekend in (jaar T) in verband met niet uitgevoerde maatregelen tot en met (jaar T)	Eindverantwoording Ja/Nee
				Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie		Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie	Als u kiest voor 'ja', betekent dit dat het project is afgerond en u voor het komende jaren geen bestedingen meer wilt verantwoorden
			Aard controle n.v.t. Indicatonummer: E11B / 11	Aard controle n.v.t. Indicatonummer: E11B / 12		Aard controle n.v.t. Indicatonummer: E11B / 13	Aard controle n.v.t. Indicatonummer: E11B / 14
			1 2007-000467 FES 1+2	€ 237.970	€ 0	Ja	
			2 2009-022426 FES 3	€ 140.532	€ 0	Ja	
			3 2007-000467 FES 4	€ 13.299	€ 0	Ja	
			4				
			5				
			6				
			7				
			8				
			9				

4. Controleverklaring

Controleverklaring wordt nagezonden!

Aan de Raden en Staten van de deelnemende partners
van de Gemeenschappelijke Regeling ODRA

Datum : 14 april 2017
Uw kenmerk :
Ons kenmerk : 20170414.01
Contactpersoon : M. Schaart
Telefoonnummer : (026) 377 5853

Onderwerp : Jaarstukken 2016,
1^e begrotingswijziging 2017 en
ontwerp Meerjarenprogrammabegroting 2018-2021

Geachte heer of mevrouw,

Met deze brief wil ik u informeren over het besluitvormingstraject van de jaarstukken 2016, de 1e begrotingswijziging 2017 en de ontwerp meerjarenprogrammabegroting 2018-2021.

De stukken zijn, na behandeling in het Algemeen Bestuur d.d. 13 april jl. op grond van de Wet gemeenschappelijke Regelingen, rechtstreeks naar de raden en staten gestuurd en zijn nog niet behandeld in de colleges van burgemeester en wethouders of gedeputeerde staten. Een voorstel voor behandeling in de raad zal worden voorbereid door de colleges van burgemeester en wethouders of gedeputeerde staten.

Jaarstukken 2016

Hierbij treft u de jaarstukken 2016 ter kennisgeving aan. De jaarstukken zijn voorzien van een goedkeurende verklaring van de accountant.

De concept jaarstukken zijn op 30 maart jl. door het Dagelijks Bestuur vastgesteld en vervolgens ter besluitvorming aan het Algemeen Bestuur d.d. 13 april ter vaststelling aangeboden. De jaarstukken 2016 zijn in deze vergadering door het Algemeen bestuur vastgesteld.

Het financiële resultaat over het jaar 2016 bedraagt € 60.255,47. Een bedrag van € 49.616 zal conform besluit van het Algemeen Bestuur worden toegevoegd aan een reserve RVMK (Regionale Verkeers Milieukaart) ter dekking van toekomstige uitgaven, voor een bedrag van € 4.859,01 aan de reserve Milieumetingen ter dekking van toekomstige uitgaven en het restant van € 5.780,46 aan de Algemene Reserve. De Algemene Reserve komt hiermee tijdelijk boven het maximale vastgestelde bedrag van € 500.000.

Conform Artikel 58b van de Wet gemeenschappelijke regelingen zendt het Dagelijks Bestuur voor 15 april de voorlopige jaarrekening aan de raden van de deelnemende gemeenten en aan provinciale staten.

De door het Algemeen Bestuur vastgestelde jaarstukken 2016 zullen voor 15 juli a.s., aan de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties worden toegezonden.

1^e Begrotingswijziging 2017

De werkprogramma's 2017 zijn door alle partners ingevuld. De ingevulde werkprogramma's vormen de basis voor de 1e begrotingswijziging 2017 en leiden tot een uitbreiding van de formatie met 2,53 fte. Naast dat er rekening is gehouden met de ingevulde werkprogramma's 2017 is er rekening gehouden met de resultaten 2016, met name op het gebied van bouwtaken. Op basis van werkelijk gerealiseerde uren ten behoeve van bouw en de verwachting dat deze trend zich zal voortzetten zal de formatie ten behoeve van bouw met 2,25 fte moeten worden uitgebreid. Daarnaast is op basis van de huidige inzichten per saldo een toename van het aantal fte te verwachten van 0,72 voor diverse onderdelen. In totaal is er een toename van 5,50 fte ten opzichte van de primitieve begroting 2017.

In de vergadering van het Dagelijks Bestuur d.d. 30 maart jl. is de 1^e begrotingswijziging 2017 besproken. Vervolgens is deze met enkele kleine aanpassingen ter kennisgeving aan het Algemeen bestuur d.d. 13 april aangeboden.

De begrotingswijziging die u als bijlage aantreft bevat op dit moment alleen de wijzigingen voor wat betreft het financiële gedeelte. De wijzigingen in de programma's moeten nog worden samengesteld. Zo spoedig mogelijk zal u de gehele wijziging van de begroting 2017 worden toegezonden.

Ontwerp Meerjarenprogrammabegroting 2018-2021

De werkprogramma's 2017 zijn door alle partners ingevuld. De ingevulde werkprogramma's vormen de basis voor de ontwerp-meerjarenprogrammabegroting 2018-2021. Daarnaast zijn er diverse ontwikkelingen die leiden tot een uitbreiding van de productieve formatie met 4,15 fte ten opzichte van de begroting 2017 na 1^e wijziging.

De uitbreiding is het gevolg van te verwachten werkzaamheden voor:

- 0,45 fte uitbreiding projectleider Energie
- 2,00 fte uitbreiding van taken Wet natuurbescherming
- 1,70 fte uitbreiding van taken Handhaving Erkende Maatregelenlijst Energie
- 0,20 fte afname gemeente Lingewaard als gevolg van afname werkzaamheden duurzaamheid.

Ook de Ontwerp meerjarenprogrammabegroting 2018-2021 is in de vergadering van het Dagelijks Bestuur d.d. 30 maart jl. besproken en vervolgens met enkele kleine aanpassingen aan het Algemeen bestuur d.d. 13 april ter kennisgeving aangeboden.

De Ontwerp meerjarenprogrammabegroting 2017-2020 die u als bijlage aantreft bevat op dit moment alleen het financiële gedeelte. De programmabegroting en de uitwerking als gevolg van het wijzigingen in het Besluit Begroten en Verantwoording moeten nog worden samengesteld. Zo spoedig mogelijk zal u het complete ontwerp van de meerjarenprogrammabegroting 2017-2021 worden toegezonden.

Besluitvormingstraject 1^e begrotingswijziging 2017 en Ontwerp Meerjarenprogrammabegroting 2018-2021

- Conform artikel 28 lid 1 van de Gemeenschappelijke Regeling Omgevingsdienst Regio Arnhem geschiedt de vaststelling van de begroting door het Algemeen Bestuur, zoals bedoeld in artikel 58, eerste lid, van de Wet niet eerder dan 8 weken nadat deze aan de raden en staten van de deelnemers is verzonden in het jaar voorafgaande aan dat waarvoor zij dient.
- Conform lid 5 van artikel 28 wordt de ontwerpbegroting door de deelnemers voor eenieder ter inzage gelegd en algemeen verkrijgbaar gesteld. Van de terinzagelegging en de verkrijgbaarstelling wordt openbaar kennis gegeven.
- Conform lid 6 van artikel 28 vergaderen Provinciale Staten en de gemeenteraden vergaderen niet eerder dan twee weken na de openbare kennisgeving over de ontwerpbegroting. Zij kunnen bij het Dagelijks Bestuur hun zienswijze over de ontwerpbegroting naar voren brengen. Het Dagelijks Bestuur voegt deze zienswijzen, voorzien van zijn reactie, toe aan de ontwerpbegroting zoals deze aan het Algemeen Bestuur wordt aangeboden. Wij verzoeken u uw zienswijzen uiterlijk 23 juni a.s. bij ons in te dienen.
- Vervolgens zal de ontwerp- meerjarenprogrammabegroting 2017-2020 op 6 juli voor vaststelling aan het Algemeen Bestuur worden aangeboden.
- Na de vaststelling van de begroting zendt het Algemeen Bestuur de begroting aan Provinciale Staten en de gemeenteraden, die ter zake bij de minister hun zienswijze naar voren kunnen brengen.
- Het Dagelijks Bestuur zendt de begroting binnen twee weken na de vaststelling, doch in ieder geval vóór 1 augustus van het jaar voorafgaande aan dat waarvoor de begroting dient, aan de minister.

Met vriendelijke groet,

Het dagelijks bestuur van de Omgevingsdienst regio Arnhem,

Namens deze:

De directeur van de Omgevingsdienst regio Arnhem,

Ing. J.B.H. Robben

Bijlagen: Jaarstukken 2016, 1^e begrotingswijziging 2017 en ontwerp MJPB 2018-2021

i.a.a. de griffiers van de deelnemende partners, de leden van het Algemeen Bestuur van de ODRA en de leden van het ambtelijk partneroverleg ODRA

Omgevingsdienst
Regio Arnhem

Jaarstukken 2016

Inhoudsopgave

1	Inleiding.....	3
2	Jaarverslag.....	7
2.1	Inleiding	7
2.2	Uitvoering programma's	7
2.2.1	Programma Omgevingsdienst algemeen	8
2.2.2	Programma vergunningverlening bouw	12
2.2.3	Programma vergunningverlening milieu	17
2.2.4	Programma handhaving milieu	22
2.2.5	Programma handhaving bouw, bodem en vuurwerk.....	27
2.2.6	Programma advies en overige taken.....	34
2.2.7	Totaal overzicht programma's 2016	40
2.3	Stelseltaken.....	41
2.4	Complexe handhaving ODRA.....	41
2.5	Evaluatie samenwerking Gelderse Omgevingsdiensten	41
3	Verplichte paragrafen	43
3.1	Inleiding	43
3.2	Weerstandsvermogen en risicobeheersing	43
3.2.1	Bepaling weerstandscapaciteit.....	43
3.2.2	Inventarisatie risico's	44
3.2.3	Weerstandsvermogen	45
3.2.4	Kengetallen	46
3.3	Onderhoud kapitaalgoederen	46
3.4	Financiering.....	46
3.5	Bedrijfsvoering	48
3.5.1	Dienstverleningsovereenkomsten.....	48
3.5.2	Rapporteren	49
3.5.3	Sociaal jaarverslag	49
3.5.4	ICT/Informatievoorziening/werkprocessen	49
3.6	Lokale heffingen	50
3.7	Verbonden partijen	50
3.8	Grondbeleid	50
4	Jaarrekening	51
4.1	Overzicht van Baten en Lasten naar categorie 2016	51
4.1.1	Toelichting op overzicht baten en lasten naar categorie 2016.....	53
4.2	Overzicht van baten en lasten 2016.....	60
4.2.1	Toelichting op overzicht van baten en lasten 2016	60
4.3	Saldo van de financieringsfunctie	60
4.4	Overzicht algemene dekkingsmiddelen	61
4.5	Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves.....	61
4.6	Overzicht incidentele baten en lasten per programma	62
4.6.1	Toelichting incidentele baten en lasten per programma	62
4.7	Vennootschapsbelasting	62

4.8	Wet normering bezoldiging topfunctionarissen en publiek en semipublieke sector	62
4.9	Balans per 31-12-2016	71
4.9.1	Toelichting op de balans	74
4.10	Schatkistbankieren	80
4.11	Verantwoording SISA "Subsidieregeling sanering verkeerslawaa.....	81
5	Ondertekening.....	82
6	Controleverklaring	83

1 Inleiding

Voor u ligt het jaarverslag 2016 van Omgevingsdienst Regio Arnhem.

In dit document leggen wij verantwoording af over:

- de bestede incidenteel beschikbare middelen en;
- de bestede structurele middelen voor de uitvoering van de ingebrachte taken.

Naast de toelichting op de jaarrekening treft u toelichtingen aan op de resultaten van de programma's. Ook het Sociaal Jaarverslag 2016 is integraal onderdeel van dit jaarverslag (bijlage 1). Omgevingsdienst Regio Arnhem blijft volop in beweging. Ook in 2016 volgden ontwikkelingen binnen en buiten ODRA zich in soms hoog tempo op. Graag nemen we u in de onderstaande inleiding en in de komende pagina's mee terug in 2016.

Productdienstencatalogus (PDC)

Omgevingsdienst Regio Arnhem heeft in 2015 een start gemaakt met de transitie van input- naar outputfinanciering. In 2016 heeft deze transitie een vervolg gekregen. De productdienstencatalogus 2016 is in juli 2016 vastgesteld door het Algemeen Bestuur. Deze catalogus bevat productkaarten die de partners van onze omgevingsdienst helderheid bieden, zowel op inhoud van de uitvoering van de taken als op kosten. Op basis van ervaringen heeft een doorontwikkeling van de productdienstencatalogus voor 2017 plaatsgevonden. De catalogus voor 2017 is in december 2016 door het Algemeen Bestuur vastgesteld. De kengetallen (productprijzen) zijn op basis van een steeds nauwkeuriger tijdschrijfmethode voor 2017 door het Algemeen Bestuur vastgesteld (als onderdeel van de productdienstencatalogus). De productdienstencatalogus van ODRA is een dynamisch document.

Outputfinanciering

Deze productdienstencatalogus is de basis voor de werkprogramma's 2017 die wij, samen met de regisseur van uw organisatie, in 2016 hebben opgesteld. Strikte toepassing van het systeem van outputfinanciering op basis van een productdienstencatalogus (PDC) betekent voor de partner dat hij betaalt voor het geleverde product. Deze prijzen/tarieven zijn in de PDC vastgelegd.

Het jaar 2017 is een proefjaar voor de outputfinanciering. ODRA rapporteert in 2017 zowel op basis van input (ingebrachte formatie) als op basis van output. Er zal echter op basis van input worden afgerekend.

Realisatie werkprogramma's

In 2016 zijn veel van de geplande onderdelen van de werkprogramma's van onze partners gerealiseerd. Voor de meeste partners geldt ook dat de raming van vraaggestuurde programma's in 2016 is behaald. Bij een aantal partners bleef de vraag, bijvoorbeeld om advies of vergunningen milieu, achter bij de raming. De bouwpartners van ODRA (Arnhem, Lingewaard, Renkum en de provincie Gelderland) hebben ervaren dat de aanvragen vergunningen bouw de raming in 2016 fors hebben overschreden. Om aan de toegenomen vraag te voldoen, is hiervoor naast de flexibele schil ook extra capaciteit ingezet.

Ontwikkeling ODRA

In de jaren 2014 en 2015 hebben de voorbereidingen en de implementatie van S4O (Suite for Omgevingsdiensten; zaakgericht systeem) veel inzet en aandacht van de organisatie gevraagd. In 2016 heeft ODRA dit project afgerond. Daarmee is een krachtig fundament voor het zaakgericht werken (volgens de Gelderse zaaktypencatalogus) en het werken met

uniforme processen gebouwd.

Medewerkers hebben het werken met S4O steeds meer onder de knie gekregen. Hieraan gerelateerd is er ook een flinke slag met betrekking tot het tijdschrijven gemaakt. De tijdschrijfgegevens zijn van groot belang bij het bepalen van betrouwbare productprijzen (kengetallen).

Gegevensbeheer

Goede, actuele en volledige inrichtingsgegevens zijn van groot belang voor de uitvoering van werk door ODRA. Ook in 2016 is hard gewerkt om de inrichtingenbestanden voor de partners van ODRA actueel en kwalitatief goed op orde te krijgen. De eisen van het project I-GO binnen de Gelderse Omgevingsdiensten zijn hierin leidend geweest. De meest actuele kernregistratiemilieuinrichtingen (KRMI) is, samen met de risico-analyse en de handhavingsstrategie, de basis voor het bepalen van het aantal integrale controles voor de werkprogramma's 2017 geweest. Ook in 2017 wordt verder gewerkt aan het actueel houden van de inrichtingenbestanden. Voor het project I-GO moeten van veel bedrijven nog aanvullende gegevens worden verzameld.

Kwaliteit

Het leveren van kwaliteit blijft een belangrijk thema voor ODRA. Omgevingsdiensten zijn immers vanuit de wens tot kwaliteitsverbetering (in combinatie met een efficiënte uitvoering van taken) tot stand gekomen. De KPMG Kwaliteitscriteria 2.1 zijn leidraad. ODRA heeft zich tot doel gesteld te voldoen aan de Kwaliteitscriteria 2.1 voor vergunningverlening, toezicht en handhaving. Daarom is ook in 2016 volop geïnvesteerd in het verhogen van het kennisniveau van onze medewerkers. Binnen het Gelders Stelsel zijn alle OD's geaudit op voldoen aan de kwaliteitscriteria. De resultaten van deze audit voor ODRA vindt u in de bijlage 2.1 en 2.2. Opleiden is een continu proces. Ook voor de komende jaren is een opleidingsplan opgesteld. Over de professionaliteit van onze organisatie en de ODRA-medewerkers leest u hierna onder "Professionaliteit en duurzame inzetbaarheid" meer.

Planning en control cyclus

In 2016 is ODRA gestart met het werken met een organisatiebrede planning & control-cyclus (P&C). De P&C cyclus 2017 voor het bestuurlijke traject is door het bestuur vastgesteld.

Professionaliteit en duurzame inzetbaarheid

Om de professionaliteit van organisatie en medewerkers verder te vergroten is ook in 2016 de HR jaarcyclus doorlopen. Deze cyclus houdt in dat iedere ODRA-medewerker een jaargesprek met zijn/haar leidinggevende heeft gehad. Daarbij zijn in een Individueel Werkplan (IWP) afspraken vastgelegd over de te leveren prestaties (kwantitatief en kwalitatief). Ook concrete bijdragen aan de ontwikkeling van de afdeling/organisatie en competentieontwikkeling komen aan bod. Daarnaast heeft iedere ODRA-medewerker door middel van een persoonlijk ontwikkelplan zijn/haar ambities in kaart gebracht. De beoordelingsgesprekken met medewerkers over 2016 vinden uiterlijk maart 2017 plaats.

Bij het professionaliseren van ODRA gelden de volgende uitgangspunten:

- ODRA is een permanent lerende organisatie;
- we leveren kwalitatief hoogwaardige producten en diensten;
- de medewerkers zijn taakvolwassen (dé professional);
- de medewerkers werken met plezier;
- de verantwoordelijkheid ligt laag in de organisatie;
- de klant staat centraal en;
- ODRA heeft meerwaarde voor de klant.

Duurzame inzetbaarheid is en blijft een belangrijk thema binnen ODRA.

U leest hierover meer in het Sociaal Jaarverslag 2016 van ODRA (bijlage 1).

Ziekteverzuim

In 2015 had ODRA een ziekteverzuimpercentage van 5,53%. Dat was primair het gevolg van enkele langdurige, niet bedrijfsgerelateerde ziektegevallen en ongevallen. In 2016 steeg het gemiddeld ziekteverzuim van 5,53% naar 6,07%.

ODRA-breed is de gemiddelde duur van het verzuim in 2016 ten opzichte van 2015 flink gestegen. De verzuimfrequentie daarentegen is flink gedaald. Vier medewerkers hebben een ernstige en langdurige ziekte. In 2016 kreeg de organisatie met twee sterfgevallen te maken.

ODRA heeft zich ervoor ingezet de gevolgen daarvan voor de bedrijfsvoering zo goed mogelijk op te vangen. Vanuit oogpunt van goed werkgeverschap is geïnvesteerd in adequate aandacht en begeleiding.

Organisatiewijziging

De komende Omgevingswet vraagt nog meer integraliteit in uitvoering van werkzaamheden. Samenwerking, flexibiliteit en wendbaarheid moeten optimaal zijn. In 2015 zijn daarom de voorbereidingen voor een wijziging van de organisatiestructuur gestart. Op 1 april 2016 is deze wijziging geëffectueerd. Vanaf die datum bestaat de organisatie uit 4 afdelingen en een (kleine) stafafdeling. Voor de afdelingshoofden betekende dit meer sparring partner zijn en minder 'op de inhoud' te opereren. Aan die verandering is op individueel niveau en met het MT gewerkt. De medewerkers van ODRA zijn snel gewend geraakt aan de nieuwe organisatie.

In 2016 heeft de organisatie van drie afdelingshoofden (vast en interim) afscheid genomen. Het MT bestond per 31 december 2016 uit 4 afdelingshoofden en de directeur (eveneens afdelingshoofd staf).

Omgevingswet

Naar verwachting treedt in 2019 de Omgevingswet in werking. De impact van de Omgevingswet voor gemeenten is groot. Van de gemeenten worden nieuwe, ingrijpende keuzes verwacht, zoals het maken van omgevingsplannen. De Omgevingswet heeft ook invloed op de werkprocessen en de producten van partners en ODRA. Daarom is in 2016 met de partners afgesproken om een platform te vormen. Zo kunnen we kennis met elkaar delen, elkaar versterken in het proces en uniforme werkafspraken maken.

Communicatie met partners

De regisseurs van de partners stellen het op prijs als zij tijdig worden geïnformeerd over ontwikkelingen binnen ODRA. Zowel in het partneroverleg als tijdens de gesprekken met onze accountmanagers hebben we in 2016 verder gewerkt aan een verbetering van de informatievoorziening. De ODRA-accountmanagers waren ook in 2016 het eerste aanspreekpunt voor partners om de resultaten, plannen, wederzijdse ambities en eventuele knelpunten te bespreken. ODRA kijkt positief terug op de constructieve partneroverleggen in 2016.

Tot slot

ODRA heeft in 2016 verder gebouwd aan de organisatie. De basis is op orde en voldoende krachtig om vol vertrouwen naar de toekomst te kijken. De komst van de Omgevingswet vraagt de nodige wendbaarheid, daadkracht en flexibiliteit van onze organisatie. Daarop is voorgesorteerd door per 1 april 2016 de nieuwe organisatiestructuur te implementeren.

De medewerkers hebben gewerkt aan hun deskundigheid door het volgen en succesvol afronden van opleidingen en trainingen. Daarmee is de robuustheid van ODRA in 2016 gegroeid.

De strategische inspanningsprojecten, voortvloeiend uit het strategisch plan 2016-2017, kregen in 2016 tijd en aandacht van de medewerkers. We hebben ervaren dat de hoeveelheid projecten, in combinatie met de reguliere werkzaamheden, veel werkdruk (beleving) veroorzaakte. Daarom hebben we voor 2017 meer focus aangebracht. Dit neemt niet weg dat ODRA een ambitieuze organisatie is en blijft. We willen graag vooruit, maar beseffen ook dat 'stilstaan en reflecteren' deel uitmaken van vooruitgang.

In 2016 hebben we tijd in het verbeteren van onze externe communicatie gestoken. Uniforme werkprocessen vragen om uniforme briefteksten. Teksten die voor een 'gemiddelde lezer' leesbaar en begrijpelijk zijn. Met het opstellen van deze teksten is in 2015 een start gemaakt. In 2016 is hieraan ODRA-breed verder gewerkt en heeft een gefaseerde uitrol plaatsgevonden. Correspondentie blijft ook in 2017 een aandachtspunt. In 2016 hebben we ook aan onze telefonische bereikbaarheid gewerkt. Verbeterplannen worden in 2017 uitgevoerd.

Vooruitblik

Het jaar 2017 kent een aantal belangrijke doelen. We werken verder aan de professionalisering van onze organisatie. Samenwerking, werkplezier en verbondenheid zijn daarbij van groot belang. Ook dit jaar zetten de ODRA-medewerkers hun deskundigheid en professionaliteit in om werkprogramma's te realiseren. Verder richten we onze pijlen op de projecten Omgevingswet, Energie en Asbest. Daarnaast zetten we in 2017 volop in op de verdere ontwikkeling van de werkprocessen, de P&C cyclus en informatiemanagement. De werving en selectie van de nieuwe directeur voor ODRA zal in 2017 ook de nodige aandacht en energie vragen.

Ben Robben, directeur Omgevingsdienst Regio Arnhem

2 Jaarverslag

2.1 Inleiding

In 2016 is, via de partnerrapportages, verantwoording afgelegd over de gerealiseerde productie en bestede uren binnen de werkprogramma's. In dit hoofdstuk zijn de resultaten en bestede uren over het jaar 2016 per programma in beeld gebracht en toegelicht.

De 6 programma's binnen de rapportage zijn:

- Omgevingsdienst algemeen
- Vergunningverlening milieu
- Vergunningverlening bouw
- Handhaving milieu
- Handhaving bouw, bodem en vuurwerk
- Advies en overige taken

Inputfinanciering

Ook in 2016 werkte ODRA op basis van inputfinanciering. Dit betekent dat het budget en de formatie zijn ingebracht, die op de begroting van 2012 van de partners, ten behoeve van de betreffende taken waren geraamd.

2.2 Uitvoering programma's

In deze onderdeel van het jaarverslag leest u welke resultaten Omgevingsdienst Regio Arnhem per programma heeft behaald. De cijfers betreffen de periode van januari tot en met december 2016.

Programmabegroting 2016

Op grond van de financiële verordening ODRA (art. 3, lid 1) begroot ODRA op producten ingedeeld naar programma's: 'de programmabegroting'. In 2016 waren dat 6 programma's.

Volgens de Planning & Control cyclus ODRA is de programmabegroting 2016 in het eerste kwartaal van 2015 opgesteld. Op basis van ervaringscijfers zijn de producten per programma begroot.

Werkprogramma's 2016

Op basis van de productendienstencatalogus 2016 zijn de werkprogramma's in overleg met de partners opgesteld. Uitgangspunten bij het programma handhaving milieu zijn de probleem- en risicoanalyse en de handhavingsstrategie die in 2015 zijn vastgesteld.

Voldoen aan BBV

Om te voldoen aan het Besluit Begroting en Verantwoording wordt in dit jaarverslag verantwoording afgelegd over de realisatie van de productie ten opzichte van zowel de programmabegroting 2016 als de werkprogramma's 2016.

2.2.1 Programma Omgevingsdienst algemeen

Het programma 'Omgevingsdienst algemeen' is nieuw in de werkprogramma's van 2016, die zijn samengesteld op basis van de productendienstencatalogus 2016. In dit programma worden onder meer abonnementen, helpdesk, gegevensbeheer, klachtbehandeling, beleids- en bestuursondersteuning, projectleiding en ook onze juridische dienstverlening verantwoord.

Wat hebben we bereikt in 2016?

Doelstellingen binnen het programma Omgevingsdienst algemeen:

	Doelstelling
Productie	We zetten ons in om het werkprogramma conform afspraak te realiseren.
Tijdigheid	We zorgen ervoor dat zaken binnen de daarvoor afgesproken termijnen worden afgehandeld.
Kwaliteit	We leveren kwaliteit en streven naar kwaliteitsverbetering.
Klanttevredenheid	We streven naar tevreden klanten.

Binnen programma 'Omgevingsdienst algemeen' is er sprake van een grote verscheidenheid aan producten, diensten en abonnementen. De realisatie van dit onderdeel van het werkprogramma conform afspraak is uiteraard het doel. Daarbij moet wel de kanttekening worden geplaatst dat veel producten sterk vraaggestuurd zijn. Met andere woorden: in de uitvoeringspraktijk kunnen zich op basis van de actuele vraag/behoefte (grote) verschillen voordoen ten opzichte van de planning/raming. Dit blijkt ook uit de outputcijfers voor 2016 (zie hierna). Voor veel producten is een hogere dan geraamde productie gerealiseerd. Voor wat betreft de doelstelling 'kwaliteit' is in 2016 verder gewerkt aan het voldoen aan de Kwaliteitscriteria 2.1. Ook is er geïnvesteerd in verdere stroomlijning van ODRA-werkprocessen, gericht op het verder verbeteren van effectiviteit en efficiency. In 2017 zal gestart worden met het uitvoeren van structureel klanttevredenheidsonderzoek.

Bij de bovenstaande doelstellingen zijn de volgende normen vastgesteld:

Product	Norm
Toezicht (tijdigheid)	Ten minste 80% van de klachten is binnen twee weken behandeld.

Deze norm is door ODRA gerealiseerd.

Wat hebben we gerealiseerd?

Output

	Aantal producten begroot	Aantal gerealiseerde producten
Programma 0, Omgevingsdienst (algemeen)		
A.02.1 WOB verzoek behandelen		12
A.05.2 Klacht behandelen	1.128	1.593
A.06.1 Bezwaar behandelen	44	51
A.06.2 Beroep behandelen	29	33
A.06.3 Zienswijze behandelen	189	147
A.06.4 Voorlopige voorziening	12	8
A.07.6 Beheer risicokaart		1
H.01.1 Handhavingsverzoek behandelen	47	76
H.01.2 Handhavingsbesluit nemen	194	147
H.01.3 Last onder bestuursdwang uitvoeren	20	1
H.01.4 Last onder dwangsom uitvoeren	37	58
Totaal	1.700	2.127

NB. In deze tabel is alleen het resultaat van geleverde producten (en dus niet het resultaat van verleende diensten en abonnementen) weergegeven.

Wat heeft het gekost?

	Jaarrekening 2015		Begroting 2016 primair	Begroting 2016 na 2e wijziging	Jaarrekening 2016	Vershil	
Lasten							
Algemeen uren x tarief directe kosten				2.495.886	3.974.691	-1478.805	nadelig
Totaal Lasten				2.495.886	3.974.691	-1478.805	nadelig
Baten							
Gemeente Arnhem				679.509	777.811	98.303	voordelig
Gemeente Doesburg				12.568	12.568		
Gemeente Duiven				30.108	30.108	1	voordelig
Gemeente Lingewaard				586.444	586.444		
Gemeente Overbetuwe				70.004	70.004		
Gemeente Renkum				391904	391904		
Gemeente Rheden				106.703	106.703		
Gemeente Rijnwaarden				58.804	58.804		
Gemeente Rozendaal				5.415	5.415		
Gemeente Westervoort				25.190	25.190		
Gemeente Zevenaar				40.124	40.124		
Provincie Gelderland				489.116	489.116		
Derden Bovenregionale Taken							
Derden Nijmegen							
Derden ISV-Arnhem							
Derden Externe Veiligheid							
Derden Overig					3.083	3.083	voordelig
Derden Projecten							
Derden meetdienst							
MRA							
Overige baten							
Provincie Gelderland programmakosten (Meetdienst)							
Gemeente Arnhem programmakosten (WABO)							
Gemeente Lingewaard programmakosten (WABO)							
Derden GUOV programmakosten							
Derden RVM K programmakosten (zie bijlage)							
Derden ORM programmakosten (zie bijlage)							
Gemeente Arnhem , bijdrage frictiekosten							
Baten Incidenteel programmakosten (zie bijlage)							
Totaal Baten				2.495.886	2.597.271	101.386	voordelig
Mutaties reserves							
Onttrekking reserves							
Toevoeging reserves							
Saldo					-1377.419	-1377.419	nadelig

Toelichting:

Bij het opstellen van de meerjarenprogrammabegroting 2016-2019 was er sprake van 5 programma's. In de loop van 2017 bleek dat het noodzakelijk was om een programma Algemeen toe te voegen. Deze is bij de 2^e begrotingswijziging 2016 aan de begroting toegevoegd. Uiteindelijk bleek dat er met name veel meer juridische uren aan dit programma

zijn toegerekend dan waarmee met het opstellen van de 2^e wijziging rekening mee was gehouden. Dit verklaart veelal de grote afwijkingen voor de lasten van "uren x tarief" op alle programma's.

De reguliere partnerbijdragen zijn gefactureerd. Daarnaast is aan gemeente Arnhem een aanvullende factuur gestuurd in verband met extra uren in relatie tot de ingebrachte bouwtaken. Daarnaast is er voor een bedrag van afgerond € 3.000 aan derden gefactureerd.

2.2.2 Programma vergunningverlening bouw

Voor de gemeenten Arnhem, Lingewaard, Renkum en provincie Gelderland verzorgt ODRA de meldingen en vergunningverlening die te maken hebben met bouwtaken. Daarbij geven we ook adviezen op het gebied van constructietechniek, de welstandstoets en monumentenzorg.

Bij planologische afwijkingen zoeken we afstemming met de partners. Voor gemeente Lingewaard behandelen we ook de bezwaar- en beroepsprocedures.

Ons uitgangspunt is dat we de burger en ondernemer professioneel en effectief willen ondersteunen bij de voorbereiding van zijn (bouw)plan ontwikkeling. Ter voorbereiding leveren we advies over de te zetten stappen. Vervolgens beoordelen we de aanvragen op juistheid en volledigheid. We zorgen ervoor dat deze aanvragen binnen de wettelijke termijnen afgehandeld zijn, meldingen beoordelen we op juistheid en volledigheid.

Wat hebben we bereikt in 2016?

Speerpunten binnen het programma vergunningverlening bouw zijn:

Product	Speerpunt
Vergunningverlening	De Omgevingsvergunning Bouw en alle daarmee samenhangende taken die door de partner aan ons zijn overgedragen, worden integraal behandeld en binnen de wettelijke termijnen voorzien van een besluit.
Ruimtelijke procedures	Procedures voor een planologische afwijking worden zo efficiënt mogelijk en afgestemd met de partner afgehandeld.
Meldingen	Meldingen worden binnen 2 weken afgehandeld.

Prestatie indicatoren

Bij de bovenstaande speerpunten zijn de volgende prestatie indicatoren vastgesteld:

Product	Prestatie indicator
Vergunningverlening WABO	Bij minimaal 90 % van alle vergunningen zijn er geen inhoudelijke gebreken aan beschikkingen bij bezwaar- en beroepsprocedures Alle vergunningen worden binnen de fatale termijnen afgehandeld.
Ruimtelijke procedures	Minimaal 80 % van de ruimtelijke procedures kent geen essentiële inhoudelijke gebreken.
Meldingen	Van de meldingen wordt minimaal 90% binnen 2 weken afgehandeld (excl. opschorting).

Prestatie indicatoren bereikt ja/nee?

Product	Gerealiseerd Ja/nee	Toelichting
Vergunningverlening Wabo	Ja (binnen bandbreedte)	De vergunningen zijn in het algemeen binnen de termijn afgehandeld.
Ruimtelijke procedures	Ja (binnen bandbreedte)	Hoewel ruimtelijke procedures veel tijd kosten zijn deze in het algemeen tot een goed einde gebracht.
Meldingen	Ja	De meldingen zijn over het algemeen binnen de daarvoor gestelde termijnen afgehandeld.

Wat hebben we er voor gedaan?

We voeren de vergunningverlening uit met goed opgeleide medewerkers. Hun deskundigheid is essentieel. De Kwaliteitscriteria 2.1 zijn geïmplementeerd binnen het programma. In 2016 werden de vereiste opleidingen en trainingen afgerond. Door voortdurende scholing zorgen we dat het kennisniveau blijft voldoen aan de nieuwe (voortschrijdende wettelijke) kwaliteitscriteria. Ook beschikken de medewerkers over de juiste competenties:

- resultaatgericht en kostenbewust;
- denken in kansen en oplossingen;
- lef tonen;
- proactief en naar buiten gericht;
- initiatiefrijk en;
- communicatief vaardig.

De competenties hebben we in 2016 verder ontwikkeld. We houden ze op het gewenste niveau door sturing, coaching en intervisie.

Output

	Aantal producten begroot	Aantal gerealiseerde producten
Programma 2 Vergunningverlening bouw		
A.03.5 Beleids- bestuursondersteuning bouw		
E.03.1 Advies verstrekken bouw	38	248
E.03.2 Advies verstrekken kabels en leidingen	25	
E.03.3 Advies verstrekken politiekeurmerk veilig wonen		1
E.03.4 Advies verstrekken subsidie monument	28	19
E.03.5 Advies verstrekken aanwijzen monument	37	
VB.01.1 Quick scan	10	4
VB.01.2 Vooroverleg	171	166
VB.02.1 Vergunningaanvraag regulier behandelen (klein)	628	751
VB.02.2 Vergunningaanvraag regulier behandelen (middel)	229	298
VB.02.3 Vergunningaanvraag regulier behandelen (groot)	90	15
VB.02.4 Vergunningaanvraag uitgebreid behandelen (middel)	21	40
VB.02.5 Vergunningaanvraag uitgebreid behandelen (groot)	26	7
VB.02.6 Vergunningaanvraag splitsing, onttrekking of leegstand	180	71
VB.02.7 Intrekken vergunning		4
VB.02.8 Ontheffingen en APV	10	11
VB.03.1 Melding behandelen sloop/asbest	585	850
VB.03.2 Gebruiksmelding	133	223
Totaal	2.211	2.708

NB. In deze tabel is alleen het resultaat van geleverde producten (en dus niet het resultaat van verleende diensten en abonnementen) weergegeven.

Wat heeft het gekost?

	Jaarrekening 2015		Begroting 2016 primaire	Begroting 2016 na 2e wijziging	Jaarrekening 2016	Vershil	
Lasten							
Vergunningverlening bouw	uren x tarief 2.816.362		2.633.600	1.956.411	2.397.247	-440.836	nadelig
directe kosten	797.069		945.000	173.000	128.143	44.857	voordelig
Totaal Lasten	3.613.431		3.578.600	2.129.411	2.525.389	-395.978	nadelig
Baten							
Gemeente Arnhem	1712.493		1813.800	1259.114	1471248	212.135	voordelig
Gemeente Doesburg				2.295	2.295		
Gemeente Duiven							
Gemeente Lingewaard	828.461		819.800	457.700	457.700		
Gemeente Overbetuwe					12.454	12.454	voordelig
Gemeente Renkum	62.520			237.303	237.303		
Gemeente Rheden					383	383	voordelig
Gemeente Rijnwaarden							
Gemeente Rozendaal							
Gemeente Westervoort	2.490						
Gemeente Zevenaar							
Provincie Gelderland	38.109				38.755	38.755	voordelig
Derden Bovenregionale Taken							
Derden Nijmegen							
Derden ISV-Arnhem							
Derden Externe Veiligheid							
Derden Overig	63.527				83.385	83.385	voordelig
Derden Projecten							
Derden meetdienst							
MRA							
Overige baten							
Provincie Gelderland programmakosten (Meetdienst)							
Gemeente Arnhem programmakosten (WABO)	682.493		802.000	50.000	35.390	-14.610	nadelig
Gemeente Lingewaard programmakosten (WABO)	114.576		143.000	123.000	92.753	-30.247	nadelig
Derden GUOV programmakosten							
Derden RVM K programmakosten (zie bijlage)							
Derden ORM programmakosten (zie bijlage)							
Gemeente Arnhem , bijdrage frictiekosten							
Baten Incidenteel programmakosten (zie bijlage)							
Totaal Baten	3.504.668		3.578.600	2.129.411	2.431.665	302.254	voordelig
Mutaties reserves							
Onttrekking reserves							
Toevoeging reserves							
Saldo	-108.763				-93.724	-93.724	nadelig

Toelichting:

De cijfers die in de kolom jaarrekening 2015 zijn opgenomen wijken vanwege een andere rubricering af zoals die in de jaarrekening 2015 zijn opgenomen. De reden hiervoor is om de inzichtelijkheid te verhogen. Het totaalsaldo van het programma wijkt echter niet af van het saldo dat in de jaarrekening 2015 is opgenomen.

Bij het opstellen van de meerjarenprogrammabegroting 2016-2019 was er sprake van 5 programma's. In de loop van 2017 bleek dat het noodzakelijk was om een programma Algemeen toe te voegen. Deze is bij de 2e begrotingswijziging 2016 aan de begroting toegevoegd. Uiteindelijk bleek dat er met name veel meer juridische uren aan dit programma zijn toegerekend dan waarmee tijdens het opstellen van de 2e wijziging rekening was gehouden. Dit verklaart veelal de grote afwijkingen voor de lasten van "uren x tarief" op alle programma's.

Door het aantrekken van de economie werden er in 2016 meer bouwaanvragen ingediend. Dat heeft geresulteerd in een hogere productie dan geraamd en een hoger aantal bestede uren voor met name gemeente Arnhem. De uren voor provincie Gelderland zijn gefactureerd op basis van nacalculatie en zijn niet in de begroting opgenomen. De hogere kosten zijn voor een groot deel gecompenseerd door hogere baten van gemeente Arnhem en provincie Gelderland. Daarnaast werden er in 2016 binnen dit programma bouw gerelateerde werkzaamheden voor andere omgevingsdiensten uitgevoerd.

Zowel de programmalasten als de programmabaten voor de gemeenten Arnhem en Lingewaard zijn lager dan begroot.

2.2.3 Programma vergunningverlening milieu

Voor alle aangesloten partners verzorgen we de vergunningverlening milieu. Vergunningaanvragen en meldingen beoordelen we op juistheid en volledigheid. We zorgen ervoor dat ze binnen de wettelijke termijnen worden afgehandeld.

Wabo-procedures behandelen we, zoveel mogelijk integraal. Daarbij is aansluiting op de 'loketten' van de partners.

Voor complexe milieuvergunningen en meldingen vragen we, in het kader van de afspraken binnen het Gelders Stelsel, advies aan Omgevingsdienst Regio Nijmegen. De coördinatie en proceduregang van deze zaken behandelen we intern. BRZO-inrichtingen worden volledig door Omgevingsdienst regio Nijmegen zelf afgehandeld.

Wat willen hebben we bereikt?

Speerpunten binnen het programma vergunningverlening milieu zijn:

Product	Speerpunt
Vergunningverlening	Vergunningaanvragen regulier worden binnen 4 weken beoordeeld op volledigheid. Uitgebreide procedures worden binnen 8 weken beoordeeld op volledigheid. De procedure wordt zoveel mogelijk binnen de wettelijke termijn (uitgebreid: binnen termijn van orde) afgehandeld.
Meldingen	Meldingen worden binnen vier weken beoordeeld op volledigheid. Na ontvangst van aanvulling streven wij naar een afhandeling binnen 8 weken.
Maatwerkvoorschriften	Na aanvraag voor maatwerk wordt deze binnen 8 weken opgesteld.

Prestatie indicatoren

Bij de bovenstaande speerpunten zijn de volgende prestatie indicatoren vastgesteld:

Product	Prestatie indicator
Vergunningverlening	Minimaal 80 % van de definitieve Wabo-beschikkingen is binnen de wettelijke termijn (termijn van orde) afgehandeld.
Meldingen	Minimaal 80 % van de meldingen is binnen 4 weken beoordeeld op volledigheid.
Juridisch	Minimaal 80 % van de bezwaar- en beroepsprocedures wordt binnen de wettelijke termijn afgehandeld.

Prestatie indicatoren bereikt ja/nee?

Product	Gerealiseerd Ja/nee	Toelichting
Vergunningverlening	Ja	Er is voldaan aan de streefwaarden.
Meldingen	Ja	Meldingen worden in het algemeen binnen vier weken beoordeeld op volledigheid.
Juridisch	Ja	

Wat hebben we er voor gedaan?

In 2016 hebben we de opleidingstrajecten om te voldoen aan de Kwaliteitscriteria 2.1 nagenoeg afgerond. Het is noodzaak de kwaliteit op peil te houden. Hiervoor heeft ODRA een verdeling van expertise-taken onder de verschillende vergunningverleners gemaakt. Hiermee waarborgen we tenminste het gewenste kwaliteitsniveau. Door het aannemen en opleiden van jonge(re) medewerkers waarborgen we het behoud van kennis.

Output

	Aantal producten begroot	Aantal gerealiseerde producten
Programma 1 Vergunningverlening milieu		
VM.01.1 Vooroverleg	36	20
VM.02.1 Vergunningaanvraag regulier behandelen	27	34
VM.02.2 Vergunningaanvraag uitgebreid behandelen	20	27
VM.02.3 Complexe milieuvergunningaanvraag behandelen	9	1
VM.02.4 Maatwerkvoorschriften regulier behandelen	32	27
VM.02.5 Maatwerkvoorschriften uitgebreid behandelen	16	10
VM.02.6 Intrekken vergunning	9	
VM.03.1 Melding behandelen (toestemming)	370	395
Totaal	519	514

NB. In deze tabel is alleen het resultaat van geleverde producten (en dus niet het resultaat van verleende diensten en abonnementen) weergegeven.

Wat heeft het gekost?

	Jaarrekening 2015		Begroting 2016 primair	Begroting 2016 na 2e wijziging	Jaarrekening 2016	Vershil	
Lasten							
Vergunningverlening milieu uren x tarief directe kosten	1651571		1386.400	980.960	1416.746	-435.787	nadelig
Totaal Lasten	1651571		1386.400	980.960	1416.746	-435.787	nadelig
Baten							
Gemeente Arnhem	310.980		414.100	236.309	236.309		
Gemeente Doesburg	26.320		17.200	16.983	20.946	3.963	voordelig
Gemeente Duiven	30.210		31800	29.376	29.376		
Gemeente Lingewaard	235.410		257.400	143.744	143.744		
Gemeente Overbetuwe	157.990		101400	111002	111002		
Gemeente Renkum	40.990		27.400	38.480	38.480		
Gemeente Rheden	95.510		93.200	68.085	68.085		
Gemeente Rijnwaarden	38.320		43.400	40.469	40.469		
Gemeente Rozendaal	769			1377	1377		
Gemeente Westervoort	5.810		13.800	9.792	9.792		
Gemeente Zevenaar	85.650		69.800	84.609	84.609		
Provincie Gelderland	278.250		316.900	200.736	200.736		
Derden Bovenregionale Taken							
Derden Nijmegen							
Derden ISV-Arnhem							
Derden Externe Veiligheid							
Derden Overig	8.897						
Derden Projecten							
Derden meetdienst							
MRA							
Overige baten							
Provincie Gelderland programmakosten (Meetdienst)							
Gemeente Arnhem programmakosten (WABO)							
Gemeente Lingewaard programmakosten (WABO)							
Derden GUOV programmakosten							
Derden RVM K programmakosten (zie bijlage)							
Derden ORM programmakosten (zie bijlage)							
Gemeente Arnhem , bijdrage frictiekosten							
Baten Incidenteel programmakosten (zie bijlage)							
Totaal Baten	1315.106		1386.400	980.960	984.922	3.963	voordelig
Mutaties reserves							
Onttrekking reserves					70.839	70.839	voordelig
Toevoeging reserves							
Saldo	-336.465				-360.985	-360.985	nadelig

Toelichting:

De cijfers die in de kolom jaarrekening 2015 zijn opgenomen wijken vanwege een andere rubricering af zoals die in de jaarrekening 2015 zijn opgenomen. De reden hiervoor is om de inzichtelijkheid te verhogen. Het totaalsaldo van het programma wijkt echter niet af van het saldo dat in de jaarrekening 2015 is opgenomen.

Bij het opstellen van de meerjarenprogrammabegroting 2016-2019 was er sprake van 5 programma's. In de loop van 2017 bleek dat het noodzakelijk was om een programma Algemeen toe te voegen. Deze is bij de 2e begrotingswijziging 2016 aan de begroting toegevoegd. Uiteindelijk bleek dat er met name veel meer juridische uren aan dit programma zijn toegerekend dan waarmee tijdens het opstellen van de 2e wijziging rekening was gehouden. Dit verklaart veelal de grote afwijkingen voor de lasten van "uren x tarief" op alle programma's.

Er zijn hogere lasten dan geraamd. Er zijn meer uren zijn gemaakt dan begroot (met name voor provincie Gelderland). Vanwege deze extra uren is een bedrag van afgerond € 71.000 aan de reserve Provincietaken onttrokken. Deze reserve was ten laste van het resultaat in 2013 ingesteld omdat een aantal taken in 2013 niet was uitgevoerd. In 2016 is een gedeelte van deze werkzaamheden alsnog uitgevoerd. Alle reguliere baten zijn gefactureerd. Daarnaast zijn er baten vanwege een extra opdracht van gemeente Doesburg op dit programma verantwoord.

2.2.4 Programma handhaving milieu

Voor al onze partners voeren we het milieutoezicht bij bedrijven uit en behandelen we eventuele klachten over bedrijven. Het toezichtprogramma, zoals opgenomen in de werkprogramma's, is leidend.

Onze inzet is erop gericht om het naleefgedrag van bedrijven te verbeteren. Daarmee zorgen we voor een verbetering van de veiligheid en leefbaarheid. We toetsen de wettelijke voorschriften, zijn oplossingsgericht en bij een overtreding volgen we de vastgestelde sanctiestrategie.

Naast werkzaamheden voor onze ODRA partners voeren we ook toezicht uit bij complexe bedrijven voor drie andere omgevingsdiensten (Omgevingsdienst Veluwe IJssel, Omgevingsdienst Noord-Veluwe en Omgevingsdienst De Vallei). We zijn gespecialiseerd in de uitvoering van toezicht bij complexe bedrijven binnen het Gelders Stelsel (zie paragraaf 2.4).

Wat hebben we bereikt?

Speerpunten binnen het programma handhaving milieu zijn:

Product	Speerpunt
Toezicht	De controles worden uitgevoerd in overeenstemming met het werkprogramma.
Toezicht	Aan bedrijven wordt tijdig en duidelijk kenbaar gemaakt wat het resultaat is van de controle.
Klachten	Klachten worden snel opgepakt en een klager wordt geïnformeerd over voortgang en afhandeling van de klacht.
Kwaliteit	Kwaliteits- en efficiëntieverbetering zijn een continu onderdeel van ons werkproces.

Prestatie indicatoren

Bij de bovenstaande speerpunten zijn de volgende prestatie indicatoren vastgesteld:

Product	Prestatie indicator
Toezicht	90-110% van het werkprogramma wordt uitgevoerd.
Toezicht	Bij 100% van de controles worden de resultaten aan het bedrijf kenbaar gemaakt.
Toezicht	De kwaliteit van het toezicht wordt verbeterd door ten minste 90% van de controles te voorzien van een bezoekverslag.
Klachten	Ten minste 80% van de klachten is binnen twee weken behandeld.

Product	Prestatie indicator	Gerealiseerd Ja/nee	Toelichting
Toezicht	90-110% uitgevoerd	Ja (zie outputtabel hierna)	-
Toezicht	100% terugkoppeling richting bedrijf	Ja	100%, geborgd in S40
Toezicht	Tenminste 90% bezoekverslagen	Ja	100%, geborgd in S40
Klachten	80% klachten < 2 weken behandeld	Nee	66% gerealiseerd als het gaat om schriftelijke afhandeling. Een veel hoger percentage (nagenoeg 100%) is gerealiseerd als het gaat om het bellen met de klager.

Wat hebben we er voor gedaan?

We voeren toezicht en handhaving uit met goed opgeleide medewerkers. Hun deskundigheid is essentieel. De Kwaliteitscriteria 2.1 zijn geïmplementeerd binnen het programma. In 2016 zijn de vereiste opleidingen en trainingen zo goed als afgerond. Door voortdurende scholing zorgen we dat het kennisniveau blijft voldoen aan de nieuwe (voortschrijdende wettelijke) kwaliteitscriteria.

Om efficiënter te kunnen gaan werken, werd onze werkwijze in 2016 zo veel mogelijk verder geüniformeerd. Niet alleen voor de uitvoering van toezicht maar ook voor de afhandeling van klachten en meldingen.

Output

	Aantal producten begroot	Aantal gerealiseerde producten
Programma 3 Handhaving milieu		
A.03.4 Lokaal handhavingsoverleg		
E.01.1 Rapport beoordelen milieu	63	21
E.04.1 Advies en informatie verstrekken milieuhandhaving		39
E.06.1 Ontwikkeling en afstemming LMA/afval		21
TM.01.1 Integrale controle categorie A1 en A2	134	9
TM.01.2 Integrale controle categorie B1 en B2	879	880
TM.01.3 Integrale controle categorie B3 t/m B6 en C1 t/m C3 (muv C3 agrarisch)	346	338
TM.01.4 Integrale controle categorie agrarisch C en D	37	39
TM.01.5 Integrale controle categorie C4 industrieel	49	78
TM.01.6 Integrale controle categorie C5/C6/D4/D5/D6	45	99
TM.02.1 Vervolgcontrole klein	2	10
TM.02.2 Vervolgcontrole middel	301	387
TM.02.3 Vervolgcontrole groot	48	68
TM.03.1 Aspectcontrole klein	388	136
TM.03.2 Aspectcontrole middel	147	149
TM.03.3 Aspectcontrole groot	3	39
TM.03.4 Aspectcontrole nav klacht	145	152
TM.04.1 Melden en registreren		19
TM.04.2 Meten en registreren		1
TM.04.3 Diepgaand administratief toezicht		1
TM.05.1 Beoordelen rapportageverplichting		414
TM.05.2 Beoordelen rapportageverplichting E-PRTR	37	58
Totaal	2.624	2.958

NB. In deze tabel is alleen het resultaat van geleverde producten (en dus niet het resultaat van verleende diensten en abonnementen) weergegeven.

Wat heeft het gekost?

	Jaarrekening 2015		Begroting 2016 primair	Begroting 2016 na 2e wijziging	Jaarrekening 2016	Vershil	
Lasten							
Handhaving milieu uren x tarief directe kosten	3.207.325		3.908.600	2.592.682	2.059.956	532.726	voordelig
Totaal Lasten	3.207.325		3.908.600	2.592.682	2.059.956	532.726	voordelig
Baten							
Gemeente Arnhem	936.420		955.300	612.153	612.153		
Gemeente Doesburg	31.790		41.000	28.152	28.152		
Gemeente Duiven	111.590		105.500	55.692	55.692		
Gemeente Lingewaard	505.670		534.200	391.221	391.221		
Gemeente Overbetuwe	289.550		361.700	255.204	258.501	3.297	voordelig
Gemeente Renkum	264.100		163.800	152.006	152.006		
Gemeente Rheden	311.130		342.700	249.849	251.073	1.224	voordelig
Gemeente Rijnwaarden	127.620		122.100	81.090	81.090		
Gemeente Rozendaal	5.166			4.896	4.896		
Gemeente Westervoort	52.240		47.700	21.879	21.879		
Gemeente Zevenaar	151.160		163.900	112.455	112.455		
Provincie Gelderland	551.240		742.300	205.785	244.767	38.982	voordelig
Derden Bovenregionale Taken	598.753		260.800	354.700	664.683	309.983	voordelig
Derden Nijmegen							
Derden ISV-Arnhem							
Derden Externe Veiligheid							
Derden Overig	160.302		67.600	67.600	54.450	-13.150	nadelig
Derden Projecten							
Derden meetdienst							
MRA							
Overige baten							
Provincie Gelderland programmakosten (Meetdienst)							
Gemeente Arnhem programmakosten (WABO)							
Gemeente Lingewaard programmakosten (WABO)							
Derden GUOV programmakosten							
Derden RVM K programmakosten (zie bijlage)							
Derden ORM programmakosten (zie bijlage)							
Gemeente Arnhem , bijdrage frictiekosten							
Baten Incidenteel programmakosten (zie bijlage)							
Totaal Baten	4.096.731		3.908.600	2.592.682	2.933.018	340.336	voordelig
Mutaties reserves							
Onttrekking reserves							
Toevoeging reserves							
Saldo	889.406				873.062	873.062	voordelig

Toelichting:

De cijfers die in de kolom jaarrekening 2015 zijn opgenomen wijken vanwege een andere rubricering af zoals die in de jaarrekening 2015 zijn opgenomen. De reden hiervoor is om de inzichtelijkheid te verhogen. Het totaalsaldo van het programma wijkt echter niet af van het saldo dat in de jaarrekening 2015 is opgenomen.

Bij het opstellen van de meerjarenprogrammabegroting 2016-2019 was er sprake van 5 programma's. In de loop van 2017 bleek dat het noodzakelijk was om een programma Algemeen toe te voegen. Deze is bij de 2e begrotingswijziging 2016 aan de begroting toegevoegd. Uiteindelijk bleek dat er met name veel meer juridische uren aan dit programma zijn toegerekend dan waarmee tijdens het opstellen van de 2e wijziging rekening was gehouden. Dit verklaart veelal de grote afwijkingen voor de lasten van "uren x tarief" op alle programma's.

Er zijn lagere lasten omdat er minder uren op dit programma zijn verantwoord dan begroot. Hogere baten voor een bedrag van afgerond € 340.000 vanwege een extra bijdrage (€ 310.000) in het kader van VVGB. Daarnaast zijn er aanvullende opdrachten door partners voor een bedrag van € 30.000 verstrekt.

2.2.5 Programma handhaving bouw, bodem en vuurwerk

We verzorgen het toezicht en de handhaving bouw voor de volgende partners: provincie Gelderland en de gemeenten Arnhem, Lingewaard en Renkum. Daarmee zien we erop toe dat er veilig wordt gebouwd. Ook zien we erop toe dat bestaande panden veilig blijven en gebruikt worden volgens het bestemmingsplan. We houden toezicht op kamerverhuur, maar ook op de bescherming van monumenten. We zorgen ervoor dat bij sloop geen onnodige verspreiding van stof, geluid of asbest plaatsvindt.

Voor bodem zien we toe op het beschermen en zo nodig herstellen van de bodemkwaliteit. We controleren welke kwaliteit grond wordt gebruikt. Door de sanering van de bodem te begeleiden en te toetsen, dragen we bij aan een schone bodem in heel Gelderland. Bij bouw- en milieuactiviteiten beoordelen we vooraf de onderzoeken die de initiatiefnemers aanleveren. We merken steeds meer dat partners onze deskundigheid vragen dan een aantal jaren geleden.

We verlenen ontbrandingstoestemmingen voor vuurwerkevenementen in heel Gelderland. Deze vergunningaanvragen handelen we binnen de gestelde termijnen af. We zien ook toe op een juiste uitvoering van vergunde en gemelde vuurwerkevenementen. Hierbij bewaken we dat de exploitanten de veiligheidsafstanden in acht nemen en geen onnodige hinder voor omgeving en flora en fauna veroorzaken.

Wat hebben we bereikt?

Speerpunten binnen het programma handhaving bouw, bodem en vuurwerk zijn:

Product	Speerpunt
Toezicht asbest	We zien toe op uitvoering conform de regels. De basis is een goed inventarisatierapport zodat risico's voor verspreiding van losse vezels minimaal is. Bij overtreding treden we bestuursrechtelijk en zo nodig strafrechtelijk op, waarbij we nauw samenwerken met de inspectie sociale zaken en werkgelegenheid.
Toezicht Besluit bodemkwaliteit	We toetsen alle ingekomen meldingen waarbij grond wordt toegepast binnen de termijn. Op onduidelijke of incomplete meldingen zien we extra scherp toe. We letten ook op niet gemelde grondwerken, omdat juist daar grotere risico's zijn op toepassing van niet geschikte grond.
Toezicht bodemsanering	We houden toezicht op doelmatige en kosteneffectieve uitvoering van bodemsaneringen, volgens wettelijke eisen.
Uitvoeren controles Wabo bouw, bestaande voorraad en bestemmingsplan	We zien toe op bouwen en gebruik conform woningwet/bouwbesluit. Kleine werken bezoeken we tijdens de afronding. Grote werken bezoeken we meerdere malen.
Handhaving BAG	We inspecteren en rapporteren bestaande panden op voldoen aan BAG-eisen. Ook geven we een advies voor het toekennen van huisnummers.

Prestatie indicatoren

Bij de bovenstaande speerpunten zijn de volgende prestatie indicatoren vastgesteld:

Product	Prestatie indicator
Toezicht asbest	Minimaal 1 controle per locatie.
Toezicht Besluit bodemkwaliteit	Het uitvoeren van milieutoezicht bij activiteiten die vallen onder het Besluit bodemkwaliteit en milieutoezicht bij bodemsanering. We toetsen alle meldingen administratief en controleren ten minste 80 % van de werken in het veld.
Toezicht bodemsanering	We controleren minimaal 70 % van de Wbb saneringsgevallen. Elke saneringslocatie die we bezoeken controleren we minimaal 1 maal. Daarnaast beoordelen we 100 % van de ingediende evaluatieverslagen.
Uitvoeren controles Wabo bouw, bestaande voorraad en bestemmingsplan	Elke vergunning controleren we minimaal 2 maal. De vergunningvrije werken controleren we in 70 % van de gevallen.
Toezicht vuurwerk	We controleren tweederde van alle evenementenlocaties.

Product	Prestatie indicator	Gerealiseerd	Toelichting
Toezicht asbest	Minimaal 1 controle per locatie	Ja	De locaties die we controleren op basis van prioritering (dus de risicovolle saneringen) bezoeken we minimaal 1 maal.
Toezicht Besluit bodemkwaliteit	We toetsen 100 % van de meldingen administratief. 80% van alle werken wordt vervolgens in het veld gecontroleerd.	Ja/Nee	Alle ingediende meldingen zijn getoetst en administratief afgehandeld. Door capaciteitstekort heeft toezicht in het veld echter in een minimale variant plaats gevonden.
Toezicht bodemsanering	70% van alle gevallen is tenminste 1 maal gecontroleerd. 100% van de ingediende evaluatieverslagen (prov) is getoetst.	Nee Ja	Door capaciteitstekort is gemiddeld 53% gerealiseerd. Alle ingediende evaluaties zijn getoetst.
Controles Bouw	Elke vergunning controleren we tenminste 1 maal.	Deels	Vanwege druk op de capaciteit en een bezuinigingsmaatregel hebben wij een achterstand opgelopen.
Toezicht vuurwerk	60% van alle locaties gecontroleerd.	Ja	Controles voeren wij uit volgens de criteria uit het provinciale toezichtsplan vuurwerk 2007. Het criterium voor minimaal te controleren locaties is 60%. Het gerealiseerde percentage is 65,1%.

Wat hebben we er voor gedaan?

Vuurwerk: voorop staat een veilig gebruik van vuurwerk. Zowel rond de jaarwisseling als bij evenementen door het jaar heen. Kern is een veilig gebruik van professioneel vuurwerk door de bezigers en bescherming van toeschouwers.

Bodem: bodemverontreinigingen (percelen) betekenen mogelijk een risico voor de gebruiker. Voorkomen van contact met de verontreiniging is daarom speerpunt. Zowel bij verontreiniging in de bodem als bij het ontgraven en toepassen van grond in werken. Daartoe houden we toezicht op bodemsaneringen en op werken met grond. Bodem kent ook het risico van niet-ontplofte munitie (CE/OCE). De daarmee verbonden risico's noodzaken in de regio Arnhem tot voorzichtigheid bij graafwerkzaamheden.

Archeologie: in de bodem bevindt zich ook nog steeds een belangrijk deel van ons erfgoed. We verzekeren ons van een degelijke toets vooraf op plaatsen die een hoge archeologische verwachting kennen.

Output

	Aantal producten begroot	Aantal gerealiseerde producten
Programma 4 Handhaving bouw bodem vuurwerk		
E.02.1 Advies verstrekken bodem	509	220
E.02.2 Rapport beoordelen archeologie	180	20
E.16.2 Advies verstrekken vuurwerk	5	1
TB.01.1 Controle bouw (klein)	1487	1076
TB.01.2 Controle bouw (gemiddeld)	805	1217
TB.01.3 Controle bouw (groot)	570	285
TB.01.4 Controle kamerverhuur	58	77
TB.02.1 Controle uitvoeren evenement	3	1
TB.03.1 Beoordelen rapportageverplichting		1243
TG.01.1 Melding behandelen bodemsanering		976
TG.01.2 Melding behandelen toepassen grond	293	278
TG.01.3 Beoordelen rapportageverplichting		4
TG.02.1 Controle uitvoeren bodemsanering	470	234
TG.02.2 Controle uitvoeren toepassen grond	50	26
TG.02.3 Controle uitvoeren puinbrekers	26	6
TV.01.1 Controle uitvoeren vuurwerk	220	96
TV.01.2 Beoordelen rapportageverplichting		39
VG.01.1 Beoordelen saneringsevaluatie	290	368
VV.01.1 Behandelen aanvraag ontbrandingstoestemming	83	51
VV.02.1 Melding behandelen vuurwerk	120	110
Totaal	5.169	6.328

NB. In deze tabel is alleen het resultaat van geleverde producten (en dus niet het resultaat van verleende diensten en abonnementen) weergegeven.

Toelichting belangrijkste afwijkingen

TG.01.1 Melding behandelen bodemsanering: dit product is zowel bij de provincie als bij Arnhem niet opgenomen geweest in de werkprogramma's van 2016. Het is echter een vast onderdeel is van het werkproces. De uren zijn echter (grotendeels) begroot onder het product Controle uitvoeren bodemsanering (TG.02.1).

TG.02.1 Controle uitvoeren bodemsanering: vanwege capaciteitstekort bleef realisatie achter op begroot.

TG.02.2 Controle toepassen grond: vanwege capaciteitstekort bleef realisatie achter op begroot.

VG.01.1 Beoordeling saneringsevaluatie: dit product is vraaggestuurd. Wettelijk moet 100% behandeld worden waarop een besluit wordt genomen.

Wat heeft het gekost?

	Jaarrekening 2015		Begroting 2016 primaire	Begroting 2016 na 2e wijziging	Jaarrekening 2016	Vershil	
Lasten							
Handhaving bouw, bodem en vuurwerk	uren x tarief directe kosten 3.056.491		2.833.600	2.944.707,00	2.528.170	416.537	voordelig
Totaal Lasten	3.056.491		2.833.600	2.944.707	2.528.170	416.537	voordelig
Baten							
Gemeente Arnhem	1370.537		1344.100	1206.558	1099.152	-107.406	nadelig
Gemeente Doesburg	6.440		6.300	4.973	4.973		
Gemeente Duiven	8.350		7.300	16.677	16.677		
Gemeente Lingewaard	590.160		584.500	468.333	468.333		
Gemeente Overbetuwe	68.390		66.900	63.036	63.036		
Gemeente Renkum	16.103		7.300	240.363	240.363		
Gemeente Rheden	61.660		42.300	44.523	44.523		
Gemeente Rijnwaarden	25.640		28.300	14.459	14.459		
Gemeente Rozendaal				612	612		
Gemeente Westervoort	5.860		5.000	6.579	6.579		
Gemeente Zevenaar	34.710		44.700	46.665	46.665		
Provincie Gelderland	799.910		696.900	797.130	797.130		
Derden Bovenregionale Taken							
Derden Nijmegen				34.800		-34.800	nadelig
Derden ISV-Arnhem							
Derden Externe Veiligheid							
Derden Overig							
Derden Projecten							
Derden meetdienst							
MRA							
Overige baten							
Provincie Gelderland programmakosten (Meetdienst)							
Gemeente Arnhem programmakosten (WABO)							
Gemeente Lingewaard programmakosten (WABO)							
Derden GUOV programmakosten							
Derden RVM K programmakosten (zie bijlage)							
Derden ORM programmakosten (zie bijlage)							
Gemeente Arnhem , bijdrage frictiekosten							
Baten Incidenteel programmakosten (zie bijlage)							
Totaal Baten	2.987.760		2.833.600	2.944.707	2.802.501	-142.206	nadelig
Mutaties reserves							
Onttrekking reserves							
Toevoeging reserves							
Saldo	-68.732				274.331	274.331	voordelig

Toelichting:

De cijfers die in de kolom jaarrekening 2015 zijn opgenomen wijken vanwege een andere rubricering af zoals die in de jaarrekening 2015 zijn opgenomen. De reden hiervoor is om de inzichtelijkheid te verhogen. Het totaalsaldo van het programma wijkt echter niet af van het saldo dat in de jaarrekening 2015 is opgenomen.

Bij het opstellen van de meerjarenprogrammabegroting 2016-2019 was er sprake van 5 programma's. In de loop van 2017 bleek dat het noodzakelijk was om een programma Algemeen toe te voegen. Deze is bij de 2e begrotingswijziging 2016 aan de begroting toegevoegd. Uiteindelijk bleek dat er met name veel meer juridische uren aan dit programma zijn toegerekend dan waarmee tijdens het opstellen van de 2e wijziging rekening was gehouden. Dit verklaart veelal de grote afwijkingen voor de lasten van "uren x tarief" op alle programma's.

Er is een voordelig resultaat op uren x tarief omdat er minder uren zijn besteed dan begroot. Daartegenover staan lagere opbrengsten voor een bedrag van afgerond € 107.000 van gemeente Arnhem omdat er in 2016 minder handhavingsuren dan begroot zijn gemaakt in het kader van bouwtaken. Ook is een bedrag van afgerond € 35.000 niet aan gemeente Nijmegen gefactureerd omdat de overdracht van de betreffende taak pas eind 2016 concreet is gemaakt. De betreffende werkzaamheden zijn in 2016 ook niet uitgevoerd.

2.2.6 Programma advies en overige taken

We voeren op contractbasis diverse specifieke (advies)werkzaamheden uit op het gebied van o.a.:

- geluid: sanering (spoor)weglawaai, laag frequent geluid, trillinghinder, zonebeheer industrieterreinen, industrielawaai, besluiten hogere grenswaarden;
- externe veiligheid;
- (uitvoerings)beleid;
- programmering en verslaglegging;
- milieuadvisering i.r.t. ruimtelijke ordening en
- duurzaam bouwen.

Verder beschikt ODRA overeen geaccrediteerd Bureau Milieumetingen. Dit bureau voert metingen uit op het gebied van emissie, immissie en geluid, brengt over de uitkomsten (afhandelings)advies uit en verzorgt monsternemingen. In 2016 is ook gestart met uitvoering van lichthindermetingen en advisering over de uitkomsten. Ook worden werkzaamheden uitgevoerd voor de andere omgevingsdiensten in Gelderland, bijvoorbeeld emissiemetingen bij VVGB-inrichtingen. Op basis van specifiek verstrekte opdrachten worden incidenteel ook werkzaamheden voor omgevingsdiensten buiten Gelderland uitgevoerd.

Werkzaamheden op het gebied van externe veiligheid (GUOV) worden voor alle partners verricht.

Wat hebben we bereikt?

Er wordt onderscheid gemaakt tussen speerpunten die voor alle partners gelden en speerpunten die specifiek tussen één partner en ODRA zijn geformuleerd. Met name partner provincie Gelderland heeft specifieke speerpunten en daaraan gekoppelde prestatie-indicatoren ingebracht.

Speerpunten algemeen

Speerpunten binnen het programma advies en overige taken zijn:

Product	Speerpunt
Adviezen	Adviezen worden tijdig verstrekt, dus rekening houdend met wettelijke termijnen en/of gemaakte afspraken partner - ODRA.
Adviezen	Adviezen voldoen aan de daaraan te stellen wettelijke kwaliteitseisen en/of aan tussen partner en ODRA vastgelegde kwaliteitseisen.
Projecten	Projecten worden uitgevoerd conform vooraf tussen partner en ODRA vastgelegde projectcondities en resultaatbeschrijvingen.

Toelichting speerpunten algemeen:

De tijdigheid van advisering is in 2016 ten opzichte van 2015 verbeterd. Vacatures, ziekteverzuim en een hogere dan geraamde vraag naar bepaalde advisering (bijvoorbeeld geluidadvies) hebben in 2016 wel incidenteel tot termijnoverschrijdingen geleid. Voor bepaalde specialismen is binnen ODRA maar een beperkt aantal deskundigen beschikbaar. Dat kan continuïteitsproblemen veroorzaken.

ODRA heeft in 2016 gewerkt aan het opleiden van medewerkers om te kunnen voldoen aan de Kwaliteitscriteria 2.1. Verder is ook op het gebied van advisering gewerkt aan het verbeteren van werkprocessen.

In 2016 uitgevoerde projecten hebben specifiek betrekking op saneringsprojecten spoor- en wegverkeerslawaaï. Projecten zijn uitgevoerd voor gemeenten Arnhem en Renkum. Verder is een aantal projecten uitgevoerd (en nog in uitvoering) in opdracht van Omgevingsdienst Veluwe IJssel (OVIJ). Bij deze projecten worden de werkzaamheden gesubsidieerd door Bureau Sanering Verkeerslawaaï.

Speerpunten partner provincie Gelderland

Voor partner provincie Gelderland zijn de volgende speerpunten en daaraan gekoppelde prestatie-indicatoren vastgelegd:

Product	Speerpunt
<i>Operationeel beleid</i>	
Jaarverslag 2015	Het opstellen van het Jaarverslag Handhaving is een verplichting in het kader van de BOR. Onderdeel van het Jaarverslag is het overzicht van bedrijven waarover meer dan 20 klachten zijn binnengekomen.
Werkplan 2016	Het opstellen van een Werkplan voor handhaving is een verplichting in het kader van de BOR. Voor de provincie en de Gelderse Omgevingsdiensten is het van belang scherp te hebben wat de prioriteiten en werkzaamheden voor 2016 zijn.
Naleefgedrag	KPI naleefgedrag monitoren.
Kwaliteitscriteria	Voldoen aan de kwaliteitscriteria.
<i>Milieumetingen</i>	
Emissiemetingen	Uitvoering regulier meetprogramma 2016. Uitvoering project Stookinstallaties. Uitvoering project 4 ^e tranche Activiteitenbesluit.
Geluidmetingen	Uitvoering regulier meetprogramma en metingen in klachtsituaties.
Advisering	Ondersteuning vergunningverlening en toezicht/handhaving.
Luchtkwaliteitsmetingen	Metingen langs wegen van fijn stof, zwarte rook en NO ₂ .
Monsternemingen	Reguliere monsternemingen indirecte lozingen o.b.v. regulier meetprogramma provincie Gelderland / project indirecte lozingen.

Prestatie indicatoren

Bij de bovenstaande speerpunten zijn de volgende prestatie indicatoren voor milieumetingen vastgesteld:

Product	Gerealiseerd Ja/nee	Toelichting
90 % van uitgevoerde milieumetingen vindt plaats conform de van toepassing zijnde werkvoorschriften	Ja	Score 100%. KPI is gerealiseerd.
90 % van de concept-rapporten milieumetingen is binnen een termijn van twee weken na binnenkomst van de analyseresultaten beschikbaar	Nee	Score 74%. KPI is niet gerealiseerd. Een KPI van 90% is niet realistisch. Door de voortgang in de uitvoering van metingen staat deze KPI altijd onder druk en is een score van 90% niet haalbaar.
90% van het jaarplan milieumetingen wordt uitgevoerd	Nee	Score 75%. KPI is niet gerealiseerd. Mede als gevolg van een vacature die per 1 juni 2016 pas is ingevuld en de uren die ingezet zijn op het project Natuurbeschermingswet en het project Enose.
90% van de definitieve rapporten milieumetingen wordt binnen een termijn van drie weken na verschijnen door handhaving verzonden aan de inrichtinghouder	Nee	Bureau Milieumetingen heeft in aanvraag en afhandeling aan opdrachtgevers opgenomen om het bureau binnen 3 weken na verschijning rapport een afschrift te sturen. Bij circa de helft van de rapporten verstuurd door handhaving ontvangen we een kopie van de brief. Daarmee is niet te bepalen, of aan de KPI is voldaan.

Wat hebben we er voor gedaan?

We hebben de werkzaamheden die vallen binnen het programma advies en overige taken uit met goed opgeleide en gedreven medewerkers uitgevoerd. De Kwaliteitscriteria 2.1 zijn daar waar relevant (o.a. externe veiligheid, geluid, lucht) geïmplementeerd binnen het programma. In 2016 zijn de in dat verband vereiste opleidingen en trainingen goeddeels afgerond. Daar waar de Kwaliteitscriteria 2.1. voor bepaalde advies- en overige taken niet van toepassing zijn streeft ODRA eveneens naar hoge kwaliteit van dienstverlening op basis van duurzame inzetbaarheid van medewerkers.

Output

	Aantal producten begroot	Aantal gerealiseerde producten
Programma 5 Advies		
E.07.2 Advies verstrekken geluid		33
E.08.1 Controle meting geluid	14	14
E.08.2 Onderzoek LFG en trillingen	2	17
E.08.3 Referentie meting geluid	10	1
E.09.1 Advies verstrekken lichthinder		2
E.10.3 Rapport beoordelen lucht complex	28	30
E.10.4 Rapport beoordelen lucht eenvoudig	73	51
E.11.1 Monsterneming afvalwater	12	7
E.12.1 Onderzoek en advies lucht klein		7
E.12.2 Onderzoek en advies lucht middel	44	20
E.12.3 Onderzoek en advies lucht groot		6
E.12.4 Onderzoek en advies meten en registreren	19	12
E.12.5 Luchtkwaliteitsmeting langs wegen		3
E.13.3 Advies verstrekken subsidie woningisolatie		74
E.14.2 Advies verstrekken omgevingsveiligheid		66
E.15.1 Advies verstrekken milieuzonering		128
Totaal	202	471

NB. In deze tabel is alleen het resultaat van geleverde producten (en dus niet het resultaat van verleende diensten en abonnementen) weergegeven.

De hiervoor gepresenteerde cijfers zijn voor wat betreft de levering door Bureau Milieumetingen beïnvloed door een vacature binnen dat team en uitvoering van omvangrijke werkzaamheden voor projecten in opdracht van provincie Gelderland. Verder is gegeven dat de levering van een aantal producten (sterk) vraaggestuurd is. In de praktijk kan hierdoor de realisatie afwijken van hetgeen geraamd is (bijvoorbeeld product referentie meting geluid, advies verstrekken geluid).

Wat heeft het gekost?

	Jaarrekening 2015		Begroting 2016 primair	Begroting 2016 na 2e wijziging	Jaarrekening 2016	Vershil	
Lasten							
Advies en overige taken	uren x tarief 1761476		1307.800	1467.056	1217.965	249.090	voordelig
directe kosten	770.413		257.500	343.800	566.188	-222.388	nadelig
Totaal Lasten	2.531.890		1565.300	1810.856	1784.153	26.702	voordelig
Baten							
Gemeente Arnhem	232.340		152.600	152.159	152.159		
Gemeente Doesburg	1850		2.000	1530	1530		
Gemeente Duiven	-6.650		-1000	1148	1148		
Gemeente Lingewaard	152.100		116.100	93.560	93.560		
Gemeente Overbetuwe	11270		-3.200	5.355	5.883	528	voordelig
Gemeente Renkum	14.960		-1100	25.245	25.245		
Gemeente Rheden	13.000		3.200	12.240	12.240		
Gemeente Rijnwaarden	11520		8.900	7.880	7.880		
Gemeente Rozendaal	586						
Gemeente Westervoort				3.060	3.060		
Gemeente Zevenaar	13.580		6.600	1148	1148		
Provincie Gelderland	656.670		671.000	590.733	615.596	24.863	voordelig
Derden Bovenregionale Taken							
Derden Nijmegen							
Derden ISV-Arnhem	138.040						
Derden Externe Veiligheid	134.557			121.400	134.564	13.164	voordelig
Derden Overig	30.445		140.400	232.600	84.039	-148.561	nadelig
Derden Projecten	503.433				224.320	224.320	voordelig
Derden meetdienst	13.346						
MRA			98.200				
Overige baten	125.780		114.100	114.000	283.582	169.582	voordelig
Provincie Gelderland programmakosten (Meetdienst)	206.000		206.000	206.000	301.679	95.679	voordelig
Gemeente Arnhem programmakosten (WABO)							
Gemeente Lingewaard programmakosten (WABO)							
Derden GUOV programmakosten				15.000		-15.000	nadelig
Derden RVMK programmakosten (zie bijlage)				105.000	140.441	35.441	voordelig
Derden ORM programmakosten (zie bijlage)				71.300	24.050	-47.251	nadelig
Gemeente Arnhem , bijdrage frictiekosten							
Baten Incidenteel programmakosten (zie bijlage)	247.200		51500	51500	51500		
Totaal Baten	2.500.027		1565.300	1810.856	2.163.620	352.765	voordelig
Mutaties reserves							
Onttrekking reserves	175.614				365.524	365.524	voordelig
Toevoeging reserves							
Saldo	143.751				744.991	744.991	voordelig

Toelichting:

De cijfers die in de kolom jaarrekening 2015 zijn opgenomen wijken vanwege een andere rubricering af zoals die in de jaarrekening 2015 zijn opgenomen. De reden hiervoor is om de inzichtelijkheid te verhogen. Het totaalsaldo van het programma wijkt echter niet af van het saldo dat in de jaarrekening 2015 is opgenomen.

Bij het opstellen van de meerjarenprogrammabegroting 2016-2019 was er sprake van 5 programma's. In de loop van 2017 bleek dat het noodzakelijk was om een programma Algemeen toe te voegen. Deze is bij de 2e begrotingswijziging 2016 aan de begroting toegevoegd. Uiteindelijk bleek dat er met name veel meer juridische uren aan dit programma zijn toegerekend dan waarmee tijdens het opstellen van de 2e wijziging rekening was gehouden. Dit verklaart veelal de grote afwijkingen voor de lasten van "uren x tarief" op alle programma's.

Er is een voordelig saldo op uren x tarief voor een bedrag van afgerond € 249.000 en een nadelig resultaat op de directe kosten van afgerond € 222.000.

De directe kosten kunnen als volgt worden gespecificeerd:

Kosten ORM: € 24.000

Kosten overige projecten: € 170.000

Kosten RVMK: € 76.000

Kosten Meetdienst: € 297.000

De baten op dit programma laten een voordelig saldo van afgerond € 353.000 ten opzichte van de begroting zien.

In dit programma wordt de onttrekking aan de volgende reserves verantwoord.

Reserve IKB (vakantiegeld juni 2016 tot en met december 2016)	€ 250.000
Reserve Opleidingsplan	€ 99.000
Reserve Externe Veiligheid	€ 17.000

2.2.7 Totaal overzicht programma's 2016

	Jaarrekening 2015		Begroting 2016 primair	Begroting 2016 na 2e wijziging	Jaarrekening 2016	Vershil	
Lasten							
TOTAAL	12.493.226		12.070.000	12.437.700	13.594.774	-1157.074	nadelig
uren x tarief							
directe kosten	1567.482		1202.500	516.800	694.331	-177.531	nadelig
Totaal Lasten	14.060.708		13.272.500	12.954.500	14.289.105	-1334.605	nadelig
Baten							
Gemeente Arnhem	4.562.770		4.679.900	4.145.800	4.348.831	203.031	voordelig
Gemeente Doesburg	66.400		66.500	66.500	70.463	3.963	voordelig
Gemeente Duiven	143.500		143.600	133.000	133.001	1	voordelig
Gemeente Lingewaard	2.311.801		2.312.000	2.110.000	2.110.000		
Gemeente Overbetuwe	527.200		526.800	504.600	520.879	16.279	voordelig
Gemeente Renkum	398.673		197.400	1085.300	1085.300		
Gemeente Rheden	481.300		481.400	481.400	483.007	1607	voordelig
Gemeente Rijnwaarden	203.100		202.700	202.700	202.700		
Gemeente Rozendaal	6.520			12.300	12.300		
Gemeente Westervoort	66.400		66.500	66.500	66.500		
Gemeente Zevenaar	285.100		285.000	285.000	285.000		
Provincie Gelderland	2.324.179		2.427.100	2.283.500	2.386.100	102.600	voordelig
Derden Bovenregionale Taken	598.753		260.800	354.700	664.683	309.983	voordelig
Derden Nijmegen				34.800		-34.800	nadelig
Derden ISV-Arnhem	138.040						
Derden Externe Veiligheid	134.557			121.400	134.564	13.164	voordelig
Derden Overig	263.172		208.000	300.200	224.957	-75.243	nadelig
Derden Projecten	503.433				224.320	224.320	voordelig
Derden meetdienst	13.346						
MRA			98.200				
Overige baten	125.780		114.100	114.000	283.582	169.582	voordelig
Provincie Gelderland programmakosten (Meetdienst)	206.000		206.000	206.000	301.679	95.679	voordelig
Gemeente Arnhem programmakosten (WABO)	682.493		802.000	50.000	35.390	-14.610	nadelig
Gemeente Lingewaard programmakosten (WABO)	114.576		143.000	123.000	92.753	-30.247	nadelig
Derden GUOV programmakosten				15.000		-15.000	nadelig
Derden RVMK programmakosten (zie bijlage)				105.000	140.441	35.441	voordelig
Derden ORM programmakosten (zie bijlage)				71.300	24.050	-47.251	nadelig
Gemeente Arnhem , bijdrage frictiekosten							
Baten Incidenteel programmakosten (zie bijlage)	247.200		51.500	51.500	51.500		
Totaal Baten	14.404.293		13.272.500	12.954.500	13.912.997	958.497	voordelig
Mutaties reserves							
Onttrekking reserves							
Toevoeging reserves							
Vennootschapsbelasting							
Bedrag van de heffing voor de vennootschapsbelasting							
Het gerealiseerde totaal saldo van baten en lasten	519.198			0	-376.108	-376.108	nadelig
Mutatie reserves							
Onttrekking reserves	175.614				436.363	436.363	voordelig
Het gerealiseerde resultaat	519.198			0	60.255	60.255	voordelig

Toelichting:

In het totaaloverzicht programma's is het totaal van de programma's weergegeven.

Het totaal van dit overzicht sluit aan bij de totalen die genoemd zijn in het overzicht van Baten en Lasten van paragraaf 4.1.

Voor de bedragen die genoemd zijn bij "derden RVMK" en "derden ORM" gelden specifieke verrekeningsleutels. Overzichten van de bijdragen per deelnemer zijn als bijlagen toegevoegd. Ook zijn voor de bijdragen "primair proces", "programmakosten" en "Incidenteel" per partner bijlagen opgenomen.

De cijfers die in de kolom jaarrekening 2015 zijn opgenomen wijken vanwege een andere rubricering af zoals die in de jaarrekening 2015 zijn opgenomen. De reden hiervoor is om de inzichtelijkheid te verhogen. Het totaalsaldo van het programma wijkt echter niet af van het saldo dat in de jaarrekening 2015 is opgenomen.

2.3 Stelseltaken

Binnen het stelsel van Gelderse Omgevingsdiensten is afgesproken dat iedere omgevingsdienst een zogenaamde stelseltaak uitvoert. Dit houdt verband met efficiency en robuustheid (voldoen aan kwaliteitscriteria). ODRA staat opgesteld voor complexe handhaving. De budgetten voor deze stelseltaken zijn door de partners ingebracht bij de regionale omgevingsdienst. De uitvoerende omgevingsdienst brengt de kosten voor het uitvoeren van de stelseltaak in rekening bij de andere omgevingsdiensten. De kosten van de stelseltaken die ODRA uitvoert, worden in rekening gebracht bij de andere Gelderse Omgevingsdiensten. Hieronder leest u een toelichting op de stelseltaak van ODRA.

2.4 Complexe handhaving ODRA

Omgevingsdienst Regio Arnhem voert de stelseltaak met betrekking tot toezicht en handhaving bij complexe bedrijven uit. In elke regio van één van de zeven Gelderse Omgevingsdiensten zijn bedrijven gevestigd die vallen onder de categorie "complexe bedrijven". Voor deze bedrijven geldt de afspraak dat ze worden gecontroleerd door toezichthouders die voldoen aan de Kwaliteitscriteria 2.1 voor het onderdeel "complex". Drie omgevingsdiensten hebben onvoldoende complexe bedrijven (van een bepaalde categorie) in hun gebied liggen. Voor die categorie bedrijven voert ODRA - als stelseltaak - het toezicht bij die bedrijven uit, zodat aan de kwaliteitscriteria wordt voldaan. Bij deze stelseltaak hoort ook het diepgaande administratieve toezicht, het specialisme melden en het registreren van afvalstoffen. Indien nodig worden door de ODRA medewerkers ook projecten bij complexe bedrijven uitgevoerd.

In 2016 heeft ODRA net als eerdere jaren toezicht uitgevoerd bij complexe bedrijven bij drie omgevingsdiensten in de Vallei, Noord-Veluwe en de regio Veluwe IJssel.

2.5 Evaluatie samenwerking Gelderse Omgevingsdiensten

In 2016 is de samenwerking binnen de Gelderse Omgevingsdiensten geëvalueerd. De evaluatie is door een extern bureau uitgevoerd. Het doel van de evaluatie was het inzicht krijgen in het functioneren van het Gelders Stelsel en het benoemen van ontwikkelpunten. Provincie en gemeenten hebben een bijdrage aan deze evaluatie geleverd. Uit de evaluatie bleek dat het stelsel de afgelopen jaren zijn meerwaarde heeft bewezen. De Gelderse Omgevingsdiensten hebben recht van bestaan. Ze zijn voldoende adaptief en stabiel gebleken. Uit de evaluatie bleek eveneens dat de Gelderse Omgevingsdiensten in staat zijn in te spelen op en zich aan te passen aan de (nieuwe) eisen en behoeften van partners binnen

en buiten het stelsel. Voor de 'highlights' van het stelsel verwijzen we u naar de bijlage 3, 'Highlights Gelderse Omgevingsdiensten'. In bijlage 4 vindt u de eindrapportage projectportfolio 2016 van de Gelderse Omgevingsdiensten.

Wilt u meer weten over de stelselactiviteiten van de Gelderse Omgevingsdiensten in 2016? Lees dan het document 'Eindrapportage projectportfolio 2016'. U vindt dit document in de bijlage.

3 Verplichte paragrafen

3.1 Inleiding

In deze paragrafen wordt ingegaan op het beleid met betrekking tot de beheersmatige aspecten van de organisatie. In het Besluit begroting en verantwoording (BBV) staat aangegeven dat in de begroting ten minste de volgende paragrafen opgenomen moeten zijn:

- Weerstandsvermogen en risicobeheersing
- Onderhoud kapitaalgoederen
- Financiering
- Bedrijfsvoering
- Lokale heffingen
- Verbonden partijen
- Grondbeleid

De paragrafen "lokale heffingen", "verbonden partijen" en "grondbeleid" zijn niet op Omgevingsdienst Regio Arnhem (ODRA) van toepassing. De overige paragrafen staan hieronder.

3.2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Het weerstandsvermogen geeft aan in welke mate ODRA in staat is financiële tegenvallers op te vangen. Bij het opstellen van de begroting en de jaarrekening dienen de voorzienbare en kwantificeerbare risico's zo goed mogelijk in beeld te worden gebracht.

In de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing dient ten minste te worden opgenomen:

- inventarisatie van de weerstandscapaciteit
- inventarisatie van de risico's
- inventarisatie van het beleid omtrent de weerstandscapaciteit en de risico's

3.2.1 Bepaling weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit bestaat uit de middelen en mogelijkheden om niet begrote kosten, die onverwachts en substantieel zijn, op te kunnen vangen. Tot de aanwezige weerstandscapaciteit van de omgevingsdienst kunnen slechts twee posten worden gerekend:

- Reserves
- Post onvoorzien

In onderstaande tabel is de opbouw van het weerstandsvermogen per 01-01-2016 en per 31-12-2016 weergegeven.

	1-1-2016 (excl. bestemming rekeningresultaat 2015)	31-12-2016 (excl. bestemming rekeningresultaat 2016)
Algemene Reserve	500.000	500.000
Bestemmingsreserves		
- Provincietaken	162.613	91.774
- Bureau Milieumetingen	186.925	202.650
- Opleidingsplan	98.546	0
- MRA Externe Veiligheid	16.978	0
Onvoorzien (niet gebruikt in 2016)	59.500	59.500
Totaal	1.024.562	853.924

Na uitnutting van de weerstandscapaciteit is de omgevingsdienst op de bijdrage van de deelnemers aangewezen.

De gekwantificeerde risico's dienen op de weerstandscapaciteit in mindering te worden gebracht.

3.2.2 Inventarisatie risico's

In 2015 heeft een uitgebreide risico-analyse plaatsgevonden. Hiervoor hebben de directeur, afdelingshoofden en de controller van ODRA input geleverd. Ten behoeve van de jaarstukken 2016 is bekeken of de risico's zich hebben voorgedaan en is gekeken of er aan deze lijst nieuwe risico's toegevoegd moesten worden.

De voornaamste risico's waren/zijn:

Risico's taak-uitvoering

Hieronder wordt verstaan het risico van aansprakelijkstelling bij de reguliere taakuitvoering, risico dat gedelegeerde bevoegdheden onduidelijk zijn en niet helder zijn vastgelegd.

Dit risico heeft zich in 2016 niet voorgedaan.

Efficiency-taakstelling

ODRA moet hetzelfde werk verzetten met minder capaciteit.

Dit risico heeft zich in 2016 voorgedaan vanwege de efficiency taakstelling en is opgevangen door de flexibele schil te verkleinen.

ICT

Risico's als gevolg van het gebruik van verschillende (workflow)systemen

Eind 2015 is ODRA geheel over op het workflowsysteem S4O. Ook in 2016 zijn nog wel kinderziektes en afstemmingsproblemen met partners.

Informatie-huishouding

Gegevens zijn nog niet optimaal vindbaar, processen m.b.t. informatieverwerking etc. zijn nog niet sluitend.

Ultimo 2016 is er nog een aantal openstaande punten.

Invoering vennootschapsbelasting

Gevolgen van de invoering van vennootschapsbelasting voor ODRA.

In 2016 zijn door de omgevingsdiensten afspraken gemaakt met de Belastingdienst, waardoor het risico op het verschuldigd zijn van vennootschapsbelasting zich in 2016 niet heeft voor gedaan.

Outputfinanciering

Het risico van outputfinanciering is dat de vraag af kan wijken van de begroting. Hierover zijn in december 2016 in het Algemeen Bestuur afspraken gemaakt. Daardoor zal het genoemde risico zeer beperkt zijn.

Dit risico is niet opgetreden in 2016. In 2016 was nog sprake van inputfinanciering.

Externe ontwikkelingen m.b.t. bouwen

Risico's indien privatisering wordt doorgevoerd en taken uitgevoerd kunnen gaan worden door private partijen en/of wanneer er als gevolg van de bouwcrisis minder werk is.

Dit risico heeft zich in 2016 niet voorgedaan.

Aanbesteden ipv quasi-inbesteden

Werkzaamheden mogen niet meer dan een bepaald deel van de omzet bedragen, wil er nog sprake zijn van quasi-aanbesteden bij haar deelnemers.

Dit risico heeft zich in 2016 niet voorgedaan.

Mismatch aanwezige en benodigde capaciteit

Als gevolg van verschil in soort opdrachten en beschikbare mankracht, niet mee kunnen komen met de noodzakelijke ontwikkeling naar ondernemende ambtenaar of bij schoksgewijze opdrachtverstrekking.

Dit risico heeft zich in 2016 niet voorgedaan.

Terugtrekken deelnemers

Risico dat een partner besluit taken (gedeeltelijk) niet meer door ODRA te laten uitvoeren.

Dit risico heeft zich in 2016 niet voorgedaan.

Onderhanden werk

Uren die niet gefactureerd kunnen worden.

Dit risico heeft zich in 2016 voorgedaan. Niet alle gerealiseerde uren voor partners pasten binnen de inputfinanciering.

3.2.3 Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen is de verhouding tussen de beschikbare weerstandscapaciteit en de benodigde weerstandscapaciteit. Dit bedraagt 2,1 (€ 853.924 / € 401.125). Dit is ruim voldoende.

3.2.4 Kengetallen

Jaarverslag 2016		Verloop van de kengetallen		
Kengetallen:	Verslag 2015	Begroting 2016	Verslag 2016	
netto schuldquote	-17,2%	9,5%	-11,2%	
netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	-17,2%	9,5%	-11,2%	
solvabiliteitsrisico	29,2%	29,2%	20,1%	
structurele exploitatieruimte	4,7%	4,7%	1,0%	
grondexploitatie	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	
belastingcapaciteit	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	

Het BBV schrijft voor dat in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing een verplichte basisset van vijf financiële kengetallen moet worden opgenomen. Doel van deze kengetallen is inzicht te verschaffen of de begroting structureel en duurzaam in evenwicht is. De netto schuld quote en de netto schuld quote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen geven inzicht in het niveau van de schuldenlast ten opzichte van de eigen middelen. Aangezien de ODRA geen vaste schulden heeft en wel eigen middelen via het schatkistbankieren komt er een negatief percentage uit. De solvabiliteitsratio geeft inzicht in de mate waarin de ODRA in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Het percentage is relatief laag. Dit komt met name door een hoog bedrag aan kortlopende passiva. De ODRA houdt dit percentage nauwlettend in de gaten. Voor de beoordeling van het structurele en reële evenwicht van de begroting wordt het onderscheid gemaakt tussen structurele en incidentele lasten. Een percentage van 1% lijkt klein, maar kan als positief worden aangemerkt.

3.3 Onderhoud kapitaalgoederen

De kapitaalgoederen van ODRA betreffen auto's en apparatuur.

Hierbij gelden de volgende afschrijvingstermijnen:

Categorie	Subcategorie	afschrijvingstermijn
Vervoermiddelen:		
	Personenauto's	5 jaar
	Materieelvoertuigen (Meetdienst)	10 jaar
Machines, apparaten en installaties:		
	Hardware	4 jaar
	Apparaten	5 tot 10 jaar
Overige materiële vaste activa		
	Inventaris	5 jaar

3.4 Financiering

De financieringsparagraaf in de begroting is, in samenhang met de financiële verordening, een belangrijk instrument voor het transparant maken en daarmee voor het sturen, beheersen en controleren van de financieringsfunctie. In het treasury statuut zijn de doelstellingen van de treasuryfunctie geformuleerd en geconcretiseerd naar de verschillende deelgebieden van treasury, namelijk risicobeheer, financiën en kasbeheer. Ook zijn de organisatorische randvoorwaarden weergegeven. Het Algemeen Bestuur heeft eind 2016 een

geactualiseerd treasurystatuut vastgesteld. De wijzigingen betreffen onder meer het opnemen van het in 2014 ingevoerde schatkistbankieren en het schrappen van bepalingen die niet relevant zijn voor ODRA.

Het financieringsvraagstuk van ODRA is van beperkte omvang. Dit heeft vooral te maken met het feit dat de meeste bedrijfsvoeringsonderdelen worden afgenomen van gemeente Arnhem. Het grootste deel van de begroting bestaat uit personeelslasten of daaraan gerelateerde kosten. De financieringsrisico's zijn daarom slechts beperkt.

Algemene ontwikkelingen

De treasuryfunctie is gebaseerd op de Wet Fido. Een belangrijk element is het verkrijgen van meer zicht op de ontwikkeling van de financieringspositie, zowel op korte als op lange termijn.

Dit betreft dan met name het in beeld brengen van de behoefte aan financieringsmiddelen, gerelateerd aan de investeringsplanning en de inzet van vrijvallende dan wel beschikbaar komende financieringsmiddelen.

Schatkistbankieren is eind 2013 in werking getreden. Decentrale overheden dienen vanaf december 2013 banktegoeden, die een vooraf bepaalde drempelwaarde te boven gaan, af te storten naar een rekening-courant bij het Ministerie van Financiën. Voor ODRA bedraagt de drempelwaarde € 1,75 miljoen.

Renterisicobeheer

Algemene uitgangspunten met betrekking tot het renterisicobeheer zijn:

- geen overschrijding van de renterisiconorm conform de Wet Fido;
- nieuwe leningen/uitzettingen worden afgestemd op de bestaande financiële positie en de liquiditeitsplanning;
- de rentetypische looptijd en het renteniveau van de betreffende lening/uitzetting wordt zo veel mogelijk afgestemd op de actuele rentestand en de rentevisie.

Kasgeldlimiet

Met de kasgeldlimiet is in de wet Fido een norm gesteld voor het maximum bedrag waarop de organisatie haar financiële bedrijfsvoering met kortlopende middelen (looptijd < 1 jaar) mag financieren. Deze norm bedraagt 8,2% van het begrotingstotaal aan lasten voor bestemming, dus met uitzondering van de stortingen in de reserves.

De liquide middelen betreffen rekening-courant tegoeden. Deposito's komen voort uit de financiering van het lopende bedrijf en de bestemmingsreserves. De huidige financiële positie geeft geen aanleiding om op de korte termijn maatregelen voor te stellen.

Renterisiconorm

Het renterisico op de lange financiering wordt wettelijk begrensd door de renterisiconorm. Als lange financiering wordt volgens de wet Fido aangemerkt: alle financieringsvormen met een rentetypische looptijd groter dan één jaar. Het renterisico wordt gedefinieerd als het minimum van de netto nieuw aangetrokken schuld en de betaalde aflossingen, vermeerderd met het saldo van de contractuele renteherzieningen op de opgenomen en uitgezette geldleningen. Het renterisico op de lange termijn wordt beperkt tot de in wet genoemde 20% van de restant hoofdsom van de rentetypische langlopende leningen. Achterliggende reden voor het gebruik van de renterisiconorm is de spreiding van het renterisico over de jaren.

Ultimo 2016 heeft ODRA geen leningen.

Relatiebeheer

Het betalingsverkeer is geconcentreerd bij de Bank Nederlandse Gemeenten.

3.5 Bedrijfsvoering

Omgevingsdienst Regio Arnhem staat voor een efficiënte en kwalitatief goede uitvoering van overgedragen taken door de partners. Samenwerking, vertrouwen, professionaliteit en flexibiliteit zijn hierbij van groot belang. ODRA voert deze werkzaamheden uit ter verbetering van de fysieke leefomgeving in Gelderland.

Dit doet ODRA door:

- een efficiënte, kwalitatief goede en prijsbewuste uitvoering van taken op het gebied van vergunningen, toezicht en handhaving (VTH);
- te werken vanuit gezamenlijk vertrouwen tussen partners en ODRA;
- medewerkers de ruimte te geven voor ontwikkeling en ondernemerschap.

Medewerkers vormen het kapitaal van ODRA. Onze kernwaarden die wij belangrijk vinden om succesvol te zijn naar de klanten zijn:

- Betrokkenheid
- Durf
- Innovatie
- Integriteit
- Kwaliteit
- Ondernemerschap
- Verantwoordelijkheid

3.5.1 Dienstverleningsovereenkomsten

De aan ODRA deelnemende partners zijn onze opdrachtgevers en partners. ODRA legt de aard en omvang van werkzaamheden (werkprogramma's) die opdrachtgevers aan ons overdragen vast in dienstverleningsovereenkomsten (DVO's). Daarin nemen we ook de randvoorwaarden op, waarbinnen ODRA deze werkzaamheden uitvoert. De werkprogramma's passen we jaarlijks, samen met de partners aan. De DVO enkel als daar aanleiding toe is.

3.5.2 Rapporteren

ODRA rapporteert per programma op productniveau aan haar partners. De rapportage kent qua structuur dezelfde opbouw als de werkprogramma's die ODRA met haar partners afsprekt. De partnerrapportage is in 2017 nog een overzicht van de geleverde prestaties en bestede uren. In 2017 maakt ODRA de overstap naar een outputbegroting. De focus in de rapportage verschuift daarmee van bestede uren naar geleverde producten. Vanaf 2017 rapporteert ODRA alleen nog de geleverde productie. De rapportages worden per 4 maanden opgesteld.

3.5.3 Sociaal jaarverslag

In bijlage 1 van dit jaarverslag vindt u het sociaal jaarverslag 2016 van ODRA. Hierin leest u onder meer over onze robuustheid (Kwaliteitscriteria 2.1.), het ziekteverzuim en duurzame inzetbaarheid.

Hieronder een aantal belangrijke feiten uit 2016:

- de implementatie organisatieontwikkeling met de aanstelling van 2 nieuwe afdelingshoofden;
- het invulling geven aan de participatiewet en doelgroepenbeleid Gelders Stelsel;
- het inzetten van de talentscan van alle medewerkers als instrument van strategische personeelsplanning;
- het werven en laten instromen van 3 jongeren onder 27 jaar in 2016 en 2017;
- de professionalisering van ODRA naar robuustheid op de VTH-Kwaliteitscriteria 2.1 heeft tot resultaat dat de organisatie op 14 van de 21 VTH deskundigheidsgebieden robuust is.

Vooruitblik

In 2017 blijven de professionalisering van mensen en werkprocessen belangrijke thema's. Ook zal er meer focus zijn op:

- het resultaat- en doelgericht sturen en werken;
- het realiseren van betere samenwerking tussen afdelingen en vakdisciplines;
- het verder ontwikkelen van de teamkwaliteit en;
- het versterken van de organisatieloyaliteit.

Het aspect 'duurzame inzetbaarheid' bij medewerkers wordt benaderd vanuit het perspectief van aantrekkelijk werkgeverschap en vanuit het perspectief kansen en mogelijkheden. De kwaliteit van individuele medewerkers versterkt de kwaliteit van de verschillende teams en afdelingen als geheel. Daarnaast wordt geïnvesteerd in strategische personeelsplanning en bijbehorende instrumenten om ook in de toekomst te kunnen voorzien in een goed kwalitatief en kwantitatief personeelsbestand.

3.5.4 ICT/Informatievoorziening/werkprocessen

Het project ROADmap en de implementatie van S4O (Suite for Omgevingsdiensten) heeft veel inzet en aandacht gevraagd. In 2016 is het project afgerond. ODRA heeft nu een samenhangende structuur waarin ze geautomatiseerd de procesmatige afhandeling van zaken die ODRA voor haar klanten uitvoert. Werkprocessen zijn het systeem opgenomen die borgen dat medewerkers juist en controleerbaar de zaaktypen volgens de afgesproken Gelderse zaaktypencatalogus uitvoeren. De productie is gekoppeld aan registraties voor bestede tijd, geleverde producten en financiële doorvertaling. Tenslotte is ook ingebouwd dat de stukken volgens een vaste procedure conform eisen van de Archiefwet worden samengesteld om aan

de partners over te dragen. We realiseren ons dat we hiermee een complexe informatie en processystematiek hebben gemaakt.

Na deze opstartfase werkt ODRA nu aan een transitie naar de beheersfase. Om verbeteringen structureel vorm te geven en goed in te bedden stelde ODRA een scrumteam in. We willen daarmee vereenvoudiging en efficiëntie bereiken.

Het zaaksysteem (S4O) en het zaakgericht werken betekenden voor de ODRA-medewerkers een periode van gewenning. Ook voor de partners betekende S4O een verandering. In deze verandering heeft ODRA hen meegenomen. De zogenoemde stekkerafspraken zijn hierin leidend. Daarnaast zijn voor individuele partners desgewenst tijdelijke oplossingen vastgelegd (workarounds) en partnerspecifieke afspraken gemaakt.

Een belangrijk punt van aandacht is nu nog de digitale uitwisseling met partners van archief (waardige) stukken. In 2017 hopen we hierin met alle partners afspraken te maken.

ODRA maakt voor ICT gebruik van faciliteiten en diensten van gastheer gemeente Arnhem. De gastheer draagt zorg voor architectuur, hardware en software. ODRA heeft de verantwoordelijkheid voor het functioneel beheer van applicaties.

3.6 Lokale heffingen

n.v.t.

3.7 Verbonden partijen

n.v.t.

3.8 Grondbeleid

n.v.t.

4 Jaarrekening

4.1 Overzicht van Baten en Lasten naar categorie 2016

	Rekening 2015	Begroting 2016 Primitief	Begroting 2016 na 2e wijziging	Rekening 2016	Vershil	
Exploitatie						
Salariskosten	7.447.249	7.393.100	7.885.400	8.121.229	-235.829	nadelig
Inhuur personeel	2.279.469	1.895.900	1.516.500	2.411.354	-894.854	nadelig
Opleidingskosten	315.492	185.800	188.000	289.047	-101.047	nadelig
Algemene Personeelskosten	495.186	439.400	440.600	405.066	35.534	voordelig
Overige Uitgaven	56.770	46.850	79.300	57.082	22.218	voordelig
Huisvesting (gastheer)	649.027	661.400	661.400	632.606	28.794	voordelig
Ondersteunende taken (gastheer)	180.880	178.800	178.800	197.492	-18.692	nadelig
ICT (gastheer)	881.867	837.100	837.100	948.465	-111.365	nadelig
ICT (overig)	121.738	175.250	275.000	344.253	-69.253	nadelig
Wagenpark	20.377	42.500	42.500	22.232	20.268	voordelig
Accountant en financieel advies	78.613	17.500	22.500	116.652	-94.152	nadelig
Onvoorzien	0	59.500	60.800	0	60.800	voordelig
Bijdrage Bovenregionale Taken	168.526	213.000	213.000	162.092	50.908	voordelig
Dotatie/onttrekking aan voorzieningen	-119.127	-76.100	-68.200	-112.797	44.597	voordelig
Dotaties aan reserves						
Doorbelaasting aan projecten	-82.842			-69.826	69.826	voordelig
Lasten Exploitatie	12.493.226	12.070.000	12.332.700	13.524.948	-1.192.248	nadelig
Baten Partners	11.373.573	11.388.900	11.407.600	11.735.079,64	327.480	voordelig
Derden Overig	263.172	208.000	300.200	224.957	-75.243	nadelig
Derden Nijmegen	0	34.800	34.800	0	-34.800	nadelig
Derden ISV-Arnhem	73.311	0	0	0	0	
Derden Externe Veiligheid	134.557	0	121.400	134.564	13.164	voordelig
Derden RVMK	0	0	0	0	0	
Derden Bovenregionale Taken	598.753	226.000	354.700	664.683	309.983	voordelig
Overige Inkomsten	208.621	114.100	114.000	283.582	169.582	voordelig
Bijdrage frictiekosten	0	0	0	0	0	
Onttrekking aan reserves	175.614	0	0	436.363	436.363	voordelig
MRA		98.200	0	0	0	
Baten Exploitatie	12.827.600	12.070.000	12.332.700	13.479.229	1.146.529	voordelig
Saldo exploitatie	334.374	0	0	-45.720	-45.720	nadelig

	Rekening 2015	Begroting 2016 Primitief	Begroting 2016 na 2e wijziging	Rekening 2016	Vershil	
Programmabudgetten						
Lasten Provincie Milieumetingen	206.991	206.000	206.000	296.820	-90.820	nadelig
Baten Provincie Milieumetingen	222.716	206.000	206.000	301.679	95.679	voordelig
Saldo Provincie Milieumetingen	15.725	0	0	4.859	4.859	voordelig
Lasten ISV-geluid Arnhem	64.729	0		0	0	
Baten ISV-geluid Arnhem	64.729	0		0	0	
Saldo ISV-geluid Arnhem	0	0	0	0	0	
Lasten WABO Arnhem	682.493	802.000	50.000	35.390	14.610	voordelig
Baten WABO Arnhem	682.493	802.000	50.000	35.390	-14.610	nadelig
Saldo WABO Arnhem	0	0	0	0	0	
Lasten WABO Lingewaard	114.576	143.000	123.000	92.753	30.247	voordelig
Baten WABO Lingewaard	114.576	143.000	123.000	92.753	-30.247	nadelig
Saldo WABO Lingewaard	0	0	0	0	0	
Lasten Externe Veiligheid		0	15.000	0	15.000	voordelig
Baten Externe Veiligheid		0	15.000	0	-15.000	nadelig
Saldo Externe Veiligheid	0	0	0	0	0	
Lasten RVMK		0	105.000	90.825	14.175	voordelig
Baten RVMK		0	105.000	140.441	35.441	voordelig
Saldo RVMK	0	0	0	49.616	49.616	voordelig
Lasten ORM			71.300	24.050	47.251	voordelig
Baten ORM			71.300	24.050	-47.251	nadelig
Saldo ORM	0	0	0	0	0	
Lasten Overige projecten	441.608	0		224.320	-224.320	nadelig
Baten Overige projecten	441.608			224.320	224.320	voordelig
Saldo Overige projecten	0	0	0	0	0	
Lasten programma totaal	1.510.397	1.151.000	570.300	764.157	-193.857	nadelig
Baten programma totaal	1.526.122	1.151.000	570.300	818.632	248.332	voordelig
Saldo Programma's	15.725	0	0	54.475	54.475	voordelig
Lasten Incidenteel	78.102	51.500	51.500	0	51.500	voordelig
Baten Incidenteel	247.200	51.500	51.500	51.500	0	
Saldo incidenteel	169.099	0	0	51.500	51.500	voordelig
Totaal Lasten	14.081.724	13.272.500	12.954.500	14.289.105	-1.334.605	nadelig
Totaal Baten	14.600.922	13.272.500	12.954.500	14.349.361	1.394.861	voordelig
Totaal saldo van Baten en Lasten	519.197,51	0	0	60.255	60.255	voordelig

Grondslagen voor de exploitatieberekening

Besluit begroting en verantwoording (BBV)

De jaarrekening is opgesteld met inachtneming van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten en de Financiële verordening Omgevingsdienst Regio Arnhem 2012. Baten worden verantwoord in het jaar dat zij gerealiseerd zijn. Lasten worden verantwoord in het jaar waarin deze voorzienbaar zijn.

Exploitatieresultaat

ODRA mag een Algemene Reserve vormen van maximaal 5% van de jaarlijkse exploitatielasten of € 500.000 en wel de laagste van deze twee. Daarnaast kan het Algemeen Bestuur besluiten tot het instellen van bestemmingsreserves. Mocht er na het verrekenen van het exploitatieresultaat 2016 met de Algemene Reserve en/of bestemmingsreserves nog een saldo resteren, dan wordt dit op basis van de gemeenschappelijke regeling op basis van stemverhouding afgerekend. Het boekjaar 2016 van ODRA wordt met een positief resultaat afgesloten.

Baten en lasten

De baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben. Alle baten en lasten die betrekking hebben op het boekjaar en ten tijde van het opstellen van de jaarrekening bekend waren, zijn in het betreffende jaar verwerkt.

Opbrengsten

Onder de opbrengsten wordt verstaan: de bijdragen van de deelnemende gemeenten en de provincie, de bijdrage van overige partners, subsidies en overige inkomsten voor diensten die toegerekend kunnen worden aan het verslagjaar. Zij worden verantwoord in het jaar waarin de diensten zijn verricht. Verliezen worden in aanmerking genomen in het jaar waarin ze voorzienbaar zijn. Winsten worden slechts genomen wanneer ze zijn gerealiseerd.

4.1.1 Toelichting op overzicht baten en lasten naar categorie 2016

Algemeen

1^e begrotingswijziging 2016

1. Provincie Gelderland heeft bij brief d.d. 12 mei 2015 een zienswijze ingediend over de ontwerp-programmabegroting 2016 omdat een deel van de bevoegdheden van de VTH-taken met ingang van 1 januari 2014 over was gedragen van de provincie naar gemeenten. Dit betekende dat de vastgestelde bijdrage voor provincie Gelderland voor 2016 € 144.000 te hoog was vastgesteld. De juiste bijdrage is in deze begrotingswijziging verwerkt. Budgettair heeft deze wijziging echter geen consequenties omdat het bedrag van € 144.000 kan worden gefactureerd bij de andere Gelderse Omgevingsdiensten.
2. Per 1 oktober 2015 draagt gemeente Renkum alle bouwtaken over aan ODRA. Met deze overdracht komt feitelijk 8,49 fte van gemeente Renkum over. Ten opzichte van de vastgestelde begroting 2016 zal de bijdrage van Renkum afgerond € 888.000 stijgen.
3. Verwacht wordt dat begin 2016 nog meer bouwtaken door partners naar ODRA worden overgedragen. Hiermee is 1,48 fte gemoeid. Totdat de besluitvorming hierover is afgerond wordt de extra bijdrage ad € 156.000 die hiervoor wordt verwacht op derden overig geraamd.
4. Per 1 januari 2016 zal de MRA worden geliquideerd en zullen de taken van de MRA worden geïncorporeerd bij de ODRA.
 - De bijdrage van de MRA ad € 98.000 die was begroot voor de werkzaamheden in het kader van Externe Veiligheid in 2016 zal uit de begroting worden geschrapt. Daartegenover staat een toename van inkomsten (GUOV-subsidie) van afgerond € 136.000. Hiervan zal afgerond € 121.000 worden omgezet in formatie. € 15.000 zal worden omgezet als programmabudget.
 - Jaarlijks werd ten behoeve van RVMK een bedrag van € 105.000 door MRA gefactureerd aan alle partners van ODRA met uitzondering van provincie Gelderland en met een toevoeging van gemeente Montferland.

Een en ander werd gefactureerd op basis van inwoneraantallen. De werkzaamheden in het kader van RVMK werden echter uitgevoerd door ODRA. Door de liquidatie van MRA zal ODRA in het vervolg aan alle aan de RVMK deelnemende partijen het voor RVMK benodigde bedrag van in totaal € 105.000 op basis van inwoneraantallen in rekening brengen. De baten en lasten zijn als programmabudget in de gewijzigde begroting 2016 opgenomen.

5. Ten behoeve van de door gemeente Arnhem ingebrachte bouwtaken is vanaf de start van ODRA een vacatureruimte van 5 fte aangehouden. Jaarlijks werden de salariskosten die met deze vacatureruimte waren gemoeid verrekend met gemeente Arnhem. Door de overkomst van bouwtaken van onder andere gemeente Renkum is het mogelijk om de vacatureruimte (na de ingeboekte efficiëncyslag van 5%¹ nog 4,75 fte) niet meer in de begroting van ODRA op te nemen zonder dat dit consequenties heeft voor het uurtarief. De bijdrage van gemeente Arnhem zal ten opzichte van de vastgestelde begroting 2016 met afgerond € 501.000 dalen. Daarnaast bezuinigt Arnhem op bouw gerelateerde taken (in formatie) voor een bedrag van € 134.000. Op dit moment is het nog niet te zeggen of de betreffende formatie op een andere wijze kan worden ingezet. Er kunnen dus frictiekosten ontstaan. Om frictiekosten te voorkomen wordt deze formatieve bezuiniging daarom incidenteel van het ingebrachte programmabudget afgeraamd. Bij het opstellen van het werkprogramma 2016 wordt bekeken of dit structureel kan worden opgelost.
6. we dat incidenteel oplossen met programmabudget en dat we bij het opstellen van het werkprogramma 2016 zullen zien hoe we dat oplossen.
7. Evenals bij gemeente Arnhem is ook voor gemeente Lingewaard vacatureruimte aangehouden voor de ingebrachte bouwtaken van 0,7 fte die jaarlijks op basis van bespaarde salariskosten werd verrekend. Na verrekening met de 5% ingeboekte efficiëncyslag resteert hiervan 0,67 fte die niet meer in rekening wordt gebracht bij gemeente Lingewaard. Onlangs is in overleg besloten om 1 fte ten behoeve van microplanologie niet meer door ODRA uit te laten voeren. Na de ingeboekte efficiëncyslag van 5% resteert per saldo een formatie van 0,95 fte die niet meer in rekening zal worden gebracht bij gemeente Lingewaard. Ook deze verlaging van het aantal fte met in totaal 1,62 fte heeft geen consequenties voor het uurtarief.
8. Tot deze begrotingswijziging werd een groot deel van de ICT-kosten uit de programmabudgetten van Arnhem en Lingewaard betaald omdat met name voor deze partners ICT-systemen in de lucht werden gehouden. Voor de andere partners werd via het principe "verlengde kabels" gewerkt. Nu ODRA een eigen ICT-systeem S40 heeft dat voor elke partner wordt gebruikt is gezocht naar de mogelijkheid om de kosten van dit systeem in het uurtarief te verwerken. Omdat de overhead van ODRA niet is gewijzigd geeft een toename van het aantal fte bij een gelijkblijvend uurtarief van € 76,50 financiële ruimte. Deze ruimte is toegevoegd aan het budget ICT (overig) en komt daarmee op een bedrag van € 275.000 per jaar. De verwachting is dat de jaarlijkse kosten van onderhoud aan het programma S40 en andere eigen ICT gerelateerde kosten zoals de vervanging van I-pads, licenties en dergelijke uit dit budget bekostigd kunnen worden. Voor gemeente Arnhem betekent dit dat het programmabudget van € 802.000, waaruit de ICT-kosten ten behoeve van gemeente Arnhem werd betaald, verlaagd kan worden met € 134.000. Hiermee wordt de onder punt 5 genoemde bezuiniging van € 134.000 gerealiseerd. Voor gemeente Lingewaard betekent de verhoging van het ICT-budget dat de licentiekosten Squit niet meer uit het ter beschikking gestelde programmabudget ad € 143.000 betaald hoeven te worden.

¹ Feitelijk is meer dan 8% bezuinigd wegens het aanhouden van de 0-lijn ten opzichte van de begroting 2015

Bovenstaande wijzigingen hebben vooral een verhoging van het budget salariskosten (toename van het aantal fte door de overkomst van bouwtaken van Renkum) en een afname van de kosten van inhuur derden (minder fte wegens afname vacatureruimte bouwtaken van Arnhem en Lingewaard) tot gevolg. Ook is het budget ICT-overig gestegen. Per saldo is er een toename van het aantal fte ten opzichte van de vastgestelde begroting 2016 te zien van 2,49 fte.

Naast de wijzigingen in de budgetten van salariskosten, inhuur personeel en ICT (overig) zijn er diverse kleine aanpassingen in de begroting verwerkt zonder dat deze consequenties hebben voor het uurtarief. Voor die partners waar geen wijzigingen hebben plaatsgevonden zijn de bijdragen ten opzichte van de vastgestelde begroting 2016 ongewijzigd.

2^e begrotingswijziging 2016

1. Met ingang van 1 januari 2016 zijn provincies bevoegd gezag voor wat betreft BRZO bedrijven geworden. De gemeenten Arnhem, Overbetuwe en Duiven, waarin BRZO-bedrijven gevestigd zijn, betaalden voorheen hun bijdrage voor deze BRZO bedrijven aan ODRA. De werkelijke taak werd uitgevoerd door Omgevingsdienst Regio Nijmegen die ODRA hiervoor een factuur stuurde. Nu het bevoegd gezag bij provincie Gelderland ligt is besloten dat vanaf 2016 zonder tussenkomst van ODRA provincie Gelderland BRZO met ODRN regelt zowel inhoudelijk als financieel. De bijdragen voor gemeenten Arnhem, Overbetuwe en Duiven zijn in deze begrotingswijziging daarom verlaagd.
2. In de begroting 2016 is een bedrag voor ISV-Arnhem opgenomen voor een bedrag van € 90.800. Dit bleek achteraf onterecht te zijn omdat deze taak onder door Arnhem ingebrachte bouwtaken viel. De begroting is voor dit onderdeel gewijzigd.
3. Gemeente Rozendaal heeft bij de start van ODRA in 2013 geen taken ingebracht. Wel neemt gemeente Rozendaal enkele producten van ODRA voor in totaal afgerond € 12.300. Hiervoor is in 2016 ook een werkprogramma opgesteld.
4. Het saldo van bovenstaande punten 1 tot en met 3 ad € 144.000 is opgenomen onder het kopje "Derden Overig". De verwachting is dat in totaal ongeveer € 300.000 aan opdrachten van derden door ODRA zal worden ontvangen.
5. Gemeente Arnhem heeft bij de start van ODRA ongeveer € 1.000.000 aan middelen (programmabudget) ingebracht ten behoeve van WABO-brede taken. De afgelopen jaren is het budget verlaagd naar € 668.000. Andere analyse heeft uitgewezen dat het meer praktisch is als gemeente Arnhem een groot deel van de facturen die ten laste van dit budget worden geboekt zelf betaald. Het budget wordt daarom in deze begrotingswijziging verlaagd naar € 50.000.
6. Gemeente Lingewaard heeft een budget ingebracht van € 143.000 (programmabudget) ten behoeve van WABO-brede taken. Een gedeelte van de ingebrachte WABO-brede taken wordt weer door gemeente Lingewaard zelf uitgevoerd. Een gedeelte van het aan deze werkzaamheden gerelateerd programmabudget van € 20.000 vloeit daarom ook terug naar gemeente Lingewaard.
7. Op 14 oktober jl. is er een vergadering geweest van het Algemeen Bestuur. Na deze vergadering hebben de aanwezige leden een besluit genomen over de financiering van met name de vakberaden van de voormalige MRA, nu de "Overlegstructuur Regionale Milieusamenwerking" (ORM). Besloten is dat de inkomsten en uitgaven van de ORM voor een bedrag van in totaal € 71.300 (bijdrage wordt verdeeld op basis van het aantal inwoners per deelnemende gemeente) in de begroting van ODRA wordt opgenomen en dat ODRA de administratie voor haar rekening neemt. Het bedrag van € 71.300 is in deze begrotingswijziging opgenomen. Voor- en nadelen op deze begrotingspost worden alleen verrekend met de deelnemende partners.

Lasten

Salariskosten

De totale formatie van ODRA mocht (na de 2^e begrotingswijziging 2016) in 2016 134,37 fte bedragen. De totale geraamde loonsom bedroeg € 9.401.900 waarvan € 1.516.500 is geraamd op inhuur derden vanwege het aanhouden van een flexibele schil. De werkelijke loonsom in 2016 voor de formatie in dienst van ODRA bedroeg afgerond € 8.121.000. Dit is € 236.000 hoger dan geraamd. In verband met de invoering van het IKB (Individueel Keuze Budget) per 1 januari 2017 is ten laste van het resultaat 2015 in 2016 een reserve van € 250.000 ingesteld ter dekking van het opgebouwde vakantiegeld over de maanden juni t/m december 2016. In 2016 is deze reserve vrijgevallen en "omgezet" in een te betalen bedrag voor het opgebouwde vakantiegeld van juni t/m december 2016. Het te betalen vakantiegeld voor een bedrag van € 245.000 is verantwoord onder de post salariskosten. Het restant ad € 5.000 is ten gunste van de exploitatie 2016 geboekt.

Inhuur derden

Ongeveer 16% (€ 1.516.500) van de totale loonsom is geraamd op inhuur derden. Een bedrag van afgerond € 2.411.000 is in 2016 aan inhuur van personeel besteed. Een overschrijding van € 895.000. Naast de inzet voor ICT-gerelateerd onderwerpen zoals de invoering van S4O was ook inzet benodigd voor vervanging van (langdurig) ziek personeel en de toenemende vraag voor bouwgerelateerde producten.

Opleidingskosten

Het totale budget voor opleidingskosten bedroeg in 2016 € 188.000. Dit is 2% van de totale loonsom (eigen personeel en inhuur derden). In 2016 is er voor afgerond € 289.000 aan opleidingskosten uitgegeven. Dit is € 101.000 meer dan begroot. De dekking van deze hogere kosten heeft plaatsgevonden door de vrijval van het restant van de reserve opleidingsplan ad € 99.000.

Algemene personeelskosten

Het bedrag dat voor reis- en verblijfkosten, telefonie, verzekeringen etc. in 2016 is uitgegeven is afgerond € 405.000. Dit is € 36.000 lager dan de raming van € 441.000.

Overige uitgaven

Voor diverse overige uitgaven zoals portiekosten, contributies en lidmaatschappen is in 2016 afgerond € 57.000 uitgegeven. Dit is € 22.000 lager dan de raming van € 79.000.

Huisvesting (gastheer)

De kosten van huisvesting die gastheer gemeente Arnhem bij ODRA over 2016 in rekening heeft gebracht zijn € 29.000 lager dan de raming van € 661.000.

Ondersteunende taken (gastheer)

De kosten voor ondersteunende taken zoals de personeels-en salarisadministratie, de financiële administratie en de standaardfaciliteiten in het kader van ICT, die gastheer gemeente Arnhem voor ODRA uitvoert, bedroegen in 2016 € 197.000. Dit is € 19.000 hoger dan geraamd.

ICT (gastheer)

De ICT-kosten die gastheer gemeente Arnhem in 2016 in rekening heeft gebracht bedroegen € 111.000 meer dan de raming van € 837.000. Dit komt met name doordat licentiekosten (bijvoorbeeld voor Microsoft) hoger uitvielen dan geraamd.

ICT (overig)

De kosten van ICT die direct door ODRA aan derden wordt betaald bedroegen in 2016 afgerond € 344.000. Dit is € 69.000 meer dan begroot. Ook bij dit onderdeel vielen de licentiekosten hoger uit dan begroot.

Wagenpark

De kosten voor het wagenpark bedragen afgerond € 22.000. Dit is € 21.000 lager dan begroot.

Accountant en financieel advies

Op deze post is een bedrag van € 22.500 begroot. Op deze post verantwoorden we de kosten van de accountant (€ 32.000) en de overige advieskosten (€ 84.000) die de bedrijfsvoering van ODRA raken. Dit heeft in 2016 een overschrijding van € 94.000 tot gevolg.

Onvoorzien

Van de post onvoorzien van € 60.800 is in 2016 geen gebruik gemaakt.

Bijdrage Bovenregionale Taken

De bijdrage aan bovenregionale taken valt afgerond € 51.000 lager uit dan geraamd met name vanwege lagere kosten voor de stelseltaak P&O en BSBm.

Dotatie/onttrekking aan voorzieningen

In 2014 is een aantal voorzieningen ingesteld ter dekking van harmonisatiekosten, reiskosten en opgebouwd stuwmeerverlof van voormalig personeel van provincie Gelderland. Voor 2016 was een onttrekking voorzien van € 68.200 ten behoeve van de dekking van harmonisatiekosten en reiskosten. In 2016 is een bedrag van € 113.000 aan de voorzieningen onttrokken met name door een niet in de raming opgenomen onttrekking van het de voorziening stuwmeerverlof. Daarnaast is gebleken dat vanwege het vertrek van een aantal medewerkers de voorziening Harmonisatiekosten Provincie Gelderland te hoog was om de toekomstige harmonisatiekosten te dekken. Een bedrag van € 25.000 is daarom extra vrijgevallen.

Doorbelasting aan projecten

ODRA voert een aantal projecten uit voor derden (o.a. ten behoeve van maatregelen in het kader van geluidsanering). Deze projecten zijn niet in de begroting meegenomen. De baten van afgerond € 70.000 worden evenals vorige jaren in mindering gebracht op de kosten.

Baten

Baten partners

De baten van de partners van ODRA waren in 2016 begroot op afgerond € 11.408.000. In totaal is een bedrag van afgerond € 11.736.000 gefactureerd. Dit is afgerond € 327.000 hoger dan geraamd. Dit komt omdat met name voor gemeente Arnhem (€ 203.000), provincie Gelderland (€ 103.000) en gemeente Overbetuwe (€ 16.000) meer (aanvullende) werkzaamheden zijn verricht in het kader van bouwtaken. Daarnaast zijn er door diverse partners nog kleinere aanvullende opdrachten aan ODRA verstrekt.

Derden overig

Deze baten van afgerond € 225.000 hebben betrekking op werkzaamheden die buiten de DVO's voor derden worden gedaan. De opbrengsten zijn € 75.000 lager dan geraamd.

Derden Nijmegen

Deze baten van afgerond € 35.000 voor werkzaamheden ten behoeve van bodem zijn in 2016 niet gefactureerd omdat de overdracht van de taken nog niet was geregeld. Eind 2016 is er overeenstemming bereikt over het uitvoeren van deze taak met ingang van 2017.

Derden Externe Veiligheid

De opbrengsten, gebaseerd op het te verwachten subsidiebedrag, van afgerond € 135.000 zijn € 14.000 hoger dan de begroting van € 121.000. Hier staat echter een lagere opbrengst tegenover van €15.000 bij de programmalasten.

Derden bovenregionale taken

ODRA voert een aantal complexe handhavingstaken uit voor omgevingsdiensten OVIJ, ODDV en ODNV. Daarnaast is, evenals in 2015, een bedrag van afgerond € 310.000 extra ontvangen. Deze ontvangst heeft te maken met de overdracht van VVGB-taken die in 2014 heeft plaatsgevonden.

Overige Inkomsten

Deze inkomsten hebben met name betrekking op de uitkering van WAO- en ziekengelden en de bijdragen van partners ten behoeve van de compensatie van harmonisatie- en reiskosten in het kader van het Gelders Sociaal Plan en zijn afgerond € 170.000 hoger dan begroot.

Onttrekking aan reserves

In de begroting 2016 waren er geen onttrekkingen aan reserves opgenomen. In 2016 zijn de volgende bedragen aan reserves onttrokken.

€ 17.000 aan de reserve Externe Veiligheid

Deze reserve was ter dekking van extra kosten in 2015 ingesteld. Het restant van afgerond € 17.000 is in 2016 vrijgevalen.

€ 99.000 aan de reserve Opleidingsplan

Ter dekking van een gedeelte van de kosten van het opleidingsplan was een reserve ingesteld. In 2015 is een bedrag aan deze reserve onttrokken. Het restant van € 99.000 is ter dekking van de hogere opleidingskosten in 2016 ingezet om de hoger opleidingskosten te dekken.

€ 250.000 aan de reserve Vakantiegeld 2016/IKB

Ten laste van het resultaat 2015 is een reserve ingesteld van €250.000 ter dekking van de lasten van vakantiegeld dat in de periode van juni 2016 t/m december 2016 is opgebouwd. Dit bedrag is in 2016 vrijgevallen en is als nog te betalen bedrag op de balans opgenomen.

€ 71.000 aan de reserve Provincietaken

Ten laste van het resultaat 2013 is een reserve ingesteld ten behoeve van werkzaamheden die in 2013 niet voor provincie Gelderland zijn uitgevoerd. In 2016 is een aantal werkzaamheden uitgevoerd die niet in het werkprogramma 2016 van provincie Gelderland was opgenomen. Ten behoeve van deze werkzaamheden is in 2016 een bedrag van afgerond € 71.000 aan de reserve onttrokken.

Programma's

Van de partners gemeente Arnhem, gemeente Lingewaard en provincie Gelderland zijn programmabudgetten overgekomen ten behoeve van specifieke taken.

WABO- Arnhem en Lingewaard

De baten en lasten van de overgekomen budgetten van de gemeenten Lingewaard en Arnhem zijn lager dan begroot. Voor gemeente Arnhem zijn de baten en lasten afgerond € 15.000 lager en voor de gemeente Lingewaard afgerond € 30.000.

Bureau Milieumetingen

Het saldo van de programmakosten milieumetingen is afgerond € 5.000 positief. Evenals in de afgelopen jaren wordt voorgesteld om dit batig saldo in de reserve Bureau Milieumetingen te storten om toekomstige uitgaven te kunnen bekostigen.

Externe Veiligheid

Bij het opstellen van de begroting 2016 werd er van uitgegaan dat er naast de formatieve lasten (uren x tarief) ook een budget ter dekking van overige kosten benodigd was. Er zijn echter geen overige kosten in 2016 gemaakt.

RVMK

Ten behoeve van de Regionale Verkeers Milieu Kaart worden er door ODRA werkzaamheden verricht die bij alle partners exclusief provincie Gelderland en inclusief gemeente Montferland op basis van een bijdrage per inwoner in rekening wordt gebracht. Deze taak was voorheen ondergebracht bij MRA. In 2016 is de MRA geliquideerd. Op het onderdeel RVMK bestond een reserve RVMK ter dekking van toekomstige kosten van afgerond € 35.000 en heeft een hoger baten voor dit bedrag bij ODRA als gevolg. Daarnaast zijn er minder kosten gemaakt dan begroot voor een bedrag van afgerond € 14.000. Voorgesteld zal worden om evenals bij MRA het batige saldo van afgerond € 50.000 te reserveren voor toekomstige kosten ten behoeve van RVMK.

ORM

In de vergadering van het Algemeen Bestuur d.d. 14 oktober 2016 is besloten dat ODRA de uitgaven en inkomsten van de Overlegstructuur Regionale Milieusamenwerking (ORM) in haar begroting zal opnemen voor een bedrag van afgerond € 71.000. In 2016 is een bedrag van afgerond € 24.000 aan baten en lasten verantwoord.

Overige projecten

Evenals in vorige jaren zijn in 2016 werken uitgevoerd voor projecten van derden. Het betreft o.a. werkzaamheden ten behoeve van met name gevelmaatregelen BSV. In 2016 gaat het om een bedrag van afgerond € 224.000

4.2 Overzicht van baten en lasten 2016

		Rekening 2015		Begroting 2016 Primitief	Begroting 2016 na 2e wijziging	Rekening 2016	Vershil	
Algemeen	Lasten	0		0	2.495.886	3.974.691	-1.478.805	nadelig
	Baten	0		0	2.495.886	2.597.271	101.386	voordelig
	Saldo	0		0	0	-1.377.419	-1.377.419	nadelig
Vergunningverlening Bouw	Lasten	3.613.431		3.578.600	2.129.411	2.525.389	-395.978	nadelig
	Baten	3.504.668		3.578.600	2.129.411	2.431.665	302.254	voordelig
	Saldo	-108.763		0	0	-93.724	-93.724	nadelig
Vergunningverlening Milieu	Lasten	1.651.571		1.386.400	980.960	1.416.746	-435.787	nadelig
	Baten	1.315.106		1.386.400	980.960	984.922	3.963	voordelig
	Saldo	-336.465		0	0	-431.824	-431.824	nadelig
Handhaving Milieu	Lasten	3.207.325		3.908.600	2.592.682	2.059.956	532.726	voordelig
	Baten	4.096.731		3.908.600	2.592.682	2.933.018	340.336	voordelig
	Saldo	889.406		0	0	873.062	873.062	voordelig
Handhaving Bouw, Bodem en Vuurwerk	Lasten	3.056.491		2.833.600	2.944.707	2.528.170	416.537	voordelig
	Baten	2.987.760		2.833.600	2.944.707	2.802.501	-142.206	nadelig
	Saldo	-68.732		0	0	274.331	274.331	voordelig
Advies en Overige Taken	Lasten	2.531.890		1.565.300	1.810.856	1.784.153	26.702	voordelig
	Baten	2.500.027		1.565.300	1.810.856	2.163.620	352.765	voordelig
	Saldo	-31.863		0	0	379.467	379.467	voordelig
Bedrag van de heffing voor de vennootschapsbelasting				0	0	0	0	
Het gerealiseerde totaal saldo van baten en lasten		343.584		0	0	-376.108	-376.108	nadelig
Onttrekking reserves		175.614				436.363	436.363	voordelig
Het gerealiseerde resultaat		519.198		0	0	60.255	60.255	voordelig

4.2.1 Toelichting op overzicht van baten en lasten 2016

Voor een toelichting op het overzicht van baten en lasten 2016 wordt verwezen naar de paragrafen 2.2 tot en met 2.3.6 in het jaarverslag en paragraaf 4.1.1 van de jaarrekening.

4.3 Saldo van de financieringsfunctie

Het saldo van de financieringsfunctie bestaat uit de ontvangen rentebaten over de uitzettingen, alsmede de betaalde rentelasten over de aangegane leningen en over de aangetrokken middelen in rekening-courant. Zowel de raming als de realisatie van de financieringsfunctie is minder dan € 1.000.

4.4 Overzicht algemene dekkingsmiddelen

Omschrijving	Begroting voor wijziging			Begroting na wijziging			Realisatie 2016		
	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo
									x € 1.000
Lokale heffingen	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Algemene uitkeringen	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Dividend	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Saldo van de financieringsfunctie	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Overige algemene dekkingsmiddelen	11.389	0	11.389	11.408	0	11.408	11.735	0	11.735
Totaal overige algemene dekkingsmiddelen	11.389	0	11.389	11.408	0	11.408	11.735	0	11.735

De overige algemene dekkingsmiddelen bestaan uit baten partners. Deze baten waren in 2016 begroot op afgerond € 11.408.000. In totaal is een bedrag aan afgerond € 11.735.000 gefactureerd. Dit is € 327.000 hoger dan begroot omdat aan diverse partners aanvullende facturen zijn verstuurd voor met name bouwgerelateerde producten.

4.5 Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves

Omschrijving	Begroting voor wijziging			Begroting na wijziging			Realisatie 2016		
	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo
Reservemutaties									
x € 1.000									
Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves:									
BR Provincietaken	0	0	0	0	0	0	71	0	71
BR Bureau Milieumetingen	0	0	0	0	0	0	0	16	-16
BR Opleidingsplan	0	0	0	0	0	0	99	0	99
BR MRA Externe Veiligheid	0	0	0	0	0	0	17		17
BR Individueel Keuzebudget	0	0	0			0	250	250	0
Totaal toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	0	0	0	0	0	0	436	266	170

Aan de reserve Provincietaken is in 2016 afgerond € 71.000 onttrokken.

Aan de reserves Opleidingsplan en Externe Veiligheid is in totaal afgerond € 116.000 onttrokken. Tegenover de onttrekking aan de reserve Opleidingsplan stonden hogere kosten van opleidingen dan geraamd voor een bedrag van € 101.000.

Het restant van de reserve Externe Veiligheid van afgerond € 17.000 die ingesteld was van meerkosten in 2015 is in 2016 vrijgefallen.

Ten laste van het resultaat 2015 is conform besluit van het Algemeen Bestuur een bedrag van afgerond € 16.000 aan de reserve Bureau Milieumetingen toegevoegd.

Er waren in het begrotingsjaar 2016 geen structurele toevoegingen en/of onttrekkingen geraamd.

4.6 Overzicht incidentele baten en lasten per programma

	Algemeen	Vergunningverlening Bouw	Vergunningverlening Milieu	Handhaving Milieu	Handhaving Bouw, bodem en vuurwerk	Advies en Overige Taken
Incidentele lasten						
Projecten						224.320
Incidenteel						
RVMK						
Totaal incidentele lasten						224.320
Incidentele baten						
Projecten						224.320
Incidenteel						51.500
RVMK						35.441
Totaal incidentele baten						311.261

4.6.1 Toelichting incidentele baten en lasten per programma

Projecten

ODRA krijgt incidentele opdrachten om projecten uit te voeren. Deze projecten waaronder gevelmaatregelen/BSV, worden verantwoord onder het programma advies en overige taken. De baten en lasten bedragen in 2016 afgerond € 224.000.

Incidenteel

ODRA heeft in 2016 een bedrag ontvangen van € 51.500 om incidentele kosten in de eerste jaren van de opstartfase te kunnen bekostigen. Er zijn geen lasten op deze post in 2016 uitgegeven.

RVMK

Nadat de liquidatie van de MRA in 2016 was afgerond is het saldo van de reserve RVMK van afgerond € 35.000 overgeheveld naar ODRA. Voorgesteld zal worden om deze middelen aan een reserve te doteren om toekomstige uitgaven ten behoeve van RVMK te dekken.

4.7 Vennootschapsbelasting

In 2016 zijn door de omgevingsdiensten afspraken gemaakt met de Belastingdienst, waardoor ODRA geen vennootschapsbelasting verschuldigd is in 2016.

4.8 Wet normering bezoldiging topfunctionarissen en publiek en semipublieke sector

Per 1 januari 2013 is de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) ingegaan. Deze verantwoording is opgesteld op basis van de volgende op de Omgevingsdienst Regio Arnhem van toepassing zijnde regelgeving: Het algemene WNT-maximum.

Het bezoldigingsmaximum in 2016 voor de ODRA is €179.000.

Dit geldt naar rato van de duur en/of omvang van het dienstverband.

1. Bezoldiging topfunctionarissen

1a. Leidinggevende topfunctionarissen

Bedragen x € 1				J.B.H. Robben
	2015 Jaarrekening	2015 Nieuwe berekening	verschil oud- nieuw 2015	2016
Functie(s)	Directeur			
Duur dienstverband	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12
Omvang dienstverband (in fte)	1	1	1	1
Gewezen topfunctionaris?	nee	nee	nee	nee
Echte of fictieve dienstbetrekking?	Ja	Ja	Ja	Ja
Individueel WNT-maximum	178.000	178.000	178.000	179.000
Bezoldiging				
Beloning	94.285,00	99.418,72	5.133,72	98.541
Belastbare onkostenvergoedingen		402,30	402,30	0
Beloningen betaalbaar op termijn	17.328,00	13.872,78	-3.455,22	14.291
<i>Subtotaal</i>				
-/- Onverschuldigd betaald bedrag				0
Totaal bezoldiging	111.613,00	113.693,80	2.080,80	112.832
Gegevens 2015				
Duur dienstverband in 2015				1/1 - 31/12
Omvang dienstverband 2015 (in fte)				1
Bezoldiging 2015				
Beloning				99.419
Belastbare onkostenvergoedingen				402
Beloningen betaalbaar op termijn				13.873
Totaal bezoldiging 2015				113.694
Individueel WNT-maximum 2015				178.000

De vermelde bedragen onder 2015 wijken af in verband met een achteraf geconstateerde onjuiste berekening. De bedragen voor wat betreft de beloning, belastbare onkostenvergoedingen en beloningen betaalbaar op termijn zijn in 2015 op een onjuiste wijze berekend. Hertoetsing van de gecorrigeerde cijfers aan de destijds van toepassing zijnde normen leidt echter niet tot onverschuldigde betalingen.

1b. Leidinggevende topfunctionarissen zonder dienstbetrekking:

<i>bedragen x € 1</i>	A. Mink	W. Ruwhof	H. Nijland	W. Ruwhof
Functie(s)	DB voorzitter	DB voorzitter	DB lid	DB lid
Duur dienstverband in 2016	1/1 – 29/3	7/10 – 31/12	1/1 – 12/9	1/1 – 7/10
Omvang dienstverband (in fte)	0	0	0	0
Gewezen topfunctionaris?	nee	Nee	nee	nee
Echte of fictieve dienstbetrekking?	nee	Nee	nee	nee
Individueel WNT-maximum	6.456	6.236	12.471	13.694
Bezoldiging				
Beloning	0	0	0	0
Belastbare onkostenvergoedingen	0	0	0	0
Beloningen betaalbaar op termijn	0	0	0	0
<i>Subtotaal</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
-/- Onverschuldigd betaald bedrag	0	0	0	0
Totaal bezoldiging	0	0	0	0
Gegevens 2015				
Duur dienstverband in 2015	1/1-31/12	Nvt	1/1-31/12	1/1-31/12
Omvang dienstverband 2015 (in fte)				
Bezoldiging 2015				
Beloning	0	0	0	0
Belastbare onkostenvergoedingen	0	0	0	0
Beloningen betaalbaar op termijn	0	0	0	0
Totaal bezoldiging 2015	0	0	0	0
Individueel WNT-maximum 2015	26.700	0	17.800	17.800

<i>bedragen x € 1</i>	G. Ritsema	T. Spaargaren	M. Scheffer	T.Janssen
Functie(s)	DB lid	DB lid	DB lid	DB lid
Duur dienstverband in 2016	8/7 – 31/12	14/10 – 31/12	1/1-31/12	1/1 - 31/12
Omvang dienstverband (in fte)	0	0	0	0
Gewezen topfunctionaris?	nee	nee	Nee	nee
Echte of fictieve dienstbetrekking?	nee	nee	Nee	nee
Individueel WNT-maximum	12.911	3.815	17.900	17.900
Bezoldiging				
Beloning	0	0	0	0
Belastbare onkostenvergoedingen	0	0	0	0
Beloningen betaalbaar op termijn	0	0	0	0
<i>Subtotaal</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
-/- Onverschuldigd betaald bedrag	0	0	0	0
Totaal bezoldiging	0	0	0	0
Gegevens 2015				
Duur dienstverband in 2015	nvt	nvt	4/9-31/12	1/1-31/12
Omvang dienstverband 2015 (in fte)				
Bezoldiging 2015				
Beloning	0	0	0	0
Belastbare onkostenvergoedingen	0	0	0	0
Beloningen betaalbaar op termijn	0	0	0	0
Totaal bezoldiging 2015	0	0	0	0
Individueel WNT-maximum 2015	0	0	5.755	17.800

1c. Toezichthoudende topfunctionarissen:

<i>bedragen x € 1</i>	W. Ruwhof	W. Ruwhof	G. Ritsema	T.J. Spaargaren
Functie(s)	AB voorzitter	AB lid	AB lid	AB lid
Duur dienstverband in 2016	8/7 - 31/12	1/1 - 8/7	8/7 - 31/12	20/9- 31/12
Omvang dienstverband (in fte)	0	0	0	0
Gewezen topfunctionaris?	nee	nee	nee	nee
Echte of fictieve dienstbetrekking?	nee	nee	nee	nee
Individueel WNT-maximum	12.911	9.243	12.911	4.989
Bezoldiging				
Beloning	0	0	0	0
Belastbare onkostenvergoedingen	0	0	0	0
Beloningen betaalbaar op termijn	0	0	0	0
<i>Subtotaal</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
-/- Onverschuldigd betaald bedrag	0	0	0	0
Totaal bezoldiging	0	0	0	0
Gegevens 2015				
Duur dienstverband in 2015	1/1-31/12	1/1-31/12	Nvt	nvt
Omvang dienstverband 2015 (in fte)				
Bezoldiging 2015				
Beloning	0	0	0	0
Belastbare onkostenvergoedingen	0	0	0	0
Beloningen betaalbaar op termijn	0	0	0	0
Totaal bezoldiging 2015	0	0	0	0
Individueel WNT-maximum 2015	26.700	17.800	0	0

<i>bedragen x € 1</i>	T. Janssen	B. Ross	N. Olland	G. van Gorkum
Functie(s)	AB lid	AB lid	AB lid	AB lid
Duur dienstverband in 2016	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12
Omvang dienstverband (in fte)	0	0	0	0
Gewezen topfunctionaris?	nee	nee	nee	nee
Echte of fictieve dienstbetrekking?	nee	nee	nee	nee
Individueel WNT-maximum	17.900	17.900	17.900	17.900
Bezoldiging				
Beloning	0	0	0	0
Belastbare onkostenvergoedingen	0	0	0	0
Beloningen betaalbaar op termijn	0	0	0	0
<i>Subtotaal</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
-/- Onverschuldigd betaald bedrag	0	0	0	0
Totaal bezoldiging	0	0	0	0
Gegevens 2015				
Duur dienstverband in 2015	1/1-31/12	1/1-31/12	1/1-31/12	1/1-31/12
Omvang dienstverband 2015 (in fte)				
Bezoldiging 2015				
Beloning	0	0	0	0
Belastbare onkostenvergoedingen	0	0	0	0
Beloningen betaalbaar op termijn	0	0	0	0
Totaal bezoldiging 2015	0	0	0	0
Individueel WNT-maximum 2015	17.800	17.800	17.800	17.800

<i>bedragen x € 1</i>	P. Putman	H. Breunissen	T. van der Werf	M. Scheffer
Functie(s)	AB lid	AB lid	AB lid	AB lid
Duur dienstverband in 2016	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12
Omvang dienstverband (in fte)	0	0	0	0
Gewezen topfunctionaris?	nee	nee	nee	nee
Echte of fictieve dienstbetrekking?	nee	nee	nee	nee
Individueel WNT-maximum	17.900	17.900	17.900	17.900
Bezoldiging				
Beloning	0	0	0	0
Belastbare onkostenvergoedingen	0	0	0	0
Beloningen betaalbaar op termijn	0	0	0	0
<i>Subtotaal</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
-/- Onverschuldigd betaald bedrag	0	0	0	0
Totaal bezoldiging	0	0	0	0
Gegevens 2015				
Duur dienstverband in 2015	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12	4/9 - 31/12
Omvang dienstverband 2015 (in fte)				
Bezoldiging 2015				
Beloning	0	0	0	0
Belastbare onkostenvergoedingen	0	0	0	0
Beloningen betaalbaar op termijn	0	0	0	0
Totaal bezoldiging 2015	0	0	0	0
Individueel WNT-maximum 2015	17.800	17.800	17.800	5.755

<i>bedragen x € 1</i>	A. Mink	F. Jansen
Functie(s)	AB voorzitter	AB lid
Duur dienstverband in 2016	1/1 – 29/3	1/1 - 31/12
Omvang dienstverband (in fte)	0	0
Gewezen topfunctionaris?	Nee	nee
Echte of fictieve dienstbetrekking?	Nee	nee
Individueel WNT-maximum	6.456	17.900
Bezoldiging		
Beloning	0	0
Belastbare onkostenvergoedingen	0	0
Beloningen betaalbaar op termijn	0	0
<i>Subtotaal</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
-/- Onverschuldigd betaald bedrag	0	0
Totaal bezoldiging	0	0
Gegevens 2015		
Duur dienstverband in 2015	1/1 - 31/12	1/1-31/12
Omvang dienstverband 2015 (in fte)		
Bezoldiging 2015		
Beloning	0	0
Belastbare onkostenvergoedingen	0	0
Beloningen betaalbaar op termijn	0	0
Totaal bezoldiging 2015	0	0
Individueel WNT-maximum 2015	26.700	17.800

4.9 Balans per 31-12-2016

Activa	31-12-2015	31-12-2016 <i>x € 1.000,=</i>
Vaste Activa		
Materiële vaste activa	71	86
Materiele vaste activa met economisch nut	71	86
Financiële vaste activa	9	5
Overige uitzettingen met een rentetypische looptijd van 1 jaar of langer	9	5
Totaal vaste Activa	80	91
Vlottende activa		
Vorraden	9	0
Onderhanden Werk	9	0
Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan 1 jaar	4.857	3.179
Rekening Courantverhouding Rijk	4.000	436
Vorderingen op publiekrechtelijke lichamen	855	2.736
Overige vorderingen	2	8
Liquide middelen	131	949
Kassaldi	0	0
Banksaldi	131	949
Overlopende activa	11	30
Vooruitbetaalde bedragen	11	30
Totaal vlottende activa	5.008	4.158
Totaal generaal	5.088	4.249

Passiva	31-12-2015	31-12-2016
		<i>x € 1.000,=</i>
Vaste Passiva		
Eigen Vermogen	1.484	855
Algemene Reserve	500	500
Bestemmingsreserves:	465	294
Provincietaken	163	92
Bureau Milieumetingen	187	203
Opleidingsplan	99	0
MRA Externe Veiligheid	17	0
Resultaat Boekjaar	519	60
Voorzieningen	1.060	785
Harmonisatietoelage Prov. Gelderland	826	756
Stuwmeer verlof Prov. Gelderland	41	21
Reiskosten woon-werkverk. Prov. Gelderland	25	8
Stuwmeer verlof Gemeente Arnhem	6	0
RVU 62+	163	0
Totaal vaste passiva	2.545	1.640
Vlottende Passiva		
Kortlopende schulden	1.187	1.253
Overige schulden aan publiekrechtelijke lichamen	1.005	1.082
Overige schulden	182	170
Overlopende passiva	1.357	1.357
Verplichtingen die in het begrotingsjaar zijn opgebouwd en die in een volgend begrotingsjaar tot betaling komen	555	586
de van de Europese en Nederlandse overheidslichamen ontvangen voorschotbedragen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren;	307	310
Overige vooruitontvangen bedragen	495	461
Totaal vlottende passiva	2.543	2.609
Totaal generaal	5.088	4.249

Grondslagen voor waardering

Besluit Begroting en Verantwoording

De jaarrekening is opgesteld met inachtneming van het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) en de Financiële verordening Omgevingsdienst Regio Arnhem 2016.

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa met economisch nut zijn geactiveerd tegen de verkrijgingsprijs, verminderd met de ontvangen subsidies die direct gerelateerd zijn aan het actief, de jaarlijkse afschrijvingslasten en afwaarderingen wegens duurzame waardeverminderingen. Duurzame waardeverminderingen worden onafhankelijke van het resultaat in aanmerking genomen. Zoals is bepaald in de financiële verordening wordt er lineair afgeschreven op basis van de economische levensduur.

Financiële vaste activa

De financiële vaste activa zijn gewaardeerd tegen nominale waarde, verminderd met de ontvangen subsidies die direct gerelateerd zijn aan het actief, de jaarlijkse afschrijvingslasten en afwaarderingen wegens duurzame waardeverminderingen. Duurzame waardeverminderingen worden onafhankelijke van het resultaat in aanmerking genomen.

Vlottende Activa

De vorderingen, overlopende activa en liquide middelen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde, verminderd met de noodzakelijk geachte voorzieningen.

Vorraden – Onderhanden werk

De “onderhanden werken” zijn gewaardeerd tegen de vervaardigingsprijs dan wel de lagere marktwaarde. De vervaardigingsprijs omvat de kosten die rechtstreeks aan de vervaardiging kunnen worden toegerekend.

Eigen Vermogen

Onder het Eigen Vermogen zijn opgenomen de Algemene Reserve, de bestemmingsreserves en het saldo van de rekening van baten en lasten.

Voorzieningen

De voorzieningen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde.

Vlottende Passiva

De vlottende passiva en vooruit ontvangen bedragen hebben betrekking op een resterende looptijd van minder dan een jaar en zijn gewaardeerd tegen de nominale waarde.

4.9.1 Toelichting op de balans

Vaste activa

Materiële vaste activa

Specificatie Materiële vaste activa	31-12-2015	31-12-2016
		x € 1.000,=
Investerings met een economisch nut:		
Vervoermiddelen	47	65
Machines, apparaten en installaties	24	21
Overige materiële vaste activa	0	
Investerings met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten heffing kan worden geheven	0	0
Totaal	71	86

Het onderstaande overzicht geeft het verloop weer van de materiële vaste activa gedurende het jaar 2016:

Verloopoverzicht van de materiële vaste activa							
x € 1.000	Boek- waarde 1 januari 2016	Investe- ringen	Des- invest- eringen	Afschrij- vingen	Bijdragen van derden / reserves	Afwaar- deringen	Boek- waarde 31 decem- ber 2016
Investerings met economisch nut							
Vervoermiddelen	47	27	0	9	0	0	65
Machines, apparaten en installaties	24	0	0	3	0	0	21
Overige materiële vaste activa	0	0	0	0	0	0	0
Totaal investeringen met economisch nut	71	27	0	12	0	0	86
Investerings met economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven							
nvt	0	0	0	0	0	0	0
Investerings in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut							
nvt	0	0	0	0	0	0	0
Totaal materiële vaste activa	71	27	0	12	0	0	86

Financiële vaste activa

Specificatie Financiële vaste activa	31-12-2015	31-12-2016
		x € 1.000,=
Regelingen werknemers (fiets)	9	5
Totaal	9	5

Vlottende Activa

Specificatie Onderhanden Werk	31-12-2015	31-12-2016
		x € 1.000,=
Beheer RVMK	0	0
Saneringsproject W. Druckerstraat	0	0
Saneringsproject Vosselmanstraat	2	0
Saneringsproject Deventerstraat	2	0
Saneringsproject Anklaarseweg	1	0
Saneringsproject Zutphenerstraat	1	0
Saneringsproject Johannahoeve VBT	3	0
BSV Uitv Gevelmtr schermw.SPK 2016	0	0
Totaal	9	0

Specificatie uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan 1 jaar	31-12-2015	31-12-2016
		x € 1.000,=
Min.v. Financiën	4.000	436
Debiteuren Publiekrechtelijk	855	2.736
Overige vorderingen	2	8
Totaal	4.857	3.179

Specificatie Liquide Middelen	31-12-2015	31-12-2016
		x € 1.000,=
Bank	131	949
Totaal	131	949

Vaste passiva

Specificatie Eigen Vermogen	31-12-2015	31-12-2016
		x € 1.000,=
Algemene Reserve	500	500
Resultaat voor bestemming	519	60
BR Provincietaken (t.b.v. werkzaamheden die in 2013 niet zijn uitgevoerd)	163	92
BR Bureau Milieumetingen (ter dekking van toekomstige investeringen)	187	203
BR Opleidingsplan	99	0
BR MRA Externe Veiligheid	17	0
Totaal	1.484	855

Specificatie Voorzieningen	31-12-2015	31-12-2016
		x € 1.000,=
Harmonisatietoelage Prov. Gelderland	826	756
Stuwmeer verlof Prov. Gelderland	41	21
Reiskosten woon-werkverk. Prov. Gelderland	25	8
Stuwmeer verlof Gemeente Arnhem	6	0
RVU 62+	163	0
Totaal	1.060	785

Vlottende passiva

Specificatie Overige schulden publiekr. Lichamen	31-12-2015	31-12-2016
		x € 1.000,=
BTW	228	472
Loonheffing	397	375
Afdracht IP/OP/NP premies	82	76
Afdracht premie FPU	14	12
Diversen	284	147
Totaal	1.005	1.082

Specificatie Overige Schulden	31-12-2015	31-12-2016
		x € 1.000,=
Diversen	182	170
Totaal	182	170

Specificatie Verplichtingen die in het begrotingsjaar zijn opgebouwd en die in een volgend begrotingsjaar tot betaling komen		31-12-2015	31-12-2016
			x € 1.000,=
Vakantiegeld mei 2016 tm december 2016	0	245	
Afrekening DVO gemeente Arnhem	0	104	
Diverse facturen die in het in 2017 zijn ontvangen maar betrekking hadden op 2016	0	237	
Diverse facturen die in het in 2016 zijn ontvangen maar betrekking hadden op 2015	555	0	
	0		
Totaal	555	586	

Specificatie van de Europese en Nederlandse overheidslichamen ontvangen voorschotbedragen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren		31-12-2015	31-12-2016
			x € 1.000,=
Gevelisolatie ISV 3 Rheden	112	104	
Uitvoeringsplan energiebesparing	62	62	
Saneringsproject Trans eo VBT	34	30	
Subsidie sanering verkeerslawaaï (Arnhem) *	99	0	
project W. van Pontl. 1141, Arnhem	0	114	
Totaal	307	310	

* Saldo op 31-12-2016 is -/- € 30.000. Dit wordt verantwoord onder de overlopende activa.

Specificatie Overige vooruitontvangen bedragen		31-12-2015	31-12-2016
			x € 1.000,=
Onderzoek General Electric	20	20	
ISV-geluid gemeente Arnhem	420	420	
BSV Aanv. Gevelmtr. Schermw. RL	14		
Project Automatisering Roxit	42	16	
Spijkerkw.1129, Arnhem	0	5	
Totaal	496	461	

Verloop voorschotbedragen specifieke uitkeringen					
x € 1.000	Saldo 1 januari 2016	Ontvangen bedragen	Vrijgevallen bedragen	Terugbetaling en	Saldo 31 december 2016
Subsidie sanering verkeerslawaa	112		8	0	104
Subsidie energiebesparing	62			0	62
Subsidie sanering verkeerslawaa (Arnhem)	99	63	191	0	-30
Subsidie sanering verkeerslawaa (Trans)	34		4	0	30
Subsidie sanering van Pontlaan		116	3	0	114
Totaal van EU, Rijk en provincies ontvangen voorschotbedragen voor specifieke uitkeringen die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren	307	179	205	0	280

De subsidie sanering verkeerslawaa (Arnhem) betreft een subsidieregeling die in de SiSa wordt verantwoord. Het saldo van -/- € 30.000 voor dit project wordt verantwoord onder de post overlopende activa.

Verloopstaten reserves en voorzieningen

Verloop reserves

Omschrijving	Stand per 1-1-2016	Bestemming resultaat 2015	Toevoeging	Onttrekking	Uitkering deelnemers	Stand per 31-12-2016
Algemene Reserve	500.000					500.000
BR Provincietaken	162.613			-70.839		91.775
BR Individueel keuze budget	0		250.000	-250.000		0
BR Bureau Milieumetingen	186.925		15.725			202.650
BR Opleidingsplan	98.546			-98.546		0
BR MRA Externe Veiligheid	16.978			-16.978		0
Geraliseerd resultaat 2015	519.198	-265.725			-253.472	0
Totaal	1.484.260	-265.725	265.725	-436.363	-253.472	794.425

Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves

Toelichting verloop reserves

Algemene Reserve

Geen mutaties in 2016.

Bestemmingsreserve Provincietaken

In 2013 is een aantal werkzaamheden voor provincie Gelderland niet uitgevoerd. Het Algemeen Bestuur heeft bij de resultaatbestemming 2013 besloten tot het instellen van deze bestemmingsreserve om kosten die met deze werkzaamheden zijn gemoeid te dekken. In 2016 is afgerond € 71.000 onttrokken aan deze reserve.

Bestemmingsreserve Individueel Keuze Budget

Het Algemeen Bestuur heeft bij de resultaatbestemming 2015 besloten om een reserve IKB in te stellen. Dit ter dekking van het vakantiegeld dat in de maanden juni tm december 2016 op de balans moet worden verantwoord. Deze reserve is in 2016 vrijgevallen om het door medewerkers opgebouwde vakantiegeld in de maanden juni t/m december 2016 te dekken.

Bestemmingsreserve Bureau Milieumetingen

Ten behoeve van dekking van toekomstige kosten van het Bureau Milieumetingen heeft het Algemeen Bestuur in 2014 besloten om deze bestemmingsreserve in te stellen ten laste van het resultaat 2013. In 2016 is door het Algemeen Bestuur besloten om het resultaat van Bureau Milieumetingen over 2015 toe te voegen aan deze bestemmingsreserve.

Bestemmingsreserve Opleidingsplan

In 2015 is door het Algemeen Bestuur besloten om een gedeelte (€ 111.638) van het resultaat over 2015 toe te voegen aan deze reserve. Met de 1^e begrotingswijziging 2015 heeft het Algemeen Bestuur ingestemd met een onttrekking aan deze reserve ter dekking van de kosten van het opleidingsplan. Het opleidingsplan is niet geheel in 2015 uitgevoerd. Het restant van de reserve van afgerond € 99.000 is in 2016 aan de reserve onttrokken vanwege de hoger opleidingskosten voor een bedrag van € 101.000.

Bestemmingsreserve MRA Externe Veiligheid

In 2015 heeft het Algemeen Bestuur besloten een bestemmingsreserve ad € 60.000 in te stellen ter dekking van een eventueel tekort op Externe Veiligheid. Het tekort op Externe Veiligheid bedroeg in 2015 afgerond € 43.000. Dit bedrag is in 2015 aan deze reserve onttrokken. Het restant van afgerond € 17.000 is in 2016 vrijgefallen.

Verloop voorzieningen

Verloop van voorzieningen in 2016				
Omschrijving	Stand per 1-1-2016	Toevoeging	Onttrekking	Stand per 31-12-2016
Harmonisatietoelage Prov.Gelderland	826.329		70.083	756.246
Stuwmeer verlof Prov.Gelderland	41.229		20.442	20.787
Reiskst woon-werkverk. Prov.Gelderl.	24.509		16.673	7.836
Stuwmeer verlof gemeente Arnhem	5.599		5.599	0
Boete RVU 62+	162.592		162.592	0
Totaal voorzieningen	1.060.258	0	275.389	784.869

Voorziening Harmonisatietoelage

In 2014 is provincie Gelderland is een bedrag van € 925.288 ontvangen ter afkoop van harmonisatiekosten van voormalig personeel van provincie Gelderland dat nu in dienst is van ODRA. Dat bedrag is in 2014 aan de betreffende voorziening toegevoegd. In 2016 is een bedrag van € 45.083 aan deze voorziening onttrokken. Een aantal medewerkers heeft de dienst verlaten. Als gevolg van dit vertrek is gebleken dat de hoogte van deze voorziening, uitgaande van een inflatiecorrectie van 1,5%, € 25.000 te hoog was. Dit laatste bedrag is eveneens ten gunste van het resultaat 2016 vrijgefallen.

Voorziening Stuwmeerverlof Prov. Gelderland

Enkele voormalig medewerkers van provincie Gelderland hadden een verlofstuwmeer opgebouwd ter grootte van € 124.218. Dit bedrag is in 2014 ontvangen en aan de voorziening toegevoegd. In 2016 is voor een bedrag van afgerond € 20.000 aan verlof afgebouwd. Dit bedrag is aan de voorziening onttrokken.

Voorziening Reiskosten Woon-Werkverkeer Prov. Gelderland

Voormalig medewerkers van provincie Gelderland hadden recht op een reiskostenvergoeding woon-werkverkeer. In het Gelders Sociaal Plan is afgesproken dat medewerkers dit recht tot 1-4-2017 behouden. Ter afkoop van deze vergoeding is van provincie Gelderland een bedrag

van € 70.738 ontvangen. Een bedrag van afgerond € 17.000 is aan deze voorziening onttrokken ter dekking van de uitbetaalde kosten woon-werkverkeer. Het restant zal in 2017 aan de voorziening worden onttrokken.

Voorziening Stuwmeerverlof gemeente Arnhem

Van enkele voormalig medewerkers van gemeente Arnhem bedraagt het resterende opgebouwde stuwmeerverlof per 31-12-2015 € 5.600. In 2016 is deze voorziening afgebouwd.

Voorziening Boete RVU 62+

Per 1 december 2014 zijn 4 medewerkers met vervroegd pensioen gegaan. Het was te verwachten dat de Belastingdienst met een naheffing van maximaal € 162.592 zou komen. Dit bedrag is in 2014 aan de betreffende voorziening toegevoegd. In 2016 is het volledig opgebouwde bedrag aan de Belastingdienst betaald.

Niet uit de balans blijkende verplichtingen

ODRA heeft de volgende niet uit de balans blijkende verplichtingen:

Huurovereenkomsten

Gehuurd Item	Gehuurd van	Startdatum	Einddatum	Waarde resterend contract bedrag
Markt 23	Prov. Gelderland	01-04-2013	31-03-2019	€ 47.000

Diversen

Gastheerschap Gemeente Arnhem Stadhuis (gedeelte, incl. dienstverlening)

Gemeente Arnhem	01-04-2013	31-12-2017	€ 1.800.000
-----------------	------------	------------	-------------

Gebeurtenissen na balansdatum

Er zijn geen relevante gebeurtenissen na balansdatum.

4.10 Schatkistbankieren

Het drempelbedrag dat buiten het Schatkistbankieren mocht blijven bedroeg in 2016 € 1.750.000.

		Verslagjaar			
(1)	Drempelbedrag	1.750			
		Kwartaal 1	Kwartaal 2	Kwartaal 3	Kwartaal 4
(5a)	Som van de per dag buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen (negatieve bedragen tellen als nihil)	62.622	111.862	79.294	72.302
(5b)	Dagen in het kwartaal	91	91	92	92
(2) - (5a) / (5b)	Kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen	688	1.229	862	786

4.11 Verantwoording SISA "Subsidieregeling sanering verkeerslawaa

Ministerie van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2016 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 10 januari 2017

I&M	E3	Subsidieregeling sanering verkeerslawaa	Hieronder per regel één beschikingsnummer en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie	Besteding (jaar T) ten laste van rijksmiddelen	Overige bestedingen (jaar T)	Besteding (jaar T) door meerwerk dat o.b.v. art. 126 Wet geluidshinder ten laste van het Rijk komt	Correctie over besteding (jaar T- 1)	
		Subsidieregeling sanering verkeerslawaa						
		Provincies, gemeenten en gemeenschappelijke regelingen (Wgr)						
			Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E3 / 01	Aard controle R Indicatornummer: E3 / 02	Aard controle R Indicatornummer: E3 / 03	Aard controle R Indicatornummer: E3 / 04	Aard controle R Indicatornummer: E3 / 05	
1		lenM/BSK-2014/169607	€ 180.892	€ 0	€ 7.002	€ 0		Eindverantwoording Ja/Nee
		Kopie beschikingsnummer	Kosten ProRail (jaar T) als bedoeld in artikel 25 lid 4 van deze regeling ten laste van rijksmiddelen	Cumulatieve bestedingen ten laste van rijksmiddelen tot en met (jaar T)	Cumulatieve overige bestedingen tot en met (jaar T)	Cumulatieve Kosten ProRail tot en met (jaar T) als bedoeld in artikel 25 lid 4 van deze regeling ten laste van rijksmiddelen	Cumulatieve Kosten ProRail tot en met (jaar T) als bedoeld in artikel 25 lid 4 van deze regeling ten laste van rijksmiddelen	
			Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E3 / 06	Aard controle R Indicatornummer: E3 / 07	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E3 / 08	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E3 / 09	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E3 / 10	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E3 / 11
1		lenM/BSK-2014/169607	€ 0	€ 332.882	€ 0	€ 0	Ja	

5 Ondertekening

Aldus vastgesteld in de vergadering van het Algemeen Bestuur van Omgevingsdienst Regio Arnhem van 13 april 2017,

De voorzitter,

de secretaris,

Mevrouw W. Ruwhof

de heer ing. J.B.H. Robben

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: het algemeen bestuur van de Gemeenschappelijke Regeling Omgevingsdienst Regio Arnhem

Verklaring over de in de jaarstukken opgenomen jaarrekening 2016

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2016 van de Gemeenschappelijke Regeling Omgevingsdienst Regio Arnhem te Arnhem gecontroleerd.

Naar ons oordeel:

geeft de in de jaarstukken opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van zowel de baten en lasten over 2016 als van de activa en passiva van de Gemeenschappelijke Regeling Omgevingsdienst Regio Arnhem op 31 december 2016 in overeenstemming met het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV); zijn de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten, alsmede de balansmutaties over 2016 in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand gekomen in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, waaronder de relevante verordeningen, zoals opgenomen in het Controleprotocol 2015-2017 Omgevingsdienst Regio Arnhem voor de accountantscontrole op de jaarrekening.

De jaarrekening bestaat uit:

- de balans per 31 december 2016;
- het overzicht van baten en lasten over 2016;
- Verantwoording SISA "Subsidieregeling sanering verkeerslawaal
- de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden, het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado), het controleprotocol dat is vastgesteld door het algemeen bestuur op 18 december 2015 en de Regeling Controleprotocol Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) 2016 vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie "Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening".

Wij zijn onafhankelijk van de Gemeenschappelijke Regeling Omgevingsdienst Regio Arnhem zoals verelst in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Materialiteit

Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening als geheel bepaald op € 142.800, waarbij de bij onze controle toegepaste goedkeuringstolerantie bedraagt voor fouten 1% en voor onzekerheden 3% van de totale lasten inclusief toevoegingen aan reserves, zoals voorgeschreven in artikel 2 lid 1 Bado.

Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn, zoals ook bedoeld in artikel 3 Bado. Daarbij zijn voor de controle van de in de jaarrekening opgenomen WNT-informatie de materialiteitsvoorschriften gehanteerd zoals vastgelegd in de Regeling controleprotocol WNT 2016.

Wij zijn met het algemeen bestuur overeengekomen dat wij aan het algemeen bestuur tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven de € 50.000 rapporteren, alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.

Verklaring over de in de jaarstukken opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvatten de jaarstukken andere informatie, die bestaat uit:
het jaarverslag.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:
met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
alle informatie bevat die op grond van het BBV is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in de Gemeentewet en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het dagelijks bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het jaarverslag in overeenstemming met het BBV.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het dagelijks bestuur voor de jaarrekening
Het dagelijks bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met het BBV. Het dagelijks bestuur is ook verantwoordelijk voor het rechtmatig tot stand komen van de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten, alsmede de balansmutaties, in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, waaronder verordeningen van Omgevingsdienst Regio Arnhem, zoals opgenomen in Controleprotocol 2015-2017 Omgevingsdienst Regio Arnhem voor de accountantscontrole op de jaarrekening.

In dit kader is het dagelijks bestuur tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het dagelijks bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening en de naleving van de relevante wet- en regelgeving mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Het algemeen bestuur is als kaderstellend en controlerend orgaan op grond van de Gemeentewet verantwoordelijk voor het uitvoeren van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de gemeenschappelijke regeling.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening
Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fouten of fraude en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidselzen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude dan wel het niet rechtmatig tot stand komen van baten en lasten alsmede de balansmutaties, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de gemeenschappelijke regeling;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving, de gebruikte financiële rechtmatigheidscriteria en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het dagelijks bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen en;
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen en of de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten, alsmede de balansmutaties in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen.

Wij communiceren met het dagelijks bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Eindhoven, 13 april 2017

Ernst & Young Accountants LLP

w.g. drs. B. Smeenk RA

Omgevingsdienst
Regio Arnhem

1^e Begrotingswijziging 2017

(concept)

Inhoud

1.0	Inleiding	3
2.0	Toelichting op de 1e begrotingswijziging 2017	3
2.1	Toelichting op de lasten	3
2.2.1	Toelichting op de baten	6
3.0	Overzicht van Baten en Lasten 2017 na 1e wijziging 2017	9
4.0	Wijziging van de programmabegroting 2017.....	11
4.1	Programma Algemeen	11
4.1.1	Toelichting op de wijziging "Programma Algemeen".....	11
4.2	Programma Vergunningverlening Bouw	11
4.2.1	Toelichting op de wijziging "Programma Vergunningverlening Bouw"	11
4.3	Programma vergunningverlening Milieu	11
4.3.1	Toelichting op de wijziging "Programma Vergunningverlening Milieu"	11
4.4	Programma Handhaving Milieu	11
4.4.1	Toelichting op de wijziging "Programma Handhaving Milieu".....	11
4.5	Programma Handhaving Bouw, Bodem en Vuurwerk	11
4.5.1	Toelichting op de wijziging "Programma Handhaving Bouw, Bodem en Vuurwerk"	11
4.6	Programma Advies en Overige Taken	11
4.6.1	Toelichting op de wijziging "Programma Advies en Overige Taken".....	11
4.7	Totaal overzicht Programma's.....	11
4.7.1	Toelichting op het "Totaal overzicht Programma's"	11
5.0	Ondertekening.....	12
Bijlage 1.0	Bijdrage primair proces per deelnemer na 1e wijziging 2017	13
Bijlage 1.1	Bijdrage RVMK 2017 per deelnemer	14
Bijlage 1.2	Bijdrage Implementatie Omgevingswet.....	14
Bijlage 1.3	Bijdrage ORM 2017	15
Bijlage 1.4	Bijdrage EED 2017 obv uitkering gemeentefonds	15

1.0 Inleiding

Op 8 juli 2016 heeft u de Meerjaren programmabegroting 2016-2017 vastgesteld. Naar aanleiding van de jaarresultaten 2016, de ingevulde werkprogramma's van onze partners en diverse overige wijzigingen treft u hierbij een voorstel tot wijziging van de begroting aan. De wijzigingen zullen niet leiden tot een wijziging van het vastgesteld uurtarief van € 77,85. Wel wordt rekening gehouden met een tekort van € 352.000. Dit tekort wordt vooral veroorzaakt door externe factoren zoals de verhoging van de pensioenpremie en de regeling woonwerk-verkeer. Voorgesteld wordt om de post "onvoorzien" van € 60.000 in te zetten. Om de begroting sluitend te krijgen zal vervolgens worden voorgesteld om het resterende tekort van € 292.000 te onttrekken aan de algemene reserve. Uiteraard zal ODRA zich inspannen om het tekort zo veel mogelijk te beperken.

2.0 Toelichting op de 1e begrotingswijziging 2017

De scheiding tussen de exploitatielasten en baten en de "programmalasten en -baten" zoals de budgetten WABO die gemeenten Arnhem en Lingewaard ter beschikking stellen zijn mede op verzoek van onze accountant samengevoegd in één overzicht. In financieel opzicht heeft deze verschuiving geen voor- of nadelen tot gevolg.

Alleen die posten waar een wijziging in het budget wordt voorgesteld zullen worden toegelicht.

2.1 Toelichting op de lasten

In de in juli 2016 vastgestelde begroting 2017 werd rekening gehouden met een productieve formatie van 111,55 fte. Nu de werkprogramma's 2017 voor de partners zijn opgesteld blijkt dat er een toename van het aantal productieve fte's van 4,78 benodigd zal zijn. Daarnaast zal er vanwege diverse overige te verwachten ontwikkelingen per saldo een toename van het aantal productieve fte's van 0,72 benodigd zijn. In totaal zal het aantal productieve fte met 5,50 toenemen ten opzichte van de vastgestelde begroting. De toename van het aantal productieve fte zal op diverse posten een verhoging van de lasten tot gevolg hebben. Naast de stijging van de lasten door de toename van het aantal productieve fte is in deze wijziging ook rekening gehouden met de jaarresultaten 2016 en overige te verwachten ontwikkelingen.

1. Salariskosten en inhuur derden

De kosten van salarissen en inhuur derden stijgen ten opzichte van de primitieve begroting 2017 met € 838.200 naar een bedrag van € 9.813.800. Voor ongeveer € 408.000 wordt deze stijging veroorzaakt door de toename van het aantal productieve fte. Daarnaast is gebleken dat de bruto salariskosten die in 2017 zullen worden uitbetaald € 250.000 hoger zijn dan waar bij de opstelling van de begroting 2017 rekening mee was gehouden door onder andere de niet voorziene stijging van de pensioenpremies. Daarnaast hebben er diverse functiewijzigingen (o.a. door functiewaardering) plaatsgevonden waardoor de lasten met ongeveer € 130.000 zijn gestegen. Het restant van € 50.000 kan worden verklaard omdat vacatures voor gemiddeld schaal 10 worden ingeschat terwijl dit in de primitieve begroting gemiddeld schaal 9 was.

2. Opleidingskosten

De opleidingskosten zijn gebaseerd op 2% van de brutosalariskosten. Als gevolg van de stijging van de salariskosten zullen deze kosten met € 16.600 naar € 196.300.

3. Algemene personeelskosten

De algemene personeelskosten zullen stijgen met een bedrag van € 11.400 naar € 453.000. De kosten zullen met een bedrag van € 48.600 dalen op basis van de resultaten 2016. Daarentegen zullen ze stijgen met € 60.000 omdat onlangs tussen de werkgevers en werknemers van alle omgevingsdiensten in Gelderland is overeengekomen om met ingang van 1 mei 2017 over te gaan tot een vergoeding van de kosten van woon-werkverkeer voor alle werknemers die in dienst zijn van een Omgevingsdienst. De kosten op jaarbasis voor deze regeling zullen € 80.000 bedragen. Voor de periode vanaf 1 mei is daarom een bedrag van € 60.000 opgenomen. Dit bedrag is inclusief de kosten van een overgangsregeling voor medewerkers die gebruik maakten van de "oude" regeling. Voorgesteld wordt om deze lasten te dekken uit de post onvoorzien.

4. Overige uitgaven

De kosten die zijn opgenomen voor overige uitgaven zoals contributies en lidmaatschappen, porti, abonnementen ed. kunnen op basis van de resultaten 2016 met € 32.000 worden verlaagd naar een bedrag van € 48.000.

5. Huisvesting (gastheer)

De kosten van huisvesting kunnen op basis van de resultaten van 2016 met € 22.000 worden verlaagd naar een bedrag van € 635.000.

6. Ondersteunende taken (gastheer)

Op basis van de resultaten 2016 dienen de kosten van ondersteunende taken, met name door een toename in de kosten voor de financiële administratie die de gastheer voor ODRA uitvoert, met € 16.000 stijgen naar een bedrag van € 200.000.

7. ICT (gastheer)

In 2016 zijn met name de kosten voor ICT-licenties die de gastheer in rekening brengt. De raming voor 2017 dient daarom met € 58.000 naar een bedrag van € 950.000 te worden bijgesteld.

8. ICT (overig)

Op basis van de werkelijke uitgaven in 2016 kan deze raming voor ICT-uitgaven die in eigen beheer plaatsvinden worden verlaagd met € 50.000 naar een bedrag van € 350.000.

9. Wagenpark

De lasten voor het wagenpark kunnen op basis van de resultaten 2016 met een bedrag van € 9.500 worden verlaagd tot een bedrag van € 33.500.

10. Kosten accountant en overige advieskosten (voorheen kosten accountant en financieel advies).

Naast de kosten voor de accountant worden op deze post vooral advieskosten van derden geboekt in de breedste zin van het woord. Op basis van de resultaten in 2016 is het daarom noodzakelijk om deze post met € 50.000 te verhogen naar € 100.000.

11. Onvoorzien

Onder punt 3 wordt melding gemaakt van de kosten die verband houden met de regeling woon-werkverkeer voor de Gelderse Omgevingsdiensten voor een bedrag van € 60.000. Voorgesteld wordt om deze onvoorzien uitgaven te dekken uit de post onvoorzien.

12. Bijdrage Bovenregionale Taken

De bijdrage voor bovenregionale taken zoals Kennis en Portaal, Ketenhandhaving, Kwaliteit, BSBm en P&O dient op basis van afspraken die zijn gemaakt binnen het Gelderse Stelsel met een bedrag van € 20.400 te worden verhoogd naar € 235.900.

13. Dotatie/Onttrekking aan voorzieningen

Wegens het vertrek van voormalig medewerkers van provincie Gelderland zal er een bedrag van € 1.200 minder aan deze voorziening worden onttrokken.

14. Lasten Externe Veiligheid

In de primitieve begroting 2017 is rekening gehouden dat naast de kosten van formatie (uren x tarief) ook een bedrag van € 15.000 aan overige goederen en diensten zou worden besteed. Nu blijkt dat er alleen kosten worden gemaakt van inzet van personeel.

15. Lasten RVMK

Naast kosten voor overige goederen en diensten ad € 88.900 wordt een deel van de kosten ad € 16.100 (uren x tarief) gemaakt voor inzet van personeel.

16. Lasten ORM

Met de vaststelling van de 2^e begrotingswijziging 2016 is besloten om een bedrag van € 71.300 op te nemen voor de kosten van ORM ter dekking van kosten van vakberaden e.d.. In deze begrotingswijziging worden deze kosten nu ook opgenomen.

2.2.1 Toelichting op de baten

1. Baten Partners

De baten van de partners zijn met een bedrag van € 15.000 naar boven bijgesteld tot een bedrag van € 11.132.300 als gevolg van de opgestelde werkprogramma's. In het overzicht "bijdragen per partners is aangegeven welke mutaties er in financieel opzicht hebben plaatsgevonden.

De gemeenten Doesburg, Overbetuwe, Zevenaar en provincie Gelderland hebben in de werkprogramma's 2017 aangegeven dat zij meer producten van ODRA willen afnemen voor in totaal een bedrag van € 256.800 ten opzicht van de oorspronkelijke input. Omdat vooraf moeilijk in te schatten is of de gevraagde productie ook daadwerkelijk geleverd zullen worden wordt bij de voorschotnota's de oorspronkelijke opgenomen bedragen in rekening gebracht. Indien blijkt dat voor deze partners daadwerkelijk meer uren/producten zijn geleverd zal op basis van nacalculatie een aanvullende factuur worden gestuurd. Onder punt 3 "partners extra milieutaken" worden deze aanvullende inkomsten geraamd.

2. Baten Partners extra bouwtaken

Op basis van de resultaten van 2016 is gebleken dat er door de aantrekkende economie meer werkzaamheden voor bouwgerelateerde taken worden verricht. Het betreft in 2016 met name gemeente Arnhem. Voor 2017 is een inschatting gemaakt dat er voor een bedrag van € 241.700 aan extra bouw gerelateerde producten zullen worden afgenomen. Uiteraard zullen deze op basis van nacalculatie met de betreffende partners worden afgerekend.

3. Baten Partners extra milieutaken

Onder punt 1 "Baten Partners" is vermeld dat gemeenten Doesburg, Overbetuwe, Zevenaar en provincie Gelderland meer uren/producten willen afnemen dan oorspronkelijk geraamd. De baten voor een bedrag van € 256.800 zijn onder dit punt opgenomen en worden alleen gefactureerd indien er daadwerkelijk meer uren/producten voor deze partners zijn geleverd.

4. ISV-Arnhem

In de 2^e begrotingswijziging 2016 is een ten onrechte opgenomen bedrag voor werkzaamheden ISV-Arnhem uit de begroting geschrapt. In deze wijziging wordt als gevolg van het besluit in 2016 dit bedrag structureel uit de begroting gehaald voor een bedrag van € 92.400.

5. Derden Externe Veiligheid

Op basis van de nu bekende gegevens kan het bedrag dat aan subsidie zal worden ontvangen ten behoeve van externe veiligheid met € 5.000 verhoogd kunnen worden naar € 128.900.

6. Derden Bovenregionale taken

Ten behoeve van een 3-tal omgevingsdiensten in Gelderland verricht ODRA taken voor wat betreft complexe handhaving. Daarnaast verricht ODRA een aantal werkzaamheden in het kader van VVGB voor de Gelderse Omgevingsdiensten. Op basis van de werkprogramma's 2017 dient de oorspronkelijke raming van € 615.600 met € 205.200 naar beneden te worden bijgesteld.

7. Derden RVMK

De ontvangsten voor RVMK van oorspronkelijk € 105.000 wordt met deze wijziging gesplitst in een bedrag dat ontvangen wordt voor uren x tarief (€ 16.100) en een bedrag van € 89.400 voor overige goederen en diensten. In totaal blijft het bedrag gelijk aan het oorspronkelijke bedrag van € 105.000. (zie ook punt 15 lasten en punt 15 baten).

8. Derden EED

In het kader van EED gelden zal in 2017 een bedrag van € 117.100 aan bijdragen worden ontvangen.

9. Derden Overig

Personeel van ODRA levert op aanvraag diensten voor wat betreft juridische ondersteuning en taken in het kader van bouw aan andere omgevingsdiensten en gemeenten. De opbrengsten die op basis het voorgaande jaar wordt verwacht bedragen € 155.800.

10. Energie ODNL

Op basis van recente informatie is bekend geworden dat ODRA aanspraak kan maken op een bedrag van € 80.600 dat ontvangen zal worden van ODNL ten behoeve van de inzet op energie.

11. Overige inkomsten

De inkomsten die worden geraamd op deze post betreffen vooral de bijdrage in de harmonisatiekosten die in rekening wordt gebracht bij de partners van ODRA. De bijdrage op basis van de huidige inzichten kan met € 5.900 worden verhoogd naar € 100.000.

12. Bijdrage frictiekosten

Gemeente Arnhem heeft in 2017 op een aantal taken een bezuiniging doorgevoerd. Als gevolg daarvan zou Arnhem een bijdrage in de frictiekosten betalen dat in 3 jaar zou worden afgebouwd. In punt 3 onder het kopje lasten is gemeld dat door een toenemende vraag naar bouw gerelateerde producten door met name gemeente Arnhem de bijdrage is verhoogd. Door een toenemende vraag van Arnhem kunnen, mits Arnhem dit jaar ook een grotere afname dan begroot heeft, de frictiekosten komen te vervallen.

13. Onttrekking aan reserves

Alle bovenstaande mutaties kunnen niet worden doorgevoerd zonder een verhoging van het vastgesteld uurtarief van € 77,85. ODRA vindt een tussentijdse aanpassing van het tarief ongewenst. Om de begroting sluitend te krijgen wordt nu voorgesteld om bij een eventueel tekort een bedrag van maximaal € 292.000 aan de Algemene reserve te onttrekken.

14. Baten externe Veiligheid

Zie punt 14 bij lasten (geen budgettaire consequenties)

15. Baten RVMK

Zie 15 bij lasten (geen budgettaire consequenties)

16. Baten ORM

Dit betreft de dekking van de kosten die onder punt 16 bij de lasten is genoemd. Voor- en nadelen worden alleen met de deelnemende partners verrekend.

3.0 Overzicht van Baten en Lasten 2017 na 1e wijziging 2017

	Rekening 2016	Begroting 2017	1e Wijziging 2017	Begroting 2017 na 1e wijziging
Lasten				
Salariskosten	8.121.229	7.433.800	1.298.800	8.732.600
Inhuur personeel	2.411.354	1.541.800	-460.600	1.081.200
Opleidingskosten	289.047	179.700	16.600	196.300
Algemene Personeelskosten	405.066	441.600	11.400	453.000
Overige Uitgaven	57.082	80.000	-32.000	48.000
Huisvesting (gastheer)	632.606	657.000	-22.000	635.000
Ondersteunende taken (gastheer)	197.492	184.000	16.000	200.000
ICT (gastheer)	948.465	892.000	58.000	950.000
ICT (overig)	344.253	400.000	-50.000	350.000
Wagenpark	22.232	43.000	-9.500	33.500
Accountant en overige advieskosten	116.652	50.000	50.000	100.000
Onvoorzien	0	60.500	-60.500	0
			0	
Bijdrage Bovenregionale Taken	162.092	215.500	20.400	235.900
Dotatie/onttrekking aan voorzieningen	-112.797	-49.500	1.200	-48.300
Dotaties aan reserves				
Doorbelasting aan projecten	-69.826			
Lasten Provincie Milieumetingen	296.820	206.000		206.000
Lasten WABO Arnhem	35.390	50.000		50.000
Lasten WABO Lingewaard	92.753	123.000		123.000
Lasten Externe Veiligheid	0	15.000	-15.000	0
Lasten RVMK	90.825	105.000	-16.100	88.900
Lasten ORM	24.050		71.300	71.300
Lasten Implementatie Omgevingswet		75.000	0	75.000
Lasten Overige projecten	224.320	0	0	0
Lasten Incidenteel	0	0	0	0
Lasten Exploitatie	14.289.105	12.703.400	878.000	13.581.400

	Rekening 2016	Begroting 2017	1e Wijziging 2017	Begroting 2017 na 1e wijziging
Baten				
Baten Partners	-11.735.080	-11.117.300	-15.000	-11.132.300
Baten partners extra bouwtaken			-241.700	-241.700
Baten partners extra milieutaken			-256.800	-256.800
Derden Nijmegen	0	-35.500	0	-35.500
Derden ISV-Arnhem	0	-92.400	92.400	0
Derden Externe Veiligheid	-134.564	-123.500	-5.400	-128.900
Derden Bovenregionale Taken	-664.683	-615.600	205.200	-410.400
Derden RVMK			-16.100	-16.100
Derden EED			-117.100	-117.100
Derden Overig	-224.957		-155.800	-155.800
Energie ODNL			-80.600	-80.600
Overige Inkomsten	-283.582	-94.100	-5.900	-100.000
Bijdrage frictiekosten		-51.000	51.000	
Onttrekking aan reserves	-436.363		-292.000	-292.000
Baten Provincie Milieumetingen	-301.679	-206.000	0	-206.000
Baten WABO Arnhem	-35.390	-50.000	0	-50.000
Baten WABO Lingewaard	-92.753	-123.000	0	-123.000
Baten Externe Veiligheid	0	-15.000	15.000	0
Baten RVMK	-140.441	-105.000	16.100	-88.900
Baten ORM	-24.050		-71.300	-71.300
Baten Implementatie Omgevingswet		-75.000	0	-75.000
Baten Overige projecten	-224.320	0	0	0
Baten Incidenteel	-51.500	0	0	0
			0	
Baten Exploitatie	-14.349.361	-12.703.400	-878.000	-13.581.400
Geraamd totaal van Baten en Lasten	-60.255	0	0	
Aantal productieve fte		111,55		117,62
Aantal productieve uren per fte		1.380		1.380
Uurtarief		77,85		77,85

4.0 Wijziging van de programmabegroting 2017

De wijziging in de programma's zal zo spoedig mogelijk worden aangeleverd

4.1 Programma Algemeen

4.1.1 Toelichting op de wijziging "Programma Algemeen"

4.2 Programma Vergunningverlening Bouw

4.2.1 Toelichting op de wijziging "Programma Vergunningverlening Bouw"

4.3 Programma vergunningverlening Milieu

4.3.1 Toelichting op de wijziging "Programma Vergunningverlening Milieu"

4.4 Programma Handhaving Milieu

4.4.1 Toelichting op de wijziging "Programma Handhaving Milieu"

4.5 Programma Handhaving Bouw, Bodem en Vuurwerk

4.5.1 Toelichting op de wijziging "Programma Handhaving Bouw, Bodem en Vuurwerk"

4.6 Programma Advies en Overige Taken

4.6.1 Toelichting op de wijziging "Programma Advies en Overige Taken"

4.7 Totaal overzicht Programma's

4.7.1 Toelichting op het "Totaal overzicht Programma's"

5.0 Ondertekening

Aldus vastgesteld in de vergadering van het Algemeen Bestuur van Omgevingsdienst regio Arnhem van 6 juli 2017,

De voorzitter,

de secretaris,

Mevrouw W. Ruwhof

de heer ing. J.B.H. Robben

Bijlage 1.0 Bijdrage primair proces per deelnemer na 1e wijziging 2017

Bijdragen per deelnemer 2017					
	primair proces	RVMK	Implementatie Omgevingswet	WABO Milieumetingen	Totaal per partner
	2017	2017	2017	2017	2017
Gemeente Arnhem	-3.964.300	-35.500	-26.200	-50.000	-4.076.000
Gemeente Doesburg	-62.300	-2.600	-400		-65.300
Gennete Duiven	-118.200	-5.900	-800		-124.900
Gemeente Lingewaard	-2.135.800	-10.600	-14.500	-123.000	-2.283.900
Gemeente Overbetuwe	-481.300	-10.900	-3.300		-495.500
Gemeente Renkum	-1055.000	-7.300	-7.200		-1069.500
Gemeente Rheden	-460.900	-10.100	-3.100		-474.100
Gemeente Rijnwaarden	-113.700	-2.500	-1.300		-117.500
Gemeente Zevenaar	-276.100	-7.500	-1.900		-285.500
Gemeente Westervoort	-55.900	-3.500	-400		-59.800
Provincie Gelderland	-2.323.800		-15.900	-206.000	-2.545.700
Gemeente Rozendaal	0	-400			-400
					0
Gemeente Montferland		-8.200			-8.200
					0
Derden Nijmegen	-35.500				-35.500
Derden Externe Veiligheid	-138.500				-138.500
Derden Bovenregionale Taken	-615.600				-615.600
Derden Overig	0				0
Baten partners extra bouwtaken	0				0
Baten partners extra milieutaken	0				0
Derden Energie ODNL	0				0
Derden ISV-Arnhem	-92.400				-92.400
Frictiekosten Arnhem	-51.000				-51.000
Onttrekking reserves	0				0
	0				0
Overig	-94.100				-94.100
Totaal bijdrage partners DVO	-12.144.400	-105.000	-75.000	-379.000	-12.703.400

1e begrotingswijziging 2017								
1e wijziging primair proces	EED	Projectleider Energie	Natuur beschermingswet	HH Erkende Maatr. Lijst	ORM		Totaal na 1e wijziging per partner 2017	Verschil 1e wijziging tov primitieve begroting 2017
	2017	2017	2017	2017	2017			
0	-46.200				-26.000		-4.148.200	-72.200
0	-2.700				-1.900		-69.900	-4.600
0	-6.400				-4.400		-135.700	-10.800
0	-11.800				-7.800		-2.303.500	-19.600
0	-14.200				-8.000		-517.700	-22.200
0	-10.000				-5.400		-1084.900	-15.400
0	-11.400				-7.500		-493.000	-18.900
0	-2.600				-1.900		-192.000	-4.500
0	-8.100				-5.500		-299.100	-13.600
0	-3.100				-2.600		-65.500	-5.700
0							-2.545.700	0
-15.000	-600				-300		-15.300	-15.900
							0	0
							-8.200	0
							0	0
0							-35.500	0
9.600							-128.900	9.600
205.200							-410.400	205.200
-155.800							-155.800	-155.800
-241.700							-241.700	-241.700
-256.800							-256.800	-256.800
-80.600							-80.600	-80.600
92.400							0	92.400
51.000							0	51.000
-292.000							-292.000	-292.000
							0	0
-5.900							-100.000	-5.900
							0	
-689.600	-117.100	0	0	0	-71.300		-13.581.400	-878.000

Bijlage 1.1 Bijdrage RVMK 2017 per deelnemer

Specificatie bijdrage RVMK 2017 obv aantal inwoner					
	Aantal inwoners per	1-1-2015		bijdrage RVMK	
	Gemeente Arnhem	152.293		-35.500,00	
	Gemeente Doesburg	11.355		-2.600,00	
	Gemeente Duiven	25.548		-5.900,00	
	Gemeente Lingewaard	45.788		-10.600,00	
	Gemeente Overbetuwe	46.883		-10.900,00	
	Gemeente Renkum	31.408		-7.300,00	
	Gemeente Rheden	43.625		-10.100,00	
	Gemeente Rijnwaarden	10.912		-2.500,00	
	Gemeente Rozendaal	1.509		-400,00	
	Gemeente Westervoort	14.922		-3.500,00	
	Gemeente Zevenaar	32.265		-7.500,00	
				0,00	
	Gemeente Montferland	35.150		-8.200,00	
	Totaal	451.658		-105.000,00	

Bijlage 1.2 Bijdrage Implementatie Omgevingswet

Specificatie bijdrage Implementatie Omgevingswet 2017					
	Gemeente Arnhem			-26.200	
	Gemeente Doesburg			-400	
	Gemeente Duiven			-800	
	Gemeente Lingewaard			-14.500	
	Gemeente Overbetuwe			-3.300	
	Gemeente Renkum			-7.200	
	Gemeente Rheden			-3.100	
	Gemeente Rijnwaarden			-1.300	
	Gemeente Rozendaal			0	
	Gemeente Westervoort			-400	
	Gemeente Zevenaar			-1.900	
	Provincie Gelderland			-15.900	
	Totaal			-75.000	

Bijlage 1.3 Bijdrage ORM 2017

Specificatie bijdrage ORM 2017 obv aantal inwoners					
	Gemeente Arnhem			-26.000	
	Gemeente Doesburg			-1900	
	Gemeente Duiven			-4.400	
	Gemeente Lingewaard			-7.800	
	Gemeente Overbetuwe			-8.000	
	Gemeente Renkum			-5.400	
	Gemeente Rheden			-7.500	
	Gemeente Rijnwaarden			-1900	
	Gemeente Rozendaal			-300	
	Gemeente Westervoort			-2.600	
	Gemeente Zevenaar			-5.500	
	Provincie Gelderland				
	Totaal			-71300	

Bijlage 1.4 Bijdrage EED 2017 obv uitkering gemeentefonds

Specificatie bijdrage EED 2017 obv uitkering uit gemeentefonds					
	Gemeente Arnhem	152.293		-46.100	
	Gemeente Doesburg	11355		-2.700	
	Gemeente Duiven	25.548		-6.400	
	Gemeente Lingewaard	45.788		-11.700	
	Gemeente Overbetuwe	46.883		-14.100	
	Gemeente Renkum	31408		-10.000	
	Gemeente Rheden	43.625		-11.400	
	Gemeente Rijnwaarden	10.912		-2.600	
	Gemeente Rozendaal	1509		-600	
	Gemeente Westervoort	14.922		-3.100	
	Gemeente Zevenaar	32.265		-8.100	
	Provincie Gelderland				
	Totaal	416.508		-116.800	

Omgevingsdienst
Regio Arnhem

ONTWERP MEERJARENPROGRAMMABEGROTING 2018-2021

Inhoud

1.0	Inleiding.....	3
1.1	Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) 2017 en uniformering begrotingen Gelderse Omgevingsdiensten	3
1.2	Uitgangspunten meerjarenprogrammabegroting 2018-2021	3
2.0	Overzicht van Baten en Lasten 2018	4
2.1	Toelichting op het overzicht van Baten en Lasten 2018	5
2.1.0	Toelichting op de lasten	5
2.1.1	Toelichting op de baten.....	8
	Bijlage 1.0 Bijdragen per deelnemer 2018.....	11
	Bijlage 1.1 Bijdrage RVMK per deelnemer	12
	Bijlage 1.2 Bijdrage EED 2018 per deelnemer.....	12
	Bijlage 1.3 Bijdrage projectleider Energie 2018 per deelnemer	13
	Bijlage 1.4 Bijdrage Natuurbeschermingswet per deelnemer	13
	Bijlage 1.5 Bijdrage Handhaving Erkende Maatregelenlijst 2018 per deelnemer	14
	Bijlage 1.6 Bijdrage ORM 2018 per deelnemer	14
	Bijlage 1.7 Bijdrage Implementatie Omgevingswet 2018 per deelnemer	15

1.0 Inleiding

Hierbij treft u de ontwerp meerjarenprogrammabegroting 2018-2021 van Omgevingsdienst Regio Arnhem (ODRA) aan.

Op grond van artikel 28 lid 2 van de Gemeenschappelijke Regeling Omgevingsdienst Regio Arnhem dient door het Dagelijks Bestuur vóór 15 april van het jaar voorafgaand op het jaar waarvoor zij dient een ontwerpbegroting te worden gezonden aan de Raden en Staten van de deelnemers. Vervolgens hebben zij 8 weken de tijd om een zienswijze op deze begroting in te dienen, waarna het Algemeen Bestuur de begroting vaststelt.

1.1 Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) 2017 en uniformering begrotingen Gelderse Omgevingsdiensten

De publicatie van de wijziging van het Besluit Begroting en Verantwoording op 5 maart 2016 betekent voor alle Omgevingsdiensten in Nederland dat de begroting en de verantwoording (de jaarstukken) vanaf het boekjaar 2018 conform het BBV 2017 opgesteld moeten worden. Het nieuwe BBV schrijft verplicht voor hoe en waar lasten en baten geraamd en geboekt moeten worden. Hiervan mag niet worden afgeweken.

Ook schrijft het BBV 2017 voor dat een totaaloverzicht van lasten en baten per taakveld wordt opgenomen. Dit is een administratieve verplichting die geen toegevoegde waarde heeft voor de exploitatie van ODRA. De meeste lasten en baten zullen vallen onder het taakveld 7.4 Milieubeheer en 8.3 Wonen en bouwen.

Naast de wijzigingen in het BBV is in het Directeurenoverleg (DO) van het Gelderse Stelsel besloten om vanaf 2018 tot een meer uniforme opzet en indeling van de begroting en verantwoording van de 7 Gelderse Omgevingsdiensten te komen. Dit om de onderlinge vergelijkbaarheid te vergroten. Besloten is om vanaf 2018 de volgende programma's te hanteren:

- Programma 1 Vergunningverlening
- Programma 2 Toezicht en Handhaving
- Programma 3 Advies
- Programma 4 Stelseltaken
- Programma 5 Projecten

Bovenstaande wijzigingen hebben tot gevolg dat de vergelijkbaarheid met voorgaande jaren moeilijker is/zal zijn.

1.2 Uitgangspunten meerjarenprogrammabegroting 2018-2021

De onderstaande uitgangspunten zijn gehanteerd voor het samenstellen van de meerjarenprogrammabegroting 2018-2021:

- De begroting 2018 is gebaseerd op de begroting 2017 tot en met de 1^e wijziging en het resultaat 2016;
- Het aantal productieve uren wordt vastgesteld op 1.380 uur per fte (conform 2017)
- De stijging van lonen en prijzen voor het jaar 2018 worden gebaseerd op de laatste prognose in de Macro Economische Verkenning van het CPB van september 2016. Dit betekent voor 2018 een loonindexatie van 1,4% (1,0% met een correctie van 0,4%

van voorgaand jaar) en voor de prijsindex 0,4% (0,8% met een correctie van -0,4% van voorgaand jaar).

- Er is een totaalbedrag van € 120.500 opgenomen ten behoeve van de uitvoering van de EED-richtlijn. Dit bedrag is bij de afzonderlijke partners toegevoegd aan het gemeentefonds. In de begroting worden de bedragen per partner uitgesplitst.
- Een bedrag van € 80.000 is opgenomen ten behoeve van een regeling woon-werkverkeer.
- Tot en met het begrotingsjaar 2017 mocht het overheadpercentage maximaal 52,6% van de salariskosten van het primaire proces bedragen. Het besluit Begroting en Verantwoording van gemeenten gaat uit van andere definities van overhead zodat dit percentage niet meer toepasbaar is op begrotingen van 2018 en verder.

2.0 Overzicht van Baten en Lasten 2018

Onderstaand is de financiële meerjarenbegroting van ODRA weergegeven. Per onderdeel zal een toelichting worden gegeven.

	Rekening 2016	Begroting 2017 na 1e wijziging	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Lasten						
Salariskosten	8.121.229	8.732.600	9.170.000	9.170.000	9.170.000	9.170.000
Inhuur personeel	2.411.354	1.081.200	1.070.800	1.015.800	1.015.800	1.015.800
Opleidingskosten	289.047	196.300	204.800	203.700	203.700	203.700
Algemene Personeelskosten	405.066	453.000	464.000	463.800	463.800	463.800
Overige Uitgaven	57.082	48.000	48.200	48.200	48.200	48.200
Huisvesting (gastheer)	632.606	635.000	637.500	637.500	637.500	637.500
Ondersteunende taken (gastheer)	197.492	200.000	200.700	200.700	200.700	200.700
ICT (gastheer)	948.465	950.000	951.100	951.100	951.100	951.100
ICT (overig)	344.253	350.000	351.400	351.400	351.400	351.400
Wagenpark	22.232	33.500	33.600	33.600	33.600	33.600
Accountant en overige advieskosten	116.652	100.000	100.400	100.400	100.400	100.400
Onvoorzien	0	0	66.700	66.400	66.400	66.400
Bijdrage Bovenregionale Taken	162.092	235.900	236.900	236.900	236.900	236.900
Dotatie/onttrekking aan voorzieningen	-112.797	-48.300	-36.000	-36.000	-36.000	-36.000
Doorbelasting aan projecten	-69.826					
Lasten Provincie Milieumetingen	296.820	206.000	206.800	206.800	206.800	206.800
Lasten WABO Arnhem	35.390	50.000	50.000	50.000	50.000	50.000
Lasten WABO Lingewaard	92.753	123.000	123.000	123.000	123.000	123.000
Lasten RVMK	90.825	88.900	88.800	88.800	88.800	88.800
Lasten ORM	24.050	71.300	71.300	71.300	71.300	71.300
Lasten Implementatie Omgevingswet		75.000	75.000	75.000		
Lasten Overige projecten	224.320	0	0	0	0	0
Lasten Exploitatie	14.289.105	13.581.400	14.115.000	14.058.400	13.983.400	13.983.400

	Rekening 2016	Begroting 2017 na 1e wijziging	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Baten						
Baten Partners	-11.735.080	-11.132.300	-11.717.900	-11.744.400	-11.744.400	-11.744.400
Baten partners extra bouwtaken		-241.700	-249.200	-249.200	-249.200	-249.200
Baten partners extra milieutaken		-256.800	0	0	0	0
Derden Nijmegen	0	-35.500	-36.500	-36.500	-36.500	-36.500
Derden Externe Veiligheid	-134.564	-128.900	-132.900	-132.900	-132.900	-132.900
Derden Bovenregionale Taken	-664.683	-410.400	-423.000	-423.000	-423.000	-423.000
Derden RVMK		-16.100	-16.600	-16.600	-16.600	-16.600
Derden EED		-117.100	-120.700	-120.700	-120.700	-120.700
Derden Overig	-224.957	-155.800	-160.600	-160.600	-160.600	-160.600
Projectleider Energie		0	-49.800	-49.800	-49.800	-49.800
Energie ODNL		-80600	-83.100	0	0	0
Taken Natuurbeschermingswet		0	-221.500	-221.500	-221.500	-221.500
Handhaving Erkende Maatregelen Lijst		0	-188.300	-188.300	-188.300	-188.300
Overige Inkomsten	-283.582	-100.000	-100.000	-100.000	-100.000	-100.000
Ottrekking aan reserves	-436.363	-292.000	0			
Baten Provincie Milieumetingen	-301.679	-206.000	-206.800	-206.800	-206.800	-206.800
Baten WABO Arnhem	-35.390	-50.000	-50.000	-50.000	-50.000	-50.000
Baten WABO Lingewaard	-92.753	-123.000	-123.000	-123.000	-123.000	-123.000
Baten RVMK	-140.441	-88.900	-88.800	-88.800	-88.800	-88.800
Baten ORM	-24.050	-71.300	-71.300	-71.300	-71.300	-71.300
Baten Implementatie Omgevingswet		-75.000	-75.000	-75.000		
Baten Overige projecten	-224.320	0	0	0	0	0
Baten Incidenteel	-51.500	0	0	0	0	0
Baten Exploitatie	-14.349.361	-13.581.400	-14.115.000	-14.058.400	-13.983.400	-13.983.400
Geraamd totaal van Baten en Lasten	-60.255		0	0	0	0
Aantal productieve fte		117,62	121,00	120,45	120,45	120,45
Aantal productieve uren per fte		1.380	1.380	1.380	1.380	1.380
Uurtarief		77,85	80,25	80,40	80,40	80,40

2.1 Toelichting op het overzicht van Baten en Lasten 2018

2.1.0 Toelichting op de lasten

1. Salariskosten en inhuur derden

- De kosten van salarissen en inhuur derden zijn gebaseerd op een formatie van 138,63 fte waarvan 121 fte productief/indirect productief en 17,53 fte overhead. Ten opzichte van de toegestane formatie na 1e begrotingswijziging 2017 is dit een stijging met 3,95 fte als volgt te verklaren:
 - o 0,45 fte stijging door extra benodigde capaciteit t.b.v. projectleider Energie
 - o 2,00 fte stijging door extra taken in het kader van de Wet natuurbescherming
 - o 1,70 fte stijging door extra taken Handhaving Erkende Maatregelenlijst energie
 - o 0,20 fte afname door wegvallen taken Lingewaard.
- De kosten voor salarissen en inhuur van derden zullen in totaal € 10.240.800 bedragen waarvan € 9.170.000 (124,26 fte) wordt geraamd op personeel in dienst van ODRA en € 1.070.800 (14,37 fte) op inhuur personeel. Hierbij is rekening gehouden met een salarisstijging van 1,4% ten opzichte van de salariskosten 2017 na 1^e wijziging. De hiervoor genoemde bedragen zijn inclusief de bedragen die ODRA uitbetaalt aan medewerkers die recht hebben op een harmonisatietoelage. Deze

toelagen worden of bij de latende organisaties in rekening gebracht dan wel onttrokken uit de daarvoor ingestelde voorziening.

2. Opleidingskosten

De opleidingskosten zullen in 2018 2% van de loonsom bedragen voor een bedrag van in totaal € 204.800.

3. Algemene personeelskosten

In de uitgangspunten die zijn opgesteld ten behoeve van de begroting 2018 is rekening gehouden met de regeling woon-werkverkeer die met ingang van 1 april 2017 in werking zou treden. Hiervoor is in eerdere instantie een bedrag van € 60.000 op jaarbasis genoemd. Inmiddels is bekend dat de regeling op jaarbasis € 80.000 gaat kosten. Naast dit bedrag worden ook andere personeel gerelateerde kosten zoals telefoonkosten, kosten van Arbo, verzekeringspremies en kosten van dienstreizen op deze post verantwoordt. In totaal bedraagt de raming voor 2018 € 464.000.

4. Overige uitgaven

Het bedrag dat in 2018 wordt geraamd voor overige niet personeel gerelateerde kosten zoals abonnementen, bankkosten en contributies bedraagt € 48.200.

5. Huisvestingskosten (gastheer)

ODRA is gehuisvest in het Stads kantoor van de gemeente Arnhem. De totale kosten voor huisvesting bedragen voor 101 werkplekken € 637.500. Dit bedrag is gebaseerd op de DVO die met gemeente Arnhem is afgesloten.

6. Ondersteunende taken (gastheer)

Een groot deel van de ondersteunende taken worden in gastheerschap uitgevoerd door gemeente Arnhem. Hieronder vallen o.a. de taken van de personeels- en salarisadministratie, de financiële administratie en de postregistratie. Voor 2018 is een bedrag geraamd van € 200.700.

7. ICT (gastheer)

De ICT kosten zoals de standaard werkplek, licentiekosten, hardware en technisch applicatiebeheer die gastheer gemeente Arnhem in rekening zal brengen worden voor 2018 geraamd op een bedrag van € 951.100.

8. ICT (overig)

Naast de ICT kosten die gastheer Arnhem in rekening brengt heeft ODRA ook eigen kosten ICT. Dit betreft licenties voor o.a. Digitale checklisten, Cyclorama, Cognos en andere specifieke ODRA-gerelateerde licenties. Ook worden hier kosten op geboekt van de periodiek te vervangen I-pads e.d. Voor 2018 is een bedrag geraamd van € 351.400.

9. Wagenpark

De exploitatiekosten van de bedrijfswagens van ODRA worden voor 2018 geraamd op een bedrag van € 33.600.

10. Accountant en overige advieskosten

Naast de kosten van de accountant voor een bedrag van € 30.100 worden hier ook de kosten van adviezen van juridische en financiële aard op verantwoordt voor een bedrag van € 70.300.

11. De kosten van onvoorzien bedragen 0,5% van de omzet en bedraagt voor 2018 € 66.700.

12. Bijdrage bovenregionale taken

In het Gelders Stelsel van omgevingsdiensten zijn diverse taken belegd bij een aantal andere omgevingsdienste zoals Kennis en Portaal, Ketenhandhaving, Kwaliteit, BSBm en de Stelstaak P&O. In totaal worden deze kosten geraamd op € 236.900.

13. Dotatie/onttrekkingen aan Voorzieningen

In 2014 heeft provincie Gelderland een bedrag betaald voor de afkoop van harmonisatiekosten, reiskosten en stuwmeerverlof. De voorziening voor reiskosten is in 2017 geheel besteed. Het bedrag van € 36.000 dat in 2018 is geraamd heeft alleen betrekking op de harmonisatiekosten

14. Lasten Provincie Milieumetingen

Deze kosten ad € 206.800 hebben alleen betrekking hebben op de overige uitgaven van de Meetdienst en wordt alleen bij provincie Gelderland in rekening gebracht.

15. Lasten WABO Arnhem

Het budget dat gemeente Arnhem zal bijdragen voor specifieke uitgaven in verband met de ingebrachte WABO brede taken bedraagt € 50.000. Een eventueel voor- of nadeel op deze kosten zal alleen met gemeente Arnhem worden verrekend.

16. Lasten WABO Lingewaard

Het budget dat gemeente Lingewaard zal bijdragen voor specifieke uitgaven in verband met de ingebrachte WABO brede taken bedraagt € 123.000. Een eventueel voor- of nadeel op deze kosten zal alleen met gemeente Lingewaard worden verrekend.

17. RVMK

ODRA voert voor alle partners (behalve provincie Gelderland) én gemeente Montferland de taak uit ten behoeve van de Regionale Verkeers Milieukaart (RVMK). De totale lasten voor RVMK zullen € 105.400 bedrage. Op dit onderdeel worden de kosten van overige uitgaven voor een bedrag van € 88.800 geraamd. (zie bijlage 1.1)

18. ORM

Op verzoek van de Overlegstructuur Regionale Milieusamenwerking (ORM) is een bedrag geraamd van € 71.300 ten behoeve van uitgaven die verband houden met de kosten van vakberaden van de voormalige Milieusamenwerking Regio Arnhem (MRA). Alle partners met uitzondering van Provincie Gelderland nemen deel aan de ORM.

19. Met de vaststelling van de begroting 2017 is besloten dat er 3 jaar lang een budget van € 75.000 opgenomen mocht worden ten behoeve van de implementatie van de Omgevingswet. Uitgaven mogen alleen worden gemaakt nadat het Dagelijks Bestuur een uitgewerkt plan hiervoor heeft goedgekeurd.

2.1.1 Toelichting op de baten

1. Baten partners

De baten van de partners zijn berekend op basis van de gevraagde uren in de werkprogramma's 2017. Het totaal van de uren vermenigvuldigd met het uurtarief komt uit op een bedrag van € 11.717.900. Het uurtarief dat voor 2018 is berekend bedraagt € 80,25.

2. Baten partners extra bouwtaken

In 2016 zijn meer uren besteed dan begroot aan ingebrachte formatie voor bouwtaken. De verwachting is dat deze trend zich zal voortzetten in 2017 en 2018. In de begroting 2018 is daarom gerekend met een extra opbrengst van € 249.200 van extra bouw gerelateerde werkzaamheden. Deze werkzaamheden worden alleen in rekening gebracht aan partners waarvoor deze taken worden uitgevoerd.

3. Derden Nijmegen

Voor gemeente Nijmegen voert ODRA een aantal bodemtaken uit. Het bedrag dat in rekening zal worden gebracht voor deze taken wordt in 2018 geraamd op € 36.500.

4. Derden Externe Veiligheid

Het bedrag dat naar verwachting aan subsidie voor de taak Externe Veiligheid zal worden ontvangen bedraagt in 2018 € 132.900. Voor latere jaren moet er mee rekening worden gehouden dat deze subsidie eindig is.

5. Derden Bovenregionale taken

ODRA voert voor een 3-tal Gelderse omgevingsdiensten de taak complexe handhaving uit. Daarnaast worden taken in het kader van VVGB voor alle Gelderse Omgevingsdiensten uitgevoerd. De opbrengsten die hiermee gemoeid zijn bedragen € 423.000.

6. Derden RVMK

De opbrengsten die ODRA ten behoeve van RVMK bij de deelnemende partners in rekening zal brengen in 2018 bedraagt € 105.400. Op dit onderdeel wordt de baten die verband houden met het aantal uren x tarief verantwoord voor een bedrag van

€ 16.600. De overige kosten zijn kosten die aan derden worden betaald voor onderzoeken en programmatuur. (zie bijlage 1.1.)

7. Derden EED

Gemeenten ontvangen via de uitkering van het gemeentefonds bedragen die ingezet moeten worden ten behoeve van EED. Het bedrag dat voor 2018 wordt geraamd is geschat op € 120.700 en is structureel in de begroting opgenomen. (zie bijlage 1.2)

8. Derden Overig

ODRA voert op verzoek (extra) werkzaamheden uit bij de overige Gelderse Omgevingsdiensten en reguliere partners. De baten die hiermee samenhangen worden geschat op € 160.600.

9. Projectleider Energie

Energie is een complex werkveld. Om de ontwikkelingen de komende jaren goed vorm te kunnen geven is de formatie met 0,45 fte verhoogd ten behoeve van een projectleider energie. De kosten die hiermee gemoeid zijn bedragen in 2018 € 49.800. Voorgesteld wordt om deze kosten op basis van het aantal bedrijven per deelnemer te verdelen (o.b.v. het aantal bedrijven dat is genoemd in de verdeling van de kosten van de handhaving Erkende Maatregelenlijst). Voorlopig wordt uitgegaan van een periode van 4 jaar. (zie bijlage 1.3)

10. Energie OD.NL

Voor de inzet van de taken Energie wordt in 2018 een incidentele subsidie verwacht van € 83.100.

11. Taken Natuurbeschermingswet

Als gevolg van de ontwikkelingen op het gebied van de Wet Natuurbescherming en energie is een structurele extra formatie van 2 fte opgenomen. De baten worden geraamd op € 221.500. De verdeling van deze baten over de partners staat in bijlage 1.4 en heeft een structurele aard.

12. Handhaving Erkende Maatregelen lijst Energie

Ook dit onderdeel is nieuw in de begroting van ODRA. De baten worden begroot op € 188.300 en zijn structureel van aard. De bijdrage van de partners zal als volgt worden geregeld. In het 1^e jaar (2018) zal de financiering voor 50% door de gemeenten plaatsvinden en 50% zal plaatsvinden door cofinanciering door Provincie Gelderland. In 2019 zal 75% moeten worden betaald door de gemeenten en zal 25% op basis van cofinanciering plaatsvinden. Vanaf 2020 zal 100% financiering door gemeenten plaatsvinden. In bijlage 1.5 is weergegeven hoe de verdeling over de partners in 2018 zal worden geregeld.

13. Overige opbrengsten

De overige opbrengsten betreffen de harmonisatiekosten die in rekening worden gebracht bij de partner (behalve provincie Gelderland) en worden geraamd op € 100.000.

14. Baten provincie Milieumetingen

Dit is de tegenhanger van de lasten die worden gemaakt ten behoeve van de meetdienst en worden alleen bij provincie Gelderland in rekening gebracht. In 2018 een bedrag van € 206.800.

15. Baten WABO Arnhem

Dit is de tegenhanger van de kosten die zijn opgenomen onder Lasten WABO Arnhem en worden alleen bij gemeente Arnhem in rekening gebracht. In 2018 voor een bedrag van € 50.000.

16. Baten WABO Lingewaard

Dit is de tegenhanger van de kosten die zijn opgenomen onder Lasten WABO Lingewaard en worden alleen bij gemeente Lingewaard in rekening gebracht. In 2018 voor en bedrag van € 123.000

17. Baten RVMK

Onder deze post worden de baten voor een bedrag van € 88.800 verantwoordt ten behoeve van overige kosten RVMK. De totale baten voor RVMK bedragen € 105.400 en worden verdeeld naar rato van het aantal inwoners per deelnemer. (zie bijlage 1.1)

18. Baten ORM

Dit is de tegenhanger van de lasten die worden gemaakt ten behoeve van de Overlegstructuur regionale Milieusamenwerking (ORM). De baten ad € 71.300 worden verdeeld op basis van het aantal inwoners per deelnemer. (bijlage 1.6)

19. Baten Implementatie Omgevingswet

De baten ad € 75.000 die verband houden met de Implementatie Omgevingswet zijn verdeeld op basis van de stemverhouding zoals die in de Gemeenschappelijke Regeling ODRA is opgenomen en mogen alleen worden besteed nadat een projectplan door het Dagelijks Bestuur is goedgekeurd. (zie bijlage 1.7)

Bijlage 1.0 Bijdragen per deelnemer 2018

Bijdragen per deelnemer 2018															
	Totaal per partner 2017 na 1e wijziging		primair proces 2018	RVM K 2018	EED 2018	Projectleider Energie 2018	Natuur beschermingswet 2018	HH Erkende Maatr. Lijst 2018	ORM 2018	Implementatie Omgevingswet 2018	WABO Milieumetingen 2018		Totaal per partner 2018		Verschil 2018 tov begroting 2017 na 1e wijziging
Gemeente Arnhem	-4.148.200		-4.086.500	-35.700	-47.700	-19.800	-75.800	-37.700	-26.200	-26.200	-50.000		-4.405.600		-257.400
Gemeente Doesburg	-69.900		-66.400	-2.600	-2.800	-1.000	-2.800	-1.800	-1.900	-400			-79.700		-9.800
Gemeente Duiven	-135.700		-121.800	-5.900	-6.600	-3.100	-800	-5.900	-4.300	-800			-149.200		-13.500
Gemeente Lingewaard	-2.303.500		-2.179.500	-10.600	-12.100	-5.800	-62.200	-11.000	-7.800	-14.500	-123.000		-2.426.500		-123.000
Gemeente Overbetuwe	-517.700		-548.200	-11.000	-14.500	-5.900	-9.800	-11.100	-8.000	-3.300			-611.800		-94.100
Gemeente Renkum	-1084.900		-1087.500	-7.300	-10.300	-3.100	-56.100	-5.800	-5.300	-7.200			-1182.600		-97.700
Gemeente Rheden	-493.000		-431.400	-10.200	-11.800	-4.700	-5.900	-8.800	-7.500	-3.100			-483.400		9.600
Gemeente Rijnwaarden (samenvoeging met Zevenaar)	-192.000	0	0	0	0	0	0	0	0	0			0		192.000
Gemeente Zevenaar/Rijnwaarden	-299.100		-555.300	-10.100	-11.100	-5.500	-1.600	-10.300	-7.400	-3.200			-604.500		-305.400
Gemeente Westervoort	-65.500		-57.600	-3.500	-3.200	-800	-300	-1.500	-2.600	-400			-69.900		-4.400
Provincie Gelderland	-2.545.700		-2.568.200				-6.200	-94.200	0	-15.900	-206.800		-2.891.300		-345.600
Gemeente Rozendaal	-16.300		-15.500	-300	-600	-100	0	-200	-300	0			-17.000		-700
													0		0
Gemeente Montferland	-8.200			-8.200									-8.200		0
													0		0
Derden Nijmegen	-35.500		-36.500										-36.500		-1000
Derden Externe Veiligheid	-128.900		-132.900										-132.900		-4.000
Derden Bovenregionale Taken	-410.400		-423.000										-423.000		-12.600
Derden Overig	-155.800		-160.600										-160.600		-4.800
Baten partners extra bouwtaken	-241.700		-249.200										-249.200		-7.500
Baten partners extra milieutaken	-256.800	0	0										0		256.800
Derden Energie ODNL	-80.600		-83.100										-83.100		-2.500
													0		0
Onttrekking reserves	-292.000												0		292.000
													0		0
Overig	-100.000		-100.000										-100.000		0
Totaal bijdrage partners DVO	-13.581.400		-12.903.200	-105.400	-120.700	-49.800	-221.500	-188.300	-71.300	-75.000	-379.800		-14.115.000		-533.600

Bijlage 1.1 Bijdrage RVMK per deelnemer

Specificatie bijdrage RVMK 2018 obv aantal inwoner		
Aantal inwoners per	1-1-2016	bijdrage RVMK
Gemeente Arnhem	153.818	-35.700,00
Gemeente Doesburg	11.336	-2.600,00
Gemeente Duiven	25.433	-5.900,00
Gemeente Lingewaard	45.950	-10.600,00
Gemeente Overbetuwe	47.002	-11.000,00
Gemeente Renkum	31.254	-7.300,00
Gemeente Rheden	43.824	-10.200,00
Gemeente Rijnwaarden (samenvoeging met Zevenaar)		
Gemeente Rozendaal	1.498	-300,00
Gemeente Westervoort	15.001	-3.500,00
Gemeente Zevenaar/Rijnwaarden	43.135	-10.100,00
		0,00
Gemeente Montferland	35.173	-8.200,00
Totaal	451.658	-105.400,00

Bijlage 1.2 Bijdrage EED 2018 per deelnemer

Specificatie bijdrage EED 2017 obv uitkering uit gemeentefonds	
Gemeente Arnhem	-47.500
Gemeente Doesburg	-2.800
Gemeente Duiven	-6.600
Gemeente Lingewaard	-12.100
Gemeente Overbetuwe	-14.500
Gemeente Renkum	-10.300
Gemeente Rheden	-11.800
Gemeente Rijnwaarden	-2.700
Gemeente Rozendaal	-600
Gemeente Westervoort	-3.200
Gemeente Zevenaar	-8.400
Provincie Gelderland	
Totaal	-120.500

Bijlage 1.3 Bijdrage projectleider Energie 2018 per deelnemer

Specificatie bijdrage projectleider Energie (obv aantal bedrijven zoals bij Handhaving Erkende Maatregelenlijst)		
	1-1-2018	
Gemeente Arnhem	1448	-19.800,00
Gemeente Doesburg	71	-1000,00
Gemeente Duiven	228	-3.100,00
Gemeente Lingewaard	423	-5.800,00
Gemeente Overbetuwe	426	-5.900,00
Gemeente Renkum	222	-3.100,00
Gemeente Rheden	339	-4.700,00
Gemeente Rijnwaarden (samenvoeging met Zevenaar)		0,00
Gemeente Rozendaal	6	-100,00
Gemeente Westervoort	57	-800,00
Gemeente Zevenaar/Rijnwaarden	396	-5.400,00
Provincie Gelderland		
Totaal	3.616	-49.700,00

Bijlage 1.4 Bijdrage Natuurbeschermingswet per deelnemer

Specificatie bijdrage Natuurbeschermingswet 2018 obv verwachte uren inzet		
	1-1-2016	bijdr. Natuurbeschermingswet
Gemeente Arnhem	992	-75.800,00
Gemeente Doesburg	36	-2.800,00
Gemeente Duiven	11	-800,00
Gemeente Lingewaard	813	-62.100,00
Gemeente Overbetuwe	127	-9.700,00
Gemeente Renkum	733	-56.000,00
Gemeente Rheden	76	-5.800,00
Gemeente Rijnwaarden (samenvoeging met Zevenaar)		0,00
Gemeente Rozendaal		0,00
Gemeente Westervoort	4	-300,00
Gemeente Zevenaar/Rijnwaarden	21	-1600,00
Provincie Gelderland	81	-6.200,00
Totaal	2.894	-221.100,00

Bijlage 1.5 Bijdrage Handhaving Erkende Maatregelenlijst 2018 per deelnemer

Specificatie bijdrage Handhaving Erkende Maatregelenlijst obv aantal bedrijven per partner		
	1-1-2018	
Gemeente Arnhem	1448	-37.700,00
Gemeente Doesburg	71	-1850,00
Gemeente Duiven	228	-5.900,00
Gemeente Lingewaard	423	-11000,00
Gemeente Overbetuwe	426	-11050,00
Gemeente Renkum	222	-5.750,00
Gemeente Rheden	339	-8.800,00
Gemeente Rijnwaarden (samenvoeging met Zevenaar)		0,00
Gemeente Rozendaal	6	-150,00
Gemeente Westervoort	57	-1500,00
Gemeente Zevenaar/Rijnwaarden	396	-10.300,00
Provincie Gelderland (co-financiering)		-93.900,00
Totaal	3.616	-187.900,00

Bijlage 1.6 Bijdrage ORM 2018 per deelnemer

Specificatie bijdrage ORM 2018 obv aantal inwoners per 01-01-2016		
Gemeente Arnhem	153.818	-26.200
Gemeente Doesburg	11.336	-1900
Gemeente Duiven	25.433	-4.300
Gemeente Lingewaard	45.950	-7.800
Gemeente Overbetuwe	47.002	-8.000
Gemeente Renkum	31.254	-5.300
Gemeente Rheden	43.824	-7.500
Gemeente Rijnwaarden (samenvoeging met Zevenaar)		0
Gemeente Rozendaal	1.498	-300
Gemeente Westervoort	15.001	-2.600
Gemeente Zevenaar/Rijnwaarden	43.135	-7.400
Provincie Gelderland		
Totaal	418.251	-71.300

Bijlage 1.7 Bijdrage Implementatie Omgevingswet 2018 per deelnemer

Specificatie bijdrage Implementatie Omgevingswet 2018	
Gemeente Arnhem	-26.200
Gemeente Doesburg	-400
Gemeente Duiven	-800
Gemeente Lingewaard	-14.500
Gemeente Overbetuwe	-3.300
Gemeente Renkum	-7.200
Gemeente Rheden	-3.100
Gemeente Rijnwaarden (samenvoeging met Zevenaar)	
Gemeente Rozendaal	0
Gemeente Westervoort	-400
Gemeente Zevenaar/Rijnwaarden	-3.200
Provincie Gelderland	-15.900
Totaal	-75.000

Fractie PvdA Duiven
p/a K.J.H.M. Schols
Landfortallee 2
6921 JS Duiven

Postbus 6, 6920 AA Duiven
Koning Willem-Alexanderplein 1, Duiven
Telefoon (0316) 27 91 11
Fax (0316) 27 92 79
www.duiven.nl
gemeente@duiven.nl
Facebook: /gemeenteduiven
Twitter: @gemeenteduiven
IBAN: NL98 BNGH 028 50 02 147
BIC: BNGHNL2G
KvK-nr: 09217727
BTW-nr.: 001202546B02

Uw brief van: 5 februari 2017
Ons nummer: 17uit00830 / 17DV00791
Datum: 7 maart 2017
Kopie aan: archief / RWZ / Griffie Duiven
Onderwerp: **Vragen inzake Presikhaaf, ex artikel 37 Reglement van Orde (RvO).**

Geachte Fractie,

Graag beantwoorden wij hierbij de door uw fractie gestelde vragen inzake de situatie rondom Presikhaaf Bedrijven, ex artikel 37 Reglement van Orde (RvO).

1. *In juni 2015 is door de raden van de in de GR deelnemende gemeenten kennisgenomen van het zogenoemde BRESDO-rapport en is door de raden ingestemd met het voorstel in lijn hiermee samen met de belanghebbenden een programmaplan op te stellen en uit te voeren. Wat is, na het stopzetten van de onderhandelingen met GoedWerkt, de precieze status van dit raadsbesluit van 18 juni 2015?*

De gemeenteraden hebben in 2015 unaniem aangegeven dat men Presikhaaf Bedrijven modulair wil gaan afbouwen. Deze modulaire afbouw is met de vervreemding van bedrijfsactiviteiten als schoolmeubelen, de kwekerij en de postactiviteiten in gang gezet. De integrale vervreemding van alle resterende bedrijfsactiviteiten aan GoedWerkt is helaas niet haalbaar gebleken. Met het stoppen van de onderhandelingen hebben gemeenten aangegeven eigen alternatieve scenario's te gaan ontwikkelen. De doelstellingen vanuit het BReSDo-traject zijn bij deze uitwerkingen overigens nog steeds het uitgangspunt.

2. *Op 23 december heeft het Algemeen Bestuur van Presikhaaf Bedrijven op voorspraak van het onderhandelingsteam besloten de onderhandelingen met GoedWerkt te beëindigen. In de memo waarin dit besluit is toegelicht, te vinden als bijlage 1 bij agendapunt 4.1 van de vergaderstukken, opgesteld door dhr. J.H Janssen en R.H.J. Bongers, wordt hiernaast voorgesteld te overwegen om het scenario waarin de GR zelf de businesscase gaat uitvoeren verder uit te laten werken (p. 4). Is ook dit voorstel door het Algemeen Bestuur overgenomen?*

Nee, dit voorstel is niet door het Algemeen Bestuur van Presikhaaf Bedrijven overgenomen.

VERZONDEN 10 MRT 2017

3. *Zo ja, wat is dan precies de businesscase die momenteel uitgewerkt wordt en wanneer is voorzien dat deze uitwerking dusdanig is dat zij in het Algemeen Bestuur besproken kan worden?*

Niet van toepassing.

4. *Zo nee, op basis van welke argumenten en overwegingen is dit voorstel door het Algemeen Bestuur niet overgenomen?*

Het voorstel is niet door het Algemeen Bestuur van Presikhaaf Bedrijven overgenomen omdat een aantal gemeenten heeft aangegeven terugvalsscenario's uit te willen werken die niet meer uitgaan van een toekomst waarbij de gemeenten gezamenlijk een SW-bedrijf blijven runnen.

5. *Acht u het als college, wanneer dit nog niet gebeurt, opportuun alsnog te overwegen de directeur van Presikhaaf Bedrijven de gelegenheid te bieden voornoemde businesscase nader uit te werken?*

Nee, het College maakt deze overweging niet.

6. *Medio januari heeft de gemeente Arnhem een plan gepresenteerd voor een werkbedrijf Arnhem. In de politieke maandag van 23 januari jongstleden heeft wethouder Van Burgsteden in antwoord op vragen aangegeven dat Arnhem met dit plan op zoek is naar een 'nieuwe gezamenlijkheid'. Kan het college aangeven wat dit naar zijn oordeel betekent voor de 'oude gezamenlijkheid', te weten de huidige Gemeenschappelijke Regeling Presikhaaf Bedrijven?*

Dit betekent dat het college in Arnhem de huidige Gemeenschappelijke Regeling wil opheffen, zelf een Arnhems Werkbedrijf gaat opzetten en andere gemeenten uitnodigt om bij dit Arnhems Werkbedrijf werkplekken voor de huidige werknemers van Presikhaaf Bedrijven in te kopen. De gemeenten die momenteel deelnemen in de huidige Gemeenschappelijke Regeling Presikhaaf Bedrijven hebben aangegeven met elkaar in gesprek te blijven over de toekomstige uitvoering van de Participatiewet, welke vorm daarvoor ook gekozen wordt.

7. *Is het college bekend met de voorwaarden die in het plan omschreven staan voor gemeenten om deel te nemen in dan wel aan te sluiten bij het werkbedrijf Arnhem en hoe weegt het college deze voorwaarden?*

De gemeente Arnhem is op dit moment bezig om de contouren van haar Arnhems Werkbedrijf nader te concretiseren en de komende maanden zal duidelijk worden welke voorwaarden zij stelt om aan te sluiten bij het Arnhems Werkbedrijf.

8. *Is het college bekend met het moment dat de gemeente Arnhem tijdens de politieke maandag van 23 januari door wethouder Van Burgsteden gememoreerde 'aanvullende voorwaarden' bekend zal maken?*

Naar verwachting worden voor de zomer de aanvullende voorwaarden bekend.

9. *Kan het college een inschatting maken van de tijd die nodig zal zijn over deze aanvullende voorwaarden te besluiten en welke rol het college hierbij weggelegd ziet voor de gemeenteraad?*

Het college schat in dat zij voor de zomer de afweging zal kunnen maken om al dan niet aan te sluiten bij het Arnhems Werkbedrijf. Over de definitieve keuze van het college rond de uitvoering van de Participatiewet in het algemeen en de Wsw in het bijzonder zal zij rond de zomer voor besluitvorming naar de raad gaan.

10. *Welke scenario's heeft het college, buiten de hierboven genoemde scenario's, momenteel in overweging?*

Als college verkennen we momenteel een aantal scenario's, in samenwerking met de zes Liemerse gemeentes (de Liemers plus Doesburg en Montferland) en Radar Advies.

11. *Kan het college aangeven op welke termijn de gemeenteraad geïnformeerd zal worden over de uitwerking van voorliggende scenario's en op welke manier de gemeenteraad vervolgens in de gelegenheid gesteld wordt de verschillende scenario's te wegen om tot besluitvorming te komen?*

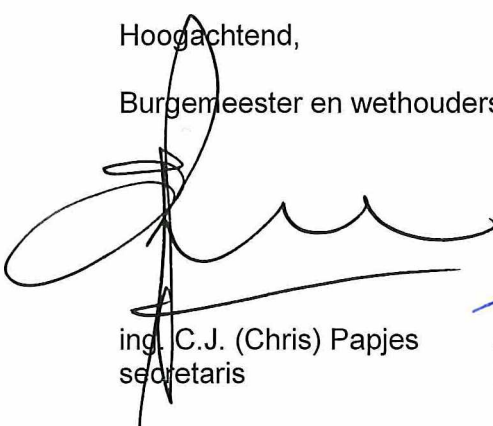
Het college zal waarschijnlijk voor het zomerreces, conform het nieuwe vergadersysteem op zorgvuldige wijze de verschillende scenario's aan de gemeenteraad voorleggen.

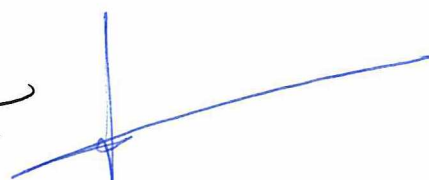
12. *Kan het college aangeven hoe in dit complexe proces alle belanghebbenden worden geïnformeerd en daarbij specifiek ingaan op de informatievoorziening in de richting van medewerkers van Presikhaaf Bedrijven.*

Het informeren van de belanghebbenden rond en medewerkers van Presikhaaf Bedrijven is primair een verantwoordelijkheid van het bestuur en de directeur van Presikhaaf Bedrijven. De afdeling communicatie van Presikhaaf Bedrijven en de werkgroep Communicatie vanuit het RPO trekken gezamenlijk op om een bredere groep belanghebbenden te informeren over de ontwikkelingen.

Hoogachtend,

Burgemeester en wethouders van Duiven,

ing. C.J. (Chris) Papjes
secretaris

drs. H.B.I. (Rik) de Lange
burgemeester

Kennisgeving aan de gemeenteraad

Registratienr. Corsa: 17int00359

Zaaknr.: 17DV00793

Portefeuillehouder(s): Wethouder Knuiman

Voor vragen

Naam: D. Duimel

Telefoon: (0316) 27 94 56

E-mail: d.duimel@duiven.nl

Onderwerp: Evaluatie Participatiewet 2016.

Aanleiding voor deze kennisgeving

Het verschijnen van de Evaluatie Participatiewet 2016. Met deze evaluatie van de Participatiewet over 2016 wil het college uw raad informeren over de doorontwikkeling van de Participatiewet, na de implementatie in 2015.

Relevant beleidskader

Participatiewet, de Wet Maatregelen WWB, Wet Banenafpraak, Wmo 2015, Jeugdwet.

Inhoud van de mededeling

Met ingang van 1 januari 2015 is de Participatiewet van kracht. Iedereen die kan werken maar daarbij ondersteuning nodig heeft, valt onder de Participatiewet. De wet is er om zoveel mogelijk mensen met of zonder arbeidsbeperking werk te laten vinden: iedereen doet mee. De Participatiewet is in de plaats gekomen voor de Wet werk en bijstand (Wwb), de Wet sociale werkvoorziening (Wsw) en een groot deel van de Wet werk en arbeidsondersteuning jonggehandicapten (Wajong).

Voorafgaand aan de inwerkingtreding van de Participatiewet hebben de Liemerse gemeenteraden de bestuurlijke opdracht voor de RSD de Liemers en de beleidsprioriteiten voor de Participatiewet geformuleerd. Tegelijkertijd hebben de Liemerse raden de RSD verzocht om na afloop van elk jaar de raad te informeren over de behaalde resultaten en de ontwikkelingen rondom de Participatiewet. Met deze informatie kunnen de raden het beleid evalueren en zo nodig herijken. Ook hebben de raden verzocht om in te gaan op het perspectief voor de komende jaren.

Dit is de tweede evaluatie sinds de invoering van de Participatiewet. In 2015 was de conclusie dat de invoering van de Participatiewet goed was verlopen. 2016 stond in het teken van doorontwikkeling.

Een groot aantal onderwerpen heeft in de loop van 2016 aandacht gekregen: het beter in beeld krijgen van de verschillende klantgroepen, innovatie en verbetering van de dienstverlening en het zetten van stappen naar een integrale aanpak binnen het sociale domein. Tegelijkertijd constateren we een aantal knelpunten waardoor de basisgedachte van "Iedereen doet mee" steeds meer in het gedrang komt. De ondersteuning aan mensen die (nog) niet aan het werk kunnen, kan beter. Hun aantal is aanzienlijk en zal toenemen.

Kennisgeving

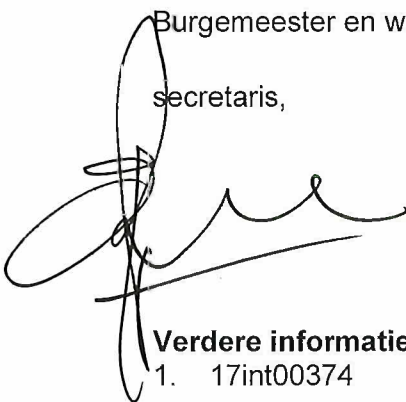
Hiertoe zijn de Liemerse gemeenten het project 'Activerend Werk' gestart, op het snijvlak van de P-wet, de Wmo en de Jeugdwet (waar mogelijk). Door de ontwikkelingen op de (Liemerse) arbeidsmarkt, de instroom van mensen met een arbeidsbeperking en de huisvesting van statushouders is het totale klantenbestand in 2016 ten opzichte van 2015 gegroeid met 3,9%. Dit is lager dan de (verwachte) gemiddelde landelijke toename van 5%. Ondanks dat heeft de gemeente Duiven een tekort op het I-deel van meer dan 5%. Wij zullen hiervoor een beroep doen op de vangnetregeling.

Duiven, 7 maart 2017.

Burgemeester en wethouders van Duiven,

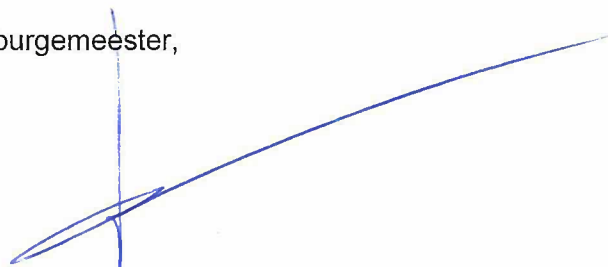
secretaris,

burgemeester,

Verdere informatie:

1. 17int00374

Evaluatie Participatiewet 2016.

Evaluatie Participatiewet 2016

Februari 2017

Inhoud

1. Inleiding	3
2. Leeswijzer	3
3. Klantgroepen RSD de Liemers	4
4. Gemeentelijk beleid	5
5. Ondersteuning RSD aan de verschillende klantgroepen	7
6. Re-integratieprojecten RSD	10
7. Overige activiteiten en taken RSD	13
8. Regionale uitvoeringsstructuur	13
9. Ontwikkelingen arbeidsmarkt	14
10. Ontwikkelingen samenwerking sociaal domein	15
11. Conclusie en aandachtspunten 2017	17
Bijlage 1: Kenmerken bestand	18
Bijlage 2: Ontwikkeling bestand 2016	19
Bijlage 3: In- en uitstroomredenen	20

1. Inleiding

Per 1 januari 2015 is de Participatiewet van kracht. Iedereen die kan werken maar daarbij ondersteuning nodig heeft, valt onder de Participatiewet. De wet is er om zoveel mogelijk mensen met of zonder arbeidsbeperking werk te laten vinden: iedereen doet mee. De Participatiewet is in de plaats gekomen voor de Wet werk en bijstand (Wwb), de Wet sociale werkvoorziening (Wsw) en een groot deel van de Wet werk en arbeidsondersteuning jonggehandicapten (Wajong).

Voorafgaand aan de inwerkingtreding van de Participatiewet hebben de Liemerse gemeenteraden de bestuurlijke opdracht voor de RSD de Liemers en de beleidsprioriteiten voor de Participatiewet geformuleerd. Tegelijkertijd hebben de Liemerse raden de RSD verzocht om na afloop van elk jaar de raad te informeren over de behaalde resultaten en de ontwikkelingen rondom de Participatiewet. Met deze informatie kunnen de raden het beleid evalueren en zo nodig herijken. Ook hebben de raden verzocht om in te gaan op het perspectief voor de komende jaren.

Dit is de tweede evaluatie sinds de invoering van de Participatiewet. In 2015 was de conclusie dat de invoering van de Participatiewet goed was verlopen. 2016 stond in het teken van doorontwikkeling. Een groot aantal onderwerpen heeft in de loop van 2016 aandacht gekregen: het beter in beeld krijgen van de verschillende klantgroepen, innovatie en verbetering van de dienstverlening en het zetten van stappen naar een integrale aanpak binnen het sociale domein. Tegelijkertijd constateren we een aantal knelpunten waardoor de basisgedachte van "Iedereen doet mee" in het gedrang kan komen. Vooral de ondersteuning aan mensen die (nog) niet aan het werk kunnen, kan beperkter zijn dan gewenst, terwijl hun aantal aanzienlijk is en aanzienlijk zal blijven. Ook de doorontwikkeling van integraal werken, is in de praktijk weerbarstig.

Door de ontwikkelingen op de (Liemerse) arbeidsmarkt, de instroom van mensen met een arbeidsbeperking en de huisvesting van statushouders is het totale klantenbestand in 2016 ten opzichte van 2015 gegroeid met 3,9%. Dit is lager dan de (verwachte) gemiddelde landelijke toename van 5%. Ondanks dat heeft een aantal gemeenten een tekort op het I-deel van meer dan 5%. Zij zullen hiervoor een beroep doen op de vangnetregeling.

2. Leeswijzer

Dit evaluatiedocument start met een beschrijving van de verschillende klantgroepen van de RSD. Daarna wordt ingegaan op het gemeentelijk beleid en de dienstverlening aan de besproken klantgroepen. Ingegaan wordt op de eigen verantwoordelijkheid van de klanten en de verschillende vormen van ondersteuning waarop zij aanspraak kunnen maken (diverse vormen van begeleiding en diverse projecten). De regionale uitvoeringsstructuur komt aan bod. Vervolgens zoomen we in op de ontwikkelingen op de arbeidsmarkt en de ontwikkelingen in het sociale domein. Ten slotte volgt een conclusie met aandachtspunten voor 2017.

3. Klantgroepen RSD de Liemers

Algemeen

Door de ontwikkelingen op de (Liemerse) arbeidsmarkt, de instroom van mensen met een arbeidsbeperking en de huisvesting van statushouders is het totale klantenbestand in 2016 ten opzichte van 2015 gegroeid met 3,9%. Dit is lager dan de (verwachte) landelijke toename van 5%. Het klantenbestand van de RSD bestaat uit de volgende klantgroepen:

- Klanten vanaf 27 jaar die direct aan het werk kunnen
- Klanten vanaf 27 jaar met een afstand tot werk
- Klanten vanaf 27 jaar met een arbeidsbeperking
- Jongeren tot en met 26 jaar
- Klanten vanaf 27 jaar die (nog) niet aan het werk kunnen
- Statushouders
- Niet-uitkeringsontvangers (NUO's)

Tabel 1

Overzicht klantenbestand RSD de Liemers (peildatum 31 december 2016)					
Aantal op 31 december 2016	Duiven	Rijnwaarden	Westervoort	Zevenaar	RSD
Klanten vanaf 27 jaar die direct aan het werk kunnen	58	41	62	120	281
Klanten vanaf 27 jaar met een afstand tot werk	209	92	149	287	737
Jongeren tot en met 26 jaar	42	27	26	38	133
Klanten vanaf 27 jaar die (nog) niet aan het werk kunnen	279	167	257	388	1091
Klantenbestand RSD de Liemers	588	327	494	833	2.242

Het aantal klanten (2.242) is hoger dan het aantal uitkeringsdossiers (1.811).

Klanten vanaf 27 jaar die direct aan het werk kunnen

Dit betreft klanten op de bovenste treden van de participatieladder (vijf en zes). Deze mensen worden in staat geacht om zelf aan het werk te kunnen komen.

Klanten vanaf 27 jaar met een afstand tot werk

Dit betreft klanten met enige afstand tot werk. De verwachting is dat zij met (enige) ondersteuning aan het werk kunnen komen. Deze mensen staan op de treden drie en vier van de participatieladder. De klantmanagers van de RSD hebben de taak om deze mensen te ondersteunen bij hun zoektocht naar werk.

Klanten vanaf 27 jaar die (nog) niet kunnen werken

Een deel van de klanten van de RSD is op dit moment (nog) niet in staat om toe te werken naar werk. Zij staan op de onderste treden van de participatieladder (één en twee). Omdat zij (nog) niet in staat zijn om een traject richting werk te volgen, worden zij maar beperkt ondersteund door de klantmanagers van de RSD.

Jongeren tot en met 26 jaar

Alle jongeren tot en met 26 jaar uit de Liemers komen in aanmerking voor een informatie- en adviesgesprek van het Jongerenpunt. Jongeren die toch in de uitkering instromen, zitten vaak al in andere hulpverleningstrajecten. In veel gevallen is er sprake van schulden of psychische problematiek.

Klanten vanaf 27 jaar met een arbeidsbeperking

Vanaf 2015 behoren mensen met een arbeidsbeperking met (enig) arbeidsvermogen ook tot de doelgroep van de RSD. Zij hebben een verminderde loonwaarde. De RSD is verantwoordelijk voor de re-integratie naar werk van deze groep. De klantmanagers van de RSD hebben de taak om deze mensen te ondersteunen bij hun zoektocht naar werk. Ze hebben hiervoor de beschikking over meerdere instrumenten: loonkostensubsidie, jobcoaching, werkplekaanpassing, de No risk polis en nieuw beschut werk. De loonwaarde van mensen met een arbeidsbeperking wordt altijd op de werkplek zelf vastgesteld.

Statushouders

In de jaren 2015 en 2016 zijn in de Liemers 238 statushouders komen wonen. Door hun beperkte beheersing van het Nederlands is de verwachting dat veel van hen niet snel aan het werk komen.

Niet-uitkeringsontvangers (NUO's) vanaf 27 jaar

Op grond van de Participatiewet is de RSD ook verantwoordelijk voor de ondersteuning van niet-uitkeringsontvangers (NUO's) bij hun re-integratie naar werk.

4. Gemeentelijk beleid

Beleid Participatiewet

Het gemeentelijk beleid dat de basis is voor de dienstverlening van de RSD ligt vast in de volgende opdracht en documenten:

- De bestuurlijke opdracht die de RSD bij de invoering van de Participatiewet van de Liemerse raden heeft gekregen.
- Het beleidsdocument en de bijbehorende Re-integratieverordening die de Liemerse raden bij de invoering van de Participatiewet hebben vastgesteld.
- De beleids- en uitvoeringsregels die door de colleges van B&W zijn vastgesteld.

De Liemerse raden hebben de RSD als opdracht meegegeven om de middelen zoveel mogelijk in te zetten voor mensen die ondersteuning nodig hebben om aan de slag te komen. Prioriteit wordt gegeven aan mensen die snel aan het werk kunnen, aan jongeren, ouderen en mensen met een arbeidsbeperking.

Bij de totstandkoming van het beleidsdocument en de bijbehorende Re-integratieverordening is afgestemd met de andere gemeenten in Midden-Gelderland. De gemeenten in Midden-Gelderland hebben bij de invoering van de Participatiewet besloten om hun inwoners dezelfde voorzieningen aan te bieden. Dit is nodig om het WSP goed te kunnen laten functioneren. Gemeenten kunnen wel zelf bepalen welke klantgroepen prioriteit krijgen.

In het beleidsdocument staat ook een aantal uitgangspunten die de RSD voor de dienstverlening hanteert:

- Eigen kracht en eigen verantwoordelijkheid staan centraal
- Al het werk is passend
- De kortst mogelijke weg naar werk wordt gevolgd.

Wijzigingen 2016

Sinds 2015 krijgt de RSD steeds meer klanten die een verstandelijke beperking hebben. Om de kennis te vergroten en de dienstverlening af te stemmen op deze doelgroep, is intern het project LVB (Licht verstandelijke beperking) gestart. Het plan van aanpak is geschreven met input en hulp van ketenpartners zoals POH GGZ¹, cliëntondersteuning en PRO (Praktijkonderwijs). Vrijwel alle medewerkers van de RSD hebben in 2016 verdiepende trainingen gevolgd over verstandelijke beperkingen. Ervaringsdeskundigen speelden een belangrijke rol in de trainingen.

Het beleid rondom de zoekperiode bij aanvraag van een bijstandsuitkering is aangepast en de opdrachten tijdens de zoekperiode zijn op het niveau van mensen met een verstandelijke beperking gebracht (lager niveau, kleine stapjes en de mogelijkheid om toelichting te vragen). De sociale kaart voor medewerkers is bijgewerkt. In de tweede helft van 2016 zijn de voorlichtingsbijeenkomsten, de brieven, de brochures en de andere communicatievormen van de RSD aangepast. Hierbij zijn taalambassadeurs ingeschakeld. De klantmanagers van de RSD hadden in 2016 periodiek casuïstiekbesprekingen over dit onderwerp.

Daarnaast is het beleid in 2016 ook op andere onderdelen aangepast. Naar aanleiding van enkele kleine wetwijzigingen is de Afstemmingsverordening gewijzigd. Besluitvorming hierover vindt in 2017 plaats. Op verzoek van de RSD hebben de gemeenten in Midden-Gelderland de mogelijkheden voor jobcoaching uitgebreid. Hierdoor hebben werkgevers de mogelijkheid gekregen om zelf jobcoaching te verzorgen. Voorwaarde is wel dat zij een speciale training hebben gevolgd. Het Werkbedrijf Midden-Gelderland heeft middelen beschikbaar gesteld voor deze trainingen, zodat er voor de werkgevers geen kosten aan verbonden zijn. Verder is de reiskostenregeling aangepast en zijn de protocollen voor handhaving en fraude gewijzigd.

Wijzigingen 2017

Per 1 januari 2017 is de Participatiewet op een aantal onderdelen gewijzigd, bedoeld om de uitvoering te vereenvoudigen. Belangrijkste wijziging is dat mensen bij wie een lagere loonwaarde is vastgesteld, worden opgenomen in het doelgroepenregister (de Praktijkroute). Hierdoor zullen meer mensen in het doelgroepenregister komen waardoor het makkelijker wordt om mensen in het kader van de landelijke banenafspraken te plaatsen. Werkgevers die personen uit het doelgroepenregister in dienst nemen, mogen hen namelijk meetellen voor de landelijke banenafpraak.

Andere belangrijke wijziging is dat gemeenten vanaf 2017 verplicht zijn om Nieuw beschut werk aan te bieden. Mensen die zelfs met extra werkplekaanpassingen en begeleiding niet kunnen functioneren in een reguliere baan bij een reguliere werkgever komen in aanmerking voor een door de gemeente aangeboden dienstverband.

¹ Praktijk Ondersteunende Huisarts Geestelijke Gezondheidszorg

Door deze beleidswijziging dient ook de Re-integratieverordening te worden aangepast. Dit biedt de gemeenten de mogelijkheid om de Re-integratieverordening ook op een aantal andere onderdelen te actualiseren. De nieuwe verordening zal in het voorjaar van 2017 voor behandeling en besluitvorming aan de Liemerse raden worden aangeboden.

Cliëntenraad RSD

De cliëntenraad van de RSD adviseert de RSD gevraagd en ongevraagd over nieuwe ontwikkelingen, knelpunten en bestuurlijke documenten. In 2016 hebben de cliëntenraad en de RSD opnieuw constructief en in een prettige sfeer samengewerkt. De cliëntenraad heeft positief geadviseerd over de aanpassing van het betaalproces van de uitkeringen, de gewijzigde afstemmingsverordening en de pilot parttime ondernemen (PTO). Ook heeft de cliëntenraad per brief haar zorgen geuit over de beperkte dienstverlening aan mensen met een lage loonwaarde (0-40%). In mei 2016 heeft het jaarlijkse werkbezoek plaats gevonden. Dit keer is een bezoek gebracht aan het project Pelgromhof.

5. Ondersteuning RSD aan de verschillende klantgroepen

Algemeen

De ondersteuning door de RSD is zowel gericht op het vinden van betaald werk als op het versterken van de eigen kracht van de klant. De inspanningen zijn ook gericht op het verkrijgen van parttime werk en het uitbreiden hiervan. Parttime werk is vaak een belangrijke stap richting een voltijds baan. Bovendien draagt het bij aan een vermindering van de bijstandsuitgaven. Ook ondernemerschap kan een mogelijkheid zijn om aan het werk te komen. Mensen kunnen hiervoor een beroep doen op speciale regelingen. In 2016 heeft de RSD een pilot ontwikkeld om parttime ondernemen te stimuleren. Deze pilot gaat begin 2017 daadwerkelijk van start.

De ondersteuning door de RSD was er in 2016 op gericht om zoveel mogelijk mensen aan het werk te krijgen. In de eerste plaats zijn vooral mensen die naar verwachting snel aan het werk kunnen komen, ondersteund. Ook heeft de RSD prioriteit gegeven aan jongeren, ouderen en mensen met een arbeidsbeperking. Deze aanpak vloeit voort uit de bestuurlijke opdracht van de Liemerse raden.

Klanten vanaf 27 jaar die direct aan het werk kunnen

Van klanten die direct aan het werk kunnen, wordt verwacht dat zij ook zelf actief op zoek zijn naar betaald werk. Zij worden hierbij ondersteund door de jobhunters van de RSD. De jobhunters hebben de opdracht om mensen te matchen met openstaande vacatures. Ze werken hiervoor nauw samen met hun collega's van het WSP Midden-Gelderland². Mensen kunnen de vacatures van het WSP vanaf het najaar van 2016 ook inzien via de nieuwe app van de RSD. Op deze app staan vacatures, werkervaringsplaatsen en projecten. Ook zijn er speciale netwerkbijeenkomsten.

Klanten vanaf 27 jaar met een afstand tot werk

Klanten met een afstand tot werk worden individueel begeleid door klantmanagers van de RSD. De klant en de klantmanager van de RSD maken samen een passend trajectplan. In dit trajectplan worden de verschillende trajectonderdelen en het tijdspad vastgelegd. Daarnaast heeft de RSD deze

² Werkgeversservicepunt Midden-Gelderland

klanten in 2016 ook groepsgewijs begeleid. Op deze manier kunnen meer klanten ondersteund worden. Bovendien blijkt het groepsproces ook effectief bij te dragen aan het activeren van de deelnemers.

Klanten vanaf 27 jaar die (nog) niet aan het werk kunnen

De RSD heeft cliënten die (nog) niet aan het werk kunnen in 2016 zo goed mogelijk doorverwezen naar dagactiviteiten, dagbesteding en vrijwilligerswerk. Deze beperktere dienstverlening vloeit voort uit de keuze om de inspanningen in eerste instantie te richten op mensen die direct of op termijn aan het werk kunnen. Gezien de ontwikkelingen op de arbeidsmarkt is de verwachting dat een grote groep mensen in onze Liemerse samenleving niet of maar beperkt (parttime en kortdurend) aan het werk zal komen. De behoefte aan een zinvolle daginvulling voor deze groep is dus groot en zal alleen nog maar toenemen.

De gemeenten in Midden-Gelderland hebben bij de inkoop van geïndiceerde dagbesteding (Activerend werk) in 2016 meer dan voorheen inhoudelijk hun stempel gedrukt op de contracten met de zorgaanbieders. De dagbesteding vindt nu zoveel mogelijk plaats bij werkgevers. Hiermee besparen gemeenten geld, dat ze investeren in ontwikkeling van deelnemers. Hiermee is de voorziening ook interessant geworden voor een grote groep klanten van de RSD. In 2017 gaat een Liemerse pilot Activerend werk van start om hier ervaring mee op te doen.

Het grootste gedeelte van de klanten die (nog) niet aan het werk kunnen, hebben echter geen indicatie voor dagbesteding. Ook zij hebben behoefte aan zinvolle daginvulling. De RSD pleit er daarom voor om voor hen lichtere en dus goedkopere vormen van dagbesteding te ontwikkelen waar geen indicatie voor nodig is (algemene voorziening). Geïndiceerde dagbesteding is immers te kostbaar om voor grote aantallen klanten in te zetten. Het ontwikkelen van een algemene voorziening Activerend werk is één van de onderzoeksvragen van de Liemerse pilot Activerend werk.

Jongeren tot en met 26 jaar

Advisering aan de poort is een belangrijke regionale functie van het jongerenloket RSD. Veel jongeren weten het jongerenloket RSD te vinden voor advisering en ondersteuning naar werk. In 2016 heeft het Jongerenpunt 384 jongeren gesproken. Bijna 85% van de jongeren die zich meldt, doet geen beroep op inkomensondersteuning, maar wordt doorverwezen naar de juiste instantie, een voorliggende voorziening of geadviseerd naar werk of opleiding. Ook vindt er bemiddeling plaats naar reguliere vacatures en garantiebanen.

Indien jongeren toch instromen in de uitkering, worden ze individueel en groepsgewijs begeleid. Jongeren hebben een eigen netwerkgroep. Jongeren die in de uitkering instromen, zitten vaak al in andere hulpverleningstrajecten. In veel gevallen is er sprake van schulden of psychische problematiek. Ook de instroom van jonge statushouders is toegenomen in 2016. Deze groep zal een langere periode (financiële) ondersteuning van het jongerenloket nodig hebben. Verder neemt sinds de komst van de Participatiewet de instroom van jongeren met een arbeidsbeperking toe. De verwachting is dat het jongerenbestand in de komende periode hierdoor zal blijven groeien.

Klanten met een arbeidsbeperking

De meeste klanten met een arbeidsbeperking zijn jongeren onder de 26 afkomstig uit het praktijkonderwijs en het speciaal onderwijs. Deze groep kan niet regulier betaald aan het werk en blijft aangewezen op voorzieningen als loonkostensubsidie en jobcoaching. Om een soepele overgang van school naar werk te realiseren, heeft de RSD regelmatig overleg met de VSO- en praktijkscholen uit de regio, zowel over individuele leerlingen als over knelpunten en ontwikkelingen. Dankzij deze intensieve samenwerking met de scholen heeft de RSD in 2016 de meeste van hen (36) met behulp loonkostensubsidie en jobcoaching kunnen bemiddelen naar betaald werk. Daarnaast melden zich ook steeds arbeidsbeperkten van 27 jaar en ouder.

Gemeenten zijn met de Participatiewet ook verantwoordelijk geworden voor de werkplekaanpassingen van niet-meeneembare voorzieningen (zoals een aangepast toilet, een traplift of een aangepaste werkplek). De Arbowet geldt hierbij als voorliggende voorziening. Bij een aanvraag zal dus eerst worden nagegaan of de werkgever verplicht is om de werkplek aan te passen. In 2016 heeft één persoon een aanvraag gedaan voor aanpassing van de werkplek. Omdat deze persoon als zelfstandige werkte, kon de gevraagde voorziening niet zonder meer worden toegekend. De RSD en de betreffende WMO-afdeling hebben gezamenlijk een maatwerkoplossing kunnen bieden.

Statushouders

In 2015 en 2016 zijn in de Liemers 238 statushouders komen wonen. De meeste van hen spreken nog nauwelijks Nederlands. De kans dat deze mensen op korte termijn aan het werk komen, is hierdoor klein. Net als voor klanten die (nog) niet aan het werk kunnen, is ook de dienstverlening voor statushouders in 2016 conform de bestuurlijke opdracht beperkt gebleven.

Wel heeft de RSD in het voorjaar van 2016 aan de Liemerse gemeenten voorgesteld om extra activiteiten voor statushouders te organiseren gericht op ontmoeting en participatie. De gemeenten hebben hiervoor extra middelen ontvangen van het Rijk. Experts hameren voortdurend op het belang van ontmoeting met Nederlanders en participatie in de Nederlandse samenleving. De begeleiding door Vluchtelingenwerk is hier niet op gericht maar voornamelijk op het regelen van allerlei administratieve en praktische zaken. Bovendien stopt de begeleiding door Vluchtelingenwerk al na 8 maanden. De Liemerse gemeenten waren in 2016 niet bereid om hiervoor extra middelen aan de RSD beschikbaar te stellen. Hierdoor heeft de RSD op het onderdeel ontmoeting en participatie maar weinig voor de statushouders kunnen betekenen. De gemeenten hebben ervoor gekozen om zelf een aanpak te gaan ontwikkelen.

Niet-uitkeringsontvangers

De grootste groep NUO's zijn de hierboven al genoemde jongeren die zich bij het Jongerenpunt melden voor ondersteuning. Daarnaast melden zich ook steeds meer NUO's van 27 jaar en ouder. In de meeste gevallen gaat het om mensen met een arbeidsbeperking die door inkomen van hun partner geen recht hebben op een bijstandsuitkering. Regelmatig hebben zij zelf al een werkgever gevonden die bereid is hen een dienstverband aan te bieden op voorwaarde dat vanuit de RSD een loonkostensubsidie wordt verstrekt. Voor de RSD is dit een kostbare zaak, omdat de betreffende gemeente vanuit het Rijk niet extra gecompenseerd wordt voor deze loonkostensubsidie. Toch maakt de RSD in het kader van "iedereen doet mee" bij elk verzoek om ondersteuning een individuele afweging waarbij ook het risico op toekomstige bijstandsafhankelijkheid en te risico op

toekomstig beroep op WMO-voorzieningen wordt meegewogen. In 2016 heeft de RSD drie loonkostensubsidies voor NUO's van 27 jaar en ouder toegekend.

6. Re-integratieprojecten RSD

Algemeen

Ook de re-integratieprojecten van de RSD waren in 2016 gericht op mensen die, eventueel met ondersteuning, direct of op niet al te lange termijn aan het werk kunnen komen. Gezien de bestuurlijk bepaalde prioriteiten lag de focus ook op de deelname van jongeren, 45-plussers en mensen met een arbeidsbeperking. In 2016 is extra aandacht besteed aan het anticiperen op passende vervolgstappen na deelname aan een project, zoals de doorstroom naar een vervolgproject. Voor cliënten die hier baat bij hadden, was het in 2016 mogelijk om aan twee projecten tegelijk deel te nemen. Hieronder wordt elk project beschreven.

1. Aan het werk in de Liemers

Bij dit project staat de ontwikkeling van werknemers- en sollicitatievaardigheden centraal. Twee coaches van RSD verzorgen netwerktrainingen en een ontwikkeltraject. Daarnaast gaan de deelnemers een aantal dagdelen aan de slag binnen Presikhaaf Bedrijven. De deelnemers geven vooraf aan wat de leerdoelen zijn. Hiermee gaan ze op de werkvloer aan de slag. Op de werkvloer worden ze begeleid door een coach van Presikhaaf Bedrijven. De coaches van de RSD en Presikhaaf Bedrijven werken nauw samen. Op deze wijze kunnen deelnemers ervaren hoe het is om werk en zorg thuis met elkaar te combineren. Het traject heeft een duur van elf weken. Het project is in het najaar van 2016 van start gegaan. Dertien personen hebben in 2016 deelgenomen. Vier van hen zijn inmiddels betaald aan het werk. De andere deelnemers zijn doorgestroomd naar een vervolgtraject gericht op werk.

2. Liemers Buddyproject

In het Buddyproject worden werkzoekenden gekoppeld aan Liemerse ondernemers. Door persoonlijke begeleiding en het uitwisselen van kennis en ervaring kan de ondernemer bijdragen aan de ontwikkeling van de deelnemer. Ondernemers denken vaak in uitdagingen, mogelijkheden en kansen. Voor deelnemers kan dit inspirerend zijn. Het Liemers Buddyproject is bedoeld voor mensen die meteen aan de slag kunnen, mensen met een arbeidsbeperking en mensen die in een moeilijke persoonlijke situatie zitten. Een ondernemster met een groot netwerk in de Liemers voert het project uit. Daarnaast begeleiden diverse Liemerse ondernemers de deelnemers.

Het Buddyproject is in mei 2015 van start gegaan. De Provincie Gelderland heeft het project de eerste periode (tot en met augustus 2016) gefinancierd. In de periode tot en met augustus 2016 hebben twaalf Liemerse werkzoekenden met een (grotere) afstand tot werk deelgenomen. Ondanks de soms moeilijke persoonlijke situaties, hebben tien van de twaalf deelnemers betaald werk gevonden. Naar aanleiding van een positieve evaluatie in de zomer van 2016 is besloten om het project voort te zetten. In het najaar van 2016 zijn weer twaalf nieuwe deelnemers gestart.

3. Project 45 plus

Op dit moment is 55% van ons klantenbestand vijfenveertig jaar of ouder. Dat is een grote groep, die nog steeds groeit. De arbeidsmarkt voor 50-plussers zit echter op slot. Slechts één op de zes werkzoekende 50-plussers vindt na ontslag weer een vaste baan. De RSD heeft in 2016 daarom extra in deze groep geïnvesteerd. Er is gekozen voor een aanpak die zowel gericht is op het realiseren van extra uitstroom van 50 plussers als op het ontwikkelen van de expertise van de klantmanagers van de RSD. Hiervoor werkt de RSD sinds begin 2016 samen met 50 Company. 50 Company is gespecialiseerd in het re-integreren van 50-plussers. 50 Company heeft in 2016 workshops verzorgd voor zowel klanten als klantmanagers. Ook heeft de RSD re-integratietrajecten bij 50 Company ingekocht. Vier van de tien deelnemers zijn inmiddels betaald aan het werk.

Daarnaast heeft één van de jobhunters van de RSD zich in 2016 volledig gericht op het bemiddelen van 45-plussers. Zij heeft vierenzeventig 45-plussers zowel individueel begeleid als speciale groepstrainingen verzorgd. Doel was om de deelnemers door een andere kijk op werk handvatten mee te geven om sneller aan het werk te komen. Van de vierenzeventig deelnemers hebben er zeventien werk gevonden.

4. Grenzen bewegen

Het aantal vacatures in de Duitse buurregio is hoger dan ooit. Er zijn baanmogelijkheden in alle sectoren en op alle niveaus. Met Grenzen bewegen vergroten mensen hun kansen op werk in Duitsland of bij een Nederlands bedrijf dat zaken doet met Duitstalige landen. Tijdens de training komen de Duitse taal, cultuur, omgangsvormen, solliciteren en het werken in Duitsland aan bod. Deelnemers leggen bedrijfsbezoeken af en gaan zelf actief op zoek naar een stageplek bij een Duitse werkgever in de grensregio. Duitse werkzoekenden volgen tegelijkertijd een zelfde training gericht op Nederland. Elke twee weken is er een gezamenlijke trainingsdag. Deelnemers worden begeleid door professionele docenten. Na de training volgt een praktijkstage van drie weken bij een werkgever in Duitsland. Deelnemers zijn binnen twaalf weken klaar om in Duitsland aan de slag te gaan.

Grenzen bewegen is een gezamenlijk project van de Kreis Kleef, het Theodor-Brauer-Haus, de gemeente Overbetuwe en de RSD de Liemers. Het project is eind 2015 van start gegaan en heeft een looptijd van drie jaar. Het project wordt gefinancierd door de Euregio Rijn-Waal, de provincie Gelderland en de deelstaat Nordrhein-Westfalen. In 2016 hebben vijftig Liemerse bijstandsgerechtigden deelgenomen. Van hen heeft 40% betaald werk gevonden in Duitsland of Nederland.

5. Pelgromhof

Bij Woonzorgcentrum Pelgromhof kunnen mensen werkervaring opdoen in de keuken, het restaurant en de facilitaire afdeling. Deelnemers werken met behoud van uitkering, worden begeleid op werknemersvaardigheden en mogen cursussen volgen. Als zij er klaar voor zijn om betaald werk te verrichten, wordt met een jobcoach gezocht naar een betaalde baan bij Pelgromhof of een ander bedrijf. In 2016 hebben dertig personen werkervaring opgedaan bij Pelgromhof. Deelnemers hebben hun vaardigheden verbeterd en zijn door hun activiteiten in beweging gekomen. Elf van de dertig deelnemers hebben betaald werk gevonden. De overige deelnemers zijn doorgestroomd naar vrijwilligerswerk of naar een ander project.

6. Vitaliteit

Om de uitval van deelnemers aan projecten te verminderen, heeft de RSD in 2016 een pilot gedraaid om de vitaliteit van deelnemers aan projecten te verbeteren. De pilot kende drie onderdelen: gezondheid en gezonde voeding, bewegen en uitkomen met inkomen. Voor elk onderdeel is een gespecialiseerd bedrijf ingehuurd. In totaal hebben twintig personen deelgenomen. Door metingen aan het begin en aan het eind van het project is vastgesteld dat vrijwel alle deelnemers stappen hebben gezet op de gebieden voeding, hun fitheid en financiële zelfredzaamheid. De Dullert Stichting uit Arnhem heeft het project meegefinancierd.

7. Social Return in de Liemers

Om meer mensen die langs de kant staan een kans te bieden, willen de Liemerse gemeenten zoveel mogelijk sociale afspraken opnemen in de contracten met leveranciers. Om ervoor te zorgen dat dit een standaard onderdeel is van alle inkooptrajecten zijn de Liemerse gemeenten en de RSD in 2015 gestart met de pilot Social Return. In de eerste periode heeft vooral de nadruk gelegen op het creëren van draagvlak bij de inkoopverantwoordelijken van de Liemerse gemeenten en op de interne organisatie

In het kader van de pilot hebben gemeenten met negen leveranciers sociale afspraken kunnen maken. Deze afspraken zijn contractueel vastgelegd. Dit heeft geleid tot de volgende resultaten: zes werkervaringsplekken van zes maanden, een reguliere baan, een training voor tien klanten van de RSD en het behoud van werk voor enkele SW-medewerkers in het groen. Behalve in de groenvoorziening, zijn ook sociale afspraken gemaakt bij de inkoop van de post, accountantsdiensten, kantoormeubilair, infraprojecten en afvalinzameling. In juli 2016 hebben de Liemerse gemeenten besloten om de pilot te verlengen tot eind 2017.

Tabel 2

Voor wie zijn de projecten bedoeld?							
	27+ direct werk	27+ met afstand werk	27+ met arbeids- beperking	Jongeren tm 26	27+ (nog) niet naar werk	Status- houders	NUO's
Aan het werk	X	X					
Liemers Buddyproject	X	X	X	X			
Project 45 plus	X	X	X				
Grenzen bewegen	X	X	X	X			
Pelgromhof		X	X				
Vitaliteit		X	X	X	X	X	
Social Return		X	X	X		X	

7. Overige activiteiten en taken RSD

Laaggeletterdheid

Mensen die laaggeletterd zijn, beheersen het minimale niveau van taal of rekenen niet om volwaardig in de Nederlandse maatschappij te kunnen functioneren. In Nederland gaat het in totaal om 2,5 miljoen mensen. In de leeftijdsgroep tussen de zestien en vijfenzeftig jaar gaat het om 1,3 miljoen personen. Twee derde van hen is van Nederlandse afkomst en een derde is van buitenlandse afkomst. Ongeveer 43% van de laaggeletterden is werkeloos of inactief op de arbeidsmarkt.

Om inzicht te krijgen in de laaggeletterdheid van het eigen klantenbestand is de RSD in 2016 gestart met de taalmeter. De taalmeter is een digitaal instrument met vierentwintig meerkeuze vragen. Sinds het najaar van 2016 is de taalmeter vast onderdeel van de uitkeringsaanvraag. De eerste bevindingen zijn dat ongeveer één op de zeven personen die een uitkering aanvraagt laaggeletterd is. De RSD verwijst deze mensen door naar taalondersteuning.

In de Liemers zet ook het Taalhuis de Liemers zich in voor taalondersteuning. Taalhuis de Liemers is een netwerkgroep van gemeenten, RSD, bibliotheek, ROC's en Welzijnorganisaties. De ambitie is dat in elke gemeente een fysiek punt komt. Bij deze taalpunten kunnen inwoners zich melden als zij ondersteuning wensen bij taal, rekenen of digivaardigheid.

Tegenprestatie

In 2015 heeft de RSD voor het eerst cliënten verplicht om een tegenprestatie voor de uitkering te verrichten. In 2015 is gestart met klanten die (nog) niet toe zijn aan werk. Vanaf 2016 is de verplichting opgelegd aan alle nieuwe klanten van de RSD. Mensen die op een traject richting werk zitten, hoeven geen tegenprestatie te verrichten.

De drie welzijnsorganisaties Mikado, Caleidoz en Welzijn Rijnwaarden voeren de tegenprestatie uit voor de RSD. Zij zorgen voor de passende plekken waarop mensen hun tegenprestatie kunnen verrichten. In 2016 hebben 139 personen een tegenprestatie verricht. Vastgesteld is dat ruim driehonderd personen al uit zichzelf een tegenprestatie leveren. Dit zijn mensen die mantelzorger of vrijwilliger zijn. Ruim dertig procent van de mensen die een tegenprestatie hebben verricht, gaat na de verplichte drie maanden door met het vrijwilligerswerk.

8. Regionale uitvoeringsstructuur

Uitvoering Participatiewet

In het najaar van 2014 hebben de Liemerse raden besloten om de uitvoering van de Wsw bij Presikhaaf te laten. Met de komst van de Participatiewet is instroom in de Wet sociale werkvoorziening (Wsw) niet meer mogelijk. Presikhaaf bedrijven wordt daarom geleidelijk afgebouwd. Tevens hebben de raden besloten om de re-integratie naar werk onder te brengen bij de RSD de Liemers.

Recent heeft de gemeente Arnhem besloten een eigen Werkbedrijf NV op te richten. Als gevolg van dit besluit zal de bestaande gemeenschappelijke regeling (GR) van Presikhaaf naar verwachting ontbonden worden. De overige gemeenten die verbonden zijn in de GR staan voor de vraag op welke wijze zij werk willen bieden aan de groep die onder de oude Wet sociale werkvoorziening valt.

De gemeenten Duiven, Rijnwaarden, Westervoort, Zevenaar en Doesburg willen samen met de gemeente Montferland werken aan een nieuwe duurzame uitvoeringsstructuur voor hun inwoners, die aangewezen zijn op ondersteuning op weg naar werk. Deze gemeenten hebben Radar Advies gevraagd om dit proces te begeleiden. Het resultaat van dit traject is besluitvorming over de uitvoeringsstructuur in juni 2017 door de gemeenteraden van de gemeenten.

Het Werkbedrijf Midden-Gelderland

Het Werkbedrijf is een bestuurlijk overleg van werkgevers, vakbonden, UWV en gemeenten. Het Werkbedrijf heeft een faciliterende rol bij het samenbrengen van vraag en aanbod aan de onderkant van de arbeidsmarkt en bij het realiseren van de landelijke banenafspraken. De regio Midden-Gelderland heeft in 2016 ruimschoots voldaan aan de doelstelling voor de landelijke banenafspraken. Het Werkbedrijf adviseert ook over de werkgeversdienstverlening en over de Participatiewet. Ook de communicatiecampagne "Gaan/Staan voor een baan" is van start gegaan.

Regionaal Werkgeversservicepunt (WSP Midden-Gelderland)

In 2015 is het Regionaal Werkgeversservicepunt Midden-Gelderland (WSP) officieel van start gegaan. Het WSP onderhoudt de contacten met de werkgevers in Midden-Gelderland voor de gemeenten in Midden-Gelderland, het UWV en Presikhaaf Bedrijven. Er zijn grote stappen gezet in het vraaggericht benaderen van werkgevers en het ophalen van vacatures. Het WSP zet de openstaande vacatures en andere baanmogelijkheden door aan de deelnemende organisaties. De deelnemende organisaties leveren vervolgens een selectie aan geschikte kandidaten aan waar vervolgens een keus uit wordt gemaakt. Vervolgens proberen de accountmanagers van het WSP een match tot stand te brengen tussen werkgever en kandidaat.

In 2016 lag de focus onder meer op het plaatsen van mensen uit het doelgroepenregister. Toch waren er in 2016 nog te weinig vacatures voor mensen met een afstand tot werk of mensen met een arbeidsbeperking. Om dit knelpunt op te lossen is in 2016 besloten binnen het WSP specifieke accountmanagers functiecreatie aan te stellen. Zij hebben de opdracht om in overleg met werkgevers banen te creëren voor mensen met een geschatte loonwaarde tussen de 40 en de 80%. De overige accountmanagers van het WSP werken branchegericht.

9. Ontwikkelingen arbeidsmarkt

Algemeen

Ook 2016 was een goed jaar voor de Nederlandse economie. De groeicijfers waren positief en de economische groei werd breed gedragen. Zowel consumptie, investeringen als uitvoer leverden een positieve bijdrage. Het aantal vacatures en het aantal uitzenduren zijn verder gestegen. De werkloosheid is in 2016 gedaald. De werkloosheidsdaling blijft, ondanks de gunstige economische

ontwikkeling, beperkt omdat zich ook meer mensen op de arbeidsmarkt melden. Bovendien profiteren lang niet alle bevolkingsgroepen. Vooral jongeren hebben baat bij de opleving. Eén op de twaalf langdurig werkzoekenden is een laagopgeleide vijftigplusser.

De cijfers wijzen ook op een verdere flexibilisering van de arbeid: de groei zat vooral in zelfstandigenbanen en veel minder in werknemersbanen. De bouwsector is hiervan een voorbeeld. Ondanks de economische groei, verwacht het Centraal Planbureau³ dat het aantal bijstandsgerechtigden de komende jaren blijft toenemen. Dit heeft meerdere redenen:

- Stijging van het arbeidsaanbod
- Komst van vluchtelingen
- Komst van de Participatiewet
- Stijging van de arbeidsproductiviteit. Dit remt de vraag naar extra personeel.
- Polarisatie op de arbeidsmarkt

De polarisatie op arbeidsmarkt is voor een belangrijk deel het gevolg van de verdergaande informatisering. Het aantal banen in het middensegment daalt en de lonen staan onder druk. Mensen die voorheen in midden-beroepen werkten, werken hierdoor steeds vaker in lager-betaalde banen aan de onderkant. Dit maakt het voor mensen met weinig kwalificaties of een laag opleidingsniveau extra moeilijk om aan het werk te komen. Bovendien staan hierdoor ook de lonen aan de onderkant onder druk. De groei van de werkgelegenheid en de lonen vindt vooral plaats aan de bovenkant van de arbeidsmarkt. De meeste klanten van de RSD hebben een opleiding op lager of middelbaar niveau. Dit maakt het voor hen extra lastig om werk te vinden.

POA de Liemers

Om de Liemerse arbeidsmarkt zo goed mogelijk te laten functioneren, hebben de belangrijkste arbeidsmarktpartijen in de Liemers het Platform Onderwijs en Arbeidsmarkt de Liemers opgericht. In dit platform komen de partijen uit de drie O's (Ondernemers, Onderwijs en Overheid) periodiek samen om (toekomstige) knelpunten op de arbeidsmarkt te signaleren en hier Liemerse projecten voor te initiëren. Voor 2016 had het POA het Uitvoeringsplan 2016 met bijbehorende begroting. Het Liemers Buddyproject en de pilot van de RSD, WSP en Graafschap-college om beter gebruik te maken van elkaars werkgeversnetwerken, zijn voorbeelden van projecten die in het Uitvoeringsplan 2016 zijn opgenomen. Nieuw was het project van RSD en Praktijkscholen om oud-leerlingen uit het Praktijkonderwijs die hun baan verliezen gezamenlijk te ondersteunen.

10. Ontwikkelingen samenwerking sociaal domein

Met de decentralisaties van taken en bevoegdheden op het gebied van jeugdzorg, maatschappelijk ondersteuning en werk en inkomen naar gemeenten, hebben gemeenten, waaronder de RSD, de mogelijkheid gekregen om integraal te werken en kwetsbare inwoners daarmee effectiever te ondersteunen. Om dit te realiseren zijn de gemeenten alle vier gestart met een sociaal team. In de sociale teams participeren alle organisaties uit het sociale domein die rol spelen bij de ondersteuning

³ Bron: CPB-notitie Raming van het bijstandsvolume in MEV 2017 van 21 september 2016

van (kwetsbare) inwoners (onder meer maatschappelijk werk, welzijnsorganisaties en jeugdzorg). De RSD is via zogenaamde verbindingsofficieren met de sociale teams verbonden.

Ook bij jongeren die uitvallen op het VSO⁴ is samenwerking gewenst. Omdat zij niet leerplichtig zijn, krijgen zij niet vanzelf de noodzakelijke begeleiding. Een gecombineerde aanpak van jeugdhulp, school (kennis van de persoonlijke situatie en vertrouwensband) en de RSD (jobcoaching) is dan nodig. Samenwerken is ook noodzakelijk om mensen met een grote afstand tot werk verder te helpen. Het gaat bij deze groep om een gecombineerde aanpak van schuldsanering, preventie van schulden, gezondheid en beter leren lezen en schrijven. Door haar grote netwerk in de Liemers en korte lijnen is de RSD in staat om de betrokken partijen in zulke gevallen op individueel niveau samen te brengen en de noodzakelijke ondersteuning te arrangeren.

Ook in 2016 heeft de RSD geconstateerd dat aan bepaalde ondersteuningsverzoeken van mensen die (nog) niet aan het werk kunnen soms beperkt gehoor kan worden gegeven. Mensen krijgen dan niet de volledige ondersteuning die nodig is. Ook sluiten regelingen niet altijd op elkaar aan. Er kan sprake zijn van gaten in het systeem waarbij mensen van loket naar loket worden gestuurd. Hieronder een voorbeeld.

Een statushouder ontvangt een uitkering. Start zijn inburgering, maar loopt vast in verband met allerlei trauma's. Hij stopt zijn inburgering tijdelijk. Hij geeft aan erg eenzaam te zijn. In het kader van zijn uitkering moet meneer een tegenprestatie leveren. De welzijnsorganisatie kan meneer niet helpen met het invullen van zijn tegenprestatie of regulier vrijwilligerswerk, omdat hij teveel begeleiding vraagt en de taal te weinig machtig is. Meneer krijgt geen begeleiding vanuit RSD omdat hij op de laagste trede van de participatieladder staat. Meneer krijgt geen behandeling bij GGnet omdat er een tolkentelefoon nodig is en niemand de kosten van de tolkentelefoon betaalt.

Door haar centrale positie in het sociale domein kan de RSD een belangrijke rol vervullen bij het signaleren en oplossen van dit soort situaties.

Omdat gemeenten als enige partij binnen het sociale domein de verantwoordelijkheid hebben voor het hele sociale domein, hebben zij de mogelijkheid om integraal te sturen. Door de verbinding met alle betrokken partijen is de gemeente ook de aangewezen partij om regie te voeren op de samenwerking tussen de partijen in het sociale domein en daarmee op het tot stand komen van een integrale aanpak. Voor de verdere doorontwikkeling van integraal werken op zowel beleids- als uitvoeringsniveau is het noodzakelijk dat de vier gemeenten en de RSD het voortouw nemen.

Daarnaast is ook de samenwerking tussen de verschillende betrokken afdelingen binnen de gemeente zelf van groot belang. De gemeentelijke WMO-afdelingen en de RSD hebben een doelgroep die in grote mate overlapt. De samenwerking vindt nu vooral plaats bij individuele casussen op uitvoeringsniveau. Belangrijk is nu dat dit ook gaat plaatsvinden op beleidsniveau. Hoewel de WMO-afdelingen en de RSD beleidsmatig al wel regelmatig samenwerken (bijvoorbeeld bij de ontwikkeling van Activerend werk), is het essentieel dat dit een structureel karakter krijgt.

⁴ Voortgezet Speciaal Onderwijs

11. Conclusie en aandachtspunten 2017

Dit is de tweede evaluatie sinds de invoering van de Participatiewet. Eind 2015 was de conclusie dat de invoering van de Participatiewet goed was verlopen. 2016 stond in het teken van doorontwikkeling. Een groot aantal onderwerpen heeft in de loop 2016 aandacht gekregen: het beter in beeld krijgen van de verschillende klantgroepen, innovatie en verbetering van de dienstverlening en het zetten van stappen naar een integrale aanpak binnen het sociale domein.

Door de ontwikkelingen op de (Liemerse) arbeidsmarkt, de instroom van mensen met een arbeidsbeperking en de huisvesting van statushouders is het totale klantenbestand in 2016 ten opzichte van 2015 gegroeid met 3,9%. Dit is lager dan de verwachte gemiddelde landelijke toename van 5%.

Tegelijkertijd constateren we een aantal knelpunten waardoor de basisgedachte van “Iedereen doet mee” in het gedrang kan komen.

- ✓ Vooral de ondersteuning van mensen die (nog) niet aan het werk kunnen, kan beperkter zijn dan gewenst, terwijl hun aantal aanzienlijk is en aanzienlijk zal blijven.
- ✓ Voor de verdere doorontwikkeling van integraal werken is samenwerking tussen alle partijen in het sociale domein noodzakelijk. Gemeenten en RSD kunnen hierbij een trekkersrol vervullen.

Bijlage 1: Kenmerken bestand

Tabel 3: Klanten naar leeftijd, leefvorm, geslacht en uitkeringsduur peildatum 31 december 2016

Klanten naar leeftijd peildatum 31-12-2016						
Gemeente	Duiven	Rijnwaarden	Westervoort	Zevenaar	RSD	%
18 tot 27 jaar	42	27	24	36	129	7,1%
27 tot 35 jaar	74	39	56	101	270	14,9%
35 tot 45 jaar	82	50	84	155	371	20,5%
45 tot 55 jaar	129	62	115	186	492	27,2%
55 tot AOW gerechtigde leeftijd	140	78	122	209	549	30,3%
Totaal	467	256	401	687	1.811	100%

Uitkeringsduur klanten peildatum 31-12-2016						
Gemeente	Duiven	Rijnwaarden	Westervoort	Zevenaar	RSD	%
0 tot 3 maanden	52	24	32	65	173	10%
3 tot 12 maanden	53	29	49	82	213	12%
1 tot 2 jaar	55	39	49	98	241	13%
2 tot 3 jaar	50	24	56	85	215	12%
meer dan 3 jaar	257	140	215	357	969	54%
Totaal	467	256	401	687	1.811	100%

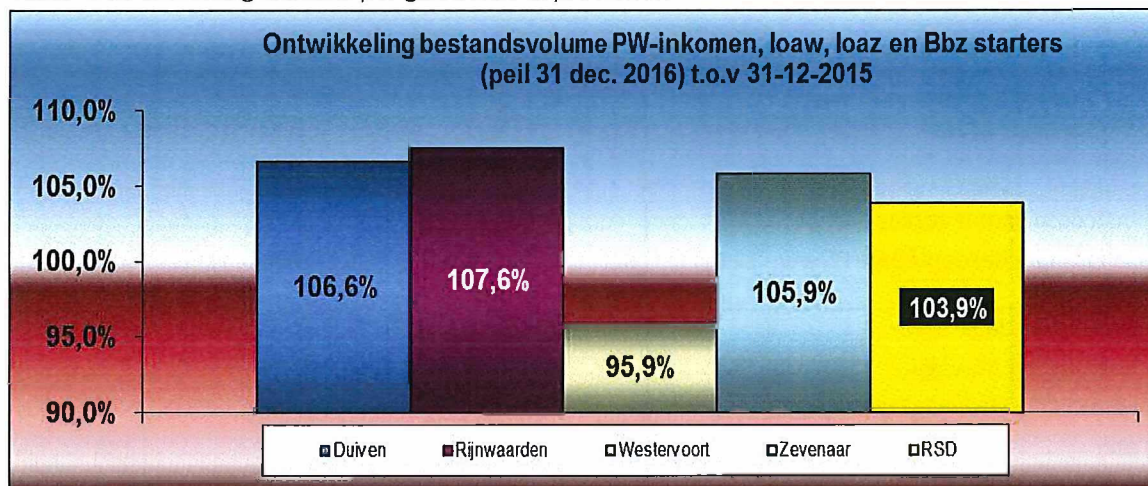
Leefvorm klanten peildatum 31-12-2016						
Gemeente	Duiven	Rijnwaarden	Westervoort	Zevenaar	RSD	%
Alleenstaande	291	152	225	465	1.133	63%
Alleenstaande ouder	81	51	96	130	358	20%
Gehuwd	95	53	80	92	320	18%
Totaal	467	256	401	687	1.811	100%

Geslacht klanten peildatum 31-12-2016						
Gemeente	Duiven	Rijnwaarden	Westervoort	Zevenaar	RSD	%
Man	221	128	184	331	864	48%
Vrouw	246	128	217	356	947	52%
Totaal	467	256	401	687	1.811	100%

Statushouders peildatum 31-12-2016						
Gemeente	Duiven	Rijnwaarden	Westervoort	Zevenaar	RSD	%
Totaal	60	19	35	10	124	100%

Bijlage 2: Ontwikkeling bestand 2016

Tabel 4: Ontwikkeling bestand per gemeente in procenten

Tabel 5: Ontwikkeling bestand per gemeente in aantallen

WET BUIG Periode	Duiven	Rijnwaarden	Westervoort	Zevenaar	RSD		
31-12-2015	438	238	418	649	1.743		
31-12-2016	467	256	401	687	1.811		
stijging	29	18	-17	38	68	in absolute aantallen	
stijging	106,6%	107,6%	95,9%	105,9%	103,9%	in %	

Tabel 6: Instroom en uitstroom per gemeente

	Instroom 2016	Instroom 2015	Uitstroom 2016	Uitstroom 2015
RSD januari t/m dec. 2016	588	575	520	539
Duiven	167	145	138	130
Rijnwaarden	77	88	59	82
Westervoort	111	136	128	115
Zevenaar	233	206	195	212

Bijlage 3: In- en uitstroomredenen

Tabel 7: Instroomredenen per gemeente

	RSD	Duiven	Rijnwaarden	Westervoort	Zevenaar
Instroomreden t/m 4^e kwartaal 2016	588	167	77	111	233
Instroom vanuit verlies arbeid / zelfstandig beroep / bedrijf/ww	221	62	24	44	91
Andere oorzaak zoals beëindiging huwelijk, verhuizing, beëindiging studie etc.	367	64	41	40	133
Instroom statushouders	86	41	12	27	9
% instroom vanuit verlies arbeid / zelfstandig beroep / bedrijf	37,6%	37,1%	31,2%	39,6%	39,1%

Tabel 8: Uitstroomredenen per gemeente

	RSD	Duiven	Rijnwaarden	Westervoort	Zevenaar
Uitstroomreden t/m 4^e kwartaal 2016	520	138	59	128	195
Uitstroom vanuit aanvaarding dienstbetrekking / start bedrijf	210	58	26	51	75
Andere oorzaak zoals aangaan relatie, verhuizing, overlijden, bereiken 65 jr. leeftijd etc.	310	80	33	77	120
% uitstroom vanwege werk en/of start eigen bedrijf	40,4%	42%	44,1%	39,8%	38,5%

Kennisgeving aan de gemeenteraad

Registratienr. Corsa: 17int00378

Zaaknr.: 17DV00890

Portefeuillehouder(s): Wethouder Knuiman

Voor vragen

Naam: D. Duimel

Telefoon: (0316) 27 94 56

E-mail: d.duimel@duiven.nl

Onderwerp: Bestuursrapportage 2016 RSD de Liemers

Aanleiding voor deze kennisgeving

Het verschijnen van de Bestuursrapportage 2016 van de RSD de Liemers.

Relevant beleidskader

Participatiewet, Wet Maatregelen Wwb en Wmo 2015.

Inhoud van de mededeling

Bijgaand treft u de Bestuursrapportage 2016 van de RSD de Liemers aan. Deze rapportage is een verslag van de activiteiten en resultaten van de RSD van het afgelopen jaar.

De gemeenten zijn verwickeld in een transformatie proces. Dit vraagt veel van uitvoerende partijen, waaronder de RSD. De RSD is een van de belangrijkste partners als het gaat om de ondersteuning van inwoners van Duiven in een uitkeringssituatie. Het is daarom van belang dat er een goede interactie is met de RSD op alle niveaus. Binnen het samenspel met bestuurders, netwerkdirectie en management is finetuning en pro activiteit steeds gevraagd. Hoewel de rapportage een goede weergave van de activiteiten en werkzaamheden van 2016 is en de inhoud voor zichzelf spreekt, lichten we een aantal bijzondere zaken uit.

We zien, dat ondanks de economische opleving, het bestand uitkeringsgerechtigden blijft stijgen (Landelijk + 6%. bron CBS feb. 2017). Zo ook in Duiven. Waar aan de ene kant de niet-beïnvloedbare factoren een rol spelen en aan de andere kant de instroom geen gelijke tred houdt met de uitstroom van cliënten. Met niet-beïnvloedbare factoren wordt bedoeld:

- Verhuisbewegingen
- Echtscheidingen
- Aangaan relatie
- Sterftegevallen
- Bereiken pensioengerechtigde leeftijd etc.

Deze uitstroom is afgenomen als gevolg van het invoeren van de zogenaamde 'kostendelersnorm'.

Aan de instroomzijde zien we dat Duiven te maken heeft met de instroom van veel statushouders en inwoners met een maximale WWV-periode overschrijding die terug moeten vallen op een PW-uitkering. De beïnvloedbare uitstroom laat zien dat de concurrentiepositie van uitkeringsgerechtigden niet positief is en dat werkgevers terughoudend zijn in het aannemen van cliënten met enige afstand tot de arbeidsmarkt. Zonder inzet en investering op

VERZONDEN 17 MRT 2017

de uitstroom (re-integratie) zou de uitstroom belangrijk lager zijn. Dit pleit expliciet, voor Duiven, voor een hogere investering op re-integratie en uitstroom van inwoners. Mede om te voorkomen dat een (nog groter) verhard segment binnen het bestand ontstaat van inwoners die al langer in een uitkeringssituatie verkeren.

S00tijing in aantallen en percentages

WET BUIG Periode Duiven

31-12-2015	438	
31-12-2016	467	
stijging	29	in aantal
stijging	106,6%	percentueel

De inzet op het Jongerenpunt is succesvol, afgemeten aan het aantal jongeren met een uitkering. Het Duivens initiatief 'Buddyproject', heeft hierin een belangrijke bijdrage. Er is in 2016 volop ingezet op de categorie inwoners 45+, door middel van gerichte trajecten en projecten om oudere kansrijke inwoners uit te laten stromen. Deze categorie cliënten bedraagt inmiddels 58% van het totale bestand. In 2015 was dit nog 64%. In 2016 zijn in Duiven 41 statushouders in het bestand ingestroomd. Ten opzichte van de overige deelnemende Liemerse gemeenten is dit een relatief hoog aantal. Dit ondersteunt de beweging voor een integrale aanpak en een navenant hogere hogere investering, mede gelet op de verwachte instroom in 2017, waarbij 'werk' als katalysator leidend moet zijn. Het pilot project Activerend Werk kan hier mede een bijdrage in vervullen.

Op het onderdeel 'Inkomen' komt Duiven in 2016 te kort. Om dit tekort te dempen zal voor Duiven een zogenaamde 'vangnetuitkering' worden aangevraagd over 2016. Op het onderdeel 'Werk' zijn alle beschikbare re-integratie gelden ingezet. Om het aantal uitkeringsgerechtigden omlaag te brengen is echter extra investering nodig. De RSD houdt een verplichtingenadministratie bij. Daar zit vooralsnog voor Duiven geen ruimte om extra inzet te plegen op uitstroom. Dit komt onder meer door de bestemming van een deel van het Participatiebudget, tbv het exploitatieverlies van Presikhaaf Bedrijven (€ 160.000).

Wij overwegen om binnenkort met een voorstel hierover te komen in relatie tot extra inzet en investering op kansen voor Duivense inwoners op uitstroom.

Duiven, 14 maart 2017.

Burgemeester en wethouders van Duiven,

secretaris,

burgemeester,

Kennisgeving

Verdere informatie:

1. Bestuursrapportage 2016 RSD de Liemers – 17int00405

Bestuursrapportage 2016

RSD de Liemers

Inhoudsopgave:

1. Managementsamenvatting	pag. 3
2. Inleiding	pag. 5
3. Bijstandsvolume Wet BUIG (PW-Inkomen, loaw, loaz en Bbz starters)	pag. 5
4. Ontwikkeling bestandsvolume Wet BUIG uitgesplitst per gemeente	pag. 6
5. Specificatie van uitkeringen en klanten	pag. 11
6. Ontheffing van de arbeidsverplichting en sancties	pag. 13
7. Doorlooptijd aanvragen en handhaving	pag. 13
8. Inzet Participatiebudget	pag. 15
9. Budgetuitputting Inkomensdeel en Participatiebudget	pag. 18
10. Beleidsontwikkelingen	pag. 19
11. Dienstverlening RSD	pag. 20
12. Projecten	pag. 23
13. Ontwikkelingen in de uitvoering	pag. 29

1. Managementsamenvatting

Voor u ligt het jaarverslag over de behaalde resultaten 2016 van de RSD de Liemers op het gebied van de uitvoering van de Participatiewet, welke per 1 januari 2015 in werking is getreden.

Het gaat goed met de economie, het aantal vacatures is hoog, de werkloosheid daalt en toch groeit de bijstand anno 2016. De bijstand blijft groeien door drie belangrijke ontwikkelingen: Het betreft de invoering van de Participatiewet waardoor meer arbeidsbeperkte burgers zich bij ons melden voor ondersteuning, een toename van het aantal vluchtelingen die zich huisvest in de 4 Liemerse gemeenten en het grote aantal mensen waarvan de WW-uitkering eindigt en een beroep moet doen op bijstand.

Arbeidsbeperkte burgers: Sinds 2015 is de toegang tot een aantal regelingen als Wajong en WSW verzwaaard of opgeheven. Dat betekent dat een heel groot deel van de mensen dat voorheen een beroep deed op de Wajong (zoals jonggehandicapten met arbeidsvermogen) of de Wsw nu zijn aangewezen op de bijstand.

Vluchtelingen: Daarnaast is er de instroom van vluchtelingen. Sinds 2015 zijn er veel nieuwe mensen uit met name Syrië en Eritrea die een verblijfstatus krijgen. Uit onderzoek weten we dat zij moeilijk toegang tot de arbeidsmarkt krijgen. Zij zijn langdurig aangewezen op bijstand.

Ten slotte is er nog steeds een grote doorstroom van werklozen van wie de WW-uitkering afloopt. Zij zijn vervolgens aangewezen op bijstand. Hier zitten veel oudere werklozen bij die een beroep doen op de IOAW.

Voor al deze doelgroepen in de bijstand geldt dat ze extra en andere aandacht nodig hebben. Zo moeten vluchtelingen de Nederlandse taal en de cultuur leren kennen. Arbeidsbeperkte burgers hebben intensieve begeleiding nodig bij het vinden en behouden van passend werk. En de mensen die doorstromen vanuit de WW zijn vaak al wat langer op zoek naar werk en hebben ondervonden dat de banen voor hen niet voor het oprapen liggen.

Het aantal klanten bij de RSD is in 2016 gestegen met 3,9%. Dit percentage is inclusief de nieuwe doelgroepen behorende bij de Participatiewet. Het percentage is lager dan het verwachte landelijk gemiddelde van 5%. De RSD heeft de toestroom van potentiële klanten in 2016 enigszins zien afnemen t.o.v. 2015 en wel van 1200 naar 1150 potentiële klanten. De verwachtingen van het CPB zijn dat het aantal klanten dat in aanmerking komt voor een PW-uitkering de komende jaren nog verder zal stijgen. Op het gebied van de uitkeringen is er een tekort van ruim € 1,1 mln. De verschillen per gemeente zijn aanzienlijk. Dit heeft voornamelijk te maken met het verdeelmodel vanuit het Rijk, maar uiteraard ook met de behaalde resultaten. Wanneer voldaan wordt aan alle rechtmatigheids- en doelmatigheidseisen van het Ministerie zal dit tekort worden teruggebracht naar € 0,7 mln.

Op het gebied van beleid en uitvoering heeft de RSD in 2016 het volgende gerealiseerd:

- Voortzetten en door ontwikkelen van de uitvoering van de Participatiewet.
- Het 2^e evaluatierapport van de uitvoering van de Participatiewet opgesteld, welke begin 2017 wordt aangeboden aan de Liemerse Raden.
- Voor in totaal ruim € 500.000,- aan subsidies binnengehaald. Hierdoor heeft de RSD extra kunnen inzetten op diverse onderdelen en hiermee ook personele calamiteiten kunnen opvangen.
- Een aantal nieuwe projecten opgestart t.b.v. de nieuwe doelgroepen.
- Projecten gestart voor klanten met een korte afstand tot de arbeidsmarkt.
- De extra jobhunters hebben bijgedragen aan een hoge uitstroom.
- In 2016 is de RSD gestart met informatiebijeenkomsten voor het zittende bestand over de gewijzigde wet- en regelgeving door de invoering van de Participatiewet en de aanscherping Wet Werk en Bijstand. Deze bijeenkomsten zullen begin 2017 zijn afgerond.
- Het jongerenpunt het Startblok heeft ertoe bijgedragen dat, ondank de nieuwe doelgroepen, het aantal jongeren met een uitkering zeer beperkt is gestegen.

- Tevens heeft het jongerenpunt het Startblok zich bezig gehouden met het (door)ontwikkelen van instrumenten voor de nieuwe doelgroepen.
- Binnen de arbeidsmarktregio staat de RSD en daarbij ook het jongerenpunt het Startblok, te boek als het voorbeeld voor anderen.
- De RSD heeft invulling gegeven aan de verscherpte voorwaarden t.b.v. de beveiliging van Suwinet. Uit onderzoek van de Inspectie SZW, is gebleken dat de RSD, namens de vier gemeenten, aan alle gestelde eisen voldoet.
- De RSD heeft een actieve bijdrage geleverd aan het Platform Arbeidsmarkt de Liemers.
- De RSD heeft een aanzienlijke bijdrage geleverd aan de initiatieven betreffende de regionale samenwerking (11 gemeenten).
- De serviceteams de Liemers zijn in 2016 succesvol omgevormd en zijn de meeste activiteiten ondergebracht bij bestaande organisaties en projecten.
- De RSD heeft vervolg gegeven aan de uitvoering van de tegenprestatie.
- De RSD heeft een bijdrage geleverd aan het pilotproject "het Deltahuis".
- De projectgroep handhaving heeft in 2016 het project met succes kunnen afronden.
- De RSD heeft in 2016 door en voor onze klanten de RSD app laten ontwikkelen.
- De RSD heeft uitvoering gegeven aan de Wet Taaleis die in 2016 onderdeel uitmaakt van de Participatiewet.
- Ook heeft de RSD in 2016 extra aandacht gegeven aan signalering van laaggeletterdheid door klantmanagers te scholen en de taalmeter in te voeren. Hiermee dienen zij als voorbeeld in de regio
- De RSD heeft een actieve bijdrage geleverd aan de doorontwikkeling van de sociale teams binnen de Liemers.
- De RSD is nauw betrokken bij de ontwikkeling van het project Vakmanschap van Divosa.
- De RSD heeft een landelijke pilot doorlopen om input te leveren t.b.v. het register voor klantmanagers.
- De RSD heeft het groepsgewijs begeleiden van klanten in 2016 verder uitgebreid.

Hoewel het aantal klanten in 2016 is gegroeid, is de RSD er toch in geslaagd om, met een relatief beperkte formatie, behoorlijke resultaten te behalen en de kwaliteit van de dienstverlening overeind te houden. Ondanks de economische groei verwachten we ook in 2017 nog een toestroom van potentiële klanten, zoals schoolverlaters, max. WW-ers en statushouders. Vergeleken met het landelijk gemiddelde hebben alle 4 de Liemerse gemeenten in verhouding een hoger percentage niet werkende werkzoekenden.

Ook in 2017 zal de RSD weer alles in het werk stellen om de beoogde resultaten te behalen, conform het jaarplan RSD, met een goede kwaliteit van dienstverlening aan onze klanten.

2. Inleiding

Voor u ligt het jaarverslag over de behaalde resultaten 2016 van de RSD op het gebied van Werk en Inkomen. Binnen de Participatiewet hebben gemeenten te maken met een Inkomensdeel om uitkeringen uit te betalen en een Werkdeel om mensen te begeleiden naar werk. Daarmee hebben de gemeenten een veel groter financieel risico gekregen. Voor tekorten op het Inkomensdeel lopen gemeenten het volledige risico tot een maximum van 7,5% (wanneer voldaan wordt aan alle rechtmatigheids- en doelmatigheidseisen) van dat inkomensdeel. Daarnaast hebben gemeenten ook meer beleidsvrijheid gekregen, vooral op het terrein van de re-integratie. Het grootste deel van de voorschriften van het Rijk over de verstrekking van bijstandsuitkeringen, is vervangen door een meer algemene verplichting van gemeenten, om de rechtmatigheid van de verstrekte uitkeringen te waarborgen.

3. Bestandsvolume PW, Bbz starters, loaw, loaz (per ultimo van de maand)

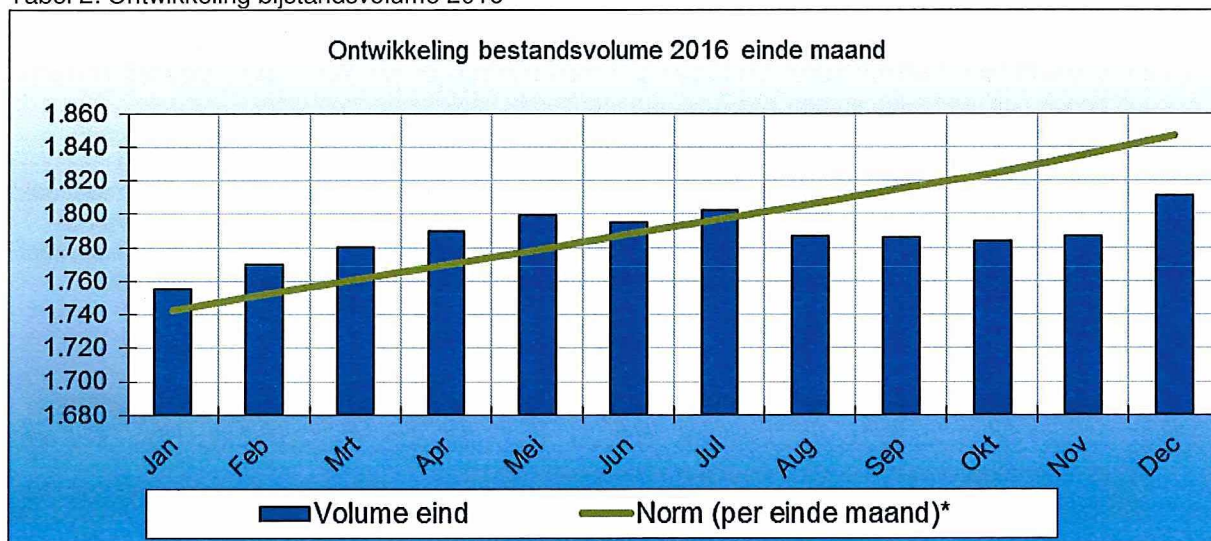
Tabel 1: bestandsvolume 2016 + instroom en uitstroom 2016

2016	Jan	Feb	Mrt	Apr	Mei	Jun	Jul	Aug	Sep	Okt	Nov	Dec
Norm (per einde maand)*	1.743	1.752	1.761	1.770	1.779	1.788	1.797	1.806	1.815	1.824	1.835	1.847
Volume begin	1.743	1.755	1.770	1.780	1.790	1.799	1.795	1.802	1.787	1.786	1.784	1.787
Instroom	59	34	68	42	42	26	43	65	40	42	67	60
Uitstroom	47	19	58	32	33	30	36	80	41	44	64	36
Volume eind	1.755	1.770	1.780	1.790	1.799	1.795	1.802	1.787	1.786	1.784	1.787	1.811
Instroom %	3,38%	1,94%	3,84%	2,36%	2,35%	1,45%	2,40%	3,61%	2,24%	2,35%	3,76%	3,36%
Instroom cum. %	3,38%	5,32%	9,16%	11,52%	13,87%	15,32%	17,71%	21,32%	23,56%	25,91%	29,66%	33,02%
Uitstroom %	2,70%	1,08%	3,28%	1,80%	1,84%	1,67%	2,01%	4,44%	2,29%	2,46%	3,59%	2,01%
Uitstroom cum. %	2,70%	3,78%	7,06%	8,85%	10,70%	12,36%	14,37%	18,81%	21,10%	23,57%	27,16%	29,17%
Volume eind	Jan	Feb	Mrt	Apr	Mei	Jun	Jul	Aug	Sep	Okt	Nov	Dec
Bbz starters	2	2	2	2	2	3	3	3	2	2	2	1
Ioaw	153	157	159	159	161	156	156	159	160	162	163	165
Ioaz	12	12	12	11	10	10	10	11	11	11	11	11
PW-Inkomen Personen < 21	16	18	20	22	27	25	22	25	26	27	29	31
PW-Inkomen Personen 21 - 64	1.554	1.563	1.568	1.575	1.578	1.579	1.588	1.567	1.564	1.559	1.558	1.580
PW-Inkomen Personen in inrichting	16	16	17	19	20	21	21	20	21	21	22	20
PW-Inkomen krediethypotheek	2	2	2	2	1	1	2	2	2	2	2	3

* Rekening is gehouden met een norm van 1.743 vanaf 1 januari 2016. Dit betekent een norm van 1.835 (als eindvolume) voor december 2016. De bestandsontwikkeling wordt volgens de doelstellingen in het jaarplan 2016 van de RSD afgezet tegen een verwachte stijging van 6%.

In bovenstaand overzicht is af te lezen dat het bijstandsvolume in de Liemers in 2016 ten opzichte van 2015 is toegenomen. Wanneer we peildatum 31 december 2015 (1.743) vergelijken met 31 december 2016 (1.811), dan is het bijstandsvolume voor de RSD gestegen (het betreft hier de bestandsontwikkeling van de volledige Wet BUIG). De **gemiddelde bestandsstijging over 2016 is 3,9%**. Dit ligt onder het verwachte landelijke gemiddelde van 5% (bron Divosa benchmark 2016). De voornaamste oorzaak van de bestandsontwikkeling 2016 heeft te maken met de relatief hoge instroom van mensen met een arbeidsbeperking en de instroom van statushouders.

Tabel 2: Ontwikkeling bijstandsvolume 2016

Toelichting:

De grafiek laat de werkelijke bestandsontwikkeling (Volume eind) zien t.o.v. de in het jaarplan RSD opgenomen prognose (Norm) van 6%.

4. Ontwikkeling bestandsvolume Wet BUIG uitgesplitst per gemeente

Omvang bestand per gemeente in percentages en in aantallen

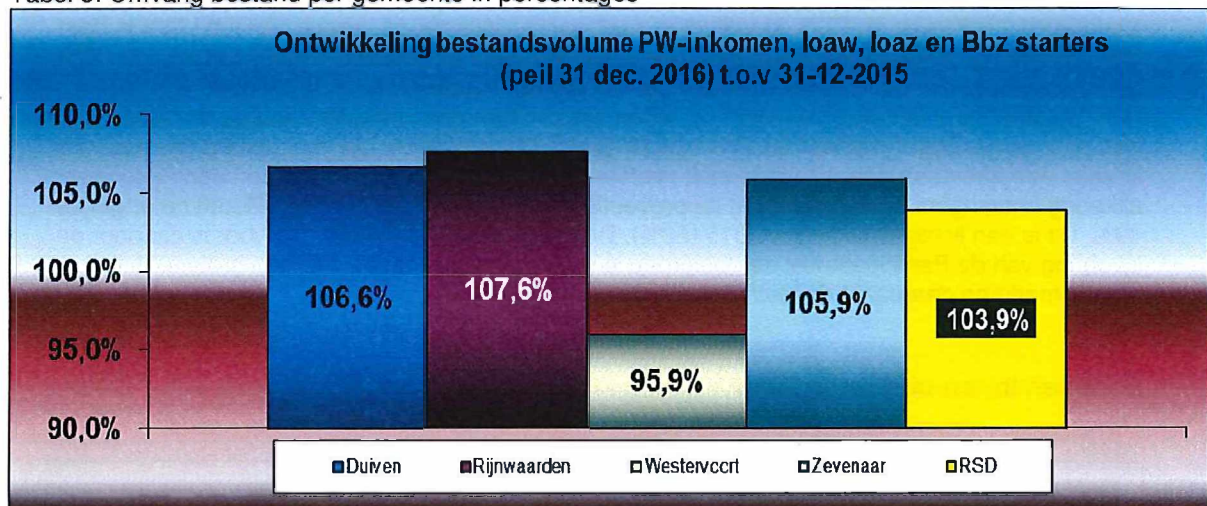
De ontwikkeling van het bestandsvolume staat in tabel 3. De bestandsstijging wordt weergegeven m.b.v. een indexcijfer, waarbij de omvang van het bestand per 31 december 2015 als nulmeting geldt (indexcijfer 31 december 2015 = 100). Uit tabel 5 van de Liemerse gemeenten blijkt dat de bestandsstijging in 2016 per gemeente verschillend is.

Voor de RSD gaat het om een gemiddelde stijging van **3,9%** t.o.v. het bestandsvolume per 31 december 2015.

In tabel 4 is de gemiddelde stijging per gemeente ten opzichte van 31 december 2015 in aantallen en percentages weergegeven. De gemiddelde stijging van de gemeente Duiven, Rijnwaarden, Westervoort en Zevenaar is resp. 6,6%, 7,6%, -4,1% en 3,9%. De verschillen tussen gemeenten zijn in 2016 aanzienlijk. Bij de gemeente Westervoort is er sprake van een daling van het aantal klanten. Dit is vergeleken met voorgaand jaar met name te danken aan de beduidend lagere instroom en een behoorlijke toename van de uitstroom naar werk.

In tabel 5 is de gemiddelde procentuele bestandsontwikkeling per regeling per gemeente weergegeven. De hoge percentages bij loaw, loaz en Bbz komen met name voort omdat het hier om relatief kleine aantallen gaat en mutaties op deze bestanden hebben hierdoor grotere procentuele consequenties. Het aantal IOAW-uitkeringen is in vergelijking met voorgaande jaren sterk toegenomen. Dit is met name het gevolg van oudere klanten die hun maximale WW hebben bereikt en in deze huidige arbeidsmarkt lastig aan de slag komen.

Tabel 3: Omvang bestand per gemeente in percentages

Tabel 4: gemiddelde stijging per gemeente in aantallen en percentages

WET BUIG Periode	Duiven	Rijnwaarden	Westervoort	Zevenaar	RSD		
31-12-2015	438	238	418	649	1.743		
31-12-2016	467	256	401	687	1.811		
stijging	29	18	-17	38	68	in absolute aantallen	
stijging	106,6%	107,6%	95,9%	105,9%	103,9%	in %	

Tabel 5: bestandsontwikkeling per regeling per gemeente in percentages

Bestandsstijging per regeling tussen 31-12-2015 en 31-12-2016					
Gemeente	Duiven	Rijnwaarden	Westervoort	Zevenaar	RSD
PW	+7,4%	+9,1%	-4,2%	+4,8%	+3,8%
loaw + loaz	0,0%	0,0%	-3,0%	+18,3%	+6,0%
Bbz starters	0,0%	-100,0%	0,0%	-50,0%	-66,7%
Wet BUIG Totaal	+6,6%	+7,6%	-4,1%	+5,9%	+3,9%

Toelichting

De ontwikkeling van de bestanden wordt beïnvloed door twee factoren: de instroom en de uitstroom. Zo is een goed functionerende poortwachtersfunctie een element bij de beperking van de instroom, terwijl de effectiviteit van de re-integratie een indicator vormt voor de uitstroom. Overigens spelen hier ook andere factoren mee, die hierop van invloed zijn. Te denken valt aan de economische ontwikkelingen (aanhoudende recessie) en de gevolgen van wetswijzigingen (verkortings maximale uitkeringsduur WW / korter WW-recht), maar ook een gunstig vestigingsklimaat / huisvestingsklimaat.

De ontwikkelingen in de in- en uitstroom in aantallen worden in tabel 6 per gemeente weergegeven en vervolgens vergeleken met dezelfde periode in 2015.

Tabel 6: instroom en uitstroom per gemeente van klanten van 18 jaar tot de AOW leeftijd.

	Instroom 2016	Instroom 2015	Uitstroom 2016	Uitstroom 2015
RSD januari t/m dec. 2016	588	575	520	539
Duiven	167	145	138	130
Rijnwaarden	77	88	59	82
Westervoort	111	136	128	115
Zevenaar	233	206	195	212

* Bovenstaande cijfers zijn de cijfers voor de regelingen v.d. BUIG: PW, loaw, loaz en Bbz Starters

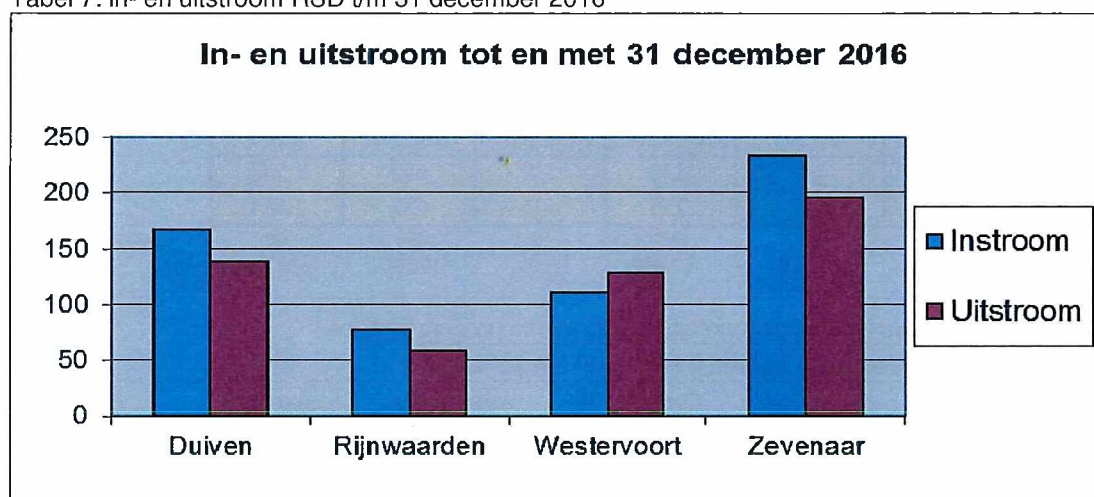
Toelichting:

De cijfers voor instroom en uitstroom in bovenstaande tabel laten zien dat de totale instroom hoger is dan 2015. De totale uitstroom ten opzichte van 2015 is afgenomen, terwijl de uitstroom naar werk is toegenomen. Dit is voor een groot deel te wijten aan de invoering van de kostendelersnorm in 2015. Het beeld is echter per gemeente verschillend.

Vanaf eind 2013 voert de RSD de volledige poortwachtersfunctie uit, aangezien het UWV in haar dienstverlening behoorlijk heeft ingeperkt en ook in 2013 de Arbeidsbeurs heeft verlaten. De RSD heeft als gevolg hiervan een Servicedesk ingericht in de receptie van de Arbeidsbeurs en hier melden zich potentiële klanten die in aanmerking willen komen voor een bijstandsuitkering. In totaal hebben zich over de periode 1-1-2016 t/m 31-12-2016 ruim 1.150 potentiële klanten gemeld, waarvan 739 klanten een aanvraag hebben ingediend. Hiervan hebben uiteindelijk 588 klanten een (tijdelijke) uitkering ontvangen. Dit betekent dat de preventiequote van de RSD in 2016 uitkomt op ongeveer 49%. Dit is een lichte daling t.o.v. 2015 (52%). De meest plausibele reden hiervoor is dat door de invoering van de Participatiewet de doelgroep is verbreed met mensen met een grotere afstand tot de arbeidsmarkt en daarnaast de instroom van de statushouders.

Redenen in- en uitstroom 2016

Tabel 7: in- en uitstroom RSD t/m 31 december 2016

In- en uitstroom van klanten in de bijstand kunnen verschillende oorzaken hebben. Deels is daar op te sturen, maar deels ook niet. Om te weten of hier op gestuurd kan worden, is het goed om inzicht te hebben in de redenen van in- en uitstroom. Onderstaande tabel geeft op hoofdlijnen de in- en uitstroomredenen weer. Voor een groot deel van de 210 klanten die zijn uitgestroomd naar werk heeft de RSD actief re-integratie ingezet om dit resultaat te bereiken.

Tabel 8: In- en uitstroomredenen RSD 2016

Instroomredenen		588	Uitstroomredenen		520
Instroom vanuit verlies arbeid / zelfstandig beroep / bedrijf / WW		221	Uitstroom vanuit aanvaarding dienstbetrekking / start bedrijf		210
Andere oorzaak zoals beëindiging huwelijk, verhuizing, beëindiging studie etc.		367	Andere oorzaak zoals aangaan relatie, verhuizing, overlijden, studie, bereiken 65 jr. leeftijd etc.		310
% instroom vanuit verlies arbeid / zelfstandig beroep / bedrijf / WW		37,6%	% uitstroom vanuit aanvaarding dienstbetrekking / start bedrijf		40,4%

Tabel 9: Instroomredenen per gemeente

	RSD	Duiven	Rijnwaarden	Westervoort	Zevenaar
Instroomreden 2016	588	167	77	111	233
Instroom vanuit verlies arbeid / zelfstandig beroep / bedrijf/WW	221	62	24	44	91
Andere oorzaak zoals beëindiging huwelijk, verhuizing, beëindiging studie etc.	367	64	41	40	133
Instroom statushouders	86	41	12	27	9
% instroom vanuit verlies arbeid / zelfstandig beroep / bedrijf	37,6%	37,1%	31,2%	39,6%	39,1%

Tabel 10: Uitstroomredenen per gemeente

	RSD	Duiven	Rijnwaarden	Westervoort	Zevenaar
Uitstroomreden 2016	520	138	59	128	195
Uitstroom vanuit aanvaarding dienstbetrekking / start bedrijf	210	58	26	51	75
Andere oorzaak zoals aangaan relatie, verhuizing, overlijden, bereiken 65 jr. leeftijd etc.	310	80	33	77	120
% uitstroom vanwege werk en/of start eigen bedrijf	40,4%	42%	44,1%	39,8%	38,5%

Samenvattend vallen de hogere instroom- en licht lagere uitstroomcijfers in 2016 t.o.v. 2015 als volgt te verklaren:

Instroom:

- Instroom vanuit verlies arbeid en/of de WW-uitkering is nog steeds hoog, maar daalt wel t.o.v. vorig jaar. In 2016 zijn 221 klanten ingestroomd vanuit verlies arbeid/ WW.
- In verhouding een hoog percentage beëindiging huwelijk/relatie (67 klanten =11,4%) als instroomreden.
- De preventiequote, die bij de RSD in vergelijking met het landelijk gemiddelde, erg hoog is, is enigszins afgenomen. Dit heeft voornamelijk te maken met het feit dat de klanten die zich melden ook daadwerkelijk aanspraak maken op een Participatiewet uitkering. Dit betreft voornamelijk de nieuwe doelgroep binnen de Participatiewet en de statushouders.
- Er zijn in 2016 in totaal 89 statushouders ingestroomd. Deze klanten hebben, vanwege taalachterstand, vaak een grote afstand tot de arbeidsmarkt.

Uitstroom:

- T.o.v. 2015 (192 klanten) zijn meer klanten uitgestroomd naar betaald werk. Dit is positief te noemen. Ook relatief gezien is de uitstroom naar werk behoorlijk gestegen.
- Het valt op dat de niet beïnvloedbare uitstroom aanzienlijk is afgenomen. Dit ligt met name aan het feit dat in 2015 de kostendelersnorm is ingevoerd.
- Ondanks dat de concurrentiepositie van de uitkeringsgerechtigden t.o.v. de niet-werkende werkzoekenden, nog steeds niet positief is en de terughoudendheid van werkgevers in het aannemen van klanten met een zekere afstand tot de arbeidsmarkt, is de uitstroom naar werk als gevolg van extra inzet op jobhunting t.o.v. 2015 licht toegenomen.
- Toename van het aantal tijdelijke / flexibele contracten.

Tabel 11: Klanten met inkomsten uit arbeid en overige inkomsten per gemeente en bedrag

Inkomsten uit arbeid en overige inkomsten 1 januari t/m 31-december-2016					
Gemeente	Duiven	Rijnwaarden	Westervoort	Zevenaar	RSD
Aantal cliënten met inkomsten uit arbeid	119	69	116	196	500
Bedrag inkomsten uit arbeid	€ 442.276	€ 229.049	€ 410.916	€ 609.480	€ 1.691.721
Gemiddeld bedrag ink.uit arbeid per maand	€ 310	€ 277	€ 295	€ 259	€ 282
Aantal cliënten met andere inkomsten (hef-fingskortingen, ink.uit WAO,WW,ZW,Anw,enz.)	141	65	132	223	561
Bedrag overige inkomsten	€ 384.913	€ 195.034	€ 384.892	€ 651.303	€ 1.616.141
Gemiddeld bedrag overige inkomsten per maand	€ 227	€ 250	€ 243	€ 243	€ 240
Totale bespaarde uitkeringskosten	€ 827.189	€ 424.082	€ 795.808	€ 1.260.783	€ 3.307.862
% bespaarde uitkeringskosten t.o.v. uitkeringslasten 2016	13,6%	12,5%	15,2%	13,9%	13,9%

Toelichting:

Uit bovenstaande tabel kan worden opgemaakt dat t/m 31 december 2016 in totaal € 3.307.862,- aan uitkeringslast is bespaard, vanwege het korten van inkomsten op de verstrekte bijstandsuitkeringen. Dit is t.o.v. 2015 (2,5 mln.) een aanzienlijke verhoging. Op RSD-niveau is gemiddeld 13,9% van de totaal betaalde uitkeringslasten tot nog toe bespaard. Per gemeente fluctueert dit percentage enigszins, waarbij het percentage bij de gemeente Westervoort met 15,2% het hoogst is. Verder kan worden herleid welke inkomsten het gevolg zijn van klanten die inkomsten uit arbeid hebben, te weten in totaal 500 klanten, die gemiddeld per maand € 282,- per maand verdienen. In dit geval stroomt een klant niet uit de uitkering, maar wordt wel een fors bedrag bespaard op de uitkeringslast. Daarnaast geldt voor 561 klanten dat er sprake is van een vorm van korting op de uitkering (bijv. inkomsten uit WIA, WAO, WW, Wajong, TW, ZW, combinatiekorting, ANW, pensioen, enz.), die de gemiddelde uitkeringslast ook sterk verlagen. In dit geval wordt hiermee ook nog eens voor 561 klanten gemiddeld € 240,- per maand bespaard. De budgetuitputting inkomensdeel en een mogelijk tekort of overschot op het I-deel wordt bepaald door de formule $q \text{ (aantal)} \times p \text{ (gemiddelde uitkeringslast/prijs)}$.

5. Specificatie van uitkeringen en klanten

Tabel 12: Aantal klanten met een loaw, loaz of Bbz starters-uitkering t/m 31 december 2016

Periode	Duiven	Rijnwaarden	Westervoort	Zevenaar	Totaal
31 december 2010	19	10	17	27	73
31 december 2011	21	9	18	34	82
31 december 2013	24	12	19	39	94
31 december 2014	38	20	25	57	140
31 december 2015	45	28	33	60	166
31 december 2016	45	28	32	72	177

Tabel 13: Aantal klanten met een loaw-uitkering t/m 31 december 2016

Periode	Duiven	Rijnwaarden	Westervoort	Zevenaar	Totaal
31 december 2010	19	9	13	24	65
31 december 2011	20	7	14	29	70
31 december 2013	23	10	15	31	79
31 december 2014	36	16	23	53	128
31 december 2015	44	23	31	56	154
31 december 2016	45	23	30	67	165

Tabel 14: Aantal klanten met een loaz-uitkering t/m 31 december 2016

Periode	Duiven	Rijnwaarden	Westervoort	Zevenaar	Totaal
31 december 2010	0	0	2	1	3
31 december 2011	1	1	2	4	8
31 december 2013	1	1	3	7	12
31 december 2014	2	4	2	4	12
31 december 2015	1	5	2	4	12
31 december 2016	0	5	2	4	11

Tabel 15: Aantal klanten met een Bbz starters-uitkering t/m 31 december 2016

Periode	Duiven	Rijnwaarden	Westervoort	Zevenaar	Totaal
31 december 2010	0	1	2	2	5
31 december 2011	0	1	2	1	4
31 december 2013	0	1	1	1	3
31 december 2014	1	0	0	2	3
31 december 2015	1	0	0	2	3
31 december 2016	0	0	0	1	1

Toelichting:

We zien in 2016 met name bij de loaw een toename van de aantallen. Voor een toelichting wordt verwezen naar pagina 6.

Tabel 16: Klanten naar leeftijd, leefvorm, geslacht en uitkeringsduur peildatum 31 december 2016

Klanten naar leeftijd peildatum 31-12-2016						
Gemeente	Duiven	Rijnwaarden	Westervoort	Zevenaar	RSD	%
18 tot 27 jaar	42	27	24	36	129	7,1%
27 tot 35 jaar	74	39	56	101	270	14,9%
35 tot 45 jaar	82	50	84	155	371	20,5%
45 tot 55 jaar	129	62	115	186	492	27,2%
55 tot AOW gerechtigde leeftijd	140	78	122	209	549	30,3%
Totaal	467	256	401	687	1.811	100%

Uitkeringsduur klanten peildatum 31-12-2016						
Gemeente	Duiven	Rijnwaarden	Westervoort	Zevenaar	RSD	%
0 tot 3 maanden	52	24	32	65	173	10%
3 tot 12 maanden	53	29	49	82	213	12%
1 tot 2 jaar	55	39	49	98	241	13%
2 tot 3 jaar	50	24	56	85	215	12%
meer dan 3 jaar	257	140	215	357	969	54%
Totaal	467	256	401	687	1.811	100%

Leefvorm klanten peildatum 31-12-2016						
Gemeente	Duiven	Rijnwaarden	Westervoort	Zevenaar	RSD	%
Alleenstaande	291	152	225	465	1.133	63%
Alleenstaande ouder	81	51	96	130	358	20%
Gehuwd	95	53	80	92	320	18%
Totaal	467	256	401	687	1.811	100%

Geslacht klanten peildatum 31-12-2016						
Gemeente	Duiven	Rijnwaarden	Westervoort	Zevenaar	RSD	%
Man	221	128	184	331	864	48%
Vrouw	246	128	217	356	947	52%
Totaal	467	256	401	687	1.811	100%

Statushouders peildatum 31-12-2016						
Gemeente	Duiven	Rijnwaarden	Westervoort	Zevenaar	RSD	%
Totaal	60	19	35	10	124	100%

Toelichting:

Het percentage jongeren beneden de 27 jaar is in 2016 ten opzichte van 2015 gestegen. Dit zijn met name jongeren met een beperking of jongeren met veel problematiek. We zien met name een enorme stijging van de groep met een uitkeringsduur van meer dan 3 jaar. Dit is verklaarbaar omdat dit klanten betreft die een lagere prioriteit hebben vanwege de grote afstand tot de arbeidsmarkt. Het aantal statushouders is in 2016 met 86 klanten toegenomen.

6. Ontheffing van de arbeidsverplichting en opgelegde sancties

In onderstaande tabel wordt het aantal klanten PW, loaw, loaz en Bbz met een ontheffing van de arbeidsverplichting gepresenteerd.

Tabel 17: Ontheffingen arbeidsverplichtingen (geheel of gedeeltelijk) peildatum 31 december 2016

ONTHEFFINGEN ARBEIDSVERPLICHTING					
Gemeente	Duiven	Rijnwaarden	Westervoort	Zevenaar	RSD
Ontheffingen	41	17	44	60	162
Percentage ontheven	8,8%	6,6%	11%	8,7%	8,9%

Toelichting:

Ontheffingen worden alleen tijdelijk afgegeven en worden na deze tijdelijke periode opnieuw getoetst aan de huidige situatie.

Tabel 18: Aantal waarschuwingen, maatregelen en boetes

Aantal waarschuwingen,boetes en maatregelen		Gemeente				
Werkprocesomschrijving	Besluit	Duiven	Rijnwaarden	Westervoort	Zevenaar	Eindtotaal
Opleggen verlaging Boete	Boete afzien ivm dring. reden	2	2	3	3	10
	Boete afzien ivm verwijtb.	2			1	3
	Boete opleggen	16	10	14	13	53
	Boete schriftelijke waarschuwing	8	2	9	3	22
Totaal Opleggen verlaging Boete		28	14	26	20	88
Opleggen verlaging Maatregel	Verlaging afzien ivm dring.reden	1	3	1	3	8
	Verlaging afzien ivm verwijtb.	2	2	1	1	6
	Verlaging opleggen		1	3	7	11
	Verlaging waarschuwing				1	1
Totaal Opleggen verlaging Maatregel		3	6	5	12	26
Inkeerregeling	Afstemming herziening				2	2
	Inkeer				1	1
Eindtotaal		31	20	31	35	117

Toelichting:

Door invoering van de Wet Aanscherping Handhaving en Sanctiebeleid kan worden opgemaakt dat er vergeleken met 2015 in aantallen meer boetes zijn opgelegd. Dit heeft met name te maken dat n.a.v. uitspraken van de bezwaarschriftencommissies meer ervaring is opgedaan over het wel of niet opleggen van boetes. Hierbij dient wel opgemerkt te worden dat het opleggen van een boete of een maatregel altijd maatwerk is.

7. Doorlooptijd aanvragen en handhaving

De nadruk in de Participatiewet ligt op de re-integratie van klanten naar de arbeidsmarkt. Desondanks blijft de verstrekking van een uitkering aan personen, die niet in hun eigen inkomen kunnen voorzien, een basistaak. In dit hoofdstuk worden een aantal indicatoren gepresenteerd, die een indruk geven van de kwaliteit van de uitvoering door de RSD.

Gemiddelde doorlooptijden aanvragen levensonderhoud.

Onderstaande tabel toont de gemiddelde doorlooptijd van aanvragen voor een uitkering voor levensonderhoud in het kader van de Participatiewet. De doorlooptijd is gedefinieerd als de periode tussen de indiening van de aanvraag en de afgifte van de beschikking. Een eventuele hersteltermijn is in de berekening meegenomen.

Tabel 19: gemiddelde doorlooptijd

Gem.doorlooptijd aanvragen levensonderhoud RSD					
2009	53,6	kalenderdagen			
2010	28,7	kalenderdagen			
2011	15,7	kalenderdagen			
2012	20,4	kalenderdagen	14,6	zonder hersteltermijn	
2013	25,2	kalenderdagen	18,2	zonder hersteltermijn	
2014	23,9	kalenderdagen	15,8	zonder hersteltermijn	
2015	27,2	kalenderdagen	22,4	zonder hersteltermijn	
2016	28,4	kalenderdagen	24,6	zonder hersteltermijn	

Toelichting:

Het is de RSD in 2016 gelukt onder de beoogde doorlooptijd van 30 dagen te blijven. Wanneer een klant zijn gegevens volledig en tijdig aanlevert, is de RSD in staat de doorlooptijd nog verder terug te brengen. Gemiddeld over het hele jaar 2016 bedroeg de doorlooptijd (inclusief hersteltermijnen) 28,4 dagen. De gemiddelde doorlooptijd exclusief hersteltermijnen lag op 24,6 dagen.

Handhaving

Wet Taaleis

De uitkeringsbestanden van de vier gemeenten zijn inmiddels doorgelopen om te kunnen beoordelen of alle uitkeringsgerechtigden, die de arbeidsverplichtingen hebben opgelegd gekregen, voldoende de Nederlandse taal beheersen om werk te zoeken, te aanvaarden en te behouden. 189 Zevenaarse uitkeringsgerechtigden zijn aangeschreven om aan te tonen dat zij de taal voldoende beheersen. Van de uitkeringsgerechtigden die dit niet kunnen aantonen, hebben 15 uitkeringsgerechtigden uit de gemeente Zevenaar een taaltoets gemaakt. Uit de uitslag is gebleken dat 10 uitkeringsgerechtigden de taal onvoldoende beheersen. Deze uitkeringsgerechtigden zijn aangemeld voor een taal cursus. Van de 11 uitkeringsgerechtigden van de gemeente Rijnwaarden die zijn uitgenodigd, hebben inmiddels 2 uitkeringsgerechtigden de taaltoets gemaakt. Eén uitkeringsgerechtigde beheerst de taal onvoldoende en zal worden aangemeld om de taal te leren.

De geselecteerde uitkeringsgerechtigden uit de gemeenten Duiven en Westervoort zijn inmiddels aangeschreven met het verzoek om aan te tonen dat zij de Nederlandse taal beheersen. Aan de hand van de ontvangen documenten zal beoordeeld worden welke uitkeringsgerechtigden de taaltoets moeten maken en eventueel de Nederlandse taal moeten leren.

Voorlichtingsbijeenkomsten

Sinds begin 2015 dienen alle personen die in aanmerking willen komen voor een uitkering, eerst twee voorlichtingsbijeenkomsten te volgen voordat de aanvragen in behandeling worden genomen. Tijdens deze bijeenkomsten worden de potentiële aanvragers geïnformeerd over de rechten en plichten, die verbonden zijn aan een uitkering. Alle uitkeringsgerechtigden, die al voor 1 januari 2015 een uitkering ontvingen, zijn per gemeente uitgenodigd voor het bijwonen van één voorlichtingsbijeenkomst. In januari 2017 hebben de laatste voorlichtingsbijeenkomsten plaatsgevonden. Hiermee zijn alle uitkeringsgerechtigden voldoende voorgelicht.

Projectgroep Handhaving

Om uitvoering te geven aan het Handhavingsbeleidsplan, dat door de colleges in 2015 is vastgesteld, is er een projectgroep handhaving opgericht. Deze projectgroep heeft een groot aantal onderwerpen uitgewerkt. Zo zijn er meerdere werkinstructies geschreven. Hierdoor wordt er meer uniform gewerkt. Daarnaast is er ook aandacht besteed aan verbetering van de dienstverlening. Ook is besloten om een pilot te draaien met een klantmanager handhaving. Deze pilot wordt hieronder nader uitgelegd. De projectgroep handhaving is medio 2016 ontbonden, nadat alle onderwerpen waren afgewerkt en geïmplementeerd in de uitvoering.

Pilot "klantmanager handhaving"

Op 5 september 2016 is de pilot "klantmanager handhaving" gestart. De reden hiervan was dat het verzuimpercentage bij werk- en sociale activeringstrajecten erg hoog was. De bedoeling was om door verzuimcontroles in te voeren het verzuim terug te dringen. Uit de evaluatie gedurende de periode van 5 september 2016 tot en met 31 december 2016 is gebleken dat er 194 verzuimmeldingen waren. Naar aanleiding hiervan hebben er 37 huisbezoeken plaatsgevonden. In de overige gevallen is er telefonisch contact geweest tussen de uitkeringsgerechtigden en de klantmanager handhaving. Gebleken is dat door de invoering van de verzuimcontrole het verzuim behoorlijk is teruggedrongen. Daarnaast is gebleken dat naar aanleiding van de verzuimcontrole er 6 uitkeringen zijn beëindigd, er twee maatregelen en 1 waarschuwing zijn opgelegd. Verder zijn er 4 bijzonder onderzoeken

opgestart, omdat er gegronde vermoedens zijn dat de uitkering niet rechtmatig wordt verstrekt. Bijkomende resultaten zijn dat de uitkeringsgerechtigden beter in beeld zijn, uitkeringsgerechtigden zich "gezien" voelen en hierdoor in beweging komen. Deze pilot loopt nog tot 1 maart 2017. Daarnaast heeft de klantmanager handhaving 11 rechtmatigheidsonderzoeken uitgevoerd. Het betrof hier onderzoeken naar klanten waarvan het vermoeden bestond dat er geen recht op bijstand bestond, maar dit kon niet voldoende worden aangetoond. Met belanghebbenden is het gesprek aangegaan. Dit heeft uiteindelijk geresulteerd in de beëindiging van 6 uitkeringen.

8. Inzet Participatiebudget

Tabel 20: Uitstroomcijfers trajecten 2016 (effectiviteit per re-integratie instrument)

Ingezette begeleiding bij trajecten in eigen beheer en incidentele inhuur bij externe partijen	Extra ingezette instrumenten	Aantal lopende trajecten op 31-12-2016	Uitstroom regulier werk	Uitstroom andere redenen	Beëindigde trajecten ivm uitstroom	Kosten instrument tm 31 dec. 2016
Begeleiding klantmanager / bemiddeling jobhunter	Geen	200	31	62	93	€ 459.460
Bemiddeling jobhunter	Jobhunting	74	101	53	154	€ 227.000
Begeleiding klantmanager / bemiddeling jobhunter	Loonkosten-subsidies + WIW-ers	11	0	3	3	€ 259.500
Begeleiding klantmanager / bemiddeling jobhunter	Werken met behoud van uitkering	74	22	38	60	€ 20.000
Begeleiding klantmanager / bemiddeling jobhunter	Scholing incl. reiskosten	116	8	12	20	€ 61.140
Begeleiding klantmanager / bemiddeling jobhunter	Jobcoaching, loonwaarde bepaling	27	7	13	20	€ 66.000
Begeleiding klantmanager	Begeleiding zelfstandigen	10	1	7	8	€ 67.500
Begeleiding klantmanager	Vrijwilligerswerk	91	0	40	40	€ 9.000
Begeleiding klantmanager	Tegenprestatie	139	0	25	25	€ 75.000
Begeleiding klantmanager jongerenpunt	Begeleiding kwetsbare jongeren	27	18	32	50	€ 17.500
Begeleiding klantmanager	Project 50+, Buddyproject, Vitaliteit & Grenzen Bewegen	107	22	25	47	€ 80.000
Totaal		876	210	310	520	€ 1.342.100

Toelichting:

De genoemde trajectkosten zijn inclusief inhuur van personeel t.l.v. het Participatiebudget, maar exclusief subsidiegelden en de loonkosten vanuit de exploitatie RSD.

Begeleiding klantmanager / bemiddeling jobhunter

In elk traject in eigen beheer voert de klantmanager de regie. Tevens begeleidt de klantmanager de klant. De aard en de intensiteit van de begeleiding kan per klant verschillen. Met andere woorden de klantmanager begeleidt de klant op maat. Indien de klant klaar is om bij een werkgever aan de slag te gaan, neemt de jobhunter de begeleiding van de klant over. De jobhunter bemiddelt de klant naar werkgevers met vraag naar personeel in de regio. Indien noodzakelijk kan de klantmanager extra instrumenten inzetten. Elk instrument dat in 2016 extra is ingezet, is hieronder kort toegelicht.

Werken met behoud van uitkering

We noemen alle plekken bij een werkgever waar niet direct een baangarantie aan vastzit "werkervaringsplaatsen". Werkervaringsplaatsen worden gebruikt als opstap naar een betaalde baan en worden op verschillende manieren ingezet. Bij de ene cliënt ligt de nadruk bijvoorbeeld op het actief worden, bij de ander op het leren combineren van werk en zorg thuis, bij de ander op het leren van het vak. De leerdoelen en de begeleiding zijn afgestemd op de cliënt. De uitstroom uit een

werkervaringsplaats is daarmee divers. Klanten stromen uit naar regulier werk of naar een vervolgtraject om aan andere leerdoelen te werken, teneinde reguliere uitstroom te bewerkstelligen. Een werkervaringsplaats wordt niet langer dan 6 maanden ingezet. De RSD toetst vooraf of er geen sprake is van verdringing.

Loonkostensubsidies / gesubsidieerde arbeid

Voor de nieuwe doelgroep binnen de Participatiewet is het mogelijk om loonkostensubsidies te verstrekken op basis van loonwaarde. De RSD probeert deze vorm van loonkostensubsidie met name in te zetten voor de nieuwe doelgroep met een loonwaarde tussen de 40% en 80%. Inmiddels werken 40 klanten van de RSD met loonwaarde bij een werkgever. Daarnaast zijn er 2 klanten met kortdurende loonkostensubsidie uitgestroomd naar werk. Binnen de arbeidsmarktregio is de RSD hiermee koploper.

De verwachting is dat dit aantal op den duur behoorlijk gaat toenemen. Dit heeft te maken met de verruiming van de toelatingseisen tot het doelgroepenregister en omdat het WSP nieuwe medewerkers heeft aangetrokken om de functie van jobcreatie in te vullen. Zij zullen zich specifiek gaan richten op banen voor mensen met een arbeidsbeperking.

Gesubsidieerde arbeid:

De Liemerse gemeenten hebben, mede gelet op de steeds krappere wordende budgetten, ervoor gekozen deze oude vorm van gesubsidieerde arbeid verder af te bouwen.

In onderstaande tabel wordt deze afname / verminderde inzet over een langere periode weergegeven.

Aantal subsidiebanen RSD (ex WIW, I&D-banen, loonkostensubsidies)

Aantal subsidiebanen	1-1-2010	1-1-2011	1-1-2012	1-1-2014	1-1-2016	31-12-2016
RSD de Liemers	114	103	36	18	14	11

Inmiddels zijn over de periode tussen 1 januari 2010 t/m 31 december 2016 103 subsidiebanen beëindigd. In de periode 2010 en 31-12-2016, zijn hiervan 27 personen weer ingestroomd in de uitkering. De verdeling per gemeente is als volgt:

Duiven	5
Rijnwaarden	3
Westervoort	8
Zevenaar	11

Wel worden nieuwere vormen van gesubsidieerde arbeid nog ingezet. Hierbij gaat het om de inzet van een beperkte loonkostensubsidie in hoogte en duur, met daaraan gekoppeld een baangarantie van tenminste 6 maanden.

Het aandeel uitgaven voor gesubsidieerde arbeid ten opzichte van het Participatiebudget in 2016 van de RSD, bedraagt € 260.000,- Dit is ongeveer 19,3% van het beschikbare budget.

Scholing

De scholing die in 2016 is ingezet, heeft altijd een directe link met de openstaande vacatures, baangaranties of kans beroepen. Samen met werkgevers zijn arrangementen opgezet. In deze arrangementen kunnen deelnemers een korte periode, met behoud van uitkering, werkervaring opdoen en een opleiding volgen. Vervolgens krijgt de deelnemer een dienstverband bij de werkgever.

Jobcoaching /Begeleiding op de werkplek

Begeleiding op de werkplek wordt ingezet voor cliënten op een werkervaringsplaats en voor cliënten met een arbeidshandicap met een reguliere baan.

Jobcoaching op een werkervaringsplaats heeft tot doel om de cliënt te helpen in zijn ontwikkeling en te laten doorstromen naar regulier werk. Jobcoaching van cliënten met een arbeidshandicap met een reguliere baan, heeft tot doel om te voorkomen dat klanten, die bij een werkgever aan de slag zijn gegaan, weer snel uitvallen en hen te helpen in de verdere ontwikkeling als medewerker.

Jobcoaching helpt zowel de werkgever als de cliënt. De werkgever wordt geholpen in het leren begeleiden van de klant. De klant wordt geholpen in het oplossen van praktische problemen. De jobcoach is eerste aanspreekpunt bij problemen. Jobcoaching wordt gedurende de looptijd van het contract ingezet en in principe afgebouwd. Wel blijven een aantal klanten aangewezen op langdurige begeleiding van een jobcoach.

De resultaten van jobcoaching op een werkervaringsplaats zijn positief te noemen. Veel van hen stromen uiteindelijk uit naar een reguliere baan.

Begeleiding zelfstandigen

In 2016 heeft de klantmanager Bbz, 106 intakegesprekken gevoerd met starters en gevestigde zelfstandigen. 13 personen hebben na de intake een aanvraag ingediend, waarvan 5 personen een positief besluit hebben ontvangen en 2 persoon een negatief besluit.

Ondernemers zijn over het algemeen beter op de hoogte van de mogelijkheden die de regeling Bbz ze kan bieden als het gaat om kapitaal en een eventuele overbrugging voor een bepaalde periode door het verstrekken van een uitkering voor levensonderhoud.

In 2016 is beleid ontwikkeld waardoor Parttime Ondernemerschap (PTO) als re-integratie instrument ingezet kan worden. De RSD doet mee aan de, door Divosa geïnitieerde pilot, 'Parttime Ondernemerschap als re-integratie instrument'. Beleid heeft hier, samen met het cluster Bbz, een eigen plan voor opgesteld. Dit plan voorziet in een pilot voor 12 geschikte klanten.

Uit gegevens van gemeenten die al met PTO werken, blijkt dat PTO een effectief instrument is om meer uitstroom naar loondienst te realiseren. Daarnaast biedt PTO een goede kans op uitstroom als fulltime ondernemer middels doorstroom naar de Bbz.

Binnen de pilot wordt gebruik gemaakt van eigen expertise en begeleiding door een extern bedrijf die ervaring heeft in het begeleiden en trainen van PTO'ers. D.m.v. een 'train de trainer' model doen eigen klantmanagers kennis en ervaring op zodat zij, wanneer de pilot succesvol is, in de toekomst PTO in eigen beheer kunnen door ontwikkelen.

De start van de pilot is vertraagd (planning was september 2016) wegens gebrek aan voldoende deelnemers. Een groot gedeelte van de klanten die waren geselecteerd voor de pilot koos ervoor de uitkering te beëindigen i.p.v. deel te nemen aan de pilot. Er wordt in januari 2017 gestart met 3 deelnemers. In februari 2017 wordt er een voorlichtingsbijeenkomst georganiseerd voor alle klanten van de RSD om meer deelnemers voor de pilot te werven.

Diverse projecten

Voor een uitvoerige beschrijving over dit onderdeel wordt verwezen naar hoofdstuk 10.

Tegenprestatie

In 2015 is er een start gemaakt met het uitrollen van de tegenprestatie voor alle klanten op trede twee en trede drie. Begin 2016 is alsnog het deel dat op trede 2 en trede 3 is ingestroomd, tussen juli en december 2015, aangeschreven in het kader van de tegenprestatie.

In december 2015 is besloten de tegenprestatie vanaf 1 januari 2016 aan alle nieuwe klanten, die instromen in de bijstand, op te leggen. Dit betekent in de praktijk dat bij elke nieuwe klant, die een uitkering komt aanvragen, er tijdens de intake werk door de klantmanager W&A wordt gekeken of de klant moet voldoen aan de tegenprestatie. De plicht tot tegenprestatie wordt niet opgelegd als iemand richting werk gaat. Een klant voldoet daarnaast al aan de tegenprestatie als iemand al actief is als vrijwilliger of mantelzorger is.

Inmiddels zijn er ongeveer 65 klanten bij één van de 3 welzijnsorganisaties Mikado, Caleidoz of Welzijn Rijnwaarden, op intake geweest in het kader van de tegenprestatie. Dit zijn klanten die zowel in 2015 als 2016 zijn doorgestuurd door de RSD naar de welzijnsorganisaties omdat ze zelf hebben aangegeven dat ze graag hulp wilde krijgen bij het vinden van een passende tegenprestatie. Voordat klanten op intake gingen, was er een informerende bijeenkomst vanuit de RSD in samenwerking met een van de welzijnsorganisaties op locatie. Na de intake zorgen de drie welzijnsorganisaties er voor dat een klant op een passende plek als vrijwilliger ingezet kan worden. Ongeveer 70% van deze 65 mensen is gestart met vrijwilligerswerk. De overige 30% is opnieuw gesproken door klantmanager Werk & Activering en zijn andere trajecten ingezet. De klantmanagers zijn dus betrokken bij de uitvoering van de tegenprestatie. Op dit moment voldoen er in totaal 324 personen aan de tegenprestatie. Dit zijn mensen die mantelzorger zijn of actief zijn als vrijwilliger.

Een positieve ontwikkeling is dat ruim 30% van de klanten die een tegenprestatie uitvoeren, na de verplichte 3 maanden, doorgaan met het vrijwilligerswerk.

9. Budgetuitputting Inkomensdeel en Werkdeel (onderdeel Participatiebudget)

Tabel 21: Budgetuitputting Inkomensdeel BUIG 2016

Budgetuitputting gebundeld budget Inkomensdeel (incl. loaw, loaz en Bbz starters)					
	Budget Inkomens-deel 2016 wet BUIG*	Werkelijke uitgaven I-deel 2016	waarvan uitgaven Loonkosten- subsidies	Budget- resultaat I-deel 2016 tm dec.	overschrijding 2016 in % (budget resultaat I-deel)
Duiven	5.642.032	6.092.223	57.466	450.191-	-8,0%
Rijnwaarden	2.923.659	3.380.381	35.464	456.722-	-15,6%
Westervoort	5.373.288	5.230.085	6.549	143.203	2,7%
Zevenaar	8.666.256	9.044.102	36.907	377.846-	-4,4%
RSD de Liemers	22.605.235	23.746.790	136.385	-1.141.555	-5,0%

* Dit het is het definitieve budget Inkomensdeel 2016 gepubliceerd d.d. 28-9-2016

Toelichting Inkomensdeel:

Het Ministerie SZW heeft in september 2016 de definitieve budgetten gepubliceerd. Wat opvalt is dat de tekorten, vergeleken met 2015, voor alle gemeenten relatief zijn teruglopen. Zoals kan worden opgemaakt uit bovenstaand overzicht is de gemeente Westervoort sinds lange tijd weer de eerste gemeente die een positief saldo op het inkomensdeel laat zien. Dit heeft voor een deel te maken met de positieve resultaten en voor een deel met het verdeelmodel die voor Westervoort gunstig uitpakt in 2016. De gemeente Zevenaar blijft onder de 5%, waardoor er geen beroep gedaan dient te worden op de Vangnetuitkering. Voor de gemeente Duiven en Rijnwaarden zal de RSD in de loop van 2017 de Vangnetuitkering gaan aanvragen. In het voorjaar van 2016 is dit al richting de Raden van de 4 Liemerse gemeenten gesignaleerd met uitzondering van de gemeente Westervoort. Tevens is in dit advies aan de Raad opgenomen wat de bijsturingsmaatregelen binnen de RSD zullen zijn. Het externe bureau AdlasZ heeft de RSD en gemeenten hierin ondersteund door een notitie te schrijven. Middels het aanbieden van deze notitie is, namens het college, gevraagd om de zienswijze van de Raden, ten aanzien van de maatregelen die het college/de RSD wil nemen, om het tekort in de komende jaren terug te dringen. Inmiddels hebben de Raden ingestemd met de bijsturingsmaatregelen.

Tabel 22: Budgetuitputting Participatiebudget

Budgetuitputting Werkdeel / Participatiebudget					
	Budgetten Participatie- budget/ Werkdeel 2016**	Werkelijke uitgaven Participatie 2016		Budget resultaat Werkdeel 2016	onderuitputting 2016 in % (budget resultaat Werkdeel)
Duiven	314.930	314.930		0	0,0%
Rijnwaarden	154.063	154.063		0	0,0%
Westervoort	242.213	246.231		-4.018	-1,7%
Zevenaar***	630.894	630.894		0	0,0%
RSD de Liemers	1.342.101	1.346.119		-4.018	-0,3%

** Dit is een deel van het Participatiebudget 2016 dat de RSD ontvangt van de gemeenten

*** Per 1 december 2016 is het budget met € 53.000 opgehoogd n.a.v. een afspraak met accountmanager
Dit budget is opgehoogd met de loonkostensubsidie en WiW-banen na overleg met de gemeente.

Toelichting Werkdeel/Participatiebudget:

De RSD stuurt maandelijks strak op haar verplichtingen met daarbij de nog te verwachten verplichtingen op grond van gemaakte keuzes begin 2016. Kanttekening hierbij is, dat het op onderdelen een inschatting blijft op basis van ervaringscijfers van voorgaande jaren. Met name de daadwerkelijke uitgaven op het gebied van activeringssubsidie, uitstroomprenie en reiskostenvergoeding, zijn van meerdere factoren afhankelijk. De RSD stuurt erop aan dat alle Participatiegelden in 2016 geheel worden ingezet.

10. Beleidsontwikkelingen

Arbeidsmarktontwikkelingen en instroom in de bijstand

Ook 2016 was een goed jaar voor de Nederlandse economie. De groeicijfers waren positief en de economische groei werd breed gedragen. Zowel consumptie, investeringen als uitvoer leverden een positieve bijdrage. Het aantal vacatures en het aantal uitzenduren zijn verder gestegen. De werkloosheid is in 2016 gedaald. De werkloosheidsdaling blijft, ondanks de gunstige economische ontwikkeling, beperkt omdat zich ook meer mensen op de arbeidsmarkt melden. Bovendien profiteren lang niet alle bevolkingsgroepen. Vooral jongeren hebben baat bij de opleving. Eén op de twaalf langdurig werkzoekenden is een laagopgeleide vijftigplusser.

De cijfers wijzen ook op een verdere flexibilisering van de arbeid, de groei zat vooral in zelfstandigenbanen en veel minder in werknemersbanen. De bouwsector is hiervan een voorbeeld. Ondanks de economische groei, verwacht het Centraal Planbureau¹ dat het aantal bijstandsgerechtigden de komende jaren blijft toenemen. Dit heeft meerdere redenen:

- Stijging van het arbeidsaanbod
- Komst van vluchtelingen
- Komst van de Participatiewet
- Stijging van de arbeidsproductiviteit. Dit remt de vraag naar extra personeel.
- Polarisatie op de arbeidsmarkt

De polarisatie op de arbeidsmarkt is voor een belangrijk deel het gevolg van de verdergaande informatisering. Het aantal banen in het middensegment daalt en de lonen staan onder druk. Mensen die voorheen in midden-beroepen werkten, werken hierdoor steeds vaker in lager-betaalde banen aan de onderkant. Dit maakt het voor mensen met weinig kwalificaties of een laag opleidingsniveau extra moeilijk om aan het werk te komen. Bovendien staan hierdoor ook de lonen aan de onderkant onder druk. De groei van de werkgelegenheid en de lonen vindt vooral plaats aan de bovenkant van de arbeidsmarkt. De meeste klanten van de RSD hebben een opleiding op lager of middelbaar niveau. Dit maakt het voor hen extra lastig om werk te vinden.

Door de ontwikkelingen op de (Liemerse) arbeidsmarkt, de instroom van mensen met een arbeidsbeperking en de huisvesting van statushouders, is het totale klantenbestand in 2016 ten opzichte van 2015 gegroeid met 3,9%. Dit is lager dan de (verwachte) gemiddelde landelijke toename van 6%.

Beleidsontwikkelingen

- De Liemerse raden hebben de RSD als opdracht meegegeven om de middelen zoveel mogelijk in te zetten voor mensen die ondersteuning nodig hebben om aan de slag te komen. Prioriteit wordt gegeven aan mensen die snel aan het werk kunnen, aan jongeren, ouderen en mensen met een arbeidsbeperking.
- Klanten die (nog) niet kunnen werken, worden maar beperkt ondersteund door de RSD.
- Hierdoor komt de basisgedachte van "Iedereen doet mee" steeds meer in het gedrang.
- Naar aanleiding van enkele kleine wijzigingen is de Afstemmingsverordening gewijzigd. Besluitvorming hierover vindt in 2017 plaats.
- Op verzoek van de RSD hebben de gemeenten in Midden-Gelderland de mogelijkheden voor jobcoaching uitgebreid. Hierdoor hebben werkgevers de mogelijkheid gekregen om zelf jobcoaching te verzorgen. Voorwaarde is wel dat zij een speciale training hebben gevolgd. Het Werkbedrijf Midden-Gelderland heeft middelen beschikbaar gesteld voor deze trainingen, zodat er voor de werkgevers geen kosten aan verbonden zijn.
- De reiskostenregeling is vereenvoudigd.
- De protocollen voor handhaving en fraude zijn gewijzigd.
- Het beleid rondom de zoekperiode bij aanvraag van een bijstandsuitkering is aangepast voor jongeren met een licht verstandelijke beperking.
- In de tweede helft van 2016 is een start gemaakt de voorlichtingsbijeenkomsten, de brieven, de brochures en de andere communicatievormen van de RSD aan te passen aan de doelgroep.
- Per 1 januari 2017 is de Participatiewet op een aantal onderdelen gewijzigd, bedoeld om de uitvoering te vereenvoudigen. Belangrijkste wijziging is dat mensen bij wie een lagere loonwaarde

¹ Bron: CPB-notitie Raming van het bijstandsvolume in MEV 2017 van 21 september 2016

is vastgesteld door een erkende loonwaardemeting, worden opgenomen in het doelgroepenregister (de Praktijkroute). Hierdoor zullen meer mensen in het doelgroepenregister komen waardoor het makkelijker wordt om mensen in het kader van de landelijke banenafspraken te plaatsen. Werkgevers die personen uit het doelgroepenregister in dienst nemen, mogen hen namelijk meetellen voor de landelijke banenafpraak en kunnen aanspraak maken op bijbehorende voorzieningen en premies.

- Andere belangrijke wijziging is dat gemeenten vanaf 2017 verplicht zijn om Nieuw beschut werk aan te bieden. Mensen die zelfs met extra werkplekaanpassingen en begeleiding niet kunnen functioneren in een reguliere baan bij een reguliere werkgever komen in aanmerking voor een door de gemeente aangeboden dienstverband.
- Door deze beleidswijziging dient ook de Re-integratieverordening te worden aangepast. Dit biedt de gemeenten de mogelijkheid om de Re-integratieverordening ook op een aantal andere onderdelen te actualiseren. De nieuwe verordening zal in het voorjaar van 2017 voor behandeling en besluitvorming worden aangeboden.
- De integrale aanpak in het sociale domein komt maar mondjesmaat van de grond.

Ontwikkelingen op het gebied van uitvoering

Werkgeversservicepunt Midden-Gelderland (WSP)

Het Regionaal Werkgeversservicepunt Midden-Gelderland (WSP) onderhoudt de contacten met de werkgevers in Midden-Gelderland voor de gemeenten in Midden-Gelderland, het UWV en Presikhaaf Bedrijven. Het WSP levert de openstaande vacatures en andere baanmogelijkheden door aan de deelnemende organisaties. De deelnemende organisaties leveren vervolgens geschikte kandidaten aan. Vervolgens proberen de accountmanagers van het WSP een match tot stand te brengen tussen werkgever en kandidaat. In 2016 ligt de focus onder meer op het plaatsen van mensen uit het doelgroepenregister.

POA de Liemers

De RSD draagt ook in 2016 actief bij aan het POA de Liemers. De RSD verzorgt de financiële administratie en vertegenwoordigt de overheidsleden van het POA in het Dagelijks Bestuur van het POA. Met ingang van 2016 hanteert de Provincie Gelderland een andere berekeningsmethodiek voor het "organiserend vermogen" in de verschillende regio's. Voor het POA de Liemers betekent dit ongeveer een halvering van de bijdrage ten opzichte van 2015. Op basis hiervan is een Uitvoeringsplan 2016 met bijbehorende begroting opgesteld. Het Liemers Buddyproject en de pilot van de RSD, WSP en Graafschap-college om beter gebruik te maken van elkaars werkgeversnetwerken, zijn projecten die in het Uitvoeringsplan zijn opgenomen. Nieuw is het POA-project van de RSD en Praktijkscholen voor oud-leerlingen uit het Praktijkonderwijs die hun baan verliezen. Voor deze groep hebben de RSD en de Praktijkscholen Produs en Symbion aanvullende werkafspraken gemaakt, zodat we elkaars kennis en kunde maximaal gebruiken.

11. Dienstverlening RSD

Dienstverlening RSD

In lijn met de bestuurlijke opdracht ondersteunt de RSD ook in 2016 voornamelijk kansrijke klanten en klanten met een arbeidsbeperking. Het vinden van werk heeft hierbij voorop gestaan. De cliënt en de klantmanager van de RSD stellen gezamenlijk een traject op maat op. Het doel, de verschillende trajectonderdelen en het tijdpad worden vastgelegd in een plan van aanpak.

Om meer klanten van dienst te kunnen zijn, begeleidt de RSD veel klanten groepsgewijs. De jongeren zitten in een eigen begeleidingsgroep (Toekomstatiërs). Voor klanten die snel aan het werk kunnen, zijn er netwerkbijeenkomsten. De re-integratie is niet alleen gericht op het verkrijgen van fulltime werk maar ook op het verkrijgen van parttime werk of het uitbreiden hiervan. Parttime werk is vaak een belangrijke stap richting een fulltime baan. Bovendien draagt het bij aan een vermindering van de bijstandsuitgaven. Voor klanten voor wie dit geschikt is, kan ook het ondernemerschap een mogelijkheid zijn. Deze klanten kunnen een beroep doen op de speciale bijstand voor zelfstandigen (Bbz)

Het Jongerenpunt van de RSD (het Startblok) heeft ook in de eerste maanden van 2016 veel jongeren gesproken en begeleid. Met behulp van speciale informatie- en adviesgesprekken helpt het Jongerenpunt jongeren op weg naar een opleiding of een baan. Ook de verplichtingen bij een

eventuele uitkering worden uitgebreid besproken. Indien jongeren een uitkering willen aanvragen, ontvangen ze een informatie- en opdrachtenmap voor de zoekperiode². Jongeren met een licht-verstandelijke beperking ontvangen een aangepaste opdrachtenmap.

Ontwikkeling expertise mensen met een arbeidsbeperking (nieuwe doelgroepen)

Gezien het grote aantal verstandelijk beperkten in de bijstandspopulatie, zijn alle klantmanagers geschoold op signalering en omgaan met mensen met een LVB. In 2017 worden ook de ondersteuners, Uitkeringsadministratie en debiteuren hierop geschoold. De klantmanagers van het Jongerenpunt van de RSD zijn extra geschoold, omdat zij de jongeren begeleiden die afkomstig zijn van het Praktijkonderwijs en het Speciaal Onderwijs. De beleidsmedewerkers van de RSD ontwikkelen samen met SBCM³ en Divosa een nieuwe werkwijze voor mensen met een arbeidsbeperking. Deze werkwijze zal worden opgenomen in het programma vakmanschap voor klantmanagers van Divosa.

Ondersteuning RSD aan verschillende klantgroepen

Algemeen

De ondersteuning door de RSD is zowel gericht op het vinden van betaald werk als op het versterken van de eigen kracht van de klant. De inspanningen zijn ook gericht op het verkrijgen van parttime werk en het uitbreiden hiervan. Parttime werk is vaak een belangrijke stap richting een voltijds baan. Bovendien draagt het bij aan een vermindering van de bijstandsuitgaven. Ook ondernemerschap kan een mogelijkheid zijn om aan het werk te komen. Mensen kunnen hiervoor een beroep doen op speciale regelingen. In 2016 heeft de RSD een pilot ontwikkeld om parttime ondernemen te stimuleren. Deze pilot gaat begin 2017 daadwerkelijk van start.

De ondersteuning door de RSD was er in 2016 op gericht om zoveel mogelijk mensen aan het werk te krijgen. In de eerste plaats zijn vooral mensen die naar verwachting snel aan het werk kunnen komen, ondersteund. Ook heeft de RSD prioriteit gegeven aan jongeren, ouderen en mensen met een arbeidsbeperking. Deze aanpak vloeit voort uit de bestuurlijke opdracht van de Liemerse raden.

Klanten vanaf 27 die direct aan het werk kunnen

Van klanten die direct aan het werk kunnen, wordt verwacht dat zij ook zelf actief op zoek zijn naar betaald werk. Zij worden hierbij ondersteund door de jobhunters van de RSD. De jobhunters hebben de opdracht om mensen te matchen met openstaande vacatures. Ze werken hiervoor nauw samen met hun collega's van het WSP Midden-Gelderland⁴. Mensen kunnen de vacatures van het WSP vanaf het najaar van 2016 ook inzien via de nieuwe app van de RSD. Op deze app staan vacatures, werkervaringsplaatsen en projecten. Ook zijn er speciale netwerkbijeenkomsten.

Klanten vanaf 27 met een afstand tot werk

Klanten met een afstand tot werk worden individueel begeleid door klantmanagers van de RSD. De klant en de klantmanager van de RSD maken samen een passend trajectplan. In dit trajectplan worden de verschillende trajectonderdelen en het tijdspad vastgelegd. Daarnaast heeft de RSD deze klanten in 2016 ook groepsgewijs begeleid. Op deze manier kunnen meer klanten ondersteund worden. Bovendien blijkt het groepsproces ook effectief bij te dragen aan het activeren van de deelnemers.

Klanten vanaf 27 die (nog) niet aan het werk kunnen

De RSD heeft klanten die (nog) niet aan het werk kunnen in 2016 zo goed mogelijk doorverwezen naar dagactiviteiten, dagbesteding en vrijwilligerswerk. Deze beperkte dienstverlening vloeit voort uit de bestuurlijke keuze om de inspanningen zoveel mogelijk te richten op het aan het werk helpen van mensen. Gezien de ontwikkelingen op de arbeidsmarkt is de verwachting dat een grote groep mensen in onze Liemerse samenleving niet of maar beperkt (parttime en kortdurend) aan het werk zal komen. De behoefte aan een zinvolle dag invulling voor deze groep is dus groot en zal alleen nog maar toenemen.

² Voordat een bijstandsuitkering kan worden aangevraagd, dienen jongeren tot 27 jaar die zich bij de RSD hebben gemeld voor een bijstandsuitkering eerst 4 weken actief naar scholing of werk te zoeken (wettelijke zoekperiode).

³ A&O-fonds van de SW-sectoren, ondersteunt SW-bedrijven bij hun expertise-ontwikkeling

⁴ Werkgeversservicepunt Midden-Gelderland

De huidige geïndiceerde dagbesteding (Activerend werk) is een te duur instrument om voor een groot aantal burgers in te zetten. Wel hebben gemeenten in 2016 bij de inkoop van Activerend werk meer inhoudelijk hun stempel gedrukt op de contracten met de zorgaanbieders. Om meer mensen te kunnen ondersteunen, is dus behoefte aan lichtere en dus goedkopere vormen van dagbesteding waar geen indicatie voor nodig is (algemene voorziening).

Jongeren tot en met 26

Advisering aan de poort is een belangrijke regionale functie van het jongerenloket RSD. Veel jongeren weten het jongerenloket RSD te vinden voor advisering en ondersteuning naar werk. In 2016 heeft het Jongerenpunt 384 jongeren gesproken. Ruim 80% van de jongeren die zich meldt, doet geen beroep op inkomensondersteuning, maar wordt doorverwezen naar de juiste instantie, een voorliggende voorziening of geadviseerd naar werk of opleiding. Ook vindt er bemiddeling plaats naar reguliere vacatures en garantiebannen.

Indien jongeren toch instromen in de uitkering, worden ze individueel en groepsgewijs begeleid. Jongeren hebben een eigen netwerkgroep. Jongeren die in de uitkering instromen, zitten vaak al in andere hulpverleningstrajecten. In veel gevallen is er sprake van schulden of psychische problematiek. Ook de instroom van jonge statushouders is toegenomen in 2016. Deze groep zal een langere periode (financiële) ondersteuning van het jongerenloket nodig hebben. Verder neemt sinds de komst van de Participatiewet de instroom van jongeren met een arbeidsbeperking toe. De verwachting is dat het jongerenbestand in de komende periode hierdoor zal blijven groeien.

Klanten met een arbeidsbeperking

De meeste klanten met een arbeidsbeperking zijn jongeren onder de 26 afkomstig uit het praktijkonderwijs en het speciaal onderwijs. Deze groep kan niet regulier betaald aan het werk en blijft aangewezen op voorzieningen als loonkostensubsidie en jobcoaching. Om een soepele overgang van school naar werk te realiseren, heeft de RSD regelmatig overleg met de VSO- en praktijkscholen uit de regio, zowel over individuele leerlingen als over knelpunten en ontwikkelingen. Dankzij deze intensieve samenwerking met de scholen heeft de RSD in 2016 de meeste van hen (36) met behulp loonkostensubsidie en jobcoaching kunnen bemiddelen naar betaald werk. Daarnaast melden zich ook steeds arbeidsbeperkten van 27 jaar en ouder.

Gemeenten zijn met de Participatiewet ook verantwoordelijk geworden voor de werkplekaanpassingen van niet-meeneembare voorzieningen (zoals een aangepast toilet, een traplift of een aangepaste werkplek). De Arbowet geldt hierbij als voorliggende voorziening. Bij een aanvraag zal dus eerst worden nagegaan of de werkgever verplicht is om de werkplek aan te passen. In 2016 heeft één persoon een aanvraag gedaan voor aanpassing van de werkplek. Omdat deze persoon als zelfstandige werkte, kon de gevraagde voorziening niet zonder meer worden toegekend. De RSD en de betreffende WMO-afdeling hebben gezamenlijk een maatwerkoplossing kunnen bieden.

Statushouders

In de jaren 2015 en 2016 zijn in de Liemers 238 statushouders komen wonen. De meeste van hen spreken nog nauwelijks Nederlands. De kans dat deze mensen op korte termijn aan het werk komen, is hierdoor klein. Net als voor klanten die (nog) niet aan het werk kunnen, is ook de dienstverlening voor statushouders in 2016 conform de bestuurlijke opdracht beperkt gebleven.

Wel heeft de RSD in het voorjaar van 2016 aan de Liemerse gemeenten voorgesteld om extra activiteiten voor statushouders te organiseren gericht op ontmoeting en participatie. De gemeenten hebben hiervoor extra middelen ontvangen van het Rijk. Experts hameren voortdurend op het belang van ontmoeting met Nederlanders en participatie in de Nederlandse samenleving. De begeleiding door Vluchtelingenwerk is hier niet op gericht maar voornamelijk op het regelen van allerlei administratieve en praktische zaken. Bovendien stopt de begeleiding door Vluchtelingenwerk al na 8 maanden. De Liemerse gemeenten waren in 2016 niet bereid om hiervoor extra middelen aan de RSD beschikbaar te stellen. Hierdoor heeft de RSD op het onderdeel ontmoeting en participatie maar weinig voor de statushouders kunnen betekenen. De gemeenten hebben ervoor gekozen om zelf een aanpak te gaan ontwikkelen.

Niet-uitkeringsontvangers

De grootste groep NUO's zijn de hierboven al genoemde jongeren die zich bij het Jongerenpunt melden voor ondersteuning. Daarnaast melden zich ook steeds meer NUO's van 27 jaar en ouder. In de meeste gevallen gaat het om mensen met een indicatie doelgroepregister die door inkomen van hun partner geen recht hebben op een bijstandsuitkering. Regelmatig hebben zij zelf al een werkgever

gevonden die bereid is hen een dienstverband aan te bieden op voorwaarde dat vanuit de RSD een loonkostensubsidie wordt verstrekt. Voor de RSD is dit een kostbare zaak, omdat de betreffende gemeente vanuit het Rijk niet extra gecompenseerd wordt voor deze loonkostensubsidie. Toch maakt de RSD in het kader van "iedereen doet mee" bij elk verzoek om ondersteuning een individuele afweging waarbij ook het risico op toekomstige bijstandsafhankelijkheid en te risico op toekomstig beroep op WMO-voorzieningen wordt meegewogen. In 2016 heeft de RSD drie loonkostensubsidies voor NUO's van 27 jaar en ouder toegekend.

12. Projecten

Stichting Sent

In 2015 hebben 90 personen bij Stichting Sent met behoud van uitkering werkervaring opgedaan. Deze trajecten waren gericht op het ontwikkelen van de werknemersvaardigheden. De werkzaamheden die binnen Stichting Sent werden uitgevoerd, waren divers, onder andere inpakken, bestickeren, meedraaien in de productielijn (vullen flesjes olie) en recycling. Actief solliciteren was onderdeel van het traject. Hiervoor had Sent een speciale computer- en instructieruimte. Begin 2016 heeft Sent aangekondigd te stoppen vanwege een gebrek aan middelen. De gemeenten die mensen bij Sent hadden geplaatst (RSD, Montferland en Doesburg), willen graag de mogelijkheid houden om mensen een soortgelijk traject te kunnen aanbieden. Eind 2016 zal het project "aan het werk" worden gestart waarbij werknemersvaardigheden van klanten worden ontwikkeld en waarbij ook actief solliciteren een belangrijk onderdeel wordt binnen het project.

Project Aan Het Werk

In het laatste kwartaal van 2016 zijn we gestart met het project Aan Het Werk. Dit project is opgezet door RSD en Presikhaaf Bedrijven en wordt gezamenlijk uitgevoerd. Het project bestaat uit een deel werken en een ontwikkeltraining. Presikhaaf Bedrijven zorgt voor de locatie, het werk en de werkleider. RSD heeft een training ontwikkeld en verzorgt de training. Het traject duurt 12 weken. Tijdens het traject werken de deelnemers aan werknemersvaardigheden, persoonlijke doelen en sollicitatie- en presentatievaardigheden. Deelnemers krijgen gerichte vacatures mee.

De gemeenten Doesburg en Montferland leveren ook kandidaten aan. In totaal hebben 9 uitkeringsgerechtigden uit de Liemers deelgenomen. Na afloop van het traject was 1 persoon uitgestroomd n.a.v. fraude onderzoek als gevolg van deelname aan dit traject. De anderen waren nog in sollicitatieprocedures verwickeld. Deze deelnemers zijn warm overgedragen aan onze jobhunters, zodat drie weken na afloop van het traject 4 andere deelnemers naar regulier werk zijn uitgestroomd, 3 worden actief bemiddeld, 1 deelnemer is naar Taalles gegaan.

Bosman-project

Sinds september 2015 werkte de RSD samen met Laborijn om klanten uit te plaatsen bij Bosman in 's Heerenberg. De samenwerking verkeerde in zwaar weer door afname in productie bij Bosman en de fusie van Laborijn. Al met al zijn 5 mensen geplaatst met een arbeidscontract van 6 maanden en zijn 3 mensen na het doorlopen van de proefplaatsing door Laborijn begeleidt naar ander werk. Helaas zonder resultaat.

Op 28 juni 2016 heeft het evaluatiegesprek plaats gevonden tussen de RSD en Laborijn en is vanuit twee kanten de teleurstelling over het traject uitgesproken. De RSD heeft vervolgens de samenwerking met Laborijn beëindigd.

Project Pelgromhof

Eind 2015 is de RSD een samenwerking aangegaan met Percura Zorg en Driestroom. Klanten van de RSD kunnen werkervaring opdoen binnen verschillende taken die binnen het verzorgingshuis worden verricht. Hierin is de horeca, het restaurant en de keuken, de meest voorkomende taak. Klanten doen hier werkervaring in op en volgen een basis cursus vaardigheden in de horeca. Als klanten 'job ready' zijn, wordt gekeken naar een arbeidscontract binnen de Pelgromhof. Als hier geen plek is, gaat een jobcoach van de Driestroom op zoek naar een andere betaalde werkplek, met of zonder loonkostensubsidie.

Resultaten

Eind 2016 zitten er nog 14 mensen in een leerwerktraject bij Pelgromhof. 11 mensen zijn reeds uitgestroomd: 4 mensen naar betaald werk bij Pelgromhof en 5 mensen naar betaald werk bij een andere werkgever. 2 deelnemers zijn doorgestroomd naar dagbesteding. Gedurende het jaar zijn er 5

mensen tussentijds uitgevallen vanwege moeilijk verstaanbaar gedrag of door persoonlijke omstandigheden.

Evaluatie

Om goed grip te krijgen op de voortgang van het project, hebben we samen met de Driestroom en deelnemers van Pelgromhof het project geëvalueerd. Hieruit kwamen veel positieve dingen naar voren als: je nuttig en voldaan voelen, blij zijn om werkritme en werkervaring op te kunnen doen in een beschermde omgeving met prettige collega's, begeleiders en bewoners. Toch bleken er ook urgente aandachtspunten naar voren te komen, die ten grondslag liggen aan de basis en het succes van het project. Om die reden hebben er gesprekken plaats gevonden met Driestroom en Percura Zorg om het project door te ontwikkelen, waarbij de nadruk meer komt te liggen op het leerelement in plaats van werk. De RSD heeft een voorzet gemaakt voor een fasemodel, waarin een duidelijke leerstructuur wordt geboden voor de deelnemers. Gezamenlijk is dit fasemodel doorontwikkeld en zijn aanvullende afspraken gemaakt om de knelpunten op te lossen. Als de nieuwe afspraken op papier zijn vastgesteld en wordt bijgevoegd aan het contract, wordt het contract verlengd.

Project Vitaliteit

Om de uitval van deelnemers aan projecten te verminderen, heeft de RSD in 2016 een pilot Vitaliteit gedraaid. De Dullertsstichting uit Arnhem heeft het project meegefinancierd. De pilot kende drie onderdelen: gezondheid en gezonde voeding, bewegen en uitkomen met inkomen. Voor elk onderdeel was een gespecialiseerd bedrijf ingehuurd.

We waren gestart met een groep deelnemers van de Pelgromhof. Deze deelnemers bleken te kwetsbaar om Pelgromhof met Vitaliteit te combineren. Hierdoor werden zij overvraagd. Na de zomer 2016 zijn klanten uit het zittend bestand van de RSD geworven voor het project. Er zijn destijds twee nieuwe groepen gestart, aangevuld met gemotiveerde deelnemers van Pelgromhof. In totaal waren er 32 personen aangemeld en hebben 20 personen het project helemaal doorlopen.

De deelnemers zijn gedurende het project gevolgd met 0-metingen, tussen- en eindmetingen. De groepen sloten het project in januari 2017 af. In het eerste kwartaal 2017 worden de resultaten geïnterviewd en wordt de evaluatie geschreven.

Tussenmetingen dusver lieten zien dat sommige deelnemers hadden aangegeven weer zin te krijgen in sporten, gezonder zijn gaan eten, zijn afgevallen, gaven aan meer energie te ervaren aan het einde van de dag. Ook hebben mensen het idee wat meer grip gekregen te hebben op hun financiën.

Liemerse Buddyproject

In het Buddyproject worden werkzoekenden gekoppeld aan Liemerse ondernemers. Door persoonlijke begeleiding en het uitwisselen van kennis en ervaring kan de ondernemer bijdragen aan de ontwikkeling van de deelnemer. Ondernemers denken vaak in uitdagingen, mogelijkheden en kansen. Voor deelnemers kan dit inspirerend zijn. Het Liemers Buddyproject is bedoeld voor mensen die meteen aan de slag kunnen, mensen met een arbeidsbeperking en mensen die in een moeilijke persoonlijke situatie zitten. Een ondernemer met een groot netwerk in de Liemers voert het project uit. Daarnaast begeleiden diverse Liemerse ondernemers de deelnemers.

Het Buddyproject is in mei 2015 van start gegaan. De Provincie Gelderland heeft het project de eerste periode (tot en met augustus 2016) gefinancierd. In de periode tot en met augustus 2016 hebben twaalf Liemerse werkzoekenden met een (grote) afstand tot werk deelgenomen. Ondanks de soms moeilijke persoonlijke situaties, hebben tien van de twaalf deelnemers betaald werk gevonden. Naar aanleiding van een positieve evaluatie in de zomer van 2016 is besloten om het project voort te zetten. In het najaar van 2016 zijn weer twaalf nieuwe deelnemers gestart.

Grenzen bewegen

Om de kansen op werk in de Duitse buurregio te vergroten, leren deelnemers tijdens een programma van 12 weken om succesvol te kunnen solliciteren en werken in Duitsland. Het programma bestaat uit de volgende onderdelen:

1. Training van 8 weken
2. Praktijkstage van 3 weken bij een werkgever in Duitsland (Duitse buurregio).
3. Actieve zoektocht naar een baan in Duitsland of Nederland.

Grenzen bewegen is een gezamenlijk project van de Kreis Kleef, het Theodor-Bräuer-Haus, de gemeente Overbetuwe en de RSD. Het project wordt gefinancierd door de Euregio Rijn-Waal, de

provincie Gelderland en het land Nordrhein-Westfalen. Grenzen bewegen biedt onze klanten nieuwe mogelijkheden:

1. Het vergroot de kansen van onze werkzoekenden om aan het werk te komen (grotere zoekcirkel).
2. Er is in de Duitse buurregio vraag naar personeel in sectoren waarvoor dat in Nederland veel minder het geval is (bijvoorbeeld de zorg (ook niveau 2), de kinderopvang, de bouw en de horeca (onder andere conferentiecentra en hotels)).
3. Door aan dit project deel te nemen, kunnen mensen zich bij werkgevers onderscheiden.
4. Door de toegekende subsidie kan de RSD extra dienstverlening bieden aan onze klanten.

Het project is op 19 november 2015 officieel van start gegaan met een bestuurlijke startbijeenkomst. Vanuit de Liemerse gemeenten waren hierbij 3 burgemeesters en 4 wethouders aanwezig. Wethouder Sluiter van de gemeente Westervoort heeft hierbij namens de Nederlandse projectpartijen gesproken. Na ruim een jaar kunnen we de volgende conclusies trekken:

1. Het werkt.
In 2016 hebben 5 groepen de training gevolgd met in totaal 50 Liemerse deelnemers. Tot nu toe heeft 40% van de deelnemers betaald werk gevonden in Duitsland of Nederland.
2. Het bewustwordingseffect is groot.
Zowel bij de deelnemers, de omgeving van de deelnemers, de medewerkers van de Nederlandse sociale diensten en de Duitse jobcenters, de werkgevers aan beide kanten van de grens en het grote publiek door de publicaties in de regionale kranten en op diverse websites.
3. Het enthousiasme bij de deelnemers is groot.
De groepsgewijze aanpak in combinatie met het samen optrekken met de Duitse deelnemersgroep leidt tot veel enthousiasme, meer zelfvertrouwen en meer motivatie om actief te solliciteren.

Ook op internet is nu informatie over Grenzen bewegen te vinden:

<http://tbh-kleve.eu/projekte/die-passende-arbeit-im-nachbarland-finden-grenzen-bewegen/>

Deltahuis

Begin 2016 heeft de gemeenteraad van Westervoort ingestemd met het realiseren van het Deltahuis, een trainingslokatie om inwoners van Westervoort te begeleiden naar werk en plaatsing bij werkgevers.

Op 25 mei 2016 is de eerste groep van 10 deelnemers aangemeld voor het traject Heft in eigen hand. Om de samenwerking te bevorderen tussen het team van het Deltahuis en de klantmanagers werk & activering van de RSD de Liemers, heeft het Deltahuis ruimte gekregen om tijdens een werkoverleg zich bekend te maken en uitleg te geven over de inhoud van het traject en het hele proces dat de deelnemer doorloopt.

In 2016 zijn er nog vier groepen gestart, te weten op 20 juli 2016 (2 groepen), op 11 oktober 2016 en op 15 november 2016.

In totaal zijn er in 2016 59 deelnemers aangemeld bij het Deltahuis.

Hiervan zijn er gaande weg 5 trajecten beëindigd omdat de deelnemer niet voldeed aan de gestelde eisen (verslaving te veel aanwezig, niet correct werkend op de werkvloer, ziekte).

Inmiddels is er van 8 deelnemers de uitkering beëindigd wegens werkaanvaarding of –hervatting, verhuizing, samenwoning of meer inkomen verworven zodat er geen recht op uitkering meer bestond. Het Deltahuis heeft nog 44 deelnemers actief in traject waarvan er 14 geplaatst zijn op een werkplek, maar dit nog geen contract heeft opgeleverd. Van deze 14 deelnemers is de uitkering dan ook (nog) niet beëindigd. Het kan zijn dat door het traject bij het Deltahuis parttime inkomsten zijn verworven die verrekend worden met de PW-uitkering.

De ervaring heeft geleerd dat er tijdens de intakegesprekken veel klanten afvielen omdat ze nog niet klaar waren voor dit traject, waardoor het steeds lastiger wordt om de groepen gevuld te krijgen.

Serviceteams

Conform het bestuurlijk besluit d.d. 20 november 2015 is in het 1^e kwartaal van 2016 Serviceteams de Liemers omgevormd en zijn de meeste activiteiten ondergebracht bij bestaande organisaties en

projecten. Hierover is in de eerste 2 bestuursrapportages verslag gedaan.

Zo zijn er doorlopend werkervaringsplekken beschikbaar bij de teams van Openbare Werken. Vanuit het budget dat beschikbaar was voor de ombouw van Serviceteam de Liemers is door Westervoort een tweedehands bedrijfsauto aangeschaft, is Jobcoaching ingehuurd voor alle werkervaringsplekken bij de gemeenten en is kleding en materiaal van het voormalig Serviceteam verdeeld over de gecreëerde werkervaringsplekken. Wel valt op dat er hogere eisen worden gesteld aan deelnemers om voor deze werkervaringsplekken in aanmerking te komen.

Door een deel van het budget beschikbaar te stellen voor het Arriva Serviceteam (primair gericht op jongeren) en tevens een aantal oudere deelnemers toe te voegen, heeft dit project een goede start gemaakt. Dit blijkt onder andere uit de reacties van reizigers en de ruim 100 fietswrakken die in totaal in Duiven en Zevenaar zijn verwijderd. Wel valt op dat er minder uren toezicht is op de stations, omdat wordt gewerkt met pendeldiensten i.p.v. toezicht van 07.00-19.00u., zoals voorheen gebruikelijk was. Hierdoor kunnen reizigers minder makkelijk vragen stellen en wordt de kans op fietsendiefstal vergroot, als ook het gevoel van onveiligheid. In 2017 wordt niet langer een financiële bijdrage geleverd vanuit het Participatiebudget aan dit project. Arriva betaalt het project grotendeels zelf, aangevuld met een bijdrage van enkele gemeenten van zo'n € 5.000,-. Het project is minder geschikt voor de jongeren van het Jongerenloket 'Het Startblok'. Reden ligt in het feit dat het merendeel van de jongeren valt in de categorie multiproblematiek, waardoor het project van Arriva ongeschikt is. De jongerencoaches hebben betere alternatieven.

Nu de ombouw is afgerond en er niet langer sprake is van een apart team voor de vier gemeenten tezamen, zien we dat er weinig aandacht is voor zwerfafval. De hoeveelheid neemt weer toe. In Duiven is dit deels toe te schrijven aan de invoering van Diftar, waardoor inwoners betalen voor de levering van afval.

Ondanks gesprekken met de gemeenten Duiven en Zevenaar en Mikado en Caleidoz is het onderdeel Dienstverlening niet 1 op 1 overgezet naar projecten als Doen wel!. Klussen worden nu deels door lokale organisaties uitgevoerd, waaronder bovengenoemde twee.

Door het wegvallen van Serviceteam de Liemers, waar de drempel om een maatschappelijke bijdrage te leveren laag was, en het ontbreken van passende alternatieven, hebben Klantmanagers minder mogelijkheden.

Pilot Jobcoaching

Om de kans op een succesvolle overgang van Serviceteam de Liemers naar werkervaringsplekken bij de teams openbare werken te vergroten zijn we in 2016 gestart met de pilot Jobcoaching. Deze pilot is succesvol gebleken en heeft een belangrijke bijdrage geleverd bij het verbeteren van de begeleiding, de persoonlijke ontwikkeling van deelnemers, het inschatten van een fictieve loonwaarde (indien nodig) en de doorstroom naar een betaalde baan. In totaal zijn 15 deelnemers begeleid op plekken, waarvan het merendeel bij de afdeling openbare werken van de vier Liemerse gemeenten. Zes deelnemers hebben tijdens of aansluitend een betaalde baan gevonden, waarvan twee begin 2017 starten bij Sight Landscaping, het bedrijf dat verantwoordelijk is voor de groenvoorziening in Westervoort.

De samenwerking met deelnemers en klantmanagers was goed en heeft maatwerk mogelijk gemaakt. Vandaar dat is gekozen om de pilot in 2017 in ieder geval met zes maanden te verlengen. De opgedane kennis komt ook ten goede aan de ontwikkeling van Garantiebanen binnen de gemeenten in het kader van de Wet op de Banenafpraak.

Scootermobielpool

De personele bezetting werd afgelopen jaren ingevuld met werkervaringsplekken en aansturing van deze deelnemers liep via de werf in Zevenaar. Dit blijft ongewijzigd.

Tot slot

De uitvoering van de omvorming van de Serviceteams de Liemers is binnen de gestelde tijd afgerond en binnen de begroting uitgevoerd.

Social Return

Sinds de start heeft de projectgroep ondersteund bij 18 inkooptrajecten en is ze aangesloten bij twee bestaande overeenkomsten (twee percelen groenvoorziening in Duiven). Het totale inkoopvolume van deze opdrachten bedroeg €8,8 mln. De social return waarde bedroeg € 394.000,- (gemiddeld 4,4%) Dit heeft onder andere geresulteerd in 10 reguliere banen en 8 werkervaringsplekken.

Ondanks deze successen is er ruimte voor verbetering. De resultaten kunnen worden verbeterd wanneer de projectgroep vaker en eerder wordt ingezet door de vier gemeenten. Management en bestuurders kunnen hierbij een stimulerende rol vervullen.

Een adviestraject bij gemeente Rheden en gesprekken met gemeente Arnhem in 2016 hebben geleid tot beleidsaanpassingen bij deze gemeenten waardoor regionale samenwerking eenvoudiger wordt. Zeker wanneer meer gezamenlijk wordt ingekocht. De effectiviteit, ook die van WSP Midden Gelderland, kan hierdoor worden vergroot. Het feit dat de Liemerse gemeenten nauwelijks zijn betrokken bij de regionale inkoopprocedure van Jeugdzorg, ziet de projectgroep als een gemiste kans. In 2017 zal de projectgroep proberen alsnog invulling te geven aan social return.

Project LVB

Sinds 2015 krijgt de RSD steeds meer klanten die een verstandelijke beperking hebben. Om de kennis te vergroten en de dienstverlening af te stemmen op deze doelgroep, is intern het project LVB gestart. Hiervoor is een plan van aanpak geschreven. Dit plan is met input en hulp van ketenpartners zoals POH GGZ, cliëntondersteuning en PRO tot stand gekomen. We hebben ons dit jaar middels training, lezing en casuïstiekbespreking verder verdiept in een verstandelijke beperking. Het beleid rondom de zoekperiode is aangepast en de opdrachten tijdens de zoekperiode zijn op het niveau van de jongeren gebracht. De sociale kaart voor medewerkers is bijgewerkt. We hebben een start gemaakt met het makkelijker leesbaar maken van onze klantenmap, brieven en beschikkingen. Hiervoor hebben we de hulp ingeschakeld van een taalambassadeur. Dat is iemand die zelf laaggeletterd is geweest en in dit project ondersteund wordt door een taaldocent van het ROC Rijn IJssel. RSD past de tekst aan en laat de taalambassadeur daar commentaar op leveren. In 2017 gaan we verder met het aanpassen van onze brieven en beschikkingen.

Jobhunting

In april 2016 is vanuit het team jobhunting de samenwerking opgepakt met 50-Company. Er zijn 54 kandidaten geselecteerd en uitgenodigd om een eerste bijeenkomst bij te wonen waarin 50-Company haar project presenteerde en uitlegde dat alleen goed gemotiveerde kandidaten een kans maakten om deel te nemen aan dit specifieke traject.

Voor de bijeenkomst kreeg men een enquête toegestuurd met het verzoek om deze voor de bijeenkomst ingevuld te retourneren. 50-Company verzamelde deze informatie, net als de opdrachten die tijdens de bijeenkomst gemaakt moesten worden. Naar aanleiding van deze informatie en de actieve houding die een kandidaat liet zien, werden er 10 kandidaten geselecteerd die mochten starten met het traject. De overige kandidaten die niet de mogelijkheid hadden om hier verder te gaan kregen het 45+-project aangeboden die ongeveer parallel liep met het traject van 50-Company.

Het resultaat na intensief traject met individuele gesprekken met een loopbaancoach, testen doen en actief werken aan het eigen CV (ook in de vorm van video CV) is het resultaat dat tussen juli en november 2016 3 kandidaten zijn uitgestroomd naar een fulltime baan. Het traject loopt door in 2017. Per mei 2016 is vanuit het team jobhunting (JH) gestart met het project 45+. Hierbij krijgen de deelnemers de volgende activiteiten aangeboden:

1. Starten met kick-off bijeenkomst op 13 juni 2016 met medewerking van John de Wolf, ambassadeur van het landelijk 50+ project.
2. Online intake vanuit RSD/team JH
3. Loopbaantesten door TOPgroep, Zevenaar.
4. JOBS-training: 5 dagdelen
5. Netwerkbijeenkomsten: 6 dagdelen.
6. Dagdeel social media
7. Mogelijkheid voor video CV.
8. Individuele begeleiding tussen de trainingen door de RSD

Voor het project zijn 45 kandidaten uit de TOP300 geselecteerd en uiteindelijk hebben 39 kandidaten deelgenomen.

Aan het einde van het traject (december 2016) was het resultaat:

A.	traject on-hold gezet vanwege het volgen van een ander traject met kans op werk	: 6
	of on-hold gezet vanwege fysieke klachten	
B.	contract aangeboden gekregen	: 1
C.	parttime werk verkregen	: 3
D.	uitgestroomd naar werk	: 12
E.	nog in traject	: 17

Vertaald naar de vier gemeenten betekent dit:

Gemeente	A	B	C	D	E	Totaal
Duiven	1		1	3	5	9
Rijnwaarden	2			3	3	9
Westervoort	1		1	2	2	6
Zevenaer	2	1	1	4	7	15
	6	1	3	12	17	39

De overige jobhunt-teamleden zijn actief bezig geweest met de begeleiding/gesprekken voeren met klanten die een werkervaringstraject volgen op een van de ruim 60 plaatsen (WEP's). Vanuit de RSD wordt actief ingezet op de deelname aan het leveringsoverleg bij het WSP. Wij vinden het belangrijk dat er een goede (wederzijdse) samenwerking is met het WSP. Daarvoor heeft het WSP een workshop georganiseerd voor de hele regio waaraan ook al onze klantmanagers hebben deelgenomen. Samen met het team JH is het werkproces onder de loep genomen en aangepast als het gaat om het aanleveren van klanten die job ready is. Twee leden van het team JH houden zich bezig met de individuele gesprekken en het matchen van kandidaten op vacatures die ontvangen worden van het WSP.

Basistraining

Ook in 2016 is de Basistraining weer verzorgd door interne trainers voor klanten van de RSD. Om er voor te zorgen dat de trainers over voldoende kwaliteiten blijven beschikken is dit jaar een extra training ingezet om meer informatie te krijgen over de werking van social media (LinkedIn) en hoe ga je om met weerstand, voice control en presentatie. Deze bijeenkomsten werden verzorgd door MatchCare.

Het proces van aanmelding en het afgeven van een beschikking vanwege het volgen van deze training is in 2016 het onderwerp van gesprek geweest. Aan het einde van 2016 is besloten dat voor alle trainingen een beschikking afgegeven dient te worden om zo ook beter te kunnen handhaven als er sprake is van verzuim. Wat ook nieuw is in 2016, is de mogelijkheid voor de klant om zichzelf bij de klantmanager aan te melden voor de Basistraining is opgenomen in de 'MijnRSD-app'. Er is ook een folder gemaakt die de klantmanager kan meegeven aan de klant om de informatie over de Basistraining thuis nog eens goed te kunnen nalezen.

Het blijft een bijzonder traject, om te zien hoe klanten eerst heel terughoudend de instructieruimte in lopen en na de achtste bijeenkomst niet meer zonder kunnen. Vriendschappen ontstaan en men maakt afspraken om samen verder aan de slag te gaan. Klanten krijgen veel meer zelfvertrouwen en geven aan dat de Basistraining een verrijking is geweest.

Hoeveel klanten hebben in 2016 de Basistraining gevolgd:

Maand	Aangemeld	Afgerond	Uitval
Januari	12	9	3
Februari	12	6	6
Maart	12	9	3
April	12	11	1
Mei	12	7	5
September	12	9	3
Oktober	11	8	3
November	12	8	4
Totaal	95	67	28

Zoals kan worden opgemaakt is de uitval aanzienlijk. De redenen hiervoor zijn heel divers. Van ziekte, zieke partners, problemen met kinderen, verslaving...etc. Doordat in 2016 handhaving meer vorm en inhoud heeft gekregen is, doordat bij verzuim de klantmanager handhaving de mogelijkheid heeft om direct op huisbezoek te gaan, wordt vaak veel duidelijk. Ondanks dat er uitval is, wordt het gedrag van de klant bespreekbaar gemaakt en samen met de klantmanager de vervolgstap besproken. Het kan goed zijn dat de klant weer terug gaat naar de Basistraining. Men mag overigens maar 1x de training missen, dit in verband met de ontwikkeling in de groep.

13. Ontwikkelingen in de uitvoering

Jongerenloket "Het Startblok"

Het aantal jongeren met een PW uitkering ligt eind 2016 op een aantal van 129.

Bij de jongeren die zich in 2016 hebben aangemeld, voor ondersteuning vanuit de Participatiewet, zien we verzwaring van de problematiek. Jongeren die zich melden hebben vaak al andere lopende hulpverleningstrajecten en er is veelal sprake van psychische problematiek.

De instroom van jonge statushouders is toegenomen in 2016. Deze groep zal een langere periode (financiële) ondersteuning van het jongerenloket nodig hebben. Verder neemt, door het verscherpen van andere voorzieningen (WSW en Wajong), de instroom van de doelgroep VSO/ PRO jongeren toe. Deze groep kan niet regulier betaald aan het werk en blijft door ondersteuning met loonkostensubsidie Langdurig financieel verbonden aan de RSD. Er wordt door het jongerenloket geïnvesteerd in samenwerking met scholen, UWV en het Werkgeversservicepunt om te zorgen voor een soepele overgang van school naar werk. In de regio gaat het om de volgende scholen: De Ziep, Symbion, Mariëndael, Vierbeek College, De Brouwerij en REA college. Jongeren uit de nieuwe doelgroep weten het Jongerenloket goed te vinden.

Advisering aan de poort is een belangrijke regionale functie van het jongerenloket. Veel jongeren melden zich bij het jongerenloket voor advisering en ondersteuning naar werk. 80% van de jongeren die zich heeft gemeld doet geen beroep op inkomensondersteuning, maar wordt doorverwezen naar de juiste instantie, een voorliggende voorziening of geadviseerd naar werk of opleiding. Ook vindt er bemiddeling plaats naar reguliere vacatures en garantiebanen.

De verwachting is dat het huidige jongerenbestand in de komende periode toeneemt door de instroom van jongeren vanuit het VSO/PRO en de toestroom van jonge statushouders.

Deelname sociale teams

De RSD is bij alle vier de gemeenten aangesloten bij de sociale teams. Bij Duiven als lid sociaal team en de andere drie gemeenten hebben vanuit de RSD een verbindingsofficier aangesteld. De samenwerking tussen de teams en de RSD verloopt steeds makkelijker. De RSD heeft bij alle vier de gemeenten een voorlichting over de participatiewet gegeven en met de teams gesproken over handhaving. In 2017 willen we de samenwerking verder intensiveren.

VIRA

De RSD heeft in 2016 haar uitvoeringsafspraken rondom de VIRA up to date gemaakt. De Jeugdwet waarin de VIRA is verankert, is gewijzigd. Zo ook de uitvoering van zorg en de afspraken die gemaakt zijn rondom de VIRA. Waar VIRA voorheen alleen gebruikt werd om jongeren te signaleren waar zorgen over waren, is de VIRA nu een systeem geworden waarin je signaleert om aan te geven dat je hulp of een dienst verleent. Meer een middel om anderen te laten weten dat je betrokken bent. De RSD heeft haar uitvoeringsafspraken hierop aangepast. In afstemming met VGGM is afgesproken dat de RSD jongeren signaleert die ingeschreven staan bij het doelgroep register en alle klanten waarbij het noodzakelijk is om zorg en dienstverlening op elkaar af te stemmen. De RSD hoeft daarmee maar een deel van de klanten te signaleren.

Kinderopvang

Wanneer een klant met kinderen gaat werken of gaat deelnemen aan een traject kan het noodzakelijk zijn om kinderopvang in te zetten om werk of een traject mogelijk te maken.

De kosten van kinderopvang worden deels vergoed door de belastingdienst. De eigen bijdrage die overblijft is desalniettemin fors. Voor deze eigen bijdrage kan de klant een tegemoetkoming krijgen. RSD voert de eigen bijdrage verstrekking uit.

Daarnaast voert RSD de sociaal medische indicatie kinderopvang uit. Dit is een regeling waar alle inwoners van de Liemers gebruik van kunnen maken als kinderopvang op grond van een sociaal of medische reden, bij ouder of kind, noodzakelijk is. De kinderopvang wordt voor deze doelgroep volledig door de gemeente vergoed. We zien een toename aan aanvragen van een sociaal medische indicatie in 2016 en verwachten dat deze stijging zich in 2017 zal doorzetten. Een reden hiervoor is dat VVE (voorschoolse en vroegschoolse educatie) plekken strikter gehanteerd worden. Ook zien we een toename aan complexe situaties die door het sociale team gemeld worden.

Cliëntevaluatie

In oktober hebben we een evaluatie van een deel van onze re-integratietrajecten onder klanten gehouden. De respons was 34% en daarmee laag. Voor een aantal trajecten hadden minder dan 5 klanten gereageerd. Dit maakt dat de uitkomsten niet volledig betrouwbaar zijn.

Uit de respons kwam naar voren dat deelnemers over het algemeen tevreden zijn met de trajecten en de begeleiding. Bijna alle klanten geven aan te leren wat ze willen leren in het traject. Dat betekent dat het doel van aanmelden aansluit bij wat in het traject geboden wordt. Dat is een belangrijke conclusie omdat daarmee duidelijk wordt dat de voorselectie en de gesprekken vooraf goed zijn verlopen. Hoe beter de match is, hoe groter de effectiviteit van het traject.

Eén jobcoach werd door meerdere deelnemers slecht beoordeeld. Met deze persoon zijn gesprekken gevoerd, wat tot verbetering heeft geleid. Ook zijn een aantal verbetervoorstellen gedaan die in een volgend traject zijn of worden meegenomen.

MijnRSD app

De RSD heeft eind september 2016 een app gelanceerd in het bijzijn van de vier wethouders en ontwikkelaar No-Xqs. De app voorziet de klanten van algemene informatie over de RSD en openstaande vacatures.

Inmiddels is de app 3 maanden in gebruik. Op de achtergrond wordt nog steeds gewerkt aan de gebruiksvriendelijkheid, zodat het de medewerkers van de RSD zo min mogelijk tijd kost en zo veel mogelijk oplevert. De vacatures, werkervaringsplekken, projecten en banenafspraken zijn zichtbaar in de app en worden 2 keer per week ververs. Klanten kunnen deze dus inzien en hier makkelijk op reageren. Daarnaast zijn de uitkeringsdata en algemene vragen er terug te vinden.

De statistieken van de maanden november en december laten het volgende zien:

- ✓ De app wordt gemiddeld 8 minuten per dag gebruikt
- ✓ Gemiddeld maken 36 mensen per dag gebruik van de app
- ✓ Op 22 december was er een piek en hebben 57 mensen de app geïnstalleerd
- ✓ In november en december hebben totaal 222 mensen de app geïnstalleerd

We zien dat 'vacatures' de meest gebruikte knop in de app is.

Eind februari 2017 zal het gebruik van de app worden geëvalueerd met klanten en medewerkers van de RSD en worden bepaald wat doorontwikkeling behoeft.

Implementatie Sonar en WBS

In mei 2016 is het besluit genomen om Szeebra van MatchCare niet te implementeren, maar aan te sluiten op de huidige systemen van het WSP, zijnde Sonar en WBS. Dit systeem bevat ook een tool om de doelgroep van de indicatie doelgroepregister transparant te maken en te matchen op banenafspraken. Doesburg en Lingewaard hebben een zelfde keuze gemaakt en zijn partner in de implementatie. Gemeente Arnhem heeft inmiddels ook besloten om Sonar te implementeren, maar alleen voor de matching van mensen met een indicatie doelgroep register.

In 2016 hebben overleggen plaats gevonden met UWV, WSP en de twee andere gemeenten. Gezamenlijk zijn afspraken gemaakt over een efficiënte invoering van de systemen. RSD de Liemers neemt hierin een kartrekkersrol om de voortgang te bewaken. Toch bepalen vooral technische knelpunten dat de invoering langzamer gaat dan verwacht.

Eind 2016 heeft de RSD 70% van de klanten uit de caseloads van jobhunting in Sonar en een aantal doelgroepen. Alle deelnemende gemeenten hebben aangegeven dat zij extra ondersteuning willen bij het invoeren van klanten in Sonar. Het blijkt toch veel meerwerk te zijn en het systeem moet nauwkeuring gevuld worden om tot een kwalitatief goede match te komen. In februari 2017 staat een sessie gepland om de werkwijze voor matching door te nemen met de uitvoerders. Kort daarna zal WSP starten met een pilot om te gaan matchen met Sonar.

Laag geletterdheid

In 2016 heeft de RSD actief ingezet op het signaleren en bestrijden van laaggeletterdheid middels diverse activiteiten. RSD de Liemers maakt deel uit van 'het Taalhuis'. Het Taalhuis de Liemers is een netwerk van gemeenten, RSD, bibliotheek, ROC's en Welzijnorganisaties. De ambitie is dat in elke gemeente een fysiek punt komt. Bij deze taalpunten kunnen inwoners zich melden als zij ondersteuning wensen bij taal, rekenen of digi-vaardigheid.

Om inzicht te krijgen in de laaggeletterdheid in het eigen klantenbestand, is de RSD in september 2016 gestart met de taalmeter. De taalmeter is een digitaal instrument met 24 meerkeuze vragen, dat een indicatie geeft of hij/zij 1F niveau beheerst. Sinds het najaar van 2016 is de taalmeter vast onderdeel van de uitkeringsaanvraag. De eerste bevindingen zijn dat ongeveer 1 op de 7 mensen die

een uitkering aanvraagt laaggeletterd is. De komt overeen met de verwachting. De RSD verwijst deze mensen door naar taalondersteuning.

Eind 2016 is ook een start gemaakt met het herschrijven van de klantenmap. In de klantenmap staan de rechten en plichten beschreven, die verbonden zijn aan het ontvangen van een participatiewet uitkering. Alle nieuwe klanten krijgen een klantenmap uitgereikt. De huidige klantenmap is zeker voor laaggeletterden niet gemakkelijk te lezen. Daarom wordt de informatie herschreven en nagekeken door een docent van het ROC Rijn IJssel en een zogenaamde ambassadeur laaggeletterdheid. Deze ambassadeur kon slecht kon lezen en schrijven en heeft dit pas op latere leeftijd geleerd. We hopen een klantenmap te ontwikkelen dat voor alle klanten, dus ook de laaggeletterden, goed te begrijpen is.

Interne Controle.

De RSD streeft voor de producten "Werk" en "Inkomen", voor de 4 gemeenten, naar integrale kwaliteitszorg. Getracht wordt de bedrijfsvoering voortdurend structureel te verbeteren.

Rechtmatigheid, doeltreffendheid, doelmatigheid en vraaggerichtheid zijn daarbij belangrijke onderdelen. Eén van de beheersinstrumenten is de Interne Controle (IC).

Daarvoor wordt jaarlijks een Intern Controleplan opgesteld voor de onderstaande primaire processen:

- Participatiewet;
- loaw/ loaz en Bbz;
- Re-integratie taken.

Het Intern Controleplan geeft inzicht in de wijze waarop de IC door de RSD wordt uitgevoerd.

In het Intern Controleplan wordt melding gemaakt van de inrichting van het controle onderzoek, het doel van de controles, het normenkader en de wijze, omvang en methode van controleren. Het Interne Controleplan gaat verder dan alleen de wettelijke controlevoorschriften en is gericht op onderstaande externe en interne controle-eisen.

Externe eisen zoals die aan "controle" en "verantwoording" worden gesteld:

- De controle zal een uitspraak opleveren over de rechtmatigheid.

Interne eisen zoals de doelmatigheids- en doeltreffendheidscontrole:

- De controle moet een bijdrage leveren aan het continu proces van kwaliteitsverbetering.

Een belangrijk speerpunt is de directe terugkoppeling van geconstateerde tekortkomingen, zodat onzekerheden tijdig hersteld kunnen worden en fouten in de toekomst voorkomen kunnen worden. De Interne Controle Functionaris (ICF) beoordeelt 300 steekproeven. Er wordt gebruik gemaakt van de applicatie Kwaliteit in Controle (KiC Online) van Stimulansz. Naast de steekproeven vinden er binnen de RSD meerdere controle momenten plaats. Zo worden er themacontroles, vaste jaarlijkse controles en verbandscontroles gehouden.

- Een themacontrole houdt in dat een bepaalde groep uitkeringsgerechtigden, waar het risico op fraude hoger ligt dan gemiddeld, uitgelicht wordt en nader onderzocht zal worden. Het streven van de RSD is om 2 themacontroles per jaar te houden.
- Controle werkzaamheden die gedurende het jaar plaats vinden zijn o.a. een aantal werkzaamheden vanuit het cluster "handhaving", zoals huisbezoeken afleggen, het houden van een buurtonderzoek en fraudemeldingen afhandelen. Daarnaast toetst de juridisch beleidsmedewerker van de RSD, de werkzaamheden van nieuwe en of tijdelijk medewerk(st)er. Ook worden negatieve besluiten altijd getoetst.
- Verbandscontroles vinden plaats door (vooraf) bepaald lijstwerk te draaien uit ons systeem (Suite), die vervolgens door het cluster debiteuren en de uitkeringsadministratie, worden vergeleken met gegevens van derden, zoals de belastingdienst, het inlichtingen bureau en of Suwinet.

Deze controles zijn van belang om de huidige werkprocessen te bewaken en daar waar nodig bij te sturen.

Beroepsvereniging voor Klantmanagers

De RSD levert een behoorlijke bijdrage aan de doorontwikkeling van de Beroepsvereniging voor Klantmanagers (BvK). Een medewerker van de RSD is penningmeester van het bestuur van de BvK. Daarnaast is de manager van de RSD lid van de Raad van Advies van de BvK. De voornaamste

reden van deze bijdrage is het belang dat de RSD hecht aan kwaliteit van de dienstverlening aan onze klanten.

Divosa

De RSD is inmiddels voor Divosa een belangrijke sparringpartner geworden en Divosa ziet de RSD dan ook als een van de koplopers in het werkveld. Zo levert de RSD binnen het project "effectiviteit en vakmanschap" ook iemand voor het landelijke Platform.

Vakmanschap

De RSD is vanuit het project e-portfolio, deelname in het bestuur en de Raad van Advies, volop betrokken bij de ontwikkeling van registratie voor klantmanagers. Klantmanagers zijn op de hoogte en bereiden zich voor op de komst van het register. Duidelijk is dat het ministerie aanjager is geworden om te zorgen dat het register er daadwerkelijk komt. Het ministerie wil het liefst zien dat het register op 1 januari 2017 opent.

De afgelopen periode is gebleken dat er in het land nog veel angst, onduidelijkheid, weerstand en vragen heersen over het register. Daar komt bij dat veel klantmanagers en managers van gemeenten niet op de hoogte zijn van de ontwikkeling van het register. Om deze reden wordt het resterend deel van 2016 benut om (nog) meer bekendheid te geven aan de ontwikkeling van het register en klantmanagers en managers mee te laten denken over de inrichting ervan. De RSD is landelijk het gezicht geworden voor dit te ontwikkelen register. Afgelopen periode heeft de BvK een subsidie van het A&O fonds toegekend gekregen voor de inrichting van het register. De doelstelling is het register in november 2017 te openen.

In samenwerking met de BvK, hebben twee klantmanagers van de RSD en twee klantmanagers van de sociale dienst Oost-Achterhoek een eerste lezing georganiseerd op de HAN in Arnhem. Deze lezing stond in het teken van 'leer effectief en kwalitatief samenwerken binnen het sociaal domein' en werd bezocht door zo'n 35 klantmanagers uit de regio. De lezing ontving vele positieve reacties, dat aanmoedigde om nog 3 lezingen te organiseren tot de zomer 2017. Thema's als statushouders, leven in armoede en de arbeidsmarkt 2030 zullen dan centraal worden gesteld.

Clëntenraad RSD

Het jaar 2016 was voor de cliëntenraad een rustiger jaar dan in 2015. De cliëntenraad is 8 keer bijeen gekomen, waarvan 6 vergaderingen, 1 werkbezoek bij Pelgromhof en een gesprek met wethouders Bijl en Sluiter.

Gedurende het jaar, heeft de cliëntenraad drie positieve adviezen uitgebracht. Dit betrof:

- De aanpassing van het betaalproces bij de uitkeringsadministratie, waardoor de uitkering pas betaald wordt na het ontvangen van loonstroken en dus niet meer fictief gekort hoeft te worden.
- Instemming met de pilot Part Time Ondernemen (PTO)
- Instemming met de gewijzigde afstemmingsverordening

Daarnaast heeft de cliëntenraad een brandbrief gestuurd naar de 4 colleges, om hun zorgen te uiten over de beperkte dienstverlening die de RSD kan bieden aan de doelgroep 0-40% loonwaarde. De cliëntenraad vindt het teleurstellend dat hier geen concrete actie op heeft gevolgd.

Eind 2016 heeft voorzitter Piet van Egmond te kennen gegeven dat hij in april 2017 zijn functie van voorzitter wil neerleggen. Deze ontwikkeling heeft de cliëntenraad doen besluiten om een vacature voor voorzitter, maar ook voor algemeen cliëntenraad lid uit te zetten. De huidige leden willen zitting blijven nemen in de cliëntenraad, maar uit de verordening is op te maken dat de cliëntenraad kan groeien tot 11 leden. Om deze reden zijn de vacatures eind december 2016 verzonden naar alle klanten van de RSD.

De cliëntenraad RSD krijgt ambtelijke ondersteuning gedurende 2 uur per week vanuit de RSD. Contactpersoon RSD: Amanda Bruns, plaatsvervanger is Ruud van Vuure.

Huidige samenstelling:

Piet van Egmond (voorzitter), Harry Storms (2e voorzitter)

Gerda v.d. Sluijs-Uffing, Nel v.d. Zouwen, Jan Blaauw, Wim Verfuurden, Wim Tekampe, Anja Snoeijen, José Rutten.

Conclusie

Het aantal klanten is in 2016 wederom gestegen. Dit komt met name door de toename van statushouders. Op het gebied van uitstroom naar werk zien we nog steeds een positieve groei. De verwachting vanuit het CPB is dat de bestandsontwikkeling de komende jaren verder zal toenemen. De RSD profileert zich goed binnen de regionale samenwerking. Daarnaast zijn er bestaande projecten doorontwikkeld en/of nieuwe innovatieve projecten gestart en staan er nog projecten klaar om mee van start te gaan. De RSD zal alles in het werk stellen om ook in 2017 weer professioneel invulling te geven aan de dienstverlening t.b.v. haar klanten.

FNV LOKALE MONITOR 2016

Het sociaal beleid van gemeenten

September 2016

Lokaal **FNV**

INHOUDSOPGAVE

VOORWOORD	4
KORTE SAMENVATTING	5
Werken zonder loon en verdringing	5
Echte banen	5
Investering in werkzoekenden	5
Koopkracht	5
Rechten en plichten voor uitkeringsgerechtigden en werkzoekenden	6
FNV aanbevelingen	6
METHODE	7
WERKEN ZONDER LOON EN VERDRINGING	8
Werken zonder loon als tegenprestatie	8
Werken zonder loon als re-integratie	9
Toets op verdringing	9
ECHTE BANEN	11
Nieuwe voorziening beschut werk	11
Garantiebanen	13
INVESTERING IN WERKZOEKENDEN	17
Keuzes bij dalend re-integratie budget	17
Versterken lokale en regionale economie	18
Versterking basisvaardigheden	18
De toenemende digitalisering	20
Wet Taaleis	21
KOOPKRACHT	23
Individuele inkomens- en studietoeslag	23
Minimabeleid	25
Inkomensondersteuning voor chronisch zieken en/of mensen met beperkingen	26
Eigen bijdragen	27
Tegemoetkoming in de kosten bij mantelzorg en vrijwilligerswerk	30
RECHTEN EN PLICHTEN VOOR UITKERINGSGERECHTIGDEN EN WERKZOEKENDEN	31
De plicht tot arbeid	31
De plicht tot het delen van woonkosten	32
De bijstandsaanvraag en het recht op voorschot	33
Schuldhelpverlening en het recht op individueel onderzoek	34
Recht op informatie en advies	35
BIJLAGEN	37
COLOFON	43

Deze pdf is interactief:
Door de clickable inhoudsopgave komt u direct op de pagina of artikel van uw keuze.
Via de 'home-button' keert u weer terug naar de inhoudsopgave.
U kunt natuurlijk ook gebruik maken van de standaard interface van uw pdf reader.

VOORWOORD

De Lokale Monitor van de FNV brengt aan het licht hoe sociaal (of asociaal) gemeenten anno 2016 zijn. 37% (144) van alle gemeenten heeft aan onze monitor deelgenomen. Wij hebben dit jaar de nadruk gelegd op ‘werken-zonder-loon’ en de verdringing die daardoor kan optreden of optreedt. Voor de FNV is dit een zeer belangrijk thema. Werken-zonder-loon is niet alleen respectloos naar uitkeringsgerechtigden, maar het maakt (betaalde en onbetaalde) werknemers ook concurrenten van elkaar. Daardoor komt de prijs van arbeid verder onder druk te staan.

In veel gemeenten worden uitkeringsgerechtigden gedwongen te werken zonder loon. Dit wordt verdedigd met de onterechte veronderstelling dat hun werkkansen toenemen. Waarom zouden werkgevers betalen als werknemers gratis worden aangeleverd? Werken-zonder-loon leidt meestal tot verdringing en oneerlijke concurrentie tussen werknemers met en zonder werk. Daarom moet dit stoppen. Investeer in echte arbeid en geef mensen een echte baan.

De uitkomst van deze monitor sterkt ons daarin. Gemeenten zijn verplicht om - voorafgaand aan het aanbieden van een arbeidsplaats-zonder-loon - te toetsen of er sprake is van verdringing. In meer dan de helft van de gemeenten wordt deze toets op verdringing niet of onvoldoende uitgevoerd. We zien ook een positieve ontwikkeling. Een aantal gemeenten heeft met de FNV afspraken gemaakt over een ‘interventieteam’ van sociale partners, dat erop toeziet dat er geen verdringing plaatsvindt.

De participatiewet is één van de grootste decentralisatie-operaties die het kabinet Rutte II heeft doorgevoerd. Het betekent voor gemeenten dat zij met minder geld meer mensen aan het werk moeten krijgen en houden. Ook op dit cruciale punt gaat het voor een kwetsbare groep goed mis. Heel veel gemeenten geven aan dat het budget onvoldoende is om mensen te kunnen begeleiden naar werk. Gemeenten leggen zelf geld bij of besteden alleen tijd aan de meest kansrijke mensen. Massaal geven gemeenten aan dat, in plaats van minder regels, juist de bureaucratie is toegenomen. Slechts 14 gemeenten hebben in 2015 <Beschut werk> gerealiseerd. Verder veronderstellen gemeenten dat door strengere criteria minder mensen in aanmerking komen voor beschut werk(nieuw SW) of een garantiebaan.

De FNV toetst al jaren het sociaal beleid van gemeenten en we zien tot ons ongenoegen al langer de verschillen tussen gemeenten toenemen. In de ene gemeente krijg je pas na vijf jaar een extra inkomenstoeslag van rond de € 150,- op jaarbasis. In een andere gemeente krijg je al na één jaar een inkomenstoeslag van meer dan € 1000,-

Met de Tweede Kamerverkiezingen in aantocht hoopt de FNV dat de resultaten uit deze monitor tot opbouwende discussies leidt en gemeenten en landelijke beleidsmedewerkers aanknopingspunten biedt om het lokale beleid socialer te maken.

Tot slot wil ik iedereen bedanken die een bijdrage heeft geleverd aan dit onderzoek. Divosa, de honderden medewerkers van de deelnemende gemeenten die met veel inzet de vragenlijsten hebben ingevuld. Uiteraard een speciale dank aan onze kaderleden die de gegevensverzameling hebben bevorderd en bewaakt. We gaan straks allemaal aan de slag. Bemoei je met het lokale beleid, het moet socialer!

Ruud Kuin,
Vicevoorzitter FNV

KORTE SAMENVATTING¹

WERKEN ZONDER LOON EN VERDRINGING

- Meer dan de helft van de deelnemende gemeenten toetst, ondanks de wettelijke verplichting, niet of onvoldoende systematisch op verdringing van betaald werk.
- Iets minder dan 75% van de gemeenten heeft geen goede ervaringen met het verplicht opleggen van de tegenprestatie.

ECHTE BANEN

- De meerderheid (68 procent) heeft beleid geformuleerd, waarbij zij de nieuwe voorziening ‘beschut werk’ aanbiedt met een arbeidsovereenkomst en loon volgens de geldende cao of minstens het wettelijk minimumloon. In 14 gemeenten is in 2015 beschut werk ook werkelijk gerealiseerd.
- In 2016 worden naar verwachting meer beschutte werkplekken gerealiseerd. In een kleine een derde van de gemeenten voldoet het aantal aan het fictief berekend aantal beschutte werkplekken door de landelijke overheid.
- Minder dan een kwart van de gemeenten heeft werkzoekenden uit het eigen bestand, die mogelijk in aanmerking komen voor een garantiebaan, helemaal in beeld.
- Gemeenten kunnen ook zelf als werkgever optreden om garantiebanen te creëren; 50 gemeenten hebben dat (nog) niet gedaan.
- Dat het niet zo vlot loopt met het realiseren van deze echte banen, ligt voor ongeveer de helft van de gemeenten aan de strengere beoordeling van het UWV. Daardoor komen minder mensen in aanmerking voor beschut werk of een garantiebaan.

INVESTERING IN WERKZOEKENDEN

- Gemeenten geven aan dat de financiële middelen die zij van de landelijke overheid ontvangen onvoldoende zijn om meer en complexe taken te kunnen uitvoeren. Iets meer dan de helft van de gemeenten zet daarom in op de kansrijke werkzoekenden die gemakkelijker kunnen uitstromen naar werk. Iets minder dan de helft legt uit eigen middelen geld bij het re-integratiebudget.
- Iets minder dan een vijfde van de gemeenten reserveert geen middelen voor de niet-uitkeringsgerechtigden.
- Bijna alle gemeenten passen bij de gemeentelijke aanbestedingen social return toe, zonder dat dit ten koste zou gaan van de huidige medewerkers die in een bedrijf werken. Maar toch zegt ongeveer één op de vier gemeenten dat zij niet zich zullen gaan inzetten voor behoud van werkgelegenheid indien deze, als gevolg van de gemeentelijke aanbesteding, zou gaan verdwijnen.
- De meerderheid van de gemeenten geeft aan dat de bijstandsaanvraag in principe uitsluitend digitaal moet. De herkenningsschijven die gebruikt kunnen worden om laaggeletterden en digibeten te kunnen herkennen, helpen en door te verwijzen, wordt in slechts een kwart van de gemeenten gehanteerd.
- In de helft van de gemeenten is de taalcursus onderdeel van het re-integratietraject. In ruim een derde van de gemeenten wordt een gratis taalcursus op maat aangeboden.
- Één op de vijf gemeenten ziet voor zichzelf geen rol in het stimuleren van werkgevers om ook werk te maken van het verbeteren van taalvaardigheden voor werknemers.

KOOPKRACHT

- Ongeveer vier op de vijf gemeenten hanteert nog steeds een inkomensgrens van 110 procent (of lager) voor minima die in aanmerking willen komen voor de individuele inkomenstoeslag. In bijna alle gemeenten hebben minima wel na 3 jaar (of korter) recht om de toeslag opnieuw aan te vragen. De verstrekte bedragen verschillen enorm onder de gemeenten.
- In vier jaar tijd hebben meer gemeenten een hogere inkomensgrens vastgesteld voor de minimaregelingen. De monitor laat een stijging van ruim 50% zien (ten opzichte van 2012) van gemeenten die een inkomensgrens hanteren tussen de 120 procent en 150 procent van het sociaal minimum.

1 Met “gemeenten”, worden de deelnemende gemeenten aan dit onderzoek bedoeld.

- De ruime meerderheid verstrekt geen vast bedrag voor de meerkosten die chronisch zieken en mensen met beperkingen moeten maken. De meeste gemeenten komen deze doelgroep wel gedeeltelijk tegemoet in de kosten die zij moeten maken voor de premie van de collectieve ziektekostenverzekering. Iets minder dan de helft van de gemeenten doet dat voor de verplichte eigen risico.
- Daarnaast bieden de meeste gemeenten een compensatie aan, via de bijzondere bijstand of de collectieve ziekte-kostenverzekering, voor het betalen van de eigen bijdragen Wmo maatwerkvoorzieningen. Ongeveer twee op de vijf gemeenten zegt geen eigen bijdragen te vragen voor de Wmo algemene voorzieningen.

RECHTEN EN PLICHTEN VOOR UITKERINGSGERECHTIGDEN EN WERKZOEKENDEN

- Drie op de vijf gemeenten doet geen onderzoek naar de financiële effecten van de kostendelersnorm.
- De gemiddelde wachttijd voor de aanvraag van de bijstandsuitkering is in de afgelopen tien jaar gering afgenomen. Slechts in een kleine minderheid van de gemeenten wordt in principe automatisch een voorschot verstrekt (17 procent).
- In ruim de helft van de gemeenten wordt de cliëntondersteuner aangeboden. Deze is gratis en onafhankelijk en kan mensen ondersteuning geven en helpen met vragen die betrekking hebben op het gehele sociale domein. Iets minder gemeenten zeggen dat een beroep op een andere cliëntondersteuner ook mogelijk is.

FNV AANBEVELINGEN

- Stop werken zonder loon. Er wordt gewoon betaald conform de geldende cao. Is er geen cao, dan geldt minstens het wettelijk minimumloon. Tegenprestatie wordt uitsluitend op vrijwillige en vrijblijvende basis door de kandidaat uitgevoerd, zonder dat er consequenties aan verbonden zijn en waarbij de werkzaamheden zijn getoetst op verdringing van betaalde arbeid.
- Zorg dat verdringing van betaald werk goed en onafhankelijk wordt getoetst. Dat kan door het instellen van een (regionaal) interventieteam; een samenwerkingsverband bestaande uit bijvoorbeeld de vertegenwoordigers van de gemeente(n), werkgevers en de FNV. Het interventieteam onderzoekt, voorkomt en beëindigt systematisch verdringing van betaald werk. Een (digitaal) meldpunt waar werknemers en uitkeringsgerechtigden verdringing kunnen melden, kan hier onderdeel van uitmaken.
- Realiseer voldoende voorzieningen beschut werk en zorg voor een arbeidsovereenkomst en een duurzame baan, met loon volgens de geldende cao of minstens het wettelijk minimumloon.
- Maak werk van het realiseren van garantiebanen. Draag zorg voor een duurzame garantiebaan.
- Waak ervoor dat laaggeletterden, digibeten en ouderen niet tussen wal en schip vallen. Gemeenten moeten goed zicht hebben in de omvang en behoeften van deze kwetsbare doelgroepen.
- Zorg voor een ruimhartige uitvoering van de individuele inkomenstoeslag voor iedereen die ten hoogste drie jaar heeft moeten leven van 120% van het sociaal minimum.
- Mensen die een bijstandsuitkering aanvragen, moeten snel uitsluitel krijgen. Als aanvragers langer dan een maand moeten wachten op een beslissing, moet de gemeente ze een voorschot verstrekken.
- Zorg voor een onafhankelijke, gratis en “Levensbrede” cliëntondersteuner die mensen kan helpen met informatie, advies, ondersteuning en bemiddeling.
- Tot slot: stop met het bestrijden van werklozen, maar bestrijd de werkloosheid. Investeer in echte banen!

METHODE

Dit onderzoek is gebaseerd op de vragenlijsten Werk en Inkomen². De vragen zijn ontstaan door intensief advies van FNV kaderleden en de FNV sectoren Uitkeringsgerechtigden, Senioren en Overheid. Ter controle van de inhoud, begrijpelijkheid en hanteerbaarheid zijn de vragenlijsten vervolgens voorgelegd aan Divosa en de gemeenten Amsterdam en Oosterhout. Zij hebben met waardevolle bijdragen de onderzoeksvragen verbeterd.

Enkele weken voor de digitale verzending van de vragenlijsten aan gemeenten, zijn in het land bijeenkomsten georganiseerd voor kaderleden. Hun rol was het bewaken en zonodig bijsturen van het proces van de lokale gegevensverzameling. In de maand mei zijn de digitale vragenlijsten vanuit de enquêtemodule per e-mail naar de deelnemende gemeenten verstuurd. In juni en daarna in augustus zijn de berekende scores ter controle aan de deelnemende gemeenten voorgelegd.

De resultaten in deze rapportage zijn gebaseerd op de antwoorden die gemeenten op de gestelde vragen of naar aanleiding van de vragen hebben gegeven. Aan deze editie van de FNV Lokale Monitor hebben in totaal 144 individuele gemeenten deelgenomen, een respons van 37 procent.^{3 4 5} De gemeenten die vanuit een samenwerkingsverband gegevens hebben aangeleverd, zijn daarbij elk als afzonderlijke gemeente meegerekend.

Uit onderstaand tabel blijkt dat de grootste gemeenten in Nederland geheel zijn vertegenwoordigd in het onderzoek.

BEREIK NAAR GEMEENTEGROOTTE	
GEMEENTEGROOTTE	PERCENTAGE BEREIK
0 - 24.999	30%
25.000 - 49.999	39%
50.000 - 99.999	40%
100.000 - 299.999	60%
300.000 en groter	100%

Tot slot; de Lokale Monitor is een vergelijkend onderzoek onder Nederlandse gemeenten. Gemeenten en burgers kunnen het gemeentelijk beleid toetsen en vergelijken met andere deelnemende gemeenten. Door de snelle opeenvolgende ontwikkelingen in het sociaal domein, is de monitor niet bedoeld als een statisch geheel, maar als een onderdeel van een continu en cyclisch proces. FNV kaderleden, actief op lokaal niveau, gaan met deze monitor als instrument opbouwende discussies aan met hun gemeenten en hebben een belangrijke rol in de gemeentelijke beleidsbeïnvloeding.

² De vragenlijsten zijn op verzoek verkrijgbaar.

³ Het onderdeel Werk is door 137 gemeenten ingevuld en het onderdeel Inkomen door 136 gemeenten.

⁴ De gemeente Zoetermeer heeft zich op het laatste moment teruggetrokken van deelname aan dit onderzoek.

⁵ Met “gemeenten”, worden de deelnemende gemeenten aan dit onderzoek bedoeld.

WERKEN ZONDER LOON EN VERDRINGING

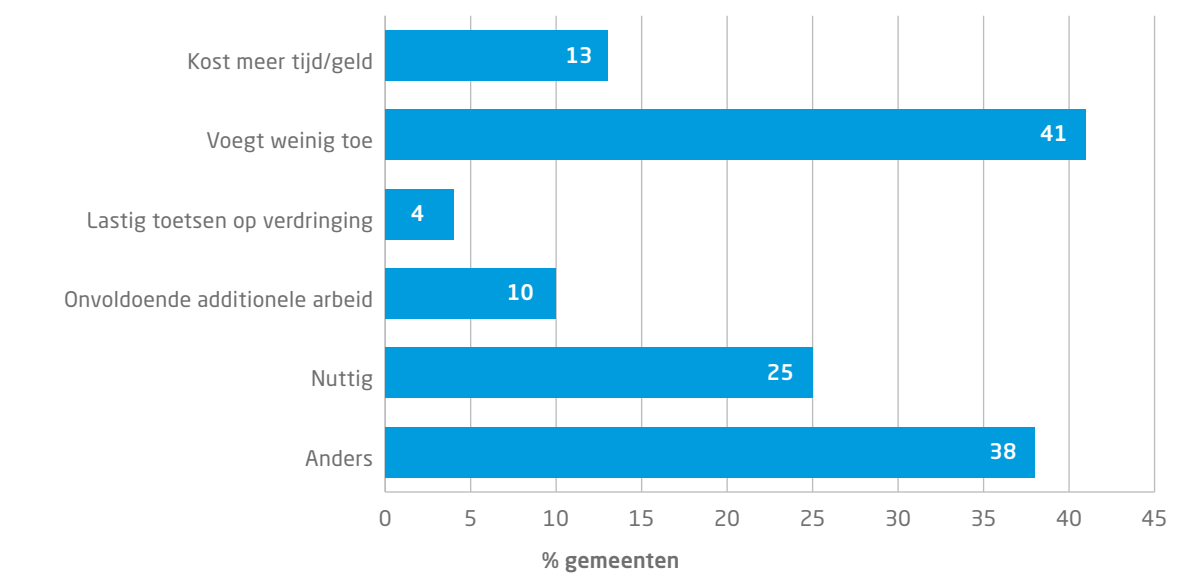
WERKEN ZONDER LOON ALS TEGENPRESTATIE

De FNV is fel tegen de tegenprestatie. Werkzoekenden leveren al een prestatie; ze zoeken namelijk naar werk. Wat de FNV betreft is het glashelder. Er zijn maar twee soorten werk: betaald werk en vrijwilligerswerk. Een tussenvorm bestaat niet. Tegenprestatie is volgens de FNV alleen toelaatbaar, als sprake is van volledige vrijwilligheid en vrijblijvendheid (zonder sancties dus), waarbij de werkzaamheden zijn getoetst op verdringing van betaalde arbeid.

De Participatiewet kent verschillende voorzieningen, waarbij uitkeringsgerechtigden verplicht moeten werken zonder loon. Sinds 1 januari 2015 is de plicht tot het leveren van een tegenprestatie als voorziening toegevoegd. Deze tegenprestatie heeft een verplichtend karakter. Gemeenten zijn echter wel vrij in of en hoe de tegenprestatie in de praktijk wordt vormgegeven. De tegenprestatie is niet bedoeld als re-integratie instrument en moet bestaan uit additionele werkzaamheden. Het mag volgens de wet niet leiden tot verdringing.

Bijna 75% van de deelnemende gemeenten heeft geen goede ervaringen met het opleggen van de tegenprestatie. Een kwart van de gemeenten vindt het instrument nuttig. De meeste gemeenten vinden dat de tegenprestatie als instrument weinig toevoegt aan het huidige instrumentarium.

ERVARING MET DE TEGENPRESTATIE

Een aantal gemeenten kon niet zo goed uit de voeten met deze vraag. Zij hebben geen ervaring met het opleggen van de tegenprestatie. Uit hun reacties blijkt, dat de gemeentelijke uitwerking van de tegenprestatie per gemeente verschilt. Er zijn gemeenten die geen generieke verplichtingen opleggen, maar maatwerk toepassen. Er zijn gemeenten die nog geen tegenprestatie hebben hoeven op te leggen, omdat bijvoorbeeld bijstandsgerechtigden akkoord zijn met het leveren van een tegenprestatie in de vorm van vrijwilligerswerk. En er zijn gemeenten die geen tegenprestatie opleggen. In de bijlage zijn de scores opgenomen voor dit onderdeel.

WERKEN ZONDER LOON ALS RE-INTEGRATIE

Gemeenten kunnen verschillende voorzieningen in het kader van de re-integratie inzetten, zoals participatiebanen, work-first trajecten en proefplaatsingen. Vaak verrichten werkzoekenden hierbij productieve arbeid, zonder dat zij daarvoor een volwaardig loon ontvangen.

Werk hoort gewoon te worden betaald volgens de geldende cao-afspraken. Is er geen cao, dan geldt minstens het wettelijk minimumloon.

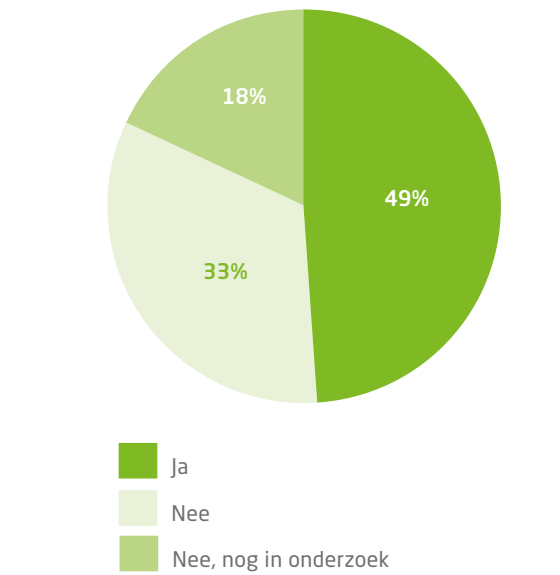
We zien in deze monitor dat een klein aantal gemeenten ook stappen heeft gezet om werken zonder loon zoveel mogelijk uit te bannen. De gemeente *Smallingerland* kent het instrument “werken zonder loon” helemaal niet. De gemeente *Ouder-Amstel* geeft in deze monitor aan, dat alleen tijdens de proefplaatsing gewerkt wordt zonder loon, maar dat hierna wel een vast contract mét loon dient te volgen. Ook de gemeente *Oss* geeft aan dat de gemeente, met uitzondering van de proefplaatsing, geen verplicht werken zonder loon kent. In de gemeente *Nijmegen* wordt, met uitzondering van het leerwerktraject, geen regulier werk uitgevoerd zonder daarvoor loon te betalen. De gemeente *Amersfoort* zet ook zo weinig mogelijk in op werken zonder loon. Tot slot hebben de gemeenten *Den Haag*, *Midden-Delfland* en *Westland* tijdens de onderzoeksperiode, in juni 2016 jl., het FNV-protocol “Voorkomen van verdringing en werken zonder loon”⁶ ondertekend. Deze gemeenten binden zich aan de afspraak met de FNV om de proefplaatsing maximaal 1 maand (eventueel te verlengen naar 2 maanden) in te zetten, waarbij de kandidaat een aanvulling krijgt tot het wettelijk minimumloon. De FNV hoopt dat dit een stimulans is voor gemeenten om deze goede voorbeelden te volgen.

TOETS OP VERDRINGING

Gemeenten zijn, volgens de wettelijke en beleidsmatige kaders, verplicht om bij werken zonder loon te toetsen op mogelijke verdringing van betaalde arbeid. Het kan daarbij bijvoorbeeld gaan om re-integratietrajecten, de tegenprestatie of wanneer social return bij aanbesteding wordt toegepast. De FNV vindt dat werken zonder loon tot oneerlijke concurrentie en tot verlies van echte banen leidt. Het gevaar op verdringing is in hoge mate aanwezig, zo blijkt uit onze onderzoeken en het meldpunt “Stop werken zonder loon”, waar meer dan 500 betaalde en onbetaalde werknemers hun ervaringen hebben achtergelaten.⁷ Verdringing van betaalde arbeid raakt niet alleen de uitkeringsgerechtigden, maar ook de betaalde werkenden. De FNV wil voorkomen dat mensen tegen elkaar worden uitgespeeld.

De FNV is geschrokken van deze resultaten. Nog niet de helft van de deelnemende gemeenten geeft aan dat zij de werkzaamheden die uitkeringsgerechtigden zonder loon moeten verrichten, systematisch toetsen op verdringing. 33 procent van de gemeenten doet dit niet, of niet systematisch. Enkele van deze gemeenten geven aan dat er wel getoetst wordt, maar niet volgens een systeem of “dat er wel wordt opgelet” op het voorkomen van verdringing.

SYSTEMATISCHE TOETS OP VERDRINGING

⁶ <https://www.fnv.nl/sector-en-cao/alle-sectoren/uitkeringsgerechtigden/nieuws/zuid-hollandse-gemeenten-ondertekenen-fnvafspraken-tegen-verdringing-en-werken-zonder-loon/>
⁷ https://www.fnv.nl/site/over-de-fnv/acties-en-campagnes/koopkracht-en-echte-banen/916333/rapport_stopwerkenzonderloon.pdf

Andere gemeenten geven met hun reactie eigenlijk aan, dat de toets op verdringing niet van toepassing is. Zo stellen de gemeenten *Borne en Hengelo* dat zij geen uitkeringsgerechtigden plaatsen die regulier werk verdringen. De gemeenten *Borsele* bijvoorbeeld, plaatst zélf uitkeringsgerechtigden op werkzaamheden die niet tot verdringing leiden.

De FNV krijgt nog regelmatig alarmerende signalen van werknemers die aangeven dat zij hebben moeten wijken voor mensen die met behoud van uitkering hun werk overnemen. Of van bijstandsgerechtigden, die eerst solliciteren op een bestaande vacature om vervolgens voor dezelfde functie te moeten werken met behoud van uitkering en als goedkope arbeidskracht worden gebruikt. De FNV wil in de eerste plaats, dat werken zonder loon stopt. Op zijn minst moet er een goede en onafhankelijke toetsing plaatsvinden om verdringing te voorkomen.

Dan is er een klein aantal gemeenten dat aangeeft dat het altijd om tijdelijke werkzaamheden gaat en dat een stukje verdringing acceptabel is. Ook de gemeente *Lingewaard* toetst niet op verdringing, omdat werken zonder loon werk-kansen biedt voor deze doelgroep en verdringing onvermijdelijk is. Bovendien is het een “illusie dat werkgevers voor mensen met grote beperkingen een volwaardig loon zullen betalen.”

Pas echt alarmerend zijn de volgende reacties van een aantal gemeenten. De gemeente *Doesburg* geeft aan dat zij niet toetsen op verdringing, omdat het arbeidsintensief is. Ook de gemeente *Heumen* zegt dat zij onvoldoende capaciteit heeft om dit te kunnen toetsen. De gemeente *Brielle* toetst ook niet op verdringing, omdat werkgevers creatief zijn in het herbenoemen van werkzaamheden. Daarom is volgens hen een en ander niet meer te controleren. Het feit dat voor een toetsing onvoldoende capaciteiten of middelen zijn, ontslaat gemeenten uiteraard niet van hun belangrijke (wettelijke) taak.

Aan de gemeenten die wél toetsen, is gevraagd op welke wijze zij dit doen. Bijna alle gemeenten hebben deze vraag uitgebreid beantwoord. De meeste reacties zijn als volgt te categoriseren. In de bijlage zijn de scores opgenomen voor dit onderdeel.

WIJZE VAN TOETSING	AANTAL GEMEENTEN (ABSOLUUT)
Toetsing door onderzoek naar totstandkoming vacature en/of naar de periode voordat de vraag is ontstaan en of ontslagen aan de orde is geweest.	16
Toetsing via een checklist, toetsingskader of criteria in verordening.	12
Duur werken zonder loon beperken.	3
Alert op signalen van de klant zelf en van derden (bv. de cliëntenraad).	2
De klantmanager beoordeelt zelf of verdringing kan plaatsvinden.	1

De FNV waardeert de inzet van deze gemeenten om verdringing van betaald werk zoveel mogelijk te voorkomen. De FNV vindt echter dat de wijze van toetsing zo onafhankelijk en objectief mogelijk moet zijn. Dat kan volgens de FNV het beste door derden hierbij te betrekken, zoals de OR van het bedrijf of het UWV. Of door het instellen van een (regionaal) interventieteam, een samenwerkingsverband bestaande uit bijvoorbeeld de vertegenwoordigers van de gemeente(n), werkgevers en de FNV. Een interventieteam onderzoekt, voorkomt en beëindigt systematisch verdringing van betaald werk.

ECHE BANEN

NIEUWE VOORZIENING BESCHUT WERK

De FNV vindt dat beschut werk een noodzakelijke voorziening is die iedere gemeente moet aanbieden. Als de overheid stelt dat iemand arbeidsvermogen heeft en men dit niet te gelde kan maken op de reguliere arbeidsmarkt, dient er een beschutte arbeidsplek met een arbeidsovereenkomst en loon volgens de geldende cao of minstens het wettelijk minimumloon geregeld te worden.

De toegang tot de sociale werkvoorziening is per 1 januari 2015 afgesloten. Maar er zullen echter altijd mensen zijn die, ook met (structurele) begeleiding, niet regulier kunnen werken. Met de nieuwe voorziening beschut werk kunnen gemeenten mensen, die door hun lichamelijke, verstandelijke of psychische beperkingen een zodanig hoge mate van (structurele) begeleiding of aanpassing van de werkplek nodig hebben, toch in een dienstbetrekking laten werken. Gemeenten zijn niet verplicht om deze voorziening aan te bieden, maar krijgen wel de middelen hiervoor.

Iets minder dan een derde van de deelnemende gemeenten biedt geen nieuw beschut werk aan.

NIEUW BESCHUT WERK MET ARBEIDSOVEREENKOMST EN LOON	PERCENTAGE GEMEENTEN
Ja	68
Nee	32
Totaal	100

De gemeenten *Goeree-Overflakkee*, *Lingewaard* en *Sittard-Geleen* hebben aangegeven dat de voorziening nieuw beschut werk nog in ontwikkeling is en dat zij de intentie hebben om deze voorziening alsnog in 2016 vorm te geven. In de bijlage zijn de scores opgenomen voor dit onderdeel.

Aan de gemeenten die wél beleid hebben geformuleerd om de nieuwe voorziening beschut werk aan te bieden, is vervolgens gevraagd hoeveel beschutte werkplekken in 2015 daadwerkelijk zijn gerealiseerd en bij welke organisa-ties (SW bedrijf, reguliere werkgever, gemeente en/of anders).

De resultaten zijn zeer teleurstellend. Uit deze monitor blijkt dat slechts in 14 gemeenten beschut werk in de prak-tijk ook echt is gerealiseerd.

Ook het aantal gerealiseerde werkplekken levert diep teleurstellende resultaten op: 8 gemeenten hebben slechts 1 beschutte werkplek gerealiseerd. En 3 gemeenten minder dan/gelijk aan 5 beschutte werkplekken. Uitschieters zijn:

- De gemeente *’s-Gravenhage* met 50 beschutte werkplekken die binnen de gemeente zelf zijn gerealiseerd;
- De gemeente *Berg en Dal* met 15 beschutte werkplekken die op andere wijze zijn gerealiseerd;
- De gemeente *Utrecht* met 4 beschutte werkplekken binnen het SW-bedrijf, 6 beschutte werkplekken bij reguliere werkgevers en 17 beschutte werkplekken die op andere wijze zijn gerealiseerd.

Aan dezelfde gemeenten is ook gevraagd, wat de verwachtingen zijn voor het aantal te realiseren beschutte werk-plekken in 2016, in vergelijking met het fictief aantal beschutte werkplekken per gemeente dat door het Ministerie van SZW is berekend.⁸

8 <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2015/06/01/fictieve-verdeling-beschutte-werkplekken>

VERWACHTE BESCHUTTE WERKPLEKKEN IN 2016 IN RELATIE TOT FICTIEF AANTAL	PERCENTAGE GEMEENTEN
Percentage meer dan fictief aantal	2
Percentage gelijk aan fictief aantal	27
Percentage minder dan fictief aantal	35
Aantal is nog onbekend	29
Weet niet	7
Totaal	100

27 procent van de gemeenten geeft aan dat zij in 2016 naar verwachting gelijk aan het fictief aantal beschutte werkplekken zal gaan realiseren. Alleen de gemeenten Den Haag en Geertruidenberg hebben de intentie om méér beschutte werkplekken te gaan creëren dan landelijk is bepaald. 64 procent van de gemeenten heeft lagere verwachtingen of kan nog geen aantal aangeven.

Tot slot is aan deze 64 procent van de gemeenten doorgevraagd naar de redenen dat het fictief berekend aantal naar verwachting niet nagestreefd kan worden.

REDENEN LAGE VERWACHTING OF ONBEKEND AANTAL TE REALISEREN BESCHUTTE WERKPLEKKEN IN 2016	PERCENTAGE GEMEENTEN
Financiële middelen ontoereikend	20
Hoge loon/begeleidingskosten	15
Budget ook ingezet voor andere doelgroepen	19
Hoge financiële risico's	19
Minder mensen door wettelijke uitsluitende criteria	31
Minder mensen door strenge beoordeling UWV	47
Voorkeur voor alternatieve vormen van participatie	24
Anders	47

Bijna de helft van de gemeenten geeft aan dat door de strenge beoordeling of advies van het UWV minder mensen met een lichamelijke, verstandelijke of psychische beperkingen in aanmerking komen voor de nieuwe voorziening beschut werk.

Het nieuwe beschut werk moet nu echt van de grond komen. Als dat niet lukt in de vorm van afspraken, dan is “verdere drang” (eventueel een wettelijke verplichting) nodig. Ook moeten belemmeringen worden weggenomen.

En 31 procent van de gemeenten geeft aan dat door de strengere wet- en regeling minder mensen met beperkingen in aanmerking komen. 24 procent van de gemeenten heeft nog altijd een voorkeur voor alternatieve vormen van participatie, bijvoorbeeld dagbesteding.⁹

Een groot aantal gemeenten heeft ook de optie “anders” ingevuld. De gemeente *Westvoorne* geeft hierbij aan: “Vermindering van het aantal WSW-plaatsen is bepalend voor het invullen van een beschut werkplek”. Dat zegt de gemeente *Langedijk* ook min of meer: “De uitvoerder (SW bedrijf) heeft aangegeven een maximum aantal deelnemers te kunnen opnemen. Dit maximum ligt onder de taakstelling”. De gemeente *Wijchen* haakt in op de strengere criteria: “Ik krijg niet echt goed grip op (a) waarom zo weinig mensen worden aangemeld voor een indicatie beschut werk en (b) waarom de methodiek van deze indicatie tot zo weinig toekenning leidt.” Anderen gemeenten geven aan

⁹ Inmiddels heeft de landelijke overheid aangegeven dat in de Participatiewet de verplichting voor gemeenten wordt opgenomen om beschut werk te realiseren.

dat de kaders en regelgeving van het Rijk nog onduidelijk zijn (no-riskpolis, welke cao, concurrentie met andere doelgroepen etc.).

Door de bezuinigingen die moeten worden doorgevoerd, bezinnen veel gemeenten zich op de (nieuwe) rol van het SW-bedrijf. Geen enkele gemeenten heeft gekozen voor een volledige afbouw van het SW-bedrijf. In 26 procent van de gemeenten is gekozen voor het opnieuw inrichten van het SW-bedrijf tot een werk- en re-integratiebedrijf voor alle doelgroepen binnen de Participatiewet, gevolgd door het inrichten van een uitvoeringsorganisatie van het SW-bedrijf en de sociale dienst, waarbij de gemeente de regie voert (20 procent). 22 procent van de gemeenten weet het nog niet. Slechts in 4 procent van de gemeenten wordt het SW-bedrijf volledig gericht op beschut werk, waarbij andere taken worden beëindigd.

De FNV maakt zich zorgen dat er veel kennis verloren gaat als gemeenten de SW-bedrijven anders inrichten of ontmantelen. Gemeenten zouden beter de kennis en ervaringen van SW-bedrijven kunnen benutten bij het realiseren van nieuw beschut werk.

In 28 procent van de gemeenten wordt het SW-bedrijf op een andere wijze ingericht. Enkele gemeenten geven daar- bij aan dat het SW-bedrijf (deels) wordt ingezet als een leerwerkbedrijf of een detacheringsbedrijf; in sommige gevallen alleen voor doelgroepen met een beperkte loonwaarde. Andere gemeenten geven aan dat het SW-bedrijf ook als een werk- en re-integratiebedrijf wordt ingericht, maar enkel voor doelgroepen met een beperkte loon- waarde. Tot slot zijn er een paar gemeenten die aangeven dat het SW-bedrijf zich wel richt op beschut werk, maar daarnaast ook andere functies kent.

GARANTIEBANEN

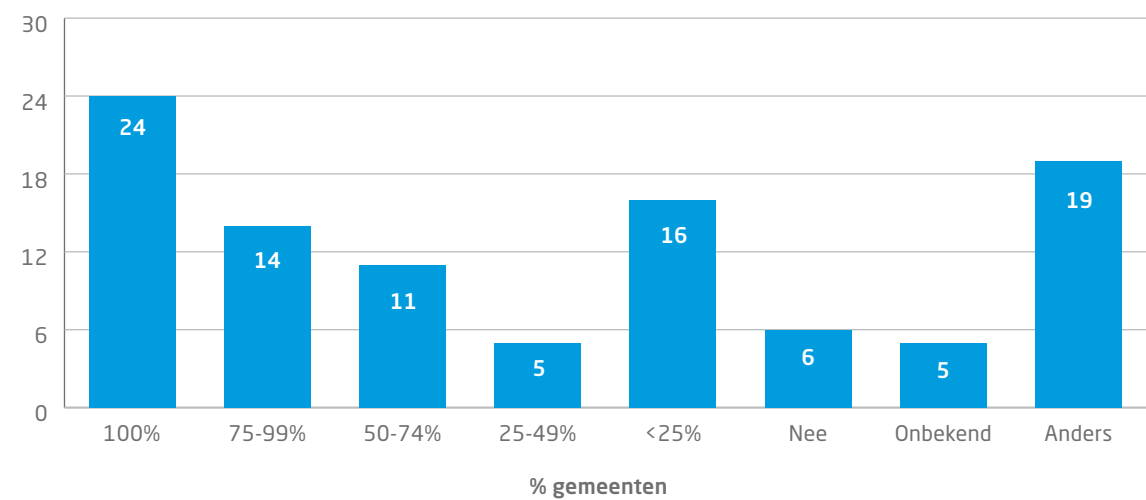
In het Sociaal Akkoord van 11 april 2013 zijn afspraken met werkgevers gemaakt dat er extra banen worden gecreëerd voor mensen met een arbeidsbeperking. Het gaat uiteindelijk om in totaal 125.000 echte banen (oplopend tot 2026), die door de marktsector en de overheid moeten worden gerealiseerd. Gemeenten, UWV en FNV werken in de 35 arbeidsmarktregio's met werkgevers samen om dit aantal te kunnen halen. De garantiebannen zijn bedoeld voor mensen die onder de Participatiewet vallen en niet 100 procent van het wettelijk minimumloon kunnen verdienen. Wajongers en de mensen op de WSW-wachtlister krijgen de eerste jaren prioriteit bij de invulling van deze banen. In het doelgroepregister staat geregistreerd wie tot de doelgroep van de garantiebannen behoort. Het UWV beheert dit register.

Mensen in de Wajong die kunnen werken, mensen met een WSW-indicatie en mensen met een ID/Wiw-baan zijn automatisch in het register opgenomen. Dit geldt sinds kort ook voor leerlingen en schoolverlaters van het voort- gezet speciaal onderwijs die men op verzoek, maar zonder beoordeling, kan opnemen in het doelgroepregister.

Het register kan verder worden aangevuld met mensen die onder de Participatiewet vallen en van wie het UWV heeft vastgesteld dat zij niet 100 procent van het wettelijk minimumloon kunnen verdienen. Daarvoor zullen gemeenten hun eigen werkzoekendenbestand moeten screenen op geschikte kandidaten die mogelijk in aanmerking komen voor een garantiebaan.

INZICHT IN EIGEN WERKZOEKENDENBESTAND

Nog geen kwart van de deelnemende gemeenten heeft werkzoekenden uit het eigen bestand, die mogelijk in aanmerking komen voor een garantiebaan, helemaal in beeld. 6 procent van de gemeenten zegt het werkzoekenden-bestand helemaal niet inzichtelijk te hebben. Een aantal gemeenten die de optie “anders” heeft ingevuld, geeft aan dat zij het werkzoekendenbestand slechts op onderdelen geheel in beeld heeft. Andere gemeenten geven aan, dat alleen de nieuwe instroom geheel wordt beoordeeld.

Gemeenten zijn niet alleen uitvoerder van de Participatiewet, maar kunnen ook zelf als werkgever optreden. Volgens de banenafpraak creëren gemeenten in totaal (oplopend tot 2023) 5.250 extra banen voor mensen met een arbeidsbeperking. De Vereniging van Nederlandse Gemeenten heeft er eerder bij gemeenten op aangedrongen om werk te maken van goed werkgeverschap en een goed voorbeeld te geven¹⁰.

AANTAL GARANTIEBANEN IN 2015	AANTAL GEMEENTEN (ABSOLUUT)
0 banen	50
≤ 10 banen	49
11 - 20 banen	5
21 - 50 banen	6
≥ 50 banen	4
onbekend	20

* De weergegeven resultaten zijn niet helemaal betrouwbaar. In enkele gevallen hebben gemeenten in samenwerkingsverbanden exact hetzelfde aantal gerealiseerde garantiebanen ingevuld. Vermoedelijk is dit aantal gerealiseerde garantiebanen gelieerd aan de inspanningen van het samenwerkingsverband of werkbedrijf gezamenlijk en niet als gemeente afzonderlijk.

Het door gemeenten aantal absoluut gerealiseerde garantiebanen in 2015, is in onderstaand tabel vergeleken met de 10 grootste gemeenten van Nederland die aan deze monitor hebben meegedaan.

De verschillen zijn per gemeente enorm. De gemeenten Eindhoven en Nijmegen bijvoorbeeld, steken schril af bij de andere gemeenten, terwijl ze tot de top 10 van de grootste Nederlandse gemeenten behoren.

10 https://vng.nl/files/vng/brieven/2015/20150407_ledenbrief_afspraak-garantiebanen.pdf

RANGORDE VAN DE 10 GROOTSTE GEMEENTEN VAN NEDERLAND ¹¹	INWONERSAANTAL PER 1 APRIL 2016	AANTAL GEREALISEERDE GARANTIEBANEN IN 2015
1. Amsterdam	838.338	110
2. Rotterdam	631.155	32
3. Den Haag	520.704	81
4. Utrecht	339.946	43
5. Eindhoven	225.020	1
7. Groningen	200.487	14
10. Nijmegen	172.322	0
11. Apeldoorn	159.249	34
12. Haarlem	158.305	5
13. Enschede	157.999	5

Dat het niet zo vlot met het realiseren van garantiebanen, ligt volgens meer dan de helft van de gemeenten (64 procent) aan de strenge beoordeling door het UWV en door het feit dat de doelgroep vanwege fysieke en mentale beperkingen lastig te plaatsen is (48 procent). Ook het feit dat er onvoldoende geschikte arbeidsplaatsen bij werkgevers te vinden zijn, scoort hoog als een belemmering (45 procent). Dit geldt ook voor het feit dat de doelgroep onvoldoende aansluit op de vraag van werkgevers (42 procent). 23 procent van de gemeenten geeft aan dat werkgevers vooroordelen hebben tegen de doelgroep.

Een aantal gemeenten kan niet zo goed uit de voeten met het doelgroepprobleem: “lastige materie”, “onduidelijkheid over welke doelgroepen meetellen”, “doelgroep is te smal gedefinieerd, regels zijn te ingewikkeld en te veranderlijk”, “vereenvoudiging en minder bureaucratie zijn de sleutelwoorden”, “regeling te complex ingericht”.

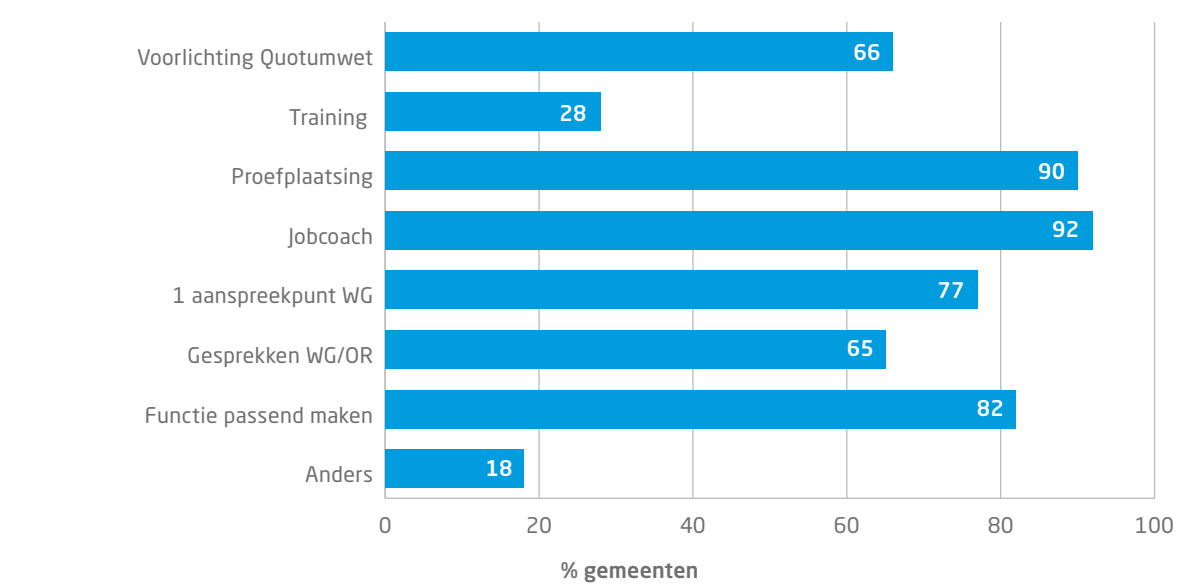
Slechts 6 procent van de deelnemende gemeenten ervaart geen belemmeringen.

11 Bron: Wikipedia

In deze monitor is ook gevraagd naar de inzet die gemeenten in hun arbeidsmarktregio leveren om de plaatsing zo duurzaam mogelijk te laten zijn.

INZET DUURZAME PLAATSIING GARANTIEBAAN

Bijna alle deelnemende gemeenten zetten een jobcoach in om de plaatsing op een garantiebaan zo duurzaam mogelijk te laten zijn, gevolgd door een proefplaatsing en het passend maken van de functie (functiecreatie en/of functieaanpassing). Het organiseren van een training voor bijvoorbeeld collega's op de werkvloer, leidinggevenden en OR gebeurt relatief weinig. Daar zouden gemeenten wel wat meer aandacht aan kunnen besteden. Juist omdat 23 procent van de gemeenten in deze monitor heeft aangegeven dat werkgevers vooroordelen hebben tegen de doelgroep.

De FNV hecht groot belang aan de duurzaamheid van een garantiebaan. Naast een arbeidsoverkomst van langere duur, kunnen bepaalde voorzieningen de duurzaamheid gunstig beïnvloeden. Het moet voorkomen worden dat mensen in draaideurconstructies komen.

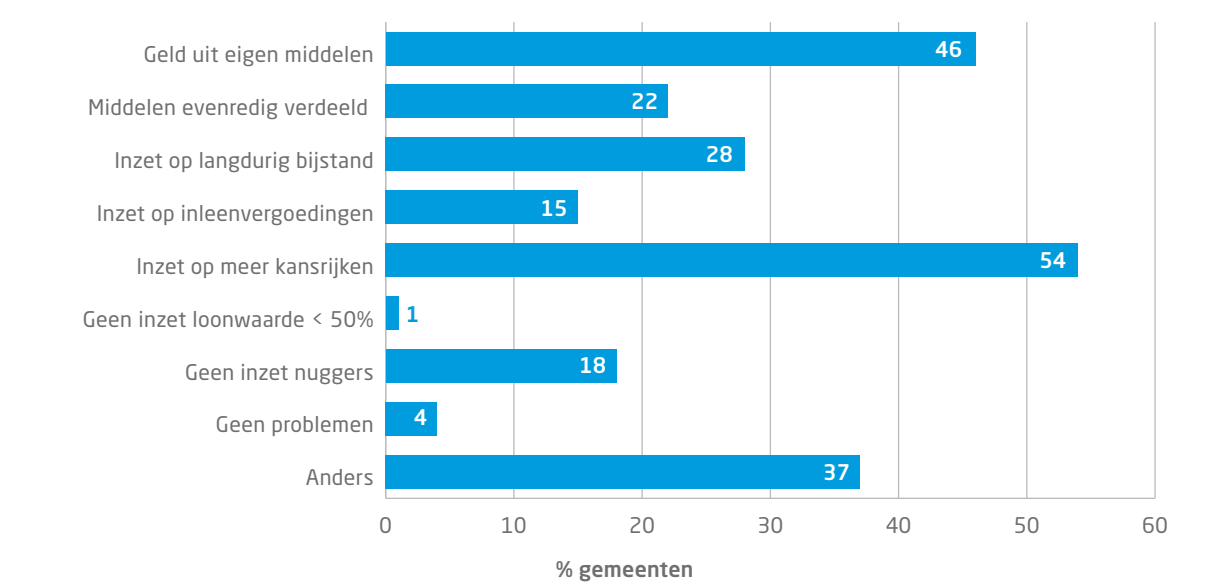

INVESTERING IN WERKZOEKENDEN

KEUZES BIJ DALEND RE-INTEGRATIE BUDGET

De landelijke overheid bezuinigt al jaren fors op het re-integratiebudget van gemeenten¹², terwijl het aantal werkzoekenden de afgelopen jaren is gestegen. Gemeenten blijven echter verantwoordelijk voor de ondersteuning van werkzoekenden met een uitkering en werkzoekenden zonder uitkering (nuggers). Gemeenten zullen daarom keuzes moeten maken om met het dalend budget en de stijging van werkzoekenden om te kunnen gaan. De gemeente *Amsterdam* meldt dat dit probleem naar verwachting op langere termijn steeds groter wordt, vanwege de geleidelijke ingroei van de nieuwe doelgroepen. Ook andere gemeenten ervaren problemen met de forse bezuinigingen op het re-integratiebudget.

KEUZES BIJ DALENDE RE-INTEGRATIEBUDGET

Iets meer dan de helft van de gemeenten zet daarom in op de kansrijke werkzoekenden die gemakkelijker kunnen uitstromen naar werk. 46 procent legt uit eigen middelen geld bij het re-integratiebudget omdat het budget niet toereikend is. Een klein aantal meldt daarbij dat ze naar andere financieringsmiddelen zoeken, zoals ESF.

18 procent van de gemeenten heeft geen financiële middelen gereserveerd om de niet-uitkeringsgerechtigden (nuggers) te kunnen ondersteunen naar werk. De verklaring hiervoor kan worden gezocht in het feit dat deze groep geen uitkering heeft en het begeleiden naar werk geen besparing oplevert, maar de gemeente geld kost. Dit kan tot problematische situaties leiden voor bijvoorbeeld een aantal jongeren met arbeidsbeperkingen, dat nu of in de toekomst kan werken, en daarmee geen recht meer heeft op een Wajong-uitkering. Een beroep op de Participatiewet behoort ook niet tot de mogelijkheden, omdat ze bijvoorbeeld nog thuis wonen of samenwonen met een partner die meer verdient dan het wettelijk minimumloon. Deze niet-uitkeringsgerechtigden vallen daarmee volledig uit beeld bij deze gemeenten, terwijl gemeenten nog altijd verplicht zijn hen te ondersteunen naar (aangepast) werk.

12 Momenteel: integratie-uitkering sociaal domein

VERSTERKEN LOKALE EN REGIONALE ECONOMIE

Naast de inspanningen die gemeenten verrichten om werkzoekenden te begeleiden naar werk, kunnen gemeenten ook de lokale en regionale economie versterken. Bijna alle deelnemende gemeenten (94 procent) nemen bij gemeentelijke aanbestedingen extra voorwaarden op voor de aannemende partij over het in dienst nemen van (een percentage aantal) werkzoekenden, zonder dat dit ten koste gaat van de huidige medewerkers (social return). Dit geeft waarschijnlijk aan dat gemeenten goede bedoelingen hebben om verdringing als gevolg van aanbestedingen zoveel mogelijk uit te sluiten. Uiteraard zal dit vooraf, per aanbesteding, goed moeten worden getoetst. Aan de andere kant zegt slechts 27 procent van de gemeenten dat zij zich zullen gaan inzetten voor het behoud van werkgelegenheid indien, als gevolg van het gemeentelijke aanbestedingsbeleid, werkgelegenheid verdwijnt.

Ongeveer een derde van de gemeenten (34 procent) geeft bij aanbestedingen lokale en regionale mkb'ers meer kansen en een klein aantal (14 procent) geeft meer kansen aan lokale/regionale zzp'ers.

Tot slot zegt 82 procent van de gemeenten dat zij zich inzet voor scholing voor werkzoekenden om de aansluiting met de arbeidsmarkt te verbeteren. 48 procent van de gemeenten stimuleert sociale ondernemingen.¹³

De FNV ziet dat in veel sectoren social return in de regel tot verdringing en oneerlijke concurrentie leidt. Ook misbruik van social return komt voor; bedrijven die mensen met een uitkering aannemen en ze weer op straat zetten als de klus geklaard is. De FNV vindt dat gemeenten in de eerste plaats vooraf, per aanbesteding, goed moeten toetsen of verdringing door social return kan optreden. In de tweede plaats moeten gemeenten, ook na ondertekening van het bestek, blijven monitoren of de aannemende partijen zich aan de afspraken op papier hebben gehouden. Eventueel kunnen sancties worden toegepast. Social return is volgens de FNV alleen toelaatbaar, wanneer de kandidaat boventallig of op een openstaande vacature wordt geplaatst, daarvoor een cao-beloning of het wettelijk minimumloon ontvangt én het een duurzame baan betreft.

VERSTERKING BASISVAARDIGHEDEN

Het beheersen van basisvaardigheden als lezen, schrijven en rekenen is een belangrijke voorwaarde om mee te kunnen doen in de Nederlandse samenleving en op de arbeidsmarkt. De FNV rekent hiertoe ook de digitale vaardigheden om met de computer en het internet om te kunnen gaan.

Gemeenten kunnen op verschillende wijze investeren in de versterking van basisvaardigheden van werkzoekenden.

INVESTERING IN BASISVAARDIGHEDEN LAAGGELETTERDEN EN/OF DIGIBETEN (PERCENTAGE GEMEENTEN)					
	LAAG-GELETTERDEN	DIGIBETEN	LAAG-GELETTERDEN EN DIGIBETEN	NIET VAN TOEPASSING	TOTAAL
Actief wijzen op betaalbaar en toegankelijk volwassen educatie aanbod	23	2	71	3	100
Gebruik van herkenningswijzers	18	0	9	73	100
Informatie die voldoet aan keurmerk <gewone taal>	9	0	26	66	100
Is onderdeel van gemeentelijk re-integratiebeleid	23	2	64	11	100

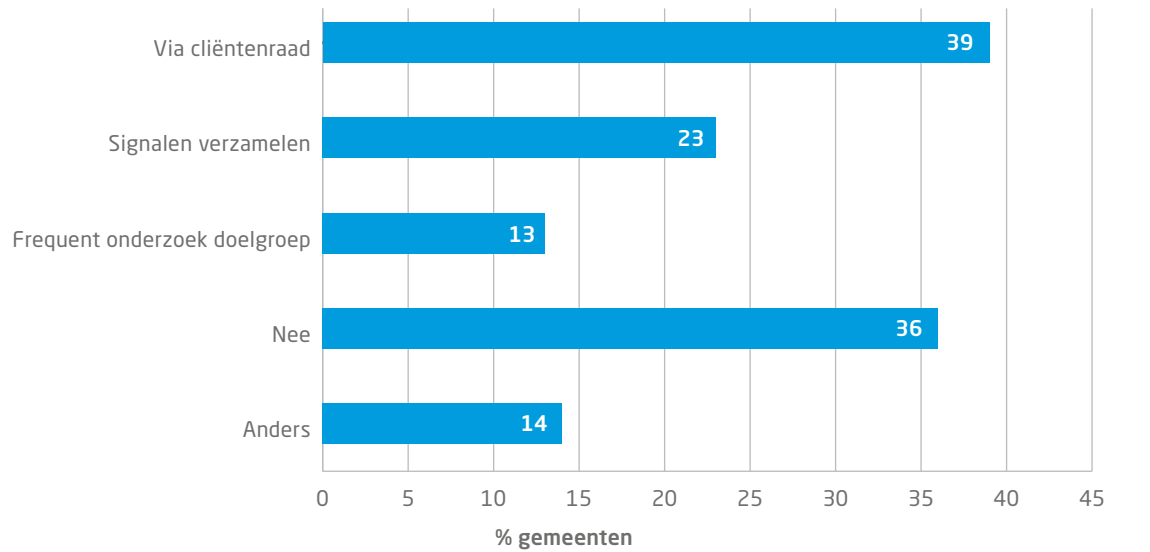
13 Sociale ondernemingen leveren een product of dienst en streven expliciet een maatschappelijk doel na, dat wil zeggen lossen een maatschappelijk probleem op.

De meerderheid van de gemeenten (64 procent) maakt zich sterk voor de verbetering van de basisvaardigheden door dit een onderdeel te laten zijn van het gemeentelijk re-integratiebeleid. Ook wijst de meerderheid (71 procent) actief op een betaalbaar en toegankelijk volwassen educatie-aanbod. Het gebruik van herkenningswijzers¹⁴ en het keurmerk 'gewone taal'¹⁵ wordt in de meeste gemeenten niet toegepast.

De FNV vindt het belangrijk dat gemeenten vooral structureel aandacht hebben voor de basisvaardigheden van hun cliënten. Dat kan door dit onderdeel uit te laten maken van het gemeentelijk re-integratiebeleid. Iedereen met een uitkering, die onvoldoende basisvaardigheden bezit, moet daarbij recht krijgen op training en begeleiding om een betere positie op de arbeidsmarkt te kunnen verwerven.

Het is ook belangrijk om de doelgroep zelf te betrekken bij bijvoorbeeld de ontwikkeling van de gemeentelijke website, het schrijven van een informatiefolder of de kwaliteit van dienstverlening van de gemeente. Laaggeletterden en digibeten vragen om een andere benadering dan de gemiddelde burger. Niet iedereen is digitaal vaardig genoeg om de weg te kunnen vinden in de digitale dienstverlening van de gemeente en laaggeletterden kunnen moeite hebben met het lezen en begrijpen van de schriftelijke informatie die door de gemeente wordt verstrekt.

BETREKKEN LAAGGELETTERDEN EN DIGIBETEN

In ruim een derde van de gemeenten wordt de doelgroep op geen enkele wijze betrokken. 39 procent van de gemeenten betreft de doelgroep via de cliëntenraad. De vraag is dan wel of de doelgroep hierin voldoende is vertegenwoordigd. Enkele gemeenten zetten ambassadeurs in die actief contact zoeken met de doelgroep. De gemeente Groningen doet zelfs grootschalig onderzoek onder burgers - en ook specifiek onder minima - om de dienstverlening en het aanbod van producten te kunnen verbeteren. Laaggeletterdheid en het ontbreken van digitale vaardigheden is daarbij één van de onderwerpen.

14 Met de herkenningswijzers kunnen bijvoorbeeld baliemedewerkers laaggeletterden of mensen die moeite hebben met internet en pc gemakkelijker herkennen en doorverwijzen.

15 Het keurmerk 'gewone taal' van de Stichting Makkelijk Lezen wordt toegekend als folders, brochures of de website van de gemeente goed leesbaar zijn voor iedereen.

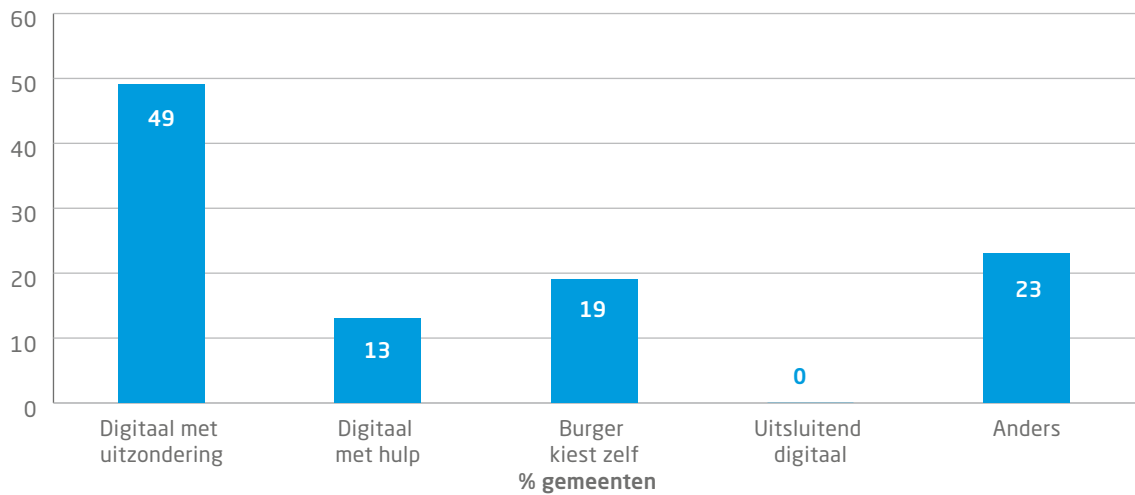

DE TOENEMENDE DIGITALISERING

De landelijke overheid heeft de ambitie dat burgers en ondernemers uiterlijk in 2017 al hun zaken met de overheid digitaal kunnen afhandelen. De digitalisering levert namelijk besparingen op. Het doen van de belastingaangifte bijvoorbeeld, kon sinds dit jaar alleen digitaal, maar mede door de inzet van de FNV blijft de blauwe envelop toch nog even bestaan. Met name laaggeletterden, digibeten en ouderen die de ontwikkelingen moeilijker kunnen bijbenen, hebben de grootste moeite om aangifte te doen.

We zien de trend ook bij gemeenten wanneer mensen een bijstandsuitkering aanvragen.

WIJZE VAN AANVRAAG BIJSTANDSUITKERING

De FNV maakt zich zorgen over deze ontwikkeling. Mensen die een bijstandsuitkering moeten aanvragen, zijn voor hun inkomen afhankelijk van gemeenten. De aanvraagprocedures op zich zijn al ingewikkeld genoeg. De kans dat laaggeletterden, digibeten en ouderen door onkunde niet tijdig of onjuiste gegevens online invullen, is groot. Mensen kunnen in het ergste geval te maken krijgen met sancties (bijvoorbeeld een verlaagde uitkering), omdat zij niet hebben voldaan aan de wettelijke informatieplicht. De FNV roept gemeenten op om goed zicht te krijgen in de omvang en behoeften van deze kwetsbare doelgroep.

Dat mensen uitsluitend digitaal een bijstandsuitkering kunnen aanvragen, komt (nog) niet voor. Wel ziet de FNV dat een ruime meerderheid van de gemeenten aangeeft dat de aanvraag in principe uitsluitend digitaal kan, maar dat in sommige gevallen een uitzondering wordt gemaakt en/of dat er extra hulp wordt geboden bij de digitale aanvraag. Een klein aantal gemeenten sluit jongeren uit van het doen van de digitale aanvraag. Zij moeten zich eerst op een andere wijze melden bij de gemeente.

In slechts 19 procent van de deelnemende gemeenten mag de burger nog zelf kiezen op welke wijze de aanvraag wordt gedaan; telefonisch, per post, aan de balie en/of digitaal. De verwachting is dat deze keuze de komende jaren steeds beperkter wordt. De gemeente *Enschede* meldt dat zij een grote stap voorwaarts zullen maken. "Aanvragen van bijstand (ook bijzondere bijstand) en het doorgeven van wijzigingen zal voortaan nagenoeg geheel digitaal geschieden." Ook andere werkprocessen zullen worden gedigitaliseerd.

De FNV roept gemeenten op goed zicht te hebben in de omvang en behoeften van deze kwetsbare doelgroepen. Door de toenemende digitalisering hebben zij meer moeite om de weg te vinden in de internetdienstverlening en zijn er steeds minder mogelijkheden om aan het fysieke loket te kunnen komen. Het moet voorkomen worden dat mensen tussen wal en schip vallen. Uit deze monitor blijkt, dat maar weinig gemeenten herkenningswijzers gebruiken om de signalen goed te herkennen en mensen gericht door te wijzen voor extra hulp of scholing.

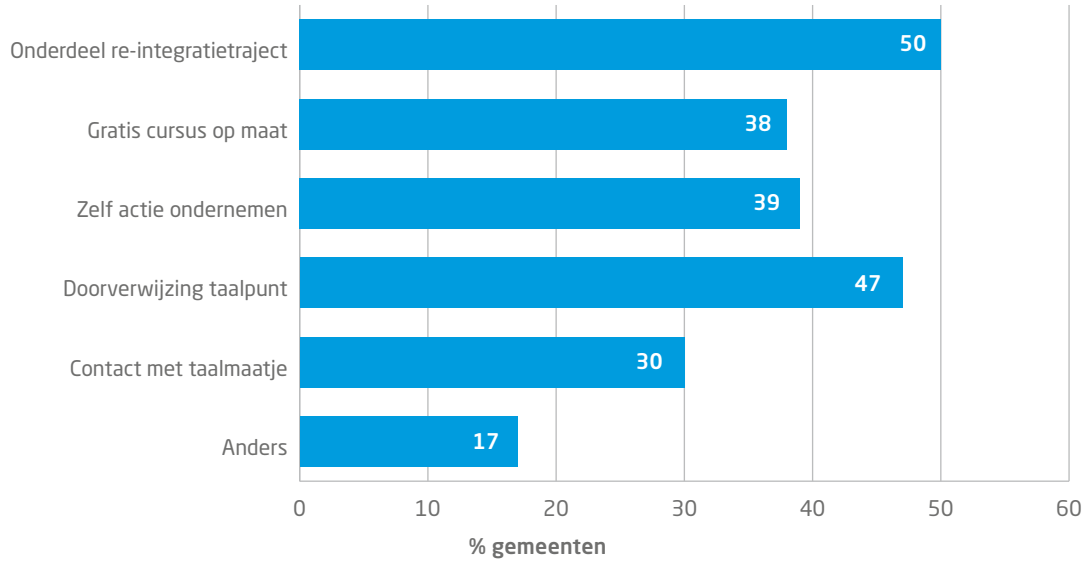

WET TAALEIS

Gemeenten kunnen ook sancties opleggen wanneer mensen bij de aanvraag van een bijstandsuitkering de Nederlandse taal onvoldoende blijken te beheersen. De taaleis¹⁶ is sinds 1 januari 2016 in de Participatiewet vastgelegd als één van de arbeidsverplichtingen. Mensen moeten bij de aanvraag laten zien dat zij de Nederlandse taal voldoende beheersen. Kunnen ze dat niet, dan moeten zij de taaltoets afleggen. Voldoen ze niet aan de taaleis, dan moeten ze op korte termijn de Nederlandse taal beter leren beheersen. Doen mensen dat niet, dan wordt de bijstand verlaagd.

Bij de helft van de gemeenten is de taal cursus onderdeel van het re-integratietraject. In ruim een derde van de gemeenten krijgen mensen een taal cursus op maat. Andere gemeenten verwijzen bijstandsgerechtigden door naar een taalpunt of brengen ze in contact met een taalmaatje.

AANBOD BIJ TAALEIS

39 procent van de gemeenten vindt dat mensen (naast het aanbod van de gemeente) zelf actie moeten ondernemen. In de gemeenten *Berg en Dal*, *Cromstrijen*, *Drechtsteden*, *Korendijk*, *Nieuwegein*, *Oud-Beijerland*, *Smallingerland*, *Strijen* en *Uithoorn* wordt echter geen ander aanbod gedaan en zijn mensen dus volledig op zichzelf aangewezen. Zij moeten zelf op zoek naar een taal cursus en deze ook zelf betalen. De gemeenten *Drechtsteden* en *Uithoorn* bieden daarbij wel financiële ondersteuning voor het volgen van een taal cursus.

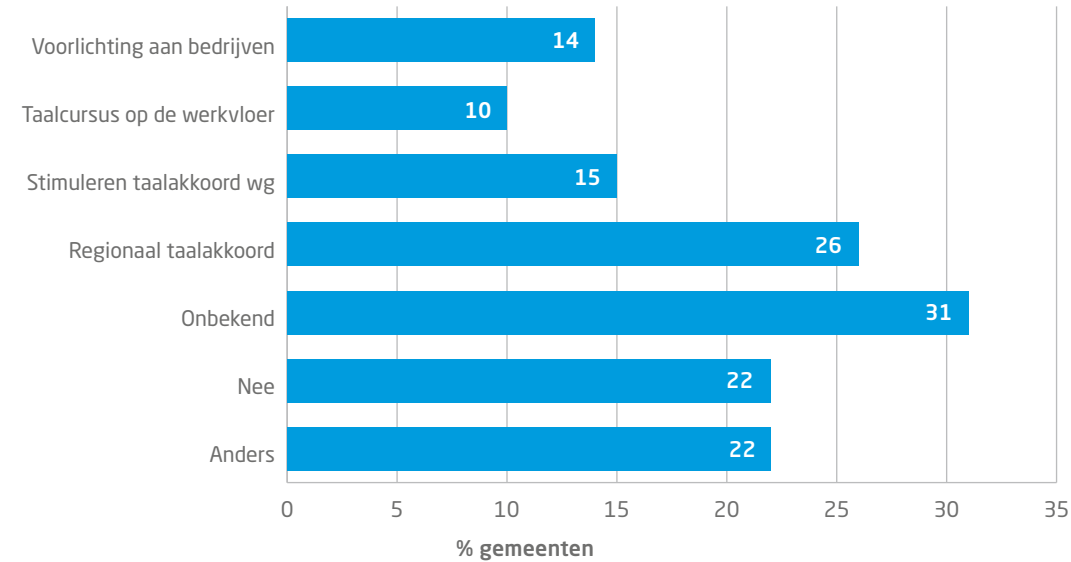
Ook werknemers kunnen problemen ondervinden met de Nederlandse taal. Het kunnen lezen van werkinstructies en veiligheidsvoorschriften is van groot belang voor de veiligheid op de werkvloer. Bovendien verandert de arbeidsmarkt snel en worden er steeds hogere eisen gesteld aan werk. Werkgevers die het Taalakkoord voor werkgevers¹⁷ ondertekenen, spannen zich in om de taalvaardigheid van hun werknemers te verbeteren.

¹⁶ Het gaat om de basiskennis van de Nederlandse taal op referentieniveau 1F (korte en eenvoudige teksten kunnen lezen en schrijven).
¹⁷ <http://www.taalakkoord.nl>

Gemeenten kunnen ook werkgevers stimuleren werk te maken van het verbeteren van de taalvaardigheden. Echter, 22 procent van de gemeenten ziet hierin geen rol voor zichzelf weggelegd.

VERBETERING TAALVAARDIGHEDEN WERKNEMERS

Slechts 10 procent van de deelnemende gemeenten heeft afspraken met bedrijven om een taalcursus op de werkvloer te organiseren. Ongeveer een kwart van de gemeenten zet zich in via een regionaal Taalakkoord, dat gericht is op een bredere aanpak met bijvoorbeeld gemeenten, bibliotheken, werkgevers en zorginstellingen. De gemeenten *Arnhem, Enschede, Hengelo, Nijmegen en Rotterdam* melden dat zij in dit verband bondgenootschappen of stichtingen hebben opgericht of een convenant hebben afgesloten. In enkele gemeenten neemt ook de stichting Lezen en Schrijven hier aan deel. Andere gemeenten hebben een soort Taalhuis of Taalpunt ingericht dat actief werkgevers gaat benaderen.

KOOPKRACHT

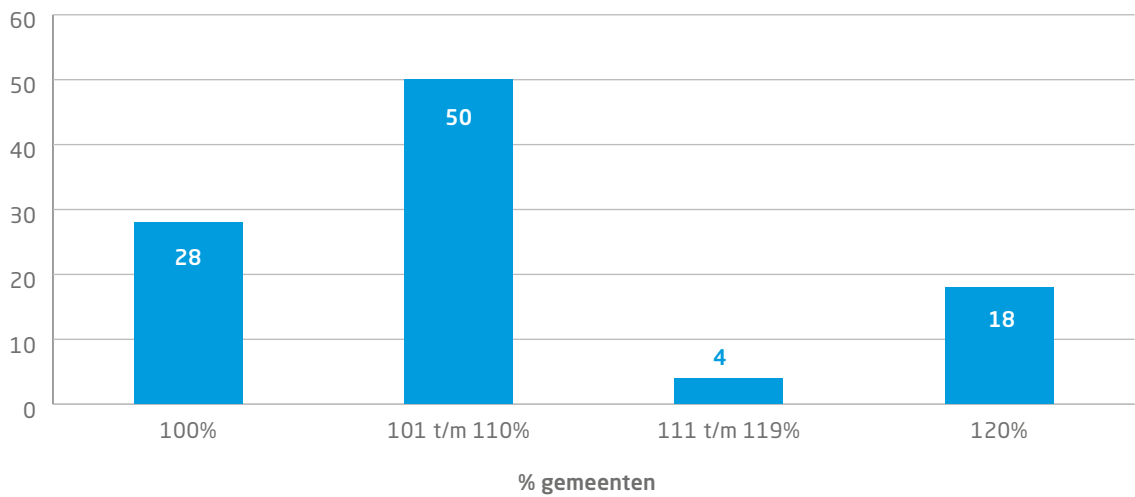
INDIVIDUELE INKOMENS- EN STUDIETOESLAG

De gemiddelde koopkracht is in 2016 met 1,8 procent gestegen¹⁸. Dat is iets meer dan voorspeld was. Met name werkenden gaan erop vooruit. Maar de koopkracht voor uitkeringsgerechtigden en senioren blijft nog ver achter. Ook blijkt uit onderzoek dat de langdurige armoede in Nederland is toegenomen; mensen die tenminste 3 jaar van een inkomen onder de armoedegrens moeten leven¹⁹.

De wettelijke individuele inkomenstoeslag vervangt de langdurigheidstoeslag en is een inkomensondersteunende maatregel voor mensen met een langdurig laag inkomen en geen uitzicht op inkomensverbetering. De toeslag mag niet meer categoriaal worden verstrekt. Men moet nu aantonen dat men in de afgelopen periode heeft geprobeerd om het inkomen te verbeteren. De gemeente heeft de bevoegdheid, in gevallen, af te zien van het verstrekken van deze toeslag. De landelijk gehanteerde inkomensgrens van 110 procent van het sociaal minimum is door de landelijke overheid weer losgelaten. Dat betekent dat gemeenten nu hogere inkomensgrenzen mogen vaststellen, waardoor ook mensen met een inkomen van net iets boven het sociaal minimum in aanmerking kunnen komen voor deze regeling.

Nog steeds houdt echter 78 procent van de deelnemende gemeenten vast aan de inkomensgrens van 110 procent of lager van het sociaal minimum dat de landelijke overheid destijds heeft vastgesteld voor alle Nederlandse gemeenten.

INKOMENSGRENS INDIVIDUELE INKOMENSTOESLAG

* Gemeenten kunnen meerdere inkomensgrenzen hanteren. Bij deze vraag is uitgegaan van de hoogste inkomensgrens.

Slechts 22 procent van de gemeenten heeft de inkomensgrenzen verhoogd. In de bijlage zijn de scores van gemeenten opgenomen voor dit onderdeel.

Daarbij is het ook belangrijk te kijken naar de volgende eis om in aanmerking te kunnen komen voor de individuele inkomenstoeslag; namelijk het aantal jaren dat mensen een laag inkomen moeten hebben gehad zonder enige uitzicht op inkomensverbetering.

18 <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2015/12/23/koopkracht-stijgt-in-2016-meer-dan-verwacht>
19 https://www.scp.nl/Publicaties/Alle_publicaties/Publicaties_2016/Een_lang_tekort

NA HOEVEEL JAAR RECHT OP DE INDIVIDUELE INKOMENSTOESLAG (PERCENTAGE GEMEENTEN)			
	2010	2012	2016
Periode < 3 jaar	1	6	10
3 jaar	78	79	80
Periode > 3 jaar	22	15	10

*In 2010 en 2012 was er nog de langdurigheidstoeslag. De voorwaarden zijn echter vergelijkbaar.
*De percentages zijn naar boven afgerond.

We zien een kleine verbetering ten opzichte van de resultaten uit de vorige edities van de FNV Lokale Monitor. De eis dat men langer dan 3 jaar op het minimum moet zitten, is gedaald naar 10 procent. Tevens zijn er meer gemeenten die een kortere periode dan 3 jaar hanteren. In de bijlage zijn de scores van gemeenten opgenomen voor dit onderdeel.

Zoals verwacht zijn de verschillen onder de gemeenten enorm. Dit blijkt nog eens te meer als we de hoogte van de bedragen die gemeenten per jaar verstrekken met elkaar vergelijken. Bij deze vraag is uitgegaan van het hoogste bedrag dat door de gemeente verstrekt kan worden. De bedragen variëren tussen 162 euro en 1137 euro. De modus is berekend op 528 euro²⁰.

Als de bedragen dan ook nog eens worden afgezet tegen de eerdergenoemde inkomensgrens én het aantal jaren minimuminkomen, dan springen de volgende gemeenten er in positieve en negatieve zin uit.

De laatste jaren is het inkomen van bijstandsgerechtigden meerdere malen aangetast. De gevolgen van stijgende lasten en dalende inkomsten is voor deze groep extra groot. De FNV vindt dat de koopkracht voor de lagere inkomens behouden moet blijven.

De gemeente Enschede hanteert een inkomensgrens van 100 procent van het sociaal minimum, waarbij minima 60 maanden moeten rondkomen van een laag inkomen, en verstrekt een bedrag van slechts 162 euro. Als alleen gekeken wordt naar deze toeslag, komen minima in deze gemeente er dus het slechtst vanaf.

In de gemeente Rotterdam daarentegen is de inkomensgrens ook 100 procent van het sociaal minimum, maar daar krijgen minima al na 1 jaar een extra toeslag en bedraagt het bedrag maar liefst 1.137 euro.

Ook de gemeenten *Bernheze*, *Boekel*, *Oss*, *Schijndel*, *St. Michielsgestel* en *Veghel* doen het zeker niet slecht. In deze gemeenten komen minima met een inkomen tot 120 procent van het sociaal minimum na 3 jaar opnieuw in aanmerking voor een extra toeslag van 554 euro.

De gemeente Amsterdam kent een afwijkende regeling. De individuele inkomenstoeslag wordt in Amsterdam niet specifiek aan het inkomen of het vermogen getoetst. Criteria om in aanmerking te komen voor deze toeslag is minstens 12 maanden deelname aan een schuldhulptraject. Het bedrag dat zij daarbij verstrekken, is echter een VVV-bon van maximaal 30 euro per gezinslid.

Tot slot is ook gevraagd naar de hoogte van de studietoeslag die gemeenten kunnen verstrekken. Jongeren met een arbeidshandicap die niet in staat zijn het wettelijk minimumloon te verdienen, kunnen aanspraak maken op een studietoeslag om te compenseren dat men door de handicap niet in staat is iets bij te verdienen. De toeslag is een extra steuntje in de rug en niet gerelateerd aan bepaalde kosten.

De gemeente bepaalt zelf de frequentie van betaling, die overigens niet is meegenomen in de vraag. Bij deze vraag is uitgegaan van het hoogste bedrag dat verstrekt kan worden.

²⁰ Het gemiddelde is berekend op 523 euro.

Niet alle gemeenten hebben deze vraag beantwoord. De gemeente Lelystad geeft bijvoorbeeld aan dat zij geen individuele studietoeslag uitkeren, maar dat dit budget wordt ingezet voor de arbeidsmarkttoeleiding van arbeidsgehandicapte jongeren.
Ook hier zijn de verschillen enorm en varieert de hoogte van de studietoeslag van 100 euro tot 4.574 euro (resp. gemeenten *Goirle* en *Geldrop-Mierlo*). De modus is berekend op 1.200 euro²¹.

MINIMABELEID

Naast het verstrekken van de individuele inkomens- en studietoeslag hebben gemeenten nog andere regelingen die minima kunnen helpen om rond te komen en de om koopkracht enigszins op peil te houden.
Er is gemeenten gevraagd naar de hoogte van de inkomensgrens om in aanmerking te kunnen komen voor de bijzondere bijstand en de minimaregelingen.

HOOGTE INKOMENSGRENS MINIMABELEID (PERCENTAGE GEMEENTEN)		
INKOMENSGRENS	BIJZONDERE BIJSTAND	MINIMAREGELINGEN
100	14	-
101 t/m 119%	44	35
120 t/m 150%	41	65
> 150%	1	-

Wat opvalt is dat deze inkomensgrenzen hoger zijn dan die van de individuele inkomenstoeslag. Slechts 14 procent van de gemeenten hanteert nog een inkomensgrens van 100 procent van het sociaal minimum voor de bijzondere bijstand. De minimaregelingen zijn daarentegen door gemeenten veel ruimhartiger ingezet en starten vanaf 101 procent van het sociaal minimum. Ook hierbij zijn de gemeentelijke verschillen enorm. Het maakt dus nogal uit in welke gemeente je woont.

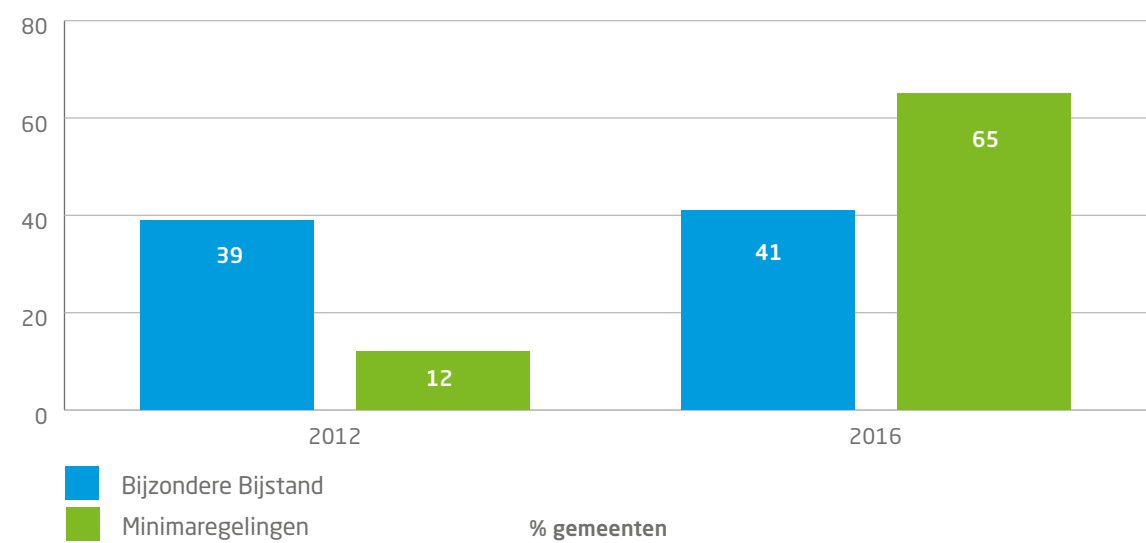
De gemeente *Utrecht* steekt er met kop en schouders bovenuit met een inkomensgrens van 200 procent van het sociaal minimum voor de verstrekking van de bijzondere bijstand. De inkomensgrens voor de minimaregelingen liggen een stuk lager: 125 procent. Meer dan de helft van de gemeenten (65 procent) hanteert een inkomensgrens tussen de 120 en 150 procent van het sociaal minimum voor de verstrekking van de minimaregelingen.

Als we dit vergelijken met de vorige editie van de FNV Lokale Monitor uit 2012, dan valt op dat meer gemeenten de afgelopen jaren de inkomensgrenzen voor de minimaregelingen hebben verhoogd. Daarmee komen ook mensen met een inkomen net iets boven het sociaal minimum (bijvoorbeeld werkende armen) in aanmerking voor deze regelingen. Voor de vergelijking is de grootste categorie (120 t/m 150 procent van het sociaal minimum) gekozen die de hoogste toename van het aantal gemeenten laat zien.

²¹ Het gemiddelde is berekend op 1217 euro.

MINIMABELEID CATEGORIE 120 T/M 150 PROCENT

INKOMENSONDERSTEUNING VOOR CHRONISCH ZIEKEN EN/OF MENSEN MET BEPERKINGEN

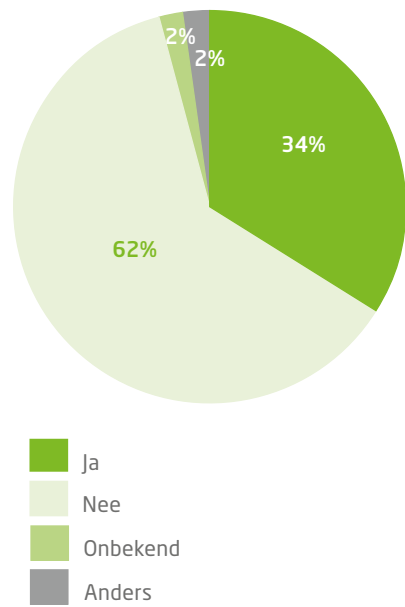
De Wet Tegemoetkoming Chronisch Zieken en Gehandicapten, de Compensatieregeling Eigen Risico en de 33 procent korting op de eigen bijdragen Wmo voorzieningen, zijn door de landelijke overheid afgeschaft. Gemeenten hebben de beschikking gekregen over deze middelen en kunnen de doelgroep, die meerkosten²² moet maken, op verschillende wijze tegemoet komen. De middelen kunnen ook worden ingezet voor mensen die meerkosten moeten maken met een inkomen boven het minimum.

Om de uitvoeringskosten te drukken, kunnen gemeenten jaarlijks een vast bedrag verstrekken aan een vooraf gedefinieerde doelgroep.

Een ruime meerderheid van de gemeenten verstrekt echter geen vast bedrag per jaar. 34 procent van de gemeenten doet dit wel. Een aantal gemeenten verwijst mensen naar de collectieve zorgverzekering voor minima of de bijzondere bijstand.

Aan de gemeenten die wél een vast bedrag verstrekken, is vervolgens gevraagd wat de inkomensgrens is om hiervoor in aanmerking te komen. Niet alle gemeenten hebben deze vraag beantwoord. Den Haag hanteert een inkomensgrens van 150 procent en de gemeente Utrecht zelfs een inkomensgrens van 200 procent. De ene helft van de overige gemeenten hanteert een inkomensgrens van 110% van het sociaal minimum en de andere helft hanteert een hogere inkomensgrens.

VAST BEDRAG MEERKOSTEN

22 www.meerkosten.nl: "Leven met een ziekte of beperking brengt extra kosten met zich mee. Meerkosten voor zorg, vervoer, hulpmiddelen, aanpassingen en voorzieningen. Meerkosten omdat het dagelijks leven voor u duurder is dan voor anderen."

Om het niet-gebruik zoveel mogelijk tegen te gaan, kunnen gemeenten het bedrag automatisch verstrekken. Alleen in de gemeente Deventer wordt dit bedrag automatisch verstrekt (met een steekproefsgewijze controle). Mensen in de gemeente Deventer hoeven dus niet ieder jaar allerlei formulieren in te vullen waarmee ze het bedrag aanvragen. In de gemeenten Den Haag, Drimmelen, Duiven, Groningen, Heumen en Westervoort hoeven mensen alleen bij de eerste aanvraag de formulieren in te vullen; daarna vindt ook automatische verstrekking plaats (met steekproefsgewijze controle).

Gemeenten kunnen chronisch zieken en/of mensen met beperkingen ook tegemoetkomen in de kosten die zij moeten maken voor de premie van de collectieve ziektekostenverzekering (gemeentepolis) en/of de verplichte eigen risico voor de Zorgverzekeringswet.

BIJDRAGE IN DE KOSTEN PREMIE COLLECTIEVE ZIEKTEKOSTENVERZEKERING EN VERPLICHTE EIGEN RISICO (PERCENTAGE GEMEENTEN)				
	GEMEENTE DRAAGT GEHEEL BIJ IN DE KOSTEN	GEMEENTE DRAAGT GEDEELTELIJK BIJ IN DE KOSTEN	NIET VAN TOEPASSING	TOTAAL
Premie collectieve ziektekostenverzekering	3	85	12	100
Verplichte eigen risico	10	36	54	100

88 procent van de gemeenten komt chronisch zieken en/of mensen met beperkingen tegemoet in de kosten die zij moeten maken voor de premie collectieve ziektekostenverzekering. 46 procent van de gemeenten doet dat voor het verplichte eigen risico. De meeste gemeenten dragen echter gedeeltelijk bij in de kosten.

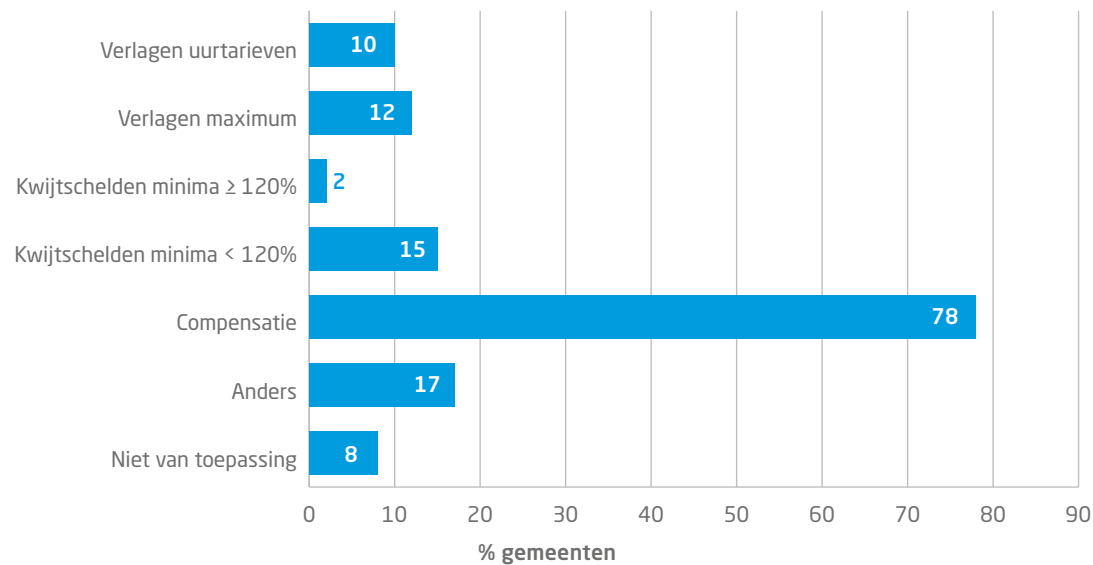
De meeste senioren betalen elk jaar het volledige eigen risico van de zorgpremie. Mogelijk loopt het eigen risico op tot 500 euro per jaar! De FNV vindt dat de grens nu wel bereikt is. De zorg moet voor iedereen betaalbaar en toegankelijk blijven!

EIGEN BIJDRAGEN

Gemeenten kunnen de financiële middelen die zij van de overheid krijgen ook op andere wijze inzetten. Aan gemeenten is gevraagd of zij de doelgroep tegemoet komen in het betalen van de eigen bijdragen voor Wmo maatwerkvoorzieningen. Gemeenten mogen namelijk een eigen bijdrage vragen voor Wmo maatwerkvoorzieningen en algemene voorzieningen, maar zijn dat niet verplicht. Gemeenten konden bij deze vraag meerdere antwoorden geven. Niet alle gemeenten hebben deze vraag beantwoord.

TEGEMOETKOMING EIGEN BIJDRAGEN MAATWERKVOORZIENING

Ruim driekwart van de gemeenten biedt een compensatie aan via bijvoorbeeld de bijzondere bijstand of de collectieve ziektekostenverzekering (gemeentepolis). Enkele gemeenten geven daarbij aan dat teruggave via de belastingdienst ook tot de mogelijkheden behoort. Een klein aantal heeft daartoe de inkomensgrenzen voor de collectieve ziektekostenverzekering en/of de bijzondere bijstand verhoogd zodat meer zorggebruikers, ook degene met een hoger inkomen, in aanmerking kunnen komen voor compensatie. Toch betekent dit in veel gevallen dat zorggebruikers eerst de eigen bijdragen moeten betalen, die dan mogelijk achteraf kan worden gecompenseerd. Tevens kan dit het niet-gebruik in de hand werken.

Gemeenten kunnen ook de maximum eigen bijdrage die zij vragen voor Wmo maatwerkvoorzieningen verlagen (12 procent)²³. Of de uurtarieven voor de berekening van de eigen bijdrage verlagen (10 procent)²⁴. Alle zorggebruikers, ongeacht inkomen, hebben hier profijt van, omdat zij dan minder eigen bijdrage hoeven te betalen.

Tot slot kunnen gemeenten in het bijzonder minima de eigen bijdrage kwijtschelden. Slechts 2 procent doet dit voor minima met een inkomen van 120 procent van het sociaal minimum of hoger. 15 procent van de gemeenten doet dit voor minima met een inkomen lager dan 120 procent van het sociaal minimum.

Gemeenten mogen ook voor de Wmo algemene voorzieningen een eigen bijdrage vragen. Deze bijdrage betaalt de zorggebruiker niet aan het Centraal Administratie Kantoor (CAK) maar aan de gemeente of de zorgverlener. Kosten kunnen stapelen wanneer zorggebruikers gebruik maken van een maatwerkvoorziening én een algemene voorziening en voor beide voorzieningen een eigen bijdrage moeten betalen.

Een betere koopkracht voor uitkeringsgerechtigden, senioren en werkende armen jaagt de economie aan. Maar voor de FNV is het belangrijkste dat zij gewoon kunnen rondkomen en zonder zorgen de boodschappen kunnen doen en de huur kunnen betalen. FNV Senioren is een petitie gestart voor het behoud van de koopkracht!

De eigen bijdrage voor de algemene voorziening kent namelijk, in tegenstelling tot de maatwerkvoorziening, geen wettelijk en inkomensafhankelijk maximum. De enige wettelijke grens is dat de eigen bijdrage algemene voorziening niet meer mag zijn dan de kostprijs van de voorziening.

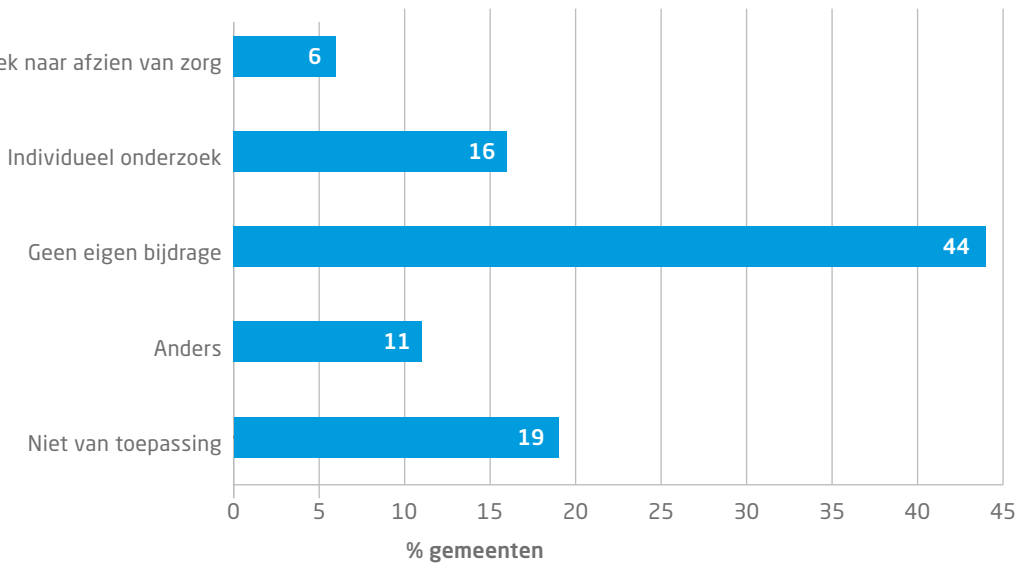
²³ Gemeenten kunnen de zogenoemde parameters aanpassen, die zij aan het Centraal Administratie Kantoor (CAK) doorgeven, waarop het CAK vervolgens de eigen bijdragen berekent.

²⁴ Lager dan de kostprijs voor een voorziening.

Dit leidt al gauw tot problemen. Mensen kunnen de bijdragen niet meer betalen en zien af van de noodzakelijke zorg. Gemeenten zetten voorzieningen ook steeds meer in als een algemene voorziening, waarvoor geen wettelijk en inkomensafhankelijk maximum geldt. Zo hebben veel gemeenten van de huishoudelijke zorg een algemene voorziening gemaakt. Mensen met modale inkomens voelen de stapeling van kosten het hardst in hun portemonnee. Minima komen namelijk in het algemeen vaker in aanmerking voor compensatie via de bijzondere bijstand of de collectieve ziektekostenverzekering (gemeentepolis). Dit blijkt ook uit deze monitor: 78 procent van de deelnemende gemeenten biedt deze compensatie aan.

De FNV vindt dat zorg voor iedereen betaalbaar moet zijn en heeft aan gemeenten gevraagd wat zij doen aan de stapeling van de eigen bijdragen.

VOORKOMEN STAPELING MET ALGEMENE VOORZIENING

44 procent van de gemeente vraagt geen eigen bijdrage voor de algemene voorziening. Slechts 6 procent doet onderzoek onder de zorggebruikers die door de (hogere) eigen bijdrage afzien van zorg en ondersteuning door de gemeente. 16 procent van de gemeenten toetst individueel, bijvoorbeeld tijdens een gesprek, en onderneemt gerichte actie.

De antwoordcategorie of de eigen bijdrage algemene voorziening standaard door het Centraal Administratie Kantoor (CAK) wordt meegenomen in de berekening van de eigen bijdragen voor de maatwerkvoorzieningen, blijkt achteraf wettelijk niet mogelijk te zijn (dit in tegenstelling tot eerdere berichtgeving van de VNG)²⁵. Om die reden heeft de FNV deze antwoordcategorie niet in bovenstaande grafiek opgenomen.

Toch heeft 15 procent van de gemeenten dit antwoord gegeven. Bij navraag aan de gemeente *Eindhoven*, blijkt dat de gemeente zelf een plafond heeft ingesteld, zowel voor het maatwerk- als voor de algemene voorzieningen. Dit plafond wordt waarschijnlijk wel aan het CAK doorgegeven, zodat de zorggebruiker niet meer aan eigen bijdragen betaalt dan het door de gemeente vastgestelde plafond. Met deze constructie wordt in de gemeente Eindhoven dus ook stapeling van kosten aan eigen bijdragen voorkomen.

²⁵ Antwoord CAK 5 juli 2016: "Het CAK heeft geen zicht op de bijdrage die gemeenten vragen voor de algemene voorzieningen. Bij de vaststelling van de eigen bijdrage voor de maatwerkvoorziening kan het CAK hier dan ook op geen enkele wijze rekening mee houden. Daar komt bij dat het CAK ook geen enkele wettelijke bevoegdheid heeft om dit te mogen doen."

TEGEMOETKOMING IN DE KOSTEN BIJ MANTELZORG EN VRIJWILLIGERSWERK

Mantelzorgers zorgen vaak onbetaald en langdurig voor zieke familieleden of vrienden. Gemeenten zijn via de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (Wmo) wettelijk verantwoordelijk voor de ondersteuning en de waardering van mantelzorgers in hun gemeente en krijgen budget hiervoor. De FNV heeft in deze monitor aan gemeenten gevraagd hoe zij mantelzorgers, die extra kosten moeten maken voor de zorg die zij verlenen, hierin tegemoetkomen.

TEGEMOETKOMING IN DE KOSTEN BIJ MANTELZORG	PERCENTAGE GEMEENTEN
Verstreking parkeervergunning	6
Vergoeding reiskosten en/of telefoonkosten	2
Een jaarlijks vast bedrag	33
Mantelzorgpas met kortingen	6
Niet van toepassing	14
Onbekend	13
Anders	44

Opvallend is dat 44 procent van de deelnemende gemeenten mantelzorgers op een andere wijze financieel ondersteunt. Enkele gemeenten geven daarbij aan dat zij maatwerk toepassen of dat zij mantelzorgers jaarlijks in het zonnetje zetten door een mantelzorgcadeau (veelal een cadeaubon). Andere gemeenten geven aan dat mantelzorgers via de bijzondere bijstand of de minimaregelingen kosten vergoed kunnen krijgen. Uiteraard komt niet iedereen hiervoor in aanmerking, omdat inkomensnormen van toepassing zijn. Een paar gemeenten verstrekken een voucher waarmee mantelzorgers tegen een goedkoper tarief huishoudelijke zorg kunnen inkopen. De gemeente Nijmegen kent mantelzorgers een bijzondere urgentie toe bij woningtoewijzing. In 14 procent van de gemeenten is er echter niets geregeld voor mantelzorgers die kosten maken.

Een vergelijkbare meerkeuzevraag hebben we aan gemeenten gesteld over het belonen van uitkeringsgerechtigden die vrijwilligerswerk verrichten²⁶. Ook zij kunnen extra kosten maken voor hun werkzaamheden.

TEGEMOETKOMING IN DE KOSTEN BIJ VRIJWILLIGERSWERK	PERCENTAGE GEMEENTEN
Bonus op uitkering	12
Onkostenvergoeding voor bv. reiskosten of kinderopvang	53
Pakket van diensten/privileges	1
Geen tegemoetkoming	35
Anders	12

De meerderheid van de gemeenten geeft een onkostenvergoeding. In ongeveer een derde van de gemeenten hoeven vrijwilligers niet op een financiële tegemoetkoming te rekenen.

26 Het gaat in deze vraag niet om de door de gemeente opgelegde vrijwilligerswerk, zoals in het geval bij de verplichte tegenprestatie. Kern van vrijwilligerswerk is dat het een eigen keuze is en geheel vrijblijvend wordt gedaan.

RECHTEN EN PLICHTEN VOOR UITKERINGSGERECHTIGDEN EN WERKZOEKENDEN

DE PLICHT TOT ARBEID

De Participatiewet kent een zeer strenge aanpak voor uitkeringsgerechtigden en werkzoekenden. Zij hebben te maken met meer regels en zwaardere (arbeids)verplichtingen, die kunnen leiden tot het verlagen of het stopzetten van de uitkering. De landelijke overheid acht dit effectief, omdat hiermee mensen sneller aan het werk zouden gaan en dat zou dan weer besparingen opleveren en draagvlak creëren bij werkenden.

De FNV vindt dat de overheid maar eens moet stoppen met het pesten van minima. Alsof het hun eigen schuld is dat zij in de bijstand belanden of werkloos raken. De overheid zou juist meer moeten investeren in het creëren van voldoende werkgelegenheid voor iedereen. Mensen moeten daarnaast niet alleen worden geïnformeerd over de vele regels en verplichtingen waar ze aan moeten voldoen, maar ook gewezen worden op hun rechten als uitkeringsgerechtigde of werkzoekende!

Uitkeringsgerechtigden en werkzoekenden ervaren de vele regels en sancties dikwijls als een straf en een vernedering²⁷. Er zijn bovendien ernstige twijfels of de strengere maatregelen hun doel bereiken en tot besparingen zullen leiden. Immers, de gemeentelijke uitvoeringskosten zullen stijgen wanneer de regels nageleefd worden. Eén van de strengere maatregelen in de wet, is het verlagen of het stopzetten van de uitkering als de arbeidsverplichtingen zijn geschonden. Gemeenten zijn volgens de wet verplicht deze maatregel toe te passen.

Aan gemeenten is in deze monitor gevraagd naar de drie meest voorkomende geschonden arbeidsverplichtingen in 2015, waarop gemeenten de uitkering met 100 procent hebben verlaagd.

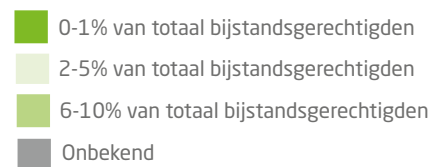
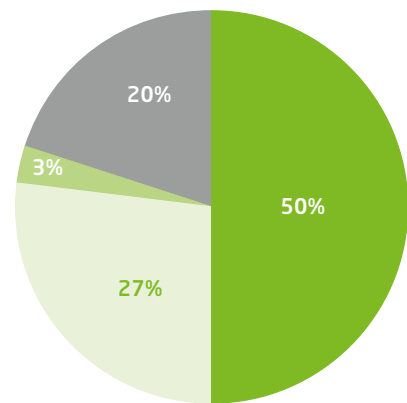
1	Aanvaarden/behouden van algemeen geaccepteerde arbeid (64% van gemeenten)
2	Accepteren van de aangeboden voorzieningen/activiteiten gericht op re-integratie (44% van gemeenten)
3	Meewerken aan een plan van aanpak (27% van gemeenten)

Ook is gevraagd naar het aantal bijstandsgerechtigden dat in 2015 te maken heeft gehad met een 100 procent verlaging van de uitkering (in percentage van het totaal aantal bijstandsgerechtigden in de gemeente). De gemeenten Gilze en Rijen, Heusden en Wijchen blijken tot heden nog geen 100 procent verlagingsmaatregel hebben toegepast (maar mogelijk wel een lagere percentage verlaging).

27 https://www.fnv.nl/site/over-de-fnv/acties-en-campagnes/koopkracht-en-echte-banen/916333/rapport_stopwerkenzonderloon.pdf

100% VERLAGINGEN UITKERING IN 2015

* Percentages zijn afgerond naar boven.

In precies de helft van de gemeenten heeft 0 tot 1 procent van het aantal bijstandsgerechtigden in 2015 te maken gehad met een 100 procent verlaging omdat arbeidsverplichtingen niet zijn nagekomen.

DE PLICHT TOT HET DELEN VAN WOONKOSTEN

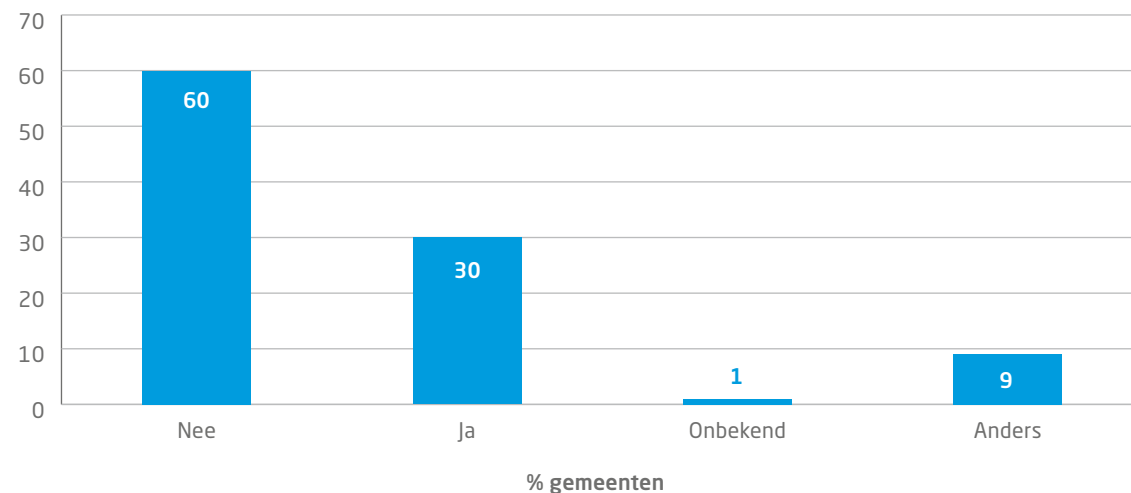
Een andere strenge maatregel is dat gemeenten ook verplicht zijn de bijstandsuitkering te verlagen, wanneer bijstandsgerechtigden woonkosten kunnen delen met anderen, de zogenoemde kostendelersnorm.

Hoewel ook de kostendelersnorm wettelijk moet worden toegepast, adviseert de FNV gemeenten om de financiële gevolgen van de kostendelersnorm in kaart te brengen en passende oplossingen te zoeken voor schrijnende gevallen.

De FNV vindt de kostendelersnorm een zeer onwenselijke ontwikkeling, omdat hiermee de

economische zelfstandigheid wordt aangetast. Mensen kunnen onder het minimumniveau komen of zelfs dakloos worden. De druk op andere gemeentelijke voorzieningen zal daardoor ook toenemen. Het wordt mensen bovendien moeilijk, zo niet onmogelijk, gemaakt om voor elkaar te zorgen. Dit is erg vreemd, omdat de landelijke overheid tegelijkertijd mantelzorg en vrijwilligerszorg wil stimuleren en gemeenten hiervoor verantwoordelijk stelt.

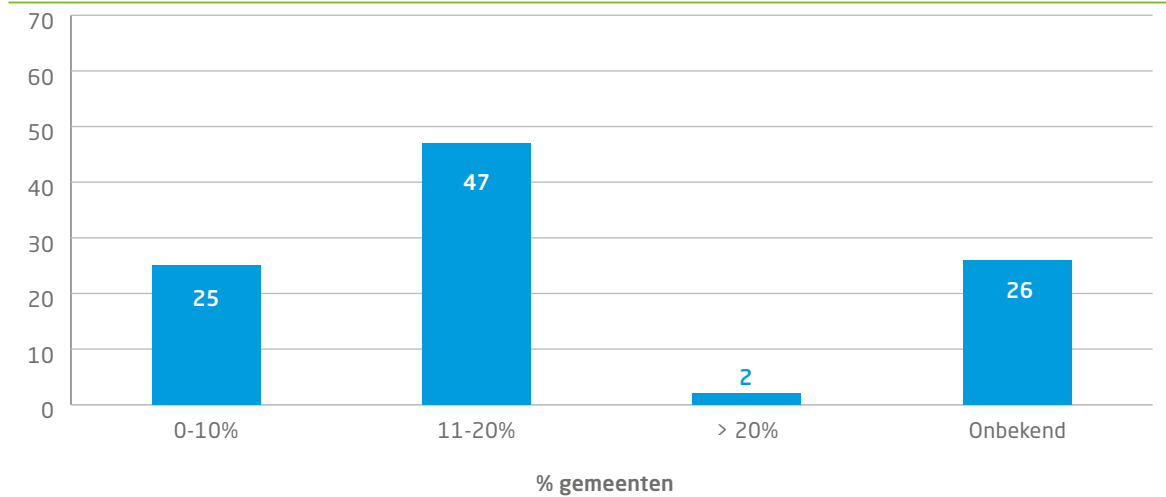
ONDERZOEK FINANCIËLE EFFECTEN KOSTENDELERSNORM

Slechts 30 procent van de gemeenten heeft dit onderzoek gedaan. Er zijn ook gemeenten die aan de hand van de casuïstiek bepalen welke financiële effecten de kostendelersnorm met zich mee zou kunnen brengen.

Ook is gevraagd naar het aantal huishoudens dat in 2015 met deze maatregel te maken heeft gehad.

LAGERE UITKERING IN 2015 DOOR KOSTENDELERNORM

In bijna de helft van de gemeenten heeft tussen de 11 en 20 procent van de bijstandshuishoudens in 2015 te maken gehad met een verlaging van de uitkering als gevolg van de kostendelersnorm. In drie gemeenten betreft het zelfs meer dan 20 procent bijstandshuishoudens: *Westland* (27 procent), *Bronckhorst* (30 procent) en *Aalburg* (35 procent). Vermoedelijk wonen er in deze gemeenten relatief meer kostendelers.

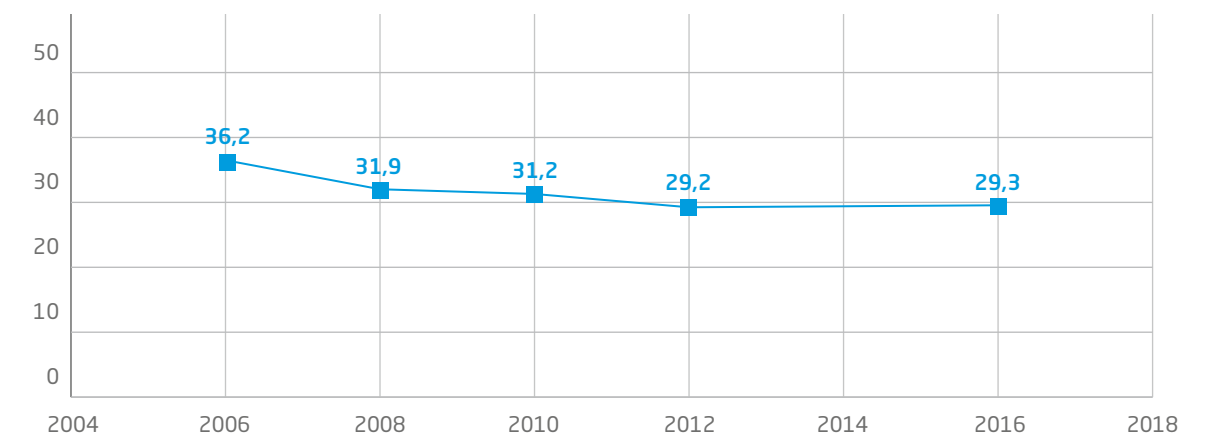
DE BIJSTANDSAANVRAAG EN HET RECHT OP VOORSCHOT

Sinds 2006 onderzoekt de FNV de gemiddelde wachttijd voor aanvragers van een bijstandsuitkering van het moment waarop een bijstandsuitkering werd aangevraagd tot het moment waarop hierover door de gemeente een besluit werd genomen.

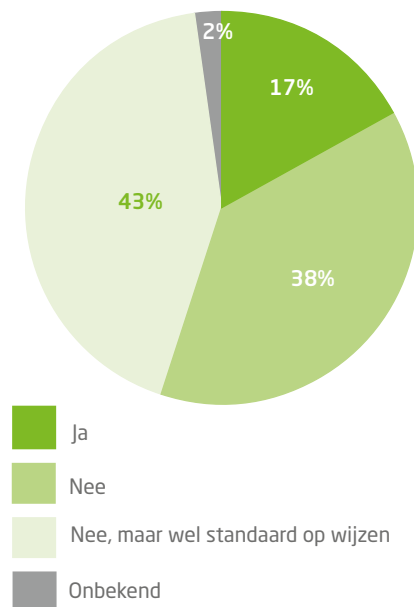
Wettelijk staat voor de beslistermijn van een uitkering maximaal 8 weken. Dat vindt de FNV veel te lang. Dit kan ertoe leiden dat mensen in de schulden raken. Mensen zitten bovendien lang in onzekerheid. De FNV wil dat aanvragers binnen maximaal 4 weken (27 kalenderdagen) uitsluit krijgen. Als aanvragers langer moeten wachten, moet de gemeente het voorschot in principe automatisch verstrekken of actief wijzen op het recht op een voorschot.

In 2016 ligt het gemiddelde op 29,3 kalenderdagen. Dat vindt de FNV nog steeds te lang. Over 10 jaar genomen is de gemiddelde wachttijd met slechts 6,9 procent afgenomen. In de bijlage zijn de scores van gemeenten opgenomen voor dit onderdeel.

GEMIDDELDE WACHTTIJD VOOR AANVRAAG BIJSTANDSUITKERING IN KALENDERDAGEN

AUTOMATISCHE VERSTREKKING VOORSCHOT UITKERING

Gelukkig is, mede door toedoen van de FNV, in de wet geregeld dat aanvragers in principe recht hebben op een voorschot wanneer de beslissing over hun bijstandsaanvraag langere tijd op zich laat wachten. Ook al betekent dit dat het voorschot achteraf moet worden verrekend.

De FNV pleit ervoor dat het voorschot (in principe) automatisch wordt verstrekt. 17 procent van de gemeenten doet dit ook. Maar in de meeste gemeenten worden bijstandsgerechtigden gewezen op de mogelijkheid om zelf een voorschot aan te vragen.

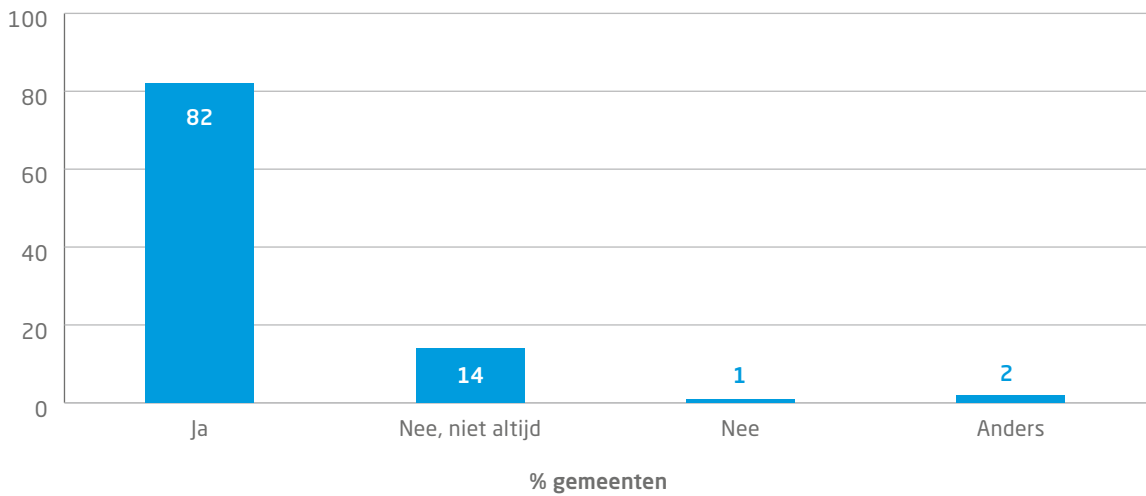
In ruim een derde van de gemeenten regelen gemeenten niets voor mensen die langer moeten wachten op de beslissing van hun uitkering. Dit brengt mensen ernstig in de problemen, helemaal als gemeenten daarnaast een gemiddelde wachttijd kennen van 28 kalenderdagen of langer. In onze monitor zijn dat 25 gemeenten.

SCHULDHULPVERLENING EN HET RECHT OP INDIVIDUEEL ONDERZOEK

Gemeenten kunnen mensen die schulden hebben ondersteunen met schuldhulpverlening. Ze krijgen daarvoor middelen van het Rijk. Iedereen kan hier een beroep op doen. Gemeenten mogen namelijk op grond van de wet geen groepen mensen uitsluiten van schuldhulp, zonder naar de persoonlijke omstandigheden te kijken. Gemeenten moeten vervolgens op basis van dit onderzoek een beschikking afgeven, waarop een bezwaar- en beroepsprocedure van toepassing is.

De meeste gemeenten verrichten ook altijd onderzoek naar de individuele omstandigheden van de aanvrager voor schuldhulpverlening, zo blijkt uit onderstaand grafiek.

INDIVIDUEEL ONDERZOEK SCHULDHULPVERLENING

In 14 procent van de gemeenten gebeurt dit niet altijd, omdat dit van de situatie afhangt.

RECHT OP INFORMATIE EN ADVIES

Mensen zien soms door de bomen het bos niet meer vanwege de strengere regels en plichten. Wanneer niet voldaan wordt aan de verplichtingen, kan de uitkering zelfs worden stopgezet.

Mensen hebben, volgens de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (Wmo), recht op een cliëntondersteuner die kan helpen met informatie, advies, ondersteuning en bemiddeling. De landelijke belangenorganisaties²⁸ pleiten voor een "levensbrede" cliëntondersteuner, die niet alleen helpt met vragen over de Wmo, maar helpt met alle vragen die betrekking hebben op het gehele sociale domein.

Samen met de Vereniging van Nederlandse Gemeenten hebben deze organisaties een zelftest²⁹ ontwikkeld waarmee het gemeentelijk beleid ten aanzien van de cliëntondersteuning kan worden beoordeeld en verbeterd.

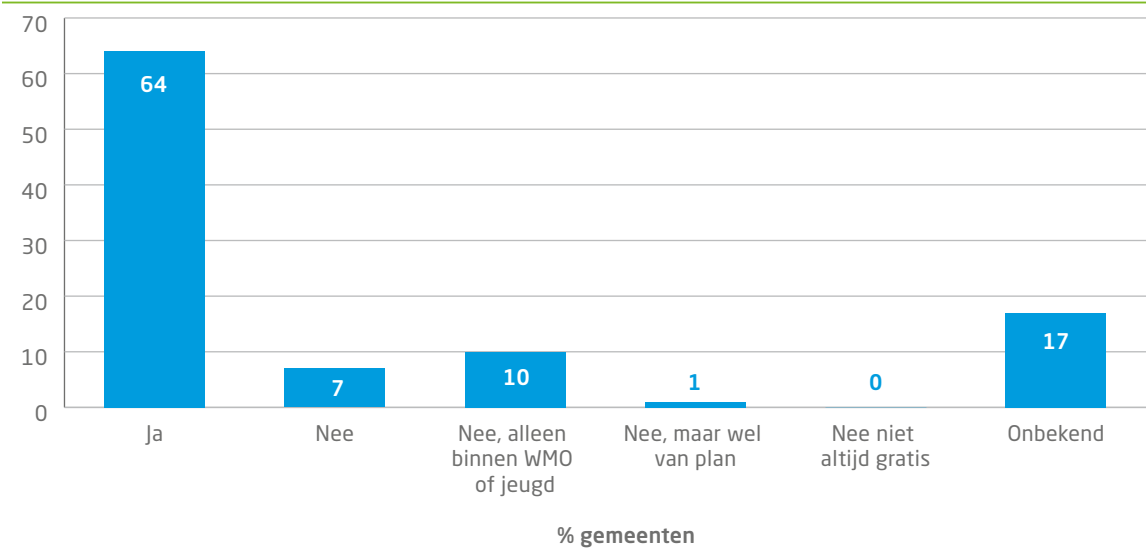
De FNV heeft in deze monitor gevraagd of de cliëntondersteuner onafhankelijk en gratis beschikbaar is en cliënten kan helpen met vragen die betrekking hebben op het gehele sociale domein (levensbreed). Ook heeft de FNV gevraagd of cliënten een beroep kunnen doen op een andere ondersteuner bij twijfels over de objectiviteit of deskundigheid. In de bijlage zijn de scores van gemeenten opgenomen voor dit onderdeel.

28 Ieder(in), Landelijke Cliëntenraad, Landelijk Platform GGZ, Koepel van Ouderenorganisaties CSO, Landelijk Platform Cliëntenraden MEE en de koepel Wmo raden

29 <https://vng.nl/onderwerpenindex/maatschappelijke-ondersteuning/wmo-2015/publicaties/zelftest-clientondersteuning-voor-gemeenten>

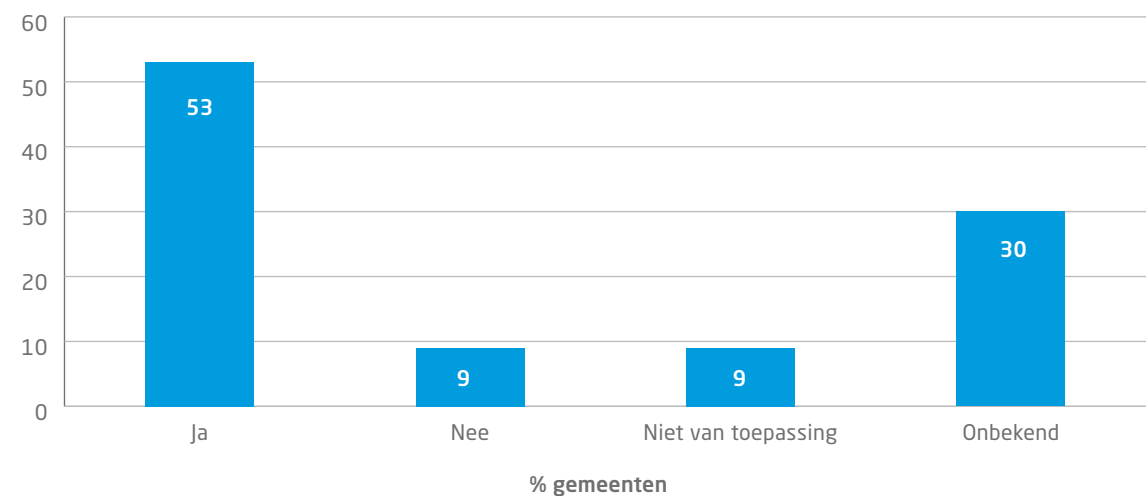

AANBOD GRATIS, ONAFHANKELIJK EN “LEVENSBREDE” CLIËNTONDERSTEUNER

In 7 procent van de deelnemende gemeenten wordt de cliëntondersteuning niet conform deze voorwaarden aangeboden. In 10 procent van de gemeenten is de ondersteuner alleen maar beschikbaar voor vragen of ondersteuning in het Wmo- of Jeugddomein.

BEROEP OP ANDERE CLIËNTONDERSTEUNER MOGELIJK

Volgens de eerder genoemde zelftest zouden cliënten ook een beroep moeten kunnen doen op een andere cliëntondersteuner bij twijfels over de objectiviteit of deskundigheid. In iets meer dan de helft van de gemeenten wordt dit aanbod ook gedaan. In de bijlage zijn de scores van gemeenten opgenomen voor dit onderdeel.

BIJLAGEN

BIJLAGE 1: REACTIES GEMEENTEN

Gemeenten hebben massaal en ook uitgebreid aanvullende reacties gegeven naar aanleiding van deze monitor. Het is onmogelijk al hun reacties weer te geven en daarom is een selectie gemaakt. Er is gevraagd naar de belemmeringen die gemeenten ervaren met de landelijke wet- en regelgeving.

ONVOLDOENDE BUDGET

Bijna alle deelnemende gemeenten hebben aangegeven dat de financiële middelen die zij van de landelijke overheid ontvangen onvoldoende zijn om meer en complexe taken binnen de Participatiewet te kunnen uitvoeren en om een grotere doelgroep te kunnen bedienen. De financiële kaders zijn ook nog eens onzeker. Gemeenten moeten scherpere keuzes maken en bovendien staat dit innovatie in de weg. “Wetgever gaat steeds meer en meer op de stoel van de gemeente zitten, maar levert niet de middelen die daarvoor nodig zijn.”

“CRITERIA VOOR HET DOELGROEP REGISTER EN BESCHUT WERK ZIJN TE STRENG”

Gemeenten vinden dat de criteria die het UWV toepast bij de beoordeling voor het doelgroepregister en beschut werk te streng zijn. Daardoor komt maar een beperkte groep hiervoor in aanmerking. Gemeenten hebben daar moeite mee. “Zo valt niet uit te leggen waarom iemand niet in het doelgroepregister is opgenomen.” Gemeenten geven aan dat dit concurrentie tussen de groepen met en zonder indicatie in de hand werkt. “Van één regeling voor de onderkant is niets terechtgekomen.” Dat voor de mensen die niet de indicatie krijgen de no-riskpolis niet beschikbaar is, vinden enkele gemeenten niet terecht. Met deze voorziening zouden ook zij meer kans maken op een betaalde baan. Een aantal gemeenten heeft aangegeven dat beschut werk een te dure voorziening is en dat er goedkopere alternatieven zijn.

“PARTICIPATIEWET ZIT DICTGETIMMERD”

De gemeentelijke beleidsvrijheid is door de Participatiewet flink beperkt. Er is niet of nauwelijks maatwerk mogelijk. De bureaucratie is wel toegenomen; de wet kent een toename aan complexe regels en taken. Het is ook niet verwonderlijk dat enkele gemeenten behoefte hebben aan meer experimenteertruimte om met minder complexe regels de wet te kunnen uitvoeren.

“PARTICIPATIEWET IS TEVEEL GERICHT OP VERPLICHTEN EN SANCTIONEREN”

De sancties die gemeenten volgens de wet verplicht moeten opleggen, zijn enorm verzwakt. Daarmee worden weer andere problemen gecreëerd die met een omweg ook bij de gemeenten belanden. Denk aan de schulden die toenemen, of problemen bij huisuitzettingen.

“CATEGORIAAL KUNNEN VERSTREKKEN DRUKT DE UITVOERINGSKOSTEN”

Helaas is dat in de nieuwe wet flink ingeperkt. Hierdoor zijn de uitvoeringskosten toegenomen. Gemeenten geven aan dat ze voor deze uitvoeringskosten echter onvoldoende financiële middelen krijgen. In dat licht zouden gemeenten ook de individuele inkomens toeslag ambtshalve willen toekennen. Nu zijn mensen wettelijk verplicht de toeslag steeds opnieuw aan te vragen, terwijl gemeenten weten dat zij aan de criteria voldoen. Enkele gemeenten bekritiseren ook het feit dat getoetst moet worden op het uitzicht op inkomensverbetering en de moeite die iemand hiervoor heeft gedaan. Dit is erg moeilijk te toetsen, terwijl je niets doet aan dat uitzicht. “Het is gewoon geld voor iemand die al lange tijd te weinig geld heeft gehad.”

DRUK OP BIJZONDERE BIJSTAND EN MINIMABELEID NEEMT TOE DOOR GROEIENDE GROEP IN BESCHERMINGSBEWIND

Door psychische of lichamelijke beperkingen zijn sommige mensen niet in staat om hun eigen financiën te regelen. Beschermingsbewind beschermt deze mensen en voorkomt dat anderen misbruik van hun situatie kunnen maken. Een bewindvoerder beheert de inkomsten en zorgt ervoor dat de vaste lasten tijdig worden betaald. De gemeente betaalt de kosten van het beschermingsbewind voor mensen met een laag inkomen. Gemeenten hebben te maken

met een groeiende groep in beschermingsbewind die niet snel uitstroomt. Het lokale armoede- en schuldenbudget staat fors onder druk vanwege de enorme toename van de kosten bijzondere bijstand en minimabeleid voor beschermingsbewind.

“GEEN NOODSPRUNGEN VANUIT DEN HAAG MEER A.U.B.”

Gemeenten worden moe van het steeds opnieuw wijzigen van de Participatiewet. “Het wordt moeilijker om uit de startblokken te komen.”

GOEDE VOORBEELDEN

Er is ook gevraagd naar waar gemeenten trots op zijn. Ook dit is slechts een selectie.

- In de *Drechtsteden* gemeenten zijn de wachttijden voor de schuldhulpverlening zeer kort omdat ze een brede en “per direct” toegang toekennen.
- De gemeente *Enschede* werkt samen met zorgverzekeraar Menzis. Het voordeel hiervan is dat bijstandsgerechtigden bij wanbetaling de boete niet hoeven te betalen, weer aanvullend verzekerd zijn en dat de restschuld na drie jaar wordt kwijtgescholden.
- In de gemeenten *Berkelland*, *Oost Gelre* en *Winterswijk* wordt het niet-gebruik van regelingen tegengegaan, doordat uitkeringsgerechtigden bij aanvang van de uitkering geen extra aanvraag hoeven te doen voor bijzondere bijstand of het minimabeleid.
- Ook in de gemeente *Brielle* wordt gewerkt aan het vereenvoudigen van voorwaarden en aanvraagprocedures voor het minimabeleid. Tevens wordt ingezet op het verbeteren van de informatievoorziening om het bereik van de doelgroep te vergroten.
- De gemeenten *Leidschendam-Voorburg*, *Voorschoten* en *Wassenaar* hebben een ‘aanjager’ bijzondere bijstand & minimabeleid aangesteld om via allerlei acties het niet-gebruik van regelingen zoveel mogelijk terug te dringen.
- In de gemeente *Heumen* wordt steeds meer toegewerkt naar automatische verstrekkingen. Dit gebeurt ook in de gemeente *Berg en Dal*, die inzet op snellere beslissingen en meer steekproefsgewijze controle achteraf.
- In de gemeente *Gairle* kunnen uitkeringsgerechtigden een beroep doen op de Formulierenbrigade en de Thuisadministratie. Zij helpen mensen bij het invullen van formulieren en geven informatie en advies.
- De gemeente *Alkmaar* wil voortaan ook inkomensondersteuning gaan leveren aan 65-plussers die geen zicht meer hebben op inkomensverbetering.
- De gemeenten *Groningen*, *Geldrop-Mierlo*, *Laarbeek*, *Asten*, *Deurne*, *Gemert-Bakel*, *Helmond* en *Somerens* kennen parttime ondernemen in de bijstand.
- De gemeente *Westervoort* gaat een armoedeconvenant aan met het maatschappelijk middenveld om gezamenlijk armoede te bestrijden en te coördineren.
- De gemeente *Oss* heeft zich voor de afdeling Werk en Inkomen laten inspireren door het kantelingsprincipe: niet het aanbod van regelingen, maar de vraag van de klant staat centraal. Het gaat er niet om waar je recht op hebt, maar wat je nodig hebt om te kunnen participeren.
- De gemeente *Leidschendam-Voorburg* zet veel mogelijkheden in om uitkeringsgerechtigden duurzaam uit te laten stromen, zoals scholing, psychische ondersteuning en coaching.
- Om banen te kunnen behouden en extra banen te kunnen creëren is in de gemeente *Enschede* acquisitie van bedrijven een integraal onderdeel van de arbeidsmarktaanpak. Dit is ook de komende jaren expliciet als ambitie opgenomen. Als grensgemeente is ook de focus gelegd op Duitsland. Ook andere gemeenten zetten hierop in. Zo kent de gemeente *Zutphen* een “Aanjaagteam Werk(t)” en de gemeente *Den Haag* het programma “Den Haag maakt werk!”, waarbij zij zich bijvoorbeeld inzetten voor reshoring (van garnalen pellen) en het in dienst nemen van vegers (260 plekken) bij de gemeente.
- De gemeente *Amsterdam* heeft in de proeftuin met het UWV knelpunten rond de indicatie banenafpraak in beeld gebracht.
- In de gemeenten *Bodegraven-Reeuwijk* en *Duiven* is er een buddyproject: maatschappelijk betrokken ondernemers worden als buddy gekoppeld aan een werkzoekende. De ondernemer helpt met het opbouwen van een netwerk en probeert de werkzoekende via zijn eigen netwerk verder te helpen. De gemeente Heusden kent een soortelijk maatjesproject, waarbij ook collegeleden en raadsleden als buddy aan werkzoekenden worden gekoppeld.
- De *Drechtsteden* gemeenten maken er veel werk van om niet-uitkeringsgerechtigden te begeleiden naar werk. Hiervoor wordt ook loonkostensubsidie ingezet, als de betrokkene in het doelgroepregister is opgenomen.

- De gemeenten in *Zuid-Limburg* geven gezamenlijk vorm aan een vraaggerichte aanpak arbeidsmarktbeleid via het Mobility & Talent Centre Zuid-Limburg, waarin mensen via werkpoools de kans wordt geboden hun talenten te ontwikkelen en zodoende in te spelen op de vraag van de arbeidsmarkt. Zij krijgen een dienstverband bij een werkgever dat uiteindelijk tot 24 maanden kan duren. Tijdens werktijd krijgen zij scholing en begeleiding.
- De gemeenten *Bergen op Zoom* en *Woensdrecht* nemen deel aan een pilot van de Erasmus Universiteit Rotterdam, die via wetenschappelijk onderzoek wil aantonen dat regelmatig persoonlijk contact tot een hogere uitstroom en minder fraude leidt (de FIP-methode: Frequent, Intensief en Persoonlijk contact). Door de steeds verdergaande digitalisering verloopt ook de communicatie met uitkeringsgerechtigden en werkzoekenden via de digitale weg. De FIP-methode houdt in dat de klant iedere drie maanden een gesprek heeft met de klantmanager.
- De gemeente *Arnhem* is trots op de Arnhemse aanpak voor schoolverlaters VSO/PRO, zie http://www.samenvoorklant.nl/sites/default/files/bestandsbijlage/niet_uitkeringsgerechtigde_schoolverlaters_van_het_vso_en_praktijk_onderwijs_0.pdf

BIJLAGE 2: INDICATOREN

Op basis van de FNV-speerpunten heeft de FNV een keuze gemaakt voor een aantal indicatoren waarop gemeenten punten kunnen scoren. In de volgende tabel worden deze scores per gemeente vermeld.

De monitor bestaat uit de vragenlijsten Werk én Inkomen. Niet alle gemeenten hebben beide vragenlijsten ingevuld, om welke reden dan ook. Het kan ook zijn dat een vraag niet is beantwoord. Wanneer dus gegevens ontbreken en de scores niet konden worden berekend, is dit in de tabel leeg gelaten.

De score 0 betekent dat het gegeven antwoord niet voldoet aan de FNV-criteria. Bij indicator II geeft de score 0 aan dat de gemeente minimaal voldoet aan de wettelijke verplichting. De scores zeggen alleen iets over de antwoorden die gemeenten op de gestelde vragen hebben gegeven. Met deze scores kunnen geen uitspraken worden gedaan over de overige aspecten van het gemeentelijk beleid en uitvoering.

Indicator I:	Beschut werk (vraag 10, onderdeel Werk). * Beschut werk met een arbeidsovereenkomst en loon = 10 punten, anders 0 punten.
Indicator II:	Toets op verdringing (vraag 21 en 22, onderdeel Werk). * Systematische toetsing = 0 punten, (nog) geen systematische toetsing = 10 punten eraf. * Wanneer de wijze van toetsing plaatsvindt door voorafgaand de plaatsing een schriftelijke verklaring van de OR (medezeggenschapsorgaan) of UWV op te vragen dat geen verdringing van betaald werk in het bedrijf voorkomt = 10 punten. * Wanneer de wijze van toetsing plaatsvindt door een (regionaal) interventieteam dat verdringing voorkomt, onderzoekt en beëindigt = 20 punten.
Indicator III:	Geen tegenprestatie (vraag 13, onderdeel Inkomen) * Gemeente maakt duidelijke keuze om geen tegenprestatie op te leggen. Als cliënten zelf kiezen voor de tegenprestatie dan is dit uitsluitend op vrijwillige en vrijblijvende basis (zonder sancties) = 10 punten, anders 0 punten.
Indicator IV:	Gemiddelde wachttijd aanvraag bijstandsuitkering (vraag 5, onderdeel Inkomen) * 0 - 27 kalenderdagen = 10 punten, 28 - 41 kalenderdagen = 5 punten, anders 0 punten.
Indicator V:	Individuele inkomens toeslag (vraag 14 en 15, onderdeel Inkomen) * Inkomensgrens op 120 procent van sociaal minimum of hoger: 5 punten. Recht na 3 jaar laag inkomen of korter: 5 punten. Anders 0 punten.

Indicatie VI: Cliëntondersteuner (vraag 26 en 27, onderdeel Inkomen)
* Onafhankelijke, gratis en “levensbrede” cliëntondersteuner = 5 punten, beroep op andere ondersteuner mogelijk = 5 punten. Anders 0 punten.

Gemeente	Indicator I; beschut werk	Indicator II: toets op verdringing	Indicator III: Geen tegen-prestatie	Indicator IV; Gemiddelde wachttijd	Indicator V: Individuele inkomens-toeslag	Indicator VI: Cliënt-onder-steuner	TOTAAL SCORE
Aalburg	10	-10	0	10	10	10	30
Aalsmeer	10	0	0	0	5	5	20
Alblasserdam	0	0	10	10	5	0	25
Alkmaar	10	-10	0	10	10		20
Almelo	10	0	0	10	5	10	35
Amersfoort	10	-10	0	10	0	5	15
Amstelveen	10	0	0	0	5	5	20
Amsterdam	10	0	10	10	5	10	45
Apeldoorn	10	0	0	10	5	10	35
Appingedam		0	0	10	0	0	10
Arnhem	0	-10	10	10	5	0	15
Asten	10	0	0	10	5	10	35
Berg en Dal	10	0	0	5	5	0	20
Bergen (NH)	0	-10	0	5	10	5	10
Bergen op Zoom	10	0	0	10	5	10	35
Berkelland		0	0	5	5	10	20
Bernheze	10	0	0		10	0	20
Best	10	10	0	0	5	10	35
Binnenmaas	10	-10	0	10	5	0	15
Bodegraven-Reeuwijk	10	-10	10	0	5	0	15
Boekel	10	0	0		10	0	20
Borne	10	-10	0	10	5	10	25
Borsele	0	-10	0	5	5	0	0
Brielle	10	-10	0	0	5	10	15
Bronckhorst	10	-10	0	5	5	10	20
Castricum	0	-10	0	5	10	5	10
Cromstrijen	10	-10	0	10	5	0	15
De Ronde Venen	10	-10	0	5	5	5	15
De Wolden	0	0	0	5	5	0	10
Delfzijl		0	0	10	0	0	10
Deurne	10	0	0	5	5	10	30
Deventer			0	10	0	10	20
Doesburg	0	-10	0	0	5	10	5
Dongen	0	0	0	5	5	0	10
Dordrecht	0	0	10	10	5	0	25
Drimmelen	10	-10	0	0	0	10	10
Dronten	10	0	0	10	5	5	30
Duiven	10	-10	0	10	5	10	25
Eijsden-Margraten	10	10	0	5	5	10	40
Eindhoven	0	-10	10	10	0	0	10
Enschede	10	0	0	5	0	10	25
Ermelo	0						0
Geertruidenberg	10	0	0	0	5	0	15
Geldrop-Mierlo	10	0	0	5	5	10	30
Gemert-Bakel	10	0	0	5	5	5	25

Gemeente	Indicator I; beschut werk	Indicator II: toets op verdringing	Indicator III: Geen tegen-prestatie	Indicator IV; Gemiddelde wachttijd	Indicator V: Individuele inkomens-toeslag	Indicator VI: Cliënt-onder-steuner	TOTAAL SCORE
Gilze en Rijen	10	-10	0	5	5	10	20
Goeree-Overflakkee	0	0	0	0	5	10	15
Goes	0	-10	0	5	5	0	0
Goirle	10	0	0	5	5	10	30
Groningen	10	0	0	5	0	10	25
Gulpen-Wittem	10	10	0	5	5	10	40
Haarlem	10	-10	0	5	5	0	10
Haarlemmermeer	10	-10	0	0	10	10	20
Halderberge	10	0	0	5	5	10	30
Harderwijk	0						0
Haren	0	-10	0	5	5	5	5
Heerenveen	0	-10	10	10	5	10	25
Heerhugowaard	10	-10	0	10	10	10	30
Heiloo	0	-10	0	5	10	5	10
Helmond	10	0	0	5	0	10	25
Hendrik-Ido-Ambacht	0	0	0	10	5	0	15
Hengelo	10	-10	0	10	5	10	25
Heumen	10	-10	0	5	5	5	15
Heusden	0	0	0	10	0	10	20
Hilvarenbeek	0	-10	0		5	0	-5
Hoogeveen	0	0	0	5	5	0	10
Houten	10	-10					0
Hulst	10	0	0	5	5	10	30
IJsselstein	10	-10	0	10	5	0	15
Kapelle	0	-10	0	5	5	0	0
Korendijk	10	-10	0	10	5	0	15
Laarbeek	10	0	0	5	5	10	30
Langedijk	10	-10	0	10	10	0	20
Lansingerland	10	0	0	5	5	5	25
Leeuwarden	10	-10	0	10	5	10	25
Leidschendam - Voorburg	0	-10	0	10	5	5	10
Lelystad	0	-10	0	10	10	10	20
Lingewaard	0	-10	0	0	5	10	5
Lochem	0	-10	0	10	5	5	10
Lopik	10	-10	0	10	5	10	25
Loppersum		0	0	10	0	0	10
Maastricht	10	10	0	5	5	10	40
Meerssen	10	10	0	5	5	10	40
Middelburg	10	-10	0	5	5	10	20
Midden-Delfland	0	20	0	10	5	0	35
Moerdijk	10	-10	0	5	5	10	20
Montferland	0	-10	0	5	5	10	10
Montfoort	10	-10	10	0	5	0	15
Nieuwegein	10	-10	0	10	5	5	20
Nijmegen	10	0	0	5	5	10	30
Noord-Beveland	0	-10	0	5	5	0	0
Noordoostpolder	10	-10	0	5	5	0	10
Nuth	0	0	0	5	10	5	20
Oost Gelre			0	5	5	10	20

Gemeente	Indicator I: beschut werk	Indicator II: toets op verdringing	Indicator III: Geen tegen- prestatie	Indicator IV; Gemiddelde wachttijd	Indicator V: Individuele inkomens- toeslag	Indicator VI: Cliënt- onder- steuner	TOTAAL SCORE
Oss	10	0	0	10	10	10	40
Oud-Beijerland	10	-10	0	10	5	0	15
Ouder-Amstel	10	0	0		10	5	25
Oudewater	10	-10	10	0	5	0	15
Papendrecht	0	0	10	10	5	0	25
Reimerswaal	0	-10	0	5	5	0	0
Rijssen-Holten	10	-10	0	5	5	5	15
Roosendaal	10	-10	0		5	5	10
Rotterdam	0	0	0	5	5	10	20
Schijndel	10	0	0		10	0	20
s-Gravenhage	10	20	0	0	5	10	45
's-Hertogenbosch	10	-10	0	0	5	5	10
Simpelveld	0	0	0	5	10	5	20
Sint-Michielsgestel	10	0	0		10	0	20
Sint-Oedenrode	10	0	0	10	5	5	30
Sittard-Geleen	0	0	0	5	0	10	15
Sliedrecht	0	0	10	10	5	0	25
Smallingerland	10	0	10	5	5	10	40
Someren	10	0	0	5	10	10	35
Strijen	10	-10	0	10	5	0	15
Tytsjerksteradiel	10	0	0	5	5	10	30
Uden			0	5	10	10	25
Uitgeest	0	-10	0	10	10	5	15
Uithoorn	0	-10	0	10	5	5	10
Utrecht	10	-10	10	5	5	10	30
Vaals	10	10	0	5	5	10	40
Valkenburg aan de Geul	10	10	0	5	5	10	40
Veenendaal	0	-10	0	5	5	0	0
Veere	10	-10	0	5	5	10	20
Veghel	10	0	0		10	0	20
Vianen	10	-10	0	10	5	0	15
Vlissingen	10	-10	0	5	5	10	20
Voerendaal	0	0	0	5	10	5	20
Voorschoten				10	5	5	20
Voorst	10	-10	0	5	5	5	15
Waddinxveen	10	0					10
Wassenaar				10	5	5	20
Werkendam	10	-10	0	5	10	5	20
Westervoort	0	-10	0	10	5	5	10
Westland	10	20	0	5	5	10	50
Westvoorne	10	-10	0	5	5	10	20
Wijchen	10	-10	0	5	0	10	15
Winterswijk			0	5	5	10	20
Woensdrecht	10	0	0	10	5	10	35
Woerden	10	-10	10	0	5	0	15
Woudrichem	10	-10	0	5	10	5	20
Zeewolde	0	0					0
Zutphen	0	0	0	10	5	5	20
Zwijndrecht	0	0	10	10	5	0	25
Zwolle	10	-10	0	5	5	5	15

COLOFON

Uitgave Stichting FNV Pers
Tekst FNV Lokaal en Regionaal Vakbondswerk
(Eind)Redactie de schrijffabriek Mariëtte Raap
Concept & Branddesign BTM | Bataafsche Teekenmaatschappij, Rotterdam
Opmaak Studio FNV
Fotografie Hollandse Hoogte (cover), Liesbeth Dinnissen Fotografie (p. 15), Shutterstock & Ingimage
Druk Boom+Verweij, Mijdrecht
Oplage 2500
Order 16548 | 60765

September 2016

De Gemeenteraad en het College van B&W van deelnemende gemeenten
in de regio Gelderland-Midden

Datum 31 maart 2017
Ons kenmerk 170331-0012
Contactpersoon Eric Neerijnen, van
Telefoonnummer 088 355 51 35
E-mailadres eric.van.neerijnen@vggm.nl

Onderwerp Ter consultatie: concept jaarstukken 2016 en
ontwerpbegroting 2018

Geachte leden van de Raad, geachte leden van het College,

Jaarlijks wordt rond 1 april de ontwerpbegroting voor het komende kalenderjaar en de conceptjaarrekening van het afgelopen kalenderjaar aangeboden aan het gemeentebestuur. Per 1 januari 2015 is de Wet Gemeenschappelijke Regelingen gewijzigd en is onder meer de wettelijke reactietermijn van gemeenteraden voor het geven van een reactie op de ontwerpbegroting met twee weken verlengd van zes naar acht weken. Ook nieuw is dat de "algemene, financiële en beleidsmatige kaders worden aangeboden aan de raad (artikel 34b). Om die reden is de in december 2016 vastgestelde kaderbrief voor de begroting 2018 toegevoegd aan de jaarstukken.

Op grond van artikel 35 Wet Gemeenschappelijke Regelingen worden de raden van de deelnemende gemeenten uitgenodigd hun zienswijze over de ontwerpbegroting naar voren brengen bij het Dagelijks Bestuur van Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland-Midden. Het Dagelijks Bestuur voegt deze zienswijze bij de ontwerpbegroting, zoals deze aan het Algemeen Bestuur op 28 juni a.s. ter vaststelling wordt aangeboden. Hoewel dit wettelijk niet is vereist, geven wij u ook de gelegenheid een zienswijze uit te brengen over de concept-jaarrekening. Ook deze zienswijze wordt op gelijkvormige wijze betrokken bij de finale besluitvorming over de jaarrekening door het Algemeen Bestuur.

In deze brief maken wij van de gelegenheid gebruik een korte toelichting op de stukken te geven. De achterliggende documentatie is openbaar toegankelijk via de volgende link:
http://www.vggm.nl/vggm/over_vggm/bestuur/jaarrekening_en_begroting

Jaarrekening 2016

Het nog te bestemmen financieel resultaat 2016 is groot € 3,3 mln.

Het Dagelijks Bestuur stelt voor € 885.000,-- te reserveren voor de doorontwikkeling van de jeugdgezondheidszorg en de overdracht van de medewerkers van de Stichting Publieke Gezondheid Gelderland-Midden naar de VGGM. Deze overdracht vloeit voort uit het beëindigen van de scheiding tussen de jeugdgezondheidszorg voor 0 tot 4 jarigen en de jeugdgezondheidszorg voor 4 tot 18 jarigen. De integrale jeugdgezondheidszorg richt zich op 0 tot 18 jarigen. Het is wenselijk de medewerkers die werkzaam zijn voor de brede doelgroep onder een uniform arbeidsrechtelijke regime te brengen.

VGGM verzorgt Ambulance, Brandweer, GGD en GHOR voor de 16 gemeenten van Gelderland-Midden

Het Dagelijks Bestuur stelt voor het restant resultaat ter grootte van € 2,4 mln. terug te storten naar de deelnemende gemeenten.

Begroting 2017

De ontwerpbegroting 2017 zijn twee beleidsintensiveringen opgenomen: de brandweer wil knelpunten die naar voren zijn gekomen uit de evaluatie van de regionalisering van de brandweer aanpakken en de GGD wil investeren in de vier pijlers van de publieke gezondheid. Het Dagelijks Bestuur wijst er op dat de beleidsintensivering van de brandweer uit de heroverweging van het budgettair kader van de brandweer gefinancierd kan worden. Daarnaast leidt het schrappen van de rekenrente tot een structurele besparing voor de brandweer en de GGD.

Graag verzoeken wij u uw reactie uiterlijk 1 juni 2017 te sturen aan het Dagelijks Bestuur van Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland-Midden.

Wij hopen u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Met vriendelijke groet,

namens het Dagelijks Bestuur van de Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland-Midden,

Paul Joosten
directie

i.a.a.: DIV

Kennisgeving aan de gemeenteraad

Registratienr. Corsa: 17int00560

Zaaknr.: 17DV01106

Portefeuillehouder(s): Wethouder Knuiman

Voor vragen

Naam: Jeroen Lommen

Telefoon: 9487

E-mail: j.lommen@duiven.nl

Onderwerp: Kinderen in Tel

Aanleiding voor deze kennisgeving

Naar aanleiding van vragen over de kinderombudsman is via een kennisgeving in 2016 toegezegd dat de gemeenterapportage van Kinderen in Tel aan de Raad zal worden toegezonden. Inmiddels is deze rapportage ontvangen en kunnen we aan de toezegging gehoor geven.

De informatie van Kinderen in Tel zal gebruikt worden om beleid te toetsen en beleid eventueel aan te passen. Deze rapportage van Kinderen in Tel sturen wij u afzonderlijk via een kennisgeving toe. Daarnaast is er een persbericht opgesteld.

Inhoud van de mededeling

In de gemeenterapportage van Kinderen in Tel zijn de gegevens gebundeld over de leefsituatie van kinderen en jongeren van de gemeente Duiven. Het is uitgesplitst in zes thema's. Deze thema's zijn weer onderverdeeld in een aantal indicatoren.

- a. Gezin en leefomstandigheden: kinderen in armoede, kinderen in eenoudergezin, kindermishandeling.
- b. Gezondheid: zuigelingsterfte, kinderen met een handicap.
- c. Risicojeugd: jeugdcriminaliteit, jeugdwerkloosheid.
- d. Bescherming / jeugdhulp: jeugdhulp totaal, verblijf, pleegzorg, jeugdbescherming.
- e. Onderwijs: voortijdig schoolverlaten, speciaal onderwijs.
- f. Vrije tijd/participatie.

Per indicator wordt de gemeente gescoord ten opzichte van de regio en landelijk. Hoe hoger op de ranglijst, hoe ongunstiger de leefsituatie is van de kinderen.

De gemeente Duiven doet het op de totale rangorde op plek 200 (van 390 gemeenten) goed. Bij vrijwel elke indicator scoort de gemeente Duiven dan ook goed en zit ze onder het landelijk en regionaal gemiddelde. In de Liemers scoort Duiven hert beste voor Zevenaar (148), Rijnwaarden (109) en Westervoort (58).

Kennisgeving

Enkele positieve uitschieters zijn risicojeugd waar we op plaats 231 staan. Ook bij jeugdwerkloosheid scoren we goed (264). Met het aantal jeugdigen (0- t/m 17 jarigen) dat lid is van een sportvereniging (61,9%) scoren we uitmuntend met plaats 383.

Opvallend is dat Duiven heel wisselend scoort op zuigelingensterfte (2013: 390^e plek; 2015: 98^e plek). Dit is te verklaren uit het feit dat het aantal (gelukkig) bij gemeentes klein is (voor Duiven <10) waardoor de scores ten opzichte van andere gemeentes per jaar erg kan verschillen.

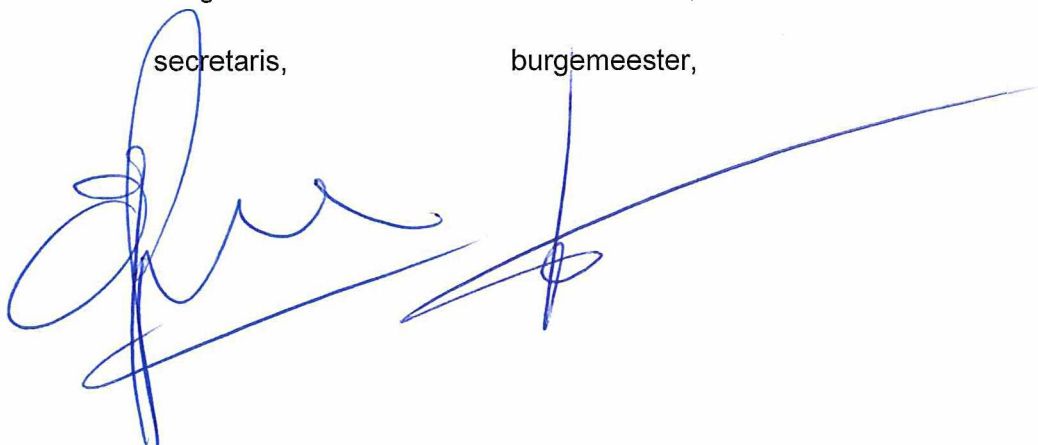
Daarnaast blijkt uit de rapportage dat de gemeente (in 2015) relatief veel kinderen heeft die gebruik maken van jeugdhulp. 2015 was het eerste jaar dat deze taak bij de gemeente lag. De verwachting is dat de gemeente bij dit onderwerp in de volgende rapportage (in 2019) beter in evenwicht zal zijn met de landelijke cijfers.

Duiven, 18 april 2017.

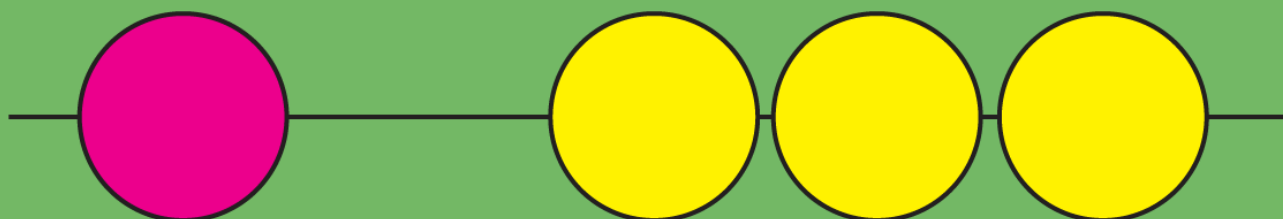
Burgemeester en wethouders van Duiven,

secretaris,

burgemeester,

Kinderen

in Tel

Gemeenterapportage 2016

Gemeente Duiven

Inhoudsopgave

Samenvatting	2
Inleiding	3
A. Gezin en leefomstandigheden	4
A1. Kinderen in armoede	4
A2. Kinderen in eenoudergezin	5
A3. Kindermishandeling	6
B. Gezondheid	7
B1. Zuigelingensterfte	7
B2. Kinderen met een handicap	8
C. Risicojeugd	9
C1. Jeugdcriminaliteit	9
C2. Jeugdwerkloosheid	10
D. Bescherming / jeugdzorg	11
D1. Jeugdhulp / -bescherming totaal	11
D2. Jeugdhulp - verblijf	12
D3. Jeugdhulp - pleegzorg	13
D4. Jeugdbescherming	14
E. Onderwijs	15
E1. Voortijdig schoolverlaten	15
E2. Speciaal onderwijs	16
F. Vrije tijd / participatie	17
Colofon	18

Samenvatting

4,3%

Kinderen in armoede
2015

12,6%

Kinderen in eenoudergezin
2015

0,3%

Kindermishandeling
2014

4,9‰

Zuigelingensterfte
2015

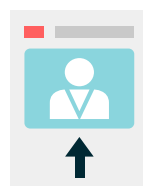
3,1%

Kinderen met een handicap
2015

0,9%

Jeugdcriminaliteit
2015

0,8%

Jeugdwerkloosheid
2015

10,1%

Jeugdhulp totaal
2015

0,5%

Jeugdhulp verblijf
2015

0,2%

Jeugdhulp pleegzorg
2015

0,7%

Jeugdbescherming
2015

1,8%

Voortijdig schoolverlaten
2015

2,4%

Speciaal onderwijs
2015

61,9%

Vrije tijd
2015

Inleiding

Kinderen in Tel bundelt de gegevens over de leefsituatie van kinderen en jongeren op gemeentelijk niveau. De indicatoren waarmee dit gebeurt, zijn gebaseerd op het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind. Kinderen in Tel wil aanzetten tot discussie over de leefsituatie van kinderen en jongeren aan te zetten, tussen politici, beleidsmakers, ouders, jeugd en belangenbehartigers. Het uiteindelijke doel is dat daardoor de leefsituatie van kinderen in Nederland verbetert. Het biedt een systematische presentatie van kengetallen. De thema's zijn: gezin en leefomstandigheden, gezondheid, risicojeugd, onderwijs, bescherming en jeugdhulp, en vrije tijd/participatie.

Kinderen in Tel is een gezamenlijk product van Defence for Children International en het Verwey-Jonker Instituut. Samen met de deelnemende fondsen, deze keer het Kansfonds, de Nederlandse Stichting voor het Gehandicapte Kind, de Bernard van Leer Foundation en Porticus, wordt elke twee jaar het databoek Kinderen in Tel geproduceerd. Deze keer wordt naast het landelijke databoek ook de mogelijkheid geboden een gemeentelijke rapportage te verkrijgen.

Hoe staat het met de jeugd in uw gemeente? In dit gemeentelijk rapport Kinderen in Tel 2016 presenteren we de scores van uw gemeente voor alle indicatoren die in Kinderen in Tel zijn opgenomen. We presenteren voor iedere indicator de trend voor de jaren waarvan we over cijfers beschikken. We vergelijken uw gemeente met het Nederlands gemiddelde, met het gemiddelde van de gemeenten die tot dezelfde jeugdzorgregio behoren en met het gemiddelde van gemeenten die tot dezelfde stedelijkheidsklasse behoren.

Bij iedere indicator vermelden we ook de rangorde die de gemeente inneemt op de lijst van alle gemeenten. De nummer 1 op de ranglijst heeft de voor de leefsituatie van kinderen meest ongunstige score. Hoe lager op de ranglijst, hoe beter, met als laagste score het nummer 390.

Tevens is over alle indicatoren gezamenlijk een landelijke rangorde van alle gemeenten berekend. Dit betreft de overall-rangorde. Op basis van de scores op alle indicatoren is deze positie op de ranglijst voor iedere gemeente berekend. Ook hier geldt: hoe hoger op de ranglijst, hoe ongunstiger de leefsituatie van kinderen.

De gemeente Duiven staat op de overall-rangorde voor dit jaar op positie 200.

Omwille van privacy worden absolute gegevens met een aantal van minder dan 10 niet getoond. In plaats hiervan wordt er een 'x' weergegeven.

A. Gezin en leefomstandigheden

A1. Kinderen in armoede

In de gemeente Duiven bedraagt het percentage kinderen in armoede in 2015 4,3%. Het gaat dan om 240 0- t/m 17-jarigen. In 2015 neemt Duiven daarmee plaats 162 in op de ranglijst. In 2013 was dat plaats 154.

In vergelijking met het eerste jaar in de tijdreeks, 2000, is het percentage gestegen met 0,0 procentpunt. In de periode 2010-2015 is het percentage gestegen met 1,8 procentpunt. In 2015 ligt het percentage kinderen in armoede in de gemeente Duiven:

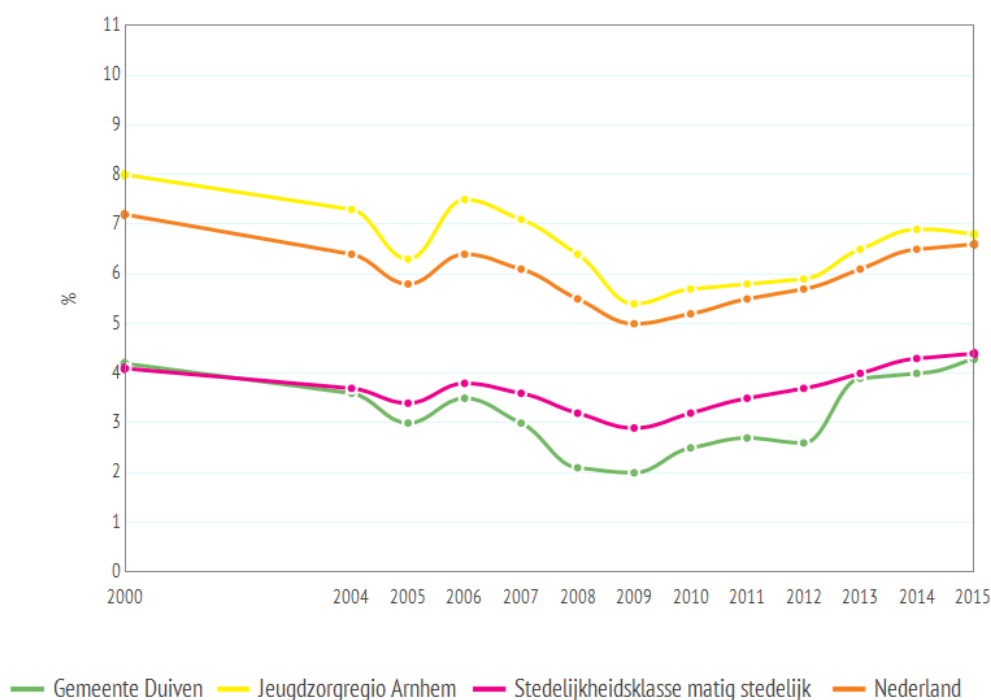
- ➔ 2,3 procentpunt lager dan in Nederland
- ➔ 2,5 procentpunt lager dan in de jeugdzorgregio waarvan Duiven deel uitmaakt
- ➔ 0,1 procentpunt lager dan gemiddeld in gemeenten van dezelfde stedelijkheidsklasse (matig stedelijk) als die van Duiven

4,3%
(NL: 6,6%)
2015

Figuur 1 geeft het percentage kinderen in armoede in de gemeente Duiven over de periode 2000-2015: het percentage 0- t/m 17-jarigen dat in een uitkeringsgezin leeft weer. De gemeente wordt vergeleken met het Nederlands gemiddelde, het gemiddelde in de jeugdzorgregio Arnhem en gemeenten in dezelfde stedelijkheidsklasse: matig stedelijk.

Figuur 1: Percentage kinderen in armoede in Duiven, 2000-2015

A2. Kinderen in eenoudergezin

In de gemeente Duiven bedraagt het percentage kinderen in een eenoudergezin in 2015 12,6%. Het gaat dan om 710 0- t/m 17-jarigen. In 2015 neemt Duiven daarmee plaats 170 in op de ranglijst. In 2013 was dat plaats 131.

In vergelijking met het eerste jaar in de tijdreeks, 2010, is het percentage gestegen met 1,0 procentpunt. In 2015 ligt het percentage kinderen dat leeft in een eenoudergezin in de gemeente Duiven:

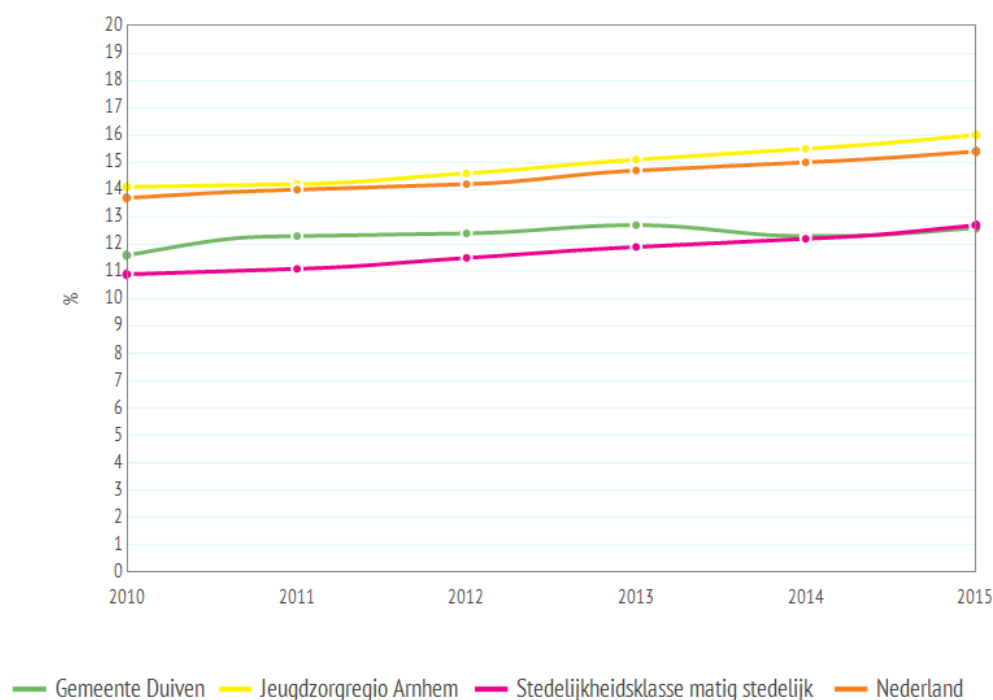
- ➔ 2,8 procentpunt lager dan in Nederland
- ➔ 3,4 procentpunt lager dan in de jeugdzorgregio waarvan Duiven deel uitmaakt
- ➔ 0,0 procentpunt lager dan gemiddeld in gemeenten van dezelfde stedelijkheidsklasse (matig stedelijk) als die van Duiven

12,6%
(NL: 15,4%)
2015

Figuur 2 geeft het percentage kinderen (0- t/m 17-jarigen) dat leeft in een eenoudergezinnen in de gemeente Duiven over de periode 2010-2015 weer. De gemeente wordt vergeleken met het Nederlands gemiddelde, het gemiddelde in de jeugdzorgregio Arnhem en gemeenten in dezelfde stedelijkheidsklasse: matig stedelijk.

Figuur 2: Percentage kinderen in een eenoudergezin in Duiven, 2010-2015

A3. Kindermishandeling

In de gemeente Duiven bedraagt het percentage mishandelde kinderen in 2014 0,3%. Het gaat dan om 20 0- t/m 17-jarigen. In 2014 neemt Duiven daarmee plaats 251 in op de ranglijst. In 2012 was dat plaats 221.

In vergelijking met het eerste jaar in de tijdreeks, 2010, is het percentage gedaald met 0,1 procentpunt. In 2014 ligt het percentage mishandelde kinderen in de gemeente Duiven:

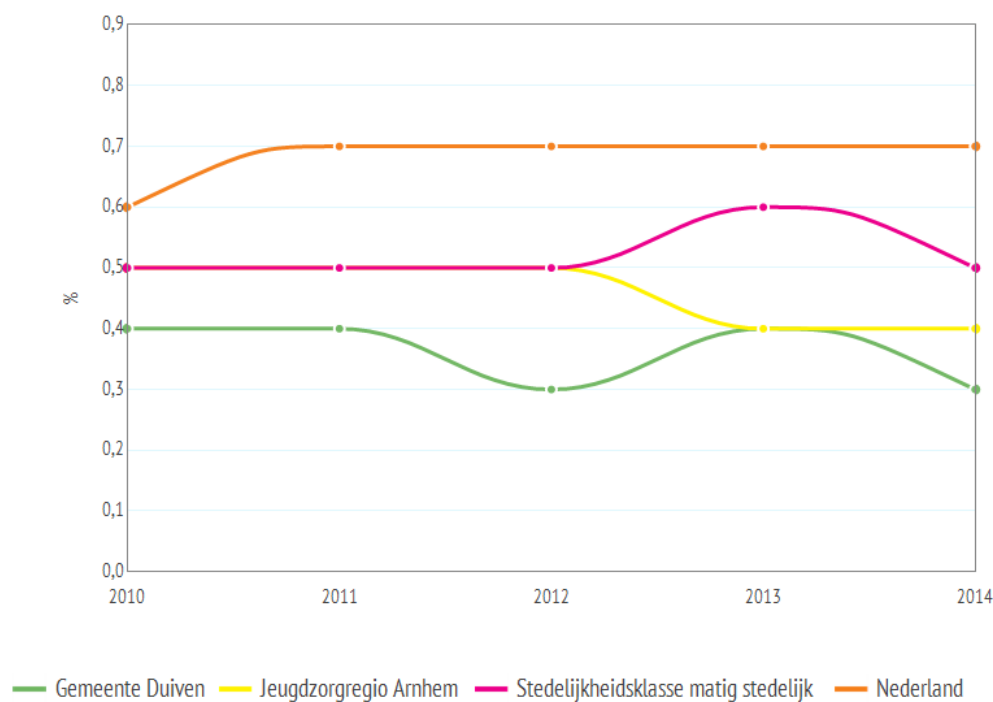
- ➔ 0,4 procentpunt lager dan in Nederland
- ➔ 0,0 procentpunt lager dan in de jeugdzorgregio waarvan Duiven deel uitmaakt
- ➔ 0,2 procentpunt lager dan gemiddeld in gemeenten van dezelfde stedelijkheidsklasse (matig stedelijk) als die van Duiven

0,3%
(NL: 0,7%)
2014

Figuur 3 geeft het percentage mishandelde kinderen in de gemeente Duiven weer over de periode 2010-2014: het percentage 0- t/m 17-jarigen waarbij kindermishandeling bevestigd is. De gemeente wordt vergeleken met het Nederlands gemiddelde, het gemiddelde in de jeugdzorgregio Arnhem en gemeenten in dezelfde stedelijkheidsklasse: matig stedelijk.

Figuur 3: Percentage mishandelde kinderen in Duiven, 2010-2014

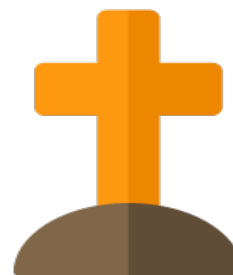
B. Gezondheid

B1. Zuigelingensterfte

In de gemeente Duiven bedraagt het promillage zuigelingen dat sterft in 2015 4,9‰. Het gaat dan om x zuigelingen. In 2015 neemt Duiven daarmee plaats 98 in op de ranglijst. In 2013 was dat plaats 390.

In vergelijking met het eerste jaar in de tijdreeks, 2004, is het promillage gedaald met 2,1 promillepunt. In de periode 2010-2014 is het promillage gedaald met 5,6 promillepunt. In 2015 ligt het promillage zuigelingensterfte in de gemeente Duiven:

- ➡ 1,6 promillepunt hoger dan in Nederland
- ➡ 0,3 promillepunt hoger dan in de jeugdzorgregio waarvan Duiven deel uitmaakt
- ➡ 1,2 promillepunt hoger dan gemiddeld in gemeenten van dezelfde stedelijkheidsklasse (matig stedelijk) als die van Duiven

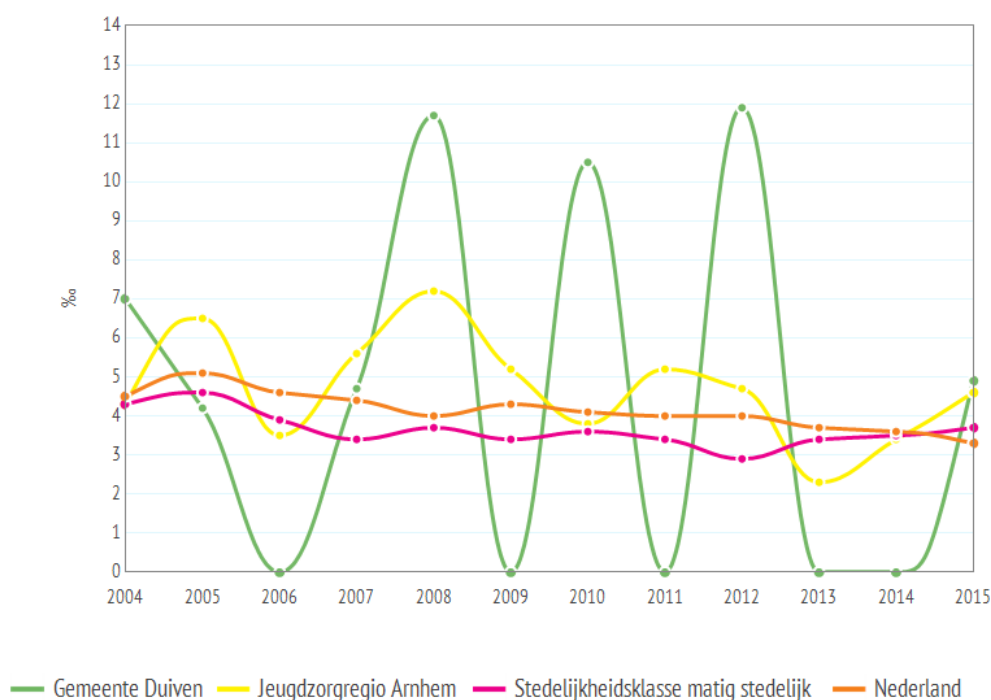

4,9‰

(NL: 3,3‰)
2015

Figuur 4 geeft het promillage zuigelingen dat voor de eerste verjaardag sterft in de gemeente Duiven over de periode 2004-2015. De gemeente wordt vergeleken met het Nederlands gemiddelde, het gemiddelde in de jeugdzorgregio Arnhem en gemeenten in dezelfde stedelijkheidsklasse: matig stedelijk.

Figuur 4: Promillage zuigelingensterfte in Duiven, 2004-2015

B2. Kinderen met een handicap

In de gemeente Duiven bedraagt het percentage kinderen met een handicap in 2015 3,1%. Het gaat dan om 175 0- t/m 17-jarigen. In 2015 neemt Duiven daarmee plaats 88 in op de ranglijst. In 2013 was dat plaats 145.

In vergelijking met het eerste jaar in de tijdreeks, 2011, is het percentage gestegen met 1,1 procentpunt. In 2015 ligt het percentage kinderen met een handicap in de gemeente Duiven:

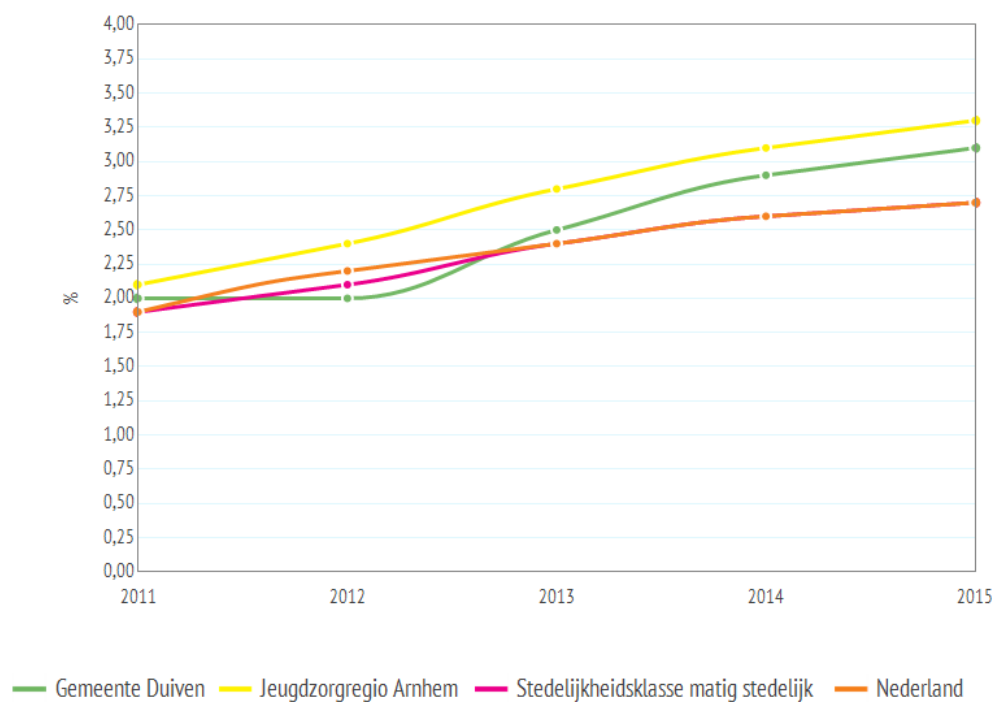
- ➔ 0,4 procentpunt hoger dan in Nederland
- ➔ 0,2 procentpunt lager dan in de jeugdzorgregio waarvan Duiven deel uitmaakt
- ➔ 0,4 procentpunt hoger dan gemiddeld in gemeenten van dezelfde stedelijkheidsklasse (matig stedelijk) als die van Duiven

3,1%
(NL: 2,7%)
2015

Figuur 5 geeft het percentage kinderen (0- t/m- 17-jarigen) met een handicap in de gemeente Duiven over de periode 2011-2015. De gemeente wordt vergeleken met het Nederlands gemiddelde, het gemiddelde in de jeugdzorgregio Arnhem en gemeenten in dezelfde stedelijkheidsklasse: matig stedelijk.

Figuur 5: Percentage kinderen met een handicap in Duiven, 2011-2015

Risicojeugd

C1. Jeugdcriminaliteit

In de gemeente Duiven bedraagt het percentage van een delict verdachte jongeren in 2015 0,9%. Het gaat dan om 32 12- t/m 21-jarigen. In 2015 neemt Duiven daarmee plaats 231 in op de ranglijst. In 2013 was dat plaats 359.

In vergelijking met het eerste jaar in de tijdreeks, 2000, is het percentage gedaald met 1,8 procentpunt. In de periode 2010-2015 is het percentage gedaald met 0,7 procentpunt. In 2015 ligt het percentage van een delict verdachte jongeren in de gemeente Duiven:

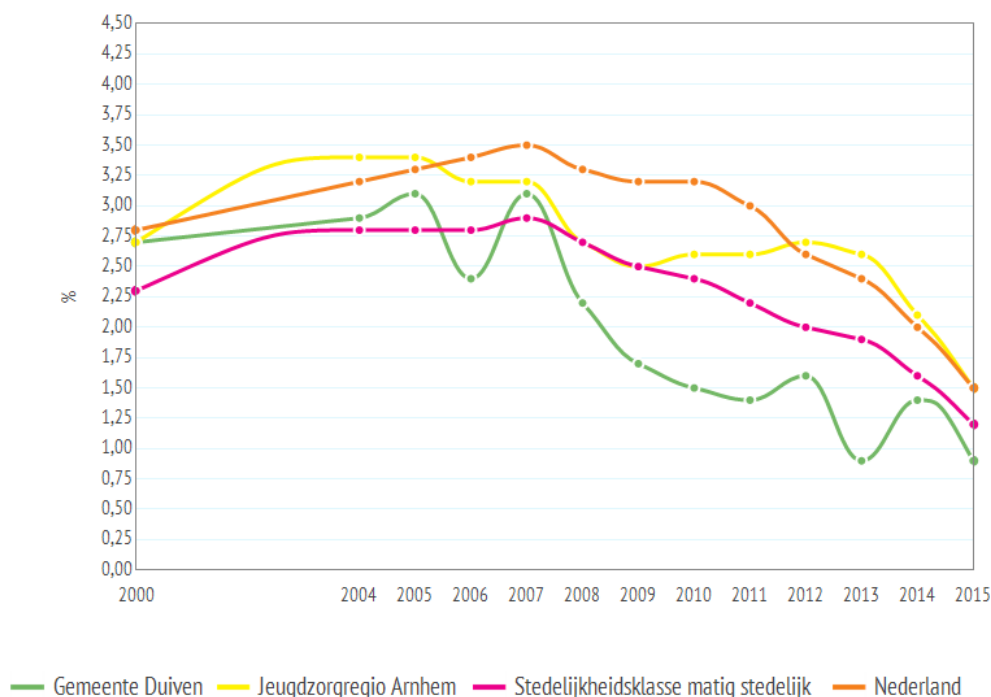
- ➔ 0,6 procentpunt lager dan in Nederland
- ➔ 0,6 procentpunt lager dan in de jeugdzorgregio waarvan Duiven deel uitmaakt
- ➔ 0,3 procentpunt lager dan gemiddeld in gemeenten van dezelfde stedelijkheidsklasse (matig stedelijk) als die van Duiven

0,9%
(NL: 1,5%)
2015

Figuur 6 geeft het percentage van een delict verdachte jongeren in de gemeente Duiven over de periode 2000-2015. Het gaat om het percentage 12- t/m 21-jarigen dat verdacht is van een delict dat is afgedaan door het OM. De gemeente wordt vergeleken met het Nederlands gemiddelde, het gemiddelde in de jeugdzorgregio Arnhem en gemeenten in dezelfde stedelijkheidsklasse: matig stedelijk.

Figuur 6: Percentage van een delict verdachte jongeren in Duiven, 2000-2015

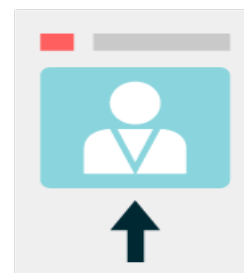

C2. Jeugdwerkloosheid

In de gemeente Duiven bedraagt het percentage werkloze jongeren in 2015 0,8%. Het gaat dan om 20 16- t/m 22-jarigen. In 2015 neemt Duiven daarmee plaats 264 in op de ranglijst. In 2013 was dat plaats 372.

In vergelijking met het eerste jaar in de tijdreeks, 2006, is het percentage gedaald met 0,2 procentpunt. In de periode 2010-2015 is het percentage gedaald met 0,1 procentpunt. In 2015 ligt het percentage werkloze jongeren in de gemeente Duiven:

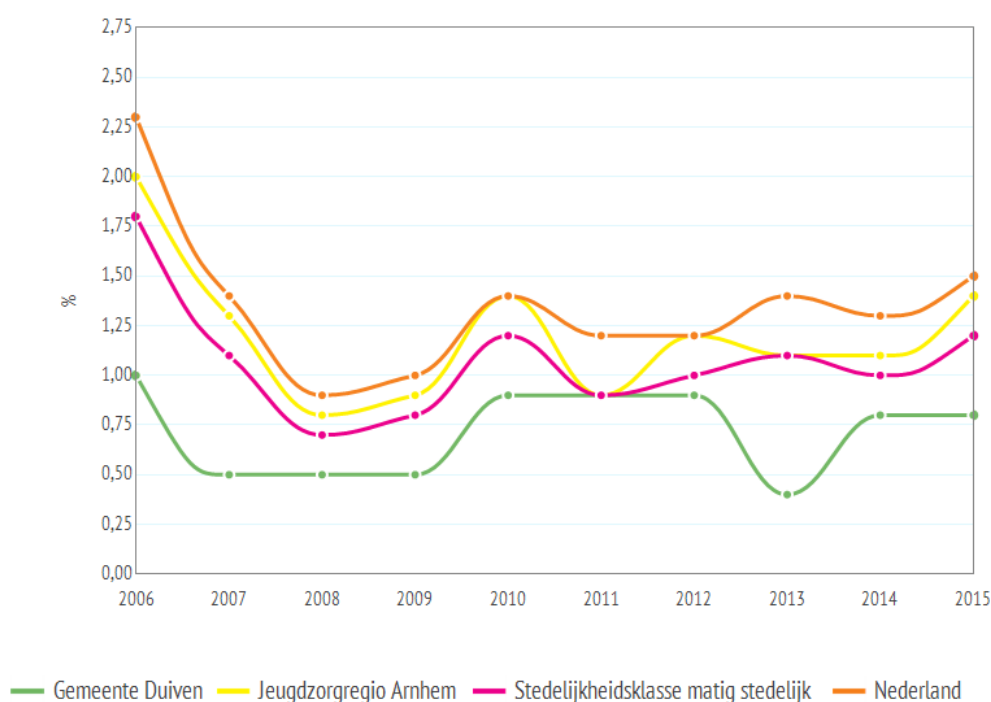
- ➔ 0,7 procentpunt lager dan in Nederland
- ➔ 0,6 procentpunt lager dan in de jeugdzorgregio waarvan Duiven deel uitmaakt
- ➔ 0,3 procentpunt lager dan gemiddeld in gemeenten van dezelfde stedelijkheidsklasse (matig stedelijk) als die van Duiven

0,8%
(NL: 1,5%)
2015

Figuur 7 geeft het percentage werkloze jongeren in de gemeente Duiven over de periode 2006-2015. Het gaat om het percentage werkzoekende werkloze 16- t/m 22-jarigen. De gemeente wordt vergeleken met het Nederlands gemiddelde, het gemiddelde in de jeugdzorgregio Arnhem en gemeenten in dezelfde stedelijkheidsklasse: matig stedelijk.

Figuur 7: Percentage werkloze jongeren in Duiven, 2006-2015

D. Bescherming / jeugdzorg

D1. Jeugdhulp / -bescherming totaal

In de gemeente Duiven bedraagt het percentage jeugdige gebruikers van jeugdhulp (inclusief jeugdbescherming) in 2015 10,1%. Het gaat dan om 570 0- t/m 17-jarigen. In 2015 neemt Duiven daarmee plaats 117 in op de ranglijst. In 2013 was dat plaats 49.

In vergelijking met het eerste jaar in de tijdreeks, 2011, is het percentage gestegen met 0,4 procentpunt. In 2015 ligt het percentage jeugdige gebruikers van jeugdhulp (inclusief jeugdbescherming) in de gemeente Duiven:

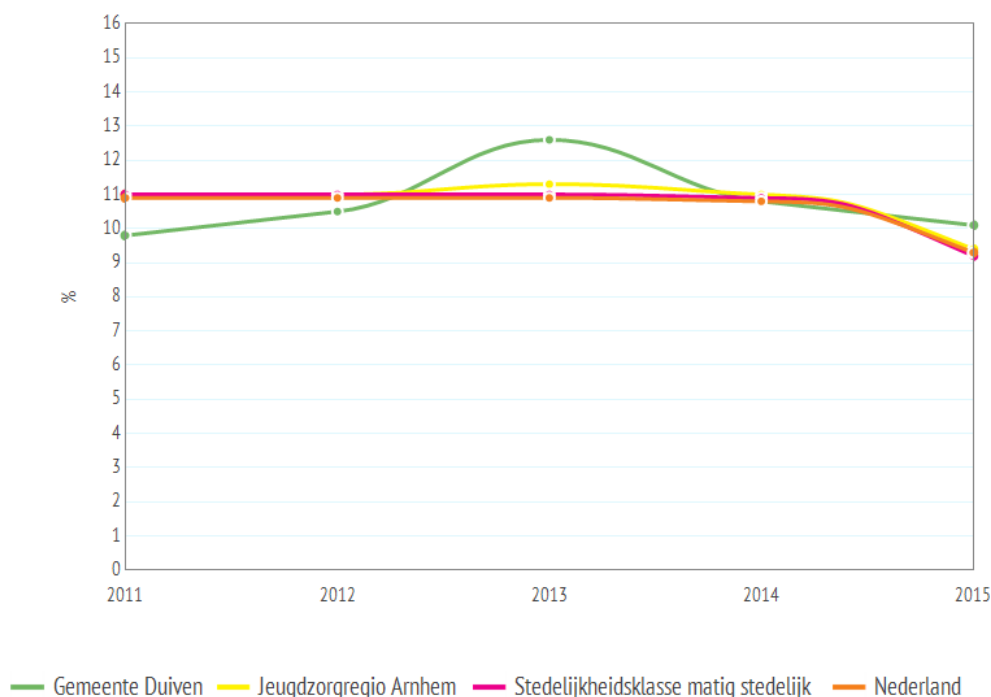
- ➔ 0,8 procentpunt hoger dan in Nederland
- ➔ 0,7 procentpunt hoger dan in de jeugdzorgregio waarvan Duiven deel uitmaakt
- ➔ 0,9 procentpunt hoger dan gemiddeld in gemeenten van dezelfde stedelijkheidsklasse (matig stedelijk) als die van Duiven

10,1%
(NL: 9,3%)
2015

Figuur 8 geeft het percentage gebruikers van jeugdhulp (inclusief jeugdbescherming) in de gemeente Duiven over de periode 2011-2015. Het gaat om het percentage 0- t/m 17-jarigen dat in het betreffende jaar gebruik maakte van enigerlei vorm van jeugdhulp dan wel te maken had met een maatregel jeugdbescherming. De gemeente wordt vergeleken met het Nederlands gemiddelde, het gemiddelde in de jeugdzorgregio Arnhem en gemeenten in dezelfde stedelijkheidsklasse: matig stedelijk.

Figuur 8: Percentage jeugdige gebruikers van jeugdhulp (inclusief bescherming) in Duiven, 2011-2015

D2. Jeugdhulp - verblijf

In de gemeente Duiven bedraagt het percentage gebruikers van jeugdhulp met verblijf in 2015 0,5%. Het gaat dan om 30 0- t/m 17-jarigen. In 2015 neemt Duiven daarmee plaats 339 in op de ranglijst.

In 2015 ligt het percentage gebruikers van jeugdhulp met verblijf in de gemeente Duiven:

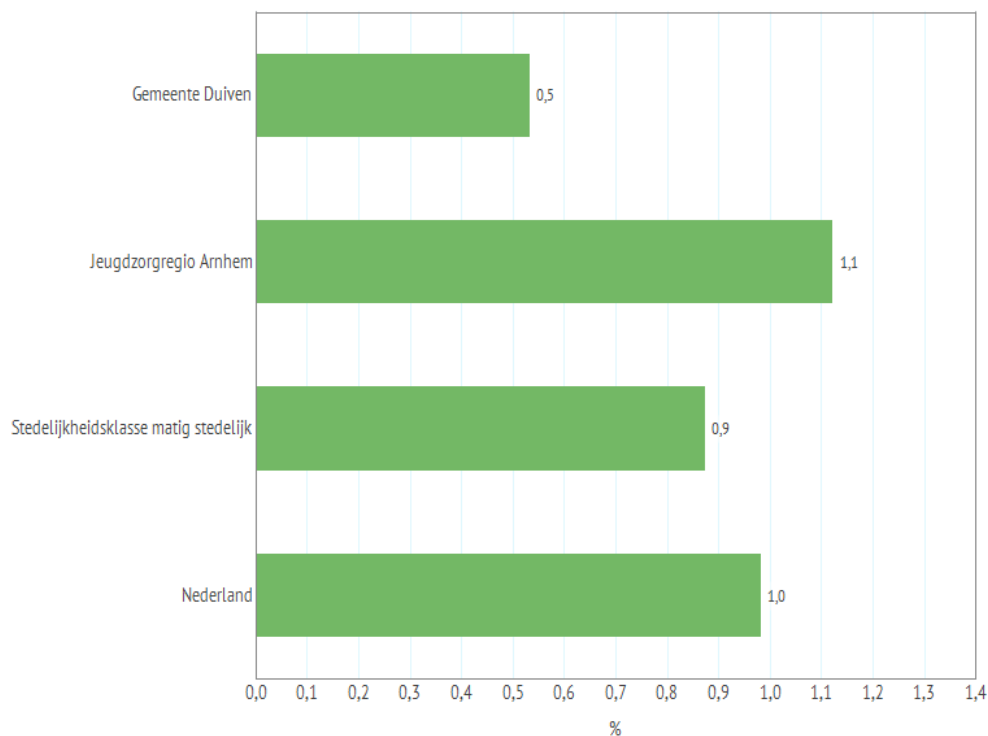
- ➔ 0,4 procentpunt lager dan in Nederland
- ➔ 0,6 procentpunt lager dan in de jeugdzorgregio waarvan Duiven deel uitmaakt
- ➔ 0,3 procentpunt lager dan gemiddeld in gemeenten van dezelfde stedelijkheidsklasse (matig stedelijk) als die van Duiven

0,5%
(NL: 1,0%)
2015

Figuur 9 geeft het percentage gebruikers van jeugdhulp met verblijf in de gemeente Duiven in het jaar 2015. Het gaat om het percentage 0- t/m 17-jarige gebruikers. Van eerdere jaren zijn geen vergelijkbare cijfers beschikbaar. De gemeente wordt vergeleken met het Nederlands gemiddelde, het gemiddelde in de jeugdzorgregio Arnhem en gemeenten in dezelfde stedelijkheidsklasse: matig stedelijk.

Figuur 9: Percentage gebruikers van jeugdhulp met verblijf in Duiven, 2015

D3. Jeugdhulp - pleegzorg

In de gemeente Duiven bedraagt het percentage gebruikers van pleegzorg in 2015 0,2%. Het gaat dan om 10 0- t/m 17-jarigen. In 2015 neemt Duiven daarmee plaats 355 in op de ranglijst. In 2013 was dat plaats 381.

In vergelijking met het eerste jaar in de tijdreeks, 2011, is het percentage gedaald met 0,4 procentpunt. In 2015 ligt het percentage gebruikers van pleegzorg in de gemeente Duiven:

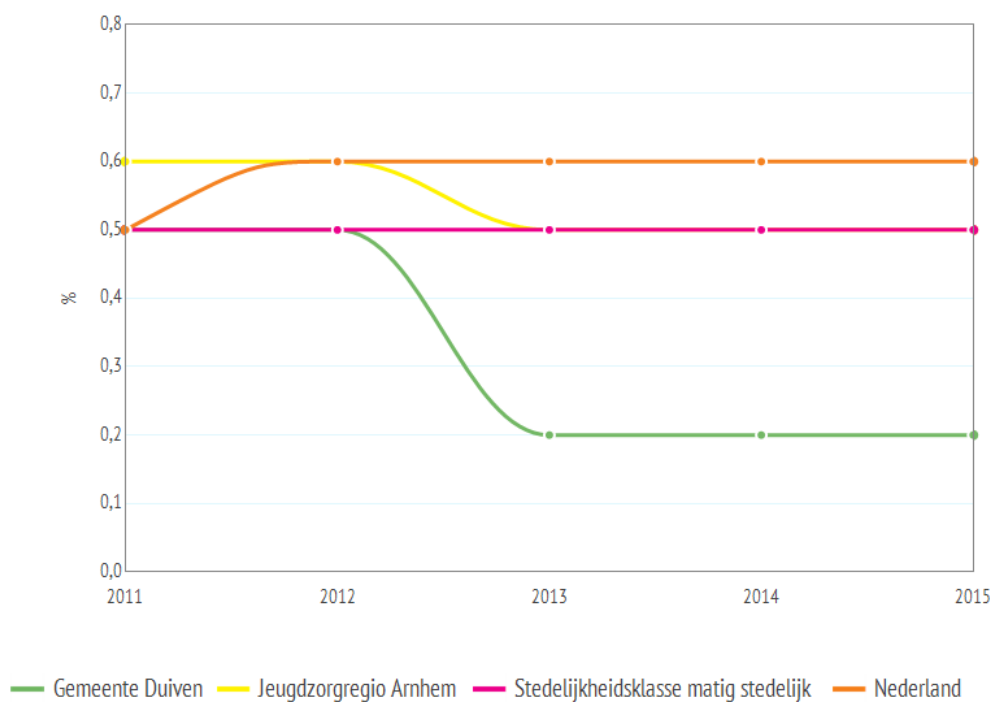
- ➔ 0,4 procentpunt lager dan in Nederland
- ➔ 0,3 procentpunt lager dan in de jeugdzorgregio waarvan Duiven deel uitmaakt
- ➔ 0,3 procentpunt lager dan gemiddeld in gemeenten van dezelfde stedelijkheidsklasse (matig stedelijk) als die van Duiven

0,2%
(NL: 0,6%)
2015

Figuur 10 geeft het percentage gebruikers van pleegzorg in de gemeente Duiven over de periode 2011-2015. Het gaat om het percentage 0- t/m 17-jarige gebruikers van pleegzorg. De gemeente wordt vergeleken met het Nederlands gemiddelde, het gemiddelde in de jeugdzorgregio Arnhem en gemeenten in dezelfde stedelijkheidsklasse: matig stedelijk.

Figuur 10: Percentage gebruikers van pleegzorg Duiven, 2011-2015

D4. Jeugdbescherming

In de gemeente Duiven bedraagt het percentage jeugdigen met een maatregel jeugdbescherming in 2015 0,7%. Het gaat dan om 40 0- t/m 17-jarigen. In 2015 neemt Duiven daarmee plaats 297 in op de ranglijst. In 2013 was dat plaats 214.

In vergelijking met het eerste jaar in de tijdreeks, 2011, is het percentage gedaald met 0,2 procentpunt. In 2015 ligt het percentage jeugdigen met een maatregel jeugdbescherming in de gemeente Duiven:

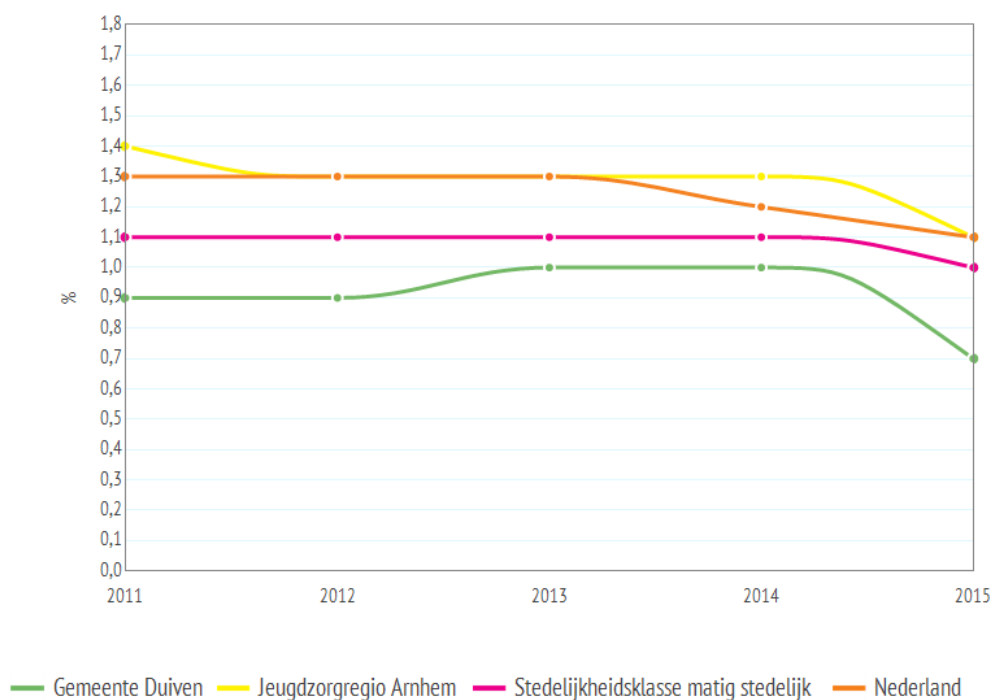
- ➔ 0,4 procentpunt lager dan in Nederland
- ➔ 0,4 procentpunt lager dan in de jeugdzorgregio waarvan Duiven deel uitmaakt
- ➔ 0,3 procentpunt lager dan gemiddeld in gemeenten van dezelfde stedelijkheidsklasse (matig stedelijk) als die van Duiven

0,7%
(NL: 1,1%)
2015

Figuur 11 geeft het percentage jeugdigen met een maatregel jeugdbescherming in de gemeente Duiven over de periode 2011-2015. Het gaat om het percentage 0- t/m 17-jarigen dat te maken had met een maatregel jeugdbescherming. De gemeente wordt vergeleken met het Nederlands gemiddelde, het gemiddelde in de jeugdzorgregio Arnhem en gemeenten in dezelfde stedelijkheidsklasse: matig stedelijk.

Figuur 11: Percentage jeugdigen met een maatregel jeugdbescherming in Duiven, 2011-2015

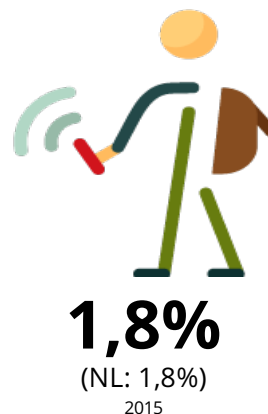
E. Onderwijs

E1. Voortijdig schoolverlaten

In de gemeente Duiven bedraagt het percentage voortijdig schoolverlaters in 2015 1,8%. Het gaat dan om 49 leerlingen. In 2015 neemt Duiven daarmee plaats 93 in op de ranglijst. In 2013 was dat plaats 153.

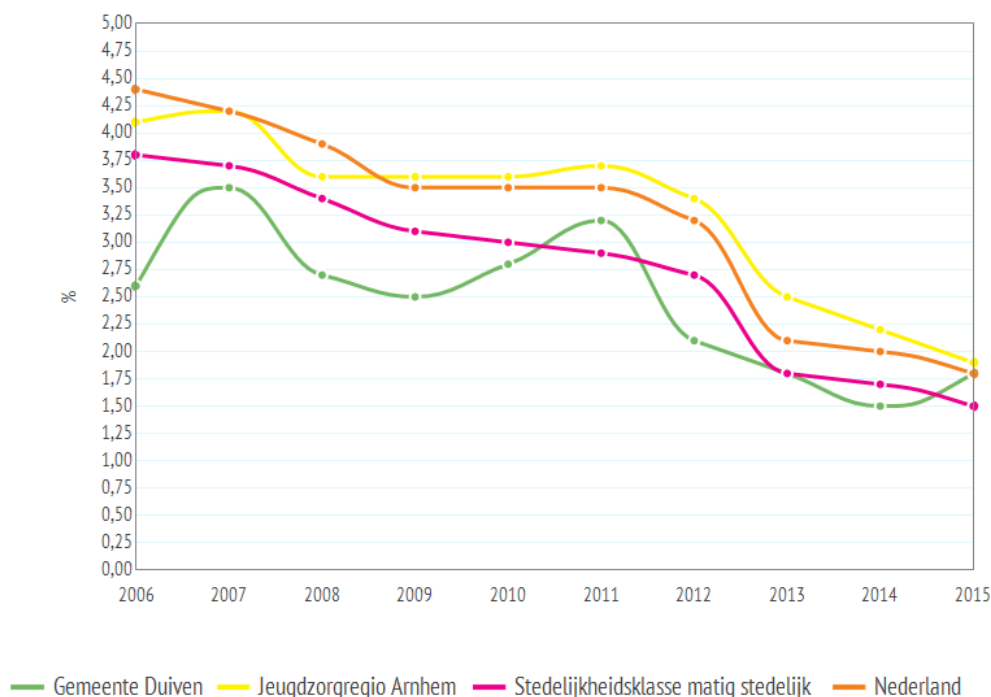
In vergelijking met het eerste jaar in de tijdreeks, 2006, is het percentage gedaald met 0,8 procentpunt. In de periode 2010-2015 is het percentage gedaald met 1,0 procentpunt. In 2015 ligt het percentage voortijdig schoolverlaters in de gemeente Duiven:

- ➡ 0,0 procentpunt lager dan in Nederland
- ➡ 0,1 procentpunt lager dan in de jeugdzorgregio waarvan Duiven deel uitmaakt
- ➡ 0,3 procentpunt hoger dan gemiddeld in gemeenten van dezelfde stedelijkheidsklasse (matig stedelijk) als die van Duiven

Figuur 12 geeft het percentage voortijdig schoolverlaters in de gemeente Duiven over de periode 2006-2015. Het betreft het aantal voortijdig schoolverlaters als percentage van het totaal aantal leerlingen van voortgezet en middelbaar beroepsonderwijs. De gemeente wordt vergeleken met het Nederlands gemiddelde, het gemiddelde in de jeugdzorgregio Arnhem en gemeenten in dezelfde stedelijkheidsklasse: matig stedelijk.

Figuur 12: Percentage voortijdige schoolverlaters in Duiven, 2006-2015

E2. Speciaal onderwijs

In de gemeente Duiven bedraagt het percentage leerlingen in het (voortgezet) speciaal onderwijs in 2015 2,4%. Het gaat dan om 100 leerlingen. In 2015 neemt Duiven daarmee plaats 189 in op de ranglijst. In 2013 was dat plaats 225.

In vergelijking met het eerste jaar in de tijdreeks, 2011, is het percentage gestegen met 0,3 procentpunt. In 2015 ligt het percentage leerlingen in het (voortgezet) speciaal onderwijs in de gemeente Duiven:

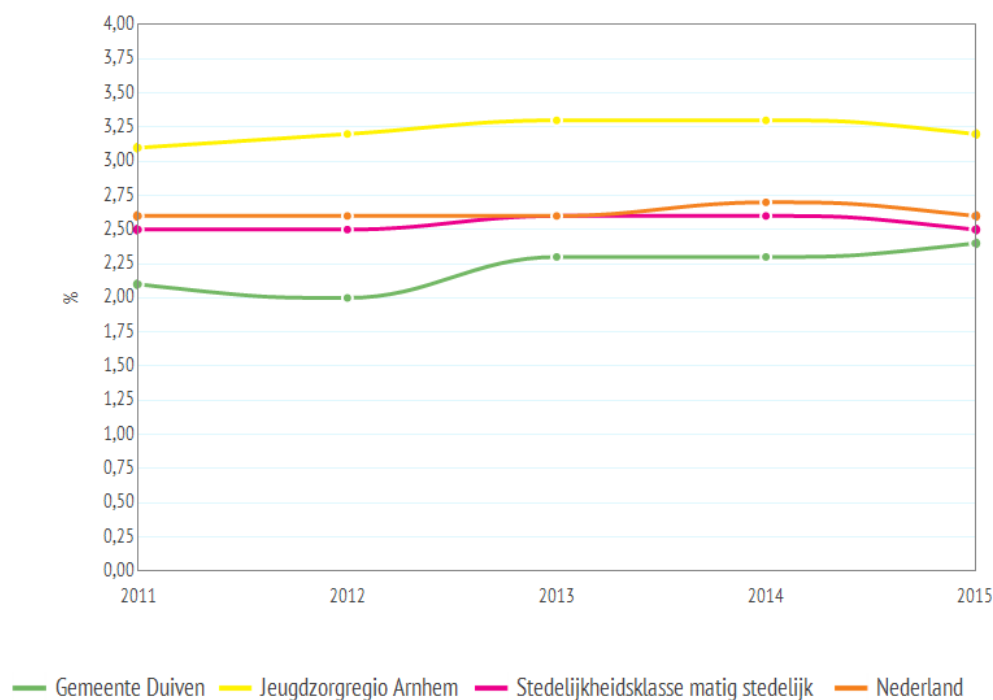
- ➔ 0,1 procentpunt lager dan in Nederland
- ➔ 0,8 procentpunt lager dan in de jeugdzorgregio waarvan Duiven deel uitmaakt
- ➔ 0,1 procentpunt lager dan gemiddeld in gemeenten van dezelfde stedelijkheidsklasse (matig stedelijk) als die van Duiven

2,4%
(NL: 2,6%)
2015

Figuur 13 geeft het percentage leerlingen in het (voortgezet) speciaal onderwijs in de gemeente Duiven over de periode 2011-2015. Het gaat om het aantal leerlingen in het (voortgezet) speciaal onderwijs (WEC-onderwijs) als percentage van het totaal aantal leerlingen in primair en voortgezet onderwijs. De gemeente wordt vergeleken met het Nederlands gemiddelde, het gemiddelde in de jeugdzorgregio Arnhem en gemeenten in dezelfde stedelijkheidsklasse: matig stedelijk.

Figuur 13: Percentage kinderen in het (voortgezet) speciaal onderwijs in Duiven, 2011-2015

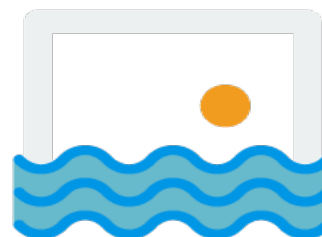

F. Vrije tijd / participatie

In de gemeente Duiven bedraagt het percentage jeugdigen dat lid is van een sportvereniging in 2015 61,9%. Het gaat dan om 3.485 0- t/m 17-jarigen. In 2015 neemt Duiven daarmee plaats 383 in op de ranglijst. In 2014 was dat plaats 387.

In vergelijking met het eerste jaar in de tijdreeks, 2014, is het percentage gedaald met 1,3 procentpunt. In 2015 ligt het percentage jeugdigen dat lid is van een sportvereniging in de gemeente Duiven:

- ➔ 20,2 procentpunt hoger dan in Nederland
- ➔ 16,9 procentpunt hoger dan in de jeugdzorgregio waarvan Duiven deel uitmaakt
- ➔ 15,5 procentpunt hoger dan gemiddeld in gemeenten van dezelfde stedelijkheidsklasse (matig stedelijk) als die van Duiven

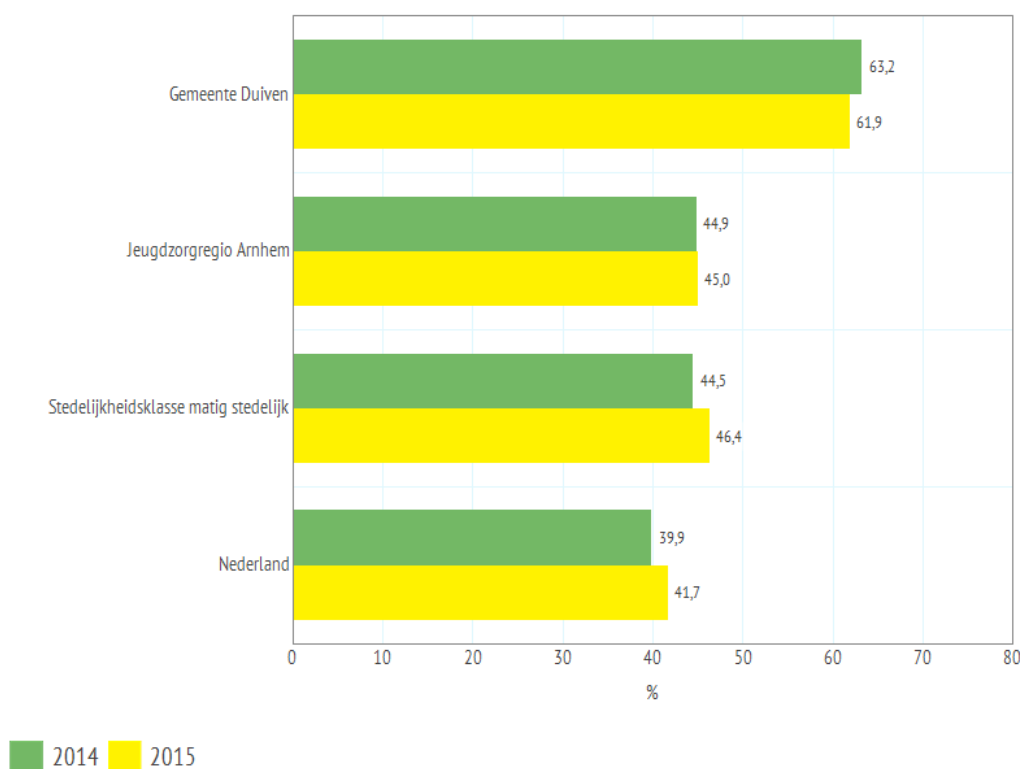

61,9%

(NL: 41,7%)
2015

Figuur 14 geeft het percentage jeugdigen dat lid is van een sportvereniging in de gemeente Duiven in de jaren 2014 en 2015. Het betreft een percentage van het aantal 0- t/m 17-jarigen. De gemeente wordt vergeleken met het Nederlands gemiddelde, het gemiddelde in de jeugdzorgregio Arnhem en gemeenten in dezelfde stedelijkheidsklasse: matig stedelijk.

Figuur 14: Percentage jeugdigen dat lid is van een sportvereniging in Duiven, 2014 en 2015

Colofon

Kinderen in Tel

Gemeenterapportage 2016

Een uitgave van Verwey Jonker Instituut

Uitgevoerd door ABF Research

Deze rapportage is met de grootste zorg samengesteld. Ten aanzien van juistheid ervan wordt geen aansprakelijkheid aanvaard.

Tekst: Verwey Jonker Instituut, Bas Tierolf

Bronnen: Databoek Kinderen in Tel 2016

Vormgeving: ABF Research, Danny Kroon en Daniel van der Bijl

Redactie: ABF Research, Michel Zuierveld

Icons: Designed by Freepik from Flaticon

Datum: 8 februari 2017

Gemeenterapportage 2016

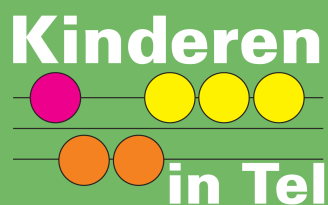
Het leven en de ontwikkeling van kinderen tussen 2013 en 2015.

Iedere twee jaar bundelt Kinderen in Tel de gegevens over de ontwikkelingen en verschillen in leefsituatie van kinderen en jongeren op landelijk, provinciaal, gemeentelijk en wijkniveau. Deze informatie biedt een basis voor een vergelijking tussen wijken, gemeenten en provincies. De nieuwste uitgave van Kinderen in Tel bevat de gegevens over 2013, 2014 en 2015 en is uitgebreider dan de vorige databoeken. Er is nu ook informatie in opgenomen over sportparticipatie, deelname aan speciaal onderwijs, eenoudergezinnen en het gebruik van jeugdhulp.

In de periode 2013-2015 zijn positieve ontwikkelingen te zien, zoals minder jeugdcriminaliteit, voortijdig schoolverlaten en zuigelingensterfte. Aan de andere kant stijgt het aantal kinderen dat in armoede leeft en is het voor jongeren moeilijker om een baan te vinden.

Kinderen in Tel kwam in 2006 voor het eerst uit, tot 2010 nog jaarlijks, daarna tweejaarlijks. De dataset is uniek, omdat het aanzet tot een discussie tussen belangenbehartigers en beleidsmakers. Het uiteindelijke doel van Kinderen in Tel is om de positie van (met name kwetsbare) kinderen te verbeteren.

Kinderen in Tel laat zien dat er in Nederland nog steeds veel kan worden verbeterd aan de situatie van kinderen. Verbetering waar alle betrokkenen - lokale, provinciale en landelijke beleidsmakers - een bijdrage aan kunnen en zouden moeten leveren. Kijk voor meer informatie op de website van Kinderen in Tel.

www.kinderenintel.nl

Onderwerp: Raadsinformatiebrief MGR

Beste Raadsleden,

Door middel van deze brief informeren wij u graag over de huidige stand van zaken m.b.t. de oprichting en concrete inrichting van de Modulaire gemeenschappelijke regeling Sociaal Domein regio Centraal Gelderland (MGR SDCG) en de eerste module Inkoop.

Algemeen

Zoals bekend kopen wij als Regio Centraal Gelderland voor 2017 en verder gezamenlijk diensten in voor het sociaal domein. De Regio Centraal Gelderland bestaat uit: Arnhem, Doesburg, Duiven, Lingewaard, Overbetuwe, Renkum, Rheden, Rijnwaarden, Rozendaal, Wageningen, Westervoort en Zevenaar. De afgelopen periode is vanuit de projectorganisatie regionale Inkoop heel veel werk verzet om dit te kunnen realiseren. We zijn er dan ook best trots op dat de inkoop voor 2017 via het Interactieve Aankoop Systeem (IAS) succesvol is verlopen en de zorg voor onze inwoners gegarandeerd is.

Vervolgens is op 3 februari jl. de MGR SDCG formeel opgericht en is naast het Algemeen Bestuur (12 wethouders) een Dagelijks Bestuur ingesteld. Het DB bestaat naast de Voorzitter Helga Witjes (wethouder Lingewaard) uit Anja Haga (plaatsvervangend voorzitter en wethouder Arnhem) en Belinda Elfrink (wethouder Rijnwaarden).

Kort daarvoor is Jan-Willem Hulstein als kwartiermaker/secretaris a.i. begonnen met de concrete vormgeving en inrichting van de MGR organisatie met daarin de 1ste samenwerkingsmodule Inkoop. De gemeenten hebben de inkoop en contractmanagement van diensten in het Sociaal Domein centraal belegd bij de MGR SDCG. Deze nieuwe regionale organisatie wordt binnenkort gehuisvest in het gemeentehuis van Westervoort en sluit voor de deelnemende gemeenten nieuwe overeenkomsten met aanbieders af, draagt zorg voor het leveranciers- en contractmanagement en faciliteert de (digitale) Ontwikkeltafels, een overlegstructuur waarin gemeenten en aanbieders de overeenkomsten vanuit de innovatiegedachte doorontwikkelen.

In de periode tot april hebben we ook een aantal medewerkers- en leveranciersbijeenkomsten gehouden om een ieder te informeren over de ontwikkelingen. Met de afronding van de projectfase per 1 april jl. is een belangrijke mijlpaal bereikt en zijn ook forse stappen en regionale resultaten geboekt op het terrein van I.A.S. en de regionale (Zorg) Inkoop.

Personeel

Nu de MGR is opgericht dienen personele zaken, zoals de arbeidsvoorwaarden en de HR-regelingen bepaald en ingevoerd worden. Dat is een proces dat niet van vandaag op morgen geregeld is en waar een belangrijke rol voor de medezeggenschap is weggelegd. Voor de hand liggend is om aansluiting te zoeken bij de arbeidsvoorwaarden van één van de deelnemende gemeenten en daar ook de uitvoering van de personele aangelegenheden onder te brengen. Daarnaast is het noodzakelijk om een sociaal plan op te stellen waarin de overgang van personeel van de gemeenten en/of andere entiteiten geregeld wordt. Omdat niet elke module eenzelfde overgang zal hebben, zal in eerste instantie een raamwerk gemaakt moeten worden, dat in voorkomende gevallen op maat gemaakt kan worden. We hebben daarom besloten om voor het personeels- en plaatsingstraject twee sporen te bewandelen:

- **Spoor 1** : betreft het onderbrengen van in ieder geval de module Inkoop op basis van detacheringen, inleen en inhuur. We kiezen voor deze tijdelijke variant, omdat er nog geen uniforme arbeidsvoorwaarden afgesproken zijn voor de MGR. Door te werken met detacheringen en collegiale inleen kunnen medewerkers wel tijdelijk geplaatst worden (zonder garantie op voortzetting na 1 januari 2018 – zie spoor 2) met behoud van hun huidige arbeidsvoorwaarden. Het op deze wijze lenen van personeel van de deelnemende gemeenten levert lagere loonkosten op dan bijvoorbeeld externe inhuur. Daar waar we de plaatsen niet kunnen opvullen vanuit de gemeenten zal extern ingehuurd worden.

- **Spoor 2** : betreft het compleet inrichten van de HR-structuur (arbeidsvoorwaarden, HR-regelingen en raamwerk sociaal plan) per 1 januari 2018. Deze tijd is nodig om zorgvuldig overleg met de medezeggenschap (OR-en en vakbonden) te kunnen voeren. Op het moment dat de HR-structuur is ingericht kunnen ook de functies binnen de MGR(-modules) voorzien worden van een definitieve plaatsing.

Financiën

In de gemeenschappelijke regeling MGR SDCG is de procedure voor de begrotingsbehandeling van de GR voor het opstellen van de begroting opgenomen. De data gesteld in deze procedure kunnen in het oprichtingsjaar (2017) voor de begroting 2018 niet worden gehaald. Dit heeft te maken met het niet tijdig voor handen zijn van al de benodigde gegevens die een financiële impact hebben. Hierbij moet u denken aan huisvesting, personele invulling en kosten als gevolg van ondersteunende taken waarvoor binnen de MGR geen capaciteit en expertise aanwezig is. Bijvoorbeeld financiële administratie, personeelsadministratie en juridisch vraagstukken. Daarnaast moet de financiële impact van de nog in te stromen samenwerkingsmodules worden bepaald.

Volgens de Gemeenschappelijke regeling had de ontwerp begroting vóór 1 april 2017 aan uw gemeenteraad (voor zienswijze) moeten worden toegezonden.

Alternatieve procedure

Door het DB en AB is besloten dat voor het AB van 1 juli 2017 de ontwerp begroting 2018 voor vaststelling geagendeerd wordt en daarna voor zienswijze(n) aan uw gemeenteraad worden toegezonden. De termijn die u heeft voor het indienen van zienswijze is normaliter 8 weken. In verband met de (grote) vakantieperiode zal deze periode worden verlengd. Hierover wordt u ter zijner tijd tijdig geïnformeerd evenals over de totale begrotingsprocedure.

Reeds geformuleerde uitgangspunten begroting 2018

- Basis van de ontwerp begroting 2018 is de begroting 2017 zoals die in december 2016 als onderdeel van de Gemeenschappelijk Regeling door de gemeenteraden is vastgesteld.
- De ontwerp begroting 2018 bestaat uit twee delen; het begrotingsdeel voor de MGR (basiskosten MGR) en het begrotingsdeel voor de 'Module Inkoop'.
- In de begroting is de begrotingsprocedure (processtappen met data) beschreven.
- In de ontwerp begroting 2018 wordt aangegeven dat de gemeenteraden (met uitzondering van Wageningen en deels Renkum) rekening moeten houden met de instroom van de nieuwe modules; Onderwijs (GRO), Verloning Presikhaaf bedrijven (VP) en het WSP. Dit heeft een bepaald financieel effect op de begroting. Met behulp van separate raadsbesluiten inclusief begrotingswijziging zal dit worden gerealiseerd.
- Voor een begrotingswijziging is dezelfde procedure van toepassing als die van de 'reguliere' begroting.
- De ontwerp begroting 2018 wordt ambtelijk voorbereid in het controllersoverleg. In dit overleg zijn alle gemeenten vertegenwoordigd. Bij het controllersoverleg zal een lid van het MAG aansluiten.

Nieuwe Samenwerkingsmodules

Er is bewust gekozen voor een duurzaam samenwerkingsverband, waarbinnen vrijwillig, maar niet vrijblijvend wordt samengewerkt. Daarvoor is gekozen voor een Modulaire Gemeenschappelijke Regeling, wat inhoudt dat taken binnen het sociale domein, waarbij regionale samenwerking meerwaarde biedt, als module aan de MGR kunnen worden toegevoegd.

Gemeenten maken dus per samenwerkingsmodule de keuze of ze eraan deelnemen of niet. Onze regio is recent gestart met de 1ste module Inkoop waar al overeenstemming over is binnen de regio: het gezamenlijk uitvoeren van de inkoop, het contractmanagement en het contractbeheer van maatwerkvoorzieningen en specialistische zorg Jeugd, Wmo en activerend werk.

Het is de ambitie van de gemeenten om de samenwerking binnen het sociaal domein in de regio in de nabije toekomst verder uit te breiden binnen de MGR. Momenteel zijn de bestuurders met elkaar in gesprek over mogelijke andere samenwerkingstaken binnen het sociaal domein die als samenwerking (sub)module aan de MGR zouden kunnen worden toegevoegd. Concreet betreft het de modules Werkgeversservicepunt (WSP), Verloning Presikhaafbedrijven (VP) en de module Onderwijszaken (GRO). De module onderwijszaken bestaat uit drie submodules, Leerplicht, RMC (Voortijdig School Verlaten (VSV)) en Volwasseneneducatie.

Het steeds toevoegen van nieuwe modules vraagt wel steeds nieuwe besluitvorming van alle colleges én raden. Zo kunnen de raden hun toezichthoudende rol op de MGR ook daadwerkelijk invullen.

Gelet op het formele besluitvormingsproces is het streven om deze (sub)modules uiterlijk per 1 januari 2018, of zoveel eerder als mogelijk, formeel onder de MGR te brengen. U wordt hier z.s.m. nader over geïnformeerd via separate raads- en begrotingsvoorstellen. Vanuit de MGR vindt procesregie en afstemming met de betrokkenen plaats om deze beoogde uitbreiding van de MGR richting 2018 gezamenlijk concreet uit te werken en vorm te geven.

Met vriendelijke groet,

Namens het DB, Helga Witjes

Raadsvoorstel

Registratienr. Corsa: 17RV020

Zaaknr.: 17DV00268

Portefeuillehouder(s): Wethouder Van Groningen

Productnummer:

Referendum mogelijk: Nee

Advisering door Raadscommissie Bestuur op 10 april 2017

Voor vragen

Naam: Ronald Baltussen

Telefoon: (0316) 27 92 39

E-mail: r.baltussen@duiven.nl

Besluitvorming door de gemeenteraad op 8 mei 2017

Onderwerp: Activerings- en afschrijvingsbeleid.

Beslispunten

1. De vernieuwde nota "Activerings- en afschrijvingsbeleid Duiven 2017" vast te stellen, welke in werking treedt op 1 januari 2017, onder gelijktijdige intrekking van de oude nota "Activerings- en afschrijvingsbeleid" welke was vastgesteld op 1 november 2004. Overigens blijft de oude nota van toepassing op de jaarrekening en het jaarverslag 2016.

Inleiding

De huidige nota "Activerings- en afschrijvingsbeleid" is in werking getreden per 1 januari 2004. In de loop der jaren is regelgeving vanuit het Rijk, vastgelegd in het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV), veranderd en zijn werkwijzen aangepast. Recent is ook de "Financiële verordening gemeente Duiven 2017" vastgesteld. Derhalve een logisch moment om ook het activerings- en afschrijvingsbeleid aan te passen aan de laatste ontwikkelingen. In het kader van de aanstaande samenwerking heeft afstemming plaatsgevonden met Westervoort, zodanig dat regelgeving zoveel mogelijk op elkaar is afgestemd.

Beoogd effect

Het doel is om het beleid aan te laten sluiten bij zowel de werkwijze als aan te laten sluiten bij de BBV-regels. Met deze en eerdere aanpassingen is er sprake van een actueel financieel kader.

Argumenten

- 1.1. *Het vernieuwde beleid sluit aan op de laatste uitgangspunten zoals deze in landelijke regelgeving is vastgelegd.*

De regels rondom financiële verslaglegging worden regelmatig geactualiseerd. Met deze aanpassingen in het beleid sluiten we daar op aan.

1.2 *Bij het opstellen van het beleid en de uitgangspunten heeft afstemming met Westervoort plaatsgevonden.*

In het kader van de samenwerking heeft afstemming plaatsgevonden met de gemeente Westervoort om te bezien in hoeverre het beleid op deze terreinen op elkaar afgestemd kan worden. In grote lijnen is dat het geval. Een en ander biedt een goede basis om voor de nieuwe gemeenschappelijke regeling, waar dit beleid eveneens voor vastgesteld dient te worden, één lijn te kunnen trekken.

1.3 *Uitgangspunten geven een nader kader bij de verwerking van financiële vraagstukken.*

De geformuleerde uitgangspunten met betrekking tot het activerings- en afschrijvingsbeleid geven een nader kader bij de verwerking van activa in onze administratie. De vorige nota dateert van 2004.

Kanttekeningen

Niet van toepassing.

Financiële paragraaf

In de nota "Activerings- en afschrijvingsbeleid" is opgenomen dat afschrijvingen eerst starten het jaar nadat een 'actief' in gebruik is genomen. Dit is een afwijking ten opzichte van de huidige situatie waarin de maand na ingebruikname wordt gestart met afschrijven. Financieringslasten worden in het jaar van aanschaf voor een half jaar opgenomen. Ten opzichte van de vastgestelde begroting 2017 zullen de lasten door de wijziging van deze systematiek iets naar 'achteren' schuiven. Voor het jaar 2017 is het effect dat de lasten eenmalig met ongeveer € 70.000 lager uitvallen. Wij zullen deze wijziging bij de eerste tussenrapportage meenemen.

Voor de vervanging van interieur in het gemeentehuis hebben wij op dit moment een bestemmingsreserve voorhanden. Aan deze reserve is de afgelopen jaren steeds een vast bedrag toegevoegd. Vervangingen worden uit de reserve betaald. Op basis van de veranderende regelgeving is het noodzakelijk deze werkwijze aan te passen. Dit betekent dat aanschaf wordt 'geactiveerd' en middels kapitaalslasten (afschrijvings- en rentekosten) wordt verantwoord in begroting en jaarstukken. De jaarlijkse toevoeging van € 35.000 komt daarmee te vervallen en daarvoor in de plaats komen de kapitaalslasten van de nieuwe investeringen. Dit betekent ook dat de bestemmingsreserve VIG (Vervanging Interieur Gemeentehuis) kan komen te vervallen en kan vrijvallen ten gunste van de Algemene Reserve. De stand van deze bestemmingsreserve bedroeg ultimo 2016 € 524.687. In de planning was wel opgenomen dat uit deze reserve een deel van de vervanging van de raadzaal en de vervanging van het meubilair zou plaatsvinden. Inzake de uitgaven betreffende de raadzaal treft u in deze vergadering een separaat voorstel aan. Vervanging van het meubilair wordt opgenomen in de begroting van de nieuwe gemeenschappelijke regeling 1Stroom.

Communicatieparagraaf

Het beleid heeft met name interne werkingskracht. Afstemming en toelichting is daarop gericht.

Raadsvoorstel

Duiven, 28 maart 2017.

Burgemeester en wethouders van Duiven,

secretaris,

burgemeester,

Bijlagen:

Registratienummer Corsa:

1. 17int00474
2. 17RB013

Omschrijving:

Nota Activerings- en afschrijvingsbeleid Duiven 2017
Raadsbesluit Nota Activerings- en afschrijvingsbeleid
Duiven 2017

Raadsvoorstel

Registratienr. Corsa: 17RV020

Zaaknr.: 17DV00268

Portefeuillehouder(s): Wethouder Van Groningen

Productnummer:

Referendum mogelijk: Nee

Advisering door Raadscommissie Bestuur op 10 april 2017

Voor vragen

Naam: Ronald Baltussen

Telefoon: (0316) 27 92 39

E-mail: r.baltussen@duiven.nl

Besluitvorming door de gemeenteraad op 8 mei 2017

Onderwerp: Activerings- en afschrijvingsbeleid.

Beslispunten

1. De vernieuwde nota "Activerings- en afschrijvingsbeleid Duiven 2017" vast te stellen, welke in werking treedt op 1 januari 2017, onder gelijktijdige intrekking van de oude nota "Activerings- en afschrijvingsbeleid" welke was vastgesteld op 1 november 2004. Overigens blijft de oude nota van toepassing op de jaarrekening en het jaarverslag 2016.

Inleiding

De huidige nota "Activerings- en afschrijvingsbeleid" is in werking getreden per 1 januari 2004. In de loop der jaren is regelgeving vanuit het Rijk, vastgelegd in het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV), veranderd en zijn werkwijzen aangepast. Recent is ook de "Financiële verordening gemeente Duiven 2017" vastgesteld. Derhalve een logisch moment om ook het activerings- en afschrijvingsbeleid aan te passen aan de laatste ontwikkelingen. In het kader van de aanstaande samenwerking heeft afstemming plaatsgevonden met Westervoort, zodanig dat regelgeving zoveel mogelijk op elkaar is afgestemd.

Beoogd effect

Het doel is om het beleid aan te laten sluiten bij zowel de werkwijze als aan te laten sluiten bij de BBV-regels. Met deze en eerdere aanpassingen is er sprake van een actueel financieel kader.

Argumenten

- 1.1. *Het vernieuwde beleid sluit aan op de laatste uitgangspunten zoals deze in landelijke regelgeving is vastgelegd.*

De regels rondom financiële verslaglegging worden regelmatig geactualiseerd. Met deze aanpassingen in het beleid sluiten we daar op aan.

1.2 *Bij het opstellen van het beleid en de uitgangspunten heeft afstemming met Westervoort plaatsgevonden.*

In het kader van de samenwerking heeft afstemming plaatsgevonden met de gemeente Westervoort om te bezien in hoeverre het beleid op deze terreinen op elkaar afgestemd kan worden. In grote lijnen is dat het geval. Een en ander biedt een goede basis om voor de nieuwe gemeenschappelijke regeling, waar dit beleid eveneens voor vastgesteld dient te worden, één lijn te kunnen trekken.

1.3 *Uitgangspunten geven een nader kader bij de verwerking van financiële vraagstukken.*

De geformuleerde uitgangspunten met betrekking tot het activerings- en afschrijvingsbeleid geven een nader kader bij de verwerking van activa in onze administratie. De vorige nota dateert van 2004.

Kanttekeningen

Niet van toepassing.

Financiële paragraaf

In de nota "Activerings- en afschrijvingsbeleid" is opgenomen dat afschrijvingen eerst starten het jaar nadat een 'actief' in gebruik is genomen. Dit is een afwijking ten opzichte van de huidige situatie waarin de maand na ingebruikname wordt gestart met afschrijven.

Financieringslasten worden in het jaar van aanschaf voor een half jaar opgenomen. Ten opzichte van de vastgestelde begroting 2017 zullen de lasten door de wijziging van deze systematiek iets naar 'achteren' schuiven. Voor het jaar 2017 is het effect dat de lasten eenmalig met ongeveer € 70.000 lager uitvallen. Wij zullen deze wijziging bij de eerste tussenrapportage meenemen.

Voor de vervanging van interieur in het gemeentehuis hebben wij op dit moment een bestemmingsreserve voorhanden. Aan deze reserve is de afgelopen jaren steeds een vast bedrag toegevoegd. Vervangingen worden uit de reserve betaald. Op basis van de veranderende regelgeving is het noodzakelijk deze werkwijze aan te passen. Dit betekent dat aanschaf wordt 'geactiveerd' en middels kapitaalslasten (afschrijvings- en rentekosten) wordt verantwoord in begroting en jaarstukken. De jaarlijkse toevoeging van € 35.000 komt daarmee te vervallen en daarvoor in de plaats komen de kapitaalslasten van de nieuwe investeringen. Dit betekent ook dat de bestemmingsreserve VIG (Vervanging Interieur Gemeentehuis) kan komen te vervallen en kan vrijvallen ten gunste van de Algemene Reserve. De stand van deze bestemmingsreserve bedroeg ultimo 2016 € 524.687. In de planning was wel opgenomen dat uit deze reserve een deel van de vervanging van de raadzaal en de vervanging van het meubilair zou plaatsvinden. Inzake de uitgaven betreffende de raadzaal treft u in deze vergadering een separaat voorstel aan. Vervanging van het meubilair wordt opgenomen in de begroting van de nieuwe gemeenschappelijke regeling 1Stroom.

Communicatieparagraaf

Het beleid heeft met name interne werkingskracht. Afstemming en toelichting is daarop gericht.

Raadsvoorstel

Duiven, 28 maart 2017.

Burgemeester en wethouders van Duiven,

secretaris, burgemeester,

Bijlagen:

<i>Registratienummer Corsa:</i>	<i>Omschrijving:</i>
---------------------------------	----------------------

1. 17int00474	
---------------	--

2. 17RB013	
------------	--

Commissieadvies

Registratienr. Corsa: 17int00667

Zaaknr.: 17DV00268

Nota Activerings- en afschrijvingsbeleid Duiven 2017.

Advisering in de Raadscommissie Bestuur d.d. 10 april 2017

Bij de bespreking van dit voorstel zijn meerdere vragen gesteld en opmerkingen gemaakt over de ingewikkeldheid van deze nota. De vragen zijn op voldoende wijze door wethouder Van Groningen en de heer Baltussen beantwoord.

De ingewikkeldheid van het voorstel en de nota heeft geleid tot stemverklaringen van de heer Neuteboom van de SP, de heer Smit van Pro Duiven en de heer Egtberts van D66. De heren Neuteboom en Smit hebben gesteld de nota ondoorgrondelijke te vinden. Zij moeten vertrouwen op de kennis van de kundige ambtenaar die het stuk heeft opgesteld. De heer Egtberts heeft gesteld dat het moeilijk is om kaders te stellen indien je niet begrijpt wat de strekking is. Hij heeft gepleit om de volgende keer betere uitleg te geven.

De fracties SP, Pro Duiven en D66 hebben daarbij namens hun fractie wel positief geadviseerd.

De commissie heeft unaniem aan de gemeenteraad geadviseerd om conform het raadsvoorstel en het bijgevoegd raadsbesluit te besluiten de vernieuwde nota "Activerings- en afschrijvingsbeleid Duiven 2017" vast te stellen, welke in werking treedt op 1 januari 2017, onder gelijktijdige intrekking van de oude nota "Activerings- en afschrijvingsbeleid" welke was vastgesteld op 1 november 2004.

Overigens blijft de oude nota van toepassing op de jaarrekening en het jaarverslag 2016.

De secretaris van de **Raadscommissie Bestuur**
M.P.M. Gijsbers, griffier

Raadsbesluit

Besluitnr.: 17RB013
Zaaknr.: 17DV00268

Vaststelling nota Activerings- en afschrijvingsbeleid Duiven 2017.

De raad van de gemeente Duiven;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 28 maart 2017;

gezien het advies van de Raadscommissie Bestuur van 10 april 2017;

b e s l u i t :

De vernieuwde nota “Activerings- en afschrijvingsbeleid Duiven 2017” vast te stellen, welke in werking treedt op 1 januari 2017, onder gelijktijdige intrekking van de oude nota “Activerings- en afschrijvingsbeleid” welke was vastgesteld op 1 november 2004. Overigens blijft de oude nota van toepassing op de jaarrekening en het jaarverslag 2016.

Aldus besloten in zijn openbare vergadering van 8 mei 2017.

De raad van de gemeente Duiven,

griffier,
M.P.M. (Mat) Gijsbers

voorzitter,
drs. H.B.I. (Rik) de Lange

Nota activerings- en afschrijvingsbeleid

Inhoudsopgave

1. Inleiding	4
1.1 Aanleiding	4
1.2 Doelstelling	4
1.3 Begrippen	4
1.4 Opbouw van de nota (leeswijzer)	5
2. Samenvatting van de voorstellen	6
3. Activabeleid	9
3.1 Activeren	9
3.2 Indeling vaste activa	9
3.2.1 Activeren van immateriële vaste activa	10
3.2.2 Activeren van materiële vaste activa	11
3.2.3 Activeren van financiële vaste activa	14
3.3 Indeling vaste activa	15
3.3.1 Niet activeerbare kosten	15
3.3.2 Kosten van onderhoud	15
3.3.3 Bijkomende kosten	17
3.3.4 Kosten van grond	17
3.3 Desinvesteren	17
4. Waarderingsgrondslagen	18
4.1 Indeling waarderingsgrondslagen	18
4.2 Waarderingsgrondslagen	18
5. Afschrijvingsbeleid	20
5.1 Afschrijven	20
5.2 Afschrijvingslasten	20
5.2.1 Afschrijvingsbasis	21
5.2.2 Afschrijvingsmethode	21
5.2.3 Afschrijvingstermijn	22
5.3 Overige aandachtspunten afschrijven	23
5.3.1 Gronden	23
5.3.2 Moment van afschrijven	23
5.3.3 Extra afschrijven	24
5.3.4 Componentenbenadering	24
5.4 Rente	24
6. Gemeentelijk kader	25
6.1 Investeren	25

6.1.1 Aanvragen van investeringen	25
6.1.2 Besluiten over investeringen	26
6.1.3 Uitvoeren van investeringen	26
6.1.4. Afronden en evalueren van investeringen	27
6.1.5 Bevoegdheden bij investeringen	27
7 Slotbepalingen	27
7.1 Intrekken oude nota en overgangsrecht	27
7.2 Inwerkingtreding en citeertitel	28
Bijlage 1: Begrippenlijst	29
Bijlage 2: Afschrijvingstermijnen	32

1. Inleiding

Hierbij bieden wij u de nota Activering en afschrijvingsbeleid (2017) voor de gemeente Duiven aan. Deze nota komt voort uit de Gemeentewet artikel 212. Dit artikel schrijft voor dat de raad een verordening vaststelt met daarin de uitgangspunten voor het financiële beleid voor de gemeente Duiven. Hierin worden (algemene) regels voor activering, waardering en afschrijving van activa opgenomen.

1.1 Aanleiding

De financiële beheersverordening is het kader voor het financiële beleid van de gemeente Duiven. In de verordening wordt verwezen naar onderhavige nota. Het beleid op dit terrein is voor het laatst door de raad vastgesteld in 2004.

Deze uitgangspunten, kaders en regels worden geactualiseerd. Enerzijds om de financiële kaders te verbeteren c.q. aan te passen aan nieuwe behoeften en inzichten. En, anderzijds de huidige financiële kaders uitvoerig te toetsen en waar noodzakelijk aan te passen aan de aangepaste financiële wet- en regelgeving (zoals het wijzigingsbesluit BBV, welke begin 2016 werd gepubliceerd).

1.2 Doelstelling

Voor het realiseren van vastgestelde beleidsdoelen zijn vaak investeringen nodig. Van een investering, ook wel vaste activa genoemd, is sprake als het gaat om een qua omvang wat grotere uitgaven (uitgaven vanaf € 10.000), waarvan het nut zich over meerdere jaren uitstrekt.

De voorliggende nota is een instrument dat zorgt voor het eenduidig behandelen van gemeentelijke investeringen en kapitaallasten. Voor zowel het bestuur als de ambtelijke organisatie is het van belang om een transparant en adequaat 'activerings- en afschrijvingsbeleid' op basis van objectieve grondslagen vast te stellen. Een transparant en adequaat beleid vormt één van de pijlers voor het bepalen van de financiële positie en het financiële vermogen van de gemeente. Ook vervult deze nota een ondersteunende rol bij de producten van de planning & control cyclus. De nota draagt dan ook bij aan het 'in control' zijn van de gemeente.

Bij het formuleren van de beleidsdoelstellingen voor de activering, waardering en afschrijving van investeringen (activa) is het uitgangspunt gehanteerd, dat voorzien wordt in:

- Duidelijke en consistente regelgeving voor de beleidsvorming;
- Het bevorderen van inzicht in de vermogenspositie van de gemeente;
- Het geven van inzicht in de lasten van investeringen in de exploitatie van de gemeente;
- Het beperken van continuïteitsrisico's van het voorzieningenniveau van de gemeente.

1.3 Begrippen

Eenduidige definities zijn belangrijk bij toepassing van (uitvoerings)kaders. In bijlage 1 zijn daarom de definities opgenomen van de begrippen die horen bij activeren, waarderen en afschrijven.

1.4 Opbouw van de nota (leeswijzer)

De opbouw van de nota is in overeenstemming met de levensloop van een actief. Van een voornemen tot investeren (krediet) tot het weer buiten gebruik stellen van het geïnvesteerde (actief). In deze nota worden respectievelijk het investeren, het waarderen en het afschrijven behandeld.

In deze nota worden de uitgangspunten weergegeven in omkaderde tekstvlakken. Deze uitgangspunten worden in hoofdstuk 3 tot en met 5 toegelicht. Een samenvatting van de uitgangspunten is opgenomen in hoofdstuk 2.

Het nieuwe beleid is van toepassing op de nieuwe investeringen (2017) en de nog niet gestarte investeringen oudere jaren. Voor de bestaande activa of reeds in (jaar 2016) gestarte investeringen blijft het oude activabeleid van kracht.

Als bijlage is toegevoegd een overzicht van de afschrijvingstermijnen.

2. Samenvatting van de voorstellen

Uitgangspunt 1:

De minimumwaarde van een investering die wij willen activeren bedraagt € 10.000.

Uitgangspunt 2:

De kosten verbonden aan het sluiten van geldleningen komen ten laste van de exploitatie en het saldo van (dis)agio worden lineair afgeschreven gedurende de periode gelijk aan de looptijd van de betreffende geldlening.

Uitgangspunt 3:

Kosten van onderzoek en ontwikkeling worden in maximaal 5 jaar afgeschreven.

Uitgangspunt 4:

Als uitgangspunt worden de bijdragen in activa van derden indien voldaan aan de voorwaarden conform artikel 61 BBV geactiveerd.

Uitgangspunt 5:

Bruteringsreserves vallen vrij in overeenstemming met de afschrijvingstermijn van de desbetreffende investering.

Uitgangspunt 6:

Bij investeringen wordt de bijdragen van derden in mindering gebracht op de investering.

Uitgangspunt 7:

Voor in erfpacht uitgegeven gronden wordt de uitgifteprijs van de eerste uitgifte als verkrijgingsprijs gehanteerd. Uitzondering: bij gronden in eeuwigdurende erfpacht hanteren we de registratiewaarde.

Uitgangspunt 8:

De investeringen met economisch en maatschappelijk nut worden altijd geactiveerd.

Uitgangspunt 9:

De kosten van (groot) onderhoud zijn niet levensduur verlengend en mogen niet worden geactiveerd. Voorzieningen die worden gevormd om de (groot) onderhoudslasten van een kapitaalgoed over een aantal jaren te egaliseren, kunnen alleen worden ingesteld en gevoed op basis van een beheerplan van het desbetreffende kapitaalgoed. Dit beheerplan dient periodiek te worden geactualiseerd.

Uitgangspunt 10:

Compensabele of verrekenbare BTW is niet toe te rekenen aan de verkrijgings- of vervaardigingsprijs en wordt niet geactiveerd. Kostprijsverhogende BTW wordt wel geactiveerd.

Uitgangspunt 11:

De geactiveerde vaste activa wordt in principe afgeschreven tot nihil. De restwaarde wordt alleen gehanteerd bij een actief, daar waar een budgethouder een reële inschatting kan geven.

Uitgangspunt 12:

Voor afschrijvingen wordt de lineaire afschrijvingsmethode gehanteerd. In bijzondere gevallen kan in het afzonderlijk raadsvoorstel hiervan worden afgeweken.

Uitgangspunt 13:

In het kader van het voorzichtigheidsprincipe, de opvattingen in het maatschappelijk verkeer en het BBV wordt de economische gebruiksduur gehanteerd.

Uitgangspunt 14:

De afschrijvingstermijnen die gehanteerd worden zijn opgenomen in bijlage 2.

Uitgangspunt 15:

In incidentele gevallen is afwijking van de afschrijvingstermijnen zoals beschreven in bijlage 2 van deze notitie mogelijk, mits gemotiveerd.

Uitgangspunt 16:

Het College stelt de te hanteren afschrijvingstermijn vast voor activa die niet in bijlage 2 is opgenomen.

Uitgangspunt 17:

Bij investeringen met een economisch nut wordt de grondprijs afgesplitst, voor zover deze opgenomen is in de verkrijgings- of vervaardigingsprijs, en wordt deze afzonderlijk geactiveerd.

Uitgangspunt 18:

De afschrijvingstermijnen kunnen in principe alleen via de Nota Kaders Begroting worden gewijzigd.

Uitgangspunt 19:

Gemeente Duiven start met afschrijven overeenkomstig de derde keuze: de afschrijvingen starten per 1 januari volgende op het jaar van in gebruik name.

Uitgangspunt 20:

De componentenmethode wordt alleen toegepast bij investeringen als er wezenlijke verschillen zijn in afschrijvingstermijnen én het een substantieel deel van de investeringen betreft.

Uitgangspunt 21:

Voor de rentetoerekening hanteren we het omslagpercentage.

Uitgangspunt 22:

De rentetoerekening vindt plaats op basis van de boekwaarde op 1 januari.

Uitgangspunt 23:

Om de kosten van investeringen transparant en beheersbaar te maken wordt in dit hoofdstuk een werkwijze gepresenteerd. Investeringsaanvragen worden opgenomen in een (meerjarig) Investeringsprogramma dat met de Programmabegroting aan de raad wordt voorgelegd. Vervolgens maakt de raad bij het vaststellen van de Programmabegroting de integrale afweging.

3. Activabeleid

3.1 Activeren

De raad stelt kredieten ter beschikking voor het doen van investeringen (artikel 5 Financiële beheersverordening 2017). Na aanschaf of oplevering wordt de waarde van de investering op de balans (staat van activa) geactiveerd onder de post vaste activa. Afschrijving heeft alleen betrekking op deze post.

Voor de gemeentelijke boekhouding is het 'gemodificeerd stelsel van baten en lasten' van toepassing. Hierbij worden de uitgaven en inkomsten toegerekend aan de jaren waar ze betrekking op hebben. Uitgaven voor zaken met een meerjarig gebruiksnuut (bijvoorbeeld een gebouw) worden geactiveerd op de balans. De (afschrijving)lasten worden vervolgens verdeeld over de jaren waarin het gebouw gebruikt kan worden. Hierdoor wordt het inzicht in de jaarlijkse kosten van producten binnen een taakveld vergroot.

Om vele administratieve handelingen te voorkomen en de inzichtelijkheid van de investeringsstaat te vergroten dient aan een aantal criteria te worden voldaan. De beperking vloeit onder andere voort uit wettelijke voorschriften.

1. Het actief moet over een periode van meer jaren gebruikt kunnen worden. Daarbij wordt een minimale grens van drie jaar gehanteerd. Het zijn bezittingen die de gemeente gebruikt voor de bedrijfsvoering, dus niet om te verkopen.
2. De minimumwaarde van een investering bedraagt € 10.000. Uitgaven met een lager bedrag worden ten laste van de exploitatie geraamd en verantwoord. De reden voor een minimaal bedrag is puur uit oogpunt van efficiency. Een uitzondering op deze regel vormen aankopen welke als losstaand actief weliswaar de ondergrens niet overstijgen, maar wel in grotere aantallen worden aangeschaft en daarmee wel de ondergrens overstijgen. Denk daarbij aan computers en meubilair. Voor de aankoop van gronden en terreinen wordt eveneens afgeweken van het minimale bedrag. Alle gronden en terreinen worden geactiveerd.

Uitgangspunt 1:

De minimumwaarde van een investering die wij willen activeren bedraagt € 10.000.

3. Verbruiksgoederen kunnen niet worden geactiveerd.
4. Wanneer bestellingen verzameld plaatsvinden (bijvoorbeeld meubilair) zal het totaalbedrag bepalend zijn voor het al dan niet activeren.

3.2 Indeling vaste activa

Zoals hiervoor vermeld worden investeringen verantwoord op de balans onder de post vaste activa. Vaste activa zijn, conform artikel 33 BBV, onder te verdelen in:

- Immateriële vaste activa;
- Materiële vaste activa;
- Financiële vaste activa.

Activa worden op de balans gewaardeerd tegen verkrijgings- of vervaardigingsprijs (artikel 63, lid 1 BBV). In de vervaardigingsprijs kan een redelijk deel van de indirecte kosten worden opgenomen.

In de volgende paragrafen worden de categorieën nader toegelicht en vermeld hoe hiermee wordt omgegaan.

3.2.1 Activeren van immateriële vaste activa

Immateriële vaste activa zijn uitgaven waar geen tastbare gemeentelijke bezittingen tegenover staan. Op de balans worden onder immateriële vaste activa afzonderlijk opgenomen (artikel 34 BBV):

- a. Kosten verbonden aan het sluiten van geldleningen en het saldo van agio en dis-agio;
- b. Kosten van onderzoek en ontwikkeling voor een bepaald actief;
- c. Bijdragen aan activa in eigendom van derden.

Beide kostensoorten (opgenomen onder a. en b.) mogen worden geactiveerd. Voor kosten verbonden aan het afsluiten van geldleningen geldt een maximale afschrijvingsduur van de looptijd van de lening. Kosten van onderzoek en ontwikkeling (voor een bepaald actief) moeten in maximaal 5 jaar worden afgeschreven en er moet zijn voldaan aan de voorwaarden in artikel 60 van het BBV, te weten:

- er bestaat een voornemen het actief te gebruiken of te verkopen;
- de technische uitvoerbaarheid om het actief te voltooien staat vast;
- het actief zal in de toekomst economisch of maatschappelijk nut genereren;
- de uitgaven die toe te rekenen zijn aan het actief kunnen betrouwbaar worden vastgesteld.

Kosten verbonden aan het sluiten van geldleningen komen ten laste van de exploitatie en het saldo van (dis)agio worden lineair afgeschreven gedurende de periode die gelijk is aan de looptijd van de betreffende lening. Voorgesteld wordt het huidige beleid te handhaven.

Op dit moment zijn onder de immateriële vaste activa alleen kosten van onderzoek en ontwikkeling bij de gemeente Duiven opgenomen. Deze worden in 5 jaar afgeschreven. Voorgesteld wordt het huidige uitgangspunt van afschrijven van deze kosten in 5 jaar iets aan te scherpen naar maximaal 5 jaar.

Om die reden worden de volgende twee uitgangspunten voorgesteld

Uitgangspunt 2:

De kosten verbonden aan het sluiten van geldleningen komen ten laste van de exploitatie en het saldo van (dis)agio worden lineair afgeschreven gedurende de periode gelijk aan de looptijd van de betreffende geldlening.

Uitgangspunt 3:

Kosten van onderzoek en ontwikkeling worden in maximaal 5 jaar afgeschreven.

De bijdragen aan activa in eigendom van derden (bijvoorbeeld subsidiëring van een clubgebouw van een vereniging) worden in het BBV ook aangemerkt als immateriële

vaste activa. Indien men deze bijdragen aan derden wil activeren, dan moet worden voldaan aan de volgende voorwaarden (artikel 61 BBV).

- a. er is sprake van een investering door een derde;
- b. deze investering draagt bij aan de publieke taak van de gemeente;
- c. de derde heeft zich verplicht tot het daadwerkelijk investeren op een wijze zoals overeengekomen;
- d. de bijdrage kan worden teruggevorderd indien de derde in gebreken blijft of de gemeente kan anders recht doen gelden op de activa die samenhangen met de investering.

Belangrijk criterium voor activeren is het economisch eigendom: de derde partij krijgt van de gemeente middelen om de investering te realiseren. De afspraken hierover worden vastgelegd in een overeenkomst. De derde partij voert de investering uit en heeft daarmee het juridisch eigendom. De bijdragen in activa in eigendom van derden worden gewaardeerd tegen het bedrag van de verstrekte bijdrage minus de afschrijvingen.

Voorbeelden van activa in eigendom van derden zijn de bekostiging van de eerste inrichting (meubilair) in het primair onderwijs en een investeringsbijdrage voor een clubhuis. De volgende overwegingen spelen een rol bij het bepalen of activeren gewenst is.

- De gemeente zelf ondervindt geen baten van de investering en beschikt economisch niet over het actief. Hierdoor draagt het activeren van deze bijdragen niet bij aan het juiste inzicht in de vermogenspositie van de gemeente.
- Echter, het activeren zorgt ervoor dat grote verschuivingen in de baten en lasten van de gemeente worden voorkomen bij omvangrijke investeringsbedragen.

Uitgangspunt 4:

Als uitgangspunt worden de bijdragen in activa van derden indien voldaan aan de voorwaarden conform artikel 61 BBV geactiveerd.

3.2.2 Activeren van materiële vaste activa

Materiële vaste activa zijn fysiek aanwezige activa. Deze activa zijn onder te verdelen in investeringen met economisch nut, investeringen met een economisch nut waarvoor voorbeeld ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven en investeringen met een maatschappelijk nut.

Volgens artikel 35¹ van het BBV bestaan er twee soorten materiële vaste activa:

¹ Artikel 35 BBV

1. In de balans worden onder de materiële vaste activa afzonderlijk opgenomen:
 - a. investeringen met een economisch nut;
 - b. investeringen met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven;
 - c. investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut.
2. Van de materiële vaste activa wordt aangegeven welke in erfpacht zijn uitgegeven.

1. investeringen met een economisch nut: Investerings hebben economisch nut indien deze verhandelbaar zijn (er een markt voor is) en/of indien ze kunnen bijdragen aan het genereren van middelen.
2. investeringen met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven: Investerings met economisch nut die worden gedaan ter bestrijding van de kosten riolering, afvalverwerking en begraafrechten (heffingen).
3. investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut: Investerings in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut genereren geen middelen maar vervullen wel duidelijk een publieke taak. Het betreft investeringen in bijvoorbeeld wegen, water en groenvoorzieningen.

Deze driedeling heeft consequenties voor de vraag of de investeringen geactiveerd moeten worden. Onderstaand wordt dit nader toegelicht.

Investerings met economisch nut

Dit zijn de investeringen die bijdragen aan de mogelijkheid middelen te verwerven en/ of verhandelbaar zijn. Voorbeelden hiervan zijn investeringen in gebouwen, vervoermiddelen, installaties, automatisering en ook investeringen in afvalstoffenverzameling en riolering. Het gaat nadrukkelijk om de mogelijkheid middelen te verwerven. De gemeente kan er zelf voor kiezen om ergens geen of geen kostendekkend tarief te rekenen, maar die keuze is niet van invloed op de vraag of het actief economisch nut heeft en moet worden geactiveerd. Eenzelfde redenering geldt voor de verhandelbaarheid.

Deze investeringen moeten volgens artikel 59 lid 1² van het BBV worden geactiveerd. Een uitzondering wordt gemaakt voor:

1. kunstvoorwerpen met cultuurhistorische waarde, zoals een schilderij van een beroemd kunstenaar. Deze worden niet geactiveerd.
2. de kosten van eerste aanleg bij uitbreidingsinvesteringen in het rioolstelsel, die volledig gedekt worden uit de verkregen grondprijzen van een grondexploitatie.

Met ingang van 2014 is een voorschrift (staatsblad van 25 juni 2013) van kracht waarbij de activa behorende bij riolering en afvalverwerking apart gelabeld moeten worden in de categorie activa met “Investerings met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven”. Indien in de heffingen bijdragen zijn begrepen voor toekomstige vervangingsinvesteringen komen deze gelden, in een vervangingsvoorziening. Op de balans moeten deze voorzieningen in de toekomst onder een aparte categorie worden opnemen.

Artikel 62 lid 1 BBV bepaalt dat we investeringen met een economisch nut moeten activeren volgens de zogenaamde *bruto methode*. Dit betekent dat deze investeringen geactiveerd worden voor het bedrag van de investering. (Bestemmings-)reserves mogen niet in mindering worden gebracht op de

² Artikel 59

1. Alle investeringen worden geactiveerd.
2. In afwijking van het eerste lid worden kunstvoorwerpen met een cultuur-historische waarde niet geactiveerd.

investeringswaarde. Indien de gemeente voor de dekking van kapitaallasten van een investering met een economisch nut een reserve opgebouwd heeft, worden deze reserve gebruikt om de jaarlijkse kapitaallasten af te dekken. Dit soort reserves zijn bruteringsreserves.

De Commissie BBV geeft in haar notitie “verkrijging/vervaardiging en onderhoud van kapitaalgoederen” de aanbeveling om deze bruteringsreserves in overeenstemming met de afschrijvingsparameters van de bijbehorende investering via de resultaatbestemming periodiek vrij te laten vallen als dekking van de kapitaallasten. Op investeringen met een economisch nut mag niet 'extra' worden afgeschreven. Deze dienen afgeschreven te worden op grond van de verwachte toekomstige gebruiksduur.

Uitgangspunt 5:

Bruteringsreserves vallen vrij in overeenstemming met de afschrijvingstermijn van de desbetreffende investering.

Ingevolge het 2e lid van artikel 62 BBV mogen bijdragen van derden met een directe relatie met een actief op de waardering daarvan in mindering worden gebracht. Het betreft hier bijvoorbeeld rijks- en provinciale bijdragen, bijdragen van personen etc.

Uitgangspunt 6:

Bij investeringen wordt de bijdragen van derden in mindering gebracht op de investering.

Software

De commissie BBV heeft in de notitie Software vastgesteld dat software valt onder de materiële vaste activa als een investering met economisch nut. Dit geldt ook voor de gebruiksrechten op software die ineens in rekening worden gebracht.

Implementatiekosten kunnen in de vorm van bijkomende kosten als onderdeel van de verkrijgingsprijs worden gezien en daardoor worden geactiveerd.

Opleidingskosten voor het gebruik van de software zijn niet nodig om het actief gebruiksklaar te krijgen en kunnen dan ook niet worden geactiveerd.

Erfpacht

Van de materiële vaste activa wordt op de balans aangegeven welke activa in erfpacht³ zijn uitgegeven. Waardering vindt plaats tegen verkrijgingsprijs zijnde de uitgifteprijs van eerste uitgifte. Gronden in eeuwigdurende erfpacht worden gewaardeerd tegen registratiewaarde.

Is echter sprake van gronden in eeuwigdurende erfpacht dan dient waardering plaats te vinden tegen registratiewaarde. Dit omdat het economische eigendom niet meer bij de erfverpachter berust.

Uitgangspunt 7:

Voor in erfpacht uitgegeven gronden wordt de uitgifteprijs van de eerste uitgifte als verkrijgingsprijs gehanteerd. Uitzondering: bij gronden in eeuwigdurende erfpacht hanteren we de registratiewaarde.

³ Artikel 63 lid 4 bevat bepalingen voor in erfpacht uitgegeven gronden.

Investerings in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut

Met ingang van 2017 is in het artikel 59 van het BBV bepaald dat ook investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut geactiveerd dienen te worden. Voor 2017 was er een keuze om wel of niet te activeren.

In artikel 62 lid 3 van het BBV staat dat bij investeringen reserves in mindering gebracht kunnen worden. Een vermindering van een investering met een reserve kan niet rechtstreeks plaatsvinden. De vermindering dient in dat geval plaats te vinden door middel van extra afschrijving en een bijdrage uit de reserve.

Uitgangspunt 8:

De investeringen met economisch en maatschappelijk nut worden altijd geactiveerd.

Om deze investeringen (betreft maatschappelijke investeringen in openbare ruimte) zo kort mogelijk op de balans te houden zijn versnelde afschrijvingen toegestaan (artikel 64 lid 4 BBV).

Naast het wettelijk kader heeft de commissie BBV in de Notitie verkrijging/vervaardiging en onderhoud kapitaalgoederen een uitwerking gemaakt van de regelgeving rondom investeringen. In deze notitie geeft de commissie drie categorieën waarin de investeringen in materiële vaste activa kunnen worden onderverdeeld. De commissie verbindt geen consequenties aan de categorie waarbinnen de investering valt: de categorieën geven uitsluitend een afbakening van het begrip investering in drie classificaties.

De notitie verkrijging, vervaardiging en onderhoud kapitaalgoederen vermeldt dat deze twee soorten investeringen kunnen worden onderverdeeld naar de volgende drie classificaties, te weten:

1. Nieuwe- of uitbreidingsinvesteringen: Dit zijn investeringen ten behoeve van de ontwikkeling van nieuwe activiteiten of uitbreiding van de huidige activiteiten. Bijvoorbeeld: een nieuw schoolgebouw, de reconstructie van een weg, een nieuw soort hulpverleningsvoertuig, enzovoorts.
2. Vervangingsinvesteringen: Dit zijn investeringen ten behoeve van de vervanging van een oud (bestaand) actief als gevolg van economische veroudering of slijtage. Bijvoorbeeld: het vervangen van een blusvoertuig, het vervangen van computers, het vervangen van een lift, enzovoorts.
3. Levensduur verlengende investeringen: Dit zijn investeringen die worden gepleegd ten behoeve van een bestaand actief en expliciet leiden tot een substantiële levensduurverlenging van het betreffend actief. Bijvoorbeeld: het renoveren van een gebouw, het impregneren van een kademuur, enzovoorts. Het gaat hier dus niet om (groot)onderhoud. Onderhoud is niet levensduur verlengend, maar dient om het actief gedurende zijn levensduur in goede staat te houden.

3.2.3 Activeren van financiële vaste activa

Onder de financiële vaste activa worden volgens artikel 36 BBV afzonderlijk opgenomen:

- a. kapitaalverstrekkingsaan:

1. deelnemingen;
 2. gemeenschappelijke regelingen;
 3. overige verbonden partijen;
- b. leningen aan:
1. openbare lichamen;
 2. woningbouwcorporaties;
 3. deelnemingen;
 4. overige verbonden partijen;
- c. overige langlopende leningen;
- d. uitzettingen in 's Rijks schatkist met een rente typische looptijd van één jaar of langer;
- e. uitzettingen in de vorm van Nederlands schuld papier met een rente typische looptijd van één jaar of langer;
- f. overige uitzettingen met een rente typische looptijd van één jaar of langer.

Kapitaalverstrekkingen en leningen worden gewaardeerd tegen nominale waarde onder aftrek van eventuele aflossingen. De aandelen (onderdeel van kapitaalverstrekkingen) worden conform artikel 63 lid 1 van het BBV gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs. Verstrekte leningen en vorderingen waarderen we tegen nominale waarde. Dit betekent dat we het totaalbedrag van een verstrekte lening opnemen zonder bijkomende kosten (zoals bijvoorbeeld een vergoeding voor afsluitkosten). Eventuele voorzieningen wegens oninbaarheid wordt verrekend met de boekwaarde van leningen en vorderingen (artikel 63 lid 8).

Deelnemingen worden in afwijking hiervan gewaardeerd tegen marktwaarde als deze duurzaam lager is dan de verkrijgingsprijs (artikel 65 lid 2 BBV).

3.3 Indeling vaste activa

In de vorige paragraaf is een beeld gegeven van het soort investeringen. Er is globaal aangegeven wanneer deze al dan niet worden geactiveerd. Een nadere precisering van specifieke uitgaven komt in deze paragrafen aan de orde.

3.3.1 Niet activeerbare kosten

In de toelichting op de BBV is een aantal posten expliciet vermeld waarvan het niet is toegestaan om deze te activeren:

- Tekorten;
- Bestemmingsplannen;
- Hertaxatie WOZ;
- Programma stedelijke vernieuwingen;
- Bodemsanering;
- Kunstvoorwerpen met een cultuurhistorische waarde.

3.3.2 Kosten van onderhoud

Onderhoud is het uitvoeren van preventieve dan wel correctieve maatregelen om een object in goede staat te houden of te brengen. Onderhoud is erop gericht het kapitaalgoed, gedurende de gehele levensduur, in goede staat te houden. Omdat

kosten van onderhoud niet levensduur verlengend⁴ zijn, mogen zij niet worden geactiveerd. Onderhoud kan worden onderscheiden in klein onderhoud en groot onderhoud.

Klein onderhoud wordt uitgevoerd op een klein gedeelte van het object. Het gaat om periodieke kosten die noodzakelijk zijn om het object blijvend naar behoren te laten functioneren of haar representativiteit te laten behouden. Voorbeelden hiervan zijn het reinigen van rioolstelsels en het periodiek onderhoud van hydraulische of elektrische installaties. Deze kosten worden niet geactiveerd maar in het jaar van uitvoering ten laste van de exploitatie gebracht.

Activering van onderhoud (groot, regulier en achterstallig) is niet toegestaan. Onder groot onderhoud wordt onderhoud verstaan van ingrijpende aard dat op een groot deel van het object wordt uitgevoerd en dat na een langere gebruiksperiode moet worden verricht. Voorbeelden zijn het vernieuwen van de bitumen laag van het dak van een gebouw en het vervangen van pompen van een rioolstelsel. Ook deze kosten worden in het jaar van uitvoering direct ten laste van de exploitatie gebracht. Of de kosten worden in het jaar van uitvoering ten laste van een vooraf gevormde voorziening gebracht (artikel 44, eerste lid onder c BBV). Kosten van groot onderhoud kunnen alleen ten laste van een gevormde voorziening worden gebracht op voorwaarde dat er een recent beheerplan van het betreffende kapitaalgoed is. Als er geen beheerplan is, kunnen de kosten van groot onderhoud wel door vrijval via resultaatbestemming vanuit een daartoe gevormd reserve worden gedekt. Kosten van het wegwerken van achterstallig onderhoud dienen ook ineens ten laste van de exploitatie te worden gebracht. Pas als kosten van onderhoud met betrekking tot renovaties levensduur verlengend of waarde verhogend zijn, kunnen deze uitgaven worden geactiveerd.

Daarnaast is groot onderhoud: onderhoud wat met een zekere regelmaat terugkeert maar geen levensduur verlengend effect heeft. Deze kosten horen daarom in de exploitatie thuis. Wel is het mogelijk door middel van een reserve of een voorziening vooraf dekking te regelen voor het groot onderhoud. In geval van een voorziening moet er wel een actueel beheerplan aanwezig zijn. Met een actueel beheerplan wordt, naast technische en beleidsmatige aansluiting, bedoeld dat het plan ook financieel moet aansluiten met de stand van de bijbehorende onderhoudsvoorziening per 31 december van enig jaar.

Regulier onderhoud en wegwerken van achterstallig onderhoud hebben geen levensduur verlengend effect. Deze kosten horen in de exploitatie thuis.

⁴ Levensduur verlengende investeringen zijn investeringen ten behoeve van een bestaand actief die expliciet leiden tot een substantiële levensduurverlenging van het betreffende actief. Uitsluitend in die gevallen mag geactiveerd worden. Voorbeelden zijn: het renoveren van een gebouw, levensduur verlengend onderhoud aan wegen. Het gaat hier dus niet om (groot) onderhoud.

Uitgangspunt 9:

De kosten van (groot) onderhoud zijn niet levensduur verlengend en mogen niet worden geactiveerd. Voorzieningen die worden gevormd om de (groot) onderhoudslasten van een kapitaalgoed over een aantal jaren te egaliseren, kunnen alleen worden ingesteld en gevoed op basis van een beheerplan van het desbetreffende kapitaalgoed. Dit beheerplan dient periodiek te worden geactualiseerd.

3.3.3 Bijkomende kosten

Bij een investering kunnen additionele uitgaven behoren zoals opleidingskosten, implementatiekosten, interne uren, rentekosten, onderzoekskosten en ontwikkelkosten. In zijn algemeenheid kan gesteld worden dat wanneer deze uitgaven onlosmakelijk verbonden zijn met de betreffende investering deze geactiveerd moeten worden en op dezelfde wijze worden afgeschreven als de onderliggende investering.

Activa worden op de balans gepresenteerd (geactiveerd) tegen verkrijgings- of vervaardigingsprijs. Bij de vervaardigingsprijs gaat het dan om aanschafkosten van de gebruikte grond- en hulpstoffen en de overige kosten die rechtstreek aan de vervaardiging kunnen worden toegerekend.

3.3.4 Kosten van grond

Gronden en terreinen worden altijd, als materiële vaste activa, geactiveerd. Een investering met een economisch nut binnen een grondexploitatie wordt na oplevering overgeheveld naar de balans.

Gronden en terreinen hebben, behoudens agrarische bestemmingen, geen beperkte gebruiksduur. Dat is de reden dat er niet op wordt afgeschreven.

Kosten die verband houden met de bewerking van grond zoals sloopkosten en kosten van het (periodiek) baggeren van watergangen worden niet geactiveerd.

De kosten van ondergrond die samenhangen met investeringen worden tot de kosten van de investeringen gerekend, door de onlosmakelijke verbondenheid van de investering met de ondergrond. In het geval van investeringen met een economisch nut wordt de ondergrond niet in de berekening van de afschrijving betrokken, omdat er geen sprake is van een duurzame waardevermindering. De kosten van ondergrond die samenhangen met investeringen in de openbare ruimte met maatschappelijk nut worden wel in die berekening betrokken.

3.3 Desinvesteren

De restwaarde van een actief is gelijk aan de verkoopprijs of de inruilwaarde op het moment dat de afschrijvingstermijn van dit actief is verstreken. De verkoopopbrengst zal in eerste instantie worden aangewend als dekking voor het volledig afschrijven van de restant boekwaarde van het actief. De verkoopopbrengst van een actief minus de boekwaarde van dit actief wordt de boekwinst of het boekverlies genoemd.

Op het moment van afstoten moet de winst of het verlies in de exploitatie worden verantwoord als incidenteel voordeel of nadeel.

De boekwinst of het boekverlies mag in geen geval worden verrekend met de aanschaf- of verkrijgingsprijs van het nieuwe actief. Een actief dat buiten gebruik wordt gesteld moet worden afgewaardeerd op het moment van buitengebruikstelling.

4. Waarderingsgrondslagen

4.1 Indeling waarderingsgrondslagen

De waarderingsgrondslagen zijn de basis voor het bepalen van de waarde van uitgaven op de balans. Met de waarderingsgrondslagen worden de financiële consequenties voor de exploitatie (rente en afschrijving) berekend. Conform de BBV worden activa gewaardeerd op basis van:

- de verkrijgingsprijs bestaat uit de inkoopprijs en de bijkomende kosten;
- de vervaardigingsprijs bestaat uit de aanschafkosten van de gebruikte grond- en hulpstoffen en de overige kosten welke rechtstreeks aan de vervaardiging kunnen worden toegerekend. In de vervaardigingsprijs mogen verder worden opgenomen een redelijk deel van de indirecte kosten en de rente over het tijdvak dat aan de vervaardiging van het actief kan worden toegerekend (in dat geval dient de toelichting te vermelden dat deze rente is geactiveerd).

4.2 Waarderingsgrondslagen

Om de juiste financiële consequenties voor de exploitatie te bepalen worden onderstaande waarderingsgrondslagen toegepast.

BTW

Hoewel niet concreet in het BBV benoemd onder de bepalingen omtrent de te hanteren waarderingsgrondslag, mag de BTW op activa niet geactiveerd worden wanneer deze compensabel of verrekenbaar is. Dit is overeenkomstig bestuurlijke afspraken tussen het Rijk en de VNG en in lijn met artikel 2 van het BBV op basis waarvan de compensabele BTW niet als last mag worden beschouwd.

Uitgangspunt 10:

Compensabele of verrekenbare BTW is niet toe te rekenen aan de verkrijgings- of vervaardigingsprijs en wordt niet geactiveerd. Kostprijsverhogende BTW wordt wel geactiveerd.

Directe en indirecte kosten

Op basis van de BBV is het toegestaan om naast de aanschafkosten van grond- en hulpstoffen ook overige directe kosten (zoals loonkosten) en indirecte kosten (zoals overhead en rentelasten) in de vervaardigingsprijs op te nemen. Het toerekenen van deze kosten aan investeringen benadert de economische werkelijkheid beter en doet meer recht aan het principe de burger betaalt voor de voorzieningen waar hij gebruik van (kan) maken.

Toerekening rentelasten aan activa

De hoofdregel is dat er geen rente tijdens vervaardiging van een actief wordt geactiveerd (dus niet opnemen in de kostprijs). De rentelasten worden toegerekend naar de producten op basis van de boekwaarde per 1 januari 2018, ongeacht of het actief wel of niet gereed is. Voor 2017 blijft de bestaande systematiek (zijnde het maandelijks berekenen van de rentelast) van toepassing.

De uitzondering op de hoofdregel heeft betrekking op de uitgaven in de bouwgrondexploitatie. Deze investeringen hebben een langlopend karakter, niet zelden meer dan 2 jaren. Om de kosten van het kapitaalbeslag in de kostprijs op te nemen wordt over het tijdvak van vervaardiging aan het complex rente toegerekend. De rentelast over de boekwaarde per 1 januari van het jaar wordt toegevoegd aan de activa op de balans.

Restwaarden

De restwaarde is de waarde van een actief aan het eind van de gebruikstermijn. Een restwaarde leidt tot een lagere (totaal-) afschrijving. Indien de restwaarde niet of moeilijk is in te schatten wordt op grond van het voorzichtigheidsprincipe uitgegaan van een restwaarde van nihil.

Herwaarderen

Herwaardering van materiële vaste activa met economisch nut vindt uitsluitend plaats als het actief duurzaam in waarde vermindert of uit bedrijf wordt genomen. Er kan geen sprake zijn van duurzame waardevermindering bij vastgoed dat een maatschappelijke functie vervult en daardoor duurzaam wordt geëxploiteerd. Bij vastgoed met een bedrijfseconomische functie kan wel sprake zijn van een duurzame waardevermindering als de directe opbrengstwaarde, bijvoorbeeld aangetoond door middel van een taxatie, lager is dan de boekwaarde. Een extra afschrijving is dan ook noodzakelijk.

Als de bestemming van het actief verandert (afstoting) dan wordt de actuele waarde van de nieuwe bestemming slechts in de toelichting op de balans opgenomen. Deze waarde kan namelijk met het oog op de nieuwe bestemming relevant zijn.

Boekwinsten en –verliezen

De restwaarde van een actief is gelijk aan de verkoopprijs of de inruilwaarde op het moment dat de afschrijvingstermijn van dit actief is verstreken. De verkoopopbrengst zal in eerste instantie worden aangewend als dekking voor het volledig afschrijven van de restant boekwaarde van het actief. De verkoopopbrengst van een actief minus de boekwaarde van dit actief wordt de boekwinst of het boekverlies genoemd. Op het moment van afstoten moet de winst of het verlies in de exploitatie worden verantwoord. De boekwinst of het boekverlies mag in geen geval worden verrekend met de aanschaf- of verkrijgingsprijs van het nieuwe actief. Een actief dat buiten gebruik wordt gesteld moet worden afgewaardeerd op het moment van buitengebruikstelling.

Kosten voor afsluiten geldleningen

De kosten voor het afsluiten van geldleningen worden direct ten laste van de exploitatie gebracht.

Duurzame waardeverminderingen

De verwachte duurzame waardeverminderingen van vaste activa moeten onafhankelijk van het resultaat van het boekjaar in aanmerking worden genomen in het jaar van ontstaan van deze waardevermindering. Duurzame waardevermindering kan zich o.a. voordoen bij wijziging in de gebruiksduur van activa, buitengebruikstelling en aantasting van het vermogen van deelnemingen.

Gronden in erfpacht

In erfpacht uitgegeven gronden worden gewaardeerd tegen de eerste uitgifteprijs. Gronden in eeuwigdurende erfpacht worden tegen registratiewaarde gewaardeerd, omdat het economische eigendom niet meer bij de erfverpachter berust.

Voorraden

De onderhanden werken grondexploitatie zijn opgenomen tegen de verkrijgings- of vervaardigingsprijs, verminderd met de opbrengst wegens verkopen. Indien de boekwaarde de marktwaarde van de grond overschrijdt wordt gekozen voor het treffen van een verliesvoorziening. Deze wordt verantwoord als een waarde correctie naar analogie van de voorziening voor dubieuze debiteuren. De overige voorraden worden gewaardeerd tegen historische kostprijs. Indien de marktwaarde duurzaam lager is dan wordt tegen deze lagere marktwaarde gewaardeerd.

Deelnemingen

Kapitaalverstrekkings aan deelnemingen, gemeenschappelijke regelingen en overige verbonden partijen worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs. Indien de marktwaarde duurzaam lager is dan wordt tegen deze lagere marktwaarde gewaardeerd.

Vorderingen

Vorderingen worden tegen nominale waarde onder aftrek van de voorziening voor oninbaarheid gewaardeerd.

Liquide middelen

Liquide middelen worden tegen nominale waarde gewaardeerd.

5. Afschrijvingsbeleid

5.1 Afschrijven

In de vorige hoofdstukken is aangegeven wanneer uitgaven worden geactiveerd en tegen welke waarde dit moet gebeuren. In dit hoofdstuk komen de afschrijvingslasten die voortvloeien uit de geactiveerde investeringen aan bod.

5.2 Afschrijvingslasten

Afschrijving is het in de administratie tot uitdrukking brengen van de waardevermindering van een goed dat als een investering is geactiveerd. De afschrijving komt ten laste van de jaarlijkse exploitatie; op deze manier wordt ook het meerjarig nut van de investering zichtbaar gemaakt. Het BBV schrijft het stelsel van

baten en lasten voor. Dit houdt in dat baten en lasten worden opgenomen in het jaar waaraan ze kunnen worden toegerekend, ook al hebben ze in dat jaar niet tot daadwerkelijke uitgaven of ontvangsten geleid. Op deze manier vindt er een matching plaats van de lasten versus de baten die hier tegenover staan.

Afschrijvingen vormen een onderdeel van de lasten waar geen uitgaven tegenover staan.

De hoogte van de jaarlijkse afschrijvingslasten wordt bepaald door:

- de afschrijvingsbasis;
- de afschrijvingsmethode;
- de afschrijvingstermijn;
- de ingangsdatum van het afschrijven.

In de volgende paragrafen wordt ingegaan op de bovengenoemde aspecten.

5.2.1 Afschrijvingsbasis

Onder de afschrijvingsbasis wordt verstaan het bedrag waarop wordt afgeschreven. In artikel 63 lid 1 van de BBV is bepaald dat de verkrijgings- of vervaardigingsprijs als waarderingsgrondslag voor activa moet worden toegepast. Deze verkrijgings- of vervaardigingsprijs, eventueel minus de restwaarde en de bijdrage van derden, vormt daarmee ook de belangrijkste basis voor het afschrijven op vaste activa.

De verkrijgingsprijs van de materiële vaste activa omvat de inkoopprijs en de bijkomende kosten. De vervaardigingsprijs bestaat uit de aanschaffingskosten van de gebruikte grond- en hulpstoffen en de overige kosten die rechtstreeks aan de vervaardiging kunnen worden toegerekend.

De bijbehorende waarderingsgrondslagen zijn in hoofdstuk 4. Waarderingsgrondslagen uitgewerkt.

Uitgangspunt 11:

De geactiveerde vaste activa wordt in principe afgeschreven tot nihil. De restwaarde wordt alleen gehanteerd bij een actief, daar waar een budgethouder een reële inschatting kan geven.

5.2.2 Afschrijvingsmethode

Gemeenten zijn vrij om de wijze van afschrijving te bepalen. De afschrijvingsmethode is medebepalend voor de afschrijvingscomponent van de kapitaallasten.

We onderscheiden de volgende meest gebruikte methoden:

De lineaire afschrijvingsmethode

De afschrijvingslasten blijven gedurende de afschrijvingstermijn jaarlijks gelijk. De rentelasten nemen jaarlijks af. Het bedrag aan kapitaallasten laat een dalend verloop zien.

De annuïtaire afschrijvingsmethode

Het totale bedrag aan afschrijving en rente blijft gedurende de hele gebruiksduur jaarlijks gelijk. Naar gelang het afschrijvingsbestanddeel van de annuïteit stijgt, daalt het rentebestanddeel.

Uitgangspunt 12:

Voor afschrijvingen wordt de lineaire afschrijvingsmethode gehanteerd. In bijzondere gevallen kan in het afzonderlijk raadsvoorstel hiervan worden afgeweken.

5.2.3 Afschrijvingstermijn

Op vaste activa met een beperkte gebruiksduur wordt afgeschreven volgens een stelsel dat is afgestemd op de verwachte toekomstige gebruiksduur. De afschrijvingstermijn dient zo goed mogelijk aan te sluiten op de feitelijke gebruiksduur. Bij de waardedaling moet rekening worden gehouden met de technische en economische gebruiksduur. De technische gebruiksduur is de periode dat een actief technisch in staat is om te worden gebruikt. De economische gebruiksduur is de periode waarbij naar schatting de totale kosten van gebruik van het actief het laagste zijn (kapitaallasten en onderhoudskosten). In de loop der tijd worden de onderhoudskosten dermate hoog dat vervanging van het actief goedkoper is dan doorgaan met het bestaande actief. Het actief kan dan technisch gezien nog bruikbaar zijn. Ook kunnen (technologische) ontwikkelingen er voor zorgen dat 'alternatieve activa' lagere lasten met zich meebrengen, waardoor vervanging wenselijk is.

Uitgangspunt 13:

In het kader van het voorzichtigheidsprincipe, de opvattingen in het maatschappelijk verkeer en het BBV wordt de economische gebruiksduur gehanteerd.

Uitgangspunt 14:

De afschrijvingstermijnen die gehanteerd worden zijn opgenomen in bijlage 2.

Uitgangspunt 15:

In incidentele gevallen is afwijking van de afschrijvingstermijnen zoals beschreven in bijlage 2 van deze notitie mogelijk, mits gemotiveerd.

Uitgangspunt 16:

Het College stelt de te hanteren afschrijvingstermijn vast voor activa die niet in bijlage 2 is opgenomen.

Uitgangspunt 17:

Bij investeringen met een economisch nut wordt de grondprijs afgesplitst, voor zover deze opgenomen is in de verkrijgings- of vervaardigingsprijs, en wordt deze afzonderlijk geactiveerd.

Voor het bepalen van de afschrijvingstermijn wordt de afschrijvingstabel gehanteerd die is opgenomen in bijlage 2⁵. De tabel is niet limitatief en kan desgewenst aangevuld worden met nieuwe soorten activa en de bijbehorende afschrijvingstermijnen.

Uitgangspunt 18:

De afschrijvingstermijnen kunnen in principe alleen via de Nota Kaders Begroting worden gewijzigd.

Er kunnen zich omstandigheden voordoen die dwingen tot afwijkingen van de te voeren afschrijvingsbeleid. Dit kan bij:

- projectfinanciering met een specifieke object gebonden financieringsconstructie, veelal in combinatie met een specifieke rente; dit is alleen toegestaan na een expliciet raadsbesluit;
- het synchroon laten verlopen van kapitaallasten met dekkingsmiddelen, rijksvoorschriften en/of ter voorkoming van schoksgewijze tariefsverhogingen, bijvoorbeeld huur en andere tarieven;
- extra-afschrijvingen door bijzondere waardeverminderingen, waardoor de lopende afschrijvingen aangepast worden aan de eerder gestelde regels voor de berekeningen.

Indien het voornemen bestaat om af te wijken van de uitgangspunten en richtlijnen (termijnen en methode van afschrijving) wordt dit voorgelegd aan het college en vervolgens aan de raad. Uiteraard blijft dan de mogelijkheid aanwezig dat de raad de besluitvorming van het college alsnog terugdraait om haar moverende redenen.

5.3 Overige aandachtspunten afschrijven

Hieronder worden enkele aandachtspunten weergegeven die betrekking hebben op het afschrijven van activa.

5.3.1 Gronden

Onder de duurzame productiemiddelen wordt in de bedrijfseconomie aan grond een bijzondere plaats toegekend. Gronden en terreinen hebben namelijk een onbeperkte gebruiksduur. Grond is niet aan slijtage onderhevig en ondergaat dus geen waardevermindering. Om deze reden wordt er op gronden en terreinen niet afgeschreven.

5.3.2 Moment van afschrijven

Afschrijven hangt samen met de ingebruikname van het actief. Zolang een actief nog in de fase is van onderhanden investeringsproject wordt er niet op afgeschreven.

⁵ Voor geactiveerde investeringen in de openbare ruimte met een meerjarig maatschappelijk nut betreft het maximale termijnen; voor geactiveerde investeringen met een economisch nut adviestermijnen. Bij deze investeringen moet namelijk uitgegaan worden van economische levensduur. Dit betekent dat als de economische levensduur hoger of lager is dan in de bijlage opgenomen termijn afgeweken moet worden van de adviestermijn.

De Commissie BBV doet de aanbeveling om in de financiële verordening (of een nadere uitwerking daarvan) op grond van artikel 212 van de Gemeentewet op te nemen wanneer met afschrijven van een nieuw kapitaalgoed wordt begonnen.

Mogelijke keuzes daarbij zijn:

1. óf in het jaar waarin het kapitaalgoed gereed komt/verworven wordt en vanaf het moment dat het door de gemeente in gebruik kan worden genomen;
2. óf medio het begrotingsjaar waarin het gereed komt/verworven wordt;
3. óf in het begrotingsjaar dat volgt op het jaar waarin het gereed komt/verworven wordt.

Uitgangspunt 19:

Gemeente Duiven start met afschrijven overeenkomstig de derde keuze: de afschrijvingen starten per 1 januari volgende op het jaar van in gebruik name.

5.3.3 Extra afschrijven

Afschrijven dient in principe altijd resultaatonafhankelijk te gebeuren. De enige uitzondering waarbij resultaatafhankelijk extra afschrijven wel is toegestaan is voor activa in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut, indien de raad daartoe besluit.

De verwachte duurzame waardeverminderingen van vaste activa moeten onafhankelijk van het resultaat van het boekjaar in aanmerking worden genomen in het jaar van ontstaan. Duurzame waardevermindering kan zich o.a. voordoen bij wijziging in de gebruiksduur van activa, buitengebruikstelling en aantasting van het vermogen van deelnemingen.

5.3.4 Componentenbenadering

Bij investeringen met een economisch nut is het mogelijk om de componentenbenadering toe te passen. De benadering houdt in dat verschillende samenstellende delen van een materieel vast actief afzonderlijk worden afgeschreven op basis van het individuele waardeverloop van die delen. De opdeling wordt gemaakt omdat de economische gebruiksduur per samenstellend deel kan verschillen.

Gekozen wordt voor de componentenbenadering als de componenten eenduidig vast te stellen zijn.

Uitgangspunt 20:

De componentenmethode wordt alleen toegepast bij investeringen als er wezenlijke verschillen zijn in afschrijvingstermijnen én het een substantieel deel van de investeringen betreft.

5.4 Rente

Aan alle geactiveerde kapitaaluitgaven wordt rente toegerekend. Dit zijn de lasten die voortkomen uit de financiering van de investering. Voor de toerekening van de rentelasten aan investeringen geeft de wet een tweetal mogelijkheden, te weten;

1. een vooraf bepaald vast percentage;
2. een omslagpercentage.

Gemeente Duiven hanteert een omslagpercentage. Het omslagpercentage wordt jaarlijks bij het opstellen van de begroting opnieuw berekend. De rentetoerekening vindt plaats op basis van de waarde van de op 1 januari van een jaar gedane werkelijke uitgaven/investeringen. Het eerste jaar wordt bij nieuwe investeringen uitgegaan van een halfjaar rentetoerekening.

Uitgangspunt 21:

Voor de rentetoerekening hanteren we het omslagpercentage, tenzij anders bepaald.

Uitgangspunt 22:

De rentetoerekening vindt plaats op basis van de boekwaarde op 1 januari.

6. Gemeentelijk kader

Het gemeentelijk kader voor investeringen beslaat zowel de regels uit de financiële verordening alsmede deze nota.

6.1 Investeren

Wat betekent investeren eigenlijk?

Investeren is het verwerven of produceren van vermogensobjecten of het doen van uitgaven ten behoeve van een goed of ter bereiking van een doel waaraan meerjarig, tenminste drie jaar, een nut kan worden onttrokken/gebruikt. Het produceren van een goed neemt over het algemeen meer tijd in beslag dan een jaar. De uitgaven kenmerken zich doordat waarde ontstaat waar de gemeente meer jaren profijt van heeft. Dit, in tegenstelling tot uitgaven die verantwoord worden als exploitatielasten waarvan het profijt eenmalig en kortdurend (minder dan drie jaar) is.

In de praktijk wordt eveneens het begrip 'krediet' gebruikt. In de regel wordt hiermee bedoeld op een besluit van de raad waarin een machtiging aan het college van burgemeester en wethouders is opgenomen, om tot een bepaald maximumbedrag uitgaven te doen ten behoeve van het realiseren van een in het besluit omschreven investeringsproject. Het verschil met het boekhoudkundige begrip 'investering' ligt vooral hierin dat de investering de uiteindelijke waarde(vermeerdering) voor de gemeente weergeeft. Indien een bijdrage van een derde van toepassing is, is de (investering)waarde het verschil tussen de investeringsuitgaven en deze bijdrage. Het krediet is bruto, namelijk het totaal van de geraamde investeringsuitgaven.

Uitgangspunt 23:

Om de kosten van investeringen transparant en beheersbaar te maken wordt in dit hoofdstuk een werkwijze gepresenteerd. Investeringsaanvragen worden opgenomen in een (meerjarig) Investeringsprogramma dat met de Programmabegroting aan de raad wordt voorgelegd. Vervolgens maakt de raad bij het vaststellen van de Programmabegroting de integrale afweging.

6.1.1 Aanvragen van investeringen

In het raadsvoorstel zelf en andere correspondentie wordt als omvang voor het investeringskrediet het bruto bedrag inclusief niet verrekenbare btw genoemd. Een investeringskrediet mag uitsluitend worden ingezet voor het doel waarvoor het krediet door de raad is verleend.

Vorbereidingskrediet

Een goede voorbereiding is de kritische succesfactor voor elk project. Daarom wordt bij grote investeringen eerst een separaat voorbereidingskrediet gevraagd zodat er voldoende mogelijkheid is om de benodigde onderzoeken voor beantwoording van de vragen te (laten) verrichten. Elk besteed uur in de voorbereidingsfase behoort bij het krediet.

Subsidie(s)

Bij de investeringsaanvraag wordt direct onderzocht in hoeverre er aanspraak gemaakt kan worden op subsidies. Subsidies die specifiek voor een bepaalde investering worden verstrekt mogen immers direct ten laste van de investering worden gebracht. Een afschrift van de beschikking wordt dan ook direct bij ontvangst doorgestuurd naar de administratie.

Liquiditeitsplanning

De liquiditeitsplanning maakt onderdeel uit van een investeringskredietaanvraag. De liquiditeitsplanning geeft aan in welke maand de administratie grote uitgaven en ontvangsten kan verwachten. Wijzigingen in bedragen (omvang) of moment worden direct doorgegeven aan de administratie.

Onderhoud

Om de kosten voor het toekomstig beheer en onderhoud, al voordat de investering plaatsvindt, in beeld te brengen moet er in de ontwerpfase worden nagedacht over:

- a. de wijze waarop het ontwerp wordt beheerd;
- b. aan wie het ontwerp bij oplevering wordt overgedragen en
- c. welke kosten met het beheer en onderhoud gemoeid zijn.

6.1.2 Besluiten over investeringen

Uitgangspunt is dat ingediende investeringsaanvragen zo veel mogelijk integraal tegen de beschikbare financiële middelen worden afgewogen. Zowel vervangingsinvesteringen als nieuwe investeringen worden in het investeringsprogramma opgenomen. Uitzondering zijn investeringen van grondexploitaties (gesloten systeem). Het investeringsprogramma geeft ook inzicht in de lasten van investeringen over de komende vier jaar.

Na vaststelling van de begroting mogen de investeringen worden uitgevoerd, tenzij de raad een apart voorstel voor autorisatie van het investeringskrediet wil ontvangen.

6.1.3 Uitvoeren van investeringen

Eenmaal beschikbaar gestelde kredieten worden zo snel mogelijk aangewend en afgesloten. Bij het opmaken van de jaarrekening wordt de stand van zaken van

lopende investeringen gerapporteerd. In het laatste geval worden ook de restantbedragen van de lopende investeringsprojecten vastgesteld en overgeheveld naar het nieuwe jaar. Als de investering in de toekomst wel weer plaats zou vinden, moet deze opnieuw in het investeringsprogramma worden aangemeld.

Bij (dreigende) overschrijdingen van vastgestelde investeringskredieten wordt de raad, conform de financiële verordening, in de eerstvolgende rapportage geïnformeerd om de overschrijdingen te laten autoriseren.

Restantkrediet

Restantkredieten voor investeringen die in een volgend jaar (na de geplande realisatiedatum) nog moeten worden ingezet, blijven gehandhaafd en vervallen niet bij de jaarrekening. Er is ook geen maximum voor het aantal keren dat restantkredieten mogen worden overgeheveld. Er geldt wel een kader dat het college de raad hierover wel bij de jaarbescheiden informeert door een toelichting te geven van alle restantkredieten die voor de 2de maal of meer worden overgeheveld en/of waarbij de uitvoering van werkzaamheden nog niet is gestart.

6.1.4. Afronden en evalueren van investeringen

Organisatie-eenheden bespoedigen de financiële afwikkeling van de oplevering zodat de werkelijke uitgaven bij activering als uitgangspunt dienen. De uitkomsten worden meegenomen bij de tussentijdse rapportage(s) en bij de jaarrekening.

6.1.5 Bevoegdheden bij investeringen

Welke bevoegdheden hebben de raad en het college van burgemeester en wethouders als het gaat om regels voor activering, waardering en afschrijving van activa?

De raad autoriseert investeringen en stelt een meerjarenbegroting((s)wijziging) vast. Het college van burgemeester en wethouders laat de investeringen uitvoeren. Zij doet dat binnen de geldende wettelijke regels en binnen het toegekende krediet. Het college van burgemeester en wethouders legt bij de jaarstukken verantwoording af aan de raad over de realisatie van de voorgenomen investeringen.

De rol van het college is sturing op de investeringen met als doel dat niet wordt afgeweken van de met de raad gemaakte afspraken. Bij het overschrijden van de einddatum wordt het college dan ook geïnformeerd.

Het schuiven tussen afzonderlijke investeringskredieten is niet toegestaan. Met de raad is immers een afspraak gemaakt over inzet van bepaalde middelen voor een vastgesteld doel binnen een afgesproken termijn. Ook gerealiseerde aanbestedingsvoordelen worden niet voor andere investeringsprojecten ingezet.

7 Slotbepalingen

7.1 Intrekken oude nota en overgangsrecht

De nota waarden en afschrijven gemeente Duiven d.d. 1 november 2004 wordt ingetrokken per 1 januari 2017. Deze nota blijft van toepassing op de jaarrekening en het jaarverslag 2016.

7.2 Inwerkingtreding en citeertitel

Deze nota treedt in werking op 1 januari 2017.

Deze nota wordt aangehaald als: Nota activerings- en afschrijvingsbeleid Duiven 2017.

Bijlage 1: Begrippenlijst

Activa

Het geheel van bezittingen van de gemeente wordt op de debetzijde van de balans weergegeven. Gemeentelijke activa zijn in het verleden gepleegde investeringen waarover de gemeente de beschikkingsmacht heeft. Een individueel kapitaalgoed kan worden aangeduid als (vast) actief of activum.

De bezittingen van de gemeente. Deze worden ingedeeld in

1. *vlottende activa* bestaande uit de afzonderlijk opgenomen voorraden, uitzettingen met een rente typische looptijd korter dan één jaar, de liquide middelen en de overlopende activa.
2. *vaste activa* bestaande uit de immateriële, de materiële en de financiële vaste activa.
 - immateriële vaste activa: Kapitaaluitgaven waar geen bezittingen tegenover staan. In de balans wordt afzonderlijk opgenomen:
 - de kosten verbonden van het sluiten van geldleningen en disagio;
 - de kosten voor onderzoek en ontwikkeling voor een bepaald actief;
 - bijdragen aan activa in eigendom van derden.
 - materiële vaste activa: Kapitaaluitgaven waar tegenover een actief staat met een nuttigheidsduur van meerdere jaren. In de balans wordt afzonderlijk opgenomen:
 - Investerings met een economisch nut;
 - Investerings met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven;
 - Investerings in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut.Van de materiële vast activa wordt aangegeven welke in erfpacht zijn uitgegeven.
 - financiële vaste activa: Kapitaaluitgaven die een financiële waarde of bezit vertegenwoordigen. Hieronder vallen:
 - kapitaalverstrekkingen aan: deelnemingen; gemeenschappelijke regelingen en overige verbonden partijen;
 - de leningen aan: openbare lichamen; woningcorporaties, deelnemingen en overige verbonden partijen;
 - overige langlopende leningen;
 - uitzettingen in 's Rijks schatkist met een rente typische looptijd van één jaar of langer;
 - uitzettingen in de vorm van Nederlands schuld papier met een rente typische looptijd van één jaar of langer;
 - overige uitzettingen met een rente typische looptijd van één jaar of langer.

Activeren: Het opnemen van investeringen (c.q. uitgaven) op de balans. De jaarlijkse kosten worden in de toekomst ten laste van de exploitatie gebracht, dit zijn de kapitaallasten.

Afschrijven: Afschrijven is het boekhoudkundig laten zien dat de waarde van activa in de loop van de tijd afneemt. Deze waarde afname wordt veroorzaakt door technische slijtage en/of economische veroudering. Het afschrijvingsbedrag hangt af van de gebruiksduur en restwaarde van de investering. De gebruiksduur bepaalt de afschrijvingstermijn en dus ook de hoogte van de jaarlijkse afschrijvingslasten.

Boekwaarde: De financiële waarde waartegen een activum, op een bepaald moment, op de balans staat en die bestaat uit de verkrijgingsprijs of vervaardigingsprijs minus de gedane afschrijvingen.

Desinvesteren: Het afstoten en/of verkopen van een vast actief.

Desinvesteringen: De verkoop of de waardevermindering van een investering.

Investeren: Uitgaven die verbonden zijn aan het verwerven van activa die langer dan een jaar meegaan (vaste activa). Dit zijn meestal kapitaalgoederen zoals wegen, riolering, groen en gebouwen. Het (gebruiks-) nut is aanwezig gedurende meerdere jaren.

Investeringen: Een uitgave van enige omvang, waarvan het nut zich over meerdere jaren uitstrekt.

Investeringen met economisch nut: Activa die verhandelbaar zijn in het economisch verkeer of die kunnen bijdragen aan het genereren van middelen bijvoorbeeld via retributies, heffingen en prijzen. Met ingang van 2014 is een voorschrift (staatsblad van 25 juni 2013) van kracht waarbij de activa behorende bij riolering, afvalverwerking en begraafrechten apart gelabeld moeten worden in de categorie Investeringen met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven.

Investeringen in de openbare ruimte met maatschappelijk nut: Activa die geen mogelijkheid hebben middelen te genereren maar wel duidelijk een publieke taak vervullen zoals wegen, groenvoorziening, bruggen e.d.

Economische levensduur: De periode dat het actief economisch gezien in staat is de prestatie te leveren waarvoor het is aangeschaft of geproduceerd. Afschrijvingstermijnen zijn gebaseerd op de economische levensduur.

Technische levensduur: De periode dat het actief technisch gezien in staat is de prestatie te leveren waarvoor het is aangeschaft of geproduceerd. Deze periode is verstreken als het activum geen prestaties meer kan leveren.

Kapitaallasten: De jaarlijkse lasten die ontstaan door het activeren van een investering en die bestaan uit afschrijvings- en rentelasten.

Rente: Een vergoeding voor het beslag dat de boekwaarde van een investering legt op de financieringsmiddelen van de gemeente.

Restwaarde: Als de verwachte gebruikstermijn korter is dan de verwachte levensduur kan restwaarde ontstaan. Dit is de geschatte opbrengstwaarde die na de gebruikstermijn nog gerealiseerd kan worden minus de te maken kosten voor verwijdering of vernietiging van het actief.

Verkrijgingsprijs: Inkoopprijs plus de bijkomende kosten.

Vervaardigingsprijs: Aanschafkosten van de gebruikte grond- en hulpstoffen plus de overige kosten die rechtstreeks aan de vervaardiging kunnen worden toegerekend.

Waarderen: Het vaststellen van de waarde van een actief, waartegen het op de balans wordt opgenomen.

Krediet: Een door uw raad beschikbaar gesteld bedrag voor een concrete investering.

Budget: Een door uw raad beschikbaar gesteld bedrag in de begroting van een bepaald jaar.

Een investeringsaanvraag moet voldoende onderbouwd en gespecificeerd zijn waarin het volgende wordt aangegeven:

- › Unieke naam van het investeringsproject
- › Doel van de investering
- › Focus en afbakening (gebiedsafbakening)
- › Programma (Aan welk beleidsdoel draagt de investering bij?)
- › Categorie (Investing met economisch of maatschappelijk nut?)
- › Classificatie (Uitbreidings-, vervangings- of levensduur verlengend?)
- › Risico's (Welke risico's zijn geïdentificeerd en hoe worden deze gemitigeerd?)
- › Uitgavencomponenten (Voorbereiding, basis, btw, interne uren en onvoorzien)
- › Inkomstencomponent (Bijdragen derden, subsidies, reserves)
- › Begin- en einddatum (Valt datum van oplevering gelijk aan datum ingebruikname?)
- › Afschrijving (Hoe hoog bedragen de jaarlijkse kapitaallasten?)
- › Liquiditeitsplanning (Wanneer vinden grote uitgaven en ontvangsten plaats?)
- › Verzekeringen (Welke verzekeringen worden getroffen al tijdens de bouw?)
- › Onderhoudsplan (Aan wie wordt de investering na oplevering overgedragen voor beheer en onderhoud?)

Bovengenoemde informatie is nodig om de investeringsaanvraag op doeltreffendheid en doelmatigheid te kunnen beoordelen.

Bijlage 2: Afschrijvingstermijnen

(items met een G erachter hebben betrekking op termijnen die worden gehanteerd ten behoeve van de voorziening groot onderhoud)

1.	Immateriële activa: Maximale termijn: wettelijk vastgesteld			
1.1	Kosten van onderzoek en ontwikkeling voor een bepaald actief			5
1.2	Agio/disagio			Looptijd
1.3	Kosten afsluiten van een lening			Looptijd
2.	Materiële activa Maximale termijn: niet wettelijk vastgesteld			
2.1	Grond- en sloopwerken		Maatschappelijk nut	25
2.2	Rioleringen	Rioleringsbuizen vrijverval	Economisch nut	60
		Rioleringsbuizen drukriolering en persleidingen	Economisch nut	45
		Pompinstallaties (m/e gemalen)	Economisch nut	15
		Pompputten (bouwkundig)	Economisch nut	45
		Onderzoeken (exploitatie)	Economisch nut	1
2.3	Wegen, straten en pleinen	Aanleg rotonde/aanpassen wegen (incl. bestrating, parkeervakken etc.)	Maatschappelijk nut	30
		Nieuwe wegen/rehabiliteren wegen	Maatschappelijk nut	60
2.4	Openbare verlichting	Openbare verlichting masten	Maatschappelijk nut	45
		Openbare verlichting armaturen	Maatschappelijk nut	25
2.5	Installaties m.b.t verkeersbeheersing en	Verkeersregelinstallaties	Maatschappelijk nut	15
		Verkeerstellers	Maatschappelijk nut	10
2.6	Openbaar groen	Renovatie vijvers/oeveren beschroeiingen	Maatschappelijk nut	25
2.7	Openbare speellocaties	Speelvoorzieningen	Maatschappelijk nut	10
2.8	Monumenten/civiele kunstwerken	Bruggen & stuwten (beton/staal)	Maatschappelijk nut	60
		Bruggen hout	Maatschappelijk nut	30
2.9	Begraafplaatsen		Economisch nut	30
2.10	Terreinwerken	Permanent	Maatschappelijk nut	30
		Tijdelijk	Maatschappelijk nut	10
3.	Bedrijfsmiddelen, algemeen			
3.1	Gronden		Economisch nut	nvt
3.2	Gebouwen	Nieuwbouw	Economisch nut	40
		Renovatie, restauratie en verbouwingen	Economisch nut	25
		Semi-permanent	Economisch nut	20
		Gevels: onderhoud gevelstucwerk	Economisch nut	15 (G)
		Metselwerk: partieel herstel voegwerk	Economisch nut	10 (G)
		Metselwerk: vervangen kitvoegen/voegvullingen		10 (G)

		<u>Daken:</u> Partieel ond. Bitumineuze dakbedekking Renovatie bitumineuze dakbedekking Vervangen dakdoorvoeren Vervangen lichtkoepels Renovatie pannen daken Renovatie golfplatendak Renovatie leien daken Vervangen zink goten Vervangen hemelwaterafvoeren	Economisch nut	10 (G) 20 (G) 20 (G) 20 (G) 40 25 (G) 40 40 25 (G)
		<u>Buitenkozijnen:</u> Renovatie houten buitengevelkozijnen Renovatieonderhoud buitendeuren Partieel onderhoud kunststofkozijnen Partieel onderhoud aluminium kozijnen Partieel vervangen lang- en sluitwerk Vervangen overheaddeuren	Economisch nut	40 25 (G) 10 (G) 10 (G) 20 (G) 25 (G)
		<u>Binnen kozijnen:</u> Vervangen binnendeuren	Economisch nut	25 (G)
		<u>Geveltimmerwerk:</u> Vervangingsrenovatie houten boeiboorden Vervangingsrenovatie Trespas-boeiboorden	Economisch nut	25 (G) 40
		<u>Plafondsystemen:</u> Vervangen gipsplatenplafonds Vervangen schrotenplafonds Vervangen tegels systeemplafonds Vervangen systeemplafonds	Economisch nut	30 30 15 (G) 30
		<u>Buitenschilderwerk:</u> Partieel schilderwerk Schilderwerk totaal	Economisch nut	4 (G) 6 (G)
		<u>Binnen schilderwerk:</u> Binnen kozijnen Binnendeuren Sauswerk plafonds Sauswerk wanden Leidingen Metalen trappen en leuning Houten plafondconstructies	Economisch nut	15 (G) 15 (G) 15 (G) 10 (G) 30 15 (G) 30
		<u>Sanitair:</u> Partieel vervangingsh. Onderdelen sanitair Vervangen sanitair	Economisch nut	10 (G) 20 (G)
		<u>Water:</u> Vervangen leidingen en appendages Vervangen brandslangen Vervangen brandslanghaspels compleet	Economisch nut	40 12 (G) 25 (G)

		<u>Electra:</u> Vervangen lampen Vervangen armaturen Vervangen accuvoeding noodverlichting Vervangen noodverl. Armaturen Vervangen groepenkastinrichting Vervangen infrastructuur Vervangen brand-ontruimingsalarminstallatie Vervangen inbraakbeveiligingsinstallatie Vervangingsrenovatie liftinstallatie	Economisch nut	4 (G) 25 (G) 5 (G) 10 (G) 20 (G) 40 15 (G) 15 (G) 30
		<u>Verwarming:</u> Vervangen cv-ketelinstallatie Vervangen pompen Vervangen regelapparatuur Vervangen radiatoren en leidingen	Economisch nut	20 (G) 10 (G) 20 (G) 40
		<u>Luchtbehandeling:</u> Vervangen ventilatie units Vervangen luchtbehandelingskast Vervangen koelunit	Economisch nut	15 (G) 20 (G) 20 (G)
		<u>Interieurafwerking:</u> Partieel vervangen behangwerk Vervangen wandtegels Vervangen vloertegels san. Ruimten Partieel onderhoud houten vloeren Vervangen houten vloeren Partieel onderhoud sportvloeren Vervangen sportvloeren	Economisch nut	15 (G) 30 30 10 (G) 25 (G) 8 (G) 15 (G)
		<u>Buitenzonwering:</u> Vervangen zonweringsdoek Vervangen zonwering compleet	Economisch nut	15 (G) 30
3.3	Vaste inrichting/stoffering	Stoffering: Tapijt, gordijnen e.d.	Economisch nut	10 (G)
		Stoffering: vervangen vloertapijt	Economisch nut	20 (G)
		Stoffering: vervangen marmoleum	Economisch nut	30
		Stoffering: vervangen inloopmatten	Economisch nut	10 (G)
		Stoffering: polymeren marmoleum	Economisch nut	3 (G)
		Stoffering: vervangen vitrages	Economisch nut	10 (G)
		Stoffering: vervangen overgordijnen	Economisch nut	10 (G)
3.4	Meubilair/inventaris	Burostoelen	Economisch nut	10
		AV-middelen: Smartboards, beamers, TV, presentatieschermen etc.	Economisch nut	10
		Overig meubilair/inventaris	Economisch nut	15
	Interieur	Keukens	Economisch nut	15 (G)
		Balies	Economisch nut	20 (G)
		Garderobes	Economisch nut	25 (G)
		Inventaris keukens	Economisch nut	10 (G)
3.5	ICT Hard- en software worden per locatie en budget-	Hardware	Economisch nut	4

	beheerder als groep van bedrijfsmiddelen (activa) beschouwd.	Software	Economisch nut	7
3.6	Vervoermiddelen	Vrachtwagen	Economisch nut	7
		Trekker	Economisch nut	7
		Overige vervoermiddelen	Economisch nut	8
		Schaftwagen	Economisch nut	10
		Klepelmaaier	Economisch nut	6
4.	Bedrijfsmiddelen specifiek: maximale termijn niet wettelijk bepaald			
4.1	Afval en Afvalaanbiedstation	Perscontainer afvalaanbiedstation	Economisch nut	10
		Verzamelcontainer afvalaanbiedstation	Economisch nut	10
		Unit	Economisch nut	10
		Minicontainers	Economisch nut	10
		Ondergrondse glasbakken	Economisch nut	8
4.2	Sportterrein	Kunstgras: renovatie toplaag kunstgras	Economisch nut	10
		Kunstgras: renovatie gehele constructie inclusief drainage	Economisch nut	30
		Natuurgras: renovatie toplaag	Economisch nut	15
		Natuurgras: Renovatie gehele constructie inclusief drainage	Economisch nut	30
		Overige velden: handbalveld asfalt toplaag	Economisch nut	20
		Overige velden: handbalveld onderbouw	Economisch nut	40
		Beregening: Beregeningsinstallatie natuurgras (niet automatisch)	Economisch nut	8
		Beregening: Beregeningsinstallatie kunstgras (installatie en sproeiers)	Economisch nut	10
		Beregening: Pompinstallatie en pomphuis	Economisch nut	25
		Verlichting: Sportveldverlichting masten	Economisch nut	40
		Verlichting: Sportverlichting armaturen	Economisch nut	20
		Verlichting: Sportverlichting LED-armaturen	Economisch nut	40
		Vervangingsinvesteringen sporthal	Economisch nut	10
		Grote schrobmachine	Economisch nut	12
		Aanleg korfbalaccommodatie	Economisch nut	25
		Hekwerken	Economisch nut	20

Vanaf 1 januari 2017 is ook het activeren van investeringen met maatschappelijk nut verplicht. Het BBV laat een aanzienlijke beleidsvrijheid aan gemeenten voor het zelf vaststellen van de eigen afschrijvingsmethodieken en afschrijvingstermijnen. Natuurlijk geldt hierbij wel het criterium dat gemeenten de afschrijvingsmethodiek en afschrijvingstermijn van een actief moeten afstemmen op de verwachte gebruiksduur. Indien dit wordt nagelaten, wordt het getrouwe beeld van de jaarrekening aangetast.

Raadsvoorstel

Registratienr. Corsa: 17RV018

Zaaknr.: 16DV03987

Portefeuillehouder(s): Wethouder Van Groningen

Productnummer:

Referendum mogelijk: Nee

Advisering door Raadscommissie Grondgebied op 11 april 2017

Voor vragen

Naam: Dhr. J. Venema

Telefoon: (0316) 27 93 29

E-mail: j.venema@duiven.nl

Onderwerp: Bouwkostenbeleid.

Beslispunten

1. Het "Bouwkostenbeleid gemeente Duiven 2017" vast te stellen.
2. In de "Verordening leges omgevingsvergunning 2017" naar het "Bouwkostenbeleid gemeente Duiven 2017" en de UAV 2012 te verwijzen.

Inleiding

Op grond van de "Verordening leges omgevingsvergunning 2017" worden leges voor een omgevingsvergunning met de activiteit bouwen van een bouwwerk gebaseerd op de vastgestelde bouwkosten van het betreffende bouwplan. De bouwkosten vormen daarmee de maatstaf om de leges te kunnen vaststellen. Om te kunnen bepalen welke grondslag moet worden gebruikt, wordt de aanvrager bij indiening van de aanvraag verzocht om een opgave van de bouwkosten te geven. Om de aannemelijkheid van deze opgave te kunnen toetsen is met dit beleid een lijst met kengetallen ontwikkeld. Het beoogt tevens een uniforme berekeningswijze van bouw gerelateerde leges. De kengetallenlijst maakt het mogelijk om voor ieder type bouwplan te bepalen hoe hoog de gemiddelde/normale bouwkosten zijn (normberekening).

Omdat de normberekening een weergave is van de gemiddelde/normale bouwkosten, zal de opgave van de bouwkosten hier in de regel iets van afwijken. Binnen bepaalde grenzen is dit acceptabel. Bij een grotere afwijking zal op basis van een meer gedetailleerde toetsing moeten worden bepaald of de opgave van de bouwkosten aannemelijk is.

Beoogd effect

Een uniforme berekeningswijze van bouw gerelateerde leges te kunnen uitvoeren. Er zal meer gelijkheid gaan ontstaan in de op te leggen leges bouw.

Argumenten

1.1 Er ontstaat meer duidelijkheid voor de aanvrager

Door het vaststellen van inzichtelijk bouwkostenbeleid heeft de aanvrager beter inzicht in hoe de bouwkosten bepaald worden door de gemeente. Dit geeft minder ruimte voor discussie over de bouwkosten.

1.2 De bouwkostenbepaling is eerlijker ten opzichte van vergelijkbare aanvragers

Door het toepassen van bouwkostenbeleid zullen er minder verschillen in de bouwkostenbepaling ontstaan. Er zal meer gelijkheid in de bepaling van de bouwkosten ontstaan waardoor het verschil in te betalen leges minder groot zal zijn.

1.3 De opgegeven bouwkosten zijn goed toetsbaar en controleerbaar

Door het toepassen van bouwkostenbeleid is inzichtelijk hoe deze kosten bepaald worden. Tevens kunnen aanvragers de op te geven kosten zelf ook toetsen aan dit beleid.

1.4 Er ontstaan minder risico's bij bezwaar/beroep

Door het toepassen van beleid zal een meer eenduidige lijn betreffende de bepaling van de bouwkosten ontstaan. De inzichtelijkheid van de bouwkostenbepaling en daarmee ook de hoogte van de op leggen leges wordt hiermee vergroot. Hierdoor wordt het risico in een bezwaar/beroepsprocedure verkleind.

2.1 In de legesverordening omgevingsvergunning moet worden verwezen naar het vast te stellen bouwkostenbeleid en de UAV 2012. De verwijzing is opgenomen in de bijgevoegde 2^e wijziging van de "Verordening leges omgevingsvergunning 2017"

Indien geen verwijzing in de legesverordening wordt opgenomen, kan de toepassing van het bouwkostenbeleid niet plaatsvinden.

Verder wordt er in de legesverordening omgevingsvergunning verwezen naar de Uniforme Administratieve Voorwaarden 2012 (UAV) voor de bepaling van de aannemingssom. Deze UAV zijn vastgesteld door de ministers van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie. De voorwaarden zijn door de landelijke overheid gepubliceerd en voor eenieder raadpleegbaar. Uit onlangs gewezen jurisprudentie is gebleken dat dit niet voldoende is. De UAV moeten als bijlage bij de verordening worden opgenomen en gepubliceerd. Ook deze wijziging is opgenomen in de bijgevoegde 2^e wijziging van de "Verordening leges omgevingsvergunning 2017".

Kanttelingen

Niet van toepassing.

Financiële paragraaf

Aan het uitvoeren van het beleid zijn geen kosten verbonden.

Raadsvoorstel

Communicatieparagraaf

Het beleid zal gepubliceerd worden op overheid.nl. Tevens zal via de website van de gemeente Duiven een link naar het vastgestelde beleid worden gemaakt. Eenieder kan op deze wijze kennis nemen van dit beleid.

Daarnaast zal in de Duiven Post een item aan dit nieuwe beleid gewijd worden, zodat eenieder kennis kan nemen van dit nieuwe beleid.

Duiven, 28 maart 2017.

Burgemeester en wethouders van Duiven,

Secretaris,

burgemeester,

Bijlagen:

Registratienummer Corsa:

Omschrijving:

1. 16int04013:

2. 17RB010

3. 17RB011:

4. 17int00480:

Bouwkostenbeleid gemeente Duiven 2017

Voorstel tot vaststelling "Bouwkostenbeleid gemeente Duiven 2017"

Voorstel tot vaststelling 2^e wijziging "Verordening leges omgevingsvergunning 2017"

UAV 2012

Raadsvoorstel

Registratienr. Corsa: 17RV018

Zaaknr.: 16DV03987

Portefeuillehouder(s): Wethouder Van Groningen

Productnummer:

Referendum mogelijk: Nee

Advisering door Raadscommissie Grondgebied op 11 april 2017

Voor vragen

Naam: Dhr. J. Venema

Telefoon: (0316) 27 93 29

E-mail: j.venema@duiven.nl

Onderwerp: Bouwkostenbeleid.

Beslispunten

1. Het “Bouwkostenbeleid gemeente Duiven 2017” vast te stellen.
2. In de “Verordening leges omgevingsvergunning 2017” naar het “Bouwkostenbeleid gemeente Duiven 2017” en de UAV 2012 te verwijzen.

Inleiding

Op grond van de “Verordening leges omgevingsvergunning 2017” worden leges voor een omgevingsvergunning met de activiteit bouwen van een bouwwerk gebaseerd op de vastgestelde bouwkosten van het betreffende bouwplan. De bouwkosten vormen daarmee de maatstaf om de leges te kunnen vaststellen. Om te kunnen bepalen welke grondslag moet worden gebruikt, wordt de aanvrager bij indiening van de aanvraag verzocht om een opgave van de bouwkosten te geven. Om de aannemelijkheid van deze opgave te kunnen toetsen is met dit beleid een lijst met kengetallen ontwikkeld. Het beoogt tevens een uniforme berekeningswijze van bouw gerelateerde leges. De kengetallenlijst maakt het mogelijk om voor ieder type bouwplan te bepalen hoe hoog de gemiddelde/normale bouwkosten zijn (normberekening).

Omdat de normberekening een weergave is van de gemiddelde/normale bouwkosten, zal de opgave van de bouwkosten hier in de regel iets van afwijken. Binnen bepaalde grenzen is dit acceptabel. Bij een grotere afwijking zal op basis van een meer gedetailleerde toetsing moeten worden bepaald of de opgave van de bouwkosten aannemelijk is.

Beoogd effect

Een uniforme berekeningswijze van bouw gerelateerde leges te kunnen uitvoeren. Er zal meer gelijkheid gaan ontstaan in de op te leggen leges bouw.

Argumenten

1.1 Er ontstaat meer duidelijkheid voor de aanvrager

Door het vaststellen van inzichtelijk bouwkostenbeleid heeft de aanvrager beter inzicht in hoe de bouwkosten bepaald worden door de gemeente. Dit geeft minder ruimte voor discussie over de bouwkosten.

1.2 De bouwkostenbepaling is eerlijker ten opzichte van vergelijkbare aanvragers

Door het toepassen van bouwkostenbeleid zullen er minder verschillen in de bouwkostenbepaling ontstaan. Er zal meer gelijkheid in de bepaling van de bouwkosten ontstaan waardoor het verschil in te betalen leges minder groot zal zijn.

1.3 De opgegeven bouwkosten zijn goed toetsbaar en controleerbaar

Door het toepassen van bouwkostenbeleid is inzichtelijk hoe deze kosten bepaald worden. Tevens kunnen aanvragers de op te geven kosten zelf ook toetsen aan dit beleid.

1.4 Er ontstaan minder risico's bij bezwaar/beroep

Door het toepassen van beleid zal een meer eenduidige lijn betreffende de bepaling van de bouwkosten ontstaan. De inzichtelijkheid van de bouwkostenbepaling en daarmee ook de hoogte van de op leggen leges wordt hiermee vergroot. Hierdoor wordt het risico in een bezwaar/beroepsprocedure verkleind.

2.1 In de legesverordening omgevingsvergunning moet worden verwezen naar het vast te stellen bouwkostenbeleid en de UAV 2012. De verwijzing is opgenomen in de bijgevoegde 2^e wijziging van de "Verordening leges omgevingsvergunning 2017"

Indien geen verwijzing in de legesverordening wordt opgenomen, kan de toepassing van het bouwkostenbeleid niet plaatsvinden.

Verder wordt er in de legesverordening omgevingsvergunning verwezen naar de Uniforme Administratieve Voorwaarden 2012 (UAV) voor de bepaling van de aannemingssom. Deze UAV zijn vastgesteld door de ministers van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie. De voorwaarden zijn door de landelijke overheid gepubliceerd en voor eenieder raadpleegbaar. Uit onlangs gewezen jurisprudentie is gebleken dat dit niet voldoende is. De UAV moeten als bijlage bij de verordening worden opgenomen en gepubliceerd. Ook deze wijziging is opgenomen in de bijgevoegde 2^e wijziging van de "Verordening leges omgevingsvergunning 2017".

Kanttekeningen

Niet van toepassing.

Financiële paragraaf

Aan het uitvoeren van het beleid zijn geen kosten verbonden.

Communicatieparagraaf

Het beleid zal gepubliceerd worden op overheid.nl. Tevens zal via de website van de gemeente Duiven een link naar het vastgestelde beleid worden gemaakt. Eenieder kan op deze wijze kennis nemen van dit beleid.

Daarnaast zal in de Duiven Post een item aan dit nieuwe beleid gewijd worden, zodat eenieder kennis kan nemen van dit nieuwe beleid.

Duiven, 28 maart 2017.

Burgemeester en wethouders van Duiven,

secretaris,

burgemeester,

Bijlagen:

Registratienummer Corsa:

Omschrijving:

1. 16int04013:	Bouwkostenbeleid gemeente Duiven 2017
2. 17RB010	Voorstel tot vaststelling "Bouwkostenbeleid gemeente Duiven 2017"
3. 17RB011:	Voorstel tot vaststelling 2 ^e wijziging "Verordening leges omgevingsvergunning 2017"
4. 17int00480:	UAV 2012

Commissieadvies

Registratienr. Corsa: 17int00672

Zaaknr.: 16DV03987

Bouwkostenbeleid.

Advisering in de Raadscommissie Grondgebied d.d. 11 april 2017

Vanuit de commissie zijn een aantal vragen rondom dit voorstel. Deze vragen worden naar tevredenheid beantwoord. Op de vraag van mevr. Daams (SP) of het duurder wordt voor de inwoners zegt wethouder Van Groningen toe schriftelijk te reageren. Daarnaast zegt de wethouder toe dat de kommafout hersteld wordt.

De commissie heeft unaniem aan de gemeenteraad geadviseerd om conform het raadsvoorstel en het ontwerpraadsbesluit te besluiten:

1. Het "Bouwkostenbeleid gemeente Duiven 2017" vast te stellen.
2. In de "Verordening leges omgevingsvergunning 2017" naar het "Bouwkostenbeleid gemeente Duiven 2017" en de UAV 2012 te verwijzen.

Daarmee wordt dit voorstel als hamerstuk geagendeerd in de raadsvergadering van 8 mei 2017.

De secretaris van de **Raadscommissie Grondgebied**
G.J. van Buren-van den Berg, plv.griffier

Reactie van het college:

Het zal voor aanvragers niet duurder worden om een omgevingsvergunning te verkrijgen. De opbrengsten van de leges omgevingsvergunning mogen slechts kostendekkend zijn voor de dienst die afgenomen wordt. Deze opbrengsten zijn op voorhand in de begroting van het kalenderjaar opgenomen. Per kwartaal worden deze opbrengsten gemonitord. Als er gaande het jaar een overschot dreigt zal er een aanpassing van de verordening plaatsvinden. Het bouwkostenbeleid beoogt slechts uniformiteit in de berekening van leges zodat eenieder voor hetzelfde soort bouwwerk dezelfde leges betaalt. Verder is de omissie op blz. 8 v.w.b. erkers aangepast.

Raadsbesluit

Besluitnr.: 17RB010
Zaaknr.: 16DV03987

Voorstel tot vaststelling van “Bouwkostenbeleid gemeente Duiven 2017”.

De raad van de gemeente Duiven;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 28 maart 2017;

gezien het advies van de Raadscommissie Grondgebied van 11 april 2017;

b e s l u i t :

Het “Bouwkostenbeleid gemeente Duiven 2017” vast te stellen.

Aldus besloten in zijn openbare vergadering van 8 mei 2017.

De raad van de gemeente Duiven,

griffier,
M.P.M. (Mat) Gijsbers

voorzitter,
drs. H.B.I. (Rik) de Lange

Raadsbesluit

Besluitnr.: 17RB011

Zaaknr.: 16DV03987

Voorstel tot vaststelling van de 2e wijziging van de "Verordening leges omgevingsvergunning 2017."

De raad van de gemeente Duiven;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 28 maart 2017;

gelet op artikel 229, eerste lid, aanhef en onderdeel b, van de Gemeentewet;

gezien het advies van de Raadscommissie Grondgebied van 11 april 2017;

b e s l u i t :

De "Verordening leges omgevingsvergunning 2017", vastgesteld bij besluit van 14 november 2016 (nadien gewijzigd), als volgt te wijzigen:

Artikel I.

Onderdeel 1 van de tarieventabel wordt vervangen door:

<u>"1.</u>	<u>Begripsomschrijvingen</u>
1.1.	Voor de toepassing van deze paragraaf wordt verstaan onder:
1.1.1.	Aanlegkosten: de aannemingssom exclusief omzetbelasting, bedoeld in paragraaf 1, eerste lid, van de Uniforme Administratieve Voorwaarden voor de uitvoering van werken van technische installatiewerken 2012 (UAV2012), voor het uit te voeren werk, of voor zover deze ontbreekt, een raming van de aanlegkosten, de omzetbelasting niet inbegrepen. Indien de werken of werkzaamheden geheel of gedeeltelijk door zelfwerkzaamheid geschieden wordt in deze titel onder aanlegkosten verstaan: de prijs die aan een derde in het economisch verkeer zou moeten worden betaald voor de werken of werkzaamheden waarop de aanvraag betrekking heeft. De thans geldende UAV is als bijlage I bij deze verordening opgenomen.
1.1.2.	Bouwkosten: de aannemingssom exclusief omzetbelasting bedoeld in paragraaf 1, eerste lid, van de

	Uniforme Administratieve Voorwaarden voor de uitvoering van werken van technische installatiewerken 2012 (UAV2012), voor het uit te voeren werk, of voor zover deze ontbreekt een raming van de bouwkosten, exclusief omzetbelasting, bedoeld in het normblad NEN 2699, uitgave 2013, of zoals dit normblad laatstelijk is vervangen of gewijzigd. Indien het bouwen geheel of gedeeltelijk door zelfwerkzaamheid geschiedt wordt in deze titel onder bouwkosten verstaan: de prijs die aan een derde in het economisch verkeer zou moeten worden betaald voor het tot stand brengen van het bouwwerk waarop de aanvraag betrekking heeft. De thans geldende UAV is als bijlage I bij deze verordening opgenomen. De controle op de berekening van de bouwkosten, of voor zover deze ontbreekt een raming van de bouwkosten, gebeurt op basis van het "Bouwkostenbeleid gemeente Duiven".
1.1.3	vervallen
1.1.4.	Wabo: Wet algemene bepalingen omgevingsrecht.
1.2.	In dit onderdeel voorkomende begrippen die in de Wabo zijn omschreven, hebben dezelfde betekenis als bij of krachtens de Wabo bedoeld.
1.3.	In dit onderdeel voorkomende begrippen die niet nader in de Wabo zijn omschreven en die betrekking hebben op activiteiten waarvoor het toetsingskader in een ander wettelijk voorschrift is uitgewerkt, hebben dezelfde betekenis als in dat wettelijk voorschrift bedoeld."

Artikel II.

1. Deze verordening treedt in werking met ingang van de eerste dag na die van de bekendmaking.
2. De bekendmaking van het in onderdeel 1.1.2. van de bij deze verordening behorende tarieventabel genoemde normblad geschiedt door ter inzagelegging.
3. In afwijking in zoverre van het in de voorgaande leden bepaalde, blijft, indien de datum van inwerkingtreding van deze verordening ligt na de in het vierde lid genoemde datum van ingang van de heffing, de ingetrokken verordening gelden voor de in de tussenliggende periode plaatsvindende belastbare feiten voor zover ter zake daarvan de heffing van de leges omgevingsvergunning in die periode plaatsvindt.
4. De datum van ingang van de heffing is 8 mei 2017.

Raadsbesluit

Aldus besloten in zijn openbare vergadering van 8 mei 2017.

De raad van de gemeente Duiven,

griffier,
M.P.M. (Mat) Gijsbers

voorzitter,
drs. H.B.I. (Rik) de Lange

Bouwkostenbeleid Gemeente Duiven 2017

Datum: 23 februari
Status: Definitief
Versie: 03
Documentnummer: 16int04013
Corsa dossier: 16DV03987

Inhoudsopgave

1	Voorwoord	5
2	Inleiding	6
3	Bouwkosten	7
4	kengetallen	9
5	Slotbepalingen	12
6	Toelichting op de kentallen	13

1 Voorwoord

Op grond van de “*Verordening leges omgevingsvergunning*” worden leges voor een omgevingsvergunning met de activiteit bouwen van een bouwwerk gebaseerd op de vastgestelde bouwkosten van het betreffende bouwplan. De bouwkosten vormen daarmee de maatstaf om de leges te kunnen vaststellen. Om te kunnen bepalen welke grondslag moet worden gebruikt, wordt de aanvrager bij indiening van de aanvraag verzocht om een opgave van de bouwkosten te geven. Om de aannemelijkheid van deze opgave te kunnen toetsen is met dit beleid een lijst met kengetallen ontwikkeld en beoogd een uniforme berekeningswijze van bouw gerelateerde leges. De kengetallenlijst maakt het mogelijk om voor ieder type bouwplan te bepalen hoe hoog de gemiddelde/normale bouwkosten zijn. In het navolgende wordt deze uitkomst de normberekening genoemd.

Omdat de normberekening een weergave is van de gemiddelde/normale bouwkosten, zal de opgave van de bouwkosten hier in de regel iets van afwijken. Binnen bepaalde, hieronder aangegeven, grenzen is dit acceptabel. Bij een grotere afwijking zal op basis van een meer gedetailleerde toetsing moeten worden bepaald of de opgave van de bouwkosten aannemelijk zijn.

2 Inleiding

Doel en uitgangspunten van het bouwkostenbeleid

De belangrijkste uitgangspunten om tot bouwkostenbeleid te komen zijn:

- duidelijkheid voor de aanvrager;
- eerlijker ten opzichte van vergelijkbare aanvragers;
- goed toetsbaar en controleerbaar, openbaar en eenduidig;
- minder risico's bij bezwaar/beroep;

Bouwkostenbeleid

De bouwkosten zijn van toepassing op omgevingsvergunningplichtige bouwwerken voor de activiteit bouwen.

Bouwkosten

Bij een aanvraag omgevingsvergunning voor de activiteit bouwen is het noodzakelijk om een opgave te geven van de bouwkosten. Deze bouwkosten zijn de grondslag voor het berekenen van leges. De hoogte en grondslag van de leges kunt u vinden in de Tarieventabel bij de legesverordening.

3 Bouwkosten

3.1 Bepaling hoogte bouwkosten

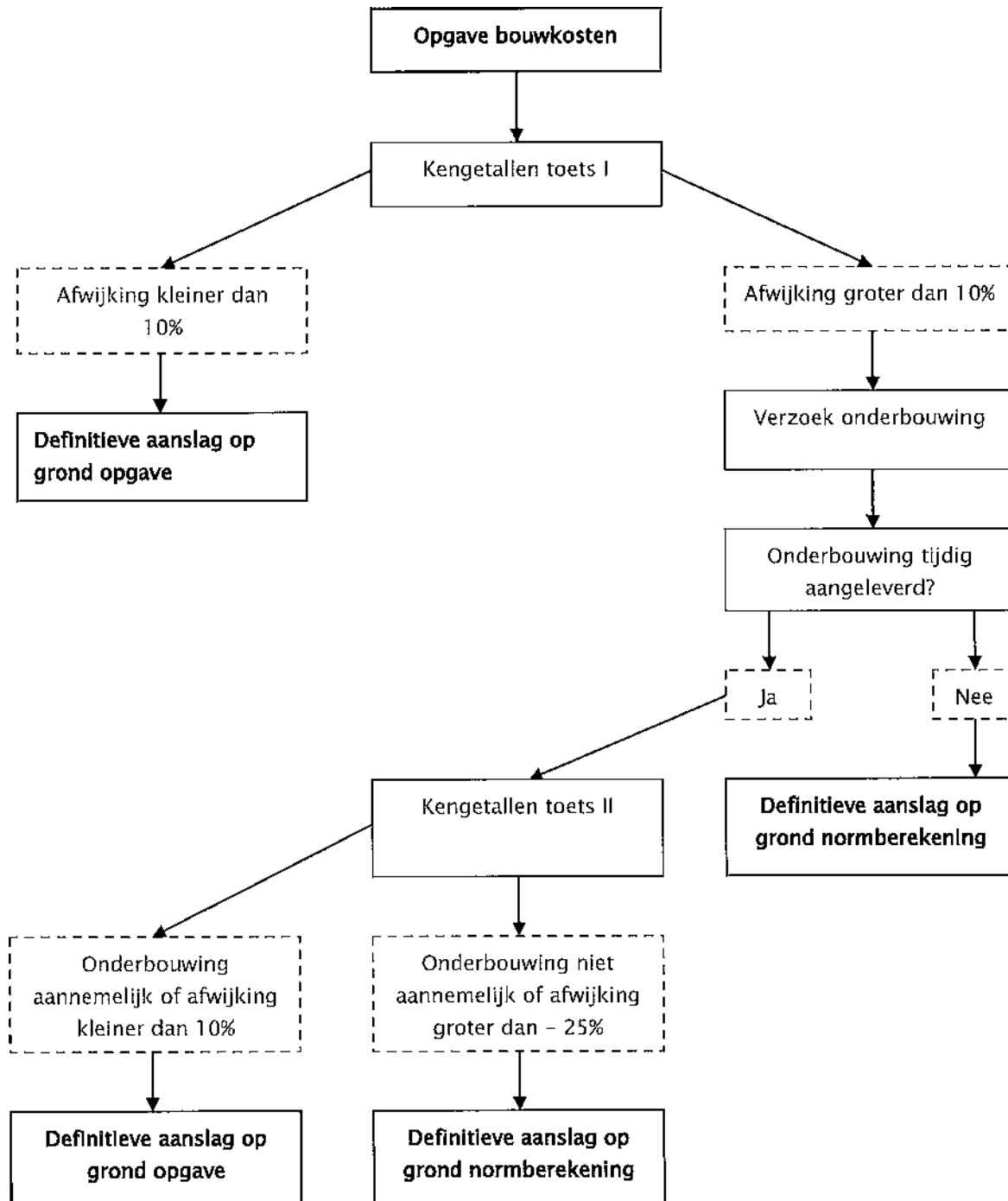
Ten aanzien van het vaststellen van de maatstaf gelden de volgende regels:

1. Als maatstaf voor de berekening van de leges wordt de opgave van de bouwkosten gebruikt tenzij de opgegeven bouwkosten meer dan 10% afwijken van de normberekening (zie de kengetallenlijst). De normberekening berust op de gemiddelde kosten van een bouwwerk. Een kleine afwijking tot 10% van deze kosten is dan ook normaal.
2. Indien de afwijking van de normberekening groter is dan 10% of indien bij de aanvraag geen opgave van de bouwkosten wordt gedaan, wordt de aanvrager verzocht om een onderbouwde opgave van de bouwkosten.
3. De termijn voor het aanleveren van een onderbouwing van de opgegeven bouwkosten bedraagt drie weken, dan wel de termijn die is gesteld in het kader van ontvankelijkheid indien meerdere gegevens worden opgevraagd op basis van de ministeriële regeling omgevingsrecht.
4. Indien niet of niet tijdig wordt gereageerd op het verzoek om een onderbouwde opgave van de bouwkosten, worden de leges berekend op grond van 100% van de normberekening en bij definitieve aanslag vastgesteld. Dit dient duidelijk kenbaar gemaakt te worden in de ontvankelijkheidsbrief. Een opgave van de bouwkosten is overigens een indieningvereiste uit de Ministeriele regeling omgevingsrecht (Mor).

De alsnog aangeleverde dan wel nader onderbouwde gegevens worden, indien tijdig aangeleverd, wederom getoetst aan de normberekening. Indien de afwijking van de normberekening te groot blijft, dat wil zeggen meer dan 10%, beoordeelt de behandelend ambtenaar of de opgave aannemelijk is aan de hand van de opgave. Voor de toetsing van de alsnog aangeleverde dan wel nader onderbouwde gegevens gelden de volgende regels:

1. De leges worden berekend op grond van de onderbouwde opgave van de bouwkosten en bij definitieve aanslag vastgesteld indien:
 - a. de onderbouwde opgave niet meer dan 10% afwijkt van de normberekening of;
 - b. de onderbouwde opgave van de bouwkosten aannemelijk is.
2. De leges worden op basis van de normberekening middels een definitieve aanslag vastgesteld indien de onderbouwde bouwkosten niet aannemelijk zijn gemaakt of meer dan -25% afwijken van de normberekening. Aanvragen die meer dan 25% afwijken van de normberekening kunnen geen reële weergave van de bouwkosten zijn. Het is niet aannemelijk om tegen dergelijke lage kosten bouwwerken te realiseren die voldoen aan de geldende regelgeving. In dat geval wordt voor het bepalen van de leges uitgegaan van de normberekening.

3.2 In schema

4 kengetallen

4.1 De kengetallenlijst

Kengetallenlijst voor normberekening voor toetsing van een reële aanneemsom van de gemeente Duiven.

Indexdatum:	1 januari 2015
Bouwkosten:	volgens NEN 2699, exclusief BTW
Prijzen:	per m2 bruto vloeroppervlak (BVO) (conform NEN 2580), en de inhoud per m3 (conform NEN 2580),
Uitgave:	1 januari 2014

Deze tabellen worden door de gemeente toegepast indien de opgegeven bouwkosten niet realistisch zijn. In de tabellen wordt uitgegaan van nieuwe materialen en uurlonen die in de bouwwereld gangbaar zijn.

De vermelde bedragen in de kengetallenlijst worden jaarlijks verhoogd met de CBS-index in verband met inflatie en prijsstijgingen.

a. Woningen

Woningen	Kosten per m ³
sociale huurwoningen en rijtjeshuizen (projecten)	€235,-
twee onder een kap woningen	€260,-
gestapelde bouw / appartementen / combinatiegebouw	€303,-
gestapelde bouw / appartementen / combinatiegebouw (luke)	€ 353,-
recreatiewoningen	€ 353,-
vrijstaande woning (systeemwoning)	€ 298,-
vrijstaande woning (individueel ontwerp)	€ 328,-
vrijstaande woning (bungalow plat)	€353,-
vrijstaande woning (villa, landhuis, stolp, luke)	€378,-

b. Uitbreidingen en bijgebouwen bij woningen

Aanbouwen		Kosten per m ³
latere aanbouw < 25 m ³	woondoeleinden	€ 386,-
> 25 m ³	woondoeleinden	€ 353,-
kap op woonhuis	woondoeleinden	€ 298,-
serre	woonruimte	€ 646,-
serre	geen woonruimte	€ 598,-
erker	oppervlakte ca. 5 m ²	€ 754,-

Bijgebouwen		Kosten per m ³
garage / berging	hout	€ 93,-
	halfsteens met platdak	€ 142,-

	halfsteens met kap	€ 154,-
	spouw met platdak	€ 165,-
	spouw met kap	€ 182,-
tuinhuisjes	tot 3 * 3 meter	€ 75,-

Overkapping		Kosten per m²
Carport op palen	hout	€218,-

Kelders		Kosten per m³
kelder	Tot 50 m ³	€ 309,-
kelder	50 tot 250 m ³	€ 257,-
kelder onder gehele pand	50 tot 250 m ³	€ 206,-

Dakkapel, dakopbouw en geveloptrekking		Kosten per m
dakkapel klein	breedte < 3,5 m	€ 1472,-
dakkapel groot	breedte > 3,5 m	€ 1238,-
dakopbouw	2 kanten	€3130,-
dakkaper	1 kant	€ 1724,-
geveloptrekking	3 meter hoog, metselwerk	€ 2683,-

c. Agrarische bouwwerken

Veldschuur / machineberging / rijhallen, manege, ligboxstal of gelijkwaardig		Kosten per m³
3 zijden dicht	damwandprofiel	€ 20,-
4 zijden dicht	damwandprofiel	€ 23,-
ongeïsoleerd < 2000 m ²	metselwerk	€ 50,-
ongeïsoleerd > 2000 m ²	metselwerk	€ 42,-

d. Niet agrarische bouwwerken

Opslagloodsen en romneyloodsen	hoogte	Kosten per m³
plaatstaal damwandprofiel ongeïsoleerd	< 4 m	€ 22,-
	> 4 m	€ 15,-
wanden halfsteens metselwerk		€ 42,-
romneyloods		€ 25,-

Industriehal		Kosten per m³
staal, geïsoleerd, niet ingedeeld	< 500 m ³	€ 82,-
	> 500 en < 1500 m ³	€ 52,-
	>1500 en < 5000 m ³	€ 42,-
	>5000 m ³	€ 38,-
tussenvloer € 105,- per m ² vloer extra		

Bedrijfsruimten (geïsoleerde, verwarmde werkplaats)		Kosten per m³
damwandprofiel	< 500 m ³	€140,-
mettselwerk	> 500 en < 1500 m ³	€225,-
tussenvloer	€ 105,- per m ² vloer extra	

Kantoren / showroom / winkel		Kosten per m³
nieuwbouw		€ 282,-
uitbreiding		€192,-

Scholen, horeca, sporthallen en buurthuizen		Kosten per m³
scholen en horeca (behalve hotels)		€ 265,-
noodschool		€193,-
sporthal		€101,-
kleedgebouw (sportvereniging)		€281,-
hotels en restaurants	ook uitbreidingen	€ 353,-
buurthuizen	permanent	€310,-
semi-permanente unit		€ 229,-

toiletgebouwen		Kosten per m³
toiletgebouw (camping / jachthaven)		€450,-
drijvend toiletgebouw		€ 630,-

parkeerkelders en parkeergarages		Kosten per m³
parkeerkelder (half ondergronds)		€209,-
parkeerkelder (geheel ondergronds)		€314,-
parkeergarage (geheel bovengronds)		€150,-

e. Verbouw of renovatie zonder toename bouwvolume (universeel toepasbaar):

	kosten	eenheid
verblijfsruimtes	€ 104,-	Per m ³
toilet en /of badruimtes	€ 523,-	Per m ³
binnentrap	€ 1568,-	Per stuk
gevelkozijnen incl. deur en / of beglazing <3 m ²	€ 523,-	Per m ²
gevelkozijnen incl. deur en / of beglazing >3 m ²	€ 462,-	Per m ²

f. Bouwwerken in water

Steigers, damwanden en golfbrekers		kosten per m		
		0-30 m	30-50 m	50 m >
steigers	< 1 m breed	€ 503,-	€ 468,-	€ 421,-
	< 1,4 m breed	€ 526,-	€ 489,-	€ 440,-
	> 1,4 m breed	€ 548,-	€ 509,-	€ 458,-
Beschoeiingen overig	Hout	€ 437,-	€ 406,-	€ 365,-
	Kunststof	€ 287,-	€ 267,-	€ 240,-
	Staal	€ 319,-	€ 296,-	€ 267,-
Beschoeiingen sloot		€ 183,-	€ 170,-	€ 153,-
golfbrekers	Hout	€ 200,-	€ 186,-	€ 167,-

Botenhuizen		Kosten per m3
botenhuus klein	< 18 m2	€ 204,-
botenhuus groot	> 18 m2	€ 196,-

g. Diversen

zeecontainers, 6 meter lang	€ 2216,-	Per stuk
schutting (hout)	€ 87,-	Per m1
brug (fiets en voetgangers)	€ 1172,-	Per m2
brug (auto's)	€ 1807,-	Per m2
muurtjes (metselwerk)	€ 46,-	Per m2
balkon inclusief hekwerk	€ 1253,-	Per m2
Woonwagen	€ 200,-	Per m3

5 Slotbepalingen**5.1 Inwerkingtreding**

Deze beleidsregels treden in werking met ingang van 8 mei 2017.

5.2 Citeertitel

Deze beleidsregels worden aangehaald als: "Bouwkostenbeleid gemeente Duiven 2017"

6 Toelichting op de kentallen

6.1 Bouwkosten:

a. Bouwkosten volgens NEN 2699. omvatten de posten:

1. kosten van de bouwkundige werken.
2. kosten van de huisinstallaties, verlichting, verwarming, ventilatie, roltrappen en liften.
3. kosten van de vaste inrichtingen, zoals computervloeren, machinefundaties e.d.
4. terreinkosten, zoals verhardingen, afscheidingen, leidingen e.d.

NB. Tot de bouwkosten wordt niet gerekend:

- grondkosten (verwervingskosten van het terrein, kosten voor infrastructurele voorzieningen en kosten voor het bouwrijp maken)
- inrichtingskosten (bedrijfsinstallaties en apparatuur, specifieke installaties zoals machines, stellingen, rekken, transportinstallaties en in het algemeen die kosten voor de bedrijfsuitoefening in het gebouw)
- honoraria voor architecten en adviseurs
- kosten voor grondonderzoek
- verzekeringspremies
- omzetbelasting en andere heffingen

Het betreft de bouwkosten, die gemoeid zijn met de volledige uitvoering van het werk overeenkomstig het ingediende bouwplan. Het gaat dus om het geheel aan bouwkosten. Ook die werkzaamheden, die op zichzelf beschouwd grotendeels als vergunningsvrij kunnen worden beschouwd, behoren tot de bouwkosten.

b. Bouwkosten, maatstaf legestarief

1. Voor het vaststellen van de bouwkosten voor de leges wordt uitgegaan van de opgegeven aanneemsom of raming van kosten.
2. De kosten bestaan niet alleen uit de kosten van het omgevingsvergunning plichtige element, maar ook uit de kosten voor de overige aanpassingen, inclusief de vergunningsvrije, zoals deze in de aanvraag (+bijbehorende tekeningen) staan weergegeven. De bouwaanvraag moet als één geheel worden gezien.
3. Voor de controle van de opgegeven bouwkosten wordt kengetallen gehanteerd.

Voor de toets worden twee methoden in stappen gegeven:

- a. door vergelijking van de kosten
 - de hoofdgroep (A t/m G) wordt bepaald (meerdere hoofdgroepen per aanvraag zijn mogelijk)
 - het onderdeel wordt bepaald
 - de eenheid (streckende meters en/of oppervlakte en/of inhoud) wordt bepaald
- b. door vergelijking van de eenheidsprijzen
 - de afstand en/of het bruto vloeroppervlak en/of de bruto inhoud bepalen
 - berekenen van de eenheidsprijs
 - vaststellen of de berekende eenheidsprijs binnen het bereik van 10% van die van de kengetallenlijst ligt

Voor de controle van de opgegeven bouwkosten kunnen ramingen van kosten die op andere plekken (bijvoorbeeld Kosten-Kwaliteittoets) door de aanvrager bij de gemeente worden aangedragen als check worden gebruikt.

c. De kosten per m2 en m3:

1. In de kengetallenlijst is voor de eenheden aansluiting gezocht bij het aanvraagdocument voor de vergunning, oppervlakten in bruto vloeroppervlak (BVO) en inhoud in bruto inhoud (BI)
2. De bruto vloeroppervlakte is (in grote lijn) de oppervlakte, gemeten op vloerniveau langs de buitenomtrek van de opgaande scheidingsconstructies die de ruimte(n) omhullen.
3. De gebruiksoppervlakte volgens NEN 2580 is (in grote lijn) de oppervlakte, gemeten op vloerniveau, tussen de opgaande scheidingsconstructies, die de ruimte(n) omhullen, exclusief buitenruimten zoals balkons, een trapgat, schacht of vide groter dan 4 mz, een dragende binnenwand en vloeroppervlakten met minder dan 1,50 m hoogte bij afgeschuinde hoeken onder daken.
4. Bij verbouw en onderhoud worden de m2 -s berekend over die gedeelten waarop de verbouwing en het onderhoud betrekking hebben.
5. De binnen-buitenverhouding schommelt vaak rond de 0,9. Deze factor kan worden gehanteerd bij berekeningen met van het overzicht afwijkende eenheid. Bijvoorbeeld: m2 GO (gebruiksoppervlak) maal 1,1 is m2 BVO.

d. Onderdeel:

1. Tot welke onderdeel het bouwplan behoort moet blijken uit het bouwwerk en de materiaaltoepassing.
2. Door het gebruik van beperkte differentiatie in de kengetallen vraagt het vaststellen van de bouwsom veelal meerdere berekeningen met verschillende varianten. Bv.: m1 x prijs en/of m2 x prijs en/of m3 x prijs in meerdere aanverwante hoofdgroepen.

e. Woningcategorie:

Voor het bepalen van de categorieën in de woningbouwplannen wordt zo nodig afgestemd met de vergunningverlener van het bureau Leefomgeving.

f. Beschoeiingen:

Bij beschoeiingen is onderscheidt gemaakt tussen beschoeiingen sloot en Beschoeiingen overige.

Onder beschoeiingen sloot wordt het volgende mee bedoeld, beschoeiing langs water;

- met geen tot weinig golfslag en
- dat ongeschikt is voor binnenvaart en recreatievaart en dat breder is dan 2 meter.

- behorende bij de 2^e wijziging van de “Leges omgevingsvergunning 2017”;
- als bedoeld in onderdeel 1.1.1. van de tarieventabel leges omgevingsvergunning.

Besluit vaststelling Uniforme administratieve voorwaarden voor de uitvoering van werken en van technische installatiewerken 2012 (UAV 2012)

Geldend van 01-03-2012 t/m heden

Besluit vaststelling Uniforme administratieve voorwaarden voor de uitvoering van werken en van technische installatiewerken 2012 (UAV 2012)

De Ministers van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie;

Overwegende dat het wenselijk is de Uniforme Administratieve Voorwaarden voor de uitvoering van werken te herzien;

Besluiten:

Vast te stellen de in de bijgaande bijlage 1 vervatte Uniforme Administratieve Voorwaarden voor de uitvoering van werken en van technische installatiewerken 2012.

Deze beschikking zal in de Staatscourant worden geplaatst.

's-Gravenhage, 19 januari 2012

De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,
J.W.E. Spies

De Minister van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie,
M.J.M. Verhagen

Bijlage 1

Tekst van de Uniforme Administratieve Voorwaarden voor de uitvoering van werken en van technische installatiewerken 2012 (UAV 2012)

Hoofdstuk I. Algemeen

§ 1. Aanduidingen, begripsbepalingen

1. Verstaan wordt onder:

de aannemer: de natuurlijke of rechtspersoon, aan wie het werk is opgedragen;
de aannemingssom: het bedrag, waarvoor de aannemer zich heeft verbonden het werk tot stand te brengen, de omzetbelasting daarin niet begrepen;
het bestek: de beschrijving van het werk, de daarbij behorende tekeningen, de voor het werk geldende voorwaarden, de nota van inlichtingen en het proces-verbaal van aanwijzing;
bouwstoffen: de in het werk te brengen materialen, voorwerpen, onderdelen, installaties of onderdelen daarvan, grond van allerlei soort en dergelijke;
dag: kalenderdag;
de opdrachtgever: de natuurlijke of rechtspersoon, die het werk opdraagt;

de overeenkomst: de tussen opdrachtgever en aannemer tot stand gekomen overeenkomst van aanneming van werk;

UAV: deze Uniforme Administratieve Voorwaarden voor de uitvoering van werken en van technische installatiewerken 2012;

het werk: het uit te voeren werk, technische installatiewerk of de te verrichten levering;

werkdag: een kalenderdag, tenzij deze valt op een algemeen

of ter plaatse van het werk erkende, of door de overheid dan wel bij of krachtens collectieve arbeidsovereenkomst voorgeschreven rust- of feestdag, vakantiedag of andere niet individuele vrije dag.

2. Indien in het bestek een afzonderlijke termijn is gesteld, binnen welke een deel van het werk moet worden opgeleverd, wordt voor de toepassing van de §§ 6, vierde lid, 8, 8a, 9, 10, 11, 12, 42 en 44 dat deel als een afzonderlijk werk aangemerkt.
3. Indien in het bestek een afzonderlijke termijn is gesteld, binnen welke de uitvoering van het werk tot een bepaalde stand moet zijn gevorderd, voordat de oplevering plaats vindt, is het bepaalde in de §§ 8, 8a, 9 en 42 van overeenkomstige toepassing.
4. Indien aan de totstandkoming van de overeenkomst geen aanbesteding is voorafgegaan, wordt voor de toepassing van de §§ 2, tweede lid, 6, elfde en dertiende lid, 48, tweede lid, en 49, tweede lid, in plaats van 'de dag van aanbesteding' gelezen 'de dag van de prijsaanbieding van de aannemer'.
5. Bij meerjarige onderhoudswerken, opgedragen voor een bepaalde som per jaar wordt, indien sprake is van 'aannemingssom' of van 'termijn van betaling', bedoeld de aannemingssom per jaar of de termijn van betaling van het betrokken onderhoudsjaar.

§ 2. Van toepassing zijnde voorschriften, tegenstrijdige bepalingen

1. De bepalingen van de UAV gelden voor zover daarvan in het bestek niet uitdrukkelijk is afgeweken.
2. Tot het bestek behoren mede, als waren zij er letterlijk in opgenomen, de op het werk van toepassing verklaarde technische normvoorschriften zoals deze drie maanden voor de dag van aanbesteding luiden.
3. Op de overeenkomst is van toepassing het Nederlandse recht.
4. Indien onderdelen van het bestek onderling tegenstrijdig zijn, wordt, tenzij een andere bedoeling uit het bestek voortvloeit, de rangorde daarvan bepaald aan de hand van de volgende regels:
 - a. een nieuw geschreven of getekend document gaat voor een oud geschreven of getekend document;
 - b. de beschrijving gaat voor een tekening;
 - c. een bijzondere regeling gaat voor een algemene regeling;met dien verstande, dat regel a gaat voor de regels b en c, en regel b voor regel c.

Indien toepassing van deze regels geen uitkomst biedt, wordt de tegenstrijdigheid, met inachtneming van de billijkheid, uitgelegd ten nadele van degene door of namens wie het bestek is opgesteld.

5. Het in het vierde lid bepaalde laat onverlet de verplichting van de aannemer om de directie te waarschuwen in geval van een klaarblijkelijke tegenstrijdigheid tussen onderdelen van het bestek.

Hoofdstuk II. Vertegenwoordiging van partijen

§ 3. Directie

1. De opdrachtgever is gerechtigd een of meer personen aan te wijzen om als directie op te treden of de directie bij te staan dan wel als zodanig aangewezen personen door anderen te vervangen.
2. Indien de opdrachtgever niet een of meer personen wil aanwijzen om als directie op te treden, is hij verplicht hiervan vóór de uitvoering van het werk schriftelijk mededeling te doen aan de aannemer. Indien door het niet aanwijzen of niet vervangen van een of meer personen om als directie op te treden meer van de aannemer wordt verlangd dan redelijkerwijs van hem kan worden gevergd, heeft hij recht op bijbetaling.

3. De opdrachtgever geeft van elke aanwijzing als bedoeld in het eerste lid, indien deze niet reeds in het bestek is gedaan, en van elke wijziging of intrekking daarvan, onverwijld schriftelijk kennis aan de aannemer.
4. Zolang en voor zover de opdrachtgever niet schriftelijk aan de aannemer van het tegendeel doet blijken, vertegenwoordigt de directie de opdrachtgever in alle zaken het werk betreffende. In de gevallen echter, waar in de UAV uitdrukkelijk de opdrachtgever is genoemd, is alleen deze bevoegd.
5. Indien meer dan één persoon als directie is aangewezen, wordt ieder der aangewezen personen geacht de directie te vertegenwoordigen.
6. De directie oefent het toezicht uit op de uitvoering van het werk en op de naleving van de overeenkomst.
7. Personen, die zijn aangewezen om de directie bij te staan, binden deze in zoverre het tegendeel niet schriftelijk aan de aannemer is medegedeeld.
8. De directie is bevoegd te bepalen, dat door haar aan te duiden werkzaamheden niet mogen worden uitgevoerd dan in tegenwoordigheid van de directie of van door haar aangewezen personen.
9. Indien en zolang de opdrachtgever van zijn in het eerste lid bedoelde bevoegdheid geen gebruik heeft gemaakt, treedt hij daar, waar in de UAV sprake is van de directie, in haar plaats.

§ 4. Gevolmachtigde van de aannemer

1. De aannemer is te allen tijde gerechtigd één of meer personen aan te wijzen om hem in zaken het werk betreffende te vertegenwoordigen. De aanwijzing door de aannemer van personen die hem in zaken het werk betreffende zullen vertegenwoordigen, moet geschieden met gebruikmaking van een volmacht overeenkomstig Bijlage A van de UAV. Ditzelfde geldt bij wijziging van bedoelde volmacht.
2. Een door de aannemer gewaarmerkt afschrift van de volmacht wordt onverwijld aan de directie verschaft.
3. De aanwijzing van iedere gevolmachtigde geschiedt voor het werk of voor een bepaald gedeelte ervan.

Hoofdstuk III. Algemene verplichtingen van partijen

§ 5. Verplichtingen van de opdrachtgever

1. De opdrachtgever zorgt er voor, dat de aannemer tijdig kan beschikken:
 - a. over de publiekrechtelijke en privaatrechtelijke toestemmingen, die voor de opzet van het werk volgens het bestek vereist zijn;
 - b. over het terrein of het water, waarop of waarin het werk moet worden uitgevoerd;
 - c. over de benodigde tekeningen en andere gegevens;
 - d. over de verstrekkingen, die de opdrachtgever ingevolge de overeenkomst doet.Indien de aard van het werk hiertoe aanleiding geeft, houdt de directie vóór de aanvang van het werk een bouwbespreking met de aannemer en de leidingbeheerders, waarbij de aannemer wordt ingelicht omtrent de juiste ligging van de zich in of nabij het werk en het werkterrein bevindende ondergrondse kabels en leidingen en waarbij wordt vastgesteld wat daarmee moet geschieden. Indien de directie deze bouwbespreking niet houdt, zal de aannemer vóór de aanvang van het werk om het houden van die bespreking verzoeken. De directie zal aan dit verzoek gevolg geven.
2. De opdrachtgever draagt de verantwoordelijkheid voor de door of namens hem voorgeschreven constructies en werkwijzen, daaronder begrepen de invloed die daarop door de bodemgesteldheid wordt uitgeoefend, alsmede voor de door of namens hem gegeven orders en aanwijzingen.
3. Indien bouwstoffen of hulpmiddelen, die de opdrachtgever ter beschikking heeft gesteld, gebreken mochten hebben, is de opdrachtgever aansprakelijk voor de daardoor veroorzaakte schade.
4. De opdrachtgever is aansprakelijk voor de functionele ongeschiktheid:
 - a. van door hem voorgeschreven bouwstoffen;
 - b. van bouwstoffen, die bij een door hem voorgeschreven leverancier moeten worden

betrokken, tenzij de aannemer een keuzemogelijkheid had met betrekking tot deze bouwstoffen.

Onder de functionele ongeschiktheid van bouwstoffen wordt verstaan het naar hun aard niet geschikt zijn van deze bouwstoffen voor het doel waarvoor zij blijkens het bestek zijn bestemd.

5. (Vervallen).
6. Indien wettelijke voorschriften of beschikkingen van overheidswege hogere eisen aan het werk stellen dan in de overeenkomst is bepaald, zullen wijzigingen van het werk, welke nodig zijn om aan die eisen te voldoen, worden verrekend als meer werk.
7. De opdrachtgever zal het aan de aannemer toekomende volgens de in de overeenkomst gestelde regelen voldoen.
8. Indien het bouwterrein, de uit het werk komende oude bouwstoffen of de door de opdrachtgever ter beschikking gestelde bouwstoffen verontreinigd zijn, wordt de aard en de omvang daarvan, voor zover voor de uitvoering van het werk van belang, in het bestek vermeld. De opzet van het werk zal zodanig zijn, dat daardoor schade aan personen, goederen of milieu zoveel mogelijk wordt beperkt.

§ 6. Verplichtingen van de aannemer

1. De aannemer is verplicht het werk uit te voeren naar de bepalingen van de overeenkomst zonder aanspraak op verrekening, bijbetaling of schadevergoeding te kunnen doen gelden dan in de gevallen, waarin dat bepaaldelijk voorgeschreven of kennelijk bedoeld is.
Hij is verplicht al datgene te verrichten, wat naar de aard van de overeenkomst door de wet, de billijkheid of het gebruik wordt gevorderd of tot een behoorlijke aanwending der bouwstoffen behoort.
2. De aannemer is verplicht het werk uit te voeren volgens de door de directie te verstrekken en de door haar goed te keuren tekeningen. Hij is verplicht de orders en aanwijzingen op te volgen, die hem door de directie worden gegeven.
3. De verplichtingen van de aannemer omvatten mede:
 - a. de levering van de nodige bouwstoffen en het verrichten van de nodige werkzaamheden;
 - b. de beschikbaarstelling van gereedschap, materieel, hulpmaterialen, hulpstoffen, hulpwerken en andere hulpmiddelen, nodig voor de uitvoering van het werk en het verrichten van de nodige hulpwerkzaamheden;
 - c. de betaling van precario, kosten van aansluiting van hupleidingen en dergelijke.
4. Het werk en de uitvoering daarvan zijn voor rekening van de aannemer met ingang van de datum van aanvang of zoveel eerder als de aannemer ingevolge § 7, tweede lid, met het werk begint, tot en met de dag waarop het werk overeenkomstig het bepaalde in § 10, eerste of tweede lid, als opgeleverd wordt beschouwd. Onder het werk en de uitvoering daarvan worden mede begrepen de voorbereiding, de aanvoer van bouwstoffen, de uitvoering van hulpwerken, de doelmatigheid en capaciteit van werktuigen en gereedschappen.
5. De uitvoering van het werk moet zodanig zijn, dat de totstandkoming van het werk overeenkomstig de volgens § 8, eerste lid, in het bestek voorgeschreven termijn verzekerd is.
6. De wijze van uitvoering van het werk moet zodanig zijn, dat voor de opdrachtgever dan wel voor derden geen nodeloze hinder is te duchten. De aannemer dient het werk zodanig uit te voeren, dat daardoor schade aan personen, goederen of milieu zoveel mogelijk wordt beperkt.
7. Onvoldoend werk wordt binnen een door de directie in billijkheid te stellen termijn tot haar genoegen door de aannemer verbeterd of vernieuwd. Deze verbetering of vernieuwing geschiedt op kosten van de aannemer, tenzij het onvoldoend werk het gevolg is van een omstandigheid die voor rekening van de opdrachtgever komt.
8. De aannemer is aansprakelijk voor schade aan met het werk in verband staande werken van de opdrachtgever en aan andere werken en eigendommen van de opdrachtgever, voor zover deze door de uitvoering van het werk is toegebracht en is toe te rekenen aan nalatigheid, onvoorzichtigheid of verkeerde handelingen van de aannemer, zijn personeel, zijn onderaannemers of zijn leveranciers.
9. De aannemer vrijwaart de opdrachtgever tegen aanspraken van derden tot vergoeding van schade, voor zover deze door de uitvoering van het werk is toegebracht en is toe te rekenen aan nalatigheid, onvoorzichtigheid of verkeerde handelingen van de aannemer, zijn personeel, zijn onderaannemers of zijn leveranciers.
10. De aannemer zorgt voor de tijdige verkrijging van publiekrechtelijke en privaatrechtelijke toestemmingen, die hij nodig heeft of wenst, voor zover zij niet behoren tot die, waarvoor de opdrachtgever ingevolge het bepaalde in § 5, eerste lid, sub a zorg draagt.

11. De aannemer wordt geacht bekend te zijn met de voor de uitvoering van het werk van belang zijnde wettelijke voorschriften en beschikkingen van overheidswege, voor zover deze op de dag van aanbesteding in werking zijn getreden. De aan de naleving van deze voorschriften en beschikkingen verbonden gevolgen zijn voor zijn rekening.
12. De gevolgen van de naleving van voorschriften van bijzondere aard zijn voor rekening van de aannemer, tenzij redelijkerwijs moet worden aangenomen, dat hij deze voorschriften niet behoefde te kennen. In dit laatste geval heeft hij aanspraak op bijbetaling.
13. De gevolgen van de naleving van wettelijke voorschriften of beschikkingen van overheidswege, die na de dag van aanbesteding in werking treden, komen voor rekening van de opdrachtgever, tenzij redelijkerwijs moet worden aangenomen dat de aannemer die gevolgen reeds op de dag van aanbesteding had kunnen voorzien. Indien echter in de overeenkomst bepalingen zijn opgenomen betreffende de verrekening van wijzigingen van lonen en sociale lasten of van prijzen, huren en vrachten, komen de gevolgen daarvan slechts voor rekening van de opdrachtgever, indien en voor zover zulks uit die bepalingen voortvloeit.
14. Indien de constructies, werkwijzen, orders en aanwijzingen, bedoeld in § 5, tweede lid, dan wel de bouwstoffen of hulpmiddelen, bedoeld in § 5, derde lid, klaarblijkelijk zodanige fouten bevatten of gebreken vertonen, dat de aannemer in strijd met de eisen van redelijkheid en billijkheid zou handelen door zonder de directie daarop te wijzen tot uitvoering van het desbetreffende onderdeel van het werk over te gaan, is hij voor de schadelijke gevolgen van zijn verzuim aansprakelijk. Het in dit lid bepaalde is van overeenkomstige toepassing op de in § 5, vierde lid, en deze paragraaf, zevenentwintigste lid, bedoelde gevallen.
15. Indien de aannemer meent, behalve op de aannemingssom, op de vergoeding van de omzetbelasting en op de verrekening ingevolge de §§ 35 tot en met 39, nog andere aanspraken jegens de opdrachtgever te hebben, geeft hij daarvan zo spoedig mogelijk schriftelijk aan deze kennis en in elk geval op zodanig tijdstip dat de directie de ter zake nodige gegevens kan verzamelen. Aan het verzamelen van die gegevens verleent de aannemer zijn medewerking. De opdrachtgever of de directie kan van de aannemer nadere inlichtingen verlangen omtrent de door hem kenbaar gemaakte aanspraken.
16. De aannemer zorgt voor orde en veiligheid op het werk. Hij zorgt tevens voor een zodanige verlichting, dat een goede uitvoering van het werk gewaarborgd is.
- 16a. Wanneer bij de uitvoering van het werk voorwerpen of stoffen worden aangetroffen, waarvan redelijkerwijs geacht kan worden dat deze schade kunnen toebrengen aan personen, goederen of milieu, brengt de aannemer dit onmiddellijk ter kennis van de directie. Hij neemt terstond, zo mogelijk in overleg met de directie, de door de omstandigheden vereiste veiligheidsmaatregelen.
17. De aannemer is verplicht alle onbekwame dan wel ongeschikte personen, die van zijnentwege of vanwege een onderaannemer of leverancier op het werk aanwezig zijn, op verlangen van de directie onverwijld daarvan te doen verwijderen.
18. De aannemer moet gedurende de uitvoering van het werk op of in de nabijheid van de plaats, waar het wordt uitgevoerd, aanwezig zijn, tenzij de directie zulks onnodig oordeelt of een gevolmachtigde hem overeenkomstig § 4 vertegenwoordigt.
19. De aannemer zorgt er voor, dat bij de uitvoering van het werk, tenzij hijzelf of zijn gevolmachtigde ter plaatse is, steeds een persoon aanwezig is, die de opdracht heeft orders of aanwijzingen van de directie op te volgen en deze onverwijld aan hem of zijn gevolmachtigde over te brengen.
20. De aannemer verleent toegang tot het werk en het werkterrein aan de personen, die door de opdrachtgever of de directie tot toegang zijn gemachtigd, voor zover hij daartegen geen redelijke bezwaren heeft.
21. Behalve het te werk gestelde personeel en uit anderen hoofde bevoegde personen mag de aannemer andere personen op het werk en het werkterrein toelaten voor zover de opdrachtgever of de directie daartegen geen redelijke bezwaren kenbaar maakt.
22. De aannemer zorgt er voor, dat de directie en door de directie aangewezen personen, voor zover fabrieksgeheim zich daartegen niet verzet, vrije toegang hebben tot de terreinen, fabrieken, werkplaatsen en loodsden, zowel van de aannemer als van onderaannemers en leveranciers, waar werkzaamheden ten behoeve van het werk worden verricht of voor het werk bestemde bouwstoffen zijn opgeslagen, teneinde de werkzaamheden respectievelijk de bouwstoffen te inspecteren.
23. Indien uit hoofde van fabrieksgeheim vrije toegang als bedoeld in het voorgaande lid niet of niet ten volle kan worden gegeven, moet hiervan kennis worden gegeven:

- a. bij de inschrijving, indien de bevoegdheid tot het verlenen van vrije toegang bij de aannemer berust;
 - b. bij de aanvraag tot goedkeuring van de betrokken onderaannemer of leverancier, indien de bevoegdheid bij een van hen berust.
- Een kennisgeving als bedoeld onder a zal niet worden aangemerkt als een aan de inschrijving verbonden voorwaarde.
24. Indien twee of meer personen tezamen een werk hebben aangenomen, zijn zij hoofdelijk voor de gehele uitvoering daarvan aansprakelijk. Zij zijn verplicht een van hen schriftelijk aan te wijzen om hen in alle opzichten te vertegenwoordigen.
 25. De aannemer mag het werk niet geheel of ten dele aan een ander overdragen zonder schriftelijke goedkeuring van de opdrachtgever.
 26. De aannemer kan bepaalde onderdelen van het werk in onderaanneming laten uitvoeren, mits voor de keuze van deze onderdelen en van de daarvoor in te schakelen onderaannemers de schriftelijke goedkeuring van de directie is verkregen; deze goedkeuring zal niet mogen worden onthouden op onredelijke gronden. De aannemer blijft niettemin jegens de opdrachtgever voor die onderdelen ten volle verantwoordelijk.
 27. Indien door of namens de opdrachtgever het inschakelen van een bepaalde onderaannemer of leverancier is of wordt voorgeschreven, is de aannemer voor wat het presteren van die onderaannemer of leverancier betreft jegens de opdrachtgever tot niet meer gehouden dan tot datgene, waartoe de aannemer die onderaannemer of leverancier kan houden krachtens de voorwaarden door deze gehanteerd en zoals deze door de opdrachtgever zijn aanvaard of goedgekeurd.
Indien de voorgeschreven onderaannemer of leverancier niet, niet tijdig of niet deugdelijk presteert en de aannemer het redelijkerwijs nodige heeft gedaan om nakoming en/of schadevergoeding te verkrijgen, zal de opdrachtgever de voor de aannemer ontstane meerdere kosten aan hem vergoeden, voor zover deze hem niet zijn vergoed door de onderaannemer of leverancier.
Daartegenover zal de aannemer, op eerste verzoek van de opdrachtgever, aan deze zijn vordering op de voorgeschreven onderaannemer of leverancier cederen tot aan het door de opdrachtgever aan hem vergoede bedrag.
 28. Indien onderdelen van het werk in onderaanneming worden uitgevoerd, zal de aannemer de onderaannemer volledig inlichten omtrent de bepalingen van het bestek, die bij het desbetreffende onderdeel van belang kunnen zijn, en omtrent de wijze van uitvoering.
 29. Orders en aanwijzingen betreffende die onderdelen zullen door de directie uitsluitend aan de aannemer worden kenbaar gemaakt en zullen door deze aan de onderaannemer worden doorgegeven, tenzij de aannemer na overleg met de onderaannemer schriftelijk verzoekt bedoelde orders en aanwijzingen tevens rechtstreeks aan de onderaannemer mede te delen.
 30. De aannemer is verplicht ter zake van de overeenkomst in Nederland domicilie te hebben voor zover hij niet reeds in Nederland is gevestigd.

Hoofdstuk IV. Aanvang, uitvoeringsduur, oplevering

§ 7. Datum van aanvang

1. Als datum van aanvang zal worden aangemerkt de vijfde werkdag na de dag waarop de aannemer het werk is opgedragen.
2. Tenzij in het bestek anders is bepaald, staat het de aannemer vrij, behoudens bezwaar van de directie, ook vóór de datum van aanvang met het werk te beginnen.

§ 8. Uitvoeringsduur, uitstel van oplevering

1. De termijn, binnen welke het werk moet worden opgeleverd, wordt in het bestek uitgedrukt:
 - a. hetzij in een aantal werkbare werkdagen;
 - b. hetzij in een aantal kalenderdagen, -weken of -maanden;
 - c. hetzij door een bepaalde dag te noemen.
2. Indien een termijn is uitgedrukt in een aantal werkbare werkdagen, worden werkdagen, respectievelijk halve werkdagen, als onwerkbaar beschouwd, wanneer daarop door omstandigheden buiten de aansprakelijkheid van de aannemer gedurende ten minste vijf uren, respectievelijk ten minste twee uren, door het grootste deel van de arbeiders of machines niet kon worden gewerkt.

3. Als de oplevering van het werk zou moeten geschieden op een dag die geen werkdag is, geldt de eerstvolgende werkdag als de overeengekomen dag van oplevering.
4. De termijn, binnen welke het werk moet worden opgeleverd, kan door de opdrachtgever worden verlengd, hetzij eigener beweging, hetzij op een daartoe strekkend verzoek van de aannemer. Een verzoek van de aannemer om termijnverlenging zal slechts in overweging kunnen worden genomen, indien dit schriftelijk geschiedt en – behoudens ontheffing door de directie – ten minste veertien dagen voor het verstrijken van de termijn bij de directie is bezorgd.
5. Indien door overmacht, door voor rekening van de opdrachtgever komende omstandigheden, of door het door of namens de opdrachtgever aanbrengen van bestekswijzigingen dan wel van wijzigingen in de uitvoering van het werk, niet van de aannemer kan worden geleverd dat het werk binnen de overeengekomen termijn wordt opgeleverd, heeft hij recht op termijnverlenging.

§ 8a. Beproeving

1. Beproeving van het technische installatiewerk of een of meer onderdelen daarvan vindt plaats, indien dit is overeengekomen. De beproeving geschiedt door de aannemer in aanwezigheid van de directie en dient om vast te stellen of het technische installatiewerk, of het desbetreffende onderdeel daarvan, op het gebied bestreken door de beproeving, voldoet aan hetgeen is overeengekomen voor zover dit op het tijdstip van de beproeving mogelijk is.
2. Aannemer en directie stellen in onderling overleg het tijdstip van de beproeving vast. Indien aannemer en directie niet komen tot gemeenschappelijke vaststelling van het tijdstip van de beproeving, stelt de aannemer dit tijdstip vast en geeft van dit tijdstip ten minste acht dagen tevoren schriftelijk kennis aan de directie.
3. Ten behoeve van de beproeving stelt de aannemer voor zijn rekening het nodige materieel en het personeel voor de bediening daarvan beschikbaar. De kosten van de voor de beproeving benodigde hoeveelheid water en energie zijn voor rekening van de opdrachtgever.
4. Zo spoedig mogelijk, doch uiterlijk binnen vijf dagen na de beproeving, stelt de aannemer een rapport op waarin het beproevingsresultaat is opgenomen, alsmede, indien zulks is overeengekomen, een meetstaat die de meetresultaten en andere relevante gegevens vermeldt. Door de ondertekening van dit in tweevoud op te maken rapport door de aannemer en de directie staan de resultaten van de beproeving vast. Indien de directie tijdens de beproeving niet aanwezig is geweest, staan de resultaten van de beproeving vast door de enkele vermelding daarvan in het rapport.
5. Indien op grond van de beproeving is vastgesteld dat het technische installatiewerk, op het gebied bestreken door de beproeving, niet voldoet aan hetgeen is overeengekomen, zal, nadat de aannemer de nodige verbeteringen heeft aangebracht, de beproeving worden herhaald. Op deze herhaalde beproeving zijn de vorige leden van overeenkomstige toepassing, met dien verstande dat in dit geval de kosten voor water en energie, benodigd voor de beproeving, voor rekening van de aannemer zijn.
6. Indien op grond van de beproeving is vastgesteld dat het technische installatiewerk, op het gebied bestreken door de beproeving, voldoet aan hetgeen is overeengekomen en het technische installatiewerk ook overigens is voltooid, vindt opnemning van het technische installatiewerk plaats zoals bedoeld in § 9.

§ 9. Opnemning en goedkeuring

1. De opnemning van het werk geschiedt op schriftelijke, tot de directie gerichte aanvraag van de aannemer, waarin deze mededeelt op welke dag het werk naar zijn oordeel voltooid zal zijn. De directie kan genoegen nemen met een mondelinge mededeling, welke in het dagboek of weekrapport, bedoeld in § 27, wordt aangetekend.
2. De opnemning geschiedt zo spoedig mogelijk en in de regel binnen acht dagen na de in het eerste lid bedoelde dag. De dag en het tijdstip van opnemning worden aan de aannemer tijdig en zo mogelijk ten minste drie dagen tevoren schriftelijk medegedeeld. De directie kan verlangen, dat de aannemer of zijn gevolmachtigde bij de opnemning tegenwoordig is.
3. Nadat het werk is opgenomen, wordt aan de aannemer binnen acht dagen schriftelijk medegedeeld, of het al dan niet is goedgekeurd, in het laatste geval met opgaaf van de gebreken, die de redenen voor de onthouding van de goedkeuring zijn. Wordt het werk goedgekeurd, dan wordt als dag van goedkeuring aangemerkt de dag waarop de desbetreffende mededeling aan de aannemer is verzonden.

4. Met toestemming van de aannemer kan, in plaats van de schriftelijke mededeling bedoeld in het vorige lid, worden volstaan met een overeenkomstige aantekening in het dagboek of weekrapport, met vermelding van de datum der aantekening. Alsdan wordt, indien het werk wordt goedgekeurd, als dag van goedkeuring aangemerkt de dag waarop de desbetreffende aantekening is geplaatst.
5. Wordt niet binnen acht dagen na de opneming een schriftelijke mededeling, of het werk al dan niet is goedgekeurd, aan de aannemer verzonden dan wel, in het geval bedoeld in het vierde lid, een overeenkomstig aantekening in het dagboek of weekrapport geplaatst, dan wordt het werk geacht op de achtste dag na de opneming te zijn goedgekeurd.
6. Geschiedt de opneming niet binnen vijftien dagen na de in het eerste lid bedoelde dag, dan kan de aannemer bij aangetekende brief een nieuwe aanvraag tot de directie richten, met verzoek het werk binnen acht dagen op te nemen. Voldoet de directie niet aan dit verzoek, dan wordt het werk geacht op de achtste dag na de verzending van die brief te zijn goedgekeurd.
7. Kleine gebreken, die gevoeglijk vóór een nog volgende betalingstermijn kunnen worden hersteld, zullen geen reden tot onthouding van goedkeuring mogen zijn, mits zij een eventuele ingebruikneming niet in de weg staan. De aannemer is gehouden de in dit lid bedoelde gebreken zo spoedig mogelijk te herstellen.
8. Met betrekking tot een heropneming na onthouding van goedkeuring vinden de bovenvermelde bepalingen overeenkomstige toepassing.
9. Bij een heropneming zullen andere gebreken dan die, welke overeenkomstig het zevende lid aan de aannemer zijn opgegeven, alleen dan reden tot hernieuwde onthouding van goedkeuring kunnen zijn, indien zij eerst na de voorafgegane opneming aan de dag zijn getreden.

§ 10. Oplevering

1. Het werk wordt als opgeleverd beschouwd, indien het overeenkomstig het bepaalde in § 9 is of geacht wordt te zijn goedgekeurd.
De dag, waarop het werk is of geacht wordt te zijn goedgekeurd, geldt als dag waarop het werk als opgeleverd wordt beschouwd.
- 1a. Indien in het bestek is voorgeschreven dat de aannemer de opdrachtgever bedienings- en onderhoudsvoorschriften zal verstrekken met betrekking tot het technische installatiewerk, overhandigt hij deze op het tijdstip van ingebruikneming van het technische installatiewerk, of van het desbetreffende onderdeel daarvan, dan wel uiterlijk op de dag waarop het technische installatiewerk als opgeleverd wordt beschouwd. Indien in het bestek is voorgeschreven dat de aannemer de opdrachtgever revisietekeningen met betrekking tot het technische installatiewerk zal verstrekken, overhandigt hij deze uiterlijk drie maanden na de dag waarop het technische installatiewerk als opgeleverd wordt beschouwd.
2. Indien de aannemer niet een aanvraag om opneming als bedoeld in § 9, eerste lid, tot de directie heeft gericht, doch de opdrachtgever het werk voltooid acht, kan deze de aannemer zulks schriftelijk mededelen. De vijfde dag na de verzending van deze mededeling geldt dan als dag waarop het werk als opgeleverd wordt beschouwd.
3. De opdrachtgever kan het werk, voordat dit voltooid is, of een al dan niet voltooid onderdeel daarvan, in gebruik nemen of doen nemen mits de ingebruikneming een voldoende voortgang van het werk niet in gevaar brengt. De opdrachtgever gaat hiertoe niet over dan nadat hij dit schriftelijk aan de aannemer heeft medegedeeld en hij deze heeft gehoord en een opneming, dan wel – indien het een technisch installatiewerk betreft – een beproeving en opneming als bedoeld in § 8a van het in gebruik te nemen werk of onderdeel daarvan heeft plaatsgevonden. Indien door de ingebruikneming meer wordt verlangd van de aannemer dan redelijkerwijs van hem kan worden gevergd, zal dit worden verrekend als meer werk. Indien door de ingebruikneming schade aan het werk ontstaat komt deze schade niet voor rekening van de aannemer. Door de in dit lid bedoelde ingebruikneming en opneming wordt het werk, dan wel dat onderdeel, niet als opgeleverd beschouwd. Voor technische installatiewerken geldt dat indien in het bestek een onderhoudstermijn als bedoeld in § 11 is voorgeschreven, door de in dit lid bedoelde ingebruikneming de onderhoudstermijn onmiddellijk ingaat na de dag van ingebruikneming.

§ 11. Onderhoudstermijn

1. Indien in het bestek een onderhoudstermijn is voorgeschreven, gaat deze termijn in

onmiddellijk na de dag waarop het werk overeenkomstig het bepaalde in § 10, eerste of tweede lid, als opgeleverd wordt beschouwd.

2. De aannemer is gehouden gebreken, welke in de onderhoudstermijn aan de dag treden, te herstellen, met uitzondering echter van die, waarvoor de opdrachtgever op grond van § 5, tweede lid de verantwoordelijkheid draagt of waarvoor hij op grond van § 5, derde of vierde lid, aansprakelijk is. Onder de in dit lid bedoelde gebreken vallen niet die gebreken die het gevolg zijn van onjuist of onzorgvuldig gebruik dan wel gekwalificeerd kunnen worden als normaal te verwachten slijtage als gevolg van het feitelijke gebruik.
3. Het in het tweede lid bedoelde herstel geschiedt voor rekening van de aannemer, tot genoegen van de directie en binnen een door haar in billijkheid te stellen termijn.
4. In de onderhoudstermijn optredende schade aan het werk is voor rekening van de opdrachtgever, met uitzondering echter van die schade, welke het gevolg is van door de aannemer verricht onvoldoend werk. In het laatste geval is het bepaalde in het derde lid van overeenkomstige toepassing.
5. Indien de aannemer zich desgevraagd verbindt tot herstel van niet voor zijn rekening komende gebreken of schade aan het werk, geschiedt de verrekening daarvan als meer werk.
6. Na afloop van de onderhoudstermijn zal het werk wederom worden opgenomen om te constateren, of de aannemer aan zijn verplichtingen heeft voldaan, waarbij wordt gehandeld overeenkomstig het bepaalde in § 9.

§ 12. Aansprakelijkheid van de aannemer na de oplevering

1. Na de dag, waarop het werk overeenkomstig het bepaalde in § 10, eerste of tweede lid, als opgeleverd wordt beschouwd, is de aannemer niet meer aansprakelijk voor tekortkomingen aan het werk.
2. Het in het eerste lid bepaalde lijdt uitzondering indien sprake is van een gebrek:
 - (a) dat toe te rekenen is aan de aannemer en
 - (b) dat bovendien ondanks nauwlettend toezicht tijdens de uitvoering dan wel bij de opneming van het werk als bedoeld in § 9, tweede lid, door de directie redelijkerwijs niet onderkend had kunnen worden en waarvan
 - (c) de aannemer binnen een redelijke termijn na de ontdekking mededeling is gedaan.
3. (Vervallen).
4. De rechtsvordering uit hoofde van een gebrek waarvoor de aannemer krachtens het tweede lid aansprakelijk is, is niet ontvankelijk indien zij wordt ingesteld na verloop van:
 - (a) vijf jaren na de in het eerste lid bedoelde dag, of
 - (b) tien jaren na de in het eerste lid bedoelde dag, indien het werk geheel of gedeeltelijk is ingestort of dreigt in te storten dan wel ongeschikt is geraakt of ongeschikt dreigt te geraken voor de bestemming waarvoor het blijkens de overeenkomst bedoeld is en dit slechts kan worden verholpen of kan worden voorkomen door het treffen van zeer kostbare voorzieningen.
5. Indien in het bestek een onderhoudstermijn is voorgeschreven, treedt voor de toepassing van deze paragraaf de dag na het verstrijken van die termijn in de plaats van de in het eerste lid bedoelde dag en wordt onder opneming van het werk verstaan: de opneming genoemd in § 11, zesde lid.

Hoofdstuk V. Wijziging tijdstippen van uitvoering, schorsing, beëindiging in onvoltooide staat

§ 13. Wijziging tijdstippen van uitvoering

1. De directie is bevoegd:
 - a. indien in het bestek een onderhoudstermijn als bedoeld in § 11, eerste lid, is voorgeschreven, de uitvoering van ondergeschikte werkzaamheden tot in die onderhoudstermijn te verschuiven;
 - b. bij meerjarig onderhoud de uitvoering van werken, waartoe de aannemer in een bepaald jaar verplicht is, in een ander jaar binnen de duur van dit onderhoud te verlangen.
2. Indien het voorafgaande aanleiding tot verrekening geeft, wordt daarvoor overeenkomstig het bepaalde in § 36 een regeling getroffen.

§ 14. Schorsing van het werk en beëindiging van het werk in onvoltooide staat

1. De opdrachtgever is bevoegd de uitvoering van het werk voor het geheel of voor een gedeelte te schorsen.
2. In spoedeisende gevallen is de directie, hangende de beslissing van de opdrachtgever, voorlopig tot zodanige schorsing bevoegd.
3. Gedurende de schorsing is de aannemer verplicht:
 - a. in overleg met de directie gepaste maatregelen te nemen ter voorkoming en beperking van schade, die aan het werk zou kunnen ontstaan;
 - b. na te laten zowel hetgeen schade aan het werk ten gevolge zou kunnen hebben als hetgeen de latere voortzetting zou kunnen bemoeilijken.
4. Voorzieningen, die de aannemer ten gevolge van de schorsing moet treffen, worden als meer werk met hem verrekend. Schade, die de aannemer ten gevolge van de schorsing lijdt, wordt hem vergoed.
5. Indien de schorsing langer dan één maand duurt, kan de aannemer bovendien vorderen, dat een evenredige betaling voor het uitgevoerde gedeelte van het werk plaats heeft. Daarbij wordt rekening gehouden met de nog niet verwerkte bouwstoffen, voor zover deze in verband met het bepaalde in § 19 eigendom van de opdrachtgever zijn geworden. Nog niet verwerkte voor keuring gereed zijnde bouwstoffen worden op verzoek van de aannemer eerst nog gekeurd.
6. Indien de schorsing van het gehele werk langer duurt dan zes maanden, is de aannemer bevoegd het werk in onvoltooide staat te beëindigen.
7. De opdrachtgever is bevoegd de aannemer op te dragen het werk in onvoltooide staat te beëindigen.
8. Wanneer door voor rekening van de opdrachtgever komende omstandigheden de uitvoering van het werk gedurende meer dan twee maanden ononderbroken is vertraagd, is de aannemer bevoegd het werk in onvoltooide staat te beëindigen.
9. In de gevallen bedoeld in het zesde, zevende en achtste lid zal de opdrachtgever zo spoedig mogelijk na de beëindiging het werk overnemen. De aannemer is tot aan de overneming van het werk door de opdrachtgever gehouden de in het derde lid bedoelde verplichtingen na te komen.
10. De aannemer heeft alsdan recht op de aannemingssom, vermeerderd met de kosten die hij als gevolg van de niet voltooiing heeft moeten maken en verminderd met de hem door de beëindiging bespaarde kosten. Aanspraken van de aannemer en de opdrachtgever op hetgeen overigens ter zake van de overeenkomst verschuldigd is blijven onverlet.

Hoofdstuk VI. Werkterrein, reclame

§ 15. Werkterrein

1. Indien in het bestek oppervlakten van grond of water als werkterrein zijn aangeduid, heeft de aannemer daarover de kosteloze beschikking, zolang de uitvoering van het werk dit nodig maakt. Gebruik van ander terrein of water als werkterrein is voor rekening van de aannemer.
2. De directie wijst aan, na overleg met de aannemer, welke gedeelten van het werkterrein in gebruik mogen worden genomen als opslagplaatsen en voor de plaatsing van keten, loodsen, hulpwerken en andere hulpmiddelen.
3. De aannemer kan vóór de aanvang van het werk schriftelijk vorderen, dat de toestand van het werkterrein zo goed mogelijk wordt vastgesteld, in welk geval de opneming door de directie in samenwerking met en voor rekening van de aannemer ten spoedigste plaats vindt. Indien daarbij afwijkingen ten opzichte van de in het bestek omschreven toestand aan het licht komen, is het bepaalde in § 29, derde lid, van toepassing.
4. Na gebruik en uiterlijk bij de oplevering moet het werkterrein naar genoegen van de directie zoveel mogelijk weder in de oorspronkelijke toestand worden opgeleverd.

§ 16. Afsluiting, reclame

1. Indien de opdrachtgever afsluiting van het werk en het werkterrein nodig oordeelt, wordt de wijze van afsluiting in het bestek omschreven.
2. De opdrachtgever heeft het recht om na overleg met de aannemer op schuttingen en afrasteringen, welke dienen ter afsluiting van het werk of het werkterrein, alsmede elders op het werkterrein of aan het werk reclame of andere kennisgevingen aan te brengen.
3. Aan de aannemer is het evenwel toegestaan op een deel van die plaatsen aanduidingen van zijn naam en bedrijf aan te brengen, mits plaats, uiterlijk en afmetingen hiervan door de directie

zijn goedgekeurd. Hetzelfde kan door de directie op een door tussenkomst van de aannemer gedaan verzoek aan onderaannemers en leveranciers worden toegestaan.

Hoofdstuk VII. Bouwstoffen

§ 17. Verwerking van bouwstoffen

1. Met inachtneming van § 5, derde en vierde lid, alsmede § 6, zevenentwintigste lid, staat de aannemer in voor de goede hoedanigheid van de bouwstoffen, voor de geschiktheid voor hun bestemming en het voldoen aan de gestelde eisen, alsmede voor de tijdige levering.
2. Indien en voor zover in het bestek is bepaald dat bouwstoffen gekeurd moeten worden, mag de aannemer deze niet verwerken voordat deze zijn goedgekeurd.
3. De directie kan verlangen, dat goedgekeurde bouwstoffen ook nadat zij zijn verwerkt alsnog worden vervangen, indien daaraan na de keuring nog gebreken worden geconstateerd. Deze vervanging geschiedt voor rekening van de opdrachtgever en wordt als meer werk verrekend, onverminderd het recht van de aannemer op schadevergoeding, indien daartoe gronden zijn. Indien echter het gebrek redelijkerwijs niet door de directie had kunnen worden onderkend en het gebrek aan de aannemer kan worden toegerekend, komt deze vervanging voor rekening van de aannemer.
4. De directie is bevoegd een bewijs van oorsprong van bouwstoffen te verlangen.
5. Indien de directie zulks goed vindt, zal de aannemer in plaats van met een fabrieksnaam aangeduide bouwstoffen andere mogen leveren, mits van overeenkomstige hoedanigheid. De directie onthoudt de goedkeuring niet op onredelijke gronden.

§ 18. Keuring van bouwstoffen

1. Indien en voor zover in het bestek is bepaald dat bouwstoffen door de directie worden gekeurd, worden deze in geval van goedkeuring zo nodig gemerkt. Door de opdrachtgever ter beschikking gestelde bouwstoffen worden geacht te zijn goedgekeurd. Indien voorgeschreven is dat bouwstoffen moeten worden geleverd met een kwaliteitsverklaring afkomstig van een door de Raad voor de Accreditatie erkende certificatie-instelling, wordt in het kader van de keuring volstaan met een uitwendige visuele beoordeling. De kwaliteitsverklaring wordt door de aannemer ter gelegenheid van de beoordeling door de directie aan haar ter beschikking gesteld.
2. Ten behoeve van de keuring moeten de monsters en bouwstoffen tijdig op het werk of in de werkplaatsen worden aangevoerd. Zolang de directie zulks nodig oordeelt, blijven door de aannemer ingediende monsters onder haar berusting; zij zijn evenwel voor zijn rekening en blijven voor hem toegankelijk.
3. De aannemer verleent bij de keuring, alsmede bij het merken van goedgekeurde bouwstoffen, de nodige hulp en stelt daartoe personeel en eenvoudige hulpmiddelen ter beschikking.
4. De aannemer is bevoegd bij de keuring aanwezig te zijn of zich te doen vertegenwoordigen; de directie kan dit van hem verlangen.
5. De directie is bevoegd bouwstoffen door derden te doen onderzoeken; de hieraan verbonden kosten zijn voor rekening van de opdrachtgever, behoudens het bepaalde in het zesde lid, onder d.
6. Voor rekening van de aannemer komen de kosten van:
 - a. het beschikbaar stellen van de voor de keuring nodige bouwstoffen;
 - b. het brengen van de bouwstoffen in een voor de keuring geschikte samenstelling en vorm;
 - c. de emballage en de verzending van elders te keuren bouwstoffen;
 - d. het in het vijfde lid bedoelde onderzoek, indien dit tot afkeuring leidt, tenzij het een bouwstof betreft, in het bestek aangeduid met een fabrieksnaam, of waarvan de leverancier door of namens de opdrachtgever is aangewezen;
 - e. de in het twaalfde lid bedoelde herkeuring, indien de deskundige de afkeuring handhaaft.
7. De in het vorige lid bedoelde kosten worden zo nodig overeenkomstig § 42, zesde lid, verrekend.
8. De keuring geschiedt – ter keuze van de directie – op het werk, in de middelen van vervoer of elders, zo spoedig mogelijk na aanvoer of gereedkoming. Indien, ondanks een door de directie ontvangen schriftelijk verzoek van de aannemer om bouwstoffen te keuren, uiterlijk op een in dat verzoek vermeld redelijk tijdstip de schriftelijke mededeling van de uitslag van de keuring niet door de aannemer is ontvangen, worden die bouwstoffen geacht te zijn goedgekeurd.

Onder een schriftelijk verzoek en onder een mededeling als in dit lid bedoeld wordt mede verstaan een aantekening in het dagboek of weekrapport, bedoeld in § 27.

9. Verzoekt de aannemer om keuring op een andere plaats dan door de directie is voorgeschreven, dan wordt dat niet geweigerd, indien toestaan niet in strijd is met de belangen van een goede hoedanigheid van het werk en van doeltreffende controle en mits de aannemer de hogere kosten ervan voor zijn rekening neemt.
10. Waardevermindering en verlies van voor de keuring gebezigde bouwstoffen worden aan de aannemer niet vergoed.
11. Ingeval van afkeuring van bouwstoffen kan zowel de directie als de aannemer vorderen, dat een in onderlinge overeenstemming getrokken monster uit die bouwstoffen tot na de beslechting van het uit die afkeuring mogelijk voortvloeiend geschil wordt bewaard. Deze monsters worden door beiden gewaarmerkt. De bewaring geschiedt op een in onderlinge overeenstemming te bepalen plaats.
12. De aannemer heeft de bevoegdheid om ingeval van afkeuring van bouwstoffen herkeuring aan te vragen door een in overeenstemming met de opdrachtgever aan te wijzen deskundige, aan wiens uitspraak partijen ook in een later geschil gebonden zijn.
13. Afgekeurde bouwstoffen worden zo spoedig mogelijk afgezonderd en van het werk verwijderd, ook indien zij reeds mochten zijn verwerkt.

§ 19. Eigendom van bouwstoffen

1. Alle voor het werk bestemde bouwstoffen worden – zonder dat de opdrachtgever daardoor aansprakelijk wordt voor betalingen aan leveranciers of andere rechthebbenden – eigendom van de opdrachtgever, zodra zij zijn goedgekeurd en de aannemer door overlegging van (een) verklaring(en) volgens het bij de UAV behorende bijlage B heeft aangetoond, dat de leveranciers en eventuele andere rechthebbenden afstand doen van alle aanspraken op die bouwstoffen ten behoeve van de opdrachtgever.
2. Geen overdracht van eigendom aan de opdrachtgever als bedoeld in het eerste lid wordt geacht te hebben plaats gevonden:
 - a. indien een schuldeiser van de opdrachtgever beslag legt op de in het eerste lid bedoelde bouwstoffen;
 - b. indien de opdrachtgever failliet wordt verklaard of hem surseance van betaling wordt verleend en het werk door de curator dan wel door de opdrachtgever en diens bewindvoerders niet wordt voortgezet.Het in dit lid bepaalde lijdt nochtans uitzondering met betrekking tot die bouwstoffen, welke de opdrachtgever aan de aannemer heeft betaald.
3. Na voltooiing van het werk overgebleven bouwstoffen worden aan de aannemer teruggegeven en als niet geleverd beschouwd, behoudens toepassing van § 36, achtste lid.

§ 20. Zorg voor bouwstoffen

De aannemer draagt zorg voor de goedgekeurde en de door de opdrachtgever ter beschikking gestelde bouwstoffen, alsmede voor de uit het werk komende bouwstoffen. Verlies, vermissing of beschadiging van deze bouwstoffen is voor zijn rekening, behoudens het bepaalde in § 44.

§ 21. Oude bouwstoffen

1. Tenzij het bestek anders bepaalt, blijven de uit het werk komende oude bouwstoffen eigendom van de opdrachtgever.
2. (Vervallen).
3. (Vervallen).
4. De aannemer is niet verantwoordelijk voor de hoedanigheid van uit het werk komende bouwstoffen, voor zover achteruitgang van die hoedanigheid niet aan hem is toe te rekenen.

§ 22. Garantie voor een onderdeel

1. Het bepaalde in deze paragraaf is van toepassing, tenzij het bestek anders bepaalt.
2. Indien in het bestek is vermeld dat één of meer onderdelen van het werk moeten worden gegarandeerd, zal de aannemer op eerste aanzegging van de opdrachtgever zo spoedig

mogelijk de tijdens de garantieperiode optredende gebreken voor zijn rekening herstellen. Gebreken in de zin van deze bepaling zijn gebreken, waarvan de opdrachtgever aannemelijk maakt dat die met grote mate van waarschijnlijkheid moeten worden toegeschreven aan een omstandigheid, die aan de aannemer kan worden toegerekend.

3. Indien in het bestek is vermeld dat een onderdeel van het werk door een onderaannemer of een leverancier moet worden gegarandeerd, draagt de aannemer zorg voor het verstrekken van de garantie door de onderaannemer of leverancier aan de opdrachtgever. Indien deze garantie niet door de onderaannemer of leverancier wordt verstrekt, wordt een dienovereenkomstige garantie door de aannemer verstrekt.
4. Een op grond van deze paragraaf overeengekomen garantie geldt vanaf het gereedkomen of de levering van het gegarandeerde onderdeel gedurende de in het bestek genoemde periode.

Hoofdstuk VIII. Hulpmiddelen

§ 23. Loodsen en andere hulpmiddelen

1. De verplichtingen van de aannemer met betrekking tot het ter beschikking stellen, onderhouden, en verwijderen van loods en/of directieverblijf en andere hulpmiddelen worden in het bestek omschreven.
2. (Vervallen).
3. (Vervallen).

§ 24. Hulpmiddelen van de opdrachtgever

1. Indien aan de aannemer het gebruik van gebouwen, terreinen en hulpmiddelen van de opdrachtgever is opgedragen of vergund, komen het onderhoud en het herstel, zolang het gebruik duurt, voor rekening van de aannemer.
2. Ingeval van verloren gaan door het in het eerste lid bedoelde gebruik, is hij verplicht tot vergoeding van de schade.
3. Zodra het in gebruik genomen voor de uitvoering van het werk niet meer nodig is, stelt de aannemer het, zoveel doenlijk in gelijke staat als hij het heeft ontvangen, weer ter beschikking van de opdrachtgever en bergt de hulpmiddelen op door of namens hem aan te wijzen plaatsen op.

§ 25. Gezonken materieel

1. Indien ten behoeve van het werk in gebruik zijnde hulpmiddelen, zoals vaartuigen en werktuigen, dan wel voor het werk bestemde bouwstoffen gezonken zijn in wateren, welke bij de opdrachtgever in eigendom of beheer zijn, is de aannemer verplicht ze met inbegrip van lading en toebehoren te lichten en te verwijderen.
2. Hij is in de gevallen, bedoeld in het eerste lid, verplicht dadelijk de vereiste aanduiding en verlichting aan te brengen, zo spoedig mogelijk de eerste maatregelen tot lichting, zoals het onderdoor brengen van kettingen, te nemen en de lichting in zo kort mogelijke tijd te voltooien.
3. De in de voorgaande leden bedoelde werkzaamheden geschieden op kosten van de aannemer, tenzij het in het eerste lid bedoelde zinken is veroorzaakt door een omstandigheid die voor rekening van de opdrachtgever komt.

Hoofdstuk IX. Uitvoering

§ 26. Algemeen tijdschema, werkplan

1. De aannemer stelt zo spoedig mogelijk een op de aard van het werk afgestemd algemeen tijdschema op.
In dit algemene tijdschema wordt duidelijk aangegeven op welke wijze, in welke volgorde, met welk materieel en met welke hulpmiddelen de aannemer voornemens is het werk en zijn onderdelen uit te voeren alsmede welke tijdsduur hij voor elk onderdeel nodig acht. Tevens wordt daarin aangegeven op welke tijdstippen de aannemer ten behoeve van de voortgang van het werk en de volgorde van de onderdelen ervan zal dienen te beschikken over datgene waarvoor de opdrachtgever of de directie volgens de overeenkomst dient te zorgen. Het algemene tijdschema dient te voldoen aan de eisen, die ten aanzien van de uitvoering van

het werk in de overeenkomst zijn gesteld, en wordt door de aannemer van een behoorlijke toelichting voorzien.

2. De aannemer legt het algemene tijdschema, gedateerd en ondertekend, in tweevoud aan de directie ter goedkeuring over, uiterlijk op de vijftiende werkdag na de dag waarop hem het werk is opgedragen onderscheidenlijk de directie om een algemeen tijdschema heeft verzocht.
3. De directie beslist zo spoedig mogelijk omtrent de goedkeuring van het algemene tijdschema en deelt haar beslissing, in elk geval uiterlijk op de tiende werkdag, nadat zij het heeft ontvangen, schriftelijk aan de aannemer mede. De goedkeuring wordt slechts aan het algemene tijdschema onthouden, indien uit de inhoud daarvan blijkt, dat niet aan de uit de overeenkomst voortvloeiende eisen wordt voldaan.
4. Ingeval van goedkeuring worden de beide exemplaren van het algemene tijdschema ook door de directie gedateerd en ondertekend, waarna een van de exemplaren aan de aannemer wordt toegezonden. In geval het algemene tijdschema niet wordt goedgekeurd, wordt de aannemer met de redenen hiervan schriftelijk in kennis gesteld. De aannemer legt in dat geval zo spoedig mogelijk, doch binnen tien werkdagen, een nieuw algemeen tijdschema, waarbij met de bezwaren van de directie rekening is gehouden, ter goedkeuring aan de directie over. Ten aanzien van de beslissing op het nieuwe algemene tijdschema is het derde lid van overeenkomstige toepassing.
5. Het algemene tijdschema geldt als een leidraad voor de aannemer en verzwaart de voor hem uit de overeenkomst voortvloeiende verplichtingen niet. De goedkeuring door de directie van het algemene tijdschema en daarin onder haar goedkeuring aangebrachte wijzigingen ontheffen de aannemer niet van zijn verplichtingen om het werk naar de uit de overeenkomst voortvloeiende eisen uit te voeren en tijdig te voltooien.
6. Indien van de aannemer wordt verlangd, dat hij in plaats van of naast het in deze paragraaf bedoelde algemene tijdschema een gedetailleerd werkplan aan de directie overlegt, wordt zulks, onder vermelding van de aan dit werkplan te stellen eisen, in de overeenkomst vermeld. Voor zover de overeenkomst niet anders vermeldt, is het bepaalde in het eerste tot en met het vijfde lid alsdan van overeenkomstige toepassing.
7. Wijzigingen door de directie in het goedgekeurde algemene tijdschema of gedetailleerde werkplan aangebracht geven de aannemer aanspraak op bijbetaling, indien van hem meer wordt verlangd dan redelijkerwijs van hem kan worden gevergd.

§ 27. Dagboek, lijsten, rapporten, verslagen van bouwvergaderingen

1. De directie maakt weekrapporten op. Hierin worden onder meer aantekeningen opgenomen betreffende:
 - de vordering en de stand van het werk;
 - de onwerkbare dagen en het verleende uitstel van oplevering;
 - de aan- en afvoer en goedkeuring van bouwstoffen;
 - de aan- en afvoer van materieel en hulpmiddelen;
 - bestekswijzigingen, meer en minder werk, verwerkte hoeveelheden en stelposten;
 - opneming, goedkeuring en oplevering van het werk;
 - de verstrekking van tekeningen;
 - voorvallen betreffende de veiligheid en/of gezondheid van personen.
2. De in het eerste lid bedoelde aantekeningen worden telkens uiterlijk op de vijfde werkdag na het verstrijken van de werkweek, waarop zij betrekking hebben, opgenomen in het weekrapport, dat terstond na het opmaken door de directie wordt ondertekend.
3. Het door de directie ondertekende weekrapport wordt zo spoedig mogelijk, doch uiterlijk op de vijftiende werkdag na het verstrijken van de werkweek, waarop het betrekking heeft, aan de aannemer ter ondertekening voorgelegd. Aan de aannemer wordt afschrift van de weekrapporten verstrekt.
4. Indien de aannemer zich met de inhoud van het weekrapport kan verenigen, tekent hij dit voor akkoord uiterlijk op de vijfde werkdag, nadat het hem is voorgelegd.
5. Indien de aannemer zich met de inhoud van het weekrapport niet kan verenigen, ondertekent hij dit eveneens uiterlijk op de vijfde werkdag, nadat het hem is voorgelegd, doch onder toevoeging van een aantekening, waaruit blijkt tegen welke gedeelten en om welke redenen hij bezwaar heeft.
6. Ingeval de directie niet alleen weekrapporten opmaakt maar ook een dagboek bijhoudt, is op dit dagboek het bepaalde in het eerste tot en met het vijfde lid van overeenkomstige toepassing, met dien verstande dat geen afschrift van het dagboek aan de aannemer wordt

verstrekt, tenzij deze daarom verzoekt.

7. Indien dit in de overeenkomst is voorgeschreven of na de opdracht door de directie wordt verlangd, verstrekt de aannemer telkens uiterlijk op de vijfde werkdag na het verstrijken van een werkweek een op die week betrekking hebbende, door hem gedateerde en ondertekende lijst, bevattende opgaven omtrent het personeel en voorts zodanige verdere mededelingen als door de directie worden gewenst.
8. Indien ten behoeve van het werk buiten het werkterrein werkzaamheden worden verricht, kan de directie vorderen, dat de aannemer daaromtrent uiterlijk op de vijfde werkdag na het verstrijken van een werkweek een door hem ondertekend rapport in tweevoud bij haar indient. In dit rapport worden aantekeningen als in het eerste lid bedoeld en betrekking hebbend op de in voornoemde werkweek verrichte werkzaamheden opgenomen.
9. Indien is overeengekomen dat tijdens de uitvoering van het werk bouwvergaderingen worden gehouden, maakt de directie daarvan verslagen. De verslagen worden zo spoedig mogelijk aan de aannemer ter ondertekening voorgelegd. Indien de aannemer zich met de inhoud van het verslag niet kan verenigen, wordt aan het verslag een aantekening toegevoegd waaruit blijkt tegen welke gedeelten en om welke reden hij bezwaar heeft. Het verslag wordt in de daarop volgende bouwvergadering vastgesteld.

§ 28. Afbakening, peilingen en opmetingen

De aannemer zal voor zijn rekening:

- a. het werk uitzetten en de vereiste profielen en bakens stellen;
- b. ten behoeve van afbakening, peilingen en opmetingen geschikt personeel en hulpmiddelen, als: roei- en peilboten, meetinstrumenten, bakens, enz., ter beschikking van de directie stellen;
- c. de gedane uitzetting en afbakening in goede staat onderhouden, zolang de directie dit nodig oordeelt.

§ 29. Verschillen in afmetingen of in de toestand van bestaande werken en terreinen

1. Indien de in de beschrijving van het werk vermelde afmetingen niet overeenkomen met die, voorkomende op de tekening, is de aannemer verplicht de door hem geconstateerde afwijking ter kennis te brengen van de directie, opdat deze, zo zij zulks nodig acht, kan besluiten van de in § 2, vierde lid, bedoelde rangorde af te wijken. Een zodanig besluit van de directie wordt als een bestekswijziging aangemerkt.
2. Indien de in het bestek aangegeven afmetingen niet overeenkomen met die, voorkomende in de werkelijkheid, is de aannemer verplicht de door hem geconstateerde afwijking ter kennis te brengen van de directie, teneinde met deze overleg te plegen omtrent hetgeen mocht geschieden om, gelet op de afwijking, het werk juist uit te voeren. De gebleken afwijking geeft, afgezien van de verrekening van meer en minder werk, welke uit het bestek mocht voortvloeien, de aannemer aanspraak op bijbetaling, indien die afwijking van zodanige aard is, dat de gevolgen daarvan redelijkerwijs niet voor zijn rekening dienen te komen.
3. Verschillen tussen de tijdens de uitvoering blijvende toestand van bestaande gebouwen, werken en terreinen enerzijds en de in het bestek aangeduide toestand anderzijds geven, afgezien van de verrekening van meer en minder werk, welke uit het bestek mocht voortvloeien, de aannemer aanspraak op bijbetaling, indien die verschillen van zodanige aard zijn, dat de gevolgen daarvan redelijkerwijs niet voor zijn rekening dienen te komen. Overigens draagt de opdrachtgever de verantwoordelijkheid voor de juistheid van de door of namens hem verstrekte gegevens. Het in dit lid bepaalde is ook van toepassing indien in het bestek geen toestand of gegevens zijn aangeduid, doch de tijdens de uitvoering blijvende toestand afwijkt van die welke de aannemer redelijkerwijs had mogen verwachten.

§ 30. Voorziening in waterkering, waterdoorlaat en verkeer

1. De aannemer mag het werk of onderdelen daarvan, waardoor de belangen van waterkering of waterdoorlaat zouden kunnen worden geschaad of stremming of stoornis in of hinder aan of gevaar voor het verkeer te land, te water of door de lucht zou kunnen worden veroorzaakt, slechts uitvoeren, indien en zolang hij met het oog op die belangen de nodige voorzieningen heeft getroffen.
2. Onder de in het eerste lid bedoelde voorzieningen worden verstaan: tijdelijke werken,

- afsluitingen, waarschuwborden, kentekens, verlichting en andere veiligheidsmaatregelen, die door wettelijke voorschriften worden vereist of uit anderen hoofde nodig mochten zijn.
3. Zolang hinder aan of stoornis in het verkeer te land, te water of door de lucht wordt toegebracht, moet ten behoeve van dat verkeer de nodige hulp worden beschikbaar gesteld.
 4. De in deze paragraaf bedoelde voorzieningen en hulp zijn voor rekening van de aannemer, met dien verstande, dat dit voor tijdelijke werken van betekenis of maatregelen van ingrijpende aard slechts geldt, indien deze in de overeenkomst zijn omschreven.

§ 31. Verband met andere werken

1. Indien verschillende werken in elkander grijpen, wordt dit in het bestek vermeld.
2. Tenzij in het bestek anders is bepaald, geschiedt de coördinatie van in elkander grijpende werken door de directie.
3. De aannemer gedooft – zonder aanspraak op andere vergoedingen dan de in het volgende lid bedoelde – dat door derden, aan wie de directie zulks toestaat, tegelijkertijd en te zelfder plaatse wordt gewerkt.
4. Hij gedooft, dat daarbij gebruik wordt gemaakt van reeds gemaakt werk en gemaakte hulpwerken. Voor dit gebruik kan de aannemer aanspraak op bijbetaling doen gelden, indien meer van hem wordt verlangd dan redelijkerwijs van hem kan worden gevegd.

§ 32. Gevonden voorwerpen

De aannemer is verplicht de vondst van alle voorwerpen, die bij de uitvoering van het werk worden gevonden en die van waarde zijn of uit een historisch of wetenschappelijk oogpunt van belang kunnen zijn, terstond aan de directie te melden en deze voorwerpen zo mogelijk in handen van de directie te stellen, tenzij het bestek anders bepaalt.

§ 33. Vermoeden van onvoldoend werk

Indien de directie vermoedt, dat het werk niet aan de bij de overeenkomst gestelde eisen voldoet, is de aannemer verplicht de maatregelen te nemen of te gedogen, die nodig zijn om vast te stellen of zulks al dan niet het geval is. Ingeval het werk niet aan deze eisen voldoet, komen de kosten van bedoelde maatregelen voor rekening van de aannemer. In het tegengestelde geval worden zij, evenals de kosten van herstel, verrekend als meer werk en wordt eventuele schade vergoed.

§ 34. Wijzigingen in de uitvoering

Wijzigingen door de directie in de uitvoering van het werk aangebracht geven de aannemer aanspraak op bijbetaling, indien van hem meer wordt verlangd dan redelijkerwijs van hem kan worden gevegd.

Hoofdstuk X. Meer en minder werk

§ 35. Verrekening van meer en minder werk

1. Verrekening van meer en minder werk vindt plaats:
 - a. ingeval van bestekswijzigingen (§ 36);
 - b. ingeval van afwijkingen van de bedragen van de stelposten (§ 37);
 - c. ingeval van afwijkingen van geschatte hoeveelheden (§ 38, tweede lid);
 - d. ingeval van afwijkingen van verrekenbare hoeveelheden (§ 39);
 - e. in de gevallen waarin verrekening als meer en minder werk in deze UAV of in de overeenkomst is voorgeschreven. In deze gevallen is het bepaalde in par. 36 lid 1a van overeenkomstige toepassing.Aanspraken van de aannemer en de opdrachtgever op hetgeen overigens ter zake van de overeenkomst verschuldigd is blijven onverlet.
2. De verrekening van het meer werk geschiedt door bijbetaling, die van het minder werk door inhouding op de aannemingssom. De opdrachtgever en de aannemer komen overeen op welke wijze – ineens of in gedeelten – en wanneer de verrekening geschiedt van het meer en het minder werk of, indien er zowel van meer als van minder werk sprake is, van het saldo daarvan.

3. Indien omtrent wijze en tijdstip van de verrekening van het meer werk niets is overeengekomen, geschiedt deze verrekening ineens na de voltooiing van het meer werk.
4. Indien omtrent wijze en tijdstip van de verrekening van het minder werk niets is overeengekomen, geschiedt deze verrekening, met inachtneming van het bepaalde in § 40, zevende lid, ineens bij de eindafrekening van het werk.
5. Indien bij de eindafrekening van het werk blijkt, dat het totaal van het reeds verrekende en het nog te verrekenen minder werk dat van het reeds verrekende en het nog te verrekenen meer werk overtreft, heeft de aannemer recht op een bedrag gelijk aan 10% van het verschil van deze totalen. Het in dit lid bepaalde lijdt uitzondering, voor zover het minder werk het gevolg is van een verzoek van de aannemer om minder te mogen uitvoeren dan in de overeenkomst is bepaald.
6. Voor de toepassing van het bepaalde in het vijfde lid wordt onder het werk verstaan:
 - a. bij aanneming in massa, de werken van de percelen gezamenlijk;
 - b. bij meerjarige onderhoudsbestekken de werken van de onderhoudsjaren gezamenlijk.

§ 36. Bestekswijzigingen

1. Onder bestekswijzigingen worden verstaan wijzigingen in het bestek, het werk of de voorwaarden van uitvoering van het werk.
- 1a. In geval van door de opdrachtgever gewenste bestekswijzigingen kan de aannemer slechts dan een verhoging van de prijs vorderen, wanneer hij de opdrachtgever tijdig heeft gewezen op de noodzaak van een daaruit voortvloeiende prijsverhoging, tenzij de opdrachtgever die noodzaak uit zichzelf had moeten begrijpen.
2. De directie is bevoegd voor of tijdens de uitvoering van het werk bestekswijzigingen aan te brengen. Indien en voor zover deze bevoegdheid in het bestek aan de opdrachtgever is voorbehouden, is voor deze bestekswijzigingen een door de opdrachtgever aan de aannemer te verstrekken schriftelijke opdracht vereist.
3. De aannemer zal aan opdrachten tot bestekswijzigingen gevolg geven, ook indien daardoor de omvang van het werk wordt vermeerderd of verminderd, mits diensgevolge de totalen van de bijbetalingen en inhoudingen elk niet meer bedragen dan 15% van de aannemingssom dan wel het saldo van die bijbetalingen en inhoudingen niet meer bedraagt dan 10% van de aannemingssom.
4. Bestekswijzigingen worden verrekend tegen bedragen of prijzen die vóór de uitvoering van die wijzigingen of, indien hun aard dit belet, zo spoedig mogelijk tussen de opdrachtgever en de aannemer worden overeengekomen. Indien de directie overweegt om een bestekswijziging aan te brengen en daartoe de aannemer verzoekt een prijsaanbieding te doen, plegen de directie en de aannemer op verzoek van de aannemer tevoren overleg omtrent de vraag of, en zo ja onder welke omstandigheden, de aannemer aanspraak zal kunnen maken op een redelijke vergoeding van de aan het doen van de prijsaanbieding verbonden kosten.
5. Bestekswijzigingen zullen de aannemer schriftelijk worden opgedragen. De aannemer kan genoegen nemen met een overeenkomstige aantekening in het dagboek, het weekrapport of het verslag van de bouwvergadering, welke dan als schriftelijke opdracht zal worden aangemerkt. Het gemis van een schriftelijke opdracht of van een aantekening in het dagboek of weekrapport laat de aanspraken van de aannemer en van de opdrachtgever op verrekening van meer en minder werk onverlet.
6. Ten aanzien van bestekswijzigingen zal op verzoek van de directie of van de aannemer een afzonderlijke termijn worden overeengekomen, binnen welke het meer werk zal worden voltooid, hetgeen dan in de schriftelijke opdracht wordt vermeld.
7. Bij meerjarige onderhoudsbestekken wordt bij de in het derde lid vermelde totalen van bijbetalingen en van inhoudingen elk onderhoudsjaar op zichzelf beschouwd.
8. De opdrachtgever zal de reeds aangevoerde, de blijkens de vrachtbrief afgezonden en de uitsluitend ten behoeve van het werk bestelde bouwstoffen, die tengevolge van bestekswijzigingen niet kunnen worden gebruikt, voor zover deze bouwstoffen aan de gestelde eisen voldoen, overnemen of deswege een billijke schadevergoeding verlenen.

§ 37. Stelposten

1. Onder stelposten worden verstaan in het bestek als zodanig aangeduide geldbedragen, welke in de aannemingssom zijn begrepen en ten laste waarvan nader in het bestek beschreven uitgaven worden gebracht.

2. Indien de som van de uitgaven, die ten laste van een stelpost worden gedaan, hoger of lager blijkt te zijn dan het bedrag van die stelpost, zal de afwijking worden verrekend.
3. Bij de ten laste van stelposten te brengen uitgaven, die betrekking hebben op de aanschaffing van bouwstoffen, wordt gerekend met prijzen, welke zijn samengesteld uit:
 - a. de prijzen op basis van franco levering op of in het vervoermiddel bij het werkterrein;
 - b. een aannemersvergoeding van 10% van de onder a bedoelde prijzen.
4. (Vervallen).
5. Kosten van emballage en de terugzending daarvan komen voor rekening van de aannemer, behalve voor zover die kosten, door de invulling die aan de stelpost wordt gegeven, hoger zijn dan die waarmee de aannemer redelijkerwijs rekening heeft moeten houden.
6. De kosten van het in het werk brengen van ten laste van stelposten aangeschafte bouwstoffen zijn in de aannemingssom begrepen en worden niet afzonderlijk verrekend. Deze kosten zullen echter worden verrekend ten laste van de stelpost, waarop ook de aanschaffing van die bouwstoffen wordt verrekend, indien zij betrekking hebben op het in het werk brengen van installaties, zoals liften, centrale verwarming en dergelijke, of voor zover zij door de invulling die aan de stelpost wordt gegeven hoger zijn dan die waarmee de aannemer redelijkerwijs rekening heeft moeten houden.
7. De aanschaffing van bouwstoffen, waarvoor stelposten zijn opgenomen, geschiedt door de aannemer volgens nadere opdracht van de directie en, tenzij de directie de aannemer daarin vrijlaat, bij leveranciers die daartoe door haar worden aangewezen.
8. Bij de ten laste van stelposten te brengen uitgaven, die betrekking hebben op de verrichting van werkzaamheden, wordt gerekend met prijzen, welke zijn samengesteld uit:
 - a. de voor de uitvoering nodige kosten, voor zover deze rechtstreeks op de uitvoering betrekking hebben;
 - b. een aannemersvergoeding van 10% van de onder a bedoelde kosten.

De kosten op de bouwplaats voor algemene inrichting, verzorging en uitvoering worden niet afzonderlijk verrekend, maar worden geacht in de aannemingssom te zijn begrepen, behalve voor zover die kosten, door de invulling die aan de stelpost wordt gegeven, hoger zijn dan die waarmee de aannemer redelijkerwijs rekening heeft moeten houden.
9. De verrichting van werkzaamheden als bedoeld in het achtste lid geschiedt volgens nadere opdracht van de directie door de aannemer of door derden, die daartoe door haar worden aangewezen.
10. Bij de ten laste van stelposten te brengen uitgaven, die betrekking hebben op het doen van betalingen aan derden, wordt gerekend met bedragen, welke zijn samengesteld uit:
 - a. het bedrag van de aan derden gedane betaling, de omzetbelasting daarin niet begrepen;
 - b. een aannemersvergoeding van 5% van het onder a bedoelde bedrag.
11. Betalingen aan derden, waarvoor stelposten zijn opgenomen, geschieden door de aannemer volgens nadere opdracht van de directie.
12. Alvorens een uitgave ten laste van een stelpost te brengen, kan de directie van de aannemer overlegging van bewijsstukken verlangen.

§ 38. Hoeveelheden

1. Onder verrekenbare hoeveelheden worden verstaan de in het bestek als zodanig aangeduide hoeveelheden; afwijkingen worden verrekend overeenkomstig het bepaalde in § 39.
2. Onder geschatte hoeveelheden worden verstaan de met de toevoeging 'naar schatting', 'ongeveer' of dergelijke aanduidingen in het bestek genoemde hoeveelheden. Een afwijking van een geschatte hoeveelheid wordt verrekend indien en voor zover er sprake is van een afwijking die meer bedraagt dan 10% van die geschatte hoeveelheid, tenzij zulks aanleiding tot onbillijkheid zou geven.
3. Afwijkingen van andere dan de in het eerste of tweede lid bedoelde hoeveelheden, welke door de directie worden verlangd of voorgeschreven, worden beschouwd als bestekswijzigingen en verrekend overeenkomstig het bepaalde in § 36.
4. Indien in het bestek hoeveelheden bouwstoffen zijn vermeld, worden daaronder verstaan, voor zover niet anders is bepaald, hoeveelheden in het werk gemeten.
5. De meting van geleverde of verwerkte bouwstoffen geschiedt door de aannemer ten overstaan van de directie en op door haar goed te keuren wijze.

§ 39. Afwijkingen van verrekenbare hoeveelheden

1. Indien in het bestek verrekenbare hoeveelheden zijn opgenomen en deze blijken te hoog of te laag te zijn om het werk overeenkomstig de bepalingen van het bestek of de aard van het werk tot stand te brengen, zullen de afwijkingen van deze hoeveelheden worden verrekend tegen verrekenprijzen, die daartoe bij de totstandkoming van de overeenkomst zijn overeengekomen.
2. Indien een verrekenprijs voor afwijkingen van een in het bestek opgenomen verrekenbare hoeveelheid te laag of te hoog blijkt te zijn, zal een gewijzigde verrekenprijs tussen de opdrachtgever en de aannemer worden overeengekomen. De herziening zal slechts kunnen plaats vinden, indien meer dan 110% of minder dan 90% van de in het bestek opgenomen verrekenbare hoeveelheid is of zal worden verwerkt.
3. Indien overeenkomstig het bepaalde in het tweede lid een verrekenprijs wordt gewijzigd, wordt de afwijking van de in het bestek opgenomen verrekenbare hoeveelheid verrekend tegen die gewijzigde verrekenprijs; zodanige wijziging leidt echter niet tot wijziging van de aannemingssom.
4. Indien voor een bepaalde bouwstof of voor een bepaald soort werk meer dan één verrekenbare hoeveelheid in het bestek is opgenomen en voor die hoeveelheden een zelfde verrekenprijs geldt, wordt voor de toepassing van het bepaalde in het tweede en derde lid het totaal van deze hoeveelheden als de in het bestek opgenomen verrekenbare hoeveelheid beschouwd.
5. In de in deze paragraaf bedoelde verrekenprijzen worden geacht begrepen te zijn alle rechtstreeks of zijdelings voor de uitvoering nodige kosten en een aannemersvergoeding. In de aannemersvergoeding worden de algemene kosten van de aannemer en een normale aannemerswinst geacht begrepen te zijn.

Hoofdstuk XI. Betaling, omzetbelasting, kortingen, verpanding

§ 40. Betaling

1. Het ingevolge de overeenkomst aan de aannemertoekomende bedrag is het saldo, gevormd door de aannemingssom, verhoogd onderscheidenlijk verlaagd met hetgeen overigens aan of door hem ter zake van de overeenkomst verschuldigd is.
2. Indien de aannemer volgens de overeenkomst recht heeft op betaling in termijnen, heeft met het oog op het verschijnen van een betalingstermijn opnemings van het uitgevoerde gedeelte van het werk plaats.
3. Bij de opnemings, bedoeld in het tweede lid, wordt rekening gehouden met de waarde van goedgekeurde, doch nog niet verwerkte bouwstoffen, voor zover deze krachtens § 19 eigendom van de opdrachtgever zijn geworden.
4. Geschiedt de opnemings, bedoeld in het tweede lid, niet binnen acht dagen nadat de aannemer daarom heeft verzocht, dan kan de aannemer schriftelijk een nieuwe aanvraag tot de directie richten, met verzoek binnen vier dagen tot opnemings over te gaan. Voldoet de directie niet aan dit verzoek, dan wordt de opnemings geacht te zijn geschied en wordt het door de aannemer in zijn verzoek opgegeven termijnbedrag uitbetaald overeenkomstig het in het zesde lid bepaalde.
5. Indien de directie na een opnemings, bedoeld in het tweede lid, nalaat binnen vier dagen nadat de aannemer daarom schriftelijk heeft verzocht, het resultaat van de opnemings bekend te maken, wordt het door de aannemer in zijn verzoek opgegeven termijnbedrag uitbetaald overeenkomstig het in het zesde lid bepaalde.
6. De uitbetaling van een termijn zal plaats vinden binnen vier weken, nadat bij de opnemings, bedoeld in het tweede lid, is gebleken, dat de aannemer recht heeft op betaling van die termijn. Indien in het bestek is bepaald, dat de betaling van een termijn eerst zal geschieden nadat de aannemer een declaratie heeft ingediend, zal de betaling plaats vinden binnen vier weken nadat de declaratie in goede orde bij de directie is ingekomen. De declaratie wordt geacht in goede orde bij de directie te zijn ingekomen indien de directie niet binnen zeven dagen na ontvangst van de declaratie aan de aannemer heeft medegedeeld dat daaraan documenten ontbreken welke nodig zijn ter beoordeling van de juistheid van de declaratie. Indien de directie tegen de inhoud van de declaratie bezwaar heeft, stelt zij de aannemer onder opgave van redenen daarvan zo spoedig mogelijk, doch uiterlijk binnen vier weken na ontvangst van de declaratie, op de hoogte.
7. Indien een termijn verschenen is, waarvan het bedrag beïnvloed kan worden door de eindafrekening van het gehele werk, wordt die termijn gesteld op het bedrag, dat de aannemer, gegeven de voortgang van het werk, ontwijfelbaar toekomt en wordt dit bedrag aan hem uitbetaald.

8. Indien een termijn nog niet verschenen is, kan de opdrachtgever niettemin, zo daartoe aanleiding bestaat, tot gedeeltelijke betaling daarvan overgaan.
9. Indien niet is overeengekomen, dat betaling in termijnen zal geschieden, ontvangt de aannemer, vooruitlopend op de eindafrekening, binnen vier weken nadat het werk is opgeleverd het bedrag, dat hem ontwijfelbaar toekomt.
10. Op de betaling van bedragen buiten de aannemingssom of van bedragen buiten de termijnen van de aannemingssom is het bepaalde in het zesde lid van overeenkomstige toepassing.
11. Zo spoedig mogelijk na de oplevering van het werk, of, indien in het bestek een onderhoudstermijn is voorgeschreven, zo spoedig mogelijk na het verstrijken daarvan, wordt de eindafrekening van het werk opgesteld. Hetgeen reeds is betaald wordt dan in mindering gebracht op hetgeen de aannemer volgens het eerste lid toekomt en het restant wordt hem binnen vier weken betaald. Indien de aannemer bij de eindafrekening een bedrag aan de opdrachtgever verschuldigd blijkt, is hij binnen vier weken tot betaling daarvan gehouden.
12. Indien door in gebreke blijven of onvermogen van de aannemer de opdrachtgever het werk geheel of gedeeltelijk uitvoert, of door anderen doet uitvoeren, wordt de betaling opgeschort, totdat zal zijn gebleken, welk bedrag dientengevolge door of aan de aannemer verschuldigd is. Het bepaalde in § 45, eerste en tweede lid, is niet van toepassing over het tijdvak van de opschorting.
13. In de in het voorgaande lid bedoelde gevallen heeft de opdrachtgever tevens het recht om voor rekening van de aannemer rechtstreeks aan onderaannemers en leveranciers een billijke vergoeding uit te keren voor de werkzaamheden en leveringen, waarvoor deze nog geen betaling genoten. De opdrachtgever gaat hiertoe niet over dan na de aannemer of diens wettelijke vertegenwoordiger ter zake te hebben gehoord.

§ 41. Omzetbelasting

1. De ter zake van het werk verschuldigde omzetbelasting is niet begrepen in de tussen opdrachtgever en aannemer overeengekomen of overeen te komen bedragen en prijzen, doch het bedrag daarvan wordt door de aannemer in zijn prijsopgaven afzonderlijk vermeld.
2. De opdrachtgever vergoedt de aannemer de ter zake van het werk verschuldigde omzetbelasting.
3. De aannemer ontvangt echter geen vergoeding van de ter zake van het werk verschuldigde omzetbelasting voor zover deze van de opdrachtgever wordt geheven.
4. De berekening van hetgeen de aannemer ingevolge de overeenkomst toekomt geschiedt met inachtneming van bedragen en prijzen, waarin de omzetbelasting niet is begrepen; de berekening van de door de opdrachtgever aan de aannemer te vergoeden omzetbelasting geschiedt afzonderlijk.
5. De vergoeding van omzetbelasting aan de aannemer geschiedt gelijktijdig met de ter zake van het werk aan hem te verrichten betalingen.

§ 42. Kortingen

1. De opdrachtgever kan wegens te late oplevering van het werk aan de aannemer kortingen op de aannemingssom opleggen. Voor de toepassing van deze paragraaf wordt als dag van oplevering aangemerkt de dag, welke door de aannemer overeenkomstig het bepaalde in § 9, eerste lid, of, ingeval van heropneming na onthouding van goedkeuring, overeenkomstig het bepaalde in § 9, achtste lid, is opgegeven, mits het werk vervolgens is of geacht wordt te zijn goedgekeurd.
2. Het bedrag der kortingen wordt in het bestek bepaald. Bij gebreke van zodanige bepaling bedraagt het € 60 per dag.
3. Geen korting wordt opgelegd voor na de opleveringstermijn verstreken dagen die geen werkdag zijn. Evenmin wordt korting opgelegd voor de zowel binnen als na bedoelde termijn gevallen dagen, dat de oplevering door overmacht is vertraagd, voor zover daarmee bij een verleende termijnverlenging geen rekening is gehouden. Vertraging in de voortgang van het werk door bedrijfsstoornissen en – indien de opleveringstermijn niet is bepaald in werkbare werkdagen – door onwerkbare dagen, wordt daarbij slechts als overmacht aangemerkt, voor zover die vertraging van ongewone duur is geweest.
4. Geen korting wordt opgelegd wegens overschrijding van een termijn, indien en voor zover deze overschrijding het gevolg is van overschrijding van een eerder geëindigde termijn, waarvoor reeds korting is opgelegd, mits de bedoelde termijnen met elkaar in verband staan.

5. Kortingen worden verbeurd enkel ten gevolge van het verschijnen van de bepaalde dag, zonder dat deswege een ingebrekestelling nodig is om daarvan te doen blijken.
6. Kortingen en andere bedragen, die ingevolge de overeenkomst door de aannemer verschuldigd zijn, worden bij de eerstvolgende betalingstermijn en zo nodig bij volgende termijnen van betaling ingehouden of op andere wijze op de aannemer verhaald.

§ 43. Verpanding of cessie door de aannemer aan derden

1. De aannemer zal het recht op het saldo, bedoeld in § 40, eerste lid, geheel of gedeeltelijk kunnen cederen of in pand geven.
2. Indien een cessie aan de opdrachtgever is betekend, is de aannemer verplicht de akte van cessie aan de opdrachtgever over te leggen, indien deze zulks wenst.

Hoofdstuk Xla. Zekerheidstelling, verzekering

§ 43a. Zekerheidstelling

1. Het bepaalde in deze paragraaf is van toepassing, tenzij het bestek anders bepaalt.
2. Met inachtneming van hetgeen in het zevende lid is bepaald, is de opdrachtgever gerechtigd om van de aannemer te bedingen dat deze zekerheid stelt voor de nakoming van zijn verplichtingen die voortvloeien uit de overeenkomst; indien door de aannemer zekerheid dient te worden gesteld, geldt het bepaalde in het derde tot en met het zesde lid van deze paragraaf.
3. De waarde van de zekerheid is gelijk aan 5% van de aannemingssom en de zekerheid dient te worden gesteld in de vorm van een bankgarantie.
4. Indien de opdrachtgever voornemens is de bankgarantie in te roepen geeft hij de aannemer daarvan bij aangetekende brief kennis. De opdrachtgever is gerechtigd de bankgarantie in te roepen, tenzij de Raad van Arbitrage voor de Bouw, in een door de aannemer binnen tien werkdagen na de verzending van de in dit lid bedoelde kennisgeving aanhangig te maken spoedgeschil, in eerste aanleg anders beslist.
5. De zekerheid blijft van kracht tot het tijdstip waarop het werk als opgeleverd wordt beschouwd, met dien verstande dat, indien sprake is van kleine gebreken als bedoeld in § 9, zevende lid, de zekerheid van kracht blijft tot het tijdstip waarop de aannemer deze gebreken heeft hersteld. Indien in het bestek een onderhoudstermijn is voorgeschreven, blijft de zekerheid van kracht tot overeenkomstig § 11, zesde lid, is geconstateerd dat de aannemer aan zijn verplichtingen heeft voldaan.
6. Na de dag waarop het werk als opgeleverd wordt beschouwd, of indien een onderhoudstermijn is voorgeschreven, na afloop van de onderhoudstermijn, is de aannemer gerechtigd vervangende zekerheid te stellen tot een bedrag dat in redelijkheid is gemoeid met herstel van de voor zijn rekening komende gebreken. De opdrachtgever is gehouden de oorspronkelijke zekerheidstelling terug te geven nadat hij met de vervangende zekerheid heeft ingestemd en deze heeft ontvangen.
7. De opdrachtgever is niet gerechtigd om van de aannemer te bedingen dat deze zekerheid stelt voor de nakoming van zijn verplichtingen indien is overeengekomen dat de aannemingssom geheel of ten dele wordt ingehouden. Van een zodanige inhouding is sprake indien, de termijn van § 40, zesde lid, eerste zin, buiten beschouwing gelaten, aan de aannemer minder wordt betaald dan overeenkomt met de som der waarden van het werk dat reeds is uitgevoerd en van de goedgekeurde nog onverwerkte bouwstoffen, die eigendom van de opdrachtgever zijn geworden.
8. Indien de opdrachtgever hetgeen de aannemer volgens de overeenkomst toekomt, niet of niet tijdig betaalt, of de aannemer gegronde redenen heeft om aan te nemen dat de opdrachtgever het de aannemer toekomende niet of niet tijdig zal betalen, is de aannemer gerechtigd om van de opdrachtgever genoegzame zekerheid te verlangen. Indien de opdrachtgever in gebreke blijft met het stellen van de door de aannemer verlangde genoegzame zekerheid, is de aannemer bevoegd, hetzij de uitvoering van het werk te schorsen, hetzij het werk in onvoltooide staat te beëindigen. Met betrekking tot de schorsing respectievelijk de beëindiging in onvoltooide staat is het bepaalde in § 14 van overeenkomstige toepassing. Op de in dit lid bedoelde zekerheid is hetgeen in het vierde lid is gesteld van overeenkomstige toepassing.

§ 43b. Verzekering

1. Tenzij het bestek anders bepaalt, dient de aannemer verzekeringen aan te gaan waarin de opdrachtgever en de directie als mede-verzekerden zijn opgenomen, een en ander voor zover dit naar de aard en de omvang van het werk nodig en gebruikelijk is. De aannemer zorgt ervoor dat de directie ten spoedigste schriftelijk bewijs van het bestaan en de inhoud van vorenbedoelde verzekeringen ontvangt.
2. Indien door de opdrachtgever verzekeringen in verband met het werk zijn aangegaan of zullen worden aangegaan, worden de condities en bepalingen daarvan aan het bestek gehecht en zorgt de opdrachtgever ervoor dat de aannemer ten spoedigste schriftelijk bewijs van het bestaan en de inhoud van vorenbedoelde verzekeringen ontvangt.

Hoofdstuk XII. Schade aan het werk

§ 44. Schade aan het werk

1. Onder schade aan het werk in de zin van deze paragraaf wordt verstaan schade aan het geheel of gedeeltelijk door de aannemer ten behoeve van de opdrachtgever gebouwde of gemaakte, aan de hulpwerken, aan de op of bij het werk aangevoerde bouwstoffen en voor het werk noodzakelijke hulpmiddelen. Onder schade aan bouwstoffen wordt tevens verstaan het verlies daarvan.
2. Van het ontstaan van schade aan het werk geeft de aannemer zo spoedig mogelijk, in elk geval binnen een week nadat hem daarvan is gebleken of had kunnen blijken, kennis aan de directie.
3. Onverminderd de aansprakelijkheid van partijen krachtens de overeenkomst of de wet is schade aan het werk voor rekening van de aannemer, tenzij deze schade het gevolg is van buitengewone omstandigheden tegen de schadelijke gevolgen waarvan de aannemer in verband met de aard van het werk geen passende maatregelen heeft behoeven te nemen, en het onredelijk zou zijn de schade voor zijn rekening te doen komen.
4. Na het ontstaan van schade aan het werk is de aannemer verplicht tijdig de nodige maatregelen tot beperking daarvan te treffen. Bij aanwezigheid van de directie handelt hij daarbij onder haar goedkeuring.
5. Schade aan het werk, die is ontstaan tengevolge van het niet nakomen van de in het tweede of vierde lid genoemde verplichting, is voor rekening van de aannemer.
6. Schade aan het werk, welke voor rekening van de aannemer is, zal door deze worden hersteld binnen door de directie eventueel te stellen termijnen, tenzij van de aannemer redelijkerwijs niet kan worden verlangd, dat het herstel door hem geschiedt. In dit geval, alsmede indien redelijkerwijs van de opdrachtgever niet kan worden verlangd, dat hij het herstel door de aannemer laat verrichten, kan de opdrachtgever in plaats daarvan een geldelijke vergoeding van de aannemer vorderen.
7. Niet voor rekening van de aannemer komende schade aan het werk zal, indien de opdrachtgever daartoe de wens te kennen geeft en dit redelijkerwijs van de aannemer kan worden verlangd, eveneens door deze worden hersteld binnen door de directie eventueel te stellen termijnen. In dit geval wordt het herstel als meer werk verrekend.

Hoofdstuk XIII. In gebreke blijven, onvermogen of overlijden van een der partijen

§ 45. In gebreke blijven, onvermogen of overlijden van de opdrachtgever

1. Indien de opdrachtgever de in gevolge de overeenkomst verschuldigde betalingen niet tijdig verricht en de vertraging niet het gevolg is van een omstandigheid waarvoor de aannemer verantwoordelijk is, heeft deze aanspraak op vergoeding van rente tegen het wettelijk percentage met ingang van de dag, waarop de betaling uiterlijk had moeten geschieden. De rentevordering van de aannemer zal nimmer omvatten rente van rente.
2. Indien na verloop van twee weken sedert de dag waarop de betaling uiterlijk had moeten geschieden, deze nog niet heeft plaats gevonden en een nadien door de aannemer verzonden schriftelijke aanmaning na verloop van veertien dagen evenmin tot betaling heeft geleid, wordt het in het voorgaande lid bepaalde percentage na het verstrijken van die veertien dagen met 2 verhoogd, en is de aannemer bevoegd, mits hij zulks in de aanmaning heeft vermeld, hetzij de uitvoering van het werk te schorsen tot de opdrachtgever het door hem verschuldigde heeft betaald, hetzij het werk in onvoltooide staat te beëindigen. Met betrekking tot de schorsing respectievelijk de beëindiging in onvoltooide staat is het bepaalde in § 14 van overeenkomstige

toepassing.

3. Het bepaalde in het tweede lid omtrent schorsen en beëindigen in onvoltooide staat is niet van toepassing, indien de vordering van de aannemer betrekking heeft op een bedrag, waaromtrent de opdrachtgever een spoedgeschil aanhangig heeft gemaakt.
4. Indien de opdrachtgever in staat van faillissement wordt verklaard, is de aannemer bevoegd de curator te sommen om binnen acht dagen te verklaren of hij bereid is het werk te doen voortzetten onder zodanige genoegzame zekerheidstelling als de aannemer blijkens de sommatie verlangt. Indien de curator zich bereid verklaart het werk te doen voortzetten, is hij verplicht bij die verklaring de verlangde zekerheid te stellen. Indien de curator niet bereid is het werk te doen voortzetten, is de aannemer gerechtigd het werk in onvoltooide staat te beëindigen. Met betrekking tot de beëindiging in onvoltooide staat is het bepaalde in § 14 van overeenkomstige toepassing.
5. Ingeval de opdrachtgever onder curatele wordt gesteld, is het bepaalde in het vierde lid van overeenkomstige toepassing. Ingeval de opdrachtgever surseance van betaling wordt verleend of hij met rechterlijke machtiging in een psychiatrisch ziekenhuis wordt geplaatst, is het bepaalde in het vierde lid eveneens van overeenkomstige toepassing, met dien verstande dat voor 'de curator' wordt gelezen 'de opdrachtgever en de bewindvoerder' onderscheidenlijk 'de provisionele bewindvoerder of de curator'.
6. Ingeval de opdrachtgever overlijdt, is de overeenkomst niet uit dien hoofde ontbonden. Het bepaalde in het vierde lid is alsdan van overeenkomstige toepassing, met dien verstande dat voor 'de curator' wordt gelezen 'de erfgenamen'. Indien de aannemer zulks verlangt, zijn de erfgenamen verplicht één van hen of een derde schriftelijk aan te wijzen om hen in alle opzichten te vertegenwoordigen.

§ 46. In gebreke blijven, onvermogen of overlijden van de aannemer

1. Ingeval de aannemer de op hem rustende verplichtingen niet nakomt en de opdrachtgever hem deswege in gebreke stelt, zal de ingebrekestelling schriftelijk geschieden en zal de opdrachtgever de aannemer daarbij een redelijke termijn stellen om alsnog zijn verplichtingen na te komen. Reeds voordat de gestelde termijn is verstreken, is de opdrachtgever in dringende gevallen gerechtigd voor rekening van de aannemer zodanige maatregelen te nemen als hij ten nutte van het werk dienstig oordeelt. Indien de aannemer nalatig blijft zijn verplichtingen na te komen, is de opdrachtgever gerechtigd het werk voor rekening van de aannemer te voltooien of te doen voltooien, onverminderd des opdrachtgevers recht op schadevergoeding.
2. Ingeval de aannemer voor de uitvoering van het werk te weinig personeel of hulpmiddelen, dan wel hulpmiddelen van onvoldoend vermogen of gebrekkige hulpmiddelen bezigt, waardoor naar het oordeel van de directie ontoelaatbare vertraging in de uitvoering ontstaat, zal de directie de aannemer schriftelijk aanmanen de uitvoering te bespoedigen. Indien de aannemer nalatig blijft, is de directie gerechtigd voor rekening van de aannemer zodanige maatregelen te nemen als zij voor de vlotte totstandkoming van het werk dienstig oordeelt.
3. Ingeval de aannemer in staat van faillissement wordt verklaard, is de opdrachtgever bevoegd de curator te sommen om binnen acht dagen te verklaren of hij bereid is het werk voort te zetten onder zodanige genoegzame zekerheidstelling als de opdrachtgever blijkens de sommatie verlangt. In afwachting van de beslissing omtrent de voortzetting van het werk is de opdrachtgever in dringende gevallen gerechtigd voor rekening van de aannemer zodanige maatregelen te nemen als hij ten nutte van het werk dienstig oordeelt. Indien de curator zich bereid verklaart het werk voort te zetten, is hij verplicht bij die verklaring de verlangde zekerheid te stellen. Indien de curator niet bereid is het werk voort te zetten, is de opdrachtgever gerechtigd het werk voor rekening van de aannemer te voltooien of te doen voltooien, onverminderd des opdrachtgevers recht op schadevergoeding.
4. Ingeval de aannemer onder curatele wordt gesteld, is het bepaalde in het derde lid van overeenkomstige toepassing. Ingeval de aannemer surseance van betaling wordt verleend of hij met rechterlijke machtiging in een psychiatrisch ziekenhuis wordt geplaatst, is het bepaalde in het derde lid eveneens van overeenkomstige toepassing, met dien verstande dat voor 'de curator' wordt gelezen 'de aannemer en de bewindvoerder' onderscheidenlijk 'de provisionele bewindvoerder of de curator'.
5. Ingeval de aannemer overlijdt, is de overeenkomst niet uit dien hoofde ontbonden. Het bepaalde in het derde lid is alsdan van overeenkomstige toepassing, met dien verstande dat voor 'de curator' wordt gelezen 'de erfgenamen'. Indien de opdrachtgever zulks verlangt, zijn

de erfgenamen verplicht één van hen of een derde schriftelijk aan te wijzen om hen in alle opzichten te vertegenwoordigen.

6. De opdrachtgever zorgt er voor, dat de kosten, die voor de aannemer voortvloeien uit de toepassing van de bepalingen in deze paragraaf, binnen redelijke grenzen blijven.
7. Ingeval de opdrachtgever overeenkomstig de bepalingen in deze paragraaf maatregelen ten dienste van het werk neemt dan wel het werk zelf voltooit of door derden doet voltooien, is hij gerechtigd daarbij van alle ter beschikking van de aannemer staande hulpmiddelen gebruik te maken of te doen maken.
8. De opdrachtgever is verplicht de in het voorgaande lid bedoelde hulpmiddelen in goede staat te onderhouden of te doen onderhouden en deze zo spoedig mogelijk, nadat zij voor de uitvoering van het werk niet meer nodig zijn, weer ter beschikking van de aannemer te stellen. Schade, gedurende de periode van het gebruik aan deze hulpmiddelen toegebracht, is voor rekening van de opdrachtgever, tenzij hij bewijst, dat de schade niet aan hem is toe te rekenen.

Hoofdstuk XIV. Kostenverhogende omstandigheden

§ 47. Kostenverhogende omstandigheden

1. Onder kostenverhogende omstandigheden worden in deze paragraaf verstaan omstandigheden die van dien aard zijn dat bij het tot stand komen van de overeenkomst geen rekening behoefde te worden gehouden met de kans dat zij zich zouden voordoen, die de aannemer niet kunnen worden toegerekend en die de kosten van het werk aanzienlijk verhogen.
2. Indien kostenverhogende omstandigheden als bedoeld in het eerste lid intreden heeft de aannemer aanspraak op bijbetaling, in voege als omschreven in het volgende lid en behoudens het bepaalde in het vierde lid.
3. Indien de aannemer van oordeel is dat kostenverhogende omstandigheden zijn ingetreden dient hij de opdrachtgever hiervan zo spoedig mogelijk schriftelijk op de hoogte te stellen. Alsdan zal de opdrachtgever op korte termijn met de aannemer overleg plegen omtrent de vraag of kostenverhogende omstandigheden zijn ingetreden en zo ja, in hoeverre de kostenverhoging naar redelijkheid en billijkheid zal worden vergoed.
4. De opdrachtgever is gerechtigd om in plaats van toe te stemmen in een vergoeding als bedoeld in het derde lid het werk te beperken, te vereenvoudigen of te beëindigen; alsdan zal het door de opdrachtgever verschuldigde naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid worden vastgesteld.
5. Indien in de UAV of elders in de overeenkomst bijzondere voorschriften zijn opgenomen omtrent kostenverhogende of buitengewone omstandigheden, is voor wat de in die voorschriften geregelde gevallen betreft het bepaalde in deze paragraaf niet van toepassing.

Hoofdstuk XV. Vastleggen van de toestand, beslechting van geschillen

§ 48. Vastleggen van de toestand

1. Indien de directie of de aannemer tijdens de loop van het werk de toestand, waarin enig onderdeel van het werk op zeker tijdstip verkeert, of enig ander feit of feitenverloop betreffende de uitvoering of voorbereiding van het werk wenst vast te leggen, kan zij of hij schriftelijk vorderen, dat die toestand gemeenschappelijk wordt opgenomen of dat feit of feitenverloop gemeenschappelijk wordt geconstateerd en in een op te maken en door hen beiden te ondertekenen proces-verbaal wordt beschreven.
2. Indien de directie of de aannemer aan de in het eerste lid bedoelde vordering niet voldoet, kan de wederpartij de toestand in een proces-verbaal doen vastleggen overeenkomstig het arbitragereglement van de Raad van Arbitrage voor de Bouw, zoals dit drie maanden voor de dag van de aanbesteding luidt, onverlet de bevoegdheid van de wederpartij zelf de verlangde opnemingen en constatering in aanwezigheid van getuigen te verrichten en vast te leggen in een met de getuigen te ondertekenen proces-verbaal. De waardering van het aan dit proces-verbaal toe te kennen bewijs is aan het scheidsrecht van genoemde Raad overgelaten.
3. Het proces-verbaal, bedoeld in het eerste en tweede lid, wordt in tweevoud opgemaakt; één exemplaar is bestemd voor de directie en één voor de aannemer.

§ 49. Beslechting van geschillen

1. Voor de beslechting van de in deze paragraaf bedoelde geschillen doen partijen uitdrukkelijk afstand van hun recht de tussenkomst van de gewone rechter in te roepen.
2. Alle geschillen, welke ook – daaronder begrepen die, welke slechts door één der partijen als zodanig worden beschouwd – die naar aanleiding van de overeenkomst of van overeenkomsten, die daarvan een uitvloeisel mochten zijn, tussen opdrachtgever en aannemer mochten ontstaan, worden beslecht door arbitrage overeenkomstig het arbitragereglement van de Raad van Arbitrage voor de Bouw, zoals dit drie maanden voor de dag van aanbesteding luidt.
3. De aannemer, die een geschil betreffende de eindafrekening aan de in het tweede lid genoemde Raad ter beslechting voorlegt, nadat de opdrachtgever zijn definitieve beslissing omtrent de eindafrekening schriftelijk ter kennis van de aannemer heeft gebracht, is niet ontvankelijk in hetgeen hij meer of anders vordert dan die eindafrekening inhoudt, indien hij het geschil aanhangig maakt later dan zes maanden nadat de opdrachtgever bij aangetekende brief de aandacht van de aannemer op deze termijn heeft gevestigd, tenzij de vordering voortvloeit uit een omstandigheid, welke eerst na het verloop van die termijn is gebleken.
4. Indien bij een in kracht van gewijsde gegaan rechterlijk vonnis een uitspraak van het scheidsgerecht geheel of gedeeltelijk nietig wordt verklaard, heeft ieder der partijen het recht het geschil, voor zover het dientengevolge onbeslist is gebleven, opnieuw overeenkomstig deze paragraaf te doen beslechten. De vordering is niet ontvankelijk, indien zij bij de in het tweede lid genoemde Raad wordt aanhangig gemaakt later dan drie maanden na het in kracht van gewijsde gaan van de rechterlijke uitspraak. Degene die als scheidsman of secretaris aan de nietig verklaarde beslissing heeft medegewerkt, zal aan de nieuwe behandeling niet mogen medewerken.
5. Indien beide partijen in onderling overleg hieraan de voorkeur geven, worden de in het tweede lid bedoelde regelen vervangen door die, gegeven in de statuten van de Raad van Arbitrage voor Metaalnijverheid en -handel, met dien verstande dat in aanvulling dezer regelen de bepaling geldt, dat scheidslieden niet bevoegd zijn het tussen partijen overeengekomene te wijzigen.

§ 50. Voortzetting van het werk

1. De aannemer is gehouden, in afwachting van de totstandkoming van een uitspraak in het geschil, opvordering van de directie het werk volgens haar aanwijzingen voort te zetten, tenzij de Raad van Arbitrage in spoedgeschil anders beslist en onverminderd zijn rechten, die uit bedoelde uitspraak voor hem mochten voortvloeien.
2. Voor zover de uitkering van enige termijn van betaling vertraging zou ondervinden in verband met een aanhangig geschil, zal de opdrachtgever tot zodanige betaling overgaan als in verband met de stand van het werk en de wederzijdse vorderingen toelaatbaar is. Zodanige betaling zal niet in het geding kunnen worden gebruikt als bewijs van de erkenning door de opdrachtgever van enig recht van de aannemer.

Bijlage A

Volmacht

De ondergetekende(n)

..... 1),

..... 5)

aannemer(s) van

..... 2)

Wijst/wijzen als zijn /hun gevolmachtigde aan 3)

die hem/hun in alle opzichten vertegenwoordigt voor alle zaken betreffende

..... 4)

....., 20..... 6)

De aannemer(s) 7)

..... , 20..... 6)

Goedgekeurd,

de Directie, 7)

- 1) Naam en voornamen van de aannemer of de aannemers, indien hij een natuurlijk persoon is of zij natuurlijke personen zijn of – in andere gevallen – de hiermee overeenkomende gegevens.

- 2) Vermelding van het aangenomen werk.
- 3) Naam en voornamen van de gevolmachtigde.
- 4) Vermelding van het werk of gedeelte ervan alsmede eventuele bijzondere voorwaarden.
- 5) Indien de aannemer zelf gevolmachtigde is van gezamenlijke aannemers, wordt hier ingevoegd:
'gevolmachtigde van de'.
- 6) Plaats en datum van ondertekening.
- 7) Handtekening van de aannemers(s) c.q. de Directie.

Bijlage B

Ondergetekende

..... 1),
gevestigd te 2),
in aanmerking nemende:

- 1e. dat 3),
gevestigd te 4),
hierna genoemd 'de opdrachtgever', aan
..... 5),
gevestigd te 6),
hierna genoemd 'de aannemer',
heeft opgedragen:
..... 7),
op welke overeenkomst de Uniforme Administratieve
Voorwaarden voor de uitvoering van werken en van technische installatiewerken 2012 van
toepassing zijn;
- 2e. dat de aannemer voornemens is daarin de in onderstaande
Lijst van Bouwstoffen vermelde bouwstoffen te verwerken;
verklaart:
dat hij/zij afstand doet van alle aanspraken op bedoelde bouwstoffen en deze na de
goedkeuring beschouwt als eigendom van de opdrachtgever ingevolge § 19, eerste lid, der
Uniforme Administratieve
Voorwaarden voormeld.

Lijst van Bouwstoffen: 8),

.....)
.....)
.....)
.....)
.....)
.....)
.....)
.....)
.....)
.....)

....., 20.... 9)

..... 10)

- 1) Naam van de leverancier van c.q. rechthebbende op de bouwstoffen.
- 2) Volledig adres van deze.
- 3) Naam van de opdrachtgever.
- 4) Volledig adres van deze.
- 5) Naam van de aannemer.
- 6) Volledig adres van deze.
- 7) Korte beschrijving van het werk.
- 8) Opsomming der betrokken bouwstoffen.
- 9) Plaats en datum van ondertekening.
- 10) Handtekening van de leverancier van c.q. rechthebbende op de bouwstoffen.

Bijlage 2

Wijzigingen in de UAV 2012 ten opzichte van de UAV 1989:

- **Paragraaf 1:** aan de begripsbepaling van de UAV en van het werk is toegevoegd 'technisch installatiewerk'. Door integratie van de UAV-TI 1992 was deze toevoeging noodzakelijk geworden.
- **Paragraaf 4:** Het formulier A met betrekking tot de vertegenwoordiging van de aannemer bij volmacht wordt verplicht voorgeschreven. Het formulier dient daarmee niet meer louter als voorbeeld.
- **Paragraaf 5 lid 1 en paragraaf 6 lid 10:** De begrippen 'vergunningen, ontheffingen of dergelijke beschikkingen' zijn vervangen door 'publiekrechtelijke en privaatrechtelijke toestemmingen'.
- **Paragraaf 5 lid 5:** de specifieke bepaling over de aansprakelijkheid van de opdrachtgever voor de niet of niet tijdige levering van bouwstoffen die bij een voorgeschreven leverancier worden betrokken, dan wel bouwstoffen die door de opdrachtgever zijn voorgeschreven, is vervallen. Hiermee wordt de positie van de voorgeschreven leverancier gelijkgetrokken met die van de voorgeschreven onderaannemer.
- **Paragraaf 5 lid 8 en paragraaf 6 lid 6:** de zorg voor veiligheid en milieu is aangescherpt. Deze aanscherping is daarnaast terug te vinden in de toevoeging aan paragraaf 6 van lid 16a dat voorziet in een meldingsplicht voor het aantreffen van voorwerpen of stoffen waarvan redelijkerwijs geacht kan worden dat deze schade kunnen toebrengen aan personen, goederen of milieu.
- **Paragraaf 6 lid 14:** 'Goede trouw' is vervangen door 'de eisen van redelijkheid en billijkheid'.
- **Paragraaf 6 lid 26:** De zin 'deze goedkeuring zal niet mogen worden onthouden op onredelijke gronden' is toegevoegd.
- **Paragraaf 6 lid 27:** het woord 'uitvoeringskosten' is vervangen door 'kosten'.
- **Paragraaf 8 lid 4 en 5:** De redactie is aangepast om een duidelijk onderscheid te maken tussen de situatie dat een aannemer recht heeft op termijnverlenging en de situatie dat hij bij wijze van gunst om termijnverlenging vraagt.
- **Paragraaf 8a:** de beproeving van het technische installatiewerk, afkomstig uit de UAV-TI 1992, is opgenomen.
- **Paragraaf 10:** lid 1a is toegevoegd waarin is opgenomen een bepaling betreffende de verstrekking van revisietekeningen en bedienings- en onderhoudsvorschriften van het technische installatiewerk.
- **Paragraaf 10 lid 3:** een uitgebreidere regeling is opgenomen voor de ingebruikname van een werk voordat dit voltooid is dan wel voor de ingebruikname van een al dan niet voltooid onderdeel daarvan. Ten aanzien van het technische installatiewerk is hier een specifieke bepaling opgenomen.
- **Paragraaf 11:** bij het herstellen van gebreken door de aannemer is toegevoegd dat hieronder niet vallen die gebreken die het gevolg zijn van onjuist of onzorgvuldig gebruik dan wel gekwalificeerd kunnen worden als normaal te verwachten slijtage als gevolg van het feitelijke gebruik.
- **Paragraaf 12 lid 2:** formuleert de aansprakelijkheid van de aannemer na oplevering. Betreft deels een samenvoeging met lid 3 en deels een aanpassing aan het huidige Burgerlijk Wetboek (BW).
- **Paragraaf 12 lid 4:** voor de rechtsvordering wordt nu onderscheid gemaakt naar de duur van de aansprakelijkheid voor verborgen gebreken, afhankelijk van de aard van het verborgen gebrek.
- **Paragraaf 17 lid 2:** de opdrachtgever is niet langer verplicht bouwstoffen te keuren. In het bestek moet worden bepaald of en in hoeverre bouwstoffen moeten worden gekeurd.
- **Paragraaf 17 lid 3:** de formulering over gebreken na de keuring is aangepast met de termen 'redelijkerwijs niet door de directie had kunnen worden onderkend' en 'het gebrek aan de aannemer kan worden toegerekend'.
- **Paragraaf 17 lid 5:** is aangevuld met de bepaling dat de directie de goedkeuring voor andere bouwstoffen in plaats van met een fabrieksnaam aangeduide bouwstoffen, mits van overeenkomstige hoedanigheid, niet onthoudt op onredelijke gronden.
- **Paragraaf 18 lid 1:** keuring in de vorm van visuele beoordeling is opgenomen indien in het

bestek is voorgeschreven dat bouwstoffen moeten worden geleverd met een kwaliteitsverklaring afkomstig van een door de Raad voor de Accreditatie erkende certificatie-instelling. Hiermee wordt aangesloten bij de praktijk.

- **Paragraaf 21:** is in overeenstemming gebracht met de Wet milieubeheer door de term 'niet van waarde zijn' bij uit het werk komende oude bouwstoffen te schrappen. In het bestek kan worden afgeweken van de hoofdregel dat de uit het werk komende oude bouwstoffen eigendom blijven van de opdrachtgever. Voorts is verwijtbaarheid vervangen door toerekenbaarheid.
- **Paragraaf 22 lid 2:** gebreken in relatie tot een garantie over één of meer onderdelen van het werk zijn duidelijker geformuleerd. In afwijking van het advies is niet overgenomen de voorgestelde toevoeging 'op grond van de U.A.V.'. Een omstandigheid die aan de aannemer kan worden toegerekend kan namelijk bijvoorbeeld zijn gebaseerd op de UAV maar ook op het bestek voor het betreffende werk.
- **Paragraaf 23:** de verplichtingen van de aannemer in relatie tot het ter beschikking stellen en onderhouden van loodsen en andere hulpmiddelen zijn algemener geformuleerd en er wordt verwezen naar het omschrijven van de verplichtingen in het bestek. De rest van paragraaf 23 is vervallen. In afwijking van het advies is verder toegevoegd 'en verwijderen' en 'en/of directieverblijf' in de zin: 'De verplichtingen van de aannemer met betrekking tot het ter beschikking stellen, onderhouden en verwijderen van loodsen en/of directieverblijf en andere hulpmiddelen worden in het bestek omschreven.' Ook over het ter beschikking stellen en onderhouden van een eventueel directieverblijf en het verwijderen van de loodsen en andere hulpmiddelen in zijn algemeenheid (inclusief een eventueel directieverblijf) dient in het bestek te worden voorzien. Hiermee wordt een verduidelijking gegeven van de hulpmiddelen waar in het bestek op moet worden ingegaan.
- **Paragraaf 26:** opgenomen is dat de aannemer een algemeen tijdschema opstelt en wat daarin moet zijn opgenomen. Hiermee wordt aangesloten bij de praktijk.
- **Paragraaf 27:** in de titel is toegevoegd 'verslagen van bouwvergaderingen'. Uit de rechtspraak blijkt dat, indien is overeengekomen om tijdens de uitvoering van het werk bouwvergaderingen te houden, dit belangrijke stukken zijn.
- **Paragraaf 27 lid 1:** is aangescherpt zodat het nu ook voorziet in een verplichting om een aantekening in het weekrapport te maken over voorvallen betreffende de veiligheid en/of gezondheid van personen.
- **Paragraaf 36:** lid 1a is toegevoegd die de gevolgen voor de prijs vanwege een door de opdrachtgever gewenste bestekswijziging regelt.
- **Paragraaf 42 lid 2:** het bedrag der kortingen is gewijzigd van een bedrag in guldens naar een bedrag in euro's.
- **Paragraaf 48:** over het vastleggen van de toestand in een proces-verbaal is bepaald, dat het arbitragereglement van de Raad van Arbitrage voor de Bouw geldt, zoals dit drie maanden voor de dag van de aanbesteding luidt.
- **Overig:** 'geldsbedragen' is gewijzigd in 'geldbedragen', 'netto-prijzen' is gewijzigd in 'prijzen', 'netto-kosten' is gewijzigd in 'kosten', de actuele naam van de Raad van Arbitrage voor de Bouw is opgenomen, 'krankzinnigengesticht' is gewijzigd in 'psychiatrisch ziekenhuis', 'is te wijten aan schuld' en 'is te wijten aan' is gewijzigd in 'is toe te rekenen', cursivering van de begrippen in paragraaf 1, verwijdering van de definitie van BW uit paragraaf 1, omdat die definitie niet meer in de tekst voorkomt, verwijdering van punten in de definitiebepaling van UAV in paragraaf 1 en overige paragrafen, toevoeging van 'hij' in paragraaf 10, derde lid, verwijdering van een tussenstreepje in de tweede zin van paragraaf 26, vierde lid en 'formulier A' is gewijzigd in 'bijlage A'.

Raadsvoorstel

Registratienr. Corsa: 17RV022

Zaaknr.: 15DV03504

Portefeuillehouder(s): Burgemeester

Productnummer: 606503

Referendum mogelijk: Nee

Advisering door Raadscommissie Grondgebied op 11 april 2017

Voor vragen

Naam: L. Velhorst

Telefoon: (0316) 27 93 80

E-mail: l.velhorst@duiven.nl

Besluitvorming door de gemeenteraad op 8 mei 2017

Onderwerp: Concept-Regionaal Programma Werklocaties (RPW).

Beslispunten

1. In te stemmen met het indienen van een zienswijze op het concept van het Regionaal Programma Werklocaties (RPW) conform bijlage 2 van het voorstel van ons college.

Inleiding

Op 6 maart 2017 heeft de voorzitter van het Portefeuillehoudersoverleg Economie namens de portefeuillehouders Economische Zaken van de regio Arnhem-Nijmegen het concept van het Regionaal Programma werklocaties (RPW) openbaar gemaakt. Tevens zijn de 19 betrokken colleges en de raden uit de regio in de gelegenheid gesteld voor 1 juni 2017 een zienswijze in te dienen.

Op basis van de reacties wordt het RPW mogelijk nog aangepast. Vervolgens wordt in juli/september een definitief voorstel ter besluitvorming aan de colleges en raden voorgelegd. Afhankelijk van de uiteindelijke inhoud én het aantal gemeenten dat het definitieve RPW ondersteunt volgt dan nog een apart vaststellingsbesluit van het college van GS van de Provincie Gelderland.

Het gaat om een besluitvormingsproces waarbij de gezamenlijke gemeenten niet 100% autonoom opereren: er zijn ook boven-lokale en boven-regionale belangen in het geding die rechtvaardigen dat ook de Provincie een verantwoordelijkheid heeft. De Provincie Gelderland heeft in het najaar 2015 samen met de gemeenten Arnhem en Nijmegen het initiatief genomen om de bestaande kaders voor regionale programmering van bedrijventerreinen te herijken en te actualiseren. De Provincie heeft vervolgens ook actief inhoudelijk geparticipeerd in de ambtelijke werkgroep en de stuurgroep. Daarnaast heeft zij op een aantal momenten haar formele standpunten uiteengezet. In de meest recente brief van 6 maart 2017 heeft het college van GS laten weten het voorliggende concept RPW in hoofdlijnen te ondersteunen maar, dat

Raadsvoorstel

op een aantal punten nog een aanscherping nodig is (bijlage 3).

Hoewel intensief geprobeerd is in volledig partnership tussen gemeenten onderling en tussen gemeenten en de Provincie tot een bevredigend eindresultaat te komen, kan het voorliggend concept nog niet rekenen op draagvlak van alle betrokken gemeenten. Tijdens het laatste portefeuillhoudersoverleg bleek dat er nog vanuit meerdere gemeenten, waaronder ook de gemeente Duiven, op verschillende onderdelen principiële bedenkingen bestaan. Tussen de bestuurders is nu afgesproken dat het voorliggend concept eerst voor reacties wordt voorgelegd aan de individuele colleges en raden voordat er formele besluiten worden genomen.

Inhoud van het concept-RPW

De complete tekst van het concept-RPW is te vinden in bijlage 1. Alle achterliggende studies en documenten zijn overigens te raadplegen op de site www.regioan.nl

De belangrijkste aanleiding om dit RPW op te stellen werd ingegeven door uitspraken van de Raad van State. Daarbij zijn bestemmingsplannen voor nieuwe bedrijventerreinen gesneuveld, onder toepassing van de wettelijke regels over de zogeheten 'Ladder voor duurzame verstedelijking'. Het toestaan van nieuwe plannen kan alleen met een goede onderbouwing volgens deze ladder en na vastlegging van een door de Provincie geaccordeerd regionaal programma.

Het RPW maakt een onderscheid in bedrijventerreinen, perifere detailhandel en kantoren. Aangezien de kantoorproblematiek in Duiven niet speelt worden de beslispunten over kantoren in dit voorstel verder niet behandeld.

Bedrijventerreinen

Aan de hand van scenario-doorrekeningen voorziet het onderzoeksbureau Ecorys dat er de komende jaren vraag naar nieuwe bedrijventerreinen van naar schatting 219 ha bestaat. Daartegenover staat het bestaande aanbod van daartoe bestemde bedrijventerreinen van ca. 367 ha. Een simpele rekensom leert dan dat er voor 148 ha geen marktvraag zou bestaan. Deze berekende mismatch vormt dan het overaanbod.

Het RPW stelt zich als doel in 2020 het evenwicht tussen verwachte vraag en het aanbod te herstellen door '*overbodige locaties zonder of met een beperkt toekomstperspectief uit de markt te nemen*'. Met dit te bereiken evenwicht kan er aan de duurzaamheidsladder voldaan worden. En hierdoor ontstaat er planologische ruimte voor nieuwe, vanuit regionaal perspectief gewenste ontwikkelingen op locaties waarvoor nu nog geen bestemmingsplan geldt.

Het meest ingrijpende onderdeel van het concept-RPW is het voornemen om ook in juridische zin stappen in gang te zetten om vanaf 2020 bestaande plancapaciteit te kunnen schrappen. Dat betekent dat in dat geval de bestemming bedrijvigheid eraf zou worden gehaald, ook wel 'ontstemmen' genoemd.

Het concept-RPW werkt deze lijn als volgt uit:

Ten eerste wordt een onderscheid gemaakt tussen (boven)regionale en lokale bedrijventerreinen. Ter beoordeling van de wenselijkheid van bestaande én nieuwe (boven) regionale bedrijvigheid is een ruimtelijk-economische beleidskaart opgesteld. Deze kaart is

Raadsvoorstel

gestoeld op speerpunten van regionaal en provinciaal beleid, in het bijzonder de Regionale Investeringsagenda die onlangs door de steden Arnhem Nijmegen en de Provincie is vastgesteld. Daarnaast worden de beleidsambities van de 'Gelderse Corridor' erkend. Dit is één van de gebiedsopgaven van de Provincie Gelderland. De Gelderse Corridor wil meer werkgelegenheid halen uit het goederenvervoer langs de A15 (huidig tracé en de geplande verlenging), de Betuweroute en grote rivieren. Het gebied tussen Emmerich/ Montferland/ Zevenaar wordt gezien als één van de drie knooppunten.

Regionale terreinen op 'groen'

Op grond van een kwalitatieve weging op grond van genoemd economisch beleid zijn 16 (boven) regionale terreinen bestempeld met de kleur groen. Dergelijke terreinen ondersteunen de regionale ontwikkeling en worden gehandhaafd. Het betreft hoofdzakelijk bestaande terreinen. Het bedrijventerrein InnoFase maakt onderdeel uit van de Regionale Investeringsagenda Arnhem Nijmegen en valt binnen het thema slimme duurzaamheids-onderdeel 'Groene Hubs'. Vandaar dat InnoFase op groen staat. Maar ook regionaal wenselijk beoordeelde nieuwe ontwikkelingen, zoals Montferland Docks NLD staan op deze groene lijst. Wel gelden voor nieuwe plannen aanvullende eisen, zoals 100% compensatie.

Regionale terreinen op 'oranje-rood'

Van een negental regionale terreinen is het concept-RPW van oordeel dat er *'zorgen zijn over de kwaliteit en/of marktvraag'*. Seingraaf staat op deze lijst.

Voor deze terreinen zijn de volgende spelregels bedacht: in 2017-2020 kunnen er nog zonder beperkingen kavels worden uitgegeven. Wel wordt vanaf 1 januari 2018 de juridische 'voorzienbaarheid' gestart: de terreinen worden formeel aangemerkt als locaties waar de bedrijfsbestemming eraf gehaald zou kunnen worden in geval van gebleken onvoldoende uitgifte. Het planologische besluit om daadwerkelijk al dan niet te ontstemmen hangt af van de mate waarin tot 1 januari 2020 tot uitgifte is gekomen. Een terrein kan dus nog van kleur verschieten.

Lokale terreinen

Het concept-RPW hanteert voor de lokale terreinen het uitgangspunt dat elke gemeente een bestaand aanbod mag houden, voor zover dat overeenkomt met de berekende marktvraag tot en met 2025. Deze vraag is berekend op basis van het aantal banen per gemeente, verdeeld over alle gemeenten. Volgens deze rekenmethodiek zijn er negen gemeenten, waaronder Duiven, die meer aanbod hebben dan de berekende vraag. Aan deze gemeenten wordt gevraagd om uiterlijk per 1 september 2017 met een voorstel te komen om het aantal hectares te verminderen tot de maximaal berekende vraag. In Duiven zou het gaan om een vermindering van 5,5 ha. Ook voor de lokale terreinen geldt dat de uitgifte tot 2020 onbeperkt door kan gaan. En ook geldt dat per 1 januari 2018 de juridische 'voorzienbaarheidstermijn' in gang wordt gezet om eventueel vanaf 2020 de plancapaciteit met planologische instrumenten eraf te halen en waar men van uitgaat dat hiervoor geen compensatie wordt verleend.

Perifere detailhandel

Het concept-RPW heeft ook voor de perifere detailhandel (woninginrichting, doe-het-zelf, tuincentra, grootschalige sport- en elektrozaken e.d.) aanpassing van regionaal beleid in petto.

Raadsvoorstel

De bestaande afspraken van het RPD (Regionaal Programma Detailhandel) dateren nog van 2013.

Duiven heeft zoals bekend belangrijke vestigingen met perifere detailhandel. De meeste zijn te vinden op Centerpoort-Nieuwgraaf met Ikea als meest in het oog springende formule.

Nieuwgraaf is in het besluit van de toenmalige Stadsregioraad over het RPD 2013 aangewezen als de regionaal verzorgende PDV/GDV toplocatie rond het thema wonen/in-en-om-het-huis.

Het recente koopstromenonderzoek uit 2016 van Ecorys laat inmiddels ook de feitelijke dominantie zien van deze regionale toplocatie. Centerpoort-Nieuwgraaf realiseert het hoogste omzetaandeel (meer dan de helft), het hoogste oppervlakteaandeel (een kwart) en met afstand de hoogste vloerproductiviteit van alle locaties. Bovendien is hier geen leegstand aanwezig.

Centerpoort/Nieuwgraaf wordt gesecondeerd door Graafstaete met de vestigingen van Intratuin en Gamma. Worden beide locaties opgeteld, dan doen zij 63% van de omzet op 36% van het oppervlakte en is de vloerproductiviteit 1,25 x die van het gemiddelde van alle PDV/GDV-concentratiegebieden samen.

Ook de waardering van de consumenten is hoog. In hetzelfde koopstromenonderzoek zijn de scores opgenomen die ondervraagde consumenten hebben gegeven van de 13 grootschalige PDV locaties in de regio Arnhem Nijmegen. Er is gevraagd naar de beleving van de kwaliteit van de branchering, de openbare omgeving en de bereikbaarheid en verkeer.

Centerpoort/Nieuwgraaf en Graafstaete worden het hoogst gewaardeerd, met gemiddeld 7,4 en 7,5. De dominantie van deze locaties ten opzichte van de overige locaties die in het RPD 2013 als concentratiegebied voor PDV/GDV zijn aangewezen, wordt daarmee ook door de consumenten bevestigd. (zie bijlage 4 van het Bouwstenenrapport PDV/GDV).

Het verbaast dan ook niet dat beide locaties beleidsmatig in het hoofdrapport van het concept-RPW kwalitatief zowel zeer geschikt als wenselijk worden bestempeld en daarmee ook een 'groen' stempel krijgen.

In kwantitatieve zin ligt dat anders. Ecorys heeft ook voor de perifere detailhandel berekend hoeveel marktruimte tot 2020 nog beschikbaar zou zijn voor nieuwe vestigingen. In de gehele regio zou er nog 65.000 – 70.000 m² bvo aan marktruimte aanwezig zijn. Het concept-RPW stelt nu voor om 2/3 van die ruimte toe te wijzen aan de eerder aangewezen perifere detailhandel-concentratiegebieden, afgerond op 45.000 m². Als nieuw element stelt het RPW voor om te werken met drie deelgebieden: Noord, Midden en Zuid. Duiven valt onder Noord en voor Noord is de berekende vraag 18.000 m². De huidige bestemmingsplannen voor Centerpoort-Nieuwgraaf kennen in totaal nog een plancapaciteit van ca. 52.500 m².

Het concept-RPW concludeert nu : *"In het kader van het RPW-onderzoek geconstateerde overaanbod planvoorraad PDV/GDV in de deelregio Noord moeten delen van het bestemmingsplan worden heroverwogen."*

Dit concept geeft nog geen uitsluitsel over de verdere invulling van deze heroverweging. Eerst zal nog de exacte ruimte in de bestaande bestemmingsplannen in beeld worden gebracht en vervolgens wordt bepaald waar 'voorzienbaarheid' moet worden gecreëerd. Deze verdere invulling zal pas bij het definitieve RPW een plek krijgen.

Raadsvoorstel

Deze wordt verwacht in september 2017.

Voor de locatie Graafstaete wordt in het concept-RPW gesteld dat na de lopende uitbreiding van Intratuin geen sprake zal zijn van verdere uitbreiding van de detailhandelsruimte.

Beoogd effect

Met dit raadsvoorstel wordt beoogd dat uw raad zich een beeld vormt van de inhoud van het concept-RPW en dat u een besluit kunt nemen over het indienen van een zienswijze zoals opgesteld door ons college. Op deze wijze kunt u gelet op art. 169 Gemeentewet ook eventuele 'wensen en bedenkingen' meegeven aan ons college.

Argumenten

De voorgenomen zienswijze van ons college op het voorliggende concept-RPW is uitvoerig beargumenteerd in bijlage 2. Kort samengevat vinden wij dat bepaalde onderdelen van het voorgestelde middel erger zijn dan de kwaal, het berekende overaanbod aan bedrijventerreinen. Dat geldt in het bijzonder voor het schrappen van bestaande plancapaciteit en het daartoe starten van de voorzienbaarheid. Daarmee lijkt dit RPW voorbij te schieten aan het door alle gemeenten gedeelde doel: het versterken van de regionale economie.

Kanttekeningen

Dit RPW is nog niet geaccordeerd door de 19 regio-gemeenten. Wel is er al een duidelijke steunbetuiging van het college van Gedeputeerde Staten van Gelderland (bijlage 3). Dit college hoopt dat dit RPW inclusief de door haar nog gewenste aanscherpingen door alle gemeenten wordt gedragen. Hoewel de Provincie streeft naar een breed draagvlak is dat voor haar geen voorwaarde. Het is voor de Provincie voldoende dat een regionaal programma door de meerderheid van de gemeenten in de regio wordt vastgesteld en dat ook voldoet aan de provinciale uitgangspunten. In dat geval zal de Provincie het RPW ook als haar kader vast stellen.

Zo niet, dan zal de Provincie alsnog haar eigen kader vaststellen op basis van de documenten die tot nu toe zijn opgesteld.

Financiële paragraaf

De financiële gevolgen voor de gemeente Duiven zijn nog niet te overzien. Mocht deze versie van het RPW als dwingend kader ook juridisch kunnen worden afgedwongen dan staat de gemeente Duiven in het meest sombere scenario een verlies van meer dan € 10 mln. te wachten. Dit scenario doet zich voor indien er tussen nu 2020 geen enkele kavel op Seingraaf, Graafstaete en De Nieuweling zou worden uitgegeven. Bij een optimistisch scenario zijn alle kavels voor 2020 verkocht en doet zich in het geheel geen verlies voor.

Communicatieparagraaf

Aangezien het in Duiven gaat om terreinen in eigendom van de gemeente Duiven, is de gemeente in eerste instantie zelf de adressant van dit RPW. Naar behoefte zullen wij in lopende gesprekken met individuele bedrijven nadere toelichting over het RPW-proces geven. Complicatie hierbij is dat ons college dit RPW niet op alle punten ondersteunt.

Raadsvoorstel

Duiven, 28 maart 2017.

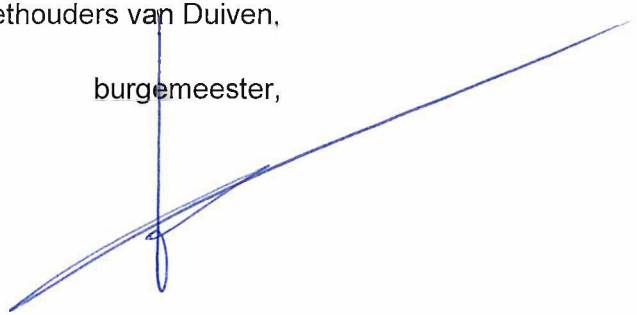
Burgemeester en wethouders van Duiven,

secretaris,

burgemeester,

Bijlagen:

Registratienummer Corsa:

Omschrijving:

1. 17^E000940
2. 17uit01138
3. 17^E000955
4. 17RB017

Concept Regionaal Programma Werklocaties
Voorgenomen zienswijze gemeente Duiven
Brief provincie 6 maart 2017 over concept-RPW
Concept raadsbesluit instemmen indienen zienswijze
concept Regionaal Programma Werklocaties (RPW)

Verdere informatie:

1. www.regioan.nl

Raadsvoorstel

Registratienr. Corsa: 17RV022

Zaaknr.: 15DV03504

Portefeuillehouder(s): Burgemeester

Productnummer: 606503

Referendum mogelijk: Nee

Advisering door Raadscommissie Grondgebied op 11 april 2017

Voor vragen

Naam: L. Velhorst

Telefoon: (0316) 27 93 80

E-mail: l.velhorst@duiven.nl

Besluitvorming door de gemeenteraad op 8 mei 2017

Onderwerp: Concept-Regionaal Programma Werklocaties (RPW).

Beslispunten

1. In te stemmen met het indienen van een zienswijze op het concept van het Regionaal Programma Werklocaties (RPW) conform bijlage 2 van het voorstel van ons college.

Inleiding

Op 6 maart 2017 heeft de voorzitter van het Portefeuillehoudersoverleg Economie namens de portefeuillehouders Economische Zaken van de regio Arnhem-Nijmegen het concept van het Regionaal Programma werklocaties (RPW) openbaar gemaakt. Tevens zijn de 19 betrokken colleges en de raden uit de regio in de gelegenheid gesteld voor 1 juni 2017 een zienswijze in te dienen.

Op basis van de reacties wordt het RPW mogelijk nog aangepast. Vervolgens wordt in juli/september een definitief voorstel ter besluitvorming aan de colleges en raden voorgelegd. Afhankelijk van de uiteindelijke inhoud én het aantal gemeenten dat het definitieve RPW ondersteunt volgt dan nog een apart vaststellingsbesluit van het college van GS van de Provincie Gelderland.

Het gaat om een besluitvormingsproces waarbij de gezamenlijke gemeenten niet 100% autonoom opereren: er zijn ook boven-lokale en boven-regionale belangen in het geding die rechtvaardigen dat ook de Provincie een verantwoordelijkheid heeft. De Provincie Gelderland heeft in het najaar 2015 samen met de gemeenten Arnhem en Nijmegen het initiatief genomen om de bestaande kaders voor regionale programmering van bedrijventerreinen te herijken en te actualiseren. De Provincie heeft vervolgens ook actief inhoudelijk geparticipeerd in de ambtelijke werkgroep en de stuurgroep. Daarnaast heeft zij op een aantal momenten haar formele standpunten uiteengezet. In de meest recente brief van 6 maart 2017 heeft het college van GS laten weten het voorliggende concept RPW in hoofdlijnen te ondersteunen maar, dat

op een aantal punten nog een aanscherping nodig is (bijlage 3).

Hoewel intensief geprobeerd is in volledig partnership tussen gemeenten onderling en tussen gemeenten en de Provincie tot een bevredigend eindresultaat te komen, kan het voorliggend concept nog niet rekenen op draagvlak van alle betrokken gemeenten. Tijdens het laatste portefeuillehoudersoverleg bleek dat er nog vanuit meerdere gemeenten, waaronder ook de gemeente Duiven, op verschillende onderdelen principiële bedenkingen bestaan. Tussen de bestuurders is nu afgesproken dat het voorliggend concept eerst voor reacties wordt voorgelegd aan de individuele colleges en raden voordat er formele besluiten worden genomen.

Inhoud van het concept-RPW

De complete tekst van het concept-RPW is te vinden in bijlage 1. Alle achterliggende studies en documenten zijn overigens te raadplegen op de site www.regioan.nl

De belangrijkste aanleiding om dit RPW op te stellen werd ingegeven door uitspraken van de Raad van State. Daarbij zijn bestemmingsplannen voor nieuwe bedrijventerreinen gesneuveld, onder toepassing van de wettelijke regels over de zogeheten 'Ladder voor duurzame verstedelijking'. Het toestaan van nieuwe plannen kan alleen met een goede onderbouwing volgens deze ladder en na vastlegging van een door de Provincie geaccordeerd regionaal programma.

Het RPW maakt een onderscheid in bedrijventerreinen, perifere detailhandel en kantoren. Aangezien de kantoorproblematiek in Duiven niet speelt worden de beslispunten over kantoren in dit voorstel verder niet behandeld.

Bedrijventerreinen

Aan de hand van scenario-doorrekeningen voorziet het onderzoeksbureau Ecorys dat er de komende jaren vraag naar nieuwe bedrijventerreinen van naar schatting 219 ha bestaat. Daartegenover staat het bestaande aanbod van daartoe bestemde bedrijventerreinen van ca. 367 ha. Een simpele rekensom leert dan dat er voor 148 ha geen marktvraag zou bestaan. Deze berekende mismatch vormt dan het overaanbod.

Het RPW stelt zich als doel in 2020 het evenwicht tussen verwachte vraag en het aanbod te herstellen door '*overbodige locaties zonder of met een beperkt toekomstperspectief uit de markt te nemen*'. Met dit te bereiken evenwicht kan er aan de duurzaamheidsladder voldaan worden. En hierdoor ontstaat er planologische ruimte voor nieuwe, vanuit regionaal perspectief gewenste ontwikkelingen op locaties waarvoor nu nog geen bestemmingsplan geldt.

Het meest ingrijpende onderdeel van het concept-RPW is het voornemen om ook in juridische zin stappen in gang te zetten om vanaf 2020 bestaande plancapaciteit te kunnen schrappen. Dat betekent dat in dat geval de bestemming bedrijvigheid eraf zou worden gehaald, ook wel 'ontstemmen' genoemd.

Het concept-RPW werkt deze lijn als volgt uit:

Ten eerste wordt een onderscheid gemaakt tussen (boven)regionale en lokale bedrijventerreinen. Ter beoordeling van de wenselijkheid van bestaande én nieuwe (boven) regionale bedrijvigheid is een ruimtelijk-economische beleidskaart opgesteld. Deze kaart is

Raadsvoorstel

gestoeld op speerpunten van regionaal en provinciaal beleid, in het bijzonder de Regionale Investeringsagenda die onlangs door de steden Arnhem Nijmegen en de Provincie is vastgesteld. Daarnaast worden de beleidsambities van de 'Gelderse Corridor' erkend. Dit is één van de gebiedsopgaven van de Provincie Gelderland. De Gelderse Corridor wil meer werkgelegenheid halen uit het goederenvervoer langs de A15 (huidig tracé en de geplande verlenging), de Betuweroute en grote rivieren. Het gebied tussen Emmerich/ Montferland/ Zevenaar wordt gezien als één van de drie knooppunten.

Regionale terreinen op 'groen'

Op grond van een kwalitatieve weging op grond van genoemd economisch beleid zijn 16 (boven) regionale terreinen bestempeld met de kleur groen. Dergelijke terreinen ondersteunen de regionale ontwikkeling en worden gehandhaafd. Het betreft hoofdzakelijk bestaande terreinen. Het bedrijventerrein InnoFase maakt onderdeel uit van de Regionale Investeringsagenda Arnhem Nijmegen en valt binnen het thema slimme duurzaamheids-onderdeel 'Groene Hubs'. Vandaar dat InnoFase op groen staat. Maar ook regionaal wenselijk beoordeelde nieuwe ontwikkelingen, zoals Montferland Docks NLD staan op deze groene lijst. Wel gelden voor nieuwe plannen aanvullende eisen, zoals 100% compensatie.

Regionale terreinen op 'oranje-rood'

Van een negental regionale terreinen is het concept-RPW van oordeel dat er *'zorgen zijn over de kwaliteit en/of marktvraag'*. Seingraaf staat op deze lijst.

Voor deze terreinen zijn de volgende spelregels bedacht: in 2017-2020 kunnen er nog zonder beperkingen kavels worden uitgegeven. Wel wordt vanaf 1 januari 2018 de juridische 'voorzienbaarheid' gestart: de terreinen worden formeel aangemerkt als locaties waar de bedrijfsbestemming eraf gehaald zou kunnen worden in geval van gebleken onvoldoende uitgifte. Het planologische besluit om daadwerkelijk al dan niet te ontstemmen hangt af van de mate waarin tot 1 januari 2020 tot uitgifte is gekomen. Een terrein kan dus nog van kleur verschieten.

Lokale terreinen

Het concept-RPW hanteert voor de lokale terreinen het uitgangspunt dat elke gemeente een bestaand aanbod mag houden, voor zover dat overeenkomt met de berekende marktvraag tot en met 2025. Deze vraag is berekend op basis van het aantal banen per gemeente, verdeeld over alle gemeenten. Volgens deze rekenmethodiek zijn er negen gemeenten, waaronder Duiven, die meer aanbod hebben dan de berekende vraag. Aan deze gemeenten wordt gevraagd om uiterlijk per 1 september 2017 met een voorstel te komen om het aantal hectares te verminderen tot de maximaal berekende vraag. In Duiven zou het gaan om een vermindering van 5,5 ha. Ook voor de lokale terreinen geldt dat de uitgifte tot 2020 onbeperkt door kan gaan. En ook geldt dat per 1 januari 2018 de juridische 'voorzienbaarheidstermijn' in gang wordt gezet om eventueel vanaf 2020 de plancapaciteit met planologische instrumenten eraf te halen en waar men van uitgaat dat hiervoor geen compensatie wordt verleend.

Perifere detailhandel

Het concept-RPW heeft ook voor de perifere detailhandel (woninginrichting, doe-het-zelf, tuincentra, grootschalige sport- en elektrozaken e.d.) aanpassing van regionaal beleid in petto.

Raadsvoorstel

De bestaande afspraken van het RPD (Regionaal Programma Detailhandel) dateren nog van 2013.

Duiven heeft zoals bekend belangrijke vestigingen met perifere detailhandel. De meeste zijn te vinden op Centerpoort-Nieuwgraaf met Ikea als meest in het oog springende formule.

Nieuwgraaf is in het besluit van de toenmalige Stadsregioraad over het RPD 2013 aangewezen als de regionaal verzorgende PDV/GDV toplocatie rond het thema wonen/in-en-om-het-huis.

Het recente koopstromenonderzoek uit 2016 van Ecorys laat inmiddels ook de feitelijke dominantie zien van deze regionale toplocatie. Centerpoort-Nieuwgraaf realiseert het hoogste omzetaandeel (meer dan de helft), het hoogste oppervlakteaandeel (een kwart) en met afstand de hoogste vloerproductiviteit van alle locaties. Bovendien is hier geen leegstand aanwezig.

Centerpoort/Nieuwgraaf wordt gesecondeerd door Graafstaete met de vestigingen van Intratuin en Gamma. Worden beide locaties opgeteld, dan doen zij 63% van de omzet op 36% van het oppervlakte en is de vloerproductiviteit 1,25 x die van het gemiddelde van alle PDV/GDV-concentratiegebieden samen.

Ook de waardering van de consumenten is hoog. In hetzelfde koopstromenonderzoek zijn de scores opgenomen die ondervraagde consumenten hebben gegeven van de 13 grootschalige PDV locaties in de regio Arnhem Nijmegen. Er is gevraagd naar de beleving van de kwaliteit van de branchering, de openbare omgeving en de bereikbaarheid en verkeer.

Centerpoort/Nieuwgraaf en Graafstaete worden het hoogst gewaardeerd, met gemiddeld 7,4 en 7,5. De dominantie van deze locaties ten opzichte van de overige locaties die in het RPD 2013 als concentratiegebied voor PDV/GDV zijn aangewezen, wordt daarmee ook door de consumenten bevestigd. (zie bijlage 4 van het Bouwstenenrapport PDV/GDV).

Het verbaast dan ook niet dat beide locaties beleidsmatig in het hoofdrapport van het concept-RPW kwalitatief zowel zeer geschikt als wenselijk worden bestempeld en daarmee ook een 'groen' stempel krijgen.

In kwantitatieve zin ligt dat anders. Ecorys heeft ook voor de perifere detailhandel berekend hoeveel marktruimte tot 2020 nog beschikbaar zou zijn voor nieuwe vestigingen. In de gehele regio zou er nog 65.000 – 70.000 m² bvo aan marktruimte aanwezig zijn. Het concept-RPW stelt nu voor om 2/3 van die ruimte toe te wijzen aan de eerder aangewezen perifere detailhandel-concentratiegebieden, afgerond op 45.000 m². Als nieuw element stelt het RPW voor om te werken met drie deelgebieden: Noord, Midden en Zuid. Duiven valt onder Noord en voor Noord is de berekende vraag 18.000 m². De huidige bestemmingsplannen voor Centerpoort-Nieuwgraaf kennen in totaal nog een plancapaciteit van ca. 52.500 m². Het concept-RPW concludeert nu : *"In het kader van het RPW-onderzoek geconstateerde overaanbod planvoorraad PDV/GDV in de deelregio Noord moeten delen van het bestemmingsplan worden heroverwogen."*

Dit concept geeft nog geen uitsluitsel over de verdere invulling van deze heroverweging. Eerst zal nog de exacte ruimte in de bestaande bestemmingsplannen in beeld worden gebracht en vervolgens wordt bepaald waar 'voorzienbaarheid' moet worden gecreëerd. Deze verdere invulling zal pas bij het definitieve RPW een plek krijgen.

Raadsvoorstel

Deze wordt verwacht in september 2017.

Voor de locatie Graafstaete wordt in het concept-RPW gesteld dat na de lopende uitbreiding van Intratuin geen sprake zal zijn van verdere uitbreiding van de detailhandelsruimte.

Beoogd effect

Met dit raadsvoorstel wordt beoogd dat uw raad zich een beeld vormt van de inhoud van het concept-RPW en dat u een besluit kunt nemen over het indienen van een zienswijze zoals opgesteld door ons college. Op deze wijze kunt u gelet op art. 169 Gemeentewet ook eventuele 'wensen en bedenkingen' meegeven aan ons college.

Argumenten

De voorgenomen zienswijze van ons college op het voorliggende concept-RPW is uitvoerig beargumenteerd in bijlage 2. Kort samengevat vinden wij dat bepaalde onderdelen van het voorgestelde middel erger zijn dan de kwaal, het berekende overaanbod aan bedrijventerreinen. Dat geldt in het bijzonder voor het schrappen van bestaande plancapaciteit en het daartoe starten van de voorzienbaarheid. Daarmee lijkt dit RPW voorbij te schieten aan het door alle gemeenten gedeelde doel: het versterken van de regionale economie.

Kanttekeningen

Dit RPW is nog niet geaccordeerd door de 19 regio-gemeenten. Wel is er al een duidelijke steunbetuiging van het college van Gedeputeerde Staten van Gelderland (bijlage 3). Dit college hoopt dat dit RPW inclusief de door haar nog gewenste aanscherpingen door alle gemeenten wordt gedragen. Hoewel de Provincie streeft naar een breed draagvlak is dat voor haar geen voorwaarde. Het is voor de Provincie voldoende dat een regionaal programma door de meerderheid van de gemeenten in de regio wordt vastgesteld en dat ook voldoet aan de provinciale uitgangspunten. In dat geval zal de Provincie het RPW ook als haar kader vast stellen.

Zo niet, dan zal de Provincie alsnog haar eigen kader vaststellen op basis van de documenten die tot nu toe zijn opgesteld.

Financiële paragraaf

De financiële gevolgen voor de gemeente Duiven zijn nog niet te overzien. Mocht deze versie van het RPW als dwingend kader ook juridisch kunnen worden afgedwongen dan staat de gemeente Duiven in het meest sombere scenario een verlies van meer dan € 10 mln. te wachten. Dit scenario doet zich voor indien er tussen nu 2020 geen enkele kavel op Seingraaf, Graafstaete en De Nieuweling zou worden uitgegeven. Bij een optimistisch scenario zijn alle kavels voor 2020 verkocht en doet zich in het geheel geen verlies voor.

Communicatieparagraaf

Aangezien het in Duiven gaat om terreinen in eigendom van de gemeente Duiven, is de gemeente in eerste instantie zelf de adressant van dit RPW. Naar behoefte zullen wij in lopende gesprekken met individuele bedrijven nadere toelichting over het RPW-proces geven. Complicatie hierbij is dat ons college dit RPW niet op alle punten ondersteunt.

Raadsvoorstel

Duiven, 28 maart 2017.

Burgemeester en wethouders van Duiven,

secretaris, burgemeester,

Bijlagen:

Registratienummer Corsa:

Omschrijving:

1. 17 ^E 000940	Concept Regionaal Programma Werklocaties
2. 17uit01138	Voorgenomen zienswijze gemeente Duiven
3. 17 ^E 000955	Brief provincie 6 maart 2017 over concept-RPW
4. 17RB017	Concept raadsbesluit instemmen indienen zienswijze
concept Regionaal Programma Werklocaties (RPW)

Verdere informatie:

1. www.regioan.nl

Commissieadvies

Registratienr. Corsa: 17int00673

Zaaknr.: 15DV03504

Concept-Regionaal Programma Werklocaties (RPW).

Advisering in de Raadscommissie Grondgebied d.d. 11 april 2017

Alle fracties geven aan het standpunt van het college als verwoord in de (aangescherpte) brief te ondersteunen. Diverse fracties, waaronder D66 en de VVD geven aan zich te storen aan de houding en opstelling van de Provincie in dit dossier. Mevr. Snaas (GroenLinks) doet een oproep om als gemeenten elkaar in dit dossier niet de tent uit te vechten. Dhr. Egtberts (D66) geeft aan het beleid van de Provincie niet als integraal te beschouwen. Dhr. Schrijner (VVD) doet een oproep om in Liemers verband gezamenlijk op te trekken. Dhr. Walraven (PvdA) vraagt naar de jurisprudentie in deze als straks de Omgevingswet van kracht wordt. Dhr. Veraart (SP) geeft aan het plan niet flexibel te vinden, nu het beter gaat met de economie gaat de rem erop. Dhr. Keultjes (Lokaal Alternatief) vraagt of er sprake is van compensatie als dit plan toch doorgang vindt. Dhr. Koopmans (CDA) vraagt of het mogelijk is om de toegestane bedrijvigheid te wijzigen zodat het past binnen de provinciale plannen.

Burgemeester De Lange antwoordt dat de Provincie geen enkele vorm van compensatie biedt en dat de gemeente eventuele afboeking zelf moeten opvangen. Op de vraag rondom de jurisprudentie antwoordt hij te verwachten dat jurisprudentie van de nieuwe Omgevingswet voortbouwt op bestaande jurisprudentie rondom onherroepelijke bestemmingsplannen. Met betrekking tot het gezamenlijk optrekken geeft de burgemeester aan dat er nuanceverschillen zijn tussen de verschillende gemeenten. De burgemeester geeft aan dat de gemeente Duiven haar terreinen als kansrijk beschouwt en verder wil ontwikkelen en verkopen.

De commissie heeft unaniem aan de gemeenteraad geadviseerd om conform het raadsvoorstel en het ontwerpraadsbesluit te besluiten en in te stemmen met het indienen van een zienswijze op het concept van het Regionaal Programma Werklocaties (RPW) conform bijlage 2 van het voorstel van ons college.

Daarmee wordt dit voorstel als hamerstuk geagendeerd in de raadsvergadering van 8 mei 2017.

De secretaris van de **Raadscommissie Grondgebied**
G.J. van Buren-van den Berg, plv.griffier

Raadsbesluit

Besluitnr.: 17RB017
Zaaknr.: 15DV03504

Concept-Regionaal Programma Werklocaties.

De raad van de gemeente Duiven;

overwegende dat de voorzitter van het Portefeuillehoudersoverleg Economie van de regio Arnhem Nijmegen namens de portefeuillehouders het concept van het Regionaal Programma Werklocaties voor reactie heeft vrijgegeven;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 28 maart 2017;

gezien het advies van de Raadscommissie Grondgebied van 11 april 2017;

b e s l u i t :

In te stemmen met het indienen van een zienswijze op het concept van het Regionaal Programma Werklocaties (RPW) conform bijlage 2 van het voorstel van ons college.

Aldus besloten in zijn openbare vergadering van 8 mei 2017.

De raad van de gemeente Duiven,

griffier,
M.P.M. (Mat) Gijsbers

voorzitter,
drs. H.B.I. (Rik) de Lange

De voorzitter van het Portefeuillehoudersoverleg
Economie van de regio Arnhem Nijmegen,
de heer R. König
p/a d.geven@nijmegen.nl

Postbus 6, 6920 AA Duiven
Koning Willem-Alexanderplein 1, Duiven
Telefoon (0316) 27 91 11
Fax (0316) 27 92 79

www.duiven.nl
gemeente@duiven.nl
Facebook: /gemeenteduiven
Twitter: @gemeenteduiven

IBAN: NL98 BNGH 028 50 02 147
BIC: BNGHNL2G
KvK-nr: 09217727
BTW-nr.: 001202546B02

Uw brief van: 6 maart 2017
Uw kenmerk: --
Ons nummer: 15DV03504
Datum: 10 mei 2017
Kopie aan: archief /GS en PS van de Provincie Gelderland
Onderwerp: **Zienswijze gemeente Duiven op concept RPW**

Geachte heer König,

Hieronder treft u aan de zienswijze van het college van de gemeente Duiven op het concept-RPW.

Samengevat zijn wij van oordeel dat het voorgestelde pakket aan maatregelen schadelijk uitpakt voor de verdere economische ontwikkeling in onze gemeente en de regio De Liemers. De effecten van de A15 op de economische positie van de Duivense bedrijvigheid zijn niet goed meegewogen. Het terrein Seingraaf is met financiële en planologische steun van de Provincie Gelderland bestemd en ontwikkeld tot bedrijventerrein. Het is sinds kort op de markt gezet en nu al heeft uitgifte plaatsgevonden; er zijn ook al ontwikkelafspraken gemaakt en er lopen onderhandelingen over opties. De lokale terreinen Graafstaete en De Nieuweling zijn voor een groot deel al uitgegeven en voorzien in een aantoonbare vraag. Voor al deze terreinen is er geen overtuigende economische noodzaak om een 'voorzienbaarheid' op te leggen met het oog op het mogelijk schrappen van de bedrijfsbestemming van niet uitgegeven percelen vanaf 2020.

De daaruit voortvloeiende versnippering is ruimtelijk zeer ongewenst. En er zou onevenredig veel verlies aan gemeenschapsgeld plaatsvinden.

Het PDV-beleid voor Centerpoort-Nieuwgraaf vinden wij inconsistent: dé bewezen toplocatie uit het bestaande beleid in de regio wordt aan banden gelegd.

De gemeente Duiven onderschrijft de ondertitel van het voorliggende RPW: 'Ruimte voor economische ontwikkeling'. Wij zijn een dynamische gemeente die werkgelegenheid biedt aan ca. 15.000 mensen. Met onze bedrijventerreinen langs de A12-zone dragen wij bij aan een sterke economie van de regio Arnhem Nijmegen. Hiertoe hebben wij de afgelopen 20 jaar stevast opgetrokken met de toenmalige Stadsregio en de Provincie Gelderland als het gaat om planologische medewerking aan nieuwe bedrijventerreinen in structuurvisies en bestemmingsplannen. Ook hebben wij actief onze verantwoordelijkheid genomen door het innemen van grondposities.

Wij zijn dan ook ronduit voor verdere versterking van de regionale economie. Dankzij onze strategische ligging in het stedelijk weefsel en een goede fysieke en sociale infrastructuur weten ook nieuwe bedrijven de weg naar Duiven te vinden. Zeker, ook onze gemeente heeft te maken gehad met de economische crisis. Maar het afgelopen jaar is een herstel gaande dat onmiddellijk heeft geleid tot dynamiek. In 2016 hebben wij 2,4 ha aan bedrijventerrein uitgegeven (dit is nog niet in de RPW-cijfers verwerkt). Deze positieve lijn zet zich ook in 2017 voort. Daarnaast is er ook weer meer dynamiek op de bestaande terreinen, met relatief weinig leegstand.

Met deze bril hebben wij gekeken naar het concept-RPW. Hoewel wij de algemene doelstelling onderschrijven hebben wij kanttekeningen bij het voorgestelde pakket aan maatregelen. Wij hebben ook twijfels bij de noodzaak die er nu zou zijn om snel procedures voor ontstemming in gang te zetten om elders in de regio nieuwe ontwikkelingen mogelijk te maken. Het lijstje met voorbeelden vinden wij niet overtuigend. De ladder voor duurzame verstedelijking kan nu al in bepaalde gevallen met succes worden toegepast. En er zijn ook andere manieren om toe te werken naar een evenwicht tussen vraag en aanbod. Een aantal suggesties is al eerder in meerdere ambtelijke en bestuurlijke consultatieronden op tafel gekomen.

1) De effecten van de A15 op de economische positie van Duiven zijn niet goed meegewogen.

De minister van I en M heeft onlangs het Tracébesluit A15 ondertekend. De gemeente Duiven heeft de afgelopen jaren loyaal met de Provincie en het Rijk meegewerkt aan de planvoorbereidingen voor deze ruimtelijke ingreep op ons grondgebied. Dit leidt in ons buitengebied en het bijzonder bij onze dorpen Groessen en Loo tot verslechtering van de leefkwaliteit ter plaatse, ondanks alle inpassingsmaatregelen. Ons college en de raad begrijpen en accepteren dat de A15 een hoger doel dient: de nationale economie. Dit vraagt offers.

Maar de vruchten die de A15 oplevert, dienen ook in de regio geplukt te kunnen worden. Het voorliggende RPW dreigt echter de lokale en regionale economie te blokkeren.

De gemeente Duiven krijgt over enige jaren twee directe aansluitingen op de A 15: één op de A12 en één op de N 810. Ook krijgt de A12 extra rijstroken. Het nieuwe knooppunt A 12 – A 15 bevindt zich in Duiven. Dankzij deze aansluitingen krijgen de bedrijventerreinen van Duiven een nog betere aansluiting op de (inter)nationale transportassen.

De gemeente Duiven staat klaar voor de toekomst met uitstekende faciliteiten voor nieuwe bedrijvigheid in allerlei gedaanten. In dat licht past het dat de gemeente de bestaande en reeds bestemde bedrijventerreinen verder ontwikkelt en niet schraapt.

2) Het voorgestelde middel is erger dan de kwaal. Op rigide wijze wordt voor een aantal terreinen toegewerkt naar het starten van de zg. voorzienbaarheid (ingående op 1 januari 2018) en mogelijk juridisch schrappen van plancapaciteit vanaf 2020. Dit leidt tot economische schade in de regio en blokkeert de verdere ontwikkeling. Door locaties met naam en toenaam openlijk een label oranje-rood mee te geven, geef je als regio/provincie aan dat er zorgen zouden zijn over de kwaliteit of de marktvraag. In gevallen waarin de betrokken gemeenten zich niet herkennen in een dergelijk label gaat daarvan een verkeerd signaal uit naar de markt. En het risico op onnodig verlies aan gemeenschapsgeld wordt vergroot.

- 3) **Er wordt een in veel te korte termijn toegewerkt naar het schrappen van plancapaciteit.** De economische crisis is nog maar net achter de rug. Wij zouden ons nu moeten focussen op verder economisch herstel. Wij onderschrijven niet de haast om het overaanbod in 2020 volledig in evenwicht te brengen. Wij zien meer in een geleidelijke overgang, bijv. tot 2023. Dat zou in ieder geval moeten gelden voor terreinen die in beginsel het predicaat 'geschikt' krijgen. Zeker nu de economie weer aantrekt zouden de komende jaren juist benut moeten worden voor stimulering van bedrijvigheid en niet voor het afremmen. De gemeenten Duiven, Lingewaard, Montferland, Overbetuwe, Rijnwaarden, Westervoort en Zevenaar hebben al eerder een voorstel voor verdere fasering gedaan, maar helaas is deze nog niet overgenomen.
- 4) **Het regionale bedrijventerrein Seingraaf krijgt ten onrechte het label oranje-rood.** In de bijlage-tabel 0.3 van het Bouwstenenrapport krijgt Seingraaf op alle vier onderdelen een groene kleur, als zijnde 'geschikt'. Dat correspondeert niet met het conclusies uit het hoofdrapport waarbij met een label oranje-rood zorgen worden uitgesproken over de kwaliteit of marktvraag. Als ontwikkelaar van Seingraaf hebben wij zelf een heel goed beeld van de kwaliteit en de marktvraag van Seingraaf. Zoals bekend heeft de provincie Gelderland met de gemeente Duiven een overeenkomst gesloten om deze locatie als bedrijventerrein te ontwikkelen. Op dat moment was het gebied nog deels bewoond, maar het was een geïsoleerd gebied in een zwaar verstedelijkte omgeving met industrie, infrastructuur en een voormalige vuilstort met ernstige bodemverontreiniging. Zowel Provincie als gemeente oordeelden dat van een levensvatbaar woongebied geen sprake meer kon zijn. De provincie heeft vervolgens ook financieel bijgedragen waardoor de gemeente in staat werd gesteld tot verwerving van de toen nog bewoonde percelen. Bewust is er door beide overheden voor gekozen deze locatie aan de A12 tot bedrijventerrein te bestemmen. Na een langdurige periode van vrijwillige uitkoop is met succes de planologische procedure doorlopen, met inbegrip van het toepassen van de ladder van duurzame verstedelijking. Seingraaf is vervolgens eind 2015 actief op de markt gezet en in 2016 bouwrijp gemaakt. Door de strategisch ligging in de stedelijke zone en de goede aansluiting op de A12 is er geen twijfel over het marktperspectief. Al binnen een jaar is de eerste kavel verkocht en zal nog dit jaar een groothandelscentrum verrijzen. Ook verwachten wij dit jaar een optie af te geven voor meerdere hectares en voor een tweetal deelgebieden hebben wij ontwikkelafspraken gemaakt. Gelet op de voorgeschiedenis en de gebleken marktvraag past het niet om voor dit terrein vanaf 2018 een voorzienbaarheid op te leggen, noch om rekening te houden met het schrappen van de bestemming als bedrijventerrein.
- 5) **De lokale terreinen Graafstaete en De Nieuweling zijn voor een groot deel reeds uitgegeven en voorzien in een reële behoefte.** Beide terreinen voorzien ieder voor eigen segmenten in een behoefte. Juist het feit dat wij meerdere ondernemingen met uitbreidings/vestigingswensen, groot en klein, kunnen faciliteren maakt deze terreinen aantrekkelijk voor een gefaseerde uitgifte. Beide terreinen zijn op dit moment voor een groot deel al uitgegeven en ook in 2016 heeft er op beide terreinen uitgifte plaatsgevonden. Op het terrein Graafstaete is nog maar 3,3 ha uitgeefbaar op een totaal van 13,4 ha. En op het terrein De Nieuweling is op een

totaal van 6,6 ha nog 4,4 ha beschikbaar. Wij kunnen de economische logica niet volgen om al dit jaar aan te geven welke delen van deze terreinen mogelijk geschrapt zouden moeten worden en waarvoor vervolgens in 2018 een voorzienbaarheidstermijn zou gaan gelden. Indien vanaf 2020 delen van het terrein planologisch geschrapt zouden gaan worden, ontstaat een vreemd soort 'gatenkaas' met plukjes niet-bedrijvigheid tussen grotendeels bestaande bedrijvigheid. Dit is vanuit een goede ruimtelijke ordening zeer ongewenst. En in economische zin is het nadelig om vanaf 2020 acuut helemaal geen ruimte meer beschikbaar te hebben. Tenslotte staat het mogelijk gemeentelijk kapitaalverlies niet in verhouding tot het beoogde doel.

De voorbeelden van Seingraaf en De Nieuweling laten ook zien hoe arbitrair een regionale norm voor maximaal toe te stane lokale bedrijventerreinen uitpakt.

Uit het Ecorys-rapport valt ook niet de conclusie te lezen dat de lokale terreinen de grote veroorzaker zijn van het overaanbod. Is er dan wel een regionaal-provinciaal belang dat een forse ingreep rechtvaardigt? Als er al aanleiding zijn om in te grijpen in bestaande lokale bedrijventerreinen, dan zouden ook voor deze terreinen een langere fasering moeten gelden waardoor de markt meer zijn werk kan doen.

6) De regionale visie uit het RPW op Centerpoort-Nieuwgraaf is inconsistent.

In 2013 is Nieuwgraaf in het Regionaal Programma Detailhandel door de Stadsregio raad Arnhem Nijmegen aangewezen als concentratiegebied dat kan doorgroeien tot bovenregionaal topcentrum voor het thema 'wonen/in en om het huis'. Dit is ook in het betreffende bestemmingsplan tot uitdrukking gekomen, dat de expliciete instemming heeft van de Provincie Gelderland. Ook is mede met financiële steun van het Rijk en de Provincie de bereikbaarheid en de groenstructuur geoptimaliseerd. Dit gaf ruimte aan nieuwe ontwikkelingen zoals de Mediamarkt, diverse winkels in de woonbranche en inmiddels is na een positieve uitspraak van de Raad van State ook zeker dat Hornbach zich zal vestigen.

Omzetcijfers en consumentwaardering laten zien dat Centerpoort-Nieuwgraaf ook in de praktijk het bedoelde tophemacentrum is, waar de regio in het geldende RPD over spreekt. Gelet op dit bewezen succes is het dan ook niet consistent om anno 2017 delen van het desbetreffende bestemmingsplan te 'heroverwegen' zoals het concept RPW voorstelt, louter op een berekend overaanbod in de subregio Noord. Ons is niet duidelijk welke zwaarwegende economische schade elders wordt berokkend die zou rechtvaardigen om plancapaciteit te overwegen. De Provincie Gelderland heeft bij de besluitvorming over het RPD in 2014 het volgende meegegeven over de status Centerpoort-Nieuwgraaf: "We gaan er daarbij wel vanuit dat de uitbreiding, die inmiddels al in een bestemmingsplan is vastgelegd, een afgeronde ontwikkeling betreft en dat er geen verder uitbreiding van het aantal vierkante meter in Duiven plaatsvindt". Dat impliceert aldus dat hiermee de bestaande plancapaciteit als beleidsmatige en juridische grens is vastgelegd.

Wij nodigen het Portefeuillehoudersoverleg EZ van de regio Arnhem Nijmegen uit om aanpassingen in het RPW door te voeren die bovenstaande zorgen kunnen wegnemen en waardoor alsnog draagvlak kan ontstaan.

Hoogachtend,

Burgemeester en wethouders van Duiven,

ing. C.J. (Chris) Papjes
secretaris

drs. H.B.I. (Rik) de Lange
burgemeester

RUIMTE VOOR ECONOMISCHE ONTWIKKELING

REGIONAAL PROGRAMMA WERKLOCATIES

REGIO ARNHEM-NIJMEGEN

RUIMTE VOOR ECONOMISCHE ONTWIKKELING

REGIONAAL PROGRAMMA WERKLOCATIES

VERSIE 17 FEBRUARI 2017

REGIO ARNHEM-NIJMEGEN

INHOUDS- OPGAVE

PAGINA	4	SAMENVATTING	
PAGINA	6	1	INLEIDING
		1.1	ACHTERGROND EN AANLEIDING
		1.2	DOELSTELLING RPW
		1.3	FUNCTIES RPW
		1.4	REALISATIE VAN EVENWICHT TUSSEN VRAAG EN AANBOD
		1.5	TOTSTANDKOMING RPW
		1.6	LEESWIJZER
PAGINA	14	2	UITGANGSPUNTEN REGIONAAL PROGRAMMA WERKLOCATIES
PAGINA	18	3	UITVOERING REGIONAAL PROGRAMMA WERKLOCATIES
		BIJLAGEN	DRIE BESLISPUNTENNOTITIES
PAGINA	21	BIJLAGE 1	BEDRIJVENTERREINEN
PAGINA	33	BIJLAGE 2	PERIFERE DETAILHANDEL
PAGINA	71	BIJLAGE 3	KANTOREN
PAGINA	79	BIJLAGE 4	FACTSHEETS 19 GEMEENTEN
			ARNHEM, BERG EN DAL, BEUNINGEN, DOESBURG, DRUTEN, DUIVEN, HEUMEN, LINGEWAARD, MONTFERLAND, MOOK EN MIDDELAAR, NIJMEGEN, OVERBETUWE, RENKUM, RHEDEN, RIJNWAARDEN, ROZENDAAL, WESTERVOORT, WIJCHEN EN ZEVENAAR
PAGINA	99	BIJLAGE 5	TOTAALOVERZICHT WERKLOCATIES
PAGINA	101	BIJLAGE 6	OVERZICHT LOKALE BEDRIJVENTERREINEN WAAR- VOOR 'VOORZIENBAARHEID' WORDT INGESTELD

SAMENVATTING

In de regio Arnhem-Nijmegen is al een aantal jaren sprake van een overaanbod van bedrijventerreinen, kantoren en locaties voor perifere detailhandel. Hierin moet verandering komen, want door het overaanbod zit de regio 'op slot'. Omdat de economie niet lokaal, maar vooral regionaal werkt, wordt het totale aanbod in de regio beoordeeld. Landelijk is de zogeheten 'Ladder voor duurzame verstedelijking' van kracht. Zolang er op regionale schaal een overaanbod van bedrijventerreinen is, mag er in principe niets nieuws ontwikkeld worden. Met andere woorden: het bestaande, deels verouderde en versnipperde aanbod, staat gewenste nieuwe ontwikkelingen in de weg. Er is inmiddels jurisprudentie tot en met de Hoge Raad dat deze 'ladder' –als er geen waterdichte onderbouwing is voor het ontwikkelen van nieuwe terreinen- onverbiddelijk wordt toegepast.

Niets doen en hopen dat het probleem van overaanbod door de aantrekkende economie zal worden opgelost, is niet realistisch. De gemeenten krijgen de ruimte van de provincie Gelderland om gezamenlijk een oplossing voor de problematiek uit te werken. De portefeuillehouders economie van de 19 gemeenten in de regio Arnhem-Nijmegen hebben de handschoen opgepakt en zijn aan de slag gegaan met de ontwikkeling van een Regionaal Programma Werklocaties.

De doelstellingen van het RPW zijn:

- Zorgen voor nieuwe economische ontwikkeling op de juiste locatie in de regio met maximaal rendement voor de werkgelegenheid. Dit geldt zowel voor bedrijventerreinen, kantoren als perifere detailhandel.
- Ruimte geven aan uitbreiding van lokale bedrijvigheid.
- In een realistisch tijdsplan toewerken naar een economisch evenwicht in vraag en aanbod.
- De economische marktontwikkelingen nauwlettend volgen en optimaal benutten. Er is een reële kans dat de komende drie jaren (2017, 2018 en 2019) de huidige marktontwikkelingen doorzetten en de uitgifte/verkoop van gronden boven verwachting uitpakt.

In dit Regionaal Programma Werklocaties met bijlagen zijn nadere voorstellen uitgewerkt om het aanbod van bedrijventerreinen, kantoren en locaties voor perifere detailhandel weer met de toekomstige vraag in evenwicht te brengen.

De kern van de voorstellen:

- 1 tot en met 2019 krijgen gemeenten en private partijen alle ruimte bedrijventerreinen, kantorenlocaties en locaties voor perifere detailhandel te verkopen;
- 2 intussen is er een lijst gemaakt van minder courante locaties die waarschijnlijk niet verkocht gaan worden;
- 3 dat is gedaan op basis van objectieve criteria;
- 4 In september 2017 wordt bepaald voor de werklocaties Bedrijventerreinen, Kantoren en Perifere detailhandel, voor welke terreinen definitief de zogenoemde 'voorzienbaarheid' gecreëerd gaat worden. Dat gebeurt per 1 januari 2018. Gemeenten en private partijen hebben vervolgens nog twee jaar de tijd om uitgiften te doen. Voorzienbaarheid houdt in dat na deze periode de bestemming kan worden gewijzigd/geschrapt.

1 INLEIDING

1.1 ACHTERGROND EN AANLEIDING

Hoe houden wij de regio Arnhem-Nijmegen aantrekkelijk voor vestiging van nieuwe en verplaatsing van bestaande bedrijven? Dat is de belangrijkste vraag van het Regionaal Programma Werklocaties (RPW). Uit onderzoek blijkt dat er in de regio Arnhem-Nijmegen te veel bedrijventerreinen, kantoren en locaties voor perifere detailhandel zijn.

Die staan nieuwe, gewenste ontwikkelingen in de weg. Jurisprudentie bepaalt dat het nauwelijks mogelijk is nieuwe locaties te ontwikkelen, zo lang er nog voldoende ruimte in de regio beschikbaar is.

Plannen worden getoetst aan de zogeheten ‘Ladder voor duurzame verstedelijking’. Zolang er een overaanbod van bedrijventerreinen is, mag er in principe niets nieuws ontwikkeld worden. Met andere woorden: het bestaande, deels verouderde en versnipperde aanbod, staat gewenste nieuwe ontwikkelingen in de weg.

Dat heeft grote gevolgen voor de aantrekkingskracht van onze regio. Daarom streven de 19 gemeenten binnen de regio Arnhem-Nijmegen samen met de provincie Gelderland ernaar het overaanbod weg te nemen. Het doel is te zorgen voor evenwicht in de marktsituatie per 2020 en zo weer ruimte te creëren voor het ontwikkelen van nieuwe initiatieven. De ‘regionale winkel’ moet als het ware deels moet worden leeggeruimd, voordat een nieuw, passend aanbod op de planken kan komen. Dit RPW creëert nieuwe ruimte en helpt zo de regionale motor weer op toeren te brengen.

Geografische afbakening

De regio Arnhem-Nijmegen omvat de gemeenten Arnhem, Berg en Dal, Beuningen, Doesburg, Druten, Duiven, Heumen, Lingewaard, Montferland, Mook en Middelaar, Nijmegen, Overbetuwe, Renkum, Rheden, Rijnwaarden, Rozendaal, Westervoort, Wijchen en Zevenaar.

DE GEMEENTEN

Arnhem, Berg en Dal, Beuningen, Doesburg, Druten, Duiven, Heumen, Lingewaard, Montferland, Mook en Middelaar, Nijmegen, Overbetuwe, Renkum, Rheden, Rijnwaarden, Rozendaal, Westervoort, Wijchen en Zevenaar.

Versterken van de regionale concurrentiekracht

Arnhem en Nijmegen zijn de motoren van de regionale en Gelderse Economie. Ze bepalen voor een belangrijk deel de aantrekkelijkheid en het succes van onze regio op nationale en internationale schaal. Een sterke regio kan niet zonder sterke steden en omgekeerd. Daarom moet dit RPW samen worden gemaakt en vastgesteld. Het aanbrengen van focus en concentratie dwingt tot locatiekeuzes voor detailhandel, wonen, kantoren, voorzieningen en bedrijventerreinen. Uitgangspunt is dat dit zo wordt aangepakt dat negatieve gevolgen voor individuele gemeenten en private partijen zo beperkt mogelijk blijven. Het vliegwiel van de regionale economie moet weer in beweging komen. Dat is in het belang van alle betrokkenen.

1.2 DOELSTELLING REGIONAAL PROGRAMMA WERKLOCATIES

De doelstellingen van het RPW zijn:

- Zorgen voor nieuwe economische ontwikkeling op de juiste locatie in de regio met maximaal rendement voor de werkgelegenheid. Dit geldt zowel voor bedrijventerreinen, kantoren als perifere detailhandel;
- ruimte geven aan uitbreiding van lokale bedrijvigheid;
- in een realistisch tijdspad toewerken naar een economisch evenwicht in vraag en aanbod;
- de economische marktontwikkelingen nauwlettend volgen en optimaal benutten. Er is een reële kans dat de komende drie jaren (2017, 2018 en 2019) de huidige marktontwikkelingen doorzetten en de uitgifte/verkoop van gronden boven verwachting uitpakt.

1.3 FUNCTIES REGIONAAL PROGRAMMA WERKLOCATIES

Het RPW vervult de navolgende functies:

- **Regionale doelstellingen:** het RPW bevat de vertaling en uitwerking van de gemeentelijke, regionale en provinciale doelstellingen op het gebied van bedrijventerreinen, kantoren en perifere detailhandel, economische ontwikkeling en ruimtelijk beleid in de regio Arnhem-Nijmegen.
- **Afsprakenkader:** het RPW is een regionaal afsprakenkader over planning en programmering van bedrijventerreinen, kantoren en perifere detailhandel van de 19 gemeenten in de regio Arnhem-Nijmegen
- **Beleidskader:** het RPW vormt het beleidskader waarop vanuit de regio nieuwe ontwikkelingen worden geaccordeerd, voordat die aan Gedeputeerde Staten worden voorgelegd ter besluitvorming.
- **Toetsingskader:** na vaststelling van het RPW door gemeenteraden en GS is het RPW voor de provincie Gelderland een toetsingskader voor nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen. Hier ligt een relatie met de provinciale verordening¹.

¹
Omgevingsverordening artikel. 2.3.2.1: in bestemmingsplannen worden de bestemmingen bedrijventerrein, perifere detailhandel en kantoren slechts toegestaan als die passen in de door Gedeputeerde Staten vastgestelde regionale afspraken.

1.4 REALISATIE EVENWICHT TUSSEN VRAAG EN AANBOD

Doel van het RPW is om het evenwicht tussen vraag en aanbod te herstellen. Hoe eerder overbodige locaties zonder of met een beperkt toekomstperspectief uit de markt zijn genomen, hoe eerder er ruimte ontstaat om nieuwe bedrijvigheid te faciliteren. In feite moeten de 19 gemeenten door de zure appel heen bijten om de regionale economie weer ruimte te geven. Om het evenwicht tussen vraag en aanbod te realiseren wordt gewerkt volgens twee parallelle sporen:

Spoor 1 - Ruimte voor marktwerking

De komende drie jaren (2017, 2018 en 2019) hebben gemeenten en private partijen de ruimte om de bestaande locaties en terreinen te verkopen. Als dat lukt, dan ontstaat ruimte voor nieuwe ontwikkelingen in de eigen gemeente. Begin 2020 is duidelijk in hoeverre gemeenten en particuliere eigenaren er in zijn geslaagd hun terreinen, kantoren en pdv-locaties te verkopen. Dan blijkt hoe groot het overaanbod is.

Spoor 2 - Voorbereiden juridische procedure (procedure 'voorzienbaarheid')

Parallel aan het geven van ruimte aan de markt, wordt het beschikbare juridisch instrumentarium in gereedheid gebracht om begin 2020 maatregelen te kunnen nemen als blijkt dat op dat moment nog sprake is van overaanbod. De ambitie van de 19 gemeenten is medio 2020 evenwicht te halen. Die ambitie is niet vrijblijvend. Het zogeheten 'bestemmingsplanregiem' (planologisch kader) wordt ingezet om ervoor te zorgen dat een deel van de planvoorraad geschrapt kan worden per 1 januari 2020. Vanaf 1 januari 2018 gaat de zogeheten 'voorzienbaarheidsprocedure' van start. Daarmee wordt het mogelijk om de incurante planvoorraad in bestemmingsplannen te schrappen zonder (planschade-)vergoeding. De procedure 'voorzienbaarheid' vergt een periode van twee jaar (2018 en 2019). Per 1 januari 2020 zal definitief beoordeeld worden wat de marktvraag is geweest (wat is er nog verkocht?) aan en op de terreinen in de regio. Op dat moment wordt bepaald welke planvoorraad uit de bestemmingsplannen daadwerkelijk moet worden geschrapt. Dit richt zich alleen op die locaties die daarvoor in dit RPW zijn voorgedragen.

1.5 TOTSTANDKOMING REGIONAAL PROGRAMMA WERKLOCATIES

Aanpak

Het RPW is via een uitvoerig en zorgvuldig proces tot stand gekomen. In 2015 zijn drie uitgangspuntennotities voor Bedrijventerreinen, Kantoren en Perifere detailhandel uitgewerkt. Hierin zijn alle uitgangspunten (spelregels en definities) op een rij gezet om tot oplossingen voor het overaanbod te komen. Vanaf 2016 zijn vervolgens bouwstenenrapportages gemaakt waarin alle feiten en cijfers en de vraag en aanbod analyses van alle locaties in de regio zijn opgenomen. Voor ieder onderdeel van het RPW (bedrijfsterreinen, kantoren en Perifere detailhandel) is een bouwstenenrapportage opgesteld. Deze rapportages maken het mogelijk de kwaliteit van de locaties en objecten (kantoren) zo objectief mogelijk te beoordelen en te vergelijken. Op basis van de bouwstenenrapportages is vanaf eind 2016 met de wethouders Economie van alle gemeenten gesproken over de vraag hoe het evenwicht in vraag en aanbod weer hersteld kan worden.

Daarbij is met name aan de orde gekomen:

- 1 welke locaties hebben (toekomst)perspectief; waar willen we mee doorgaan;
 - 2 reductie van nog niet uitgegeven gronden (moet er geschrapt worden op in 'harde' bestemmingsplannen);
 - 3 de periode waarbinnen dit alles moet gaan gebeuren: wanneer moet het evenwicht tussen vraag en aanbod zijn hersteld;
 - 4 de precieze werkwijze reductie overcapaciteit, de aanpak, et cetera.
- Ook is besproken hoe wij de gemeenten gezamenlijk lokaal, regionaal en bovenregionaal bedrijvigheid kunnen blijven faciliteren, en hoe de markt zich in de komende jaren gaat ontwikkelen. Uiteraard moet dit alles zorgvuldig en goed onderbouwd gebeuren; het gaat om een omvangrijk en complex vraagstuk.

De Bouwstenenrapportages zijn gereed en inmiddels opgeleverd en afgerond. Op basis daarvan zijn de concrete voorstellen (beslispuntennotities) voor Bedrijventerreinen, Kantoren en Perifere detailhandel uitgewerkt tot beleid.

Gezien de grote financiële belangen is het RPW via een uitvoerig en zorgvuldig proces tot stand gekomen. De navolgende tussenproducten zijn uitgewerkt:

- 1 2015: Uitgangspuntennotities voor Bedrijventerreinen, Kantoren en Perifere detailhandel. Hierin zijn alle uitgangspunten (spelregels en definities) op een rij gezet om tot oplossingen voor het overaanbod te komen. Deze notities zijn eind 2015 vastgesteld door de colleges van Burgemeester en Wethouders van de 19 gemeenten. Gemeenteraden zijn geïnformeerd via een raadsinformatiebrief.
- 2 2016: bouwstenenrapportages voor bedrijventerreinen, kantoren en PDV
- 3 2016 (tweede helft) en begin 2017: beslispuntennotities met concrete voorstellen voor herprogrammering voor bedrijventerreinen, kantoren en perifere detailhandel;
- 4 2017: Regionaal Programma Werklocaties.

2

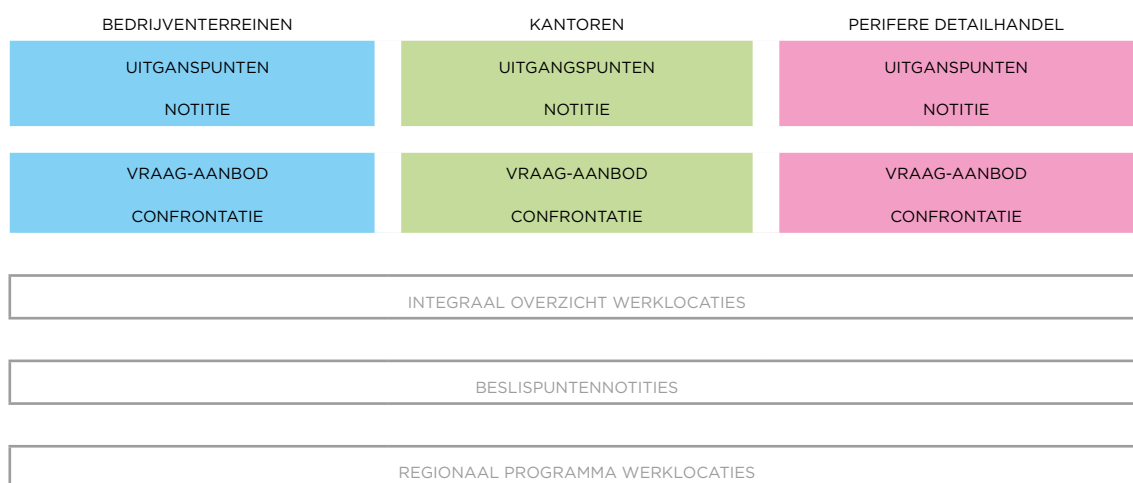
*Deze bestuurlijke ronde is in opdracht van de
stuurgroep RPW uitgevoerd door mevrouw
Van Gastel (oud-wethouder Arnhem) en
mevrouw Kunst (oud-wethouder Nijmegen).*

Het proces is voorbereid en begeleid door de Stuurgroep RPW. Gedurende het proces heeft veelvuldig en intensief overleg plaatsgevonden met alle gemeenten op ambtelijk en bestuurlijk niveau. In de zomerperiode van 2016 is met enkele gemeenten in het bijzonder overleg gevoerd over een aantal specifieke knelpunten. Op 17 november 2016 heeft de voorzitter van de Stuurgroep RPW tijdens de Regiodag voor raadsleden een terugkoppeling gegeven over de stand van zaken rond het RPW. Tenslotte hebben twee oud-bestuurders uit de regio² een extra bestuurlijke ronde gemaakt om per gemeente te verkennen welke oplossingsrichtingen denkbaar zijn. In december 2016 zijn de gemeenteraden per brief geïnformeerd over de stand van zaken en de verdere voortgang van het proces. Hierop aansluitend zijn voor de raadsleden twee informatie-avonden over het RPW georganiseerd op 24 en 26 januari 2017.

Rol provincie Gelderland

De provincie Gelderland heeft van meet af aan actief meegedacht met het proces. De gedeputeerde Economie heeft deel uitgemaakt van de stuurgroep RPW. Op 29 november 2016 hebben Gedeputeerde Staten van Gelderland zich in een brief uitgesproken over het proces tot dat moment. Boodschap: er zijn op korte termijn scherpe keuzes nodig. Daarbij hebben GS aangegeven dat wanneer er onvoldoende steun is om de overprogrammering actief te beperken zij haar verantwoordelijkheid zal nemen en zelf een RPW voor de regio Arnhem-Nijmegen zal opstellen.

In onderstaande figuur is de totstandkoming van het RPW schematisch weergegeven

1.6 LEESWIJZER REGIONAAL PROGRAMMA WERKLOCATIES

- 1 In hoofdstuk 1 is een toelichting gegeven op achtergrond en aanleiding, de doelstellingen en functies van het RPW, de realisatie van het evenwicht in vraag en aanbod en ten slotte is toegelicht hoe het RPW tot stand is gekomen.
- 2 Hoofdstuk 2 gaat over de uitgangspunten van het RPW. Het programma is gebaseerd op het bestaande regionaal economisch beleid. Kern van dit RPW: nieuwe initiatieven weer mogelijk maken. Uitgangspunt is dat nieuwe ontwikkelingen daar moeten 'landen' waar dat logisch en passend is.
- 3 In hoofdstuk 3 komt de uitvoering van het RPW aan de orde. Hierin wordt onder meer beschreven hoe zowel ambtelijk als bestuurlijk omgegaan wordt met nieuwe ontwikkelingen in de regio op het gebied van werklocaties.

De beslispuntennotities voor bedrijventerreinen, kantoren en locaties voor perifere detailhandel staan in de bijlagen 1 t/m 3. Daarna volgen in bijlage 4 negentien factsheets, waarin de belangrijkste aspecten uit het RPW voor elke gemeente op een rij worden gezet. Bijlage 5 bevat een totaaloverzicht voor de werklocaties in de gehele regio.

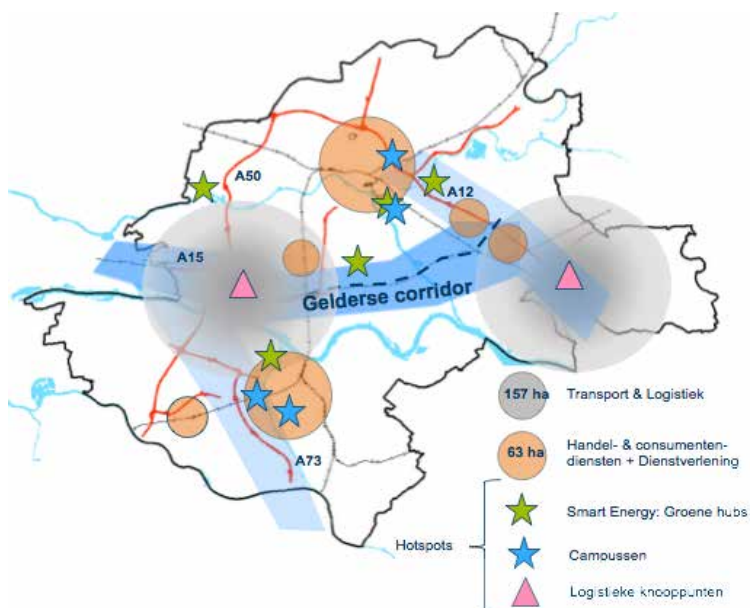
Bijlage 6 bevat een overzicht van lokale bedrijventerreinen waarvoor 'voorzienbaarheid' wordt ingesteld.

2 UITGANGS- PUNTEN REGIONAAL PROGRAMMA WERKLOCATIES

2.1 RUIMTE VOOR REGIONALE EN BOVENREGIONALE INITIATIEVEN

Het Regionaal Programma Werklocaties is gebaseerd op het bestaande regionaal economisch beleid. Kern van dit RPW is het weer mogelijk maken van nieuwe initiatieven. Uitgangspunt is dat nieuwe ontwikkelingen daar moeten 'landen' waar dat logisch en passend is. Om die reden is in het kader van het RPW-proces met name voor bedrijventerreinen onderstaande kaart ontwikkeld. De kaart maakt in een oogopslag duidelijk welke ontwikkelingen waar gewenst zijn.

*Ruimtelijk economische beleidskaart
Bedrijven voor regionale en bovenregionale
bedrijventerreinen. Selectie belangrijke
ruimtelijke concentraties/zoekgebieden*

Bij het beoordelen van nieuwe initiatieven, die van regionale en bovenregionale betekenis zijn, zal deze kaart als basis worden gehanteerd. Die maakt op hoofdlijnen immers duidelijk waar ontwikkelingen gewenst zijn. De kaart is niet van toepassing op lokale initiatieven.

2.2 RUIMTE VOOR LOKALE INITIATIEVEN

Gemeenten behouden de ruimte om lokale bedrijven te faciliteren op de eigen lokale terreinen voor zover die beschikbaar zijn in de vorm van een onherroepelijk bestemmingsplan.

2.3 REGIONALE INVESTERINGSAGENDA ARNHEM-NIJMEGEN

De regio Arnhem-Nijmegen is op de Gelderse en nationale schaal een kansrijke regio voor economische groei en daarmee ook groei van de werkgelegenheid. Om deze kansen te benutten is een duidelijk economisch profiel noodzakelijk. Op basis van dit profiel zijn de economische ambities verder uitgewerkt.

In de regionale investeringsagenda Arnhem-Nijmegen is gekozen voor drie programma's:

- 1 Ruimte voor werk, kennis en innovatie in Health en Energy
- 2 Slimme duurzaamheid
- 3 Bruisende Binnensteden aan de Rivier

Verder is vastgesteld dat het cluster Logistiek steeds belangrijker wordt voor de economie van de regio.

De volgende economische doelstellingen liggen ten grondslag aan de Regionale Investeringsagenda Arnhem-Nijmegen:

- 1 nieuwe programmering moet bijdragen aan de optimalisering en versterking van onze regionale economische kracht en ruimte bieden aan nieuwe ontwikkelingen;
- 2 deze programmering heeft de intentie om flexibel te kunnen inspelen op de vragen uit de markt (ondernemers, ontwikkelaars/beleggers), de sterkste locatie te koppelen aan de marktvraag (de bedrijvigheid), en het moet bijdragen aan de verdienmogelijkheden voor bedrijven, maar ook aan een toename van de werkgelegenheid. Hierbij komt een accent op de campusontwikkeling, smart energy/groene hubs en logistieke knooppunten;

- 3 daarbij is goede ruimtelijke afstemming voor het vestigen van bedrijven noodzakelijk om verspilling van ruimte in de regio te voorkomen.

2.4 GEBIEDSOPGAVE DE GELDERSE CORRIDOR

De Gelderse Corridor is één van de gebiedsopgaves van het huidige provinciale coalitieakkoord. De Gelderse Corridor wil meer werkgelegenheid halen uit het goederenvervoer langs de A15, Betuweroute en grote rivieren. Doel: investeringen focussen op logistieke ontwikkeling en de cross-over met landbouw. Het gaat om activiteiten die meerwaarde bieden bovenop de inzet vanuit de kerntaken van de provincie: activiteiten rondom doorstroming van goederenvervoer en daarbij primair inzetten op de drie knooppunten binnen de provincie Gelderland (Medel/Tiel, 'Knoop 38': het gebied tussen Valburg, Elst, Oosterhout en Slijk-Ewijk en als derde Emmerich/Montferland/Zevenaar).

2.5 EERDERE PROGRAMMA'S WERKLOCATIES

In 2013 zijn door de Stadsregio Arnhem-Nijmegen twee regionale programma's ontwikkeld; een voor bedrijventerreinen en een voor detailhandel.

Regionaal Programma Bedrijventerreinen 2013 (RPB)

Voor 16 gemeenten (voormalige regio Knooppunt Arnhem-Nijmegen) is het RPB 2013 het vigerende plan voor bedrijventerreinen. De gemeente Montferland was opgenomen in het RPB van de Achterhoek, de gemeente Druten was opgenomen in het oude RPB van de regio Rivierenland (daar is inmiddels een nieuw RPB gemaakt waarin Druten niet meer voor komt) en de gemeente Mook en Middelaar is niet eerder opgenomen in een Gelders RPB/RPW.

Het RPB uit 2013 vormt het vertrekpunt voor het nieuwe RPW dat het kader gaat vormen voor alle 19 gemeenten voor het onderdeel bedrijventerreinen.

Regionaal Programma Detailhandel 2013 (RPD)

Het RPD 2013 vormt de basis voor het detailhandelsbeleid in dit nieuwe RPW. Het is het huidige kader voor 16 gemeenten (voormalige regio Knooppunt Arnhem-Nijmegen). De gemeenten Druten, de gemeente Montferland en de gemeenten Mook en Middelaar waren daarin niet opgenomen. In de uitgangspuntennotitie voor PDV/GDV (2016) is aangegeven dat het beleid en de bestaande afspraken uit het Regionaal Programma Detailhandel 2013 van kracht blijven totdat besluitvorming heeft plaatsgevonden over het RPW 2017. Het RPW is na vaststelling leidend voor de perifere detailhandel. Voor het overige beleid rond detailhandel blijft het RPD volledig intact. Het RPD 2013 zal geactualiseerd worden op de punten die afwijken van de beslispunten in dit RPW. De bedoeling is om het geactualiseerde RPD uiteindelijk deel te laten uitmaken van het RPW.

3 UITVOERING REGIONAAL PROGRAMMA WERKLOCATIES

3.1 REGIONALE AFSTEMMING EN MONITORING

Regionale afstemming

In het RPD 2013 is het organisatiekader en de toetsingsprocedure bepaald voor nieuwe initiatieven met betrekking tot (perifere) detailhandel in de regio. Dit kader werkt goed in de praktijk. Om die reden wordt de huidige werkwijze voortgezet en verbreed. De afspraken gaan ook gelden voor initiatieven op het gebied van Bedrijventerreinen en Kantoren. Het ambtelijk overleg Intergemeentelijk Overleg Detailhandel wordt opgeschaald naar een breder ambtelijk overleg Werklocaties. Dit ambtelijk overleg brengt advies uit aan het Portefeuillehoudersoverleg Economie (PFO) over ingediende nieuwe ontwikkelingen in de regio op het gebied van werklocaties. De behandeling van het initiatief in het PFO is voor GS van belang bij de beoordeling van nieuwe ruimtelijke plannen.

De exacte werkwijze van dit ambtelijk overleg, toetsingsprocedure en dergelijke wordt in lijn met de nu geldende afspraken rond detailhandel uitgewerkt. Dat zal in mei 2017 zijn afgerond zodat het in de besluitvorming rondom het RPW meegenomen kan worden.

Regionale monitoring

Voor uitvoering van het RPW is monitoring van groot belang. Juiste en actuele gegevens over vraag en aanbod voor zowel bedrijventerreinen, kantoren als perifere detailhandel zijn nodig voor een goede uitvoering van het beleid en afstemming op de marktsituatie. Voor bedrijventerreinen zijn de cijfers in het databestand IBIS bij de provincie leidend. De gemeenten zijn zelf verantwoordelijk voor de juistheid en de meest recente informatie in dit bestand. De uitkomsten van deze monitoring, inclusief jaarlijkse uitgiftcijfers,

worden jaarlijks samen met andere relevante economische ontwikkelingen in het najaar aan het Portefeuillehoudersoverleg Economie voorgelegd met advies vanuit het ambtelijk overleg werklocaties. De monitoringsgegevens kunnen aanleiding zijn om het RPW op onderdelen te wijzigen. De colleges van burgemeester en wethouders van de gemeenten kunnen daarover samen met Gedeputeerde Staten besluiten nemen.

Herziening RPW

Driejaarlijks zal het RPW worden herzien en ter vaststelling worden aangeboden aan de gemeenteraden voor besluitvorming. De eerste herziening vindt plaats in het voorjaar van 2020.

3.2 CREËREN VOORZIENBAARHEID WERKLOCATIES

Voor die werklocaties waarvoor voorzienbaarheid wordt gecreëerd per 1 januari 2018, zal nader worden beoordeeld of de voorstellen ook ruimtelijk wenselijk zijn. Uiterlijk september 2017 zal samen met iedere gemeente worden vastgesteld of aanpassing nodig is. Uitgangspunt daarbij is dat de hoeveelheid terrein waarvoor de voorzienbaarheid wordt gecreëerd, hetzelfde blijft.

3.3. VERVOLGPROCES BEDRIJVENTERREINEN

De gemeenten zullen voor lokale terreinen uiterlijk 1 september 2017 bepalen voor welke terreinen de voorzienbaarheid gecreëerd zal worden. Dat gebeurt dan per 1 januari 2018. Gemeenten en private partijen hebben vervolgens nog twee jaar de tijd om uitgiften te doen.

In het eerste halfjaar van 2017 komt er nog nader onderzoek: biedt het bestaande aanbod aan bedrijventerreinen gericht op logistiek voldoende kavels die groot genoeg zijn (te maken) voor mega distributiecentra? Vooralsnog lijkt er voor de komende twee jaar voldoende capaciteit. De uitkomsten van dit onderzoek moeten in september 2017 meegenomen worden bij de uitwerking van nadere voorstellen hoe en op welke locatie(s) ruimte kan worden geboden aan deze markttrend.

3.4 VERVOLGPROCES PERIFERE DETAILHANDEL

Het traject Perifere detailhandel is in zijn uitwerking het meest lastige deel van de werklocaties. Naast het kwalitatief beoordelen van de locaties, is gekeken naar de indeling in verschillende gebieden, de beleidsuitgangspunten uit het RPD 2013 en of hier ook nog sprake van marktruimte voor perifere detailhandel.

Deze marktruimte is in de voorstellen met behulp van een zogenaamde beslisboom in eerste aanleg toebedeeld. Voor alle duidelijkheid, het gaat hier om een richtinggevend voorstel welke in september 2017 gelijktijdig met onderstaande activiteiten moet worden vertaald in een definitief voorstel PDV.

De volgende activiteiten worden voor de perifere detailhandel opgepakt:

- 1 de exacte ruimte voor PDV in bestaande bestemmingsplannen worden nader in beeld gebracht. Daarbij wordt beoordeeld welke locaties kunnen worden voorzien van meer perifere detailhandel;
- 2 bepalen waar 'voorzienbaarheid' moet worden gecreëerd (en vervolgens aanpassen van bestemmingsplannen);
- 3 het Regionaal Programma Detailhandel actualiseren.

Per september 2017 ligt er dan een definitief voorstel met aanwijzingen voor de locaties waar de voorzienbaarheid wordt ingezet, inclusief de gewenste verdeling van de marktruimte naar gebieden/locaties, en indien mogelijk (in tijd) met een actualisatie van het RPD 2013.

3.5 VERVOLGPROCES KANTOREN

De planning is er op gericht om vóór 1 september 2017 te komen tot voorstellen om kantorenterreinen of delen ervan te schrappen. Ook het inzetten van het juridische instrument van de voorzienbaarheid wordt voorbereid zodat het wegbestemmen van kantoorruimte en het in evenwicht brengen van de markt mogelijk is.

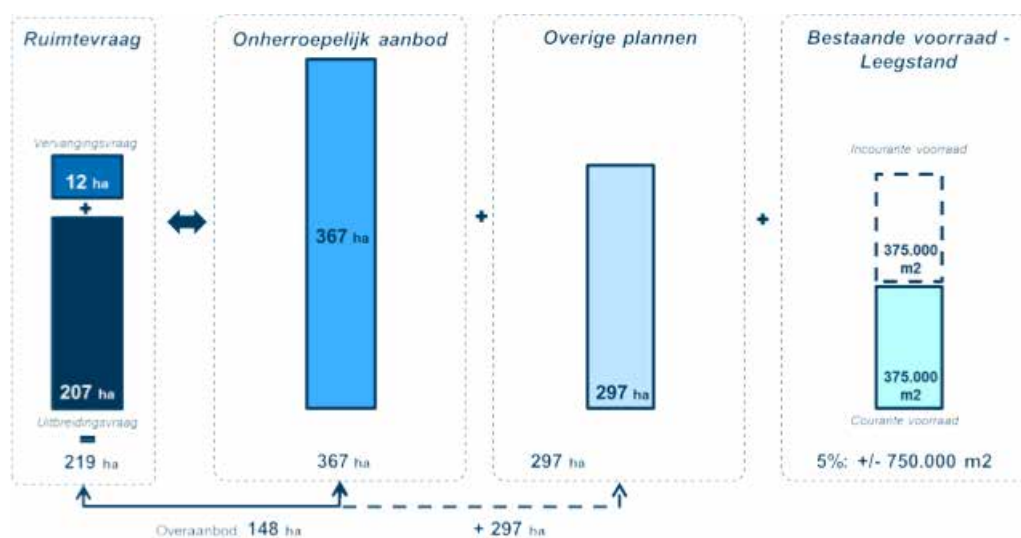
BIJLAGE 1 REGIONAAL PROGRAMMA WERKLOCATIES

BESLISPUNTENNOTITIE
ONDERDEEL BEDRIJVENTERREINEN
5 FEBRUARI 2017

1.1 PROBLEEMSTELLING BEDRIJVENTERREINEN

Uit het Bouwstenenrapport Bedrijventerreinen blijkt dat er te veel bedrijventerrein beschikbaar is (aanbod in onherroepelijke bestemmingsplannen).

De vraag bedraagt naar schatting 219 ha, het aanbod is 367 ha, dus er is een overprogrammering van 148 ha. Dat betekent dat alle 19 gemeenten gezamenlijk 148 ha bedrijventerrein in portefeuille houden waar op afzienbare termijn geen vraag naar is.

Verder is geconstateerd dat ook kwalitatief vraag en aanbod niet op elkaar aansluiten, nieuwe gewenste ontwikkelingen zijn niet of nauwelijks mogelijk vanwege de eerder genoemde duurzaamheids-ladder en gemeenten beconcurreren elkaar onderling. Daardoor kan de markt niet optimaal worden bediend.

In het Portefeuillehoudersoverleg (PFO) economie van 7 september 2017 is er een voorstel met werkwijze op tafel gekomen hoe dit probleem gezamenlijk te tackelen. Daarbij zijn ook voorstellen gedaan hoe om te gaan met regionaal gewenste ontwikkelingen tot 2020 en hoe die kunnen bijdragen aan het terugbrengen van het overaanbod. Feit is, dat het voorstel van 7 september 2016 op onvoldoende steun van de gezamenlijke gemeenten kon rekenen. De schriftelijke reacties van de verschillende gemeenten op dit voorstel zijn verwoord en voorzien van reacties in een reactienota.

Op 16 oktober 2016 is een aangepast voorstel –inclusief reactienota – in het PFO economie besproken. Tijdens deze vergadering is afgesproken dat gemeenten hun reacties hierop schriftelijk voor eind november 2016 konden inbrengen. Hiervan hebben 13 gemeenten gebruik gemaakt. Van deze opmerkingen is een nota van commentaar gemaakt (gedateerd 1 februari 2017) en voor zover van toepassing zijn de aanpassingen verwerkt in deze beslispuntennotitie en het Regionaal Programma Werklocaties. Deze nota van commentaar van 1 februari 2017 maakt onderdeel uit van het totale afwegings-proces rond het Regionaal Programma Werklocaties.

1.2 DOELSTELLING EN WERKWIJZE DE KOMENDE JAREN ALGEMEEN

De regio wil sturen op het bereiken van een kwantitatief en kwalitatief evenwicht in vraag en aanbod van bedrijventerreinen. Hiervoor zal het nodig zijn om een aantal bedrijventerreinen (of delen daarvan) te schrappen, gelet op de nu bestaande overprogrammering in de regio van circa 148 ha. Er is extra tijd nodig om gemeenten en private partijen de ruimte te geven om aan te tonen dat er voor hun terrein(en) toch marktvraag is en dat – zoals wordt verondersteld - de uitgestelde marktvraag vanwege de inmiddels achter ons gelegen economische crisis de komende tijd zal worden ingelopen. Verder is deze periode belangrijk om te kunnen anticiperen op de financiële gevolgen voor gemeenten en private partijen die uiteindelijk wel bedrijventerreinen uit de markt moeten nemen in de nabije toekomst.

Gemeenten en private partijen krijgen nog in 2017, 2018 en 2019 de mogelijkheid voor de uitgifte/verkoop van alle terreinen die -op basis van onherroepelijke bestemmingsplannen in de regio- uitgeefbaar zijn. Er worden tot 2020 dus geen beperkingen opgelegd in het kunnen verkopen van bedrijventerreinen. Wel wordt voorgesteld om voor een aantal terreinen die kwalitatief minder geschikt zijn gebleken of waar de laatste jaren nauwelijks uitgifte heeft plaatsgevonden, per 1 januari 2018 de termijn van 'voorzienbaarheid' te laten gaan lopen (juridisch gereed maken voor eventuele schrappen van plancapaciteit in bestemmingsplannen per 2020).

In 2020 kan dan wanneer dit inderdaad nodig blijkt (op basis van monitoring vraag en aanbod en een geactualiseerde waardering van de terreinen) worden besloten om de noodzakelijke juridische maatregelen in gang te zetten om bedrijfsterreinen daadwerkelijk te gaan schrappen (wijziging bestemmingsplan). Een gefaseerde aanpak met de focus op evenwicht in 2020. Private terreinen/partijen zullen gelijk beoordeeld en behandeld worden als de gemeenten (dit geldt voor de rechten en de plichten).

1.3 BEOORDELING LOKALE EN REGIONALE TERREINEN

1.3.1 LOKALE TERREINEN

Uitgangspunt voor de lokale terreinen is dat alle gemeenten met een bestaand aanbod ruimte houden om de voorspelde vraag t/m 2025 te kunnen laten landen. Het is belangrijk dat lokaal gebonden bedrijvigheid een plek kan hebben en houden in een gemeente. De lokale vraag t/m 2025 in de regio is op grond van het aantal banen in een gemeenten verdeeld over alle gemeenten (hoeveelheid hectares welke gemeente nodig heeft t/m 2025 om aan de vraag tegemoet te komen). Vervolgens is gekeken hoeveel aanbod er nu in een gemeente aanwezig is aan harde plancapaciteit. Dan blijkt dat er negen gemeenten zijn die meer aanbod hebben dan dat er vraag is tot 2025. Aan deze negen gemeenten wordt gevraagd om uiterlijk 1 september 2017 met een voorstel te komen om de hoeveelheid lokale terreinen te verminderen tot een niveau dat nodig is om de vraag t/m 2025 te kunnen faciliteren. Het is van belang dat dit voorstel uiterlijk 1 september 2017 van de gemeenten zelf komt. Zij kunnen dan

rekening houden met de specifieke ruimtelijke omstandigheden (restkavels, volkstuintjes, ingesloten kavels e.d.) en een op de locaties toegespitste keuze maken.

Ook op deze terreinen kunnen in 2017, 2018 en 2019 nog gewoon uitgaven worden gedaan. Wel wordt voor die terreinen per 1 januari 2018 de termijn van de voorzienbaarheid in gang gezet. Dat betekent dat er in 2020 de balans op wordt gemaakt: heeft dit terrein toch marktwaarde en is zij nog nodig voor de gemeente om de vraag te kunnen bedienen? Zo nee, dan zijn er juridische instrumenten om er een andere bestemming op te leggen.

Gemeenten die de komende jaren (dus tot 2020) meer uitgeven dan er op grond van de vraagberekeningen t/m 2025 is berekend, mogen nieuw terrein ontwikkelen. Daarvoor gelden de condities die zijn genoemd in paragraaf 1.4 'Gewenste ontwikkelingen in de periode 2017-2020', onder B. Daar staan ook de condities voor gemeenten die nu geen aanbod hebben maar dat wel zouden willen.

In de bijlage 6 staat een overzicht van het lokale aanbod en de lokale vraag.

1.3.2 (BOVEN)REGIONALE TERREINEN

Ook voor de beoordeling van de hoeveelheid (boven)regionale bedrijfsterreinen moet een objectieve onderbouwing worden bepaald. De volgende uitgangspunten zullen eind 2019 worden gehanteerd om te bepalen of terreinen daadwerkelijk zullen moeten worden 'geschrapt' (als gevolg van het inzetten de voorzienbaarheidsprocedure per januari 2018):

- 1 een jaarlijkse monitoring –eerste eind 2017- zal inzicht geven opleveren in de uitgifte van bedrijventerreinen in de regio. Uit deze overzichten zal o.a. moeten blijken of er voldoende marktvraag is voor het betreffende bedrijventerrein;
- 2 De terreinen bestemd voor de ontwikkeling van campussen en groene hub's worden gehandhaafd, vanwege de beleidsprioriteit die in het MIRT is vastgelegd (Kleefse Waard en IPKW Arnhem, NTC Nijmegen, Innofase Duiven);
- 3 De Bouwstenenrapportage Bedrijventerreinen is de basis voor de waardering van de verschillende terreinen. Eind 2017 moet een herziening op tafel liggen voor de vraag en het aanbod en tevens een geactualiseerde waardering van de terreinen. Dat zal uiteindelijk wel gaan leiden tot het schrappen van een aantal terreinen in 2020.

1.4 GEWENSTE ONTWIKKELINGEN IN DE PERIODE 2017-2020

Een aantal ontwikkelingen kunnen niet tot 2020 worden bevroren. Ze moeten onder voorwaarden door kunnen gaan. Dat is niet eenvoudig want in de periode tot 2020 is er nauwelijks ruimte vanwege het overaanbod dat nog een aantal jaren zal blijven bestaan. De regiogemeenten vinden de volgende ontwikkelingen gewenst (met in achtneming van de **5 voorwaarden** die op de volgende pagina staan vermeld):

- A **Uitbreiding bestaande bedrijven op bestaande bedrijventerreinen, (incl. watergebonden bedrijven).** Als deze uitbreidingen kunnen aantonen dat zij niet kunnen verplaatsen - niet geheel en niet gedeeltelijk - naar een andere locatie dan kunnen zij in principe uitbreiden op de huidige locatie als daar geen ruimtelijk-planologische bezwaren tegen zijn. De uitbreiding moet direct geheel in beslag genomen worden door het bedrijf zelf zodat er geen nieuw aanbod bedrijfsterrein op de markt komt. Detailhandel is hierbij uitgesloten. Voorwaarde is dat het bedrijf gebonden is aan de locatie waar hij gevestigd is en verplaatsen bedrijfseconomisch geen optie is. In geval van watergebonden bedrijvigheid: gebonden aan ligging aan een kade. In deze gevallen wordt geen compensatie verplicht gesteld. Hierbij wordt gedacht aan de voorstellen voor uitbreiding van Lingewaard, Looveer; Druten, Excluton; Doesburg, Rotra.
- B **Lokale terreinen.** Indien een gemeente geen lokaal terrein meer heeft om uit te geven, dan moet het mogelijk zijn om een nieuw lokaal terrein te ontwikkelen of om een bestaand terrein uit te breiden. Daarbij is van belang het percentage lokaal terrein wat een gemeenten op grond van werkgelegenheidsaantallen zou mogen hebben, zie bijlage 6. Detailhandel is uitgesloten. Onder een lokaal terrein wordt verstaan een terrein met een overwegende kavelgrootte kleiner dan 0,5 ha.
- C **Ruimtelijk gewenste bedrijventerreinen (inbreiding en transformatie).** Het gaat dan om ontwikkeling van een bedrijventerrein dat bijdraagt aan een ruimtelijk gewenste situatie in de zin van inbreiding en transformatie. Het terrein wordt vervolgens op de markt gebracht. Voor dit nieuwe aanbod geldt een compensatieverplichting van 50 %. Hierbij wordt gedacht aan het Veilingterrein in Huissen.

Deze hierboven genoemde nieuwe ontwikkelingen (uit de lijst van overige plannen of geheel nieuwe plannen), kunnen - als het aan de regiogemeenten ligt - verder worden ontwikkeld als voldaan wordt aan de volgende **5 voorwaarden**:

- 1 regionale instemming, waarbij van belang is de beoordeling die het terrein heeft gekregen in het Bouwstenenrapport (in het geval van overige plannen) en als die beoordeling daar niet is gemaakt (in geval van een geheel nieuw plan) moet die beoordeling alsnog worden opgesteld om het initiatief door de andere gemeenten in de regio te kunnen laten beoordelen;
- 2 de marktvraag moeten worden aangetoond;
- 3 de 'ladderonderbouwing' moet gemaakt kunnen worden. De gemeente zal per geval de inschatting moeten maken hoe risicovol dat pad is;
- 4 nieuwe ontwikkelingen moeten passen binnen de ruimtelijk economische kaart (voor zover relevant, bijvoorbeeld niet van toepassing op lokale bedrijventerrein);
- 5 er moeten uiteraard ruimtelijk geen belemmeringen zijn.

Overige nieuwe ontwikkelingen die zich de komende jaren voordoen

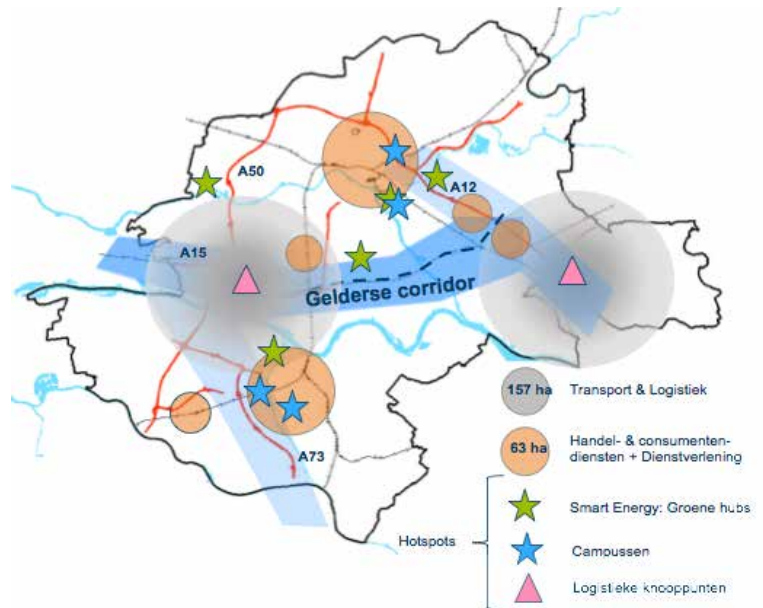
Voor alle overige, hierboven nog niet genoemde nieuwe initiatieven of plannen die de komende jaren zullen worden ontwikkeld geldt het volgende:

- regionale afstemming
- 100 % compensatie
- Ladderonderbouwing
- Ruimtelijk economische kaart
- Ruimtelijk geen belemmeringen

Onder deze categorie zal in beginsel de voorgenomen uitbreiding van het bedrijventerrein in Montferland vallen.

Ter ondersteuning van de beoordeling van nieuwe initiatieven is er binnen het onderwerp bedrijventerreinen een zogeheten ruimtelijk-economische beleidskaart opgesteld.

*Ruimtelijk economische beleidskaart
Bedrijven voor regionale en bovenregionale
bedrijventerreinen. Selectie belangrijke
ruimtelijke concentraties/zoekgebieden*

Deze kaart geeft aan waar de gewenste regionale bedrijvigheid het beste zou moeten/kunnen landen in de regio als alle bedrijventerreinen nog gepland zouden kunnen/moeten worden. Daarbij wordt rekening gehouden met de belangrijkste beleidsbeslissingen over deze regio. De kaart kan als aanvullend instrument worden ingezet om de locaties van bedrijventerreinen te beoordelen.

1.5 BESTAANDE BEDRIJVENTERREINEN UITBREIDEN MET MINDER DAN 0,5 HA

Doel is om kleine aanpassingen die ruimtelijk gezien wenselijk zijn, mogelijk te maken. Het gaat hierbij niet om gewone uitbreidingen van bedrijfsterreinen, maar om kleine uitbreidingen van de bestemming bedrijfsterrein (kleiner dan 0,5 ha) die aan het volgende moeten voldoen:

- leiden tot een verbetering van de ruimtelijke kwaliteit;
- een lokaal probleem oplossen;
- het gaat hier om stukjes bedrijventerrein die direct in gebruik worden genomen en die niet als aanbod op de markt komen.

Wat het effect is van deze regels zal na een jaar monitoren worden bepaald. Dan wordt besloten of deze uitzondering gehandhaafd kan blijven. Voor deze categorie wordt voorgesteld om geen compensatie te vragen.

Werkwijze: deze uitbreidingen moeten –via het Platform Economie– worden gemeld aan het Portefeuillehoudersoverleg Economie. Er is geen regionale afstemming/ instemming nodig.

1.6 SOLITAIRE BEDRIJVEN

Nieuwe solitaire vestigingen mogen zich niet buiten bedrijfsterreinen vestigen. Hierop is een uitzondering mogelijk, wanneer de lokale situatie hier om vraagt, zowel ruimtelijk, economisch en functioneel. Dit is het zogeheten maatwerk, waar het ambtelijk overleg Werklocaties advies over moet uitbrengen.

Uitbreiding van bestaande solitaire vestigingen is niet gewenst, tenzij aangetoond kan worden dat verplaatsing van dit solitaire bedrijf naar een bedrijventerrein onmogelijk is. Dan kan een kleine uitbreiding plaatsvinden tot maximaal 10% van de oppervlakte van de bestemming bedrijfsterrein van die solitaire vestiging.

1.7 MARKTCONSULTATIE

Deze zogeheten marktconsultatie is kort verwoord in een memo van 8 juli 2016 (Ecorys). Een aantal partijen waaronder banken (in de regio) en makelaars is gevraagd om te reageren op de informatie uit het bouwstenenrapport. Niet alle partijen hebben gereageerd en het is dan ook lastig om hier conclusies aan te verbinden. Desondanks mag op hoofdlijnen de conclusie worden getrokken, dat de uitkomsten van de Bouwstenenrapportages worden onderschreven.

1.8 BUCK CONSULTANCY-ONDERZOEK (XL LOGISTIEKE KAVELS)

Er is nagegaan of er nog specifieke vraag vanuit de markt te verwachten is voor het cluster Logistiek voor de grote logistieke, zogenoemde XL-kavels. Dit is onderzocht door Buck consultancy, die hierover op 22 september 2016 een rapportage heeft gepresenteerd.

De belangrijkste conclusies zijn:

- 1 er mag verwacht worden dat de trend naar schaalvergroting en megadistributie zich zal voortzetten;
- 2 puur kwantitatief hoeven er tot 2025 géén extra hectaren ruimte te worden opgenomen in de bedrijventerreinenprogramma's voor de regio Arnhem-Nijmegen voor logistiek. In kwantitatieve zin zit er nog voldoende rek in de prognoses voor alle sectoren;
- 3 gezien de trend naar mega-distributiecentra (DC) is de beschikbaarheid van grote kavels van meer dan 4 tot 8 ha aan de (zeer) magere kant. Dit betekent dat de mogelijkheden om in de regio Arnhem-Nijmegen adequaat in te spelen op de groei van mega DC's gering zijn.

In het eerste halfjaar van 2017 komt er nog nader onderzoek: biedt het bestaande aanbod aan bedrijventerreinen gericht op logistiek voldoende kavels die groot genoeg zijn (te maken) voor mega DC's? Vooralsnog lijkt er voor de komende twee jaar voldoende capaciteit. De uitkomsten van dit onderzoek moeten in september 2017 meegenomen worden bij de uitwerking van nadere voorstellen hoe en op welke locatie(s) ruimte kan worden geboden aan deze markttrend. Concreet speelt hier de wens van de gemeente Montferland om tot uitbreiding van bedrijventerreinen te komen, met name voor de XXLogistiek (past in de gebiedsopgave Gelderse Corridor, qua aansluiting op Duitsland, mits de trend doorzet). Dit moet echter ook passen in totaalaanbod in de regio en het streven naar evenwicht in 2020. Gezien de hoeveelheid bedrijventerreinen in Zevenaar (en De Liemers tezamen) is een duo-constructie en het maken van nadere afspraken wellicht een optie waar het gaat om voldoende aanbod in de (deel)regio.

1.9 CONCRETE BESLUITEN OVER LOCATIES VOOR BEDRIJVENTERREINEN

Op basis van een kwalitatieve weging –rekening houdend met bovenstaande beleidsuitgangspunten- ligt er een lijst met beoordelingen van de regionale en bovenregionale bedrijventerreinen:

(Boven)regionale terreinen

De volgende **(boven)regionale terreinen** krijgen de kleur groen, dat wil zeggen dat ze kwalitatief en qua marktvraag kansen bieden en de regionale ontwikkeling in de regio Arnhem-Nijmegen ondersteunen:

• Arnhem Kleefse Waard Westervoortsedijk	0,5 ha
• Arnhem IJsseloord II	11,3 ha
• Arnhem Westervoortsedijk	5,5 ha
• Arnhem IPKW	3,6 ha
• Arnhem Kleefse Waard BASF	4,8 ha
• Duiven Innofase	14,6 ha
• Montferland Docks NLD	25,2 ha
• Nijmegen, Noord Kanaalhaven	3,1 ha
• Nijmegen Oost Kanaalhaven	6,7 ha
• Winkelsteeg (vm Compac)	4,1 ha
• Winkelsteeg overig	6,2 ha
• Overbetuwe Merm Oost	2,5 ha
• Poort Midden Gelderland	6,9 ha
• Park 15	60,9 ha
• Rheden de Beemd	1,21 ha
• Wijchen Bijsterhuizen	26,5 ha

De volgende **(boven)regionale terreinen** krijgen de kleur oranje/rood, dat wil zeggen dat er zorgen zijn over de kwaliteit en/of marktvraag. Voor deze terreinen wordt ingezet op het principe van 'voorzienbaarheid'. Uiterlijk per 1-1-2018 gaat deze termijn in.

Vervolgens wordt bij gelijkblijvende omstandigheden per 1-1 2020 beoordeeld:

- 1 of het terrein toch voldoet aan de marktvraag;
- 2 of dat er geen markt is voor het terrein en het beter is om de bestemming er daadwerkelijk af te halen.

Het gaat om de volgende terreinen

* Lingewaard Agropark en Pannenhuis		
Voor de terreinen in Lingewaard (Agropark en Pannenhuis) geldt dat het mogelijk is dat de terreinen een andere kleur (groen) kunnen krijgen als er definitief zekerheid ontstaat over het doortrekken van de A 15. Vanaf dat moment zal/kan dit worden heroverwogen. Dit zal dan worden gelegd naast de ontstane marktsituatie, de vraag en het aanbod op dat moment, hetgeen bijvoorbeeld ook zou kunnen leiden tot faseringsafspraken.	• Arnhem Het Broek P 1,6 ha • Arnhem Merwedeterrein P 3,4 ha • Beuningen Schoenaker beide 8,5 ha • Duiven Seingraaf G 11,2 ha • Lingewaard Agropark 2^e fase beide 9,1 ha* • Lingewaard Pannenhuis II G 9,6 ha* • Mook en Middelaar G 4,3 ha • Rijnwaarden Spijksedijk P 9,3 ha • Zevenaar 7poort G 49,6 ha **	

**** Zevenaar 7 Poort**

Voor Zevenaar 7 Poort is sprake van een bijzondere situatie: er komt hoogstwaarschijnlijk een directe aansluiting van dit bedrijventerrein op de A15. Wanneer eind 2019 voldoende garantie/zekerheid bestaat over aanleg van deze aansluiting op de A15 voor 2022, dan zal Zevenaar 7 Poort alsnog in het rijtje bedrijventerreinen met de kleur groen kunnen belanden. Hierbij geldt, dat er, mede afhankelijk van de marktsituatie en vraag en aanbod, dan faseringsafspraken gemaakt moeten worden met de regio die aansluiten op de beleidsmogelijkheden van dat moment. In dit verband is hetgeen vermeld onder het kopje Buck Consultancy (XL kavels logistiek) in relatie tot de gemeente Montferland ook van belang. Dit sluit in beginsel aan op de gebiedsopgave Gelderse Corridor waarbij geprobeerd wordt om ruimtelijk-economische processen en daarmee investeringen te focussen op logistieke ontwikkeling en de primaire inzet op drie Gelderse knooppunten.

Oktober 2017 wordt definitief bepaald welke terreinen meedoen in de zogenaamde voorzienbaarheidsprocedure. Er kunnen dus nog verschuivingen plaatsvinden als gevolg van monitoring in 2017, gewijzigde marktsituatie, tempo van uitgiften, aantoonbare marktvraag, et cetera.

Ook voor deze terreinen geldt, dat deze in 2017, 2018 en 2019 nog kunnen worden uitgegeven/verkocht. Daarnaast wordt voor deze terreinen met ingang van 1 januari 2018 de termijn van de voorzienbaarheid ingesteld. Vervolgens wordt begin 2020 de balans opgemaakt: is er voor deze terreinen toch gebleken marktvraag, wordt het terrein door veranderende omstandigheden in 2020 toch anders beoordeeld dan nu? Zo ja, dan kan de kleur van het terrein naar groen verschieten. Zo nee, dan zijn er dan juridische mogelijkheden om de bestemming bedrijventerrein er dan daadwerkelijk af te halen. Om de voorzienbaarheid te bepalen moet nog 'verstandig' naar deze hectares worden gekeken. Voor sommige delen van de terreinen zal het ruimtelijk ongewenst zijn om de bestemming bedrijventerrein er af te halen, bijvoorbeeld als het gaat om een klein stukje bedrijven-terrein midden op een bedrijventerrein dat verder al volledig is uitgegeven. De bedoeling is om aan het PFO van oktober 2017 een voorstel voor te leggen welke hectares wel ruimtelijk acceptabel zijn om eventueel in 2020 te schrappen. Dat wordt dan een concreet voorstel op een kaart, omdat dat nodig is om op 1 januari 2018 de procedure tot voorzienbaarheid te laten ingaan. De inschatting is nu dat het aantal hectares door deze exercitie enigszins naar beneden zal moeten worden bijgesteld.

Lokale terreinen

Voor wat betreft de **lokale terreinen** willen we van de volgende gemeenten uiterlijk 1 september 2017 een voorstel voor welke lokale bedrijfsterreinen zij de voorzienbaarheid willen gaan creëren. De gemeenten en/of private partijen zijn vervolgens nog vrij om de terreinen in 2017, 2018 en 2019 uit te geven. De termijn van de voorzienbaarheid zal ingaan per 1 januari 2018. Per 1 januari 2020 wordt de balans opgemaakt of het terrein voldoet aan de marktvraag of niet. Als het niet voldoet aan de marktvraag dan kunnen in 2020 juridische maatregelen genomen worden om de bestemming bedrijventerreinen eraf te halen.

Verzocht wordt aan de volgende gemeenten om voor uiterlijk 1 september 2017 een voorstel om de voorzienbaarheid uit te werken voor lokale terreinen met de volgende omvang:

• Druten	voor 4,9 ha
• Duiven	voor 5,5 ha
• Heumen	voor 2,9 ha
• Lingewaard	voor 6,7 ha
• Montferland	voor 3,9 ha
• Overbetuwe	voor 6,4 ha
• Rheden	voor 4,8 ha
• Westervoort	voor 3,2 ha
• Zevenaar	voor 2,9 ha

Flexibiliteit lokale (ruimtelijke) omstandigheden

Er wordt ruimte gegeven aan de negen gemeenten om in de beoordeling per september 2017 de specifiek ruimtelijke situatie rondom lokale bedrijventerreinen mee te nemen (restkavels, ingesloten percelen etc.) waarvan het niet logisch meer is om deze terreinen te transformeren of uit de markt te nemen. Dit zou dan kunnen betekenen dat het aandeel lokaal bedrijventerrein in kwantitatieve zin nog wat toeneemt en er wat minder geschrapt moet worden. Wel moet de grootte van de opgave ongeveer gelijk blijven. De consequentie hiervan in relatie tot de regionale en bovenregionale bedrijventerreinen wordt beoordeeld in de voorstellen eind 2017 om de 'voorzienbaarheidsprocedure' in te gaan zetten per januari 2018.

BIJLAGE 2 REGIONAAL PROGRAMMA WERKLOCATIES

BESLISPUNTENNOTITIE
ONDERDEEL PERIFERE DETAILHANDEL
D.D. 5 FEBRUARI 2017

2.1 INLEIDING

Ook voor perifere detailhandel is sprake van overprogrammering. Hiernaar is onderzoek gedaan door Ecorys. De resultaten van dit onderzoek zijn weergegeven in het bouwstenenrapport PDV/GDV. De marktruimteberekeningen in dit rapport zijn gebaseerd op het regionaal koopstromenonderzoek Arnhem-Nijmegen 2016 van I&O en Ecorys en het verwachte aantal inwoners per gemeente aan het begin van het jaar 2020. Het bouwstenenrapport geeft inzicht in hoeverre en voor welke branches sprake is van overprogrammering van het PDV/GDV-aanbod in de regio voor de planperiode 2015-2020. Ook heeft Ecorys een kwalitatieve beoordeling uitgevoerd van:

- 1 de bestaande locaties in de regio met meer dan 1.500 m² winkelvloeroppervlakte;
- 2 overige bedrijventerreinen in de regio met een bestaande harde of zachte planvoorraad voor nieuwe perifere detailhandel.

2.2 BELEIDSDOELSTELLINGEN PERIFERE DETAILHANDEL

Wat zijn de economische doelstellingen voor de versterking van de regionale detailhandelsstructuur:

- 1 bijdragen aan het verbeteren en versterken van onze regionale economische kracht en aan de bescherming van onze vitale binnensteden en wijk- en dorpscentra;
- 2 flexibel kunnen inspelen op de vragen uit de markt (ondernemers, ontwikkelaars/beleggers); de sterkste locaties koppelen

aan de marktvraag naar nieuwe perifere detailhandel. Dit draagt bij aan de werkgelegenheid;

- 3 komen tot een goede ruimtelijke afstemming voor dit soort vestigingen.

Naast dit algemene kader is in 2013 specifiek regionaal beleid vastgesteld in het Regionaal Programma Detailhandel (RPD). Het doel van het RPD is het creëren en in stand houden van een evenwichtige en duurzame regionale detailhandels-structuur met een zo compleet mogelijk voorzieningenpakket voor de consument. Maar ook met perspectief voor ondernemers en marktpartijen, zodat zij kunnen en willen investeren in vernieuwing. Ook is het beschermen en versterken van binnensteden en wijk- en buurtcentra benoemd.

Dit betekent aan de ene kant het stimuleren van de dynamiek in de detailhandel door schaalvergroting en clustering op de juiste plekken te faciliteren. Aan de andere kant wordt rekening gehouden met de effecten hiervan op de bestaande winkelgebieden en de leefbaarheid in kernen en wijken.

2.3 PROBLEEMSTELLING VRAAG/AANBOD PERIFERE DETAILHANDEL

In het bouwstenenrapport is geconstateerd dat er in de regio sprake is van een forse kwantitatieve overprogrammering van de planvoorraad voor nieuwe perifere detailhandel. Het stoplichtenmodel dat Ecorys heeft opgesteld richt zich op:

- een beoordeling van alle PDV/GDV-locaties in de regio met meer dan 1.500 m² winkelvloer-oppervlakte (wvo) in de PDV/GDV-branches,
- alle bedrijventerreinen met minder dan 1.500 m² wvo aan perifere detailhandel, maar met actuele planvoorraad voor nieuw toe te voegen perifere detailhandel.

Daaruit kan worden geconstateerd dat ook de kwaliteit van het aanbod van een aantal locaties onvoldoende is en niet aansluit bij de kwaliteiten die de markt vraagt.

Verder is de ervaring dat vigerende bestemmingsplannen in een aantal gevallen ruimte bieden voor nieuwe detailhandelsontwikkelingen die strijd zijn met het RPD-beleid. Het gaat om mogelijke detailhandelsontwikkelingen die leiden tot een toename van reeds bestaande overaanbod (bijvoorbeeld grote bouwmarkten). Maar het

kan ook gaan om ontwikkelingen die direct en hevig concurreren met de centrumgebieden, de stadsdeelcentra en de wijk- en buurtcentra (supermarkten, warenhuizen, sportzaken, elektronicawinkels, fietswinkels). Het betreft zowel onbenutte planvoorraad in bestemmingsplannen voor nieuwe detailhandel (bijvoorbeeld op bedrijventerreinen) alsook ruimte die kan vrijkomen na de beëindiging van de bestaande detailhandelsactiviteit. Het bouwstenenrapport levert het volgende beeld op.

2.3.1 BEPERKTE MARKTRUIMTE

De marktruimteberekeningen geven aan dat er tot 2020 in de totale regio netto nog 65.000 tot 70.000 m² bvo (na verrekening van te benutten leegstaande winkelpanden) nieuw aanbod in de PDV/GDV-branches kan worden toegevoegd.

Voorgesteld wordt om twee derde deel van de marktruimte (45.150 m² bvo) toe te wijzen aan de GDV/PDV concentratiegebieden. In het RPD zijn 13 locaties als zodanig benoemd. Voor de locatie Nijmegen Ressen is nog geen bestemmingsplan vastgesteld en voor de locatie Zevenaar Spoorallee is een status aparte in overweging.

Voorgesteld wordt om een derde deel van de marktruimte (23.700 m²) toe te wijzen aan de overige winkellocaties. Dit zijn:

- 1 de 34 overige PDV-locaties in de regio met meer dan 1.500 m² wvo (waaronder detailhandel op bedrijventerreinen);
- 2 10 bedrijventerreinen met minder dan 1.500 m² wvo maar met harde planvoorraad;
- 3 het aanbod in de PDV/GDV-branches in de reguliere detailhandel (binnensteden, stadsdeel, wijk- en buurtwinkelcentra) en het overig verspreid winkelaanbod.

Beslispunt: twee derde deel van de marktruimte voor toe te voegen PDV/GDV-aanbod in de regio tot het jaar 2020 zal worden toegewezen aan de in het RPD 2013 aangewezen concentratiegebieden voor PDV/GDV.

2.3.2 MISMATCH TUSSEN VRAAG EN AANBOD IN DE REGIO

De confrontatie tussen marktruimte (= vraag) en planvoorraad (= aanbod) laat zien dat er een forse mismatch is tussen vraag en aanbod in de regio als geheel.

Netto-marktruimte PDV/GDV-branches in m² bvo tot 2020 in de regio Arnhem-Nijmegen

	TOTAAL REGIO*	CONCENTRATIE- GEBIEDEN PDV/GDV*	OVERIGE WINKELLOCATIES*
DEELREGIO NOORD	22.665	18.040	4.625
DEELREGIO MIDDEN	1.755	-645	2.400
DEELREGIO ZUID	44.430	27.760	16.670
TOTAAL REGIO	68.850	45.155	23.695

*IN M² BVO

Als voor de concentratiegebieden de netto marktruimte (circa 45.000 m² bvo) wordt afgezet tegen de harde planvoorraad (circa 80.000 m² bvo) is er een overaanbod van circa 35.000 m² bvo. Indien ook de zachte planvoorraad (13.900 m² bvo) wordt meegerekend, is in de concentratiegebieden een overaanbod van totaal circa 49.500 m² bvo aan planvoorraad.

Voor de overige winkellocaties is het overaanbod nog groter: de totale planvoorraad op de bedrijventerreinen (circa 95.000 m² bvo) laat een vergroting van het aanbod toe met het viervoudige van de netto-marktruimte voor alle overige winkellocaties tot het jaar 2020 (bijna 23.700 m² bvo).

2.3.3 MISMATCH VRAAG EN AANBOD IN DE DEELREGIO'S EN DE BRANCHES

In de analyses in het bouwstenenrapport werd, net zoals bij de analyses voor het ROP 2013, de regio verdeeld in deelregio's. Hieruit blijkt dat vraag en aanbod in de noord- en zuidvleugel van de regio zich anders verhouden.

*Confrontatie netto-marktruimte en planvoorraad voor de PDV/GDV-concentratiegebieden,
in m² bvo*

DEELREGIO	NOORD	MIDDEN	ZUID	TOTAAL REGIO
NETTO-MARKTRUIMTE	18.040	-645	27.760	45.155
HARDE PLANVOORRAAD (BIJ RECHT)	72.650	6.100	0	78.750
HARDE PLANVOORRAAD (VIA ONTHEFFING)	0	2.000	0	2.000
ZACHTE PLANVOORRAAD	0	-6.100	20.000	13.900
TOTAAL PLANVOORRAAD	72.650	2.000	20.000	94.650

Er is namelijk een overaanbod in de PDV/GDV planvoorraad voor de concentratiegebieden in deelregio Noord, dat vooral veroorzaakt wordt door de planvoorraad voor Duiven Centerpoort/Nieuwgraaf en Graafstaete. In de deelregio Zuid daarentegen is de vraag groter dan het aanbod. Hier is te weinig harde planvoorraad beschikbaar. Zachte planvoorraad moet hier strategisch worden omgezet in harde planvoorraad. Hoewel de deelregio Midden niet als autonoom functionerende markt kan worden gezien maar integraal deel uitmaakt van de stedelijke regio Arnhem-Nijmegen, lijken vraag en aanbod hier min of meer in evenwicht.

*Vergelijking van netto-marktruimte PDV/GDV-branches voor alle overige winkellocaties
met planvoorraad voor PDV/GDV-aanbod voor de overige bedrijventerreinen, in m² bvo*

DEELREGIO	NOORD	MIDDEN	ZUID	TOTAAL REGIO
NETTO-MARKTRUIMTE	4.625	2.400	16.670	23.695
HARDE PLANVOORRAAD (BIJ RECHT)	29.300	2.000	21.600	52.900
HARDE PLANVOORRAAD (VIA ONTHEFFING)	10.000	0	14.000	24.000
ZACHTE PLANVOORRAAD	0	9.250	10.000	19.250
TOTAAL PLANVOORRAAD	39.300	11.250	45.600	96.150

Voor de overige winkellocaties zijn er ook grote verschillen in de drie deelregio's: in de deelregio Noord is de harde planvoorraad 8,5 x zo groot als de netto-marktruimte, in de deelregio Zuid is er 2 x te veel harde planvoorraad op de overige bedrijventerreinen (die deels omgezet kan worden naar harde planvoorraad voor de concentratiegebieden) en in de deelregio Midden lijken vraag en aanbod weer redelijk in evenwicht.

Het overaanbod in Midden en Zuid ten aanzien van de zachte planvoorraad heeft vooral betrekking op bedrijventerreinen waar gemeenten ten behoeve van de lokale vraag initiatieven tot 1.500 m² bvo zouden kunnen faciliteren, mits goed onderbouwd.

2.4 UITGANGSPUNTEN HERPROGRAMMERING PERIFERE DETAILHANDEL

2.4.1 PROCESDOELEN HERIJKING REGIONAAL PROGRAMMA WERKLOCATIES

Wat zijn de doelstellingen bij het bepalen van vraag en aanbod voor de herprogrammering voor perifere detailhandel de komende jaren:

- Het bereiken van een kwantitatief en kwalitatief evenwicht tot het jaar 2020.
- Het in stand houden en versterken van een evenwichtige en duurzame regionale detailhandelsstructuur met een zo compleet mogelijk voorzieningenpakket voor de consument én perspectief voor ondernemers / marktpartijen, zodat zij kunnen en willen investeren in vernieuwing.
- Het beschermen van de vitaliteit van binnensteden en dorps- en wijkcentra: perifere ontwikkelingen mogen niet concurreren met centra. Uitgangspunt is dat detailhandelsontwikkelingen in deze centra een plek dienen te krijgen als ze ruimtelijk (qua volume en veiligheid) inpasbaar zijn. Dit schrijft de provinciale verordening voor.
- Om dit bereiken is het gewenst dat nieuwe perifere detailhandel in principe wordt gerealiseerd op de grotere, kwalitatief goede PDV/GDV-locaties, benoemd in het RPD.
- Overaanbod moet worden teruggedrongen, waarbij keuzen nodig zijn met betrekking tot de zachte en harde planvoorraad en onbenutte bestemmingsplancapaciteit, vooral in de deelregio's Noord en Midden.
- Voorkomen wordt dat huidige bestemmingsplannen ruimte blijven bieden aan nieuwe perifere detailhandel die in strijd is met het beleid (RPD 2013). Dit vraagt om aanpassing van de geldende bestemmingsplannen.

De provinciale verordening schrijft voor dat detailhandel alleen op perifere locaties kan worden toegelaten indien deze detailhandel ruimtelijk niet inpasbaar is in de reguliere detailhandel (centrumgebieden, buurt- en wijkcentra, stadsdeelcentra) vanwege volume of veiligheid.

2.4.2 PERIFERE DETAILHANDEL IN DE CONCENTRATIEGEBIEDEN

In het RPD 2013 is een aantal locaties benoemd als concentratiegebied voor perifere detailhandel met een bovenlokale verzorgingsfunctie. Het bouwstenenrapport laat zien dat er een beperkte marktruimte is in de concentratiegebieden. In totaal 45.000 m² aan winkelopervlak kan er de komende jaren nog worden toegevoegd (vraag). De ruimte die in de concentratiegebieden wordt geboden (aanbod) overtreft echter de vraag. Op basis van berekeningen door Ecorys hanteren we als uitgangspunt dat ongeveer twee derde deel van de marktruimte voor uitbreiding van de PDV/GDV-branches moet gaan landen op de in het RPD 2013 aangewezen concentratiegebieden en een derde deel op de overige winkellocaties, waaronder overige bedrijventerreinen.

Overwogen zou kunnen worden dat slechts een deel van de concentratiegebieden voor PDV/GDV nog over een bepaalde planvoorraad voor nieuwe perifere detailhandelsvestigingen beschikt: zie daarvoor paragraaf 2.6 van deze beslisapuntennotitie. Een groot deel is reeds uitgegeven. Waarom zou dan nog twee derde deel van de marktruimte toegewezen moeten worden aan de concentratiegebieden? Voor het totale aanbod in de PDV/GDV-branches in de concentratiegebieden geldt dat het allergrootste deel er al is (zie bouwstenenrapport, tabel 3.1: circa 245.000 m² wvo) en dat er nog een betrekkelijk klein deel kan worden toegevoegd (circa 45.000 m²). Ter vergelijking: de IKEA-vestiging in Duiven meet 28.500 m² wvo.

De uitbreidingscapaciteit is schaars. Deze moet zo goed mogelijk worden ingezet, zodanig dat de grootste meerwaarde voor de consumenten en de detailhandel ontstaat. Door de marktruimte voor de komende jaren voor twee derde deel toe te wijzen aan de concentratiegebieden wordt tegemoet gekomen aan de doelstellingen van de RPW-herijking voor PDV/GDV.

2.4.3 PERIFERE DETAILHANDEL BUITEN DE CONCENTRATIEGEBIEDEN MET >1.500 M² BVO

Voor de bedrijventerreinen die in het RPD 2013 niet als concentratiegebied voor perifere detailhandel zijn aangewezen, kan in principe geen nieuw PDV/GDV-aanbod toegevoegd worden. Daar geldt een “nee, tenzij” beleid. Het toe te voegen PDV/GDV-aanbod kan in de komende jaren een plek krijgen op de overige winkellocaties in de regio. Daarbij wordt verschil gemaakt tussen locaties waar al meer dan 1.500 m² wvo aan PDV/GDV aanwezig is (RPD 2013, paragraaf 4.3) en locaties waar minder dan 1.500 m² wvo PDV/GDV aanwezig is, maar waar wel harde of zachte planvoorraad voor nieuwe PDV/GDV aanwezig is in de bestemmingsplannen.

Nieuwe detailhandel is op de bedrijventerreinen toegestaan mits de ontwikkeling qua omvang en verkeer-aantrekkende werking past bij de functie van het verzorgingsgebied (RPD 2013, p. 54). Het betreft circa 35 kleinere bestaande perifere detailhandelslocaties (soms solitaire winkels en veelal vooral lokaal verzorgend) met meer dan 1.500 m² wvo aan PDV/GDV-aanbod. Kwalitatief verschillen de locaties. Een aantal locaties sluit goed aan op de marktvraag en zijn kansrijk, andere locaties hebben minder toekomstperspectief en zullen in de toekomst transformeren naar andere functies.

2.4.4 PERIFERE DETAILHANDEL BUITEN CONCENTRATIEGEBIEDEN < 1.500 M² BVO

Daarnaast bieden een aantal bestemmingsplannen voor overige bedrijventerreinen met minder dan 1.500 m² wvo aan PDV/GDV-aanbod de mogelijkheid om nieuwe perifere detailhandel te realiseren. Ze behoren niet tot de concentratiegebieden. In veel gevallen zijn op deze bedrijventerreinen vormen van detailhandel toegestaan als één van de mogelijke bestemmingen in zowel bestaande als niet bestaande bedrijfsruimtes. De bestemming voor de bestaande bedrijfsruimtes kan wijziging van het gebruik in detailhandel toelaten.

In het RPD 2013 is bepaald dat het voor gemeenten mogelijk blijft om detailhandelsinitiatieven kleiner dan 1.500 m² bruto vloeroppervlakte te faciliteren. Gemeenten maken zelf de afweging voor dergelijke kleine ontwikkelingen met een vooral lokale functie.

Indien (na vaststelling van het RPW) door uitbreiding een bestaande detailhandelsvoorziening groter wordt dan 1.500 m² bvo zal zo'n voornemen ter advies worden voorgelegd aan Intergemeentelijk DetailhandelsOverleg (IDO). In het RPW 2013 zijn richtlijnen opgenomen wanneer een initiatief ter advisering voorgelegd moet worden. Dit is beleid wordt in de toekomst voortgezet.

2.5 ALGEMENE ASPECTEN HERPROGRAMMERING

2.5.1 BEOORDELING NIEUWE INITIATIEVEN VOOR PERIFERE DETAILHANDEL

Nieuwe, nog niet voorziene initiatieven voor perifere detailhandel met meer dan 1.500 m² bvo worden beoordeeld in het Intergemeentelijk Overleg Detailhandel (IDO) op basis van het RPW 2013. Daarbij is maatwerk belangrijk. Per geval wordt bekeken of de ontwikkeling wenselijk is vanuit de doelen van het RPW en/of het past binnen de gestelde beleidskaders.

2.5.2 BEOORDELING UITBREIDING BESTAANDE PERIFERE DETAILHANDELSVESTIGINGEN

Bestaande perifere detailhandelsvestigingen moeten vanuit bedrijfseconomische optiek kunnen uitbreiden. Als de uitbreiding groter is dan 1.500 m² bvo, dan zal het Intergemeentelijk Overleg Detailhandel advies uitbrengen aan het Portefeuillehoudersoverleg Economie van de regio. Dat gebeurt ook bij verplaatsing, waarbij de som van de winkeloppervlakte van het nieuwe pand en het vrijkomende pand boven de 1.500 m² bvo komt. In dat geval wordt bekeken wat publiekrechtelijk en/of privaatrechtelijk is vastgelegd over de detailhandelsbestemming van het pand dat na de verplaatsing vrij komt. Dit vraagt om een zorgvuldige onderbouwing, (o.a. toetsing aan de ladder voor duurzame verstedelijking). Aangetoond moet worden dat de uitbreiding bedrijfseconomisch nodig is en verplaatsing niet nodig/mogelijk is.

2.5.3 TOELAATBAARHEID VAN DETAILHANDELSBRANCHES

Buiten de reguliere detailhandel (centrumgebieden, buurt- en wijkcentra, stadsdeelcentra) is alleen in de concentratiegebieden voor PDV/GDV (benoemd in het RPD 2013) naast PDV ook in een beperkt aantal gevallen GDV toegestaan.

2.5.3.1 SELECTIE VAN CONCENTRATIEGEBIEDEN

De centrale opgave van het RPD 2013 was om de groei van het PDV-aanbod (RPD 2013, paragraaf 5.2) en het GDV-aanbod (RPD 2013, paragraaf 5.3) te beheersen en zo sterk mogelijk te concentreren op een beperkt aantal locaties met de beste bereikbaarheid voor de meeste inwoners van de regio, dat wil zeggen: vooral langs de as Arnhem-Nijmegen.

Ten tijde van de vaststelling van het RPD 2013 maakten de gemeenten Druten, Montferland en Mook en Middelaar geen deel uit van de regio Arnhem-Nijmegen. De bedrijventerreinen binnen deze gemeenten voldoen niet aan de in de vorige alinea omschreven selectieomschrijving.

2.5.3.2 PERIFERE DETAILHANDELSVESTIGINGEN EN PDV-BRANCHES

Op alle perifere winkellocaties buiten de reguliere detailhandel is detailhandel in de PDV-branches alleen toegestaan als die ruimtelijk niet inpasbaar is in de reguliere detailhandel (centrumgebieden, buurt- en wijkcentra, stadsdeelcentra) vanwege volume of veiligheid. Detailhandelsvestigingen in de PDV-branches dienen bij voorkeur ten minste 1.500 m² bvo groot te zijn. Tot de PDV-branches worden alleen de volgende branches gerekend:

- Detailhandel in doe-het-zelf
- Detailhandel in wonen
- Tuincentra

Voor de specificatie van de deelbranches die aan deze branches worden toegerekend wordt verwezen naar bijlage III van het bouwstenenrapport.

2.5.3.3 GROOTSCHALIGE DETAILHANDELSVESTIGINGEN EN GDV-BRANCHES

Alleen in de concentratiegebieden voor PDV/GDV (benoemd in het RPD 2013) wordt detailhandel in de GDV-branches onder voorwaarden toegestaan. In de volgende in het RPD 2013 benoemde concentratiegebieden worden echter geen detailhandelsvestigingen in de GDV-branches toegestaan:

- Duiven Graafstaete
- Zevenaar Spoorallee
- Zevenaar Hengelder
- Zevenaar Tatelaar
- Lingewaard Pannenhuis
- Overbetuwe Aamsepoort
- Nijmegen Ressen vlek 14
- Nijmegen woonboulevard Novium

Met betrekking tot de toelaatbaarheid van GDV-branches in de overige concentratiegebieden zijn en worden specifieke afspraken gemaakt door provincie en gemeente, zoals bijvoorbeeld over Decathlon Arnhem of de Mediamarkt in Duiven. Detailhandelsvestigingen in de GDV-branches in de concentratiegebieden dienen ten minste 1.500 m² bvo groot te zijn. Tot de GDV-branches worden alleen de volgende branches gerekend:

- Detailhandel in sport
- Detailhandel in hobby, spel & media
- Detailhandel in elektro

Voor de specificatie van de deelbranches die aan deze branches worden toegerekend wordt verwezen naar bijlage III van het bouwstenenrapport.

2.5.4 BEOORDELING HOOFD- EN NEVENASSORTIMENTEN

Het hoofdassortiment van een perifere detailhandelsvestiging wordt bepaald door zo'n vestiging toe te rekenen aan één van de detailhandelsbranches (branche-indeling Locatus). Nevenassortimenten zijn assortimenten van een perifere detailhandelsvestiging die niet aan het hoofdassortiment kunnen worden toegerekend. Ook elk nevenassortiment wordt bepaald door een nevenassortiment toe te rekenen aan één van de detailhandelsbranches.

Om enerzijds te voorkomen dat perifere detailhandelsvestigingen zo veel nevenassortiment(en) gaan voeren dat dit zal leiden tot ongewenst concurrentie met het reguliere winkelaanbod en anderzijds toch het voeren van nevenassortiment mogelijk te maken, zijn in het RPD 2013 (p. 56) vier beperkingen opgenomen als richtlijn voor het toelaten van hoofd- en nevenassortimenten in de perifere detailhandelsvestigingen:

- 1 in het algemeen geldt dat de artikelen gevoerd mogen worden die tot het hoofdassortiment van de betreffende branches behoren; hierbij is inbegrepen gelegenheidsassortiment ten behoeve van bepaalde festiviteiten zoals Kerst, Pasen en Koningsdag, waarbij wel een beperking van de verkoop in tijd geldt;
- 2 voor de PDV/GDV-concentratiegebieden geldt dat alleen hoofd- en nevenassortimenten mogen worden verkocht die kunnen worden toegerekend aan de PDV- en GDV-branches (of hun deelbranches) die in bijlage III van het bouwstenenrapport zijn opgenomen; alleen in de concentratiegebieden waar GDV wordt toegestaan (zie RPD 2013, paragraaf 5.3.2) worden nevenassortimenten toegestaan binnen de GDV-branches;
- 3 in de perifere detailhandelsvestigingen is het toegestaan om nevenassortimenten te voeren tot maximaal 10% van de totale winkelvloeroppervlakte met een maximum van 100 m² wvo. Daarbij gelden de volgende aanvullende richtlijnen:
 - het totaal van de nevenassortimenten mag ten hoogste 10% van de totale winkelvloeroppervlakte van de perifere detailhandelsvestiging bedragen
 - voor elk nevenassortiment is maximaal 100 m² winkelvloeroppervlakte toegestaan;
 - het begrip winkelvloeroppervlakte wordt in het bestemmingsplan gedefinieerd.
- 4 de gemeente neemt in elk bestemmingsplan een duidelijke omschrijving op van de toegestane detailhandelsbranches: het is aan de gemeenten zelf om ongewenste concurrentie met het reguliere winkelaanbod te voorkomen.

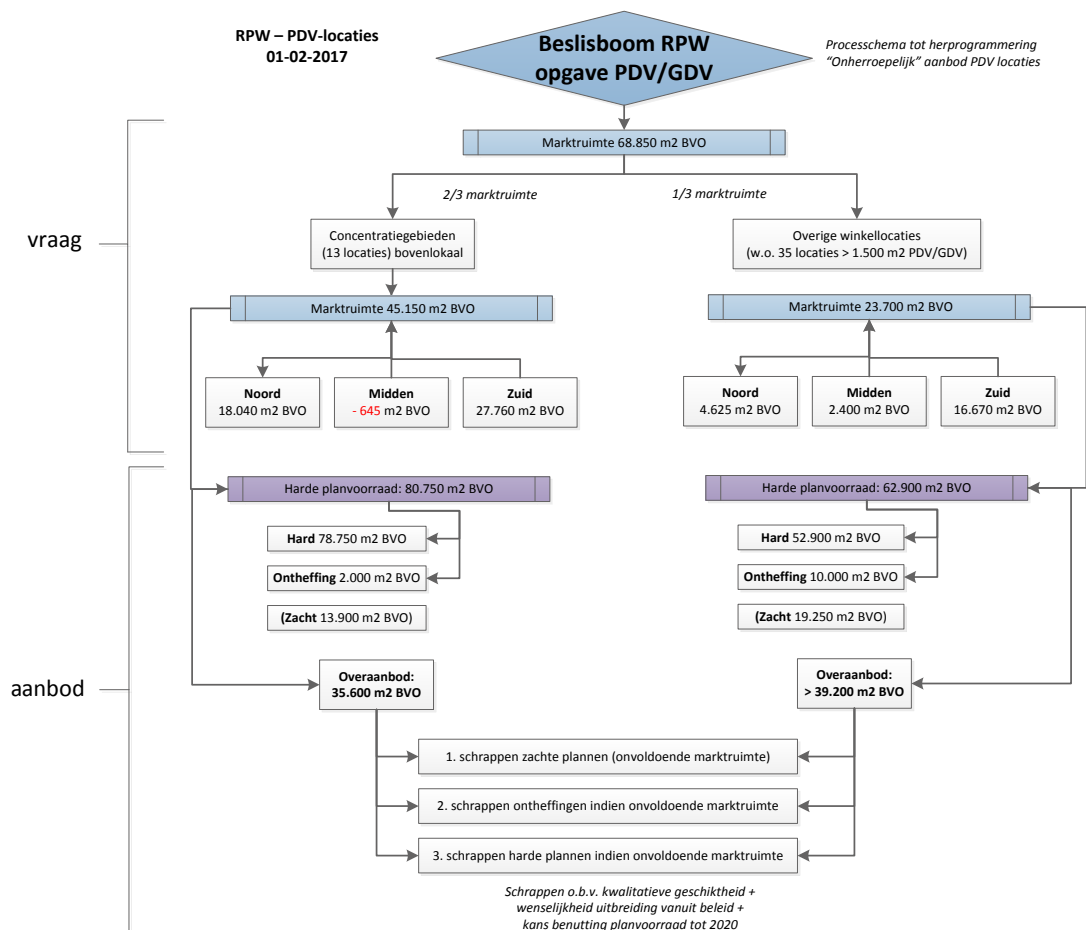
2.5.5 BEOORDELING FOC SPOORALLEE ZEVENAAR (STATUS APARTE)

Op deze locatie zal een factory outlet center (FOC) worden gerealiseerd met een assortiment met hoofdzakelijk detailhandel in kleding, sport

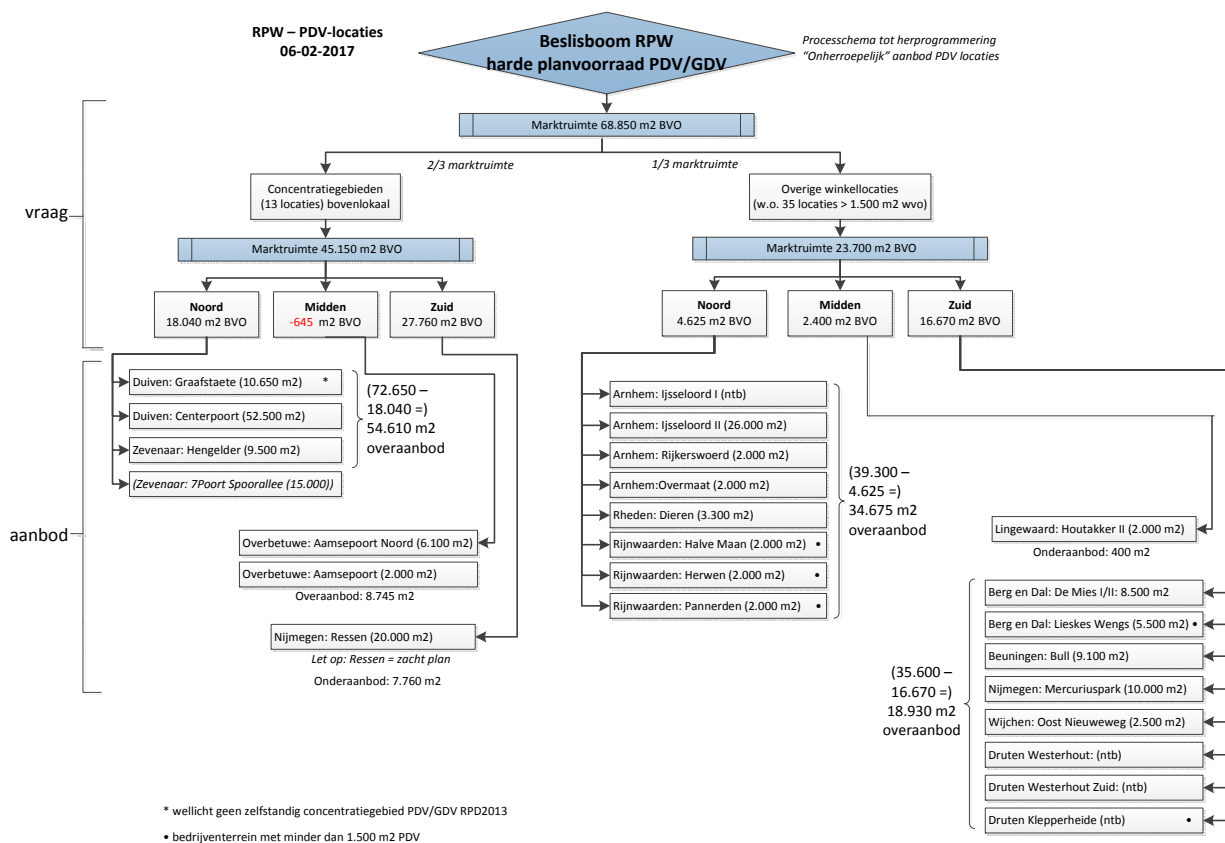
en luxe en daarnaast een supermarkt. Alleen de component detailhandel in sport en vrije tijd overlapt met de marktruimte voor PDV/GDV-branches conform de herijking RPW. Tijdens het vaststellen van het RPD 2013 was een FOC nog niet aan de orde. Voorstel is om de door de Raad van State aangegeven maxima op te nemen in het RPW. De bestemming van alle terreinen zal zo worden uitgewerkt, dat in de toekomst geen detailhandel kan worden gerealiseerd anders dan passend binnen het RPD van de regio Arnhem-Nijmegen.

2.6 HERPROGRAMMERING: REDUCTIE PLANVOORRAAD

Op het eerste overzicht van de beslisboom is uitgewerkt hoe groot de opgave van deze herprogrammering is per deelregio.

Het tweede overzicht van de beslisboom benoemt de locaties met harde of zachte planvoorraad, met daarbij het metrage aan planvoorraad.

De systematiek om tot vermindering van het aanbod te komen is de volgende:

- bij onvoldoende marktruimte wordt zachte planvoorraad geschrapt;
- indien de marktruimte daarna nog kleiner is dan de planvoorraad, schrappen van harde planvoorraad via ontheffingen en dergelijke;
- indien de marktruimte daarna nog kleiner is dan de harde planvoorraad bij recht, heroverwegen en bevroren van de harde planvoorraad bij recht.

In de volgende paragrafen wordt aangegeven welke delen van de planvoorraad per deelregio op basis van deze drie selectiestappen dienen te worden geschrapt of bevroren. Daarbij wordt verschil gemaakt tussen de planvoorraad in de concentratiegebieden (paragraaf 2.4.2) en de planvoorraad van de overige perifere winkellocaties (paragraaf 2.4.3).

2.6.1 REDUCTIE OVERAANBOD PLANVOORRAAD CONCENTRATIEGEBIEDEN, PER DEELREGIO

2.6.1.1 REDUCTIE OVERAANBOD PLANVOORRAAD CONCENTRATIEGEBIEDEN DEELREGIO NOORD

In de concentratiegebieden voor PDV/GDV in de deelregio Noord is geen zachte planvoorraad en geen harde planvoorraad via ontheffing aanwezig. Het aanbod, de harde planvoorraad bij recht (72.650 m²), is enkele factoren groter dan de vraag, de marktruimte voor nieuw toe te voegen PDV/GDV-aanbod voor de komende jaren (18.040 m²).

AARD PLANVOORRAAD	GEMEENTE	BESTEMMINGSPLAN	POTENTIEEL TE REALISEREN M ² BVO PDV/GDV (> 1500 M ²)	GESCHIKTHEID STOPLICHTEN	WENSELIJKHEID STOPLICHTEN	EINDOORDEEL STOPLICHTEN
NETTO-MARKTRUIMTE CONCENTRATIEGEBIEDEN DEELREGIO NOORD			18.040			
PLANVOORRAAD			72.650			
OVERAANBOD PLANVOORRAAD			54.610			
1. TE SCHRAPPEN ZACHTE PLANVOORRAAD			0			
2. TE SCHRAPPEN HARDE PLANVOORRAAD VIA ONTHEFFING			0			
PRIORITEITSVOLGORDE TE SCHRAPPEN HARDE PLANVOORRAAD BIJ RECHT			54.610			
HARDE PLANVOORRAAD BIJ RECHT	ZEVENAAR	HENGELDER	9.500			
HARDE PLANVOORRAAD BIJ RECHT	DUIVEN	CENTERPOORT/ NIEUWGRAAF	52.500			
HARDE PLANVOORRAAD BIJ RECHT	DUIVEN	GRAAFSTAETE (UITBREIDING INTRATUIN)	10.650			

Er is circa 54.610 m² te veel aan harde planvoorraad in deelregio Noord. De harde planvoorraad verdeelt over drie concentratiegebieden, te weten Zevenaar Hengelder (9.500 m²), Duiven Graafstaete (10.650 m²) en Duiven Centerpoort/Nieuwgraaf (52.500 m²). De planvoorraad Duiven Graafstaete heeft betrekking op een uitbreiding van tuincentrum Intratuin, een fait accompli. Dit impliceert dat de reductie van de harde planvoorraad in de deelregio Noord moet worden gerealiseerd in de twee concentratiegebieden Hengelder en Centerpoort/Nieuwgraaf.

2.6.1.2 REDUCTIE OVERAANBOD PLANVOORRAAD CONCENTRATIEGEBIEDEN DEELREGIO MIDDEN

Hoewel de deelregio Midden en onafscheidelijk deel is van het grootstedelijke gebied Arnhem-Nijmegen, kan worden geconstateerd dat in de deelregio Midden voor de komende jaren geen sprake is van een vraag (marktruimte) aan nieuw toe te voegen PDV/GDV-aanbod (- 645 m²).

AARD PLANVOORRAAD	GEMEENTE	BESTEMMINGSPLAN	POTENTIEEL TE REALISEREN M ² BVO PDV/GDV (> 1500 M ²)	GESCHIKTHEID STOPLICHTEN	WENSELIJKHEID STOPLICHTEN	EINDOORDEEL STOPLICHTEN
NETTO-MARKTRUIMTE CONCENTRATIEGEBIEDEN DEELREGIO MIDDEN			-645			
PLANVOORRAAD			2000			
OVERAANBOD PLANVOORRAAD			2645			
1. TE SCHRAPPEN HARDE PLANVOORRAAD BIJ ONTHEFFING			2646			
HARDE PLANVOORRAAD BIJ ONTHEFFING	OVERBETUWE	AAMSEPOORT ZUID	2.000	●	●	●
2. INSPANNINGSVERPLICHTING SCHRAPPEN HARDE PLANVOORRAAD VORIGE PLANPERIODE:			0			
HARDE PLANVOORRAAD BIJ RECHT	OVERBETUWE	AAMSEPOORT NOORD (VAN OOIJEN)	6.100	●	●	●

Voor het concentratiegebied Overbetuwe Elst Aamsepoort geldt dat in het deel Aamsepoort Noord de gemeente in de vorige planperiode de inspanningsverplichting heeft aanvaard om circa 6.100 m² weg te bestemmen. Een ontwerp-bestemmingsplan voorziet hierin. De 2.000 m² planvoorraad voor het deel Aamsepoort Zuid heeft betrekking op een restcapaciteit die eventueel kan worden benut voor een toekomstige uitbreiding van Intratuin, mits maximaal 1.500 m² bvo vooral van lokaal verzorgende aard.

2.6.1.3 REDUCTIE OVERAANBOD PLANVOORRAAD CONCENTRATIEGEBIEDEN DEELREGIO ZUID

De harde planvoorraad in de concentratiegebieden in deelregio Zuid (0 m²) volstaat niet om de marktruimte tot 2020 voor deze concentratiegebieden te faciliteren (27.760 m²).

AARD PLANVOORRAAD	GEMEENTE	BESTEMMINGSPLAN	POTENTIEEL TE REALISEREN M ² BVO PDV/GDV (> 1500 M ²)	GESCHIKTHEID STOPLICHTEN	WENSELIJKHEID STOPLICHTEN	EINDOORDEEL STOPLICHTEN
NETTO-MARKTRUIMTE CONCENTRATIEGEBIEDEN DEELREGIO ZUID			27.760			
PLANVOORRAAD			0			
1. BESCHIKBARE ZACHTE PLANVOORRAAD			20.000			
ZACHTE PLANVOORRAAD	NIJMEGEN	RESSEN VLEK 14	20.000			
2. ONDERAANBOD AAN PLANVOORRAAD			7.760			

Daarom dient overwogen te worden om de zachte planvoorraad hiervoor aan te wenden. Het concentratiegebied Ressen kan voorzien in circa 20.000 m² PDV. Gemeente en provincie zijn in gesprek over de gewenste invulling van de locatie; streven is dat tijdens het RPW-traject besluitvorming plaats zal vinden. De restcapaciteit zal moeten worden gealloceerd op de overige winkellocaties in de deelregio Zuid, zoals bijvoorbeeld het Mercuriuspark.

2.6.2 REDUCTIE OVERAANBOD PLANVOORRAAD OVERIGE WINKELLOCATIES, PER DEELREGIO

2.6.2.1 REDUCTIE OVERAANBOD PLANVOORRAAD OVERIGE WINKELLOCATIES DEELREGIO NOORD

In de overige perifere winkellocaties in de deelregio Noord is het aanbod, de planvoorraad (39.300 m²) veel groter dan de vraag, de marktruimte voor nieuw toe te voegen PDV/GDV-aanbod voor de komende jaren (4.625 m²).

AARD PLANVOORRAAD	GEMEENTE	BESTEMMINGSPLAN	POTENTIEEL TE REALISEREN M ² BVO PDV/GDV (> 1500 M ²)	GESCHIKTHEID STOPLICHTEN	WENSELIJKHEID STOPLICHTEN	EINDOORDEEL STOPLICHTEN
NETTO-MARKTRUIMTE OVERIGE WINKELLOCATIES (WAARONDER BEDRIJVENTERREINEN) DEELREGIO NOORD			4.625			
PLANVOORRAAD OVERIGE BEDRIJVENTERREINEN			39.300			
OVERAANBOD PLANVOORRAAD OVERIGE BEDRIJVENTERREINEN			34.675			
1. TE SCHRAPPEN ZACHTE PLANVOORRAAD OVERIGE BEDRIJVENTERREINEN			0			
ZACHTE PLANVOORRAAD	ARNHEM	WESTERVOORTSEDIJK/ RIJNDIJK	0	●	●	●
ZACHTE PLANVOORRAAD	RHEDEN	VELP GLD - DE BEEMD	N.T.B.	●	●	●
2. TE SCHRAPPEN HARDE PLANVOORRAAD VIA ONTHEFFING OVERIGE BEDRIJVENTERREINEN			10.000			
HARDE PLANVOORRAAD BIJ ONTHEFFING	ARNHEM	IJSSELOORD I	N.T.B.	●	●	●
HARDE PLANVOORRAAD BIJ ONTHEFFING	ARNHEM	RIJKERSWOERD- HAZENKAMP	2.000	●	●	●
HARDE PLANVOORRAAD BIJ ONTHEFFING	RIJNWAARDEN	LOBITH HALVE MAAN 1	2.000	●	●	●
HARDE PLANVOORRAAD BIJ ONTHEFFING	RIJNWAARDEN	HERWEN NIJVERHEIDSTRAAT (KRINGLOOPWINKEL)	2.000	●	●	●
HARDE PLANVOORRAAD BIJ ONTHEFFING	RIJNWAARDEN	PANNERDEN INDUSTRIEWEG	2.000	●	●	●
HARDE PLANVOORRAAD BIJ ONTHEFFING	ARNHEM	DE OVERMAAT (ARNHEM ZUID OOST)	2.000	●	●	●
RESTEREND OVERAANBOD PLANVOORRAAD OVERIGE BEDRIJVENTERREINEN			24675			
3. HARDE PLANVOORRAAD BIJ RECHT OVERIGE WINKELLOCATIES			29.300			
HARDE PLANVOORRAAD BIJ RECHT	ARNHEM	IJSSELOORD II	26000	●	●	●
HARDE PLANVOORRAAD BIJ RECHT	RHEDEN	DIEREN KANAALZONE	3.300	●	●	●

Kritisch is vooral de harde planvoorraad voor nieuw toe te voegen PDV/GDV op bedrijven-terrein IJsseloord I/II. De planvoorraad op de overige perifere winkellocaties in deze deelregio heeft betrekking op de mogelijkheid die zal worden aangewend voor initiatieven van minder dan 1.500 m² bvo van met name lokaal verzorgende aard.

2.6.2.2 REDUCTIE OVERAANBOD PLANVOORRAAD OVERIGE WINKELLOCATIES DEELREGIO MIDDEN

In de overige perifere winkellocaties in de deelregio Midden is de vraag (2.400 m²) kleiner dan het aanbod (2.000 m²).

AARD PLANVOORRAAD	GEMEENTE	BESTEMMINGSPLAN	POTENTIEEL TE REALISEREN M ² BVO PDV/GDV (> 1500 M ²)	GESCHIKTHEID STOPLICHTEN	WENSELIJKHEID STOPLICHTEN	EINDOORDEEL STOPLICHTEN
NETTO-MARKTRUIMTE OVERIGE WINKELLOCATIES (WAARONDER BEDRIJVENTERREINEN) DEELREGIO MIDDEN			2.400			
PLANVOORRAAD			11.250			
OVERAANBOD PLANVOORRAAD OVERIGE BEDRIJVENTERREINEN			8.850			
1. TE SCHRAPPEN ZACHTE PLANVOORRAAD OVERIGE BEDRIJVENTERREINEN			9.250			
ZACHTE PLANVOORRAAD	OVERBETUWE	ELST CENTRAAL SPOORLAAN II	3000	●	●	●
ZACHTE PLANVOORRAAD	OVERBETUWE	ELST CENTRAAL SPOORLAAN III	6250	●	●	●
RESTEREND OVERAANBOD PLANVOORRAAD OVERIGE BEDRIJVENTERREINEN			0			
2. TE SCHRAPPEN HARDE PLANVOORRAAD BIJ RECHT OVERIGE BEDRIJVENTERREINEN			2.000			
HARDE PLANVOORRAAD BIJ RECHT	LINGEWAARD	HOUTAKKER II	2000	●	●	●

Kritisch is met name de zachte planvoorraad aan potentiële detailhandel in de PDV-branches van Overbetuwe Elst Centraal Spoorlaan II en III. Deze dient in de lopende planperiode niet te worden omgezet in harde planvoorraad. De planvoorraad op bedrijventerrein Lingewaard Bommel Houtakker II zal worden aangewend voor een mogelijk initiatief van minder dan 1.500 m² bvo van met name lokaal verzorgende aard.

2.6.2.3 REDUCTIE OVERAANBOD PLANVOORRAAD OVERIGE WINKELLOCATIES DEELREGIO ZUID

Voor de overige perifere winkellocaties in de deelregio Zuid geldt dat de vraag voor de komende jaren (16.670 m² marktruimte) ongeveer twee maal kan worden opgevuld met het beschikbare aanbod aan planvoorraad (45.600 m²). De harde planvoorraad van Wijchen Nieuweweg, (deels) Nijmegen Mercuriuspark en (deels) Beuningen Van Heemstraweg volstaat, in kwantitatieve zin, om de marktruimte in de lopende planperiode een plaats te kunnen geven.

AARD PLANVOORRAAD	GEMEENTE	BESTEMMINGSPLAN	POTENTIEEL TE REALISEREN M ² BVO PDV/GDV (> 1500 M ²)	GESCHIKTHEID STOPLICHTEN	WENSELIJKHEID STOPLICHTEN	EINDOORDEEL STOPLICHTEN
NETTO-MARKTRUIMTE OVERIGE WINKELLOCATIES (WAARONDER BEDRIJVENTERREINEN) DEELREGIO ZUID			16.670			
PLANVOORRAAD			45.600			
OVERAANBOD PLANVOORRAAD OVERIGE BEDRIJVENTERREINEN			28.930			
1. TE SCHRAPPEN ZACHTE PLANVOORRAAD OVERIGE BEDRIJVENTERREINEN			10.000			
ZACHTE PLANVOORRAAD	NIJMEGEN	WOLFKUILSEWEG (OOST-KANAALHAVENS)	10000			
RESTEREND OVERAANBOD PLANVOORRAAD OVERIGE BEDRIJVENTERREINEN			18.930			
2. TE SCHRAPPEN HARDE PLANVOORRAAD BIJ ONTHEFFING OVERIGE BEDRIJVENTERREINEN			14.000			
HARDE PLANVOORRAAD BIJ ONTHEFFING	BERG EN DAL	LEUTH LIESKES WENGES	5500			
HARDE PLANVOORRAAD BIJ ONTHEFFING	BERG EN DAL	LEUTH LIESKES WENGES	8500			
RESTEREND OVERAANBOD PLANVOORRAAD OVERIGE BEDRIJVENTERREINEN			4930			

VERVOLG TABEL OP P 53

3. HARDE PLANVOORRAAD OVERIGE BEDRIJVENTERREINEN			21.600			
WAARVAN OM TE ZETTEN IN HARDE PLANVOORRAAD			7.760			
VOOR CONCENTRATIEGEBIEDEN PDV/GDV ZUID						
NOG TE SCHRAPPEN HARDE PLANVOORRAAD			2.830			
OVERIGE BEDRIJVENTERREINEN ZUID						
HARDE PLANVOORRAAD BIJ RECHT	DRUTEN	WESTERHOUT	N.T.B.	●	●	●
HARDE PLANVOORRAAD BIJ RECHT	DRUTEN	WESTERHOUT ZUID	N.T.B.	●	●	●
HARDE PLANVOORRAAD BIJ RECHT	DRUTEN	KLEPPERHEIDE	N.T.B.	●	●	●
HARDE PLANVOORRAAD BIJ RECHT	BEUNINGEN	VAN HEEMSTRAWEG (BULL)	9.100	●	●	●
HARDE PLANVOORRAAD BIJ RECHT	NIJMEGEN	MERCURIUSPARK (NOORD- OOST KANAALHAVENS)	10000	●	●	●
HARDE PLANVOORRAAD BIJ RECHT	WIJCHEN	WIJCHEN OOST, KAVEL NIEUWEWEG 144-146	2500	●	●	●

Om vraag en aanbod in evenwicht te brengen dient met name de zachte planvoorraad van Nijmegen Wolfkuilseweg niet in de lopende periode te worden omgezet in harde planvoorraad.

De planvoorraad op de overige perifere winkellocaties in deelregio Zuid kan worden aangewend voor initiatieven van minder dan 1.500 m² bvo van met name lokaal verzorgende aard.

2.7 KWALITATIEVE HERPROGRAMMERING: STOPLICHTENMODEL

Het overaanbod aan PDV/GDV-locatie moet teruggedrongen worden. Maar hoe toets je in hoeverre de diverse perifere locaties met planvoorraad geschikt en uit beleidsmatig oogpunt gewenst zijn. Daarvoor heeft Ecorys het stoplichtenmodel ontwikkeld (toegelicht aan het einde van deze bijlage 2). Alle perifere locaties met meer dan 1.500 m² wvo aan PDV/GDV-aanbod en alle overige bedrijventerreinen met een planvoorraad voor nieuw PDV/GDV-aanbod zijn volgens dit model ingedeeld in drie categorieën:

- **Bevriezen:** de locatie wordt minder of niet geschikt geacht voor PDV/GDV en vanuit het beleid gezien wordt niet meer PDV/GDV gewenst
- **On-hold:** de locatie wordt in de huidige staat minder geschikt voor PDV/GDV geacht, maar vanuit het beleid gezien kan (voorwaardelijk) meer PDV/GDV als wenselijk worden gezien of de locatie is geschikt voor meer PDV/GDV, maar vanuit het beleid gezien wordt meer PDV/GDV minder of niet gewenst
- **Behouden:** de locatie is zeer geschikt voor PDV/GDV en vanuit het beleid gezien wordt meer PDV/GDV als wenselijk gezien

2.7.1 RODE LOCATIES: BEVRIEZEN

Voor de locaties die met een rood stoplicht zijn beoordeeld geldt dat de locatie minder of niet geschikt is voor PDV/GDV en uit beleidsoogpunt toename van PDV/GDV-aanbod ongewenst is.

2.7.1.1 RODE LOCATIES DIE ALS CONCENTRATIEGEBIED ZIJN AANGEWEZEN

Het gaat hier alleen om Zevenaar, bedrijventerrein Hengelder. Dit bedrijventerrein beschikt over een harde planvoorraad van circa 9.500 m² bvo aan nieuw toe te voegen PDV/GDV-aanbod. De voorgenomen verplaatsing van de op- en afrit van de A12 heeft gevolgen voor de verkeersstromen en daarmee ook voor de bedrijven die zijn gevestigd op de bedrijventerreinen Tatelaar en Hengelder. Er wordt gewerkt aan een integraal ontwikkelingsperspectief. De focus komt te liggen op Hengelder, als entree van Zevenaar, waarbij:

- A aan bestaande en nieuwe bedrijven, waaronder PDV/GDV, de best mogelijke plek kan worden geboden;
- B het saldo van m² detailhandel van Tatelaar en Hengelder samen niet toeneemt (de leegstaande winkelruimte en bestaande planvoorraad voor nieuwe detailhandel op Hengelder wordt aangewend of geschrapt; de detailhandelsbestemming van na verplaatsing vrijkomende winkelruimte op Tatelaar wordt geschrapt)
- C de huidige en nieuwe snelwegfuncties (tanken, voorzieningen, etc.) kunnen worden gebundeld.

Voorstel: ontwikkelingen concentreren op Hengelder, detailhandelsbestemmingen Tatelaar schrappen.

2.7.1.2 RODE LOCATIES BUITEN CONCENTRATIEGEBIEDEN MET MEER DAN 1.500 M² WVO

De volgende zes locaties met meer dan 1.500 m² wvo aan bestaand PDV/GDV-aanbod zijn met een rood stoplicht beoordeeld en beschikken niet over een harde dan wel zachte planvoorraad voor nieuw toe te voegen detailhandel:

- Montferland Kilder Wehlseweg - Bulsink Meubelen
(geen planvoorraad);
- Montferland Beek Sint-Jansgildestraat - De Jager Meubelen
(geen planvoorraad);
- Nijmegen Goffert – Gamma (geen planvoorraad)
- Nijmegen Oosterhout Griftdijk – Bristol (geen planvoorraad)
- Overbetuwe Valburg Hoogsestraat - bloemisterij Willemsen
(geen planvoorraad)
- Zevenaar Ooij Pannerdseweg en Slenterweg - Groenrijk,
Schepens (geen planvoorraad)

De volgende vier locaties met meer dan 1.500 m² wvo aan bestaand PDV/GDV-aanbod zijn met een rood stoplicht beoordeeld en beschikken wel over een harde planvoorraad voor nieuw toe te voegen detailhandel:

- Arnhem IJsseloord I, Karwei
(nader te bepalen harde planvoorraad via ontheffing)
- Arnhem Rijkerswoerd Hazenkamp
(2.000 m² harde planvoorraad via ontheffing);
- Rheden Dieren Kanaalzone Spankerenseweg – Praxis
(3.300 m² harde planvoorraad);
- Beuningen Van Heemstraweg, tuincentrum Bull –
Van Cranenbroek (9.100 m² harde planvoorraad), gemeente en
provincie overleggen over de ingediende bouwaanvraag.

2.7.1.3 RODE LOCATIES BUITEN CONCENTRATIEGEBIEDEN MET MINDER DAN 1.500 M² WVO

Op de volgende vijf bedrijventerreinen is minder dan 1.500 m² wvo winkelruimte in de zes PDV/GDV-branches aanwezig. Hoewel deze bedrijventerreinen met een rood stoplicht zijn beoordeeld ten aanzien van wenselijkheid en geschiktheid voor de toevoeging van detailhandel, laat het bestemmingsplan (voorwaardelijk) de realisatie van nieuwe detailhandel toe:

- Arnhem IJsseloord II (26.000 m² harde planvoorraad, twee vergunningen voor bouwmarkten verstrekt): dit is niet voorzien in RPD 2013. Gemeente, provincie en regiovertegenwoordiger bespreken dit vanuit het algemene RPW-kader voor de realisatie van bedrijfsruimte, kantoren en detailhandel op dit bedrijventerrein;
- Rijnwaarden Lobith Halve Maan 1 (ca. 2.000 m² harde planvoorraad via ontheffing): dit valt binnen de strekking van de maximaal 1.500 m² regel voor lokale initiatieven;
- Rijnwaarden Herven Nijverheidsstraat – kringloopwinkel (ca. 2.000 m² harde planvoorraad via ontheffing): dit valt binnen de strekking van de maximaal 1.500 m² regel voor lokale initiatieven;
- Rijnwaarden Pannerden Industrieweg (ca. 2.000 m² harde planvoorraad via ontheffing): dit valt binnen de strekking van de maximaal 1.500 m² regel voor lokale initiatieven;
- Berg en Dal, Leuth, Lieskes Wengs (6.000 m² harde planvoorraad), algemene bestemming, met name bedoeld voor lokale initiatieven van maximaal 1.500 m² bvo.

2.7.1.4 BELEIDSPRINCIPES VOOR RODE PERIFERE DETAILHANDELSLOCATIES

Bij een aantal met een rood stoplicht beoordeelde locaties is hierboven in kort bestek omschreven van welke maatwerk-bestemming sprake zal zijn. Afgezien van deze omschrijving gelden voor de met een rood stoplicht beoordeelde locaties de volgende beleidsprincipes:

- er zijn alleen winkels in de PDV-branches toegestaan;
- omdat er geen of weinig toekomstperspectief bestaat voor detailhandel op deze locaties, zal alle harde planvoorraad worden geschrapt en wordt de ter plaatse aanwezige detailhandel bevroren in branche en aantal m²;

- bij beëindiging van de huidige detailhandelsactiviteit wordt de detailhandelsbestemming geschrapt. Op dat moment worden voor deze locaties de mogelijkheden voor transformatie en herbestemming verkend;
- zachte planvoorraad voor nieuw te realiseren PDV/GDV-aanbod zal niet worden omgezet in harde planvoorraad en de gemeente zal zich niet meewerkend opstellen bij nieuwe initiatieven die het volume van maximaal 1.500 m² bvo aan nieuw PDV/GDV-aanbod van vooral lokaal verzorgende aard te boven gaan;
- voor (oude) gedoogsituaties zal worden heroverwogen in hoeverre kan worden gehandhaafd.

Ten aanzien van het begrip 'lokaal verzorgend' geeft het RPD 2013 (p.28) aan dat het hier gaat om het traceren van de impact van omvang, branchering en locatie van het voorgestelde detailhandelsinitiatief op de detailhandelsstructuur in de eigen gemeente en daarbuiten. Door middel van de toetsing van het initiatief aan de ladder duurzame verstedelijking kan worden afgewogen in hoeverre het initiatief inderdaad voornamelijk lokaal verzorgend zal zijn.

Belangrijker is echter de limiet van maximaal 1.500 m² bvo. Indien een detailhandelsinitiatief kleiner dan 1.500 m² bvo is, dan blijft het aan de gemeente om de wenselijkheid te beoordelen. Komt het initiatief bij nieuwe vestiging, bij uitbreiding ter plaatse of bij verplaatsing (de som van de winkeloppervlakte van het nieuwe pand en het vrijkomende pand is dan bepalend) boven de 1.500 m² bvo, dient het voor advies te worden voorgelegd aan het IOD, die dan op haar beurt adviseert aan het Portefeuillehoudersoverleg EZ van de regio. Het is echter noch de intentie dat initiatieven worden gesplitst in fases van elk maximaal 1.500 m², noch dat binnen het plangebied van een locatie die met een rood stoplicht is beoordeeld een groter aantal detailhandelsinitiatieven van elk maximaal 1.500 m² bvo worden gefaciliteerd. De provincie zal hierop blijven toezien.

2.7.2 ORANJE LOCATIES: ON-HOLD

Voor de locaties die met een oranje stoplicht zijn beoordeeld geldt dat de locatie in de huidige staat minder geschikt voor PDV/GDV is, maar vanuit beleidsoogpunt (voorwaardelijk) meer PDV/GDV als wenselijk worden gezien. Of de locatie is geschikt voor meer PDV/GDV, maar vanuit beleidsoogpunt wordt meer PDV/GDV minder of niet gewenst geacht.

2.7.2.1 MET ORANJE BEOORDEELDE CONCENTRATIEGEBIEDEN

Vijf concentratiegebieden voor PDV/GDV zijn met een oranje stoplicht beoordeeld. Vier van deze concentratiegebieden beschikken niet over een harde dan wel zachte planvoorraad voor nieuw toe te voegen perifere detailhandel:

- Arnhem-Olympuspark – Decathlon (geen planvoorraad): solitaire winkel als onderdeel van een leisure-centrum. Geen mogelijkheden voor andere detailhandel;
- Arnhem Meubelplein Arnhem Zuid (geen planvoorraad): de consumentenwaardering blijft achter (zie bouwstenenrapport bijlage IV.3). De kwaliteit moet verhogen, toekomstperspectief uitwerken;
- Zevenaar Tatelaar (geen planvoorraad);
- Beuningen de Heuve - TopShelf, Gamma (geen planvoorraad): geen verdere uitbreiding van detailhandel gewenst.

Eén voor PDV/GDV in het RPD 2013 aangewezen concentratiegebied beschikt over een zachte planvoorraad voor nieuw toe te voegen perifere detailhandel:

- Nijmegen Ressen vlek 14 (20.000 m² zachte planvoorraad), de provincie heeft bij de vaststelling van het RPD 2013 niet ingestemd met een grote solitaire bouwmarkt op deze locatie. De planuitwerking is daarop bevroren. Gemeente en provincie zijn in gesprek over de gewenste invulling van de locatie. Streven is dat tijdens het RPW-traject besluitvorming zal plaatsvinden.

2.7.2.2 ORANJE LOCATIES BUITEN CONCENTRATIEGEBIEDEN MET MEER DAN 1.500 M² WVO

De volgende 16 locaties met meer dan 1.500 m² wvo PDV/GDV die met een oranje stoplicht zijn beoordeeld beschikken niet over harde dan wel zachte planvoorraad voor toe te voegen perifere detailhandel:

- Arnhem Ringoven, Veldoven, Vlamoven (geen planvoorraad)
- Arnhem Het Broek, waaronder Gamma en winkelcentrum Lely (geen planvoorraad)
- Arnhem-Presikhaaf Beverweerdlaan – Intratuin (geen planvoorraad)
- Arnhem Amsterdamse Hoek Jumbo, Lidl, Praxis (geen planvoorraad)
- Arnhem Schaapsdrift, bij Velperweg – Gamma (geen planvoorraad)
- Westervoort Het Ambacht (geen planvoorraad)
- Lingewaard Gendt/Bemmel en Langestraat (geen planvoorraad)
- Overbetuwe, Heteren Poort van Midden-Gelderland N+Z (geen planvoorraad)
- Overbetuwe, Elst de Aam (geen planvoorraad)
- Heumen Malden Rijksweg – Intratuin (geen planvoorraad)
- Heumen Malden Broekkant – Tuinwereld (geen planvoorraad)
- Heumen Sluispoort en Sluisweg – Praxis (geen planvoorraad)
- Nijmegen Van Rosenburgweg – Praxis (geen planvoorraad)
- Wijchen Kraanvogelstraat/Kruisbergseweg (geen planvoorraad)
- Wijchen bedrijventerrein Bijsterhuizen Zesweg (geen planvoorraad)
- Wijchen Stationslaan – LeenBakker, Atlantic (geen planvoorraad)

Zes locaties met meer dan 1.500 m² wvo PDV/GDV die met een oranje stoplicht zijn beoordeeld beschikken wel over harde planvoorraad voor toe te voegen perifere detailhandel:

- Arnhem Overmaat (ten minst 2.000 m² harde planvoorraad via ontheffing), alleen voor nieuwe detailhandel in rijwielen
- Lingewaard Bemmel Houtakker II (2.000 m² harde planvoorraad), entree tot Bemmel, specifiek voor bouwmarkt, bestemmingsplan niet eenduidig over metrage
- Druten Westerhout (n.t.b. harde planvoorraad), algemene bestemming, met name bedoeld voor lokale initiatieven van maximaal 1.500 m² bvo

- Druten Westerhout Zuid Karwei (n.t.b. harde planvoorraad), algemene bestemming, met name bedoeld voor lokale initiatieven van maximaal 1.500 m² bvo
- Berg en Dal, Groesbeek de Mies, Industrieweg, Ambachtsweg (8.500 m² harde planvoorraad), algemene bestemming, met name bedoeld voor lokale initiatieven van maximaal 1.500 m² bvo
- Nijmegen Mercuriuspark (10.000 m² harde planvoorraad), omdat Mercuriuspark een versnipperd terrein is wordt verwacht dat deze 10.000 m² niet in één keer gerealiseerd kan gaan worden, maar in stappen
- Wijchen, kavel Nieuweweg 144-146 (2.500 m² harde planvoorraad)

2.7.2.3 ORANJE LOCATIES BUITEN CONCENTRATIEGEBIEDEN MET MINDER DAN 1.500 M² WVO

Op de volgende twee met oranje beoordeelde bedrijventerreinen is minder dan 1.500 m² wvo aan PDV/GDV aanwezig. Het geldende bestemmingsplan bevat geen planvoorraad aan nieuw te realiseren PDV/GDV-aanbod bevat. Toch wordt het volgende opgemerkt:

- Arnhem Westervoortsedijk/Rijndijk/Nieuwe Kade (geen planvoorraad): algehele herontwikkeling op basis van grootstedelijke verdichting. Onderzocht wordt om verspreid gelegen detailhandel te clusteren. Uitgangspunt is geen toename m² PDV;
- Rheden, Velp De Beemd (geen planvoorraad): vanwege het overaanbod aan planvoorraad in de deelregio Noord zal geen gebruik worden gemaakt van het aanbod van de gemeente om op dit bedrijventerrein PDV mogelijk te gaan maken ten dienste van de regionale detailhandelsstructuur.

De volgende drie met oranje beoordeelde bedrijventerreinen beschikken over minder dan 1.500 m² wvo aan PDV/GDV op dit moment. Het geldende bestemmingsplan van deze bedrijventerreinen bevat planvoorraad voor nieuw te realiseren PDV/GDV-aanbod:

- Overbetuwe Elst Centraal Spoorlaan II + III (3.000 + 6.250 m² zachte planvoorraad): in verband met de evenwichtige marktsituatie in deelregio Midden zal dit metrage niet in procedure worden gebracht;
- Druten Klepperheide – De Groot Tweewielers (n.t.b. harde planvoorraad): algemene bestemming, met name bedoeld voor lokale initiatieven van maximaal 1.500 m² bvo;
- Nijmegen Wolfkuilseweg (10.000 m² zachte planvoorraad).

2.7.2.4 BELEIDSPRINCIPES VOOR ORANJE PERIFERE DETAILHANDELSLOCATIES

Bij een aantal met een oranje stoplicht beoordeelde locaties is hierboven in kort bestek omschreven van welke maatwerk-bestemming sprake zal zijn. Afgezien van die omschrijvingen gelden voor de met een oranje stoplicht beoordeelde locaties de volgende beleidsprincipes:

- afgezien van oranje beoordeelde concentratiegebieden waar grootschalige detailhandel in de GDV-branches onder voorwaarden toelaatbaar is zijn op de overige locaties die met een oranje stoplicht zijn beoordeeld alleen winkels in de PDV-branches toegestaan;
- afhankelijk van de vraag en de marktruimte in de specifieke deelregio zal de harde planvoorraad (gedeeltelijk) worden geschrapt en wordt de ter plaatse aanwezige detailhandel bevroren in branche en aantal m²;
- bij perifere detailhandel met weinig toekomstperspectief, zal bij beëindiging van een bestaande detailhandelsactiviteit de detailhandelsbestemming worden geschrapt en zullen de mogelijkheden voor transformatie en herbestemming worden verkend;
- zachte planvoorraad voor nieuw te realiseren PDV/GDV-aanbod zal niet worden omgezet in harde planvoorraad. De gemeente zal niet meewerken bij nieuwe initiatieven die het volume van maximaal 1.500 m² bvo aan nieuw PDV/GDV-aanbod van vooral lokaal verzorgende aard te boven gaan. Voor de locatie Ressen zijn gemeente en provincie in gesprek over de gewenste invulling van de locatie. Streven is dat tijdens het RFW-traject besluitvorming plaats zal vinden.
- Ook voor met een oranje stoplicht beoordeelde perifere detailhandelslocaties die zijn gebaseerd op een (oude) gedoogsituaties zal worden heroverwogen in hoeverre op de gedoogsituatie moet en kan worden gehandhaafd.

2.7.3 GROENE LOCATIES: BEHOUDEN

Voor de met een groen stoplicht beoordeelde locaties geldt dat de locatie als zeer geschikt voor PDV/GDV wordt gezien en dat vanuit het beleid meer PDV/GDV als wenselijk wordt geacht.

2.7.3.1 MET GROEN BEOORDEELDE CONCENTRATIEGEBIEDEN

Zes concentratiegebieden voor PDV/GDV zijn met een groen stoplicht beoordeeld. Drie van deze concentratiegebieden beschikken niet over een harde dan wel zachte planvoorraad voor nieuw toe te voegen perifere detailhandel:

- Lingewaard Huissen Pannenhuis – Janssen
(geen planvoorraad)
- Nijmegen Dukenburg Woonboulevard Novium
(geen planvoorraad)
- Wijchen woonboulevard Woondrome, Nieuweweg
(geen planvoorraad)

Drie voor PDV/GDV in het RPD 2013 aangewezen concentratiegebied beschikken wel over een harde planvoorraad voor nieuw toe te voegen perifere detailhandel:

- Duiven Centerpoort/Nieuwgraaf – IKEA (52.500 m² harde planvoorraad), in het RP2013 is overeen gekomen dat dit concentratiegebied door kan groeien tot bovenregionaal topcentrum voor het thema ‘wonen/in en om het huis’. De provincie heeft bij de vaststelling van het RPD 2013 uitgesproken dat het bij de in het bestemmingsplan voorziene uitbreiding om een afgeronde ontwikkeling gaat. In de toekomst zal geen verdere uitbreiding van het aantal m² winkelruimte plaatsvinden. In het kader van de in het RPW-onderzoek geconstateerde overaanbod planvoorraad PDV/GDV in de deelregio Noord moeten delen van het bestemmingsplan worden heroverwogen;
- Duiven Graafstaete – Intratuin, Gamma (10.650 m² harde planvoorraad), betreft een uitbreiding van Intratuin; Graafstaete is in het RPD 2013 niet met name benoemd, de meeste consumenten zullen Centerpoort/Nieuwgraaf en Graafstaete als één locatie voor grootschalige detailhandel zien. Na de uitbreiding van Intratuin zal er geen sprake meer zijn van verdere uitbreiding van de detailhandelsruimte op Graafstaete;

- Overbetuwe Elst de Aamsepoort, deelplan Zuid (circa 2.000 m² harde planvoorraad via ontheffing), restcapaciteit voor eventuele uitbreiding met maximaal 1.500 m² bvo;
- Overbetuwe Elst de Aamsepoort, deelplan Noord (6.100 m² harde planvoorraad en 6.100 m² zachte planvoorraad), de in de vorige planperiode regionaal overeen gekomen herbestemming dient te worden geïmplementeerd.

2.7.3.2 BELEIDSPRINCIPES VOOR GROENE CONCENTRATIEGEBIEDEN

Voor de met een groen stoplicht beoordeelde concentratiegebieden is hierboven in kort bestek omschreven van welke maatwerkbestemming sprake zal zijn. Afgezien van deze omschrijving gelden voor deze locaties de volgende beleidsprincipes:

- op deze locaties zijn detailhandelsvestigingen in de pDV-branches toegestaan en in een beperkt aantal gevallen ook grootschalige detailhandelsvestigingen in de GdV-branches
- afhankelijk van de vraag en de marktruimte in de specifieke deelregio zal de harde planvoorraad (gedeeltelijk) worden geschrapt
- de zachte planvoorraad zal niet worden omgezet in harde planvoorraad indien er voor detailhandel op de perifere locaties niet voldoende netto-marktruimte in de specifieke deelregio beschikbaar is.

2.8 VERVOLGACTIES EN IMPLEMENTATIE

In dit hoofdstuk wordt uiteengezet welke activiteiten zullen worden uitgevoerd in het tweede kwartaal van 2017 en in het tweede half jaar van 2017.

2.8.1 PRIORITEITEN 2E KWARTAAL 2017 (WAT, WAAR?)

- 1 De precieze bestemmingsplanmogelijkheden worden nader in beeld gebracht, zoals: welke branches zijn toegestaan per locatie? Met name de mogelijkheden voor detailhandelsvormen

die in strijd zijn kunnen zijn met het RPW 2013, bijvoorbeeld zeer grote bouwmarkten/tuincentra op ‘verkeerde’ locaties of grootschalige hybride vormen van detailhandel geïntegreerd met andere bedrijfstakken zoals leisure, horeca of commerciële dienstverlening.

- 2 De keuzes in deze beslispuntennotitie worden aan de gemeenteraden van de regio voorgelegd. Na vaststelling door de gemeenteraden zal op regionaal niveau en gemeentelijk niveau besloten worden welke locaties in de komende jaren kunnen worden voorzien van meer perifere detailhandel en wat bestuurlijk-juridisch zal worden gedaan met de geldende planvoorraad voor nieuw PDV/GDV-aanbod die overmatig is ten opzichte van de voor de komende jaren beschikbare marktruimte.
- 3 Hierbij zal worden onderzocht hoe met de ‘kruimellijst’ omgegaan moet worden. Dit vraagt mogelijk aanpassing van de provinciale verordening en een opdracht aan de omgevingsdiensten.
- 4 Actualisatie van het beleid van het RPW 2013, in zoverre dat na de vaststelling van deze beslispuntennotitie noodzakelijk is geworden. Het RPW wordt uitgangspunt voor het PDV/GDV-beleid in de regio.

2.8.2 AANPASSING BESTEMMING EN CREËREN VOORZIENBAARHEID TOT 1 JANUARI 2018 (HOE?)

Na de vaststelling van het RPW maar uiterlijk per 1 januari 2018 wordt de voorzienbaarheid voor ongewenste harde planvoorraad in onherroepelijke bestemmingsplannen gecreëerd. Per locatie (c.q. per bestemmingsplan) met ongewenste harde planvoorraad zal in samenwerking en overleg met de betreffende gemeente de detailhandel onder de loep worden genomen. Bekeken wordt of de omschrijving van de toegelaten soorten detailhandel in de geldende bestemmingsplannen in overeenstemming is met de beleidsdoelen van het PDV/GDV-beleid van gemeente en regio. Als dat niet het geval is, dan zal het bestemmingsplan worden aangepast.

Gedacht kan bijvoorbeeld worden aan:

- A ruimtelijk: nadere zonering van toegelaten vormen van detailhandel;
- B functioneel: vervanging van algemene bestemmingen voor specifieke bestemmingen;
- C vervangen van niet-eenduidige veelgebruikte omschrijvingen zoals ‘volumineuze detailhandel’ en ‘ABC-goederen’;

- D beperking van de toegestane detailhandelsbranches;
- E uitwerken van handhavingsbeleid voor (oude) gedoogsituaties.

Deze beslispuntennotitie gaat over de toewijzing van de schaarse vraag naar nieuw PDV/GDV-aanbod over de regio. En gaat dus niet over het al dan niet afscheid nemen van een detailhandelsbestemming voor een locatie met weinig of geen toekomstperspectief. Indien de latere uitwerkingen van de wijziging van de toegelaten detailhandelsbestemming per bestemmingsplan zou uitkomen of een wegbestemming, vallen eventuele financiële consequenties onder de verantwoordelijkheid van de gemeente.

Op grond van dit RPW is het gewenst solitaire grootschalige detailhandelsactiviteit buiten de bebouwde kom (bijvoorbeeld tuincentrum, bouwmarkt, fietsenzaak, bloemisterij) na beëindiging van de huidige activiteit een zodanige bestemming te geven dat in principe geen ruimte meer wordt geboden voor nieuwe detailhandel. Voor deze locaties zullen de transformatiemogelijkheden worden onderzocht.

Voor de opheffing van de ongewenste harde planvoorraad zal een tweesporenbeleid worden ingezet. Enerzijds krijgen de gemeenten (en private partijen) tot 1 januari 2020 de tijd om uitgiftes te doen. Anderzijds wordt de voorzienbaarheidsprocedure per 1 januari 2018 ingezet om in 2020 te kunnen beslissen of daadwerkelijk bestemmingen geschrapt moeten worden. Dit laatste kan de gemeente dan in beginsel zelf doen, of in tweede instantie de provincie.

Ook bij PDV/GDV-aanbod geldt de voorzienbaarheid van de doorvoering van een dergelijke wijziging, die wellicht beperking van bouw- en gebruiksmogelijkheden met zich mee kan brengen. In dat geval komt planschade niet voor vergoeding in aanmerking indien de veronderstelde beperking binnen het normale maatschappelijke risico van een benadeelde valt (Wro, artikel 6.2 eerste lid).

2.8.3 VERHOUDING RPD 2013 EN RPW 2017

Het RPW wordt leidend. Het Regionaal Programma Detailhandel moet geactualiseerd worden op punten die afwijken van de beslispunten van het RPW. De bedoeling is om het geactualiseerde RPD te zijner tijd deel te laten uitmaken van het RPW.

TOELICHTING

STOPLICHTENMODEL (POTENTIËLE) LOCATIES VOOR PERIFERE DETAILHANDEL

Het stoplichtenmodel geeft aan hoe 48 PDV/GDV-locaties met meer dan 1.500 m² wvo en de 10 overige bedrijventerreinen met harde of zachte planvoorraad door Ecorys zijn beoordeeld, dit op basis van de volgende vier kwadranten.

	ZEER GESCHIKT VOOR PDV/GDV	MINDER OF NIET GESCHIKT VOOR PDV/GDV
PDV/GDV GEWENST		
PDV/GDV MINDER/NIET GEWENST		

De locaties die als PDV/GDV-concentratiegebied zijn benoemd in het RPD 2013, zijn lichtblauw aangegeven.

Dit stoplichtenmodel PDV/GDV heeft vooral een signaalfunctie. Het levert een kwaliteitsbeoordeling per locatie die is bedoeld als informatiebron ten behoeve van de keuzes die in de beslispuntennotitie gemaakt worden ten aanzien van het toekomstig PDV/GDV-aanbod.

De beoordeling is ingestoken vanuit de bestaande situatie en niet vanuit het ontwikkelings-potentieel en/of de (mogelijke) voorgenomen wijziging van omstandigheden ter plaatse. Voor twee locaties, namelijk Zevenaar Spoorallee en Nijmegen Ressen is op basis van de beschikbare bronnen aangenomen hoe de situatie ter plaatse zal zijn zodra een momenteel voor deze locaties voorgenomen detailhandelsprogramma wordt opengesteld voor het publiek. Deze hierbij gebruikte bronnen worden gespecificeerd.

Hieronder wordt toegelicht op welke criteria het stoplichtenmodel is gebaseerd en hoe elk criterium is gemeten en beoordeeld. De mate van **geschiktheid** van een specifieke locatie is beoordeeld aan de hand van de volgende kenmerken van de locatie:

A Branchering:

Voor de concentratiegebieden is de beoordeling van de branchering door de consumenten in het regionaal koopstromenonderzoek (tabel IV.4: aantal winkels, kwaliteit winkels en aanbod

daghoreca) samengevat in een eindoordeel voor de branchering, variërend tussen goed (duidelijk hoger dan het gemiddelde van de 10 beoordeelde locaties); geschikt (rond het gemiddelde) en laag (duidelijk lager dan het gemiddelde).

Voor de overige locaties is de volgende beoordeling van de branchering toegepast:

- Aantal winkels: 0-5 winkels = laag; 5-10 winkels = matig, > 10 winkels = goed);
- % overige detailhandel = percentage van de aanwezige m² wvo aan detailhandel in overige branches dan de PDV/GDV-branches (dat wil zeggen branches met een hoofdassortiment dat normaliter niet worden toegelaten op bedrijventerrein en waarbij winkelvestigingen op bedrijventerreinen normaliter als verstorend voor de detailhandelsstructuur worden gezien): < 2,5% wvo overige detailhandel = goed; 2,5-5 % overige detailhandel = matig en > 5% overige detailhandel = slecht.

B Staat van de winkelomgeving:

Voor de concentratiegebieden is de beoordeling van de winkelomgeving van de consumenten in het regionaal koopstromenonderzoek (tabel IV.4: sfeer en ambiance, inrichting en aankleding winkelgebied en veiligheid) samengevat in een oordeel over de winkelomgeving, variërend tussen goed (duidelijk hoger dan gemiddelde score van de locaties); gemiddeld (rond het gemiddelde) en matig (duidelijk lager dan het gemiddelde).

Voor de overige locaties is de volgende beoordeling van de bestaande staat van de openbare winkelomgeving toegepast, dit naar aanleiding van een schouw door Ecorys:

- Winkelomgeving is zeer comfortabel voor bezoekers aan de perifere detailhandel, met ambiance voor de sfeer en de beleving: goed;
- Winkelomgeving is minder comfortabel, met matige aandacht voor sfeer: matig;
- Winkelomgeving is weinig comfortabel met zeer weinig aandacht voor sfeer: slecht.

C Bereikbaarheid en verkeer:

Voor de concentratiegebieden is de beoordeling van bereikbaarheid en verkeer door de consumenten in het regionaal koopstromenonderzoek (tabel IV.4: bereikbaarheid in het algemeen, parkeermogelijkheden auto, parkeermogelijkheden fiets) samengevat in een eindoordeel voor de bereikbaarheid en de

verkeersafhandeling variërend tussen goed (duidelijk hoger dan gemiddelde 11 locaties); gemiddeld (rond het gemiddelde) en matig (duidelijk lager dan het gemiddelde).

Voor de overige locaties in de regio is de volgende beoordeling van de bereikbaarheid en de verkeersafhandeling toegepast, dit naar aanleiding van een schouw door Ecorys:

- De locatie is snel en gemakkelijk bereikbaar per auto vanuit een groot deel van de regio en veilig bereikbaar voor fietsers: goed;
- De locatie is goed bereikbaar per auto vanuit een beperkt deel van de regio en/of minder gemakkelijk en veilig bereikbaar voor fietsers: matig;
- De locatie is vrij moeilijk bereikbaar per auto en fiets, men moet bekend zijn met de ontsluiting van de locatie: slecht.

Voor de beoordeling van de mate van wenselijkheid van de aanwezigheid van PDV/GDV-aanbod op de diverse locaties is de volgende sleutel aangehouden:

- De locatie is als PDV/GDV-concentratiegebied benoemd in het RPD 2013 en de effectieve leegstand is lager dan 5% van het wvo: goed.
- De locatie is als PDV/GDV-concentratiegebied benoemd in het RPD 2013 en de effectieve leegstand is hoger dan 5% van het wvo: matig.
- De locatie is als PDV/GDV-concentratiegebied benoemd in het RPD 2013 en de effectieve leegstand is hoger dan 15% van het wvo: slecht.
- De locatie is niet als PDV/GDV-concentratiegebied benoemd in het RPD 2013 en kent een effectieve leegstand van minder dan 5% van het aanwezig winkelvloeroppervlakte: matig;
- De locatie is niet als PDV/GDV-concentratiegebied benoemd in het RPD 2013 en kent een effectieve leegstand van meer dan 5% van het aanwezig winkelvloeroppervlakte: slecht.

De combinatie van de beoordeling van de mate van geschiktheid en de mate van wenselijkheid van PDV/GDV-aanbod op de diverse locaties leidt uiteindelijk per PDV/GDV-locatie tot één van de volgende drie eindoordelen:

- **Behouden:** de locatie is zeer geschikt voor PDV/GDV en vanuit het beleid gezien wordt meer PDV/GDV als wenselijk gezien
- **On-hold:** de locatie wordt in de huidige staat minder geschikt voor PDV/GDV geacht, maar vanuit het beleid gezien kan (voorwaardelijk) meer PDV/GDV als wenselijk worden gezien of de locatie is geschikt voor meer PDV/GDV, maar vanuit het beleid gezien wordt meer PDV/GDV minder of niet gewenst
- **Bevriezen:** de locatie wordt minder of niet geschikt geacht voor PDV/GDV en vanuit het beleid gezien wordt niet meer PDV/GDV gewenst

Bij de locaties waarbij één van de beide criteria 'geschiktheid' en 'wenselijkheid' op een groen of een oranje stoplicht uitkomt en het andere criterium op een rood stoplicht, hebben als eindoordeel een rood stoplicht gekregen.

Bij de locaties waarbij één van de beide criteria op een groen stoplicht uitkomt en het andere criterium op een oranje stoplicht, hebben als eindoordeel een oranje stoplicht gekregen.

Deze beoordeling van de diverse PDV/GDV-locaties kan in de beslis-puntennotitie worden toegepast bij de beleidsmatige overwegingen over de omvang van de planvoorraad voor nieuw te realiseren PDV/GDV-aanbod.

BIJLAGE 3 REGIONAAL PROGRAMMA WERKLOCATIES

BESLISPUNTENNOTITIE
ONDERDEEL KANTOREN
D.D. 1 FEBRUARI 2017

3.1 PROBLEEMSTELLING KANTOREN

Uit het Bouwstenenrapport Kantoren blijkt dat er in de regio een forse kwantitatieve overprogrammering is van kantoren. Hieronder verstaan we het beschikbare aanbod in onherroepelijke bestemmingsplannen. Concreet: de vraag is 103.500m² bvo, het aanbod is 346.200m² bvo, dus er is een overprogrammering van 242.700m² bvo.

Verder is geconstateerd dat ook kwalitatief vraag en aanbod niet op elkaar aansluiten. Gegeven de trends en ontwikkelingen op de kantorenmarkt zal de ruimtevraag voor een groot deel landen op de centrumlocaties Arnhem en Nijmegen, maar het beschikbare aanbod ligt voornamelijk op andere locaties (kantorenparken, bedrijventerreinen, overige locaties zoals woonwijken en buitengebied).

Vanuit het perspectief van de ladder voor duurzame verstedelijking is het wenselijk om de kwantitatieve mismatch te verkleinen en de kwalitatieve mismatch op te lossen, zodat er voldoende aanbod en/of ontwikkelruimte beschikbaar blijft op die locaties waar de marktvraag zich voordoet. De gegevens uit het Bouwstenenrapport Kantoren zijn de basis geweest voor de hierna volgende voorstellen.

3.2 VOORSTEL TOT (HER)PROGRAMMERING VAN DE KANTORENMARKT

Het **gezamenlijk doel** is: streven naar kwalitatief evenwicht van vraag en aanbod in de regio en het versterken van toekomstbestendige locaties.

Concreet is uit de analyse in het Bouwstenenrapport Kantoren (zie figuur hieronder) gebleken dat:

- 1 Centrum en stationslocaties het meest toekomstbestendig en gewild zijn, vooral door de veelheid aan voorzieningen in een hoogwaardige stedelijke omgeving met een multimodale ontsluiting;
- 2 Het courante aanbod niet op de juiste plek ligt, namelijk een tekort op centrumlocaties en overschot op andere locaties;
- 3 Ingrijpen op de kantorenparken en bedrijventerreinen noodzakelijk lijkt, want:
 - het courante beschikbare aanbod overtreft de vraag ruimschoots;
 - daarnaast is er nog een groot volume incourant aanbod;
 - en een groot volume onbebouwd beschikbaar aanbod op de bedrijventerreinen (tbv kantoren);
- 4 Groot kantorenaanbod buiten de kantorenconcentraties, maar beperkte vraag.

Overzicht kwalitatieve confrontatie vraag en aanbod

	CENTRUMLOCATIE	KANTORENPARK	BEDRIJVENPARK	OVERIGE LOCATIES
RUIMTEVRAAG	62.100 M ² BVO	25.900 M ² BVO	5.200 M ² BVO	10.300 M ² BVO
COURANT AANBOD	15.000 M ² BVO	51.800 M ² BVO	24.500 M ² BVO	ONBEKEND
AANBOD	TEKORT	OVERSCHOT	OVERSCHOT	SALDO
	+47.100 M² BVO	-25900 M² BVO	-19300 M² BVO	ONBEKEND
INCOURANT AANBOD	27.200 M ² BVO	53.300 M ² BVO	37.100 M ² BVO	
ONBEBOUWD AANBOD	35.000 M ² BVO	0 M ² BVO	102.200 M ² BVO	
OVERIGE PLANNEN	22.300 M ² BVO	5.000 M ² BVO	0 M ² BVO	

Bron: Bouwstenenrapportage Kantoren, Ecorys

Voor de **overige locaties** geldt dat er een bescheiden vraag is van circa 10.300m² bvo. Hoewel vanuit de geïnventariseerde kantorenconcentraties niet duidelijk is hoe groot het (courante) aanbod is, mag verondersteld worden dat in de gehele regio Arnhem-Nijmegen het volume ruimschoots aanwezig is om in deze vraag te voorzien. De opgave is complex omdat het veelal privaat vastgoed betreft en instrumenten om te sturen op een evenwichtigere kantorenmarkt beperkt zijn.

Regionaal gewenste ontwikkelingen

Om te komen tot een kwantitatief en bovenal kwalitatief evenwicht op de kantorenmarkt wordt ingezet op:

- 1 Het bieden van voldoende ontwikkelruimte op de toekomstbestendige centrumlocaties Arnhem Centraal en Nijmegen Centraal. Door deze locaties aan te wijzen als dé locaties voor kantoorontwikkeling, kan er ruimte komen voor herontwikkeling door sloop/nieuwbouw of renovatie/vernieuwbouw van bestaande kantoren of mogelijk zelfs transformatie naar kantoren. Op de lange termijn duidelijkheid geven aan de markt is hiervoor belangrijk.
- 2 Het reduceren van het overaanbod op alle overige locaties (dus buiten de hierboven genoemde centrumlocaties) door:
 - A geen nieuwe ontwikkelingen toe te staan op de gronden die nog in het bezit zijn van de gemeente (ook onherroepelijke plannen);
 - B verkennen welke gewenste alternatieve bestemmingsmogelijkheden er zijn voor incourant/leegstaand aanbod en de markt hierin ruimte bieden. Dit vraagt om een visie op het toekomstperspectief van locaties en scherpe keuzes hierin;
 - C onderzoeken welke mogelijkheden er zijn voor het schrappen van bestaande bestemmingsplan capaciteit (ook op private gronden).
- 3 Een nee, tenzij beleid voor kleinschalige initiatieven met een duidelijk lokaal karakter. Bij aangetoonde behoefte en als er geen alternatieven in de bestaande voorraad zijn, dan pas zijn nieuwe ontwikkelingen voor dit segment mogelijk.

In de Bouwstenenrapportage Kantoren is door Ecorys naar veertien vooraf geselecteerde kantorenconcentraties (substantieel van betekenis in dit kader) gekeken. Gegeven de kwalitatieve resultaten en met inachtneming van de hiervoor geschetste resultaten en redeneerlijn betekent dit het volgende voor A. kantoren op centrumlocaties, B. Kantoren op kantorenparken in de regio en C. kantoren op bedrijvenparks in de regio.

A Kantoren op centrumlocaties

Arnhem Centraal en **Nijmegen Centraal** zijn prioritaire ontwikkellocaties waar ruimte geboden dan wel gecreëerd moet worden voor de accommodatie van kantoren. Hier is sprake van een tekort aan courant bebouwd beschikbaar aanbod om in de verwachte vraag te voorzien. Op de andere locaties is sprake van een overschot aan beschikbaar aanbod.

Bij Arnhem Centraal is het courant bebouwd beschikbaar aanbod in het centrum ontoereikend om in de vraag te voorzien. Ingezet wordt op:

- het courant maken van het incourante aanbod (door middel van renovatie/ herontwikkeling of nieuwbouw);
- het onherroepelijke onbebouwde planaanbod in het centrum deels verder ontwikkelen.

In beide gevallen geldt dat, met de huidige inzichten, niet het volledige aanbod ontwikkeld zal moeten worden. De marktvraag zal hierin leidend zijn en richting geven aan wat het meest haalbaar is in Arnhem.

Bij Nijmegen Centraal geldt eveneens dat het courant bebouwde beschikbare aanbod in het centrum ontoereikend is om in de vraag te voorzien. Er is echter geen sprake van incourant aanbod of onbebouwd onherroepelijk aanbod zoals Arnhem dat kent. Om te voorkomen dat het centrum op slot raakt door een gebrek aan kantoorruimte op de aantrekkelijke centrum- en stationslocaties wordt onderzocht waar mogelijk nieuwe ontwikkelruimte bij het station gecreëerd kan worden (bijvoorbeeld rondom de stationsaanpak bij Nijmegen Centraal aan de Westzijde).

Het **overig plan Elst Centraal** (zacht plan) is weliswaar een centrumlocatie, maar kan niet worden vergeleken met de hoogwaardige stedelijke omgeving met bijhorend voorzieningenniveau zoals Arnhem en Nijmegen dat bieden. Het voldoet daar niet aan en zou –in ieder geval voorlopig– niet verder moeten worden ontwikkeld. Het ligt voor de hand om in 2017 specifiek onderzoek te doen naar deze kantoorontwikkeling in relatie tot de omliggende kantorenvoorraad, en wanneer nodig alternatieve functie- en bestemmingsmogelijkheden te onderzoeken in samenwerking met de provincie.

B Kantoren op kantorenparken in de regio

Het courante aanbod op de kantorenparken overtreft de verwachte vraag. Daarnaast is er nog sprake van incourant aanbod en een overig plan. Met betrekking tot de kantorenparken is de gezamenlijke doelstelling een verdere inzet op het concentreren van de kantorenvolumes op de meest toekomstbestendige locaties. Uit de analyse

van Ecorys blijkt dat op basis van locatiekwaliteiten een verdere (beleidsmatige) concentratie van kantoren wenselijk is op/rondom de bestaande kantorenconcentraties in Arnhem te weten de **Velperweg** en **Arnhems Buiten** en in **Nijmegen Brabantse Poort** en **Heyendaal**. In verhouding tot de hiervoor genoemde kantorenconcentraties zijn de in Arnhem gelegen **Gelderse Poort** en omgeving **Kronenburg/Vredenburg/Kroonpark** minder toekomstbestendig.

Concreet betekent dit het volgende, op de kantorenconcentraties Velperweg, Arnhems Buiten, Brabantse Poort en Heyendaal:

- blijft ruimte voor benutting van het bestaande courante vastgoed;
- wordt onderzocht welk deel van het incurante aanbod door herontwikkeling of nieuwbouw mogelijk weer op de markt gebracht kan worden;
- en wordt bepaald welk deel van het incurante aanbod aan de markt kan worden onttrokken;
- er is geen ruimte voor het ontwikkelen van overige plannen.

Voor de komende jaren zal het huidige courante aanbod op deze locaties voldoende zijn om in de vraag te blijven voorzien. Op de langere termijn zal, uitgaande van een succesvol beleid van concentreren van de marktvraag, mogelijk een beperkt deel van het incurante vastgoed ingezet moeten worden. De uitdaging ligt in het benutten van het bestaande vastgoed en die geschikt houden voor de wensen uit de markt.

Voor de kantorenconcentraties **Gelderse Poort** en omgeving **Kronenburg/Vredenburg/Kroonpark** wordt gestuurd op het reduceren van het aanbod door:

- geen nieuwe ontwikkelruimte voor kantoren te bieden op deze locaties;
- te verkennen welke gewenste alternatieve bestemmingsmogelijkheden er zijn voor het beschikbare aanbod en de markt hierin ruimte bieden;
- onderzoeken welke mogelijkheden er zijn voor het schrappen van bestaande bestemmingsplan capaciteit (ook op private gronden).

Het **overig plan Lent** (zacht plan) voorziet in de versterking van het lokale vestigingsklimaat van de Waalsprong. Het maakt maximaal 5.000 m² bvo mogelijk in een gebied waar tot op heden geen aanbod was voor kantoorgebruikers. Met zijn stationslocatie en korte afstand tot het centrum en stedelijke voorzieningen van Nijmegen is dit een gewenste ontwikkeling. Daarnaast is in heel de

Walsprong nog geen kantoorruimte beschikbaar. Een toevoeging van maximaal 5000 m² bvo is prima te verantwoorden en wenselijk vanuit het gebied (functiemenging).

C Kantoren op bedrijventerreinen in de regio

Op de bedrijventerreinen **IJsseloord 2** (Arnhem) en **Mercurion** (Zevenaar) is het courant beschikbare kantorenaanbod ruim voldoende om in de toekomstige vraag te voorzien. Het zijn beide locaties met toekomstperspectief, maar niet in de volumes die momenteel beschikbaar zijn. Ingezet wordt op het volgende:

- geen nieuwe ontwikkelruimte voor kantoren te bieden op deze locaties;
- te verkennen welke gewenste alternatieve bestemmingsmogelijkheden er zijn voor het beschikbare aanbod en de markt hierin ruimte bieden;
- onderzoeken welke mogelijkheden er zijn voor het schrappen van bestaande bestemmingsplancapaciteit (ook op private gronden).

De Hes West in Renkum kent veel leegstand en het betreft vooral incourant vastgoed. Onderzocht wordt welke alternatieve bestemmingen mogelijk zijn. Het voornemen is de huidige locatie te transformeren.

N.B. Er is een bescheiden vraag naar kantoren op overige locaties (**niet gelegen op centrumlocatie, kantorenpark of bedrijvenpark**) waarvoor voldoende courant aanbod in de regio aanwezig is om in deze vraag te kunnen voorzien. Er is geen verdere actie vereist.

3.3 CONCRETE VOORSTELLEN VOOR KANTOORLOCATIES

I Algemeen:

- A Aanwijzen van Arnhem en Nijmegen als dé locaties voor kantoorontwikkeling.
- B Het reduceren van het overaanbod op alle overige locaties (dus buiten de twee hierboven genoemde centrumlocaties).
- C een nee, tenzij beleid voor kleinschalige initiatieven met een duidelijk lokaal karakter.

2 Kantoren op Centrumlocaties:

- A Ruimte bieden dan wel creëren voor kantoorontwikkeling op Arnhem en Nijmegen Centraal;
- B Het overig plan Elst Centraal voorlopig niet verder ontwikkelen en in 2017 specifiek onderzoek te doen in relatie tot de omliggende kantorenvorraad. Indien nodig alternatieve functie- en bestemmingsmogelijkheden te onderzoeken in samenwerking met de provincie.

3 Kantoren op Kantorenparken:

- A Concentreren kantoorvolumes op de meeste toekomstbestendige kantorenpark-locaties:
 - Velperweg, Arnhems Buiten, Brabantse Poort en Heyendaal;
 - Ruimte bieden aan het overig plan Lent tot maximaal 5.000 m² bvo (versterking lokaal vestigingsklimaat Waalsprong).
- B Eerste helft 2017 onderzoek doen naar alternatieve bestemmingsmogelijkheden op kantorenparken (gemeenten en provincie in samenwerking met eigenaar terreinen) voor terreinen met beschikbare plancapaciteit en hiervoor juridische beleidsruimte proberen te maken;
- C 1 september 2017 komen tot voorstellen om op basis van onderzoek naar herbestemming en herijking/monitoring van de huidige feiten en cijfers, kantorenterreinen of delen ervan te schrappen. Dan is het inzetten van het juridisch instrument nodig om de voorzienbaarheid te creëren, welke moet leiden tot het wegbestemmen van kantoorruimte.

4 Kantoren op Bedrijventerreinen

Reduceren aanbod door:

- A IJsseloord 2 (Arnhem) en Mercurion (Zevenaar). Er is een keuze nodig in het schrappen van bestemmingsplancapaciteit of het uit de markt nemen van bestaand (incourant) aanbod op IJsseloord II en Mercurion. Het is wenselijk om hier in 2017 duidelijkheid over te krijgen. Waarbij IJsseloord ook een relatie heeft met bedrijventerreinen en perifere detailhandel als onderdeel van het RPW.
- B Onderzoeken alternatieve bestemmingen voor De Hes West in Renkum en ook andere terreinen in 2017 (gemeenten en provincie in overleg met eigenaren terreinen).

Voor 1 september 2017 komen tot voorstellen om op basis van voornoemde onderzoeken en de monitoring van de huidige feiten en cijfers, kantorenterreinen of delen ervan te schrappen. Inclusief het inzetten van het juridische instrument van de voorzienbaarheid, welke moet leiden tot het wegbestemmen van kantoorruimte en het in evenwicht brengen van de markt.

BIJLAGE 4 REGIONAAL PROGRAMMA WERKLOCATIES

FACTSHEETS PER GEMEENTE

ARNHEM

	AANBOD GEMEENTE	AANBOD PRIVATE PARTIJEN	TOTAAL AANBOD	WENSELIJKE ONTWIKKELING	VOORZIENBAAR
LOKAAL BEDRIJVENTERREIN					
(BOVEN)REGIONAAL BEDRIJVENTERREIN			30,6	25,7	4,9
KLEEFSE WAARD WESTERVOORTSEDIJK	0,5		0,5		
HET BROEK		1,6	1,6		
IJSSELOORD II		11,3	11,3		
MERWEDETERREIN		3,4	3,4		
WESTERVOORTSEDIJK		5,5	5,5		
IPKW	0,6	2,98	3,6		
KLEEFSE WAARD BASF	4,8		4,8		
PERIFERE DETAILHANDEL M² BVO					
CONCENTRATIEGEBIEDEN					
OVERIGE WINKELVOORRAAD			30000		NOG UITWERKEN
KANTOREN M² BVO					
NOG UITGEEFBAAR			115000		
BESTAANDE VOORRAAD					
LEEGSTAANDE VOORRAAD			139200		NOG UITWERKEN

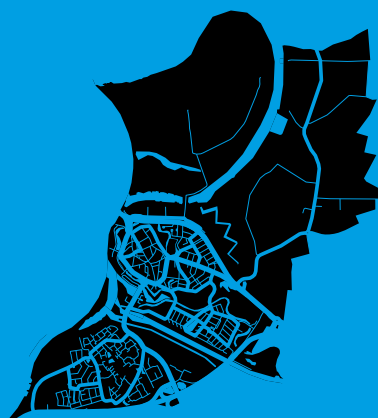
BERG EN DAL

	AANBOD GEMEENTE	AANBOD PRIVATE PARTIJEN	TOTAAL AANBOD	WENSELIJKE ONTWIKKELING	VOORZIENBAAR
LOKAAL BEDRIJVENTERREIN			3,8	3,8	
DE BOUWKAMP	0,3				
UITBREIDING LIESKES WENGES		0,76			
MIES	2,8				
(BOVEN)REGIONAAL BEDRIJVENTERREIN					
PERIFERE DETAILHANDEL M² BVO					
CONCENTRATIEGEBIEDEN					
OVERIGE WINKELVOORRAAD			14000		NOG UITWERKEN
KANTOREN M² BVO					
NOG UITGEEFBAAR					
BESTAANDE VOORRAAD					
LEEGSTAANDE VOORRAAD					

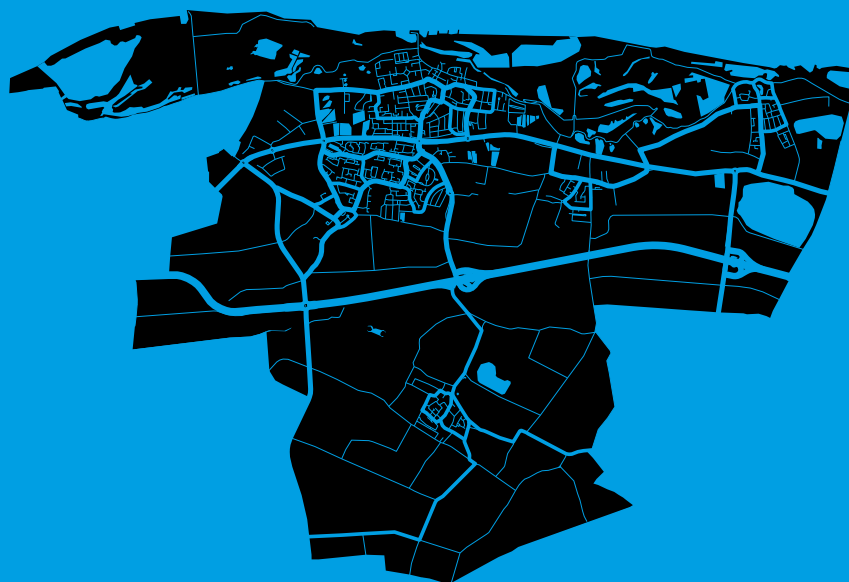
BEUNINGEN

	AANBOD GEMEENTE	AANBOD PRIVATE PARTIJEN	TOTAAL AANBOD	WENSELIJKE ONTWIKKELING	VOORZIENBAAR
LOKAAL BEDRIJVENTERREIN					
(BOVEN)REGIONAAL BEDRIJVENTERREIN SCHOENAKER	0,5	8	8,5 8,5		8,5
PERIFERE DETAILHANDEL M² BVO CONCENTRATIEGEBIEDEN OVERIGE WINKELVOORRAAD			9100		NOG UITWERKEN
KANTOREN M² BVO NOG UITGEEFBAAR BESTAANDE VOORRAAD LEEGSTAANDE VOORRAAD					

DOESBURG

	AANBOD GEMEENTE	AANBOD PRIVATE PARTIJEN	TOTAAL AANBOD	WENSELIJKE ONTWIKKELING	VOORZIENBAAR
LOKAAL BEDRIJVENTERREIN					
(BOVEN)REGIONAAL BEDRIJVENTERREIN					
PERIFERE DETAILHANDEL M² BVO CONCENTRATIEGEBIEDEN OVERIGE WINKELVOORRAAD					
KANTOREN M² BVO NOG UITGEEFBAAR BESTAANDE VOORRAAD LEEGSTAANDE VOORRAAD					

DRUTEN

	AANBOD GEMEENTE	AANBOD PRIVATE PARTIJEN	TOTAAL AANBOD	WENSELIJKE ONTWIKKELING	VOORZIENBAAR
LOKAAL BEDRIJVENTERREIN			6,8	1,9	4,9
INDUSTRIETERREIN WESTERHOUT		0,7	0,7		
KLEPPERHEIDE		0,4	0,4		
WESTERHOUT ZUID	5,3	0,4	5,7		
(BOVEN)REGIONAAL BEDRIJVENTERREIN					
PERIFERE DETAILHANDEL M² BVO					
CONCENTRATIEGEBIEDEN					
OVERIGE WINKELVOORRAAD			NOG TE BEPALEN	NOG TE BEPALEN	NOG TE BEPALEN
KANTOREN M² BVO					
NOG UITGEEFBAAR					
BESTAANDE VOORRAAD					
LEEGSTAANDE VOORRAAD					

DUIVEN

	AANBOD GEMEENTE	AANBOD PRIVATE PARTIJEN	TOTAAL AANBOD	WENSELIJKE ONTWIKKELING	VOORZIENBAAR
LOKAAL BEDRIJVENTERREIN			9,5	4	5,5
DE NIEUWELING	4,9		4,9		
GRAAFSTAETE	4,5		4,5		
(BOVEN)REGIONAAL BEDRIJVENTERREIN			25,8	14,6	11,2
SEINGRAAF	11,2		11,2		
INNOFASE UITBREIDING		14,6	14,6		
PERIFERE DETAILHANDEL M² BVO			63150		
CONCENTRATIEGEBIEDEN					
OVERIGE WINKELVOORRAAD					NOG UITWERKEN
KANTOREN M² BVO					
NOG UITGEEFBAAR					
BESTAANDE VOORRAAD					
LEEGSTAANDE VOORRAAD					

HEUMEN

	AANBOD GEMEENTE	AANBOD PRIVATE PARTIJEN	TOTAAL AANBOD	WENSELIJKE ONTWIKKELING	VOORZIENBAAR
LOKAAL BEDRIJVENTERREIN SLUISPOORT WERKLANDSCHAP OVERASSELT	4	0,3	4,3	1,3	3 HA
(BOVEN)REGIONAAL BEDRIJVENTERREIN					
PERIFERE DETAILHANDEL M² BVO CONCENTRATIEGEBIEDEN OVERIGE WINKELVOORRAAD					
KANTOREN M² BVO NOG UITGEEFBAAR BESTAANDE VOORRAAD LEEGSTAANDE VOORRAAD					

LINGEWAARD

	AANBOD GEMEENTE	AANBOD PRIVATE PARTIJEN	TOTAAL AANBOD	WENSELIJKE ONTWIKKELING	VOORZIENBAAR
LOKAAL BEDRIJVENTERREIN			10,5	3,8	6,7
HOUTAKKER 2	10,5	3,1	10,5		
(BOVEN)REGIONAAL BEDRIJVENTERREIN			18,7	0	18,7
AGROPARK 2 ^E FASE	6,2	2,8	9,1		
PANNENHUIS II	9,6		9,6		
PERIFERE DETAILHANDEL M² BVO					
CONCENTRATIEGEBIEDEN					
OVERIGE WINKELVOORRAAD			2000		NOG UITWERKEN
KANTOREN M² BVO					
NOG UITGEEFBAAR					
BESTAANDE VOORRAAD					
LEEGSTAANDE VOORRAAD					

MONTFERLAND

	AANBOD GEMEENTE	AANBOD PRIVATE PARTIJEN	TOTAAL AANBOD	WENSELIJKE ONTWIKKELING	VOORZIENBAAR
LOKAAL BEDRIJVENTERREIN			7,6	3,7	3,9
EBT I	1,3	3,1	4,4		
MATJESKOLK UITBREIDING	3,2		3,2		
(BOVEN)REGIONAAL BEDRIJVENTERREIN			25,2	25,2	
DOCKSNLD			25,2		
PERIFERE DETAILHANDEL M² BVO					
CONCENTRATIEGEBIEDEN					
OVERIGE WINKELVOORRAAD					
KANTOREN M² BVO					
NOG UITGEEFBAAR					
BESTAANDE VOORRAAD					
LEEGSTAANDE VOORRAAD					

MOOK EN MIDDELAAR

	AANBOD GEMEENTE	AANBOD PRIVATE PARTIJEN	TOTAAL AANBOD	WENSELIJKE ONTWIKKELING	VOORZIENBAAR
LOKAAL BEDRIJVENTERREIN SPIJKERWEG	0,6	2	0,6 0,6	0,6	
(BOVEN)REGIONAAL BEDRIJVENTERREIN KORENDAL	4,3		4,3 4,3		4,3
PERIFERE DETAILHANDEL M² BVO CONCENTRATIEGEBIEDEN OVERIGE WINKELVOORRAAD					
KANTOREN M² BVO NOG UITGEEFBAAR BESTAANDE VOORRAAD LEEGSTAANDE VOORRAAD					

NIJMEGEN

	AANBOD GEMEENTE	AANBOD PRIVATE PARTIJEN	TOTAAL AANBOD	WENSELIJKE ONTWIKKELING	VOORZIENBAAR
LOKAAL BEDRIJVENTERREIN					
(BOVEN)REGIONAAL BEDRIJVENTERREIN			20,0	20,0	
NOORD-KANAALHAVEN (INCL. MERCURIUSPARK)	3,1		3,1		
OOST-KANAALHAVEN (INCL. MERCURIUSPARK)	6,7		6,7		
WINKELSTEEG (VM COMPAQ)	4,1		4,1		
WINKELSTEEG OVERIG (OMGEVING NTC/NXP)	2,7	3,5	6,2		
BIJSTERHUIZEN (INCL WIJCHEN)			ZIE WIJCHEN		ZIE WIJCHEN
PERIFERE DETAILHANDEL					
CONCENTRATIEGEBIEDEN					
OVERIGE WINKELVOORRAAD			10000		NOG UITWERKEN
KANTOREN M² BVO			5000		NOG UITWERKEN
NOG UITGEEFBAAR					
BESTAANDE VOORRAAD					
LEEGSTAANDE VOORRAAD			43390		NOG UITWERKEN

OVERBETUWE

	AANBOD GEMEENTE	AANBOD PRIVATE PARTIJEN	TOTAAL AANBOD	WENSELIJKE ONTWIKKELING	VOORZIENBAAR
LOKAAL BEDRIJVENTERREIN			11,6	5,2	6,4
DE AAM - SPOORALLEE	0,6		2,2		
DE AAM - LUXANTERREIN		2	4		
DE AAM - WOON- WERKLANDSCHAP			0,6		
DE AAM - AAMSE POORT = PDV					
MERM			3,72		
STATIONSOMGEVING ZETTEN & ANDELST (OOST)			1		
(BOVEN)REGIONAAL BEDRIJVENTERREIN			70,3	70,3	
MERM OOST	2,5		2,5		
POORT VAN MIDDEN-GELDERLAND ZUID (HETERENKUM)	6,9		6,9		
PARK15		60,9	60,9		
PERIFERE DETAILHANDEL M² BVO					
CONCENTRATIEGEBIEDEN			8100		NOG UITWERKEN
OVERIGE WINKELVOORRAAD			2000		NOG UITWERKEN
KANTOREN M² BVO					
NOG UITGEEFBAAR			22260		NOG UITWERKEN
BESTAANDE VOORRAAD					
LEEGSTAANDE VOORRAAD					

RENKUM

	AANBOD GEMEENTE	AANBOD PRIVATE PARTIJEN	TOTAAL AANBOD	WENSELIJKE ONTWIKKELING	VOORZIENBAAR
LOKAAL BEDRIJVENTERREIN			2,6	2,6	
KLINGELBEEKSEWEG	0,6		0,6		
DE HES WEST		2	2		
(BOVEN)REGIONAAL BEDRIJVENTERREIN					
PERIFERE DETAILHANDEL M² BVO					
CONCENTRATIEGEBIEDEN					
OVERIGE WINKELVOORRAAD					
KANTOREN M² BVO					
NOG UITGEEFBAAR			14178		NOG UITWERKEN
BESTAANDE VOORRAAD			24143		NOG UITWERKEN
LEEGSTAANDE VOORRAAD					

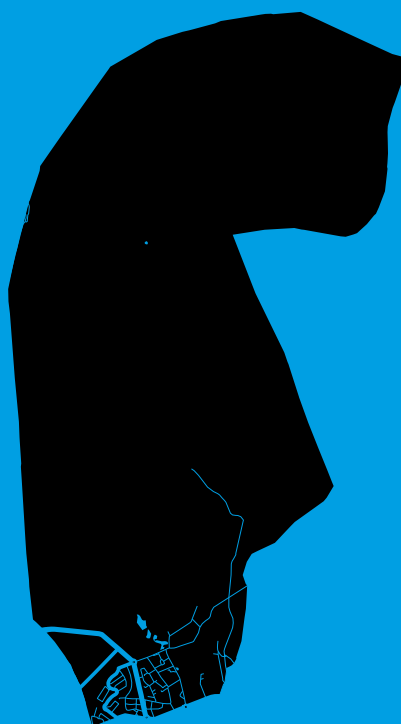
RHEDEN

	AANBOD GEMEENTE	AANBOD PRIVATE PARTIJEN	TOTAAL AANBOD	WENSELIJKE ONTWIKKELING	VOORZIENBAAR
LOKAAL BEDRIJVENTERREIN			9	4,1	4,8
DIEREN OOST	3,8		3,8		
KANAAL II - UITBREIDING	5,2		5,2		
(BOVEN)REGIONAAL BEDRIJVENTERREIN			1,2	1,2	0
BEEMD	1,2				
PERIFERE DETAILHANDEL M² BVO					
CONCENTRATIEGEBIEDEN					
OVERIGE WINKELVOORRAAD			3300		NOG UITWERKEN
KANTOREN M² BVO					
NOG UITGEEFBAAR					
BESTAANDE VOORRAAD					
LEEGSTAANDE VOORRAAD					

RIJNWAARDEN

	AANBOD GEMEENTE	AANBOD PRIVATE PARTIJEN	TOTAAL AANBOD	WENSELIJKE ONTWIKKELING	VOORZIENBAAR
LOKAAL BEDRIJVENTERREIN					
(BOVEN)REGIONAAL BEDRIJVENTERREIN SPIJKSEDIJK (TENGNAGELWAARD-VLIEGENWAARD)		9,3	9,3 9,3		9,3
PERIFERE DETAILHANDEL M² BVO CONCENTRATIEGEBIEDEN OVERIGE WINKELVOORRAAD			6000		NOG UITWERKEN
KANTOREN M² BVO NOG UITGEEFBAAR BESTAANDE VOORRAAD LEEGSTAANDE VOORRAAD					

ROZENDAAL

	AANBOD GEMEENTE	AANBOD PRIVATE PARTIJEN	TOTAAL AANBOD	WENSELIJKE ONTWIKKELING	VOORZIENBAAR
LOKAAL BEDRIJVENTERREIN					
(BOVEN)REGIONAAL BEDRIJVENTERREIN					
PERIFERE DETAILHANDEL M² BVO CONCENTRATIEGEBIEDEN OVERIGE WINKELVOORRAAD					
KANTOREN M² BVO NOG UITGEEFBAAR BESTAANDE VOORRAAD LEEGSTAANDE VOORRAAD					

WESTERVOORT

	AANBOD GEMEENTE	AANBOD PRIVATE PARTIJEN	TOTAAL AANBOD	WENSELIJKE ONTWIKKELING	VOORZIENBAAR
LOKAAL BEDRIJVENTERREIN HET AMBACHT		4	4	0,8	3,2
(BOVEN)REGIONAAL BEDRIJVENTERREIN					
PERIFERE DETAILHANDEL M² BVO CONCENTRATIEGEBIEDEN OVERIGE WINKELVOORRAAD					
KANTOREN M² BVO NOG UITGEEFBAAR BESTAANDE VOORRAAD LEEGSTAANDE VOORRAAD					

WIJCHEN

	AANBOD GEMEENTE	AANBOD PRIVATE PARTIJEN	TOTAAL AANBOD	WENSELIJKE ONTWIKKELING	VOORZIENBAAR
LOKAAL BEDRIJVENTERREIN					
(BOVEN)REGIONAAL BEDRIJVENTERREIN BIJSTERHUIZEN	21,4	5,5	26,5 26,5	26,5	
PERIFERE DETAILHANDEL M² BVO CONCENTRATIEGEBIEDEN OVERIGE WINKELVOORRAAD			2500		NOG UITWERKEN
KANTOREN M² BVO NOG UITGEEFBAAR BESTAANDE VOORRAAD LEEGSTAANDE VOORRAAD					

ZEVENAAR

	AANBOD GEMEENTE	AANBOD PRIVATE PARTIJEN	TOTAAL AANBOD	WENSELIJKE ONTWIKKELING	VOORZIENBAAR
LOKAAL BEDRIJVENTERREIN			6,9	4,1	2,9
DE KOPPELING		6,1			
TATELAAR		0,3			
HENGELDER		0,5			
(BOVEN)REGIONAAL BEDRIJVENTERREIN			49,6		49,6
7 POORT	49,6				
PERIFERE DETAILHANDEL					
CONCENTRATIEGEBIEDEN			9500		NOG UITWERKEN
OVERIGE WINKELVOORRAAD					
KANTOREN M² BVO					
NOG UITGEEFBAAR			8000		NOG UITWERKEN
BESTAANDE VOORRAAD					
LEEGSTAANDE VOORRAAD			6394		NOG UITWERKEN

BIJLAGE 5 REGIONAAL PROGRAMMA WERKLOCATIES

TOTAALOVERZICHT WERKLOCATIES

OVERALL LIJST

	BEDRIJVENTERREINEN -TOTAAL - (HECTARES)			BT -LOKAAL- (HECTARES)			BT-(BOVEN)REGIONAAL (HECTARES)				KANTOREN -PLANVOORRAAD- (M² BVO)			KANTOREN -BEBOUWDE VOORRAAD- (M² BVO)				PDV/GDV CONCENTRATIE- GEBIEDEN (M² BVO)			PDV/GDV OVERIGE WINKEL- LOCATIES (M² BVO)		
	TOTAAL	DOOR- GAAN	VOORZIEN- BAAR	TOTAAL	DOOR- GAAN	VOORZIEN- BAAR	TOTAAL	DOOR- GAAN	VOORZIEN- BAAR		TOTAAL	DOOR- GAAN	NOG UIT- WERKEN	TOTAAL	DOOR- GAAN	NOG UIT- WERKEN		TOTAAL	DOOR- GAAN	**NOG UIT- WERKEN	TOTAAL	DOOR- GAAN	**NOG UIT- WERKEN
ARNHEM	30,6	25,7	4,9	-	-		30,6	25,7	4,9		115.000	35.000	80.000	139.200	59.200	80.000					30.000	1.325	28.675
BERG EN DAL	3,8	3,8	0,0	3,8	3,8	0,0															14.000	-00	14.000
BEUNINGEN	8,5	-	8,5	-	-		8,5	0,0	8,5												9.100	2.830	6.270
DOESBURG	-	-	-	-	-																		
DRUTEN	6,8	1,9	4,9	6,8	1,9	4,9															N.T.B.	-00	N.T.B.
DUIVEN	35,2	18,6	16,6	9,5	4,0	5,5	25,8	14,6	11,2									63.150	18.040	45.110			
HEUMEN	4,3	1,3	3,0	4,3	1,3	2,9																	
LINGEWAARD	29,3	3,8	25,5	10,5	3,8	6,7	18,7	0,0	18,7												2.000	2.000	-00
MONTFERLAND	32,8	28,9	3,9	7,6	3,7	3,9	25,2	25,2	0,0														
MOOK EN MIDDELAAR	4,9	0,6	4,3	0,6	0,6	0,0	4,3	0,0	4,3														
NIJMEGEN	20,0	20,0	0,0	-	-		20,0	20,0	0,0		* 5.000	5.000		43.390	8.023	35.367					10.000	5.260	4.740
OVERBETUWE	81,8	75,5	6,3	11,6	5,2	6,4	70,3	70,3	0,0		* 22.260		22.260					8.100	-00	8.100	2.000	400	1.600
RENKUM	2,6	2,6	0,0	2,6	2,6	0,0					14.178		14.178	24.143	1.350	22.793							
RHEDEN	10,2	5,3	4,9	9,0	4,1	4,8	1,2	1,2	0,0												3.300	3.300	-00
RIJNWAARDEN	9,3	0,0	9,3	-	-		9,3		9,3												6.000	-00	6.000
ROZENDAAL	-	-	-	-	-																		
WESTERVOORT	4,0	0,8	3,2	4,0	0,8	3,2																	
WIJCHEN	26,5	26,5	0,0	-	-		26,5	26,5	0,0												2.500	2.500	-00
ZEVENAAR	56,6	4,1	52,5	6,9	4,1	2,9	49,6	0,0	49,6		8.000		8.000	6.394		6.394		9.500	-00	9.500			
	367,3	219,4	147,9	77,2	35,9	41,2	290,1	183,5	106,6		164.438	40.000	124.438	213.127	68.573	144.554		80.750	18.040	62.710	78.900	17.615	61.285

*) ZACHTE PLANVOORRAAD

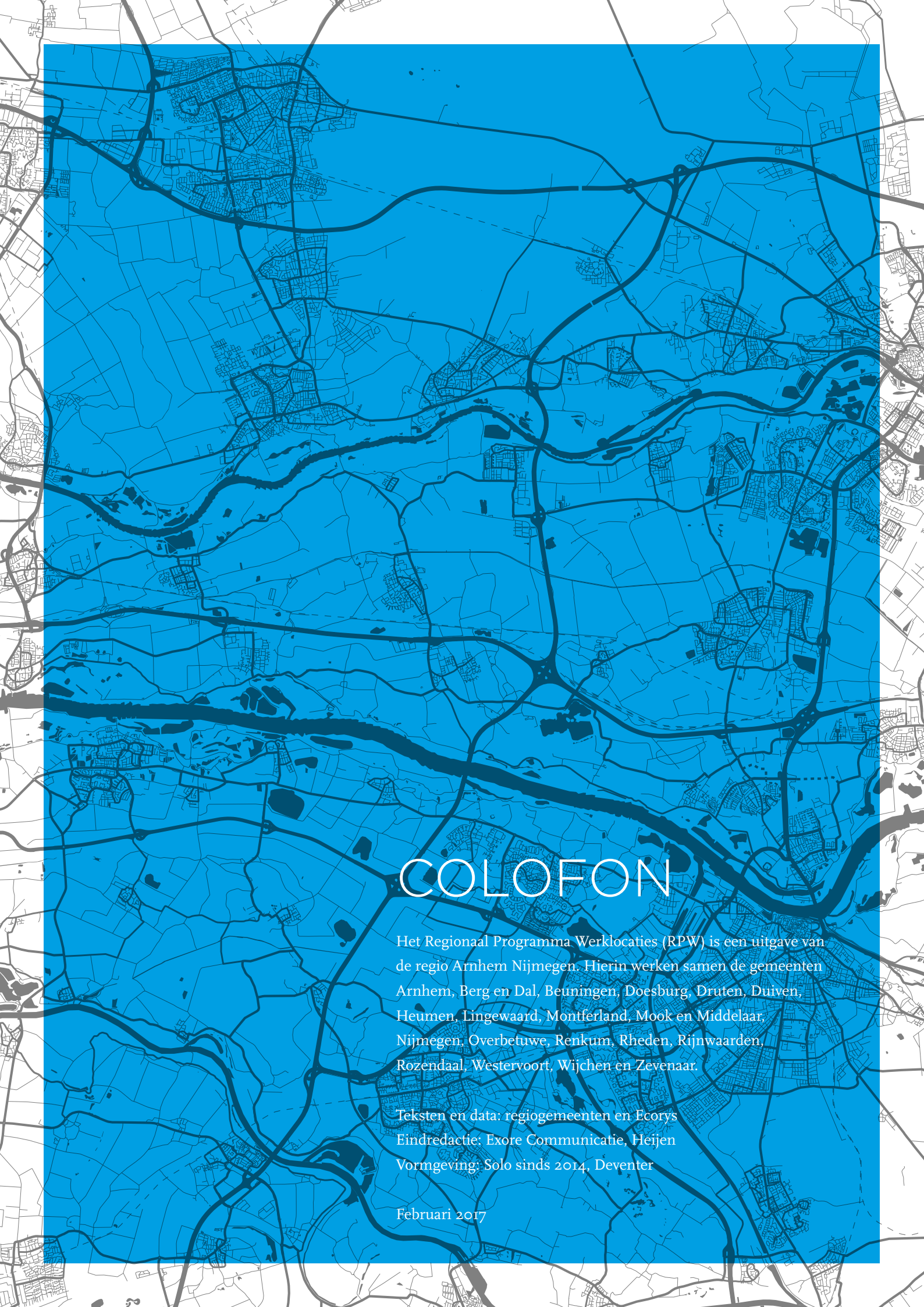
**) TENZIJ AANGEWEND VOOR < 1.500 M2 LOKALE SCHAAL

BIJLAGE 6 REGIONAAL PROGRAMMA WERKLOCATIES

OVERZICHT LOKALE BEDRIJVENTERREINEN

BT-LOKAAL-HA

	OMVANG GEMEENTE- LIJK LOKAAL AANBOD	HA NAV BANEN	TE HONOREREN	VOORZIENBAARHEID LOKAAL
ARNHEM	GEEN LOKAAL TERREIN	27,4	-	-
BERG EN DAL	3,8	3,6	3,8	-
BEUNINGEN	GEEN LOKAAL TERREIN	2,1	-	-
DOESBURG	GEEN LOKAAL TERREIN	1,0	-	-
DRUTEN	6,8	1,9	1,9	4,9
DUIVEN	9,5	4,0	4,0	5,5
HEUMEN	4,3	1,3	1,3	2,9
LINGEWAARD	10,5	3,8	3,8	6,7
MONTFERLAND	7,6	3,7	3,7	3,9
MOOK EN MIDDELAAR	0,6	0,5	0,6	-
NIJMEGEN	GEEN LOKAAL TERREIN	26,4	-	-
OVERBETUWE	11,6	5,2	5,2	6,4
RENKUM	2,6	2,9	2,6	-
RHEDEN	9,0	4,1	4,1	4,8
RIJNWAARDEN	GEEN LOKAAL TERREIN	0,9	-	-
ROZENDAAL	GEEN LOKAAL TERREIN	0,1	-	-
WESTERVOORT	4,0	0,8	0,8	3,2
WIJCHEN	GEEN LOKAAL TERREIN	4,3	-	-
ZEVENAAR	6,9	4,1	4,1	2,9
TOTAAL	77,2	98,0	35,9	41,2

COLOFON

Het Regionaal Programma Werklocaties (RPW) is een uitgave van de regio Arnhem Nijmegen. Hierin werken samen de gemeenten Arnhem, Berg en Dal, Beuningen, Doesburg, Druten, Duiven, Heumen, Lingewaard, Montferland, Mook en Middelaar, Nijmegen, Overbetuwe, Renkum, Rheden, Rijnwaarden, Rozendaal, Westervoort, Wijchen en Zevenaar.

Teksten en data: regiogemeenten en Ecorys
Eindredactie: Exore Communicatie, Heijen
Vormgeving: Solo sinds 2014, Deventer

Februari 2017

provincie
GELDERLAND

Bezoekadres
Gebouw Marktstate
Eusebiusplein 1a
6811 HE Arnhem

Postadres
Postbus 9090
6800 GX Arnhem

telefoonnummer (026) 359 91 11
telefaxnummer (026) 359 94 80
e-mailadres post@gelderland.nl
internetsite www.gelderland.nl

Aan geadresseerde

datum
6 maart 2017

zaaknummer
2016-015569

onderwerp
Brief aan de colleges van B&W van de regio Arnhem
Nijmegen over het Regionaal Programma Werklocaties

Geachte colleges,

Via deze brief willen wij graag onze waardering uitspreken over de voortgang die is geboekt met het Regionaal Programma Werklocaties. Ook willen we u onze inhoudelijke standpunten meegeven en duidelijkheid bieden over de provinciale rol voor het vervolgproces. Het traject is nog niet afgerond, maar er ligt een goede basis om gezamenlijk op voort te bouwen.

Wat ging hier aan vooraf?

Op 22 november 2016 hebben wij een brief gestuurd naar de voorzitter van het Portefeuillehouders Overleg Economie van de regio Arnhem Nijmegen, wethouder R. König. Naar aanleiding van de beslispuntennotities die toen voorlagen, spraken we onze bezorgdheid uit of er wel voldoende scherpe keuzes zouden worden gemaakt. We hebben aangegeven dat wij medio februari, wanneer er volgens de planning een concept RPW moest liggen, opnieuw naar onze rol en inzet zouden kijken.

Wij hebben inmiddels het concept RPW ontvangen dat is verstuurd ter bespreking op het Portefeuillehoudersoverleg van 23 februari 2017. Voor ons het moment om via deze brief onze opmerkingen over het concept-RPW aan u mee te geven en in te gaan op onze rol. Wij gaan ervan uit dat u bij verzending van het concept-RPW deze brief meestuurt aan de raden voor de informatieve ronde in maart/april. Op die wijze kunnen zij ook het provinciale standpunt bij hun afwegingen betrekken.

Het belang van een goed RPW

Er ligt een gemeenschappelijk belang om vraag en aanbod op de markt voor kantoren, bedrijventerreinen en perifere detailhandel in evenwicht te brengen, zowel kwantitatief als kwalitatief. Het is een randvoorwaarde voor de realisatie van de economische ambitie van de regio. Het is van belang om te kiezen voor de plannen die echt wat toevoegen aan de werklocatiestructuur. Op dit moment zien we bovendien dat gewenste ontwikkelingen niet doorgaan omdat zij sneuvelen bij de Raad van State. Er zijn te veel plannen, oftewel er is sprake van een overaanbod. Voor een deel van het huidige aanbod zal in de komende tijd geen vraag zijn. Maar afspraken om het overaanbod weg te nemen ontbreken. Voor de Raad van State is dit reden om niet in te stemmen met nieuwe ontwikkelingen. Zij oordeelt, aan de hand van de ladder voor duurzame verstedelijking, dat er al voldoende terrein beschikbaar is en er dus geen behoefte is aan nieuwe plannen.

inlichtingen bij dhr. R.W. van Aaken
e-mailadres post@gelderland.nl

telefoonnummer (026) 359 91 20

BNG Bank Den Haag, rekeningnummer 28.50.10.824
IBAN-nummer: NL74BNGH0285010824
BIC-code van de BNG: BNGHNL2G

btw-nummer: NL001825100.B03
KvK-nummer: 51468751

Het is daarom noodzakelijk om afscheid te nemen van de kwalitatief minder goede locaties. Alleen op deze manier ontstaat er flexibiliteit om in te kunnen spelen op nieuwe ontwikkelingen en kan de werklocatiestructuur in de gehele regio versterkt worden.

Het huidige RPB voorziet niet in een aanpak om vraag en aanbod weer in evenwicht te brengen en hiermee nieuwe ontwikkelingen weer mogelijk te maken. Het is daarom belangrijk dat er een nieuw regionaal afsprakenkader komt waarin dit wel wordt vastgelegd.

Provinciaal standpunt concept RPW

Wij zijn verheugd te constateren dat u sinds november stappen heeft gezet om tot een goed RPW te komen met een concreet pakket aan afspraken en keuzes. Wij willen onze waardering uitspreken voor het resultaat dat nu op tafel ligt. Wij vinden dat er goede afspraken liggen voor bedrijventerreinen en kantoren, mits deze de komende tijd goed worden verankerd zodat in 2020 het overaanbod in de praktijk daadwerkelijk is verminderd.

Wij constateren op het onderdeel perifere detailhandel dat er nog wel stappen gezet moeten worden, waar wij graag verder samen met de gemeenten in op trekken. Overall zijn wij echter positief over het concept RPW.

Wij zijn met u van mening dat de regio de beste locaties moet kunnen aanbieden aan bedrijven die zich hier willen vestigen. Ook willen we net als u bereiken dat zo flexibel mogelijk ingespeeld kan worden op nieuwe initiatieven. Als dit concept-RPW goed wordt ontvangen door gemeenten blijven we als provincie graag als partner betrokken in het proces dat de regio zelf organiseert. Er is geen reden om als provincie een regionaal programma op te leggen, als in goed onderling overleg heldere afspraken worden gemaakt.

Hieronder lichten wij onze opmerkingen voor bedrijventerreinen, kantoren en perifere detailhandel verder toe.

Bedrijventerreinen

Voor het onderdeel bedrijventerreinen is positief dat er een concreet kader ligt om in de toekomst scherpe keuzes te maken. Met de huidige voorstellen zal het bestaande overaanbod nog tot 2020 blijven bestaan. Wij achten het noodzakelijk dat het overaanbod in 2020 feitelijk is verminderd. Dat is immers nodig om flexibel in te kunnen spelen op nieuwe ontwikkelingen.

Wij vinden nu nog onvoldoende geborgd dat het aanbod in 2020 ook daadwerkelijk wordt verminderd. Wij verzoeken u om in het definitieve RPW expliciet aan te geven hoe het proces hiertoe er tot en met 2020 uitziet en op basis van welke criteria er in 2020 een keuze over wel of niet schrappen van terreinen wordt gemaakt.

Daarnaast kan nu al het gesprek aan worden gegaan over het toekomstperspectief van terreinen die op 'rood' zijn gezet. Zijn er andere passende invullingen voor deze gebieden? Dit kan zeker al worden opgestart als sprake is van terreinen waarvan de gemeente eigenaar is, maar ook met particuliere eigenaren.

Tenslotte willen wij bepleiten dat bestuurlijke afspraken worden gemaakt om tussen nu en 2020 geen uitgiftes te doen, die mogelijk schrappen in 2020 in de weg kunnen staan en transformatie naar andere functies kunnen bemoeilijken. Denk bijvoorbeeld aan uitgiftes aan de randen van terreinen, waardoor lege plekken in het midden van terreinen ontstaan.

Kantoren

Met het onderdeel kantoren kunnen we instemmen. Er wordt voorgesteld een aantal zaken in 2017 nog uit te werken, voordat definitieve keuzes worden gemaakt. Wij hebben er vertrouwen in dat die keuzes op korte termijn tot stand komen. Wel vragen wij aandacht voor voldoende ontwikkelruimte voor kantoren rond de stationslocaties van Nijmegen en vooral Arnhem. De ambitie om een gemengd stedelijk milieu te realiseren op deze stationslocaties is goed, maar moet wel aansluiten op de lange termijn ambitie als kantorenlocatie.

Het omzetten van teveel vierkante meters kantoor naar wonen is op de korte termijn lonend, maar kan op de lange termijn schadelijk zijn voor het vestigingsklimaat. Verder willen wij nog wijzen op het belang van een goede monitoring van de jaarlijkse opname en vervangingsvraag, zodat snel kan worden ingespeeld op marktontwikkelingen.

Perifere detailhandel

Het onderdeel perifere detailhandel in het concept RPW heeft nog een slag nodig. Het mist scherpheid en dat zorgt er voor dat afspraken op verschillende manieren uitgelegd kunnen worden.

Wij trekken graag samen met u op om het onderdeel perifere detailhandel de komende maanden beter leesbaar te maken en de genoemde vervolgacties uit te werken. Het in beeld brengen van de onbenutte plancapaciteit vinden wij met name van belang.

Tenslotte zijn wij van mening dat er een visie nodig is op de perifere detailhandelstructuur in deelregio Zuid. Hoe ga je om met de invulling van de beschikbare planologische ruimte en waar is uitbreiding gewenst?

Vervolg besluitvorming

U staat op het punt om het concept RPW in uw eigen colleges en gemeenteraden te bespreken. Wij hopen dat het RPW, met daarin verwerkt de opmerkingen uit deze brief, door alle gemeenten wordt gedragen en te zijner tijd ook kan worden vastgesteld door de gemeenteraden. Hoewel we streven naar breed draagvlak is het voor ons geen voorwaarde dat alle gemeenten in de regio het RPW vaststellen. Op het moment dat er een kader ligt dat voldoet aan de uitgangspunten en door de meerderheid van de gemeenten in de regio wordt vastgesteld, dan zijn wij voornemens om dit RPW als provinciaal kader vast te stellen met daaraan gekoppeld de bereidheid om de gemaakte keuzes te effectueren.

Op het moment dat er geen meerderheid is of als het uiteindelijke kader toch onvoldoende aansluit bij de uitgangspunten, dan nemen we onze provinciale verantwoordelijkheid. Vanuit het regionale perspectief, de ambities in de MIRT-agenda en onze beleidsdoelstellingen zullen wij dan de knopen doorhakken. Daarbij zullen we zoveel mogelijk gebruik maken van de documenten die in het RPW-proces zijn opgesteld. Voor de goede orde. Dit scenario is niet aan de orde indien de meerderheid van de gemeenten instemt met het RPW zoals dat nu voorligt en waarin de opmerkingen uit deze brief zijn verwerkt.

Hoogachtend,
Gedeputeerde Staten van Gelderland

Commissaris
van de Koning

secretaris

Raadsvoorstel

Registratienr. Corsa: 17RV024

Zaaknr.: 17DV01030

Portefeuillehouder(s): Wethouder Goossen

Productnummer:

Referendum mogelijk: Nee

Advisering door Raadscommissie Burger en Samenleving op 13 april 2017

Voor vragen

Naam: Job Hendrixen

Telefoon: (0316) 27 91 09

E-mail: j.hendrixen@duiven.nl

Besluitvorming door de gemeenteraad op 8 mei 2017

Onderwerp: Herijking Vrijwilligersbeleid.

Beslispunten

1. De herijking van het Vrijwilligersbeleid vast te stellen.
2. In te stemmen met het opnemen van € 3.721,50 in de begroting voor het compenseren van de VOG.

Inleiding

Met de decentralisaties in het sociaal domein is er veel veranderd. De gemeente Duiven heeft er veel taken bijgekregen en tegelijkertijd is de verhouding tussen overheid en inwoner veranderd. Deze veranderingen hebben ook gevolgen voor de vrijwillige inzet en vrijwilligerswerk. Met het nieuwe Vrijwilligersbeleid wil de gemeente Duiven bijdragen aan deze transformatie. Veel inwoners zijn al betrokken met vrijwillige inzet binnen de gemeente. Zelfstandig of als vrijwilliger binnen een vereniging maken zij al veel mogelijk voor de samenleving. Die energie wil de gemeente Duiven vasthouden en waar mogelijk uitbreiden.

Het document wordt ter vaststelling aan u voorgelegd.

Beoogd effect

Het ondersteunen en stimuleren van de vrijwillige inzet van inwoners en vrijwilligersorganisaties, zodat uiteindelijk meer inwoners actief zijn binnen de Duivense samenleving en meer vrijwilligers zich voldoende ondersteund en gewaardeerd voelen.

Argumenten

- 1.1 *Het Vrijwilligersbeleid geeft vorm aan de nieuwe verhoudingen tussen inwoner en overheid*
In het beleidsplan zijn de vier aandachtsgebieden van Movisie als leidraad gebruikt om de nieuwe verhoudingen tussen inwoner en overheid vorm te geven op het gebied van

Raadsvoorstel

vrijwilligerswerk. Het is gericht op het stimuleren, verbinden en ondersteunen en continueren van vrijwilligerswerk in de samenleving.

1.2 *Verbinding met bedrijfsleven verstevigen*

In het nieuwe Vrijwilligersbeleid wordt meer aandacht gegeven aan de relatie tussen de gemeente en het bedrijfsleven. De samenwerking bij onder andere de Vrijwilligersavond en NLdoet moet hiermee verder vorm krijgen. Dit draagt bij aan het vergroten van verbinding en participatie, een doel in de programmabegroting voor programma *Maatschappij*.

1.3 *Voortzetten en continueren van de huidige ondersteuningsvormen en –mogelijkheden*

In het nieuwe Vrijwilligersbeleid is opgenomen dat de huidige ondersteuningsvormen en mogelijkheden voor inwoners worden voortgezet. Dit komt voort uit de Dialoog- en Doorpakweken waarin inwoners, middels een korte enquête, aangaven tevreden te zijn met de huidige ondersteuningsvormen. De gemeente zorgt onder andere dat er een vangnet is, bijvoorbeeld in de vorm van de Vrijwilligersverzekering.

1.4 *Het verbinden van verenigingen leidt tot meer samenwerking en afstemming tussen verenigingen onderling*

Het Vrijwilligersbeleid zet hiermee de lijn voort die is ingezet met het stimuleringsbeleid en de Dialoog- en Doorpakweken. In samenwerking met de beleidsmedewerkers op het gebied van sport, cultuur en de coördinator combinatiefunctionarissen moet dit meer vorm gaan krijgen in de komende jaren. Deze samenwerking zorgt voor verbinding tussen verenigingen onderling en scholen en draagt daarmee ook bij aan een stuk preventie.

2.1 *Het nieuwe Vrijwilligersbeleid geeft uitvoering aan het collegebesluit rondom compensatie van de VOG*

In het nieuwe Vrijwilligersbeleid is opgenomen dat de kosten voor een VOG geen drempel mogen zijn voor vrijwilligerswerk. De gemeente gaat verenigingen actiever informeren over de mogelijkheden op een gratis VOG. Deze regeling vanuit het Ministerie van Veiligheid en Justitie loopt tot en met 1 januari 2020. Ongeorganiseerde vrijwilligers worden vrijgesteld van de kosten voor een VOG, evenals verenigingen waarvoor de gratis VOG niet geldt. Deze verenigingen moeten dan wel een actief vrijwilligersbeleid voeren. Hiermee wordt uitvoering gegeven aan de aangenomen motie van D'66.

Kanttekeningen

1.1 *Het toekomstbestendig maken van vrijwilligerswerk, verenigingen en vraag een aanbod krijgt onvoldoende vorm*

Omdat het over vrijwilligers gaat is de vraag in hoeverre zij bereid en in staat zijn zich aan te passen aan trends en de groter wordende vraag. Wanneer dit onvoldoende het geval is, kunnen er problemen komen in sectoren die draaien op de inzet van veel vrijwilligers. Doordat er binnen meerdere beleidsvelden en met het stimuleringsbeleid uitgebreid de aandacht krijgt is dit intern voldoende geborgd en worden ook de partners in het veld op de hoogte gebracht en ondersteund in deze veranderingen.

Raadsvoorstel

2.1 Er wordt meer gebruik gemaakt van de compensatie voor de VOG dan begroot

Het opgenomen bedrag voor het compenseren voor de VOG is gebaseerd op de aanname uit de motie van D'66. Het kan dus zijn dat er in de praktijk meer gebruik wordt gemaakt van de regeling dan van te voren begroot. Omdat in het beleid duidelijk is opgenomen dat de compensatie enkel geldt voor ongeorganiseerde vrijwilligers en verenigingen waarvoor de gratis VOG niet geldt, wordt dit aan de voorkant opgevangen.

Financiële paragraaf

Structureel zijn in de begroting bedragen opgenomen voor de verschillende activiteiten die worden uitgevoerd.

Voor het compenseren van de VOG wordt voor 2018 en 2019 een bedrag gevraagd van € 3.721,50.

Communicatieparagraaf

Na vaststelling door de gemeenteraad via de Duiven Post en social media communiceren over het nieuwe beleid. De extra aandacht en promotie voor vrijwillige inzet en initiatieven moet tot stand komen door actiever gebruik te maken van de communicatiekanalen van de gemeente. De Facebookpagina's van de gemeente en de Vrijwilligersavond benutten om voorbeelden en initiatieven in de samenleving kenbaar te maken met foto's en korte verhalen. Hierdoor moet het waarderen van vrijwilligers een structureler karakter krijgen en niet alleen incidenteel plaatsvinden rondom de Vrijwilligersavond.

Ook in de Duiven Post regelmatig aandacht schenken aan vrijwilligers en burgerinitiatieven door middel van een korte reportage. Door zowel online als offline actief te zijn worden er verschillende doelgroepen aangesproken en wordt er waardering uitgesproken, maar wordt er ook aandacht gevestigd op de positieve effecten van vrijwillige inzet en worden daarmee mogelijke nieuwe vrijwilligers aangesproken. De gemeente kan hierin ook samen optrekken met Mikado om het bereik te vergroten.

Daarnaast ook op deze pagina's inwoners en verenigingen actiever informeren over nieuwe ontwikkelingen en de effecten en gevolgen hiervan. Een voorbeeld hiervan is het actief informeren van verenigingen over het beleid rondom de VOG. Hieraan kan ook extra aandacht worden gegeven bij vervolgsessies van de Dialoog en Doorpak Weken, zoals het Sportcafé.

Na vaststelling door de gemeenteraad met de partners de uitvoeringsagenda bepalen.

Duiven, 28 maart 2017.

Burgemeester en wethouders van Duiven,

secretaris,

burgemeester,

Bijlagen:

Registratienummer Corsa:

1. 17int00509

2. 17RB015

Omschrijving:

Vrijwilligersbeleid gemeente Duiven

Raadsbesluit Vrijwilligersbeleid Duiven

Verdere informatie:

1. Samenwerken aan samenleven Ruimte bieden aan burgerparticipatie is niet zonder meer een succesnummer (VL Nieuws, n.d.)
2. Hét gebeurt in ruimte tussen overheid en burger (Gemeente.nu, 2016)
3. Actief burgerschap: je moet het kunnen, willen en ervoor gevraagd worden (Platform 31, 2015)
4. Interview Doekle Terpstra: 'Er is één sociaal domein. Handel daarnaar!' (Platform 31, 2016)
5. Zelfbeheer (Wat Werkt in de Wijk, 2016)
6. 65-plussers per gemeente (Volksgezondheid en Zorg, 2017)
7. Vrijwillige inzet is de basis, aandachtspunten voor lokaal beleid (Movisie, 2014)
8. Nota Mantelzorg en Vrijwillige inzet gemeente Voorst (Gemeente Voorst, 2016)
9. Kadernota Vrijwillige Inzet gemeente Utrecht (Gemeente Utrecht, 2015)

Raadsvoorstel

Registratienr. Corsa: 17RV024

Zaaknr.: 17DV01030

Portefeuillehouder(s): Wethouder Goossen

Productnummer:

Referendum mogelijk: Nee

Advisering door Raadscommissie Burger en Samenleving op 13 april 2017

Voor vragen

Naam: Job Hendrixen

Telefoon: (0316) 27 91 09

E-mail: j.hendrixen@duiven.nl

Besluitvorming door de gemeenteraad op 8 mei 2017

Onderwerp: Herijking Vrijwilligersbeleid.

Beslispunten

1. De herijking van het Vrijwilligersbeleid vast te stellen.
2. In te stemmen met het opnemen van € 3.721,50 in de begroting voor het compenseren van de VOG.

Inleiding

Met de decentralisaties in het sociaal domein is er veel veranderd. De gemeente Duiven heeft er veel taken bijgekregen en tegelijkertijd is de verhouding tussen overheid en inwoner veranderd. Deze veranderingen hebben ook gevolgen voor de vrijwillige inzet en vrijwilligerswerk. Met het nieuwe Vrijwilligersbeleid wil de gemeente Duiven bijdragen aan deze transformatie. Veel inwoners zijn al betrokken met vrijwillige inzet binnen de gemeente. Zelfstandig of als vrijwilliger binnen een vereniging maken zij al veel mogelijk voor de samenleving. Die energie wil de gemeente Duiven vasthouden en waar mogelijk uitbreiden.

Het document wordt ter vaststelling aan u voorgelegd.

Beoogd effect

Het ondersteunen en stimuleren van de vrijwillige inzet van inwoners en vrijwilligersorganisaties, zodat uiteindelijk meer inwoners actief zijn binnen de Duivense samenleving en meer vrijwilligers zich voldoende ondersteund en gewaardeerd voelen.

Argumenten

- 1.1 *Het Vrijwilligersbeleid geeft vorm aan de nieuwe verhoudingen tussen inwoner en overheid*
In het beleidsplan zijn de vier aandachtsgebieden van Movisie als leidraad gebruikt om de nieuwe verhoudingen tussen inwoner en overheid vorm te geven op het gebied van

vrijwilligerswerk. Het is gericht op het stimuleren, verbinden en ondersteunen en continueren van vrijwilligerswerk in de samenleving.

1.2 Verbinding met bedrijfsleven verstevigen

In het nieuwe Vrijwilligersbeleid wordt meer aandacht gegeven aan de relatie tussen de gemeente en het bedrijfsleven. De samenwerking bij onder andere de Vrijwilligersavond en NLdoet moet hiermee verder vorm krijgen. Dit draagt bij aan het vergroten van verbinding en participatie, een doel in de programmabegroting voor programma *Maatschappij*.

1.3 Voortzetten en continueren van de huidige ondersteuningsvormen en –mogelijkheden

In het nieuwe Vrijwilligersbeleid is opgenomen dat de huidige ondersteuningsvormen en mogelijkheden voor inwoners worden voortgezet. Dit komt voort uit de Dialoog- en Doorpakweken waarin inwoners, middels een korte enquête, aangaven tevreden te zijn met de huidige ondersteuningsvormen. De gemeente zorgt onder andere dat er een vangnet is, bijvoorbeeld in de vorm van de Vrijwilligersverzekering.

1.4 Het verbinden van verenigingen leidt tot meer samenwerking en afstemming tussen verenigingen onderling

Het Vrijwilligersbeleid zet hiermee de lijn voort die is ingezet met het stimuleringsbeleid en de Dialoog- en Doorpakweken. In samenwerking met de beleidsmedewerkers op het gebied van sport, cultuur en de coördinator combinatiefunctionarissen moet dit meer vorm gaan krijgen in de komende jaren. Deze samenwerking zorgt voor verbinding tussen verenigingen onderling en scholen en draagt daarmee ook bij aan een stuk preventie.

2.1 Het nieuwe Vrijwilligersbeleid geeft uitvoering aan het collegebesluit rondom compensatie van de VOG

In het nieuwe Vrijwilligersbeleid is opgenomen dat de kosten voor een VOG geen drempel mogen zijn voor vrijwilligerswerk. De gemeente gaat verenigingen actiever informeren over de mogelijkheden op een gratis VOG. Deze regeling vanuit het Ministerie van Veiligheid en Justitie loopt tot en met 1 januari 2020. Ongeorganiseerde vrijwilligers worden vrijgesteld van de kosten voor een VOG, evenals verenigingen waarvoor de gratis VOG niet geldt. Deze verenigingen moeten dan wel een actief vrijwilligersbeleid voeren. Hiermee wordt uitvoering gegeven aan de aangenomen motie van D'66.

Kanttekeningen

1.1 Het toekomstbestendig maken van vrijwilligerswerk, verenigingen en vraag een aanbod krijgt onvoldoende vorm

Omdat het over vrijwilligers gaat is de vraag in hoeverre zij bereid en in staat zijn zich aan te passen aan trends en de groter wordende vraag. Wanneer dit onvoldoende het geval is, kunnen er problemen komen in sectoren die draaien op de inzet van veel vrijwilligers. Doordat er binnen meerdere beleidsvelden en met het stimuleringsbeleid uitgebreid de aandacht krijgt is dit intern voldoende geborgd en worden ook de partners in het veld op de hoogte gebracht en ondersteund in deze veranderingen.

Raadsvoorstel

2.1 *Er wordt meer gebruik gemaakt van de compensatie voor de VOG dan begroot*

Het opgenomen bedrag voor het compenseren voor de VOG is gebaseerd op de aanname uit de motie van D'66. Het kan dus zijn dat er in de praktijk meer gebruik wordt gemaakt van de regeling dan van te voren begroot. Omdat in het beleid duidelijk is opgenomen dat de compensatie enkel geldt voor ongeorganiseerde vrijwilligers en verenigingen waarvoor de gratis VOG niet geldt, wordt dit aan de voorkant opgevangen.

Financiële paragraaf

Structureel zijn in de begroting bedragen opgenomen voor de verschillende activiteiten die worden uitgevoerd.

Voor het compenseren van de VOG wordt voor 2018 en 2019 een bedrag gevraagd van € 3.721,50.

Communicatieparagraaf

Na vaststelling door de gemeenteraad via de Duiven Post en social media communiceren over het nieuwe beleid. De extra aandacht en promotie voor vrijwillige inzet en initiatieven moet tot stand komen door actiever gebruik te maken van de communicatiekanalen van de gemeente. De Facebookpagina's van de gemeente en de Vrijwilligersavond benutten om voorbeelden en initiatieven in de samenleving kenbaar te maken met foto's en korte verhalen. Hierdoor moet het waarderen van vrijwilligers een structureel karakter krijgen en niet alleen incidenteel plaatsvinden rondom de Vrijwilligersavond.

Ook in de Duiven Post regelmatig aandacht schenken aan vrijwilligers en burgerinitiatieven door middel van een korte reportage. Door zowel online als offline actief te zijn worden er verschillende doelgroepen aangesproken en wordt er waardering uitgesproken, maar wordt er ook aandacht gevestigd op de positieve effecten van vrijwillige inzet en worden daarmee mogelijke nieuwe vrijwilligers aangesproken. De gemeente kan hierin ook samen optrekken met Mikado om het bereik te vergroten.

Daarnaast ook op deze pagina's inwoners en verenigingen actiever informeren over nieuwe ontwikkelingen en de effecten en gevolgen hiervan. Een voorbeeld hiervan is het actief informeren van verenigingen over het beleid rondom de VOG. Hieraan kan ook extra aandacht worden gegeven bij vervolgsessies van de Dialoog en Doorpak Weken, zoals het Sportcafé.

Na vaststelling door de gemeenteraad met de partners de uitvoeringsagenda bepalen.

Duiven, 28 maart 2017.

Burgemeester en wethouders van Duiven,

secretaris,

burgemeester,

Bijlagen:

Registratienummer Corsa:

1. 17int00509
2. 17RB015

Omschrijving:

Vrijwilligersbeleid gemeente Duiven
Raadsbesluit Vrijwilligersbeleid Duiven

Verdere informatie:

1. Samenwerken aan samenleven Ruimte bieden aan burgerparticipatie is niet zonder meer een succesnummer (VL Nieuws, n.d.)
2. Hét gebeurt in ruimte tussen overheid en burger (Gemeente.nu, 2016)
3. Actief burgerschap: je moet het kunnen, willen en ervoor gevraagd worden (Platform 31, 2015)
4. Interview Doekle Terpstra: 'Er is één sociaal domein. Handel daarnaar!' (Platform 31, 2016)
5. Zelfbeheer (Wat Werkt in de Wijk, 2016)
6. 65-plussers per gemeente (Volksgezondheid en Zorg, 2017)
7. Vrijwillige inzet is de basis, aandachtspunten voor lokaal beleid (Movisie, 2014)
8. Nota Mantelzorg en Vrijwillige inzet gemeente Voorst (Gemeente Voorst, 2016)
9. Kadernota Vrijwillige Inzet gemeente Utrecht (Gemeente Utrecht, 2015)

Commissieadvies

Registratienr. Corsa: 17int00674

Zaaknr.: 17DV01030

Herijking Vrijwilligersbeleid.

Advisering in de Raadscommissie Burger en Samenleving d.d. 13 april 2017

Dhr. Stam (CDA) onderstreept het belang van vrijwilligers, hij geeft aan de verbinding tussen de verschillende beleidsvelden in het stuk te waarderen en vraagt om regelmatige update over de uitvoering. Dhr. Neuteboom (SP) vraagt aandacht voor het thema arbeidsverdringing. Ook vraagt hij waarom een aparte mantelzorgnota gemaakt wordt en wanneer deze richting de raad komt. Dhr. Feenstra (GroenLinks) vraagt aandacht voor de ondersteuning van de vrijwilliger door de professional. Ook vraagt hij naar het model van Movisie. Mevr. Tiedink (Lokaal Alternatief) geeft aan veel overeenkomsten te zien met het Stimuleringsbeleid. Ze vraagt naar de samenhang tussen beide en de verschillen. Mevr. De Geus (VVD) geeft aan positief te zijn over het vrijwilligersbeleid. Zij is benieuwd naar hoe het over een jaar eruit ziet met betrekking tot de kosten omtrent de VOG. Dhr. Schols (PvdA) geeft aan in het stuk de ontwikkelingen met betrekking tot vrijwilligers te missen. Als voorbeeld noemt hij het kortcyclus-vrijwilligers. Hij geeft aan groot voorstander van de VOG te zijn.

In zijn beantwoording geeft wethouder Goossen aan dat het vrijwilligersbeleid en het stimuleringsbeleid twee sporen zijn die tegelijkertijd ontwikkeld worden: stimuleringsbeleid is de beweging en zet in op verbinden en faciliteren. Het vrijwilligersbeleid is een invulling daarvan en zet in op het individu. Daarvoor zijn de vier uitgangspunten bedoeld. Hij geeft aan de waarschuwing van de SP met betrekking tot arbeidsverdringing ter harte te nemen. Daarnaast geeft hij aan dat een afzonderlijke Mantelzorgnota in de maak is omdat het een ander thema is. Vrijwilligers werk is vrijwillig en mantelzorg is vaak noodzakelijk. De link tussen beide is dat mantelzorgers vrijwilligers nodig hebben. De Mantelzorgnota wordt in het najaar verwacht. Richting GroenLinks geeft hij aan dat het model van Movisie gebruikt is als kapstok voor het vrijwilligersbeleid.

De commissie heeft unaniem aan de gemeenteraad geadviseerd om conform het raadsvoorstel en het ontwerpraadsbesluit te besluiten:

1. De herijking van het Vrijwilligersbeleid vast te stellen.
2. In te stemmen met het opnemen van € 3.721,50 in de begroting voor het compenseren van de VOG.

Daarmee wordt dit voorstel als hamerstuk geagendeerd in de raadsvergadering van 8 mei 2017.

De secretaris van de **Raadscommissie Burger en Samenleving**
G.J. van Buren-van den Berg, plv.griffier

Raadsbesluit

Besluitnr.: 17RB015
Zaaknr.: 17DV01030

Herijking Vrijwilligersbeleid.

De raad van de gemeente Duiven;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 28 maart 2017;

gezien het advies de Raadscommissie Burger en Samenleving van 13 april 2017;

b e s l u i t :

1. De herijking van het Vrijwilligersbeleid vast te stellen.
2. In te stemmen met het opnemen van € 3.721,50 in de begroting voor het compenseren van de VOG.

Aldus besloten in zijn openbare vergadering van 8 mei 2017.

De raad van de gemeente Duiven,

griffier,
M.P.M. (Mat) Gijsbers

voorzitter,
drs. H.B.I. (Rik) de Lange

Vrijwillige inzet 2017/2020

Vrijwilligerswerk, waarom niet?!

Gemeente Duiven

Afdeling beleid, team WVM

Maart 2017

Inhoud

1 Inleiding	3
1.1 Aanleiding.....	3
1.2 Lokaal beleid.....	5
1.3 Terugblik.....	7
2. Visie	8
2.1 Doelstelling.....	8
2.2 Strategische uitwerking.....	9
2.3 Vormgeving verschillende rollen.....	9
3 Aandachtsgebieden	11
3.1 Stimuleren	12
3.2 Makelen.....	12
3.3 Ondersteunen.....	12
3.4 Continueren.....	12
3.5 Wat doet de gemeente al?	13
4. Aandachtspunten 2018-2021	14
4.1 Stimuleren	14
4.2 Makelen.....	15
4.3 Ondersteunen.....	16
4.4 Continueren.....	17
5 Conclusie	18
5.1 Conclusie en aanbevelingen	18
5.2 Financiële paragraaf	19
5.3 Planning	19
Bronnenlijst/inspiratielijst	20

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Ongeveer de helft van alle Nederlanders zet zich wel eens vrijwillig in. Door de inzet van deze mensen worden er op veel gebieden dingen mogelijk gemaakt in Nederland, ook binnen de gemeente Duiven. Op het gebied van welzijn, zorg, cultuur, sport, wonen en vele andere onderwerpen staan er vrijwilligers klaar om hun mede inwoners of buurtgenoten te helpen. Dit komt voort uit de intrinsieke motivatie van deze mensen. Ze hoeven het niet te doen, maar ze zijn gemotiveerd om bij te dragen aan de samenleving door hun diensten beschikbaar te stellen.

De decentralisaties binnen het sociaal domein en daarmee toenemende verantwoordelijkheid en zelfredzaamheid van de samenleving zal er toe leiden dat er meer wordt gerekend op de inzet van vrijwilligers en mantelzorgers. Dit houdt in dat de gemeente nu al inzetten op beleid rondom vrijwillige inzet en de ondersteuning en stimulering hiervan.

In de komende decennia zal de vergrijzing verder toenemen. Enerzijds zal hiermee de druk op de werkende samenleving verder toe nemen, anderzijds leidt het ook tot meer Zilveren Kracht in de samenleving. Mensen van 65 jaar en ouder die niet meer werken maar nog wel hun steentje willen bijdragen aan de samenleving. Tot 2040 zal het percentage 65-plussers in de gemeente Duiven toenemen tot 29,4% van de gehele bevolking in de gemeente Duiven (65-plussers per gemeente, Volksgezondheid en Zorg, 2017). Dit betekent dat meer inwoners gebruik maken van zorg/het sociaal domein. Om de druk op de samenleving niet te groot te laten worden is het van belang dat er nu al wordt ingezet op het vergroten van zelfredzaamheid en eigen kracht in de Duivense samenleving, om de zelfstandigheid van mensen te vergroten.

Onder vrijwillige inzet wordt verstaan alle activiteiten die mensen uitvoeren ten behoeve aan de samenleving, onbetaald en onverplicht. Een vrijwilligers- of onkostenvergoeding wordt niet gezien als betaald werk. Verder vallen onder vrijwillige inzet ook activiteiten die niet worden uitgevoerd in georganiseerd verband. De mantelzorger valt hier niet onder, omdat er in de situatie van een mantelzorger niet sprake is van een keuze. Het gaat hierbij om doorlopende zorg voor een naaste, wat niet zomaar beëindigd kan worden. Vrijwillige inzet is veelal tijdelijk van aard en de vrijwilliger heeft altijd zelf de keuze de inzet te beëindigen. Onder vrijwillige inzet vallen ook (tijdelijke) inwonerinitiatieven.

Waarom vrijwillige inzet

Mensen worden om verschillende redenen vrijwillig actief. Vaak hangt dit samen met hun levensfase en achtergrond of met de kansen die dit oplevert zoals eigen ontwikkeling en nieuwe contacten. Zo worden jongeren actief omdat het kan bijdragen aan hun carrière en mogelijkheden, terwijl ouderen juist actief worden om deel uit te blijven maken van de samenleving en hun levenservaring te delen. Er zijn ook veel mensen actief vanuit de betrokkenheid bij een vereniging of organisatie. Zie de vele vrijwilligers die verenigingen draaiend houden. Ook voor mensen met een beperking of werkzoekenden zijn dit redenen om vrijwillig actief te worden.

Enerzijds zorgt dit ervoor dat zij binding houden met en deel uit blijven maken van de samenleving, anderzijds kunnen zij zichzelf op die manier blijven ontwikkelen en kan vrijwillige inzet het opstapje zijn naar een betaalde functie of andere nieuwe kansen.

Vormen van vrijwillige inzet

Kortweg is vrijwillige inzet te scheiden in twee vormen: 1) op een vast tijdstip binnen een bepaalde organisatie activiteiten ondernemen en 2) flexibele inzet waarbij er geen sprake is van een vast tijdstip, organisatie of activiteit. De eerste vorm is de meer traditionele vorm van vrijwillige inzet en is veelal terug te zien binnen verenigingen waarin vrijwilligers een vaste taak hebben. De tweede vorm is hier in feite naast gekomen en geeft gehoor aan mensen die wel actief willen zijn maar zich niet willen binden aan een vaste periode of één bepaalde organisatie of activiteit. Hier is ook aanbod voor bijvoorbeeld burger- of buurtinitiatieven.

Dan zijn er nog de voorbeelden waarbij inwoners zelf het initiatief nemen zoals het zelf beheren van buurthuizen of dorpswinkels of het zelf opzetten van deeleconomie waarbij mensen zelf middelen aanbieden en uitruilen. Deze laatste groep wordt steeds groter en ontstaat vaak uit een situatie waarin bestaand beleid van een overheid achter loopt of een situatie waarin de overheid zijn handen aftrekt van een bepaald project.

Cijfers vrijwillige inzet

Het CBS heeft in het rapport “Sociale samenhang: wat ons bindt en verdeelt” ook aandacht voor vrijwilligerswerk. Conclusie van het onderzoek dat zij gedaan hebben is dat opleidingsniveau, leeftijd en herkomst van invloed zijn op het doen van vrijwilligerswerk.

Uit de onderliggende cijfers blijkt dat iets minder dan de helft van alle Nederlanders (15 jaar en ouder) zich minstens één keer per jaar inzet als vrijwilliger. De verdeling onder mannen en vrouwen ligt ook ongeveer in het midden. Voornamelijk de inzet van hoger opgeleiden, 35- tot 45-jarigen en ouders van thuiswonende kinderen is bovengemiddeld. Groepen die minder vertegenwoordigd zijn: allochtonen (westerse- en niet-westerse achtergrond) en lager opgeleiden. Het meeste vrijwilligerswerk vindt plaats binnen de sport en op scholen.

Toekomst vrijwillige inzet

De vrijwillige inzet zal in de komende jaren verder veranderen. De traditionele vorm van vrijwilligerswerk zal verder afnemen, terwijl een grotere groep zal horen tot de ‘nieuwe vrijwilliger’ wie zich niet aan een vaste activiteit committeren, maar flexibel en kritisch zijn. Dit is voornamelijk voor vrijwilligersorganisaties een bedreiging omdat zij veelal afhankelijk zijn van vaste vrijwilligers die een bepaalde taak uitvoeren. Daarnaast zullen er meer eisen gesteld gaan worden. Enerzijds verwachten vrijwilligers meer (ondersteuning, vergoedingen etc.) en worden er aan vrijwilligers meer eisen gesteld (competenties en kwalificaties). Tot slot vervagen ook de grenzen tussen formeel en informeel georganiseerde taken. Zo werken in steeds meer organisaties en instellingen vrijwilligers en betaalde krachten samen en maken vrijwilligers vaker aanspraak op een vergoeding. Hier liggen voor alle betrokkenen grote uitdagingen in de komende jaren.

1.2 Lokaal beleid

Sociaal domein

De decentralisaties zijn in de inleiding al benoemd en betekenen dat er aansluiting wordt gezocht bij de activiteiten en diensten van actieve inwoners en organisaties. De uitgangspunten van de decentralisatie en daarmee behorende transformatie zullen ook terugkomen in dit vrijwilligersbeleid. Uiteindelijk moet het vrijwilligersbeleid eraan bijdragen dat er op een duurzame manier gebruik gemaakt kan worden van de activiteiten die door vrijwilligers en vrijwilligersorganisaties worden mogelijk gemaakt door ondersteuning te bieden.

Basisnetwerk

Het basisnetwerk moet er voor zorgen dat werkzaamheden tussen de 0de, 1^e en 2de lijn beter op elkaar worden afgestemd en dat er een brede basisinfrastructuur staat gericht op signalering en preventie. Voornamelijk in de 0de en 1^e lijn wordt er geprobeerd een netwerk op te zetten zodat zorg sneller kan worden afgeschaald of dat hulpvragen direct in de goede lijn terecht komen. Het basisnetwerk en het vrijwilligersbeleid raken elkaar op het vlak van de 0de lijn. Een voorbeeld hiervan is het te vormen Vrijwilligerscollege waarin door vrijwilligers en/of professionals trainingen, workshops en colleges worden gegeven om de kwaliteiten en mogelijkheden van vrijwilligers te vergroten. Waar het basisnetwerk zich meer richt op de zorgvraag en de samenwerking tussen zorgpartners, richt het vrijwilligersbeleid zich meer op de vrijwilligers en vrijwilligersorganisaties. Het gaat dan om het leggen van verbindingen tussen deze partijen, maar ook het faciliteren en ondersteunen.

Stimuleringsbeleid

Het nieuw te vormen stimuleringsbeleid van de gemeente moet er voor zorgen dat ondersteunings- en stimuleringsvormen ook daadwerkelijk bijdragen aan het behalen van doelen en een meerwaarde zijn voor de Duivense samenleving. Het beleid behoeft verandering omdat de effecten van de huidige subsidieregels onvoldoende inzichtelijk waren. Met nieuwe kaders wil de gemeente de ondersteuning breder en effectiever maken, afgestemd op de behoeften in de samenleving. Het stimuleringsbeleid heeft invloed op vrijwilligersorganisaties en vrijwilligers en dus ook op het vrijwilligersbeleid. Om er voor te zorgen dat duidelijk is wat deze partijen verwachten van de gemeente en aan welke ondersteuning en/of stimulering zij behoefte hebben worden/zijn er diverse gesprekken gevoerd. Ondersteuningsvormen als de vrijwilligersverzekering, de VOG en het hierboven benoemde vrijwilligerscollege zullen blijven bestaan.

BOSS

Project BOSS richt zich op bewegen, ontmoeten, sporten en spelen. Middels die pijlers wil het als samenleving een bijdrage leveren aan de mogelijkheden voor ontmoeting & ontwikkeling, het bevorderen van sociale samenhang en de gezondheid voor alle inwoners uit Duiven. Het project is een voorbeeld van de veranderende rolverdeling tussen overheid en de samenleving. Het project behoort toe tot de gehele samenleving waarin verschillende organisaties, inwoners en de gemeente samenwerken.

Mantelzorg

Vrijwillige inzet is ook een wezenlijk onderdeel van de mantelzorg. Mantelzorg zelf wordt niet als vrijwillige inzet gezien, omdat het niet gaat om een vrije keuze en er sprake is van doorlopende zorg. Maar zaken als respijtzorg vallen wel degelijk onder de mantelzorg. Hoe de gemeente Duiven om gaat met mantelzorg, de ondersteuning daarvan en de ondersteuning van zaken als respijtzorg zal in een aparte notitie worden belegd.

Participatiewet

Met de decentralisaties in het Sociaal Domein kwam ook de Participatiewet bij gemeenten te liggen. Dit houdt in dat inwoners die een uitkering ontvangen op grond van de Participatiewet, IOAW of IOAZ onbeloonde maatschappelijke nuttige activiteiten verrichten die additioneel van aard zijn. Het voornaamste doel van de tegenprestatie is om uitkeringsgerechtigden in beweging te krijgen. Via de RSD, Liemerse gemeenten, de Vrijwilligerscentrales en verenigingen en maatschappelijke organisaties in de regio wordt gekeken waar diensten kunnen worden aangeboden ten behoeve van de tegenprestatie.

1.3 Terugblik

Wat doet de gemeente op dit moment voor vrijwillige inzet:

1. Mikado wordt door de gemeente Duiven gesubsidieerd om onder de naam van De Vrijwilligerscentrale uitvoering te geven aan:
 - a. Makelen vraag en aanbod
 - b. Ondersteuning en training vrijwilligers
2. Vrijwilligersverzekering
3. Waardering in de vorm van de vrijwilligersavond

Naast deze, direct zichtbare zaken, is de gemeente ook betrokken bij vrijwillige inzet door de vele subsidierelaties met verschillende partijen. Het verenigingsleven van cultuur en sport tot zorg, van jeugd tot senioren en alles wat daar nog tussen zit. Ook op die manier ondersteunt en stimuleert de gemeente Duiven vrijwillige inzet en activiteiten die door vrijwillige inzet tot stand komen. Niet alleen de vrijwilligers die in georganiseerde vorm actief zijn worden ondersteund, ook de mensen die niet aangesloten zijn bij een vereniging of organisatie kunnen op steun van de gemeente rekenen.

De gemeente zet deze activiteiten de aankomende jaren voort, zij het soms in een iets ander jasje of een andere insteek. Maar het staat overeind dat alle vrijwilligers en actieve inwoners ook in de toekomst kunnen rekenen op ondersteuning vanuit de gemeente Duiven.

Mikado

In opdracht van de gemeente is Welzijnsorganisatie Mikado verantwoordelijk voor een groot deel van de uitvoering van het vrijwilligersbeleid. Binnen Mikado is hier voor de Vrijwilligerscentrale actief. Zij bemiddelen tussen (nieuwe) vrijwilligers en de diverse partijen waar vacatures vrij zijn, daarnaast is Mikado actief in de ondersteuning van vrijwilligers en organisaties. Die ondersteuning krijgt vorm in cursussen en trainingen voor vrijwilligers en organisaties en in coaching en ondersteuning. In 2015 heeft de Vrijwilligerscentrale een hoog aantal bemiddelingen afgesloten.

In 2014 heeft Mikado een klanttevredenheidsonderzoek laten uitvoeren. Hieruit kwam naar voren dat de vrijwilligers over het algemeen tevreden zijn over de activiteiten en ondersteuning van de Vrijwilligerscentrale. Een punt van aandacht is/was de bereikbaarheid. Dit heeft mede te maken met de verschillende locaties van de Vrijwilligerscentrale.

Mikado is het afgelopen jaar ook bezig geweest met de transformatie en is daarvoor in gesprek gegaan met verenigingen. Hierbij is onder andere gesproken over de sterktes en zwaktes van verenigingen en hoe zij de toekomst zien en benaderen. Hierbij heeft Mikado ook al de vraag over maatschappelijk verenigen bij verenigingen neergelegd en is er gekeken op welke wijze verenigingen hier aan kunnen bijdragen of de samenwerking kunnen zoeken. Uit de resultaten werd duidelijk dat veel verenigingen er voor open staan, maar dat voornamelijk de bezetting (vrijwilligers, clubgebouw) een belemmering vormt.

2. Visie

De decentralisaties in het sociaal domein bestaan naast de transitie van de uitvoeringstaken van het rijk en provincies naar gemeenten, ook uit een transformatie. Met dat laatste wordt een nieuwe manier van denken, handelen, organiseren en samenwerken in de samenleving bedoeld. Inwoners krijgen de ruimte voor zelforganisatie en er wordt ook van inwoners verwacht dat zij meer vanuit hun eigen kracht handelen en binnen hun omgeving zorg dragen voor elkaar. Waar de transitie inmiddels is voltooid, gaat het bij de transformatie om een veel langer proces, een duurzame verandering van de rolverdeling tussen overheid en inwoner. Niet langer is de overheid bepalend, maar is de inwoner eerst aan zet. Het besef van deze nieuwe rolverdeling en het handelen daarna zal gemeengoed moeten worden voor gemeente en inwoner. Daar zal tijd over heen gaan. De gemeente Duiven heeft deze transformatie gevat in acht eindbeelden.

De gedachte achter de transformatie wil de gemeente Duiven terug laten komen in het nieuw te vormen vrijwilligersbeleid. Inwoners van Duiven moeten de ruimte krijgen voor zelforganisatie, inwonerinitiatieven en vrijwillige inzet. Hierbij is de gemeente Duiven een aanvullende en ondersteunende partij en niet langer een invullende partij. Inwoners moeten het gevoel hebben dat zij zich in kunnen zetten voor de zaken die zij belangrijk vinden voor zichzelf en hun omgeving.

Voor vrijwilligersorganisaties, verenigingen en stichtingen betekent de transformatie ook een nieuwe manier van denken. Verenigingen worden uitgedaagd tot onderlinge samenwerking om op die manier activiteiten mogelijk te maken. De gemeente blijft organisaties ondersteunen, maar dit komt niet voor niets. Tussen gemeente en vrijwilligersorganisaties, verenigingen en stichtingen moet een vorm van wederkerigheid gaan ontstaan. De gemeente waardeert en ondersteunt de inzet van verenigingen en vrijwilligersorganisaties en andersom snappen de verenigingen en vrijwilligersorganisaties dat ondersteuning niet op zichzelf staat.

Door het opnieuw organiseren van de samenwerking tussen inwoners, verenigingen en gemeente op het gebied van vrijwillige inzet wil de gemeente Duiven bij dragen aan de bewustwording onder inwoners over de verhoudingen tussen inwoner en overheid, inwoner en overheid staan veel meer naast elkaar, en de daarbij behorende verantwoordelijkheden voor de samenleving. Dit alles om de samenleving voor te bereiden op de uitdagingen van de komende decennia.

Van de gemeente vraagt dit om een integraal beleid waarbij er over bestaande beleidsvelden wordt heen gekeken. Daarnaast moet de gemeente zich bewust zijn van haar nieuwe rol en durven de regie in handen te leggen van de samenleving.

2.1 Doelstelling

Uitvoering geven aan het ondersteunen, verbinden, stimuleren en continueren van inwoners en vrijwilligersorganisaties, zodat zij zich kunnen inzetten op de onderwerpen waar zij zich betrokken bij voelen, om op die manier bij te dragen aan een actieve, duurzame en zelfstandige samenleving.

Met het nieuwe Vrijwilligersbeleid moet het voor inwoners, verenigingen en vrijwilligersorganisaties veilig voelen om vrijwillig verschillende activiteiten uit te voeren in en voor de Duivense samenleving. Zij vinden in de gemeente een samenwerkingspartner die op verschillende wijzen kan ondersteunen en bijdragen aan de vrijwillige inzet binnen de gemeente Duiven.

2.2 Strategische uitwerking

Zoals in de visie beschreven wil de gemeente de doelstellingen van de transformatie verwerken in haar vrijwilligersbeleid. In deze strategische uitwerking moet dit meer vorm en houvast krijgen. In dit gedeelte zal voornamelijk worden ingegaan op de veranderende rolverdeling tussen overheid en inwoner en hoe dit zijn uitwerking zal hebben in de praktijk.

De veranderende rolverdeling tussen inwoner en overheid en het beroep op de inzet van de samenleving komen niet zo maar tot stand. Om deze rolverdeling mogelijk te maken wil de gemeente meer ruimte bieden aan de inwoner. Dat moet gebeuren door als gemeente op het gebied van vrijwillige inzet kaders te stellen. Deze kaders moeten inwoners, verenigingen en organisaties ruimte bieden om zelfstandig te werk te gaan, maar de kaders moeten deze groepen ook verleiden om een stapje extra te zetten. De gemeente wil deze actieve partners minder in de weg zitten met allerlei regels, maar dat vraagt wel verantwoordelijkheid van deze partijen. De gemeente biedt nog steeds ondersteuning en stimulering, maar daarvoor ligt het initiatief niet langer bij de gemeente, maar bij de inwoner en organisaties of verenigingen zelf.

Het is van belang dat de gemeente er voor zorgt dat er vrijwillige inzet mogelijk is. Dit doet de gemeente door te investeren in de 0de en 1^e lijn. De 0de lijn staat voor de inwonerkracht, hierbij moet gedacht worden aan de eigen kracht van inwoners: zelfredzaamheid en het sociale netwerk van mensen. De 1^e lijn staat voor de algemene voorzieningen, die vrij toegankelijk zijn voor elke inwoner. Hierbij moet gedacht worden aan accommodaties en andere voorzieningen, maar ook sociale wijkteams en wijkraden. In het Basisnetwerk en het nieuwe Stimuleringsbeleid komen deze investeringen terug.

In de nulde lijn investeert de gemeente te kijken op welke wijze het sociale netwerk van mensen vergroot kan worden. Op andere beleidsvelden wordt hier ook aandacht aan besteed en vanuit het vrijwilligersbeleid wil de gemeente daar op aansluiten. Met deze investeringen moet het zelf organiserend vermogen van de samenleving toe nemen, waardoor zij de ruimte nemen die door de gemeente wordt geboden.

In de eerste lijn wil de gemeente vooral faciliteren en er voor zorgen dat inwoners niet worden gehinderd in hun ideeën of plannen door een gebrek aan faciliteiten of accommodaties. Ook op dit gebied worden er vanuit andere beleidsvelden investeringen gedaan waar de vrijwillige inzet baat bij heeft.

Vrijwillige inzet overstijgt het vrijwilligersbeleid omdat mensen zich inzetten op verschillende terreinen. Zo zijn er vrijwilligers actief in de cultuur- en sportsector bij verenigingen, zetten mensen zich in als zorgvrijwilliger of probeert een wijk zelf het groen in de buurt bij te houden. Het nieuwe vrijwilligersbeleid moet dit soort initiatieven of vrijwilligers vooral niet voor de voeten lopen met nieuwe regels of eisen, maar kijken waar het bij kan aansluiten en op welke wijze het vrijwilligersbeleid deze mensen of initiatieven kan ondersteunen.

2.3 Vormgeving verschillende rollen

Inwoners en verenigingen

De regie komt veel meer bij de inwoner en verenigingen zelf te liggen. Waar in het verleden de gemeente nog veelal boven de inwoner stond en dingen voor de inwoner invulde, staan zij nu naast

elkaar. Dat betekent ook dat zij zelf de invulling kunnen geven aan dingen, waarmee zij ook (mede)verantwoordelijk worden. Voorbeelden hiervan zijn projecten die lopen via 'Kleur uw Buurt', maar dit zal in de toekomst steeds meer gelden voor inwoners en verenigingen. De gemeente zal daarin naast de inwoner staan en meedenken over oplossingen.

Mikado

Mikado blijft haar rol als welzijnsorganisatie spelen. Door middel van de Vrijwilligerscentrale zijn zij veel bezig met het verbinden en ondersteunen van vrijwilligers met een vraag en ook actief de ondersteunings- en vacaturevraag van verenigingen ophalen. Daarnaast zullen zij actief zijn in het vinden van nieuwe vrijwilligers. Met name om kwetsbare doelgroepen te binden aan het vrijwilligerswerk.

Bedrijfsleven

Het bedrijfsleven speelt via de Liemerse Uitdaging al een rol binnen vrijwillige inzet in de gemeente Duiven en de regio Liemers. Voor de komende jaren wordt de rol van het bedrijfsleven groter. De gemeente zal minder vaak de plaats zijn waar inwoners of verenigingen grote geldbedragen op halen. Met het bedrijfsleven moeten slimme verbindingen worden gelegd om matches te maken tussen het aanbod van ondernemingen en de vraag van vrijwilligers. De gemeente moet hierin een faciliterende rol gaan spelen. Daarnaast kan de gemeente, als werkgever, zelf het goede voorbeeld geven door als organisatie vrijwillige inzet en het belang daarvan te benadrukken en uit te dragen.

Gemeente

Het is niet voor niets dat de rol van de gemeente als laatste is beschreven. De gemeente zal niet alles meer invullen voor haar inwoners en verenigingen. Wanneer zij bij de gemeente aankloppen met een idee, vraag of probleem zal de gemeente naast hen plaatsnemen en niet tegenover. De gemeente gaat meedenken, spiegelen, verbindingen leggen en faciliteren in brede zin. De tijd dat een idee door de gemeente werd overgenomen is voorbij.

Dit vraagt van de gemeente als organisatie dat het minder verkokert te werk gaat. Input vanuit de samenleving kan heel goed afdeling overstijgend zijn. Intern betekent dit dat er niet gedacht moet worden in verschillende afdelingen of teams, maar moet iedere verantwoordelijke werknemer aan tafel zitten om tot een gezamenlijke oplossing te komen. Zo moet worden voorkomen dat inwoner van het kastje naar de burens wordt gestuurd of dat zij verschillende antwoorden krijgen van verschillende werknemers.

Waarom moet de gemeente een rol blijven spelen? Het gaat nog altijd om vrijwilligers en verenigingen die verenigingen laten draaien. Er is heel veel kennis aanwezig, maar het zijn geen professionele organisaties. Daarom moet de gemeente er zijn om inwoners of verenigingen met een vraag te ondersteunen. Dat hoeft niet altijd met geld, maar dat kan ook in meedenk- en meedoekracht, het leggen van verbindingen, het toevoegen van expertise en kennis of het voorzien in een accommodatie. De gemeente kan in de continuïteit veel betekenen voor inwoners en verenigingen en dat is van belang voor de gehele samenleving. Want die is gebaat bij een rijk verenigingsleven en de vele vrijwilligers.

3 Aandachtsgebieden

Om uitvoering te geven aan deze keuzes doet de gemeente een eerste aanzet, door zich te focussen op vier aandachtsgebieden. De vier aandachtsgebieden zijn ontwikkeld door Movisie en zijn een actualisatie van de aandachtsgebieden uit 2009. Het grote verschil tussen toen en nu is de focus op de inwoner. Daarmee sluit de actualisatie aan op de thema's van de transformatie.

Via deze vier aandachtsgebieden wil de gemeente uitvoering geven aan de transformatie en de daarbij behorende doelstellingen. De aandachtsgebieden moeten bijdragen aan het versterken en de mogelijkheden van de samenleving om zelf actief te zijn. In de vier aandachtsgebieden is de strategische uitwerking van de visie verder naar beneden uitgewerkt en wordt duidelijk hoe de rolverdeling tussen overheid en inwoner op het gebied van vrijwillige inzet er uit moet komen te zien. Het accent ligt voor de gemeente vooral op het faciliteren voor vrijwilligers, zodat zij terecht komen in een veilige omgeving waarin vrijwillige inzet mogelijk is en zij zich gewaardeerd voelen. Huidige activiteiten van de gemeente passen in deze aandachtsgebieden.

Die omgeving moet gecreëerd en behouden worden door ervoor te zorgen dat vrijwilligers en vrijwilligersorganisaties gestimuleerd worden, kunnen rekenen op de gemeente als ondersteuner en verbinder en de gemeente die er voor zorgt dat activiteiten gecontinueerd kunnen worden. Bewoners moeten het gevoel hebben dat zij veilig actief kunnen zijn in hun leefomgeving, de gemeente wil dat met deze aandachtsgebieden mogelijk maken en waar mogelijk uitbreiden door inwoners gericht te ondersteunen.

Dit proces is geen blauwdruk dat op iedere vrijwilliger of vrijwilligersorganisatie van toepassing is. Niet iedere vrijwilliger of organisatie moet vanaf een nulpunt starten of heeft behoefte aan het stimuleren of makelen door gemeente of Vrijwilligerscentrale. De aandachtsgebieden zijn voornamelijk gekozen om duidelijkheid te geven aan de inwoner. Welke rol neemt de gemeente in en op welke gebieden kan de inwoner ondersteuning krijgen vanuit de gemeente. De vier aandachtsgebieden zijn ook niet strikt van elkaar gescheiden maar hebben soms ook raakvlak of zelfs overlapping met elkaar. Het ondersteunen van een vrijwilliger kan leiden tot een continuering van de activiteiten die iemand onderneemt.

Figuur 1: aandachtsgebieden vrijwillige inzet

3.1 Stimuleren

Zoals in de inleiding beschreven wordt de druk op de actieve samenleving de komende jaren, decennia groter. Het is van belang dat mensen worden gestimuleerd om actief te worden, om uiteindelijk ook echt gebruik te kunnen maken van de kracht van de actieve samenleving. Stimuleren richt zich enerzijds op de al actieve inwoner: het uitspreken van waardering en een steuntje in de rug. Anderzijds richt het op inwoners die nog niet actief zijn. Zij moeten warm gemaakt worden en de meerwaarde van vrijwillige inzet gaan inzien. De gemeente wil dit stimuleren vorm geven vanuit enkele thema's.

Doel: meer mensen dragen bij aan de samenleving door middel van vrijwillige inzet.

3.2 Makelen

Om daadwerkelijk gebruik te kunnen maken van vrijwillige inzet is het belangrijk dat er verbindingen zijn tussen inwoners, organisaties en verenigingen. De rol van de gemeente is hierin om partijen aan tafel te krijgen, om zo de positie van vrijwilligersorganisaties te verbeteren en de onderlinge samenwerking te bevorderen. In de uitvoering is het de taak van de Vrijwilligerscentrale om vrijwilligers te matchen aan een passende activiteit of functie.

Doel: door middel van het koppelen van de juiste actoren meer mogelijk maken in de samenleving

3.3 Ondersteunen

Met de transformatie komt er ook verandering in de rolverdeling tussen overheid en inwoner en de bijbehorende bevoegd- en verantwoordelijkheden. Van overheden wordt verwacht dat ze aanvullen op dat waar de inwoner, buurt of gehele samenleving zich voor wil inzetten of een idee over heeft. Het aandachtsgebied ondersteunen heeft daar betrekking op. Ondersteunen houdt niet alleen in dat de gemeente in actie schiet wanneer er een hulpvraag is vanuit de samenleving, maar ook dat de gemeente het zo eenvoudig mogelijk maakt voor haar inwoners om vrijwillig in actie te komen en haar inwoners op verschillende wijzen kan bij staan.

Doel: vrijwilligers en organisaties ondersteunen in hun activiteiten en ontwikkeling om vrijwillige inzet laagdrempelig te houden en duurzaam gebruik te kunnen maken van vrijwillige inzet.

3.4 Continueren

Het continueren slaat op het binden van vrijwilligers, organisaties en andere betrokken partijen bij de vrijwillige inzet. Wanneer de samenleving duurzaam wil kunnen bouwen op de vrijwillige inzet van haar inwoners, is het voor de gemeente belangrijk om te denken aan de continuïteit. Hiervoor moet de omgeving voor actieve inwoners en organisaties en verenigingen gunstig zijn en blijven. Dat houdt in dat zij zo min mogelijk belemmerd worden in het uitvoeren van hun activiteiten.

Doel: het continueren van het stimuleren, makelen en ondersteunen van vrijwillige inzet om blijvend te kunnen bouwen op de actieve samenleving.

3.5 Wat doet de gemeente al?

De gemeente is al erg actief in faciliteren en ondersteunen van vrijwillige inzet. Die lopen uiteen van hele zichtbare vormen tot minder zichtbare vormen. Veel van deze activiteiten of ondersteuningsmogelijkheden zijn in te delen in één of meer van de vier aandachtsgebieden. Dit wordt niet alleen aangeboden of uitgevoerd door de gemeente, maar ook door een partner als Mikado.

Activiteit/ ondersteuning	Doel	Verantwoordelijke	Aandachtsgebied
Vrijwilligersavond en Vrijwilligersprijs	Waardering uitspreken voor alle vrijwilligers.	Gemeente Duiven/Bedrijfsleven	Stimuleren/Continueren
NLDoet	Promotie van vrijwilligerswerk	Mikado/gemeente Duiven/Bedrijfsleven	Stimuleren/Continueren
Maatschappelijke stage	Jongeren laten proeven aan vrijwillige inzet	Candea College/gemeente Duiven	Stimuleren
Vrijwilligerscentrale Mikado	Het vinden van vrijwilligers, het verbinden en ondersteunen van vrijwilligers en het makelen tussen vraag en aanbod	Mikado	Stimuleren, Makelen, Ondersteunen, Continueren
Vrijwilligers- verzekering	Secundaire dekking tegen risico's voor vrijwilligersorganisaties	Gemeente Duiven	Ondersteunen
Dialogoog met verenigingen en organisaties	Dialogoog blijven voeren met de verenigingen en organisaties binnen de gemeente.	Gemeente Duiven/Mikado/Duivense Verenigingen	Stimuleren, Verbinden, Ondersteunen
Kleur uw Buurt	Inwoner de ruimte geven hun buurt in te 'kleuren' en bij te dragen aan speelvoorzieningen, groen en preventie in de buurt	Inwoners/gemeente Duiven/Mikado/Vivare/ Politie/Sleutelfiguren Duivense verenigingen	Stimuleren, Makelen, Ondersteunen

Tabel 1: ondersteuningsactiviteiten gemeente Duiven

4. Aandachtspunten 2018-2021

4.1 Stimuleren

Meer aandacht en promotie voor vrijwillige inzet

Op dit moment is er binnen de gemeente Duiven weinig aandacht voor promotie van vrijwillige inzet. De Vrijwilligersavond en NL Doet zijn twee initiatieven waarop vrijwilligerswerk in het zonnetje wordt gezet, maar daar blijft het bij.

Op mensen enthousiast te maken om ook actief te worden, of om mensen iets extra's te laten doen wil de gemeente Duiven vrijwillige inzet een meer prominente plek krijgen binnen de gemeente. Door zichtbaar te maken wat er allemaal wordt mogelijk gemaakt door verenigingen, organisaties, actieve buurten en de Vrijwilligerscentrale, moeten mensen geprikkeld worden om zelf ook actief te worden. Dit moet meer mensen stimuleren om zich in te zetten, aan de andere kant geeft dit ook waardering aan de inzet van inwoners die al actief zijn. De gemeente Duiven gaat dit vormgeven door meer te communiceren via Social Media rondom vrijwillige inzet en initiatieven.

Extra aandacht is niet alleen gerelateerd aan promotie, maar ook aan het informeren van vrijwilligers en verenigingen. Bijvoorbeeld bij nieuwe ontwikkelingen die gevolgen hebben voor deze groepen. Een voorbeeld hiervan is de gratis VOG regeling, die het voor veel verenigingen mogelijk maakt een gratis VOG aan te vragen voor hun vrijwilligers.

Voorzien in aanbod voor 'nieuwe vrijwilliger'

De nieuwe vrijwilliger is in de inleiding al kort besproken. Vaak is vrijwilligerswerk en het aanbod wat er is nog afgestemd op structurele activiteiten terwijl de nieuwe vrijwilliger juist flexibel wil zijn en ook blijven.

Dit vraagt van de gemeente, de Vrijwilligerscentrale en andere vrijwilligersorganisaties een andere aanpak bij werving en promotie van nieuwe vrijwilligers, namelijk dat zij inspelen op de flexibele houding van de 'nieuwe vrijwilliger'. Dat houdt in dat er voldoende aanbod moet zijn van aantrekkelijke activiteiten waaraan mensen zich willen verbinden of dat er een pool wordt gemaakt van vrijwilligers die benaderd kunnen worden voor een klus. De Vrijwilligerscentrale kan hierin een belangrijke rol spelen door te matchen tussen vraag en aanbod en te achterhalen op welke gebieden mensen zich willen inzetten, maar ook het vinden van nieuwe vormen van waardering en ondersteuning. De Vrijwilligerscentrale is hier al mee bezig met de talentenbank, waarop mensen hun expertise, kennis, motivatie of passie kunnen achterlaten.

Ambassadeursrol en voorbeeld stellen

In de komende jaren verwacht de overheid veel van haar burgers. Eigen kracht en actief burgerschap staan bij veel overheidsorganisaties hoog in het vaandel. Om deze beweging te stimuleren wil de gemeente Duiven zelf het goede voorbeeld geven en uit te dragen dat het als organisatie actief burgerschap en vrijwillige inzet belangrijk vindt. Maar ook door initiatieven in en met de samenleving

meer zichtbaar te maken, zoals al besproken is bij het aandacht en promotie geven voor vrijwillige inzet.

Dit kan door vrijwillige inzet onder medewerkers te promoten met voorbeelden, maar ook door flexibel te zijn voor werknemers in werktijden en dergelijke zodat zij vrijwillige activiteiten goed kunnen combineren met het werk. Daarnaast kan de gemeente voorbeeld stellen door bij NL Doet niet alleen als college mee te doen, maar ook als organisatie bij te dragen. Hierbij is het zinvol om de samenwerking te zoeken met werkgevers in de Liemers, om meer draagvlak te creëren. Dit zou georganiseerd kunnen worden met de Liemerse Uitdaging.

Actief stimuleren doelgroepen

Het beleid van de gemeente en daaruit voortvloeiende ondersteuning moet niet alleen gericht zijn op de huidige vrijwilligers, maar ook op het werven en binden van nieuwe vrijwilligers en doelgroepen.

In samenwerking met Mikado wil de gemeente in beeld brengen in welke doelgroepen nog winst valt te behalen voor wat betreft vrijwillige inzet. Met die informatie kan er vervolgens gericht gekeken worden waarom deze groep op dit moment weinig actief is en met welke achterliggende redenen dit is. Hier kan dan gericht actie op worden ondernomen, door juist op die plekken aanwezig en zichtbaar te zijn, waar deze doelgroepen zich ook bevinden. Ook het nadenken over geschikte klussen voor nieuwe vrijwilligers past in het streven in het werven en binden van nieuwe vrijwilligers, maar ook het vinden van nieuwe waarderings- en beloningsvormen. Naast Mikado kan hierbij ook de samenwerking worden gezocht met verenigingen en vrijwilligersorganisaties, zodat het mes snijdt aan twee kanten.

4.2 Makelen

Verenigingen verenigen

Tijdens de Dialoog- en Doorpakweken zijn bij het Sportcafé verschillende sportverenigingen uit Duiven bij elkaar gebracht om met elkaar te praten over onderlinge samenwerking, knelpunten en de toekomst. Deze sessie werd door alle betrokken partijen als positief ervaren. Het is een voorbeeld van het leggen van verbindingen door de gemeente in een faciliterende rol. Het verenigen van deze verenigingen heeft als doel dat zij meer met elkaar gaan samenwerken en zo elkaars sterktes optimaal benutten en zwaktes zoveel mogelijk samen opvangen. Voorbeelden zijn het optimaal benutten van accommodaties of het inzetten van elkaars vrijwilligersbestand. Op dit gebied zal er nauwe betrokkenheid zijn met de beleidsmedewerkers op het gebied van sport en cultuur, als ook met de combinatiefunctionarissen en Mikado.

Versterken band bedrijfsleven

Naast vrijwilligersorganisaties kan ook het bedrijfsleven een rol spelen bij vrijwillige inzet. Dit kan in verschillende vormen zoals het ondersteunen in middelen of het koppelen van vrijwilligersorganisaties aan het bedrijfsleven. In Duiven komt dit al redelijk tot stand via de Liemerse Uitdaging. Maatschappelijke organisaties kunnen een aanvraag doen, welke vervolgens wordt behandeld in de matchgroep van lokale ondernemers. Zo ondersteunen zij de Vrijwilligersavond en

organiseren zij een Beursvloer. Op de beursvloer kunnen vrijwilligers en vrijwilligersorganisaties zich aanbieden en vragen naar ondersteuning vanuit het bedrijfsleven. Dit soort initiatieven zijn een mooie eerste stap en gekeken moet worden hoe deze samenwerking in de toekomst geïntensiveerd kan worden. Een voorbeeld hiervan zou de actie NL Doet kunnen zijn. Door hier gezamenlijk in op te trekken en het belang te onderstrepen kan er een grotere groep mensen worden aangesproken.

4.3 Ondersteunen

Vrijwilligerscollege

In het Basisnetwerk is er ook ruimte voor het ontwikkelen en trainen van vrijwilligers in het zogenoemde Vrijwilligerscollege. Mikado verzorgde al verschillende trainingen voor vrijwilligers, dit zal worden geïntegreerd in het Vrijwilligerscollege. Het is zaak dat de trainingen aansluiten bij de vraag vanuit vrijwilligers, maar ook vanuit organisaties en verenigingen. Middels het Vrijwilligerscollege moeten zij de mogelijkheid krijgen om zich te kunnen voorbereiden op de toekomst. De samenwerking tussen 0de en 1^e lijn in het Basisnetwerk kunnen bijdragen aan de ontwikkeling van verschillende vrijwilligers. Deelname aan het Vrijwilligerscollege moet dan ook worden gestimuleerd, om hiervan te kunnen profiteren.

VOG

Een andere manier van ondersteunen is vrijwilligers en organisaties tegemoet komen bij een VOG. Een verklaring omtrent gedrag wordt steeds meer gemeengoed binnen verenigingen en vrijwilligersorganisaties. Voordat mensen vrijwilligerswerk mogen doen, moeten zij een VOG kunnen overleggen. Voor bepaalde vrijwilligers is de VOG gratis, het gaat dan om een digitale VOG. Hier hangen wel enkele voorwaarden aan, zoals het actief zijn binnen een organisatie of vereniging en bij hun activiteiten werken met minderjarigen en/of mensen met een verstandelijke beperking. Deze regeling is door het ministerie van Veiligheid en Justitie verlengd tot en met 1 januari 2020. De taak voor de gemeente is om verenigingen, die gebruik kunnen maken van de gratis VOG, hiervan te attenderen en het gebruik te stimuleren. Dit zijn verenigingen die voldoen aan de hierboven genoemde criteria.

Daarnaast zijn er ook vrijwilligers of verenigingen die niet in aanmerking komen voor een gratis VOG, omdat ze bijvoorbeeld niet actief zijn binnen een organisatie/vereniging of alleen met ouderen werken. Die groep wil de gemeente tegemoet komen, zowel financieel als administratie, omdat de gemeente vindt dat het afhaken vanwege financiële redenen een verkeerd signaal is. Het gaat hierbij om verenigingen en ongeorganiseerde vrijwilligers die niet via een vereniging of met hun vereniging in aanmerking kunnen komen voor een gratis VOG. Dit zijn verenigingen die niet aan bovenstaande criteria voldoen, mits ten behoeve van niet-commerciële doeleinden. Daarnaast wordt gekeken hoe de Liemerse Uitdaging een bijdrage kan leveren door bijvoorbeeld kleine vrijwilligersorganisaties bij te staan in het administratieve proces.

Stimuleringsbeleid

Naast het nieuw te vormen Vrijwilligersbeleid en het Basisnetwerk, is de gemeente Duiven ook bezig met een herijking van het stimuleringsbeleid. Dit zal ook zijn effect hebben op de vrijwilligers en vrijwilligersorganisaties binnen de gemeente Duiven. Binnen dit beleidsplan zal er ook aandacht zijn

voor nieuwe vormen van ondersteuning voor vrijwilligers en organisaties. Hiervoor hebben inwoners, verenigingen en organisaties hun stem kunnen laten horen in de dialoog- en doorpakweken. De uitkomsten daarvan zullen worden meegenomen in het stimuleringsbeleid.

Naar gezamenlijk eigenaarschap tussen gemeente en de samenleving

Zoals eerder besproken verandert de vrijwilliger en wordt deze flexibeler. Overheden gaan meer vragen van vrijwilligers en moet dus ook in haar beleid hier rekening mee houden. Dat houdt in dat er steeds meer sprake moet zijn van gedeeld eigenaarschap. Het is niet meer de gemeente die wel of niet subsidie verstrekt, maar partijen trekken samen op met de gemeente en werken gezamenlijk doelen uit. Dit vraagt een flexibele houding van de gemeente, waarbij er moet worden gekeken naar wat iets of iemand bijdraagt en niet naar wat het kost.

4.4 Continueren

Beleid blijven afstemmen op ontwikkelingen en contact met het veld

Het beleid wordt voor meerdere jaren ingezet, maar in die tijd moet de gemeente haar ogen niet sluiten voor opspelende kansen of ontwikkelingen. Continueren betekent dat de gemeente haar activiteiten voortzet maar ook dat het contact tussen gemeente en actoren blijft bestaan. De dialoog- en doorpakweken dienen hier als voorbeeld. De daar gestarte sessies moeten richting de toekomst meer vastigheid krijgen om de lijntjes kort te houden.

Op die manier moet er voor worden gewaakt dat het beleid niet los staat van de werkelijkheid. Door in gesprek te blijven met verschillende actoren houdt de gemeente een vinger aan de pols. Ook in de jaarlijkse cliëntervaringsonderzoeken is aandacht voor vrijwillige inzet. Daarmee kan de gemeente zien en toetsen of haar activiteiten nog steeds stroken met de behoeften en wensen van de vrijwilligers, vrijwilligersorganisaties en andere belanghebbende actoren of dat ontwikkelingen om een andere benadering vragen. Dit houdt ook in dat gemeente en Mikado mee denken met actoren over de toekomst en hen ondersteunen om ook voor de toekomst actief te kunnen blijven.

Voortzetten activiteiten gemeente

Het stimuleren, makelen en ondersteunen begint met dit beleidsstuk niet op 0. Zoals eerder in dit hoofdstuk aangegeven is de gemeente al ontzettend actief om inwoners en verenigingen te ondersteunen in hun activiteiten. Deze activiteiten zullen voor de komende jaren worden gecontinueerd. Tijdens de doorpakweken kwam naar voren dat deze huidige vormen van ondersteuning gewaardeerd worden door inwoners van de gemeente. De huidige activiteiten dragen bij aan de vier uitgangspunten van Movisie en zijn belangrijk voor zowel inwoners als gemeente.

5 Conclusie

5.1 Conclusie en aanbevelingen

Een gemeente kan niet zonder de inzet van vrijwilligers. Vrijwilligers houden het verenigingsleven draaiende, spelen een actieve rol in de zorg van inwoners en voeren activiteiten uit die de samenleving vooruit helpen.

De gemeente Duiven wil met het herijkte vrijwilligersbeleid uitvoering geven aan de uitgangspunten van de transformatie door inwoners kaders mee te geven en inwoners hier binnen de vrijheid te geven te bewegen. Die kaders geven aan op welke manier de gemeente bij wil en kan dragen bij initiatieven, verenigingen en individuele vrijwilligers of actieve inwoners. Die kaders zijn gebaseerd op het model van Movisie waarin vier uitgangspunten worden gebruikt om uitvoering te geven aan het ondersteunen van inwoners. Met deze vier uitgangspunten wil de gemeente het inwoners zo eenvoudig mogelijk maken om door middel van vrijwillige inzet een bijdrage te leveren aan de samenleving.

In de komende jaren zet de gemeente met haar partners voornamelijk in het op het stimuleren, makelen en ondersteunen van haar inwoners. In de uitvoering betekent dit dat een groot deel zal worden gedaan door Mikado. Daarnaast zal de gemeente faciliteren in het verbinden van diverse partijen in en rondom het vrijwilligerswerk.

Dit ondersteunen en faciliteren past in de nieuwe rol van de gemeente. Het zet inwoner/vereniging en gemeente veel meer naast elkaar, waarmee zij eerder partners van elkaar zijn dan dat er sprake is van een opdrachtgever/opdrachtnemer relatie. Het initiatief hiertoe ligt in eerste instantie bij de inwoner.

Voor de gemeente liggen er in de komende jaren kansen om kwetsbare doelgroepen te binden aan vrijwillige inzet. Hierbij kan gedacht worden aan mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt die toch binding willen houden met de samenleving, gepensioneerden die hun steentje willen bijdragen en jongeren. In samenwerking met Mikado is het zaak deze mensen te vinden en hen passende activiteiten aan te bieden. In het kader van maatschappelijk ondernemen en verenigen moet hiervoor ook de samenwerking worden gezocht met de vele ondernemingen en verenigingen in de gemeente Duiven.

Om het belang van vrijwillige inzet duidelijk te maken liggen er voor de gemeente kansen om nog meer in te zetten op promotie en ook zelf het goede voorbeeld te geven als werkgever. Promotie moet laten zien wat er door de vrijwillige inzet van veel inwoners wordt mogelijk gemaakt en welk positief effect dit heeft op mensen. Door zelf het goede voorbeeld te geven door bijvoorbeeld bij te dragen aan initiatieven als NL Doet draagt de gemeente ook uit dat het vrijwillige inzet en vrijwilligerswerk hoog in het vaandel heeft staan.

5.2 Financiële paragraaf

Lopend budget in begroting

Het Vrijwilligersbeleid is onderdeel van activiteit Samenlevingsopbouw in de gemeentelijke begroting. Hieronder vallen middelen van bestaande activiteiten, die ook in de toekomst zullen worden voortgezet. Hierbij gaat het om de Vrijwilligersverzekering, de organisatie van de Vrijwilligersavond en de subsidie voor de Vrijwilligerscentrale. Deze budgetten zullen ook voor de komende jaren worden aangesproken, nieuwe activiteiten zullen binnen deze budgetten worden uitgevoerd en daarnaast in de afstemming met partners.

Vergoeden VOG

In juni 2016 heeft de Raad ingestemd met de motie Krimpen aan de IJssel. Dit gaat over het vergoeden van de VOG voor vrijwilligers. Omdat het wel of niet uitvoeren van vrijwilligerswerk niet af mag hangen van de kosten van een VOG worden ongeorganiseerde vrijwilligers vrijgesteld voor de kosten van de VOG. Verenigingen worden geattendeerd op de mogelijkheden van een gratis VOG via het Ministerie van Veiligheid en Justitie, zoals eerder in dit stuk besproken.

Er wordt uitgegaan van het rekenvoorbeeld uit de motie. Dit kan na een jaar worden bijgesteld als duidelijk wordt in hoeverre er gebruik wordt gemaakt van de regeling. Het gaat hierbij om volledige compensatie voor 90 VOG's. In eerste instantie gaat deze regeling lopen tot 1 januari 2020, omdat dan de regeling van het Ministerie van Veiligheid en Justitie afloopt.

1. Volledige compensatie á € 41,35 * 90 aanvragen =	€ 3.721,50

5.3 Planning

Na het vaststellen van het Vrijwilligersbeleid zal met de partners een uitvoeringsagenda moeten worden gemaakt.

In eerste instantie zal dit in overleg zijn met Mikado. Met hen zullen we bepalen hoe we vorm kunnen geven aan het werven en binden van doelgroepen.

Bronnenlijst/inspiratielijst

Samenwerken aan samenleven Ruimte bieden aan burgerparticipatie is niet zonder meer een succesnummer (VL Nieuws, n.d.), gevonden op: <http://vl-nieuws.nl/samenwerken-aan-samenleven-ruimte-bieden-aan-inwonerparticipatie-is-niet-zonder-meer-een-succesnummer/>

Hét gebeurt in ruimte tussen overheid en burger (Gemeente.nu, 2016), gevonden op: <http://www.gemeente.nu/Inwoner-Bestuur/Opinie/2016/7/Het-gebeurt-in-ruimte-tussen-overheid-en-inwoner-2828516W/>

Actief burgerschap: je moet het kunnen, willen en ervoor gevraagd worden (Platform 31, 2015), gevonden op: http://www.platform31.nl/uploads/media_item/media_item/54/5/TVSV03-2015-22-25-1446643997.pdf

Interview Doekle Terpstra: 'Er is één sociaal domein. Handel daarnaar!' (Platform 31, 2016), gevonden op: <http://www.platform31.nl/nieuws/interview-doekle-terpstra-er-is-een-sociaal-domein-handel-daarnaar>

Zelfbeheer (Wat Werkt in de Wijk, 2016), gevonden op: <http://www.watwerktindewijk.nl/index.cfm/interventie/details?id=1311>

65-plussers per gemeente (Volksgezondheid en Zorg, 2017), gevonden op: <https://www.volksgezondheidenzorg.info/onderwerp/bevolking/regionaal-internationaal/leeftijdsopbouw#node-65-plussers-gemeente>

Vrijwillige inzet is de basis, aandachtspunten voor lokaal beleid (Movisie, 2014), gevonden op: [https://www.movisie.nl/sites/default/files/alfresco_files/Vrijwillige-inzet-is-de-basis%20\[MOV-5177342-1.0\].pdf](https://www.movisie.nl/sites/default/files/alfresco_files/Vrijwillige-inzet-is-de-basis%20[MOV-5177342-1.0].pdf)

Nota Mantelzorg en Vrijwillige inzet gemeente Voorst (Gemeente Voorst, 2016), gevonden op: <https://m.vorst.nl/nieuws/nieuwsbericht/nieuwsitem/nota-mantelzorg-en-vrijwillige-inzet//datum/2015/11/>

Kadernota Vrijwillige Inzet gemeente Utrecht (Gemeente Utrecht, 2015), gevonden op: https://www.utrecht.nl/fileadmin/uploads/documenten/bestuur-en-organisatie/college-van-b-en-w/begroting_2017/Begroting2017_MO_KaderVrijwilligeInzet.pdf

Aan het college van Burgemeester en wethouders
van de gemeente Duiven.

Postbus 6, 6920 AA Duiven
Koning Willem-Alexanderplein 1, Duiven

Telefoon (0316) 27 91 11

Fax (0316) 27 92 79

www.duiven.nl

gemeente@duiven.nl

Facebook: /gemeenteduiven

Twitter: @gemeenteduiven

IBAN: NL98 BNGH 028 50 02 147

BIC: BNGHNL2G

KvK-nr: 09217727

BTW-nr.: 001202546B02

Ons nummer: 17uit00758

Datum: 22 februari 2017

Kopie aan: archief / gemeenteraad / fractie GroenLinks

Onderwerp: **initiatiefvoorstel GroenLinks - voorzet tot inbreng voor de begroting 2018 - 2022**

Geacht college,

Zoals u bekend heeft mevrouw Snaas van de fractie GroenLinks op 9 februari 2017 bijgaand initiatiefvoorstel ingediend waarin haar fractie een inhoudelijke voorzet geeft voor de inbreng voor de begroting 2018 – 2022. Het Presidium heeft afgelopen maandag 20 februari 2017 besloten het initiatiefvoorstel te agenderen voor de raadscyclus van 8 mei 2017. Het voorstel komt dan aan de orde in de raadscommissie Bestuur van 10 april 2017 en de raadsvergadering van 8 mei 2017.

Ingevolge het bepaalde in artikel 36 van het Reglement van Orde heeft u als college van B&W de mogelijkheid om schriftelijk commentaar te leveren op het initiatiefvoorstel. Gelet op de datum van publicatie van de vergaderstukken van de commissie Bestuur verzoek ik u uw commentaar uiterlijk 29 maart 2017 aan de gemeenteraad te zenden.

Met vriendelijke groet,

Mat Gijsbers
Griffier

i.o.

Voorzet tot inbreng voor de begroting 2018-2022.

Het zal u vast niet verrassen dat wij namens GroenLinks u wat voorstellen op het gebied van milieu willen meegeven. In de behandeling van de vorige begroting hebben we aangeboden om mee te denken op dat gebied. Helaas heeft het college daar toen geen reactie op gegeven, maar dat weerhoudt ons er niet van om onze plannen nu aan te bieden. Wij willen graag meedenken en meewerken aan een gezond Duiven voor al haar inwoners. Daarvoor zullen we moeten investeren in maatregelen die een positieve invloed hebben op ons milieu. Dat dit ook betaalbaar moet zijn spreekt vanzelf. Daarom willen wij graag meer investeren in de gemeente Duiven op het gebied van het milieu.

Er staat 10,5 miljoen euro NUON gelden gereserveerd. De rente opbrengsten van ongeveer 500.000,= euro per jaar wordt gebruikt in de exploitatie of om goedkoper geld te lenen.

Wij zouden graag plannen ontwikkeld zien worden voor ongeveer 8 miljoen euro.

De 2,5 miljoen die er dan over blijven kan gebruikt worden om 5 jaar de rente opbrengsten te compenseren die men misloopt door geld te investeren van de 10,5 miljoen.

Door te investeren in energiebesparende maatregelen (door o.a. isolatie gebouwen, groene daken, straatlantaarns te vervangen door led verlichting) die ook financiële opbrengsten hebben heeft men ongeveer vijf jaar om de investeringen grotendeels terug te verdienen.

Voor de komende begroting zouden wij dus graag financiële doorrekeningen willen zien waar investeringen in energie besparende maatregelen meegenomen gaan worden.

De 10,5 miljoen NUON gelden zijn verdient door toch milieu vervuilende energieopwekking. Het is dus logisch om te investeren in maatregelen die een positief effect op het milieu teweeg brengen.

Duiven heeft een doelstelling om energie neutraal te worden (ambitie uitgesproken door voormalig wethouder Nijland namens het college), daar zullen we dan ook wat voor moeten doen. De ondertekening van het Gelderse energie akkoord zal ook financiële besparingen opleveren die gebruikt kunnen worden om bv rente derving te compenseren tot de totale investering terug verdient is.

De positieve opbrengsten van alle energiebesparende maatregelen die in de toekomst worden gegenereerd zullen geoormerkt worden voor investeringen in een beter milieu.

Verder zouden wij een uitgebreidere planning willen zien die de biodiversiteit in de gemeente verhoogt, meer groen, meer variatie in beplanting, betere bescherming van groene plekken in de gemeente, beter onderhoud van groen (in samenwerking met inwoners, wellicht scholen die meedoen met het project Greenkids). Voor passende maatregelen om wateroverlast als gevolg van klimaatverandering te vertragen is b.v. actieve deelname aan een project als "steenbreek" een welkome bijdrage.

Dat daar ook verhoging van budgetten bij horen is vanzelfsprekend, wij zien dan ook graag diverse doorrekeningen met keuzes voor de raad. De korting op het onderhoud heeft nu zichtbare negatieve gevolgen voor de staat van het onderhoud van beplanting. Het wordt tijd om daar weer meer aandacht voor te hebben.

Ons centrum gaat de goede kant op, maar wij zouden willen voorstellen om even pas op de plaats te maken. De ondernemers willen rust en niet nog langer in een bouwput zitten. Nu de laatste fase gaan bouwen is volgens ons dan ook niet echt de juiste richting. Wij willen voorstellen om de komende vijf jaar de bouwgrond voor de volgende fase (gelegen bij het voormalige postkantoor etc) te laten zoals het is (uiteraard na inzaaien met gras). Op het dan ontstane stuk groen kunnen evenementen worden gehouden, de ijsbaan zou er in de winter kunnen worden opgebouwd en met bomen in grote verplaatsbare containers kan er een groene afscheiding gemaakt worden waardoor ook het horecaplein tussen het nieuwe pand en het pand van de Lidl meer als plein ervaren gaat worden. Dat dit financiële gevolgen zal hebben is duidelijk. De investeringen die gedaan zijn om de bouwgrond te verkrijgen zullen rente kosten met zich meebrengen en die zal je dan ook moeten compenseren voor de jaren die je nu gaat bouwen. Als het na vijf jaar duidelijk wordt dat er toch vraag is naar winkels etc. kan er altijd nog een keuze gemaakt worden tot het bebouwen van dit stuk.

Wij willen graag een uitgewerkt financieel stuk voor de begroting zien waarin duidelijk gemaakt wordt hoe één en ander in elkaar steekt en wat de financiële mogelijkheden zijn tot tijdelijk stoppen van de verdere bebouwing. Daarbij zal ook de besparing die dit met zich meebrengt mee genomen moeten worden (b.v. minder kosten project ondersteuning etc.).

Op deze manier is het mogelijk deze voorstellen ruim voor de begroting al te bespreken, zodat bij de begrotingsbehandeling alleen de grote lijnen nog hoeven te worden besproken. Wij vernemen dan ook van het college hoe snel zij dit uit kunnen voeren zodat de raad zich hierover kan buigen.

Uiteraard zullen wij de komende begroting beoordelen op alle onderdelen, maar willen middels dit voorstel meer aandacht vragen voor de milieu zaken binnen onze gemeente. Naast de milieuparagraaf zal onze aandacht zich richten op het sociaal domein en de ontwikkelingen in de participatie van inwoners en (gemeentelijke) overheid.

Wij gaan ervan uit dat het college positief met onze inbreng om zal gaan en vóór de begroting diverse doorrekeningen en keuzes aan de raad zal voorleggen.

Dit voorstel is slechts een beginnetje van een soort van perspectiefnota/voorjaarsnota.

Voor de begroting van 2019 en verder verzoeken wij deze raad en het college een perspectiefnota/voorjaarsnota op te stellen zodat de raad aan de voorkant van het proces mee kan denken over de keuzes in de begroting en met een breed draagvlak in de raad de uiteindelijke begroting vastgesteld kan worden.

Omdat de rest van de gemeenteraad wellicht ook wat denkrichtingen/voorstellen mee wil geven aan dit college voor de komende begroting hebben we dit stuk ingediend als agendapunt ter bespreking. Wij nemen aan dat andere partijen ook met denkrichtingen/voorstellen zullen komen die in de commissie bestuur en raadsvergadering besproken kunnen worden.

De uiteindelijke keuzes waar de cijfers aangereikt door het college bij zitten kunnen dan uitgebreid in een vergadering voor de zomervakantie besproken worden en de uitslagen daarvan zullen in de begroting meegenomen worden.

Gemeenteraad

Postbus 6, 6920 AA Duiven
Koning Willem-Alexanderplein 1, Duiven

Telefoon (0316) 27 91 11

Fax (0316) 27 92 79

www.duiven.nl

gemeente@duiven.nl

Facebook: /gemeenteduiven

Twitter: @gemeenteduiven

IBAN: NL98 BNGH 028 50 02 147

BIC: BNGHNL2G

KvK-nr: 09217727

BTW-nr.: 001202546B02

Uw brief van: 22 februari 2017

Uw kenmerk: 17uit00758

Ons nummer: 17DV00677

Datum: 7 maart 2017

Kopie aan: Archief / Griffie tbv iBabs

Onderwerp: **Reactie op initiatiefvoorstel GroenLinks voorzet begroting**

Beste leden van de raad,

Wij danken u voor de ons gegeven mogelijkheid om schriftelijk commentaar te leveren op het initiatiefvoorstel van GroenLinks over een voorzet voor de begroting.

De eerste opmerking die wij willen maken is dat wij de bedoeling van de fractie van GroenLinks om in een eerder stadium als raad van gedachten te wisselen over de uitgangspunten voor de begroting, positief waarderen. Dit past in de lijn die door de projectorganisatie ambtelijke fusie voor de planning & controlcyclus is afgestemd met de klankbordgroep uit de beide gemeenteraden. Deze lijn is dat het beleidsmatige zwaartepunt in de planning & controlcyclus wordt verschoven naar de Voorjaarsnota. Binnenkort zal deze werkwijze ter besluitvorming nog aan beide raden worden voorgelegd.

Voor wat betreft de inhoud van het voorstel van de fractie van GroenLinks, hebben wij enkele inhoudelijke opmerkingen en een opmerking over proces en timing. Om met dat laatste te beginnen, conform verzoeken daartoe uit de raad en mede gebaseerd op het advies van de Rekenkamercommissie, heeft ons college in voorbereiding een nota Reserves en Voorzieningen. Het is ons voornemen die nota op een zodanig moment aan te bieden aan de raad, dat bespreking plaats zou kunnen vinden in juni/juli van dit jaar. Wij hebben begrepen dat verschillende fracties gedachten hebben over de reserves en het voornemen hebben die gedachten bij de bespreking van de nota reserves en voorzieningen in te brengen. In het kader van een integrale afweging van voorstellen, lijkt het ons beter om alle voorstellen voor een andere bestemming van de huidige reserves op één moment te bespreken. Dat stelt ons college ook in staat om met één integraal standpunt te komen over de voorstellen.

Dit betekent dat ons college nu niet met een uitputtende reactie komt over de voors en tegens van het voorstel van Groen Links. Wel maken wij de volgende inhoudelijke opmerkingen:

VERZONDEN 08 MRT 2017

- **Duurzaamheidsmaatregelen**

Op verschillende wijzen heeft ons college al duurzaamheidsmaatregelen ter hand genomen. Het gemeentehuis is voorzien van zonnepanelen en warmte/koude-opslag, de gemeente heeft uitvoering gegeven aan de provinciale subsidieregeling voor woningisolatie en eerder ook aan een rijksregeling voor maatregelen aan schoolgebouwen. Onze gemeente neemt deel aan een regionale aanbesteding duurzame energie en is betrokken bij de initiatieven Groene Hub en De Groene Alliantie De Liemers. We hebben alsnog het Gelders Energie Akkoord mede ondertekend. Het bestaande vervangingsprogramma voor openbare verlichting voorziet al in het aanbrengen van LED-verlichting.

In het kader van het bedrijventerrein InnoFase wordt gewerkt aan een concept waarbij gebruikers en leveranciers van energie met elkaar verbonden worden. We hebben medewerking verleend aan de realisatie van een windmolenpark, we faciliteren de ontwikkeling van een zonnepanelenpark.

Kortom, binnen de uitgangspunten van het college-akkoord is onze inspanning maximaal om te komen tot verduurzaming van de gemeente. Die inspanningen kenmerken zich niet door het schrijven van mooie verhalen over duurzaamheid, maar door in concrete projecten uitvoering te geven aan duurzaamheid. Een verdere inspanning zou de grenzen van het college-akkoord overschrijden en daarom een opdracht daartoe van de raad vragen.

- **Investeren in groen**

Bij bezuinigingsoperaties in 2011 en 2014 is een besparing van meer dan een half miljoen euro structureel doorgevoerd in de begroting voor groenonderhoud en groenrenovaties. De gevolgen daarvan zijn inderdaad wat meer eenvormigheid in het groen. Een impuls voor diversiteit in beplanting en meer biodiversiteit vraagt niet alleen een eenmalig extra budget, maar ook een verhoging van het structurele budget voor groenvoorzieningen.

Overigens kent de lopende uitvoeringsagenda van het landschapsontwikkelingsplan al een aantal projecten ter bevordering van biodiversiteit.

- **Fase 4 Vitaal Centrum Duiven**

Wij begrijpen dat er vragen rijzen over de vervolgplanning van nog openstaande fasen van het Vitaal Centrum. Wij merken echter ook dat er van alles beweegt in het centrum en dat ook de eigenaar van de passage nadenkt over ontwikkelingen. Het lijkt ons daarom niet verstandig om ons nu vast te leggen op een pas op de plaats. Het is ons voornemen om continu alert te blijven op alle ontwikkelingen, zodat de gemeente kan acteren zodra dat nodig en mogelijk is. Natuurlijk zullen we de raad blijven betrekken bij de stappen die we zetten.

- **Financiële duurzaamheid**

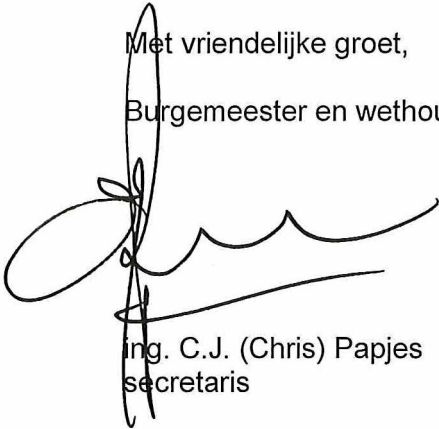
Het voorstel van de fractie van GroenLinks om rentederving gedurende 5 jaar op te vangen met een deel van het NUON-geld, is in feite een structureel gat dekken met eenmalig geld. Uit een oogpunt van financiële duurzaamheid heeft ons college de lijn ontwikkeld om verliezen die zich voordoen, direct te nemen. Daarmee worden toekomstige colleges niet geconfronteerd met een probleem uit het verleden. De handelwijze van GroenLinks is in strijd met deze lijn. Als een structureel probleem ontstaat, dan moet dat ook met een structurele dekking worden opgevangen.

Het is overigens ook zeer de vraag of de voorstellen van GroenLinks op goedkeuring van onze toezichthouder kunnen rekenen (de toezichthouder ontdoet de meerjarenbegroting van incidentele effecten en beoordeelt dan of de begroting sluitend is).

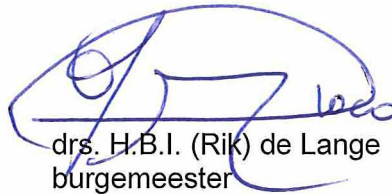
Wij wensen u een goede bespreking van het voorstel van GroenLinks toe en zijn als college natuurlijk graag bereid aan die bespreking deel te nemen.

Met vriendelijke groet,

Burgemeester en wethouders van Duiven,

ing. C.J. (Chris) Papjes
secretaris

drs. H.B.I. (Rik) de Lange
burgemeester

Commissieadvies

Registratienr. Corsa: 17int00668

Zaaknr.: 17DV00677

Initiatiefvoorstel GroenLinks - voorzet tot inbreng voor de begroting 2018-2022.

Advisering in de Raadscommissie Bestuur d.d. 10 april 2017

Alle fracties hebben hun waardering uitgesproken voor het initiatiefvoorstel van GroenLinks. Er zijn uiteenlopende reacties gegeven op het initiatiefvoorstel. De belangrijkste kritiek is dat alle fracties behalve GroenLinks en SP het te vroeg vinden om dit initiatiefvoorstel nu al te beschouwen en te behandelen als een kadernota waarin een aanzet wordt gegeven voor de volgende programmabegroting. Zij hebben gewezen op de gemaakte afspraken in het kader van de ambtelijke fusie met Westervoort om in 2018 te beginnen met een kadernota. Daarnaast hebben de fracties VVD, Lokaal Alternatief en CDA aangegeven geen voorstander te zijn van incidentele aanwending van de NUON-gelden. Zij ondersteunen de kritiek van het college van B&W op dit punt.

De fracties CDA, PvdA, VVD, Lokaal Alternatief, D66 en Pro Duiven hebben aan de gemeenteraad geadviseerd niet te besluiten tot vaststellen van het initiatiefvoorstel Voorzet tot inbreng voor de begroting 2018-2022 van GroenLinks.

De fracties SP en GroenLinks hebben aan de gemeenteraad geadviseerd om conform het initiatiefvoorstel te besluiten tot vaststellen van de Voorzet tot inbreng voor de begroting 2018-2022 van GroenLinks.

De secretaris van de **Raadscommissie Bestuur**
M.P.M. Gijsbers, griffier

Raadsvoorstel

Registratienr. Corsa: 17RV019

Zaaknr.: 17DV01049

Portefeuillehouder(s): Wethouder Van Groningen

Productnummer:

Referendum mogelijk: Nee

Advisering door Raadscommissie Grondgebied op 11 april 2017

Voor vragen

Naam: Dick Boschman

Telefoon: (0316) 27 93 81

E-mail: d.boschman@duiven.nl

Besluitvorming door de gemeenteraad op 8 mei 2017

Onderwerp: Woonvisie & Woonagenda gemeente Duiven 2017.

Beslispunten

1. Woonvisie 2025 gemeente Duiven vast te stellen.
2. Woonagenda 2017 tot 2022 gemeente Duiven vast te stellen.
3. In te stemmen met het beschikbaar stellen van de voorziening "Betaalbare woningbouw" en de voorziening "Besteding Subsidiegelden woningbouw KAN" voor de uitvoering van de woonagenda en ons college voorts de opdracht te geven om in de meerjarenbegroting aan te geven wat eventueel aanvullend nodig is om deze agenda te kunnen realiseren.

Inleiding

De aanleiding van deze nieuwe Woonvisie is dat de laatste woonvisie 17 jaar oud is en derhalve geen antwoorden meer biedt op de woonvraagstukken van nu. Daarbij is de Woningwet 2015 in werking getreden. De hoeksteen van deze aangepaste wet is de lokale verankering van het volkshuisvestelijke beleid. Een voorwaarde daarbij is een actuele woonvisie. Deze actuele woonvisie vormt daarmee de basis voor de prestatieafspraken tussen gemeente, huurders en corporaties. Als gemeente hebben we hiermee meer sturingsmogelijkheden gekregen op de te verwachten bijdrage van de corporaties op het gemeentelijke woonbeleid.

Om deze woonvisie vorm te geven zijn we het afgelopen half jaar samen met corporaties, huurdersorganisaties, dorpsraden, burgerinitiatieven, inwoners, marktpartijen, zorginstellingen, maatschappelijk middenveld en met u op zoek gegaan naar de belangrijkste maatschappelijke opgaven, ambities & kansrijke oplossingen binnen het woondomein. Dit heeft geleid tot onderhavige Woonvisie en Woonagenda. We zijn het proces gestart met een grondige woningmarktanalyse. Deze is als volgt opgebouwd:

- Analyse van beschikbare woningmarktgegevens (regionaal woningbehoefte onderzoek,

Raadsvoorstel

- prognoses, actuele woningmarktinformatie, bestaande onderzoeken).
- Aanvullend woningbehoefte onderzoek jongeren (enquête).
- Gesprekken met marktpartijen.
- Duiding van de resultaten met onze inwoners en woonpartners tijdens de "Nacht van het vraagstuk".

Vervolgens is de woningmarktanalyse en de duiding vanuit de "Nacht van het Vraagstuk" met uw raad gedeeld en verder ingevuld richting de grootste woonvraagstukken die zonder ingrijpen niet worden ingevuld. Het proces om te komen tot een Woonvisie en Woonagenda is afgerond met de "Woonalliantiefabriek". Omdat we met de Woonvisie verder willen komen dan mooie woorden en geduldig papier, is het essentieel om eigenaarschap te creëren en allianties te smeden.

Samen met alle deelnemers zijn via de woonvraagstukken drie inhoudelijke hoofdpijlers geïdentificeerd die de kern vormen van de Woonvisie en agenda. Het gaat om de pijlers:

- Meer passende woningen.
- Zorgzame gemeenschap & geschikte woning.
- Energieke samenleving & duurzaam thuis.

De deelnemers hebben de gemeente daarbij opgeroepen inhoudelijk niet alleen de geijkte wegen, zoals nieuwbouw, te bewandelen. Dat pleidooi brengt ons gelijk bij een ander appel dat, onder andere ook door uw raad, is gedaan: "Gemeente, pak je rol en pak door. Weet wanneer je welke rol moet pakken: soms als supporter, soms als verbinder en wanneer nodig als regisseur die het laatste woord heeft en besluiten neemt".

Het hele proces om te komen tot de Woonvisie heeft geleid tot een ambitieuze agenda die wij passend vinden bij onze nieuwe rol en die door deelnemers aan het proces aan ook ons gevraagd wordt.

Beoogd effect

Met de Woonvisie en Woonagenda wordt inzicht gegeven in de belangrijkste woonvraagstukken, ambities & kansrijke oplossingen binnen het woondomein waar we samen met inwoners en onze woonpartners de komende jaren concreet aan kunnen werken.

Argumenten

1.1 De Woningwet 2015 stelt een actuele woonvisie als voorwaarde voor het maken van prestatieafspraken met de corporaties

De Woningwet 2015 regelt dat corporaties naar redelijkheid moeten bijdragen aan het woonbeleid van de gemeente, voorwaarde daarbij is een actuele woonvisie. De afspraken over die bijdrage worden vastgelegd in prestatieafspraken. De prestatieafspraken zijn daarmee een essentieel instrument om onze ambities te realiseren. Met deze visie kunnen we het gesprek aangaan met de corporaties om te bepalen in hoeverre zij kunnen bijdragen aan onze agenda.

1.2 De Woonvisie geeft, rekening houdend met trends en ontwikkelingen, weer wat de belangrijkste woonvraagstukken voor de gemeente zijn

Vanuit deze woonvraagstukken zijn tijdens het doorlopen proces drie inhoudelijke pijlers

Raadsvoorstel

geformuleerd die richting geven aan de Woonagenda. Het gaat om de pijlers: "Meer passende woningen", "Zorgzame gemeenschap & geschikte woning" en "Energieke samenleving & duurzaam thuis". Dit lijkt meer dan sec voldoende passende woningen. Maar het is passend bij de geformuleerde woonvraagstukken. Dit omdat we Duiven, Groessen en Loo voor ons zien, als dorpen waarin mensen graag willen verblijven en wonen ongeacht hun leeftijd, mobiliteit en gezondheid. Om dit te concreet te kunnen maken is uitvoering geven aan de, onder de pijlers, genoemde beleidsdoelen essentieel.

1.3 De Woonvisie en agenda geven een duidelijk kader voor het maken van prestatieafspraken met de corporaties

In de Woonvisie constateren we onder andere een spanning tussen een op korte termijn onvervulde vraag ten aanzien van de sociale huurvoorraad en een verwachte afnemende vraag op de lange termijn. Daarnaast constateren we een terughoudendheid om extra te investeren in een energiezuinige voorraad. Om hier iets aan te doen stellen we een meersporenbeleid voor waarop we van de corporaties een bod mogen verwachten binnen het proces van de prestatieafspraken.

1.4 De Woonvisie en Woonagenda zijn samen met de samenleving ontworpen

Vanuit de overtuiging dat het creëren van eigenaarschap leidt tot betere resultaten, duurzame allianties. En dat op deze manier de meest urgente woonvraagstukken vanuit de samenleving naar voren komen die zonder ingrijpen niet worden opgelost. Het gaat daarbij onder andere om de huidige vraagdruk aan de onderkant van de woningmarkt, een grote voorraad ééngezinswoningen versus een enorme groei aan 1 en 2 persoonshuishoudens en het gebrek aan ambities ten aanzien van de duurzame en energieke samenleving.

1.5 De Woonagenda geeft focus aan die vraagstukken waarvan onze inwoners & partners vinden dat ze om een oplossing vragen

Het gaat vanuit de drie pijlers daarbij om voldoende passende woningen, zo lang mogelijk zelfstandig wonen in eigen woonomgeving en een sterke verduurzaming van de bestaande voorraad.

3.1 Beide voorzieningen "Betaalbare woningbouw" en "Besteding Subsidiegelden woningbouw KAN" zijn in de Programmabegroting 2017-2020 al gekoppeld aan de Woonvisie

In de Programmabegroting 2017-2020 zijn beide voorzieningen in meer en mindere mate al gekoppeld aan de Woonvisie. Via de omschreven beleidsdoelen in de woonagenda zijn ze ook te koppelen aan de in de begroting benoemde bestedingsdoelen van deze voorzieningen. Om voortvarend aan de slag te kunnen gaan met de in de woonagenda benoemde doelen is het van belang de beschikking te hebben en houden over deze beide voorzieningen. Bij de uitwerking van de Woonagenda in een uitvoeringsparagraaf zullen we bekijken hoe we deze middelen slim en zo effectief mogelijk in kunnen zetten om de agenda te kunnen uitvoeren. De uitvoeringsparagraaf zullen we via de meerjarenbegroting 2018-2021 met uw raad delen.

Kantttekeningen

1.1 De opdracht was een visie op het wonen in de gemeente Duiven

Het uiteindelijke resultaat zijn echter een Woonvisie en een agenda die meer beleidsdoelstellingen nastreven dan slechts voldoende passende woningen. Gelet op het doorlopen proces met het vanuit een woningmarktanalyse samen met inwoners en woonpartners benoemen van de woonvraagstukken die zonder ingrijpen niet worden opgelost, vinden wij deze Woonvisie en agenda echter passend bij onze rol in het woondomein. Het wonen in een passende woning is immers niet meer los te zien van een zorgzame en energieke samenleving en een duurzaam thuis.

1.2 Met het vaststellen van de Woonvisie is nog niet in beeld of er voldoende middelen zijn om de woonagenda te kunnen realiseren

Het hele proces om te komen tot de Woonvisie heeft geleid tot een ambitieuze agenda die passend is bij onze nieuwe rol en die door deelnemers aan het proces aan ons gevraagd wordt. Het bevestigt de verwachting van een stevige nieuwe opgave. De Woonvisie en agenda leiden niet alleen tot nieuwe inzet van uren, maar vooral ook tot uitvoeren van werkzaamheden die wel tot onze corebusiness behoren, maar de afgelopen jaren door andere prioriteiten niet of onvoldoende handen en voeten hebben gekregen.

Om de Woonagenda al met al een werkende agenda te laten zijn, vraagt dit bestuurlijk en ambtelijk tijd en geld. Dit kan naar verwachting voor een deel met bestaande mensen en middelen. Maar onze veranderde rol in het woondomein vraagt waarschijnlijk om extra inzet om de ambities en verwachtingen waar te kunnen maken. Voordeel is dat partijen mee willen doen. Een kleine extra inzet vanuit onze kant kan zo ook tot meer resultaat leiden.

Voor 2017 ligt het voor de hand dat er prioriteit wordt gegeven aan:

1. Het opstellen van een uitvoeringsparagraaf.
2. Betekenisvolle en concrete prestatieafspraken met corporaties en huurdersorganisaties.
3. Vol aan de slag met de woonallianties.
4. Komen tot nieuwe passende afspraken in de regio Arnhem Nijmegen en de subregio De Liemers.

Via een nog op te stellen uitvoeringsagenda zullen we via de meerjarenbegroting 2018-2021 inzichtelijk maken wat er aan mensen en middelen nodig is om de Woonagenda in deze jaren vorm te geven. Gelet op het bovenstaande is het de verwachting dat er meer inzet en middelen benodigd zijn dan op dit moment handen voeten gegeven kan worden.

1.3/2.1 Dit is de Woonvisie en Woonagenda van de gemeente Duiven

De opdracht was om een Woonvisie en Woonagenda voor de gemeente Duiven op te stellen. Er heeft derhalve geen beleidsafstemming met Westervoort plaatsgevonden. Waar mogelijk zal voor 2018 en verder via de uitvoeringsagenda geprobeerd worden dit vorm te geven. Dus of er op korte termijn sprake zal zijn van de samenwerkingsvoordelen is nog de vraag. Dit moet het komend jaar nog nader onderzocht worden, wanneer tijdens het lopende fusietraject de beleidsvisies en uitvoeringsparagrafen naast elkaar worden gelegd.

Raadsvoorstel

3.1 Voor de realisatie van de Woonagenda zijn voor 2017 geen middelen gereserveerd

Binnen de activiteit Volkshuisvesting advieskosten zijn voor 2017 alleen middelen opgenomen voor het opstellen van de Woonvisie. Voor de realisatie van de woonagenda zijn dus geen middelen geoormerkt. Om voortvarend aan de slag te kunnen met de woonagenda kan het noodzakelijk zijn om voor 2017 al middelen ter beschikking te hebben. Voorstel is om per direct de voorziening "Betaalbare woningbouw" en de voorziening "Besteding Subsidiegelden woningbouw KAN" voor de uitvoering van de woonagenda beschikbaar te stellen. Bij de uitwerking van de Woonagenda in een uitvoeringsparagraaf zullen we bekijken hoe we deze middelen slim en zo effectief mogelijk in kunnen zetten. De uitvoeringsparagraaf zullen we via de meerjarenbegroting 2018-2021 met uw raad delen.

Financiële paragraaf

Met het gereed komen van de Woonvisie en Woonagenda kunnen de voorzieningen "Betaalbare woningbouw" en "Besteding Subsidiegelden woningbouw KAN" gekoppeld worden aan de pijlers uit de agenda. Gelet op de geformuleerde Woonvisie en Woonagenda is de verwachting dat de beide voorzieningen nodig zijn om de ambities te realiseren/ mede mogelijk te maken. Het is dus van belang dat beide voorzieningen behouden blijven. Bij de uitwerking van de Woonagenda in een uitvoeringsparagraaf zullen we bekijken hoe we deze middelen slim en zo effectief mogelijk in kunnen zetten. De uitvoeringsparagraaf zullen we via de meerjarenbegroting 2018-2021 met uw raad delen en aangeven wat eventueel aanvullend nodig is om de agenda te realiseren.

Communicatieparagraaf

De Woonvisie en agenda zijn via sessies met bewoners tot stand gekomen. De visie en agenda zijn tegelijkertijd met versturen aan uw raad aan alle deelnemers van de sessies toegezonden.

Duiven, 28 maart 2017.

Burgemeester en wethouders van Duiven,

secretaris,

burgemeester,

Bijlagen:

Registratienummer Corsa:

1. 17RB014
2. 17int00421
3. 17int00518

Omschrijving:

Concept raadsbesluit Woonvisie & Woonagenda gemeente Duiven 2017
Woonvisie 2025 en Woonagenda 2017 tot 2020 gemeente Duiven
Tabellenboek Woonvisie 2025 en Woonagenda 2017 tot 2020 gemeente Duiven

Raadsvoorstel

Registratienr. Corsa: 17RV019

Zaaknr.: 17DV01049

Portefeuillehouder(s): Wethouder Van Groningen

Productnummer:

Referendum mogelijk: Nee

Advisering door Raadscommissie Grondgebied op 11 april 2017

Voor vragen

Naam: Dick Boschman

Telefoon: (0316) 27 93 81

E-mail: d.boschman@duiven.nl

Besluitvorming door de gemeenteraad op 8 mei 2017

Onderwerp: Woonvisie & Woonagenda gemeente Duiven 2017.

Beslispunten

1. Woonvisie 2025 gemeente Duiven vast te stellen.
2. Woonagenda 2017 tot 2022 gemeente Duiven vast te stellen.
3. In te stemmen met het beschikbaar stellen van de voorziening "Betaalbare woningbouw" en de voorziening "Besteding Subsidiegelden woningbouw KAN" voor de uitvoering van de woonagenda en ons college voorts de opdracht te geven om in de meerjarenbegroting aan te geven wat eventueel aanvullend nodig is om deze agenda te kunnen realiseren.

Inleiding

De aanleiding van deze nieuwe Woonvisie is dat de laatste woonvisie 17 jaar oud is en derhalve geen antwoorden meer biedt op de woonvraagstukken van nu. Daarbij is de Woningwet 2015 in werking getreden. De hoeksteen van deze aangepaste wet is de lokale verankering van het volkshuisvestelijke beleid. Een voorwaarde daarbij is een actuele woonvisie. Deze actuele woonvisie vormt daarmee de basis voor de prestatieafspraken tussen gemeente, huurders en corporaties. Als gemeente hebben we hiermee meer sturingsmogelijkheden gekregen op de te verwachten bijdrage van de corporaties op het gemeentelijke woonbeleid.

Om deze woonvisie vorm te geven zijn we het afgelopen half jaar samen met corporaties, huurdersorganisaties, dorpsraden, burgerinitiatieven, inwoners, marktpartijen, zorginstellingen, maatschappelijk middenveld en met u op zoek gegaan naar de belangrijkste maatschappelijke opgaven, ambities & kansrijke oplossingen binnen het woondomein. Dit heeft geleid tot onderhavige Woonvisie en Woonagenda. We zijn het proces gestart met een grondige woningmarktanalyse. Deze is als volgt opgebouwd:

- Analyse van beschikbare woningmarktgegevens (regionaal woningbehoefte onderzoek,

Raadsvoorstel

- prognoses, actuele woningmarktinformatie, bestaande onderzoeken).
- Aanvullend woningbehoefte onderzoek jongeren (enquête).
- Gesprekken met marktpartijen.
- Duiding van de resultaten met onze inwoners en woonpartners tijdens de “Nacht van het vraagstuk”.

Vervolgens is de woningmarktanalyse en de duiding vanuit de “Nacht van het Vraagstuk” met uw raad gedeeld en verder ingevuld richting de grootste woonvraagstukken die zonder ingrijpen niet worden ingevuld. Het proces om te komen tot een Woonvisie en Woonagenda is afgerond met de “Woonalliantiefabriek”. Omdat we met de Woonvisie verder willen komen dan mooie woorden en geduldig papier, is het essentieel om eigenaarschap te creëren en allianties te smeden.

Samen met alle deelnemers zijn via de woonvraagstukken drie inhoudelijke hoofdpijlers geïdentificeerd die de kern vormen van de Woonvisie en agenda. Het gaat om de pijlers:

- Meer passende woningen.
- Zorgzame gemeenschap & geschikte woning.
- Energieke samenleving & duurzaam thuis.

De deelnemers hebben de gemeente daarbij opgeroepen inhoudelijk niet alleen de geijkte wegen, zoals nieuwbouw, te bewandelen. Dat pleidooi brengt ons gelijk bij een ander appel dat, onder andere ook door uw raad, is gedaan: “Gemeente, pak je rol en pak door. Weet wanneer je welke rol moet pakken: soms als supporter, soms als verbinder en wanneer nodig als regisseur die het laatste woord heeft en besluiten neemt”.

Het hele proces om te komen tot de Woonvisie heeft geleid tot een ambitieuze agenda die wij passend vinden bij onze nieuwe rol en die door deelnemers aan het proces aan ook ons gevraagd wordt.

Beoogd effect

Met de Woonvisie en Woonagenda wordt inzicht gegeven in de belangrijkste woonvraagstukken, ambities & kansrijke oplossingen binnen het woondomein waar we samen met inwoners en onze woonpartners de komende jaren concreet aan kunnen werken.

Argumenten

1.1 De Woningwet 2015 stelt een actuele woonvisie als voorwaarde voor het maken van prestatieafspraken met de corporaties

De Woningwet 2015 regelt dat corporaties naar redelijkheid moeten bijdragen aan het woonbeleid van de gemeente, voorwaarde daarbij is een actuele woonvisie. De afspraken over die bijdrage worden vastgelegd in prestatieafspraken. De prestatieafspraken zijn daarmee een essentieel instrument om onze ambities te realiseren. Met deze visie kunnen we het gesprek aangaan met de corporaties om te bepalen in hoeverre zij kunnen bijdragen aan onze agenda.

1.2 De Woonvisie geeft, rekening houdend met trends en ontwikkelingen, weer wat de belangrijkste woonvraagstukken voor de gemeente zijn

Vanuit deze woonvraagstukken zijn tijdens het doorlopen proces drie inhoudelijke pijlers

geformuleerd die richting geven aan de Woonagenda. Het gaat om de pijlers: “Meer passende woningen”, “Zorgzame gemeenschap & geschikte woning” en “Energieke samenleving & duurzaam thuis”. Dit lijkt meer dan sec voldoende passende woningen. Maar het is passend bij de geformuleerde woonvraagstukken. Dit omdat we Duiven, Groessen en Loo voor ons zien, als dorpen waarin mensen graag willen verblijven en wonen ongeacht hun leeftijd, mobiliteit en gezondheid. Om dit te concreet te kunnen maken is uitvoering geven aan de, onder de pijlers, genoemde beleidsdoelen essentieel.

1.3 De Woonvisie en agenda geven een duidelijk kader voor het maken van prestatieafspraken met de corporaties

In de Woonvisie constateren we onder andere een spanning tussen een op korte termijn on vervulde vraag ten aanzien van de sociale huurvoorraad en een verwachte afnemende vraag op de lange termijn. Daarnaast constateren we een terughoudendheid om extra te investeren in een energiezuinige voorraad. Om hier iets aan te doen stellen we een meersporenbeleid voor waarop we van de corporaties een bod mogen verwachten binnen het proces van de prestatieafspraken.

1.4 De Woonvisie en Woonagenda zijn samen met de samenleving ontworpen

Vanuit de overtuiging dat het creëren van eigenaarschap leidt tot betere resultaten, duurzame allianties. En dat op deze manier de meest urgente woonvraagstukken vanuit de samenleving naar voren komen die zonder ingrijpen niet worden opgelost. Het gaat daarbij onder andere om de huidige vraagdruk aan de onderkant van de woningmarkt, een grote voorraad ééngezinswoningen versus een enorme groei aan 1 en 2 persoonshuishoudens en het gebrek aan ambities ten aanzien van de duurzame en energieke samenleving.

1.5 De Woonagenda geeft focus aan die vraagstukken waarvan onze inwoners & partners vinden dat ze om een oplossing vragen

Het gaat vanuit de drie pijlers daarbij om voldoende passende woningen, zo lang mogelijk zelfstandig wonen in eigen woonomgeving en een sterke verduurzaming van de bestaande voorraad.

3.1 Beide voorzieningen “Betaalbare woningbouw” en “Besteding Subsidiegelden woningbouw KAN” zijn in de Programmabegroting 2017-2020 al gekoppeld aan de Woonvisie

In de Programmabegroting 2017-2020 zijn beide voorzieningen in meer en mindere mate al gekoppeld aan de Woonvisie. Via de omschreven beleidsdoelen in de woonagenda zijn ze ook te koppelen aan de in de begroting benoemde bestedingsdoelen van deze voorzieningen. Om voortvarend aan de slag te kunnen gaan met de in de woonagenda benoemde doelen is het van belang de beschikking te hebben en houden over deze beide voorzieningen. Bij de uitwerking van de Woonagenda in een uitvoeringsparagraaf zullen we bekijken hoe we deze middelen slim en zo effectief mogelijk in kunnen zetten om de agenda te kunnen uitvoeren. De uitvoeringsparagraaf zullen we via de meerjarenbegroting 2018-2021 met uw raad delen.

Kanttekeningen

1.1 De opdracht was een visie op het wonen in de gemeente Duiven

Het uiteindelijke resultaat zijn echter een Woonvisie en een agenda die meer beleidsdoelstellingen nastreven dan slechts voldoende passende woningen. Gelet op het doorlopen proces met het vanuit een woningmarktanalyse samen met inwoners en woonpartners benoemen van de woonvraagstukken die zonder ingrijpen niet worden opgelost, vinden wij deze Woonvisie en agenda echter passend bij onze rol in het woondomein. Het wonen in een passende woning is immers niet meer los te zien van een zorgzame en energieke samenleving en een duurzaam thuis.

1.2 Met het vaststellen van de Woonvisie is nog niet in beeld of er voldoende middelen zijn om de woonagenda te kunnen realiseren

Het hele proces om te komen tot de Woonvisie heeft geleid tot een ambitieuze agenda die passend is bij onze nieuwe rol en die door deelnemers aan het proces aan ons gevraagd wordt. Het bevestigt de verwachting van een stevige nieuwe opgave. De Woonvisie en agenda leiden niet alleen tot nieuwe inzet van uren, maar vooral ook tot uitvoeren van werkzaamheden die wel tot onze corebusiness behoren, maar de afgelopen jaren door andere prioriteiten niet of onvoldoende handen en voeten hebben gekregen.

Om de Woonagenda al met al een werkende agenda te laten zijn, vraagt dit bestuurlijk en ambtelijk tijd en geld. Dit kan naar verwachting voor een deel met bestaande mensen en middelen. Maar onze veranderde rol in het woondomein vraagt waarschijnlijk om extra inzet om de ambities en verwachtingen waar te kunnen maken. Voordeel is dat partijen mee willen doen. Een kleine extra inzet vanuit onze kant kan zo ook tot meer resultaat leiden.

Voor 2017 ligt het voor de hand dat er prioriteit wordt gegeven aan:

1. Het opstellen van een uitvoeringsparagraaf.
2. Betekenisvolle en concrete prestatieafspraken met corporaties en huurdersorganisaties.
3. Vol aan de slag met de woonallianties.
4. Komen tot nieuwe passende afspraken in de regio Arnhem Nijmegen en de subregio De Liemers.

Via een nog op te stellen uitvoeringsagenda zullen we via de meerjarenbegroting 2018-2021 inzichtelijk maken wat er aan mensen en middelen nodig is om de Woonagenda in deze jaren vorm te geven. Gelet op het bovenstaande is het de verwachting dat er meer inzet en middelen benodigd zijn dan op dit moment handen voeten gegeven kan worden.

1.3/2.1 Dit is de Woonvisie en Woonagenda van de gemeente Duiven

De opdracht was om een Woonvisie en Woonagenda voor de gemeente Duiven op te stellen. Er heeft derhalve geen beleidsafstemming met Westervoort plaatsgevonden. Waar mogelijk zal voor 2018 en verder via de uitvoeringsagenda geprobeerd worden dit vorm te geven. Dus of er op korte termijn sprake zal zijn van de samenwerkingsvoordelen is nog de vraag. Dit moet het komend jaar nog nader onderzocht worden, wanneer tijdens het lopende fusietraject de beleidsvisies en uitvoeringsparagrafen naast elkaar worden gelegd.

Raadsvoorstel

3.1 Voor de realisatie van de Woonagenda zijn voor 2017 geen middelen gereserveerd

Binnen de activiteit Volkshuisvesting advieskosten zijn voor 2017 alleen middelen opgenomen voor het opstellen van de Woonvisie. Voor de realisatie van de woonagenda zijn dus geen middelen geoormerkt. Om voortvarend aan de slag te kunnen met de woonagenda kan het noodzakelijk zijn om voor 2017 al middelen ter beschikking te hebben. Voorstel is om per direct de voorziening “Betaalbare woningbouw” en de voorziening “Besteding Subsidiegelden woningbouw KAN” voor de uitvoering van de woonagenda beschikbaar te stellen. Bij de uitwerking van de Woonagenda in een uitvoeringsparagraaf zullen we bekijken hoe we deze middelen slim en zo effectief mogelijk in kunnen zetten. De uitvoeringsparagraaf zullen we via de meerjarenbegroting 2018-2021 met uw raad delen.

Financiële paragraaf

Met het gereed komen van de Woonvisie en Woonagenda kunnen de voorzieningen “Betaalbare woningbouw” en “Besteding Subsidiegelden woningbouw KAN” gekoppeld worden aan de pijlers uit de agenda. Gelet op de geformuleerde Woonvisie en Woonagenda is de verwachting dat de beide voorzieningen nodig zijn om de ambities te realiseren/ mede mogelijk te maken. Het is dus van belang dat beide voorzieningen behouden blijven. Bij de uitwerking van de Woonagenda in een uitvoeringsparagraaf zullen we bekijken hoe we deze middelen slim en zo effectief mogelijk in kunnen zetten. De uitvoeringsparagraaf zullen we via de meerjarenbegroting 2018-2021 met uw raad delen en aangeven wat eventueel aanvullend nodig is om de agenda te realiseren.

Communicatieparagraaf

De Woonvisie en agenda zijn via sessies met bewoners tot stand gekomen. De visie en agenda zijn tegelijkertijd met versturen aan uw raad aan alle deelnemers van de sessies toegezonden.

Duiven, 28 maart 2017.

Burgemeester en wethouders van Duiven,

secretaris,

burgemeester,

Bijlagen:

Registratienummer Corsa:

1. 17RB014
2. 17int00421
3. 17int00518

Omschrijving:

Concept raadsbesluit Woonvisie & Woonagenda gemeente Duiven 2017
Woonvisie 2025 en Woonagenda 2017 tot 2020 gemeente Duiven
Tabellenboek Woonvisie 2025 en Woonagenda 2017 tot 2020 gemeente Duiven

Commissieadvies

Registratienr. Corsa: 17int00671

Zaaknr.: 17DV01049

Woonvisie en Woonagenda gemeente Duiven 2017.

Advisering in de Raadscommissie Grondgebied d.d. 11 april 2017

Dhr. Feenstra (GroenLinks) geeft een compliment voor de totstandkoming van de nota in interactie met diverse groepen. Hij geeft aan aandacht voor het onderwerp jongerenhuisvesting te missen, waarbij zijns inziens ook alternatieve en experimentele woonvormen mogelijk moeten zijn. Daarnaast pleit hij voor aandacht voor het thema duurzaamheid. Over de financiële kant van het voorstel vraagt hij of het mogelijk is om de Algemene Reserve aan te spreken zodat de voorziening KAN beschikbaar blijft. Dhr. Arends (Lokaal Alternatief) geeft aan het een goede zaak te vinden dat de visie breed ingestoken is en er verbinding is met het sociale domein. Hij geeft aan dat zijn fractie kan instemmen met de drie hoofdpijlers. Hij heeft een aantal vragen over de woonvisie en verzoekt het college om met voorstellen te komen met betrekking tot mogelijkheden voor zaken als Startersleningen en Blijversleningen. Dhr. Veraart (SP) stipt het onderwerp druk op woningmarkt als het gaat om starterswoningen aan. Daarnaast vraagt hij onder meer aandacht voor passend wonen voor ouderen en geeft aan te willen experimenteren met woonvormen. Tot slot vraagt hij wanneer de eerste plannen ter uitvoering te verwachten zijn. Dhr. Smit (Pro Duiven) geeft aan het thema betaalbare woningen voor jonge gezinnen te missen in de nota. Dhr. Koopmans (CDA) geeft aan blij te zijn met de beleidsnota wonen. Hij vraagt om een overzicht van de harde bouwplannen. Hij geeft aan eerst de uitvoeringsparagraaf af te wachten alvorens middelen beschikbaar te willen stellen. Ook stelt hij een vraag omtrent de huisvesting van statushouders. Dhr. Walraven (PvdA) noemt de nota veelomvattend. Hij geeft aan dat de eerste aandacht volgens hem moet gaan naar meer sociale huurwoningen, waardoor jongeren en ouderen in de drie kernen kunnen blijven wonen. Dhr. Kitzen (D66) vraagt aandacht voor de bevolkingsgroep die vlak na de oorlog geboren is.

Wethouder Van Groningen geeft in zijn beantwoording aan dat de nota op hoofdlijnen is, waarbij aandacht is voor zaken als alternatieve woonvormen, jongeren- en ouderenhuisvesting. Voor de concrete uitwerking is men mede afhankelijk van derden wanneer zij met een initiatief komen. In dat licht pleit de wethouder ervoor om niet te wachten met het beschikbaar stellen van middelen in de begroting van 2018, maar reeds nu de genoemde voorzieningen in te zetten. Zodat initiatieven ook opgepakt kunnen worden. De wethouder geeft aan in Liemers verband op te trekken als het gaat om afspraken over de huisvesting van Statushouders en in deze gezamenlijk op te trekken richting de Provincie. Hij geeft aan voor de zomer prestatieafspraken te willen maken met de woningcorporatie. De wethouder doet de toezegging om de zinsnede op blz 31 van de woonvisie verder aan te vullen. Daarnaast zegt hij toe om met een overzicht te komen van de mogelijkheden voor leningen en een overzicht van de harde bouwplannen. Tot slot zegt hij toe aan te geven hoeveel middelen er op dit moment beschikbaar zijn in de genoemde voorzieningen.

De fracties van de VVD, Lokaal Alternatief en de PvdA adviseren positief. De fracties van GroenLinks, CDA, D66, Pro Duiven en de SP komen met een standpunt in de raadsvergadering. Daarmee wordt dit voorstel geagendeerd als discussiestuk in de raadsvergadering van 8 mei 2017.

De secretaris van de **Raadscommissie Grondgebied**
G.J van Buren-van den Berg, plv.griffier

Reactie van het college

Een overzicht van omvang van de voorzieningen "Betaalbare woningbouw" en "Subsidiegelden woningbouw Stadsregio Arnhem-Nijmegen" is aan de commissie gestuurd:

- "Betaalbare woningbouw": € 274.416,- (per 1-1-2017)
- "Subsidiegelden woningbouw Stadsregio Arnhem-Nijmegen": € 370.731,- (per 1-1-2017)

Tevens is het document "Woningbouwprognose 2017-2025" aan het agendapunt toegevoegd.

In de Woonvisie is op bladzijde 31 de zin "Net zoals het essentieel is dat burens met zorgen over burens terecht kunnen bij" aangepast naar "Net zoals het essentieel is dat burens met zorgen over burens terecht kunnen bij het in oprichting zijnde basisnetwerk Duiven." Het aangepaste document is bij het agendapunt vervangen.

Het verkennen van de blijverslening is onderdeel van de woonagenda. Dit punt van de Woonagenda zal net als de andere Woonagendapunten onderzocht worden op de mogelijkheden. Daarbij zullen ook andere leningsmogelijkheden (zoals de bestaande starterslening) worden betrokken.

Raadsbesluit

Besluitnr.: 17RB014
Zaaknr.: 17DV01049

Woonvisie & Woonagenda gemeente Duiven 2017.

De raad van de gemeente Duiven;

overwegende dat volgens de Woningwet 2015 het hebben van een actuele woonvisie verplicht is om prestatieafspraken te kunnen maken met de corporaties en dat met deze Woonvisie en Woonagenda inzicht wordt gegeven in de belangrijkste woonvraagstukken, ambities en kansrijke oplossingen binnen het woondomein waar we samen met inwoners en onze woonpartners de komende jaren concreet aan kunnen werken;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van burgemeester en wethouders van 28 maart 2017;

gezien het advies van de Raadscommissie Grondgebied van 11 april 2017;

b e s l u i t :

1. Woonvisie 2025 gemeente Duiven vast te stellen.
2. Woonagenda 2017 tot 2022 gemeente Duiven vast te stellen.
3. In te stemmen met het beschikbaar stellen van de voorziening "Betaalbare woningbouw" en de voorziening "Besteding Subsidiegelden woningbouw KAN" voor de uitvoering van de woonagenda en ons college voorts de opdracht te geven om in de meerjarenbegroting aan te geven wat eventueel aanvullend nodig is om deze agenda te kunnen realiseren.

Aldus besloten in zijn openbare vergadering van 8 mei 2017.

De raad van de gemeente Duiven,

griffier,
M.P.M. (Mat) Gijsbers

voorzitter,
drs. H.B.I. (Rik) de Lange

GEMEENTE DUIVEN

28 maart 2017

Dick Boschman, gemeente Duiven
Janine Boers en Fokke de Jong, Atrivé

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1 De woonvisie en woonagenda van de gemeente Duiven	3
1.1 De inzet en de oogst	3
1.2 De koers en beleidsdoelen van de gemeente Duiven	4
1.3 Leeswijzer	9
Hoofdstuk 2 Ontwikkelingen en vraagstukken	10
Hoofdstuk 3 Meer passende woningen	15
3.1 Wat zien we? Meer passende woningen nodig!	15
3.1.1 Wat is de huidige vraag?	15
3.1.2 Wat vraagt de toekomst?	19
3.1.3 Woonbehoefte in de kernen	21
3.2 Wat willen we? Iedereen (snel) een passende woning!	22
3.2.1 Passende woningbouw vraagt versnelling	22
3.2.2 Meersporenbeleid sociale huurvoorraad	24
3.2.3 Samenvattend: richtinggevend woonprogramma tot en met 2025	25
3.3 Dit gaan we doen: sturen, makelen en versnellen	26
Hoofdstuk 4 Een zorgzame gemeenschap en een geschikte woning	28
4.1 Wat zien we? Toenemende diversiteit	28
4.2 Wat willen we? Volwaardig leven faciliteren!	31
4.3 Dit gaan we doen: faciliteren en bemiddelen	34
Hoofdstuk 5 Een energieke gemeenschap en duurzaam thuis	35
5.1 Wat zien we? Verduurzamingsopgave	35
5.2 Wat willen we? Duurzame investeringen!	37
5.3 Dit gaan we doen: routekaart duurzaamheid	39
Hoofdstuk 6 Woonagenda 2017 tot 2022 van de gemeente Duiven	40
Bijlage 1 Bronnen Woningmarktonderzoek Duiven	44
Bijlage 2 Tabellenboek	45

Hoofdstuk 1

DE WOONVISIE EN WOONAGENDA VAN DE GEMEENTE DUIVEN

Dit is de woonvisie en woonagenda gemeente Duiven 2025. Waarom visie én agenda? Een visie geeft, rekening houdend met trends en ontwikkelingen, weer waar we naar verlangen in de gemeente Duiven, hoe we willen bewegen in veranderende marktomstandigheden en hoe we invulling geven aan nieuwe verhoudingen en onze rol. U leest welke beleidsdoelen wat ons betreft richting geven. Een agenda geeft focus en prioriteert die vraagstukken waarvan onze inwoners & partners vinden dat ze om een oplossing vragen. U leest welke interventies een antwoord (kunnen) zijn. Onze woonagenda laat zien waar we samen met onze partners de handen voor uit de mouwen willen steken. Eén ding weten we zeker. Het stuk dat voor u ligt, maakt duidelijk wat wij van onszelf en van onze partners verwachten. En de allianties die we gedurende dit proces hebben gesmeed, laten de energie en realisatiekracht van onze gemeenschap zien.

Leven in een hemel op aarde & interessante uitdagingen

Wonen in de gemeente Duiven betekent wonen in een omgeving met volop ruimte en groen en met stedelijke voorzieningen binnen handbereik. Drie kernen met pit en elk hun eigen karakter, gemeenschappen en een actief verenigingsleven. Onderdeel van de dynamische regio Arnhem Nijmegen. Wonen raakt iedereen. Dat is de reden dat we deze visie en agenda nadrukkelijk samen met de samenleving hebben 'ontworpen'. Vanuit de overtuiging van de gemeente Duiven dat de samenleving alles in zich heeft om samenlevingsvraagstukken op te lossen en de gemeente alles in zich heeft om bij te dragen aan een oplossing. Als gemeente kijken wij met veel genoegen terug op de bijeenkomsten waar inwoners en partners hun hoofd en hun hart lieten spreken. Eén van de deelnemers verwoordde het mooi: "We leven hier in een hemel op aarde. Een ideale plek: we maken hier nog buurt, het is hier veilig en beschermd, met voorzieningen dichtbij en een station. En met een gemeente die je als het ware nog 'vast kan pakken'!" Nabij en aanspreekbaar. Een stevige basis dus om verder te werken aan een zorgzame, duurzame en energieopwekkende gemeenschap. En dat is mooi, want er zijn ontwikkelingen die het woonbeleid beïnvloeden en ons voor interessante uitdagingen stellen.

1.1 De inzet en de oogst

Inwoners als startpunt & allianties als vliegwiel

Maatschappelijk doen zich grote wijzigingen voor die het domein van wonen beïnvloeden. Technologisch, economisch en demografisch. Zijn we wendbaar en vooruitziend genoeg om tijdig bij te sturen? Wie hebben we nodig om tot oplossingen te komen die hout snijden? En hoe houden we de vinger aan de pols om te zien of acties en projecten ook daadwerkelijk bijdragen aan onze beleidsdoelen? Wie met een visie verder wil komen dan mooie woorden en geduldig papier weet dat het essentieel is om *eigenaarschap te creëren* en *allianties te smeden*. Vanuit dat perspectief zijn betrokkenen van gemeente, corporaties, huurdersorganisaties, dorpsraden, burgerinitiatieven,

inwoners, marktpartijen, zorginstellingen en maatschappelijk middenveld samen op pad gegaan. Op de podia van het Nacht van het Vraagstuk en de Woonalliantiefabriek en tijdens projectgroepen en sessie met de raad ontmoetten diverse partners elkaar. Samen kijken deelnemers terug op een zoektocht naar dat wat goed werkt in de gemeente Duiven, de belangrijkste maatschappelijke opgaven, ambities & kansrijke oplossingen. In de kern draait het om het diepe besef van *wederzijdse afhankelijkheid* en *gezamenlijke verantwoordelijkheid*. Samen gaan en staan voor een gezonde woningmarkt waarin inwoners het startpunt zijn en niet het sluitstuk van instituten. Precies wat inwoners van deze gemeente mogen verwachten van hun bestuurders, in zowel het publieke domein als het maatschappelijk middenveld en de private sector.

1.2 De koers en beleidsdoelen van de gemeente Duiven

Samen met alle deelnemers aan de diverse podia zijn drie inhoudelijke pijlers geïdentificeerd die de kern vormen van deze agenda. **Meer passende woningen.** Dat is zonder twijfel de grote gemene deler in de opgaven en de grote uitdaging in Duiven. Menigeen ziet nu vast en zeker nieuwe woningen op zijn of haar netvlies verschijnen. Maar dat is slechts 1 stukje van de puzzel..... betrokkenen hebben de gemeente opgeroepen inhoudelijk niet alleen de geijkte wegen te bewandelen. Dat pleidooi brengt ons gelijk bij een ander appel dat is gedaan: "Gemeente, pak je rol en pak door. En weet wanneer je welke rol moet pakken: soms als supporter, soms als verbinder en wanneer nodig als regisseur die het laatste woord heeft en besluiten neemt. Duiven, maak waar!"

Onze woonvisie op de gemeente Duiven in 2025

In de gemeente Duiven is er in 2025 voor iedereen die hier woont of wil wonen een passende woning in een vitaal, open, zorgzaam en duurzaam leefmilieu. Wij zien dorpen voor ons, waarin mensen graag willen verblijven en wonen ongeacht hun leeftijd, mobiliteit of gezondheid. Er zijn geschikte woningen voor jongeren die in hun eigen dorp willen blijven wonen. De vergrijzing is op een goede manier gefaciliteerd, waardoor mensen die te maken krijgen met een beperking zo lang mogelijk zelfstandig kunnen blijven wonen in eigen woning en woonomgeving. Er zijn ook alternatieven in de gemeente voor hen die daar niet meer toe in staat zijn.

De gemeente Duiven is een bewuste keuze voor gezinnen die de stad verlaten om in onze gemeente rust, ruimte en gemeenschapszin te zoeken. In de kern Duiven kunnen inwoners dorps wonen met een levendig centrum en een prachtig divers aanbod aan voorzieningen. In de kernen Groessen en Loo is het landelijk wonen in dorpen met een rijk verenigingsleven en een zorgzame gemeenschap en het gemak van Duiven vlakbij. En alle inwoners hebben het gemak van de stad Arnhem dichtbij, de pracht van de natuur onder handbereik en het geluk van een robuuste werkgelegenheid in de regio Arnhem Nijmegen.

In onze kernen is er in 2025 meer dan ooit sprake van eigen kracht en verantwoordelijkheid van onze inwoners. Mensen zorgen voor elkaar en voor hun woonomgeving, en werken meer dan ooit samen. Er zijn verschillende coöperaties en samenwerkingsverbanden van inwoners ontstaan die zich richten op bijvoorbeeld zorg voor elkaar en gezamenlijke zorginkoop, energiebesparing en duurzame opwekking, gezamenlijk tuinonderhoud en het in particulier collectief verband realiseren van kleinschalige woonprojecten.

Als gemeente hebben wij verdere stappen gezet als regievoerder, netwerkpartner, co-creator, stimulator en ondersteuner van initiatieven uit de samenleving.

Meer woningen nodig: toevoegen & bestaande voorraad & matchmaking

In de gemeente Duiven verwachten we tot 2025 nog een autonome groei van circa 300 huishoudens. Als gemeente zien we op dit moment ook dat er vraagdruk is, vooral op de sociale huurvoorraad. Jongeren die op eigen benen willen staan, gescheiden mensen, arbeidsmigranten, vergunninghouders, uitstromers intramurale instellingen, het zijn groepen die vaak geen tijd hebben om lang te wachten en die vaak weinig kunnen betalen. De huidige inschatting is dat circa 150 tot 290 huishoudens nu of op korte termijn woonruimte nodig hebben. Wat dit betekent voor de totale huishoudensgroei op langere termijn is lastig in te schatten en vraagt vooral periodieke monitoring. Het is wel aannemelijk dat het een positief effect zal hebben op de huishoudensgroei. We hebben in de gemeente Duiven ook de potentie om op korte termijn een deel van de onvervulde woningbehoefte van de subregio Arnhem en omgeving op te vangen, circa 100 huishoudens. Dit laatste vraagt wel om een versnelling in de bouwproductie (pakken van momentum) en afstemming in de regio.

We zien twee belangrijke ondoelmatigheden:

1. Er wonen nu veel (oudere) een- en tweepersoonshuishoudens in grote en dure woningen die eventueel wel zouden willen verhuizen naar een meer passende (en aantrekkelijke) woning, maar deze woning ontbreekt. Doorstroming komt niet op gang.
2. Er wonen huishoudens (gewild en ongewild) in sociale huurwoningen die daar gezien hun inkomen niet in passen, ze wonen feitelijk te goedkoop (goedkoop scheef wonen) en houden woningen bezet waar anderen met 'spoed' op zitten te wachten. Wel of niet aanpakken van goedkoop scheef wonen (nu woont circa 25% te goedkoop) vergroot of verkleint de vraagdruk.

Naar de toekomst toe (richting 2025) laten de onderzoeken langzaam een ontspanning op de woningmarkt zien, zeker in de sociale huurvoorraad.

Als gemeente willen we dat 'reguliere' woningzoekenden snel een woning kunnen vinden in onze gemeente. Dat geldt in het bijzonder voor woningzoekenden die recht hebben op een sociale huurwoning, we willen dat ze snel terecht kunnen in een betaalbare huurwoning. Als gemeente willen we dat mensen die snel een woning nodig hebben, die ook kunnen vinden. We willen hierbij volop gebruikmaken van de mogelijkheden die de bestaande voorraad biedt. Als gemeente willen we plannen toevoegen die echt passen bij de behoefte en daar willen we versnellen. We weten dat woningbouwprogrammering geen exacte wetenschap is. Daarvoor zijn de verschillen in de vraag en 'DNA' per kern te groot. Dit vraagt bij elke locatie en elk project maatwerk en onderbouwd inzicht per kern. Zodat nieuwe woningen precies die vitaliteit toevoegen die de kern nodig heeft. Voor de kernen Groessen en Loo willen we werken langs de route 'manifeste lokale woningbehoefte', om ervoor te zorgen dat mensen die zich betrokken voelen bij een kern er kunnen blijven wonen. Voor de 'grote' beweging zetten we als gemeente volop in op 'matchmaking'. Een woningmarktregisseur gaat samen met alle betrokkenen behoefte & aanbod & grond & gebouwen & geld & concepten matchen.

Juist het verschil tussen de korte termijn vraag en de langetermijnbehoefte aan sociale huurwoningen vraagt een om gedifferentieerde strategie (aankoop, scheef wonen, doorstroommogelijkheden realiseren, 'friendscontracten', woningsplitsing, toevoegen (tijdelijke) sociale huur). Als gemeente zijn we blij met de eerste allianties die rondom dit thema zijn gesloten:

- Diverse partijen (Rabobank, Vivare, Bosman-Rietbergen makelaars en gemeente hebben op de Woonalliantiefabriek aangegeven dat ze kansen zien om meer woonruimte te creëren zonder (permanente) toevoeging van nieuwbouw. Deze partijen gaan dit in een alliantie verder verkennen.
- Een andere alliantie start een onderzoek naar de toevoeging van 'de juiste woning op een specifiek beschikbare locatie van een particuliere partij. Locatie kan worden ingezet voor (tijdelijke) betaalbare woningbouw met Vivare als mogelijk bouwende partij. Gemeente is aangesloten bij deze alliantie.
- De dorpsraden van Groessen en Loo gaat dit voorjaar in samenwerking met gemeente, Vivare en Rabobank een 'dialoogavond' organiseren over de concrete en actuele behoefte van jongeren, jonge gezinnen en ouderen.

Een zorgzame gemeenschap en een geschikte woning

De gemeente Duiven krijgt te maken met een sterke vergrijzing. De verwachting is dat het aantal 75-plussers tot 2040 toeneemt met circa 1.900 huishoudens (zie figuur 2). In 2040 is 29% van alle huishoudens in Duiven ouder dan 75 plus. Ondertussen leiden de decentralisaties tot een ander woonzorglandschap. Steeds meer mensen willen (maar moeten ook) steeds langer thuis wonen, ook als ze ouder worden of meer zorgbehoefte krijgen. Momenteel zijn er in Duiven 1.870 huishoudens met mobiliteitsbeperkingen. In 2025 is dit aantal met 300 huishoudens toegenomen tot 2.170 huishoudens. Het vraagt nogal wat om zwaardere zorg thuis te leveren. Voor een deel van deze groep zal de huidige woning niet voldoende aanpasbaar zijn en is verhuizing, en ondersteuning daarbij, nodig om de woonsituatie afdoende te verbeteren. Los van het woonvraagstuk vraagt de vergrijzing in het bijzonder aandacht voor het thema eenzaamheid. Er wordt een generatie ouder die niet graag een ander 'tot last is'. De reikende handen van familie en burens en de verbinding met professionals zijn essentieel. Tegelijkertijd zien we ontwikkeling van 'normalisering' van bijzondere doelgroepen, zoals mensen met een verstandelijke beperking of een psychiatrische stoornis. Zij wonen vaker zelfstandig, vanuit het maatschappelijke perspectief: "Je bent meer burger met je eigen voorkeur." Ook deze groepen moeten nu hun weg vinden op de reguliere woningmarkt en vooral in de sociale huursector. Wanneer we niet inspelen op hun woonbehoeften, bestaat de kans dat zij tussen wal en schip raken, en niet de ondersteuning krijgen die nodig is.

Als gemeente Duiven willen we dat iedere inwoner (vitaal of zorgafhankelijk) waardig kan leven en wonen in onze gemeenschap. Die ambitie waarmaken vraagt veel meer dan een passende woning (de focus van een woonvisie). Als gemeente hebben we de laatste jaren veel 'terug gegeven' aan de samenleving. Buurt maken/'noaberschap' is op veel plekken in de gemeente Duiven nog een begrip (maar geen vanzelfsprekendheid). Als gemeente zien we voor onszelf de verantwoordelijkheid om te blijven agenderen dat er voldoende passende woningen nodig zijn. We willen meer aandacht voor een toegankelijke woonomgeving. We zijn volop bezig met het bouwen van nieuwe structuren en verbindingen tussen samenleving en professionals. En we willen ook onze verantwoordelijkheid nemen in de beantwoording van de vraag hoeveel nieuwe (woonzorg)initiatieven onze samenleving aan kan.

Diverse partijen willen met ons de uitdagingen op pakken, dat blijkt ook uit de vier allianties die zijn gesloten:

- Een initiatiefnemer (naam bekend bij gemeente) wil contact leggen met de dorpsraad Groessen om te bespreken of een gemengde woonvorm (jong en oud) interessant is om mee te nemen in de zoektocht van de dorpsraad naar het toevoegen van nieuwe woningen.
- Initiatiefnemers van begeleid wonen (onder andere Gezinshuis De Wilgenhof) willen verbinding leggen met zorgnetwerk en met dagbestedingsaanbod. Gezinshuis neemt contact met gemeente.
- Er moet een juiste balans zijn tussen nieuwe zorginitiatieven en bestaand aanbod en draagkracht van de buurt. De gedachte is niet dat strakke normen helpen, maar een goede monitoring en een stevige afwegingsdialoog wel. Gemeente Duiven neemt initiatief.
- Er is bij betrokken partijen een grote behoefte om beter te weten wat er in de gemeente Duiven allemaal al aanwezig is helpende steunstructuren en voorzieningen. Zodat ook duidelijk wordt of er witte vlekken zijn en of partijen daarin van betekenis kunnen zijn. De gemeente brengt onder andere KBO in contact met Mikado.

Een energieke gemeenschap en duurzaam thuis

De gemeente Duiven scoort op het brede terrein van duurzaamheid goed. Onder andere dankzij de stadsverwarming, windmolens en andere bronnen van hernieuwbare energie. Tegelijkertijd geven enkele partners aan dat zij de gemeente Duiven op het gebied van wonen niet ervaren als een enthousiaste ambassadeur van een duurzame en energieke samenleving. De gemeente wordt gemist als partner bij vernieuwende initiatieven en netwerken. Terwijl er voor de bestaande voorraad absoluut wel aanleiding is om ambitieus te zijn. Want alhoewel die voorraad niet slecht scoort (het feit dat een groot deel van onze woningvoorraad dateert uit de 'groeikern'-periode is hier zeker van invloed), is het ook zeker niet 'top'. Er staan relatief weinig woningen met een goede energieprestatie (21% label A of B, tegenover 25% met label A of B in de regio). Er zijn slagen mogelijk op gebied van energiebesparing (kijkend naar de energielabels) en duurzame opwekking van energie.

Als gemeente willen we de lat van verduurzamen hoger leggen en kiezen we voor een gedifferentieerde aanpak, waarbij we nadrukkelijk invulling willen geven aan de aanpak van de particuliere voorraad en meters willen maken met de woningcorporaties. Het Bouwbesluit stelt dat per januari 2021 nieuwbouw bijna energieneutraal (BEN) moet zijn: er is vrijwel geen energie nodig, energie die nog nodig is komt uit groene bronnen. We willen corporaties uitdagen niet alleen werk te maken van energiebesparing (gemiddeld label B in 2020) maar ook de mogelijkheden van duurzame opwekking van energie (zonnepanelen, warmtekoude opslag) te benutten. Als gemeente hebben we het besluit genomen om het Gelders Energieakkoord (met bijbehorende ambities) te tekenen en gaan we vol aan de slag met energieloket en leggen we de relatie met de Groene Allianties De Liemers.

Dat het thema leeft, blijkt ook uit het feit dat tijdens de Woonalliantie betrokken partners (Vivare, Koenders Bouw, Gaba, Bosman-Rietbergen makelaars, Rabobank) in diverse samenstellingen vier allianties hebben gesloten:

- 'Buurt maken' op gebied van verduurzamen: volop gebruikmaken en aansluiten op plekken waar renovatie of andere aanpakken aan woning en in woonomgeving op de rit staan.
- Het stimuleren van duurzame maatregelen, ook voor lagere inkomens door aan te sluiten bij LES en verder uit denken wat mogelijkheden van 'revolving fund' zijn.
- Inzetten op bewustwording voordelen energiezuinig wonen en leven: het bruist van de ideeën (energieloket, energiecoaches, concrete projecten (voorbeeld woningen), dag van de duurzaamheid, beursvloer, app). Welk idee maken we groot?
- Dorpsraad Loo wil heel graag een energiecoöperatie opzetten (met hulp van milieuvrienden Duiven en wethouder).

Tot slot

Het is belangrijk om te weten dat de ambities die wij noemen op het gebied van duurzaamheid en wonen en zorg (deels) ook ambities zijn die in het sociale domein zijn geformuleerd en in het duurzaamheidsbeleid van onze gemeente. De uitvoering van de bijbehorende acties vindt dan ook vanuit die beleidsterreinen plaats. We doen dingen niet dubbel, maar juist integraal.

1.3 Leeswijzer

- In het voor u liggende hoofdstuk heeft u kunnen lezen wat de belangrijkste woonopgaven zijn, welke beleidsdoelen we stellen en welke allianties dit ondersteunen.
- In hoofdstuk drie nemen we u mee op reis door de gemeente Duiven en staat **de nieuwe realiteit** centraal. Wat zijn de meest fundamentele ontwikkelingen die het wonen beïnvloeden?
- De volgende drie hoofdstukken (vier t/m zes) vormen samen **de koers** en kunt u zien als de ruggengraat. Hierin werken we telkens 1 pijler uit, waarbij steeds centraal staat: wat zien we¹, wat willen we en wat gaan we doen?
- De visie sluiten we in hoofdstuk zes met de woonagenda.

Agenda levend houden: prestatieafspraken en jaarlijkse Woonalliantiefabriek

Wie met een visie verder wil komen dan mooie woorden en geduldig papier weet dat het essentieel is om *eigenaarschap te creëren* en *allianties te smeden*. Dat hebben we centraal gesteld bij het maken van deze woonagenda. We willen verder invulling geven aan deze alliantieaanpak. We willen jaarlijks met onze partners een Woonalliantiefabriek organiseren. Een moment om de agenda aan te vullen en aan te passen. Een moment van open dialoog, voortgang bespreken en transparant verantwoording afleggen over de voortgang van deze woonagenda. Wanneer nieuw inzicht er toe leidt dat een maatregel die nu verstandig lijkt, toch beter anders kan worden ingezet of niet, dan zullen we de uitvoeringsagenda aanpassen. Kortom, we willen de woonagenda *levend* houden.

Verder regelt de Woningwet 2015 dat corporaties naar redelijkheid moeten bijdragen aan het woonbeleid van de gemeente, voorwaarde is een actuele woonvisie. Als gemeente hebben we hiermee meer sturingsmogelijkheden gekregen. De Woningwet gaat ervan uit dat de corporatie de gemeente een bod doet, waarin zij duidelijk maakt welke bijdrage de corporatie levert aan de realisatie van de woonvisie. Vervolgens worden concrete afspraken tussen gemeente en woningcorporatie in samenspraak met de huurdersorganisaties vastgelegd in prestatieafspraken. Die prestatieafspraken zien wij als een essentieel instrument. Dat vraagt nadrukkelijk ook om een kwalitatief goede monitoring van de effecten van beleid.

¹ De paragrafen 'wat zien we' zijn gestoeld op meerdere bronnen, zowel kwantitatief als kwalitatief. In bijlage 1 is een 'bijsluiter' opgenomen met een overzicht van geraadpleegde bronnen. In bijlage 2 is het tabellenboek opgenomen, een belangrijke kwantitatieve pijler van deze woonvisie en woonagenda.

Hoofdstuk 2

ONTWIKKELINGEN EN VRAAGSTUKKEN

Maatschappelijke ontwikkelingen hebben grote invloed op de woningmarkt. We zijn dit proces dan ook gestart met een grondige woningmarktanalyse. Deze is als volgt opgebouwd:

- Analyse beschikbare woningmarktgegevens (regionaal woningbehoefteonderzoek, prognoses, actuele woningmarktinformatie, bestaande onderzoeken).
- Aanvullend woningbehoefteonderzoek jongeren (enquête).
- Gesprekken marktpartijen.
- Duiding van de resultaten met onze woonpartners (Nacht van het Vraagstuk).

De meest fundamentele ontwikkeling is de demografische transitie in relatie tot de economische potentie van de regio. De regio Arnhem Nijmegen is een dynamische regio, een bloeiende regio met een grote variëteit aan woonmilieus, goed hoger onderwijs en een robuuste werkgelegenheid. Het vertrouwen van de woonconsument in de economie en de woningmarkt neemt weer toe.

Huishoudensontwikkeling: groei

Deze dynamiek uit zich in een voorspelde huishoudensgroei voor de regio (periode 2012-2050) van minimaal 5% (bron CPB/PBL). De huishoudensgroei in de gemeente Duiven ligt iets onder dit regionale gemiddelde, met een groei van 3,7% in de periode 2016-2040. Deze groei vlakt geleidelijk af. Vanaf medio 2035 wordt een stabilisatie verwacht.

Figuur 1 Huishoudensgroei Duiven 2016-2040 per tijdperiode

Huishoudensgroei	Totaal	Per jaar
Periode 2016-2025	290	32
Periode 2025-2040	100	7
Totaal 2016-2040	390	16

Bron: Primos 2016, bewerking Atrivé

Voorzichtige raming

De geraamde huishoudensontwikkeling is een voorzichtige raming. In de subregio Arnhem en omgeving (gemeente Arnhem en de omliggende gemeenten Rheden, Rozendaal, Renkum, Overbetuwe en Lingewaard) is de geraamde huishoudensgroei in de periode 2016-2025 een stuk hoger dan de nu voorziene toevoeging van woningen. Vooral in de gemeente Arnhem worden te weinig woningen toegevoegd om in de behoefte te voorzien. Tegelijkertijd zijn omliggende gemeenten niet in staat om op korte termijn deze behoefte op te vangen. In de recente Woningmarktverkenning van de regio wordt dit tekort geraamd op circa 450 woningen. Dit tekort ontstaat in de periode tot 2020. Aangezien de gemeente Duiven, net als Westervoort, nu al aantrekkelijk is voor doorstromers uit Arnhem, met per saldo een vestigingsoverschot voor 30⁺ huishoudens, hebben we zeker de potentie om op korte termijn een deel van de onvervulde woningbehoefte van de subregio Arnhem en omgeving op te vangen.

Volop veranderingen en een nieuwe realiteit

Door de ontgroening en vergrijzing zijn andere woningen nodig op andere plekken. Tegelijkertijd vraagt de recente (landelijke) toename van het aantal vergunninghouders ook om passende en voldoende woningen. Veranderingen op de arbeidsmarkt (minder zekerheden), ingrijpende veranderingen in regelgeving door de rijksoverheid (de drie decentralisaties, de nieuwe Woningwet, Wet werk en zekerheid) beïnvloeden bovendien het woonbeleid. De strengere eisen van hypotheekverstrekkers en de verandering in de hypotheekrenteaftrek hebben het structureel moeilijker gemaakt voor huishoudens om een koopwoning te financieren. De lage rente helpt niet altijd, omdat die zich nu ook weer vertaalt in snel stijgende huizenprijzen. En bovendien werkt de verplichte aflossing sterk door in de maandlasten. De arbeidsmarkt flexibiliseert, mensen veranderen vaker van baan en hebben vaker tijdelijke contracten. Een hypotheek aanvragen is daardoor lastiger. Voor veel spelers op de woningmarkt geldt: nieuwe regels en minder middelen. Kortom een nieuwe realiteit. Hierna beschrijven we de belangrijkste ontwikkelingen die het woonbeleid beïnvloeden en die voor ons de belangrijkste opgaven vormen waar we een oplossing voor zoeken.

Enkele landelijke trends

In Nederland zijn er al decennia lang maatschappelijke ontwikkelingen gaande die een vergaande impact hebben op de demografie. Door natuurlijke groei en binnenlandse verhuisbewegingen groeit de bevolking in sommige regio's, vooral in steden en stedelijke agglomeraties, en daalt deze in andere regio's, vooral aan de randen van Nederland. Het saldo van geboorte en sterfte bepaalt de **natuurlijke groei**, en het verschil tussen vertrek en vestiging bepaalt het **migratiesaldo**. In Nederland komen we uit een traag proces waarin een situatie van hoge vruchtbaarheid en lage sterfte geleidelijk is overgegaan in een situatie van lage vruchtbaarheid (onder andere door de pil-dip in de jaren 1975-1990), resulterend in **vergrijzing** en **ontgroening**. De (selectieve) migratiestromen versterken vooral in de meer perifere delen van Nederland deze ontwikkelingen. Er is al lange tijd sprake van een **uitstroom van jongeren** van landelijk gebied naar de steden. Deze uitstroom heeft vooral te maken met het feit dat jongeren (in de leeftijd van 18 tot 25 jaar) in de stad hun kenniskapitaal vergaren. Daarnaast is de stad ook voor (afgestudeerde) jongvolwassenen een interessante woonomgeving vanwege een gevarieerder aanbod aan banen, woningen en cultuur. Het zijn dus voornamelijk kleine, jonge huishoudens met lage inkomens die de landelijke gebieden verlaten. In de steden zien we een omgekeerde trend van vergroening en ontgrijzing. Tot slot zien we nog een andere essentiële ontwikkeling, namelijk de huishoudensverduunning als gevolg van sociaal-culturele factoren zoals individualisering en emancipatie. Dit is één van de redenen waarom afname in aantal inwoners niet (direct of altijd) leidt tot afname van het aantal huishoudens.

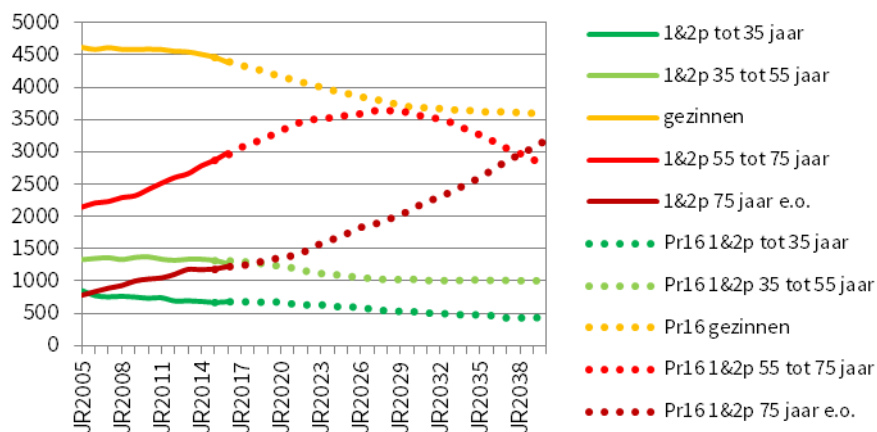
Kleinere en oudere huishoudens in Duiven

De ontwikkelingen in de regio Arnhem Nijmegen bevestigen bovenstaand beeld. Arnhem en Nijmegen trekken met hun hoger onderwijs veel jongeren. Vaak blijven ze ook in de regio wonen en beginnen hier met hun wooncarrière. In een volgende levensfase zijn voor hen de woonmilieus van de omliggende gemeenten (waaronder Duiven) aantrekkelijk (Eindrapport woningmarktonderzoek en woonagenda 2014-2020, Atrivé).

Voormalige groeikern

Als voormalige groeikern herbergt de gemeente Duiven, in vergelijking met de regio, relatief veel gezinnen. Hun aantal zal de komende jaren gestaag afnemen, van 4.400 gezinnen nu tot circa 3.600 in 2040, een afname van ongeveer 800 huishoudens. Niet doordat deze gezinnen vertrekken, maar simpelweg doordat kinderen het huis verlaten. De verwachting is dat het aantal 75-plussers tot 2040 toeneemt met circa 1.900 huishoudens (zie figuur 2). In 2040 is 29% van alle huishoudens ouder dan 75 plus. Ook het aantal een- en tweepersoonshuishoudens tussen 55 en 75 jaar neemt vooralsnog toe, om omstreeks 2028 om te slaan in een daling. De overige huishoudentypen tot 55 jaar laten qua aantal vanaf heden een dalende trend zien.

Figuur 2 Huishoudensontwikkeling Duiven 2005-2016 en prognose 2016-2040, naar huishoudentype en leeftijdsklasse

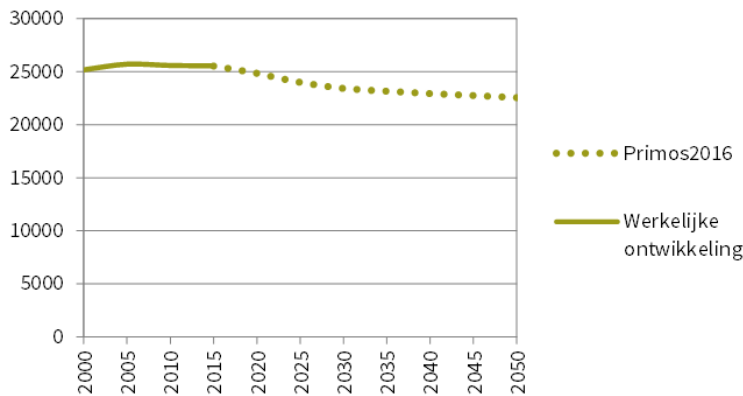

Bron: CBS Statline, Primos 2016

Bevolkingsontwikkeling: afname

Terwijl het aantal huishoudens vanaf heden nog groeit, is de verwachting dat het aantal inwoners vanaf heden gaat dalen (zie figuur 3). Afhankelijk van de vestiging van doelgroepen van buiten, zoals statushouders en bijzondere doelgroepen. Per 1 januari 2017 telt de gemeente Duiven 25.490 inwoners (bron: Duiven in cijfers). In 2025 is de verwachting dat het aantal inwoners daalt met circa 1.400 tot zo'n 24.000 ingezetenen. Een daling die zich na 2025 waarschijnlijk doorzet. Zie de onderstaande tabel. Het verschil in ontwikkeling van inwoners en huishoudens is een gevolg van huishoudensverdunding. Het aantal grotere huishoudens (gezinnen) neemt af, terwijl het aantal kleine huishoudens (met name een- en tweepersoons 75⁺) sterk toeneemt.

Figuur 3 ontwikkeling inwonertal Duiven 2005-2015 en prognose 2015-2050

Bron: CBS Statline, Primos 2016

De kernen: Duiven, Groessen en Loo

De huishoudensgroei in de gemeente Duiven zien we voornamelijk terug in de kern Duiven. In zowel Groessen als Loo wordt nog een beperkte huishoudensgroei verwacht: met in elk van de beide dorpen 20 huishoudens meer in 2020, ten opzichte van 2016. Na 2020 is er (vooralsnog) in deze dorpen geen verdere huishoudensgroei voorzien, maar ook geen daling van het aantal huishoudens.

Op korte termijn druk op de sociale huurmarkt

Belangrijk is de vraag of we op dit moment voldoende betaalbare huurwoningen beschikbaar hebben. Verschillende ontwikkelingen zijn bij de beantwoording van die vraag van belang.

- Er wonen momenteel huishoudens (gewild en ongewild) in sociale huurwoningen die daar gezien hun inkomen niet in passen, ze wonen feitelijk te goedkoop (goedkoop scheef wonen) en houden woningen bezet waar anderen met 'spoed' op zitten te wachten. Wel of niet aanpakken van goedkoop scheef wonen (nu woont circa 25% te goedkoop) vergroot of verkleint de vraagdruk.
- Jongeren en de Jongerenraad Duiven geven signalen af dat ze lang moeten wachten op een sociale huurwoning, ook als ze actief en vaak op woningaanbod van woningcorporatie Vivare reageren.
- De resultaten van de jongerenenquête (uitgevoerd in 2016) geven een indicatie van de actuele behoefte. Circa 700 thuiswonende jongeren in de gemeente Duiven willen binnen een jaar zelfstandig wonen. Hiervan heeft 60% een voorkeur voor huren (ruim 400 jongeren). Als we uitgaan van het aantal thuiswonende jongeren dat (volgens de enquête) via Entree op aanbod in Duiven heeft gereageerd, en (misschien) in de gemeente wil blijven wonen, dan is er een actuele onvervulde vraag van 100 à 200 thuiswonende jongeren (zie pagina 16 (inclusief voetnoten) voor toelichting).
- Een veel gehanteerde meetlat voor eventuele schaarste is of woningzoekenden die een sociale huurwoning zoeken, deze binnen aanvaardbare tijd kunnen vinden. Woningcorporatie Vivare meet van degenen die een woning huren de periode dat er actief is gezocht. Dan blijkt dat deze groep gemiddeld binnen een jaar (0,92 jaar/11 maanden) een woning vindt. Hierin is echter niet de groep woningzoekenden meegenomen die actief zoekt en geen woning vindt, of inmiddels is afgehaakt. Gemeente en woonpartners hebben geen zicht op de eventuele omvang van die groep.
- Door sociaalmaatschappelijke veranderingen en crises elders op de wereld (oorlog, klimaat) zien we steeds meer woningzoekenden (gescheiden mensen, arbeidsmigranten, vergunninghouders, uitstromers intramurale instellingen) die vaak geen tijd hebben om lang te wachten en die vaak weinig kunnen betalen. Dit legt een extra druk op de huurwoningmarkt. Het effect van de instroom van vergunninghouders is lastig te ramen, zeker de betekenis voor de langere termijn.

- De nieuwe Woningwet heeft het speelveld van corporaties ingeperkt en de spelregels aangescherpt. Passend toewijzen aan de doelgroep van beleid kan consequenties hebben voor de beschikbaarheid van betaalbare woningen.

Op dit moment schatten we al met al in dat er een urgente behoefte is aan zo'n 150 tot 290 woningen (zie voor nadere onderbouwing paragraaf 3.1.1). Op langere termijn verwachten we echter ontspanning in de huurmarkt en zijn deze of andere woningen (wellicht) niet meer nodig.

Zo lang mogelijk zelfstandig thuis...

Het scheiden van wonen en zorg leidt ertoe dat senioren minder snel kunnen verhuizen naar een zorginstelling en daarom langer zelfstandig thuis blijven wonen. Met name deze categorie heeft, met het vorderen van de leeftijd, in toenemende mate te maken met mobiliteitsbeperkingen. Dat betekent dat deze groep in toenemende mate een vraag uitoefent naar woningen die geschikt zijn voor mensen met mobiliteitsbeperkingen. Bovendien leidt het scheiden van wonen en zorg tot een toenemende behoefte aan verzorgd wonen (een nultredenwoning met mogelijkheid tot ontmoeting en zorg op afroep). Ondertussen is daar ook de ontwikkeling dat mensen met een verstandelijke beperking of psychiatrische problematiek (de GGZ-doelgroep) vaker zelfstandig wonen. Ook deze groepen moeten nu hun weg vinden op de reguliere woningmarkt en vooral in de sociale huursector. Het vraagt niet alleen woningen, maar ook goede begeleiding en alertheid van alle betrokkenen.

Maatschappelijke trends die de wereld ook lokaal veranderen!

Kortom, genoeg aardverschuivingen. Ook positieve. Een nieuw bewustzijn zien we bijvoorbeeld op het gebied van duurzaamheid, door onze partners stevig op de agenda gezet. Eigenwoningbezitters investeren steeds vaker in energiebesparing en duurzame opwekking van energie. Voor hun eigen comfort en portemonnee, maar ook vanwege het besef dat we anders kunnen en moeten omgaan met onze wereld. Voor ons als gemeente weer een extra stimulans om ook zelf onze voorbeeldrol te pakken en helder te zijn over onze ambities en ook Vivare uit te dagen.

Een andere trend die we zien is dat burgers steeds meer eigenaarschap nemen. Van consumenten tot 'pro-sumenten'. Dat betekent: niet slechts consumeren, ook produceren. Er ontstaan in alle geledingen van de samenleving tal van nieuwe vormen van zelforganisatie. Dat geldt ook voor ouderen die, *voordat* de gebreken komen, hun eigen zorgnetwerk gaan organiseren. En allemaal maken burgers daarbij gebruik van de onlinemogelijkheden. Internet en alle technologische mogelijkheden veranderen onze kijk op de wereld en ondersteunt burgerkracht als geen ander. Het verandert de komende jaren zeker ook onze kijk op voorzieningen en de bereikbaarheid van voorzieningen. Voor de vitaliteit van Groessen en Loo zal de aanwezigheid van voorzieningen uiteindelijk niet cruciaal zijn (dat weten inwoners echt samen anders op te lossen), de aanwezigheid van betrokken inwoners die er samen wat van willen maken wordt meer en meer voorspeller van succes. **Samen buurt maken** is in de gemeente Duiven, en vooral in Groessen en Loo gelukkig nog een vanzelfsprekendheid. De uitdaging hier is vooral om ervoor te zorgen dat er voor jong & oud een plek is om te wonen.

Hoofdstuk 3

MEER PASSENDE WONINGEN

3.1 Wat zien we? Meer passende woningen nodig!

Kenmerkend voor de gemeente Duiven is de goede sociale en ruimtelijke kwaliteit van de drie dorpen Duiven, Groessen en 't Loo. Dit is van positieve invloed op de ervaren woon- en leefkwaliteit van inwoners. Om naar de toekomst toe een aantrekkelijke gemeente te blijven, is investeren in het wonen en leven in de dorpen belangrijk. Hier hebben we afgelopen jaren aan gewerkt en dit zetten we voort in de komende jaren. In dit hoofdstuk geven we aan hoe we ons inzetten voor een (blijvende) passende kwaliteit van het wonen in de gemeente Duiven.

3.1.1 Wat is de huidige vraag?

Kijkend naar de bestaande voorraad zien we....veel modale woningen

De gemeente Duiven is voor een aanzienlijk deel gebouwd als 'overloopgemeente'/groeikern. Circa de helft van onze woningvoorraad dateert uit de periode 1985-1995. Een voorraad met een, vergeleken met de regio Arnhem Nijmegen, relatief groot aandeel eengezinskoopwoningen (circa 60%). Dit zijn overwegend rij- en hoekwoningen en halfvrijstaande woningen, met een oppervlakte van 100 tot 150 m². Er zijn relatief weinig appartementen gebouwd in Duiven (zowel huur als koop, 13% van de woningvoorraad).

Van de circa 10.500 woningen in Duiven is bijna eenderde een huurwoning (3350 woningen). Hiervan zijn er 2.700 woningen in eigendom van woningcorporaties (bron: WOZ 2016). Vivare is verreweg de grootste corporatie met een totaalaanbod van ruim 2.500 woningen, waarvan 2400 sociale huurwoningen, met een huur tot € 710,- per maand (bron: Vivare). Woonzorg Nederland is de andere woningcorporatie met bezit in de gemeente Duiven

Opleiding en inkomen...relatief hoge inkomens

Het gaat ons nu goed. Het aandeel huishoudens met een hoog inkomen ligt in de gemeente Duiven hoger dan in de regio, en dan in Nederland. Ten opzichte van de regio zijn er relatief minder ontvangers een bijstandsuitkering, een arbeidsongeschiktheidsuitkering of AOW (bron: CBS Statline). Echter, qua opleidingsniveau is het aandeel huishoudens met een middelbare opleiding oververtegenwoordigd in onze gemeente. We zien hier wel risico's en onzekerheden voor te toekomst. De voortgaande digitalisering en robotisering van de economie zet vooral druk op banen voor middengroepen.

Betaalbaarheid (woonquotes)

Een veel gebruikte meetlat voor de betaalbaarheid van het wonen is het aandeel van het inkomen dat aan wonen wordt besteed (huur of hypotheek, inclusief bijkomende kosten zoals energie en gemeentelijke heffingen): de woonquote. Als gevolg van de relatief hoge inkomens in onze gemeente, zijn de Duivenaren een kleiner % van een inkomen kwijt aan het wonen dan de huishoudens in de regio (31% versus 36%). Met name in het koopsegment is de laatste jaren (2012-2015) de betaalbaarheid verbeterd, als gevolg van dalende woningprijzen en dalende energieprijzen,

terwijl de betaalbaarheid in de particuliere huur als de sociale huur verslechterde, voornamelijk als gevolg van inkomensdalingen van huurders. Hoewel het wonen hier over het geheel relatief betaalbaar is, zien we wel enkele knelpunten. Alleenstaanden en eenoudergezinnen in de huursector zijn een steeds groter deel van hun aan het wonen. Zie onderstaande tabel.

Figuur 4 Hoogste woonquotes 2015, en verschil met 2012²

		2012	2015
Alleenstaanden	Huur corporaties	38%	41%
	Huur particulier	34%	39%
1 ouder gezinnen	Huur corporaties	37%	39%
	Huur particulier	35%	44%

Bron: WoON 2012 en WoON 2015

Aantrekkende markt en meer doorstroming (koop)

Ook over het koopgedeelte van de woningmarkt in Duiven mogen we niet klagen. Het gaat weer beter. Het aantal woningtransacties in Duiven neemt, sinds een dieptepunt medio 2013, weer gestaag toe. Er komt weer beweging in de markt en verkooptijden dalen. Bij de duurdere vrijstaande woningen gaat het minder hard. De verkooptijden blijven onverminderd hoog voor dit segment. De prijsontwikkeling (transactieprijzen) is gematigd (bron: marktconsultatie en NVM-rapport Duiven Westervoort 2016 derde kwartaal). In het middensegment heeft de woningmarkt in de gemeente Duiven veel te bieden voor doorstromers die een relatief betaalbare woning zoeken, met een gemiddelde transactieprijs van ongeveer twee ton, maar niet voor iedereen en overal. In de kernen Groessen en Loo zijn er nauwelijks betaalbare woningen. Voor alle drie de kernen geldt dat er nu veel (oudere) een- en tweepersoonshuishoudens wonen in grote en dure woningen die eventueel wel zouden willen verhuizen naar een meer passende woning, maar deze ontbreekt. Een grote woning verbouwen tot meerdere woningen wordt als lastig, zo niet onmogelijk ervaren.

Ook voor starters is de koopmarkt nog lastig, ondanks de huidige lage rente. Vanwege de hypotheekregels moeten starters bijkomende kosten (verbouwing) zelf financieren, waardoor ze al snel een spaarpot van 10 tot 30 duizend euro nodig hebben. Ook zorgt de verplichte aflossing binnen 30 jaar voor hogere maandlasten. De gemiddelde rijwoning (transactieprijs circa 150 duizend euro, 30% van de transacties) lijkt voor veel (koop) starters (met name stellen met beide een inkomen) wel betaalbaar, maar het benodigde eigen vermogen is een bottleneck.

Druk op sociale huurwoningmarkt

In het huursegment zien we op dit moment een tekort aan passende en betaalbare woningen. Verschillende (nieuwe) doelgroepen doen nu een beroep op sociale huurwoningen en de doorstroming is beperkt. Met een mutatiegraad van 6,9% (bron: Vivare) komen er per jaar ongeveer 165 woningen van Vivare vrij. Ongeveer een kwart van de huurders verdient teveel voor een sociale huurwoning (bron: Vivare). Er zijn in de gemeente weinig alternatieven net boven de sociale huur grens (liberalisatiegrens): huurwoningen tussen € 710,- en ongeveer € 850,-. Ook voor ouderen, die nu vaak in ruime eengezinshuurwoningen wonen, is er weinig passend aanbod aan nultredenwoningen. Hierbij speelt ook een rol dat huurders die al lang op dezelfde plek wonen een gunstige huur hebben, en bij verhuizing veel duurder uit kunnen komen.

² Voor een overzicht van de woonquotes van alle doelgroepen verwijzen we naar tabblad 5 in het tabellenboek: figuur 5.6 en figuur 5.7.

Daadwerkelijke schaarste: verschillende beelden

Wat betekent dat voor de Duivenaren die een sociale huurwoning zoeken? Hierover lopen de beelden uiteen. Volgens Vivare kunnen woningzoekenden binnen aanvaardbare tijd een woning vinden. Duivense jongeren ervaren een grote schaarste. Een veel gehanteerde meetlat voor eventuele schaarste is of woningzoekenden die een sociale huurwoning zoeken, deze binnen aanvaardbare tijd kunnen vinden. Woningcorporatie Vivare meet van degenen die een woning huren de periode dat er actief is gezocht. Dan blijkt dat deze groep gemiddeld binnen een jaar (0,92 jaar/11 maanden) een woning vindt. Hierin is echter niet de groep woningzoekenden meegenomen die actief zoekt en geen woning vindt, of inmiddels is afgehaakt. Ter vergelijking: de tijd dat mensen werkloos zijn meten we niet door alleen te kijken naar de mensen die net een baan gevonden hebben. Op basis van deze meetlat is het dus niet mogelijk het beeld te bevestigen dat woningzoekenden binnen aanvaardbare tijd een woning kunnen vinden.

- **Startersvraag**

Dit geldt met name voor startende nog thuiswonende jongeren. Jongerenorganisaties noemen schrijnende situaties van thuiswonende jongeren die ook na jaren intensief zoeken geen sociale huurwoning kunnen vinden. De resultaten van de jongerenenquête geven een indicatie van de actuele behoefte. Circa 700 thuiswonende jongeren in de gemeente Duiven willen binnen een jaar zelfstandig wonen. Hiervan heeft 60% een voorkeur voor huren (ruim 400 jongeren). Als we uitgaan van het aantal thuiswonende jongeren dat (volgens de enquête) via Entree op aanbod in Duiven heeft gereageerd, en (zeker tot misschien) in de gemeente wil blijven wonen, dan is er een actuele onervulde vraag van 100 à 200 thuiswonende jongeren³.

Twee citaten uit jongerenenquête:

- "Als jongere van 25 jaar is het bijna onmogelijk om een huurwoning te krijgen. Ik ben vanaf mijn 18e ingeschreven bij entree maar mijn meettijd is te kort om in aanmerking te komen voor een huurwoning."
- "Het is moeilijk om aan een woonruimte te komen. Dit komt door de te lange wachttijd. Verder is het qua onderhoudwerkzaamheden via Vivare wel goed geregeld. Er komt vrijwel direct antwoord."

³ Twee nuanceringen zijn nodig bij dit aantal. Een voorkeur voor huren wil niet zeggen dat de thuiswonende jongeren daadwerkelijk recht hebben op een huurwoning (regels passend toewijzen). Het gemiddelde persoonlijke inkomen van meerderjarige thuiswonende kinderen bedraagt € 13.000,- per jaar (bron CBS). Het persoonlijk inkomen omvat inkomen uit arbeid, inkomen uit eigen onderneming, uitkering inkomensverzekeringen en uitkering sociale voorzieningen (met uitzondering van kinderbijslag). Met dit gemiddelde is het niet waarschijnlijk dat veel thuiswonende jongeren een huishoudinkomen van meer dan de inkomensgrens voor sociale huur zullen verdienen (circa € 36.000,-). Een tweede nuancering: het is ook niet gezegd dat elke jongere woonruimte voor zichzelf alleen zoekt, samenwonen met 1 of meer behoort ook tot de mogelijkheden. Vanwege werkbaarheid is dit getal een-op-een vertaald naar behoefte aan woningen. Dat hoeft niet per se een zelfstandige woning te zijn.

- **Tijdelijke piek statushouders**

Ook vergunninghouders kunnen tot de actuele vraag worden gerekend. Tot voor kort kregen vergunninghouders nog voorrang bij de toewijzing van vrijkomende woningen, deze speciale status is inmiddels door het ministerie geschrapt. Met als doel dat de instroom van vergunninghouders niet ten koste gaat van de slaagkans van reguliere woningzoekenden. De taakstelling voor het aantal te huisvesten vergunninghouders blijft echter wel staan. Om hoeveel huishoudens gaat het? Het lijkt erop dat de piek in het huisvesten van statushouders in 2016 lag, maar zeker weten doen we dit niet. In 2016 is het aantal asielaanvragen, ten opzichte van 2015, wel flink gedaald. Met de inzichten van (eind) 2016 verwachten we tot 2020 nog zo'n 30 tot 70 woningen⁴ voor vergunninghouders nodig te hebben. Maximaal 10% van het aantal jaarlijkse verhueringen is beschikbaar voor statushouders. Dit aantal is te klein om alle vergunninghouders te kunnen huisvesten. Dit is vooral een korte-termijnprobleem voor 2017.

- **Behoeftte aan betaalbare huurwoningen onder de aftoppingsgrens voor bijzondere doelgroepen**

Verder zorgt het scheiden van wonen en zorg voor een actuele vraag. Gemeenten hebben een verantwoordelijkheid voor de huisvesting van verschillende bijzondere doelgroepen, die ondersteuning nodig hebben bij het vinden van huisvesting, en soms ook bij het wonen. Deze groepen zijn doorgaans afhankelijk van betaalbare sociale huurwoningen, tot de laagste aftoppingsgrens voor huurtoeslag (€ 587,-). Het aantal zelfstandig wonende GGZ cliënten en (licht) verstandelijk gehandicapten neemt tot 2025 toe. Het gaat bij elkaar om een extra behoefte van circa 20 woningen (zie verder hoofdstuk 4.1).

- **Recente regels: Effecten passend toewijzen**

De doelgroepen die nu behoefte hebben aan een sociale huurwoning bestaan vooral uit huishoudens met recht op huurtoeslag. Volgens de nieuwe regels van passend toewijzen moeten zij in principe een woning krijgen toegewezen met een huur onder de zogenaamde aftoppingsgrenzen (€ 586,68 - € 628,76). Corporaties zijn hiertoe verplicht in 95% van de gevallen. Ze hebben een marge van 5% voor uitzonderingssituaties. Deze regeling moet voorkomen dat huurders snel in betalingsproblemen komen en dat het bedrag dat het Rijk moet uitgeven aan huurtoeslag te hoog oploopt.

⁴ Voor 2016 is instroom 1e halfjaar + taakstelling 2e halfjaar = 77 personen (Figuur 1.4 tabellenboek). Wanneer we rekening houden met de gemiddelde huishoudensgrootte van huishoudens van statushouders in Nederland bedraagt de omrekenfactor van personen naar huishoudens 0,54 (berekend in Monitoring Prioriteiten Volkshuisvesting). Dan wordt dit 42 huishoudens over 2016. Hoe groot de instroom in 2017 wordt, is onbekend. Gezien de sterke daling van het aantal asielaanvragen begin 2016 is een lichte tot sterke afname aannemelijk: 10-30 woningen erbij nog in 2017. Dan komen we uit op 50-70 woningen erbij. Er zijn ook gemeenten waar de gemiddelde huishoudensgrootte hoger ligt, tot 3 personen per huishouden. Daarom is de bandbreedte ruimer gesteld: 30-70 woningen t/m 2017 nodig.

- **Samenvattend: actuele vraagdruk in sociale huursector**

100 à 200 thuiswonende jongeren die op zoek zijn naar huurwoningen en daadwerkelijk reageren
30 à 70 woningen voor statushouders
20 woningen voor bijzondere doelgroep
Totaal: 150 à 290 woningen

Conclusie: vraagstuwmeer, er zijn nu extra wooneenheden nodig

De diverse doelgroepen (vergunninghouders, jongeren, gescheiden mensen) hebben met elkaar gemeen dat ze vaak geen tijd hebben om lang te wachten en vaak weinig kunnen betalen. Dit betekent dat er op dit moment sprake is van een actuele onvervulde vraag van circa 150 tot 290 woningen, die om een extra inspanning vraagt. Het gaat om groepen die niet op nieuwbouw kunnen wachten. Er zijn snelle en tijdelijke oplossingen nodig. Snel om adequaat in de behoefte te voorzien, tijdelijk om op lange termijn flexibel te blijven: Oplossingen zoals kamergewijs verhuren van woningen ('friendscontracten'), het realiseren van tijdelijke woonunits of het splitsen van woningen.

3.1.2 Wat vraagt de toekomst?

Betaalbare huurvoorraad in 2025: eerst extra vraag, daarna beetje ontspanning

Op termijn, tot 2025, houden we er rekening mee dat de sociale doelgroep (huishoudensinkomen tot € 35.739,-) afneemt. In de gemeente Duiven telde de sociale doelgroep in 2015 zo'n 3.900 huishoudens (huishoudensinkomen tot € 35.739,-). Tot 2025 neemt deze af tot circa 3.550 huishoudens. De afname van de sociale doelgroep leidt tot minder behoefte aan sociale huur. Dit blijkt uit de analyse op basis van WoON 2015. Uitgaande van de woonvoorkeuren van de mensen die daadwerkelijk gaan verhuizen (verhuisgedrag), zijn er in 2025 zo'n 250 tot 300 woningen minder nodig, ten opzichte van de huidige voorraad. We moeten er wel mee rekening houden dat de doelgroepen die nu een spoedvraag hebben, en eventueel kamergewijs gaan huren of in woonunits gaan wonen, de komende jaren deels zullen doorstromen naar de 'reguliere' sociale huur. De kans dat we in 2025 echt met 250 tot 300 woningen minder toe kunnen, achten wij niet aannemelijk (gezien het huidige vraag stuwmeer en de toenemende behoefte van bijzondere doelgroepen). Al met al zou in 2025 een voorraad van circa 2300 sociale huurwoningen van Vivare voldoende moeten zijn. Hierbij gaan we ervan uit dat er de komende jaren geen nieuwe piek aan instroom van vergunninghouders zal optreden.

Vivare bereid zich voor op een eventuele afname van de behoefte aan sociale huurwoningen door een klein deel van haar huidige huurvoorraad als niet-DAEB-bezit te oormerken. Dat geeft de corporatie in de toekomst de flexibiliteit om dit deel van de voorraad net boven de sociale huurgrens (liberalisatiegrens: € 710,-) te kunnen gaan verhuren (dat hoeft dus niet per se). Woningen in het geliberaliseerde segment kunnen dan, al naar gelang de behoefte, als geliberaliseerde huurwoning (> € 710,-) of als sociale huurwoning (< € 710,-) worden aangeboden. Het kan ook voorzien in de behoefte aan middensegment huurwoningen. Een segment dat nu nauwelijks aanwezig is in de gemeente.

Nieuwbouwopgave 2025

Het actuele marktsentiment laat ons zien waar nu de mogelijkheden liggen. De combinatie hiervan met de demografie en het woningbehoefteonderzoek, geeft ons inzicht in waaraan behoefte is als we wat verder vooruit kijken. Meer passende woningen. Dat is zonder twijfel een uitdaging in Duiven tot 2025. Afhankelijk van de meters die we kunnen (en willen) maken in de bestaande voorraad hebben we net wel/net niet kwantitatief voldoende woningbouwplannen om aan de groei tot 2025 te

voldoen. Een reden om heel goed de effecten van ons nieuwe beleid continue te volgen, zodat we tijdig kunnen bijsturen. De andere uitdaging is dat er de juiste woningen worden gebouwd. In de onderstaande tabel vergelijken we daarom onze huidige plancapaciteit met de behoefte: welke toevoegingen zijn er nodig ten opzichte het huidige woningaanbod, en naar welke woningtypen zal er juist weinig vraag zijn? Op dit moment is een aanzienlijk deel van onze plancapaciteit nog nader in te vullen (ruim 100 woningen).

De uitkomsten van onderzoek geven laten zien aan welke marktsegmenten het meeste behoefte is.

- *Betaalbare koop*

De behoefte richt zich vooral op betaalbare koopwoningen (tot € 280.000,-) en een beperkte vraag naar duurdere koop. Uitgaande van het daadwerkelijke verhuisgedrag van huishoudens is er met name een tekort aan koopwoningen in de prijsklasse van € 180.000,- tot € 280.000,-. Vooral een toevoeging in de prijsklasse die er al is, maar dan wel met het accent op een ander type. Minder tweekappers voor gezinnen, meer woningen voor ouderen (zie hieronder). De behoefte aan extra woningen is veel groter dan de harde plannen in dit segment. Daarnaast is er, uitgaande van verhuisgedrag, ook behoefte aan toevoeging van woningen in het goedkopere segment (tot € 180.000,-), terwijl er voor dit segment nog geen harde plannen zijn.

- *Kansrijk segment, betaalbare koop voor ouderen*

Als kansrijk segment voor nieuwbouw zien we meer en meer de groeiende vraag van ouderen. Voor zover zij zich op de koop richten, hebben zij behoefte aan nultredenwoningen met buitenruimte, maar zonder grote tuin, in een setting die uitnodigt tot sociaal contact: kleine geschakelde bungalows, hofjes, liefst in de nabijheid van de kern, en van voorzieningen. Te denken valt aan een prijsstelling van rond de € 250.000,-. Interessante plekken zijn inbreidingslocaties of redelijk centraal gelegen locaties aan de rand van de noordkant van de kern Duiven.

- *Kansen doorstroming ouderen in de huur*

Als de woningmarkt verder aantrekt, kunnen mensen hun wensen beter realiseren. Er is daarom ook onderzocht wat de overschotten en tekorten zijn indien we uitgaan van de verhuishoofden (huishoudens die aangeven concrete verhuisplannen te hebben). Hierin werkt sterk de verhuishoofden van ouderen door. Veel ouderen in een koopwoning geven aan naar een huurwoning te willen verhuizen, maar doen dat in de praktijk niet. Deze beweging van koop naar huur komt wel druppelsgewijs op gang, maar zal naar verwachting vooral effect hebben op de woningvraag na 2025. Ook verwachten marktpartijen op het moment dat huishoudens meer dan de afgelopen jaren, hun verhuishoofden kunnen gaan realiseren (ouderen), ook enige vraag naar (nultreden)appartementen. Belangrijke woonwensen waar deze dan aan moeten voldoen zijn: centraal gelegen in de nabijheid van voorzieningen, royale buitenruimte (terras) en goede bezonning. Hoewel in zijn totaliteit het aanbod aan huurwoningen ruim is, is het wel gewenst om het aanbod van passende woningen voor ouderen te vergroten, ook voor een betere doorstroming binnen de huursector en een groeiende vraag naar woonzorgwoningen (zie hoofdstuk 4).

- *Momentum extra woningen*

Nog één punt dat we niet onbenoemd mogen laten: de komende periode ontstaat een momentum om extra woningen te bouwen, omdat er in de stad en subregio Arnhem meer mensen willen wonen dan er daar wordt gebouwd. Velen zoeken eerst in Elst, Huissen en Westervoort, maar ook de gemeente Duiven is kansrijk als vestigingsplek voor deze groep (vooral 30 plussers, vaak koopstarters). Zoals we in hoofdstuk 2 beschreven voorzien we tot 2025 een groei met bijna 300

huishoudens en een inhaalslag vanwege lokale onvervulde behoefte van circa 75 tot 150 woningen. Extra groei is mogelijk, als wij onze kansen pakken en goed weten in te spelen op de woningvraag van Arnhemmer. Aanvullende plannen zijn dan gewenst.

Figuur 5 Confrontatie plancapaciteit en prognoses, wens en gedrag (2016 tot 2025)

	harde plannen 2016-2025	Tekort 2025		Match	
		wens	gedrag	wens	gedrag
sociale huur (tot €710,-)	15	96	-241	81	-256
vrije sector huur (>€710,-)	0	27	-72	27	-72
koop tot €180.000	0	-34	149	-34	149
koop €180.000-€280.000	77	163	347	86	270
koop boven €280.000	75	43	111	-32	36
onbekend	109	0	0	-109	-109
Totaal	276	295	295	19	19

Bron: Gemeente Duiven, Enquête 2016, Primos 2016, bewerking Atrivé

3.1.3 Woonbehoefte in de kernen

Figuur 6 Plancapaciteit en huishoudensontwikkeling per kern (2016 t/m 2025)

	harde plannen 2016-2025	Verwachte toename huishoudens 2016-2025	Match
Duiven-Noord	204	203	-1
Duiven-Zuid	41	52	11
Groessen	7	19	12
Loo	24	21	-3
Totaal	276	295	19

Bron: Gemeente Duiven, Primos 2016, bewerking Atrivé

Kernen met pit (vitale kernen: duiding, en wat kan er nog gebouwd worden?)

In de bovenstaande figuur is de huidige harde plancapaciteit per kern afgezet tegen de verwachte groei van het aantal huishoudens per kern. In Duiven en Loo zijn de plannen (kwantitatief) redelijk in evenwicht met de behoefte tot en met 2025. In Groessen is ruimte voor toevoeging van circa 20 woningen. Wat zijn dan de juiste woningen voor Groessen en Loo? We realiseren ons dat zowel in Groessen als in Loo de bestaande voorraad duur is. Ongeveer de helft van de woningen in deze dorpen valt in de hoogste prijsklasse (WOZ-waarde € 280.000,- of meer), terwijl dit in de kern Duiven voor minder dan 20% van de woningen het geval is. Dat betekent dat er in Groessen en Loo weinig

betaalbare woningen zijn voor jongeren en jonge gezinnen. Is dat erg? In de onderzoeksfase hebben we aanwijzingen gevonden dat jongeren uit Groessen en Loo pragmatisch zijn en het vinden van een woning prioriteren boven de wens dit per se in de eigen kern te doen (bron: jongerenonderzoek). Vanuit de gemeenschap in de kern is het echter wel belangrijk dat er jongeren en gezinnen blijven wonen. 'Jongeren zijn hard nodig om kernen in leven te houden, zonder jongeren geen verenigingsleven' (bron: marktconsultatie). Dit wordt alleen maar urgenter wanneer we kijken naar alle veranderingen in het rijksbeleid op gebied van het scheiden van wonen en zorg.

Locatie Westreenen sluit niet aan op lokale behoefte

Voor Loo geldt: de plancapaciteit in het plan Westreenen leidt er toe dat er geen ruimte is voor toevoeging van nieuwe plannen, terwijl het plan Westreenen zich richt op middeldure en dure koop. Dit aanbod in het hogere prijssegment in Loo sluit niet aan bij de behoefte in de kern.

Groessen: kansen voor nieuwe impuls

In Groessen is (een deel) van de plancapaciteit (10 woningen) nog wel vrij invulbaar. Realisatie in de betaalbare koop ligt voor de hand. Realisatie in de vorm van Collectief Particulier Opdrachtgeverschap kan daarbij voor een extra impuls in het dorpsleven zorgen.

Loting als oplossing voor behoefte betaalbare huur voor jongeren

Met nieuwbouw kan echter niet de mismatch tussen de dure woningvoorraad en de behoefte aan betaalbare woningen van jongeren worden opgeheven. In de bestaande voorraad kunnen meer mogelijkheden voor jongeren worden gerealiseerd door de sociale huurwoningen die vrijkomen middels loting beschikbaar te stellen en met splitsen van grote woningen.

3.2 Wat willen we? Iedereen (snel) een passende woning!

3.2.1 Passende woningbouw vraagt versnelling

Aansluiten bij lokale behoefte in de kernen

Leidend voor woningbouw is allereerst de lokale behoefte in de kernen.

- In de periode 2016 tot en met 2025 is er op basis van de prognose 2016 ruimte voor het toevoegen van circa **300 woningen**.
- Momenteel is er sprake van een zekere spanning op de huurmarkt en hebben we (zie paragraaf 3.1.2) kunnen zien dat er in Duiven een actuele onvervulde behoefte bestaat van circa 150 tot 290 huishoudens in de sociale huurvoorraad.

Extra vraag regio

De gemeente Duiven heeft de potentie om op korte termijn een deel van de onvervulde woningbehoefte van de subregio Arnhem en omgeving op te vangen (vooral in Arnhem is/ontstaat tekort aan woningen). Met een tandje erbij in de bouwproductie in Duiven is een extra instroom van circa 100 huishoudens in de periode 2016-2025 realistisch. Hierover zijn nadere afspraken nodig in de subregio. Maar waarom zouden we dit als gemeente moeten willen? Daar zijn argumenten voor en tegen. Tegen, we hebben al onze handen vol aan onze eigen opgave (inclusief de huidige vraagdruk). Voor, de woningmarkt houdt niet op bij onze gemeentegrenzen. Om de hybridemotor die de woningmarkt in onze regio is, gezond en aan de gang te houden, is het van belang om elkaar te blijven helpen en te voorzien in de vraag van consumenten.

Nieuwbouw blijft nodig. Versnellen is noodzaak

Kijken we naar de resultaten van de afgelopen jaren dan hebben we vleugels nodig. Vleugels in de zin van dat het woningbouwprogramma moet worden versterkt via de flanken: goedkope en betaalbare huur en een deel goedkope en betaalbare koop enerzijds en meer kwaliteit in de duurdere segmenten in de kern Duiven anderzijds. Maar ook vleugels om tot versnelling te komen.

Ladder voor duurzame verstedelijking: regionale afstemming

Wanneer gemeenten een bestemmingsplan vaststellen voor een woningbouwplan moet dat plan voldoen aan de Ladder voor duurzame verstedelijking. Dit betekent dat moet worden aangetoond dat nieuwe woningen voorzien in een actuele regionale behoefte. In de subregionale agenda maakt Duiven woonafspraken met de gemeenten Doesburg, Montferland, Rijnwaarden, Westervoort, en Zevenaar over hoeveel iedere gemeente mag bouwen op basis van de behoefte. Dit is belangrijk want eventuele overprogrammering of onderprogrammering van een andere gemeente heeft immers gevolgen voor de ruimte die beschikbaar is voor de eigen woningbouwprogrammering en visa versa. En, tegelijkertijd dezelfde productmarktcombinaties op de markt brengen kan consequenties hebben voor afzetbaarheid. Ook om die reden is afstemming belangrijk. De subregionale agenda voor De Liemers wordt momenteel geactualiseerd. Als gemeente zullen we onze nieuwe behoeftecijfers inbrengen om tot passende afspraken te komen.

Uitgangspunten woningbouw

De afgelopen jaren was sprake van stagnatie in de woningbouw en hebben we als gemeente ons woningbouwprogramma moeten bijstellen. Belangrijk is om de geplande woningbouwproductie voor de komende jaren daadwerkelijk te realiseren om zo adequaat te voorzien in de behoefte. We hebben hiervoor al laten zien dat dit niet alleen vraag of aantallen passend zijn, maar ook dat we nagaan of de plannen kwalitatief aansluiten bij de vraag van de verschillende doelgroepen en dat we monitoring welke meters we in de bestaande voorraad weten te maken. Ook staan we open voor nieuwe initiatieven.

Onze uitgangspunten voor nieuwbouw op een rij:

- De lokale behoefte in de kernen is allereerst leidend, inclusief de inhaalslag van de huidige lokale onvervulde behoefte. Plannen dienen in aantallen en programmering aan te sluiten bij die behoefte (zie figuur 7 richtinggevend woonprogramma 2025 in paragraaf 3.2.3).
- Dat betekent dat we als gemeente opnieuw moeten kijken naar onze bestaande plannen. Prioriteit heeft hierbij de locatie Westreenen (Loo) en het programma in en rondom centrum kern Duiven. Wat zijn (on)mogelijkheden en consequenties van herprogrammeren? Dit vraagt een politieke keuze.
- Inbreiding gaat voor uitbreiding conform de Ladder voor duurzame verstedelijking.
- Nieuwbouw dient bij te dragen aan de ruimtelijke kwaliteit van de kernen.
- In de kleine kernen waar na 2020 al een afname van de groei van huishoudens wordt verwacht, reserveren we enige ruimte volgens 'manifeste lokale woningbehoefte'.
- Flexibele woningen die geschikt zijn voor meerdere doelgroepen en zodoende voor meerdere levensfasen. Dit kan door de indeling van de woning of door het bieden van ruime kavels met uitbouwmogelijkheden (denk aan slaapkamer op begane grond).
- Ruimte voor woningsplitsing vanuit het oogpunt van ruimtelijke kwaliteit (behoud karakteristieke bebouwing) én om te voorzien in de vraag.
- Kleinschalige en gefaseerde woningbouw, zodat het mogelijk is om in te spelen op veranderingen in de vraag. Ook tijdelijke woningbouw is mogelijk en wenselijk.

- Duurzaamheid en levensloopbestendigheid nieuwe woningen: leidend bij woningbouw zijn de eisen van het Bouwbesluit voor de mate waarin woningen energiezuinig zijn. Daarnaast stimuleren we waar mogelijk het realiseren van energieneutrale of energieopwekkende woningen en het gebruik van duurzame materialen bij woningbouw. Ook stimuleren we dat nieuwe woningen levensloopbestendig zijn. (zie hoofdstuk 4 en 5).
- Voldoende betaalbare woningen voor speciale doelgroepen van belang, zie de uitwerking in volgende paragraaf.
- We gaan op zoek waar verder ruimte is voor versnelling en een tandje erbij in verband met extra behoefte vanuit regio Arnhem.

3.2.2 Meersporenbeleid sociale huurvoorraad

Als gemeente zien we een actuele onvervulde vraag in de sociale huurvoorraad (zie ook paragraaf 3.1.1). We zien ook dat de kans bestaat dat er richting 2025 ontspanning optreedt en er meer sociale huurwoningen zijn dan nodig. Een glazen bol hebben wij niet. Gezond verstand wel. Monitoring van de vraagdruk en werkelijke ontwikkeling zal een belangrijk agendapunt zijn en blijven van ons periodieke overleg met de corporaties. Inhoudelijk vraagt het om passende instrumenten. Er zijn grofweg 3 richtingen denkbaar:

- 1) Realiseren van permanente woningen op bestaande en/of nieuwe locaties.
- 2) Realiseren van tijdelijke woningen op bestaande en nieuwe locaties.
- 3) Realiseren van meer verhuureenheden in de bestaande woningvoorraad: meerdere eenpersoonshuishoudens die in één woning kunnen wonen.

Gemeente zet de stip, corporatie bestuurt het schip

Als gemeente spreken we nadrukkelijk de ambitie uit om werk te maken van een flexibele woonschil, waarbij kleinschaligheid en verdeling over de kernen voor ons belangrijke uitgangspunten zijn. We zijn daarin (mede) afhankelijk van Vivare. Als gemeente willen we niet in de valkuil stappen door op de stoel van de corporatie te gaan zitten en hen te vertellen hoe ze iets voor elkaar moeten krijgen. Als gemeente zetten we de stip, de corporatie bestuurt haar eigen schip. We zien de prestatieafspraken die we jaarlijks gaan maken tussen gemeente en woningcorporaties (Vivare en Woonzorg Nederland) in samenspraak met hun huurdersorganisaties als een essentieel instrument om onze ambities te verwezenlijken. Als gemeente zijn we er ons van bewust dat de mate van explicitering, toetsbaarheid en verantwoordelijkheid (tot uitdrukking komend in hoeverre tussentijds wordt gerapporteerd over voortgang) de kwaliteit van de prestatieafspraken mede bepalen. Een reden voor ons om in deze woonvisie en woonagenda concreet een aantal 'stippen' zetten waarover we graag nadere afspraken maken met onze corporaties.

Meersporenbeleid sociale huurvoorraad

Passendheid is meer dan een match tussen de omvang van de kernvoorraad en de omvang van de sociale doelgroep. Meer woningen beschikbaar betekent niet een-op-een meer nieuwe woningen bouwen. Er is ook winst te behalen in de bestaande voorraad en met andere beleidsinstrumenten. Het vraagt een uitgekiend meersporenbeleid. We vragen aan Vivare extra inzet om de huidige vraagdruk te ontlasten en we nodigen Vivare van harte uit juist werk te maken van een effectief en gedifferentieerd beleid. Wij denken hierbij aan:

- Een gericht beleid op de aanpak van scheef wonen. Graag onderzoeken we de mogelijkheid om in de gemeente te gaan werken met een 'passendheidsmakelaar', die met huurders samen bekijkt of er nog een match is tussen werkelijke behoefte en de huidige woning (inkomen, geschiktheid, grootte, ligging, sociaal netwerk).

- Graag onderzoeken we (samen met de gemeenschap) of woningsplitsing (doelgroep jongeren t/m 23 jaar) en aanbieden van nieuwe type contracten bijdraagt als oplossing van de huidige vraagdruk.
- We vinden het belangrijk dat mensen die zich betrokken voelen bij een kern er kunnen blijven wonen. Vanwege het belang dat wij hechten aan de vitaliteit in onze kernen Groessen en Loo willen we heel graag bekijken of het instrument 'meer huurwoningen via loting' in de kleine kernen een oplossing is/het mogelijk maakt dat meer jongeren in de eigen kern kunnen blijven wonen. Met als consequentie dat het aantal te verloten woningen in de kern Duiven daalt. Mochten we hiervoor kiezen, dan gaan we vanzelfsprekend meten wat het effect is van deze maatregel en of de slaagkansen van jongeren in de kernen Groessen en Loo hierdoor toenemen.
- Vanuit het belang aan vitaliteit in onze kleine kernen, houden we ook de mogelijkheid voor ogen om corporaties te vragen sociale huurwoningen toe te voegen in deze kernen, wanneer er een 'manifeste lokale woningbehoefte' is (toevoegen kan ook via aankoop bestaande woning/vastgoed en splitsen). Hieronder een definitie van 'manifeste lokale woningbehoefte':
 - Een vraag naar woonruimte die zich voordoet bij een natuurlijk persoon of een collectief van natuurlijke personen die op dat moment woonachtig is in een kern waar geen of nauwelijks bestaande woningen in de gewenste categorie te koop of te huur staan en waar er geen uitgeefbare plancapaciteit beschikbaar is.

3.2.3 Samenvattend: richtinggevend woonprogramma tot en met 2025

Figuur 7 Richtinggevend woonprogramma 2016 tot en met 2025

Behoefte aan woonruimte 2016 tot en met 2025				
KERN	DUIVEN	GROESSEN	LOO	Totaal gemeente Duiven
				+ 150-290 ⁵ woningen Rond 2025 afname naar circa 2.300 sociale huurwoningen Vivare
Sociale huur, tot € 710,- (1)				
Huur boven liberalisatiegrens, > € 710,- (2)	0-50			0-50 woningen
Koop tot € 180.000,- (2)	25-100	20-30	20-30	75-150 woningen
Koop € 180.000,- - € 280.000,-	150-250			150-250 woningen
Koop boven € 280.000,-	25-50			25-50 woningen
Huishoudengroei 2016 tot en met 2025 (Primos 2016)	255	20	20	295 huishoudens (exclusief onvervulde vraag sociale huur)

Bron: Gemeente Duiven, Primos 2016, WoON 2015, jongerenenquête Atrivé, bewerking Atrivé

- 1) Op hele korte termijn (dit jaar en volgende 2 jaren) zijn ongeveer 150 tot 290 sociale huurwoningen nodig door benutten bestaande en door (tijdelijke) nieuwbouw te realiseren. De grote bandbreedte geeft direct de onzekerheid aan. Dat betekent wat ons betreft een voorzichtige benadering en goede monitoring. Tegen/rond 2025 zien we vermindering sociale

⁵ Voor een nadere duiding verwijzen we u naar pagina 16. En naar voetnoot 3.

- voorraad, maar ook die ontwikkeling is met veel onzekerheden omringd. Ook daarvoor geldt: monitoring. Afname van de voorraad kent is mogelijk door verkoop, duurder verhuren, minder kamerverhuur.
- 2) Eerst toevoeging door nieuwbouw, richting 2025 meer betaalbare koop en huur boven liberalisatiegrens door verkoop huurwoningen en 'doorschuiven' sociale huur tot boven deze huurgrens.
 - 3) Inclusief toename woningvoorraad door beter benutten bestaande voorraad.

3.3 Dit gaan we doen: sturen, makelen en versnellen

De vorige paragrafen hebben laten zien dat we als gemeente met onze woonpartners voor interessante uitdagingen staan. Het verschil tussen de korte en lange termijn vraagt een gedifferentieerde strategie en passende sturing. We zijn ons ervan bewust dat papier geduldig is. Hoe komen we van papier en mooie woorden tot uitvoering en daden? Als gemeente zijn we blij met de eerste allianties die rondom dit thema zijn gesloten:

- Diverse partijen (Rabobank, Vivare, Bosman-Rietbergen makelaars en gemeente hebben op de Woonalliantiefabriek aangegeven dat ze kansen zien om meer woonruimte te creëren zonder (permanente) toevoeging. Deze partijen gaan dit in een alliantie verder verkennen.
- Een andere alliantie start een onderzoek naar de toevoeging van 'de juiste woning op een specifiek beschikbare locatie van een particuliere partij. Locatie kan worden ingezet voor (tijdelijke) betaalbare woningbouw met Vivare als mogelijk bouwende partij. Gemeente is aangesloten bij deze alliantie. Vraag die we elkaar gaan stellen: wat heb je nodig om serieuze businesscase te maken?
- En de dorpsraad van Groessen en Loo gaat dit voorjaar in samenwerking met gemeente, Vivare en Rabobank een 'dialoogavond' organiseren over de concrete en actuele behoefte van jongeren, jonge gezinnen en ouderen.

Als gemeente nemen we ons het volgende voor:

1. Voor de 'grote' beweging hebben we in deze woonvisie een heldere stip neergezet. Vervolgstep vraagt van ons als gemeente om volop in te zetten op 'matchmaking'. Een woningmarktregisseur gaat samen met alle betrokkenen behoefte, aanbod, grond, gebouwen, geld en concepten matchen. Zodat de woningbehoefte goed landt in het woningbouwprogramma.
 - Als gemeente zullen we als een van de eerste acties opnieuw moeten kijken naar onze bestaande plannen. Prioriteit heeft hierbij de locatie Westreenen (Loo) en het programma in en rondom centrum kern Duiven. We zullen eerst goed zicht moeten krijgen op (on)mogelijkheden en consequenties van herprogrammeren.
 - In de kleine kernen waar na 2020 al een afname van de groei van huishoudens wordt verwacht, reserveren we enige ruimte volgens 'manifeste lokale woningbehoefte'.
 - Bij het meewerken aan nieuwe initiatieven geven we een ontwikkelende partij voor een bepaalde duur de kans om een haalbaar plan te ontwikkelen. Als er binnen die periode geen haalbare businesscase (inclusief financiering) ligt, dan nemen we weer afscheid van elkaar.
2. In subregionaal verband scheppen we ruimte voor kansrijke projecten door **stevig te prioriteren** (allereerst in de periode tot 2025):
 - Samen met de markt heel precies de meest kansrijke locaties voor nieuwe woonvormen voor vitale ouderen benoemen.

- Benoemen welke kansrijke locaties prioriteit verdienen en welke we kunnen schrappen (sommige plannen blijven maar achteruit schuiven in de tijd). De projectenlijst wordt opgeschoond.
 - Uiteraard steken we dit proces zorgvuldig in om initiatiefnemers de kans te geven hun plannen (indien kansrijk) tot uitvoering te brengen.
3. Waar een 'match' mogelijk lijkt, voeren we het gesprek over **versnellen**. Samen met de daar betrokken partijen komen we tot een koers: ophalen hoe zij denken tot versnelling te kunnen komen, wat dit van hen en van anderen vraagt, welke drempels nog verwijderd kunnen
 4. We vragen aan corporaties extra inzet om de huidige vraagdruk te ontlasten en willen hierover concrete prestatieafspraken maken met aandacht voor onder andere:
 - Voor de urgente huisvestingsnood is een flexibele woonschil nodig.
 - Verkennen en benutten concepten als woningsplitsing, friendscontracten.
 - Instrumenten doorstroming volop inzetten.
 - Verruiming loting sociale huurwoningen in de kernen Loo en Groessen.
 - Verkoop van sociale huurwoningen, nee tenzij.
 5. De effecten van de starterslening worden geëvalueerd en op basis van die evaluatie komen we tot besluit of we als gemeente de starterslening wel of niet continueren.
 6. Jaarlijkse monitoring vraagdruk: precieze aantallen van wat waar te bouwen geven een schijn van maakbaarheid en stuurbaarheid. We weten dat de woningmarkt in de praktijk vele malen dynamischer en complexer is. Op hoofdlijnen kunnen we aangeven wat nodig is. Regelmatig monitoren, in dialoog daarover en bijsturen is echt onmisbaar om vraaggestuurd te bouwen.

Hoofdstuk 4

EEN ZORGZAME GEMEENSCHAP EN EEN

GESCHIKTE WONING

4.1 Wat zien we? Toenemende diversiteit

In onze gemeente zien we een grote groei van het aantal huishoudens van 75 jaar en ouder ontstaan. De verwachting is dat dit aantal tot 2040 toeneemt met circa 1.900 huishoudens (zie figuur 2). In 2040 is 29% van alle huishoudens in Duiven ouder dan 75 plus. Senioren hebben steeds langer een goede kwaliteit van leven. Dat kan de komende tien tot twintig jaar de kracht zijn van veel gemeenschappen: een vitale generatie met tijd en capaciteiten en steeds vaker het verlangen zich in te zetten voor hun gemeenschap. Doordat de medische ontwikkeling een langer leven mogelijk maakt, zien we tegelijkertijd ook mensen ongezonder (met meer klachten) oud worden. Het aantal alleenwonende 80-plussers stijgt (landelijk een verdubbeling tot 2040). Uit onderzoek blijkt dat het effect van eenzaamheid van grote invloed is op de gezondheid van ouderen.

Langer zelfstandig thuis met meer zorgbehoefte: tekort aan geschikte woningen neemt toe

Steeds meer mensen willen (maar moeten ook) steeds langer thuis wonen, ook als ze ouder worden of meer zorgbehoefte krijgen.

- Momenteel zijn er in Duiven 1.870 huishoudens met mobiliteitsbeperkingen.
- In 2025 is dit aantal met 300 huishoudens toegenomen tot 2.170 huishoudens.
- In 2025 zijn hiervan 750 huishoudens met matige tot zware mobiliteitsbeperkingen (maken gebruik van rollator of rolstoel).

Voor een deel van deze groep zal de huidige woning niet voldoende aanpasbaar zijn en is verhuizing, en ondersteuning daarbij, nodig om de woonsituatie afdoende te verbeteren.

- Er zijn in de gemeente Duiven circa 1.950 geschikte (nultreden)woningen.
- Dat betekent een theoretisch tekort van **ruim 200 woningen in 2025**. Het daadwerkelijk tekort is groter, omdat een aanzienlijk deel van deze woningen worden bewoond door huishoudens zonder mobiliteitsbeperkingen. Circa 30% van deze woningen (570 woningen) wordt bewoond door huishoudens van jonger dan 55 jaar, waarvan het overgrote deel niet te maken heeft met mobiliteitsbeperkingen.
- In de gemeente Duiven zijn verder ruim 5.700 eengezinswoningen potentieel geschikt voor huishoudens met beperkingen als hierin voorzieningen worden aangebracht.

Behoeftte woonzorgwoningen neemt toe

Verzorgd wonen betreft woningen, meestal voor ouderen, die gebouwd zijn in de directe omgeving of als onderdeel van een woonzorgcomplex. De bewoners wonen zelfstandig maar kunnen gebruikmaken van de gemeenschappelijke voorzieningen van het zorgcomplex zoals maaltijdvoorziening, alarmering en verzorgende diensten.

- De meest recente behoeftebeoordeling komt erop uit dat er, uitgaand van het huidige aanbod aan woonzorgwoningen, er tot 2025 nog voor zo'n 85 ouderen woonzorgwoningen bij moeten komen (met doelgroep Wmo).

Woonbehoefte bijzondere doelgroepen

In hoofdstuk 3 van deze woonvisie hebben we benoemd welke behoefte aan betaalbare sociale huurwoningen wordt uitgeoefend door bijzondere doelgroepen, zoals mensen met een verstandelijke beperking of psychiatrische problematiek (de GGZ-doelgroep). Zij wonen vaker zelfstandig, vanuit het maatschappelijke perspectief: "Je bent meer burger met je eigen voorkeur.". Ook deze groepen moeten nu hun weg vinden op de reguliere woningmarkt. Het vraagt niet alleen woningen, maar ook goede begeleiding en alertheid van alle betrokkenen. Landelijk gezien leidt deze ontwikkeling de afgelopen jaren tot meer incidenten van overlast van verwarde mensen. Hoe willen we als samenleving in Duiven hiermee omgaan? Betrokken partijen, zoals de RIBW duiden het belang van regionale afstemming en samenwerking tussen zorgpartijen – gemeenten – woningcorporaties.

Kwetsbare jongeren

Na de decentralisaties hebben gemeenten meer te maken met de ondersteuning voor een kwetsbare groep jongeren. Jongeren tussen de 16 en 27 die niet in staat zijn om zelfstandig en met steun van hun eigen netwerk volwassen te worden, hebben speciale aandacht nodig. Wanneer een jongere de leeftijd van 18 jaar bereikt, verandert de context: de betrokkenheid van voogden en instanties vanuit de jeugdhulp eindigt bij volwassenheid. Plotseling zit de jongere 'aan het stuur' en moet hij zijn eigen hulpvraag formuleren en eigenlijk ook zijn eigen problemen oplossen. Dat kan een lastige opgave zijn voor jongeren die niet inzien dat ze een probleem hebben of wat voor soort probleem dat is. Als gemeente ervaren we dat deze groep ook lang niet altijd zit te wachten op bemoeienis uit de hulpverlening. De jongere belandt van de 'pedagogische en beschermende' omgeving van school en de instanties van de jeugdwet nu in de vraaggerichte Wmo en de meer eisen stellende Participatiewet. Kortom, de overgang is abrupt en dit vraagt onze aandacht.

Figuur 7 Onderscheid in diverse bijzondere doelgroepen⁶

De woningvraag van bijzondere doelgroepen is (net als voor de statushouders/vergunninghouders) als *aanvullende woningvraag* niet meegerekend in de prognoses. Deze in hoofdstuk 3 apart vermelde woonvraag is als volgt opgebouwd:

- Momenteel zijn er ongeveer 75 GGZ-cliënten in Duiven die zelfstandig wonen. Als gevolg van extramuralisatie zal dit aantal toenemen tot circa 85 zelfstandig wonende GGZ-cliënten tot 2025 (bron: CIZ, Primos 2016), **een toename van 10 cliënten**.
- Er zijn in Duiven ongeveer 60 **(licht) verstandelijk gehandicapten** die zelfstandig wonen. In 2025 zullen dit er naar verwachting ongeveer 70 zijn (bron: CIZ, Primos 2016), wederom **een toename van 10 cliënten**.
- Er is een woonbehoefte van kinderen in de jeugdzorg (gezinshuizen) die ook na hun 18^e behoefte hebben aan begeleid wonen. Denk aan een gezinshuis voor 18⁺ jongeren met zelfstandige wooneenheden of een vergelijkbare woonvorm voor autisten (18⁺). We hebben op lokaal niveau geen specifieke cijfers van deze woonbehoefte, maar wel initiatiefnemers die kansen zien (op dit moment circa 10 tot 20 wooneenheden).

Over het algemeen geldt dat zij aangewezen zijn op sociale huurwoningen met een huur tot de (laagste) aftoppingsgrens (€ 587,-). In deze behoefte kan worden voorzien door Vivare, maar ook door bijvoorbeeld gezinshuizen die zelf in wooneenheden investeren.

Intramurale zorg: ook hier meer behoefte

Tot voor kort daalde de behoefte aan intramurale plaatsen (verblijf in een zorginstelling), als gevolg van het scheiden van wonen en zorg. Inmiddels is het effect van deze beleidsmaatregel niet zo groot meer (de groep die geen indicatie voor verblijf heeft, woont nauwelijks nog intramuraal). De voortgaande vergrijzing zorgt voor een weer toenemende behoefte.

⁶ De doelgroepen in onderstaande figuur zijn niet (geheel) dezelfde doelgroepen als bedoeld in artikel 10a van de vigerende Huisvestingsverordening 2016. In die verordening staat opgenomen welke groepen in aanmerking komen voor een urgentieverklaring: herstructureringsurgentie, vergunninghouders, woningzoekenden die verblijven in een voorziening voor tijdelijke opvang van personen die in verband met problemen van relationele aard of geweld hun woonruimte hebben verlaten, mantelzorgurgentie en noodurgentie.

- Tot 2025 gaat het om een behoefte die groeit met **zo'n 30 personen**: de helft van deze toename (15 personen) betreft mensen met dementie (psychogeriatrische zorg). Dat betekent dat ook het karakter van de intramurale zorg verandert, met meer accent op kleinschalige woonvormen voor met name dementerenden (beschermd wonen) en minder op grootschalige (verpleeg)zorg.
- Verder is er een kleine toename de behoefte aan intramurale zorg voor verstandelijk gehandicapten (VG) voorzien (plus 5 tot 10 plaatsen tot 2025).

De onderstaande tabel geeft een totaalbeeld van de groei van het aantal mensen met een zorg indicatie, zowel intramuraal als extramuraal. In de bovenstaande ramingen is meegenomen dat in Duiven 70 mensen wel een indicatie hebben voor intramurale zorg maar hier geen gebruik van maken, en liever zelfstandig blijven wonen. Met andere woorden: het recht op een verpleegplaats wordt niet verzilverd.

Figuur 8 Raming ontwikkeling intramuraal en extramuraal totale groep, 2016-2030

	2016	2020	2025	2030
Extramuraal	490	520	590	670
Intramuraal	230	240	260	280
Indicatie intra, woont extramuraal	70	70	70	70

Bron: CIZ, Primos2016, bewerking Atrivé (Woonzorgplanner), kolommen tellen niet op.

Samenvattend: inschatting groei woonbehoefte wonen en zorg tot 2025

- We schatten in dat dan circa 700 tot 800 huishoudens (waarvan een gezinslid een beperking heeft) niet in een nultredenwoning woont. Aanpassing van woning of verhuizing kan nodig zijn.
- Voor 85 ouderen zijn extra woonzorgwoningen nodig (Wmo-doelgroep)
- Voor bijzondere doelgroepen zijn circa 20 extra woningen in de sociale huur nodig.
- Initiatiefnemers zien kansen en behoefte voor kinderen in de jeugdzorg die nu hun 18^e ook nog behoefte hebben aan begeleid wonen.
- Extra behoefte voor intramurale plekken voor circa 30 mensen.

4.2 Wat willen we? Volwaardig leven faciliteren!

Ambitie gemeente Duiven: volwaardig leven

Als gevolg van Rijksbeleid hebben we als gemeente steeds meer taken gekregen om op een passende wijze kwetsbare groepen zo volwaardig als mogelijk te laten participeren in de samenleving. **Als gemeente Duiven willen we dat iedere inwoner (vitaal of zorgafhankelijk) waardig kan wonen in onze gemeenschap.** Die ambitie waarmaken vraagt veel meer dan een passende woning (de focus van een woonvisie). Uit onderzoek blijkt dat het effect van eenzaamheid van grote invloed is op de gezondheid van ouderen. Het is dan ook essentieel dat zorgverleners signalen over eenzaamheid doorgeven aan welzijnsorganisaties. Net zoals het essentieel is dat burens met zorgen over burens terecht kunnen bij het in oprichting zijnde basisnetwerk Duiven. De komende jaren zal zich een ingrijpende verschuiving voordoen in de balans tussen vrijwillige en professionele zorg. Informele zorgnetwerken zijn nodig, die de vraag naar zorg opsporen en die organiseren dat informele zorg, ook als persoonlijke netwerken daar niet toe in staat zijn, toch geboden wordt. Sociale bereidheid in de gemeenschappen is hiervoor een randvoorwaarde. Een onderwerp dat we allemaal zullen moeten uitdragen. Een stevig vrijwilligersnetwerk is harde randvoorwaarde. Lokale initiatieven waar ouderen

elkaar ontmoeten helpen. Huishoudelijke hulp moet op orde zijn. Dagbesteding en respijtzorg zijn nodig om mantelzorgers te ontlasten. Enzovoort....Waardig wonen en waardig oud worden vraagt een gemeente die begrijpt hoe ze wat kan verbinden en welke stevig structuren nodig zijn. Als gemeente zetten we hier volop in met de ontwikkeling en uitbouw van een basisnetwerk en de nieuwe WWZ-app als praktisch icoon van deze nieuwe rol.

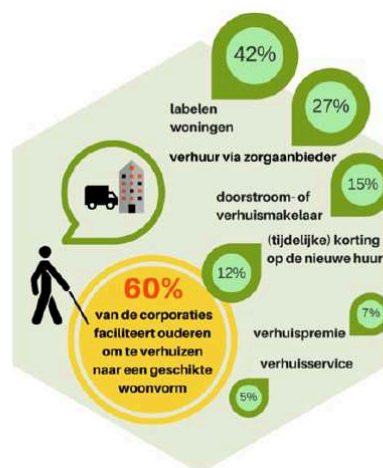
De vraag is nu hoe we dit onderwerp verder willen agenderen in deze woonvisie. Veel van wat nodig is, wordt opgepakt via andere domeinen. Vanuit het wonen willen we bovenal inzetten op:

- 1) Inzetten op bewustwording en stimuleren van woningaanpassing 'Zo lang mogelijk zelfstandig thuis'.
- 2) Faciliteren en ondersteunen van innovatieve woonvormen.
- 3) Adequaat inzetten juridisch ruimtelijk instrumentarium.
- 4) Toegankelijkheid woonomgeving.

Bewustwording en stimuleren & eigenaar en gebruiker verantwoordelijk

We vinden als gemeente allereerst dat woningeigenaren en gebruikers primair zelf verantwoordelijk zijn voor het meer levensloopgeschikt maken van hun woning. Wel vinden we dat we als gemeente een rol hebben in bewustwording: laten zien aan mensen wat er met weinig allemaal mogelijk is. In de huursector vinden wij het een gedeelde verantwoordelijkheid van corporaties en huurders om woningen aan te passen voor de ouder wordende bewoners. Bij renovatie en mutatie kan Vivare huurders extra informeren over levensloopbestendige (en duurzame) maatregelen. Ook daarbij is realisme gewenst: niet iedere senior eindigt in een rolstoel, dus niet iedere woning hoeft rolstoelgeschikt te zijn. We willen in de prestatieafspraken graag nadere afspraken maken met onze woningcorporaties over hun inspanningen op gebied van wonen en zorg.

Op tal van plekken worden ervaringen opgedaan met het passend wonen voor ouderen. Huisbezoeken 75-plussers over passendheid, verbinding met zorgnetwerk, corporaties die bemiddeling en (tijdelijke) huurkorting aan te bieden. Hiernaast een beeld van wat corporaties in Nederland doen om ouderen te faciliteren om te verhuizen (bron: monitoring prioriteiten volkshuisvesting, BZK 2016)

Tijdige aanpassingen in de koopsector zijn moeilijker te realiseren. De meeste mensen gaan pas nadenken over woningaanpassing als de noodzaak zich voordoet door fysieke beperkingen. Als gemeente willen we graag stimuleren dat mensen eerder nagaan welke maatregelen genomen moeten worden. We willen dit graag ook vorm geven in combinatie met passendheid en duurzaamheid: 'duurzaam passend zelfstandig wonen'. We willen verkennen welke partijen enthousiast worden van het idee van een 'Duurzaam Domotica huis'. Daar kunnen bewoners ervaren wat een NOM en levensloopflexibele woning inhoudt.

Faciliteren en ondersteunen van nieuwe woonvormen

Tijdens de afgelopen maanden hebben betrokkenen meerdere ideeën geopperd over nieuwe woonvormen. Als gemeente willen dit zeker faciliteren. Voorwaarde is wel dat het initiatief vanuit bewoners (en eventueel de markt) leidend is. Dat er werkelijk vraag naar is en er draagvlak voor is in de nabije omgeving. Er zijn namelijk grenzen aan draagkracht en draagvlak. Woonvormen die mogelijk zijn:

- Kansen voor combinatie jong en oud: vanuit de gedachte dat wanneer jong en oud samenleven er kansen op nieuwe zorgarrangementen ontstaan. Betaalbare woonruimte voor jongeren in ruil voor een stukje zorg voor.
- Kansen voor groepswonen: vanuit de zorggedachte maar ook vanuit sociale relaties kiezen sommige ouderen er voor te gaan wonen in groepen gelijkgestemden.
- Kansen voor begeleid wonen: vanuit de zorggedachte en het principe 'zo normaal mogelijk meedraaien in 'gezin' is een derde vorm van wonen en zorg nadrukkelijk op tafel gekomen. Met als voorbeeld een Thomashuis, die woonmogelijkheid biedt aan mensen met een verstandelijke beperking. In Duiven komt een gezinshuis met jongvolwassenen met licht verstandelijke beperking. Er is ook een initiatief voor een begeleidwonengroep voor jongvolwassenen met autisme. Uitgangspunt voor ons is dat er daadwerkelijk vraag is (we weten als gemeente wat de behoefte is en wat omvang aanbod is en sturen daar op) en dat nieuwe woonvormen worden gerealiseerd in samenspraak met gemeente, sociale wijkteams en zorgpartijen. Zij hebben meeste zicht op ontwikkelingen, vraag en draagkracht van een buurt.

Adequaat inzetten instrumentarium, inclusief prestatieafspraken

Mantelzorgers spelen steeds vaker een bepalende rol in het langer thuis wonen van senioren. Uit ons sociale netwerk ontvangen we regelmatig signalen dat de belasting van mantelzorgers hoog is. Als gemeente vinden we het essentieel dat partners op lokaal niveau gezamenlijk mantelzorgers voldoende faciliteren in de ondersteuning die zij bieden aan hun naaste. Dit betreft onder andere het mogelijk maken van (tijdelijke of structurele) **specifieke woonvormen voor mantelzorgers** in de nabijheid van de zorgvrager. Ook wanneer dit een aanpassing van regelgeving vraagt. Daarnaast willen we dit thema bij de corporaties agenderen, bijvoorbeeld ten aanzien van het met voorrang toewijzen van woningruimte aan mantelzorgers. De huidige wet- en regelgeving bieden in principe voldoende mogelijkheden voor het vergunningsvrij bouwen of plaatsen van mantelzorgwoningen. Als gemeente hebben we hierin een informerende rol. We kunnen als gemeente ruimtelijk ook mogelijkheden bieden voor mantelzorgwoningen. Als gemeente Duiven willen we verkennen of we werk gaan maken van de blijverslening. De blijverslening is er voor eigenaar-bewoners om hun woning levensloopbestendig te maken of aan te passen aan hun zorgvraag.

Toegankelijkheid woonomgeving

Naast de geschiktheid van de woning, de kwaliteit van het sociale netwerk en het professionele vangnet, is ook de toegankelijkheid van de woonomgeving essentieel. Wij willen onze mensen van die actief zijn in het basisnetwerk in het bijzonder uitnodigen om obstakels op dit aspect te melden (via digitale kaart?).

Het is duidelijk dat dit thema van ons en alle betrokkenen verbindingskracht vraagt: op strategisch en operationeel niveau. Verbinden met onze ambities op gebied van verduurzaming, passendheid, basisnetwerk, omgevingsvisie en netwerken. Want een zorgzame en levensloopvriendelijke gemeente vraagt ook om zoveel meer dan een passende woning en een toegankelijke woonomgeving

4.3 Dit gaan we doen: faciliteren en bemiddelen

De allianties die zijn gesmeed

Tijdens de Woonalliantie hebben betrokken partners (Huurdersorganisatie Vivare, KBO, dorpsraad Groessen Gezinshuis De Wilgenhof, Lloyd Veira projectontwikkeling in diverse samenstellingen vier allianties gesloten. De allianties laten zien hoe zeer dit thema veel meer raakt dan alleen het domein wonen. Als gemeente zullen we deze allianties volgen, vooral vanuit het sociale domein.

- 1) Een alliantiepartner (naam bekend bij gemeente) wil contact leggen met de dorpsraad Groessen om te bespreken of een gemengde woonvorm (jong en oud) interessant is om mee te nemen in de zoektocht van de dorpsraad naar het toevoegen van nieuwe woningen.
- 2) Initiatiefnemers van begeleid wonen (onder andere Gezinshuis De Wilgenhof) willen verbinding leggen met zorgnetwerk en met dagbestedingsaanbod. Gezinshuis neemt contact met gemeente.
- 3) Er moet een juiste balans zijn tussen nieuwe zorginitiatieven en bestaand aanbod en draagkracht van de buurt. De gedachte is niet dat strakke normen helpen, maar een goede monitoring en een stevige afwegingsdialoog wel. Gemeente Duiven neemt initiatief.
- 4) Er is bij betrokken partijen een grote behoefte om beter te weten wat er in de gemeente Duiven allemaal al aanwezig is helpende steunstructuren en voorzieningen. Zodat ook duidelijk wordt of er witte vlekken zijn en of partijen daarin van betekenis kunnen zijn. De gemeente brengt onder andere KBO in contact met Mikado. Het basisnetwerk pakt dit op.

Als gemeente gaan we verder met:

- Alle nieuwbouw is levensloopbestendig.
- We willen de campagne Vertrouwd Wonen opnieuw leven in blazen en dit verrijken met nieuwe kansen die we zien. We denken daarbij aan implementatie van de Blijverslening. We willen kansen verkennen om de campagne te verbinden met het thema verduurzamen. We raken geïnspireerd door de gedachte aan een 'Duurzaam Domotica Huis' en de organisatie van een woonmarkt over het thema Langer Thuis Wonen.
- Toegankelijkheid openbare ruimte als integraal onderdeel van beheer en onderhoud openbare ruimte. We willen extra kijken naar verkeercirculatie en verkeersluw maken en veiliger inrichten (stoepen) van openbare ruimte in wijken met veel ouderen en rondom bestaande zorgvoorzieningen.
- Komen tot concrete prestatieafspraken met onze woningcorporaties Vivare & Woonzorg Nederland, met aandacht voor het volgende:
 - Voldoende en passend aanbod voor bijzondere doelgroepen.
 - Afspraken over betaalbaarheid, 'voorkoming huurachterstand en voorkoming ontruimingen hernieuwen en verstevigen. Waarbij we vragen meer focus te leggen op preventie en een sterkere signalerende rol.
 - We willen graag met Vivare in overleg over de kwetsbare groep jongeren, waarin we aandacht vragen voor:
 - De raming van de aantallen
 - De vraag naar de bemiddeling: wie draagt op welke manier voor aan de corporaties?
 - Het afwegingskader: voor welke jongeren willen we dit organiseren?
 - Het huurcontract: bij voorkeur op naam van jongeren zelf.
 - Procesafspraken en raamovereenkomst.

Hoofdstuk 5

EEN ENERGIEKE GEMEENSCHAP EN DUURZAAM

THUIS

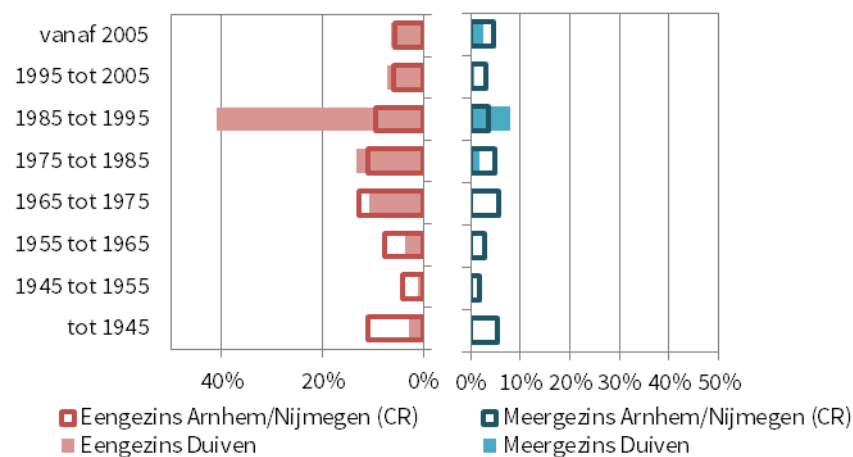
5.1 Wat zien we? Verduurzamingsopgave

De gemeente Duiven scoort op het brede terrein van duurzaamheid goed. Onder andere dankzij de stadsverwarming, windmolens en andere bronnen van hernieuwbare energie. Tegelijkertijd geven enkele partners aan dat zij de gemeente Duiven op het gebied van wonen niet ervaren als een enthousiaste ambassadeur van een duurzame en energieke samenleving. De gemeente wordt gemist als partner bij vernieuwende initiatieven en netwerken. Terwijl er voor de bestaande voorraad absoluut wel aanleiding is om ambitieus te zijn. Want alhoewel die voorraad niet slecht scoort is het ook zeker niet 'top'.

'Wijs' omgaan met de bestaande voorraad: hoe creëren we een duurzaam thuis?

Een groot deel van onze woningvoorraad dateert uit de 'groeikern' periode, en dat is van invloed op de energieprestatie. Vergeleken met de regio Arnhem Nijmegen is de energieprestatie van de woningen in Duiven relatief goed. De onderstaande tabel laat zien dat in Duiven de bouwpiek in de periode 1985-1995 lag, zowel bij eengezinswoningen als appartementen.

Figuur 9 Woningvoorraad naar bouwjaar en woningtype, 2016

Bron: CBS Statline, Duiven en COROP regio (CR) Arnhem Nijmegen

Hoe staat het met de energieprestaties van de bestaande voorraad?

Van 37% van de woningen in de gemeente Duiven is een energielabel geregistreerd. De meeste van de geregistreerde woningen in de gemeente blijken een energielabel C of D te hebben. Er zijn weinig slechte labels (5% E t/m G, tegenover 18% van de woningen in de regio). Daar staat tegenover dat er ook relatief weinig woningen zijn met een goede energieprestatie (21% label A of B, tegenover 25% van de woningen in de regio).

En hoe staat het met de hele woningvoorraad in Duiven? De geregistreerde woningen hiervoor een indicatie. We kijken ook naar de voorlopige energielabels, die voor alle woningen bekend zijn, en die vooral op basis van bouwperiode zijn toegekend. Dan heeft het grootste deel van de woningvoorraad in de gemeente Duiven een B of een C label. De geregistreerde woningen (daadwerkelijke energieprestatie) scoren dus slechter dan je op basis van de bouwperiode zou mogen verwachten (geschatte energieprestatie). In de regio is het juist andersom. Met andere woorden: de woningen in Duiven zijn relatief goed, maar er lijkt nog weinig aan gebeurd te zijn. De wet van de remmende voorsprong?

Figuur 10 Geregistreerde energielabels in Duiven, vergeleken met de regio, 2016

	Gemeente Duiven	Arnhem/Nijmegen (CR)		Gemeente Duiven	Arnhem/Nijmegen (CR)
	Aantal	Aantal		%	%
Gemiddelde E	1,58	1,67			
A++/A+/A	395	11.944		10%	9%
B	448	20.020		11%	16%
C	1.346	40.984		34%	32%
D	1.569	30.432		40%	24%
E	155	13.643		4%	11%
F	29	6.928		1%	5%
G	9	2.779		0%	2%
Totaal	3.951	126.730		100%	100%
Aandeel voorraad	37%	39%			

Bron: klimaatmonitor.database.nl

Van de corporatiewoningen van Vivare is van de meeste woningen de energieprestatie aanvaardbaar (83% van de voorraad minimaal C). Maar het aantal woningen van Vivare met een goede energieprestatie is nog beperkt (20% A of B label).

Er zijn in onze gemeente geen buurten waar de kwaliteit van de woningvoorraad echt onder druk staat. De behoefte aan kwaliteit gaat wel door. Op termijn kan dat betekenen dat vooral tussenwoningen uit de jaren 50 en 60, (gehorig, slecht geïsoleerd, smalle beukmaat, te lage kap voor zolderkamer, gedateerde inrichting) minder gewenst zijn, maar in de gemeente Duiven gaat dit niet om grote aantallen.

Tot slot, de kwaliteit en verduurzamingsopgave van de bestaande voorraad wordt versterkt door de aanpassingsopgave als gevolg van de vergrijzing en het veranderend zorglandschap. Dit krijgt aandacht in het hoofdstuk levensloopvriendelijke gemeente.

5.2 Wat willen we? Duurzame investeringen!

Energiebesparing en duurzame opwekking: woonvisie als krachtig instrument

In het SER Energieakkoord heeft een groot aantal partijen (onder andere ondertekend door gemeenten via VNG, corporaties via Aedes) afspraken gemaakt over energiebesparing en duurzame groei.

- Voor de sociale huursector geldt de afspraak dat woningen eind 2020 gemiddeld energielabel B (Energie-Index van 1,25) en na 2020 opnieuw forse stappen in energiesprongen (sinds 1 jan. 2015 wordt gebruik gemaakt van een meer exacte bepaling van de energieprestatie, de Energie-Index. Deze is vooral voor sociale verhuurders van belang).
- Nieuwbouw moet vanaf 2021 bijna energieneutraal zijn, vanaf 2050 is de ambitie dat alle woningen grotendeels energieneutraal zijn (de maat voor energiezuinigheid heet Energie Prestatie Coëfficiënt (EPC) en ligt vast in het Bouwbesluit).
- In 2020 moet sprake zijn van ten minste 14% duurzame opwekking en in 2023 16% duurzame opwekking.

In het *Convenant Energiebesparing Huursector* staat dat huurwoningen van corporaties eind 2020 een gemiddelde EI (Energie-Index) van 1,25 moeten hebben; 80% van de huurwoningen van particuliere verhuurders moet dan gemiddeld label C of 'beter' zijn.

Gelders Energieakkoord

De gemeente Duiven heeft de ambitie om echt werk te maken van energiebesparing en verduurzaming. Om deze woorden kracht bij te zetten, hebben we als gemeente besloten het *Gelders Energieakkoord* te tekenen. Gezamenlijk geven de ondertekenaars van het Gelders Energieakkoord vorm aan de Gelderse energietransitie onder het motto 'samen komen we verder'. Als gemeente Duiven willen we dat ook deze woonvisie een krachtig instrument is en heel helder stelt dat een energiezuinige woningvoorraad voor de gemeente Duiven prioriteit is, zodat een energieneutrale woningvoorraad in 2050 realiteit kan worden.

Tempo moet omhoog

Om deze ambitie waar te maken moet het tempo van verduurzamen van woningen omhoog. Er is een grotere inspanning nodig, bijvoorbeeld op het gebied van bewustwording van huurders en kopers. Als gemeente willen we graag de opgave verduurzamen verbinden met de opgave 'zo lang mogelijk zelfstandig thuis'. We denken aan een programmalijn 'passend zelfstandig wonen'. Er is een grotere inspanning nodig om bij toekomstige renovaties en onderhoud van huurwoningen de sprong te zetten naar energieneutrale woningen. En er is een grotere inspanning nodig van tal van partijen om het benutten van duurzame bronnen, zoals zonne-energie en een gebiedsgerichte aanpak van warmte- en energieopwekking.

- We willen nadrukkelijk ook dat de woningcorporaties met bezit in onze gemeente stappen zetten om meer duurzame bronnen te benutten, zoals zonnepanelen en zonneboilers. De financiële (on)mogelijkheden van corporaties verschillen van elkaar. In de praktijk blijkt echter dat de duurzaamheidsambitie van een corporatie niet hoeft af te hangen van de beschikbare middelen. Ook corporaties die 'krap' bij kas zitten, zetten hier volop in. Vaak in nauwe samenwerking met huurdersorganisaties, dat levert inspirerende voorbeelden op. We willen in de prestatieafspraken

met de corporaties een afspraak maken over het aandeel duurzame energie opwekking van de totale energieopwekking.

- Hypotheekverstrekkers geven wel leningen voor keukens, maar nog niet (altijd) voor duurzaamheidsmaatregelen. Daar willen we het gesprek met hen over voeren. Hoe krijgen wij het verder voor elkaar dat wanneer een nieuwe koper gaat verbouwen wij hem/haar ook direct kunnen adviseren over duurzaamheidsmaatregelen.

Hoe kunnen we investeren in een duurzaam woningaanbod?

Het is een vraag die we de afgelopen maanden in alle sessies op tafel hebben gehad. Er is een rijkdom aan strategieën te bedenken die ook in de gemeente Duiven passen. Door de ooghalen heen zien we de volgende sporen voor ons:

- Slim financieren: goed benutten van subsidies en laagrentende leningen (ISDE (Investeringssubsidie Duurzame Energie), STEP (Stimuleringsregeling Energieprestatie huursector), FEH (Fonds Energiebesparing huursector)?
- Slim samenwerken; kennis en ervaringen delen (regionaal), inzetten vrijwilligers/energiecoaches, energiecoöperatie.
- Slimme techniek: van losse technieken tot geïntegreerde renovatieconcepten en nul-op-de-meter.
- Slim aanbod: woonlastenwaarborg voor huurders, 10 marketinglessen voor energiebesparing, Duurzaam Domotica Huis.
- Slim gedrag: volop inzetten op bewustwordingscampagnes en energiezuinig gedrag.

Tijdens de Woonalliantie hebben betrokken partners (Vivare, Koenders Bouw, Gaba, Bosman-Rietbergen makelaars, Rabobank) in diverse samenstellingen vier allianties gesloten die als vliegwiel kunnen fungeren bij het daadwerkelijk realiseren van onze ambities:

1. 'Buurt maken' op gebied van verduurzamen: volop gebruik maken en aansluiten op plekken waar renovatie of andere aanpakken aan woning en in woonomgeving op de rit staan.
2. Het stimuleren van duurzame maatregelen, ook voor lagere inkomens door aan te sluiten bij LES en verder uit denken wat mogelijkheden van 'revolving fund' zijn.
3. Inzetten op bewustwording voordelen energiezuinig wonen en leven: het bruist van de ideeën (energieloket, energiecoaches, concrete projecten (voorbeeld woningen), dag van de duurzaamheid, beursvloer, app). Welk idee maken we groot?
4. Dorpsraad Loo wil heel graag een energiecoöperatie opzetten (met hulp van milieuvrienden Duiven en wethouder).

Tot slot zijn wij ons bewust van onze voorbeeldrol. Dat betekent dat we als gemeente in de gebiedsgerichte aanpak aansluiting zoeken met ons gemeentelijk vastgoed. Kunnen de daken van bijvoorbeeld onze scholen energieopwekker worden voor de buurt?

5.3 Dit gaan we doen: routekaart duurzaamheid

- De gemeente Duiven ondertekent het Gelders Energieakkoord en sluit aan bij de **Groene Allianties De Liemers**.
- We gaan volop aan de slag met het energieloket, inclusief een overzicht van alle financiële regelingen.
- We maken met prestatieafspraken met woningcorporaties over energiebesparing (label B/Energie-Index 1,25 in 2020) en aandeel duurzame opwekking (investeringsopgave).
- We willen samen met Vivare en de huurdersorganisatie 2-stromenland de programmalijn 'Duurzaam passend zelfstandig wonen' verkennen (verbinden thema duurzaamheid en levensloopbestendig).
- In overleg met partners bespreken we hoe we onze gemeentelijke ambities op gebied van nieuwbouw (bijvoorbeeld GPR-gebouw) uitnodigend communiceren met projectontwikkelaars en partijen.
- WE willen op zoek naar partijen die met ons willen onderzoeken of de mogelijkheid van een voorbeeldwoning (Duurzaam Domotica Huis) waar bewoners kunnen ervaren wat een NOM en levensloopflexibele woning inhoudt, toegevoegde waarde kan hebben in Duiven.
- We voeren verkennend gesprek met gemeente, corporaties, sportverenigingen, et cetera over bijvoorbeeld beschikbaar stellen van daken.

Hoofdstuk 6

WOONAGENDA 2017 TOT 2022 VAN DE GEMEENTE DUIVEN

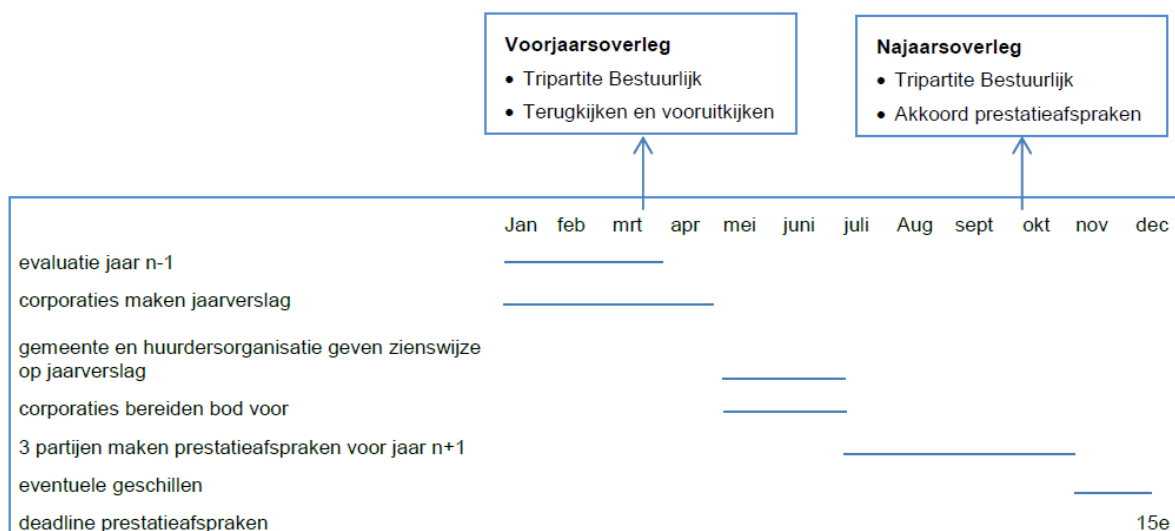
Zoekend naar nieuwe onvermoede krachtige allianties: woonalliantie en Duivense dialoog & doorpak weken

Aan het einde van deze woonvisie zal één ding u als lezer heel helder zijn geworden: antwoord geven op de nieuwe uitdagingen kunnen we als gemeente niet alleen. **Smeden en verbinden van duurzame allianties** is ons nieuwe adagium. We willen ten minste één keer per jaar een **Woonalliantie** organiseren, waarbij we corporaties, zorg en markt uitnodigen, maar zeker ook belangenbehartigers, informele netwerken, ondernemers en werkgevers. Om op die manier echt contact te houden bij hetgeen in de werkelijke leefwereld gebeurt. Luisteren, leren en inspireren van elkaar. We willen deze Woonalliantie volgend jaar 'samen smeden' met de Duivense dialoog & doorpak weken.

Prestatieafspraken als essentieel instrument

Verder zien wij de prestatieafspraken die we jaarlijks gaan maken tussen gemeente en woningcorporaties (Vivare en Woonzorg Nederland) in samenspraak met hun huurdersorganisaties als een essentieel instrument om onze ambities te verwezenlijken. Als gemeente zijn we er ons van bewust dat de mate van explicitering, toetsbaarheid en verantwoordelijkheid (tot uitdrukking komend in hoeverre tussentijds wordt gerapporteerd over voortgang) de kwaliteit van de prestatieafspraken mede bepalen. Om tot goede en concrete afspraken te komen, brengen corporaties (afgestemd met de huurdersorganisatie) vóór 1 juli van ieder jaar een goed en zo concreet mogelijk bod uit op de opgaven die wij in deze woonvisie en woonagenda hebben geformuleerd: wat kunnen zij in alle redelijkheid bijdragen? Deze biedingen vormen de basis voor het gesprek en uitwerking in nieuwe prestatieafspraken. De overlegcyclus in het kader van de nieuwe Woningwet ziet er als volgt uit:

Effectiviteit van beleid en kwalitatief goede monitoring

Duidelijk is, dat we in dynamische tijden leven. Maakbaarheid en planbaarheid zijn steeds minder aan de orde. Willen we met de snelle veranderingen meebewegen, dan is een goede en praktische monitoring van de (markt)ontwikkelingen van belang. Zicht op de actuele marktvraag en de ontwikkeling van de woonopgaven is noodzakelijk om (bij) te kunnen sturen. We willen daarbij nadrukkelijk de effectiviteit van ons beleid meenemen. Lossen we de zaken op die we wilden oplossen, en zo niet, wat vraagt dit dan? Dit zicht vormt belangrijk input voor onder andere de jaarlijkse Woonalliantie. Jaarlijks bezien wij op basis hiervan, of we nog steeds op de juiste koers zitten, of dat bijstelling aan de orde is. Eind 2021/begin 2022 is een integrale evaluatie en actualisering van de woonvisie aan de orde. Prestatieafspraken en alliantieaanpak vragen nadrukkelijk ook om een kwalitatief goede monitoring van de effecten van beleid.

(sub)regionale afstemming

De woningmarkt houdt zich vanzelfsprekend niet aan de gemeentegrenzen. Een breder geografisch perspectief is belangrijk. Daarom blijven we in gesprek met de buurgemeenten in de subregio De Liemers, de subregio Arnhem e.o. en de provincie Gelderland. Om onze regierol ten aanzien van de corporaties goed in te vullen hebben we bovendien periodiek overleg met die gemeenten waar Vivare ook huurwoningen heeft.

Woonprogrammamateam

Als gemeente zijn we samen met onze gemeenschap, initiatiefnemers en woonpartners gekomen tot deze ambitieuze visie en uitdagende woonagenda. Dat vraagt zondermeer politieke durf. Het vraagt ook dienend leiderschap. Meer dan ooit staan de

Van eigenaar beleidsontwikkelaar oplosser beslisser voorlichter beheerder	Naar overlegpartner samenwerkingspartner co-creator stimulator communicator ondersteuner en loslater
--	---

publieke en maatschappelijke instituten ten dienste van de vrager ('zorg'-vrager, 'woon'-vrager, 'voorzieningen'-vrager. Onze rol als overheid verandert mee. In tegenstelling tot wat soms wordt gedacht, vraagt dit eerder meer tijd en energie dan minder. En het vraagt ook in ons eigen gemeentehuis om integraal denken en handelen. De nieuwe Woningwet gaat verder uit van versterking van de regierol van de gemeente ten aanzien van de corporaties.

Om de woonagenda al met al een werkende agenda te laten zijn, vraagt dit bestuurlijk en ambtelijk plezier, energie, tijd en geld. Eén van de eerste zaken die we als gemeente voor staan is het samenstellen van een **woonprogrammamateam**. Met een **programmaleider** als initiator, stimulator en sturingskracht en minimaal **drie ambtelijke ploegleiders** vanuit thema's als wonen, samenleving, wonen en zorg en duurzaamheid die ook de schakels zijn met de opgestarte allianties. In het programmamateam is verder een essentiële rol weggelegd voor de **woningmarktregisseur**. Het is goed denkbaar dat dit programmamateam wordt aangevuld met andere rollen en spelers van buiten onze organisatie, waaronder vanuit Vivare.

Leidraad van handelen voor het woonprogrammamateam is de Woonagenda 2017 tot 2022 zoals die op de volgende pagina's staat samengevat. Voor dit jaar ligt het voor de hand dat er prioriteit wordt gegeven aan:

1. Betekenisvolle en concrete prestatieafspraken met corporaties en huurdersorganisaties
2. Vol aan de slag met de woonallianties
3. Komen tot nieuwe passende afspraken in de regio Arnhem Nijmegen en de subregio De Liemers
4. Aan de slag met het vraagstuk: meer (tijdelijke) woningen beschikbaar.

Visie	In de gemeente Duiven is er in 2025 voor iedereen die hier woont of wil wonen een passende woning in een vitaal, open, zorgzaam en duurzaam leefmilieu. Wij zien dorpen voor ons, waarin mensen graag willen verblijven en wonen ongeacht hun leeftijd, mobiliteit of gezondheid. Er zijn geschikte woningen voor jongeren die in hun eigen dorp willen blijven wonen. De vergrijzing is op een goede manier gefaciliteerd, waardoor mensen die te maken krijgen met een beperking zo lang mogelijk zelfstandig kunnen blijven wonen in eigen woning en woonomgeving. Er zijn ook alternatieven in de gemeente voor hen die daar niet meer toe in staat. De gemeente Duiven is een bewuste keuze voor gezinnen die de stad verlaten om in onze gemeente rust, ruimte en gemeenschapszin te zoeken. In de kern Duiven kunnen inwoners dorps wonen met een levendig centrum en een prachtig divers aanbod aan voorzieningen. In de kernen Groessen en Loo is het landelijk wonen in dorpen met een rijk verenigingsleven en een zorgzame gemeenschap en het gemak van Duiven vlakbij. En alle inwoners hebben het gemak van de stad Arnhem dichtbij, de pracht van de natuur onder handbereik en het geluk van een robuuste werkgelegenheid in de regio Arnhem Nijmegen. In onze kernen is er in 2025 meer dan ooit sprake van eigen kracht en verantwoordelijkheid van onze inwoners. Mensen zorgen voor elkaar en voor hun woonomgeving, en werken meer dan ooit samen. Er zijn verschillende coöperaties en samenwerkingsverbanden van inwoners ontstaan die zich richten op bijvoorbeeld zorg voor elkaar en gezamenlijke zorginkoop, energiebesparing en duurzame opwekking, gezamenlijk tuinonderhoud en het in particulier collectief verband realiseren van kleinschalige woonprojecten. Als gemeente hebben wij verdere stappen gezet als regievoerder, netwerkpartner, co-creator, stimulator en ondersteuner van initiatieven uit de samenleving.		
Pijlers	Meer passende woningen	Zorgzame gemeenschap & geschikte woning	Energieke samenleving & duurzaam thuis
Beleidsdoelen	Passend wonen • Consument = vertrekpunt, geen sluitpost van instituties • 300 woningen nieuwbouw • 150 à 290 (betaalbare woningen) via meersporenbeleid • Versnelling nieuwbouw, Inbreiding voor uitbreiding • Toevoegen ontbrekende segmenten • Beweging creëren: doorstroming • Benutten bestaande voorraad • Voldoende aanbod lage inkomens • Voldoende aanbod bijzondere doelgroepen • Vitaliteit kernen & lokale manifeste woningbehoefte faciliteren	Volwaardig leven • Meer nultredenwoningen in bestaande voorraad en nieuwbouw. • Voldoende woongelegenheden voor zorgdoelgroepen: ○ Voor bijzondere doelgroepen ca. 30 tot 40 woningen erbij ○ Voor circa 30 mensen extra intramurale plekken nodig ○ Voor ouderen ca. 85 extra woonzorgwoningen nodig • Aandacht voor kwetsbare doelgroep jongeren • Adequaat inzetten financieel juridisch ruimtelijk instrumentarium • Toegankelijkheid woonomgeving	Duurzaam investeren Tempo omhoog. • Sociale huur: label B (energie index 1,25) eind 2020 • Nieuwbouw vanaf 2020 energieneutraal. • Koopsector: in 2030 gemiddeld label A (energie index kleiner dan 1,2) • Duurzame opwekking van energie • Energieneutrale voorraad in 2050 Aanpak via ○ Slim gedrag ○ Slim samenwerken ○ Slim financieren ○ Slimme techniek ○ Slim aanbod

Agenda	Inzet gemeente • Woningmarktregisseur • Subregionale afstemming & agenda • Versnellen programma • Locatie Westreenen & centrum • Flexibele woonschil • Evaluatie starterslening • Benutten bestaande voorraad en nieuwe concepten • Loting woningen Groessen & Loo • Doorstroming & passenheid ouderen	Inzet gemeente • Nieuw leven in de campagne Vertrouwd Wonen • Verkennen blijverslening • Verbinden verduurzamen en levensloopbestendig: mogelijkheid Duurzaam Domotica Huis • Ondersteunen nieuwe zorginitiatieven en afwegingsdialoog vraag - aanbod • Toegankelijkheid woonomgeving: meldpunt en aanpak directe omgeving zorgvoorzieningen • Doelgroep kwetsbare jongeren	Inzet gemeente • Sociale huur gemiddeld label B eind 2020 • Nieuwbouw in 2020 energieneutraal • Groene allianties De Liemers • Succesvol implementeren energieloket: volop aandacht voor subsidies • Programmalijn 'Duurzaam passend zelfstandig wonen' verkennen • Verbinden verduurzamen en levensloopbestendig: mogelijkheid Duurzaam Domotica Huis
	Prestatieafspraken met corporaties & huurdersorganisaties • Betaalbaarheid voorraad • Beschikbaarheid voorraad • Huisvesting urgente doelgroepen	Prestatieafspraken met corporaties & huurdersorganisaties • Wonen met zorg • Aandacht voor bijzondere doelgroepen	Prestatieafspraken met corporaties & huurdersorganisaties • Energiezuinige voorraad • Duurzame opwekking
Allianties	• Meer woonruimte zonder toevoeging <i>Rabobank/Vivare/Bosman-Rietbergen/gemeente</i> • Locatie op zoek naar invulling <i>Vierwind/Vivare/Bosman-Rietbergen/Wiba/gemeente</i> • Dialoogavond actuele woonbehoefte kernen <i>Dorpsraden/Rabobank/Vivare/gemeente</i>	• Gemengde woonvorm Groessen • Zorgnetwerk & dagbesteding <i>Gezinshuis/Mikado/Zozijn/Veira</i> • Afwegingsdialoog vraag – aanbod nieuwe zorginitiatieven <i>Gemeente neemt initiatief</i>	• Stimuleren & slim financieren duurzaam <i>Vivare/Koenders/Gaba/Bosman-Rietbergen</i> • Investeren in duurzaam ook voor lage inkomensgroepen <i>Vivare/Gaba/Bosman–Rietbergen/Koenders/Rabobank</i> • Bewustwording & zichtbaar maken <i>Vivare/Gaba/Bosman–Rietbergen/Koenders/Rabobank</i> • Energiecoöperatie <i>Dorpsraad Loo, milieuvrienden Duiven en wethouder</i>
Sturing	Woonprogrammteam – monitoring - jaarlijkse cyclus prestatieafspraken – allianties & jaarlijkse woonalliantie – (sub)regionale afstemming		

Bijlage 1

BRONNEN WONINGMARKTONDERZOEK DUIVEN

Marktconsultatie

- Jacqueline Bosman (Bosman Rietbergen)
- Marcel Trienen (Trebbe)
- De heer Ummenthum, (Rabobank)

Pitches Nacht van het vraagstuk

- Ruben Bosch (Jongerenraad Duiven)
- Maarten van Triest (RIBW)
- Ton de Vlieger (Stuurgroep Dorpsvisie Groessen)
- Christi-Mari Zonnenberg (Rabobank)
- Miriam Regnerus-Hoekstra (Vivare)

Landelijke databestanden/bronnen

- CBS –Statline
- CIZ
- Convenant
- Datawonen
- Huizenzoeker.nl en NVM
- Klimaatmonitor
- Landelijk Energieakkoord
- Pearl 2014, 2016
- Primos 2016
- RVO
- Staat van de Volkshuisvesting BZK, 2016
- Syswov
- WoON 2012, 2015

Regionale bronnen

- Rapport Betaalbaarheid wonen in beeld (Companen, 2014)
- CBS microdata 2009-2011 (Onderzoek verhuisbewegingen Stadsregio Arnhem Nijmegen)
- Gelders Energieakkoord
- Regionale woningmarktanalyse (conceptversie factsheets subregio's, gemeente)

Lokale bronnen

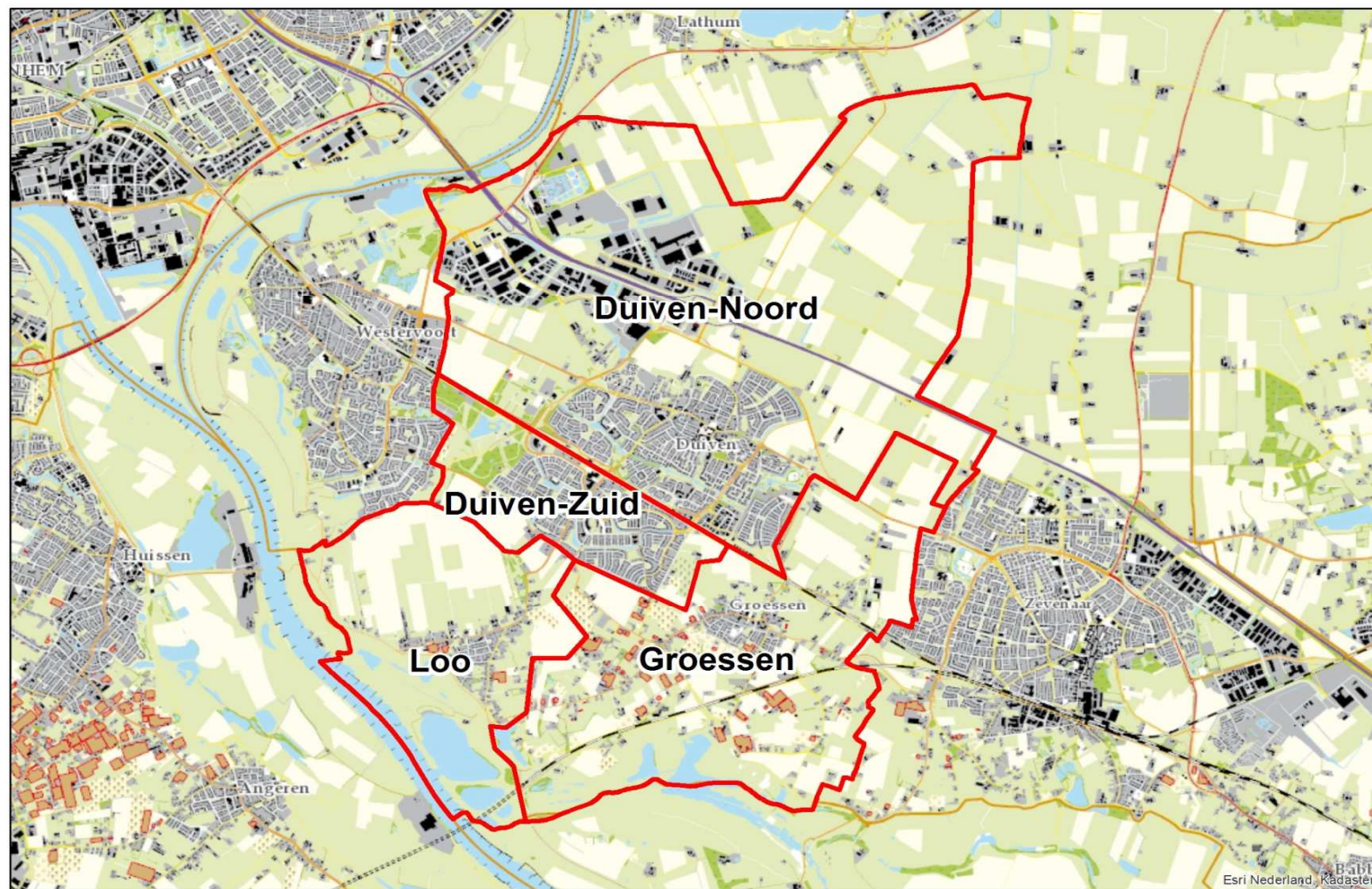
- Gemeente Duiven (Duiven in Cijfers, BAG, WOZ, plancapaciteit, Huisvestingsverordening)
- Gesprekken in projectgroep
- Jongerenenquête Atrivé
- Pitches Nacht van Vraagstuk, Alliantiefabriek
- Vivare (woningvoorraad, woningtoewijzing, bod)

Bijlage 2

TABELLENBOEK

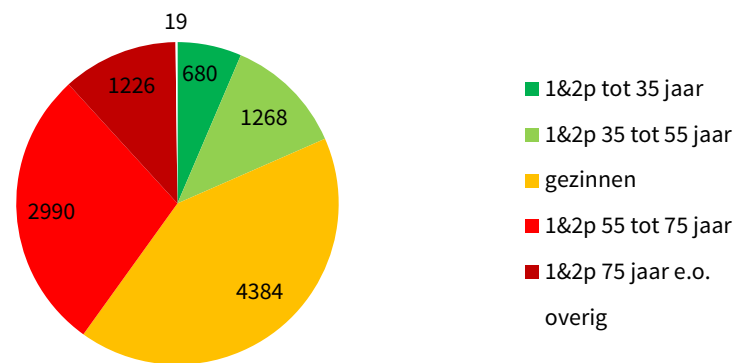
0. KAARTEN GEMEENTE DUIVEN

Kernen in de gemeente Duiven

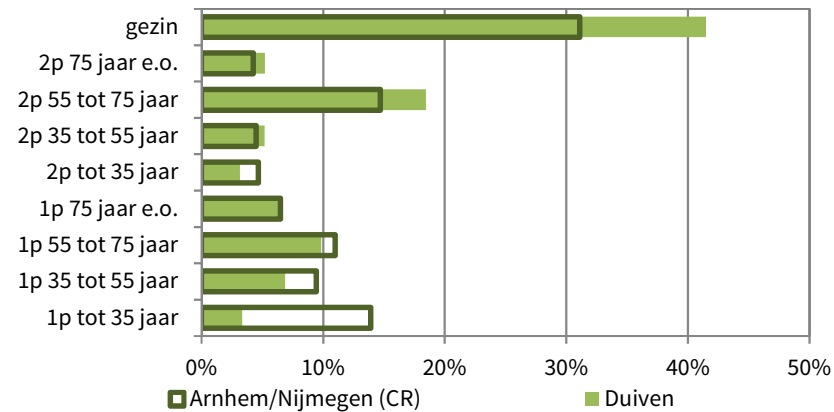
1. Demografische ontwikkeling

Figuur 1.1: Huishoudenssamenstelling naar type in Duiven in 2016

Bron: CBS-Statline

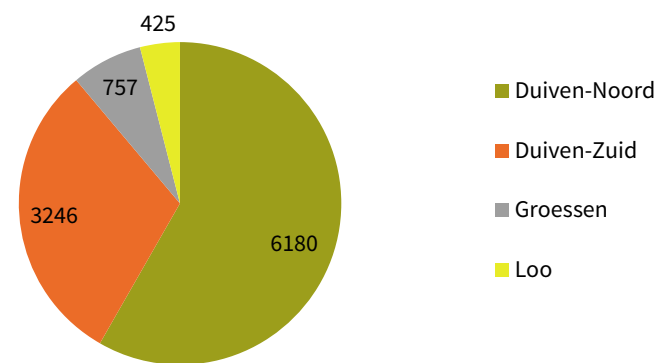
Figuur 1.3: Huishoudenssamenstelling in Duiven en coropregio Arnhem/Nijmegen, 2016

Bron: CBS-statline

- In 2016 telde Duiven volgens het CBS 10.567 huishoudens.
- Circa 41% bestaat uit gezinnen met kinderen (NL: 34% en regio: 31%).
- Duiven kent met 7% weinig jonge kleine huishoudens (NL: 15% en regio: 19%).

Figuur 1.2: Huishoudensverdeling naar gebied in Duiven in 2016

Bron: Primos2016

Figuur 1.4: Huisvesting vergunninghouders in de gemeente Duiven in personen

	Stand start	Taakstelling	Taakstellin g + stand	Realisatie	Stand eind
1e helft 2014	2	10	12	3	9
2e helft 2014	9	14	23	18	5
1e helft 2015	5	21	26	14	12
2e helft 2015	12	23	35	25	10
1e helft 2016	10	30	40	27	13
2e helft 2016*	13	35	48	14	34

Bron: COA

* = realisatie tot 1 september 2016

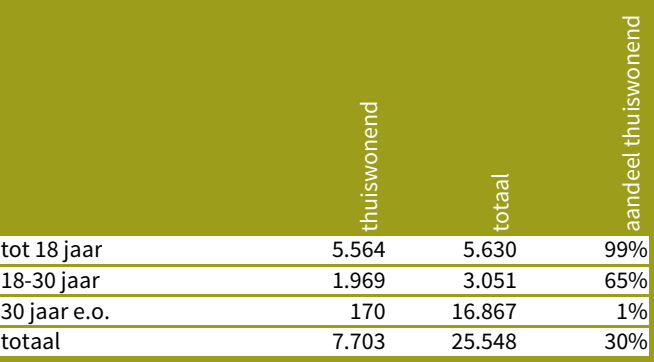
- Het aandeel emptynesters (2p 55 tot 75 jaar) ligt in Duiven met 18% relatief hoog.
- Het aandeel 75-plus huishoudens ligt met 12% ongeveer gelijk aan dat in de regio.
- Taakstelling vergunninghouders neemt langzaam toe tot 65 personen per jaar.

1. Demografische ontwikkeling

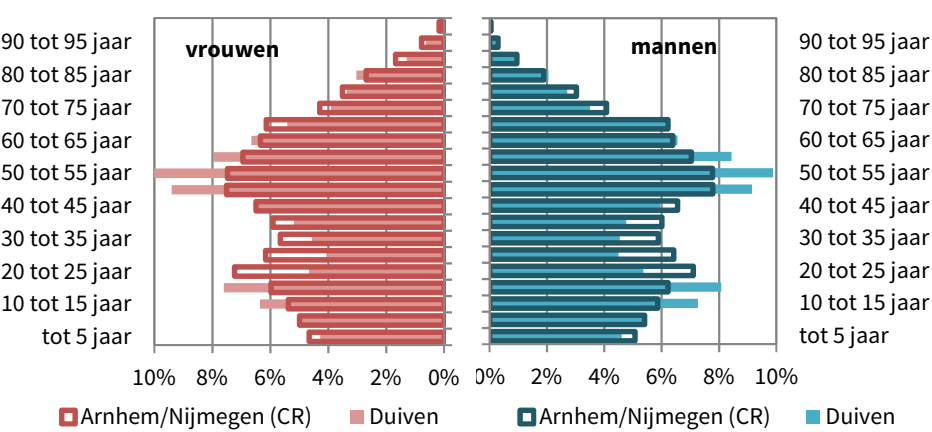

Figuur 1.5: Aantal en aandeel thuiswonende jongeren in Duiven, 2015

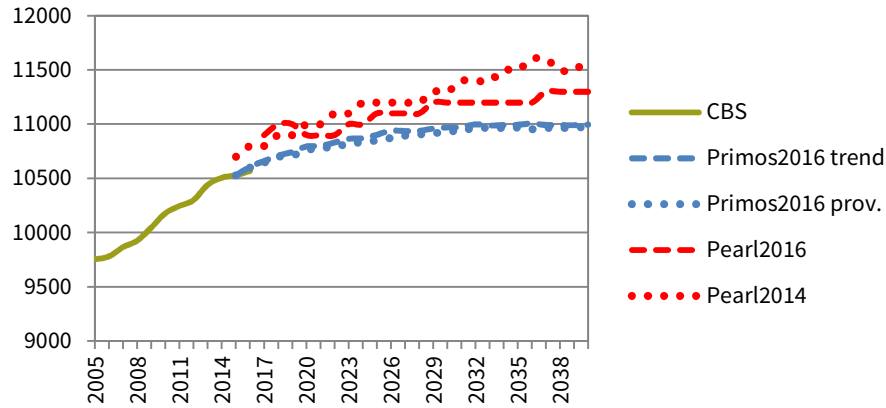
Bron: CBS-statline, bewerking Atrivé

Figuur 1.6: Bevolkingsopbouw in Duiven naar leeftijd en geslacht, 2015

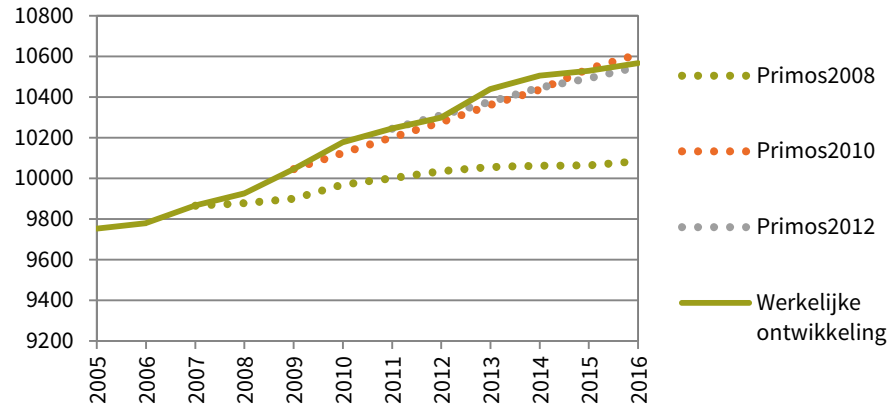
Bron: CBS-statline, bewerking Atrivé

Figuur 1.6: Huishoudensprognoses voor de gemeente Duiven 2016-2040

Bron: CBS-statline, Pearl, Primos2016, Primos2016 provincie

Figuur 1.7: Voorspellingskracht prognoses voor de gemeente Duiven, 2005-2016

Bron: CBS-statline, Pearl, Primos

- Alle prognosemodellen voorspellen groei in de periode 2016-2030.
- Primos2016 trend: toename van 10.610 tot 10.970 huishoudens in 2030 (+360).
- Primos2016 prov: toename van 10.600 tot 10.930 huishoudens in 2030 (+330).
- Pearl2016: toename van 10.800 tot 11.200 huishoudens in 2030 (+400).

- Primos2016 trend: toename van 10.610 tot 10.900 huishoudens in 2025 (+300).
- Primos2016 prov: toename van 10.600 tot 10.850 huishoudens in 2025 (+250).
- Pearl2016: toename van 10.800 tot 11.100 huishoudens in 2025 (+300).
- Primosprognoses voorspellen sinds 2010 vrij goed het heden.

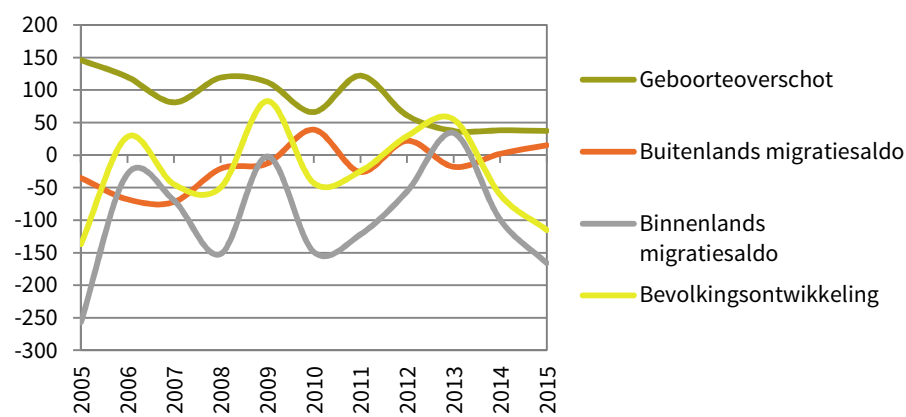
1. Demografische ontwikkeling

Figuur 1.5: Huishoudensprognoses per kern tot 2040

	2016	2025	2030	2035	2040
Duiven-Noord	6.180	6.380	6.460	6.490	6.500
Duiven-Zuid	3.250	3.300	3.290	3.280	3.280
Groessen	760	780	780	780	780
Loo	430	450	450	450	450
Totaal	10.610	10.900	10.970	11.000	11.000
Duiven-Noord	0,0%	3,3%	4,5%	5,0%	5,2%
Duiven-Zuid	0,0%	1,6%	1,2%	1,0%	1,0%
Groessen	0,0%	2,5%	3,3%	3,0%	2,4%
Loo	0,0%	4,9%	4,9%	4,7%	4,9%
Totaal	0,0%	2,8%	3,4%	3,6%	3,7%

Bron: Primos2016

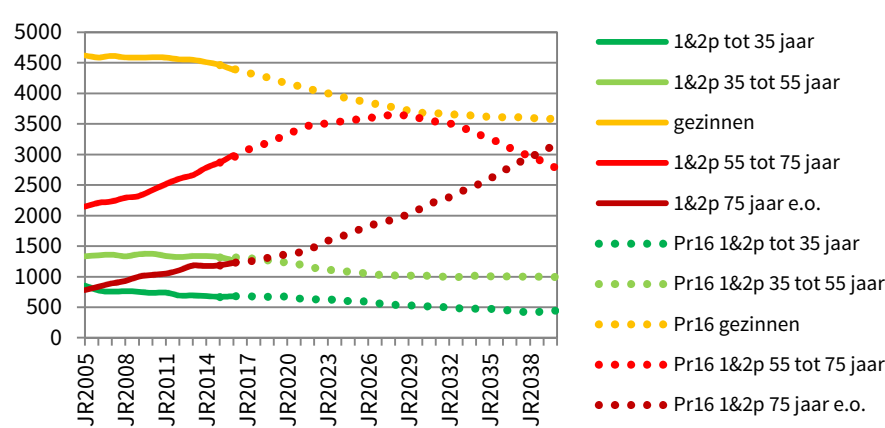
Figuur 1.7: Kerncijfers demografie Duiven 2005-2015

Bron: CBS-statline

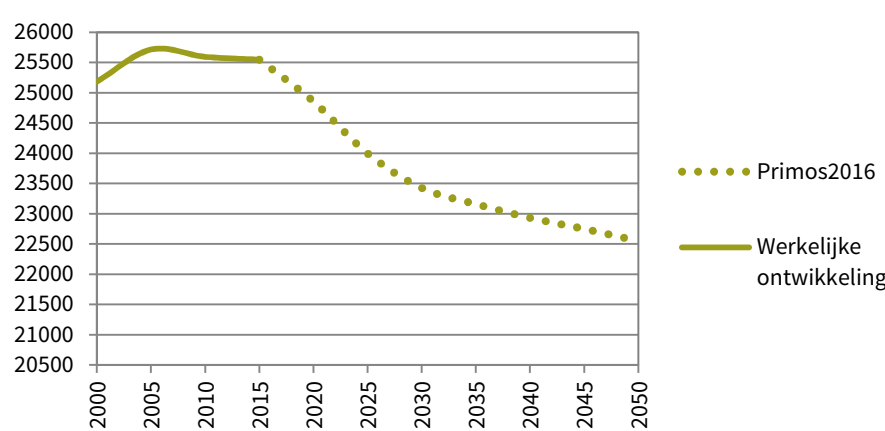
- Absoluut wordt tot 2030 grootste toename verwacht in Duiven-Noord (+280).
- Relatief gezien wordt grootste groei verwacht in Loo (+4,9%) en Duiven-Noord (+4,5%).
- Duiven vergrijsd sterk. Het aantal 75-plus huishoudens neemt tot 2040 met 2.000 toe.

Figuur 1.6: Huishoudensprognose naar type in de gemeente Duiven 2005-2040

Bron: Primos2016

Figuur 1.8: Prognose aantal inwoners Duiven 2000-2050

- Het aantal gezinnen neemt tot 2040 flink af (-900).
- Ook aantal jonge kleine huishoudens neemt tot 2040 af (-200).
- Hoewel voor huishoudens nog een toename wordt verwacht, wordt voor de komende jaren een afname van het aantal inwoners verwacht.

1. Demografische ontwikkeling

Figuur 1.9: Huishoudensprognose Primos2016 provincie in de Liemers 2016-2025

	Extra huishoudens 2016-2025	Netto toevoeging 2016-2024	Match
Doesburg	165	178	13
Duiven	251	264	13
Montferland	623	550	-73
Rijnwaarden	83	188	105
Westervoort	302	225	-77
Zevenaar	1.108	1.131	23
Regio de Liemers	2.532	2.536	4

Bron: Primos2016 provincie tussenversie, bewerking Atrivé

Figuur 1.10: Huishoudensprognose Primos2016 provincie in de regio Arnhem 2016-2025

	Extra huishoudens 2016-2025	Netto toevoeging 2016-2024	Match
Arnhem	6.237	5.551	-686
Lingewaard	1.306	1.065	-241
Overbetuwe	1.610	1.554	-56
Renkum	668	579	-89
Rheden	611	254	-357
Rozendaal	65	60	-5
Regio Arnhem e.o.	10.497	9.063	-1.434

Bron: Primos2016 provincie tussenversie, bewerking Atrivé

- In de regio de Liemers neemt tot 2025 het aantal huishoudens volgens Primos2016 prov. Toe met ruim 2.500 huishoudens.
- Het aantal netto-toevoegingen volgens het aangepaste bouwprogramma ligt in de Liemers gelijk aan de verwachte toename van het aantal huishoudens.
- In de regio Arnhem neemt tot 2025 het aantal huishoudens volgens Primos2016 prov. Toe met 10.500 huishoudens.
- Het aantal netto-toevoegingen volgens het aangepaste bouwprogramma ligt in de regio Arnhem een stuk lager dan de verwachte toename van het aantal huishoudens.
- Dit geldt in alle gemeenten in deze regio.

1. Demografische ontwikkeling

Figuur 1.3b: Huishoudenssamenstelling in Duiven en coropregio Arnhem/Nijmegen, 2016

	Duiven	Arnhem/ Nijmegen		Duiven	Arnhem/ Nijmegen
1p tot 35 jaar	354	47.736		3%	14%
1p 35 tot 55 jaar	727	32.384		7%	9%
1p 55 tot 75 jaar	1.042	37.731		10%	11%
1p 75 jaar e.o.	674	22.240		6%	6%
2p tot 35 jaar	334	16.045		3%	5%
2p 35 tot 55 jaar	549	15.419		5%	4%
2p 55 tot 75 jaar	1.951	50.502		18%	15%
2p 75 jaar e.o.	552	14.577		5%	4%
gezin	4.384	106.791		41%	31%
Totaal	10.567	343.425		100%	100%

Bron: CBS-statline

1. Demografische ontwikkeling

Figuur 1.6b: Huishoudensprognose naar type in de gemeente Duiven 2015-2040

	2015	2020	2025	2030	2035	2040		2015	2020	2025	2030	2035	2040
1&2p tot 35 jaar	670	680	610	530	480	450		6%	6%	6%	5%	4%	4%
1&2p 35 tot 55 jaar	1.320	1.230	1.070	1.020	1.010	1.000		13%	11%	10%	9%	9%	9%
gezinnen	4.460	4.160	3.900	3.680	3.620	3.580		42%	39%	36%	34%	33%	33%
1&2p 55 tot 75 jaar	2.870	3.330	3.570	3.580	3.260	2.770		27%	31%	33%	33%	30%	25%
1&2p 75 jaar e.o.	1.190	1.370	1.740	2.130	2.610	3.180		11%	13%	16%	19%	24%	29%
overig	20	20	20	20	30	30		0%	0%	0%	0%	0%	0%
Totaal	10.530	10.800	10.900	10.970	11.000	11.000		100%	100%	100%	100%	100%	100%

Bron: Primos2016

Figuur 1.7b: Kerncijfers demografie Duiven 2005-2015

	2005	2010	2015
Bevolking op 1 januari	25.714	25.593	25.548
Geboorteoverschot	146	66	37
Buitenlands (incl adm. correcties)	-35	39	15
Binnenlands migratiesaldo	-257	-149	-166
Saldo overige correcties	9	1	-1
Bevolking op 31 december	25.577	25.550	25.433
Bevolkingsontwikkeling	-137	-43	-115

Bron: CBS-statline

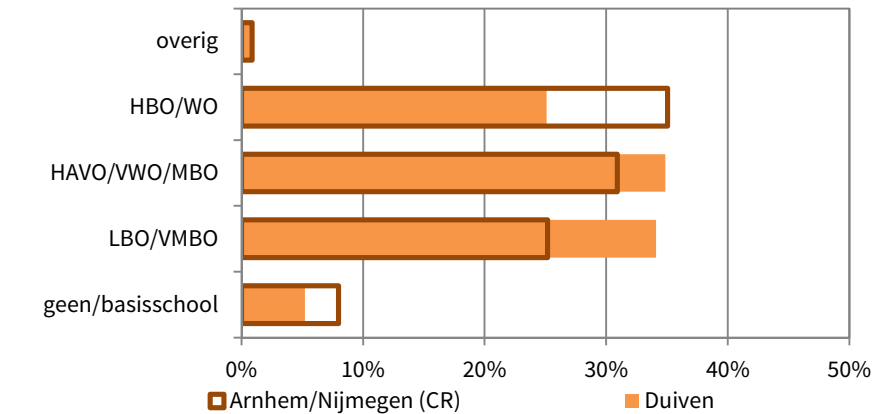
Figuur 1.8b: Prognose aantal inwoners Duiven 2015-2050

	inwoners
2015	25.550
2020	24.860
2025	24.000
2030	23.430
2035	23.160
2040	22.930
2045	22.750
2050	22.550

Bron: Primos2016

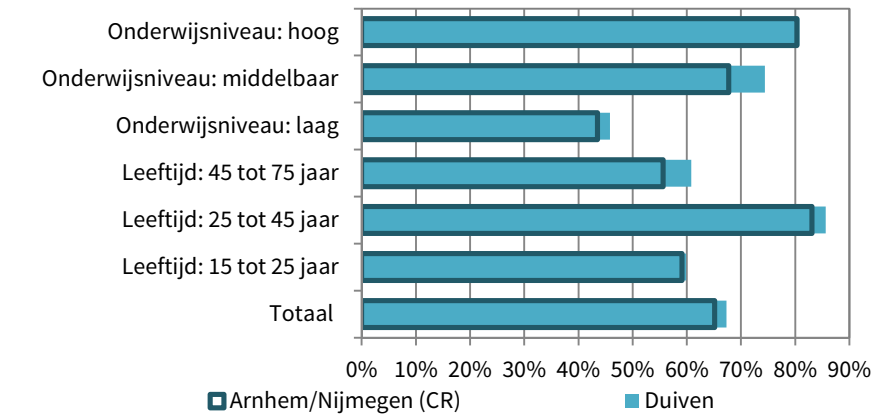
2. Sociaal-economische samenstelling

Figuur 2.1: Opleidingsniveau huishoudens in de gemeente Duiven, 2012

Bron: WoON2012

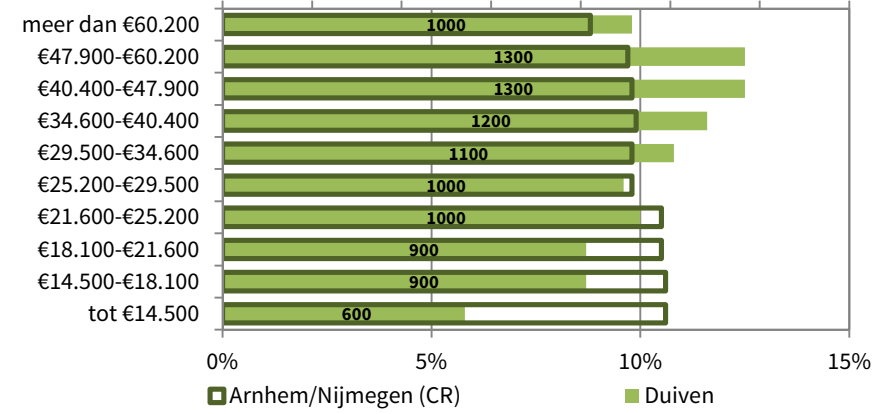
Figuur 2.3: Netto arbeidspraticipatie in de gemeente Duiven, 2015

Bron: CBS-statline

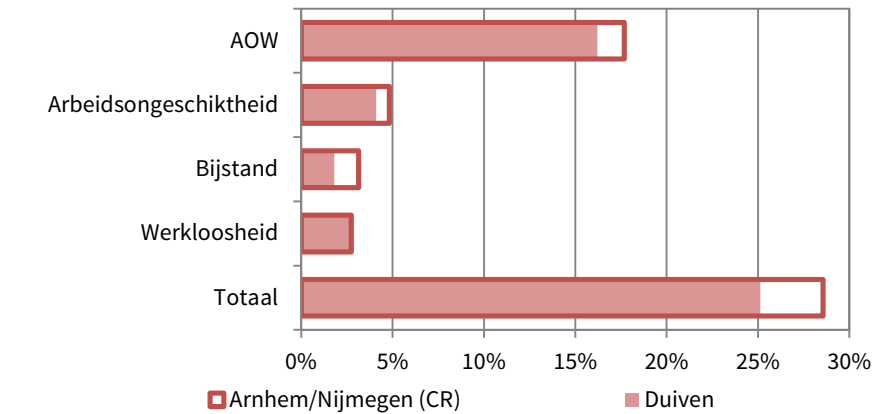
- Duiven kent ondervertegenwoordiging van hoogopgeleiden (25% om 35% regio).
- Het besteedbaar inkomen daarentegen ligt relatief hoog.
- Dit komt deels doordat Duiven relatief weinig eenpersoonshuishoudens kent.
- Maar ook gecorrigeerd wordt in Duiven meer verdient dan in de regio.

Figuur 2.2: Besteedbaar inkomensverdeling van particuliere huishoudens, 2013

Bron: CBS-statline (in Nederland als geheel is elke categorie 10%)

Figuur 2.4: Aandeel personen met een uitkering, 2015

Bron: CBS-statline

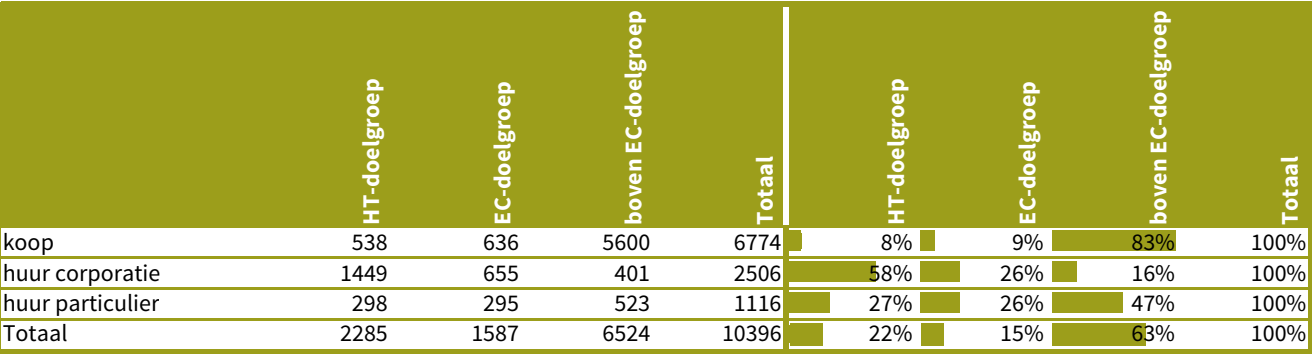
- De arbeidspraticipatie ligt in Duiven met 67% iets hoger dan regionaal (65%).
- Dit geldt voor alle leeftijds- en opleidingsklassen.
- Het aandeel personen met een uitkering ligt met 25% lager dan in de regio (29%).
- Dit geldt echter niet voor werkloosheidsuitkeringen.

2. Sociaal-economische samenstelling

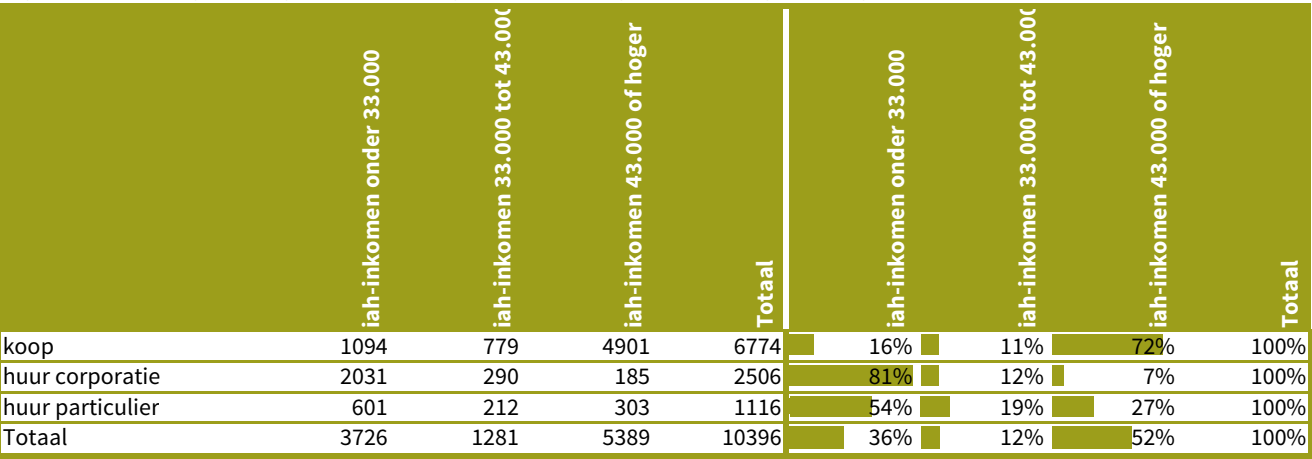

Figuur 2.5: Raming omvang inkomensdoelgroepen naar eigendom huidige woning, 2015

Bron: WoON2012/WoON2015, bewerking Atrivé
Raming inkomens obv situatie WoON2012, gecorrigeerd obv regionale verandering tussen WoON2012 en WoON2015.

Figuur 2.6: Raming omvang inkomensdoelgroepen naar eigendom huidige woning, 2015

Bron: WoON2012/WoON2015, bewerking Atrivé
Raming inkomens obv situatie WoON2012, gecorrigeerd obv regionale verandering tussen WoON2012 en WoON2015.

- 83% eigenaar-bewoners verdient meer dan €35.000 (regio: 79%).
- 84% van huurders van corporaties behoort tot EC-doelgroep (regio: 81%).
- 58% van huurders van corporaties heeft recht op huurtoeslag (regio: 58%).

2. Sociaal-economische samenstelling

Figuur 2.7: Raming omvang inkomensdoelgroepen naar huishoudenstype, 2015

	HT-doelgroep	EC-doelgroep	boven EC-doelgroep	Totaal		HT-doelgroep	EC-doelgroep	boven EC-doelgroep	Totaal
Eenpers. huishouden	1015	845	653	2513		40%	34%	26%	100%
Paar	585	340	2039	2964		20%	11%	69%	100%
Paar + kind(eren)	193	208	3566	3967		5%	5%	90%	100%
1 oudergezin	482	154	287	923		52%	17%	31%	100%
Niet gezinshuishouden	11	3	14	28		39%	12%	49%	100%
Totaal	2286	1551	6559	10396		22%	15%	63%	100%

Bron: WoON2012/WoON2015, bewerking Atrivé
Raming inkomens obv situatie WoON2012, gecorrigeerd obv regionale verandering tussen WoON2012 en WoON2015.

- Met name 1p huishoudens vallen binnen EC-doelgroep (74%). In de regio ligt dit percentage op 75%.
- Ook 1 oudergezinnen valen vaak binnen EC-doelgroep (69%). In de regio ligt dit percentage op 75%.
- Voor gezinnen met kinderen ligt dit aandeel op slechts 10%. In de regio ligt dit percentage op 14%.

Figuur 2.8: Raming omvang inkomensdoelgroepen naar huishoudenstype, 2015

	jaar-inkomen onder 33.000	jaar-inkomen 33.000 tot 43.000	jaar-inkomen 43.000 of hoger	Totaal		jaar-inkomen onder 33.000	jaar-inkomen 33.000 tot 43.000	jaar-inkomen 43.000 of hoger	Totaal
Eenpers. huishouden	1857	402	260	2520		74%	16%	10%	100%
Paar	919	469	1574	2963		31%	16%	53%	100%
Paar + kind(eren)	360	309	3285	3954		9%	8%	83%	100%
1 oudergezin	546	88	304	937		58%	9%	32%	100%
Niet gezinshuishouden	14	0	9	22		61%	0%	39%	100%
Totaal	3697	1268	5432	10396		36%	12%	52%	100%

Bron: WoON2012/WoON2015, bewerking Atrivé
Raming inkomens obv situatie WoON2012, gecorrigeerd obv regionale verandering tussen WoON2012 en WoON2015.

2. Sociaal-economische samenstelling

Figuur 2.1b: Opleidingsniveau huishoudens in de gemeente Duiven, 2012

	Duiven	Regio	Duiven	Regio
geen/basisschool	530	24.210	5%	8%
LBO/VMBO	3.470	76.320	34%	25%
HAVO/VWO/MBO	3.550	93.750	35%	31%
HBO/WO	2.550	106.290	25%	35%
overig	80	2.650	1%	1%
Totaal	10.170	303.220	100%	100%

Bron: WoON2012

Figuur 2.2b: Besteedbaar inkomensverdeling van particuliere huishoudens, 2013

	Duiven	Duiven	Regio
tot €14.500	600	6%	11%
€14.500-€18.100	900	9%	11%
€18.100-€21.600	900	9%	11%
€21.600-€25.200	1.000	10%	11%
€25.200-€29.500	1.000	10%	10%
€29.500-€34.600	1.100	11%	10%
€34.600-€40.400	1.200	12%	10%
€40.400-€47.900	1.300	13%	10%
€47.900-€60.200	1.300	13%	10%
meer dan €60.200	1.000	10%	9%

Bron: CBS-statline (in Nederland als geheel is elke categorie 10%)

Figuur 2.3: Netto arbeidspraticipatie in de gemeente Duiven, 2015

	Duiven	Regio	Duiven	Regio
Totaal	6.420	206.260	25%	29%
Werkloosheid	730	19.760	3%	3%
Bijstand	460	22.640	2%	3%
Arbeidsongeschiktheid	1.050	34.810	4%	5%
AOW	4.140	127.680	16%	18%

Bron: CBS-statline

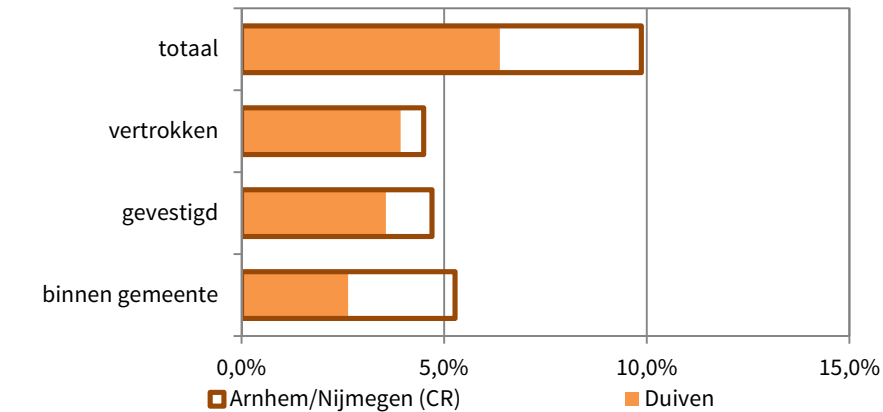
Figuur 2.4: Aandeel personen met een uitkering, 2015

	Duiven	Regio
Totaal	67%	65%
Leeftijd: 15 tot 25 jaar	60%	59%
Leeftijd: 25 tot 45 jaar	86%	83%
Leeftijd: 45 tot 75 jaar	61%	56%
Onderwijsniveau: laag	46%	44%
Onderwijsniveau: middelbaar	74%	68%
Onderwijsniveau: hoog	81%	80%

Bron: CBS-statline

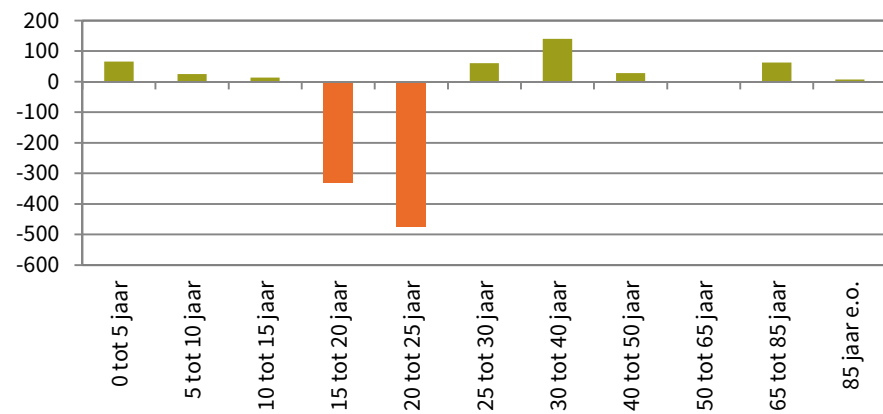
3. Verhuismbewegingen

Figuur 3.1: Verhuismobiliteit in 2010-2015 als percentage van de bevolking

Bron: CBS-statline, bewerking Atrivé

Figuur 3.3: Absoluut verhuissaldo in personen in 2010-2015 naar leeftijd

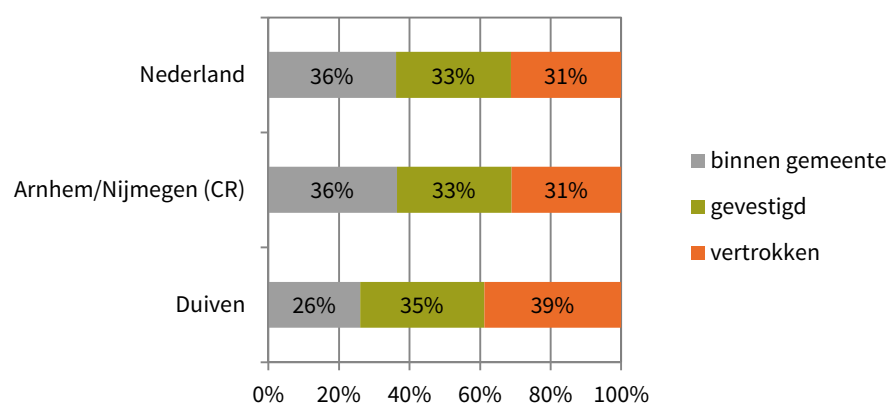

Bron: CBS-statline, bewerking Atrivé

- Duiven kent met 6,4% een lagere verhuismobiliteit dan in de regio (9,9%).
- Met name binnen Duiven wordt relatief weinig verhuisd.
- Jongeren van 20 tot 25 jaar laten een groot vertrekoverschot zien.

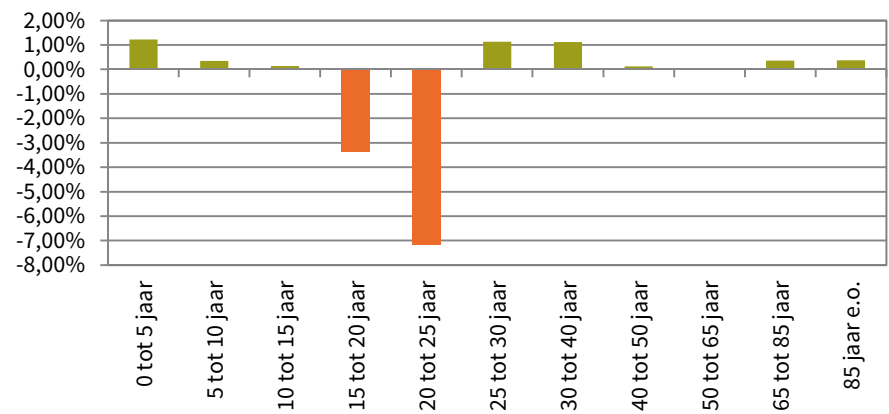

Figuur 3.2: Aantal verhuiste personen naar richting in 2010-2015

Bron: CBS-statline, bewerking Atrivé

Figuur 3.4: Relatief verhuissaldo in personen in 2010-2015 naar leeftijd

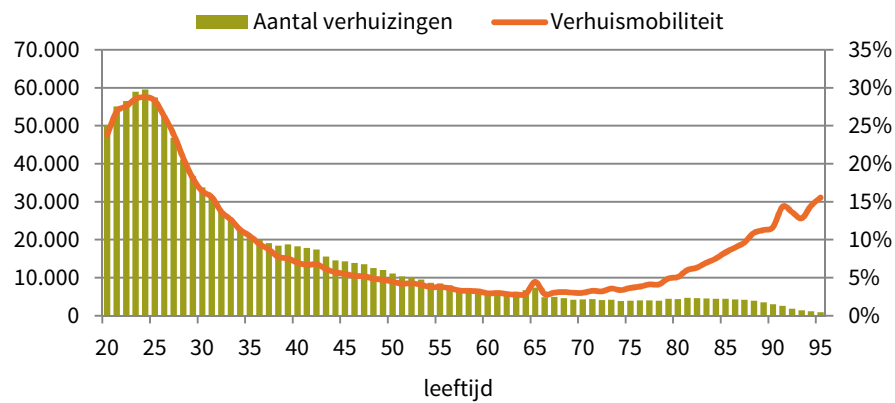
Bron: CBS-statline, bewerking Atrivé

- Leeftijdsklassen 25 tot 30 jaar en 65 tot 85 jaar laten een vestigingsoverschot zien

3. Verhuisbewegingen

Figuur 3.5: Aantal verhuide personen en verhuismobiliteit in 2011 in Nederland naar leeftijd

Bron: CBS, bewerking PBL

Figuur 3.6: Gevestigde huishoudens in de gemeente Duiven, 2009-2011

	binnen de gemeente	vanuit andere gemeenten stadsregio	van buiten de stadsregio	totaal
1&2p tot 30 jaar	171	250	80	501
gezinnen tot 30 jaar	19	39	14	72
1&2p 30 tot 65 jaar	211	257	137	605
gezinnen 30 tot 65 jaar	304	190	76	570
huishoudens 65 jaar e.o.	100	93	45	238
overig	2	3	2	7
Totaal	807	832	354	1.993

Bron: Onderzoek verhuisbewegingen Stadsregio Arnhem-Nijmegen

- Relatief gezien verhuizen vooral jongeren van 20 tot 30 jaar.
- Ook absoluut gezien verhuizen in deze leeftijdsklassen de meeste personen.
- Naar mate de leeftijd toeneemt, neemt het aantal verhuizingen af.

Figuur 3.7: Vertrokken huishoudens in de gemeente Duiven, 2009-2011

	binnen de gemeente	naar andere gemeenten stadsregio	naar buiten de stadsregio	totaal
1&2p tot 30 jaar	171	550	325	1.046
gezinnen tot 30 jaar	19	28	13	60
1&2p 30 tot 65 jaar	211	262	110	583
gezinnen 30 tot 65 jaar	304	144	69	517
huishoudens 65 jaar e.o.	100	72	30	202
overig	2	7	2	11
Totaal	807	1.063	549	2.419

Bron: Onderzoek verhuisbewegingen Stadsregio Arnhem-Nijmegen

- Ook uit onderzoek Stadsregio blijkt dat jonge huishoudens wegtrekken.

3. Verhuisbewegingen

Figuur 3.8: Saldo verhuisde huishoudens in Duiven, 2009-2011

	binnen de gemeente	vanuit andere gemeenten stadsregio	van buiten de stadsregio	totaal
1&2p tot 30 jaar	0	-300	-245	-545
gezinnen tot 30 jaar	0	11	1	12
1&2p 30 tot 65 jaar	0	-5	27	22
gezinnen 30 tot 65 jaar	0	46	7	53
huishoudens 65 jaar e.o.	0	21	15	36
overig	0	-4	0	-4
Totaal	0	-231	-195	-426

Bron: Onderzoek verhuisbewegingen Stadsregio Arnhem-Nijmegen

Figuur 3.9: Saldo verhuisde huishoudens tussen Duiven en top 6 gemeenten, 2009-2011

	Arnhem	Nijmegen	Rheden	Westervoort	Zevenaar	Montferland
1&2p tot 30 jaar	-157	-75	-9	18	-62	1
gezinnen tot 30 jaar	15	-2	-1	3	-3	-5
1&2p 30 tot 65 jaar	21	-3	2	12	-23	-7
gezinnen 30 tot 65 jaar	23	8	2	17	-6	-2
huishoudens 65 jaar e.o.	27	3	7	7	-14	-4
overig	-6	1	0	1	0	0
Totaal	-77	-68	1	58	-108	-17

Bron: Onderzoek verhuisbewegingen Stadsregio Arnhem-Nijmegen

Figuur 3.10: Top 10 verhuisrelaties gemeente Duiven in verhuisde personen, 2010-2015

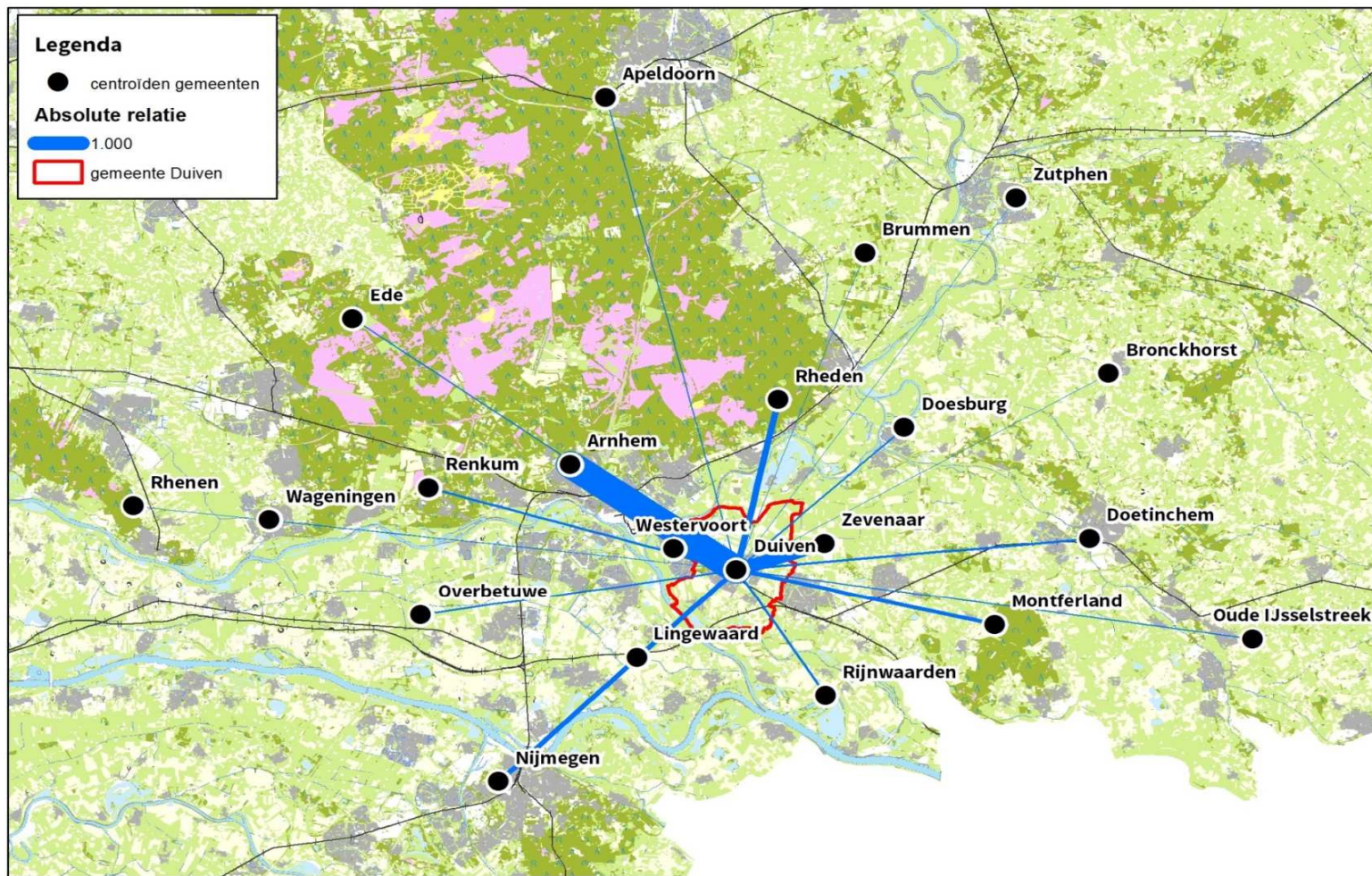
	Vertrek	Vestiging	Absolute relatie	Relatieve relatie	Saldo
Arnhem	977	952	1.929	23	-25
Zevenaar	514	445	959	38	-69
Westervoort	316	410	726	43	94
Rheden	226	207	433	14	-19
Nijmegen	170	142	312	3	-28
Montferland	153	138	291	12	-15
Doetinchem	100	71	171	5	-29
Rijnwaarden	77	65	142	9	-12
Renkum	64	78	142	6	14
Lingewaard	58	61	119	4	3

Bron: CBS-Statline, bewerking Atrivé

- Duiven heeft te maken met een vertrekoverschot.
- Uit onderzoek Stadsregio blijkt dat jonge huishoudens met name verhuizen naar Arnhem.
- Ook naar Nijmegen en Zevenaar vetrekken aanzienlijk meer jongeren dan er zich vestigen.
- Ook de andere huishoudenstypen laten een vertrekoverschot zien met Zevenaar.
- En juist een vestigingsoverschot met Arnhem en Westervoort.
- Duiven kent dan ook de sterkste verhuisrelaties met Arnhem, Zevenaar en Westervoort.
- Zowel in absolute aantallen als relatief (t.o.v. de bevolking).

3. Verhuisbewegingen

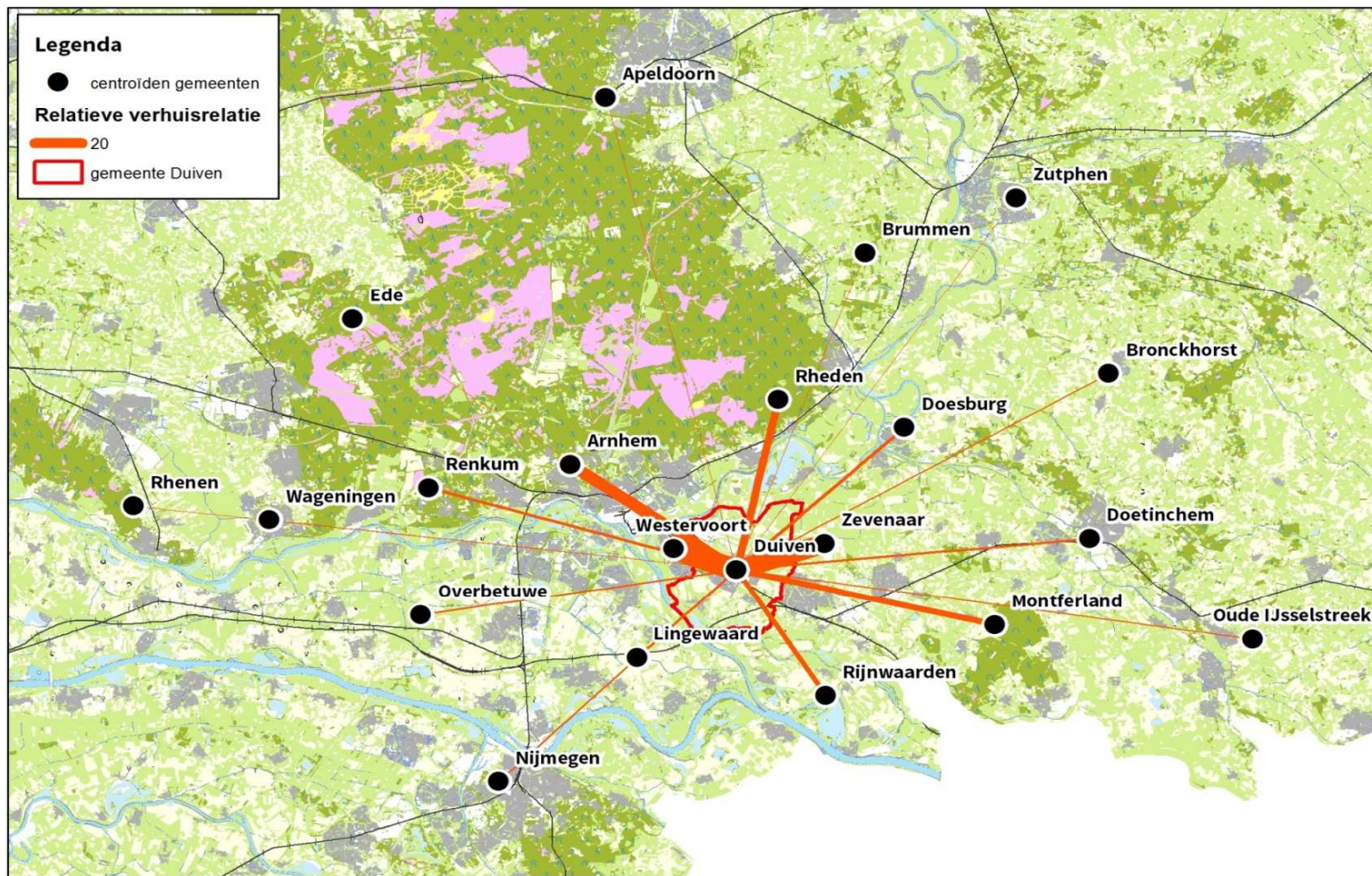
Figuur 3.11: Absolute verhuisrelaties tussen gemeente Duiven en andere gemeenten, 2010-2014

Bron: CBS-Statline, bewerking Atrivé

3. Verhuisbewegingen

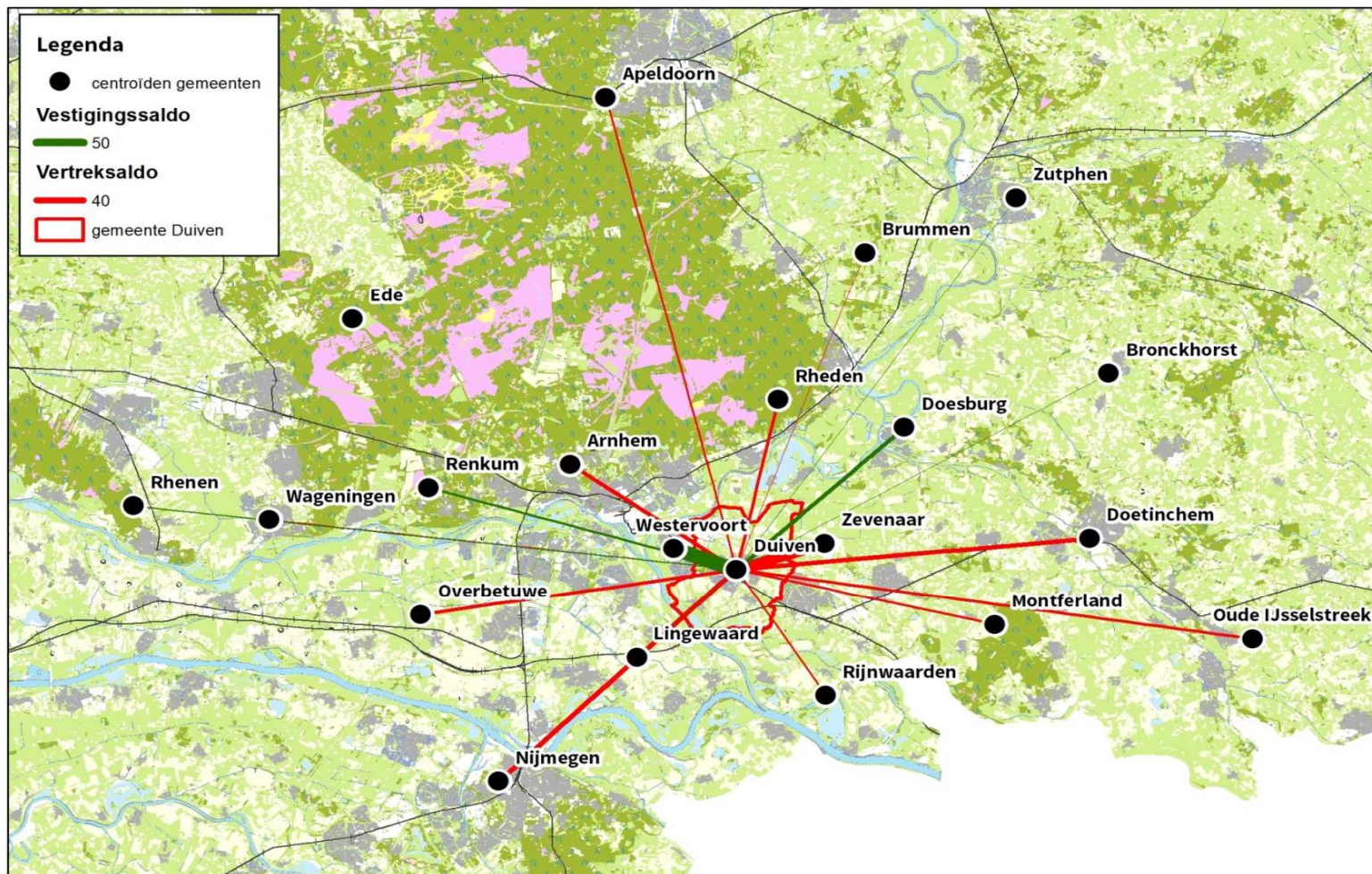
Figuur 3.12: Relatieve verhuisrelaties tussen gemeente Duiven en andere gemeenten (als promillage van de bevolking), 2010-2014

Bron: CBS-Statline, bewerking Atrivé

3. Verhuisbewegingen

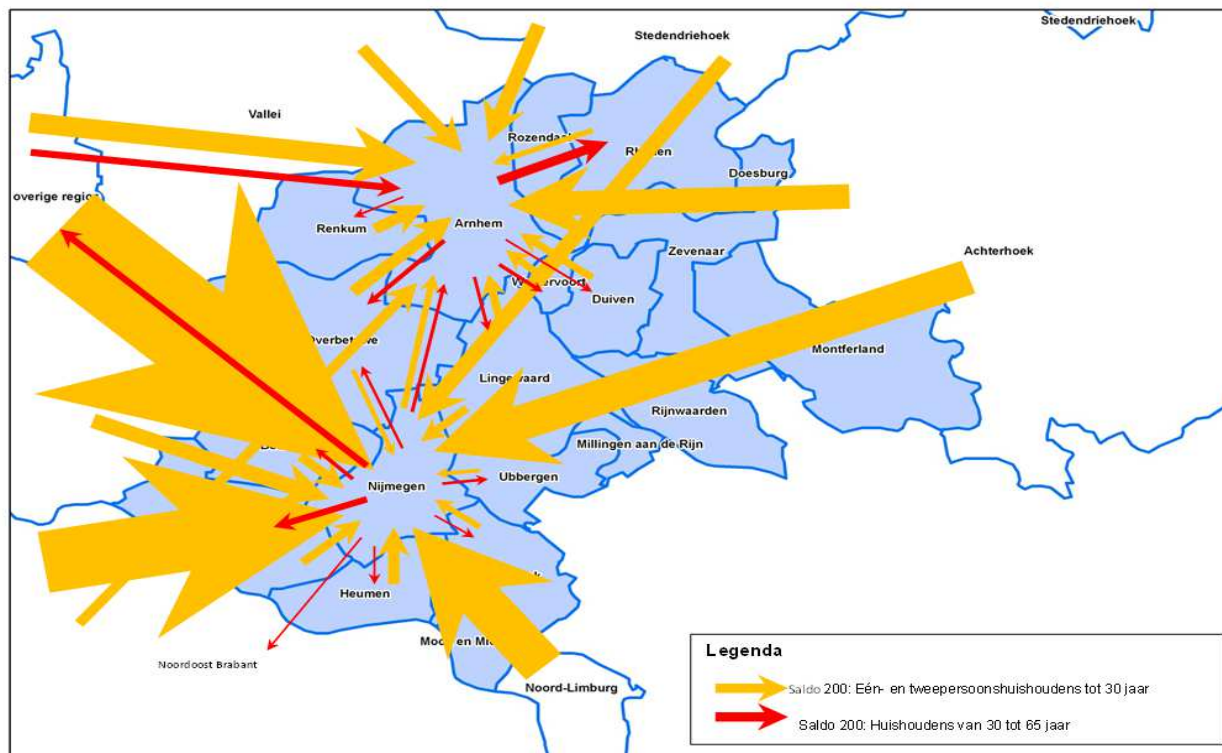
Figuur 3.13: Saldo verhuisde personen tussen gemeente Duiven en andere gemeenten, 2010-2014

Bron: CBS-Statline, bewerking Atrivé

3. Verhuisbewegingen

Figuur 3.14: Verhuisstromen van enkele doelgroepen, 2009-2011

Bron: Verhuisanalyse stadsregio Arnhem-Nijmegen, Atrivé

3. Verhuisbewegingen

Figuur 3.1b: Verhuismobiliteit in 2010-2015 als percentage van de bevolking

	Duiven	Regio
binnen gemeente	3%	5%
gevestigd	4%	5%
vertrokken	4%	4%
totaal	6%	10%

Bron: CBS-statline, bewerking Atrivé

Figuur 3.2b: Aantal verhuisde personen naar richting in 2010-2015

	Duiven	Regio	Duiven	Regio
binnen gemeente	4.034	226.621	26%	36%
gevestigd	5.460	202.258	35%	33%
vertrokken	6.018	193.415	39%	31%
totaal	15.512	622.294	100%	100%

Bron: CBS-statline, bewerking Atrivé

Figuur 3.3b: Absoluut verhuissaldo in personen in 2010-2015 naar leeftijd

	gevestigd	vertrokken	Saldo
Totaal	4.625	5.034	-409
0 tot 5 jaar	293	227	66
5 tot 10 jaar	176	151	25
10 tot 15 jaar	147	134	13
15 tot 20 jaar	251	582	-331
20 tot 25 jaar	823	1.298	-475
25 tot 30 jaar	777	717	60
30 tot 40 jaar	791	651	140
40 tot 50 jaar	483	455	28
50 tot 65 jaar	456	461	-5
65 tot 85 jaar	325	262	63
85 jaar e.o.	103	96	7

Bron: CBS-statline, bewerking Atrivé

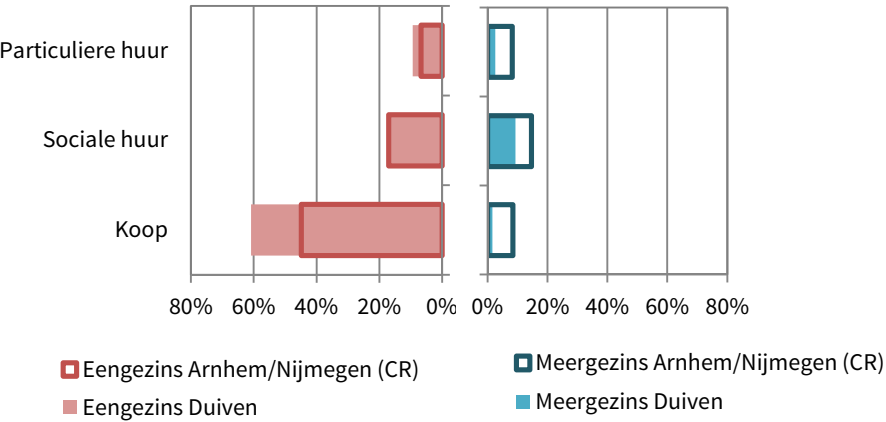
Figuur 3.4b: Relatief verhuissaldo in personen in 2010-2015 naar leeftijd

	gevestigd	vertrokken	Saldo
Totaal	4%	4%	0%
0 tot 5 jaar	5%	4%	1%
5 tot 10 jaar	2%	2%	0%
10 tot 15 jaar	2%	1%	0%
15 tot 20 jaar	3%	6%	-3%
20 tot 25 jaar	12%	20%	-7%
25 tot 30 jaar	15%	13%	1%
30 tot 40 jaar	6%	5%	1%
40 tot 50 jaar	2%	2%	0%
50 tot 65 jaar	2%	2%	0%
65 tot 85 jaar	2%	1%	0%
85 jaar e.o.	5%	5%	0%

Bron: CBS-statline, bewerking Atrivé

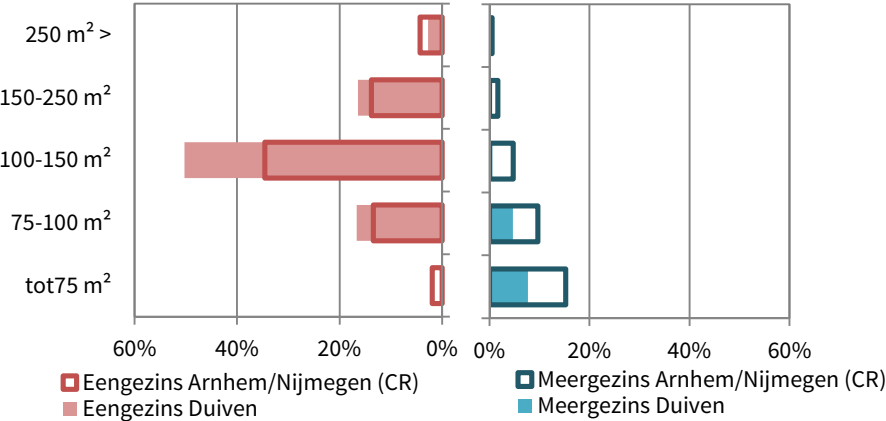
4. Woningvoorraad

Figuur 4.1: Woningvoorraad naar eigendom en woningtype, 2014

Bron: SysWov

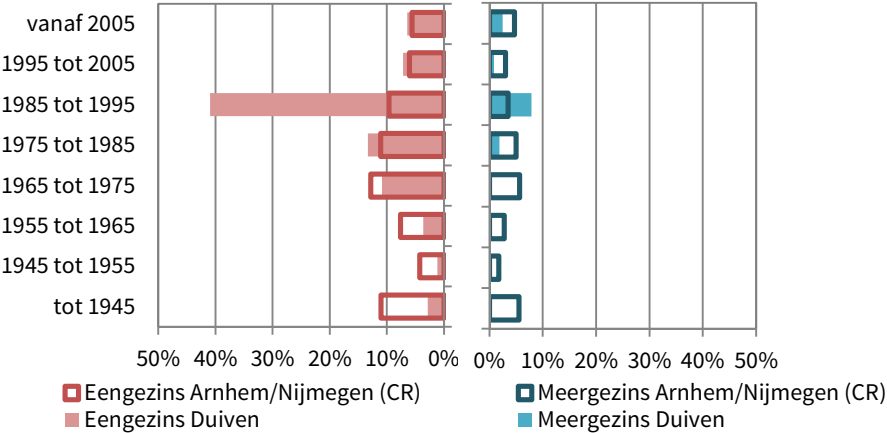
Figuur 4.3: Woningvoorraad naar oppervlakte en woningtype, 2016

Bron: CBS-statline

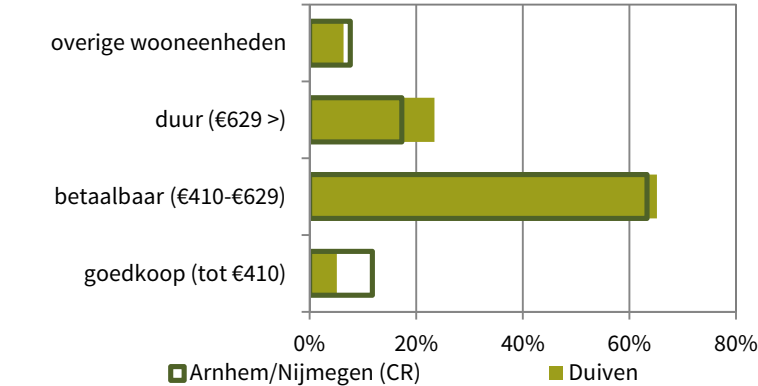
- Duiven kent relatief veel koopeengezinswoningen in vergelijking met de regio (61% om 45%).
- De helft van alle woningen in Duiven zijn gebouwd in de periode 1985-1995.
- Het aandeel goedkope sociale huurwoningen ligt in Duiven lager dan in de regio (5% om 12%).
- Het aandeel dure corporatiewoningen ligt in Duiven hoger dan in de regio (23% om 17%).

Figuur 4.2: Woningvoorraad naar bouwjaar en woningtype, 2016

Bron: CBS-statline

Figuur 4.4: Huurprijs corporatiewoningen, eind 2014

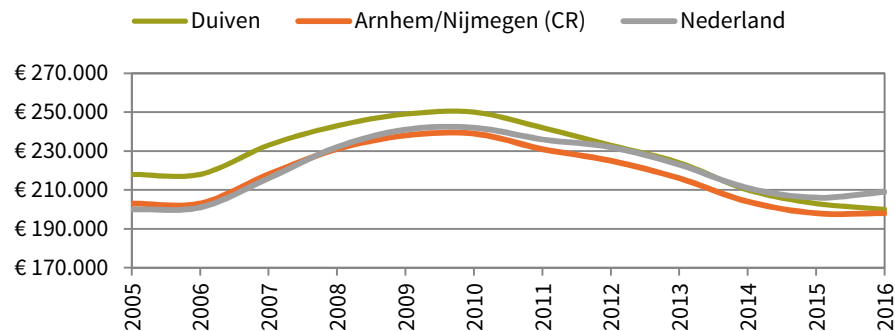

Bron: corporaties.datawonen.nl

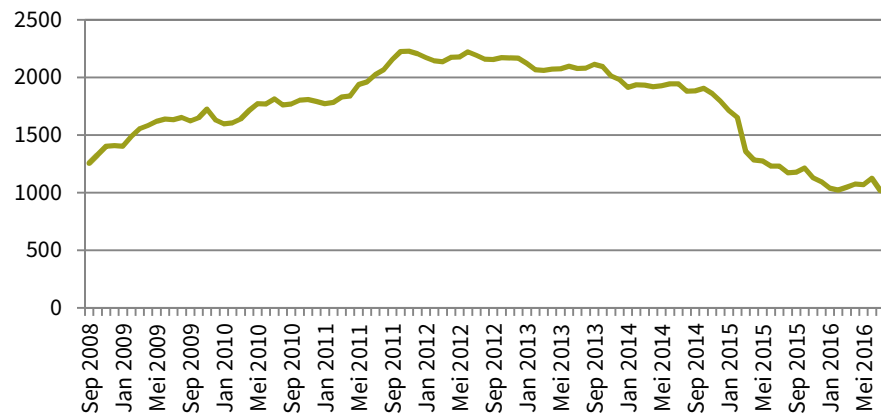
4. Woningvoorraad

Figuur 4.5: Ontwikkeling gemiddelde WOZ-waarde, 2005-2016

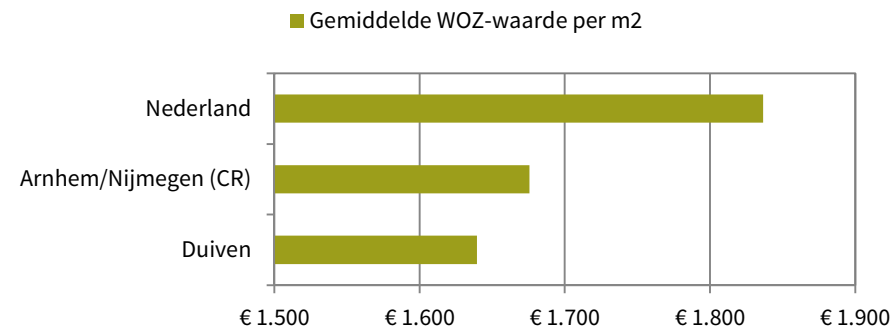
Bron: CBS-statline

Figuur 4.7: Aanbod koopwoningen per maand, 2008-2016

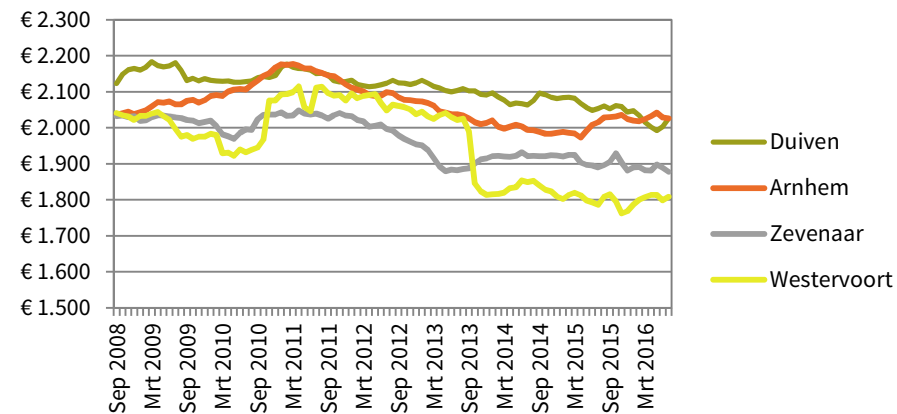
Bron: Huizenzoeker.nl

Figuur 4.6: Gemiddelde WOZ-waarde per m2, 2016

Bron: CBS-statline, bewerking Atrivé

Figuur 4.8: Gemiddelde vraagprijs koopwoningen per m2 per maand, 2008-2016

Bron: Huizenzoeker.nl

- De gemiddelde WOZ-waarde per m2 ligt in Duiven met €1.639 lager dan in Nederland en de regio (€1.837 en €1.676).
- De gemiddelde vraagprijs van koopwoningen per m2 ligt in Duiven juist hoger dan in Zevenaar en Westervoort en ongeveer gelijk aan die in Arnhem

4. Woningvoorraad

Figuur 4.9: Woningvoorraad Vivare naar woningtype en prijs, 2016

	appartement	eengezinswoning	Totaal		appartement	eengezinswoning	Totaal
tot €410	173	11	184	■	7%	0%	7%
€410-€587	497	1.014	1.511	■	20%	40%	60%
€587-€629	50	392	442	■	2%	15%	17%
€629-€710	29	255	284	■	1%	10%	11%
> €710	13	95	108	■	1%	4%	4%
onbekend	0	3	3	■	0%	0%	0%
Totaal	762	1.770	2.532	■	30%	70%	100%

Bron: Vivare

Figuur 4.10: Woningvoorraad Vivare naar woningtype en bouwjaar, 2016

	appartement	eengezinswoning	Totaal		appartement	eengezinswoning	Totaal
1945-1960	0	93	93	■	0%	4%	4%
1960-1970	0	266	266	■	0%	11%	11%
1970-1980	22	138	160	■	1%	5%	6%
1980-1990	337	336	673	■	13%	13%	27%
1990-2000	244	720	964	■	10%	28%	38%
2000-2010	103	113	216	■	4%	4%	9%
2010 en later	56	104	160	■	2%	4%	6%
Totaal	762	1.770	2.532	■	30%	70%	100%

Bron: Vivare

- Eerder bleek dat Duiven relatief veel corporatiewoningen boven de aftoppingsgrens kent. Uit de cijfers van Vivare blijkt dit echter niet (15%).

4. Woningvoorraad

Figuur 4.11: Woningvoorraad Vivare in de kern Duiven, 2016

Bron: Vivare, BAG, bewerking Atrivé

4. Woningvoorraad

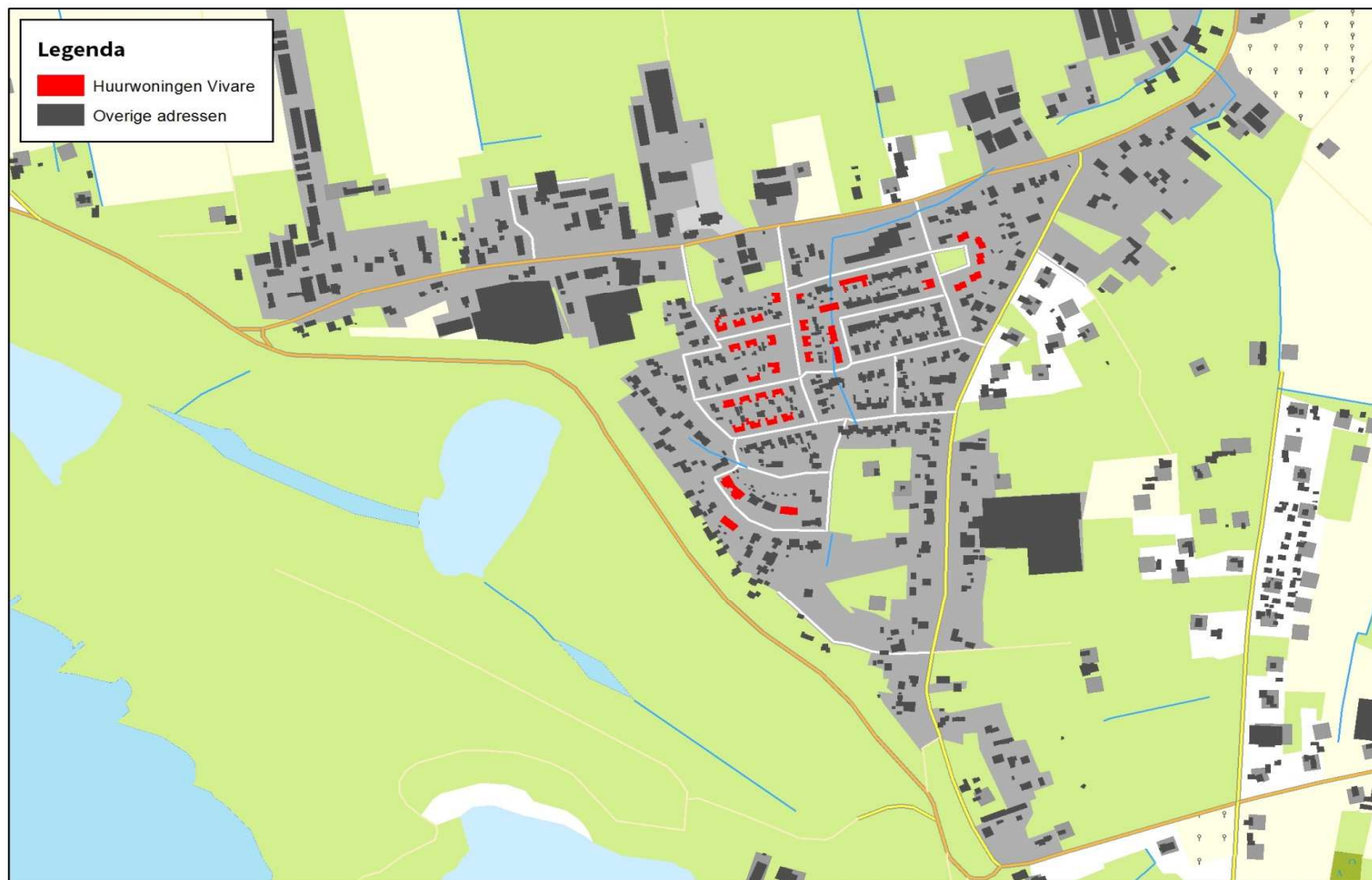
Figuur 4.12: Woningvoorraad Vivare in de kern Groessen, 2016

Bron: Vivare, BAG, bewerking Atrivé

4. Woningvoorraad

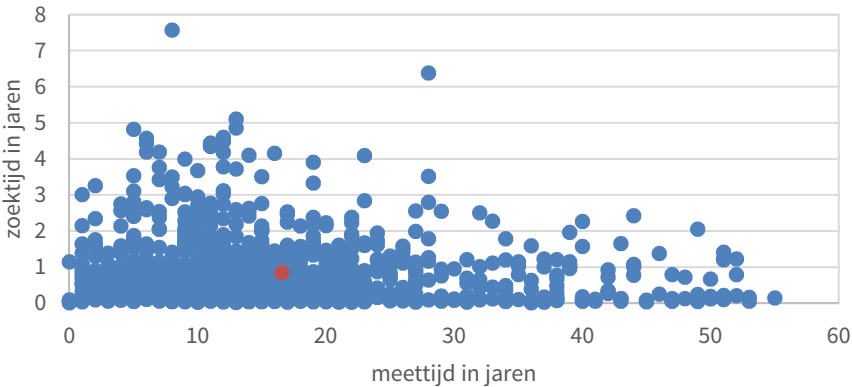
Figuur 4.13: Woningvoorraad Vivare in de kern Loo, 2016

Bron: Vivare, BAG, bewerking Atrivé

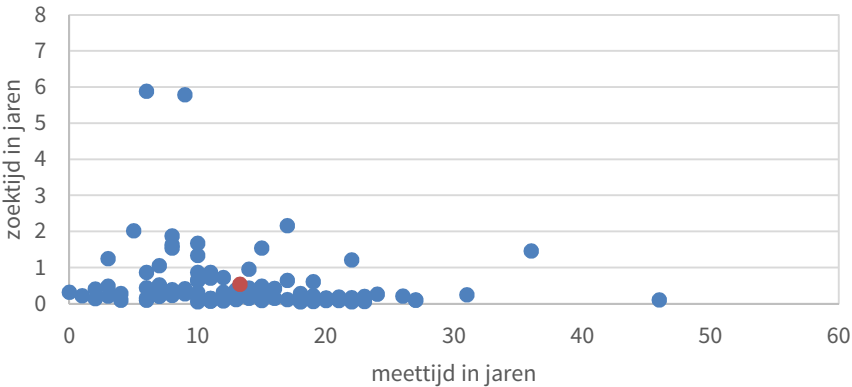
4. Woningvoorraad

Figuur 4.14: Meettijd en zoektijd van doorstromers in Duiven, 2007-2016

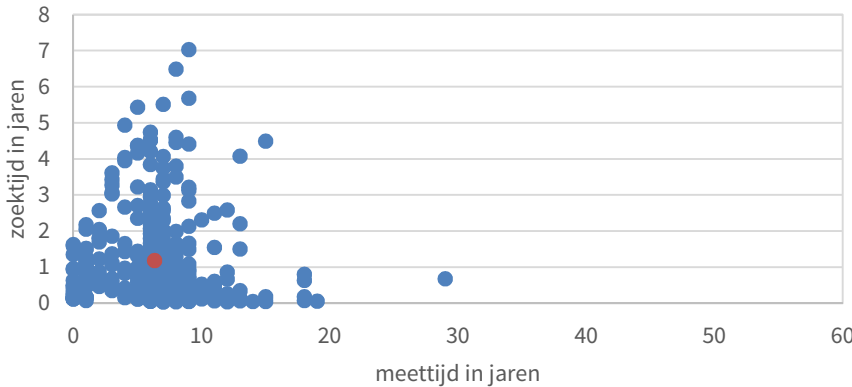
Bron: Vivare, bewerking Atrivé

Figuur 4.16: Meettijd en zoektijd van herstarters in Duiven, 2007-2016

Bron: Vivare, bewerking Atrivé

Figuur 4.15: Meettijd en zoektijd van starters in Duiven, 2007-2016

Bron: Vivare, bewerking Atrivé

4. Woningvoorraad

Figuur 4.17: Gemiddelde meettijd naar klantsoort in Duiven (exclusief meettijd >20 jaar), 2007-2016

	Doorstromer	Herstarter	Starter	Totaal
2007	8,7	-	5,0	7,4
2008	12,6	-	4,0	9,6
2009	12,9	-	4,9	11,1
2010	10,5	-	5,3	8,7
2011	11,0	-	6,4	9,4
2012	10,0	-	6,5	8,9
2013	11,0	10,1	4,5	8,8
2014	10,8	10,2	5,5	9,3
2015	10,9	12,8	2,8	7,8
2016	10,1	10,8	3,9	7,5
Totaal	11,0	11,0	4,9	9,0

Bron: Vivare, bewerking Atrivé

Figuur 4.19: Gemiddelde meettijd naar leeftijd in Duiven (exclusief meettijd >20 jaar), 2007-2016

	t/m 23 jaar	24 t/m 54 jaar	55 jaar en ouder	Totaal
2007	4,0	7,3	8,0	7,4
2008	-	8,8	11,6	9,6
2009	2,0	10,5	12,3	11,1
2010	3,0	7,5	10,5	8,7
2011	2,5	9,5	9,4	9,4
2012	3,0	8,3	10,7	8,9
2013	2,3	8,7	11,2	8,8
2014	1,6	9,4	11,4	9,3
2015	1,4	7,3	11,8	7,8
2016	2,4	6,9	11,9	7,5
Totaal	2,1	8,6	11,0	9,0

Bron: Vivare, bewerking Atrivé

Figuur 4.18: Gemiddelde meettijd naar klantsoort in Duiven, 2007-2016

	Doorstromer	Herstarter	Starter	Totaal
2007	17,3	-	5,0	14,1
2008	22,2	-	4,0	18,2
2009	19,5	-	4,9	17,2
2010	14,3	-	5,3	11,6
2011	15,8	-	6,4	13,1
2012	13,4	-	6,5	11,4
2013	14,6	12,6	4,5	11,6
2014	15,5	11,6	6,1	12,6
2015	16,6	14,8	2,8	11,1
2016	13,8	15,7	3,9	10,2
Totaal	16,5	13,3	4,9	13,2

Bron: Vivare, bewerking Atrivé

Figuur 4.20: Gemiddelde meettijd naar leeftijd in Duiven, 2007-2016

	1. t/m 23 jaar	2. 24 t/m 54 jaar	3. 55 jaar en ouder	Totaal
2007	4,0	9,8	21,9	14,1
2008	-	9,3	26,3	18,2
2009	2,0	12,9	21,9	17,2
2010	3,0	8,9	14,9	11,6
2011	2,5	9,9	19,7	13,1
2012	3,0	8,9	16,5	11,4
2013	2,3	9,8	17,6	11,6
2014	1,6	10,4	20,3	12,6
2015	1,4	7,8	20,2	11,1
2016	2,4	7,5	19,9	10,2
Totaal	2,1	9,6	20,1	13,2

Bron: Vivare, bewerking Atrivé

4. Woningvoorraad

Figuur 4.21: Woningvoorraad naar eigendom en woningtype, 2016

	Koop	Corporatie huur	Particuliere huur	Totaal
Vrijstaande woning	1.362	0	0	1.362
2^1-kapwoning	2.232	84	170	2.486
Rij/hoekwoning	3.332	1.685	260	5.277
Appartement	182	930	237	1.349
Overig	48	1	0	49
Totaal	7.156	2.700	667	10.523
Vrijstaande woning	19%	0%	0%	13%
2^1-kapwoning	31%	3%	25%	24%
Rij/hoekwoning	47%	62%	39%	50%
Appartement	3%	34%	36%	13%
Overig	1%	0%	0%	0%
Totaal	100%	100%	100%	100%

Bron: WOZ

Figuur 4.22: Woningvoorraad naar kern en woningtype, 2016

	Duiven-Noord	Duiven-Zuid	Groessen	Loo Gld	Totaal
Vrijstaande woning	522	284	388	168	1.362
2^1-kapwoning	1.135	1.033	180	138	2.486
Rij/hoekwoning	3.469	1.593	127	88	5.277
Appartement	989	343	7	10	1.349
Overig	4	2	31	12	49
Totaal	6.119	3.255	733	416	10.523
Vrijstaande woning	9%	9%	53%	40%	13%
2^1-kapwoning	19%	32%	25%	33%	24%
Rij/hoekwoning	57%	49%	17%	21%	50%
Appartement	16%	11%	1%	2%	13%
Overig	0%	0%	4%	3%	0%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%

Bron: WOZ

- In de WOZ-administratie was geen goed onderscheid te maken tussen koop en particuliere huur. Alleen de grote particuliere verhuurders zijn onderscheiden.
- Hierdoor is het aandeel koop overschat en het aandeel particuliere huur onderschat.
- De koopsector bestaat bijna alleen uit eengezinswoningen. Met name rijwoningen (47%) en tweekappers (31%).
- De corporatiesector bestaat voor 62% uit eengezinswoningen en voor 34% uit appartementen.
- Groessen en Loo kennen vooral veel vrijstaande (53% en 40%) en tweekappers (25% en 33%).
- In Duiven-Noord en Duiven-Zuid zijn de rij en hoek woningen oververtegenwoordigd (57% en 49%).

4. Woningvoorraad

Figuur 4.23: Woningvoorraad naar prijs en eigendom, 2016

	Koop	Corporatie huur	Particuliere huur	Totaal
tot €180.000	2.838	2.516	487	5.841
€180.000-€220.000	1.440	178	175	1.793
€220.000-€280.000	1.336	6	5	1.347
€280.000>	1.542	0	0	1.542
Totaal	7.156	2.700	667	10.523
tot €180.000	40%	93%	73%	56%
€180.000-€220.000	20%	7%	26%	17%
€220.000-€280.000	19%	0%	1%	13%
€280.000>	22%	0%	0%	15%
Totaal	100%	100%	100%	100%

Bron: WOZ

Figuur 4.25: Woningvoorraad naar prijs eigendomp en kern, 2016

	Duiven-Noord	Duiven-Zuid	Groessen	Loo Gld	Totaal
Koop	4.150	2.024	649	333	7.156
corporatie huur	1.570	963	84	83	2.700
Particuliere huur	399	268	0	0	667
Totaal	6.119	3.255	733	416	10.523
Koop	68%	62%	89%	80%	68%
corporatie huur	26%	30%	11%	20%	26%
Particuliere huur	7%	8%	0%	0%	6%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%

Bron: WOZ

Figuur 4.24: Woningvoorraad naar prijs koop en kern, 2016

	Duiven-Noord	Duiven-Zuid	Groessen	Loo Gld	Totaal
tot €180.000	2.110	592	78	58	2.838
€180.000-€220.000	777	499	115	49	1.440
€220.000-€280.000	599	549	139	49	1.336
€280.000>	664	384	317	177	1.542
Totaal	4.150	2.024	649	333	7.156
tot €180.000	51%	29%	12%	17%	40%
€180.000-€220.000	19%	25%	18%	15%	20%
€220.000-€280.000	14%	27%	21%	15%	19%
€280.000>	16%	19%	49%	53%	22%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%

Bron: WOZ

- Groessen en Loo kennen vooral veel koopwoningen (89% en 80%).
- De helft van alle koopwoningen in deze kernen heeft een WOZ-waarde boven de €280.000
- Dit komt met name door het hoge aandeel vrijstaande woningen en tweekappers.
- Duiven-Noord kent de meeste goedkope koopwoningen (51% tot €180.000).
- Groessen kent maar weinig sociale huurwoningen (11%).

4. Betaalbaarheid van het wonen

Raming obv situatie WoON2012, gecorrigeerd obv regionale verandering tussen WoON2012 en WoON2015.

Figuur 5.1: Reële ontwikkeling woonlasten naar eigendom in Duiven in prijzen van 2015

	2012	2015	ontwikkeling 2012-2015	verschil t.o.v. regio 2015
koop	€ 1.054	€ 929	-12%	2%
huur corporatie	€ 598	€ 605	1%	4%
huur particulier	€ 734	€ 784	7%	1%
Totaal	€ 915	€ 845	-8%	7%

Bron: WoON2012, WoON2015, bewerking Atrivé

Woonlasten zijn inclusief onderhoudslasten

Figuur 5.3: Reële ontwikkeling gemiddeld besteedbaar inkomen naar eigendom in Duiven

	2012	2015	ontwikkeling 2012-2015	verschil t.o.v. regio 2015
koop	€ 47.007	€ 47.158	0%	2%
huur corporatie	€ 23.198	€ 21.563	-7%	2%
huur particulier	€ 28.164	€ 29.676	5%	5%
Totaal	€ 39.537	€ 39.010	-1%	8%

Bron: WoON2012, WoON2015, bewerking Atrivé

- Gemiddeld inkomen van huishoudens in alle eigendomsvormen ligt in Duiven hoger dan in de regio.
- Inkomen van eigenaar-bewoners is in reële termen sinds 2012 nagenoeg gelijk gebleven.
- Inkomen van huurders bij corporaties is in reële termen sinds 2012 met 8% gedaald.
- Woonlasten van eigenaar-bewoners zijn sinds 2012 in reële termen met 12% gedaald.
- Woonlasten van huurders van corporaties zijn sinds 2012 in reële termen met 7% gestegen.
- Woonquote van eigenaar-bewoners is sinds 2012 met 4%-punt gedaald.
- Woonquote van huurders van corporaties is sinds 2012 met 3%-punt gestegen.
- Woonquote van huishoudens in alle eigendomsvormen ligt in Duiven lager dan in de regio.

Figuur 5.2: Ontwikkeling netto woonquote naar eigendom in Duiven

	2012	2015	ontwikkeling 2012-2015	verschil t.o.v. regio 2015
koop	30%	27%	-4%	-4%
huur corporatie	34%	37%	3%	-1%
huur particulier	34%	37%	4%	10%
Totaal	32%	31%	-1%	-5%

Bron: WoON2012, WoON2015, bewerking Atrivé

Woonlasten zijn inclusief onderhoudslasten

4. Betaalbaarheid van het wonen

Raming obv situatie WoON2012, gecorrigeerd obv regionale verandering tussen WoON2012 en WoON2015.

Figuur 5.4: Reële ontwikkeling woonlasten naar eigendom en inkomen in Duiven in prijzen van 2012

		2012	2015	ontwikkeling 2012-2015	verschil t.o.v. regio 2015
koop	iah-inkomen onder 33.000	€ 1.009	€ 825	-18%	13%
	iah-inkomen 33.000 tot 43.000	€ 1.031	€ 860	-17%	13%
	iah-inkomen 43.000 of hoger	€ 1.066	€ 975	-9%	-3%
	Totaal	€ 1.054	€ 929	-12%	2%
huur corpora	iah-inkomen onder 33.000	€ 556	€ 580	4%	6%
	iah-inkomen 33.000 tot 43.000	€ 701	€ 710	1%	3%
	iah-inkomen 43.000 of hoger	€ 750	€ 773	3%	3%
	Totaal	€ 598	€ 605	1%	4%
huur partiku	iah-inkomen onder 33.000	€ 639	€ 635	-1%	0%
	iah-inkomen 33.000 tot 43.000	€ 729	€ 867	19%	-4%
	iah-inkomen 43.000 of hoger	€ 925	€ 1.014	10%	2%
	Total	€ 734	€ 784	7%	1%
Totaal	iah-inkomen onder 33.000	€ 703	€ 668	-5%	10%
	iah-inkomen 33.000 tot 43.000	€ 907	€ 838	-8%	10%
	iah-inkomen 43.000 of hoger	€ 1.043	€ 980	-6%	-1%
	Totaal	€ 915	€ 845	-8%	7%

Bron: WoON2012, WoON2015, bewerking Atrivé

Figuur 5.5: Ontwikkeling netto woonquote naar eigendom en inkomen in Duiven

		2012	2015	ontwikkeling 2012-2015	verschil t.o.v. regio 2015
koop	iah-inkomen onder 33.000	50%	42%	-8%	5%
	iah-inkomen 33.000 tot 43.000	37%	31%	-6%	1%
	iah-inkomen 43.000 of hoger	26%	23%	-3%	-2%
	Totaal	30%	27%	-4%	-4%
huur corpora	iah-inkomen onder 33.000	37%	40%	3%	-4%
	iah-inkomen 33.000 tot 43.000	30%	29%	0%	3%
	iah-inkomen 43.000 of hoger	23%	23%	0%	5%
	Totaal	34%	37%	3%	-1%
huur partiku	iah-inkomen onder 33.000	37%	42%	4%	-16%
	iah-inkomen 33.000 tot 43.000	31%	35%	4%	-3%
	iah-inkomen 43.000 of hoger	27%	29%	2%	12%
	Total	34%	37%	4%	10%
Totaal	iah-inkomen onder 33.000	41%	41%	0%	-2%
	iah-inkomen 33.000 tot 43.000	34%	31%	-3%	2%
	iah-inkomen 43.000 of hoger	26%	23%	-3%	0%
	Totaal	32%	31%	-1%	-5%

Bron: WoON2012, WoON2015, bewerking Atrivé

4. Betaalbaarheid van het wonen

Raming obv situatie WoON2012, gecorrigeerd obv regionale verandering tussen WoON2012 en WoON2015.

Figuur 5.6: Reële ontwikkeling woonlasten naar eigendom en huishouden in Duiven in prijzen van 2012

		2012	2015	ontwikkeling 2012-2015	verschil t.o.v. regio 2015
koop	Eenpersoons	€ 826	€ 666	-19%	-6%
	Paar	€ 978	€ 804	-18%	-3%
	Paar + kind(eren)	€ 1.165	€ 1.099	-6%	0%
	1 oudergezin	€ 1.045	€ 976	-7%	10%
	Total	€ 1.054	€ 929	-12%	2%
huur corpora	Eenpersoons	€ 527	€ 547	4%	3%
	Paar	€ 634	€ 636	0%	-2%
	Paar + kind(eren)	€ 756	€ 757	0%	12%
	1 oudergezin	€ 624	€ 636	2%	5%
	Total	€ 598	€ 605	1%	4%
huur particu	Eenpersoons	€ 661	€ 695	5%	4%
	Paar	€ 829	€ 887	7%	-4%
	Paar + kind(eren)	€ 963	€ 880	-9%	-4%
	1 oudergezin	€ 534	€ 704	32%	20%
	Total	€ 734	€ 784	7%	1%
Total	Eenpersoons	€ 653	€ 605	-7%	-1%
	Paar	€ 906	€ 791	-13%	-1%
	Paar + kind(eren)	€ 1.123	€ 1.082	-4%	4%
	1 oudergezin	€ 767	€ 755	-2%	6%
	Total	€ 915	€ 845	-8%	7%

Bron: WoON2012, WoON2015, bewerking Atrivé

Figuur 5.7: Ontwikkeling netto woonquote naar eigendom en huishouden in Duiven

		2012	2015	ontwikkeling 2012-2015	verschil t.o.v. regio 2015
koop	Eenpersoons	41%	36%	-5%	-1%
	Paar	30%	25%	-5%	3%
	Paar + kind(eren)	27%	26%	-1%	0%
	1 oudergezin	36%	28%	-7%	-3%
	Total	30%	27%	-4%	-4%
huur corpora	Eenpersoons	38%	41%	3%	-4%
	Paar	29%	31%	2%	0%
	Paar + kind(eren)	26%	28%	2%	0%
	1 oudergezin	37%	39%	2%	12%
	Total	34%	37%	3%	-1%
huur particu	Eenpersoons	34%	39%	5%	16%
	Paar	32%	32%	0%	-8%
	Paar + kind(eren)	31%	32%	2%	8%
	1 oudergezin	35%	44%	9%	7%
	Total	34%	37%	4%	10%
Total	Eenpersoons	38%	40%	1%	-5%
	Paar	30%	27%	-3%	2%
	Paar + kind(eren)	27%	26%	-1%	1%
	1 oudergezin	36%	36%	-1%	6%
	Total	32%	31%	-1%	-5%

Bron: WoON2012, WoON2015, bewerking Atrivé

4. Betaalbaarheid van het wonen

Raming obv situatie WoON2012, gecorrigeerd obv regionale verandering tussen WoON2012 en WoON2015.

Figuur 5.8: Inkomensverdeling gemeente Duiven 2012

	Duiven		Regio
	abs.	%	%
Bijstandsniveau	400	4%	5%
HT-doelgroep	1.900	18%	23%
EC-doelgroep	1.900	19%	19%
Middeninkomens	1.300	13%	13%
Hogere inkomens	4.900	47%	40%
Totaal	10.400	100%	100%

Bron: Companen (Betaalbaarheid wonen in beeld 2014)

Figuur 5.10: Inkomensverdeling naar eigendom, 2012

	Huur corporatie	Huur particulier	Koop	Totaal
EC-doelgroep	75%	45%	22%	38%
Middeninkomens	9%	13%	13%	13%
Hogere inkomens	16%	42%	65%	49%
Totaal	100%	100%	100%	100%

Bron: Companen (Betaalbaarheid wonen in beeld 2014)

Oranje gearceerd = goedkope scheefheid

- Beeld inkomensverdeling Companen is vergelijkbaar met resultaten analyse Atrivé.
- Inkomens liggen in Duiven iets hoger dan gemiddeld in de regio.
- Companen komt wel op een hoger aandeel 'goedkope scheefheid' uit.
- Dit valt deels te verklaren doordat deze cijfers van voor het 'passend toewijzen' zijn.
- Ook Companen geeft aan dat met name alleenstaanden en eenoudergezinnen in de huur betaalbaarheidsrisico's kennen.
- Deze groepen kennen ook de hoogste woonquotes.

Figuur 5.9: Betaalbaarheidsrisico in Duiven bij NVMT-budget, 2012

	Huur	Koop	Totaal
tot 35 jaar	26%	3%	13%
35 tot 65 jaar	29%	4%	10%
65 jaar e.o.	24%	3%	12%
Eenpersoons	36%	7%	23%
Paar	12%	2%	5%
Paar + kind(eren)	18%	2%	5%
1 oudergezin	31%	9%	22%
Totaal	27%	3%	11%
			1.100

Bron: Companen (Betaalbaarheid wonen in beeld 2014)

6. Duurzaamheid van de woningvoorraad

Figuur 6.1: Verdeling energielabels en gemiddelde energie-index bezit Vivare naar kern, 2016

	Duiven	Groessen	Loo	Totaal
Gemiddelde Ei	1,44	1,57	1,58	1,45
A++/A+/A	8%	0%	3%	8%
B	11%	24%	18%	12%
C	65%	41%	48%	64%
D	13%	24%	12%	14%
E	3%	12%	12%	4%
F	0%	0%	6%	0%
G	0%	0%	0%	0%
Totaal	2.365	84	83	2.532

Bron: Vivare

Figuur 6.2: Verdeling geregistreerde energielabels in Duiven, 2016

	Gemeente Duiven Aantal	Arnhem/Nijmegen (CR) Aantal	Gemeente Duiven %	Arnhem/Nijmegen (CR) %
Gemiddelde Ei	1,58	1,67		
A++/A+/A	395	11.944	10%	9%
B	448	20.020	11%	16%
C	1.346	40.984	34%	32%
D	1.569	30.432	40%	24%
E	155	13.643	4%	11%
F	29	6.928	1%	5%
G	9	2.779	0%	2%
Totaal	3.951	126.730	100%	100%
Aandeel voorraad	37%	39%		

Bron: klimaatmonitor.database.nl

- Van 37% van de woningen in Duiven is een energielabel geregistreerd.
- Dit geeft dus slechts een indicatie van de energieprestatie van de hele voorraad.
- Bovendien zijn de corporatiewoningen oververtegenwoordigd in deze cijfers.
- Duiven kent iets minder iets minder geregistreerde ABC-labels dan gemiddeld in de regio (55% om 58%).
- Maar ook minder slechte EFG-labels (5% om 18%).
- Gemiddeld genomen ligt de energie-index van de geregistreerde woningen in Duiven lager dan in de regio.
- Vivare geeft aan dat 83% van haar bezit op tenminste een label C zit.
- Dit lijkt niet te sporen met het beeld uit de geregistreerde labels.
- De gemiddelde energie-index van de woningen van Vivare ligt met 1,45 lager dan van de geregistreerde woningen in de gemeente.

6. Duurzaamheid van de woningvoorraad

Figuur 6.3: Verdeling voorlopige energielabels in Duiven, 2014

	Gemeente Duiven Aantal	Arnhem/Nijmegen (CR) Aantal	Gemeente Duiven %	Arnhem/Nijmegen (CR) %
A++/A+/A	943	31.343	9%	10%
B	3.235	38.817	31%	12%
C	4.894	101.364	47%	32%
D	584	21.021	6%	7%
E	67	29.835	1%	9%
F	448	50.255	4%	16%
G	288	40.593	3%	13%
onbekend	36	3.751	0%	1%
Totaal	10.495	316.979	100%	100%

Bron: klimaatmonitor.database.nl

- Het beeld van de voorlopige labels lijkt niet te stroken met het beeld van de geregistreerde labels.
- De voorlopige labels uit 2014 lijken te positief te zijn ingeschat.

6. Duurzaamheid van de woningvoorraad

Figuur 6.4: Energieverbruik in Duiven naar kern, 2014

	Duiven-Noord	Duiven-Zuid	Groessen	Loo	Gemeente Duiven	Arnhem/Nijmegen (CR)
Gasgebruik woningen (temp. gecorrigeerd) [m3]	4.104.850	223.150	1.492.850	776.200	6.248.550	448.549.250
Elektriciteitsgebruik woningen [kWh]	19.795.900	10.860.000	3.166.700	1.625.600	35.530.100	965.365.050
Gemiddeld gasgebruik alle woningen (temp. gecorrigeerd) [m3]	650	50	1.950	1.850	600	1.400
Gemiddeld gasgebruik appartement (temp. gecorrigeerd) [m3]	200	0		1.250	200	1.000
Gemiddeld gasgebruik hoekwoning (temp. gecorrigeerd) [m3]	850	0	1.350	1.200	650	1.500
Gemiddeld gasgebruik tweekapper (temp. gecorrigeerd) [m3]	650	0	1.800	1.550	550	1.750
Gemiddeld gasgebruik woningtype onbekend (temp. gecorrigeerd) [m3]	0	150			-	-
Gemiddeld gasgebruik tussenwoning (temp. gecorrigeerd) [m3]	700	0	1.150	1.350	550	1.250
Gemiddeld gasgebruik vrijstaande woning (temp. gecorrigeerd) [m3]	1.200	650	2.350	2.400	1.550	2.500
Gemiddeld elektriciteitsgebruik alle woningen [kWh]	3.250	3.350	4.150	3.850	3.350	3.000
Gemiddeld elektriciteitsgebruik appartement [kWh]	1.850	1.850		2.800	1.850	2.100
Gemiddeld elektriciteitsgebruik tussenwoning [kWh]	3.250	3.050	3.150	3.500	3.200	3.050
Gemiddeld elektriciteitsgebruik hoekwoning [kWh]	3.400	3.100	3.350	3.050	3.300	3.200
Gemiddeld elektriciteitsgebruik tweekapper [kWh]	3.850	3.900	3.900	3.450	3.850	3.700
Gemiddeld elektriciteitsgebruik vrijstaande woning [kWh]	4.250	4.700	4.650	4.500	4.500	4.500
Gemiddeld elektriciteitsgebruik woningtype onbekend [kWh]					-	-
Aandeel stadsverwarming [%]	50,0%	100,0%	0,0%	0,0%	59,0%	4,1%

Bron: klimaatmonitor.database.nl

- Het gemiddeld gasverbruik ligt in Duiven met 600m3 een stuk lager dan in de regio (1.400m3).
- Hierbij moet worden aangetekend dat meer dan de helft van de woningen in Duiven is aangesloten op stadsverwarming wat de cijfers vertekend
- Wanneer we hier voor corrigeren dan lijkt het verbruik in Duiven op het gemiddelde in de regio.
- Het elektriciteitsverbruik ligt in Duiven wel iets hoger dan gemiddeld in de regio.
- Met name Loo en Groessen scoren hoog. Dit heeft met name te maken dat in die kernen het aandeel vrijstaande woningen en tweekappers groter is

7. Woonwensen van jongeren in Duiven

Waar zijn thuiswonenden in verleden naar toe verhuisd?

Figuur 7.1: Huidige woonsituatie en woningtype van (voorheen) thuiswonende jongeren

	thuiswonend	uitwonend	Totaal	thuiswonend	uitwonend	Totaal
vrijstaand	8	31	39	2%	6%	4%
tweekapper	38	147	185	8%	30%	19%
hoekwoning	56	48	104	11%	10%	10%
rijwoning	166	237	403	33%	48%	40%
appartement	138	23	161	27%	5%	16%
(studenten)kamer	35	0	35	7%	0%	4%
overig	65	8	73	13%	2%	7%
Totaal	506	494	1.000	100%	100%	100%

Bron: Enquête Atrivé

Welke jongeren zijn verhuisgeneigd?

Figuur 7.3: Verhuisplannen naar tijdspanne en leeftijd

	18 tot 22 jaar	22 tot 26 jaar	26 tot 30 jaar	Totaal	18 tot 22 jaar	22 tot 26 jaar	26 tot 30 jaar	Totaal
binnen 1 jaar	261	398	184	843	20%	43%	21%	27%
binnen 1 tot 2 jaar	322	256	137	715	25%	27%	16%	23%
binnen 2 tot 5 jaar	560	155	196	911	43%	17%	23%	29%
voorlopig niet	169	122	351	642	13%	13%	40%	21%
Totaal	1.312	931	868	3.111	100%	100%	100%	100%

Bron: Enquête Atrivé

Figuur 7.2: Huidige woonsituatie en eigendom van (voorheen) thuiswonende jongeren

	thuiswonend	uitwonend	Totaal	thuiswonend	uitwonend	Totaal
koop	239	339	578	47%	69%	58%
huur corporatie	129	31	160	25%	6%	16%
huur particulier	138	124	262	27%	25%	26%
Totaal	506	494	1.000	100%	100%	100%

Bron: Enquête Atrivé

Figuur 7.4: Verhuisplannen naar tijdspanne en kern

	Duiven-Noord	Duiven-Zuid	Grossen/Loo	Totaal	Duiven-Noord	Duiven-Zuid	Grossen/Loo	Totaal
binnen 1 jaar	466	328	50	844	27%	31%	15%	27%
binnen 1 tot 2 jaar	401	236	79	716	23%	23%	23%	23%
binnen 2 tot 5 jaar	502	289	120	911	29%	28%	35%	29%
voorlopig niet	355	195	92	642	21%	19%	27%	21%
Totaal	1.724	1.048	341	3.113	100%	100%	100%	100%

Bron: Enquête Atrivé

- Alle 3.112 jongeren in Duiven van 18 tot 30 jaar zijn via een brief benaderd voor deze online-enquête. Daarnaast is ook via sociale media aandacht gegenereerd voor het onderzoek
- Uiteindelijk hebben we 382 volledig ingevulde vragenlijsten ontvangen (255 thuiswonenden en 127 uitwonenden). Een respons van 12,3%.
- Dit aantal is voldoende om met 95% betrouwbaarheid uitspraken te kunnen doen over alle jongeren in de gemeente Duiven.
- Van de 3.100 jongeren in Duiven zijn circa 500 jongeren de afgelopen jaren verhuisd, die voorheen nog thuis woonden, maar nu zelfstandig wonen in de gemeente Duiven.
- Bijna de helft (48%) is terecht gekomen in een rijwoning en 30% in een tweekapper. Dat laatste is hoog gezien het aandeel uitwonende jongeren in dit woningtype (19%)
- Slechts 5% is terecht gekomen in een appartement. Dit is laag gezien het aandeel uitwonende jongeren in dit woningtype (16%).
- De voorheen thuiswonende jongeren zijn ook relatief vaak terecht gekomen in koopwoningen (69% om 58%).
- Van de 3.100 jongeren in Duiven heeft circa 79% verhuisplannen. De helft van alle jongeren wil binnen twee jaar verhuizen.
- De jongeren in de kleine kernen willen minder vaak op korte termijn verhuizen dan de jongeren in de kern Duiven.

7. Woonwensen van jongeren in Duiven

Figuur 7.6: Verhuisplannen naar actief/niet-actief en leeftijd

	18 tot 22 jaar	22 tot 26 jaar	26 tot 30 jaar	Totaal	18 tot 22 jaar	22 tot 26 jaar	26 tot 30 jaar	Totaal
actief verhuisgeneigd	630	588	370	1.588	48%	63%	43%	51%
niet actief verhuisgeneigd	514	221	147	882	39%	24%	17%	28%
niet verhuisgeneigd	169	122	351	642	13%	13%	40%	21%
Totaal	1.313	931	868	3.112	100%	100%	100%	100%

Bron: Enquête Atrivé

Figuur 7.9: Verhuisplannen naar acties en leeftijd

	18 tot 22 jaar	22 tot 26 jaar	26 tot 30 jaar	Totaal	18 tot 22 jaar	22 tot 26 jaar	26 tot 30 jaar	Totaal
ingeschreven bij Entree	187	394	196	777	30%	70%	53%	50%
gereageerd op aanbod bij Entree	45	207	139	390	7%	37%	37%	25%
ingeschreven studentenhuysvesting	108	53	0	161	17%	9%	0%	10%
particuliere bemiddelaars	27	80	57	164	4%	14%	15%	11%
zoeken via internet	466	447	274	1.186	75%	79%	74%	76%
contact met een makelaar	18	129	96	243	3%	23%	26%	16%
zoeken via familie en vrienden	303	214	114	632	49%	38%	31%	41%
advertenties lezen	148	150	119	417	24%	26%	32%	27%
geïnformeerd naar nieuwbouw	18	63	49	130	3%	11%	13%	8%
ingeschreven voor nieuwbouw	0	15	8	23	0%	3%	2%	1%
woningen bezichtigd	38	86	114	238	6%	15%	31%	15%
overig	36	53	23	112	6%	9%	6%	7%
Totaal	621	565	370	1.557	100%	100%	100%	100%

Bron: Enquête Atrivé

Figuur 7.7: Verhuisplannen naar actief/niet-actief en kern

	Duiven-Noord	Duiven-Zuid	Groessen/Loo	Totaal	Duiven-Noord	Duiven-Zuid	Groessen/Loo	Totaal
actief verhuisgeneigd	904	574	111	1.589	52%	55%	33%	51%
niet actief verhuisgeneigd	465	279	138	882	27%	27%	40%	28%
niet verhuisgeneigd	355	195	92	642	21%	19%	27%	21%
Totaal	1.724	1.048	341	3.113	100%	100%	100%	100%

Bron: Enquête Atrivé

Figuur 7.10: Verhuisplannen naar acties en kern

	Duiven-Noord	Duiven-Zuid	Groessen/Loo	Totaal	Duiven-Noord	Duiven-Zuid	Groessen/Loo	Totaal
ingeschreven bij Entree	459	250	67	777	53%	44%	60%	50%
gereageerd op aanbod bij Entree	277	95	19	390	32%	17%	17%	25%
ingeschreven studentenhuysvesting	84	77	0	161	10%	13%	0%	10%
particuliere bemiddelaars	135	24	4	164	16%	4%	4%	11%
zoeken via internet	692	415	79	1.186	79%	72%	71%	76%
contact met een makelaar	156	57	30	243	18%	10%	27%	16%
zoeken via familie en vrienden	404	176	52	632	46%	31%	47%	41%
advertenties lezen	252	115	50	417	29%	20%	45%	27%
geïnformeerd naar nieuwbouw	87	33	10	130	10%	6%	9%	8%
ingeschreven voor nieuwbouw	15	8	0	23	2%	1%	0%	1%
woningen bezichtigd	151	58	29	238	17%	10%	26%	15%
overig	57	48	7	112	7%	8%	6%	7%
Totaal	872	574	111	1.557	100%	100%	100%	100%

Bron: Enquête Atrivé

- Met name de jongeren in de leeftijd 22 tot 26 jaar zijn actief op zoek (63%). De jongeren in de kleine kernen daarentegen zijn juist minder actief op zoek (33%).
- Van de ruim 1.500 jongeren actief woningzoekende jongeren, zoekt driekwart via internet naar woonruimte. De helft staat ingeschreven bij Entree voor een sociale huurwoning

7. Woonwensen van jongeren in Duiven

Motieven thuiswonende verhuisgeneigden om zelfstandig te gaan wonen.

Figuur 7.12: Motieven van thuiswonenden om zelfstandig te gaan wonen naar leeftijd

	18 tot 22 jaar	22 tot 26 jaar	26 tot 30 jaar	Totaal	18 tot 22 jaar	22 tot 26 jaar	26 tot 30 jaar	Totaal
onafhankelijk willen zijn	573	439	137	1.149	52%	68%	82%	60%
vanwege studie	485	110	0	595	44%	17%	0%	31%
vanwege werk	347	342	96	785	31%	53%	57%	41%
wil samenwonen	308	198	21	527	28%	31%	13%	27%
overig	18	43	8	69	2%	7%	5%	4%
Totaal	1.108	649	168	1.925	100%	100%	100%	100%

Bron: Enquête Atrivé

Figuur 7.13: Motieven van thuiswonenden om zelfstandig te gaan wonen naar kern

	Duiven-Noord	Duiven-Zuid	Groessen/Loo	Totaal	Duiven-Noord	Duiven-Zuid	Groessen/Loo	Totaal
onafhankelijk willen zijn	628	405	117	1.149	65%	56%	50%	60%
vanwege studie	311	245	39	595	32%	34%	17%	31%
vanwege werk	394	306	85	785	41%	42%	37%	41%
wil samenwonen	249	177	101	527	26%	25%	44%	27%
overig	23	41	5	69	2%	6%	2%	4%
Totaal	970	722	232	1.925	100%	100%	100%	100%

Bron: Enquête Atrivé

- Belangrijkste motief van thuiswonenden om te verhuizen is dat ze onafhankelijk willen zijn (60%). Hoe ouder, hoe belangrijker dit motief (onder 26-plussers zelfs 82%)
- Voor jonge thuiswonenden geldt 'studie' (44%) ook als belangrijk motief om te willen verhuizen. Voor jongeren van 22 jaar en ouder is 'werk' het tweede motief.
- Voor de thuiswonende jongeren in de kleine kernen wijken de motieven enigszins af van die in Duiven. Met name het motief 'samenwonen' wordt hier vaak genoemd (44%).

Woonwensen van jongeren.

Figuur 7.14: Gewenste woningtype naar leeftijd

	18 tot 22 jaar	22 tot 26 jaar	26 tot 30 jaar	Totaal	18 tot 22 jaar	22 tot 26 jaar	26 tot 30 jaar	Totaal
vrijstaand	92	40	88	220	8%	5%	17%	9%
tweekapper	48	91	114	253	4%	12%	22%	10%
hoekwoning	47	93	31	171	4%	12%	6%	7%
rijwoning	153	197	178	528	13%	25%	34%	22%
appartement	494	309	73	876	43%	39%	14%	36%
(studenten)kamer	285	30	0	315	25%	4%	0%	13%
overig	27	27	33	87	2%	3%	6%	4%
Totaal	1.146	787	517	2.450	100%	100%	100%	100%

Bron: Enquête Atrivé

Figuur 7.15: Gewenste woningtype naar kern

	Duiven-Noord	Duiven-Zuid	Groessen/Loo	Totaal	Duiven-Noord	Duiven-Zuid	Groessen/Loo	Totaal
vrijstaand	102	91	28	221	8%	11%	11%	9%
tweekapper	138	80	36	254	10%	9%	14%	10%
hoekwoning	136	8	28	172	10%	1%	11%	7%
rijwoning	316	136	75	527	23%	16%	30%	22%
appartement	462	357	57	876	34%	42%	23%	36%
(studenten)kamer	161	131	23	315	12%	15%	9%	13%
overig	31	51	4	86	2%	6%	2%	4%
Totaal	1.346	854	251	2.451	100%	100%	100%	100%

Bron: Enquête Atrivé

7. Woonwensen van jongeren in Duiven

Figuur 7.17: Gewenste eigendomsvorm naar leeftijd

	18 tot 22 jaar	22 tot 26 jaar	26 tot 30 jaar	Totaal	18 tot 22 jaar	22 tot 26 jaar	26 tot 30 jaar	Totaal
huur	773	376	188	1.337	68%	43%	36%	55%
koop	195	270	289	754	17%	34%	56%	31%
geen voorkeur	166	140	41	347	15%	18%	8%	14%
Totaal	1.134	786	518	2.438	100%	100%	100%	100%

Bron: Enquête Atrivé

Figuur 7.20: Gewenste huurprijs naar leeftijd

	18 tot 22 jaar	22 tot 26 jaar	26 tot 30 jaar	Totaal	18 tot 22 jaar	22 tot 26 jaar	26 tot 30 jaar	Totaal
Tot € 232	27	8	8	43	3%	2%	4%	3%
€ 232 - € 410	471	105	41	617	50%	20%	18%	37%
€ 410 - € 587	282	227	73	582	30%	44%	32%	35%
€ 587 - € 629	128	94	49	271	14%	18%	21%	16%
€ 629 - € 710	21	68	24	113	2%	13%	11%	7%
€ 710 - € 900	11	15	33	59	1%	3%	14%	4%
Totaal	940	517	228	1.685	100%	100%	100%	100%

Bron: Enquête Atrivé

Figuur 7.18: Gewenste eigendomsvorm naar kern

	Duiven-Noord	Duiven-Zuid	Groessen/Loo	Totaal	Duiven-Noord	Duiven-Zuid	Groessen/Loo	Totaal
huur	712	523	102	1.337	53%	61%	41%	55%
koop	419	215	119	753	31%	25%	48%	31%
geen voorkeur	205	115	28	348	15%	13%	11%	14%
Totaal	1.336	853	249	2.438	100%	100%	100%	100%

Bron: Enquête Atrivé

Figuur 7.21: Gewenste huurprijs naar kern

	Duiven-Noord	Duiven-Zuid	Groessen/Loo	Totaal	Duiven-Noord	Duiven-Zuid	Groessen/Loo	Totaal
Tot € 232	43	0	0	43	5%	0%	0%	3%
€ 232 - € 410	322	284	12	618	35%	45%	9%	37%
€ 410 - € 587	294	223	66	583	32%	35%	51%	35%
€ 587 - € 629	150	91	29	270	16%	14%	22%	16%
€ 629 - € 710	77	24	12	113	8%	4%	9%	7%
€ 710 - € 900	31	16	11	58	3%	3%	8%	3%
Totaal	917	638	130	1.685	100%	100%	100%	100%

Bron: Enquête Atrivé

- Circa 36% van de verhuisgeneigde jongeren zoekt een appartement. Onder jongeren tot 22 jaar ligt dit op 43% en 25% zoekt een studentenkamer.
- Onder de 26-plussers spelen deze woonvormen totaal geen rol meer. Zij zijn vooral op zoek naar rijwoning (34%) of tweekapper (22%).
- Circa 55% van de verhuisgeneigde jongeren zoekt een huurwoning. Onder jongeren tot 22 jaar ligt dit op 68% en wil slechts 17% kopen.
- Onder de 26-plussers is de verhouding omgedraaid en zoekt 36% een huurwoning en 56% een koopwoning.
- Hoe ouder, hoe meer men qua huur- en koopprijs over heeft voor een volgende woning.
- De wens voor een appartement leeft veel minder onder de jongeren in de kleine kernen dan onder de jongeren in Duiven.
- Ook zijn de jongeren in de kleine kernen veel vaker op zoek naar een koopwoning (48% om 31% in Duiven-Noord en 25% in Duiven-Zuid).
- Jongeren in de kleine kernen lijken ook meer over te hebben voor hun volgende woning. Zowel qua huur- als koopprijs.

7. Woonwensen van jongeren in Duiven

Figuur 7.23: Gewenste koopprijs naar leeftijd

	18 tot 22 jaar	22 tot 26 jaar	26 tot 30 jaar	Totaal	18 tot 22 jaar	22 tot 26 jaar	26 tot 30 jaar	Totaal
Tot € 100.000	36	15	0	51	10%	4%	0%	5%
€ 100.000 – € 150.000	138	172	82	392	38%	42%	25%	36%
€ 150.000 – € 200.000	101	143	78	322	28%	35%	24%	29%
€ 200.000 – € 250.000	58	67	98	223	16%	16%	30%	20%
€ 250.000 – € 300.000	29	5	47	81	8%	1%	14%	7%
Meer dan € 300.000	0	8	24	32	0%	2%	7%	3%
Totaal	362	410	329	1.101	100%	100%	100%	100%

Bron: Enquête Atrivé

Figuur 7.26: Wens om in Duiven te blijven wonen naar leeftijd

	18 tot 22 jaar	22 tot 26 jaar	26 tot 30 jaar	Totaal	18 tot 22 jaar	22 tot 26 jaar	26 tot 30 jaar	Totaal
Ja	399	406	330	1.135	35%	52%	64%	47%
Misschien	401	263	171	835	35%	33%	33%	34%
Nee	335	117	16	468	30%	15%	3%	19%
Totaal	1.135	786	517	2.438	100%	100%	100%	100%

Bron: Enquête Atrivé

Figuur 7.24: Gewenste koopprijs naar kern

	Duiven-Noord	Duiven-Zuid	Groessen/Loo	Totaal	Duiven-Noord	Duiven-Zuid	Groessen/Loo	Totaal
Tot € 100.000	35	17	0	52	6%	5%	0%	5%
€ 100.000 – € 150.000	258	107	26	391	41%	32%	18%	35%
€ 150.000 – € 200.000	179	82	62	323	29%	25%	42%	29%
€ 200.000 – € 250.000	110	76	37	223	18%	23%	25%	20%
€ 250.000 – € 300.000	26	33	23	82	4%	10%	16%	7%
Meer dan € 300.000	16	16	0	32	3%	5%	0%	3%
Totaal	624	331	148	1.103	100%	100%	100%	100%

Bron: Enquête Atrivé

Figuur 7.27: Wens om in Duiven te blijven wonen naar kern

	Duiven-Noord	Duiven-Zuid	Groessen/Loo	Totaal	Duiven-Noord	Duiven-Zuid	Groessen/Loo	Totaal
Ja	645	361	128	1.134	48%	42%	52%	47%
Misschien	446	285	105	836	33%	33%	42%	34%
Nee	246	207	15	468	18%	24%	6%	19%
Totaal	1.337	853	248	2.438	100%	100%	100%	100%

Bron: Enquête Atrivé

- Ruim 80% van de verhuisgeneigde jongeren denkt er over om in Duiven te gaan wonen. Bijna de helft van de jongeren wil zeker in Duiven wonen.
- Hoe ouder de jongeren hoe groter het aandeel dat zeker in Duiven wil wonen. Onder jongeren tot 22 jaar ligt dit op 35%, onder 26-plussers op 64%.
- Ook jongeren in de kleine kernen zoeken vaker naar woonruimte in de gemeente.

7. Woonwensen van jongeren in Duiven

Woonwensen van jongeren die (misschien) in Duiven willen wonen.

Figuur 7.29: Gewenste woningtype in Duiven naar leeftijd

	18 tot 22 jaar	22 tot 26 jaar	26 tot 30 jaar	Totaal	18 tot 22 jaar	22 tot 26 jaar	26 tot 30 jaar	Totaal
vrijstaand	92	25	88	205	11%	4%	18%	10%
tweekapper	48	69	114	231	6%	10%	23%	12%
hoekwoning	47	93	31	171	6%	14%	6%	9%
rijwoning	153	182	170	505	19%	27%	34%	26%
appartement	357	252	73	682	45%	38%	15%	35%
(studenten)kamer	86	23	0	109	11%	3%	0%	6%
overig	18	27	24	69	2%	4%	5%	3%
Totaal	801	671	500	1.972	100%	100%	100%	100%

Bron: Enquête Atrivé

Figuur 7.32: Gewenste eigendomsvorm in Duiven naar leeftijd

	18 tot 22 jaar	22 tot 26 jaar	26 tot 30 jaar	Totaal	18 tot 22 jaar	22 tot 26 jaar	26 tot 30 jaar	Totaal
huur	456	312	179	947	57%	47%	36%	48%
koop	186	247	281	714	23%	37%	56%	36%
geen voorkeur	157	110	41	308	20%	16%	8%	16%
Totaal	799	669	501	1.969	100%	100%	100%	100%

Bron: Enquête Atrivé

Figuur 7.30: Gewenste woningtype in Duiven naar kern

	Duiven-Noord	Duiven-Zuid	Groessen/Loo	Totaal	Duiven-Noord	Duiven-Zuid	Groessen/Loo	Totaal
vrijstaand	94	83	28	205	9%	13%	12%	10%
tweekapper	130	65	36	231	12%	10%	15%	12%
hoekwoning	136	8	28	172	12%	1%	12%	9%
rijwoning	300	129	75	504	28%	20%	32%	26%
appartement	345	295	42	682	32%	46%	18%	35%
(studenten)kamer	62	24	23	109	6%	4%	10%	6%
overig	23	42	4	69	2%	7%	2%	3%
Totaal	1.090	646	236	1.972	100%	100%	100%	100%

Bron: Enquête Atrivé

Figuur 7.33: Gewenste eigendomsvorm in Duiven naar kern

	Duiven-Noord	Duiven-Zuid	Groessen/Loo	Totaal	Duiven-Noord	Duiven-Zuid	Groessen/Loo	Totaal
huur	512	349	87	948	47%	54%	37%	48%
koop	396	199	119	714	36%	31%	51%	36%
geen voorkeur	183	98	28	309	17%	15%	12%	16%
Totaal	1.091	646	234	1.971	100%	100%	100%	100%

Bron: Enquête Atrivé

- In bovenstaande tabellen zijn de woonwensen weergegeven van de woningzoekenden die wellicht in Duiven willen blijven.
- Deze beelden wijken nauwelijks af van die van alle verhuisgeneigden.

7. Woonwensen van jongeren in Duiven

Figuur 7.35: Gewenste huurprijs in Duiven naar leeftijd

	18 tot 22 jaar	22 tot 26 jaar	26 tot 30 jaar	Totaal	18 tot 22 jaar	22 tot 26 jaar	26 tot 30 jaar	Totaal
Tot € 232	27	8	0	35	4%	2%	0%	3%
€ 232 - € 410	219	83	41	343	36%	20%	19%	27%
€ 410 - € 587	228	205	73	506	37%	48%	33%	40%
€ 587 - € 629	108	74	49	231	18%	17%	22%	18%
€ 629 - € 710	21	38	24	83	3%	9%	11%	7%
€ 710 - € 900	11	15	33	59	2%	4%	15%	5%
Totaal	614	423	220	1.257	100%	100%	100%	100%

Bron: Enquête Atrivé

Figuur 7.38: Gewenste koopprijs in Duiven naar leeftijd

	18 tot 22 jaar	22 tot 26 jaar	26 tot 30 jaar	Totaal	18 tot 22 jaar	22 tot 26 jaar	26 tot 30 jaar	Totaal
Tot € 100.000	36	15	0	51	10%	4%	0%	5%
€ 100.000 – € 150.000	129	157	82	368	38%	44%	26%	36%
€ 150.000 – € 200.000	101	113	78	292	29%	32%	24%	29%
€ 200.000 – € 250.000	49	59	90	198	14%	17%	28%	19%
€ 250.000 – € 300.000	29	5	47	81	8%	1%	15%	8%
Meer dan € 300.000	0	8	24	32	0%	2%	7%	3%
Totaal	344	357	321	1.022	100%	100%	100%	100%

Bron: Enquête Atrivé

Figuur 7.36: Gewenste huurprijs in Duiven naar kern

	Duiven-Noord	Duiven-Zuid	Groessen/Loo	Totaal	Duiven-Noord	Duiven-Zuid	Groessen/Loo	Totaal
Tot € 232	35	0	0	35	5%	0%	0%	3%
€ 232 - € 410	170	161	12	343	24%	36%	10%	27%
€ 410 - € 587	268	172	66	506	39%	38%	57%	40%
€ 587 - € 629	143	74	14	231	21%	17%	12%	18%
€ 629 - € 710	47	24	12	83	7%	5%	10%	7%
€ 710 - € 900	31	16	11	58	4%	4%	10%	5%
Totaal	694	447	115	1.256	100%	100%	100%	100%

Bron: Enquête Atrivé

Figuur 7.39: Gewenste koopprijs in Duiven naar kern

	Duiven-Noord	Duiven-Zuid	Groessen/Loo	Totaal	Duiven-Noord	Duiven-Zuid	Groessen/Loo	Totaal
Tot € 100.000	35	17	0	52	6%	6%	0%	5%
€ 100.000 – € 150.000	251	91	26	368	43%	31%	18%	36%
€ 150.000 – € 200.000	157	74	62	293	27%	25%	42%	29%
€ 200.000 – € 250.000	95	67	37	199	16%	22%	25%	19%
€ 250.000 – € 300.000	26	33	23	82	4%	11%	16%	8%
Meer dan € 300.000	16	16	0	32	3%	5%	0%	3%
Totaal	580	298	148	1.026	100%	100%	100%	100%

Bron: Enquête Atrivé

- In bovenstaande tabellen zijn de woonwensen weergegeven van de woningzoekenden die wellicht in Duiven willen blijven.
- Deze beelden wijken nauwelijks af van die van alle verhuigeneigden.

7. Woonwensen van jongeren in Duiven

Waar in Duiven willen jongeren wonen?

Figuur 7.41: Gewenste kern in Duiven naar leeftijd

	18 tot 22 jaar	22 tot 26 jaar	26 tot 30 jaar	Totaal	18 tot 22 jaar	22 tot 26 jaar	26 tot 30 jaar	Totaal
Duiven-Noord	616	582	382	1.579	77%	87%	76%	80%
Duiven-Zuid	589	495	342	1.426	74%	74%	68%	72%
Groessen	358	280	183	820	45%	42%	37%	42%
Loo	310	257	186	753	39%	38%	37%	38%
Totaal	800	669	501	1.970	100%	100%	100%	100%

Bron: Enquête Atrivé

Figuur 7.44: Gewenste woningtype in Duiven naar gewenste kern

	Duiven-Noord	Duiven-Zuid	Groessen	Loo	Totaal	Duiven-Noord	Duiven-Zuid	Groessen	Loo	Totaal
vrijstaand	115	116	60	75	205	7%	8%	7%	10%	10%
tweekapper	164	172	82	66	231	10%	12%	10%	9%	12%
hoekwoning	141	133	102	107	170	9%	9%	12%	14%	9%
rijwoning	419	346	191	189	504	27%	24%	23%	25%	26%
appartement	613	555	297	242	682	39%	39%	36%	32%	35%
(studenten)k	88	63	50	30	109	6%	4%	6%	4%	6%
overig	40	40	39	44	69	3%	3%	5%	6%	4%
Totaal	1.579	1.426	820	753	1.970	100%	100%	100%	100%	100%

Bron: Enquête Atrivé

Figuur 7.42: Gewenste kern in Duiven naar kern

	Duiven-Noord	Duiven-Zuid	Groessen/Loo	Totaal	Duiven-Noord	Duiven-Zuid	Groessen/Loo	Totaal
Duiven-Noord	1.032	451	96	1.579	95%	70%	41%	80%
Duiven-Zuid	708	610	109	1.426	65%	95%	46%	72%
Groessen	438	239	143	820	40%	37%	61%	42%
Loo	402	246	105	753	37%	38%	45%	38%
Totaal	1.091	646	234	1.970	100%	100%	100%	100%

Bron: Enquête Atrivé

Figuur 7.45: Gewenste eigendomsvorm in Duiven naar gewenste kern

	Duiven-Noord	Duiven-Zuid	Groessen	Loo	Totaal	Duiven-Noord	Duiven-Zuid	Groessen	Loo	Totaal
huur	837	675	359	302	947	63%	58%	55%	51%	57%
koop	495	484	292	295	714	37%	42%	45%	49%	43%
geen voorkeur	0	0	0	0	0	0%	0%	0%	0%	0%
Totaal	1.333	1.159	651	596	1.661	100%	100%	100%	100%	100%

Bron: Enquête Atrivé

- Circa 80% van de verhuisgeneigden die wellicht in Duiven willen wonen, zoekt in Duiven-Noord, 72% in Duiven-Zuid, 42% in Groessen en 38% in Loo.
- De jongeren uit Duiven-Noord zoeken relatief veel vaker in Duiven-Noord dan de andere jongeren. De geldt ook voor de andere kernen.
- De verschillen in gewenste woningtype naar 'zoekkern' zijn klein. Wel lijken jongeren die op zoek zijn in Duiven-Noord vaker een huurwoning te zoeken.

7. Woonwensen van jongeren in Duiven

Figuur 7.46: Gewenste huurprijs in Duiven naar gewenste kern

	Duiven-Noord	Duiven-Zuid	Groessen	Loo	Totaal	Duiven-Noord	Duiven-Zuid	Groessen	Loo	Totaal
Tot € 232	26	18	18	9	35	2%	2%	3%	2%	3%
€ 232 - € 410	313	261	178	157	342	29%	28%	34%	34%	27%
€ 410 - € 587	436	395	232	215	506	40%	42%	44%	47%	40%
€ 587 - € 629	204	177	83	69	232	19%	19%	16%	15%	18%
€ 629 - € 710	55	68	17	8	83	5%	7%	3%	2%	7%
€ 710 - € 900	50	24	0	0	58	5%	3%	0%	0%	5%
Totaal	1.084	943	529	458	1.256	100%	100%	100%	100%	100%

Bron: Enquête Atrivé

Figuur 7.47: Gewenste koopprijs in Duiven naar gewenste kern

	Duiven-Noord	Duiven-Zuid	Groessen	Loo	Totaal	Duiven-Noord	Duiven-Zuid	Groessen	Loo	Totaal
Tot € 100.000	42	33	51	33	51	6%	4%	11%	7%	5%
€ 100.000 – € 150.000	335	303	198	184	367	45%	40%	43%	41%	36%
€ 150.000 – € 200.000	191	243	119	108	292	26%	32%	26%	24%	29%
€ 200.000 – € 250.000	118	109	56	79	198	16%	14%	12%	17%	19%
€ 250.000 – € 300.000	39	40	20	32	81	5%	5%	4%	7%	8%
Meer dan € 300.000	16	24	16	16	32	2%	3%	4%	4%	3%
Totaal	742	751	461	452	1.022	100%	100%	100%	100%	100%

Bron: Enquête Atrivé

Motieven om NIET in Duiven te willen wonen.

LET OP: BIJZONDER KLEINE AANTALLEN.

Figuur 7.48: Motieven om NIET in Duiven te willen wonen naar leeftijd

	abs.	%
ga elders studeren/werken	346	74%
type woonruimte is niet geschikt	75	16%
woonruimte is te duur	46	10%
woonomgeving spreekt niet aan	130	28%
weinig voorzieningen voor jongeren	146	31%
overig	107	23%
Totaal	469	100%

Bron: Enquête Atrivé

- Veruit belangrijkste motief om niet in Duiven te willen wonen is vanwege studie/werk elders (74%).
- Vanwege geringe aantallen niet goed uit te splitsen naar achtergrondkenmerken.

7. Woonwensen van jongeren in Duiven

Motieven om MISSCHIEN in Duiven te willen wonen.

Figuur 7.49: Motieven om MISSCHIEN in Duiven te willen wonen naar leeftijd

	18 tot 22 jaar	22 tot 26 jaar	26 tot 30 jaar	Totaal	18 tot 22 jaar	22 tot 26 jaar	26 tot 30 jaar	Totaal
nog niet over nagedacht	151	67	16	234	38%	25%	10%	28%
ga elders studeren/werken	196	69	41	306	49%	26%	24%	37%
type woonruimte is niet beschikbaar	139	111	90	340	35%	42%	52%	41%
woonruimte is te duur	81	69	65	215	20%	26%	38%	26%
woonomgeving spreekt niet aan	36	82	16	134	9%	31%	10%	16%
weinig voorzieningen voor jongeren	108	92	8	208	27%	35%	5%	25%
overig	48	45	57	150	12%	17%	33%	18%
Totaal	401	263	171	835	100%	100%	100%	100%

Bron: Enquête Atrivé

Motieven om WEL in Duiven te willen wonen.

Figuur 7.52: Motieven om WEL in Duiven te willen wonen naar leeftijd

	18 tot 22 jaar	22 tot 26 jaar	26 tot 30 jaar	Totaal	18 tot 22 jaar	22 tot 26 jaar	26 tot 30 jaar	Totaal
familie/vrienden wonen hier	311	361	240	912	78%	89%	73%	80%
school/werk is hier	66	97	64	226	16%	24%	19%	20%
ik vind het prettig wonen	285	252	233	770	71%	62%	71%	68%
verenigingsleven	114	131	103	348	29%	32%	31%	31%
woningaanbod sluit aan bij wensen	49	58	65	172	12%	14%	20%	15%
ik ben van anderen afhankelijk	0	38	16	54	0%	9%	5%	5%
overig	9	0	8	17	2%	0%	2%	2%
Totaal	399	406	330	1.134	100%	100%	100%	100%

Bron: Enquête Atrivé

Figuur 7.50: Motieven om MISSCHIEN in Duiven te willen wonen naar kern

	Duiven-Noord	Duiven-Zuid	Groessen/Loo	Totaal	Duiven-Noord	Duiven-Zuid	Groessen/Loo	Totaal
nog niet over nagedacht	127	59	48	234	28%	21%	46%	28%
ga elders studeren/werken	162	101	42	306	36%	36%	40%	37%
type woonruimte is niet beschikbaar	168	136	35	340	38%	48%	34%	41%
woonruimte is te duur	125	82	9	215	28%	29%	8%	26%
woonomgeving spreekt niet aan	54	66	14	134	12%	23%	14%	16%
weinig voorzieningen voor jongeren	97	102	9	208	22%	36%	9%	25%
overig	90	48	12	150	20%	17%	11%	18%
Totaal	446	285	105	835	100%	100%	100%	100%

Bron: Enquête Atrivé

Figuur 7.53: Motieven om WEL in Duiven te willen wonen naar kern

	Duiven-Noord	Duiven-Zuid	Groessen/Loo	Totaal	Duiven-Noord	Duiven-Zuid	Groessen/Loo	Totaal
familie/vrienden wonen hier	532	285	95	912	82%	79%	74%	80%
school/werk is hier	140	39	47	226	22%	11%	37%	20%
ik vind het prettig wonen	467	248	56	770	72%	69%	43%	68%
verenigingsleven	188	95	65	348	29%	26%	50%	31%
woningaanbod sluit aan bij wensen	122	23	27	172	19%	6%	21%	15%
ik ben van anderen afhankelijk	46	8	0	54	7%	2%	0%	5%
overig	17	0	0	17	3%	0%	0%	2%
Totaal	645	361	129	1.134	100%	100%	100%	100%

Bron: Enquête Atrivé

- Het belangrijkste motief om wel voor Duiven te kiezen zijn de sociale relaties die men in Duiven heeft. Daarnaast geeft tweederde aan nu al prettig te wonen in Duiven
- Het verenigingsleven is voor relatief veel meer jongeren in de kleine kernen dan in Duiven een motief om in de gemeente te blijven (50% om 29% en 26%)

7. Woonwensen van jongeren in Duiven

Wat zou helpen om makkelijker een woning te vinden in Duiven?

Figuur 7.55: Maatregelen om makkelijker woonruimte te vinden naar leeftijd

	18 tot 22 jaar	22 tot 26 jaar	26 tot 30 jaar	Totaal	18 tot 22 jaar	22 tot 26 jaar	26 tot 30 jaar	Totaal
Meer aanbod betaalbare koop	231	337	248	816	29%	50%	50%	42%
Meer aanbod betaalbare sociale huur	366	367	196	928	46%	55%	39%	47%
Meer aanbod particuliere huur	205	172	33	409	26%	26%	7%	21%
Meer aanbod betaalbare particuliere h	253	269	155	677	32%	40%	31%	35%
Startersleningen	322	300	202	825	41%	45%	40%	42%
Informatie over mogelijkheden	287	225	163	676	36%	34%	33%	34%
Informatie over nieuwbouwplannen	290	254	176	721	37%	38%	35%	37%
Overig	45	73	47	165	6%	11%	9%	8%
Totaal	791	669	501	1.961	100%	100%	100%	100%

Bron: Enquête Atrivé

Figuur 7.56: Maatregelen om makkelijker woonruimte te vinden naar kern

	Duiven-Noord	Duiven-Zuid	Groessen/Loo	Totaal	Duiven-Noord	Duiven-Zuid	Groessen/Loo	Totaal
Meer aanbod betaalbare koop	500	197	119	816	46%	30%	51%	42%
Meer aanbod betaalbare sociale huur	539	353	37	928	50%	55%	16%	47%
Meer aanbod particuliere huur	213	149	47	409	20%	23%	20%	21%
Meer aanbod betaalbare particuliere h	354	264	59	677	33%	41%	25%	35%
Startersleningen	508	216	102	825	47%	33%	43%	42%
Informatie over mogelijkheden	353	258	65	676	33%	40%	28%	34%
Informatie over nieuwbouwplannen	364	259	98	721	34%	40%	42%	37%
Overig	96	58	12	165	9%	9%	5%	8%
Totaal	1.082	646	234	1.961	100%	100%	100%	100%

Bron: Enquête Atrivé

- Er springt niet één maatregel uit die jongeren kan helpen om makkelijker aan woonruimte te komen. Meer aanbod betaalbare sociale huurwoningen wordt het meeste genoemd (47%)
- Deze maatregel is trouwens nauwelijks in de kleine kernen genoemd. Daar is meer aanbod aan betaalbare koop de belangrijkste maatregel (51%)

7. Woonwensen van jongeren in Duiven

Welke jongeren zijn verhuisgeneigd?

Figuur 7.5: Verhuisplannen naar tijdspanne en woonsituatie

	thuiswonend	uitwonend	Totaal		thuiswonend	uitwonend	Totaal
binnen 1 jaar	717	127	844	34%	13%	27%	
binnen 1 tot 2 jaar	551	164	715	26%	16%	23%	
binnen 2 tot 5 jaar	671	240	911	32%	24%	29%	
voorlopig niet	174	469	643	8%	47%	21%	
Totaal	2.113	1.000	3.113	100%	100%	100%	

Bron: Enquête Atrivé

- Nagenoeg alle thuiswonenden (92%) hebben verhuisplannen. Een derde wil zelfs binnen een jaar verhuizen (ruim 700 jongeren). Onder uitwonenden ligt dit percentage op slechts 12%.
- Bijna de helft van de uitwonende jongeren heeft helemaal geen verhuisplannen.

7. Woonwensen van jongeren in Duiven

Figuur 7.8: Verhuisplannen naar actief/niet-actief en woonsituatie

	thuiswonend	uitwonend	Totaal	thuiswonend	uitwonend	Totaal
actief verhuisgeneigd	1.233	356	1.589	58%	36%	51%
niet actief verhuisgeneigd	707	175	882	33%	18%	28%
niet verhuisgeneigd	174	469	643	8%	47%	21%
Totaal	2.114	1.000	3.114	100%	100%	100%

Bron: Enquête Atrivé

Figuur 7.11: Verhuisplannen naar acties en woonsituatie

	thuiswonend	uitwonend	Totaal	thuiswonend	uitwonend	Totaal
ingeschreven bij Entree	616	161	777	51%	46%	50%
gereageerd op aanbod bij Entree	257	133	390	21%	38%	25%
ingeschreven studentenhuysvesting	161	0	161	13%	0%	10%
particuliere bemiddelaars	108	55	164	9%	16%	11%
zoeken via internet	894	293	1.186	74%	84%	76%
contact met een makelaar	108	135	243	9%	39%	16%
zoeken via familie en vrienden	512	119	632	42%	34%	41%
advertenties lezen	285	133	417	24%	38%	27%
geïnformeerd naar nieuwbouw	74	56	130	6%	16%	8%
ingeschreven voor nieuwbouw	8	16	23	1%	4%	1%
woningen bezichtigd	118	120	238	10%	34%	15%
overig	96	16	112	8%	4%	7%
Totaal	1.209	348	1.557	100%	100%	100%

Bron: Enquête Atrivé

- Thuiswonenden willen niet alleen sneller verhuizen, ze zijn ook actiever. Circa 58% is actief verhuisgeneigd. Onder de uitwonenden ligt dit op 36%
- Thuiswonenden zoeken vooral via internet naar woonruimte (74%). De helft is ingeschreven bij Entree voor een sociale huurwoning.
- Opvallend genoeg reageren thuiswonenden minder op aangeboden woningen bij Entree dan uitwonenden.
- Ook bezichtigen thuiswonenden aanmerkelijk minder vaak woningen dan uitwonenden.

7. Woonwensen van jongeren in Duiven

Woonwensen van jongeren.

Figuur 7.16: Gewenste woningtype naar woonsituatie

	thuiswonend	uitwonend	Totaal		thuiswonend	uitwonend	Totaal
vrijstaand	138	82	220		7%	16%	9%
tweekapper	112	141	253		6%	27%	10%
hoekwoning	123	47	170		6%	9%	7%
rijwoning	371	156	527		19%	30%	22%
appartement	803	73	876		42%	14%	36%
(studenten)kamer	306	9	315		16%	2%	13%
overig	71	16	87		4%	3%	4%
Totaal	1.924	524	2.448		100%	100%	100%

Bron: Enquête Atrivé

7. Woonwensen van jongeren in Duiven

Figuur 7.19: Gewenste eigendomsvorm naar woonsituatie

	thuiswonend	uitwonend	Totaal	thuiswonend	uitwonend	Totaal
huur	1.168	169	1.337	61%	32%	55%
koop	440	313	753	23%	60%	31%
geen voorkeur	307	41	348	16%	8%	14%
Totaal	1.915	523	2.438	100%	100%	100%

Bron: Enquête Atrivé

Figuur 7.22: Gewenste huurprijs naar woonsituatie

	thuiswonend	uitwonend	Totaal	thuiswonend	uitwonend	Totaal
Tot € 232	43	0	43	3%	0%	3%
€ 232 - € 410	576	42	618	39%	20%	37%
€ 410 - € 587	519	64	583	35%	30%	35%
€ 587 - € 629	222	49	271	15%	23%	16%
€ 629 - € 710	73	39	112	5%	19%	7%
€ 710 - € 900	42	16	58	3%	8%	3%
Totaal	1.475	210	1.685	100%	100%	100%

Bron: Enquête Atrivé

- Circa 42% van de verhuisgeneigde thuiswonenden zoekt een appartement. Onder uitwonenden is dit slechts 14%.
- Circa 19% van de thuiswonenden zoekt een rijwoning (uitwonenden: 30%) en 16% een studentenkamer (uitwonenden: 2%).
- Thuiswonenden zijn veel vaker op zoek naar een huurwoning dan uitwonenden (61% om 32%).
- Ruim driekwart van deze thuiswonenden die op zoek zijn naar een huurwoning wil niet meer betalen dan €587.

7. Woonwensen van jongeren in Duiven

Figuur 7.25: Gewenste koopprijs naar woonsituatie

	thuiswonend	uitwonend	Totaal		thuiswonend	uitwonend	Totaal
Tot € 100.000	51	0	51		7%	0%	5%
€ 100.000 – € 150.000	306	85	391		41%	24%	36%
€ 150.000 – € 200.000	228	94	322		31%	27%	29%
€ 200.000 – € 250.000	106	117	223		14%	33%	20%
€ 250.000 – € 300.000	40	41	81		5%	12%	7%
Meer dan € 300.000	16	16	32		2%	5%	3%
Totaal	747	353	1.100		100%	100%	100%

Bron: Enquête Atrivé

Figuur 7.28: Wens om in Duiven te blijven wonen naar woonsituatie

	thuiswonend	uitwonend	Totaal		thuiswonend	uitwonend	Totaal
Ja	803	332	1.135		42%	63%	47%
Misschien	678	157	835		35%	30%	34%
Nee	435	34	469		23%	7%	19%
Totaal	1.916	523	2.439		100%	100%	100%

Bron: Enquête Atrivé

- Onder de thuiswonenden wil ruim driekwart wellicht in Duiven blijven. Het aandeel dat zeker woonruimte in Duiven zoekt is wel kleiner dan van uitwonenden (42% om 63%)

7. Woonwensen van jongeren in Duiven

Woonwensen van jongeren die (misschien) in Duiven willen wonen.

Figuur 7.31: Gewenste woningtype in Duiven naar woonsituatie

	thuiswonend	uitwonend	Totaal		thuiswonend	uitwonend	Totaal
vrijstaand	123	82	205	8%	17%	10%	
tweekapper	89	141	230	6%	29%	12%	
hoekwoning	123	47	170	8%	10%	9%	
rijwoning	363	140	503	25%	29%	26%	
appartement	618	64	682	42%	13%	35%	
(studenten)kamer	109	0	109	7%	0%	6%	
overig	54	16	70	4%	3%	4%	
Totaal	1.479	490	1.969	100%	100%	100%	

Bron: Enquête Atrivé

Figuur 7.34: Gewenste eigendomsvorm in Duiven naar woonsituatie

	thuiswonend	uitwonend	Totaal		thuiswonend	uitwonend	Totaal
huur	795	152	947	54%	31%	48%	
koop	409	305	714	28%	62%	36%	
geen voorkeur	277	32	309	19%	7%	16%	
Totaal	1.481	489	1.970	100%	100%	100%	

Bron: Enquête Atrivé

7. Woonwensen van jongeren in Duiven

Figuur 7.37: Gewenste huurprijs in Duiven naar woonsituatie

	thuiswonend	uitwonend	Totaal		thuiswonend	uitwonend	Totaal
Tot € 232	35	0	35		3%	0%	3%
€ 232 - € 410	310	33	343		29%	18%	27%
€ 410 - € 587	452	55	507		42%	30%	40%
€ 587 - € 629	183	49	232		17%	26%	18%
€ 629 - € 710	51	32	83		5%	17%	7%
€ 710 - € 900	42	16	58		4%	9%	5%
Totaal	1.073	185	1.258		100%	100%	100%

Bron: Enquête Atrivé

Figuur 7.40: Gewenste koopprijs in Duiven naar woonsituatie

	thuiswonend	uitwonend	Totaal		thuiswonend	uitwonend	Totaal
Tot € 100.000	51	0	51		7%	0%	5%
€ 100.000 – € 150.000	291	76	367		42%	23%	36%
€ 150.000 – € 200.000	198	94	292		29%	28%	29%
€ 200.000 – € 250.000	89	109	198		13%	32%	19%
€ 250.000 – € 300.000	40	41	81		6%	12%	8%
Meer dan € 300.000	16	16	32		2%	5%	3%
Totaal	685	336	1.021		100%	100%	100%

Bron: Enquête Atrivé

7. Woonwensen van jongeren in Duiven

Waar in Duiven willen jongeren wonen?

Figuur 7.43: Gewenste kern in Duiven naar woonsituatie

	thuiswonend	uitwonend	Totaal	thuiswonend	uitwonend	Totaal
Duiven-Noord	1.189	390	1.579	80%	80%	80%
Duiven-Zuid	1.108	318	1.426	75%	65%	72%
Groessen	692	128	820	47%	26%	42%
Loo	625	128	753	42%	26%	38%
Totaal	1.481	489	1.970	100%	100%	100%

Bron: Enquête Atrivé

- Thuiswonenden lijken iets breder te zoeken dan uitwonenden.
- De percentages liggen voor thuiswonenden in alle kernen hoger.

7. Woonwensen van jongeren in Duiven

7. Woonwensen van jongeren in Duiven

Motieven om MISSCHIEN in Duiven te willen wonen.

Figuur 7.51: Motieven om MISSCHIEN in Duiven te willen wonen naar woonsituatie

	thuiswonend	uitwonend	Totaal	thuiswonend	uitwonend	Totaal
nog niet over nagedacht	213	21	234	31%	14%	28%
ga elders studeren/werken	266	40	306	39%	26%	37%
type woonruimte is niet beschikbaar	283	56	340	42%	36%	41%
woonruimte is te duur	175	40	215	26%	26%	26%
woonomgeving spreekt niet aan	111	23	134	16%	15%	16%
weinig voorzieningen voor jongeren	193	16	208	28%	10%	25%
overig	109	41	150	16%	26%	18%
Totaal	678	157	835	100%	100%	100%

Bron: Enquête Atrivé

Motieven om WEL in Duiven te willen wonen.

Figuur 7.54: Motieven om WEL in Duiven te willen wonen naar woonsituatie

	thuiswonend	uitwonend	Totaal	thuiswonend	uitwonend	Totaal
familie/vrienden wonen hier	677	235	912	84%	71%	80%
school/werk is hier	165	61	226	21%	18%	20%
ik vind het prettig wonen	515	255	770	64%	77%	68%
verenigingsleven	269	79	348	34%	24%	31%
woningaanbod sluit aan bij wensen	77	95	172	10%	29%	15%
ik ben van anderen afhankelijk	15	39	54	2%	12%	5%
overig	9	8	17	1%	2%	2%
Totaal	803	332	1.134	100%	100%	100%

Bron: Enquête Atrivé

7. Woonwensen van jongeren in Duiven

Wat zou helpen om makkelijker een woning te vinden in Duiven?

Figuur 7.57: Maatregelen om makkelijker woonruimte te vinden naar woonsituatie

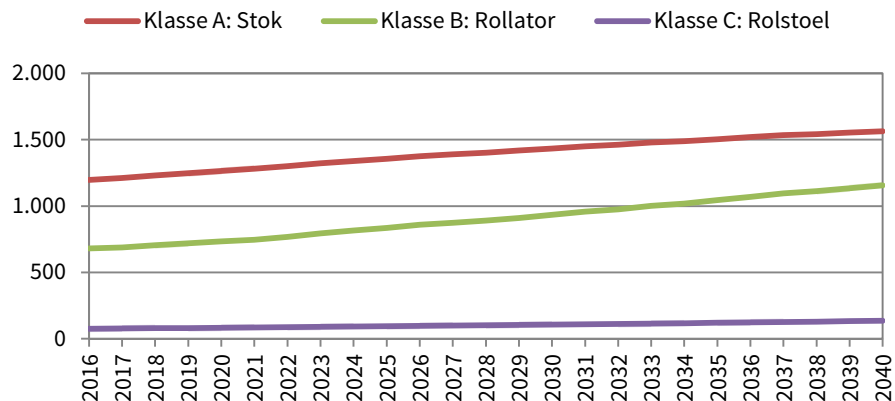
	thuiswonend	uitwonend	Totaal	thuiswonend	uitwonend	Totaal
Meer aanbod betaalbare koop	553	263	816	38%	54%	42%
Meer aanbod betaalbare sociale huur	729	199	928	50%	41%	47%
Meer aanbod particuliere huur	361	49	409	25%	10%	21%
Meer aanbod betaalbare particuliere h	532	144	677	36%	30%	35%
Startersleningen	596	229	825	41%	47%	42%
Informatie over mogelijkheden	503	173	676	34%	35%	34%
Informatie over nieuwbouwplannen	510	211	721	35%	43%	37%
Overig	117	48	165	8%	10%	8%
Totaal	1.472	489	1.961	100%	100%	100%

Bron: Enquête Atrivé

- Thuiswonenden zijn het meest geholpen met meer betaalbare sociale huurwoningen.
- Uitwonenden zijn het meest geholpen met meer betaalbare koopwoningen.

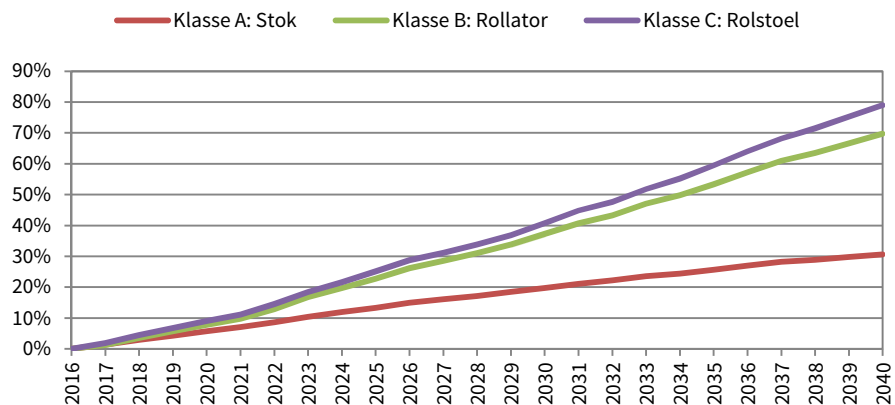
8. WONEN EN ZORG

Figuur 8.1: Raming aantal huishoudens met beperkingen, 2016-2040

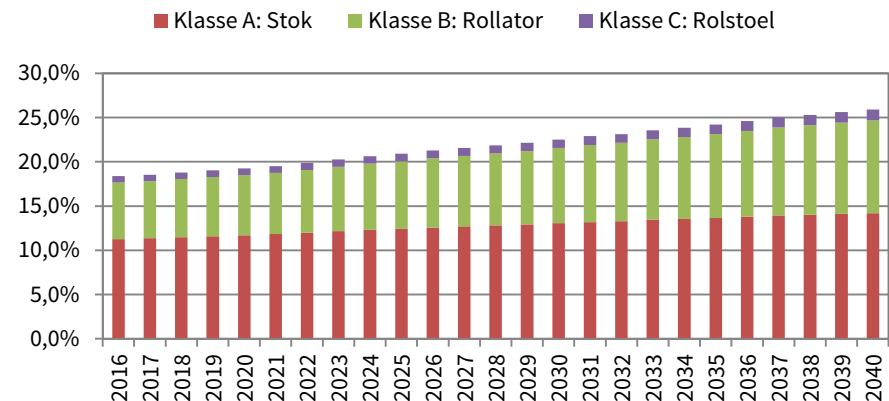
Bron: Geriscoop 3.1, Primos2016

Figuur 8.3: Raming procentuele ontwikkeling huishoudens met beperkingen, 2016-2040

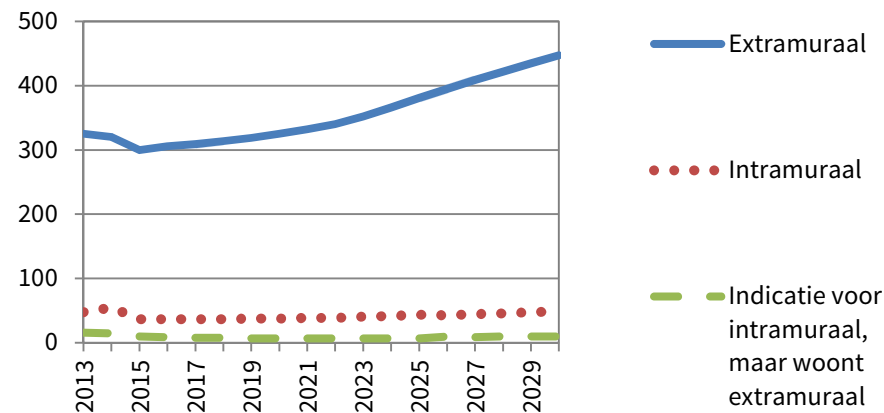
Bron: Geriscoop 3.1, Primos2016

Figuur 8.2: Raming aandeel huishoudens met beperkingen, 2016-2040

Bron: Geriscoop 3.1, Primos2016

Figuur 8.4: Raming ontwikkeling intramuraal en extramuraal somatisch, 2016-2030

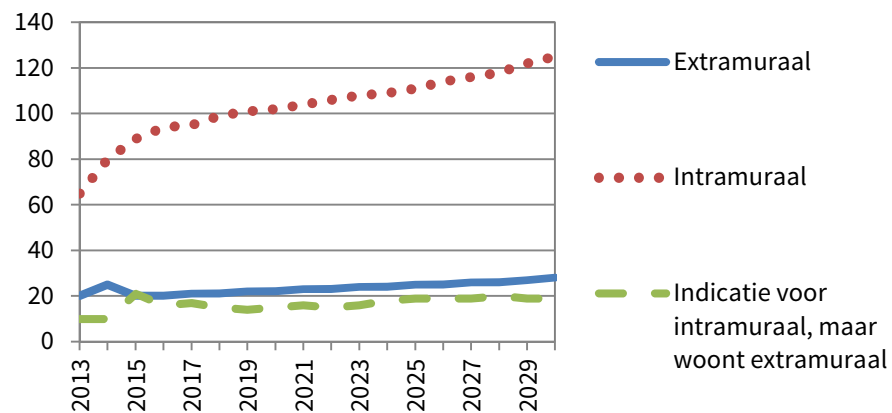

Bron: Woonzorgplanner 1.2, Primos2016

- Aantal huishoudens met beperkingen neemt naar de toekomst toe. Met name de huishoudens in klasse B: Rollator en klasse C: Rolstoel.
- In absolute aantallen neemt tot 2030 het aantal huishoudens met beperkingen toe met ruim 500 huishoudens. Dit is iets meer dan eerder geraamd in 'Scheiden van wonen en zorg in perspectief' van Atrivé uit 2014, maar de trend is hetzelfde.
- De toename moet met name toegeschreven worden aan hogere huishoudensprognoses.
- Als gevolg van scheiden wonen en zorg is het aantal intramuraal wonende ouderen met een somatische indicatie afgenomen, maar neemt komende jaren toe

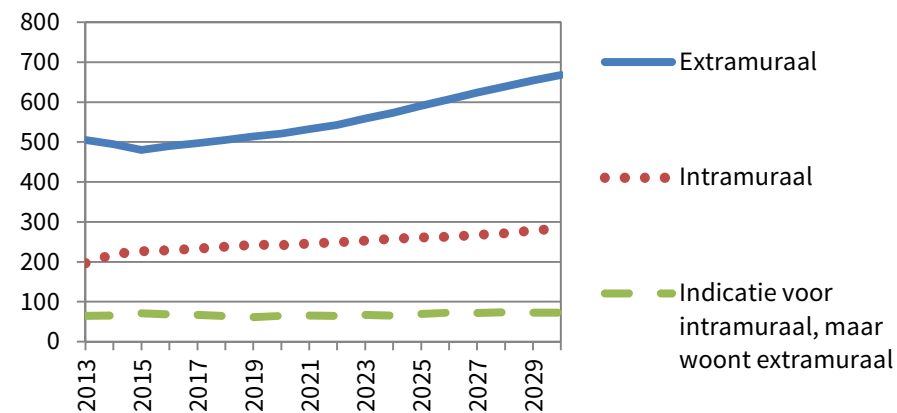
8. WONEN EN ZORG

Figuur 8.5: Raming ontwikkeling intramuraal en extramuraal Psychogeriatrisch, 2016-2030

Bron: Woonzorgplanner 1.2, Primos2016

Figuur 8.6: Raming ontwikkeling intramuraal en extramuraal Totale groep, 2016-2030

Bron: Woonzorgplanner 1.2, Primos2016

- Als gevolg van de vergrijzing en het feit dat lage ZZP's niet meer intramuraal terecht kunnen, neemt het aantal extramuraal wonenden de komende jaren fors toe
- Bij de ouderen met een psychogeriatrische indicatie is een andere ontwikkeling zichtbaar. Hier blijft het aantal dat intramuraal woont hoog en neemt toe
- Ook het aantal ouderen met een psychogeriatrische indicatie dat extramuraal woont neemt naar verwachting toe

8. WONEN EN ZORG

Figuur 8.1b: Raming aantal huishoudens met beperkingen, 2016-2040

	2016	2020	2025	2030	2035	2040
Klasse O	8.670	8.730	8.630	8.510	8.340	8.160
Klasse A	1.200	1.260	1.350	1.430	1.500	1.560
Klasse B	680	730	830	930	1.040	1.150
Klasse C	80	80	90	110	120	130
Totaal	10.620	10.810	10.910	10.980	11.010	11.010

Bron: Geriscoop 3.1, Primos2016

Figuur 8.2b: Raming aandeel huishoudens met beperkingen, 2016-2040

	2016	2020	2025	2030	2035	2040
Klasse O	82%	81%	79%	77%	76%	74%
Klasse A	11%	12%	12%	13%	14%	14%
Klasse B	6%	7%	8%	9%	9%	10%
Klasse C	1%	1%	1%	1%	1%	1%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Bron: Geriscoop 3.1, Primos2016

Figuur 8.3b: Raming procentuele ontwikkeling huishoudens met beperkingen, 2016-2040

	2016	2020	2025	2030	2035	2040
Klasse O	0%	1%	0%	-2%	-4%	-6%
Klasse A	0%	6%	13%	20%	26%	31%
Klasse B	0%	8%	23%	37%	53%	70%
Klasse C	0%	9%	25%	41%	59%	79%
Totaal	0%	2%	3%	3%	4%	4%

Bron: Geriscoop 3.1, Primos2016

Figuur 8.4b: Raming ontwikkeling intramuraal en extramuraal somatisch, 2016-2030

	2016	2020	2025	2030
Extramuraal	310	330	380	450
Intramuraal	40	40	40	50
Indicatie intra, woont extramuraal	10	10	10	10

8. WONEN EN ZORG

Figuur 8.5b: Raming ontwikkeling intramuraal en extramuraal Psychogeriatrisch, 2016-2030

	2016	2020	2025	2030
Extramuraal	20	20	30	30
Intramuraal	90	100	110	130
Indicatie intra, woont extramuraal	20	20	20	20

Figuur 8.6b: Raming ontwikkeling intramuraal en extramuraal Totale groep, 2016-2030

	2016	2020	2025	2030
Extramuraal	490	520	590	670
Intramuraal	230	240	260	280
Indicatie intra, woont extramuraal	70	70	70	70

9. WONINGBEHOEFTE

RESULTATEN OP BASIS VAN VERHUISGENEIGDHEID (WENSEN)

RESULTATEN ANALYSE WONINGBEHOEFTE GEMEENTE Duiven NAAR EIGENDOM EN VORM

	woningvoorraad 2016	woningbehoefte 2015	woningbehoefte 2020	woningbehoefte 2025	woningbehoefte 2030	woningbehoefte 2035	woningbehoefte 2040	Tekort/overschot 2016	Tekort/overschot 2020	Tekort/overschot 2025	Tekort/overschot 2030	Tekort/overschot 2035	Tekort/overschot 2040
													
eengezinskoopwoning	6.892	7.038	7.251	6.999	6.836	6.679	6.545	-146	-359	-107	56	213	347
meergezinskoopwoning	2.526	2.396	2.508	2.623	2.636	2.689	2.712	130	18	-97	-109	-162	-185
eengezinshuurwoning	222	259	225	287	312	333	337	-37	-3	-65	-90	-111	-115
meergezinshuurwoning	968	915	811	994	1.187	1.295	1.403	53	157	-26	-219	-327	-436
onbekend	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal	10.608	10.608	10.795	10.903	10.970	10.995	10.997	0	-187	-295	-362	-387	-389

Bron: Enquête 2016, Primos 2016, bewerking Atrivé

RESULTATEN ANALYSE WONINGBEHOEFTE GEMEENTE Duiven NAAR EIGENDOM EN PRIJSKLASSE

	woningvoorraad 2016	woningbehoefte 2015	woningbehoefte 2020	woningbehoefte 2025	woningbehoefte 2030	woningbehoefte 2035	woningbehoefte 2040	Tekort/overschot 2016	Tekort/overschot 2020	Tekort/overschot 2025	Tekort/overschot 2030	Tekort/overschot 2035	Tekort/overschot 2040
													
huur tot aftoppingsgrens	1.865	1.775	1.735	1.961	2.053	2.138	2.195	90	131	-96	-187	-273	-329
huur tot liberalisatiegrens	1.156	1.128	1.100	1.231	1.290	1.340	1.371	28	56	-75	-134	-184	-215
huur boven liberalisatiegrens	473	408	484	424	479	505	549	64	-11	48	-7	-32	-77
koop tot €180.000	2.177	2.090	2.265	2.143	2.075	1.985	1.917	87	-88	34	102	192	259
koop €180.000-€220.000	1.606	1.657	1.738	1.698	1.758	1.778	1.747	-51	-132	-92	-152	-172	-140
koop €220.000-€280.000	1.322	1.436	1.401	1.393	1.337	1.306	1.292	-114	-79	-71	-15	16	30
koop boven €280.000	2.009	2.114	2.071	2.052	1.978	1.942	1.926	-105	-63	-43	31	66	83
onbekend	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal	10.608	10.608	10.795	10.903	10.970	10.995	10.997	0	-187	-295	-362	-387	-389

Bron: Enquête 2016, Primos 2016, bewerking Atrivé

RESULTATEN OP BASIS VAN VERHUISGENEIGDHEID GECORRIGEERD MET AANDEEL WERKELIJK VERHUIZINGEN (GEDRAG)

	woningvoorraad 2016	woningbehoefte 2015	woningbehoefte 2020	woningbehoefte 2025	woningbehoefte 2030	woningbehoefte 2035	woningbehoefte 2040	Tekort/overschot 2016	Tekort/overschot 2020	Tekort/overschot 2025	Tekort/overschot 2030	Tekort/overschot 2035	Tekort/overschot 2040
													
eengezinskoopwoning	6.892	7.037	7.506	7.523	7.310	6.908	6.571	-145	-614	-632	-419	-16	321
meergezinskoopwoning	2.526	2.393	2.376	2.311	2.422	2.590	2.700	134	150	215	104	-64	-173
eengezinshuurwoning	222	295	169	198	237	295	333	-73	54	24	-15	-73	-111
meergezinshuurwoning	968	883	745	870	1.000	1.203	1.394	85	223	98	-33	-235	-426
onbekend	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal	10.608	10.608	10.795	10.903	10.970	10.995	10.997	0	-187	-295	-362	-387	-389

Bron: Enquête 2016, Primos 2016, bewerking Atrivé

	woningvoorraad 2016	woningbehoefte 2015	woningbehoefte 2020	woningbehoefte 2025	woningbehoefte 2030	woningbehoefte 2035	woningbehoefte 2040	Tekort/overschot 2016	Tekort/overschot 2020	Tekort/overschot 2025	Tekort/overschot 2030	Tekort/overschot 2035	Tekort/overschot 2040
													
huur tot aftoppingsgrens	1.865	1.761	1.533	1.625	1.776	2.017	2.193	104	333	241	89	-151	-328
huur tot liberalisatiegrens	1.156	1.127	1.036	1.115	1.201	1.253	1.353	29	121	41	-45	-97	-197
huur boven liberalisatiegrens	473	387	552	442	446	522	547	85	-80	31	27	-50	-75
koop tot €180.000	2.177	2.124	2.426	2.326	2.212	2.044	1.907	53	-249	-149	-35	133	270
koop €180.000-€220.000	1.606	1.697	1.844	1.870	1.836	1.796	1.773	-91	-238	-264	-230	-190	-167
koop €220.000-€280.000	1.322	1.393	1.384	1.406	1.417	1.366	1.298	-71	-62	-84	-95	-44	24
koop boven €280.000	2.009	2.117	2.020	2.120	2.082	1.997	1.925	-109	-11	-111	-74	12	84
onbekend	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal	10.608	10.608	10.795	10.903	10.970	10.995	10.997	0	-187	-295	-362	-387	-389

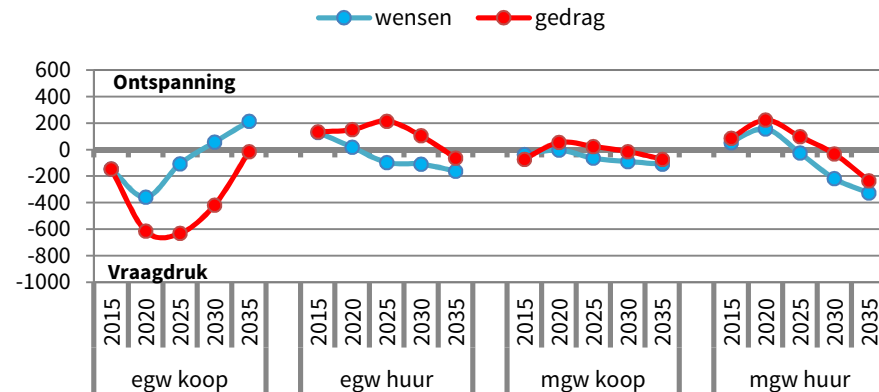
Bron: Enquête 2016, Primos 2016, bewerking Atrivé

10. FIGUREN WONINGBEHOEFTE

WONINGBEHOEFTE VS. VOORRAAD OBV WENSEN

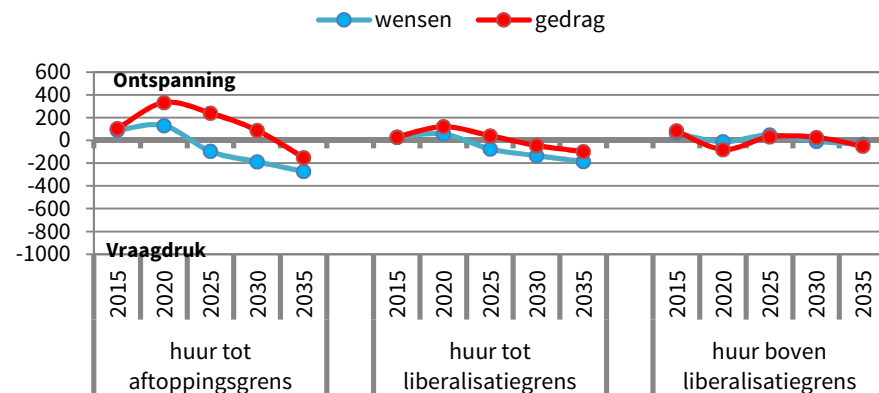

Figuur 10.1: Tekorten en overschotten naar huur/koop en woningtype 2016-2035

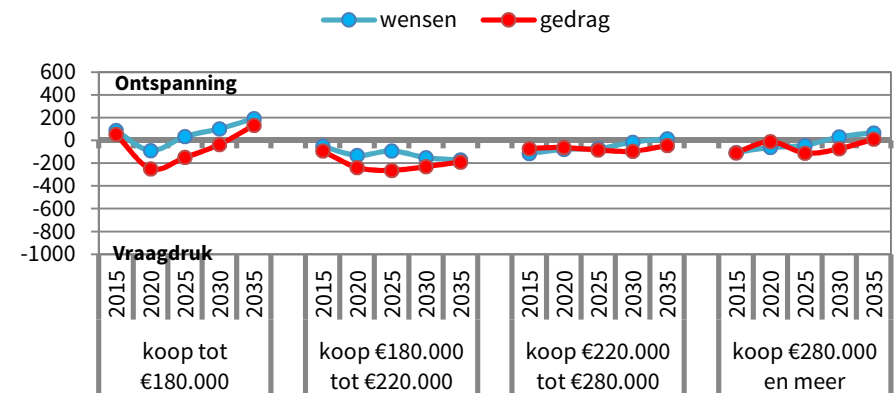
Bron: Enquête 2016, Primos 2016, bewerking Atrivé

Figuur 10.2: Tekorten en overschotten naar huurprijs 2016-2035

Bron: Enquête 2016, Primos 2016, bewerking Atrivé

Figuur 10.3: Tekorten en overschotten naar koopprijs 2016-2035

Bron: Enquête 2016, Primos 2016, bewerking Atrivé

- Op korte termijn is er met name tekort aan koop eengezins.
- Met name in gedragsvariant (minder doorstroming).
- Op lange termijn slaat dit tekort om in een overschot in beide varianten.
- Aan huur appartementen is op korte termijn sprake van een overschot.
- Op lange termijn slaat dit als gevolg van vergrijzing om in een tekort.
- Naar prijs zit met name de ontwikkeling in het goedkope segment.
- Op korte termijn een overschot aan goedkope huur.
- Op lange termijn slaat dit om in een tekort.
- Het goedkope koopsegment laat een omgekeerde beweging zien.

10. FIGUREN WONINGBEHOEFTE

Figuur 10.4: Match tussen woningbouwplannen en tekort 2025

	harde plannen 2016-2025	Tekort 2025		Match	
		wens	gedrag	wens	gedrag
eengezinskoop	128	107	632	-21	504
meergezinskoop	24	97	-215	73	-239
eengezinshuur	7	65	-24	58	-31
meergezinshuur	8	26	-98	18	-106
onbekend	109	0	0	-109	-109
Totaal	276	295	295	19	19

Bron: Gemeente Duiven, Enquête 2016, Primos 2016, bewerking Atrivé

Figuur 10.5: Match tussen woningbouwplannen en tekort 2025

	harde plannen 2016-2025	Tekort 2025		Match	
		wens	gedrag	wens	gedrag
huur tot aftoppingsgrens	15	96	-241	81	-256
huur boven aftoppingsgrens	0	27	-72	27	-72
koop tot €180.000	0	-34	149	-34	149
koop €180.000-€280.000	77	163	347	86	270
koop boven €280.000	75	43	111	-32	36
onbekend	109	0	0	-109	-109
Totaal	276	295	295	19	19

Bron: Gemeente Duiven, Enquête 2016, Primos 2016, bewerking Atrivé

- In bovenstaande tabellen zijn de negatieve waarden gelijk aan overschotten.
- koop vrijstaande woningen en kavels zijn ingedeeld in segment koop van €280.000 en meer.
- koop 2[^]1-kap, rij/hoekwoningen en meergezins overig koop zijn ingedeeld in segment koop van €180.000 tot €280.000
- koop eengezins betaalbaar en meergezins betaalbaar zijn ingedeeld in segment koop tot €180.000.
- huur betaalbaar is ingedeeld in segment huur tot aftoppingsgrens en huur duur in segment huur boven aftoppingsgrens.
- Naast de harde plannen zijn er ook zachte plannen voor 33 woningen (17 in Duiven en 16 in Groessen).

10. FIGUREN WONINGBEHOEFTE

Figuur 10.6: Match tussen woningbouwplannen en tekort 2025

	harde plannen 2016-2025	Verwachte toename huishoudens 2016-2025	Match
Duiven-Noord	204	203	-1
Duiven-Zuid	41	52	11
Groessen	7	19	12
Loo	24	21	-3
Totaal	276	295	19

Bron: Gemeente Duiven, Primos 2016, bewerking Atrivé

[illegible]

Raadsvoorstel

Registratienr. Corsa: 17RV023

Zaaknr.:

Portefeuillehouder(s): Burgemeester

Productnummer:

Referendum mogelijk: Nee

Advisering door Raadscommissie Bestuur op 10 april 2017

Voor vragen

Naam: Mat Gijsbers

Telefoon: (0316) 27 92 69

E-mail: m.gijsbers@duiven.nl

Besluitvorming door de gemeenteraad op 8 mei 2017

Onderwerp: Nieuwe inrichting en groot onderhoud raadzaal en aanpassing klantcontactcentrum gemeentehuis. Tevens vernieuwen en uitbreiden vergader- en presentatiesysteem raadzaal.

Beslispunten

1. Te besluiten tot vernieuwing van de inrichting van de raadzaal en aanpassing van het klantcontactcentrum conform ontwerp optie B van Concepts & Images te Westervoort.
2. Te besluiten tot vervanging van de huidige tussenwand tussen de raadzaal en de hal door een glaswand met mobiele glazen vouwwand.
3. Te besluiten tot aanschaf van een nieuw vergader- en presentatiesysteem zoals opgenomen in het Programma van Eisen passend bij de nieuwe vergaderstructuur. Daarbij wordt uitgegaan van projectie door middel van een projector en elektrisch scherm.
4. Te besluiten tot het plegen van groot onderhoud aan de raadzaal waarbij o.a. schilderwerk, vernieuwing dan wel aanpassing van de elektra en verlichting en vernieuwing van de vloerbedekking en stoffering.
5. In te stemmen met de bij dit voorstel gevoegde raming van kosten voor herinrichting van de raadzaal en tot het aanpassen van het klantcontactcentrum in de hal van het gemeentehuis ten behoeve van de nieuwe vergaderstructuur.
6. De investeringen bij de onder de punten 1 en 3 voorgestelde vernieuwingen en vervangingen conform het nieuwe activerings- en afschrijvingsbeleid te activeren. De totale jaarlijkse kapitaallast daarvan op basis van een rentepercentage van 2,5% vanaf 1 januari 2018 vast te stellen op € 32.724,--.
7. De investeringen onder 4 geraamde kosten voor groot onderhoud ad € 34.376,-- incl. niet-verrekenbare BTW ten laste brengen van het budget Groot onderhoud gebouwen.
8. De kosten van de ontwerpers voor de nieuwe inrichting, ad in totaal € 12.205,-- incl. niet-verrekenbare BTW ten laste brengen van de Algemene Reserve.

Raadsvoorstel

Inleiding

De inrichting van de raadzaal dateert van de eerste ingebruikname van het gemeentehuis eind 1989 en is dus inmiddels ruim 27 jaar oud. De zaal maakt een gedateerde indruk en de vloerbedekking, gordijnen en het meubilair zijn aan vervanging toe. Verder dient er groot onderhoud te worden uitgevoerd. De opvouwbare tussenwand tussen de hal en de raadzaal heeft o.a. gebreken in het vouwsysteem en is niet meer te repareren.

Het huidige vergader- en presentatiesysteem is eveneens afgeschreven. Met name het vergadersysteem is in slechte staat en dient dringend te worden vervangen.

Meerdere keren is bij evaluaties van het dualisme in onze gemeente de wens uitgesproken om de raadzaal zodanig in te richten dat dit beter aansluit bij de duale manier van vergaderen. Recent hebt u besloten om de vergaderstructuur aan te passen naar het zgn. B.O.B.-model. In deze nieuwe structuur worden politieke avonden georganiseerd waarin gelijktijdig beeldvormende en/of oordeelsvormende vergaderingen zullen worden gehouden. Om dit mogelijk te maken zal ook het klantcontactcentrum (KCC) in de hal dienen te worden aangepast zodat die ook als vergaderruimte kan worden gebruikt.

Beoogd effect

De raadzaal in ons gemeentehuis wordt multifunctioneel gebruikt en is vrijwel dagelijks als vergaderruimte of anderszins in gebruik. Een belangrijke functie naast gebruik als raadzaal is het gebruik als trouwzaal. De hoofdfunctie van de raadzaal is evenwel vergaderruimte van u als gemeenteraad, het hoogst democratisch politiek orgaan in de gemeente. Als hoofdgebruiker dient u in te stemmen met de vernieuwing van de inrichting en bijbehorend vergader- en presentatiesysteem.

Argumenten

1.1 Voorbereiding vernieuwen inrichting raadzaal

De voorbereiding van vernieuwing van de raadzaal en aanpassing van het KCC is uitgevoerd door een ambtelijke werkgroep onder leiding van de griffier. De raads werkgroep Verandering vergaderstructuur is regelmatig geïnformeerd over de voortgang en geraadpleegd over de te volgen procedure. Bij de voorbereiding is een splitsing gemaakt tussen enerzijds de inrichting van de raadzaal en het daarbij te plegen groot onderhoud en aanpassen van het KCC en anderzijds de noodzakelijke vernieuwing van het vergader- en presentatiesysteem.

1.2 Programma van eisen en 4 ontwerpen opgesteld in competitie

De werkgroep heeft in de oriëntatiefase een Programma van eisen opgesteld dat in overleg met de raads werkgroep is vastgesteld en dat bij dit voorstel is gevoegd. Vervolgens zijn twee interieurontwerpers uit de Liemers uitgenodigd om onder voorwaarden en in competitie elk twee ontwerpen te maken voor een nieuwe inrichting van de raadzaal en aanpassing van het klantcontactcentrum. De voorwaarden staan vermeld in de brieven aan beide ontwerpers van 20 februari 2017 die eveneens bij de bijlagen zijn gevoegd. De interieurontwerpers zijn VOM-Architecten uit Duiven en Concepts & Images uit Westervoort. De ontwerpen zijn op 28 maart 2017 in een informele bijeenkomst gepresenteerd aan raadsleden, fractieassistenten, collegeleden en de ambtelijke werkgroep. Na de presentatie heeft de ambtelijke werkgroep samen met de burgemeester de ontwerpen beoordeeld aan de hand van beoordelingscriteria die tevens vooraf aan beide ontwerpers zijn meegegeeld. Zie daarvoor de brief van 13 maart 2017. De criteria betreffen esthetische en functionele kenmerken en de duurzaamheid van toe te passen materialen.

Raadsvoorstel

1.2.1 Inrichting en ergonomie

Bij de uiteindelijke keuze voor een ontwerp van inrichting is getracht een goede afweging te maken tussen enerzijds esthetische aspecten waar het gaat om uitstraling en anderzijds de functionaliteit waarbij de bruikbaarheid voor onze doeleinden voorop staat. Ieder zal daar een eigen oordeel bij hebben. Wij hebben gekeken naar een optimale combinatie waarbij esthetische kenmerken uiteindelijk enigszins zwaarder meetelden. Nadrukkelijk hebben we ook gekeken naar de ergonomische aspecten. Dit is mede ingegeven door het multifunctionele karakter van de raadzaal waarbij regelmatig (vaak enkele keren per week) de inrichting dient te worden aangepast.

1.2.2 Inrichting en duurzaamheid

Bij de duurzaamheid is gekeken naar een combinatie van de milieu- en klimaatbelasting bij de productie (gebruikte materialen en wijze van produceren) en de te verwachten levensduur van de te gebruiken materialen. Gezien de snelle ontwikkelingen in onze samenleving gaan we ervan uit dat vervanging eerder aan de orde zal zijn dan in de huidige situatie. Voor stoelen wordt uitgegaan van een levensduur van 10 jaar en voor alle andere materialen van 15 jaar.

1.3 Keuze voor ontwerp optie B van Concepts & Images te Westervoort

De werkgroep wil voorop stellen dat dat zij onder de indruk was van de presentaties van beide ontwerpers. In de beoordelingsmatrix kunt u zien dat de scores dicht bij elkaar liggen. Toch stak naar de mening van de werkgroep er één ontwerp bovenuit te weten optie B van Concepts & Images te Westervoort. De werkgroep vindt de uitstraling en vormgeving van dit ontwerp eigentijds en goed passen bij de dynamiek van onze gemeente. Het ontwerp van het tapijt in het midden van de raadzaal met de tandwielen is symbolisch voor de nieuwe bestuursstructuur en -cultuur waarbij participatie met de samenleving voorop staat. Verdere argumentatie voor de keuze is vermeld in de beoordelingsmatrix van alle vier de ontwerpen die wij hebben bijgevoegd.

De werkgroep adviseert u derhalve om te kiezen voor optie B van Concepts & Images te Westervoort. De kosten van uitvoering daarvan worden geraamd op afgerond € 148.000,- excl. BTW. De gespecificeerde kostenraming ligt voor u bij de griffie vertrouwelijk ter inzage.

De uitvoering van de inrichting op basis van dit ontwerp geschiedt in samenwerking met de ontwerper conform de vooraf gestelde voorwaarden.

1.4 Vervanging tussenwand hal – raadzaal

Voor de noodzakelijke vervanging van het vouwgedeelte van de tussenwand willen wij u voorstellen om te kiezen voor een glaswand waardoor optisch meer openheid wordt gecreëerd en een meer natuurlijke verbinding ontstaat tussen de raadzaal en de hal. Wij hebben het bedrijf Uniflex B.V. te Echt als oorspronkelijke installateur van de huidige tussenwand vrijblijvend een offerte gevraagd voor de vervanging van de huidige vouwwand. In hun offerte van 17 maart 2017 hebben zij hiervoor twee opties opgenomen. Zij hebben daarbij echter geen rekening gehouden met de vervanging van het bovengedeelte van de tussenwand door een glaswand. Deze vervanging doet evenwel recht aan de openheid en transparantie die we nastreven. Vandaar dat we de totale vervanging van de tussenwand nog nader gaan onderzoeken en in de kostenraming daarvoor een bedrag hebben opgenomen van in totaal € 34.000,-- excl. BTW.

2. Vernieuwing vergader- en presentatiesysteem

Voor het aan te schaffen vergader- en presentatiesysteem is eveneens vooraf beschreven aan welke vereisten dient te worden voldaan (zie het Programma van eisen). Vervolgens hebben wij bij twee leveranciers uit onze regio vrijblijvend offertes opgevraagd. Op basis van deze offertes en gelet op de kwaliteit van de te leveren apparatuur raamt de werkgroep voor deze investering (apparatuur en technische aanpassingen) aan bedrag van € 120.455,- excl. BTW. De gespecificeerde kostenraming hiervoor ligt eveneens voor u bij de griffie vertrouwelijk ter inzage.

Kanttekeningen

1. Keuze inrichting en ergonomie

Vanwege het multifunctionele karakter van de raadzaal wordt vrijwel elke week de inrichting meerdere malen aangepast aan de verschillende doeleinden voor gebruik. Bij de keuze voor het meubilair is nadrukkelijk daarmee rekening gehouden. De wijziging gebeurt door het team Facilitair. Vanwege deze regelmatige wijzigingen is extra gelet op de ergonomische aspecten zodat er geen nadelige fysieke consequenties zijn voor onze medewerkers.

2. Periode van gebruik materialen en periodiek onderhoud

In het begin van dit voorstel is al aangegeven dat er sprake is van een verouderde inrichting van de raadzaal en achterstallig onderhoud. Door politieke keuzes uit het verleden is de vernieuwing van de inrichting en het plegen van groot onderhoud van de raadzaal uitgesteld. Wij gaan ervan uit dat dit incidenteel was. Voor de nieuwe situatie wordt uitgegaan van de gebruikelijke termijnen van vervanging en het plegen van periodiek onderhoud.

3. Live uitzending vergaderingen via internet

In de voorbereiding hebben we de raads werkgroep Veranderen vergaderpraktijk gepolst over de wenselijkheid om bij dit project tevens rechtstreekse uitzending van de openbare vergaderingen van de raad en de ronde en/of debattafels in de raadzaal te realiseren. De werkgroep gaf aan daar geen prioriteit aan te willen geven. De reden daarvoor is de verwachting dat hiervoor weinig publieke belangstelling is. Landelijk blijkt dat bij veel gemeenten, die al wel uitzenden, de kijkcijfers zeer laag zijn. Vaak kijkt minder dan 1% van de bevolking. Op grond van deze overweging is deze optie niet verder uitgewerkt. Vanzelfsprekend kan later alsnog tot uitzending worden besloten. We hoeven bij de huidige vernieuwing van de inrichting daar geen rekening mee te houden en dus ook geen extra voorzieningen te treffen.

4. Raming herinrichting raadzaal en aanpassing klantcontactcentrum

Voor de herinrichting van de raadzaal en aanpassing van het klantcontactcentrum hebben wij een uitvoerige totaalraming opgesteld waarbij gekeken is naar vervanging, groot onderhoud en extra werkzaamheden ten gevolge van de herinrichting en aanpassing. Deze raming is gebaseerd op de verschillende offertes die behoren bij het te kiezen ontwerp en uitvoering daarvan. Zoals gebruikelijk bij dergelijke omvangrijke projecten is o.a. een post diversen/onvoorzien opgenomen en is rekening gehouden met een honorarium voor de interieuradviseurs die op verzoek van ons ontwerpen hebben opgesteld. De kostenraming is bij dit raadsvoorstel gevoegd en is basis voor de financiële paragraaf waarbij u voorgesteld wordt het vereiste krediet beschikbaar te stellen.

Raadsvoorstel

Financiële paragraaf

In deze raadsvergadering behandelt u ook het raadsvoorstel betreffende een nieuwe systematiek bij het activerings- en afschrijvingsbeleid. Wij gaan ervan uit dat u met deze nieuwe werkwijze instemt.

Op basis van dit nieuwe beleid worden de investeringen voor herinrichting geactiveerd en middels een kapitaallast in de begroting verwerkt. Bij de berekening van de jaarlijkse kapitaallast is rekening gehouden met de nieuwe afschrijvingstermijnen welke per categorie zijn vastgesteld. Daarnaast is rekening gehouden met het rentepercentage voor vervangingsinvesteringen ad 2,50% zoals is vastgesteld in de begroting 2017.

De totale investering voor de raadzaal bedraagt € 296.710,-- excl. BTW. Aangezien niet 100% van de BTW kan worden teruggevorderd maar slechts 97% is de kapitaallast in 2018 € 31.774,--. De kapitaallast behorende bij deze investering start per 1 januari van het jaar volgend op ingebruikname, derhalve in 2018. In de oorspronkelijke reserve Vervanging Interieur Gemeentehuis was voor deze vervanging een bedrag ad € 135.300,-- gespaard.

Naast de investering in de raadzaal is ook een investering in het klantcontactcentrum gevraagd. De investering bedraagt € 10.065,-- excl. BTW. De kapitaallast per 1 januari 2018 inclusief opslag BTW bedraagt daarvoor € 950,--.

Verder zijn onderhoudswerkzaamheden voorzien welke ten laste kunnen worden gebracht van de voorziening Groot Onderhoud Gebouwen ad € 33.375,-- excl. BTW. Dit betreft een uitgaaf voor vloerbedekking/stoffering ad € 16.875,-- excl. BTW, sloop- en legkosten ad € 4.500,-- excl. BTW, schilderwerk ad € 7.500,-- excl. BTW en vervanging elektra ad € 4.500,-- excl. BTW. Tot slot zijn de advieskosten van de interieuradviseur geraamd op € 11.850,-- excl. BTW. Oorspronkelijk zouden deze kosten in 2017 ten laste worden gebracht van het budget VIG (vervangingsinvesteringen gemeentehuis). Nu deze post door het nieuwe activerings- en afschrijvingsbeleid is opgeheven stellen wij voor om deze kosten eenmalig ten laste te brengen van de Algemene reserve.

Investering	Bedrag excl. BTW	Dekking	Incidenteel incl. niet ver-rekenbare BTW 2017	Kapitaallast incl. opslag BTW 2018
Investering Raad-zaal	€ 296.710	Kapitaallasten		€ 31.774
Investering KCC	€ 10.065	Kapitaallasten		€ 950
Onderhoudskosten	€ 33.375	GOG	€ 33.375	n.v.t.
Advieskosten interieur	€ 11.850	Algemene reserve	€ 12.205	n.v.t.
Totaal	€ 352.000		€ 45.580	€ 32.724

Communicatieparagraaf

Wij willen publiekelijk ruim aandacht schenken aan de start van de nieuwe vergaderstructuur. Dit mede om onze inwoners enthousiast te maken voor de nieuwe werkwijze en ook actief te betrekken bij het besturen van onze gemeente. Er wordt een speciaal communicatietraject ingezet met o.a. een persbericht en een persconferentie. In dit traject zal ook aandacht worden geschonken aan de vernieuwing van de inrichting van de raadzaal.

Duiven, 30 maart 2017.

griffier,

burgemeester,

Bijlagen:

datum / registratienr. Corsa:

Omschrijving:

1. Februari 2017	Programma van eisen herinrichting raadzaal en aanpassing KCC gemeentehuis Duiven
2. 28 maart 2017	Samenvattende motivatie burgemeester en Werkgroep herinrichting raadzaal voor keuze optie B van Concepts & Images te Westervoort
3. 28 maart 2017	Offertes – honorariumopgave van Concepts & Images te Westervoort en Architectenburo VOM te Duiven
4. 30 maart 2017	Kostenraming herinrichting raadzaal - minimale en maximale variant.
5. 17uit00620	Brief aan Concepts & Images betreffende ontwerpen nieuwe inrichting raadzaal en aanpassing KCC gemeentehuis Duiven
6. 17uit00623	Brief aan VOM-Architecten betreffende ontwerpen nieuwe inrichting raadzaal en aanpassing KCC gemeentehuis Duiven
7. 17uit00983	Brief aan Concepts & Images betreffende toezending beoordelingscriteria ontwerp nieuwe inrichting raadzaal en aanpassing KCC gemeentehuis Duiven
8. 17uit00984	Brief aan VOM-Architecten betreffende toezending beoordelingscriteria ontwerp nieuwe inrichting raadzaal en aanpassing KCC gemeentehuis Duiven
9. 17 maart 2017	Offerte Uniflex voor vervangen tussenwand – paneelwand voor mobiele glaswand

Verdere informatie:

De gespecificeerde offertes van de beide interieurontwerpers en de leverantie van nieuwe vergader- en presentatiesystemen liggen voor de raadsleden en fractieassistenten vertrouwelijk ter inzage bij de griffier.

Raadsvoorstel

Registratienr. Corsa: 17RV023

Zaaknr.:

Portefeuillehouder(s): Burgemeester

Productnummer:

Referendum mogelijk: Nee

Advisering door Raadscommissie Bestuur op 10 april 2017

Voor vragen

Naam: Mat Gijsbers

Telefoon: (0316) 27 92 69

E-mail: m.gijsbers@duiven.nl

Besluitvorming door de gemeenteraad op 8 mei 2017

Onderwerp: Nieuwe inrichting en groot onderhoud raadzaal en aanpassing klantcontactcentrum gemeentehuis. Tevens vernieuwen en uitbreiden vergader- en presentatiesysteem raadzaal.

Beslispunten

1. Te besluiten tot vernieuwing van de inrichting van de raadzaal en aanpassing van het klantcontactcentrum conform ontwerp optie B van Concepts & Images te Westervoort.
2. Te besluiten tot vervanging van de huidige tussenwand tussen de raadzaal en de hal door een glaswand met mobiele glazen vouwwand.
3. Te besluiten tot aanschaf van een nieuw vergader- en presentatiesysteem zoals opgenomen in het Programma van Eisen passend bij de nieuwe vergaderstructuur. Daarbij wordt uitgegaan van projectie door middel van een projector en elektrisch scherm.
4. Te besluiten tot het plegen van groot onderhoud aan de raadzaal waarbij o.a. schilderwerk, vernieuwing dan wel aanpassing van de elektra en verlichting en vernieuwing van de vloerbedekking en stoffering.
5. In te stemmen met de bij dit voorstel gevoegde raming van kosten voor herinrichting van de raadzaal en tot het aanpassen van het klantcontactcentrum in de hal van het gemeentehuis ten behoeve van de nieuwe vergaderstructuur.
6. De investeringen bij de onder de punten 1 en 3 voorgestelde vernieuwingen en vervangingen conform het nieuwe activerings- en afschrijvingsbeleid te activeren. De totale jaarlijkse kapitaallast daarvan op basis van een rentepercentage van 2,5% vanaf 1 januari 2018 vast te stellen op € 32.724,--.
7. De investeringen onder 4 geraamde kosten voor groot onderhoud ad € 34.376,-- incl. niet-verrekenbare BTW ten laste brengen van het budget Groot onderhoud gebouwen.
8. De kosten van de ontwerpers voor de nieuwe inrichting, ad in totaal € 12.205,-- incl. niet-verrekenbare BTW ten laste brengen van de Algemene Reserve.

Raadsvoorstel

Inleiding

De inrichting van de raadzaal dateert van de eerste ingebruikname van het gemeentehuis eind 1989 en is dus inmiddels ruim 27 jaar oud. De zaal maakt een gedateerde indruk en de vloerbedekking, gordijnen en het meubilair zijn aan vervanging toe. Verder dient er groot onderhoud te worden uitgevoerd. De opvouwbare tussenwand tussen de hal en de raadzaal heeft o.a. gebreken in het vouwsysteem en is niet meer te repareren.

Het huidige vergader- en presentatiesysteem is eveneens afgeschreven. Met name het vergadersysteem is in slechte staat en dient dringend te worden vervangen.

Meerdere keren is bij evaluaties van het dualisme in onze gemeente de wens uitgesproken om de raadzaal zodanig in te richten dat dit beter aansluit bij de duale manier van vergaderen. Recent hebt u besloten om de vergaderstructuur aan te passen naar het zgn. B.O.B.-model. In deze nieuwe structuur worden politieke avonden georganiseerd waarin gelijktijdig beeldvormende en/of oordeelsvormende vergaderingen zullen worden gehouden. Om dit mogelijk te maken zal ook het klantcontactcentrum (KCC) in de hal dienen te worden aangepast zodat die ook als vergaderruimte kan worden gebruikt.

Beoogd effect

De raadzaal in ons gemeentehuis wordt multifunctioneel gebruikt en is vrijwel dagelijks als vergaderruimte of anderszins in gebruik. Een belangrijke functie naast gebruik als raadzaal is het gebruik als trouwzaal. De hoofdfunctie van de raadzaal is evenwel vergaderruimte van u als gemeenteraad, het hoogst democratisch politiek orgaan in de gemeente. Als hoofdgebruiker dient u in te stemmen met de vernieuwing van de inrichting en bijbehorend vergader- en presentatiesysteem.

Argumenten

1.1 Voorbereiding vernieuwen inrichting raadzaal

De voorbereiding van vernieuwing van de raadzaal en aanpassing van het KCC is uitgevoerd door een ambtelijke werkgroep onder leiding van de griffier. De raads werkgroep Verandering vergaderstructuur is regelmatig geïnformeerd over de voortgang en geraadpleegd over de te volgen procedure. Bij de voorbereiding is een splitsing gemaakt tussen enerzijds de inrichting van de raadzaal en het daarbij te plegen groot onderhoud en aanpassen van het KCC en anderzijds de noodzakelijke vernieuwing van het vergader- en presentatiesysteem.

1.2 Programma van eisen en 4 ontwerpen opgesteld in competitie

De werkgroep heeft in de oriëntatiefase een Programma van eisen opgesteld dat in overleg met de raads werkgroep is vastgesteld en dat bij dit voorstel is gevoegd. Vervolgens zijn twee interieurontwerpers uit de Liemers uitgenodigd om onder voorwaarden en in competitie elk twee ontwerpen te maken voor een nieuwe inrichting van de raadzaal en aanpassing van het klantcontactcentrum. De voorwaarden staan vermeld in de brieven aan beide ontwerpers van 20 februari 2017 die eveneens bij de bijlagen zijn gevoegd. De interieurontwerpers zijn VOM-Architecten uit Duiven en Concepts & Images uit Westervoort. De ontwerpen zijn op 28 maart 2017 in een informele bijeenkomst gepresenteerd aan raadsleden, fractieassistenten, collegeleden en de ambtelijke werkgroep. Na de presentatie heeft de ambtelijke werkgroep samen met de burgemeester de ontwerpen beoordeeld aan de hand van beoordelingscriteria die tevens vooraf aan beide ontwerpers zijn meegegeeld. Zie daarvoor de brief van 13 maart 2017. De criteria betreffen esthetische en functionele kenmerken en de duurzaamheid van toe te passen materialen.

Raadsvoorstel

1.2.1 Inrichting en ergonomie

Bij de uiteindelijke keuze voor een ontwerp van inrichting is getracht een goede afweging te maken tussen enerzijds esthetische aspecten waar het gaat om uitstraling en anderzijds de functionaliteit waarbij de bruikbaarheid voor onze doeleinden voorop staat. Ieder zal daar een eigen oordeel bij hebben. Wij hebben gekeken naar een optimale combinatie waarbij esthetische kenmerken uiteindelijk enigszins zwaarder meetelden. Nadrukkelijk hebben we ook gekeken naar de ergonomische aspecten. Dit is mede ingegeven door het multifunctionele karakter van de raadzaal waarbij regelmatig (vaak enkele keren per week) de inrichting dient te worden aangepast.

1.2.2 Inrichting en duurzaamheid

Bij de duurzaamheid is gekeken naar een combinatie van de milieu- en klimaatbelasting bij de productie (gebruikte materialen en wijze van produceren) en de te verwachten levensduur van de te gebruiken materialen. Gezien de snelle ontwikkelingen in onze samenleving gaan we ervan uit dat vervanging eerder aan de orde zal zijn dan in de huidige situatie. Voor stoelen wordt uitgegaan van een levensduur van 10 jaar en voor alle andere materialen van 15 jaar.

1.3 Keuze voor ontwerp optie B van Concepts & Images te Westervoort

De werkgroep wil voorop stellen dat dat zij onder de indruk was van de presentaties van beide ontwerpers. In de beoordelingsmatrix kunt u zien dat de scores dicht bij elkaar liggen. Toch stak naar de mening van de werkgroep er één ontwerp bovenuit te weten optie B van Concepts & Images te Westervoort. De werkgroep vindt de uitstraling en vormgeving van dit ontwerp eigentijds en goed passen bij de dynamiek van onze gemeente. Het ontwerp van het tapijt in het midden van de raadzaal met de tandwielen is symbolisch voor de nieuwe bestuursstructuur en -cultuur waarbij participatie met de samenleving voorop staat. Verdere argumentatie voor de keuze is vermeld in de beoordelingsmatrix van alle vier de ontwerpen die wij hebben bijgevoegd.

De werkgroep adviseert u derhalve om te kiezen voor optie B van Concepts & Images te Westervoort. De kosten van uitvoering daarvan worden geraamd op afgerond € 148.000,- excl. BTW. De gespecificeerde kostenraming ligt voor u bij de griffie vertrouwelijk ter inzage.

De uitvoering van de inrichting op basis van dit ontwerp geschiedt in samenwerking met de ontwerper conform de vooraf gestelde voorwaarden.

1.4 Vervanging tussenwand hal – raadzaal

Voor de noodzakelijke vervanging van het vouwgedeelte van de tussenwand willen wij u voorstellen om te kiezen voor een glaswand waardoor optisch meer openheid wordt gecreëerd en een meer natuurlijke verbinding ontstaat tussen de raadzaal en de hal. Wij hebben het bedrijf Uniflex B.V. te Echt als oorspronkelijke installateur van de huidige tussenwand vrijblijvend een offerte gevraagd voor de vervanging van de huidige vouwwand. In hun offerte van 17 maart 2017 hebben zij hiervoor twee opties opgenomen. Zij hebben daarbij echter geen rekening gehouden met de vervanging van het bovengedeelte van de tussenwand door een glaswand. Deze vervanging doet evenwel recht aan de openheid en transparantie die we nastreven. Vandaar dat we de totale vervanging van de tussenwand nog nader gaan onderzoeken en in de kostenraming daarvoor een bedrag hebben opgenomen van in totaal € 34.000,-- excl. BTW.

2. Vernieuwing vergader- en presentatiesysteem

Voor het aan te schaffen vergader- en presentatiesysteem is eveneens vooraf beschreven aan welke vereisten dient te worden voldaan (zie het Programma van eisen). Vervolgens hebben wij bij twee leveranciers uit onze regio vrijblijvend offertes opgevraagd. Op basis van deze offertes en gelet op de kwaliteit van de te leveren apparatuur raamt de werkgroep voor deze investering (apparatuur en technische aanpassingen) aan bedrag van € 120.455,-- excl. BTW. De gespecificeerde kostenraming hiervoor ligt eveneens voor u bij de griffie vertrouwelijk ter inzage.

Kanttelingen

1. Keuze inrichting en ergonomie

Vanwege het multifunctionele karakter van de raadzaal wordt vrijwel elke week de inrichting meerdere malen aangepast aan de verschillende doeleinden voor gebruik. Bij de keuze voor het meubilair is nadrukkelijk daarmee rekening gehouden. De wijziging gebeurt door het team Facilitair. Vanwege deze regelmatige wijzigingen is extra gelet op de ergonomische aspecten zodat er geen nadelige fysieke consequenties zijn voor onze medewerkers.

2. Periode van gebruik materialen en periodiek onderhoud

In het begin van dit voorstel is al aangegeven dat er sprake is van een verouderde inrichting van de raadzaal en achterstallig onderhoud. Door politieke keuzes uit het verleden is de vernieuwing van de inrichting en het plegen van groot onderhoud van de raadzaal uitgesteld. Wij gaan ervan uit dat dit incidenteel was. Voor de nieuwe situatie wordt uitgegaan van de gebruikelijke termijnen van vervanging en het plegen van periodiek onderhoud.

3. Live uitzending vergaderingen via internet

In de voorbereiding hebben we de raads werkgroep Veranderen vergaderpraktijk gepolst over de wenselijkheid om bij dit project tevens rechtstreekse uitzending van de openbare vergaderingen van de raad en de ronde en/of debattafels in de raadzaal te realiseren. De werkgroep gaf aan daar geen prioriteit aan te willen geven. De reden daarvoor is de verwachting dat hiervoor weinig publieke belangstelling is. Landelijk blijkt dat bij veel gemeenten, die al wel uitzenden, de kijkcijfers zeer laag zijn. Vaak kijkt minder dan 1% van de bevolking. Op grond van deze overweging is deze optie niet verder uitgewerkt. Vanzelfsprekend kan later alsnog tot uitzending worden besloten. We hoeven bij de huidige vernieuwing van de inrichting daar geen rekening mee te houden en dus ook geen extra voorzieningen te treffen.

4. Raming herinrichting raadzaal en aanpassing klantcontactcentrum

Voor de herinrichting van de raadzaal en aanpassing van het klantcontactcentrum hebben wij een uitvoerige totaalraming opgesteld waarbij gekeken is naar vervanging, groot onderhoud en extra werkzaamheden ten gevolge van de herinrichting en aanpassing. Deze raming is gebaseerd op de verschillende offertes die behoren bij het te kiezen ontwerp en uitvoering daarvan. Zoals gebruikelijk bij dergelijke omvangrijke projecten is o.a. een post diversen/onvoorzien opgenomen en is rekening gehouden met een honorarium voor de interieuradviseurs die op verzoek van ons ontwerpen hebben opgesteld. De kostenraming is bij dit raadsvoorstel gevoegd en is basis voor de financiële paragraaf waarbij u voorgesteld wordt het vereiste krediet beschikbaar te stellen.

Raadsvoorstel

Financiële paragraaf

In deze raadsvergadering behandelt u ook het raadsvoorstel betreffende een nieuwe systematiek bij het activerings- en afschrijvingsbeleid. Wij gaan ervan uit dat u met deze nieuwe werkwijze instemt.

Op basis van dit nieuwe beleid worden de investeringen voor herinrichting geactiveerd en middels een kapitaallast in de begroting verwerkt. Bij de berekening van de jaarlijkse kapitaallast is rekening gehouden met de nieuwe afschrijvingstermijnen welke per categorie zijn vastgesteld. Daarnaast is rekening gehouden met het rentepercentage voor vervangingsinvesteringen ad 2,50% zoals is vastgesteld in de begroting 2017.

De totale investering voor de raadzaal bedraagt € 296.710,-- excl. BTW. Aangezien niet 100% van de BTW kan worden teruggevorderd maar slechts 97% is de kapitaallast in 2018 € 31.774,--. De kapitaallast behorende bij deze investering start per 1 januari van het jaar volgend op ingebruikname, derhalve in 2018. In de oorspronkelijke reserve Vervanging Interieur Gemeentehuis was voor deze vervanging een bedrag ad € 135.300,-- gespaard.

Naast de investering in de raadzaal is ook een investering in het klantcontactcentrum gevraagd. De investering bedraagt € 10.065,-- excl. BTW. De kapitaallast per 1 januari 2018 inclusief opslag BTW bedraagt daarvoor € 950,--.

Verder zijn onderhoudswerkzaamheden voorzien welke ten laste kunnen worden gebracht van de voorziening Groot Onderhoud Gebouwen ad € 33.375,-- excl. BTW. Dit betreft een uitgaaf voor vloerbedekking/stoffering ad € 16.875,-- excl. BTW, sloop- en legkosten ad € 4.500,-- excl. BTW, schilderwerk ad € 7.500,-- excl. BTW en vervanging elektra ad € 4.500,-- excl. BTW.

Tot slot zijn de advieskosten van de interieuradviseur geraamd op € 11.850,-- excl. BTW. Oorspronkelijk zouden deze kosten in 2017 ten laste worden gebracht van het budget VIG (vervangingsinvesteringen gemeentehuis). Nu deze post door het nieuwe activerings- en afschrijvingsbeleid is opgeheven stellen wij voor om deze kosten eenmalig ten laste te brengen van de Algemene reserve.

Investering	Bedrag excl. BTW	Dekking	Incidenteel incl. niet ver-rekenbare BTW 2017	Kapitaallast incl. opslag BTW 2018
Investering Raad-zaal	€ 296.710	Kapitaallasten		€ 31.774
Investering KCC	€ 10.065	Kapitaallasten		€ 950
Onderhoudskosten	€ 33.375	GOG	€ 33.375	n.v.t.
Advieskosten interieur	€ 11.850	Algemene reserve	€ 12.205	n.v.t.
Totaal	€ 352.000		€ 45.580	€ 32.724

Raadsvoorstel

Communicatieparagraaf

Wij willen publiekelijk ruim aandacht schenken aan de start van de nieuwe vergaderstructuur. Dit mede om onze inwoners enthousiast te maken voor de nieuwe werkwijze en ook actief te betrekken bij het besturen van onze gemeente. Er wordt een speciaal communicatietraject ingezet met o.a. een persbericht en een persconferentie. In dit traject zal ook aandacht worden geschonken aan de vernieuwing van de inrichting van de raadzaal.

Duiven, 30 maart 2017.

griffier,

burgemeester,

Bijlagen:

<i>datum / registratienr. Corsa:</i>	<i>Omschrijving:</i>
1. Februari 2017	Programma van eisen herinrichting raadzaal en aanpassing KCC gemeentehuis Duiven
2. 28 maart 2017	Samenvattende motivatie burgemeester en Werkgroep herinrichting raadzaal voor keuze optie B van Concepts & Images te Westervoort
3. 28 maart 2017	Offertes – honorariumopgave van Concepts & Images te Westervoort en Architectenburo VOM te Duiven
4. 30 maart 2017	Kostenraming herinrichting raadzaal - minimale en maximale variant.
5. 17uit00620	Brief aan Concepts & Images betreffende ontwerpen nieuwe inrichting raadzaal en aanpassing KCC gemeentehuis Duiven
6. 17uit00623	Brief aan VOM-Architecten betreffende ontwerpen nieuwe inrichting raadzaal en aanpassing KCC gemeentehuis Duiven
7. 17uit00983	Brief aan Concepts & Images betreffende toezending beoordelingscriteria ontwerp nieuwe inrichting raadzaal en aanpassing KCC gemeentehuis Duiven
8. 17uit00984	Brief aan VOM-Architecten betreffende toezending beoordelingscriteria ontwerp nieuwe inrichting raadzaal en aanpassing KCC gemeentehuis Duiven
9. 17 maart 2017	Offerte Uniflex voor vervangen tussenwand – paneelwand voor mobiele glaswand

Verdere informatie:

De gespecificeerde offertes van de beide interieurontwerpers en de leverantie van nieuwe vergader- en presentatiesystemen liggen voor de raadsleden en fractieassistenten vertrouwelijk ter inzage bij de griffier.

Commissieadvies

Registratienr. Corsa: 17int00670

Zaaknr.:

**Nieuwe inrichting en groot onderhoud raadzaal en aanpassing
Klantcontactcentrum gemeentehuis. Tevens vernieuwing en uitbreiding
vergader- en presentatiesysteem raadzaal.**

Advisering in de Raadscommissie Bestuur d.d. 10 april 2017

Burgemeester De Lange heeft vragen en opmerkingen over dit voorstel op voldoende wijze beantwoord. Hij heeft in reactie op de bespreking toegezegd de volgende aandachtspunten mee te nemen:

- De periode van garantie op de nieuwe glazen tussenwand zal met de leverancier worden besproken.
- Er is in het ontwerp gelet op voldoende toegankelijkheid voor gehandicapten. Bij de inrichting zal hier extra op worden gelet.
- Bij de aanpassing van het KCC voor vergaderingen zal extra aandacht zijn voor de stoelen. Deze dienen voldoende comfortabel te zijn om langer op te kunnen zitten.
- Voor het bepalen van de keuze van de stoelen zal een aantal stoelen beschikbaar komen om uit te proberen.
- Er zal bij de zitbanken in de vensters aandacht worden gegeven aan de mogelijke kou van de ramen.
- Het eventueel plaatsen van planten zal met de ontwerpers worden besproken.
- Bij besloten vergaderingen dient ook het zicht door het bovendee van de glazen tussenwand te kunnen worden belet. Dit daar mogelijk vanaf de galerij op de bovenverdieping in de raadzaal kan worden gekeken.
- Een presentatie dient op meerdere plekken te worden weergegeven om vanaf elke vergaderplek deze te kunnen volgen. Een mogelijkheid kan zijn door deze ook via iBabs op de tablets van de deelnemers aan de vergadering te presenteren.
- De tekening met tandraderen op het tapijt symboliseert samenwerking en interactie. Het lijkt nu dat de tandraderen tegen elkaar ingaan en daardoor niet zouden kunnen draaien.
- Het nieuwe vergadersysteem dient toereikend te zijn voor twee gelijktijdige debattafels.

Ten aanzien van de kleuren in het ontwerp heeft de burgemeester gesteld dat dit hoort bij het ontwerp en dat er aansluiting is met de bestaande inrichting. Indien een partij een andere kleur wil dan zal men met een amendement moeten komen.

De fracties CDA, PvdA, VVD, Lokaal Alternatief, D66, GroenLinks en SP hebben aan de gemeenteraad geadviseerd om conform het raadsvoorstel en het bijgevoegd raadsbesluit te besluiten:

1. Tot vernieuwing van de inrichting van de raadzaal en aanpassing van het klantcontactcentrum conform ontwerp optie B van Concepts & Images te Westervoort.
2. Tot vervanging van de huidige tussenwand tussen de raadzaal en de hal door een glaswand met mobiele glazen vouwwand.
3. Tot aanschaf van een nieuw vergader- en presentatiesysteem zoals opgenomen in het

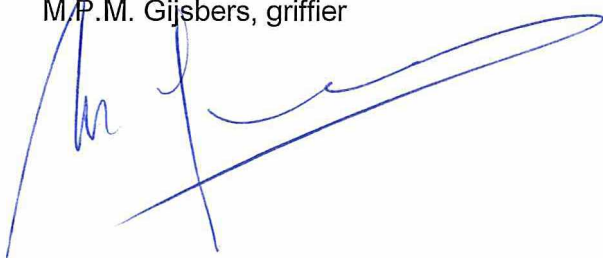

Programma van Eisen passend bij de nieuwe vergaderstructuur. Daarbij wordt uitgegaan van projectie door middel van een projector en elektrisch scherm.

4. Tot het plegen van groot onderhoud aan de raadzaal waarbij o.a. schilderwerk, vernieuwing dan wel aanpassing van de elektra en verlichting en vernieuwing van de vloerbedekking en stoffering.
5. In te stemmen met de bij dit voorstel gevoegde raming van kosten voor herinrichting van de raadzaal en tot het aanpassen van het klantcontactcentrum in de hal van het gemeentehuis ten behoeve van de nieuwe vergaderstructuur.
6. De investeringen bij de onder de punten 1 en 3 voorgestelde vernieuwingen en vervangingen conform het nieuwe activerings- en afschrijvingsbeleid te activeren. De totale jaarlijkse kapitaallast daarvan op basis van een rentepercentage van 2,5% vanaf 1 januari 2018 vast te stellen op € 32.724,--.
7. De investeringen onder 4 geraamde kosten voor groot onderhoud ad € 34.376,-- incl. niet-verrekenbare BTW ten laste brengen van het budget Groot onderhoud gebouwen.
8. De kosten van de ontwerpers voor de nieuwe inrichting, ad in totaal € 12.205,-- incl. niet-verrekenbare BTW ten laste brengen van de Algemene Reserve.

De fractie Pro Duiven heeft geen advies uitgebracht. Men maakt het standpunt bekend in de gemeenteraad.

De secretaris van de **Raadscommissie Bestuur**
M.P.M. Gijsbers, griffier

A handwritten signature in blue ink, consisting of a stylized 'M' followed by a long horizontal stroke and a diagonal line.

Raadsbesluit

Besluitnr.: 17RB027

Zaaknr.:

Nieuwe inrichting en groot onderhoud raadzaal en aanpassing klantcontactcentrum gemeentehuis. Tevens vernieuwen en uitbreiden vergader- en presentatiesysteem raadzaal.

De raad van de gemeente Duiven;

overwegende dat op 18 december 2016 is besloten tot invoeren van een nieuwe vergaderstructuur voor de gemeenteraad;

dat in deze nieuwe vergaderstructuur er zogenaamde Politieke Avonden zijn waarbij gelijktijdig zowel ronde- als debattafels worden gehouden en dat daarvoor de inrichting van zowel de raadzaal als het klantcontactcentrum in het gemeentehuis dienen te worden aangepast;

dat de huidige inrichting van de raadzaal in gebruik is vanaf 1989 en dat deze dringend dient te worden vervangen;

dat het huidige vergader- en presentatiesysteem technisch is versleten en afgeschreven en eveneens dringend dient te worden vervangen;

verder gelezen het voorstel van de burgemeester en de griffier voor aanschaf van een nieuwe inrichting en het plegen van groot onderhoud aan de raadzaal en aanpassing van het klantcontactcentrum in het gemeentehuis en vernieuwen en uitbreiden van het vergader- en presentatiesysteem in de raadzaal;

b e s l u i t :

1. tot vernieuwing van de inrichting van de raadzaal en aanpassing van het klantcontactcentrum conform ontwerp optie B van Concepts & Images te Westervoort;
2. tot vervanging van de huidige tussenwand tussen de raadzaal en de hal door een glaswand met mobiele glazen vouwwand;
3. tot aanschaf van een nieuw vergader- en presentatiesysteem zoals opgenomen in het Programma van Eisen passend bij de nieuwe vergaderstructuur. Daarbij wordt uitgegaan van projectie door middel van een projector en elektrisch scherm;
4. tot het plegen van groot onderhoud aan de raadzaal waarbij o.a. schilderwerk, vernieuwing dan wel aanpassing van de elektra en verlichting en vernieuwing van de vloerbedekking en stoffering;
5. in te stemmen met de bij dit voorstel gevoegde raming van kosten voor herinrichting van de raadzaal en tot het aanpassen van het klantcontactcentrum in de hal van het gemeentehuis ten behoeve van de nieuwe vergaderstructuur;

Raadsbesluit

6. de investeringen bij de onder de punten 1 en 3 voorgestelde vernieuwingen en vervangingen conform het nieuwe activerings- en afschrijvingsbeleid te activeren. De totale jaarlijkse kapitaallast daarvan op basis van een rentepercentage van 2,5% vanaf 1 januari 2018 vast te stellen op € 32.724,--;
7. De investeringen onder 4 geraamde kosten voor groot onderhoud ad € 34.376,-- incl. niet-verrekenbare BTW ten laste brengen van het budget Groot onderhoud gebouwen;
8. De kosten van de ontwerpers voor de nieuwe inrichting, ad in totaal € 12.205,-- incl. niet-verrekenbare BTW ten laste brengen van de Algemene Reserve.

Aldus besloten in zijn openbare vergadering van 8 mei 2017.

De raad van de gemeente Duiven,

griffier,
M.P.M. (Mat) Gijsbers

voorzitter,
drs. H.B.I. (Rik) de Lange

7-02-2017 - Programma van eisen Inrichting Raadzaal Duiven

Aanleiding

De aanleiding om met de inrichting van de raadzaal aan de slag te gaan is tweeledig:

- enerzijds is de inrichting verouderd en gedateerd en vraagt om vervanging;
- anderzijds is de vraag van de gebruikers veranderd. De gemeenteraad van Duiven stapt over op een andere wijze van vergaderen, een manier die o.a. de interactie tussen raad en samenleving moet bevorderen en ondersteunen.

Historie en architectuurstijl:

De bestaande raadszaalaccommodatie dateert uit 1989. De architectuur (B&D Architecten) kenmerkt zich door schoon metselwerk, betonbalken afgewerkt met witte structuurpleister, de houten kapconstructie-elementen in het zicht met een houten schroten-plafondconstructie in grijstinten.

Bij de plannen voor het KCC heeft de architect (VOM) een waarde-stelling gedaan van de bestaande architectuur en deze grotendeels gerespecteerd bij de inrichting van het KCC. Wel is de kleurstelling op onderdelen aangepast en zijn de Vaste Interieurbouwelementen vernieuwd qua vorm, kleur en materiaalgebruik. Uitgangspunt voor de herinrichting van de raadszaal is deze stijl (KCC) voort te zetten. Dit geldt in principe niet voor het meubilair waaraan zoals omschreven in dit PVE specifieke eisen worden gesteld.

Programma van eisen

De raadzaal in Duiven is een ruimte die voor meerdere doelen gebruikt wordt: voor vergaderen, om een huwelijksceremonie te voltrekken of grotere informatiebijeenkomsten te beleggen. De eisen die aan deze ruimte gesteld worden zijn dan ook divers. In steekwoorden omschreven is de sfeer in de heringerichte raadzaal:

- Uitnodigend, open en toegankelijk: een plek voor politieke ontmoeting;
- Representatief en activerend.

De gebruiksdoelen en steekwoorden hebben invloed op de inrichting. Zo zullen de meubels die er komen te staan flexibel en voor meerdere doelen te gebruiken moeten zijn: zowel om te kunnen vergaderen als om als huwelijks gasten aan plaats te kunnen nemen. De raadzaal is bij uitstek een openbare ruimte, qua aankleding en stijl moet deze ruimte aansluiten bij de andere ruimte die bij uitstek openbaar is in het gemeentehuis: het publieksplein/KCC.

De raadzaal heeft een symbolische functie: aankleding en inrichting moet representatief zijn. Immers, de raadzaal is het visitekaartje van de gemeente. De raadzaal moet toegankelijk en open zijn. Er mag geen fysieke drempel zijn om de zaal binnen te gaan. Bij voorkeur wordt de dichte wand tussen zaal en hal vervangen door een transparanter (maar zowel visueel als akoestisch afsluitbaar) alternatief. Rolstoelgebruikers moeten doorgang hebben, zowel naar de zaal toe als in de zaal, en plaats kunnen nemen: de ruimte en indeling is gelijkvloers.

De inrichting moet van een dusdanige kwaliteit zijn dat er zowel voor grote als kleinere groepen een goede sfeer kan worden gecreëerd. Daarom is lichtval, lichtintensiteit en een flexibele inrichting een

uitgangspunt. Inrichting en meubilair moet bijdragen aan het representatieve en toegankelijke karakter van de zaal.

Het moet ook activerend zijn: ook na twee uur vergaderen moet het nog prettig zitten en verblijven zijn. Dit betekent dat de zitplaatsen voor raadsleden en collegeleden ergonomisch zijn (verstelbaar o.a. in zithoogte, zitting en rugleuning) en dat zij zijwaarts kunnen draaien (draaibare stoel t.o.v. het onderstel i.v.m. presentaties) en verrijdbaar zijn. Omdat het meubilair bij voorkeur flexibel inzetbaar moet zijn, moet deze ook makkelijk en arbo-technisch verantwoord zijn (voldoen aan de geldende NEN-normen en ARBO-normen en daar waar van toepassing de NPR 1813 norm). Degene die de zaal telkens moet opbouwen, mag zich bijv. niet overtillen. Voor de opstelling geldt dat de standaard opstelling inzetbaar moet zijn voor zoveel mogelijk verschillende gebruiksdoelen. Dit om aan de ene kant de multifunctionele opties van de zaal te behouden en aan de andere kant het aantal 'op- en afbouw' momenten zoveel mogelijk te beperken. Het meubilair dient gemakkelijk op te slaan zijn en op relatief eenvoudige wijze en in een kort tijdsbestek te (ver)plaatsen zijn in meerdere soorten opstellingen. Stoelen voor publiek moeten stapelbaar en koppelbaar zijn.

Activerend betekent ook dat er aandacht is voor het klimaat in de raadzaal. De bestaande klimaatinstallatie is in 2013 gerenoveerd. Wellicht dient er nog een fijn-afstelling van het klimaatbeheersingssysteem plaats te vinden.

Het meubilair van de nieuwe inrichting moet ten minste 10 jaar voor stoelen en 15 jaar voor tafels meegaan. De bekleding van de nieuwe inrichting (vloerbedekking, de raambekleding en de zonwerings-/ verduisteringsgordijnen) tenminste 20 jaar. De vloer dient onderhoudsvriendelijk te zijn (gemakkelijk te reinigen).

Er is geen sprake van uitbreiding van de ruimte, de bestaande m² zijn leidend. De ruimte achterin of achter de raadzaal is beschikbaar als technische plek. De keuze voor welke plek is afhankelijk van hoe de technische ondersteuning wordt vormgegeven. De ruimte achter de raadzaal is tevens beschikbaar voor opslag van meubilair.

Gebruik door de raad

Raadsvergadering

Dit is het meest formele gebruik van de raadzaal. De vergaderopstelling moet plaats bieden aan:

- 21 raadsleden
- Voorzitter
- Griffier
- 4 collegeleden + 1 gemeentesecretaris.
- Ruimte voor de schrijvende pers
- Ambtenaren tribune (in de buurt van de zitplaatsen college), circa 6 plekken incl. tafel
- Fractieassistenten (circa 10 plekken, zo mogelijk in de buurt van hun fractie).
- Tribune publiek, minimaal 30 plekken. Eventueel/zo nodig uit te breiden naar de centrale hal (totaal 100 plaatsen)
- Zitplaats bode op een strategische plek (zodat praktische facilitaire zaken tussen griffier en bode gemakkelijk geregeld kunnen worden).
- Spreekgestoelte

Bij de raadsvergadering wordt geluidsversterking toegepast. Ieder raadslid, collegelid, voorzitter en griffier moet beschikken over een microfoon. Geluid moet niet alleen versterkt worden, maar ook opgenomen worden om publicatie en wellicht rechtstreekse uitzending op internet mogelijk te maken. Het systeem moet zo ingericht zijn dat ook mensen met een hoorbeperking volwaardig mee kunnen doen. Er is een ringleiding aanwezig. De werking hiervan dient gecontroleerd en afgestemd te worden op de nieuwe indeling en opstelling. Maar ook moderne oplossingen zijn denkbaar.

Indien er gekozen wordt voor beeldregistratie en uitzending dan dient er rekening te worden gehouden met de achtergrond vanuit de vaste posities van de camera's (bijv. geen bewegende delen in het zicht, tegenlicht, hinderlijke reflecties etc).

Er wordt papierloos vergaderd, men maakt gebruik van een laptop dan wel een tablet. De tafels moeten hier ruimte voor bieden. Daarnaast moet het mogelijk zijn om op de werkplek de laptop dan wel tablet aan een stroomvoorziening aan te sluiten. Daarbij heeft een ACCU-PACK de voorkeur boven een stopcontact, in verband met bedrading voor de stopcontacten.

De opstelling moet zo in de ruimte geplaatst worden dat de zichtlijnen gewaarborgd zijn. Dit is des te belangrijker omdat iedereen gelijkvloers komt te zitten. De voorzitter moet de opstelling kunnen overzien. De raadsleden moeten elkaar kunnen aankijken. De tribune moet zicht hebben op de politieke arena. Zo nodig kan voor de tribune met een vaste camera continue het beeld worden geprojecteerd van het niet of slecht zichtbare deel van de vergaderopstelling.

De raadsleden moeten in fracties bij elkaar kunnen zitten, maar als de raadssamenstelling veranderd – bijv. door verkiezingen of een afsplitsing – moet het mogelijk zijn om te kunnen schuiven. De indeling is zo dat de lichtval op de werkplekken in de vergaderopstelling optimaal is. Dit geldt ook voor een eventueel spreekgestoelte, dat moet voorzien zijn van een leeslamp, een microfoon en in hoogte verstelbaar zijn.

De zaal moet blijven beschikken over een 'vluchtroute' voor de politieke ambtsdragers. Deze vluchtroute mag niet geblokkeerd worden door de publieke tribune en moet ook leiden naar een veilige plaats. Dit voor het geval dat zich een crisissituatie voordoet. Deze vluchtroute moet rolstoeltoegankelijk zijn. De vluchtroute dient voor de publieke tribune met subtiele maatregelen moeilijk bereikbaar te zijn.

Vluchten kan nu alleen via de deur in de zijwand naar de buiten-/nooduitgangdeur en via de wenteltrap naar de 1^e verdieping. Voor nu gaan we ervan uit dat deze vluchtroute voldoende is.

Het karakter van het openbaar bestuur is transparantie van besluitvorming. De zaal dient dan ook een open uitstraling te hebben. Soms moeten zaken echter in beslotenheid gewisseld worden. Daarom moet de raadzaal afsluitbaar kunnen zijn, zowel deuren (fysiek) als ramen (zicht) en geluid (akoestiek).

Politieke avond

Tijdens de politieke avond zal de raadzaal gebruikt worden voor ronde- en/of debat-tafels. Tijdens deze avonden is ontmoeting tussen politiek en publiek één van de uitgangspunten. De inrichting van de zaal moet uitnodigend zijn en mag zeker geen drempel tot deelname opwerpen. Aan deze tafels mag publiek meepraten aan tafel en fracties mogen maximaal met twee personen deelnemen. Er zal regelmatig een presentatie gehouden worden, daar zal rekening mee gehouden moeten worden:

een ieder moet zicht op het scherm kunnen hebben. Ook bij de politieke avond geldt dat geluidsversterking en -opname (debattafel) aanwezig moet zijn. De opstelling zal niet altijd hetzelfde zijn. Soms is één grote tafel gewenst, soms juist een theateropstelling.

- Minstens 16 + 1 (voorzitter) + 1 (griffer) + 5 (publiek) + 3 (collegelid + amb. onderst.) = 26 zitplaatsen aan tafel
- Een publieke tribune
- Presentatiemiddelen + ondersteunende apparatuur (laptop, internet etc)

Overige gebruiksmogelijkheden van de raadzaal

Huwelijksvoltrekking

De zaal moet gebruikt kunnen worden voor het sluiten van een huwelijk. Daarvoor moet aanwezig zijn een spreekgestoelte voor de ambtenaar van de burgerlijke stand, zitplaatsen voor het bruidspaar en voor gasten. En er moet een tafel zijn waaraan de akte ondertekend kan worden. Zowel grote groepen als kleine groepen moeten zich thuis kunnen voelen in de zaal. Het moet mogelijk zijn om moderne audio-visuele media te kunnen gebruiken .

Overige bijeenkomsten

De raadzaal wordt tot op heden ook gebruikt voor bijeenkomsten van grotere groepen. Op dit moment zijn dat bijvoorbeeld personeelsbijeenkomsten, informatiebijeenkomsten, lezingen, cursussen, de lintjesregen en een incidentele receptie. De vaste opstelling in de zaal moet tegemoet komen aan zoveel mogelijk verschillende gebruiksdoelen. Dit om aan de ene kant de multifunctionele opties van de zaal te behouden en aan de andere kant het aantal 'op- en afbouw' momenten zoveel mogelijk te beperken.

Andere vergader- en ontmoetingsruimtes

Het KCC

Naast de raadzaal is het publieksplein van het KCC een optie om ingezet te worden tijdens de politieke avond. Hier geldt dat de huidige inrichting het uitgangspunt is en deze op punten wordt 'aangevuld'.

In de ruimte moet geluidsversterking en opname mogelijk zijn. Bij voorkeur worden er zoveel mogelijk zitplaatsen aan tafel gecreëerd, aangevuld met een tweede ring (zie totaal aantal bij politieke avond). Het moet ook mogelijk zijn om een presentatie in deze ruimte te geven. En er moeten zitplaatsen zijn voor publiek, mogelijk als onderdeel van de tweede ring. Voor deze ruimte geldt een informeler uitgangspunt. Ontmoeting en interactie zijn de kernbegrippen hier.

Verkenning naar nieuwe vergaderruimte

Het totaal aantal plekken van een grote rondetafel of debattafel maakt dat de ruimte van het publieksplein niet de meest optimale plek is. Ook de beperkte plafondhoogte speelt hierbij een rol. Daarom wordt eveneens verkent of er mogelijkheden zijn om een grotere, bij voorkeur meer vierkante vergaderruimte in het gemeentehuis te creëren. De inrichting hiervan dient eveneens aan te sluiten bij de stijl van de nieuwe inrichting van de raadzaal . Ook dient in deze ruimte

geluidsversterking en opname mogelijk te zijn. De verdere eisen zijn gelijk aan de politieke avond. Het moet ook mogelijk zijn om een presentatie in deze ruimte te geven. En er moeten zitplaatsen zijn voor publiek, mogelijk als onderdeel van een tweede ring. Voor deze ruimte geldt een informeler uitgangspunt. Ontmoeting en interactie zijn de kernbegrippen hier.

Deze nieuwe ruimte biedt uiteraard voor de organisatie tijdens kantooruren extra faciliteiten. Daar staat tegenover dat er mogelijk een vergaderkamer minder is, als er bijvoorbeeld twee kamers samengevoegd worden. Mogelijk dat door een beperkte ingreep elders in het gebouw één of meerdere vergaderruimtes toegevoegd kunnen worden. Naar deze mogelijkheden en de bijbehorende kosten wordt onderzoek gedaan.

Hal

De hal wordt mogelijkerwijs ingezet voor 'informatieverstrekking' en ontmoeting. Laagdrempelig één op één contact tussen raadsleden, ambtenaren en geïnteresseerden is hier het uitgangspunt. Hierbij gaat het om contact tussen kleine gezelschappen (geen geluidsversterking nodig) op gedempte toon. Dit omdat tegelijkertijd de hal een 'doorgangsruijnte/verkeersruimte' blijft om de andere zalen te bereiken en er een open verbinding is met de ruimte van het KCC. Er wordt eerder gedacht aan statafels dan aan zitjes.

Extra aandacht is nodig voor het voorkomen van onderlinge verstoring doordat op meerdere locatie gelijktijdig bijeenkomsten plaats gaan vinden.

Eisen aan de technische ondersteuning

In de nieuwe situatie worden gelijktijdig meerdere bijeenkomsten belegd op meerdere locaties in ons gemeentehuis. Dit vergt onder meer extra aandacht voor de flexibiliteit van de audio-visuele faciliteiten en de inzetbaarheid van deze faciliteiten. De apparatuur die ingezet wordt bij de verschillende bijeenkomsten mogen niet op elkaar storen.

De vergaderingen van de gemeenteraad dienen technisch ondersteund te worden op het vlak van audio en visueel. Dit moet voldoen aan de volgende eisen:

- Draadloos discussie systeem bestaande uit 3 deelnemersposten, 3 interruptieposten (met afneembare microfoon, zodat deze ook inzetbaar is als microfoon bij publiek) en 2 voorzittersposten. Op te splitsen in 2 separate systemen of als 1 geheel te gebruiken. Het systeem moet een nalevergarantie kennen van minimaal vijf jaar. Dit met het oog op mogelijke uitbreidingen in de toekomst.
- 1 vaste microfoon in een kathedersprekgestoelte.
- Audio systeem, geschikt voor versterking en opname, in de raadzaal.
- Optimale geluidsversterking in de twee andere vergaderlocaties, bij voorkeur ingebouwd.
- Enkelvoudige microfoon/geluidsversterking ten behoeve van een presentatie.
- Het systeem moet zowel geluidsversterking als opname mogelijk maken. Ook moet het geschikt zijn om rechtstreekse uitzending via internet te ondersteunen.
- Gebruiksvriendelijke bediening voor bode, griffie en voorzitter.
- Het gesplitste systeem moet gelijktijdig gebruikt kunnen worden. Bij geluidsversterking en opname mag het ene systeem niet storen op het andere systeem.
- Voorziening voor mensen met een hoorbeperking.
- Aandacht voor de beveiliging van het draadloze systeem, als er besloten vergaderingen gehouden worden moet het geluid niet te hacken zijn.

- Presentatie mogelijkheden: een op de grootte van de raadzaal afgestemde presentatie oplossing.
 - Optioneel: een camerasysteem dat naast geluidsregistratie voor beeldregistratie ten bate van de verslaglegging en rechtstreekse uitzending kan zorgen.
-

Dit Programma van Eisen is opgesteld door de ambtelijke werkgroep Herinrichting Raadzaal en besproken in de werkgroep Veranderen Vergaderpraktijk.

Samenvattende motivatie burgemeester en Werkgroep herinrichting raadzaal voor keuze optie B van Concepts & Images te Westervoort.

Op 28 maart 2017 's avonds hebben de beide interieurontwerpers Concepts & Images te Westervoort en Architectenburo VOM te Duiven in de raadzaal een presentatie gegeven van hun ontwerpen. Bij deze presentaties waren naast de burgemeester en de leden van de Werkgroep herinrichting raadzaal ook meerdere raadsleden en fractieassistenten aanwezig.

De burgemeester en de Werkgroep herinrichting raadzaal hebben zich na afloop van de presentaties beraden over het ontwerp dat naar hun mening als beste wordt beoordeeld. De beoordeling is gedaan aan de hand van een door de burgemeester en ieder lid van de werkgroep ingevuld individueel beoordelingsformulier. Vervolgens is de gemiddelde score ingevuld in onderstaande beoordelingsmatrix. Pas na de invulling van de beoordelingen zijn de offertes van beide interieurontwerpers geopend. De specificaties in de offertes en de uitkomst van de beoordelingen leidt tot de beste score van optie B van het bureau Concepts & Images te Westervoort (zie hierna).

Algemene argumentatie

Naast de uitkomst in de beoordelingsmatrix heeft de werkgroep in het algemeen als argumentatie dat de uitstraling en vormgeving van het ontwerp Optie B van Concepts & Images eigentijds is en goed past bij de dynamiek van onze gemeente. Het ontwerp van het tapijt in het midden van de raadzaal met tandwielen is symbolisch voor de nieuwe bestuursstructuur en -cultuur waarbij participatie en verbinding met de samenleving voorop staat.

Specifieke argumentatie

Specifiek zijn de ook de volgende kwalitatieve argumenten te noemen:

- het tijdloos design en fraaie totaalbeeld van Optie B van Concepts & Images en de keuze voor gerenommeerde leveranciers van meubelelementen;
- de mooie symboliek in het tapijt waarin de verbinding wordt gesymboliseerd (volgens de beoordelaars een echte eyecatcher);
- het tapijt is praktisch met een ovaal figuur dat handig is voor plaatsing van het meubilair;
- het toepassen van wandbekleding op de huidige kleefwand waarin de symboliek van het tapijt terugkomt. Daarmee wordt een nog betere akoestiek bereikt in de raadzaal;
- de instandhouding van de Bossche-school-architectuur in de raadzaal;
- de originele oplossing van zitplekken voor het publiek in de vensterbanken en bijpassende wandbanken. De ruimtebesparing die daardoor ontstaat geeft ook een betere toegankelijkheid en bereikbaarheid;
- de functionaliteit van het meubilair. Het is makkelijk verplaatsbaar en op te slaan;
- de verrijdbare en inklapbare tafels (dit t.o.v. de problematiek die ontstaat bij de opslag van de banken in het ontwerp van VOM Architecten);
- de aandacht voor duurzaamheid;
- de bereikbaarheid van vluchtwegen.

Duiven, 30 maart 2017

Burgemeester en de Werkgroep herinrichting raadzaal,

Namens deze,

De raadsgriffier,

M.P.M. (Mat) Gijsbers.

BEOORDELINGSMATRIX HERINRICHTING RAADZAAL EN AANPASSING KCC - 30 MAART 2017

Variant 1 en variant 2 van C&I zijn het beste bod

prijsverschil tussen variant 1 en 2 van C&I is € 47.966,00

Variant 2 heeft extra:

Klober stoelen (ipv Artifort)

Wandbank

Wandtapijt

			Variant 1		Variant 1	
			max	€ 100.000,00	max	€ 100.000,00
			C&I		VOM	
1	Inrichting					
2	Aanpassen inrichting					
3	Vloerafwerking					
4	Raamstoffering					
5	Verlichtingsarmaturen					
6	Honorarium interieurontwerp en begeleiding					
	Inschrijfprijs totaal			€ 99.746,00		€ 99.830,55
		Max waarde	Prijs per punt	Score	Score	
7	Esthetische kenmerken	€ 40.000,00	€ 4.000,00	7,17	€ 28.680,00	6,67 € 26.680,00
	(uitstraling en verhouding ten opzichte van de rest van het gemeentehuis)					
8	Functionele kenmerken	€ 35.000,00	€ 3.500,00	7,33	€ 25.655,00	6,92 € 24.220,00
	(vertaling van pve in het ontwerp en/of geschiktheid voor de gewenste gebruiksdoelen)					
9	Duurzaamheid materialen	€ 5.000,00	€ 500,00	7,58	€ 3.790,00	7,17 € 3.585,00
		€ 80.000,00			€ 58.125,00	€ 54.485,00
	Fictief laagste inschrijfprijs			€ 41.621,00		€ 45.345,55

			Variant 2		Variant 2		
			max	€ 150.000,00	max	€ 150.000,00	
			C&I		VOM		
1	Inrichting						
2	Aanpassen inrichting						
3	Vloerafwerking						
4	Raamstoffering						
5	Verlichtingsarmaturen						
6	Honorarium interieurontwerp en begeleiding						
Inschrijfprijs totaal				€ 147.712,00		€ 147.675,00	
		Max waarde	Prijs per punt	Score	Score		
7	Esthetische kenmerken	€ 60.000,00	€ 6.500,00	8,25	€ 53.625,00	7,17	€ 46.605,00
(uitstraling en verhouding ten opzichte van de rest van het gemeentehuis)							
8	Functionele kenmerken	€ 55.000,00	€ 5.500,00	7,75	€ 42.625,00	7,42	€ 40.810,00
(vertaling van pve in het ontwerp en/of geschiktheid voor de gewenste gebruiksdoelen)							
9	Duurzaamheid materialen	€ 5.000,00	€ 500,00	7,75	€ 3.875,00	7,17	€ 3.585,00
		€ 120.000,00			€ 100.125,00		€ 91.000,00
Fictief laagste inschrijfprijs					€ 47.587,00		€ 56.675,00

			Variant 3			
			max	€ 150.000,00		
			C&I			
1	Inrichting					
2	Aanpassen inrichting					
3	Vloerafwerking					
4	Raamstoffering					
5	Verlichtingsarmaturen					
6	Honorarium interieurontwerp en begeleiding					
	Inschrijfprijs totaal			€ 138.233,00		
		Max waarde	Prijs per punt	Score		
	Esthetische kenmerken	€ 60.000,00	€ 6.500,00	7,08	€ 46.020,00	
	(uitstraling en verhouding ten opzichte van de rest van het gemeentehuis)					
8	Functionele kenmerken	€ 55.000,00	€ 5.500,00	5,17	€ 28.435,00	
	(vertaling van pve in het ontwerp en/of geschiktheid voor de gewenste gebruiksdoelen)					
9	Duurzaamheid materialen	€ 5.000,00	€ 500,00	7,25	€ 3.625,00	
		€ 120.000,00			€ 78.080,00	
	Fictief laagste inschrijfprijs				€ 60.153,00	

Samenvatting scores beoordelaars en gemiddelde score per kenmerk en duurzaamheid toegepaste materialen.

Beoordelaar			A	B	C	D	E	F	Gemiddeld
C&I	1	Esthetische kenmerken	6	7	8	7	8	7	7,17
Variant 1	2	Functionele kenmerken	6	8	7	8	8	7	7,33
	3	Duurzaamheid materialen	7	8	8	8	7	7,5	7,58

Beoordelaar			A	B	C	D	E	F	Gemiddeld
C&I	1	Esthetische kenmerken	8	8	9	9	8	7,5	8,25
Variant 2	2	Functionele kenmerken	7	9	7	9	7	7,5	7,75
	3	Duurzaamheid materialen	7	8	8	9	7	7,5	7,75

Beoordelaar			A	B	C	D	E	F	Gemiddeld
C&I	1	Esthetische kenmerken	8	7	7	7	7	6,5	7,08
Variant 3	2	Functionele kenmerken	5	6	5	4	6	5	5,17
	3	Duurzaamheid materialen	7	7	7	8	7	7,5	7,25

			A	B	C	D	E	F	Gemiddeld
Beoordelaar									
VOM	1	Esthetische kenmerken	6	6	7	7	7	7	6,67
Variant 1	2	Functionele kenmerken	6	7	7	7	8	6,5	6,92
	3	Duurzaamheid materialen	7	7	7	8	7	7	7,17

Beoordelaar			A	B	C	D	E	F	Gemiddeld
VOM	1	Esthetische kenmerken	7	7	7	8	7	7	7,17
Variant 2	2	Functionele kenmerken	7	8	7	8	8	6,5	7,42
	3	Duurzaamheid materialen	7	7	7	8	7	7	7,17

Scoringsschaal 0-10 (rapportcijfers)

Bijzonderheden:

A t/m F - individuele scores 6 beoordelaars (burgemeester en leden werkgroep herinrichting)

Voorbeeld gehanteerd beoordelingsblad door iedere beoordelaar.

Beoordelaar	A
Leverancier	A
Variant	1

Gunningscriterium	Score (rapportcijfers 0-10)	Motivatie bij score
Esthetische kenmerken	0	
Functionele kenmerken	0	
Duurzaamheid materialen	0	

Leverancier	A
Variant	2

Gunningscriterium	Score (rapportcijfers 0-10)	Motivatie bij score
Esthetische kenmerken	0	
Functionele kenmerken	0	
Duurzaamheid materialen	0	

Kostenraming herinrichting raadzaal

Beheer/ATH/LB / 30-3-2017

VARIANT A. Minimale Versie

			GOG	afschr.term.	Toelichting:
Inrichting /meubilair Raadszaal	€ 63.046,00				prijzenblad C&I / var. A.
Stofferingen					
Vloerbedekkingen	€ 8.352,00		GOG		prijzenblad C&I / var. A.
sloop- en legkosten	€ 4.500,00		GOG		
Wandbekleding		incl.			
Bouwkundige aanpassingen wand	€ 3.500,00			25	
Raamstoffering Raadszaal	€ 7.150,00			10	prijzenblad C&I / var. A.
Raamstoffering Haldeel	€ 5.250,00			10	uitbreiding i.v.m. aansluitend beeld
	€ 28.752,00				
Schilder-en sauswerk	€ 7.500,00		GOG		
Elektra en Verlichting:					
armaturen	€ 7.023,00			25	prijzenblad C&I / var. A.
vervanging bedieningspaneel	€ 4.500,00		GOG	25	
stelpost elektrotechnische werkzaamh.	€ 10.000,00			40	
	€ 21.523,00				
Vergadersysteem:					
minimaal - offerte BeleefAV	€ 115.455,00				
Aanpassingen E-installatie	€ 5.000,00				
	€ 120.455,00				
Nieuwe Paneelwand / glasuitvoering					
Paneelwand	€ 24.000,00			25	prijzenblad C&I / var. A.
Demontage en afvoeren oude wand	€ 2.500,00			25	
Bouwkundige voorzieningen	€ 7.500,00			25	(aftimmeringen en aansl. plafonds)
	€ 34.000,00				
Aanpassing inrichting KCC:	€ 5.175,00				prijzenblad C&I / var. A.
Post honorarium interieuradviseur	€ 11.000,00				prijzenblad C&I / var. A.
Post diversen/onvoorzien:	€ 10.549,00			20	
Totaal excl. B.t.w.	€ 302.000,00				
B.t.w. 21%	€ 63.420,00				
Totaal incl. b.t.w.	€ 365.420,00				

Kostenraming herinrichting raadzaal

Beheer/ATH/LB / 30-3-2017

VARIANT B Optimale Versie

		GOG	afschr.term.	Toelichting:
Inrichting /meubilair Raadszaal	€ 95.358,00			prijzenblad C&I
Stofferingen				
Vloerbedekkingen	€ 16.875,00	GOG		prijzenblad C&I
sloop- en legkosten	€ 4.500,00	GOG		
Wandbekleding incl.				
Bouwkundige aanpassingen wand	€ 3.500,00		25	
Raamstoffering Raadszaal	€ 7.150,00		10	
Raamstoffering Haldeel	€ 5.250,00		10	uitbreiding i.v.m. aansluitend beeld
	€ 37.275,00			
Schilder-en sauswerk	€ 7.500,00	GOG		
Elektra en Verlichting:				
armaturen	€ 8.414,00		25	prijzenblad C&I
vervanging bedieningspaneel	€ 4.500,00	GOG	25	
stelpost elektrotechnische werkzaamh.	€ 10.000,00		40	
	€ 22.914,00			
Vergadersysteem:				
minimaal - offerte BeleefAV	€ 115.455,00			
Aanpassingen E-installatie	€ 5.000,00			
	€ 120.455,00			
Nieuwe Paneelwand / glasuitvoering				
Paneelwand	€ 24.000,00		25	prijzenblad C&I
Demontage en afvoeren oude wand	€ 2.500,00		25	
Bouwkundige voorzieningen	€ 7.500,00		25	
	€ 34.000,00			
Aanpassing inrichting KCC:	€ 10.065,00			prijzenblad C&I
Post honorarium interieuradviseur	€ 11.850,00			prijzenblad C&I
Post diversen/onvoorziën:	€ 12.583,00		20	
Totaal excl. B.t.w.	€ 352.000,00			
B.t.w. 21%	€ 73.920,00			
Totaal incl. b.t.w.	€ 425.920,00			

Aan Concepts & Images
de heer en mevrouw van Hekke
Brouwerslaan 1a
6931 AC Westervoort

Postbus 6, 6920 AA Duiven
Koning Willem-Alexanderplein 1, Duiven

Telefoon (0316) 27 91 11

Fax (0316) 27 92 79

www.duiven.nl

gemeente@duiven.nl

Facebook: /gemeenteduiven

Twitter: @gemeenteduiven

IBAN: NL98 BNGH 028 50 02 147

BIC: BNGHNL2G

KvK-nr: 09217727

BTW-nr.: 001202546B02

Ons nummer: 17uit00620

Datum: 20 februari 2017

Kopie aan: archief / Griffie / Werkgroep herinrichting raadzaal /
Raadswerkgroep Veranderen vergaderstructuur

Onderwerp: **ontwerpen nieuwe inrichting raadzaal en aanpassen KCC gemeentehuis Duiven**

Beste heer en mevrouw Van Hekke,

Wij hebben in de afgelopen tijd met elkaar gesproken over de nieuwe inrichting van de raadzaal in het gemeentehuis van Duiven. De huidige inrichting stamt nog van de ingebruikname van het huidige gemeentehuis in 1989. Deze is dus dringend aan vernieuwing toe. Onze gemeenteraad is hier eveneens van overtuigd en heeft een ambtelijke werkgroep gevraagd om de nieuwe inrichting voor te bereiden.

Na de nodige voorbereidende werkzaamheden is de werkgroep inmiddels zo ver dat concrete stappen kunnen worden gezet. We hebben daartoe het proces van de herinrichting van de raadzaal in 2 projecten opgesplitst. Het ene project behelst de vernieuwing van het vergadersysteem en de audio- en video-installatie voor presentaties en bijeenkomsten. Dit project wordt geheel door ons zelf begeleid en aanbesteed.

Het andere project behelst de nieuwe inrichting met meubilair en stoffering van de raadzaal en aanpassing van het klantcontactcentrum in het gemeentehuis voor gebruik als een vergaderplek voor 15 personen. Over dit project hebben wij u afgelopen dinsdag 14 februari 2017 geïnformeerd. Zoals u weet willen wij 2 ontwerpers vragen om elk 2 ontwerpen voor een nieuwe inrichting te maken. Het ene sober en doelmatig passend binnen bijgevoegd Programma van eisen voor inrichting van de raadzaal en het andere meer representatief zoals dat past bij het multifunctionele gebruiksdoel van de ruimte als o.a. raadzaal, trouwzaal, vergaderzaal enz.

In het gesprek afgelopen dinsdag hebt u zich bereid verklaard om deze ontwerpen te maken en bij opdrachtverstrekking de realisatie te verzorgen. Aan ons verzoek tot het maken van de 2 ontwerpen en raming van de kosten van realisatie verbinden wij onder de navolgende voorwaarden:

1. Beide te maken ontwerpen met de raming van kosten van realisatie moeten voldoen aan het Programma van eisen inrichting Raadzaal Duiven en de Specificatie honorarium prijs-opgave ontwerp- en advieswerkzaamheden. Beide documenten treft u hierbij aan;
2. De huidige raadzaal met inrichting en het klantcontactcentrum is u als ontwerper genoegzaam bekend. Tijdens de ontwerpfase kunt u als ontwerper na afspraak de raadzaal en het klantcontactcentrum nader onderzoeken en fotograferen. De Werkgroep herinrichting raadzaal zal er voor zorgen dat u voldoende gelegenheid krijgt de raadzaal en het klantcontactcentrum te betreden en te onderzoeken;

3. Als richtprijs voor de kosten van het sobere en doelmatige ontwerp geldt een maximaal bedrag van € 100.000,-- exclusief BTW doch inclusief ontwerp- en begeleidingskosten;
4. De kosten van een meer representatieve ontwerp mogen de onder 3 genoemde richtprijs met maximaal 50% overschrijden;
5. De ontwerper die de uiteindelijke opdracht niet verwerft, krijgt een tegemoetkoming in de ontwerpkosten van € 2.000,-- excl. BTW;
6. Bij beide ontwerpen dient een deugdelijke kostenbegroting conform bijgevoegd formulier te worden ingediend op basis waarvan de inrichting in nauwe samenwerking met de gemeente kan worden gerealiseerd;
7. Het in de raadzaal toe te passen meubilair dient zowel te kunnen worden opgesteld in een vergaderkring als in een debatvorm (parlementaire opstelling met spreekgestoelte en interruptie microfoons). Van beide vormen dient een ontwerp voor de opstelling en inrichting te worden gemaakt;
8. De vernieuwing van de stoffering van de raadzaal (vloerbedekking, gordijnen e.d.) en het verrichten van onderhoud zoals schilderwerk wordt door de gemeente rechtstreeks aanbesteed. Van de ontwerper worden adviezen verwacht over kleur en materiaalkeuze;
9. De gemeente Duiven is voornemens om groot onderhoud te laten plegen aan de huidige tussenwand tussen de raadzaal en de hal van het gemeentehuis. In het ontwerp mag een vervanging van de tussenwand worden opgenomen en een advies worden uitgebracht. De gemeente houdt uitdrukkelijk zelf het recht en zal ook in eigen beheer de aanbesteding van het onderhoud of de vervanging van de tussenwand uitvoeren;
10. De ontwerpen dienen op maandag 13 maart 2017 vanaf 9.00 uur in de raadzaal van het gemeentehuis te worden gepresenteerd aan de Werkgroep herinrichting raadzaal uitgebreid met burgemeester Rik de Lange, gemeentesecretaris Chris Papjes en de inkoopadviseur van de gemeente mevrouw Saskia Kloet;
11. De Werkgroep herinrichting raadzaal zal de ontwerpen eerst beoordelen zonder vooraf kennis te hebben van de kosten. De beoordelingscriteria zullen u uiterlijk 1 week voor de presentatie van de ontwerpen op 13 maart 2017 worden toegezonden;
12. Vanwege de eerste beoordeling zonder kennis van de geraamde kosten wordt u verzocht om bij aanvang van de presentatie de begroting van het ontwerp inclusief de begeleidingskosten in gesloten envelop aan te reiken aan de inkoopadviseur mevr. Saskia Kloet die bij de presentatie aanwezig zal zijn. Voor de uniformiteit dient voor de kostenbegroting gebruik te worden gemaakt van het bij deze brief gevoegd model eventueel aangevuld met gedetailleerde prijsopgaven;
13. De voorlopige gunning van de opdracht geschiedt zowel op basis van het ontwerp als op basis van de prijs. De Werkgroep herinrichting raadzaal houdt zich nadrukkelijk het recht voor om het ontwerp te kiezen dat als beste, c.q. het mooiste wordt beoordeeld ondanks dat de prijs niet de gunstigste is;
14. De definitieve gunning zal geschieden nadat de gemeenteraad van Duiven met het ontwerp en de kosten daarvan heeft ingestemd;
15. Voor deze aanvraag van het maken van ontwerpen en de naar aanleiding daarvan uit te geven order(s), gelden uitsluitend de Algemene Inkoopvoorwaarden van de Liemerse gemeenten 2010, die als bijlage aan deze aanvraag zijn toegevoegd. Op voorhand wijzen wij uw eventuele leverings- en branchevoorwaarden uitdrukkelijk van de hand;
16. In aanvulling op het bepaalde in de Algemene Inkoopvoorwaarden van de Liemerse gemeenten 2010 zijn alle rechten van de ontwerpstudie na afronding van de opdracht eigendom van de gemeente Duiven. De gemeente heeft daarmee bij een eventueel vervolg op de ontwerpstudie geen enkele verplichting naar de opdrachtnemer van de ontwerpstudie;

17. Uw offerte dient een geldigheidsduur te hebben van minimaal 60 dagen gerekend vanaf 13 maart 2017, de datum van presentatie van de ontwerpen en de bijbehorende offerte;
18. Voor alle prijzen gaan wij uit van offrenen excl. BTW en levering franco thuis;
19. Vragen en antwoorden van één van de opdrachtnemers over of naar aanleiding van deze opdrachtverstrekking zullen tevens worden doorgegeven aan de andere opdrachtnemer. In verband met verwerking van een eventuele aanvulling van de opdracht kunnen tot 6 dagen voor de indiening van de ontwerpen op 13 maart 2017 aanvullende vragen worden gesteld.

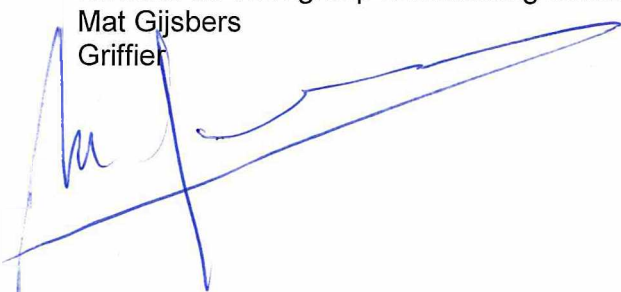
Wij zien uw ontwerpen met begrotingen en eventueel daarbij behorende bijlagen met belangstelling tegemoet.

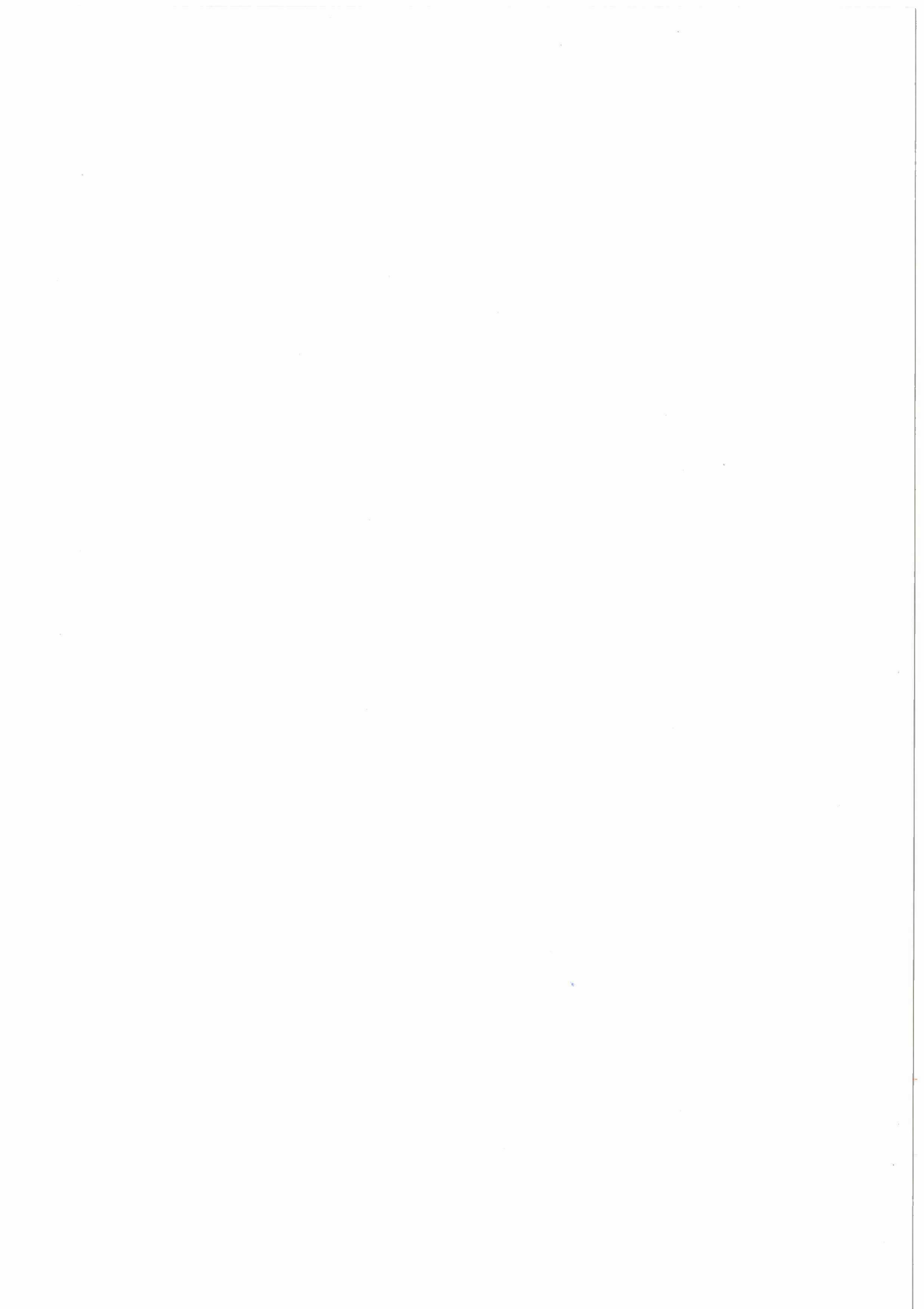
Mocht u naar aanleiding van deze ontwerpaanvraag zelf nog vragen hebben, dan kunt u contact opnemen met mij of mijn plaatsvervanger, mevrouw Josien van Buren. Wij zijn bereikbaar via het algemene telefoonnummer van de gemeente 0316 – 279111, of per e-mail onder griffie@duiven.nl.

Met vriendelijke groet,

namens de Werkgroep herinrichting raadzaal gemeentehuis Duiven,

Mat Gijsbers
Griffier

Aan Architectenburo VOM
de heer P. van Olden
Visserlaan 7
6921 WZ DUIVEN

Postbus 6, 6920 AA Duiven
Koning Willem-Alexanderplein 1, Duiven
Telefoon (0316) 27 91 11
Fax (0316) 27 92 79

www.duiven.nl
gemeente@duiven.nl
Facebook: /gemeenteduiven
Twitter: @gemeenteduiven

IBAN: NL98 BNGH 028 50 02 147
BIC: BNGHNL2G
KvK-nr: 09217727
BTW-nr.: 001202546B02

Ons nummer: 17uit00623
Datum: 20 februari 2017
Kopie aan: archief / Griffie / Werkgroep herinrichting raadzaal /
Raadswerkgroep Veranderen vergaderstructuur
Onderwerp: **ontwerpen nieuwe inrichting raadzaal en aanpassen KCC gemeentehuis Duiven**

Beste heer Van Olden,

Wij hebben in de afgelopen tijd met elkaar gesproken over de nieuwe inrichting van de raadzaal in het gemeentehuis van Duiven. De huidige inrichting stamt nog van de ingebruikname van het huidige gemeentehuis in 1989. Deze is dus dringend aan vernieuwing toe. Onze gemeenteraad is hier eveneens van overtuigd en heeft een ambtelijke werkgroep gevraagd om de nieuwe inrichting voor te bereiden.

Na de nodige voorbereidende werkzaamheden is de werkgroep inmiddels zo ver dat concrete stappen kunnen worden gezet. We hebben daartoe het proces van de herinrichting van de raadzaal in 2 projecten opgesplitst. Het ene project behelst de vernieuwing van het vergadersysteem en de audio- en video-installatie voor presentaties en bijeenkomsten. Dit project wordt geheel door ons zelf begeleid en aanbesteed.

Het andere project behelst de nieuwe inrichting met meubilair en stoffering van de raadzaal en aanpassing van het klantcontactcentrum in het gemeentehuis voor gebruik als een vergaderplek voor 15 personen. Over dit project hebben wij u afgelopen dinsdag 14 februari 2017 geïnformeerd. Zoals u weet willen wij 2 ontwerpers vragen om elk 2 ontwerpen voor een nieuwe inrichting te maken. Het ene sober en doelmatig passend binnen bijgevoegd Programma van eisen voor inrichting van de raadzaal en het andere meer representatief zoals dat past bij het multifunctionele gebruiksdoel van de ruimte als o.a. raadzaal, trouwzaal, vergaderzaal enz.

In het gesprek afgelopen dinsdag hebt u zich bereid verklaard om deze ontwerpen te maken en bij opdrachtverstrekking de realisatie te verzorgen. Aan ons verzoek tot het maken van de 2 ontwerpen en raming van de kosten van realisatie verbinden wij onder de navolgende voorwaarden:

1. Beide te maken ontwerpen met de raming van kosten van realisatie moeten voldoen aan het Programma van eisen inrichting Raadzaal Duiven en de Specificatie honorarium prijsopgave ontwerp- en advieswerkzaamheden. Beide documenten treft u hierbij aan;
2. De huidige raadzaal met inrichting en het klantcontactcentrum is u als ontwerper genoegzaam bekend. Tijdens de ontwerpfase kunt u als ontwerper na afspraak de raadzaal en het klantcontactcentrum nader onderzoeken en fotograferen. De Werkgroep herinrichting raadzaal zal er voor zorgen dat u voldoende gelegenheid krijgt de raadzaal en het klantcontactcentrum te betreden en te onderzoeken;

3. Als richtprijs voor de kosten van het sobere en doelmatige ontwerp geldt een maximaal bedrag van € 100.000,-- exclusief BTW doch inclusief ontwerp- en begeleidingskosten;
4. De kosten van een meer representatieve ontwerp mogen de onder 3 genoemde richtprijs met maximaal 50% overschrijden;
5. De ontwerper die de uiteindelijke opdracht niet verwerft, krijgt een tegemoetkoming in de ontwerpkosten van € 2.000,-- excl. BTW;
6. Bij beide ontwerpen dient een deugdelijke kostenbegroting conform bijgevoegd formulier te worden ingediend op basis waarvan de inrichting in nauwe samenwerking met de gemeente kan worden gerealiseerd;
7. Het in de raadzaal toe te passen meubilair dient zowel te kunnen worden opgesteld in een vergaderkring als in een debatform (parlementaire opstelling met spreekgestoelte en interruptie microfoons). Van beide vormen dient een ontwerp voor de opstelling en inrichting te worden gemaakt;
8. De vernieuwing van de stoffering van de raadzaal (vloerbedekking, gordijnen e.d.) en het verrichten van onderhoud zoals schilderwerk wordt door de gemeente rechtstreeks aanbesteed. Van de ontwerper worden adviezen verwacht over kleur en materiaalkeuze;
9. De gemeente Duiven is voornemens om groot onderhoud te laten plegen aan de huidige tussenwand tussen de raadzaal en de hal van het gemeentehuis. In het ontwerp mag een vervanging van de tussenwand worden opgenomen en een advies worden uitgebracht. De gemeente houdt uitdrukkelijk zelf het recht en zal ook in eigen beheer de aanbesteding van het onderhoud of de vervanging van de tussenwand uitvoeren;
10. De ontwerpen dienen op maandag 13 maart 2017 vanaf 10.00 uur in de raadzaal van het gemeentehuis te worden gepresenteerd aan de Werkgroep herinrichting raadzaal uitgebreid met burgemeester Rik de Lange, gemeentesecretaris Chris Papjes en de inkoopadviseur van de gemeente mevrouw Saskia Kloet;
11. De Werkgroep herinrichting raadzaal zal de ontwerpen eerst beoordelen zonder vooraf kennis te hebben van de kosten. De beoordelingscriteria zullen u uiterlijk 1 week voor de presentatie van de ontwerpen op 13 maart 2017 worden toegezonden;
12. Vanwege de eerste beoordeling zonder kennis van de geraamde kosten wordt u verzocht om bij aanvang van de presentatie de begroting van het ontwerp inclusief de begeleidingskosten in gesloten envelop aan te reiken aan de inkoopadviseur mevr. Saskia Kloet die bij de presentatie aanwezig zal zijn. Voor de uniformiteit dient voor de kostenbegroting gebruik te worden gemaakt van het bij deze brief gevoegd model eventueel aangevuld met gedetailleerde prijsopgaven;
13. De voorlopige gunning van de opdracht geschiedt zowel op basis van het ontwerp als op basis van de prijs. De Werkgroep herinrichting raadzaal houdt zich nadrukkelijk het recht voor om het ontwerp te kiezen dat als beste, c.q. het mooiste wordt beoordeeld ondanks dat de prijs niet de gunstigste is;
14. De definitieve gunning zal geschieden nadat de gemeenteraad van Duiven met het ontwerp en de kosten daarvan heeft ingestemd;
15. Voor deze aanvraag van het maken van ontwerpen en de naar aanleiding daarvan uit te geven order(s), gelden uitsluitend de Algemene Inkoopvoorwaarden van de Liemerse gemeenten 2010, die als bijlage aan deze aanvraag zijn toegevoegd. Op voorhand wijzen wij uw eventuele leverings- en branchevoorwaarden uitdrukkelijk van de hand;
16. In aanvulling op het bepaalde in de Algemene Inkoopvoorwaarden van de Liemerse gemeenten 2010 zijn alle rechten van de ontwerpstudie na afronding van de opdracht eigendom van de gemeente Duiven. De gemeente heeft daarmee bij een eventueel vervolg op de ontwerpstudie geen enkele verplichting naar de opdrachtnemer van de ontwerpstudie;

17. Uw offerte dient een geldigheidsduur te hebben van minimaal 60 dagen gerekend vanaf 13 maart 2017, de datum van presentatie van de ontwerpen en de bijbehorende offerte;
18. Voor alle prijzen gaan wij uit van offrenen excl. BTW en levering franco thuis.
19. Vragen en antwoorden van één van de opdrachtnemers over of naar aanleiding van deze opdrachtverstrekking zullen tevens worden doorgegeven aan de andere opdrachtnemer. In verband met verwerking van een eventuele aanvulling van de opdracht kunnen tot 6 dagen voor de indiening van de ontwerpen op 13 maart 2017 aanvullende vragen worden gesteld.

Wij zien uw ontwerpen met begrotingen en eventueel daarbij behorende bijlagen met belangstelling tegemoet.

Mocht u naar aanleiding van deze ontwerpaanvraag zelf nog vragen hebben, dan kunt u contact opnemen met mij of mijn plaatsvervanger, mevrouw Josien van Buren. Wij zijn bereikbaar via het algemene telefoonnummer van de gemeente 0316 – 279111, of per e-mail onder griffie@duiven.nl.

Met vriendelijke groet,

namens de Werkgroep herinrichting raadzaal gemeentehuis Duiven,
Mat Gijsbers
Griffier

Aan Concepts & Images
De heer en mevrouw Van Hekke
Brouwerslaan 1a
6931 AC WESTERVOORT

Postbus 6, 6920 AA Duiven
Koning Willem-Alexanderplein 1, Duiven
Telefoon (0316) 27 91 11
Fax (0316) 27 92 79

www.duiven.nl
gemeente@duiven.nl
Facebook: /gemeenteduiven
Twitter: @gemeenteduiven
IBAN: NL98 BNGH 028 50 02 147
BIC: BNGHNL2G
KvK-nr: 09217727
BTW-nr.: 001202546B02

Ons nummer: 17uit00983

Datum: 13 maart 2017

Kopie aan: archief / Griffie / Werkgroep herinrichting raadzaal

Onderwerp: **beoordelingscriteria voor ontwerp herinrichting raadzaal en KCC gemeentehuis Duiven**

Beste heer en mevrouw Van Hekke,

In onze brief van 20 februari 2017 hebben wij onder voorwaarde 11 aangekondigd dat wij u de beoordelingscriteria toezenden die onze werkgroep gaat hanteren bij de beoordeling van de door u en de door de heer Van Olden van Architectenburo VOM in te dienen ontwerpen voor herinrichting van de raadzaal en aanpassing van het klantcontactcentrum in ons gemeentehuis. Bijgaand zenden wij u een blanco beoordelingsmatrix waarin de criteria zijn opgenomen. Op hoofdlijnen hanteren wij naast de totaalprijs voor uitvoering van het ontwerp 3 criteria te weten:

- Esthetische kenmerken (uitstraling en verhouding tot rest van de inrichting van het gemeentehuis);
- Functionele kenmerken (vertaling van pve in het ontwerp en/of geschiktheid voor de gewenste gebruiksdoeleinden);
- Duurzaamheid materialen (levensduur materialen; repareerbaarheid; recyclebaarheid; toegepaste milieunormen bij productie).

Uitgaande van 100% tellen de esthetische kenmerken voor maximaal 40% mee, de functionele kenmerken voor maximaal 35% en de duurzaamheid voor maximaal 5%. Hopelijk geeft de matrix voldoende duidelijkheid. Afhankelijk van de waardering van deze 3 aspecten zal blijken wat de invloed van de kostprijs is op het bepalen van de keuze voor een ontwerp.

Voor eventuele vragen kunt u contact met mij opnemen via het telefoonnummer 0316-279111 of per e-mail via griffie@duiven.nl.

Met vriendelijke groet,

namens de Werkgroep herinrichting raadzaal gemeentehuis Duiven,

Mat Gijsbers
Griffier

Aan Architectenburo VOM
De heer P. van Olden
Visserlaan 7
6921 WZ DUIVEN

Postbus 6, 6920 AA Duiven
Koning Willem-Alexanderplein 1, Duiven

Telefoon (0316) 27 91 11

Fax (0316) 27 92 79

www.duiven.nl

gemeente@duiven.nl

Facebook: /gemeenteduiven

Twitter: @gemeenteduiven

IBAN: NL98 BNGH 028 50 02 147

BIC: BNGHNL2G

KvK-nr: 09217727

BTW-nr.: 001202546B02

Ons nummer: 17uit00984

Datum: 13 maart 2017

Kopie aan: archief / Griffie / Werkgroep herinrichting raadzaal

Onderwerp: **beoordelingscriteria voor beoordeling ontwerp herinrichting raadzaal en KCC
gemeentehuis Duiven**

Beste heer Van Olden,

In onze brief van 20 februari 2017 hebben wij onder voorwaarde 11 aangekondigd dat wij u de beoordelingscriteria toezenden die onze werkgroep gaat hanteren bij de beoordeling van de door u en de door de heer en mevrouw Van Hekke van Concepts & Images in te dienen ontwerpen voor herinrichting van de raadzaal en aanpassing van het klantcontactcentrum in ons gemeentehuis. Bijgaand zenden wij u een blanco beoordelingsmatrix waarin de criteria zijn opgenomen. Op hoofdlijnen hanteren wij naast de totaalprijs voor uitvoering van het ontwerp 3 criteria te weten:

- Esthetische kenmerken (uitstraling en verhouding tot rest van de inrichting van het gemeentehuis);
- Functionele kenmerken (vertaling van pve in het ontwerp en/of geschiktheid voor de gewenste gebruiksdoeleinden);
- Duurzaamheid materialen (levensduur materialen; repareerbaarheid; recyclebaarheid; toegepaste milieunormen bij productie).

Uitgaande van 100% tellen de esthetische kenmerken voor maximaal 40% mee, de functionele kenmerken voor maximaal 35% en de duurzaamheid voor maximaal 5%.

Hopelijk geeft de matrix voldoende duidelijkheid. Afhankelijk van de waardering van deze 3 aspecten zal blijken wat de invloed van de kostprijs is op het bepalen van de keuze voor een ontwerp.

Voor eventuele vragen kunt u contact met mij opnemen via het telefoonnummer 0316-279111 of per e-mail via griffie@duiven.nl.

Met vriendelijke groet,

namens de Werkgroep herinrichting raadzaal gemeentehuis Duiven,

Mat Gijsbers
Griffier

17uit00984

Bijl.:
Coll:

Gemeente Duiven
T.a.v. de heer L. Berends
postbus 6
6920 AA DUIVEN

T. 0316 279111
E. l.berends@duiven.nl

Echt, 17 maart 2017

Project : Raadzaal Gemeentehuis
Projectnummer : 16198 LS

Geachte heer Berends,

Op het verzoek de bestaande paneelwand te renoveren moet ik u helaas mede delen dat voor dit type wand geen onderdelen meer beschikbaar zijn. Ook het type rollers en rail is niet meer leverbaar, derhalve ontvangt u vrijblijvend onderstaande specificatie en prijsopgave;.

1 UNIFLEX mobiele glaswand type 80 UDG

geluidsisolatie	Rw 46 dB*
ophanging	1-punts
parkeren	centrisch in bestaande nis
breedte	ca. 6610 mm.
hoogte	ca. 2300 mm.
aantal elementen	3 volglas elementen à 1040 mm. 1 volglas telescoopelement à 710 mm. 2 volglas elementen voorzien van loopdeur à 1200 mm, gezamenlijk als dubbeldeur element uitgevoerd (doorgang 1720 mm.)
rail	aluminium blank
uitvoering	volglas elementen voorzien van 2 zijdig 6 mm. gehard glas
bediening	handbediening
zijafwerking	omrande aluminium profielen met geïntegreerde rubber afdichtingstrippen
druklijsten	d.m.v. aluminium druklijsten
frame	horizontale en verticale profielen 90 mm. montage rechtstreeks aan de aanwezige bestaande voorziening.

GLASWANDEN SANITAIR CABINES PANEELWANDEN PODIUMELEMENTEN HIJSWANDEN

UNIFLEX B.V. Voltaweg 11a, 6101 XK Echt Postbus 250, 6100 AG Echt
TELEFOON 0475 - 48 74 40 E-MAIL info@uniflex.nl WEBSITE www.uniflex.nl
KVK 13041803 BTW NL8077.18.889.B.01 IBAN NL87 INGB 0650 4584 35 BIC INGBNL2A

PRIJS Inclusief complete projectbegeleiding en advies, ophangen railsysteem, leveren en monteren wand(en)

Totaal € 15.750,00

ALTERNATIEF:

1 UNIFLEX mobiele paneelwand type 100-UM

geluidsisolatie	Rw 46 dB*
ophanging	1-punts
parkeren	centrisch in bestaande nis
afwerking	kunststof uit onze standaard collectie
breedte	ca. 6610 mm.
hoogte	ca. 2300 mm.
aantal elementen	5 standaard elementen à 1020 mm. 1 telescoopelement à 1020 mm. 2 standaard elementen voorzien van loopdeur à 1200 mm, gezamenlijk als dubbeldeur element uitgevoerd (doorgang 1720 mm.) alle elementen voorzien van maximale glassparing incl. gehard glas. 2 wandaansluitingen montage rechtstreeks aan de aanwezige bestaande voorziening.
bediening	klikmechanisme
zijafwerking	omrande aluminium profielen met geïntegreerde rubberen afdichtingsstrippen
wanddikte	100 mm.
druklijsten	aluminium lijsten met rubberen afdichtingsstrippen
frame	stalen hoekprofielen met dwarsverbindingen

PRIJS Inclusief complete projectbegeleiding en advies, ophangen railsysteem, leveren en monteren wand(en)

Totaal € 10.165,00

Optie démonteren bestaande wand incl. rail (excl. afvoer en stortkosten) € 395,00

- * i.v.m. toepassing van loopdeuren kan maximaal een geluidsreductie van Rw 46 DB worden gerealiseerd! Hogere waarde is geen logische keuze!
- loopdeuren kunnen om technische reden niet worden uitgevoerd met jaloezieën.

GLASWANDEN SANITAIR CABINES PANEELWANDEN PODIUMELEMENTEN HIJSWANDEN

UNIFLEX B.V. Voltaweg 11a, 6101 XK Echt Postbus 250, 6100 AG Echt
 TELEFOON 0475 - 48 74 40 E-MAIL info@uniflex.nl WEBSITE www.uniflex.nl
 KVK 13041803 BTW NL8077.18.889.B.01 IBAN NL87 INGB 0650 4584 35 BIC INGBNL2A

VOORWAARDEN

Het railsysteem en/of bouwkundige afhangconstructie worden rechtstreeks bevestigd tegen de door derden aan te brengen constructieve voorziening van voldoende zwaarte.

De vloer en de zijaansluitingen dienen op de plaats van de wand(en) vlak, waterpas en leidingvrij te zijn. Indien de wand rechtstreeks wordt gemonteerd aan een constructie-(balk) dient deze ook vlak en waterpas te zijn.

Prijzen	Nettoprijzen, exclusief B.T.W., geldig tot 3 maanden na dagtekening.
Montage	Gerekend is op een ononderbroken montage van railsysteem en wanden. De werkplek dient goed bereikbaar te zijn, zonder obstakels. Verder is gerekend op een kosteloze afvoer van verpakkingsmateriaal e.d. en een gratis gebruik van elektriciteit.
Levertijd	ca. 6-8 werkweken • na vaststellen definitieve maatvoering • exacte gegevens • goedkeuring van de door Uniflex vervaardigde werktekening(en).
Levering	Franco werk. Exclusief: intern en/ of verticaal transport, hulp-, hijs- en transportmiddelen op het werk. Indien de wand in een kelder of op een verdieping geplaatst dient te worden, zal een kraan of takel in veel gevallen noodzakelijk zijn. Deze kraan of takel kan door Uniflex geregeld worden. De kosten hiervan worden aan u doorberekend.
Facturering	Bij ononderbroken montage: 30% bij opdracht 65% na rail- en wandmontage 5% na oplevering wand(en) Bij onderbroken montage: 30% bij opdracht 20% na railmontage 45% na wandmontage 5% na oplevering wand(en) n.b.: afspraken facturering alleen geldig mits goedkeuring kredietverzekeraar.
Garantieduur	2 jaar
Betaling	Binnen 30 dagen na factuurdatum

Ik vertrouw erop u hiermee een passend voorstel te hebben gedaan.
Voor vragen kunt u terecht bij ondergetekende.

Met vriendelijk groet,
UNIFLEX BV

Louis Scheepmaker
0475-487440

GLASWANDEN SANITAIR CABINES PANEELWANDEN PODIUMELEMENTEN HIJSWANDEN

UNIFLEX B.V. Voltaweg 11a, 6101 XK Echt Postbus 250, 6100 AG Echt
TELEFOON 0475 - 48 74 40 E-MAIL Info@uniflex.nl WEBSITE www.uniflex.nl
KVK 13041803 BTW NL8077.18.889.B.01 IBAN NL87 INGB 0650 4584 35 BIC INGBNL2A

Herinrichting raadzaal en aanvulling KCC

Gemeente **Duiven**

Opdrachtbeschrijving

- Creëer een nieuw interieur voor de Raadzaal waarin de nieuwe vergaderstructuur past (participatie van en met de samenleving) 3-wekelijkse vergadercyclus met daarin 'ronde tafels', debattafels en raadsvergaderingen
- De raadzaal moet 'goed voelen', toegankelijk en open, vooral representatief zijn en aansluiten bij het publieksplein, het KCC (Toevoeging van meubilair in het KCC)
- Visueel en akoestische afsluitbaar (glazen wand)
- Ergonomisch (activerend) en duurzaam meubilair
- Makkelijk te reinigen en onderhoudsvriendelijke vloer
- Er is gekozen voor 3 versies; een sobere en 2 luxere versies waarbij alle versies een goede uitstraling bieden

Wij hebben een soort menukaart gecreëerd waaruit verschillende opties gekozen kunnen worden

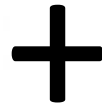
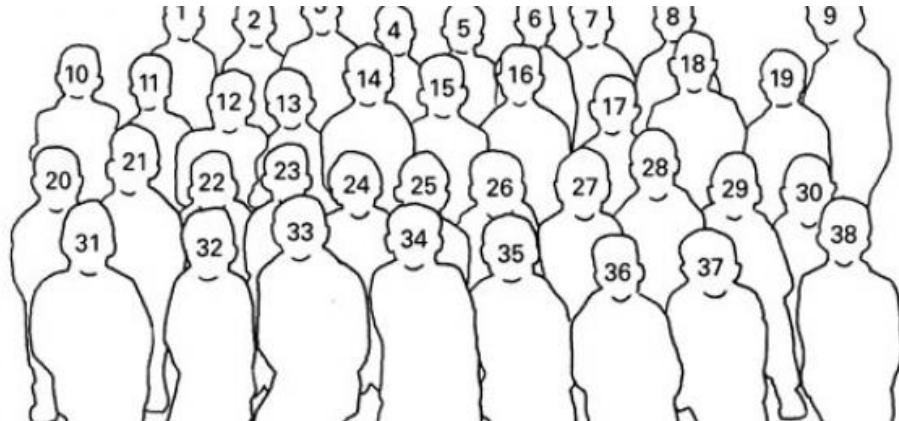

De raadzaal wordt ingezet voor

- Diverse vormen van vergaderen, denk aan een raadsvergadering, debattafels en/of 'ronde tafels'
- Het sluiten van een huwelijk
- Grotere bijeenkomsten waaronder
 - Personeelsbijeenkomsten
 - Lezingen
 - Recepties
 - Lintjesregen
 - Etc.

De raadzaal moet bij een raadsvergadering ruimte bieden aan

- 28 personen waarvan
 - 21 raadsleden
 - 1 voorzitter
 - 1 griffier
 - 4 college leden
 - 1 gemeentesecretaris
-
- 6 ambtenaren aan een tafel (ambtenaren tribune)
 - 10 fractie assistenten in de buurt van de fractie
 - Publieke tribune (minimaal 30 plaatsen)
 - Zitplaats bode
 - spreekgestoelte

Programma van eisen

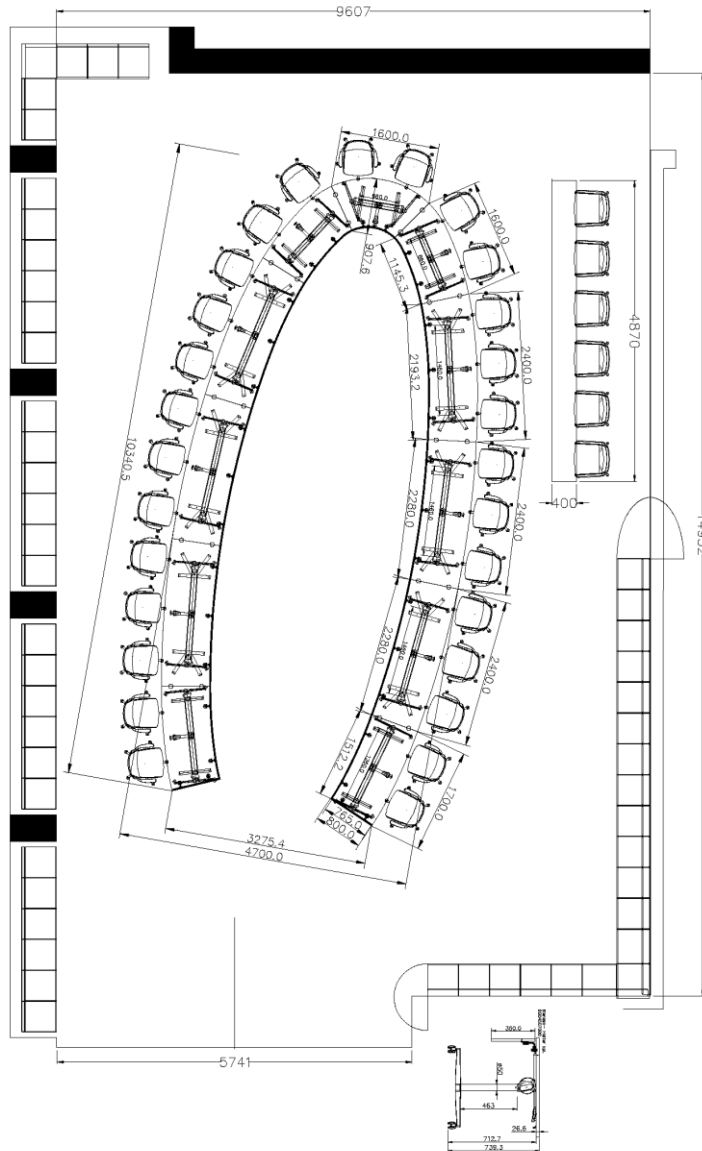

- De sfeer moet goed blijven voor grote en kleine groepen
- Goede lichtval en lichtintensiteit
- Een flexibele inrichting, meubilair in verschillende opstellingen
- Makkelijk op te slaan en te verplaatsen
- Goed zitmeubilair geschikt voor conferenties
- Verstelbaar in hoogte en draaibaar (2 opties)
- Stapelbare publiekstoelen

Programma van eisen

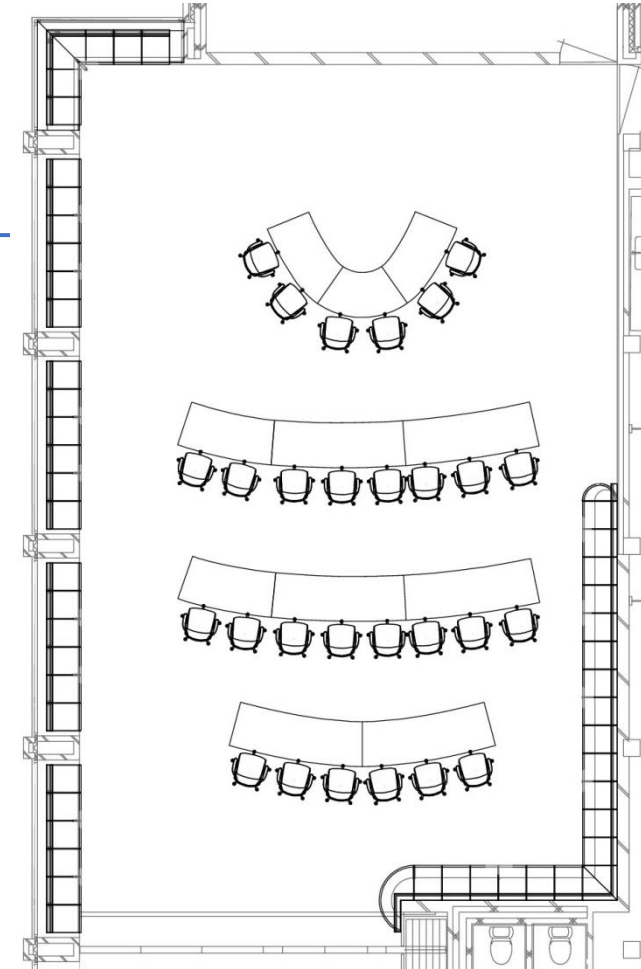

- De tafels moeten ruimte bieden voor een laptop of tablet (accupack) en microfoon (draadloos)
- Iedereen moet elkaar kunnen zien
- De voorzitter moet de opstelling overzien
- De raadsleden moeten elkaar kunnen aankijken
- De tribune moet zicht hebben op de politieke arena
- Representatieve raadzaal die open en toegankelijk voelt
- Visueel en akoestisch afsluitbaar is
- Flexibel meubilair heeft
- Stapelbare stoelen met koppeling voor publiek
- Standaardopstelling voor zoveel mogelijk gebruiksdoelen

Politieke avonden

- Ronde en/of debattafels
- Presentaties op scherm
- Soms één grote tafel
- Soms theateropstelling
- 26 zitplaatsen aan een tafel
- Publieke tribune d.m.v.
 - Vensterbanken (optie 1 en 2) en wandbanken (optie 2)
 - en/of stapelbare stoelen (optie 1 en 2)

Keuze meubilair en andere
inrichtingselementen gericht
op beleving.....

Tafel raadzaal

- Inklapbare tafels op wieltjes in ellips vorm
 - Ook een theateropstelling is hiermee mogelijk
 - Makkelijk te verplaatsen en op te bergen, ergonomisch verantwoord
 - Relatief vlak weg te zetten
-
- Duurzaam materiaal PEFC gecertificeerd

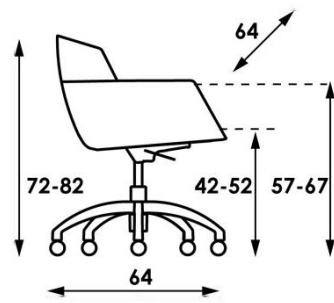

Vergader stoel

Stoelen voor ontmoetings- en vergaderruimten zorgen voor comfortabel en dynamisch zitten, ook bij urenlang gebruik

Waar moet een goede vergaderstoel aan voldoen?

- Optimaal zitcomfort en dynamiek in de rug
- Een vergaderstoel zorgt voor een gevoel van comfort tijdens besprekingen en bevordert zo de communicatie
- Een rechte lichaamshouding wordt ondersteund, voor een gezonde werkhouding achter laptop of bij gebruik van pen en schrijfblok
- Afwisselende bewegingen zorgen voor een heldere geest en een ontspannen rug
- Representatief design

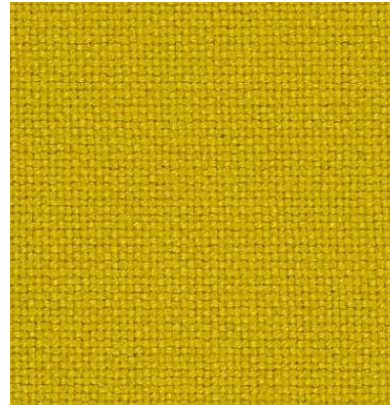

Mood Active
5-teens
hoogteverstelbaar

Conferentiestoel Artifort optie A

- Comfortabele 5-teens stoel met harde wielen
- Aluminium gepolijst of poedercoating
- Gasveer, in hoogte verstelbaar
- Duo stoffering in brandvertragende, zeer sterke wollen stof; met mooie uitstraling; 100.000 Martindale
- Duurzaam materiaal

Bureau stoel Vitra optie A op basis van PVE

- 5-teens met harde Wielen
- In hoogte verstelbaar
- Aluminium gepolijste voet
- Ringarmleuning in hoogte verstelbaar
- FlowMotion met voorwaartse neiging en zitdiepteverstelling
- Stof Plano 100% polyester, 80.000 Martindale

Conferentie stoel Klover, optie B + op basis van PVE

- Motteo met hoogglans witte rugschaal
- In hoogte verstelbaar 40-54 cm
- Aluminium gepolijste voet
- design armleuningen gepolijst aluminium
- 5-teens kruisvoet gepolijst aluminium op wielen
- In zeer sterke stof comfort+ uitgevoerd (stofgroep 4)

Conferentie/bureau stoel Klober optie B op basis van PVE

- De Connex2 bureaustoel (met als optie een hoofdsteun) en een conferentiestoel.
- zijn standaard uitgevoerd met in hoogte verstelbare armleggers, een schuifzit en een in hoogte verstelbare lendensteun.
- voorzien van een automatisch, gewichtsonafhankelijk bewegingsmechaniek
- geschikt voor personen van ca. 50 tot 140 kg
- tegendruk past zich automatisch aan
- bevordert actief zitten en is een pré bij vergaderingen die langer duren
- de stoel volgt de gebruiker wanneer deze van zithouding verandert

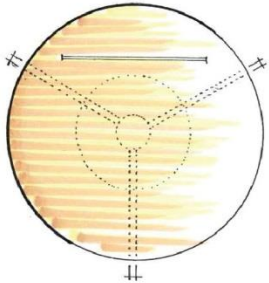
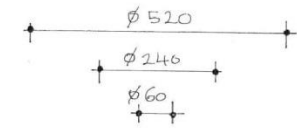
Club stoel Thonet extra optie (3)

Deze fauteuil met schrijfblad is bijzonder geschikt voor cursus- en vergaderruimten, wachtkamers of informele overlegondes.

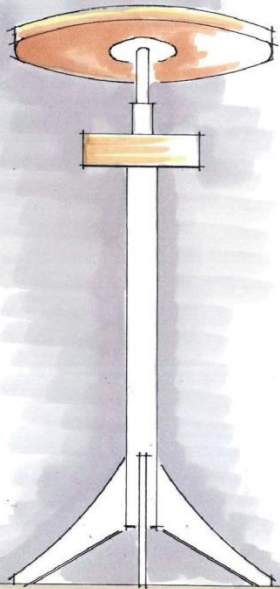
Hij is niet alleen een blikvanger in lobby's en lounges, maar ook een comfortabele werkplek waar men zich even ongestoord kan terugtrekken.

Het kleine tafelblad kan aan de zitschaal gemonteerd worden - naar keuze links of rechts - en is draaibaar. Het druppelvormig blad biedt voldoende ruimte voor tablet of laptop, een notitieboek, microfoon of een drankje.

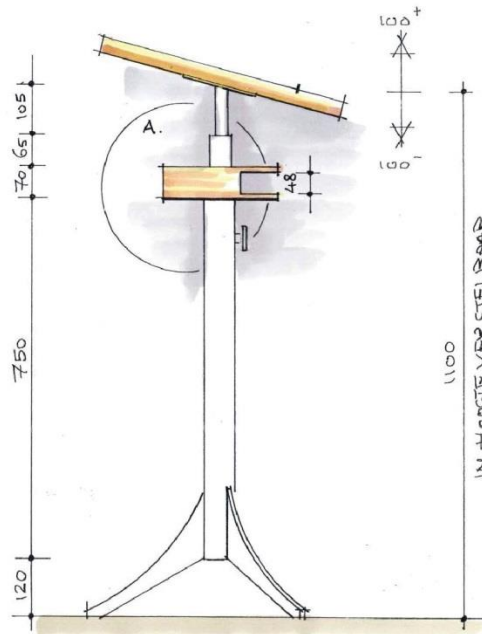
Huwelijksvoltrekking

BOVENAANZICHT

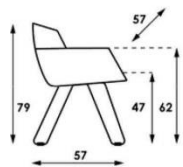

VORRAANZICHT

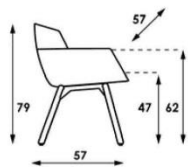

ZIJDEAANZICHT

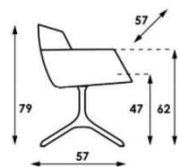
- In hoogte verstelbaar spreekgestoelte voor de ambtenaar van burgerlijke stand
- Zitplaatsen voor het bruidspaar in romantische stoelen
- Voldoende zitplaatsen voor de gasten
- Tafel voor het ondertekenen van de trouwakte

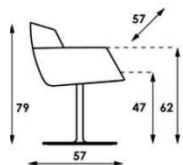
Mood Active
draadframe

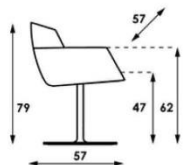
Mood Active
4-poot, hout

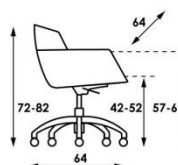
Mood Active
4-teens strip
niet draaibaar

Mood Active
schijf
niet draaibaar

Mood Active
schijf
draaibaar met retourmech.

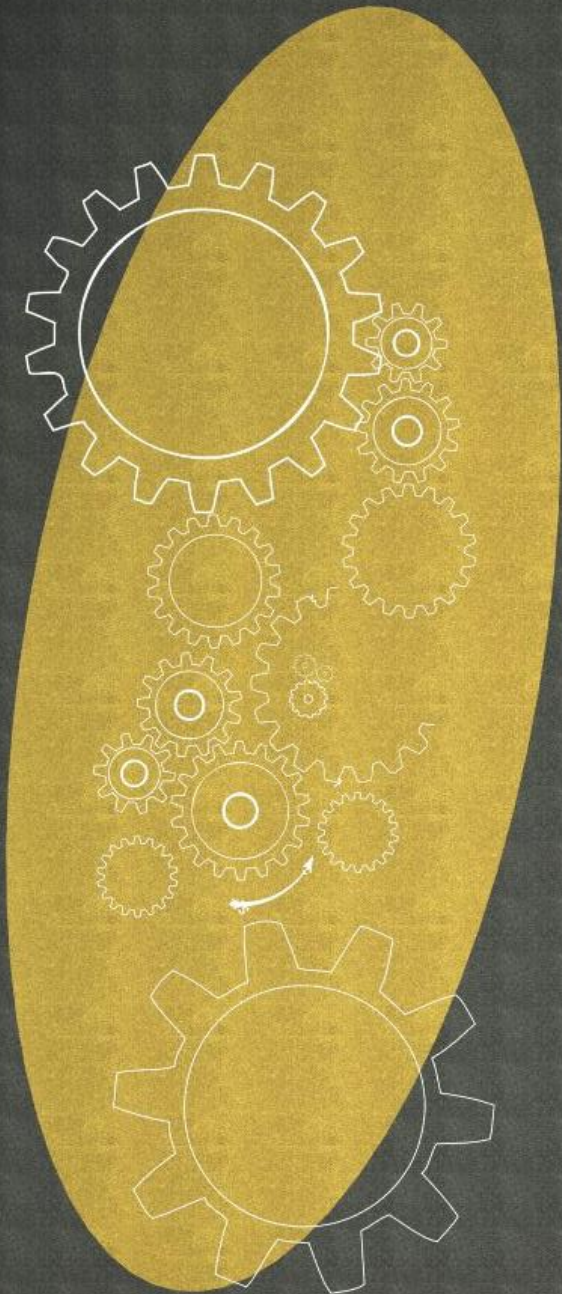

Mood Active
5-teens
hoogteverstelbaar

Bruidspaar stoel

- Comfortabele 5-teens stoel met harde Wielen of ronde plaat
- Aluminium gepolijst of poedercoating
- Gasveer, in hoogte verstelbaar
- Duurzame stof

Tekening van tapijt

tapijt

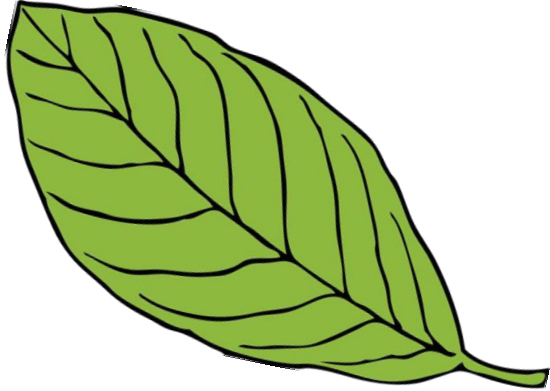
- Het tapijt wordt speciaal door ons ontworpen voor de gemeente Duiven
- Van ontwerp naar duurzame oplossing
- Printtapijt; polyamide, ieder ontwerp in iedere kleur mogelijk
- Nederlands product bij gerenommeerde tapijtleverancier
- 20% gemaakt van hergebruikte garens
- Watergedragen inkt
- Voldoet aan de zwaarste project klasse en garantie
- Luxe variant is in wol uitgevoerd (optie B)

Verlichting

- Het licht speelt een grote rol in deze ruimte
- Er is veel tegenlicht dat opgeheven moet worden
- We plaatsen horizontale houten lamellen om het licht te kunnen regelen (elektrische draadloze bediening)
- De basisverlichting moet goed zijn, de TL verlichting kan aangepast worden in LED (optie) (duurzame verlichting)
- Verlichting met hogere opbrengst in bestaande armaturen (optie)
- Warm wit
- Aanlichten van vloer en wand evt. toevoegen van spots op rail
- Sfeerelementen, in de vorm van 6 pendelarmaturen in het centrum van de ruimte, met Led verlichting, deze kunnen ook uitgebreid worden tot meer

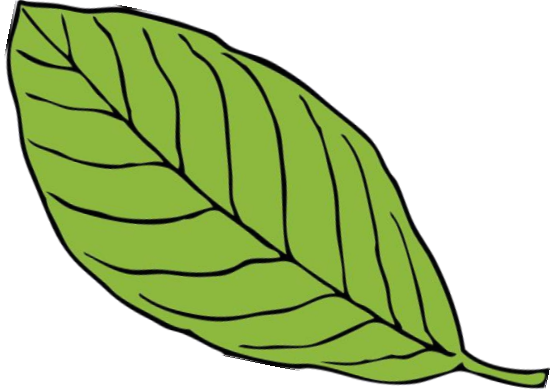

Conferentiestoel Artifort optie A duurzaamheid

- Artifort staat voor meubilair dat levenslang meegaat
- Hoogwaardige materialen
- De kwaliteit van de stoelen en banken is zo goed dat je ze na tien of twintig jaar opnieuw kunt laten stofferen.
- De zittingen en kussens worden dan vervangen: die worden duurzaam gemaakt. Het is een echte refit.
- De productie is zowel industrieel als kleinschalig
- Nederlands product

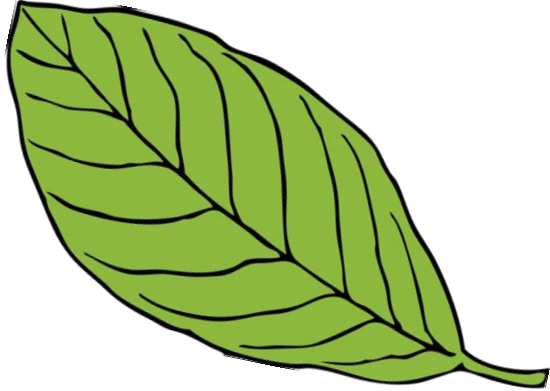

Conferentie/bureau stoel (Klober) optie B duurzaamheid

Milieu kenmerken

- Stoffen niet verlijmd
- Schuim FCKW-vrij
- Gebruik emissie-arme materialen
- PAK-vrij
- Gebruik van gecertificeerde bekledingsstoffen
- 5 jaar garantie
- 10 jaar naleverbaarheid onderdelen
- Onderhoudsvriendelijk vanwege eenvoudige uitwisseling onderdelen
- Eenvoudige montage
- Wereldwijde service
- Gerecycled materiaal

Conferentiestoel Thonet (optie 3) duurzaamheid

-
- De producten van Thonet gaan lang mee en hun productie en afvalverwerking zijn niet belastend voor het milieu.
 - Materialen worden zorgvuldig zijn getest op hun recyclebaarheid, milieuvriendelijkheid en duurzaamheid.
 - Uitsluitend gebruik van groene stroom
 - investeringen in recyclinginstallaties voor oplosmiddelen
 - Green globe certificaat; stelt niet alleen eisen aan duurzaamheid en milieuvriendelijkheid, maar kijkt ook naar economische en maatschappelijke factoren binnen een bedrijf
-
- Het keurmerk heeft omvangrijke criteria opgesteld – op het gebied van management, milieu, maatschappelijke verantwoordelijkheid op lokaal en internationaal niveau, naleving van wetten en voorschriften en behoud van het cultureel erfgoed – die aangeven dat een bedrijf milieubewust en maatschappelijk verantwoord handelt

Het KCC als andere vergader- en ontmoetingsruimte

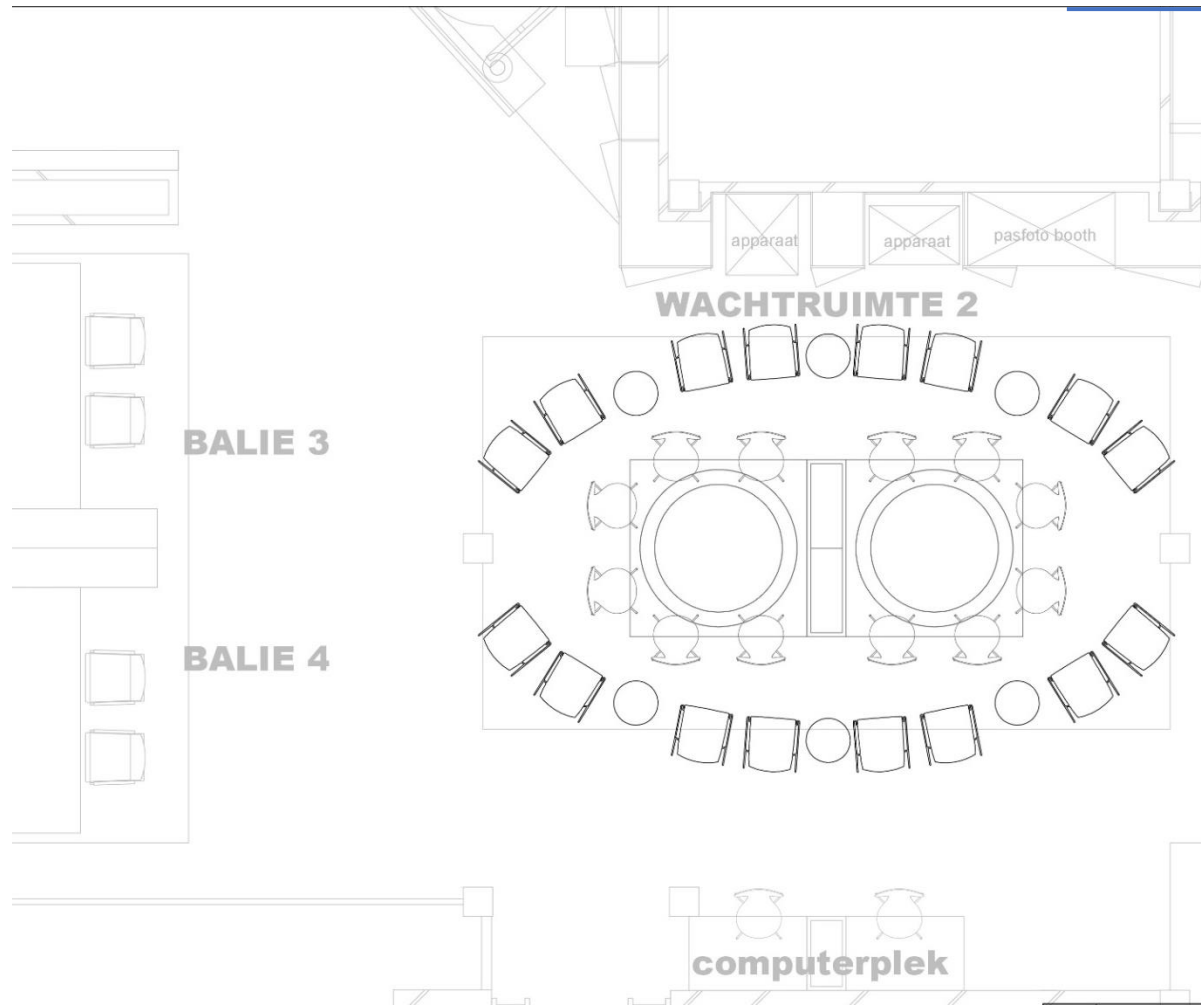
- Huidige stoel voor KCC Fritz Hansen (witte zitschaal)

Het KCC als andere vergader- en ontmoetingsruimte

- Uitgaande van de bestaande sfeer en inrichting kan er een uitbreiding van stoelen plaats vinden. Wij hebben hiervoor een sterke stapelbare stoel van Thonet gekozen. De benodigde stoelen zijn makkelijk om de bestaande tafels en stoelen te plaatsen

Het KCC als andere vergader- en ontmoetingsruimte

- Uitgaande van de bestaande sfeer en inrichting kan er een uitbreiding van stoelen en tafeltjes plaats vinden
- Wij hebben hiervoor een sterke stapelbare stoel van Thonet gekozen
- De benodigde stoelen zijn makkelijk om de bestaande tafels en stoelen te plaatsen

Zintuigelijke beleving

- met alle zintuigen wordt rekening gehouden
- Horen akoestiek
- Zien verlichting, vormgeving
- Ruiken geurbeleving
- Proeven koffie-thee, servies
- Voelen materialen, warmte, luchtbehandeling

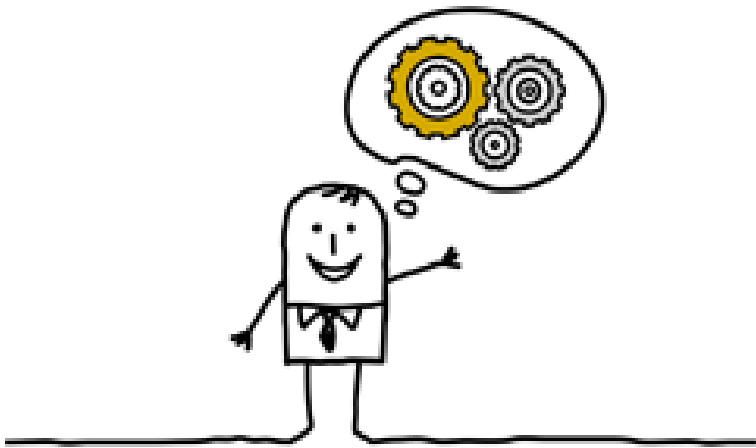
Emotie en beleving

- Beleving via de zintuigen veroorzaakt een emotie
- Een positieve beleving van de werkomgeving, (positieve emotie) zorgt voor een prettige werksfeer
- Een prettige werkomgeving en sfeer zorgen voor verzuimreductie

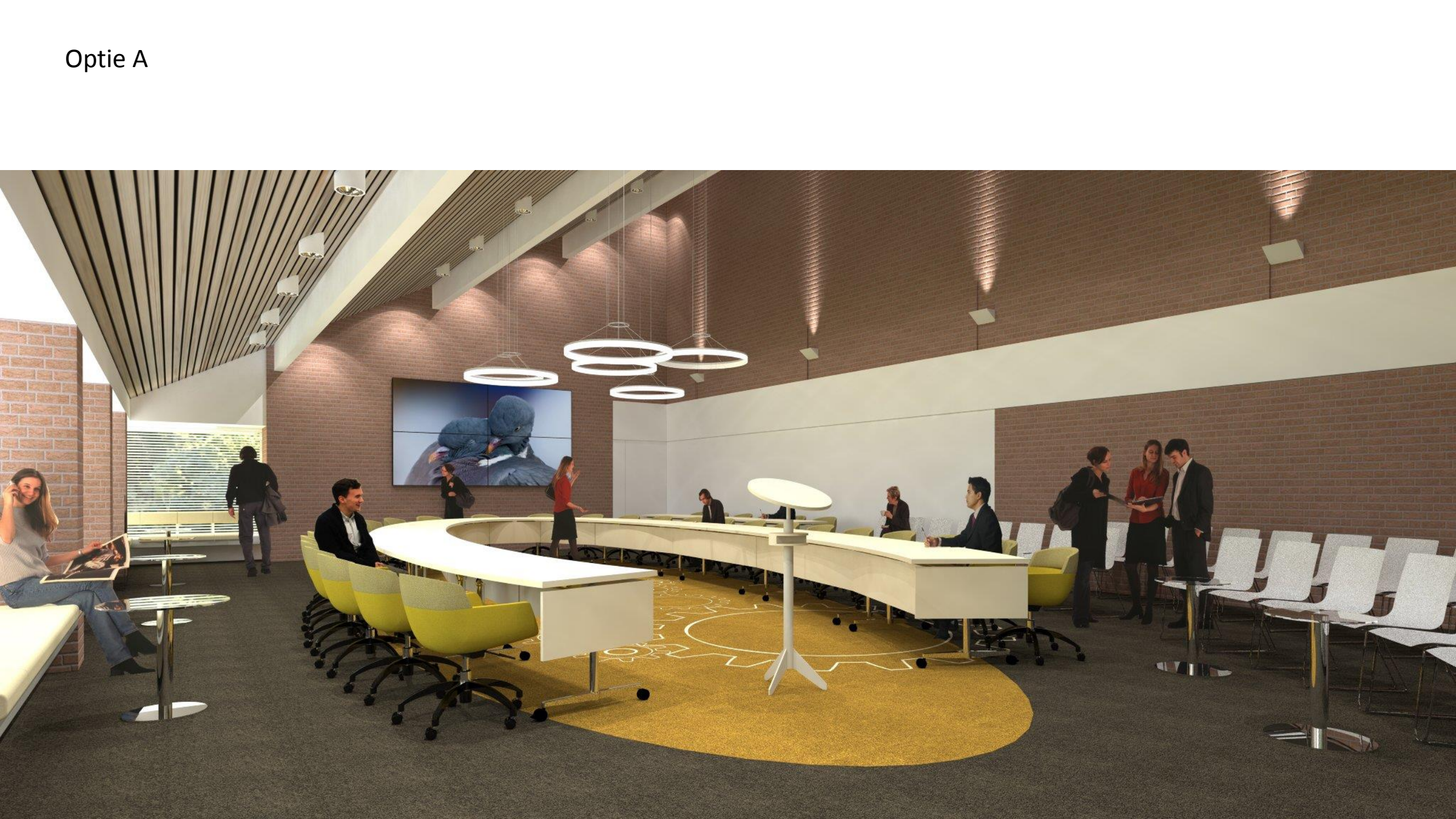
De beleving van de Raadzaal

- Prettige natuurlijke ingetogen kleuren, passend bij de architectuur
- Rustige uitstraling
- Modern meubilair dat zeer makkelijk verplaatsbaar is
- Comfortabele stoelen op wieltjes, in hoogte verstelbaar
- 'vensterbanken' en banken aan de wand die ruimtebesparend werken en veel extra vaste zitplaatsen leveren uitgevoerd in een stof met leeruitstraling dat bijzonder sterk is en zacht voelt
- Zacht tapijt op de vloer (en wanden) met een mooie afbeelding
- Samenhang van alle facetten
- Mooie lichtbeleving door toepassing van horizontale houten lamellen en LED verlichting

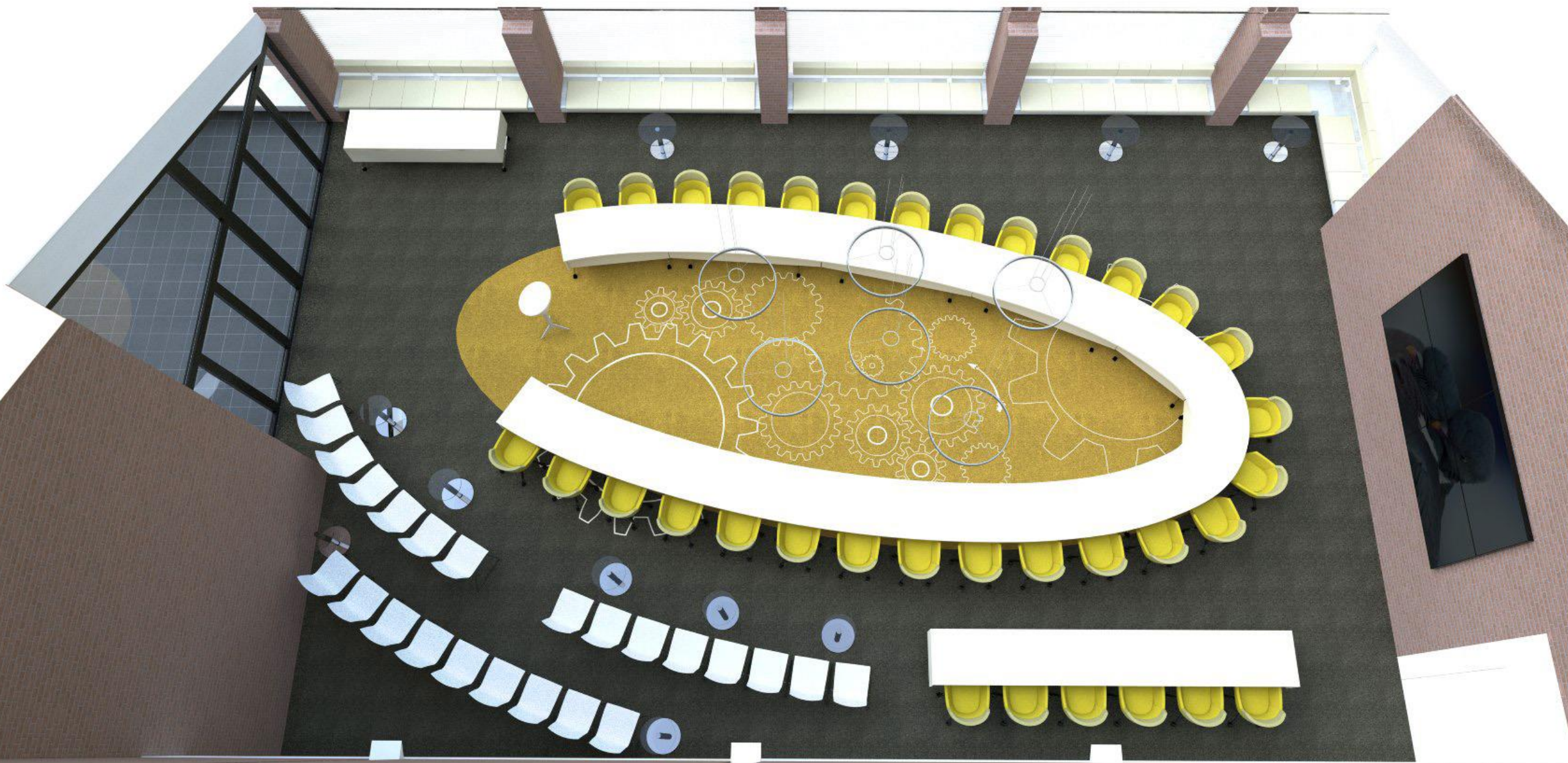

De beleving van de Raadzaal

- De vloerbedekking heeft een symbolische aanduiding.
- Het laat een aantal radertjes zien die symbool staan voor samenwerking, iets in beweging brengen, soepel verloop
- ‘Duiven in beweging’
- De ellipsvorm van de tafel komt terug in de ellipsvorm van de vloerbedekking, die meteen als contour dient voor het plaatsen van het meubilair (makkelijk voor de bode)
- De afbeelding op de vloer, komt ook terug als afbeelding op de wand (luxé variant). Dit kan op panelen of als vloerbedekking waarmee de panelen worden bekleed (akoestische werking)

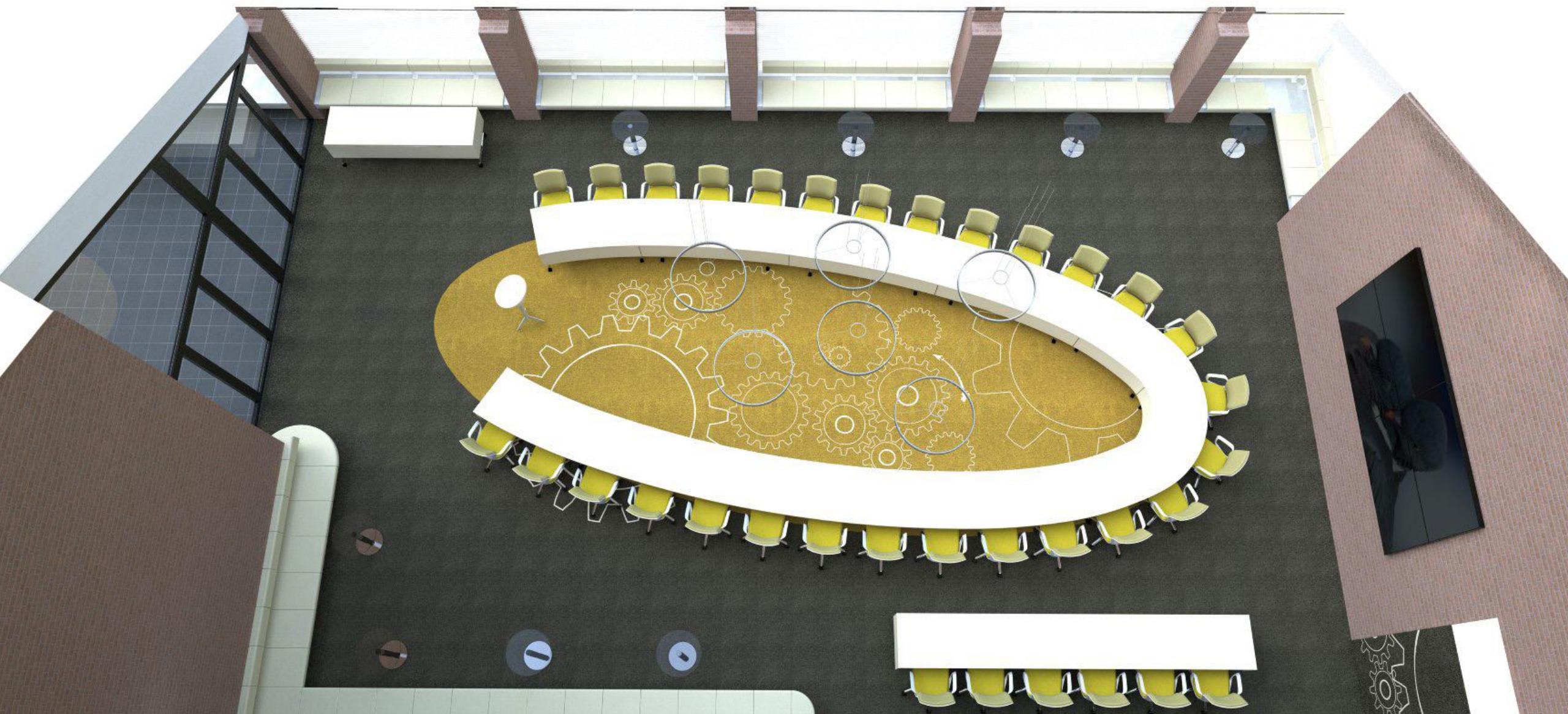

Optie B

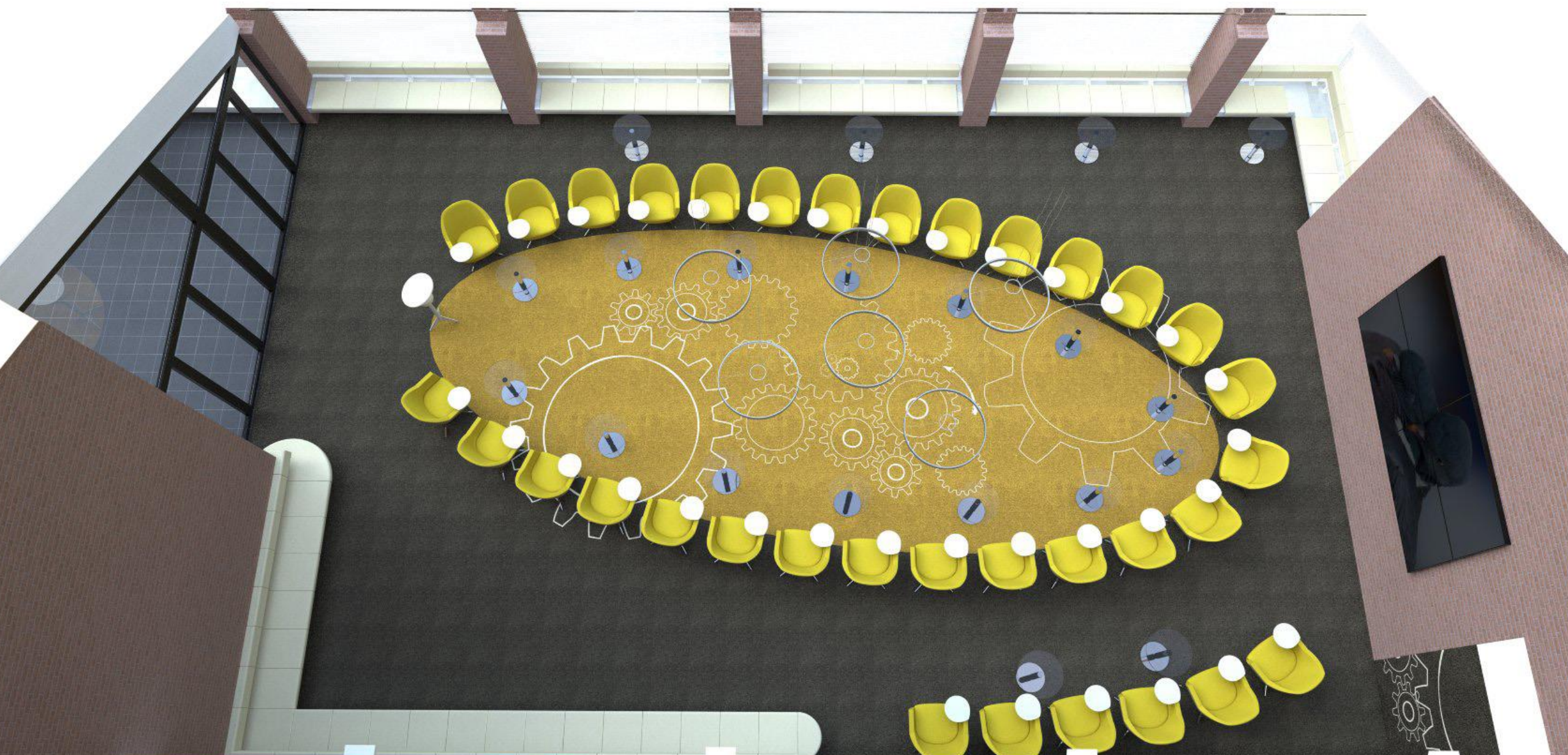
Optie C

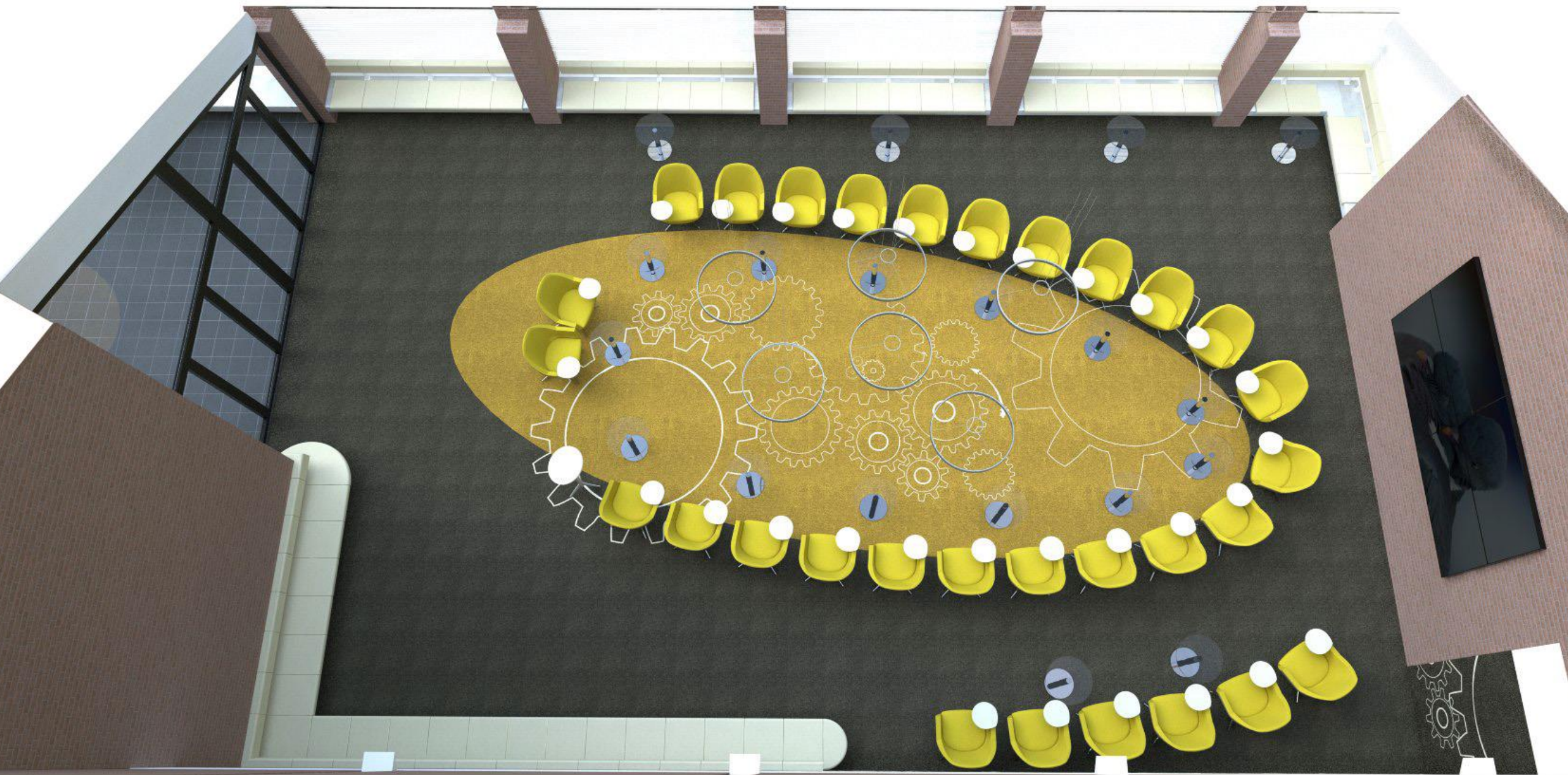

Trouwen

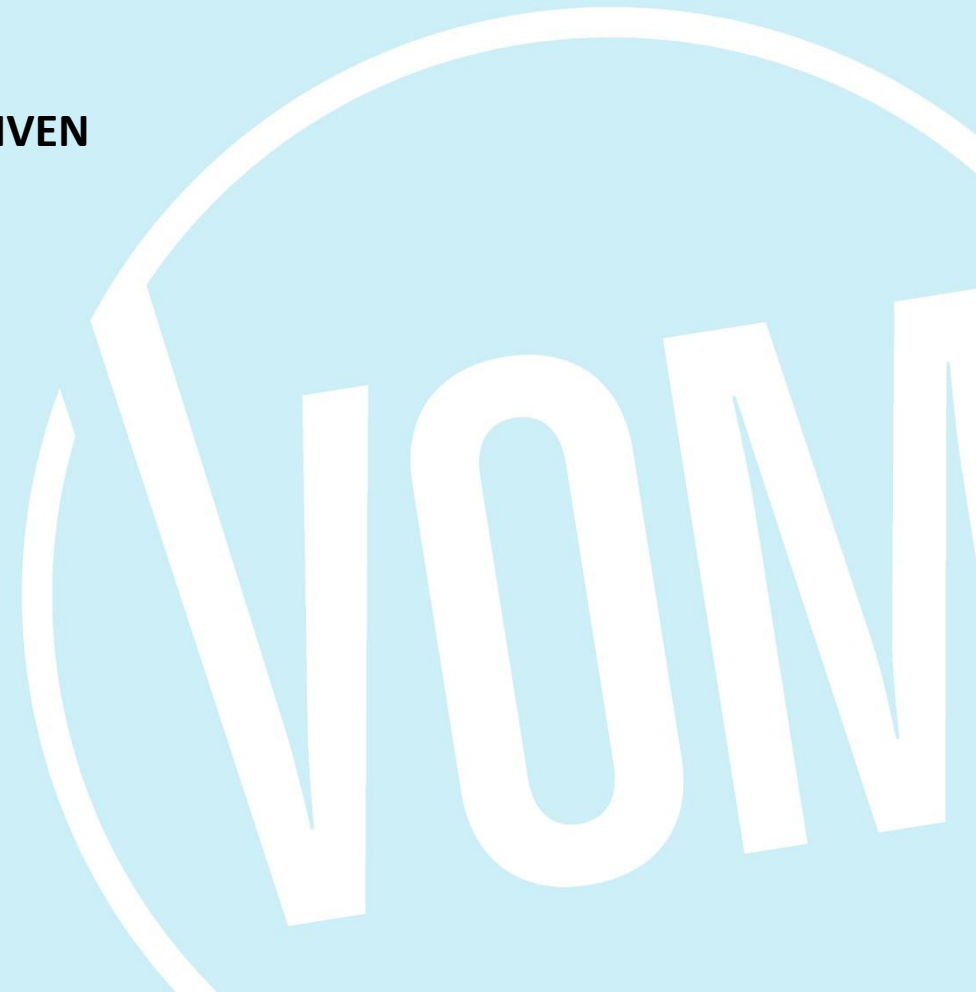

CONCEPTS & IMAGES
interieur en ruimtelijk ontwerp

Brouwerslaan 1a
6931 AC Westervoort
www.co-im.nl

INRICHTING RAADZAAL GEMEENTE DUIVEN
28 maart 2017

1. Introductie

2. Raadzaal

- Huidige toestand/ waarde
- Identiteit
- Gebruik
- Formeel/informeel

3. Ontwerp

4. Variant

5. KCC/ Overig onderzoek

6. Vragen

1. Introductie

1. Introductie

Paul van Olden, architectenburo VOM

1. Introductie

1. Introductie

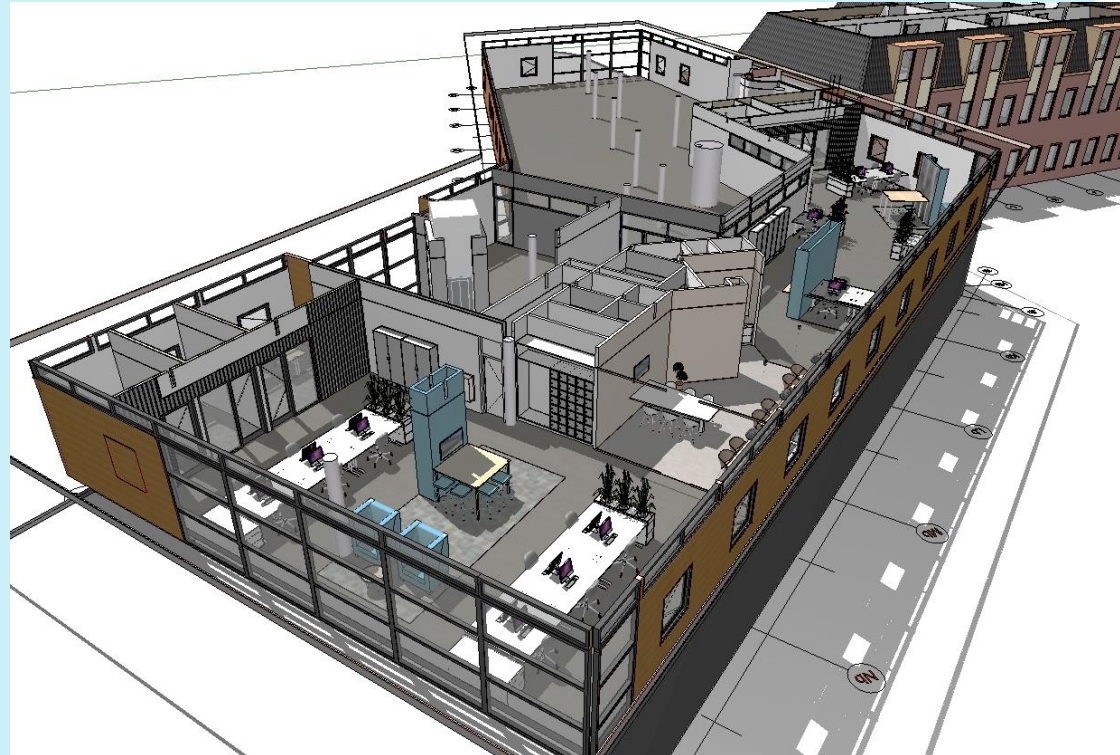
1. Introductie

1. Introductie

1. Introductie

1. Introductie

1. Introductie

2. Raadzaal

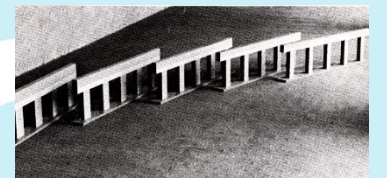

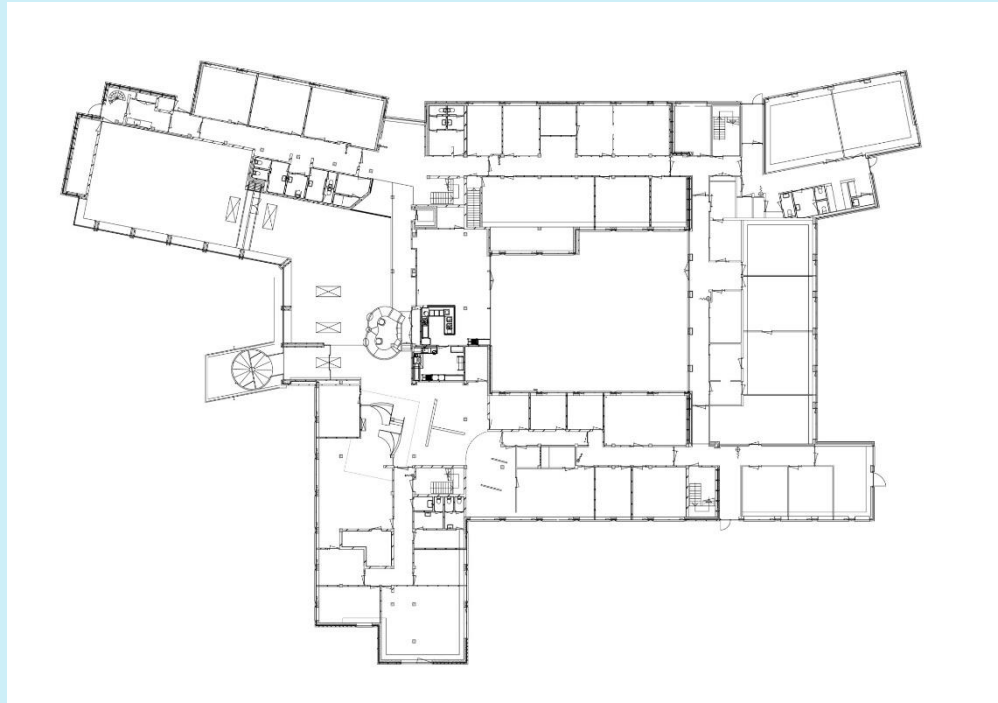
1. Introductie

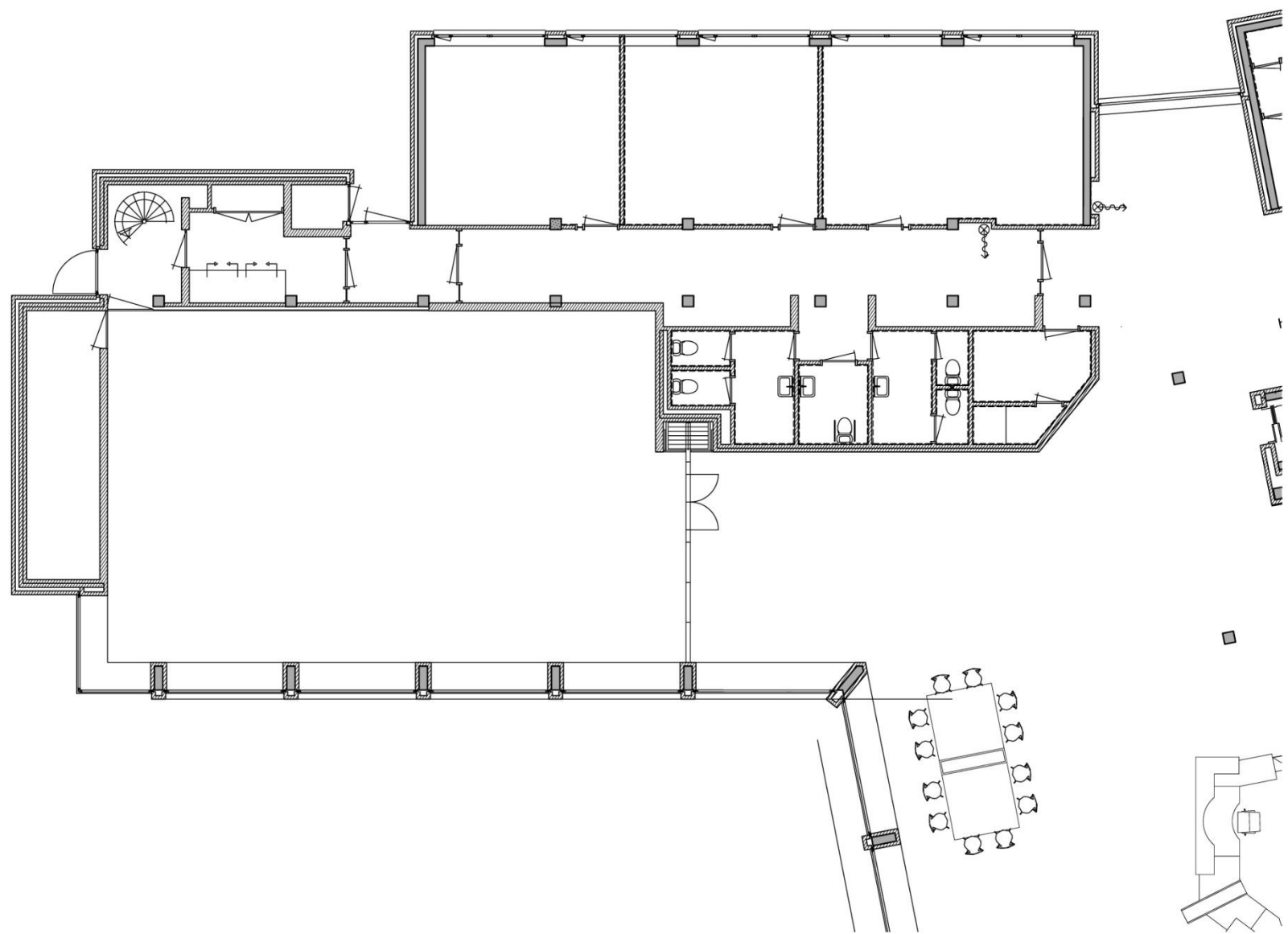
2. Raadzaal

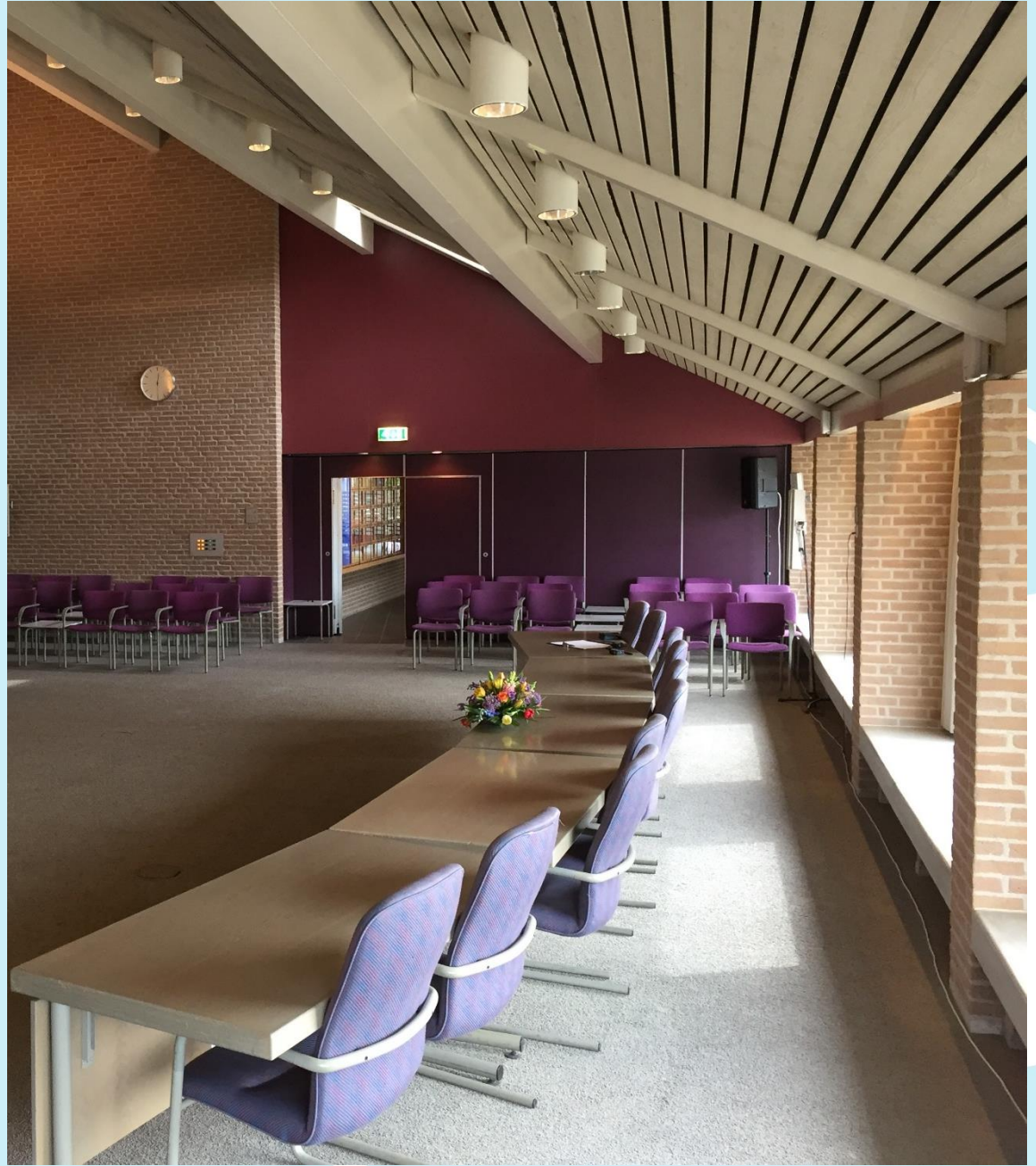
- Huidige toestand/ waarde

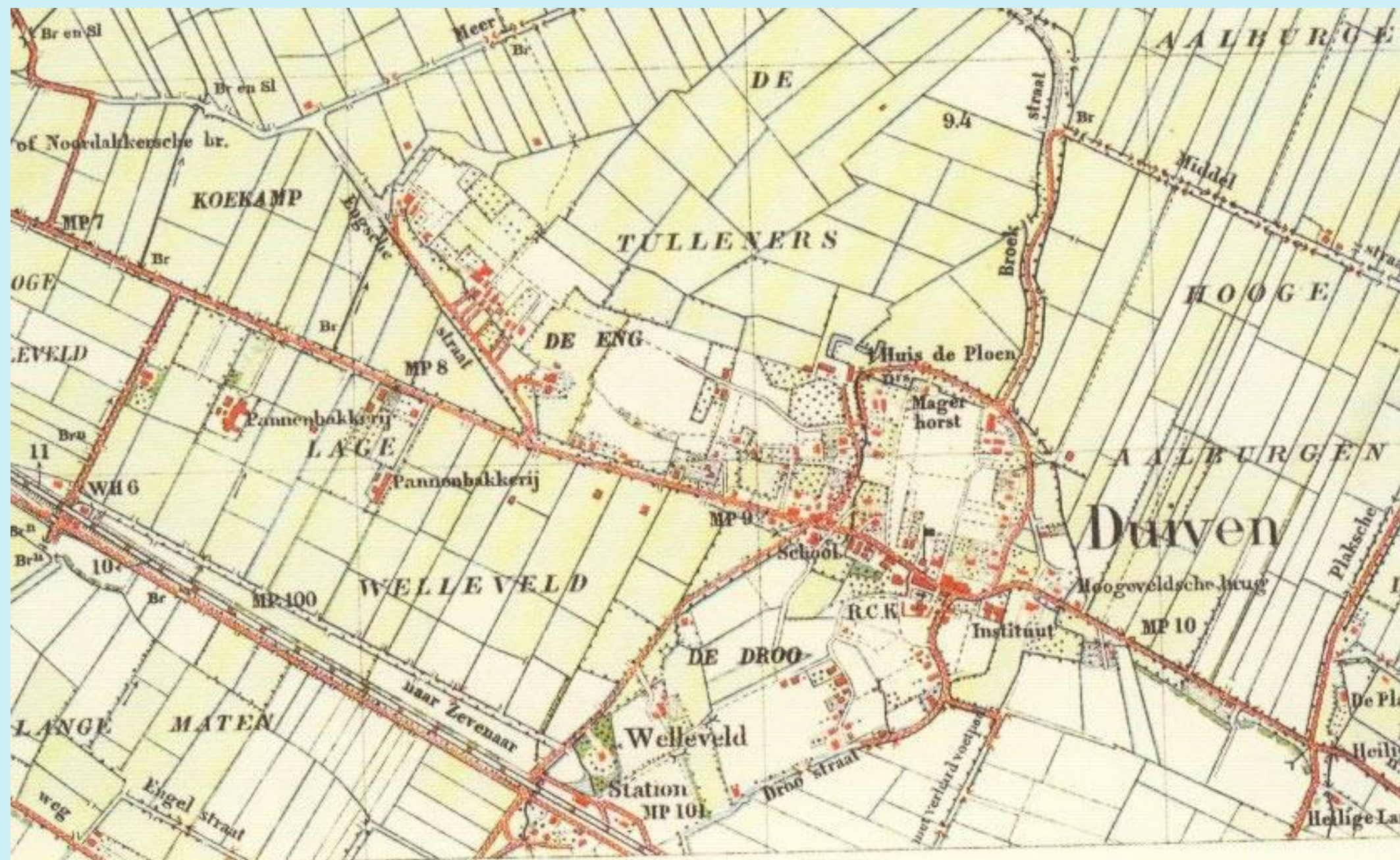

1. Introductie

2. Raadzaal

- Huidige toestand/ waarde
- Identiteit

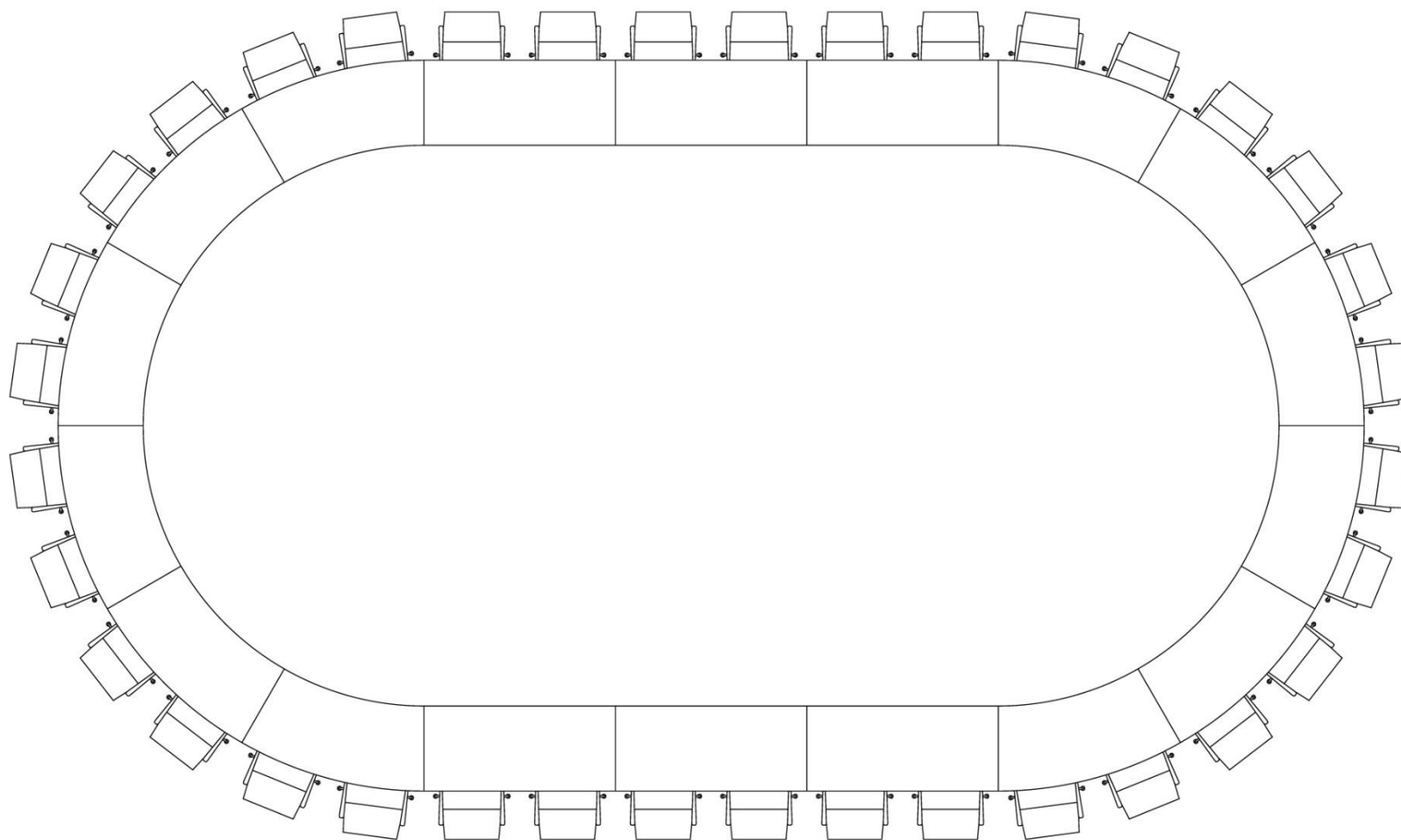
1. Introductie

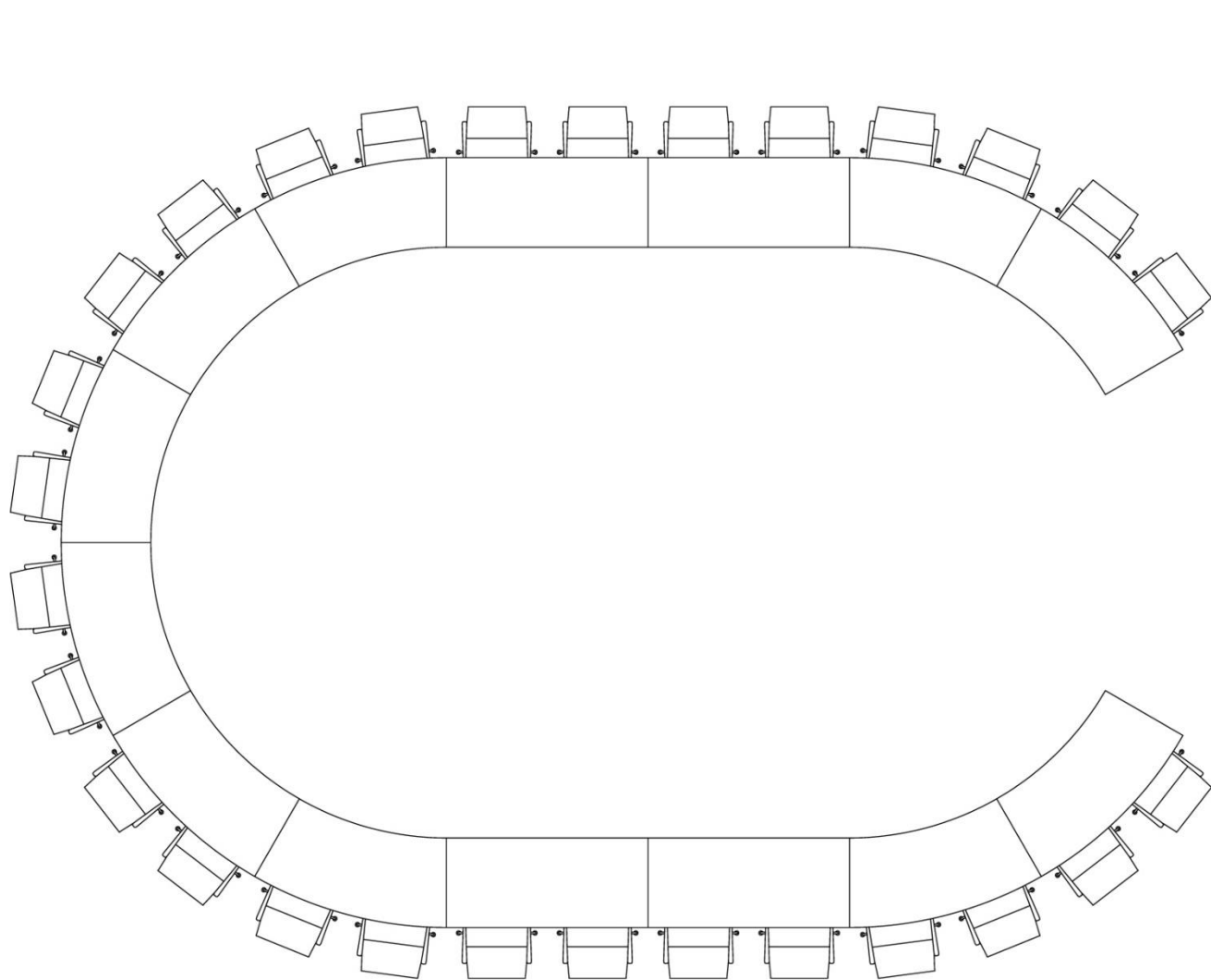
2. Raadzaal

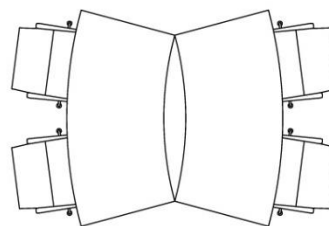
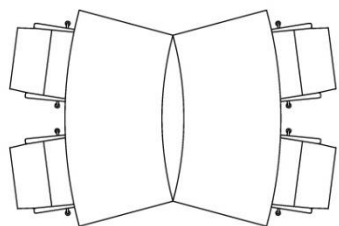
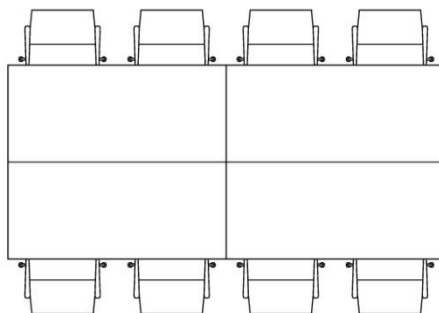
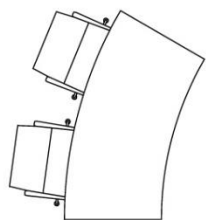
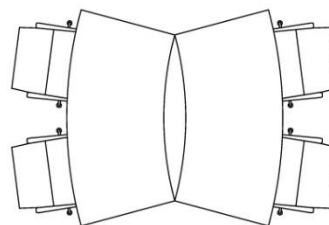
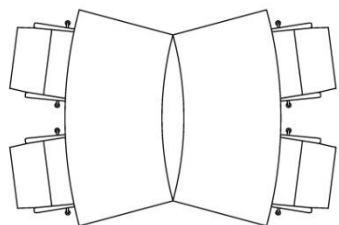
- Huidige toestand/ waarde
- Identiteit
- Gebruik

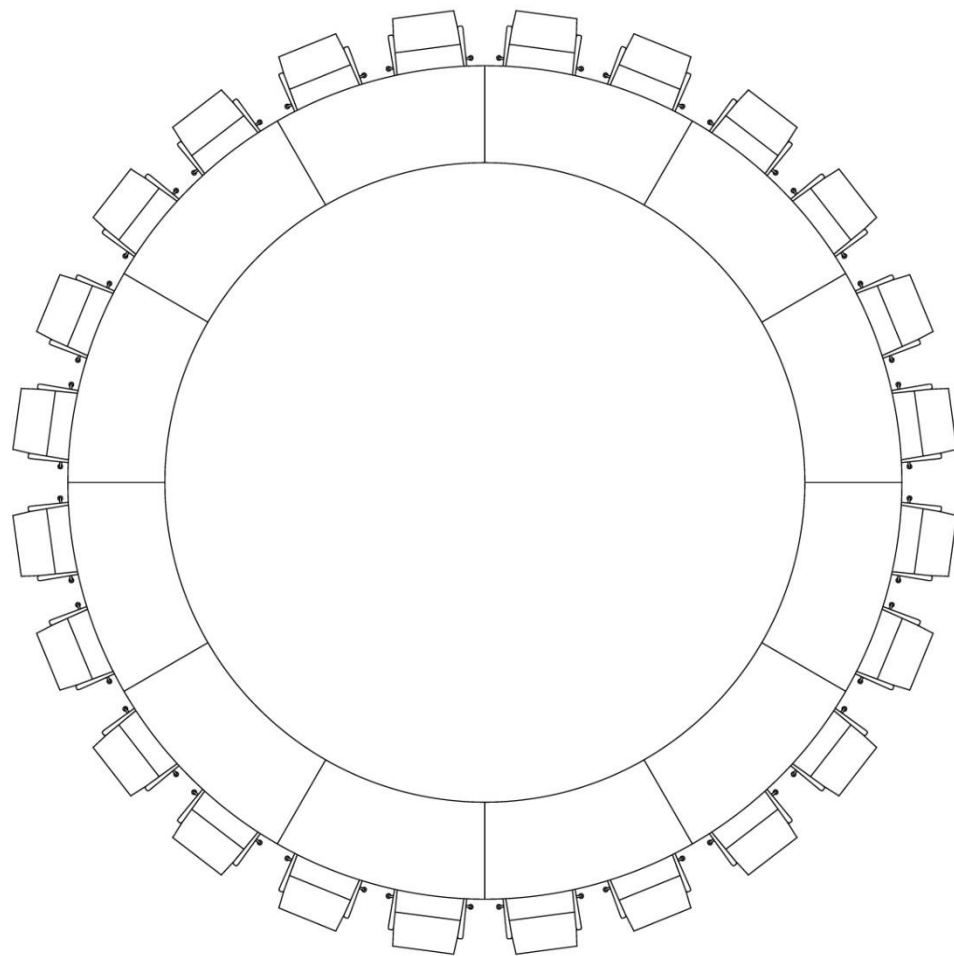

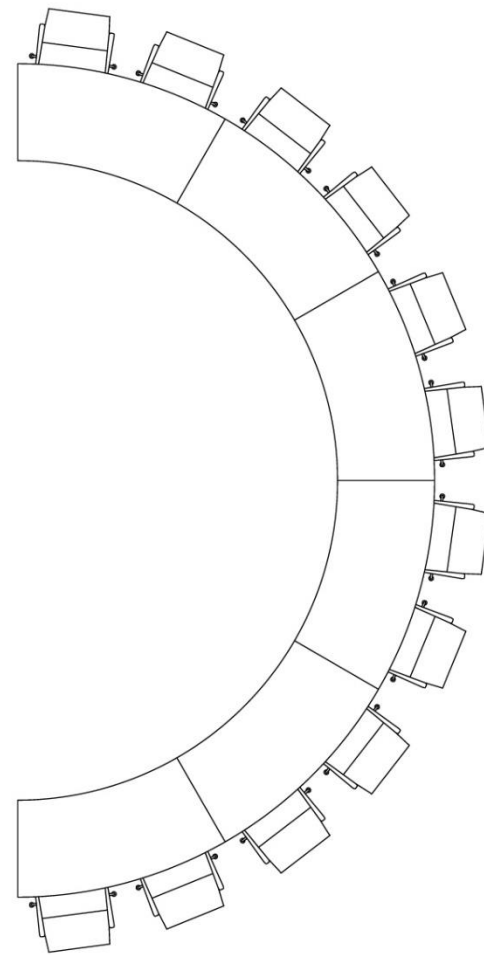
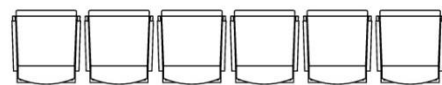
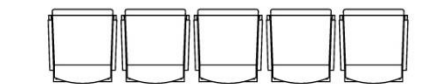
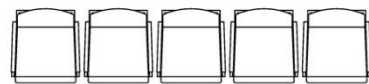
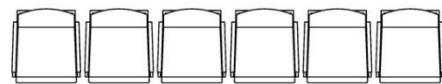
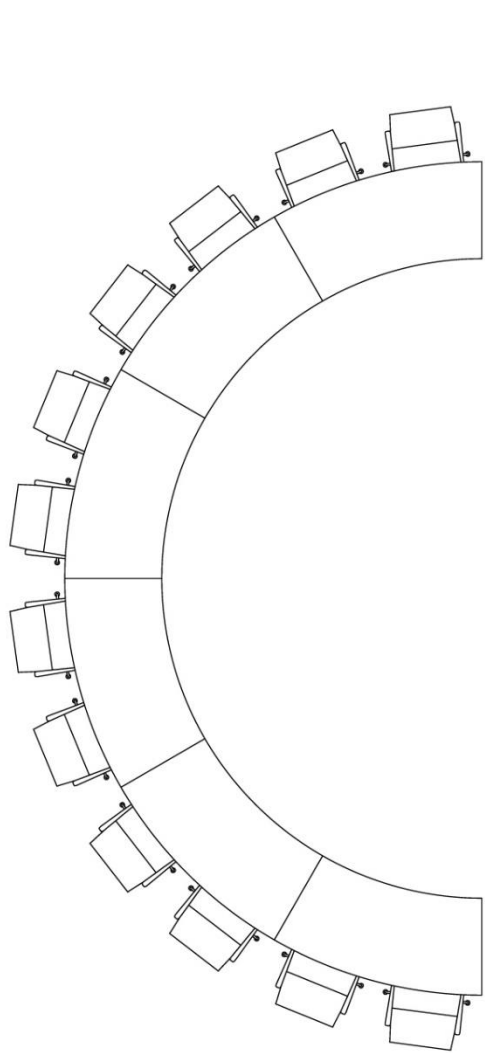

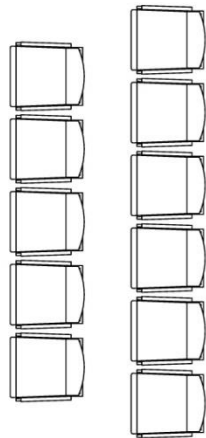
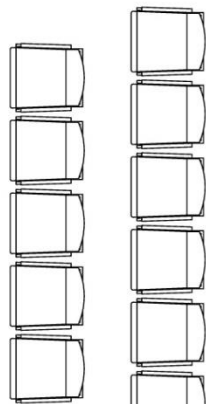
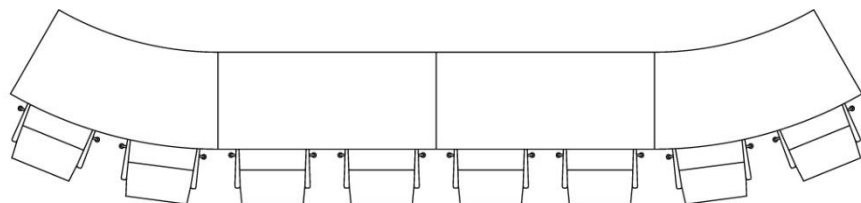
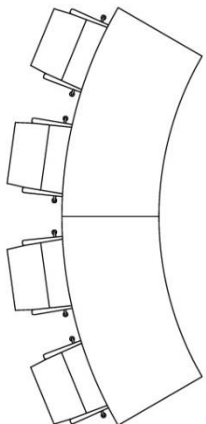
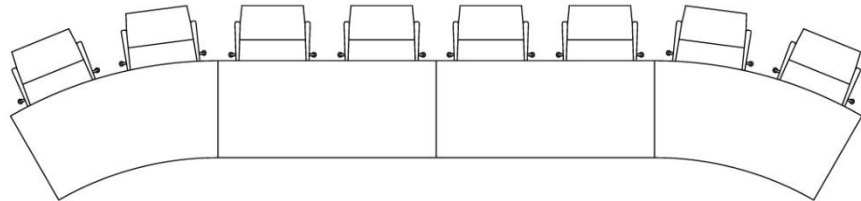

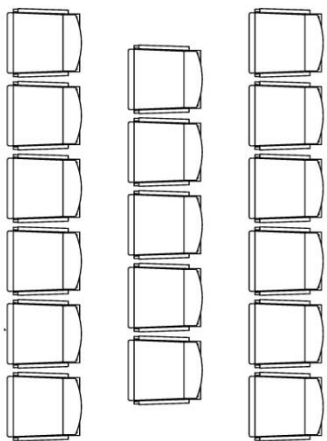
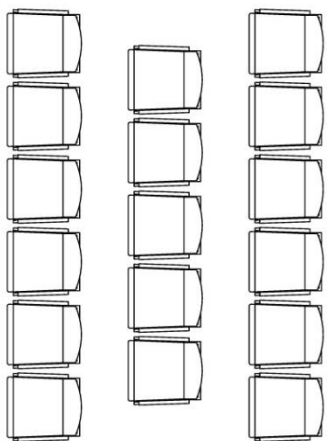
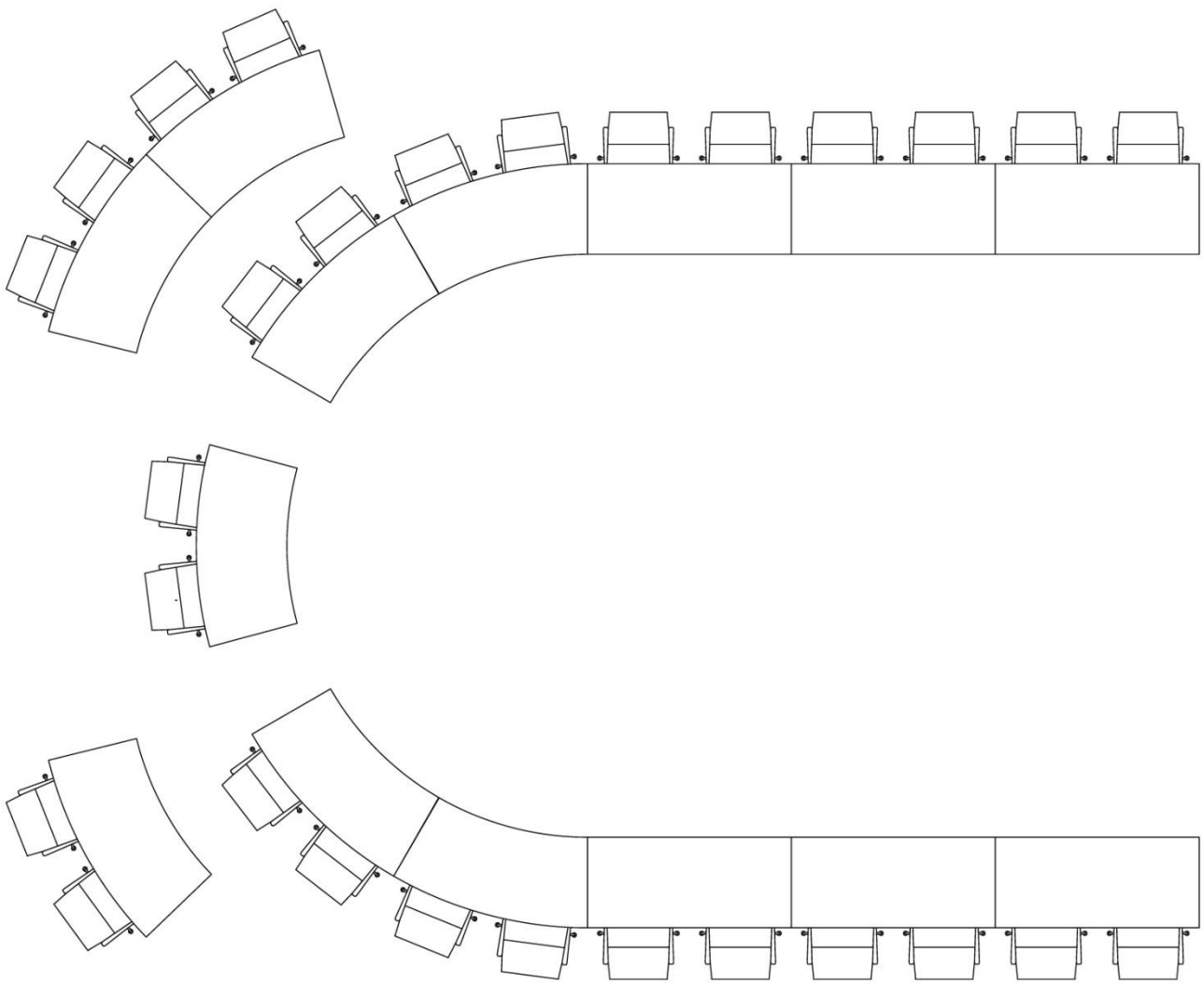

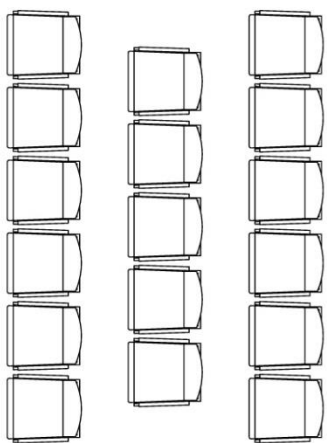
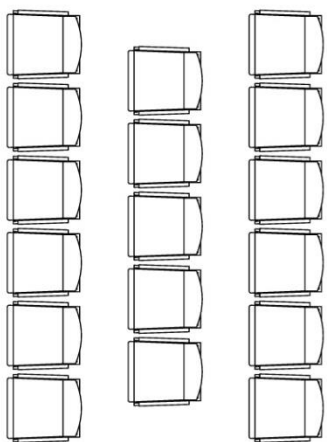
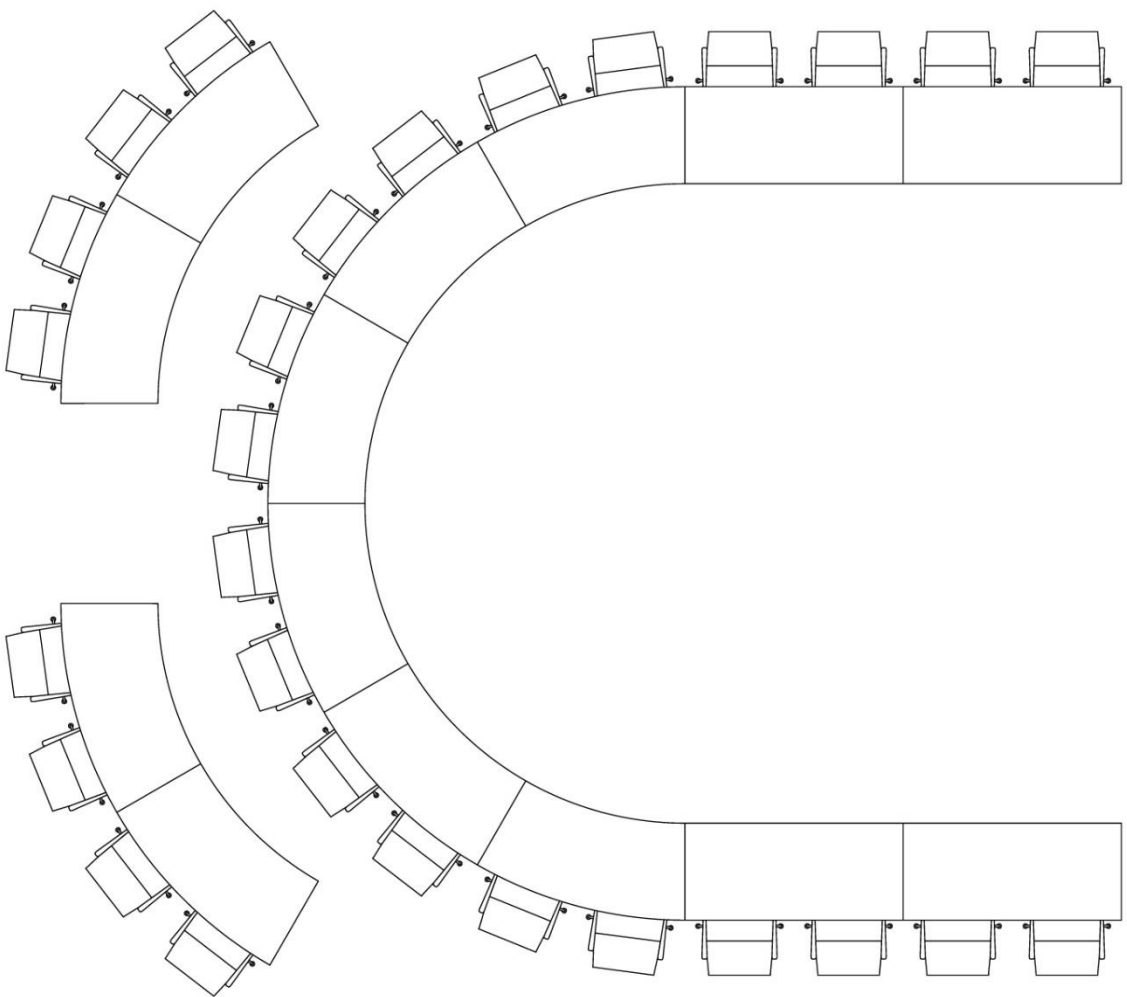

N

1. Introductie

2. Raadzaal

- Huidige toestand/ waarde
- Identiteit
- Gebruik
- Formeel/informeel

VOW

VOW

1. Introductie

2. Raadzaal

- Huidige toestand/ waarde
- Identiteit
- Gebruik
- Formeel/informeel

3. Ontwerpconcept

Klaptafel

Wilkhahn Sola

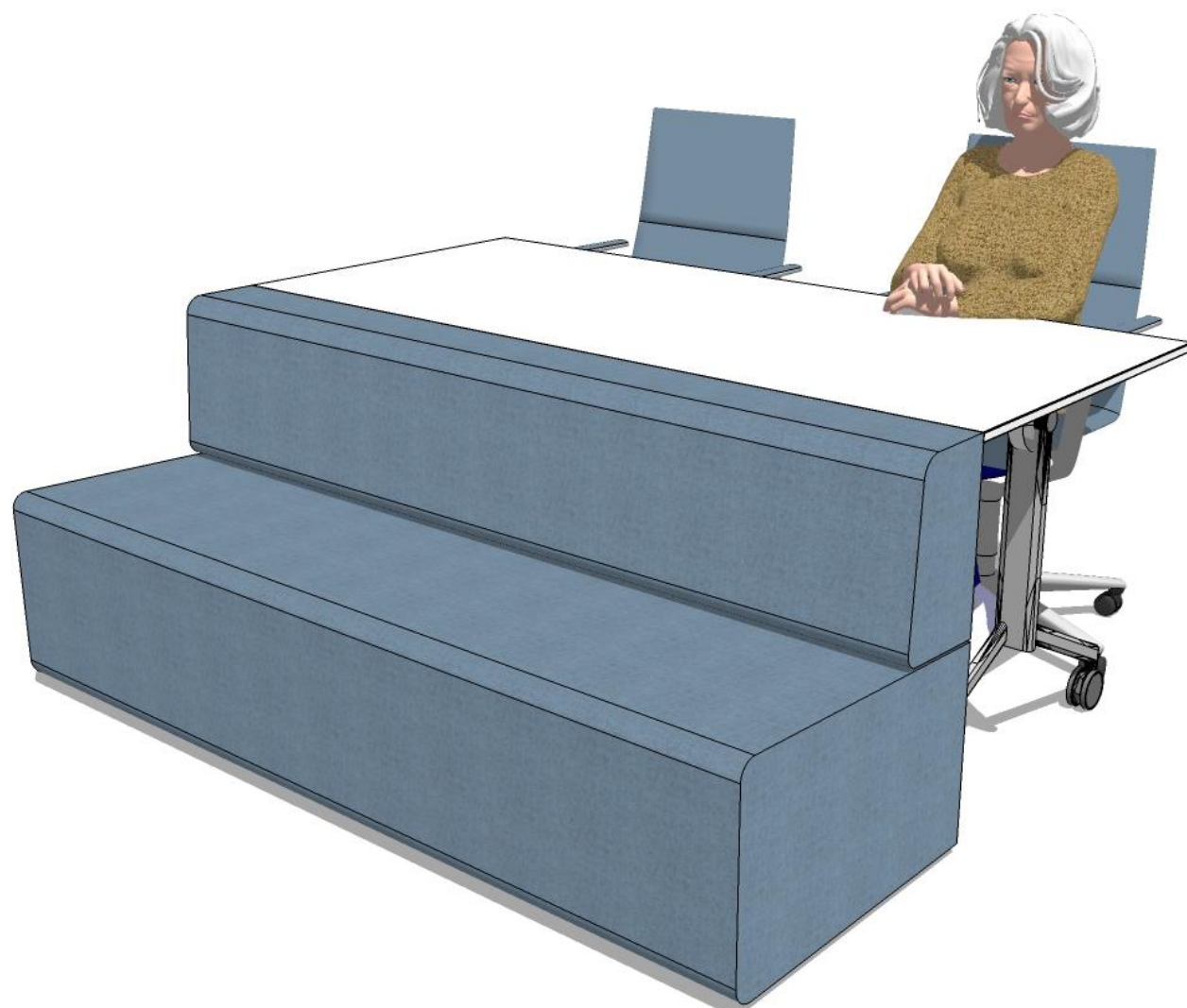

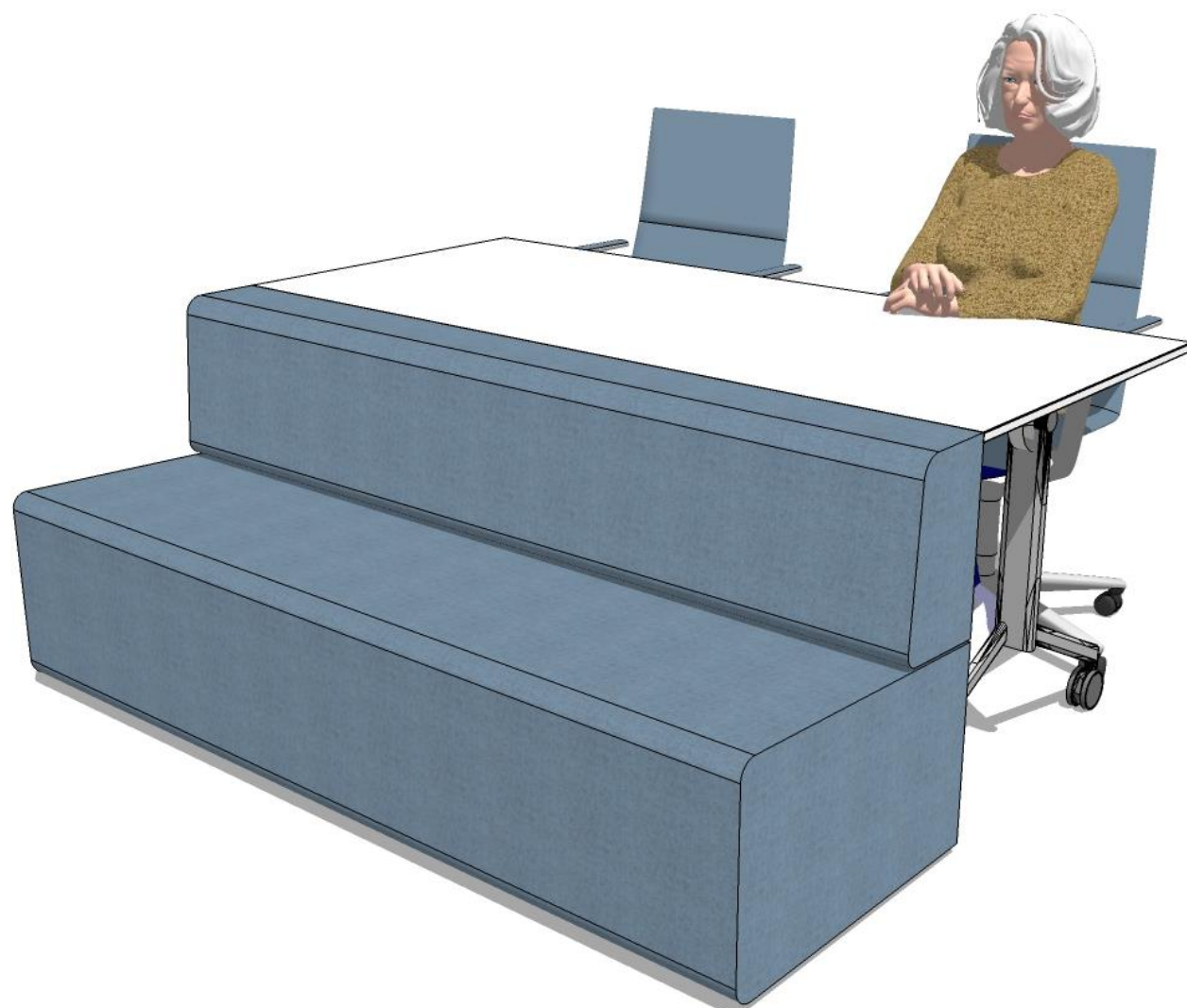

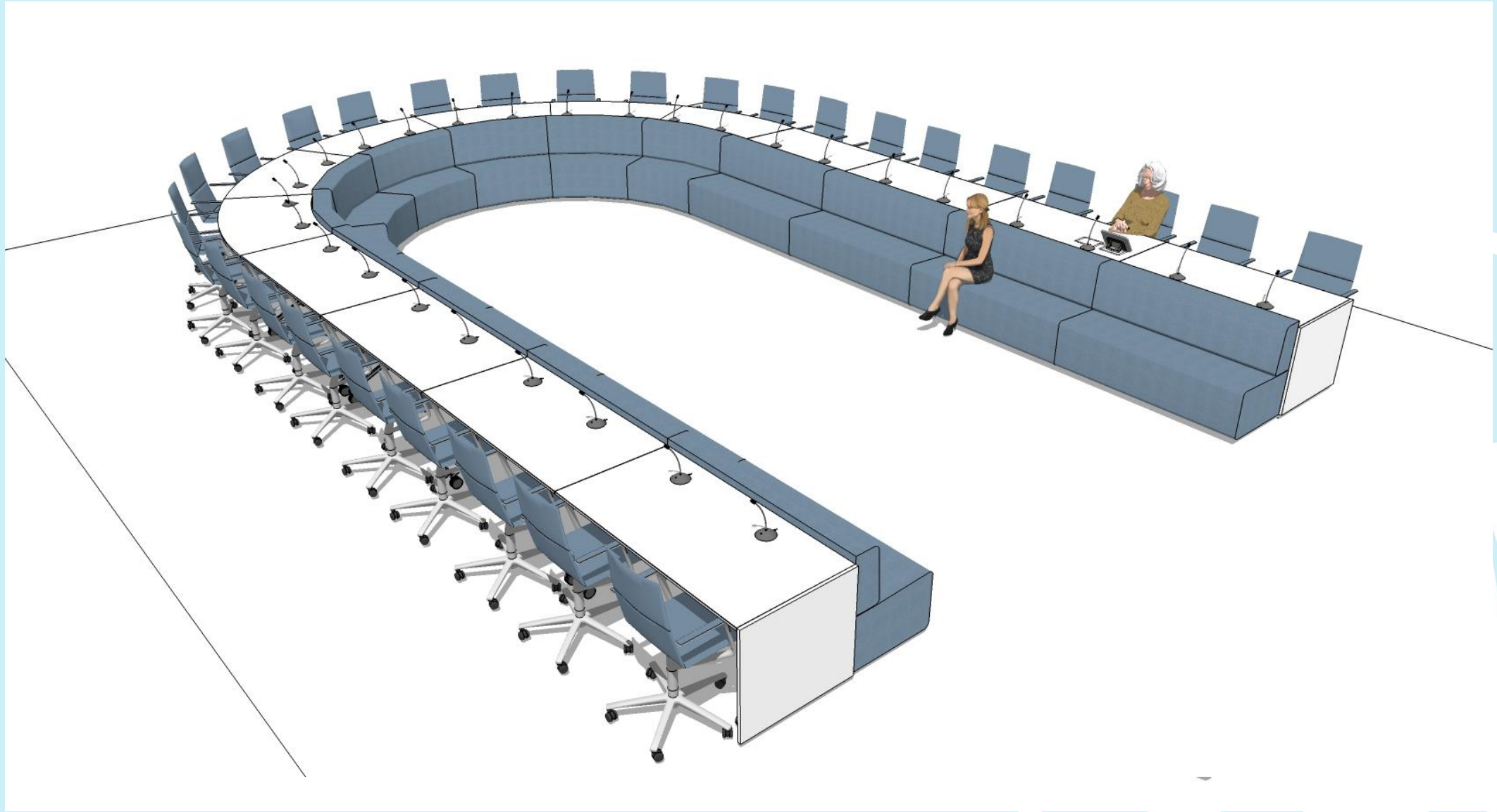

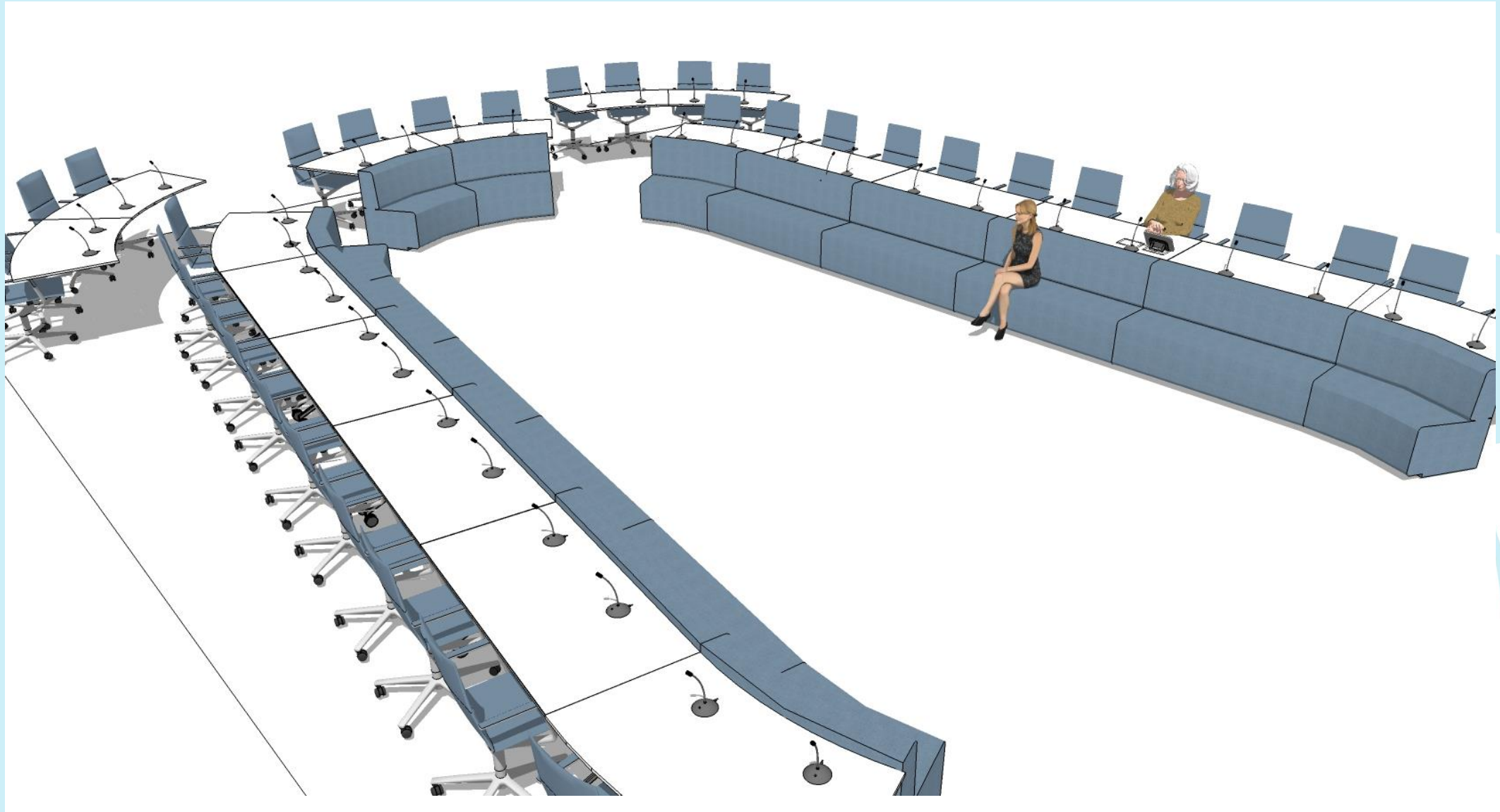

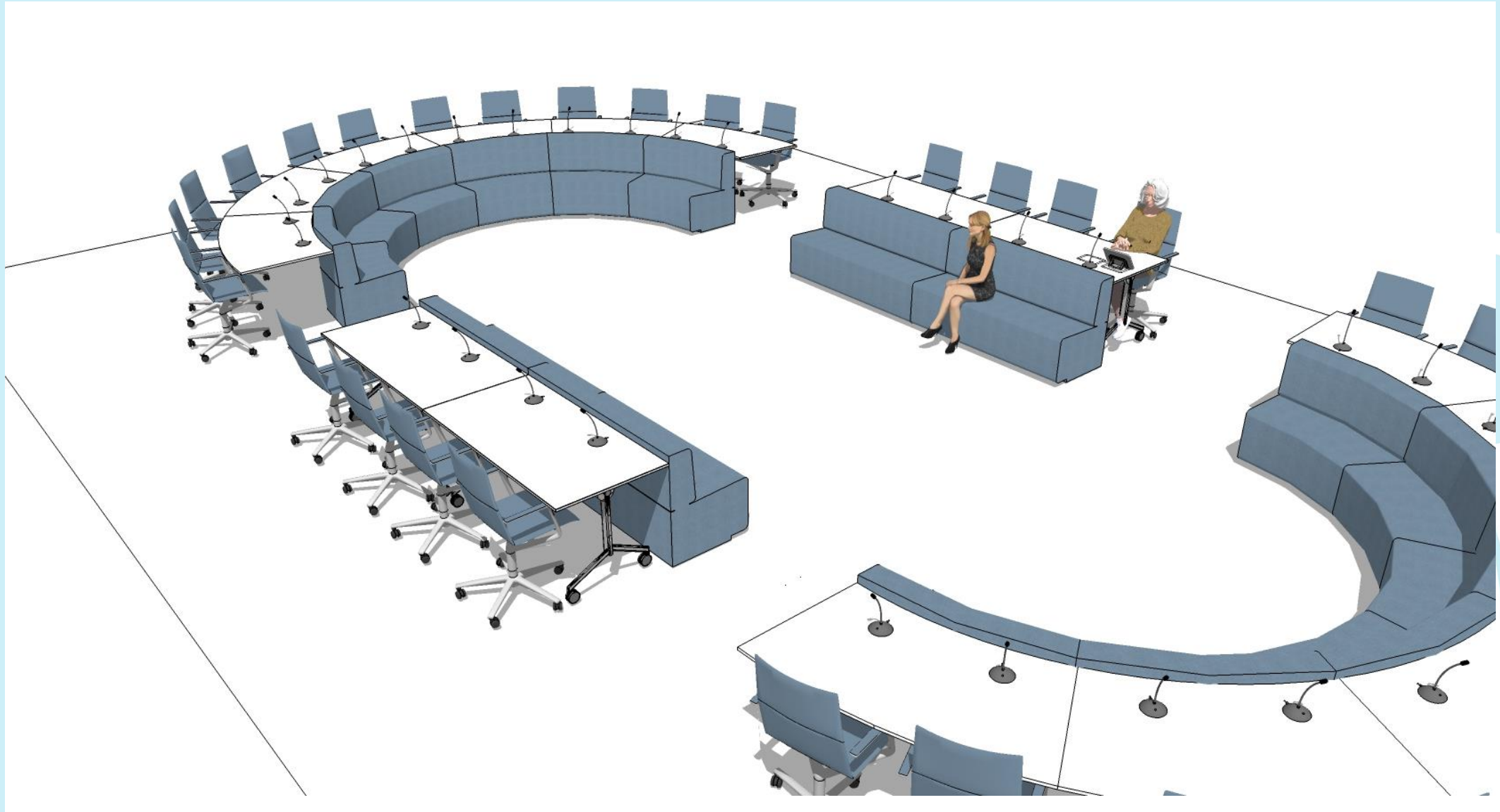

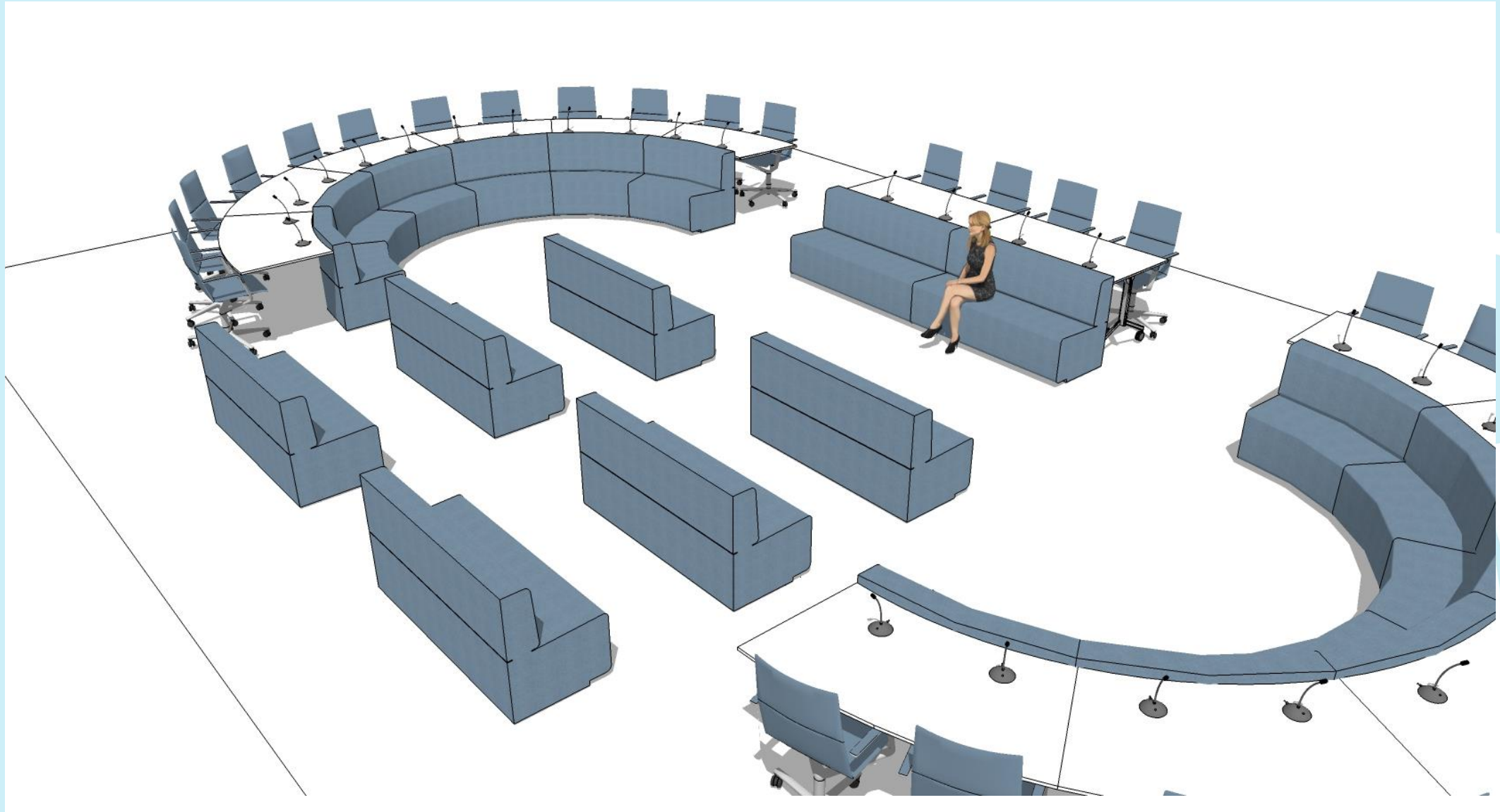

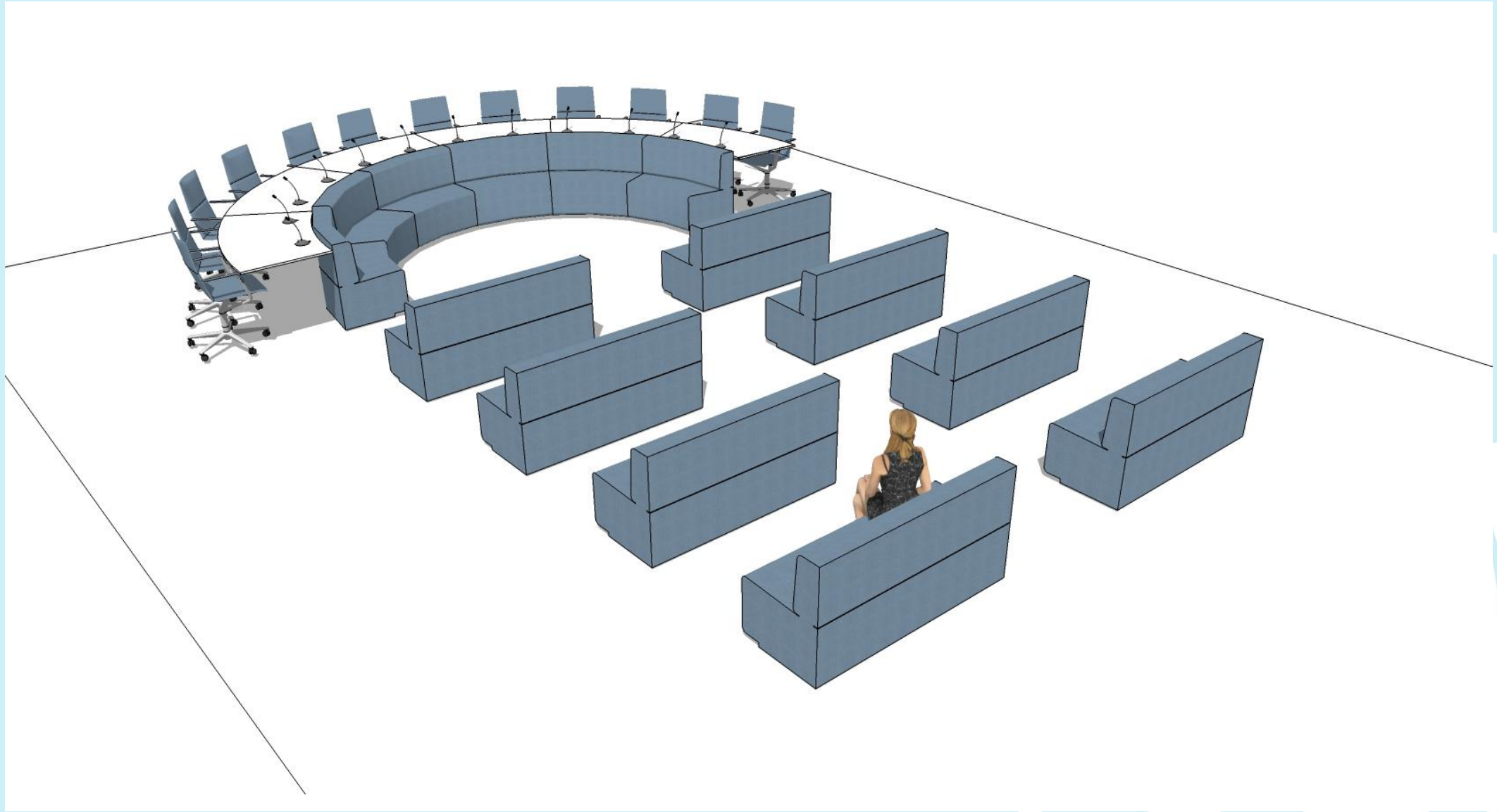

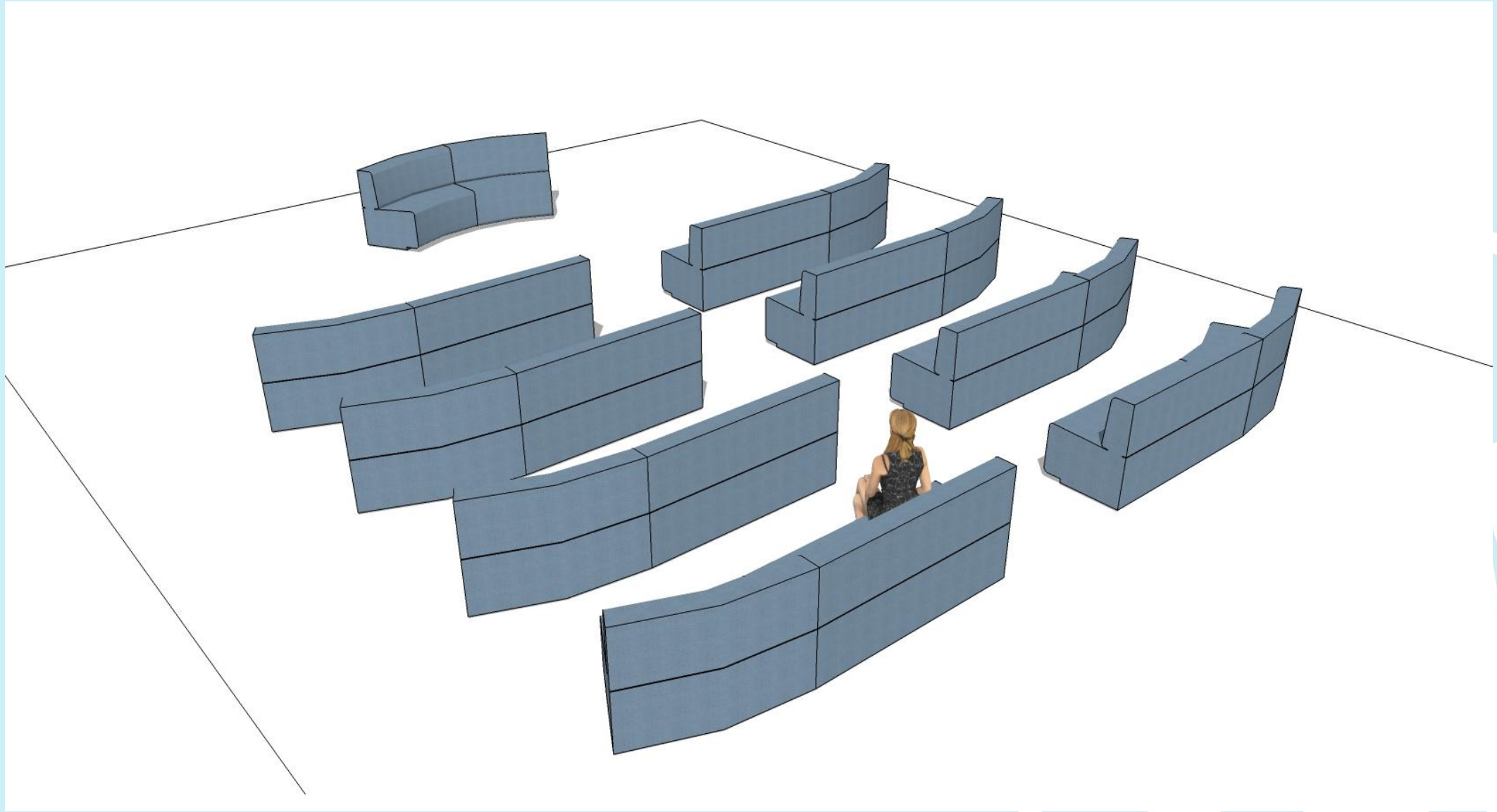

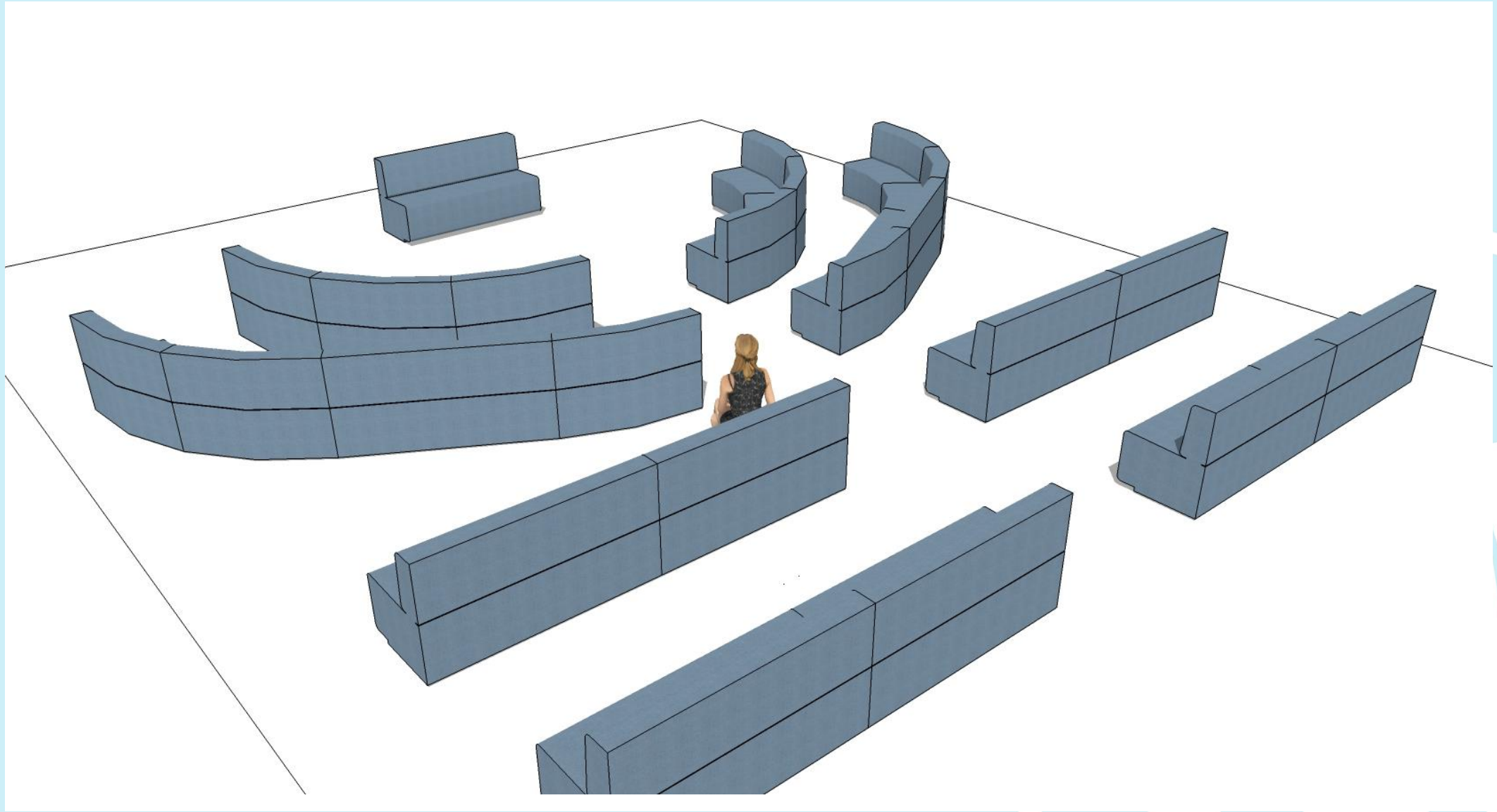

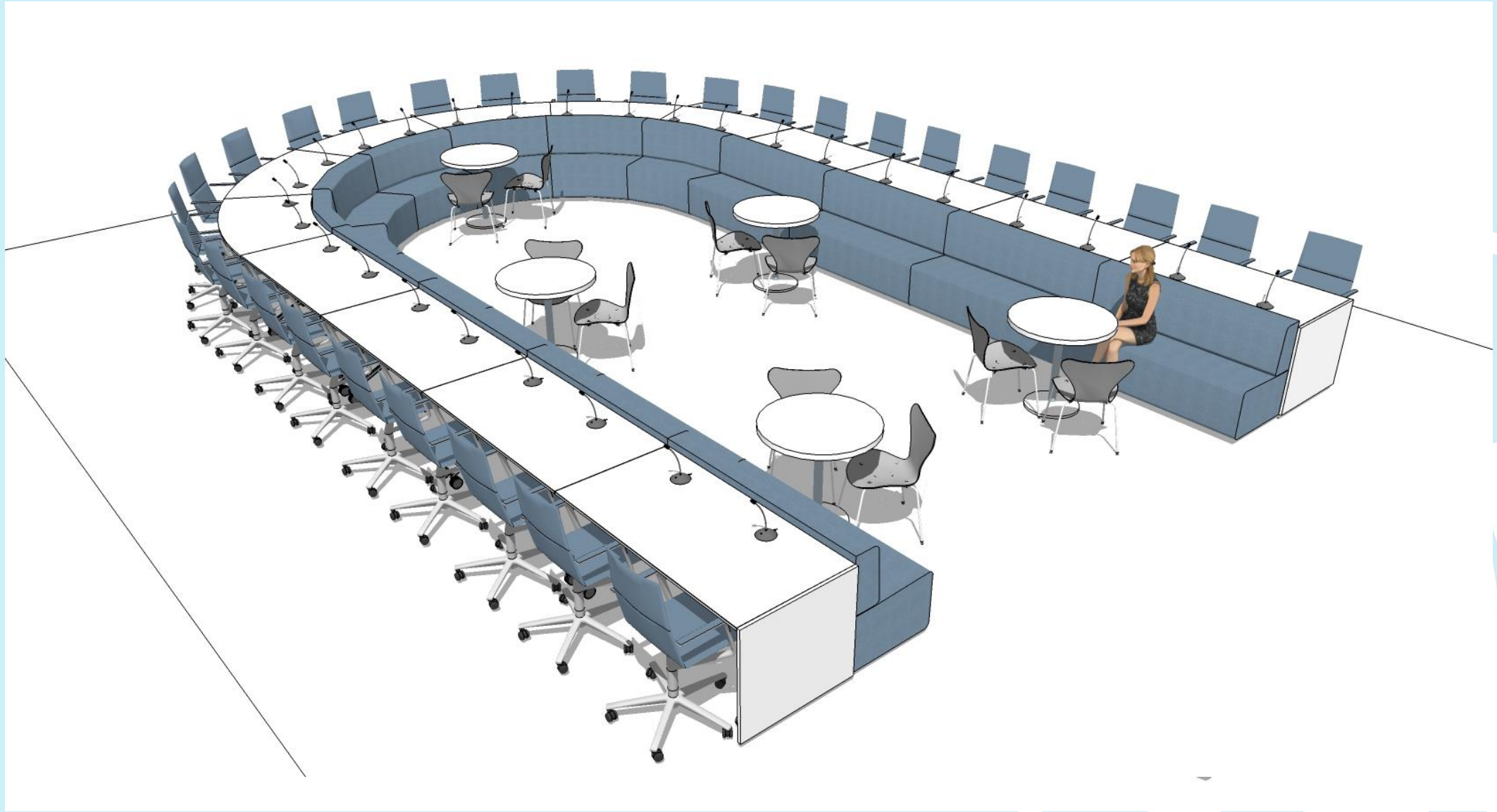

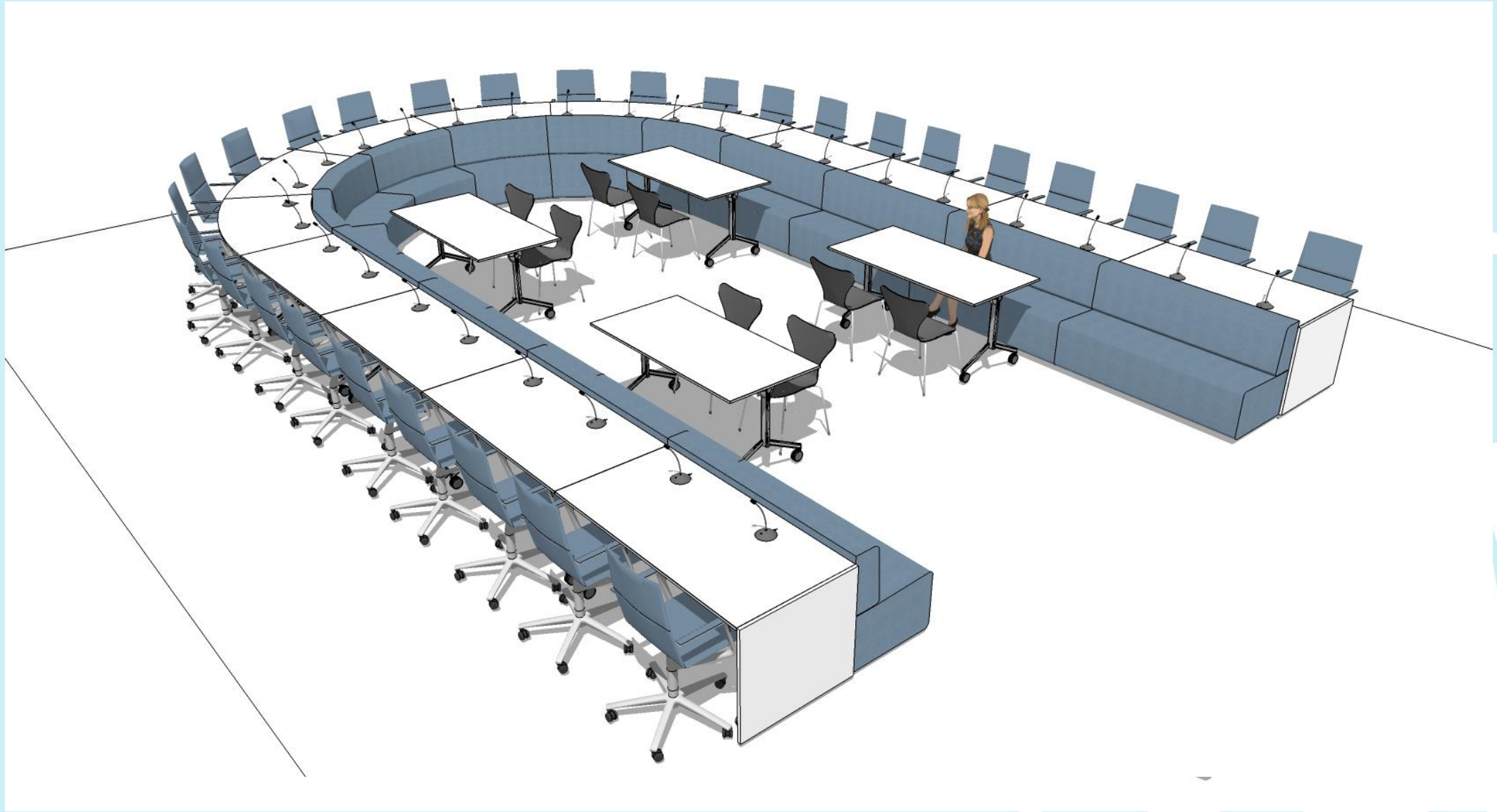

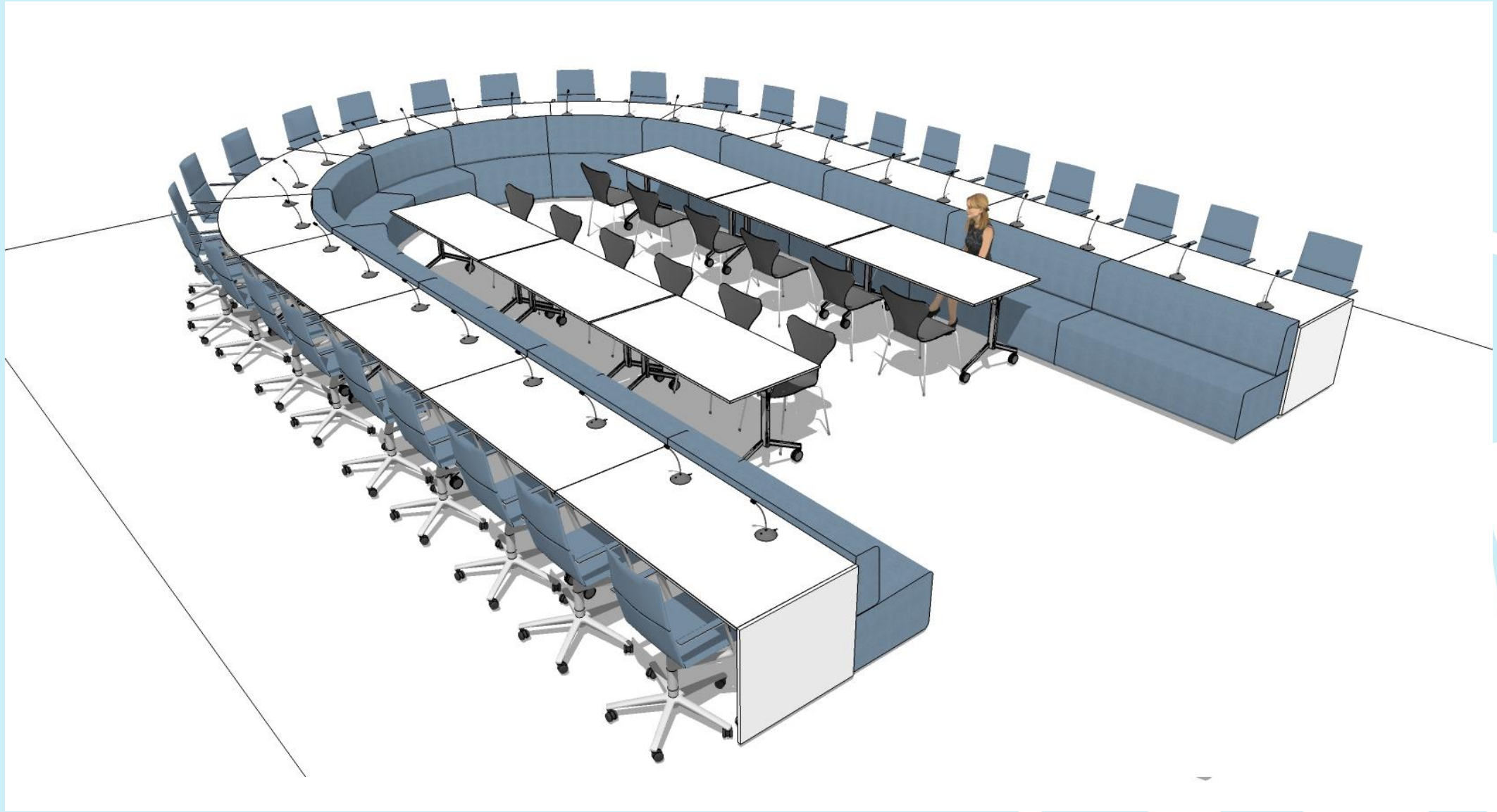

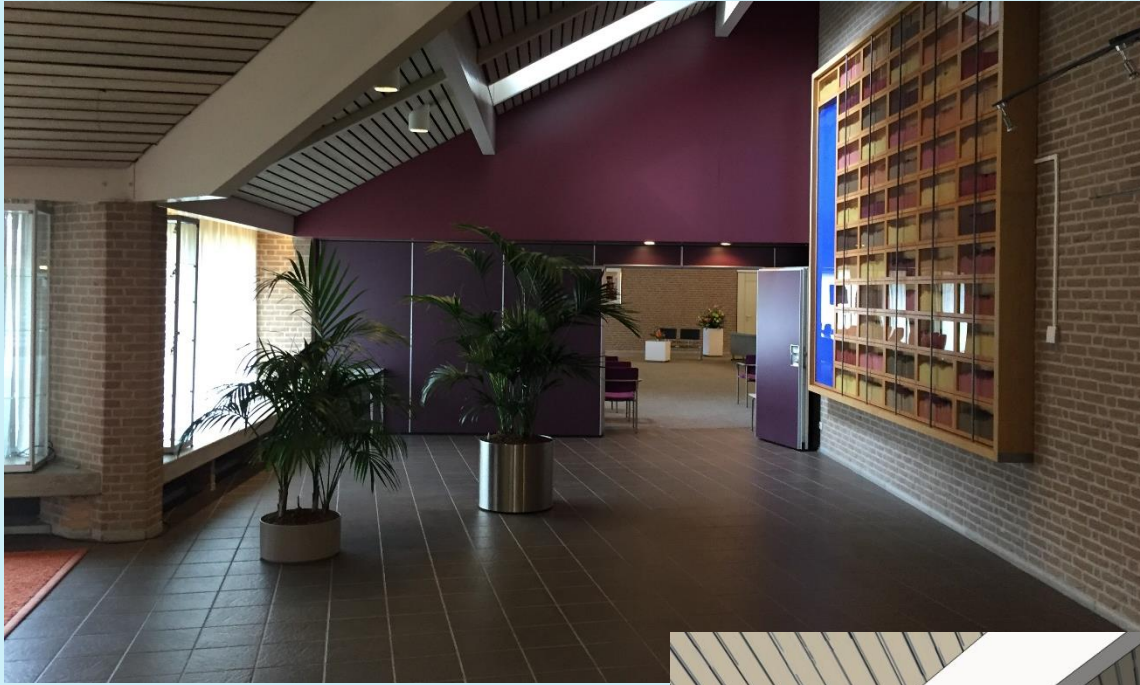

VOW

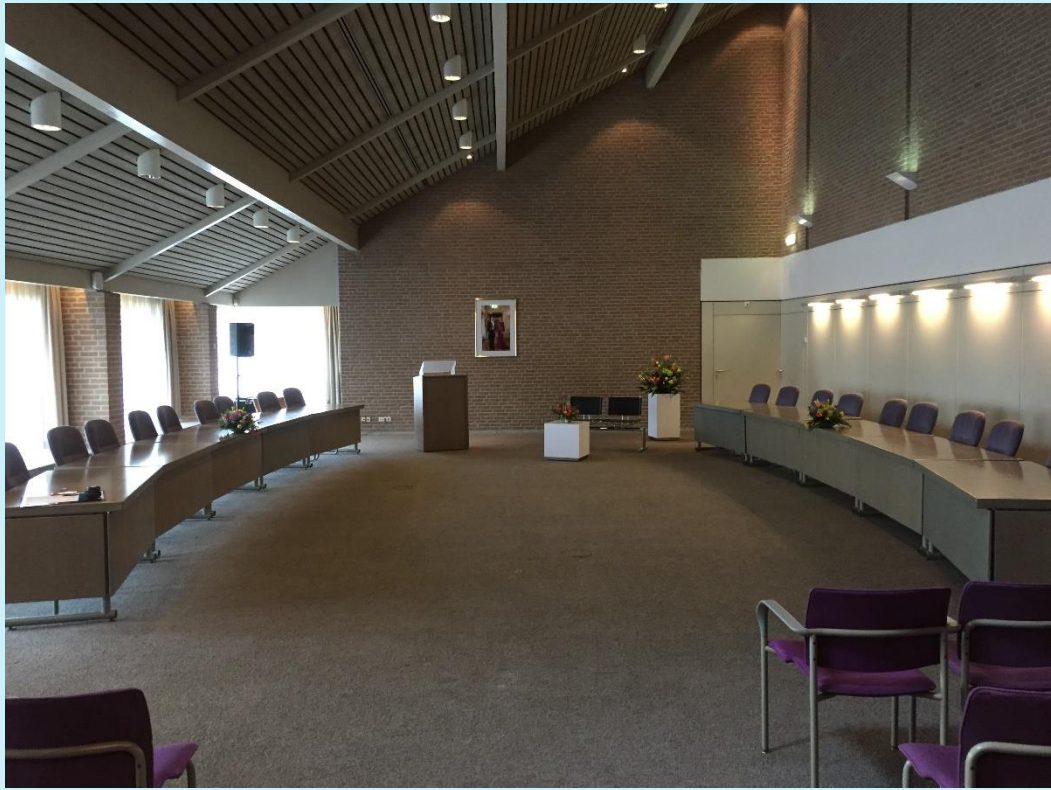
VON

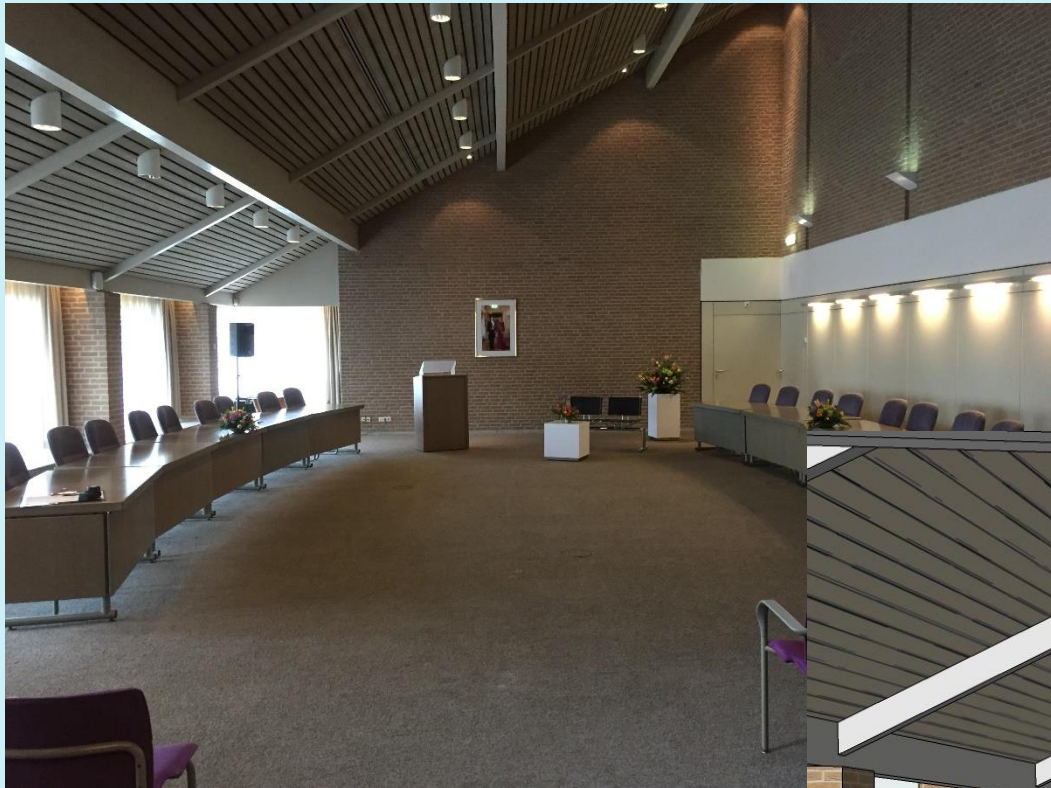
VON

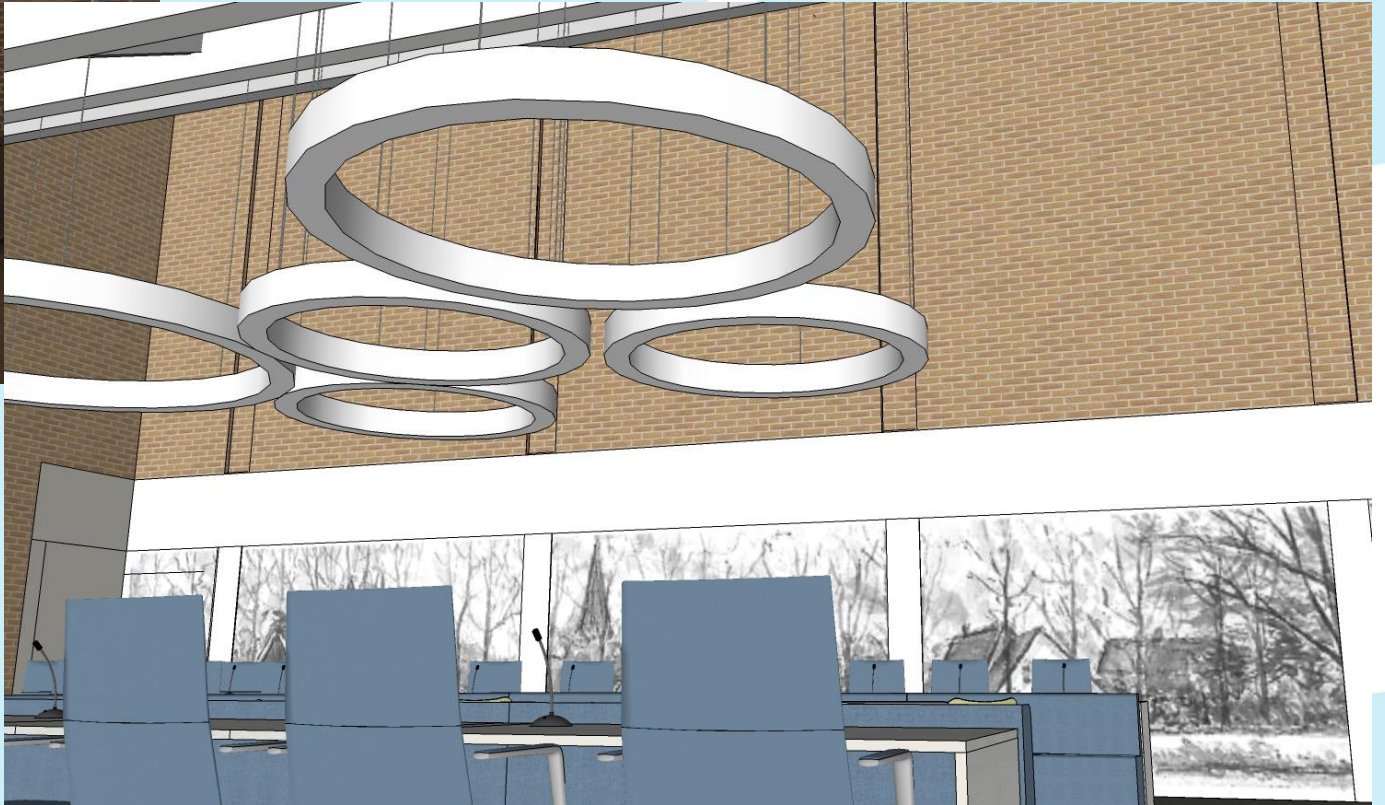
VIEW

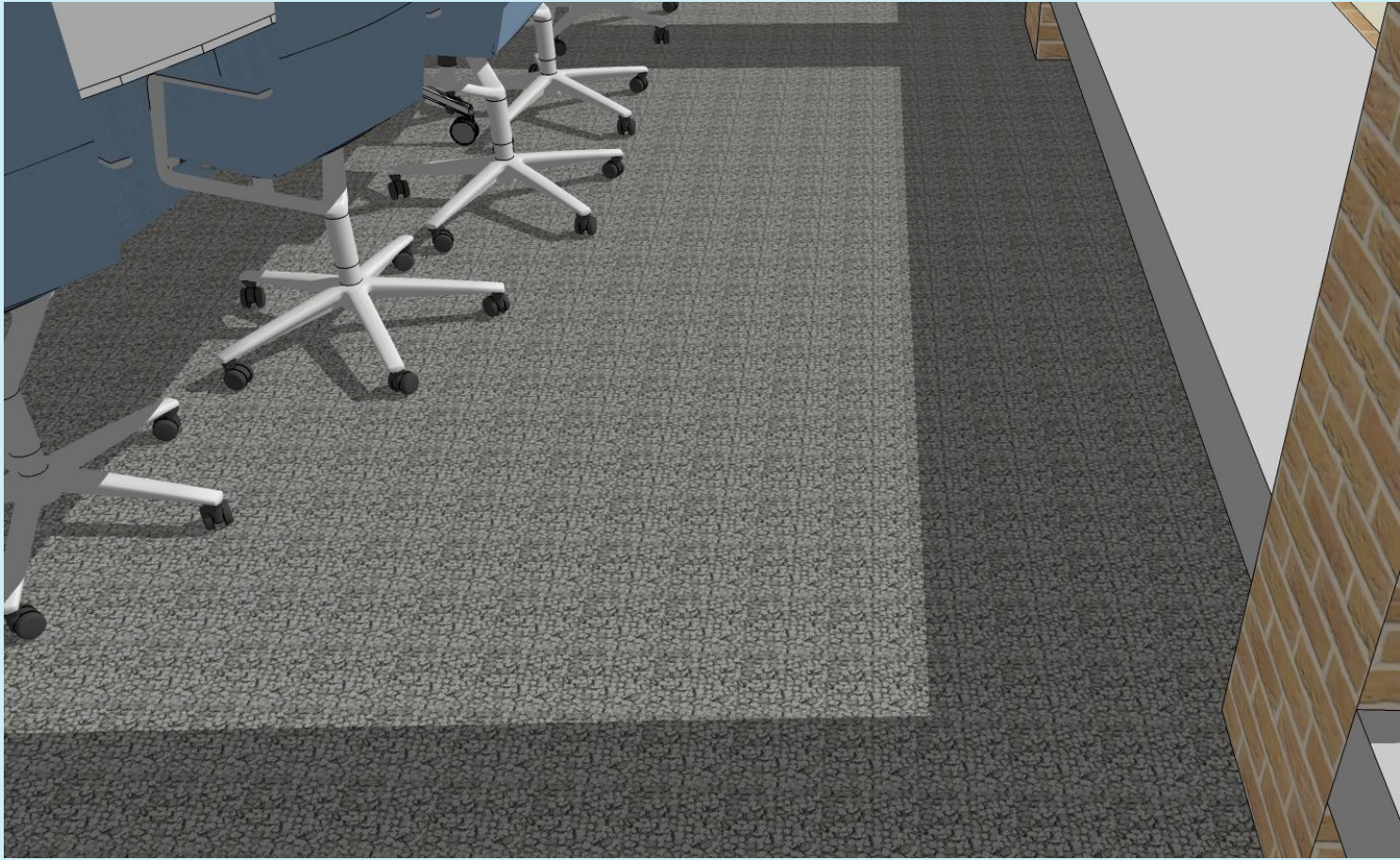
VOW

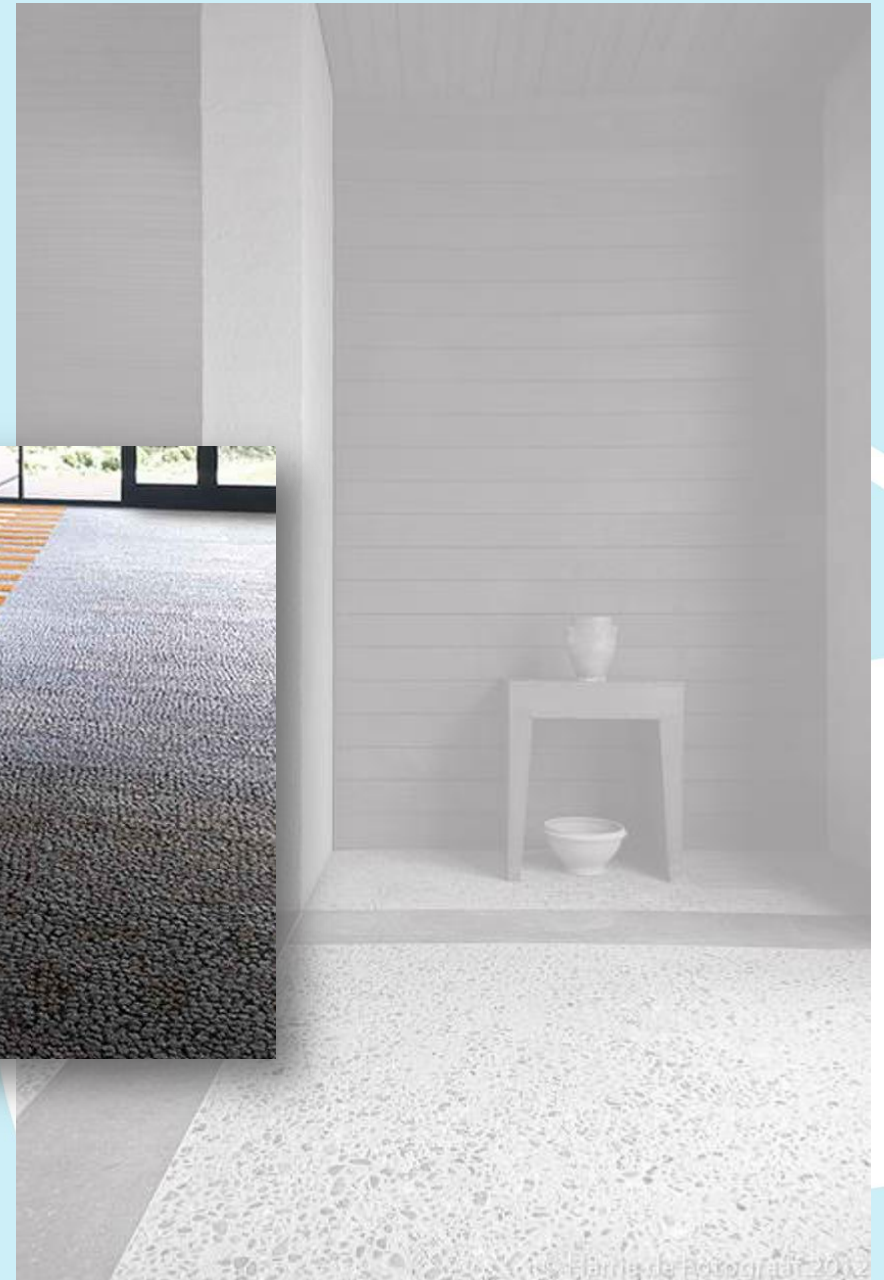

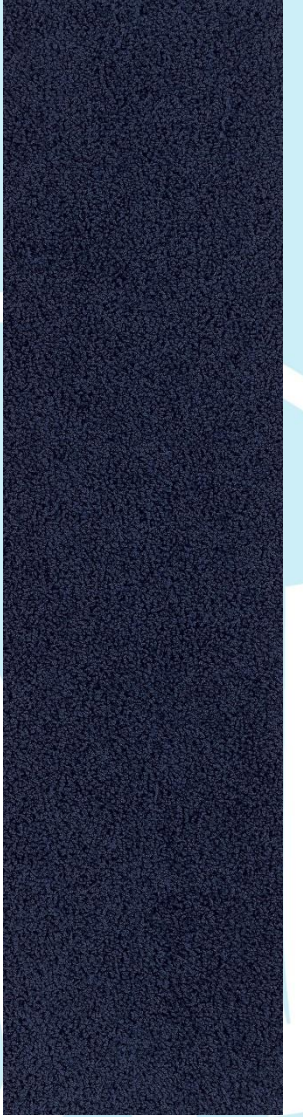
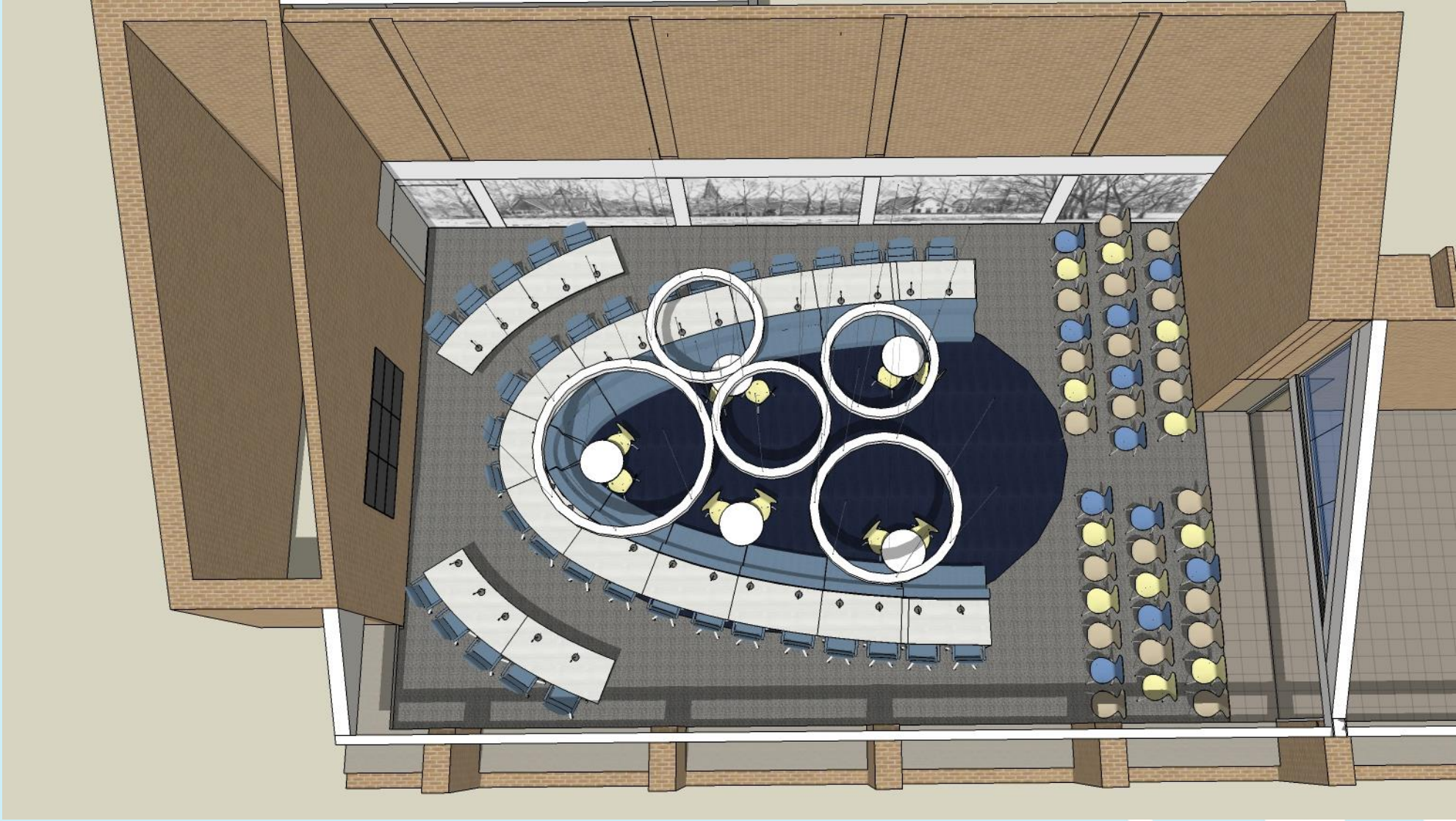

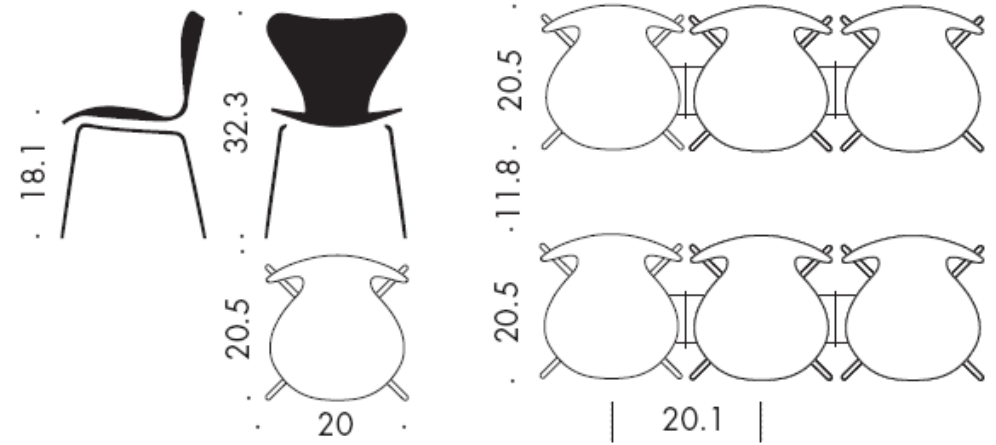
Interface: HUMAN NATURE

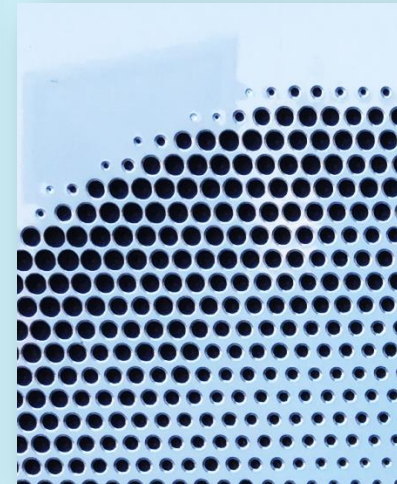

3107/3107MC

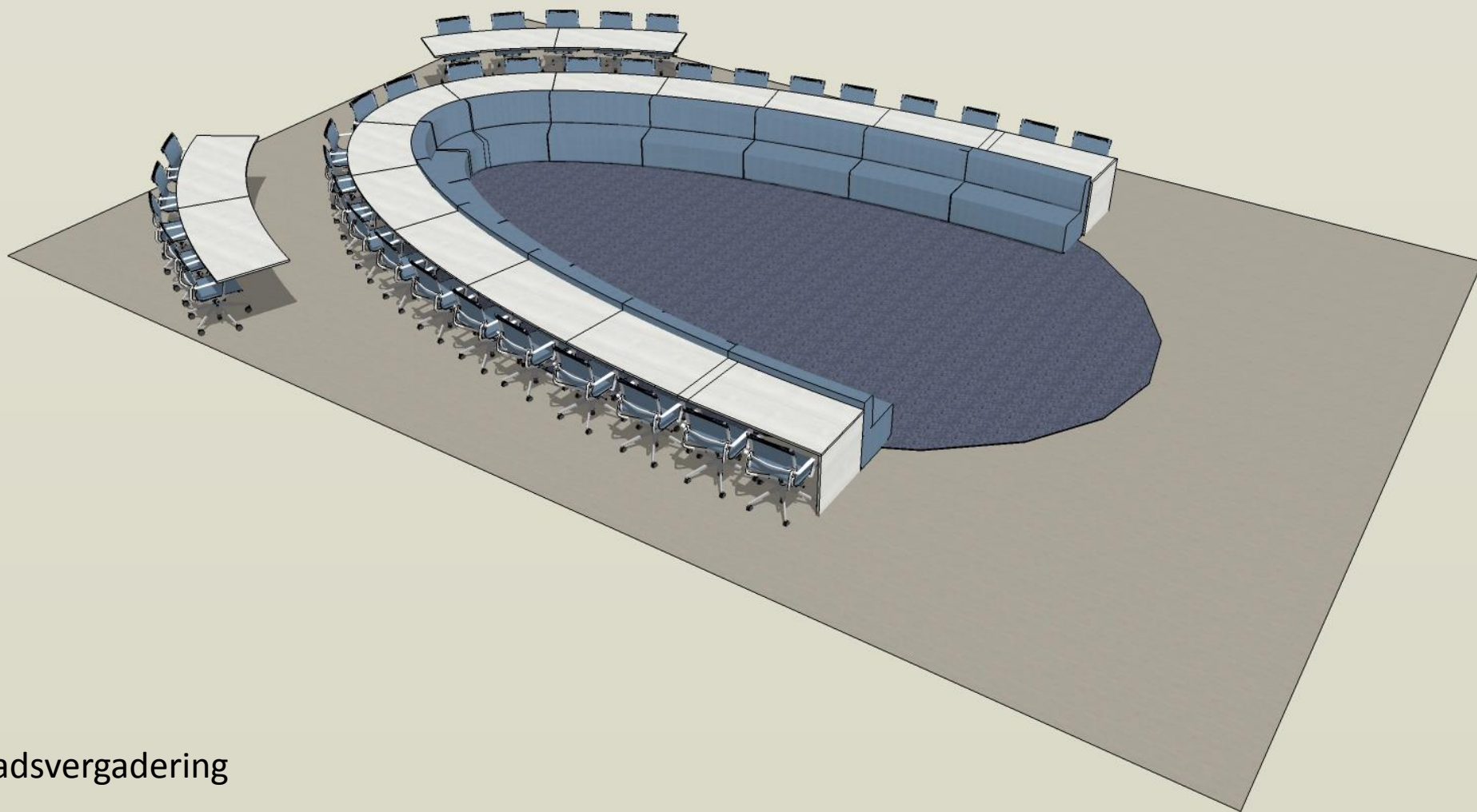

Frits Hansen, serie 7 (vlinderstoel)

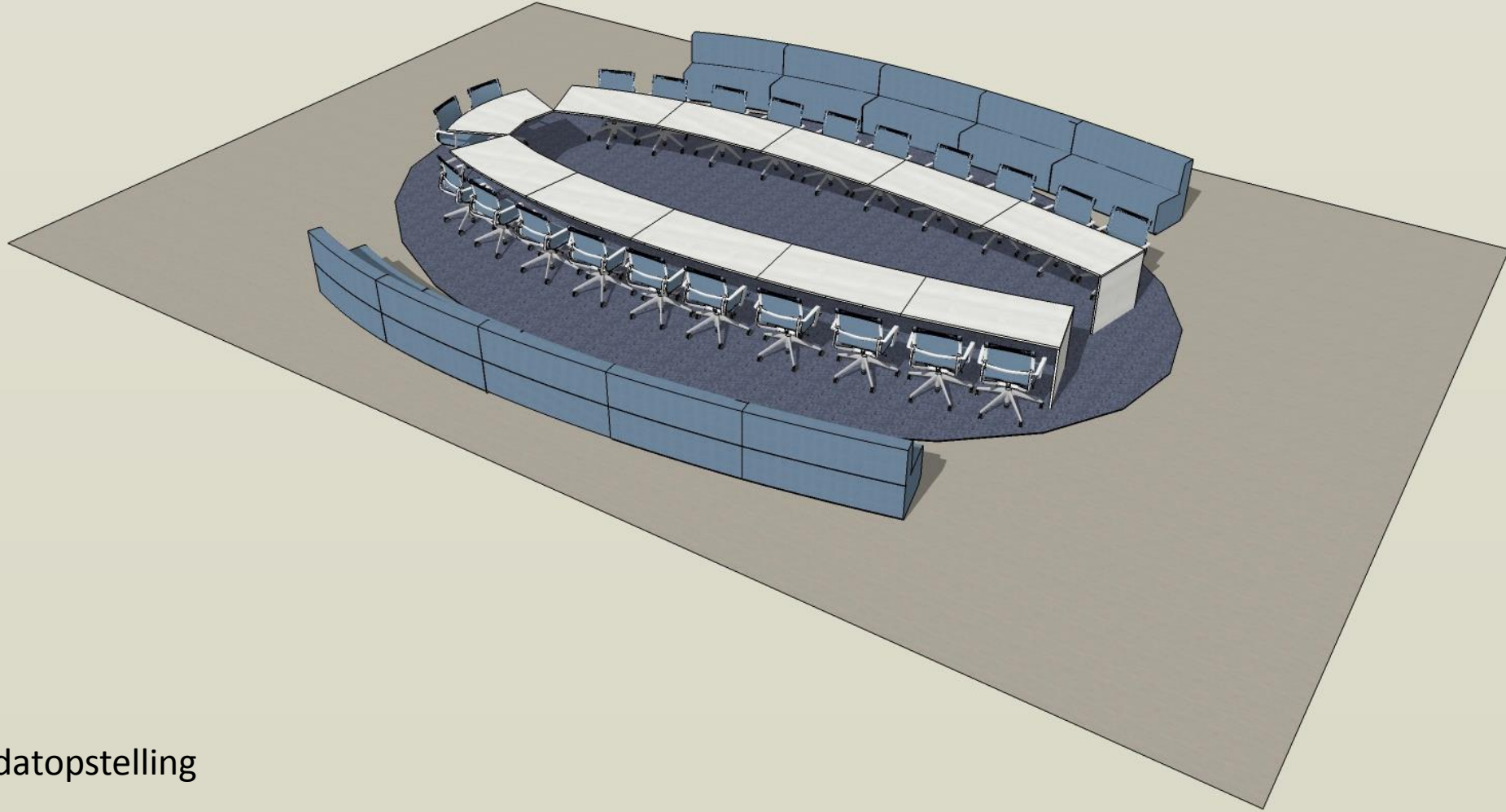

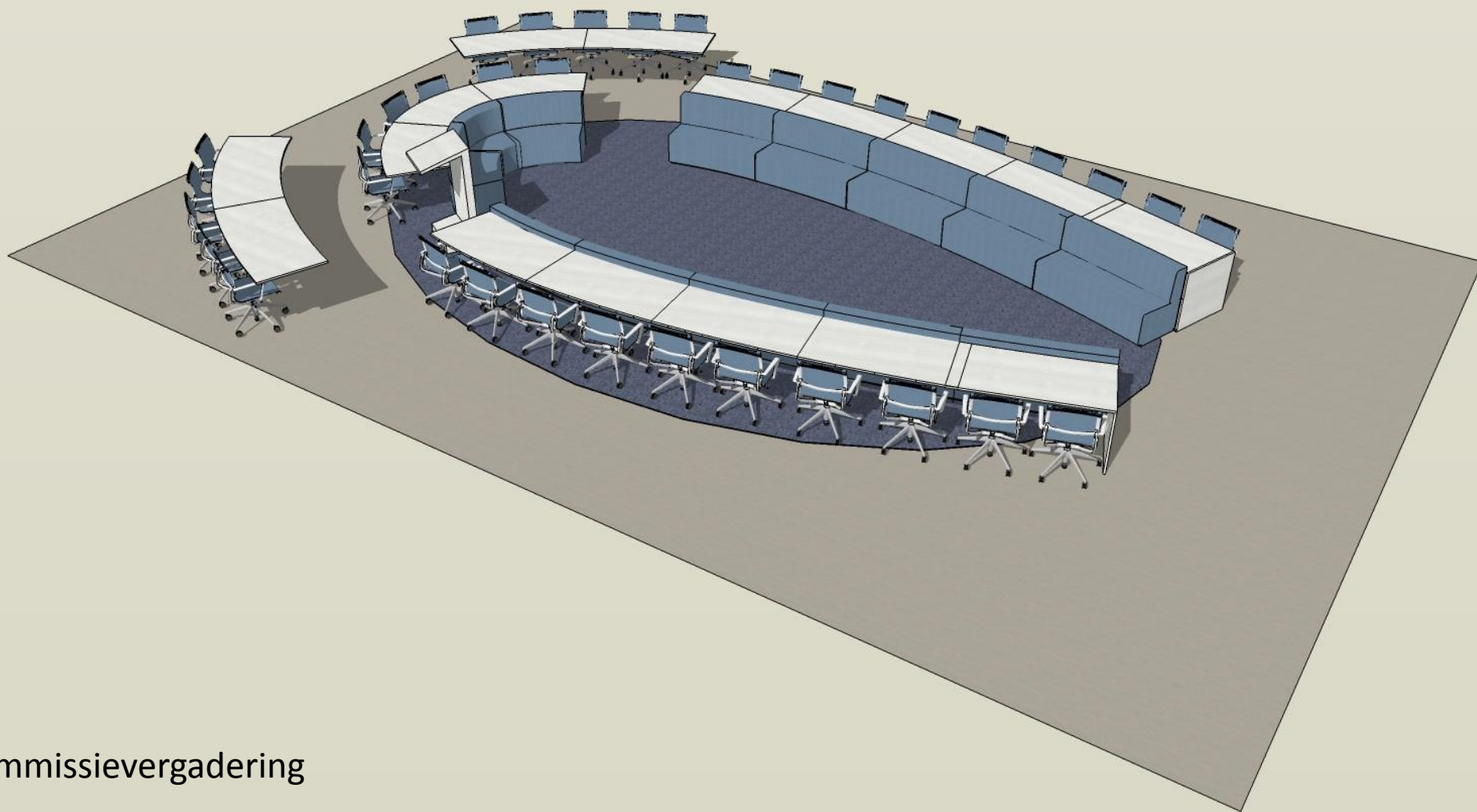

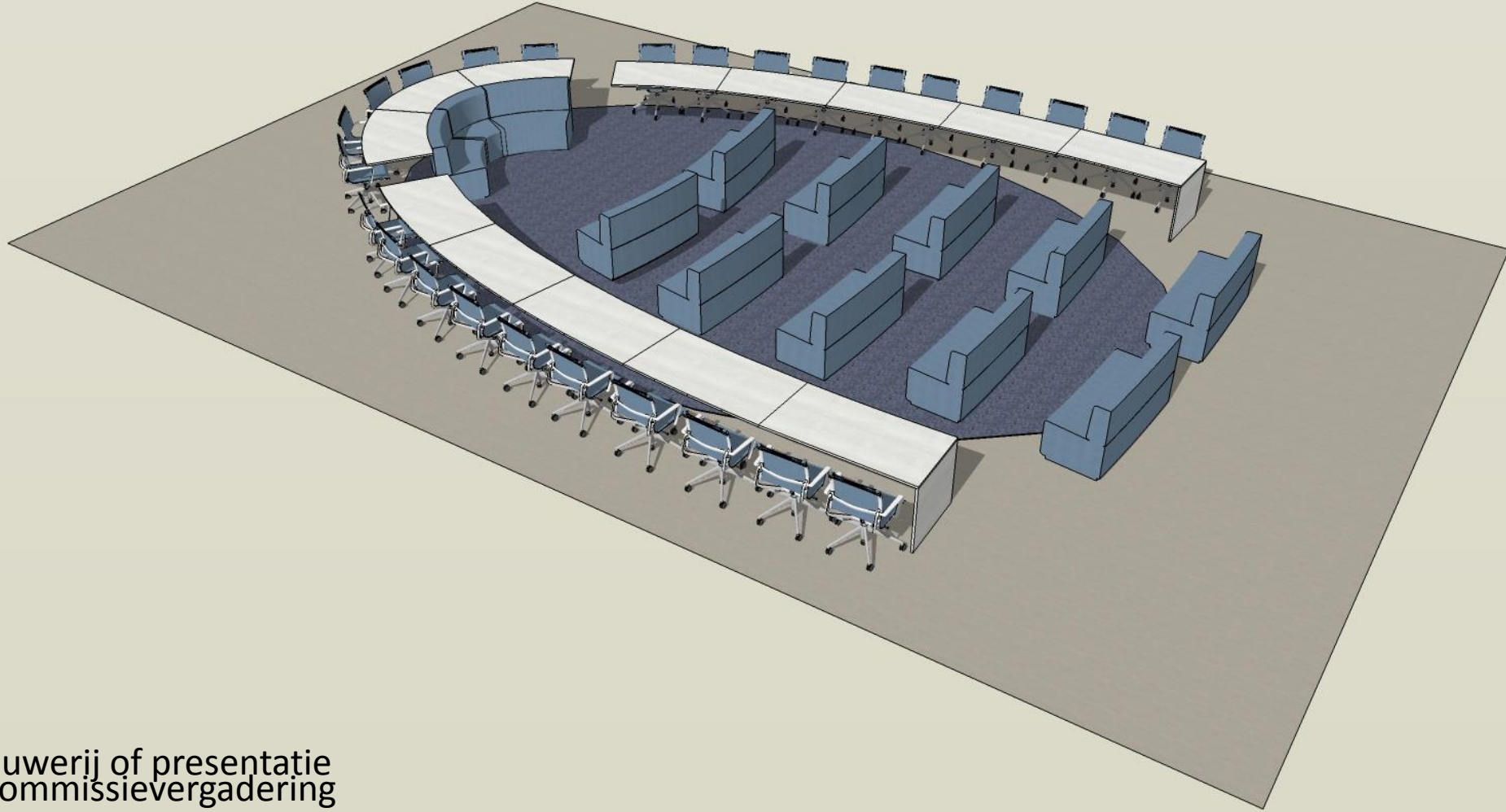
Raadsvergadering

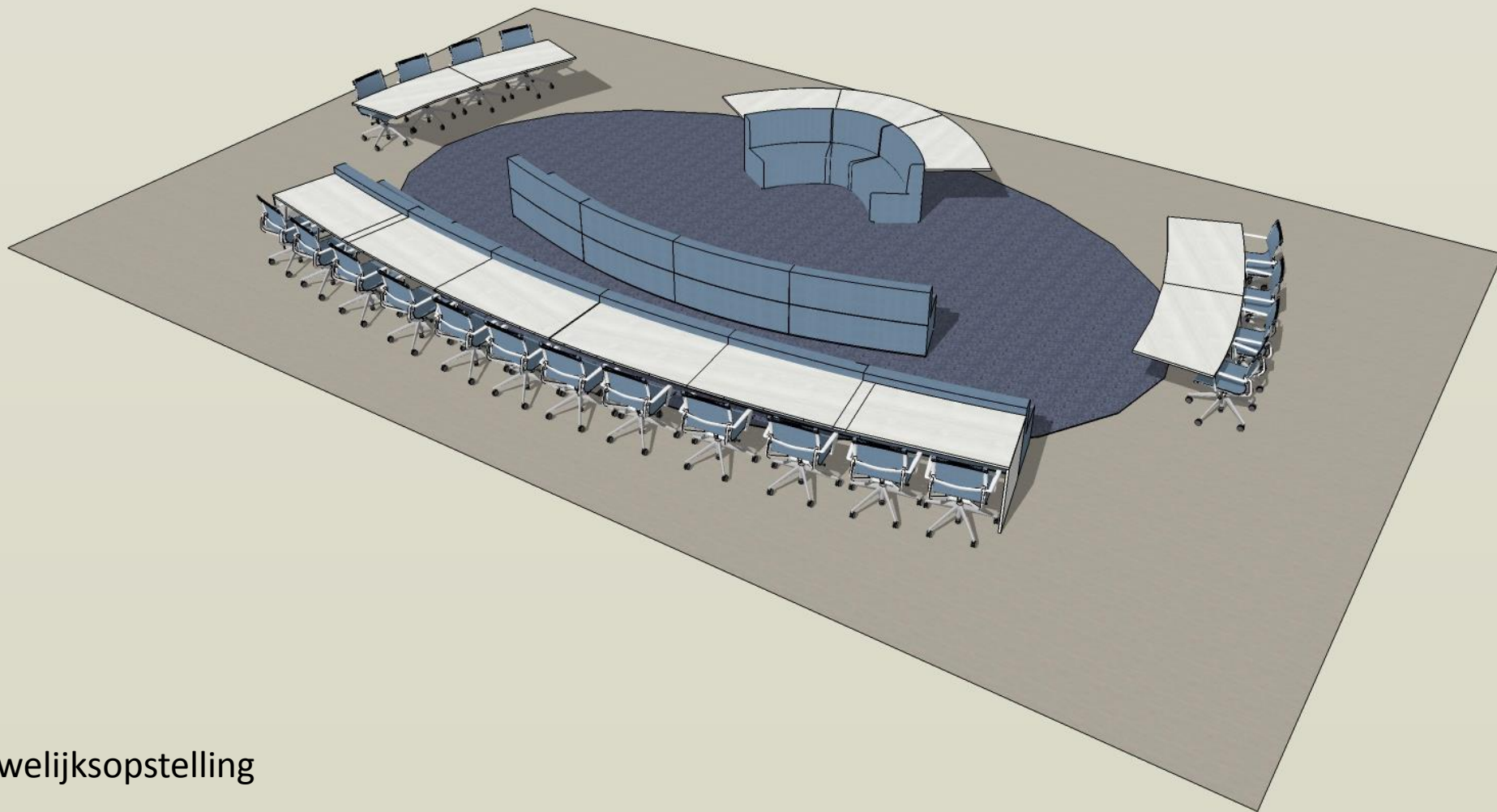
Bedatopstelling

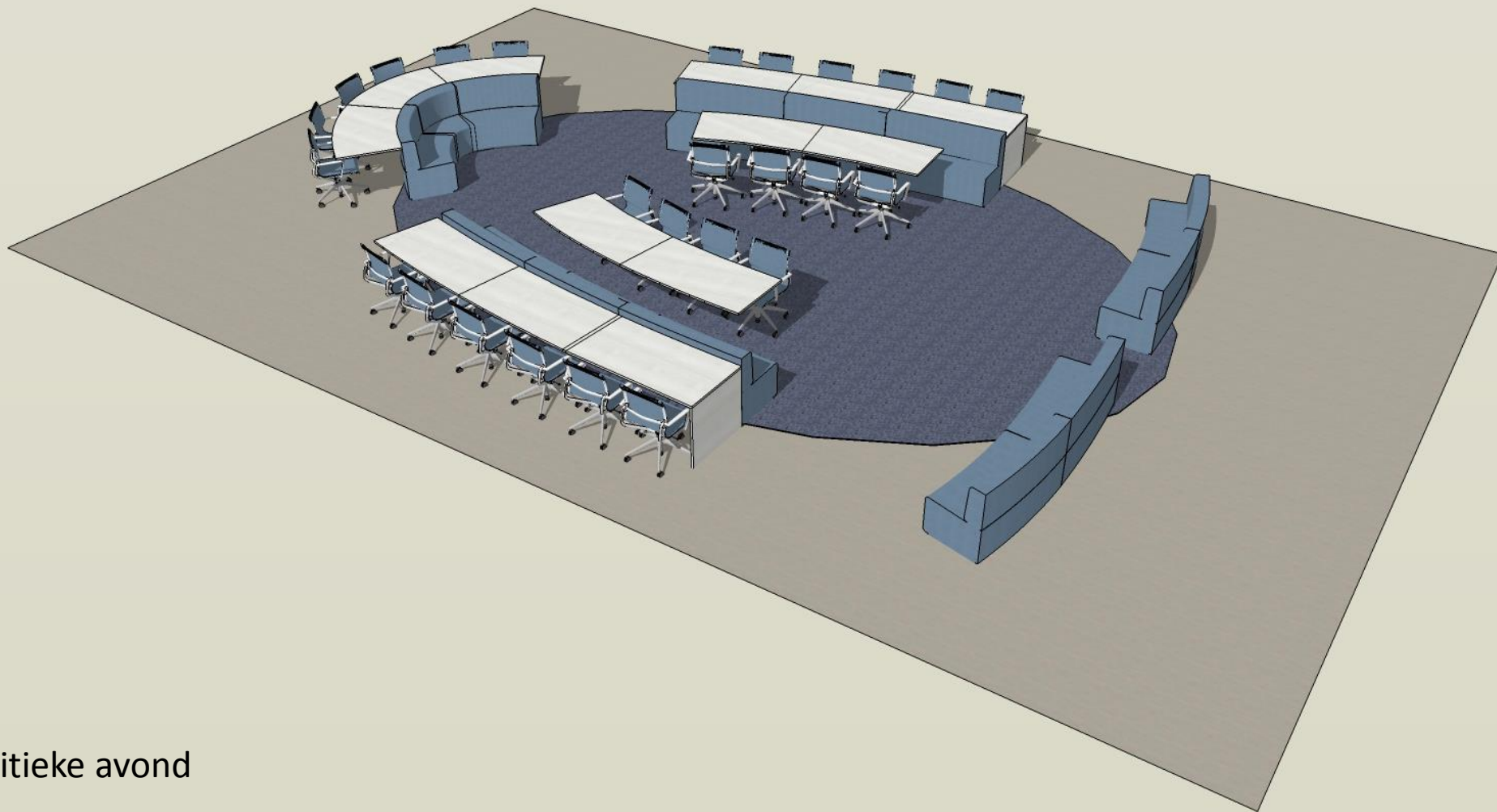
Commissievergadering

Trouwerij of presentatie
Commissievergadering

Huwelijksopstelling

Politieke avond

1. Introductie

2. Raadzaal

- Huidige toestand/ waarde
- Identiteit
- Gebruik
- Formeel/informeel

3. Ontwerpconcept

4. Variant

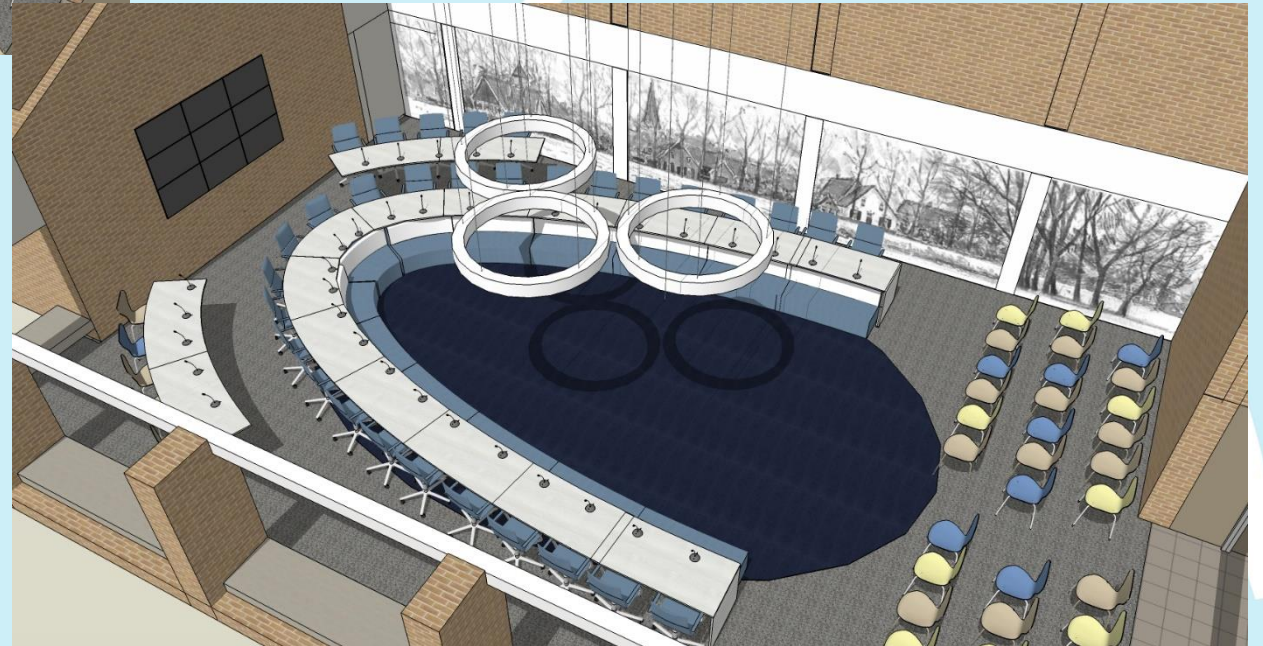

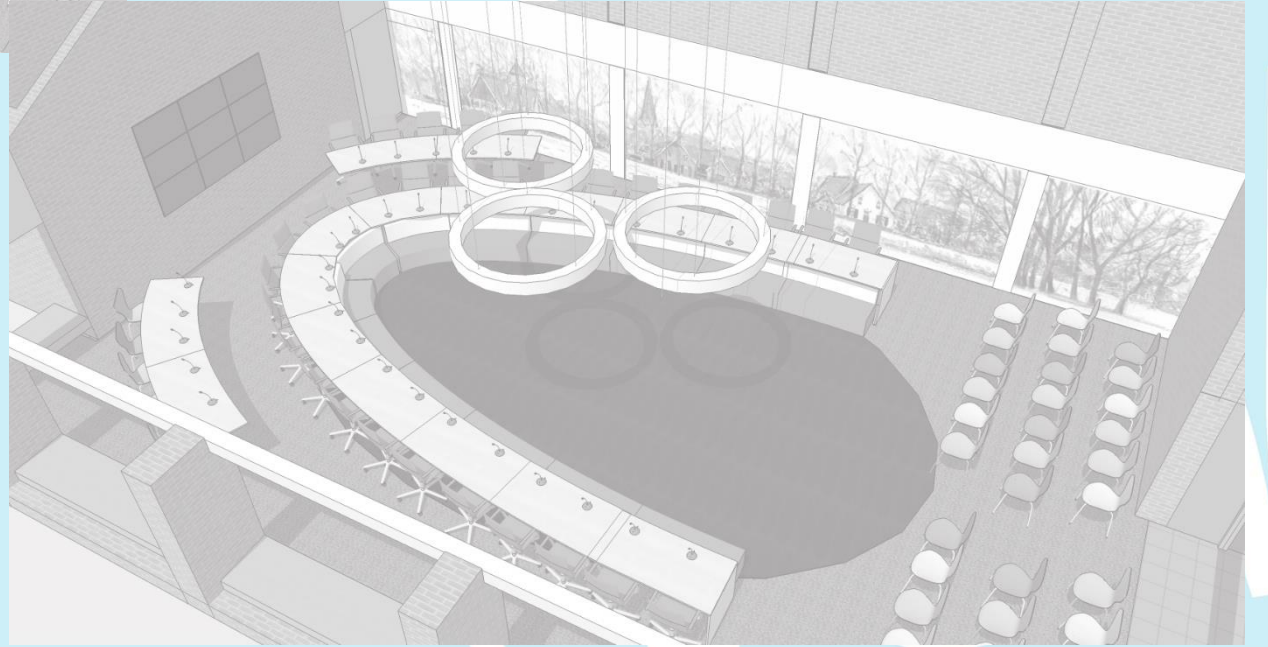

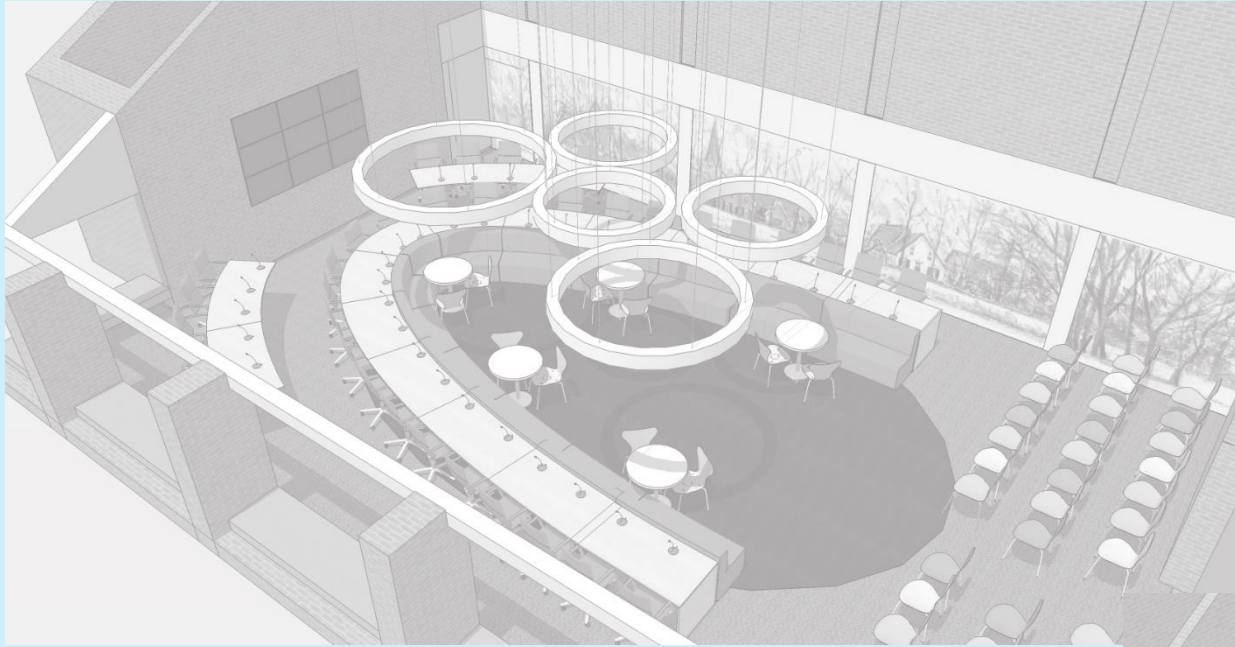
Afgeslankte vorm:

- minder armaturen
- minder luxe stoelen
- geen ronde spreektafels
- minder vlinderstoelen
- eenvoudige bank

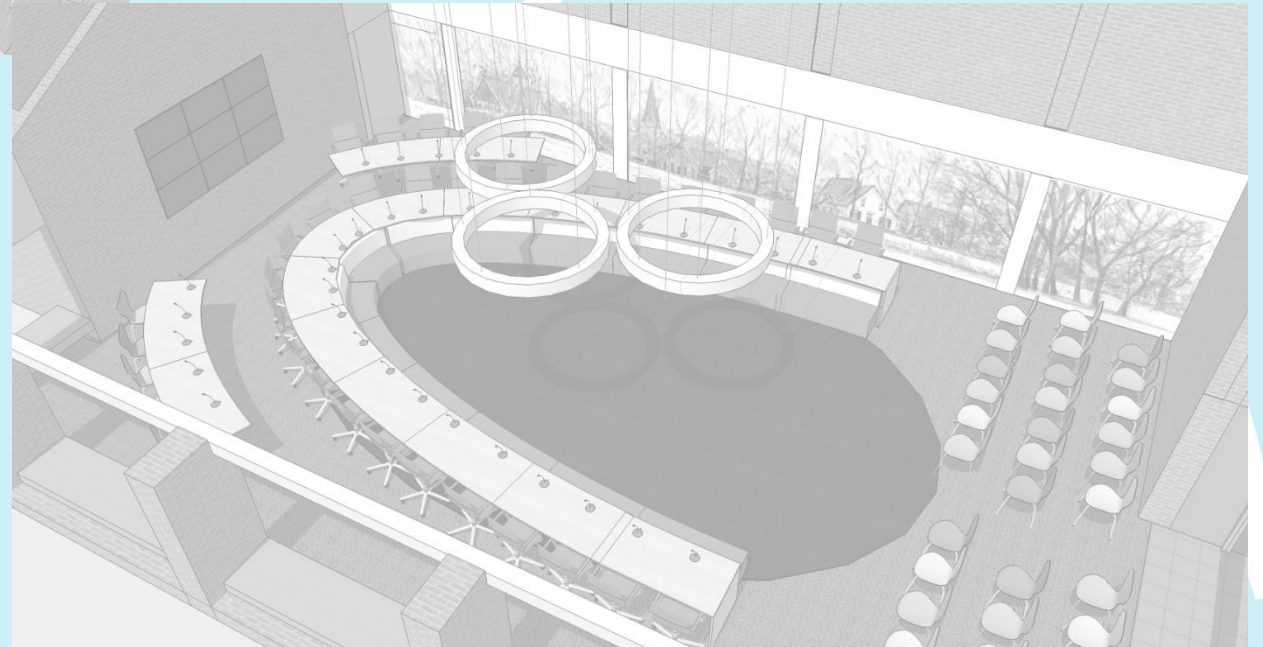
Ontwerpconcept

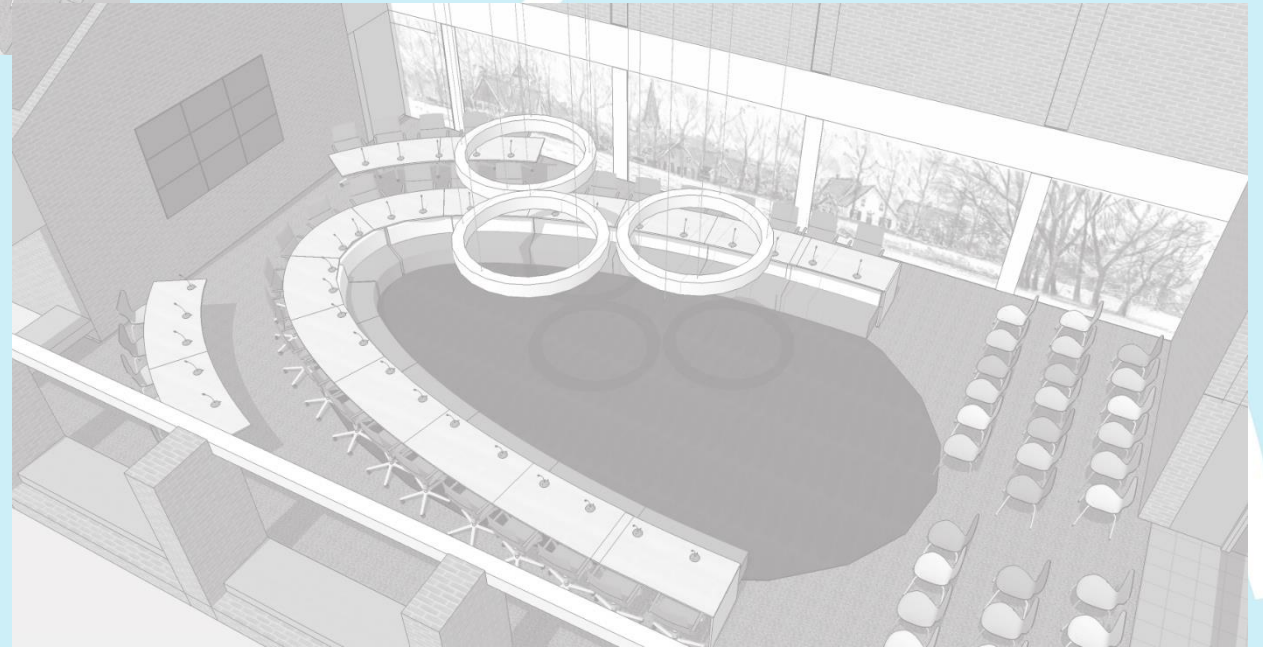

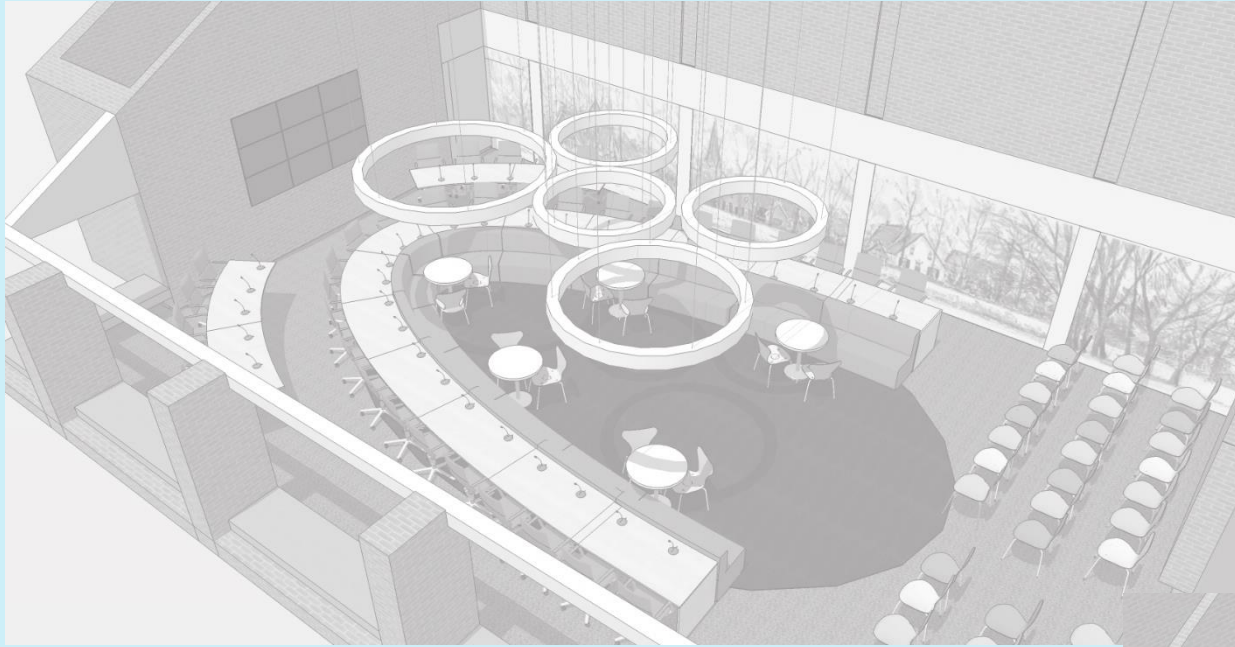

Alternatief:
zitting

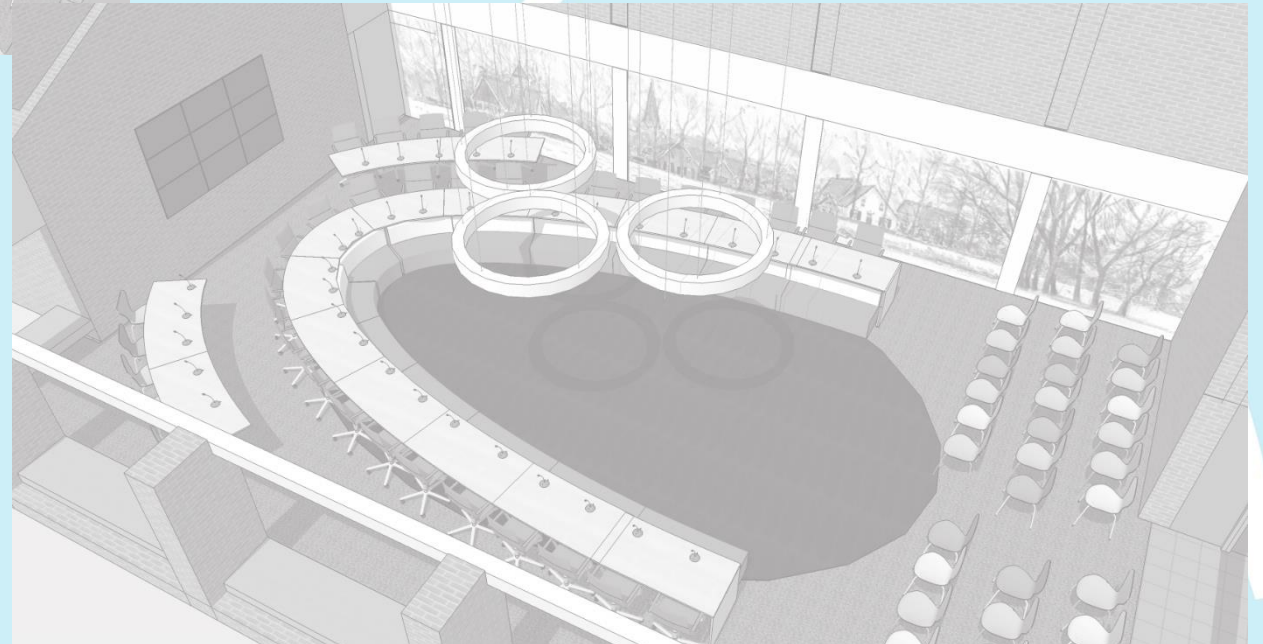

volwaardige bank

Alternatief:
Twinform
T-club3

Wilkhahn Sola

1. Introductie

2. Raadzaal

- Huidige toestand/ waarde
- Identiteit
- Gebruik
- Formeel/informeel

3. Ontwerpconcept

4. Variant

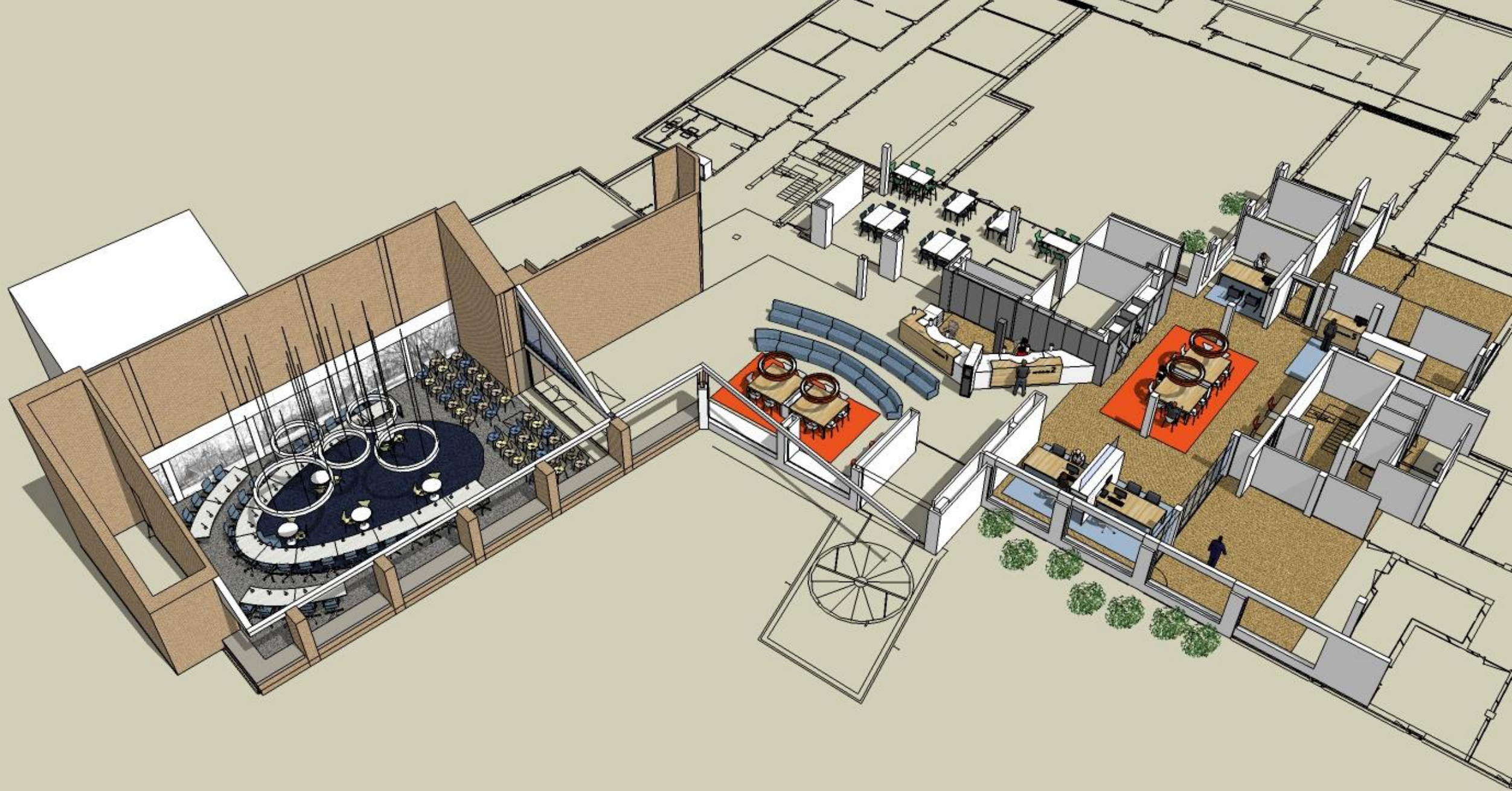
5. KCC/ Overig onderzoek

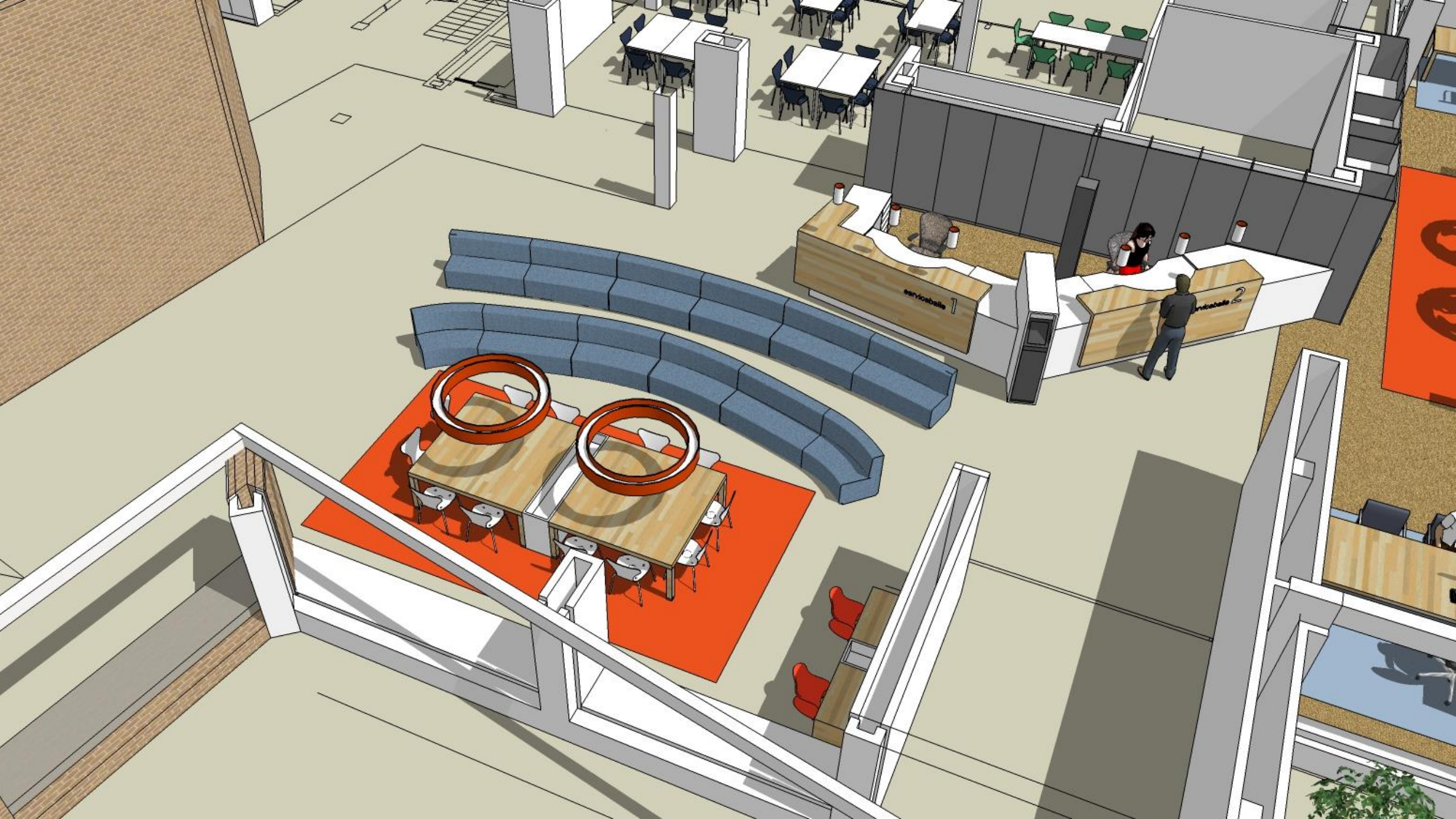

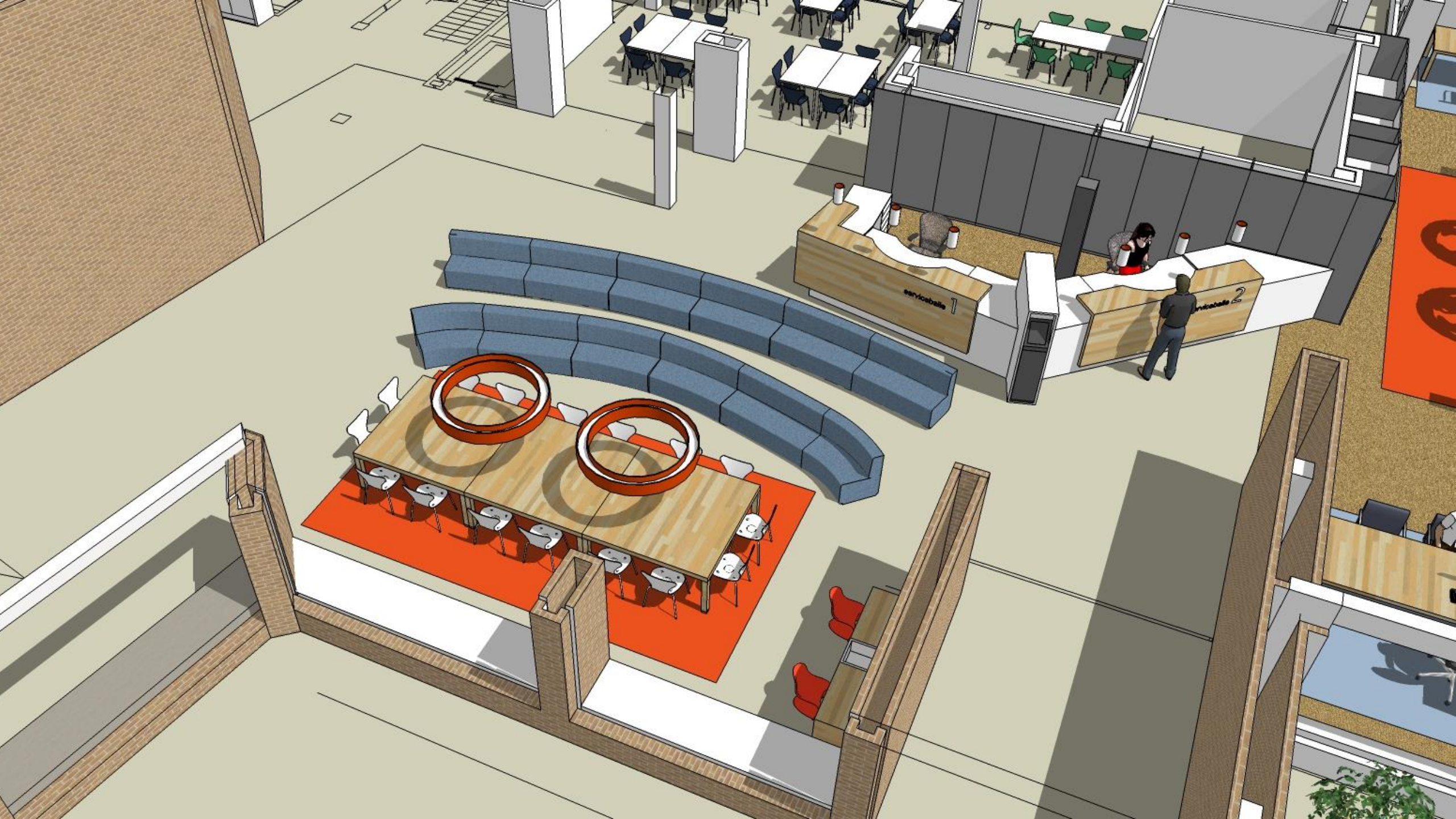

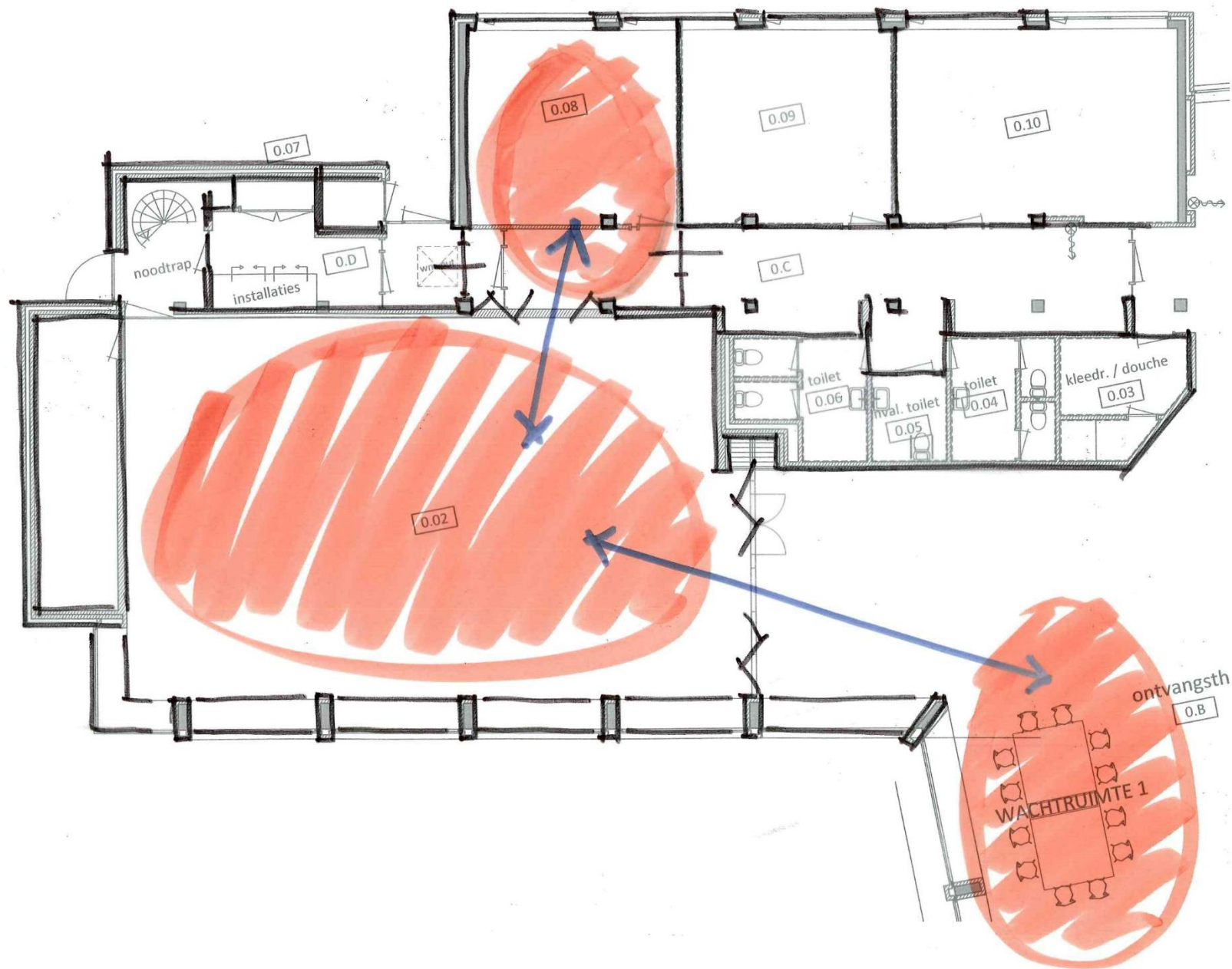

1. Introductie

2. Raadzaal

- Huidige toestand/ waarde
- Identiteit
- Gebruik
- Formeel/informeel

3. Ontwerpconcept

4. Variant

5. KCC/ Overig onderzoek

6. Vragen

Progressief
Realistisch
Ondernemend

De politieke partij die ook echt opkomt voor alle inwoners van de gemeente Duiven.

Amendement toegankelijkheid “nieuwe” raadszaal

De raad van de gemeente Duiven in vergadering bijeen op 8 mei 2017;

Gelezen het voorstel van Burgemeester en Wethouders van 30 maart 2017 (17RV023),

Overwegende dat:

- Het Programma van Eisen nadrukkelijk spreekt over toegankelijkheid van de raadszaal;
- De raadszaal het visitekaartje is van de gemeente Duiven;
- Iedere inwoner van de gemeente Duiven de raadszaal volledig en zonder hulp moet kunnen betreden en in plaats kunnen nemen;

Nader overwegende dat:

- Geen van alle ontwerpen voor de heringerichte raadszaal recht doet aan de in het Programma van Eisen genoemde steekwoorden, open en toegankelijkheid;
- Juist en vooral de raadszaal van de gemeente Duiven, openheid en toegankelijkheid moet uitstralen.

Besluit:

De architect(en) te verzoeken een nieuw ontwerp te maken wat volledig aansluit bij de steekwoorden in het Programma van Eisen en tevens voldoet aan de eisen van toegankelijkheid die nu en in de toekomst vanzelfsprekend zijn en dit ontwerp daarna aan de raad ter besluitvorming voor te leggen.

En gaat over tot de orde van de dag.

Pro Duiven

D66

PvdA

Lokaal Alternatief

VVD

Groen Links

CDA

SP

Progressief
Realistisch
Ondernemend

De politieke partij die ook echt opkomt voor alle inwoners van de gemeente Duiven.

Amendement Couleur Locale raadszaal

De raad van de gemeente Duiven in vergadering bijeen op 8 mei 2017;

Gelezen het voorstel van Burgemeester en Wethouders “Vernieuwen raadszaal” van 30 maart 2017 (17RV023),

Overwegende dat:

- Sedert vele jaren de kleuren blauw en oranje de huisstijl-kleuren van de gemeente Duiven zijn;
- Het gemeentewapen op geen enkele wijze terugkomt in het interieur van de “nieuwe” raadszaal
- De raadszaal het visitekaartje is voor de gemeente Duiven

Nader overwegende dat:

- In geen van alle ontwerpen voor de heringerichte raadszaal de geldende huisstijl en het wapen van de gemeente Duiven terug komen;

Besluit:

Bij de uitvoering van de inrichting en het groot onderhoud van de raadszaal, de kleuren die in de ontwerpen gebruikt zijn, te vervangen door blauw en oranje, op een dergelijke manier dat de huisstijl goed naar voren komt.

Tevens het radarwerk in de vloerbedekking te vervangen door het wapen van de gemeente Duiven.

En gaat over tot de orde van de dag.

Pro Duiven

D66

PvdA

Lokaal Alternatief

VVD

Groen Links

CDA

SP

Raadsvoorstel

Registratienr. Corsa: 17RV017

Zaaknr.: 17DV00833

Portefeuillehouder(s): Werkgroep Veranderen Vergaderpraktijk, woordvoerders Carlo Veraart en Hans Stam

Productnummer:

Referendum mogelijk: Nee

Voor vragen

Naam: Josien van Buren, Mat Gijsbers

Telefoon: (0316) 27 92 52

E-mail: griffie@duiven.nl

Onderwerp: Reglement van Orde gemeenteraad Duiven 2017.

Beslispunten

1. Het Reglement van Orde gemeenteraad Duiven 2017 (17int00530) en de toelichting op het Reglement van Orde gemeenteraad Duiven (17int00531) vast te stellen.
2. Per 1 mei over te gaan tot een vaste vergoeding per maand voor fractieassistenten, zijnde 15% van de raadsvergoeding.
3. De financiële gevolgen van de uitbreiding van het aantal fractieassistenten en het overgaan naar een vaste vergoeding zijnde in 2017 een eenmalige overschrijding van € 8.200 ten laste te brengen van de Algemene Reserve en opdracht te geven voor de begroting van 2018 e.v. structureel een totaalbedrag van € 25.000 te reserveren voor de vaste vergoeding van fractieassistenten.
4. De financiële gevolgen van de uitbreiding van het aantal fractieassistenten voor de vergoeding van internet en gebruik eigen tablet zijnde in 2017 een eenmalige overschrijding van € 960 ten laste te brengen van de Algemene Reserve en opdracht te geven voor de begroting van 2018 e.v. structureel een bedrag van € 1440 extra te reserveren voor deze vergoedingen.
5. Voor de voorziene overschrijding van de werkkostenregeling als gevolg van een toename van de vergoedingen uit beslispunt 4, een bedrag van € 768 voor 2017 eenmalig ten laste te brengen van de Algemene Reserve en opdracht te geven voor de begroting van 2018 e.v. structureel een bedrag van €1.152 hiervoor extra te reserveren.
6. Opdracht te geven aan de griffie een voorstel voor te bereiden dat de verordening op de rechtspositie hierop aanpast, waarbij de wijziging ingaat per 1 mei 2017.

Inleiding

In december 2016 heeft de gemeenteraad besloten over te gaan naar een andere wijze van vergaderen (besluitnummer 16RB074). In de Slotnotitie 'Veranderen Vergaderstructuur'

Raadsvoorstel

(16int03471) staat omschreven hoe deze nieuwe vergaderpraktijk er op hoofdlijnen uitziet. De gemeenteraad heeft de werkgroep Veranderen Vergaderpraktijk de opdracht gegeven om de invoering verder voor te bereiden.

De gemeenteraad heeft in haar Reglement van Orde staan hoe de vergaderingen en de andere werkzaamheden van de gemeenteraad geregeld zijn. Om de nieuwe vergaderpraktijk in te kunnen voeren dient de gemeenteraad opnieuw een Reglement van Orde vast te stellen, waarin de nieuwe vergaderpraktijk omschreven is. De werkgroep heeft dit nieuwe Reglement voorbereid.

Het Reglement van Orde en de bijbehorende toelichting waarvan voorgesteld wordt om deze beide vast te stellen zijn te vinden in de bijlagen. In dit raadsvoorstel wordt ingegaan op de onderdelen die nadere onderbouwing of toelichting behoeven ten opzichte van het eerder genomen raadsbesluit dan wel het vorige Reglement.

Beoogd effect

Een nieuw Reglement van Orde waarin omschreven staat hoe de nieuwe vergaderpraktijk werkt, waarin de nieuwe vergaderpraktijk is vastgelegd en de spelregels duidelijk zijn.

Argumenten

1.1 Fractieassistenten

In het Reglement van Orde worden fractieassistenten zoveel mogelijk gelijkgeschakeld aan raadsleden. Daarom worden ook de verschillende artikelen uit de Gemeentewet op raadsleden van toepassing verklaard, o.a. het afleggen van de eed dan wel de belofte. Fractieassistenten krijgen ook het recht tot het stellen van schriftelijke vragen. Echter het recht op moties, amendementen, interpellatie en een initiatiefvoorstel blijft enkel aan raadsleden voorbehouden, aangezien deze in de raadsvergadering behandeld worden.

Nieuw in het Reglement van Orde is dat de verplichting is komen te vervallen dat fractieassistenten op de kandidatenlijst van de afgelopen verkiezingen hebben gestaan. Dit geeft fracties de mogelijkheid om in een bredere kring te kijken naar kandidaten voor fractieassistenten. Bij tussentijdse vacatures, bijvoorbeeld later in de raadsperiode, kan dit een voordeel voor de fracties zijn: het potentieel is niet beperkt tot de kandidatenlijst, ook nieuwe talenten kunnen aangeboord worden. Voor de vervulling van tussentijdse vacatures van raadsleden geldt uiteraard wel dat men op de kandidatenlijst heeft gestaan en wordt de volgorde van de kandidatenlijst aangehouden.

In het nieuwe Reglement van Orde is geregeld dat elke fractie twee fractieassistenten *kan* voordragen voor benoeming. Gekozen is voor twee om ook kleinere fracties in staat te stellen om bij het maximum van drie parallelle tafels aan elke tafel deel te nemen. Daardoor *kan* elke fractie bestaan uit minimaal drie personen. Kent een fractie één raadslid en levert zij een tafelvoorzitter, dan *mag* zij een derde persoon voordragen voor het fractieassistentenschap. In de huidige verordening op het commissiewezen is geregeld dat elke fractie één fractieassistent mag voordragen. Ongeacht de grootte van de fractie. Het nieuwe Reglement van Orde volgt deze werkwijze, met dien verstande dat elke fractie ongeacht de grootte, twee

Raadsvoorstel

fractieassistenten mag voordragen. Daarin is elke fractie gelijk en hoeft de komst van fractieassistenten in beginsel geen afbreuk te doen aan de grootte van een fractie op basis van de verkiezingsuitslag. Het gebruik maken van het fractieassistentenschap is omschreven als een recht, of een fractie hier gebruik van wenst te maken is aan de fractie zelf. Met het huidige aantal fracties (8) en hun huidige grootte ($4 < 2$), heeft dit voor nu maximaal 20 fractieassistenten tot gevolg.

1.2 Agendacommissie en seniorenconvent

In het Reglement van Orde staat omschreven wat de taak is van de Agendacommissie en het Seniorenconvent. De Agendacommissie vervult een agenderende rol ten opzichte van de Politieke avond en de Raadsavond. Het Seniorenconvent heeft een voornamelijk algemeen adviserende rol over de organisatie en het functioneren van de raad. Omdat de Agendacommissie de agenderende rol heeft, vindt de bespreking van de Lange Termijn Agenda ook plaats in de Agendacommissie. Daarom is ook de gemeentesecretaris als adviseur verbonden aan de Agendacommissie in plaats van aan het Seniorenconvent; dit is een wijziging ten opzichte van de Slotnotitie. De Agendacommissie vergadert na afloop van de Politieke Avond. Het Seniorenconvent een uur voorafgaand aan de Raadsavond.

1.3 Tafelvoorzitters: ronde- en debattafels en het 'over-en-weer'

In de Slotnotitie werden debattafels aangeduid als commissies in de zin van artikel 82 van de Gemeentewet. Dit heeft een beperkende invloed op de inzetbaarheid van de tafelvoorzitters. Immers alleen tafelvoorzitters die raadslid zijn mogen bijeenkomsten in de zin van artikel 82 in de Gemeentewet voorzitten. Daarom is in het Reglement van Orde de link tussen debattafels en artikel 82 van de Gemeentewet losgelaten. Een gemeente is namelijk niet verplicht om commissies als bedoeld in artikel 82 van de Gemeentewet in te stellen.

1.4 Dinsdag als vaste vergaderdag, begintijd 19.30 uur

Het Reglement van Orde is uitgegaan van de dinsdag als vaste vergaderdag voor zowel de Politieke Avond als de Raadsavond. De vaste begintijd is 19.30 uur. De Agendacommissie komt bij elkaar na afloop van de Politieke Avond en kent daarom geen vaste begintijd, aangezien elke Politieke Avond in tijdsduur kan verschillen. Het Seniorenconvent komt een uur voorafgaand aan het 'over-en-weer' op de Raadsavond bij elkaar (18.30 uur). Gekozen is voor de dinsdag, zodat de maandag nog beschikbaar is voor afstemming en de tweede helft van de week beschikbaar is voor de verwerking.

1.5 Geheime stukken

In het nieuwe Reglement van Orde wordt omschreven dat geheime stukken (stukken waar op grond van de Gemeentewet artikel 25 geheimhouding op is gelegd) bij de griffier ter inzage liggen voor de raadsleden en fractieassistenten. Wanneer men kennis wil nemen van de inhoud van deze stukken, tekent men voor inzage. Dit is een verandering ten opzichte van de huidige werkwijze waarbij geheime stukken op het besloten deel van iBabs geplaatst werden. Met deze verandering beschermt de gemeenteraad zichzelf beter tegen ongewenste verspreiding van geheime stukken. Een digitaal document is immers gemakkelijker, onbewust of bewust (anoniem) doorgestuurd dan een document waar men voor tekent om in te zien.

2.1 Vaste vergoeding voor fractieassistenten

Fractieassistenten worden niet meer benoemd als commissielid in de zin van artikel 82 van de Gemeentewet. Daardoor vervalt de wettelijke verplichting tot het uitbetalen van presentiegeld aan commissieleden/fractieassistenten. Immers er zijn geen commissies meer. Daarom is gezocht naar een andere wijze om recht te doen aan de inzet van fractieassistenten. Dit kan geregeld worden in de Verordening op de Rechtspositie, middels het invoegen van een hoofdstuk Voorzieningen voor fractieassistenten. Omdat fractieassistenten niet alleen aanwezig zijn bij Politieke Avonden en Raadsavonden, maar vol meedraaien in het raadswerk ligt een vaste vergoeding per maand meer voor de hand dan een presentievergoeding. Om tot een bedrag te komen is het koppelen van de vergoeding aan een percentage van de raadsvergoeding een werkwijze. Kijkend naar de betalingen die in 2016 aan presentiegelden zijn gedaan voor acht fractieassistenten blijkt, dat wanneer een vaste vergoeding van een percentage van 15% van de raadsvergoeding was toegepast, het uitgavenniveau in 2016 nagenoeg gelijk was geweest.

Kanttekeningen

2.1 Voor de potentiële toename van het aantal fractieassistenten moeten er meer financiële middelen in de begroting gereserveerd worden voor de vergoeding van fractieassistenten

Het uitgangspunt om kleine fracties in staat te stellen drie parallelle tafels bij te wonen, een tafelvoorzitter te leveren en daarnaast in beginsel geen afbreuk te willen doen aan de fractiegrootte op basis van de verkiezingsuitslag, heeft tot gevolg dat er potentieel meer middelen nodig zijn voor de vergoeding van fractieassistenten. Het loslaten van deze uitgangspunten wordt echter niet aanbevolen. De mogelijkheid van fractieassistenten voor een fractie is in het reglement omschreven als een recht. Het is aan elke fractie zelf om hierin een afweging te maken. Er kan niet met zekerheid gesteld worden dat het aantal fractieassistenten ook daadwerkelijk het maximale aantal van 20 zal bedragen.

Financiële paragraaf

Vaste vergoeding

De financiële gevolgen van de uitbreiding van het aantal fractieassistenten in combinatie met de keuze van het overgaan naar een vaste vergoeding van 15% van de raadsvergoeding als vaste maandelijkse vergoeding voor fractieassistenten, hangt af van het aantal fractieassistenten dat benoemd is.

Bij gelijkblijvend aantal fractieassistenten gaat het om een bedrag van € 9205,54 voor het resterende deel van 2017 (8 maanden * 8 fractieassistenten * 15% raadsvergoeding). Bij het maximale aantal van 20 fractieassistenten gaat het om een bedrag van € 23013,84 voor het resterende deel van 2017 (8 maanden * 20 fractieassistenten * 15% raadsvergoeding).

De uitgaven voor presentiegeld in de eerste vier maanden van 2017 bedragen naar verwachting circa € 4000. In de begroting 2017 was een bedrag van € 12.000 gereserveerd voor presentiegelden van fractieassistenten, per 1 mei is dan nog circa € 8.000 beschikbaar. Het overgaan naar de nieuwe vergaderstructuur en een vaste vergoeding heeft daarmee in 2017 naar verwachting een overschrijding van het budget tussen de € 1205,54 en € 15.013,84 tot gevolg. Voorgesteld wordt deze overschrijding voor het jaar 2017 te bekostigen uit de

Raadsvoorstel

Algemene Reserve. Voorgesteld wordt om van het naar boven afgeronde gemiddelde van € 8.200 uit te gaan omdat nu nog onduidelijk is hoeveel fractieassistenten er tot benoeming worden voorgedragen.

Voor 2018 e.v. was eveneens € 12.000 gereserveerd. De overschrijding voor 2018 e.v. wordt, onder voorbehoud van indexatie van de raadsvergoeding, verwacht uit te komen tussen de € 1.808,30 en € 22.520,76. Voorgesteld wordt het naar boven afgeronde gemiddelde van dit bedrag, zijnde € 13.000 als een structureel effect in de begroting 2018 e.v. extra te reserveren. Daarmee komt het totaal voor vergoeding fractieassistenten voor 2018 e.v. in de begroting op € 25.000. Voorgesteld wordt om van een naar boven afgerond gemiddelde uit te gaan omdat nu onduidelijk is hoeveel fractieassistenten er tot benoeming worden voorgedragen. Ook is nu onduidelijk hoeveel fractieassistenten na de gemeenteraadsverkiezingen actief zullen worden. Daarom moet rekening gehouden worden met onzekerheid over het benodigde bedrag.

In de tabel in de bijlage ziet u de benodigde financiële middelen bij de verschillende mogelijke aantallen fractieassistenten. Ook is aangegeven wat de gevolgen zijn van de mogelijkheid van presentiegelden (oude werkwijze).

Vergoeding voor gebruik van eigen tablet en internetabonnement

Naast de vaste vergoeding kent de Verordening op de Rechtspositie een vergoeding voor het gebruik van de eigen tablet en een vergoeding voor een internetabonnement. Beide € 10 per maand. Fractieassistenten kunnen gebruik maken van deze vergoeding. Een uitbreiding van het aantal fractieassistenten heeft tot gevolg dat ook een groter beroep gedaan kan worden op deze beide vergoedingen. In gelijke lijn met de vaste vergoeding uit de paragraaf hierboven wordt voorgesteld om uit te gaan van het gemiddelde van het bedrag aan de vergoedingen die voor het huidige aantal fractieassistenten nodig is en het bedrag bij het maximale aantal fractieassistenten. Voor het resterende deel 2017 komt dit op een bedrag neer van € 960, voor 2018 e.v. € 1440. Ook bij deze bedragen gelden de hierboven genoemde onzekerheden als het gaat om het aantal fractieassistenten en de gemeenteraadsverkiezingen. Daarbij komt als het gaat om de tabletvergoeding dat deze in de huidige verordening op de rechtspositie enkel geldt voor de raadsperiode 2014-2018. Waarbij individuele fractieassistenten altijd het recht behouden om op grond van de rechtspositie te kiezen voor een tablet in bruikleen. In deze berekening is echter uitgegaan van de vergoeding van €10 per maand voor gebruik van eigen tablet. Onder de huidige verordening zal na deze raadsperiode sowieso overgegaan worden op het verstrekken van een tablet in bruikleen. Aanbevolen wordt om bij de voorgestelde aanpassing van de Verordening op de Rechtspositie na te gaan of dit nog wenselijk en actueel is of dat de huidige lijn van een vergoeding wordt doorgetrokken.

Werkkostenregeling

Sinds januari 2015 is de werkkostenregeling (WKR) van kracht. Deze regeling houdt in dat de werkgever over 1,2% van de loonsom netto 'extra's', zoals trainingen of het fietsplan, mag verstrekken aan werknemers. Dit is de vrije ruimte van de WKR. Wanneer de 1,2% overschreden wordt, geldt een naheffing van 80% door de fiscus bij de werkgevers. Voor wat betreft raadsleden en fractieassistenten moet het volgende worden ondergebracht in de vrije ruimte van de WKR:

Raadsvoorstel

- Onkostenvergoeding (*)
 - Vergoeding voor gebruik eigen tablet (op termijn de bruikleen pc/tablet)
 - Vergoeding voor aanleg en abonnement internet
 - Tegemoetkoming ziektekostenverzekering (*)
 - Kosten scholing en contributie beroepsvereniging (*)
- (*) = alleen voor raadsleden.

De vergoedingen voor de werkzaamheden van de raadsleden en de vergoeding voor het bijwonen van vergaderingen door fractieassistenten (huidige presentiegeld) zijn bruto vergoedingen die niet ten laste van de vrije ruimte WKR gaan. De voorgestelde vaste vergoeding is gebaseerd op de huidige bruto bedragen en betreft dan ook een bruto vergoeding.

De (meeste) raadsvergoedingen worden uitbetaald via de salarisadministratie, waarbij er meteen loonheffing wordt toegepast. De presentievergoeding voor fractieassistent werd uitbetaald via afdeling Financiën. Aan het einde van het jaar werd door de afdeling Financiën (via een zogenaamd IB47 formulier) opgave van deze (neven)inkomsten gedaan aan de belastingdienst. Betrokken fractieassistent moest dit zelf meenemen in zijn aangifte en daar dus (waarschijnlijk) belasting over betalen. Het is aan de fractieassistent zelf om te kiezen tussen uitbetaling via salarisadministratie (incl. loonheffing) of uitbetaling door de afdeling Financiën zoals tot nu toe het geval was (zonder loonheffing).

Communicatieparagraaf

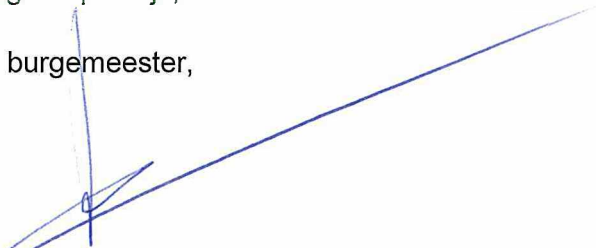
Bij de start van de nieuwe vergaderstructuur zal op de website van gemeente en onder meer via de gebruikelijke communicatiekanalen hier aandacht voor gevraagd worden. Ter korte samenvatting van de praktische veranderingen in het Reglement van Orde is voor de gebruikers een handzaam uittreksel (spelregels) gemaakt.

Duiven, 30 maart 2017.

Werkgroep Veranderen Vergaderpraktijk,

griffier,

burgemeester,

Bijlagen:

Registratienummer Corsa:

1. 17RB009

Omschrijving:

Raadsbesluit Reglement van Orde gemeenteraad Duiven 2017

2. 17int00530

Reglement van Orde gemeenteraad Duiven 2017

Raadsvoorstel

3.	17int00531	Toelichting op het Reglement van Orde gemeenteraad Duiven 2017
4.	17int00532	Tabel met overzicht financiële gevolgen
5.	17int00554	Aantal spelregels in de nieuwe vergaderstructuur

Raadsvoorstel

Registratienr. Corsa: 17RV017

Zaaknr.: 17DV00833

Portefeuillehouder(s): Werkgroep Veranderen Vergaderpraktijk, woordvoerders Carlo Veraart en Hans Stam

Productnummer:

Referendum mogelijk: Nee

Voor vragen

Naam: Josien van Buren, Mat Gijsbers

Telefoon: (0316) 27 92 52

E-mail: griffie@duiven.nl

Onderwerp: Reglement van Orde gemeenteraad Duiven 2017.

Beslispunten

1. Het Reglement van Orde gemeenteraad Duiven 2017 (17int00530) en de toelichting op het Reglement van Orde gemeenteraad Duiven (17int00531) vast te stellen.
2. Per 1 mei over te gaan tot een vaste vergoeding per maand voor fractieassistenten, zijnde 15% van de raadsvergoeding.
3. De financiële gevolgen van de uitbreiding van het aantal fractieassistenten en het overgaan naar een vaste vergoeding zijnde in 2017 een eenmalige overschrijding van € 8.200 ten laste te brengen van de Algemene Reserve en opdracht te geven voor de begroting van 2018 e.v. structureel een totaalbedrag van € 25.000 te reserveren voor de vaste vergoeding van fractieassistenten.
4. De financiële gevolgen van de uitbreiding van het aantal fractieassistenten voor de vergoeding van internet en gebruik eigen tablet zijnde in 2017 een eenmalige overschrijding van € 960 ten laste te brengen van de Algemene Reserve en opdracht te geven voor de begroting van 2018 e.v. structureel een bedrag van € 1440 extra te reserveren voor deze vergoedingen.
5. Voor de voorziene overschrijding van de werkkostenregeling als gevolg van een toename van de vergoedingen uit beslispunt 4, een bedrag van € 768 voor 2017 eenmalig ten laste te brengen van de Algemene Reserve en opdracht te geven voor de begroting van 2018 e.v. structureel een bedrag van € 1.152 hiervoor extra te reserveren.
6. Opdracht te geven aan de griffie een voorstel voor te bereiden dat de verordening op de rechtspositie hierop aanpast, waarbij de wijziging ingaat per 1 mei 2017.

Inleiding

In december 2016 heeft de gemeenteraad besloten over te gaan naar een andere wijze van vergaderen (besluitnummer 16RB074). In de Slotnotitie 'Veranderen Vergaderstructuur'

Raadsvoorstel

(16int03471) staat omschreven hoe deze nieuwe vergaderpraktijk er op hoofdlijnen uitziet. De gemeenteraad heeft de werkgroep Veranderen Vergaderpraktijk de opdracht gegeven om de invoering verder voor te bereiden.

De gemeenteraad heeft in haar Reglement van Orde staan hoe de vergaderingen en de andere werkzaamheden van de gemeenteraad geregeld zijn. Om de nieuwe vergaderpraktijk in te kunnen voeren dient de gemeenteraad opnieuw een Reglement van Orde vast te stellen, waarin de nieuwe vergaderpraktijk omschreven is. De werkgroep heeft dit nieuwe Reglement voorbereid.

Het Reglement van Orde en de bijbehorende toelichting waarvan voorgesteld wordt om deze beide vast te stellen zijn te vinden in de bijlagen. In dit raadsvoorstel wordt ingegaan op de onderdelen die nadere onderbouwing of toelichting behoeven ten opzichte van het eerder genomen raadsbesluit dan wel het vorige Reglement.

Beoogd effect

Een nieuw Reglement van Orde waarin omschreven staat hoe de nieuwe vergaderpraktijk werkt, waarin de nieuwe vergaderpraktijk is vastgelegd en de spelregels duidelijk zijn.

Argumenten

1.1 Fractieassistenten

In het Reglement van Orde worden fractieassistenten zoveel mogelijk gelijkgeschakeld aan raadsleden. Daarom worden ook de verschillende artikelen uit de Gemeentewet op raadsleden van toepassing verklaard, o.a. het afleggen van de eed dan wel de belofte. Fractieassistenten krijgen ook het recht tot het stellen van schriftelijke vragen. Echter het recht op moties, amendementen, interpellatie en een initiatiefvoorstel blijft enkel aan raadsleden voorbehouden, aangezien deze in de raadsvergadering behandeld worden.

Nieuw in het Reglement van Orde is dat de verplichting is komen te vervallen dat fractieassistenten op de kandidatenlijst van de afgelopen verkiezingen hebben gestaan. Dit geeft fracties de mogelijkheid om in een bredere kring te kijken naar kandidaten voor fractieassistenten. Bij tussentijdse vacatures, bijvoorbeeld later in de raadsperiode, kan dit een voordeel voor de fracties zijn: het potentieel is niet beperkt tot de kandidatenlijst, ook nieuwe talenten kunnen aangeboord worden. Voor de vervulling van tussentijdse vacatures van raadsleden geldt uiteraard wel dat men op de kandidatenlijst heeft gestaan en wordt de volgorde van de kandidatenlijst aangehouden.

In het nieuwe Reglement van Orde is geregeld dat elke fractie twee fractieassistenten *kan* voordragen voor benoeming. Gekozen is voor twee om ook kleinere fracties in staat te stellen om bij het maximum van drie parallelle tafels aan elke tafel deel te nemen. Daardoor *kan* elke fractie bestaan uit minimaal drie personen. Kent een fractie één raadslid en levert zij een tafelvoorzitter, dan *mag* zij een derde persoon voordragen voor het fractieassistentenschap. In de huidige verordening op het commissiewezen is geregeld dat elke fractie één fractieassistent mag voordragen. Ongeacht de grootte van de fractie. Het nieuwe Reglement van Orde volgt deze werkwijze, met dien verstande dat elke fractie ongeacht de grootte, twee

fractieassistenten mag voordragen. Daarin is elke fractie gelijk en hoeft de komst van fractieassistenten in beginsel geen afbreuk te doen aan de grootte van een fractie op basis van de verkiezingsuitslag. Het gebruik maken van het fractieassistentschap is omschreven als een recht, of een fractie hier gebruik van wenst te maken is aan de fractie zelf. Met het huidige aantal fracties (8) en hun huidige grootte ($4 < 2$), heeft dit voor nu maximaal 20 fractieassistenten tot gevolg.

1.2 Agendacommissie en seniorenconvent

In het Reglement van Orde staat omschreven wat de taak is van de Agendacommissie en het Seniorenconvent. De Agendacommissie vervult een agenderende rol ten opzichte van de Politieke avond en de Raadsavond. Het Seniorenconvent heeft een voornamelijk algemeen adviserende rol over de organisatie en het functioneren van de raad. Omdat de Agendacommissie de agenderende rol heeft, vindt de bespreking van de Lange Termijn Agenda ook plaats in de Agendacommissie. Daarom is ook de gemeentesecretaris als adviseur verbonden aan de Agendacommissie in plaats van aan het Seniorenconvent; dit is een wijziging ten opzichte van de Slotnotitie. De Agendacommissie vergadert na afloop van de Politieke Avond. Het Seniorenconvent een uur voorafgaand aan de Raadsavond.

1.3 Tafelvoorzitters: ronde- en debattafels en het 'over-en-weer'

In de Slotnotitie werden debattafels aangeduid als commissies in de zin van artikel 82 van de Gemeentewet. Dit heeft een beperkende invloed op de inzetbaarheid van de tafelvoorzitters. Immers alleen tafelvoorzitters die raadslid zijn mogen bijeenkomsten in de zin van artikel 82 in de Gemeentewet voorzitten. Daarom is in het Reglement van Orde de link tussen debattafels en artikel 82 van de Gemeentewet losgelaten. Een gemeente is namelijk niet verplicht om commissies als bedoeld in artikel 82 van de Gemeentewet in te stellen.

1.4 Dinsdag als vaste vergaderdag, begintijd 19.30 uur

Het Reglement van Orde is uitgegaan van de dinsdag als vaste vergaderdag voor zowel de Politieke Avond als de Raadsavond. De vaste begintijd is 19.30 uur. De Agendacommissie komt bij elkaar na afloop van de Politieke Avond en kent daarom geen vaste begintijd, aangezien elke Politieke Avond in tijdsduur kan verschillen. Het Seniorenconvent komt een uur voorafgaand aan het 'over-en-weer' op de Raadsavond bij elkaar (18.30 uur). Gekozen is voor de dinsdag, zodat de maandag nog beschikbaar is voor afstemming en de tweede helft van de week beschikbaar is voor de verwerking.

1.5 Geheime stukken

In het nieuwe Reglement van Orde wordt omschreven dat geheime stukken (stukken waar op grond van de Gemeentewet artikel 25 geheimhouding op is gelegd) bij de griffier ter inzage liggen voor de raadsleden en fractieassistenten. Wanneer men kennis wil nemen van de inhoud van deze stukken, tekent men voor inzage. Dit is een verandering ten opzichte van de huidige werkwijze waarbij geheime stukken op het besloten deel van iBabs geplaatst werden. Met deze verandering beschermt de gemeenteraad zichzelf beter tegen ongewenste verspreiding van geheime stukken. Een digitaal document is immers gemakkelijker, onbewust of bewust (anoniem) doorgestuurd dan een document waar men voor tekent om in te zien.

2.1 Vaste vergoeding voor fractieassistenten

Fractieassistenten worden niet meer benoemd als commissielid in de zin van artikel 82 van de Gemeentewet. Daardoor vervalt de wettelijke verplichting tot het uitbetalen van presentiegeld aan commissieleden/fractieassistenten. Immers er zijn geen commissies meer. Daarom is gezocht naar een andere wijze om recht te doen aan de inzet van fractieassistenten. Dit kan geregeld worden in de Verordening op de Rechtspositie, middels het invoegen van een hoofdstuk Voorzieningen voor fractieassistenten. Omdat fractieassistenten niet alleen aanwezig zijn bij Politieke Avonden en Raadsavonden, maar vol meedraaien in het raadswerk ligt een vaste vergoeding per maand meer voor de hand dan een presentievergoeding. Om tot een bedrag te komen is het koppelen van de vergoeding aan een percentage van de raadsvergoeding een werkwijze. Kijkend naar de betalingen die in 2016 aan presentiegelden zijn gedaan voor acht fractieassistenten blijkt, dat wanneer een vaste vergoeding van een percentage van 15% van de raadsvergoeding was toegepast, het uitgavenniveau in 2016 nagenoeg gelijk was geweest.

Kanttekeningen

2.1 Voor de potentiële toename van het aantal fractieassistenten moeten er meer financiële middelen in de begroting gereserveerd worden voor de vergoeding van fractieassistenten

Het uitgangspunt om kleine fracties in staat te stellen drie parallelle tafels bij te wonen, een tafelvoorzitter te leveren en daarnaast in beginsel geen afbreuk te willen doen aan de fractiegrootte op basis van de verkiezingsuitslag, heeft tot gevolg dat er potentieel meer middelen nodig zijn voor de vergoeding van fractieassistenten. Het loslaten van deze uitgangspunten wordt echter niet aanbevolen. De mogelijkheid van fractieassistenten voor een fractie is in het reglement omschreven als een recht. Het is aan elke fractie zelf om hierin een afweging te maken. Er kan niet met zekerheid gesteld worden dat het aantal fractieassistenten ook daadwerkelijk het maximale aantal van 20 zal bedragen.

Financiële paragraaf

Vaste vergoeding

De financiële gevolgen van de uitbreiding van het aantal fractieassistenten in combinatie met de keuze van het overgaan naar een vaste vergoeding van 15% van de raadsvergoeding als vaste maandelijkse vergoeding voor fractieassistenten, hangt af van het aantal fractieassistenten dat benoemd is.

Bij gelijkblijvend aantal fractieassistenten gaat het om een bedrag van € 9205,54 voor het resterende deel van 2017 (8 maanden * 8 fractieassistenten * 15% raadsvergoeding). Bij het maximale aantal van 20 fractieassistenten gaat het om een bedrag van € 23013,84 voor het resterende deel van 2017 (8 maanden * 20 fractieassistenten * 15% raadsvergoeding).

De uitgaven voor presentiegeld in de eerste vier maanden van 2017 bedragen naar verwachting circa € 4000. In de begroting 2017 was een bedrag van € 12.000 gereserveerd voor presentiegelden van fractieassistenten, per 1 mei is dan nog circa € 8.000 beschikbaar. Het overgaan naar de nieuwe vergaderstructuur en een vaste vergoeding heeft daarmee in 2017 naar verwachting een overschrijding van het budget tussen de € 1205,54 en € 15.013,84 tot gevolg. Voorgesteld wordt deze overschrijding voor het jaar 2017 te bekostigen uit de

Raadsvoorstel

Algemene Reserve. Voorgesteld wordt om van het naar boven afgeronde gemiddelde van € 8.200 uit te gaan omdat nu nog onduidelijk is hoeveel fractieassistenten er tot benoeming worden voorgedragen.

Voor 2018 e.v. was eveneens € 12.000 gereserveerd. De overschrijding voor 2018 e.v. wordt, onder voorbehoud van indexatie van de raadsvergoeding, verwacht uit te komen tussen de € 1.808,30 en € 22.520,76. Voorgesteld wordt het naar boven afgeronde gemiddelde van dit bedrag, zijnde € 13.000 als een structureel effect in de begroting 2018 e.v. extra te reserveren. Daarmee komt het totaal voor vergoeding fractieassistenten voor 2018 e.v. in de begroting op € 25.000. Voorgesteld wordt om van een naar boven afgerond gemiddelde uit te gaan omdat nu onduidelijk is hoeveel fractieassistenten er tot benoeming worden voorgedragen. Ook is nu onduidelijk hoeveel fractieassistenten na de gemeenteraadsverkiezingen actief zullen worden. Daarom moet rekening gehouden worden met onzekerheid over het benodigde bedrag.

In de tabel in de bijlage ziet u de benodigde financiële middelen bij de verschillende mogelijke aantallen fractieassistenten. Ook is aangegeven wat de gevolgen zijn van de mogelijkheid van presentiegelden (oude werkwijze).

Vergoeding voor gebruik van eigen tablet en internetabonnement

Naast de vaste vergoeding kent de Verordening op de Rechtspositie een vergoeding voor het gebruik van de eigen tablet en een vergoeding voor een internetabonnement. Beide € 10 per maand. Fractieassistenten kunnen gebruik maken van deze vergoeding. Een uitbreiding van het aantal fractieassistenten heeft tot gevolg dat ook een groter beroep gedaan kan worden op deze beide vergoedingen. In gelijke lijn met de vaste vergoeding uit de paragraaf hierboven wordt voorgesteld om uit te gaan van het gemiddelde van het bedrag aan de vergoedingen die voor het huidige aantal fractieassistenten nodig is en het bedrag bij het maximale aantal fractieassistenten. Voor het resterende deel 2017 komt dit op een bedrag neer van € 960, voor 2018 e.v. € 1440. Ook bij deze bedragen gelden de hierboven genoemde onzekerheden als het gaat om het aantal fractieassistenten en de gemeenteraadsverkiezingen. Daarbij komt als het gaat om de tabletvergoeding dat deze in de huidige verordening op de rechtspositie enkel geldt voor de raadsperiode 2014-2018. Waarbij individuele fractieassistenten altijd het recht behouden om op grond van de rechtspositie te kiezen voor een tablet in bruikleen. In deze berekening is echter uitgegaan van de vergoeding van €10 per maand voor gebruik van eigen tablet. Onder de huidige verordening zal na deze raadsperiode sowieso overgegaan worden op het verstrekken van een tablet in bruikleen. Aanbevolen wordt om bij de voorgestelde aanpassing van de Verordening op de Rechtspositie na te gaan of dit nog wenselijk en actueel is of dat de huidige lijn van een vergoeding wordt doorgetrokken.

Werkkostenregeling

Sinds januari 2015 is de werkkostenregeling (WKR) van kracht. Deze regeling houdt in dat de werkgever over 1,2% van de loonsom netto 'extra's', zoals trainingen of het fietsplan, mag verstrekken aan werknemers. Dit is de vrije ruimte van de WKR. Wanneer de 1,2% overschreden wordt, geldt een naheffing van 80% door de fiscus bij de werkgevers. Voor wat betreft raadsleden en fractieassistenten moet het volgende worden ondergebracht in de vrije ruimte van de WKR:

Raadsvoorstel

- Onkostenvergoeding (*)
 - Vergoeding voor gebruik eigen tablet (op termijn de bruikleen pc/tablet)
 - Vergoeding voor aanleg en abonnement internet
 - Tegemoetkoming ziektekostenverzekering (*)
 - Kosten scholing en contributie beroepsvereniging (*)
- (*) = alleen voor raadsleden.

De vergoedingen voor de werkzaamheden van de raadsleden en de vergoeding voor het bijwonen van vergaderingen door fractieassistenten (huidige presentiegeld) zijn bruto vergoedingen die niet ten laste van de vrije ruimte WKR gaan. De voorgestelde vaste vergoeding is gebaseerd op de huidige bruto bedragen en betreft dan ook een bruto vergoeding.

De (meeste) raadsvergoedingen worden uitbetaald via de salarisadministratie, waarbij er meteen loonheffing wordt toegepast. De presentievergoeding voor fractieassistent werd uitbetaald via afdeling Financiën. Aan het einde van het jaar werd door de afdeling Financiën (via een zogenaamd IB47 formulier) opgave van deze (neven)inkomsten gedaan aan de belastingdienst. Betrokken fractieassistent moest dit zelf meenemen in zijn aangifte en daar dus (waarschijnlijk) belasting over betalen. Het is aan de fractieassistent zelf om te kiezen tussen uitbetaling via salarisadministratie (incl. loonheffing) of uitbetaling door de afdeling Financiën zoals tot nu toe het geval was (zonder loonheffing).

Communicatieparagraaf

Bij de start van de nieuwe vergaderstructuur zal op de website van gemeente en onder meer via de gebruikelijke communicatiekanalen hier aandacht voor gevraagd worden. Ter korte samenvatting van de praktische veranderingen in het Reglement van Orde is voor de gebruikers een handzaam uittreksel (spelregels) gemaakt.

Duiven, 30 maart 2017.

Werkgroep Veranderen Vergaderpraktijk,

griffier,

burgemeester,

Bijlagen:

Registratienummer Corsa:

1. 17RB009

Omschrijving:

Raadsbesluit Reglement van Orde gemeenteraad Duiven 2017

2. 17int00530

Reglement van Orde gemeenteraad Duiven 2017

Raadsvoorstel

3.	17int00531	Toelichting op het Reglement van Orde gemeenteraad
Duiven 2017
4.	17int00532	Tabel met overzicht financiële gevolgen
5.	17int00554	Aantal spelregels in de nieuwe vergaderstructuur

Raadsbesluit

Besluitnr.: 17RB009
Zaaknr.: 17DV00833

Reglement van Orde gemeenteraad Duiven 2017.

De raad van de gemeente Duiven;

overwegende het besluit van de gemeenteraad van Duiven van december 2016 om over te gaan tot een andere vergaderstructuur;

gelezen het voorstel van de Werkgroep Veranderen Vergaderpraktijk van 30 maart 2017;

b e s l u i t :

1. Het Reglement van Orde gemeenteraad Duiven 2017 (17int00530) en de toelichting op het Reglement van Orde gemeenteraad Duiven (17int00531) vast te stellen.
2. Per 1 mei over te gaan tot een vaste vergoeding per maand voor fractieassistenten, zijnde 15% van de raadsvergoeding.
3. De financiële gevolgen van de uitbreiding van het aantal fractieassistenten en het overgaan naar een vaste vergoeding zijnde in 2017 eenmalige overschrijding van € 8.200 ten laste te brengen van de Algemene Reserve en opdracht te geven voor de begroting van 2018 e.v. structureel een totaalbedrag van € 25.000 te reserveren voor de vaste vergoeding van fractieassistenten.
4. De financiële gevolgen van de uitbreiding van het aantal fractieassistenten voor de vergoeding van internet en gebruik eigen tablet zijnde in 2017 eenmalige overschrijding van € 960 ten laste te brengen van de Algemene Reserve en opdracht te geven voor de begroting van 2018 e.v. structureel een bedrag van € 1440 extra te reserveren voor deze vergoedingen.
5. Voor de voorziene overschrijding van de werkkostenregeling als gevolg van een toename van de vergoedingen uit beslispoint 4, een bedrag van € 768 voor 2017 eenmalig ten laste te brengen van de Algemene Reserve en opdracht te geven voor de begroting van 2018 e.v. structureel een bedrag van €1.152 hiervoor extra te reserveren.
6. Opdracht te geven aan de griffie een voorstel voor te bereiden dat de verordening op de rechtspositie hierop aanpast, waarbij de wijziging ingaat per 1 mei 2017

Raadsbesluit

Aldus besloten in zijn openbare vergadering van 8 mei 2017.

De raad van de gemeente Duiven,

griffier,
M.P.M. (Mat) Gijsbers

voorzitter,
drs. H.B.I. (Rik) de Lange

Commissieadvies

Registratienr. Corsa: 17int00669

Zaaknr.: 17DV00833

Reglement van Orde gemeenteraad Duiven 2017.

Advisering in de Raadscommissie Bestuur d.d. 10 april 2017

Bij dit agendapunt hebben de heer Stam van het CDA en de heer Veraart van de SP het voorstel verdedigd namens de Werkgroep Veranderen vergaderpraktijk.

De fracties Lokaal Alternatief, CDA, VVD, D66, SP en PvdA hebben zich in uiteenlopende bewoordingen positief uitgesproken over het nieuwe Reglement van Orde. Vragen en opmerkingen van deze fracties zijn daarbij op voldoende wijze beantwoord door de heren Stam en Veraart.

De fracties GroenLinks en Pro Duiven hebben o.a. vragen bij de in te stellen vaste vergoeding voor fractieassistenten. Daarnaast vindt de fractie Pro Duiven het te vroeg om nu al met de nieuwe vergaderstructuur te beginnen. Het is teveel belastend voor de kleine fracties die daarmee in de problemen komen. Zij hebben gepleit voor uitstel van invoering van de nieuwe vergaderstructuur tot na de komende verkiezing van de gemeenteraad in 2018.

De fractie GroenLinks heeft gepleit voor wisselende dagen waarop de politieke avond en raadsavonden worden gehouden. Afgesproken is om dit te betrekken bij de komende evaluatie van de nieuwe wijze van vergaderen.

Verdere vragen en opmerkingen van deze fracties zijn op voldoende wijze beantwoord door de heren Stam en Veraart.

De fracties CDA, PvdA, VVD, Lokaal Alternatief, D66 en SP hebben aan de gemeenteraad geadviseerd om conform het raadsvoorstel en het bijgevoegd raadsbesluit te besluiten:

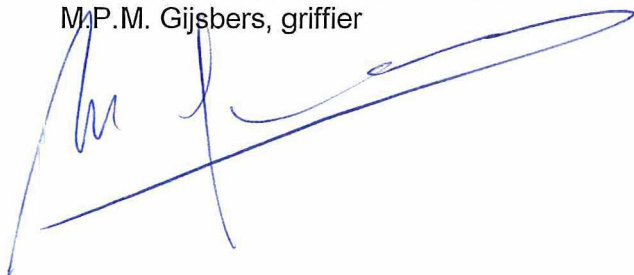
1. Het Reglement van Orde gemeenteraad Duiven 2017 (17int00530) en de toelichting op het Reglement van Orde gemeenteraad Duiven (17int00531) vast te stellen.
2. Per 1 mei over te gaan tot een vaste vergoeding per maand voor fractieassistenten, zijnde 15% van de raadsvergoeding.
3. De financiële gevolgen van de uitbreiding van het aantal fractieassistenten en het overgaan naar een vaste vergoeding zijnde in 2017 een eenmalige overschrijding van € 8.200 ten laste te brengen van de Algemene Reserve en opdracht te geven voor de begroting van 2018 e.v. structureel een totaalbedrag van € 25.000 te reserveren voor de vaste vergoeding van fractieassistenten.
4. De financiële gevolgen van de uitbreiding van het aantal fractieassistenten voor de vergoeding van internet en gebruik eigen tablet zijnde in 2017 een eenmalige overschrijding van € 960 ten laste te brengen van de Algemene Reserve en opdracht te geven voor de begroting van 2018 e.v. structureel een bedrag van € 1440 extra te reserveren voor deze vergoedingen.
5. Voor de voorziene overschrijding van de werkkostenregeling als gevolg van een toename van de vergoedingen uit beslispoint 4, een bedrag van € 768 voor 2017 eenmalig ten laste te brengen van de Algemene Reserve en opdracht te geven voor de begroting van 2018 e.v. structureel een bedrag van €1.152 hiervoor extra te reserveren.

6. Opdracht te geven aan de griffie een voorstel voor te bereiden dat de verordening op de rechtspositie hierop aanpast, waarbij de wijziging ingaat per 1 mei 2017.

De fracties GroenLinks en Pro Duiven hebben geen advies uitgebracht. Zij maken hun standpunt bekend in de gemeenteraad.

De secretaris van de **Raadscommissie Bestuur**

M.P.M. Gijsbers, griffier

Reglement van orde voor vergaderingen en andere werkzaamheden van de gemeenteraad van Duiven 2017

Hoofdstuk 1 – Algemene Bepalingen

Artikel 1	Begripsomschrijvingen
Artikel 2	De voorzitters
Artikel 3	De griffier
Artikel 4a	Het Seniorenconvent
Artikel 4b	De Agendacommissie

Hoofdstuk 2 – Toelating van nieuwe raadsleden; benoeming van fractieassistenten; benoeming van wethouders; fracties

Artikel 5a	Onderzoek geloofsbrieven en toelating van nieuwe raadsleden
Artikel 5b	Onderzoek geloofsbrieven en benoeming van fractieassistenten
Artikel 5c	Onderzoek geloofsbrieven en benoeming van wethouders
Artikel 6	Fracties

Hoofdstuk 3 – Vergaderingen

Paragraaf 1 Tijdstip van vergaderen; voorbereidingen en verslaglegging

Artikel 7	Vergaderfrequentie
Artikel 8	Oproep
Artikel 9	Agenda van de raadsvergadering en de politieke avond
Artikel 10	De leden van het college en de gemeentesecretaris
Artikel 11	Ter inzage leggen van stukken
Artikel 12	Openbare kennisgeving
Artikel 13	Besluitenlijst en verslaglegging
Artikel 14	Ingekomen stukken

Paragraaf 2 Orde van de raadsvergadering

Artikel 15	Presentielijst raadsvergadering
Artikel 16	Zitplaatsen
Artikel 17	Opening raadsvergadering; quorum
Artikel 18	Aantal spreektermijnen
Artikel 19	Spreektijd
Artikel 20	Handhaving orde en schorsing
Artikel 21	Beraadslagingen
Artikel 22	Deelname aan de beraadslagingen door anderen
Artikel 23	Voorstellen van orde

Paragraaf 3 Procedures bij stemmingen in de raadsvergadering

Artikel 24	Beslissing
Artikel 25	Stemverklaring
Artikel 26	Algemene bepalingen over stemming
Artikel 27	Stemming over amendementen en moties
Artikel 28	Stemming over personen
Artikel 29	Herstemming over personen
Artikel 30	Beslissing door het lot

Paragraaf 4 Orde van de politieke avond

Artikel 31	Behandeladvies
Artikel 32	Rondetafel
Artikel 33	Debattafel
Artikel 34	Openbaarheid
Artikel 35	Spreektijd, handhaving orde, schorsing en beraadslaging

Hoofdstuk 4 – Rechten van leden

Artikel 36	Amendementen en subamendementen
Artikel 37	Moties
Artikel 38	Initiatiefvoorstel
Artikel 39	Een raadsvoorstel van het college
Artikel 40	Interpellatie
Artikel 41	Schriftelijke vragen
Artikel 42	Inlichtingen
Artikel 43	Over-en-weer: burgerspreekrecht, vragen en mededelingen
Artikel 44	Technisch blok

Hoofdstuk 5 – Begroting en rekening

Artikel 45	Procedure begroting
Artikel 46	Procedure jaarrekening

Hoofdstuk 6 – Lidmaatschap van andere organisaties

Artikel 47	Verslag en verantwoording
------------	---------------------------

Hoofdstuk 7 – Besloten vergadering

Artikel 48	Toepassing reglement op besloten vergaderingen en ronde- of debattafels
Artikel 49	Verslag besloten raadvergadering en ronde- of debattafels
Artikel 50	Geheimhouding
Artikel 51	Opheffing geheimhouding

Hoofdstuk 8 – Toehoorders en pers

Artikel 52	Toehoorders en pers
Artikel 53	Geluid- en beeldregistratie
Artikel 54	Gebruik van communicatiemiddelen

Hoofdstuk 9 – Slotbepalingen

Artikel 55	Uitleg reglement
Artikel 56	Inwerkingtreding, citeertitel en intrekking oude reglement

Hoofdstuk 1 - Algemene bepalingen

Artikel 1 Begripsomschrijvingen

In dit reglement wordt verstaan onder:

- a. Reglement van orde: reglement als bedoeld in artikel 16 van de Gemeentewet.
- b. Raadsvoorzitter: de voorzitter van de raad (de burgemeester op basis van artikel 9 van de Gemeentewet) of diens waarnemer/vervanger (als bedoeld in artikel 77 van de Gemeentewet).
- c. Politieke avond: verzameling van ronde- en debattafels.
- d. Raadsavond: de avond waarop het 'over-en-weer' en de raadsvergadering gepland is.
- e. Rondetafel: op beeldvorming gerichte behandeling van een vraagstuk tijdens een politieke avond, een overlegsituatie waarin beslissingen van de raad worden voorbereid en waarin de raad onder meer kan overleggen met het college.
- f. Debattafel: op oordeels-/meningsvorming gerichte behandeling van een vraagstuk tijdens een politieke avond, een overlegsituatie waarin beslissingen van de raad worden voorbereid en waarin de raad onder meer kan overleggen met het college.
- g. Tafelvoorzitter: een raadslid of niet-raadslid, door de raad benoemd tot voorzitter van een ronde- of debattafel.
- h. Tafeldeelnemer: een raadslid of niet-raadslid (o.a. inwoners, fractieassistenten, leden van het college, ambtenaren) die deelneemt/bijdraagt aan een ronde- of debattafel.
- i. Toehoorder: een aanwezige op de politieke avond die niet deelneemt aan een ronde- of debattafel.
- j. Behandeladvies: een voorstel hoe de bespreking van een onderwerp vorm te geven.
- k. Fractieassistenten: een niet-raadslid, op voordracht van een fractie, conform artikel 5b van dit reglement door de raad benoemd, die namens de betreffende fractie als tafeldeelnemer optreedt of deelneemt aan het 'over-en-weer'.
- l. Amendement: voorstel van een raadslid tot wijziging van een ontwerpverordening of ontwerpbeslissing, naar de vorm geschikt om daarin direct opgenomen te worden.
- m. Subamendement: voorstel van een raadslid tot wijziging van een aanhangig amendement naar de vorm geschikt om daarin direct opgenomen te worden, waarop het betrekking heeft.
- n. Motie: korte en gemotiveerde schriftelijke verklaring over een onderwerp waarmee een oordeel, wens of verzoek wordt uitgesproken.
- o. Initiatiefvoorstel: voorstel van een raadslid of fractieassistent voor een verordening of een ander voorstel, als bedoeld in artikel 147a van de Gemeentewet.
- p. Website: de website van de gemeente Duiven.
- q. 'Over-en-weer': moment voorafgaand aan de raadsvergadering, waarin raadsleden en collegeleden mededelingen kunnen doen, vragen gesteld kunnen worden, de lijst ingekomen stukken wordt behandeld en ruimte is voor het burgersprekrecht.

Artikel 2 De voorzitters

1. De raadsvoorzitter en de tafelvoorzitters zijn belast met:
 - a. Het leiden van de raadsvergadering, het 'over-en-weer' dan wel een ronde- of debattafel.

- b. Het handhaven van de orde.
 - c. Het doen naleven van het reglement van orde.
 - d. Hetgeen de Gemeentewet of dit reglement hen verder opdraagt.
- 2. De tafelvoorzitters worden door de raad benoemd.
- 3. Het voorzitterschap van de plaatsvervangend raadsvoorzitter en een tafelvoorzitter eindigt:
 - a. Door beëindiging van het lidmaatschap van de raad.
 - b. Door beëindiging van het fractieassistentenschap.
 - c. Door ontslag op eigen verzoek.
 - d. Door ontslag door de raad, wanneer hij/zij naar het oordeel van de raad door handelen of nalaten ernstig nadeel toebrengt aan het in hem/haar gestelde vertrouwen.

Artikel 3 De griffier

- 1. De griffier is in elke vergadering van de raad aanwezig.
- 2. Bij verhindering of afwezigheid wordt de griffier vervangen door een door de raad daartoe aangewezen plaatsvervangend griffier.
- 3. De griffier kan, indien hij daartoe door de raadsvoorzitter of de tafelvoorzitter wordt uitgenodigd, aan de beraadslagingen als bedoeld in dit reglement deelnemen.
- 4. De griffier wijst ter ondersteuning van de ronde- of debattafel een medewerker van de griffie aan als griffer van de ronde- of debattafel of is zelf griffier.

Artikel 4a Het Seniorenconvent

- 1. De raad heeft een Seniorenconvent.
- 2. Het Seniorenconvent bestaat uit de raadsvoorzitter en de fractievoorzitters.
- 3. De raadsvoorzitter is voorzitter van het Seniorenconvent.
- 4. De griffier (of diens plaatsvervanger) is secretaris en adviseur van het Seniorenconvent.
- 5. Het Seniorenconvent is vertrouwelijk van aard en kent een besloten besluitenlijst.
- 6. Het Seniorenconvent komt elke zes weken, een uur voorafgaand aan de Raadsavond, bijeen of als de voorzitter of twee leden dat nodig achten.
- 7. In het Seniorenconvent komen aan de orde:
 - a. Verloop van het vergaderproces.
 - b. Bespreking van de vergadercultuur.
 - c. Aanbevelingen aan de raad inzake de organisatie en het functioneren van de raad.
 - d. Vertrouwelijke zaken op het terrein van de openbare orde, veiligheid en integriteit.
- 8. De raadsvoorzitter dan wel de griffier kan iemand ter ondersteuning of advisering meenemen naar het Seniorenconvent.

Artikel 4b De Agendacommissie

- 1. De raad heeft een Agendacommissie.
- 2. De Agendacommissie bestaat uit de raadsvoorzitter en de tafelvoorzitters.
- 3. De Agendacommissie wijst één van de tafelvoorzitters aan als voorzitter van de Agendacommissie.
- 4. De griffier (of diens plaatsvervanger) is secretaris van de Agendacommissie.

5. De griffier (of diens plaatsvervanger) en de gemeentesecretaris (of diens plaatsvervanger) zijn als adviseur aanwezig bij de Agendacommissie.
6. Iedere lid van de Agendacommissie heeft één stem in de Agendacommissie
7. De Agendacommissie heeft tot taak:
 - a. Het vaststellen van de voorlopige agenda van de raadsvergadering;
 - b. Het vaststellen van de agenda van de politieke avond.
 - c. Het vaststellen van de behandeladviezen, waarin opgenomen is hoe de bespreking van de onderwerpen vormgegeven wordt.
 - d. Bespreking van de langetermijnagenda van de raad.
8. De vergaderingen van de Agendacommissie zijn passief-openbaar.
9. Van de vergaderingen van de Agendacommissie wordt een openbare besluitenlijst gemaakt.
10. De Agendacommissie komt elke drie weken bijeen, na afloop van de politieke avond. Of zo vaak als de voorzitter van de Agendacommissie of twee leden dat nodig achten.

Hoofdstuk 2 – Toelating van nieuwe raadsleden; benoeming van fractieassistenten; benoeming van wethouders; fracties.

Artikel 5a Onderzoek geloofsbrieven en toelating van nieuwe raadsleden

1. Bij de benoeming van nieuwe raadsleden stelt de raad een commissie in bestaande uit drie raadsleden.
2. Deze onderzoekt de geloofsbrieven en de daarop betrekking hebbende stukken van de nieuw benoemde raadsleden en brengt vervolgens advies uit aan de raad over de toelating van de nieuw benoemde raadsleden tot de raad. Indien van toepassing, wordt van een minderheidsstandpunt melding gemaakt in dit advies.
3. Het onderzoek van het proces-verbaal van het centraal stembureau gebeurt in de laatste raadsvergadering in oude samenstelling na de raadsverkiezingen.
4. Na een raadsverkiezing roept de voorzitter de toegelaten raadsleden op om in de eerste raadsvergadering in nieuwe samenstelling, bedoeld in artikel 18 van de Gemeentewet, de voorgeschreven eed of verklaring en belofte af te leggen.
5. In geval van een tussentijdse vacaturevervulling roept de voorzitter in afwijking van het voorgaande een nieuw benoemd raadslid op voor de raadsvergadering waarin over diens toelating wordt beslist om de voorgeschreven eed of verklaring en belofte af te leggen.

Artikel 5b Onderzoek geloofsbrieven en benoeming van fractieassistenten

1. Een fractie kan namens de betreffende fractie een fractieassistent voordragen voor benoeming door de raad, die namens de fractie kan deelnemen aan de ronde- of debattafels of het 'over-en-weer'.
2. Iedere fractie heeft recht op twee fractieassistenten. Als een fractie met één raadszetel een tafelvoorzitter levert, heeft deze fractie recht op een extra fractieassistent.
3. De artikelen 10, 11, 12, 13 en 15 van de Gemeentewet zijn van overeenkomstige toepassing op fractieassistenten.
4. Voor de benoeming van fractieassistenten wordt de procedure gevolgd gelijk aan artikel 5a.

5. De raadsvoorzitter nodigt de fractieassistenten van de raad uit om in dezelfde raadsvergadering als waarin zij worden benoemd de eed of de verklaring en belofte af te leggen, zoals raadsleden dat doen als beschreven in artikel 14 van de Gemeentewet.
6. De raad kan een fractieassistent ontslaan op voorstel van de fractie op wiens voordracht de fractieassistent is benoemd.
7. De raad kan van het bepaalde in lid 3 van dit artikel ontheffing verlenen, voor zover het betreft de in artikel 15, lid 1 onder d van de Gemeentewet genoemde handelingen.
8. De zittingsperiode van een fractieassistent eindigt in ieder geval aan het einde van de zittingsperiode van de raad.

Artikel 5c Onderzoek geloofsbriefen en benoeming van wethouders

1. Bij de benoeming van een wethouder stelt de raad een commissie in bestaande uit drie raadsleden. De commissie onderzoekt of benoeming van de kandidaat voldoet aan de vereisten van de artikelen 36a, 36b, 41b, eerste, derde en vierde lid, en 41c, eerste lid, van de Gemeentewet en brengt vervolgens advies uit aan de raad over de benoeming tot wethouder.
2. Voorafgaand aan de raadsvergadering waarin de benoeming plaatsvindt voert de burgemeester met de kandidaat-wethouder een gesprek over integriteit en de gedragscode.

Artikel 6 Fracties

1. Raadsleden die door het centraal stembureau op dezelfde kandidatenlijst verkozen zijn verklaard, worden bij de aanvang van de zitting als één fractie beschouwd. Is onder een lijstnummer slechts één lid verkozen, dan wordt dit lid als een afzonderlijke fractie beschouwd.
2. Als boven de kandidatenlijst een aanduiding was geplaatst, voert de fractie in de raad deze aanduiding als naam. Als daar geen aanduiding was geplaatst, deelt de fractie in de eerste raadsvergadering aan de voorzitter mee welke naam deze fractie in de raad zal voeren.
3. De namen van de fractievoorzitter en diens plaatsvervanger worden zo spoedig mogelijk doorgegeven aan de voorzitter.
4. Als:
 - a. één of meer raadsleden van een fractie als zelfstandige fractie gaan optreden;
 - b. één of meer raadsleden van een fractie zich aansluiten bij een andere fractie;
 - c. twee of meer fracties als één fractie gaan opereren;
 wordt hiervan zo spoedig mogelijk schriftelijk mededeling gedaan aan de voorzitter, met deze veranderde situatie wordt rekening gehouden met ingang van de eerstvolgende vergadering van de raad na de mededeling daarvan.
5. Een nieuwe naam van een fractie voldoet aan de eisen uit artikel G 3 van de Kieswet en wordt gebruikt met ingang van de eerstvolgende raadsvergadering na naamswijziging.

Hoofdstuk 3 – Vergaderingen

Paragraaf 1 Tijdstip van vergaderen; voorbereidingen en verslaglegging

Artikel 7 Vergaderfrequentie

1. De raadsavonden worden bij aanvang van een kalenderjaar in een vergaderschema vastgelegd en vinden over het algemeen eens in de drie weken plaats op een dinsdag in het gemeentehuis. De vergadering begint om 19:30 uur. De raadsvoorzitter kan in bijzondere en/of spoedeisende situaties een andere dag, aanvangsuur en/of vergaderplaats bepalen. Hij voert hierover overleg met het Agendacommissie, tenzij er sprake is van een spoedeisende situatie.
2. De politieke avonden worden bij aanvang van een kalenderjaar in een vergaderschema vastgelegd en vinden over het algemeen eens in de drie weken plaats op een dinsdag in het gemeentehuis. De politieke avonden beginnen in de regel om 19:30 uur. De tafels kunnen parallel verlopen met een maximum van twee gelijktijdige debattafels. Zij kunnen in tijdsduur van elkaar verschillen. De Agendacommissie dan wel de raadsvoorzitter kan in bijzondere en/of spoedeisende situaties een andere dag, aanvangsuur en/of vergaderplaats bepalen.
3. Als de agenda van de raadsavond dan wel politieke avond niet geheel afgehandeld kan worden, worden de niet behandelde onderwerpen doorgeschoven naar de agenda van een volgende raadsavond dan wel politieke avond.

Artikel 8 Oproep raadsvergadering en politieke avond

1. De raadsvoorzitter zendt ten minste zeven dagen voor een raadsvergadering de raadsleden en de fractieassistenten een schriftelijke oproep onder vermelding van dag, tijdstip en plaats toe. In bijzondere en/of spoedeisende situaties kan de raadsvoorzitter hiervan afwijken. Hij voert hierover, tenzij er sprake is van een spoedeisende situatie overleg met de Agendacommissie.
2. De voorlopige agenda met de daarbij behorende stukken, met uitzondering van de in artikel 25, eerste en tweede lid, van de Gemeentewet bedoelde stukken, worden tegelijkertijd met de schriftelijke oproep verzonden.
3. Als een aanvullende agenda als bedoeld in artikel 9, derde lid, wordt vastgesteld, wordt deze met de daarbij behorende stukken zo spoedig mogelijk, doch uiterlijk 48 uur voor aanvang van de raadsvergadering aan de leden gezonden.
4. De Agendacommissie zendt ten minste zeven dagen voor een politieke avond de leden van de raad en de fractieassistenten een schriftelijke oproep toe van de agenda van de politieke avond onder vermelding van dag, tijdstip en plaats van de politieke avond. In bijzondere en/of spoedeisende situaties kan de Agendacommissie hiervan afwijken.
5. De agenda van de politieke avond en de daarbij behorende stukken, met uitzondering van de in artikel 25, eerste en tweede lid van de Gemeentewet bedoelde stukken worden tegelijkertijd met de schriftelijke oproep verzonden.

Artikel 9 Agenda van de raadsvergadering en de politieke avond

1. Voordat de schriftelijke oproep voor de raadsvergadering en de politieke avond wordt verzonden, stelt de Agendacommissie de voorlopige agenda van de raadsvergadering en de agenda voor de politieke avond vast.
2. Bij aanvang van de raadsvergadering stelt de raad de agenda vast. Op voorstel van een lid van de raad of de raadsvoorzitter kan de raad bij de vaststelling van de

- agenda onderwerpen aan de agenda toevoegen of van de agenda afvoeren of de volgorde van behandeling van de agendapunten wijzigen.
3. In spoedeisende gevallen kan de raadsvoorzitter na het verzenden van een schriftelijke oproep tot uiterlijk 48 uur voor de aanvang van de raadsvergadering een aanvullende voorlopige agenda opstellen. De daarbij behorende stukken worden openbaar gemaakt met uitzondering van de in artikel 25, eerste en tweede lid van de Gemeentewet bedoelde stukken.
 4. Een met redenen omkleed, schriftelijk verzoek tot het agenderen van een onderwerp voor een politieke avond kan bij de Agendacommissie worden ingediend door:
 - a. raadsleden en fractieassistenten;
 - b. het college van B&W;
 - c. de burgemeester en de griffier;
 - d. een werkgroep of bijzondere commissie van de raad;
 - e. inwoners, maatschappelijke instellingen, gemeenschappelijke regelingen, verenigingen en bedrijven.
 5. Uit het verzoek blijkt in ieder geval het doel en/of de reden van de beoogde bespreking.

Artikel 10 De leden van het college en de gemeentesecretaris

1. De leden van het college hebben een doorlopende uitnodiging om in de raadsvergadering aanwezig te zijn en aan de beraadslagingen deel te nemen, tenzij de raad anders beslist.
2. De leden van het college en de gemeentesecretaris hebben een doorlopende uitnodiging om op de politieke avond aanwezig te zijn en aan de beraadslagingen van de diverse tafels deel te nemen, tenzij de Agendacommissie anders beslist.

Artikel 11 Ter inzage leggen van stukken

1. Stukken die ter toelichting van de onderwerpen of voorstellen op een voorlopige agenda dienen, worden gelijktijdig met het verzenden van de schriftelijke oproep op het gemeentehuis ter inzage gelegd. De raadsvoorzitter maakt van de terinzagelegging melding in de openbare kennisgeving als bedoeld in artikel 12 van dit reglement. Als na het verzenden van de schriftelijke oproep stukken ter inzage worden gelegd, wordt hiervan mededeling gedaan aan de leden van de raad en zo mogelijk door middel van openbare kennisgeving.
2. Stukken die digitaal beschikbaar zijn worden op de website van de gemeente geplaatst.
3. Het origineel van een ter inzage gelegd stuk wordt niet buiten het gemeentehuis gebracht.
4. Als omtrent stukken op grond van artikel 25, eerste of tweede lid, van de Gemeentewet geheimhouding is opgelegd, blijven deze stukken in afwijking van het eerste en tweede lid onder berusting van de griffier en verleent deze de raadsleden en de fractieassistenten op verzoek inzage. De raadsleden en fractieassistenten die de stukken inzien, tekenen hiervoor.

Artikel 12 Openbare kennisgeving

1. De raadsvergadering en de politieke avond worden door aankondiging op de website van de gemeente en zo mogelijk in een in de gemeente huis-aan-huis verspreid weekblad ter openbare kennisgeving gebracht.
2. De openbare kennisgeving vermeldt:
 - a. De datum, aanvangstijd en plaats van de vergadering.
 - b. De wijze waarop en de plaats waar een ieder de voorlopige agenda en de daarbij behorende stukken kan inzien.
 - c. De wijze waarop men kan meepraten dan wel inspreken.

Artikel 13 Besluitenlijst en verslaglegging

1. Van de raadsvergadering en de debattafels worden een besluitenlijst en een digitale geluidsopname gemaakt.
2. De besluitenlijst van de raadsvergadering en de debattafels wordt opgesteld onder verantwoordelijkheid van de griffier. De besluitenlijst wordt zo snel mogelijk na de vergadering ter beschikking gesteld aan raadsleden, fractieassistenten en het college door publicatie op de website van de gemeente, voor zover de aard en de inhoud van de besluitvorming zich daartegen niet verzet.
3. De geluidsopname van de raadsvergadering en de debattafel wordt zo spoedig mogelijk na de vergadering op de website van de gemeente gepubliceerd, voor zover de aard en de inhoud van de besluitvorming zich daartegen niet verzet.
4. De besluitenlijsten van de raadsvergadering en de debattafels worden in de eerstvolgende raadsvergadering tijdens het technische blok vastgesteld.
5. Leden van de raad, fractieassistenten, de raadsvoorzitter, leden van het college, de griffier en de gemeentesecretaris hebben het recht een voorstel tot verandering aan de raad te doen, indien de besluitenlijst naar hun oordeel onjuistheden bevat, of niet duidelijk weergeeft hetgeen besloten is. Een voorstel tot verandering dient voor het vaststellen van de besluitenlijst bij de griffier worden gedaan.
6. Een besluitenlijst bevat in ieder geval:
 - a. de namen van de voorzitter, de griffier, de wethouders en de raadsleden, allen voor zover aanwezig, alsmede van de overige personen die het woord gevoerd hebben;
 - b. een aantekening van welke raadsleden afwezig waren;
 - c. een vermelding van de zaken die aan de orde zijn geweest;
 - d. een zakelijke samenvatting van het gesprokene met vermelding van de namen van de sprekers;
 - e. een overzicht van het verloop van elke stemming, met vermelding bij hoofdelijke stemming van de namen van de raadsleden die voor of tegen stemden, onder aantekening van de namen van de raadsleden die zich overeenkomstig de Gemeentewet van stemming hebben onthouden of zich bij het uitbrengen van hun stem hebben vergist;
 - f. de tekst van de ter vergadering ingediende initiatiefvoorstellen, voorstellen van orde, moties, amendementen en subamendementen;
 - g. bij het desbetreffende agendapunt, de naam en de hoedanigheid van die personen aan wie het op grond van het bepaalde in artikel 22 door de raad is toegestaan deel te nemen aan de beraadslagingen.
7. Vastgestelde besluitenlijsten worden ondertekend door de griffier.

Artikel 14 Ingekomen stukken

1. Bij de raad ingekomen stukken, waaronder schriftelijke mededelingen van het college aan de raad, worden op een lijst geplaatst die aan de raadsleden wordt toegezonden en gepubliceerd wordt op de website van de gemeente.
2. Na de vaststelling van de besluitenlijst stelt de raad op voorstel van de raadsvoorzitter de wijze van afdoening van de ingekomen stukken vast.

Paragraaf 2 Orde van de raadsvergadering

Artikel 15 Presentielijst raadsvergadering

Bij binnenkomst in de vergaderzaal tekenen raadsleden de presentielijst. Aan het einde van elke raadsvergadering wordt die lijst door de raadsvoorzitter en de griffier door ondertekening vastgesteld.

Artikel 16 Zitplaatsen

1. De raadsvoorzitter, de leden van de raad en de griffier hebben een vaste zitplaats, door de raadsvoorzitter na overleg in het Seniorenconvent bij aanvang van iedere nieuwe zittingsperiode van de raad aangewezen.
2. Indien daartoe aanleiding bestaat, kan de voorzitter de indeling herzien na overleg in het Seniorenconvent.
3. Bij plaatsvervangende na een vacature neemt het nieuwbenoemde lid de plaats in van degene in wiens vacature is voorzien.
4. De raadsvoorzitter draagt zorg voor een zitplaats voor de leden van het college en overige personen die voor de vergadering zijn uitgenodigd.

Artikel 17 Opening raadsvergadering; quorum

1. De raadsvoorzitter opent de raadsvergadering op het vastgestelde uur, indien het daarvoor door de wet vereiste aantal leden van de raad blijkt de presentielijst aanwezig is.
2. Wanneer een kwartier na het vastgestelde tijdstip niet het vereiste aantal leden aanwezig is, bepaalt de voorzitter, na voorlezing van de namen van de afwezige leden, dag en uur van de volgende vergadering, met inachtneming van artikel 20 van de Gemeentewet.

Artikel 18 Aantal spreektermijnen

1. Beraadslaging over onderwerpen of voorstellen geschiedt in ten hoogste twee termijnen, tenzij de raad anders beslist.
2. Spreektermijnen worden door de raadsvoorzitter afgesloten.
3. Raadsleden mogen in een termijn niet meer dan éénmaal het woord voeren over hetzelfde onderwerp of voorstel.
4. Het derde lid is niet van toepassing op
 - a. de rapporteur van een commissie;
 - b. een raadslid dat een amendement, een subamendement, een motie of een initiatiefvoorstel heeft ingediend, ten aanzien van de beraadslaging over het door dat raadslid ingediende.

5. Bij de bepaling hoeveel malen een raadslid over hetzelfde onderwerp of voorstel het woord heeft gevoerd, wordt niet meegerekend het spreken over een voorstel van orde.
6. De Agendacommissie kan in afwijking van voorgaande voorstellen doen over de wijze van behandeling van een onderwerp in de raadsvergadering.

Artikel 19 Spreektijd

1. Een lid van de raad of de raadsvoorzitter kan ter vergadering een voorstel doen over de spreektijd van de leden en de overige aanwezigen.
2. De Agendacommissie kan een voorstel doen over de spreektijd van de leden en de overige aanwezigen.

Artikel 20 Handhaving orde en schorsing

1. Sprekers voeren het woord na het aan de raadsvoorzitter te hebben gevraagd en van hem gekregen hebben.
2. Een spreker mag in zijn betoog niet worden gestoord, tenzij:
 - a. de raadsvoorzitter het nodig oordeelt hem aan het opvolgen van dit reglement te herinneren;
 - b. een raadslid hem interrompeert. De raadsvoorzitter kan bepalen dat de spreker zonder verdere interrupties zijn betoog kan afronden.
3. Indien een spreker zich beledigende of onbetamelijke uitdrukkingen veroorlooft, afwijkt van het in behandeling zijnde onderwerp, een andere spreker herhaaldelijk interrompeert, dan wel anderszins de orde verstoort, wordt hij door de raadsvoorzitter tot de orde geroepen. Indien de betreffende spreker hieraan geen gevolg geeft, kan de voorzitter hem gedurende de vergadering, waarin dit plaatsvindt, over het aanhangige onderwerp het woord ontfangen.
4. De raadsvoorzitter kan ter handhaving van de orde van de vergadering voor een door hem te bepalen tijd schorsen en – indien na de heropening de orde opnieuw wordt verstoord – de vergadering sluiten.

Artikel 21 Beraadslaging

1. De raad kan op voorstel van de Agendacommissie, de raadsvoorzitter of een lid van de raad beslissen over één of meer onderdelen van een onderwerp of voorstel afzonderlijk te beraadslagen.
2. De raad kan op voorstel van de Agendacommissie, de raadsvoorzitter of een lid van de raad beslissen over één of meer voorstellen of onderwerpen gezamenlijk te beraadslagen.
3. Op verzoek van een lid van de raad, een lid van het college of op voorstel van de raadsvoorzitter kan de raad besluiten de beraadslaging voor een door hem te bepalen tijd te schorsen teneinde de leden van de raad en/of het college de gelegenheid te geven tot onderling nader beraad. De beraadslagingen worden hervat nadat de schorsingsperiode verstreken is. Degene die de schorsing heeft gevraagd, heeft na de hervatting als eerste het woord.
4. Oordeelt de raadsvoorzitter dat een zaak voldoende is toegelicht en besproken, dan stelt hij – met inachtneming van artikel 19 – aan de vergadering sluiting van de beraadslagingen voor.

5. Het voorstel tot sluiting van de beraadslagingen kan ook uitgaan van één van de leden van de raad. Om dit voorstel in behandeling te nemen, moet het door tenminste twee andere leden worden ondersteund.

Artikel 22 Deelname aan de beraadslagingen door anderen

Onverminderd artikel 21 van de Gemeentewet kan de raad op enig moment besluiten dat anderen mogen deelnemen aan de beraadslaging.

Artikel 23 Voorstellen van orde

Raadsleden kunnen tijdens een raadsvergadering mondeling een voorstel van orde betreffende de vergadering doen. De raad beslist hier direct over.

Paragraaf 3 Procedures bij besluiten en stemmingen in de raadsvergadering

Artikel 24 Beslissing

1. De voorzitter sluit de beraadslaging als hij vaststelt dat een onderwerp of voorstel voldoende is toegelicht, tenzij de raad anders beslist.
2. Nadat de beraadslaging is gesloten, vindt na een stemming over eventuele amendementen, de stemming plaats over het voorstel, zoals het dan luidt, in zijn geheel tenzij geen stemming wordt gevraagd. Tot slot vindt stemming plaats over de bij het voorstel ingediende moties.
3. Voordat de stemming over het voorstel in zijn geheel plaatsvindt, formuleert de voorzitter het voorstel voor de te nemen beslissing.

Artikel 25 Stemverklaring

Na het sluiten van de beraadslaging en voordat de raad tot stemming overgaat, kunnen raadsleden hun voorgenomen stemgedrag toelichten.

Artikel 26 Algemene bepalingen over stemming

1. De raadsvoorzitter vraagt de raadsleden of zij stemming verlangen. Is dit niet het geval en ook de raadsvoorzitter verlangt geen stemming, dan stelt de raadsvoorzitter vast dat het voorstel zonder stemming is aangenomen.
2. Als een voorstel zonder stemming wordt aangenomen kunnen de in de raadsvergadering aanwezige raadsleden aantekening in het verslag vragen, dat zij geacht willen worden te hebben tegengestemd of overeenkomstig artikel 28 van de Gemeentewet niet aan de stemming te hebben deelgenomen.
3. De niet-hoofdelijke stemming geschiedt bij handopsteking.
4. Als een raadslid om stemming of hoofdelijke stemming vraagt, doet de voorzitter daarvan mededeling aan de raad.
5. De raadsvoorzitter deelt mede bij welk lid van de raad de hoofdelijke stemming zal beginnen. Daartoe wordt bij loting een volgnummer van de presentielijst aangewezen; bij het daar genoemde lid begint de hoofdelijke stemming. De volgorde van stemming is die van de presentielijst.
6. Bij hoofdelijke stemming roept de raadsvoorzitter de raadsleden bij naam op hun stem uit te brengen. Vervolgens geschiedt de oproeping naar volgorde van de presentielijst.

7. Bij hoofdelijke stemming brengen ter vergadering aanwezig raadsleden, tenzij zij overeenkomstig artikel 28 van de Gemeentewet niet aan de stemming deel behoren te nemen, hun stem uit door 'voor' of 'tegen' uit te spreken, zonder enige toevoeging.
8. Een raadslid dat zich bij het uitbrengen van zijn stem vergist, kan deze vergissing herstellen totdat het volgende raadslid heeft gestemd. Bemerkt het raadslid zijn vergissing pas later, dan kan deze nadat de voorzitter de uitslag van de stemming bekend heeft gemaakt aantekening vragen van zijn vergissing. Dit brengt geen verandering in de uitslag van de stemming.
9. De voorzitter deelt de uitslag na afloop van de stemming mee, met vermelding van het aantal voor en tegen uitgebrachte stemmen. Hij doet daarbij tevens mededeling van het genomen besluit.

Artikel 27 Stemming over amendementen en moties

1. Als een amendement op een aanhangig voorstel is ingediend, wordt eerst over dat amendement gestemd en vervolgens over het voorstel zoals het dan luidt in zijn geheel.
2. Als een subamendement is ingediend, wordt eerst over het subamendement gestemd en vervolgens over het amendement waarop dat betrekking heeft.
3. Als meerdere amendementen of subamendementen op een aanhangig voorstel zijn ingediend, wordt, onverminderd het eerste en tweede lid, eerst over het meest verstrekkende amendement of subamendement gestemd.
4. Als aangaande een aanhangig voorstel een motie is ingediend, wordt eerst over het voorstel gestemd en vervolgens over de motie.

Artikel 28 Stemming over personen

1. Bij stemming over personen voor voordrachten of het opstellen van voordrachten of aanbevelingen, benoemt de raadsvoorzitter twee raadsleden tot stembureau. De raadsvoorzitter is tevens voorzitter van het stembureau.
2. Aanwezige raadsleden zijn verplicht een door het stembureau verstrekt stembriefje in te leveren, tenzij zij overeenkomstig artikel 28 van de Gemeentewet niet aan de stemming deel behoren te nemen.
3. Er hebben zoveel stemmingen plaats als er personen zijn te benoemen, voor te dragen of aan te bevelen. De raad kan op voorstel van de voorzitter van het stembureau beslissen dat bepaalde stemmingen worden samengevat op één briefje.
4. Het stembureau onderzoekt of het aantal ingeleverde stembriefjes gelijk is aan het aantal leden dat op basis van lid twee verplicht is een stembriefje in te leveren. Wanneer de aantallen niet gelijk zijn, worden de stembriefjes vernietigd zonder deze te openen en wordt een nieuwe stemming gehouden.
5. Voor het bepalen van de volstrekte meerderheid als bedoeld in artikel 30 van de Gemeentewet worden geacht geen stem te hebben uitgebracht die leden die geen behoorlijk stembriefje hebben ingevuld. Onder een niet behoorlijk ingevuld stembriefje wordt verstaan:
 - a. een blanco ingevuld stembriefje;
 - b. een ondertekend stembriefje;
 - c. een stembriefje waarop meer dan één naam is vermeld, tenzij de stemming verschillende vacatures betreft;
 - d. een stembriefje waarbij, indien het een benoeming op voordracht betreft, op een persoon wordt gestemd die niet is voorgedragen;

- e. een stembriefje waarbij op een andere persoon wordt gestemd dan die waartoe de stemming is beperkt.
- 6. Elk stembriefje wordt door de raadsvoorzitter geopend: hij leest het geschrevene op duidelijk verstaanbare wijze voor.
- 7. Elk stembriefje wordt na voorlezing door een lid van het stembureau nagezien. Het andere lid van het stembureau en de griffier nemen de uitgebrachte stemmen schriftelijk op.
- 8. In geval van twijfel over de inhoud van een stembriefje beslist de raad op voorstel van het stembureau.
- 9. Onder de zorg van de griffier worden de stembriefjes onmiddellijk na vaststelling van de uitslag vernietigd.

Artikel 29 Herstemming over personen

- 1. Wanneer bij de eerste stemming niemand de volstrekte meerderheid heeft verkregen, wordt tot een tweede stemming overgegaan.
- 2. Wanneer ook bij deze tweede stemming niemand de volstrekte meerderheid heeft verkregen, heeft een derde stemming plaats tussen twee personen, die bij de tweede stemming de meeste stemmen hebben gekregen. Zijn bij de tweede stemming de meeste stemmen over meer dan twee personen verdeeld, dan wordt bij een tussenstemming uitgemaakt tussen welke twee personen de derde stemming zal plaatsvinden.
- 3. Indien bij de tussenstemming of de derde stemming de stemmen staken, beslist terstond het lot.

Artikel 30 Beslissing door het lot

- 1. Wanneer het lot moet beslissen, worden de namen van hen tussen wie de beslissing moet plaatsvinden, door de raadsvoorzitter op afzonderlijke, geheel gelijke briefjes geschreven.
- 2. Deze briefjes worden, nadat zij door het stembureau zijn gecontroleerd, op gelijke wijze gevouwen, in een stembokaal gedeponneerd en omgeschud.
- 3. Vervolgens neemt de raadsvoorzitter een van de briefjes uit de stembokaal. Degene wiens naam op dit briefje voorkomt, is gekozen.

Paragraaf 4 Orde van de politieke avond

Artikel 31 Behandeladvies

- 1. Het behandeladvies wordt vastgesteld door de Agendacommissie.
- 2. Het behandeladvies omschrijft de vorm van de bespreking en waar en hoe laat deze plaatsvindt.
- 3. In het behandeladvies wordt aangegeven wat het doel of de vraag tijdens de bespreking aan de ronde- of de debattafel is of dat een voorstel direct naar de raad gaat.
- 4. De behandeladviezen gezamenlijk vormen de agenda voor de politieke avond.

Artikel 32 Ronde-tafel

1. Een gesprek aan de rondetafel is gericht op een beeldvormende bespreking van een onderwerp.
2. Onder beeldvormende bespreking wordt informatievergaring of kennisoverdracht verstaan voor raadsleden of het college.
3. Een rondetafel kan aangevraagd worden door raadsleden, fractieassistenten, een werkgroep of bijzondere commissie van de raad, het college en niet-raadsleden zoals verenigingen, instellingen of inwoners van de gemeente Duiven. Het doel van de bespreking wordt bij de aanvraag helder geformuleerd.
4. Per raadsfractie zijn maximaal twee leden (raadslid of fractieassistent) deelnemer van een rondetafel, tenzij de Agendacommissie anders beslist.
5. Niet-raadsleden zijn volwaardig deelnemer aan een rondetafelgesprek, tenzij de Agendacommissie anders beslist.
6. Een rondetafel gesprek wordt geleid door een tafelvoorzitter.
7. De tafelvoorzitter draagt zorg voor behandeling van het onderwerp conform het behandeladvies.
8. Aan het eind van de rondetafel geeft de tafelvoorzitter indien van toepassing weer hoe het vervolgproces eruit ziet en trekt hij een eindconclusie op basis van de bespreking aan tafel.

Artikel 33 Debattafel

1. Een gesprek aan de debattafel is gericht op een meningsvormende bespreking van een onderwerp, al dan niet ter voorbereiding op besluitvorming in de raadsvergadering.
2. Een debattafel kan aangevraagd worden door raadsleden, fractieassistenten, een werkgroep of een bijzondere commissie van de raad of het college.
3. Per raadsfractie is maximaal één lid (raadslid of fractieassistent) deelnemer aan een debattafel, tenzij de Agendacommissie anders beslist.
4. Doel van de debattafel is advisering over de raadsbehandeling, uitkomst van een debattafel kan zijn:
 - a. Het voorstel is besluitrijp als hamerstuk in de raad, al dan niet met toegezegde wijzigingen.
 - b. Het voorstel is besluitrijp als debatstuk in de raad, al dan niet met toegezegde wijzigingen, waarbij aangegeven dient te worden over welke punten het debat nog dient te gaan.
 - c. Het debat over het voorstel is nog niet voldoende afgerond voor besluitvorming en wordt voortgezet in een volgende debattafel.
 - d. Het voorstel is niet besluitrijp en gaat voor nadere informatie of aanpassing terug naar het college.
 - e. Anderszins.
5. Een debattafel gesprek wordt geleid door een tafelvoorzitter.
6. Niet-raadsleden mogen deelnemen aan een debattafel, tenzij de Agendacommissie anders beslist, zij hebben echter geen adviesrecht met het oog op de raadsbehandeling. Fractieassistenten hebben dit adviesrecht wel.
7. De tafelvoorzitter draagt zorg voor behandeling van het onderwerp conform het behandeladvies.

8. Aan het eind van de debattafel vat de tafelvoorzitter samen hoe de uitkomst van de bespreking luidt en het advies van de tafel voor de raadsbehandeling is, dit met het oog op de besluitenlijst.
9. Van een debattafel wordt een audioverslag gemaakt.

Artikel 34 Openbaarheid

1. De ronde- en debattafels zijn openbaar.
2. In bijzondere gevallen kan de Agendacommissie op grond van de Gemeentewet artikel 25 besluiten dat een ronde- of debattafel in beslotenheid plaatsvindt.

Artikel 35 Presentielijst, spreektijd, handhaving orde, schorsing en beraadslaging

De artikelen 15, 19, 20, 21 en 23 van dit reglement van orde zijn van overeenkomstige toepassing op de orde van de politieke avond.

Hoofdstuk 4 – Rechten van leden

Artikel 36 Amendementen en subamendementen

1. Ieder lid van de raad kan tot het sluiten van de beraadslaging over het voorstel een amendement (voorstel tot wijziging van een voorgesteld besluit) indienen. Dit gebeurt schriftelijk, tenzij de voorzitter oordeelt dat mondelinge indiening volstaat.
2. Het indienen van het amendement geschiedt bij voorkeur in de eerste termijn van de beraadslagingen van het voorstel waar het amendement betrekking op heeft. De behandeling van het amendement vindt gelijktijdig plaats met de beraadslaging over het voorstel waarop het betrekking heeft.
3. Ieder lid van de raad is bevoegd op dat amendement een subamendement (wijziging van het amendement) in te dienen.
4. Er wordt alleen beraadslaagd over amendementen en subamendementen die ingediend zijn door raadsleden die de presentielijst getekend hebben.
5. Intrekking door de indiener(s) van een amendement of subamendement is mogelijk totdat de besluitvorming daarover door de raad is afgerond.

Artikel 37 Moties

1. Ieder lid van de raad, dat de presentielijst heeft getekend, kan ter vergadering een motie indienen.
2. Een motie moet om in behandeling genomen te worden schriftelijk bij de voorzitter worden ingediend.
3. Het indienen van een motie geschiedt bij voorkeur in de eerste termijn van de beraadslagingen over het onderwerp of voorstel waarop het betrekking heeft. De behandeling van een motie vindt gelijktijdig plaats met de beraadslaging over het onderwerp of voorstel waarop het betrekking heeft.
4. De behandeling van een motie over een niet op de agenda opgenomen onderwerp vindt plaats nadat alle op de agenda opgenomen onderwerpen zijn behandeld.

5. Intrekking door de indiener(s) van een motie is mogelijk totdat de besluitvorming daarover door de raad is afgerond.

Artikel 38 Initiatiefvoorstel

1. Raadsleden dienen initiatiefvoorstellen schriftelijk in bij de Agendacommissie.
2. Conform artikel 147a van de Gemeentewet legt de Agendacommissie het Initiatiefvoorstel allereerst voor aan het college om deze de gelegenheid te geven zijn wensen en bedenkingen kenbaar te maken.
3. De Agendacommissie agendeert het Initiatiefvoorstel vervolgens voor een politieke avond dan wel een raadsvergadering.

Artikel 39 Een raadsvoorstel van het college

1. Een voorstel van het college aan de raad dat vermeld staat op de voorlopige agenda van de raadsvergadering, kan niet worden ingetrokken zonder toestemming van de raad.
2. Als de raad van oordeel is dat een voorstel als bedoeld in het eerste lid voor advies terug aan het college dient te worden gezonden, bepaalt de raad binnen welke termijn het voorstel opnieuw geagendeerd wordt.

Artikel 40 Interpellatie

1. Ieder lid van de raad kan een verzoek tot het houden van een interpellatie schriftelijk indienen bij de voorzitter. Dit kan, behoudens in naar het oordeel van de voorzitter spoedeisende gevallen, tot ten minste 48 uur voor de aanvang van de vergadering. Het verzoek bevat in ieder geval duidelijke omschrijving van het onderwerp en de te stellen vragen.
2. De voorzitter brengt de inhoud van het verzoek zo spoedig mogelijk ter kennis van de overige raadsleden en de wethouders.
3. In de eerstvolgende raadsvergadering stemt de raad over het verzoek tot interpellatie. Indien de raad positief oordeelt over de interpellatie dan is het interpellatiedebat het eerste agendapunt na het technische blok, tenzij de raad anders oordeelt.
4. De interpellant voert niet vaker dan tweemaal het woord. De overige raadsleden, de burgemeester en de wethouders niet vaker dan eenmaal, tenzij de raad anders bepaalt.

Artikel 41 Schriftelijke vragen

1. Ieder raadslid en iedere fractieassistent kan schriftelijke vragen stellen aan het college of de burgemeester.
2. Schriftelijke vragen worden kort en duidelijk geformuleerd. De vragen kunnen van een toelichting worden voorzien. Bij de vragen wordt aangegeven of schriftelijke of mondelinge beantwoording wordt verlangd.
3. De vragen worden ingediend bij de griffier; deze draagt er zorg voor dat de vragen zo spoedig mogelijk ter kennis van de overige raadsleden en het college worden gebracht.

4. Schriftelijke beantwoording vindt zo spoedig mogelijk plaats, in ieder geval binnen dertig dagen nadat de vragen zijn ingediend. Mondelinge beantwoording vindt plaats in het eerstvolgende 'over-en-weer'. Indien beantwoording niet binnen deze termijnen kan plaatsvinden, stelt degene aan wie de vragen zijn gericht de vragensteller hiervan gemotiveerd in kennis. Daarbij wordt de termijn aangegeven waarbinnen beantwoording zal plaatsvinden.
5. Schriftelijke antwoorden van het college of de burgemeester worden door tussenkomst van de griffier aan de raadsleden toegezonden.
6. De vragen en antwoorden worden gelijktijdig met de stukken als bedoeld in artikel 14 aan de leden van de raad toegezonden.
7. De vragensteller kan bij schriftelijke beantwoording in het eerstvolgende 'over-en-weer' en bij mondelinge beantwoording in hetzelfde 'over-en-weer' nadere inlichtingen vragen over het door de burgemeester of door het college gegeven antwoord.

Artikel 42 Inlichtingen

1. Raadsleden dienen verzoeken tot inlichtingen als bedoeld in de artikelen 169, derde lid, en 180, derde lid, van de Gemeentewet schriftelijk in bij de griffier.
2. De griffier brengt de inhoud van het verzoek zo spoedig mogelijk ter kennis van de overige raadsleden en het college of de burgemeester.

De verlangde inlichtingen worden mondeling of schriftelijk in het eerstvolgende 'over-en-weer' gegeven.

Artikel 43 Over-en-weer: burgerspreekrecht, vragen en mededelingen

1. Voor het begin van elke raadsvergadering wordt een 'over-en-weer' gehouden. Dit 'over-en-weer' duurt samen met het technische blok maximaal 60 minuten. Tenzij de Agendacommissie anders beslist.
2. Tijdens het 'over-en-weer' kunnen inwoners en overige belangstellenden in het kader van het burgerspreekrecht het woord voeren over al of niet geagendeerde onderwerpen. Het woord kan niet gevoerd worden:
 - a. over een besluit van het gemeentebestuur waartegen bezwaar of beroep op de rechter openstaat of heeft opengestaan;
 - b. over benoemingen, keuzen, voordrachten of aanbevelingen van personen;
 - c. indien een klacht ex artikel 9:1 van de Algemene wet bestuursrecht kan of kon worden ingediend.
3. Degene, die van het burgerspreekrecht gebruik wil maken, meldt dit vooraf bij de griffier uiterlijk om 09.00 uur van de ochtend van de vergadering. Hij vermeldt daarbij het onderwerp waarover hij het woord wil voeren. De griffier stelt de raadsleden, het college en de burgemeester op de hoogte van de aanmelding.
4. De spreker voert het woord, nadat de voorzitter hem dit heeft verleend. De voorzitter of een lid van de raad doet een voorstel voor de behandeling van de inbreng van de burger.
5. Tijdens het 'over-en-weer' hebben collegeleden, raadsleden en fractieassistenten het recht om een mededeling te doen aan de raad over actuele onderwerpen die niet op de agenda van de raad staan. Tevens kunnen collegeleden schriftelijke vragen mondeling beantwoorden tijdens het 'over-en-weer'.
6. Tijdens het 'over-en-weer' hebben raadsleden en fractieassistenten het recht om vragen te stellen aan het college, de burgemeester of andere leden van de raad,

over actuele onderwerpen die niet op de agenda van de raad staan en over de lijst ingekomen stukken.

7. De vragen en mededelingen dienen zoveel mogelijk vooraf aangemeld te worden bij de griffier, uiterlijk om 09.00 uur van de ochtend van de raadsvergadering. De griffier stelt de overige raadsleden, het college en de burgemeester op de hoogte van de vragen.
8. De voorzitter geeft het woord op volgorde van aanmelding binnen de diverse rubrieken eventueel gegroepeerd naar onderwerp. Eerst het burgersprekrecht, vervolgens mededelingen van college, raadsleden of fractieassistenten en tot slot vragen van de raadsleden dan wel fractieassistenten. De voorzitter kan van de volgorde afwijken, indien dit in het belang is van de orde van de vergadering.
9. In het geval van een vraag, krijgt eerst de vragensteller het woord. Daarna volgt de beantwoording. Na de beantwoording is er gelegenheid voor de vragensteller om aanvullende vragen te stellen. Daarna krijgen andere leden van de raad gelegenheid om over hetzelfde onderwerp een vraag te stellen, hetzij aan de vragensteller, het college of de burgemeester.
10. In het geval van een mededeling, krijgt eerst de mededeler het woord. Daarna is er gelegenheid voor de raadsleden om vragen over de mededeling te stellen.
11. Tijdens het 'over-en-weer' kunnen geen moties worden ingediend en zijn geen interrupties toegestaan.
12. Indien gestelde vragen niet beantwoord kunnen worden tijdens het 'over-en-weer', dan volgt in de regel het antwoord tijdens het volgende 'over-en-weer'. Of, als de vragensteller of het college dat wenst, schriftelijk voor de volgende raadsvergadering.
13. De voorzitter verdeelt de spreektijd tijdens het 'over-en-weer' evenredig over het aantal aanmeldingen. De voorzitter kan tevens in bijzondere gevallen afwijken van de maximale lengte van het 'over-en-weer'.

Artikel 44 Technisch blok

1. Het technisch blok vormt het begin van de raadsvergadering.
2. Tijdens het technische blok worden de agenda vastgesteld, de hamerstukken behandeld en de lijst ingekomen stukken vastgesteld.
3. Samen met het 'over-en-weer' duurt het technische blok maximaal 60 minuten. Tenzij de voorzitter of de raad anders beslist.

14.

Hoofdstuk 5 – Begroting en rekening

Artikel 45 Procedure begroting

Onverminderd het bepaalde in de Gemeentewet geschiedt de voorbereiding, het onderzoek, de behandeling en de vaststelling van de begroting volgens een procedure die de raad, op voorstel van de Agendacommissie, vaststelt.

Artikel 46 Procedure jaarrekening

Onverminderd het bepaalde in de Gemeentewet geschiedt de voorbereiding en het onderzoek van de jaarrekening en het jaarverslag, alsmede de vaststelling van de jaarrekening en van een eventueel indemniteitsbesluit volgens een procedure die de raad, op voorstel van de Agendacommissie, vaststelt.

Hoofdstuk 6 – Lidmaatschap van andere organisaties

Artikel 47 Verslag en verantwoording

1. Een lid van de raad, een wethouder, de burgemeester, de gemeentesecretaris of de griffier die door de gemeenteraad is aangewezen tot lid van het algemeen bestuur van een openbaar lichaam of van een ander gemeenschappelijk orgaan, ingesteld op grond van de Wet gemeenschappelijke regelingen heeft het recht om tijdens het 'over-en-weer' verslag te doen over de zaken die in het algemeen bestuur aan de orde zijn. Voor bespreking van dit verslag zal de raadsvoorzitter verwijzen naar de Agendacommissie ter agendering in een ronde- of debattafel.
2. Ieder lid van de raad kan aan een persoon als bedoeld in het eerste lid, schriftelijk vragen stellen. De regels voor het stellen van schriftelijke vragen, vastgesteld in artikel 43, zijn van overeenkomstige toepassing.
3. Wanneer een lid van de raad een persoon als bedoeld in het eerste lid ter verantwoording wenst te roepen over zijn wijze van functioneren als zodanig, besluit de raad over het toestaan daarvan. De regels voor het vragen van inlichtingen, vastgesteld in artikel 44, zijn van overeenkomstige toepassing.
4. Over een voorstel tot ontslag van een door de raad aangewezen lid van het algemeen bestuur van een openbaar lichaam of van een ander gemeenschappelijk orgaan, als bedoeld in het eerste lid, wordt niet beraadslaagd dan nadat in een vergadering, ten minste twee weken tevoren gehouden, is besloten te verklaren dat het betrokken raadslid niet meer het vertrouwen van de raad bezit als lid van het bedoelde bestuur.
5. Dit artikel is van overeenkomstige toepassing op andere organisaties of instituties, waarin de raad één van zijn leden heeft benoemd.

Hoofdstuk 7 – Besloten vergadering

Artikel 48. Toepassing reglement op besloten raadsvergaderingen en ronde- of debattafels

Op besloten raadsvergaderingen, ronde- of debattafels is dit reglement van overeenkomstige toepassing voor zover dat niet strijdig is met het besloten karakter van de vergadering of tafel.

Artikel 49. Verslag besloten raadsvergadering en ronde- of debattafels

1. Besluitenlijst en digitale geluidsopname van besloten raadsvergadering worden niet verspreid, maar uitsluitend voor de raadsleden, fractieassistenten en overige deelnemers van de betreffende raadsvergadering ter inzage gelegd bij de griffie. De raadsleden en deelnemers worden van de ter inzage legging op de hoogte gesteld.
2. Een besluitenlijst en digitale geluidsopname van een besloten debattafl ligt uitsluitend voor raadsleden, fractieassistenten en overige tafeldeelnemers van de betreffende debattafl ter inzage bij de griffie. De tafeldeelnemers worden van de ter inzage legging op de hoogte gesteld.
3. De besluitenlijst wordt zo spoedig mogelijk in een besloten raadsvergadering vastgesteld.

Artikel 50 Geheimhouding

Voor de afloop van een besloten raadsvergadering, ronde- of debattafl besluit de raad respectievelijk de tafeldeelnemers overeenkomst artikel 25, lid één van de Gemeentewet of omtrent het in een besloten raadsvergadering, ronde- of debattafl verhandelde (datgene dat besproken is, presentatie, ter vergadering uitgedeelde stukken etc.) geheimhouding wordt opgelegd. De raad kan conform artikel 51 besluiten de geheimhouding op de stukken op te heffen.

Artikel 51 Opheffing geheimhouding

Als de raad op grond van de artikelen 25, derde en vierde lid, 55, tweede en derde lid, of 86, tweede en derde lid, van de Gemeentewet voornemens is de geheimhouding op te heffen, wordt, als het orgaan dat geheimhouding heeft opgelegd daarom verzoekt, daarover in een besloten raadsvergadering met het desbetreffende orgaan overleg gevoerd.

Hoofdstuk 8 – Toehoorders en pers

Artikel 52 Toehoorders en pers

1. Toehoorders en vertegenwoordigers van de pers wonen openbare raadsvergaderingen, ronde- en debattafels uitsluitend bij op de voor hen bestemde plaatsen.

2. Het blijken van tekenen van goed- of afkeuring of het op andere wijze verstoren van de orde is hen verboden.
3. In het belang van de orde van de bijeenkomst, dienen toehoorders en pers de aanwijzingen van de raads- of tafelvoorzitter op te volgen.
4. Indien de raads- of tafelvoorzitter dit nodig oordeelt, kan hij de vergadering voor een door hem te bepalen tijd schorsen ter handhaving van de orde op de publieke tribune.
5. De schorsing gaat de tijd van een uur niet te boven. Indien bijzondere gevallen dit wenselijk maken, is de voorzitter bevoegd de vergadering te verdagen tot uiterlijk tweemaal 24 uur na de schorsing.

Artikel 53 Geluid- en beeldregistratie

Degenen die van een openbare raadsvergadering, ronde- of debattafel geluid- of beeldregistraties willen maken, doen hiervan mededeling aan de raadsvoorzitter dan wel tafelvoorzitter en gedragen zich naar diens aanwijzingen.

Artikel 54 Gebruik van communicatiemiddelen

In de ruimte van een raadsvergadering, ronde- of debattafel, met inbegrip van de publieke tribune, is tijdens de vergadering of de tafel telefoneren, op welke wijze dan ook, niet toegestaan. Ander gebruik van mobiele telefoons of andere communicatiemiddelen is toegestaan, voor zover dit gebruik naar het oordeel van de raadsvoorzitter dan wel tafelvoorzitter geen verstoring van de orde van de vergadering respectievelijk de tafel oplevert en (het gebruik van) de apparatuur geen geluid produceert.

Hoofdstuk 9 – Slotbepalingen

Artikel 55 Uitleg reglement

In gevallen waarin dit reglement niet voorziet of bij twijfel omtrent de toepassing van het reglement:

1. Beslist de raad op voorstel van de raadsvoorzitter, in het geval van een raadsvergadering.
2. Beslissen de tafeldeelnemers op voorstel van de tafelvoorzitter, in het geval van een ronde- of debattafel.

Artikel 56 Inwerkingtreding, citeertitel en intrekking oude reglement

1. Dit reglement treedt in werking op 8 mei 2017.
2. Op dat tijdstip vervalt het op 15 december 2003 vastgestelde 'Reglement van orde voor de vergaderingen en andere werkzaamheden van de gemeenteraad van Duiven' en het op 24 april 2014 vastgestelde verordening commissiewezen.
3. Dit reglement wordt aangehaald als: Reglement van orde voor vergaderingen en andere werkzaamheden van de gemeenteraad van Duiven 2017.

Toelichting op het Reglement van orde voor vergaderingen en andere werkzaamheden van de gemeenteraad van Duiven 2017

Hoofdstuk 1 – Algemene Bepalingen

Artikel 1 Begripsomschrijvingen

De begrippen behoeven geen nadere toelichting.

Artikel 2 De voorzitters

De burgemeester is voorzitter van de raad. Artikel 125, derde lid, van de Grondwet en artikel 9 van de Gemeentewet schrijven dit dwingend voor. In artikel 77, eerste lid, is bepaald dat het langstzittende raadslid het raadsvoorzitterschap waarneemt bij verhindering of ontstentenis van de burgemeester. Als twee raadsleden even lang zitting hebben, is de oudste in jaren degene die het raadsvoorzitterschap waarneemt. Daarnaast heeft de raad altijd de mogelijkheid zelf te kiezen voor een andere waarnemer. Overigens geldt ditzelfde regime in het geval dat alle wethouders afwezig zijn voor de waarneming van het ambt van burgemeester. De burgemeester heeft het recht op grond van artikel 21 van de Gemeentewet in de vergadering aan de beraadslaging deel te nemen. Als voorzitter zorgt hij onder andere voor de handhaving van de orde in de vergadering.

Tafelvoorzitters: Door de nieuwe werkwijze van de raad, met de invoering van de ronde- en debattafels als belangrijkste wijziging, is er behoefte aan voldoende tafelvoorzitters. Het streven is erop gericht dat een tafelvoorzitter op een politieke avond slechts één tafel hoeft voor te zitten. Omdat het 'over-en-weer' voorafgaand aan de raadsvergadering wordt gehouden, is het officieel geen integraal onderdeel van de raadsvergadering. Daarom kunnen tafelvoorzitters ook het 'over-en-weer' voorzitten. Aan alle fracties wordt gevraagd om een tafelvoorzitter te leveren. Het is denkbaar dat grotere fracties meerdere tafelvoorzitters leveren. Bij voorkeur levert iedere fractie minstens één tafelvoorzitter. Een aantal van acht tafelvoorzitters is nodig om enigszins flexibel een agenda met bijbehorende tafelvoorzitters voor de politieke avond te kunnen vaststellen. Als het aantal tafelvoorzitters, door beëindiging van het tafelvoorzitterschap, te klein wordt, kan de Agendacommissie de raadsfracties opnieuw om tafelvoorzitters verzoeken.

Artikel 3 De griffier

De raad is verplicht een griffier te benoemen (artikel 100 van de Gemeentewet). De griffier is in eerste instantie verantwoordelijk voor de bijstand aan de raad. Hij is in principe in elke vergadering van de raad aanwezig. De Gemeentewet eist dat de raad de vervanging van de griffier regelt (artikel 107d, eerste lid). In het tweede lid is daarover een bepaling opgenomen. In verband met artikel 22 van de Gemeentewet (verschoningsrecht) is in het derde lid een bepaling opgenomen met betrekking tot het deelnemen van de griffier aan de beraadslaging.

Artikel 4a Het Seniorenconvent

Het Seniorenconvent heeft voornamelijk een algemeen adviserende rol (aanbevelingen aan de raad inzake de organisatie en het functioneren van de raad). Daarnaast is het Seniorenconvent een plek voor het bestuursorgaan Burgemeester om vertrouwelijke zaken te delen op het vlak van de portefeuille Openbare orde en Veiligheid en Integriteit.

Lid 8 is ingevoegd omdat het denkbaar is dat als er een kwestie op het vlak van de openbare orde en veiligheid aan de orde is, de burgemeester zich wil laten bijstaan door bijvoorbeeld de brandweercommandant of de beleidsmedewerker Openbare Orde. Eveneens is het denkbaar dat de griffier bepaalde zaken wil voorleggen, bijvoorbeeld als er een nieuw raadsinformatiesysteem moet komen. Het is denkbaar dat hij zich dan laat bijstaan door een

deskundige. Daarom is er gekozen voor de bewoording 'iemand' in plaats van de bewoording 'een ambtenaar' of 'een medewerker van de gemeente'.

Het Seniorenconvent heeft voor wat betreft de politieke aspecten van het raadswerk geen besluitvormende rol, dat primaat is immers voorbehouden aan de raad. Het lidmaatschap van het Seniorenconvent is gekoppeld aan het fractievoorzitterschap. Omdat het Seniorenconvent besloten van aard is en geen besluitvormende rol heeft voor wat betreft de politieke aspecten van het raadswerk is er voor gekozen om geen vervangingsregel op te nemen. Dit bevordert het besloten en vertrouwelijke karakter. Wanneer een fractievoorzitter niet in de gelegenheid is om het Seniorenconvent bij te wonen, kan hij zich dus niet laten vervangen door een ander lid van zijn fractie of de raad.

Vertrouwelijkheid is een term die niet gebruikt wordt in de Gemeentewet en de Wob. De Hoge Raad heeft in 2004 bepaald dat de termen 'vertrouwelijkheid' en 'geheimhouding' in feite hetzelfde betekenen, maar dat in juridische zin alleen waarde wordt gehecht aan het woord 'geheim'. Daarom is het van belang om te duiden wat de term vertrouwelijkheid inhoudt. Vertrouwelijkheid houdt in dat datgene wat besproken en gedeeld wordt in het Seniorenconvent binnenskamers blijft en niet daarbuiten komt. Deelnemers aan het Seniorenconvent zijn zich hier van bewust en handelen hier naar. Het is denkbaar dat naast het vertrouwelijke karakter dat hier van kracht is, informatie die hier gedeeld wordt reeds valt onder de term geheim of niet-openbaar uit de Gemeentewet en de Wob en daarmee een geheimhoudingsplicht geldt en er strafrechtelijke consequenties verbonden zijn aan het lekken van deze informatie. Deelnemers zijn zich hier van bewust en handelen hier ook naar, het is raadzaam dat de voorzitter de aanwezigen hier ook regelmatig op wijst zodat een ieder hier van doordrongen is.

Het Seniorenconvent komt elke zes weken bij elkaar, een uur voorafgaand aan de Raadsavond (vanaf 18.30uur) . In het eerste half jaar (2^e, 3^e kwartaal 2017) echter elke drie weken, dit vanwege de invoering van de nieuwe vergaderstructuur.

Artikel 4b De Agendacommissie

De Agendacommissie vervult een belangrijke (coördinerende) rol bij de agendering van zaken op de politieke avond en in de raad. De Agendacommissie heeft het overzicht van alle onderwerpen waar de raad zich mee bezig houdt en zorgt voor de planning.

De commissie stelt de agenda van de politieke avond vast en de agenda van de raad voorlopig vast. De definitieve vaststelling van de agenda van de raad geschiedt bij de aanvang van de betreffende vergadering.

De Agendacommissie verdeelt in haar vergadering het voorzitterschap van de geagendeerde onderwerpen voor een politieke avond en het 'over-en-weer' over haar leden. De raadsvoorzitter is automatisch – conform de wetgeving - de voorzitter van de raadsvergadering. De Agendacommissie kan besluiten om in bijzondere gevallen een voorzitter van buiten aan te trekken om een ronde- of debattafel te leiden.

In haar vergadering blikt de Agendacommissie terug op de vorige politieke avond, dit met het oog op het lerend vermogen van de leden van de Agendacommissie. Daarnaast is het raadzaam dat de Agendacommissie periodiek, bijvoorbeeld elk half jaar, een evaluatiemoment heeft.

In de nieuwe werkwijze past dat de Agendacommissie - met redenen omkleed - kan besluiten om een raadsvoorstel - zonder eerst op de politieke avond te zijn besproken - als hamerstuk op de agenda van de raad te agenderen. De Agendacommissie zal dat met name overwegen als er sprake is van een beleidsarm stuk, een stuk dat een logisch vervolg is op

eerdere besluitvorming of een stuk waarop geen betrokkenheid van burgers te verwachten is of bij een combinatie van deze argumenten. De raad kan bij de vaststelling van de agenda in de raadsvergadering gemotiveerd aangeven dat het stuk toch voor de politieke avond moet worden geagendeerd. Motieven voor de raad om het punt toch te willen agenderen kunnen gelegen zijn in de verwachting dat er wel burgers willen inspreken, of dat het punt toch politieke attentiewaarde heeft.

Het uitgangspunt is dat alle fracties één tafelvoorzitter leveren. Dit uitgangspunt heeft tot doel om een breed draagvlak te hebben in de raad voor de keuzes die de Agendacommissie maakt. Het is denkbaar dat grotere fracties meerdere tafelvoorzitters leveren. In haar eerste vergadering als Agendacommissie wijzen de leden van de Agendacommissie één tafelvoorzitter aan als voorzitter van de Agendacommissie. Gezien het dualisme en de zelfstandige rol van de raad is de voorzitter van de Agendacommissie bij voorkeur lid van de oppositie.

De Agendacommissie is een procescommissie die bij haar beslissingen een grote mate van overeenstemming als uitgangspunt heeft. Leidend voor haar beslissingen zijn de uitkomsten van de tafel waar een onderwerp besproken is en het advies van de griffie.

Naast de formele agenda is de Agendacommissie ook een klankbord voor de griffie als het gaat om andere raadsactiviteiten in de agenda van de raad, zoals thema-avonden of werkbezoeken.

De gemeentesecretaris is de eerste adviseur van het college van B&W en staat aan het hoofd van de ambtelijke organisatie. Hij heeft zicht op de planning en de processen van het ambtelijk apparaat. Vanuit zijn rol kan de gemeentesecretaris de Agendacommissie adviseren. Indien nodig kan hij zich laten bijstaan door een inhoudelijk betrokken ambtenaar.

De vergaderingen van de Agendacommissie zijn passief-openbaar. Dit houdt in dat eenieder welkom is bij de vergaderingen van de Agendacommissie. Doorgaans vergadert de Agendacommissie na afloop van alle tafels, aan het eind van de Politieke Avond. Daardoor kent de Agendacommissie geen vaste begintijd. Mede daardoor is de Agendacommissie *passief*-openbaar. Immers, hoewel eenieder welkom is, kan niet op voorhand aangegeven worden wanneer eenieder welkom is. Een andere reden is dat wanneer de commissie actief-openbaar is, de agenda conform artikel 11 en 12 uit dit reglement gepubliceerd moeten worden. Dit verlengt de doorlooptijd van de raadscyclus met circa twee weken. Omdat de Agendacommissie alleen procesmatige besluiten neemt en geen politiek inhoudelijke besluiten doet een korter van te voren publiceren van de agenda geen afbreuk aan het democratische proces. In de regel zullen de agenda en de stukken van de Agendacommissie de vrijdag voor de Agendacommissie via iBabs op de website van de gemeente gepubliceerd worden.

Hoofdstuk 2 – Toelating van nieuwe raadsleden; benoeming van fractieassistenten; benoeming van wethouders; fracties

Artikel 5a Onderzoek geloofsbrieven en toelating van nieuwe raadsleden

Vooraf

Met de geloofsbrief geeft de voorzitter van het centraal stembureau aan de benoemde kennis van zijn benoeming (artikel V 1 van de Kieswet). Voor dit benoemingsbesluit is bij ministeriële regeling een model vastgesteld. De benoemde geeft schriftelijk aan of hij de benoeming aanneemt (artikel V 2 van de Kieswet). Tegelijk met de mededeling dat hij zijn benoeming aanneemt worden aan de raad stukken overlegd waaruit blijkt dat de benoemde voldoet aan de eisen om als lid van de raad toegelaten te worden. Dit omvat de volgende stukken: een ondertekende verklaring met de openbare betrekkingen die hij bekleedt, een

uittreksel uit de basisregistratie personen met zijn woonplaats, geboorteplaats en -datum en (indien niet-Nederlander) stukken waaruit blijkt dat hij voldoet aan de vereisten van artikel 10, tweede lid, van de Gemeentewet (artikel V 3 van de Kieswet). Het onderzoek van de geloofsbrieven moet in een openbare vergadering gebeuren. Bij het onderzoek zal ook de gedragscode (artikel 15, derde lid, van de Gemeentewet) betrokken worden. In deze code zijn onder meer bepalingen opgenomen over al dan niet toegestane nevenfuncties. De commissie welke de geloofsbrieven onderzoekt brengt verslag uit. Dit kan zowel mondeling als schriftelijk.

Eerste en tweede lid

De formulering van het eerste lid benadrukt dat de raad en niet de voorzitter een commissie instelt, die het zogenaamde geloofsbrievenonderzoek verricht nadat de voorzitter van het centraal stembureau nieuwe leden heeft benoemd.

Derde lid

Het onderzoek van het proces-verbaal (onderzoek naar het verloop van de verkiezing of de vaststelling van de uitslag) gebeurt door de oude raad vlak voor de eerste samenkomst van de nieuwe raad na de gemeenteraadsverkiezingen. Het onderzoek van het proces-verbaal strekt zich niet uit tot de geldigheid van de kandidatenlijsten en van de lijstverbindingen. Dit lid ziet op de specifieke taak die de raad heeft na de raadsverkiezingen. Na de gemeenteraadsverkiezingen heeft de commissie voor het geloofsbrievenonderzoek een extra taak: zij adviseert de raad ook over het verloop van de verkiezingen (of dit op wettige wijze is gebeurd) en het vaststellen van de uitslag (is deze juist vastgesteld). Zij doet dit op basis van het proces-verbaal van het centraal stembureau. De raad dient op basis van dit advies een besluit te nemen over het verloop van de verkiezingen en de vaststelling van de uitslag. Dit besluit is van belang omdat de raad de bevoegdheid heeft om te besluiten tot het hertellen van de stemmen en zelfs de bevoegdheid om te besluiten tot een herstemming, beide eventueel in een deel van de gemeente bij een aantal specifieke stembureaus. Het proces-verbaal vormt de aanleiding tot een besluit tot hertelling of herstemming. Dit dient concrete aanwijzingen te bevatten waarop de raad tot een dergelijk besluit over gaat. Het feit dat een fractie een klein aantal (bijv. drie) stemmen te weinig heeft om een extra zetel te behalen is geen valide motivering om tot hertelling over te gaan. Een proces-verbaal waaruit blijkt dat kiezers bezwaar hebben gemaakt over de onzorgvuldige wijze waarop het stembureau na sluiting de stemmen heeft geteld, kan dit wel zijn.

Vierde en vijfde lid

Ingevolge artikel V 4 van de Kieswet beslist de raad over de toelating van zijn leden. Daarbij is er een verschil in de procedure bij de samenstelling van een nieuwe raad of bij de vervulling van een tussentijdse vacature. Na een raadsverkiezing kunnen de raadsleden op de eerste vergadering van de raad in nieuwe samenstelling de eed of verklaring en belofte afleggen. De voorzitter zal hen hiervoor oproepen. Bij tussentijdse vacaturevervulling kan de eed of verklaring en belofte aansluitend aan de beslissing van de raad over de toelating van het betrokken raadslid plaatsvinden. De tekst van de eed of verklaring en belofte die een raadslid bij het aanvaarden van het raadslidmaatschap moet afleggen, is in artikel 14 van de Gemeentewet vastgelegd.

Artikel 5b Onderzoek geloofsbrieven en benoeming van fractieassistenten

Nieuw in dit artikel is dat we nu de mogelijkheid hebben geschapen om iemand te benoemen als fractieassistent die niet bij de laatste verkiezingen geplaatst was op de kandidatenlijst van de fractie.

Artikel 10, 11, 12, 13 en 15 uit de Gemeentewet worden ook van toepassing verklaard op fractieassistenten. Fractieassistenten leggen ook de eed of verklaring en belofte af. Wij schakelen in de praktijk, waar mogelijk, de fractieassistent gelijk met een raadslid en dan ligt gelijkschakeling op dit punt ook voor de hand. Er kan dan geen enkel misverstand of onduidelijkheid meer bestaan dat ook fractieassistenten aan geheimhouding zijn gehouden van zaken die bijvoorbeeld in een besloten tafel van de politieke avond aan de orde kunnen komen of van stukken die onder geheimhouding bij de griffie berusten en bij de griffie kunnen worden ingezien.

Het van toepassing verklaren van de genoemde artikelen uit de Gemeentewet betekent onder andere dat zij achttien jaar moeten zijn, over een geldige verblijfstitel moeten beschikken, hun nevenfuncties openbaar moeten maken, geen functie als bedoeld in artikel 13 mogen vervullen en niet in strijd mogen handelen met artikel 15. Bij dat laatste gaat het er in dit verband vooral om dat zij niet als gemachtigde voor een wederpartij mogen optreden in geschillen met de gemeente (artikel 15, eerste lid aanhef en onder b). Als een dergelijk geschil zich zou voordoen met een wijkvereniging, voetbalclub of andere door de gemeente gesubsidieerde organisatie waar een fractieassistent lid van het bestuur of voorzitter is, moet deze fractieassistent zich dus afzijdig houden. Verder is van

belang het bepaalde in artikel 15, eerste lid aanhef en onder c: de fractieassistent mag ook niet als vertegenwoordiger of adviseur optreden t.b.v. het door derde met de gemeente aangaan van overeenkomsten.

Op zichzelf hoeft er juridisch gesproken vanuit artikel 15 Gemeentewet geen bezwaar te zijn als alles transparant gebeurt. Net zoals dat bij raadsleden het geval is. Nadere afspraken hierover kunnen gemaakt worden in de gedragscode.

Aangezien fractieassistenten niet meer benoemd worden als commissielid in de zin van artikel 82 van de gemeentewet, wordt overgestapt op een vaste vergoeding van 15% van de raadsvergoeding per maand. Dit wordt vastgelegd in de verordening op de rechtspositie.

Artikel 5c Onderzoek geloofsbrieven en benoeming van wethouders

Dit artikel geeft invulling aan een leemte in de Gemeentewet. Uit de Kieswet vloeit het geloofsbrievenonderzoek van raadsleden voort. Aangezien de wethouder geen gekozen volksvertegenwoordiger is, is hierover niets in de Kieswet geregeld. De Gemeentewet geeft wel aan welke formele eisen gesteld worden aan een wethouder maar niet op welk moment deze getoetst worden. De formele eisen voor het wethouderschap zijn grotendeels vergelijkbaar met de vereisten voor het raadlidmaatschap (Gemeentewet artikelen 36a, 36b, 41b en 41c). Daarnaast kan een verklaring omtrent het gedrag (VOG) worden gevraagd. De raad kan aangeven dat zij deze procedure wil volgen bij de benoeming van wethouders. De VOG kent een screeningsprofiel voor politieke ambtsdragers. Bij dit profiel staat de integriteit van de aspirant bestuurder centraal. Het is mogelijk om deze VOG via een spoedprocedure uit te laten voeren. Het ligt voor de hand om voor het benoemen van wethouders ook een commissie voor het onderzoek naar de geloofsbrieven in te stellen. Dit artikel is ook van toepassing als er geen wethouder van buiten maar uit de raad wordt benoemd, de incompatibiliteit en nevenfuncties dienen immers opnieuw beoordeeld te worden.

Bij de benoeming van een wethouder zal er een integriteitstoets plaatsvinden. De gedragscode politieke ambtsdragers speelt hierbij een rol. De integriteitstoets komt aan de orde in het gesprek dat de burgemeester over integriteit en de gedragscode voert met de kandidaat-wethouder (artikel 5c – lid 2). De burgemeester kan zich laten bijstaan door een extern bureau dat een onderzoek kan uitvoeren naar de kandidaat-wethouder. De burgemeester deelt in de raad mondeling zijn conclusies naar aanleiding van dit gesprek mee.

Een raadslid dat benoemd wordt tot wethouder mag raadslid blijven totdat de geloofsbrieven van zijn opvolger zijn goedgekeurd (artikel 36b, tweede lid, van de Gemeentewet). In het geval de coalitie in de raad een meerderheid heeft van één stem kan het verstandig zijn eerst als raadslid ontslag te nemen en een nieuw raadslid te benoemen. Het vooraf ontslag nemen als raadslid is een risico. Het kan immers gebeuren dat deze persoon of niet tot wethouder wordt benoemd of dat de geloofsbrieven niet worden goedgekeurd.

Artikel 6 Fracties

Eerste en tweede lid

De Kieswet en de Gemeentewet kennen het begrip fractie niet. In de Gemeentewet in artikel 33, tweede lid, wordt wel uitgegaan van het bestaan van in de raad vertegenwoordigde groeperingen (recht op fractie-ondersteuning). Bij de aanvang van de eerste zitting van de nieuwe raad na de verkiezingen, worden de leden die op dezelfde lijst hebben gestaan, als één fractie beschouwd. Is onder een lijstnummer slechts één lid verkozen, dan wordt dit lid als een afzonderlijke fractie beschouwd. De fractie gebruikt in de vergadering van de raad de aanduiding die zij boven de kandidatenlijst had staan. Op deze wijze is de relatie tussen de fractie in de raad en de fractie op de kandidatenlijst voor de burger duidelijk. Het kan echter voorkomen dat een fractie geen aanduiding boven de kandidatenlijst heeft staan. In een dergelijk geval deelt de fractie in de eerste vergadering de aanduiding mee.

Vierde lid

In de loop van een zittingsperiode kan het voorkomen dat leden de raad verlaten. In een dergelijk geval vindt er een verandering in de samenstelling van de fractie plaats. Als dit het geval is, deelt de fractie dit aan de voorzitter mede. Het is ook mogelijk dat een raadslid zijn lidmaatschap niet opzegt maar uit een fractie stapt. Hij kan als zelfstandige fractie verdergaan of zich aansluiten bij een bestaande fractie. Ook andere wijzigingen zijn mogelijk, bijvoorbeeld een fusie van twee fracties. Een andere (tijdelijke) wisseling in een fractie kan het gevolg zijn van ziekte of zwangerschap van een raadslid. Voor deze gevallen is in de Kieswet een vervangingsregeling opgenomen.

Uitgangspunt van ons kiesstelsel is dat volksvertegenwoordigers op persoonlijke titel worden verkozen en benoemd (dit laatste door de voorzitter van het stembureau). Dit uitgangspunt is gebaseerd op artikel 27 van de Gemeentewet, waarin is bepaald dat elk bindend mandaat van een lid van de raad nietig is. De volksvertegenwoordiger handelt naar eigen overtuiging en is bij stemmingen niet gebonden aan een lastgeving. Geen andere persoon of instantie kan hem rechtens bindende instructies opleggen met betrekking tot zijn stemgedrag. Het is de individuele volksvertegenwoordiger die een mandaat van de kiezer heeft gekregen. De volksvertegenwoordiger heeft daardoor ook de mogelijkheid om tussentijds van fractie te veranderen of zelfstandig verder te gaan.

Ook de Kieswet gaat niet uit van politieke partijen, een zetel 'hoort' dan ook niet bij een partij maar is verbonden aan de volksvertegenwoordiger die daardoor ook de mogelijkheid heeft om tussentijds van fractie te veranderen of zelfstandig verder te gaan. Ook kan een fractie besluiten om haar naam te veranderen. Dit staat de fractie vrij om te doen. Op grond van deze bepalingen heeft de raad geen zeggenschap over wijzigingen in de samenstelling, fusies en splitsingen van fracties en de naamvoering. De raad kan hier dus geen besluit over nemen. Een mededeling aan de voorzitter van de raad is voldoende. De raad is gehouden met ingang van de eerstvolgende vergadering nadat hiervan mededeling is gedaan rekening te houden met de nieuwe situatie.

Dit betekent ook dat:

- kandidaten die van een kandidatenlijst deel uitmaken en binnen die lijst/partij een onderlinge schriftelijke (en soms notariële) afspraak maken, bijvoorbeeld dat men onder bepaalde voorwaarden zal afzien van aanvaarding van het raadslidmaatschap, zich dienen te realiseren dat dergelijke afspraken nietig zijn, vanwege strijd met de Gemeentewet en de Kieswet;
- personen die tussentijds van partij veranderen hun raadslidmaatschap niet verliezen;
- als men uit een partij stapt en als eigen partij verder gaat, de verlatende partij geen middelen heeft om het raadslid uit de raad te weren.

Fractie-afplitsing en het ontstaan van een nieuwe fractie kan diverse praktische gevolgen hebben, te denken valt aan: fractievergoedingen en –faciliteiten, fractievoorzitterschap dan wel vertegenwoordiging in het Seniorenconvent, zo nodig andere zitplaatsen in de raadszaal, bezetting in raadscommissies en eventueel de bezetting in raadscommissies door burgerraadsleden.

Als moet worden voorzien in de vacature van een raadslid dat zich heeft afgesplitst, wordt teruggегреpen op de lijst waarop betrokkene oorspronkelijk was gekozen (artikel P 19 van de Kieswet).

Vijfde lid

De naam van de fractie dient getoetst te worden aan de afwijzingsgronden uit artikel G 3 van de Kieswet. Dit is een logische voorwaarde. Indien de nieuwe fractie wil meedoen aan de eerstvolgende raadsverkiezingen zal dit ook gebeuren. Bij registratie als politieke groepering wordt getoetst aan hoofdstuk G van de Kieswet, waarin staat aangegeven in welke gevallen deze registratie geweigerd wordt.

Hoofdstuk 3 – Vergaderingen

Paragraaf 1 Tijdstip van vergaderen; voorbereidingen en verslaglegging

Artikel 7 Vergaderfrequentie

Ingevolge artikel 17 van de Gemeentewet vergadert de raad zo vaak hij daartoe heeft besloten en voorts indien de raadsvoorzitter het nodig oordeelt of indien ten minste een vijfde van het aantal leden van de raad schriftelijk met opgave van redenen daarom vraagt. De raadsvoorzitter dient bij het bepalen van een andere dag en een ander aanvangsuur zoveel mogelijk overleg te plegen met de Agendacommissie. Op deze wijze houdt de Agendacommissie ook bij vergaderingen, die niet op het gebruikelijke tijdstip plaatsvinden, invloed op de datum, het tijdstip en de plaats van de vergadering. Het wijzigen van het aanvangsuur is van gemeenschappelijk belang, omdat het merendeel van de raadsleden het raadslidmaatschap combineert met een andere (on)betaalde functie.

Tweede lid

Zo mogelijk worden de tafels op de politieke avond thematisch geclusterd, zodat dossierwoordvoerders aan alle tafels binnen een bepaald aandachtsgebied deel kunnen nemen. Er worden maximaal drie tafels naast elkaar gehouden, met een maximum van twee debattafels tegelijkertijd.

Derde lid

De raadsvergadering duurt in de regel tot 22.30 uur. Een raadsvoorstel dat voor dat tijdstip in bespreking is genomen wordt in de regel wel in zijn geheel behandeld, tenzij de vergadering anders beslist.

Bij het maken van de jaarplanning wordt zoveel mogelijk rekening gehouden met de schoolvakanties, kermissen en andere bijzondere feiten.

Artikel 8 Oproep

In artikel 19, eerste lid, van de Gemeentewet is bepaald dat de burgemeester de leden van de raad schriftelijk uitnodigt voor de vergadering.

Het eerste lid van dit artikel bepaalt dat de voorzitter een vastgesteld aantal dagen vóór een vergadering de leden een schriftelijke oproep stuurt, waarin de vergadering wordt aangekondigd. Het is in de gemeente Duiven gebruikelijk dat het versturen van deze schriftelijke oproep gebeurt door het plaatsen van de agenda in iBabs. De oproep vermeldt de dag, tijdstip en plaats van de vergadering. Het eerste lid stelt verplicht dat de voorlopige agenda en de daarbij behorende stukken, met uitzondering van de in artikel 25, eerste en tweede lid, van de Gemeentewet bedoelde stukken, tegelijkertijd met de oproep aan de leden worden verzonden. De in artikel 25, eerste en tweede lid, bedoelde stukken zijn stukken ten aanzien waarvan geheimhouding is opgelegd. Hier wordt melding van gemaakt op de stukken.

De verzending van de stukken zoals hier bedoeld, gebeurt door publicatie op iBabs.

Artikel 9 Agenda van de raadsvergadering en de politieke avond

Eerste t/m derde lid

De Agendacommissie bepaalt hoe de agenda eruit komt te zien. Het versturen van de agenda en stukken is geregeld in artikel 8. Dit is echter een voorlopige agenda. In de dagelijkse praktijk van de gemeente zal het soms niet mogelijk zijn om zeven dagen voor de vergadering een agenda op te stellen, die ook zicht heeft op de politieke actualiteit. In een dergelijke situatie kan de voorzitter na het verzenden van de schriftelijke oproep zo nodig een aanvullende agenda en stukken rondsturen. Dit kan echter niet tot op het laatste moment, maar tot uiterlijk twee dagen voor de aanvang van de vergadering. Individuele raadsleden kunnen de Agendacommissie onderwerpen voor de agenda voordragen. Zij

kunnen echter ook bij aanvang van de raadsvergadering een met redenen omkleed voorstel doen om onderwerpen aan de agenda toe te voegen (motie vreemd) of van de agenda af te voeren (niet eens met hamerstuk). Daarmee kan het individuele raadslid in ieder geval op twee momenten invloed uitoefenen op de vaststelling van de agenda.

Vierde lid

Voorstellen aan de raad kunnen afkomstig zijn van college en burgemeester, van individuele raadsleden (zie artikel 42 Initiatiefvoorstellen) of van een raadswerkgroep (waar het bijvoorbeeld gaat om zaken die te maken hebben met de organisatie en de werkzaamheden van de raad).

Met het in het vierde lid genoemde verzoek tot het agenderen van een onderwerp, worden ook onderwerpen bedoeld waaraan niet direct een voorstel tot besluitvorming in de raad gekoppeld zit. Hiermee kunnen ook anderen dan collegeleden, individuele raadsleden en raadswerkgroepen onderwerpen aandragen voor de politieke avond. Voor burgers betekent dit een extra mogelijkheid, naast het burgerinitiatief, om een onderwerp onder de aandacht van de raad te brengen.

Voor individuele raadsleden betekent het vierde lid de mogelijkheid tot een actievere rol bij de opstelling van de agenda. Ook biedt het vierde lid ruimte aan het college om de raad tijdens de politieke avond meer informeel over onderwerpen bij te praten.

Indien de Agendacommissie niet instemt met een verzoek tot agendering dan zal zij dit met redenen onderbouwd mededelen aan de indiener. Uiteraard kan hierover het gesprek gevoerd worden.

De Agendacommissie is het orgaan dat namens de raad zo goed en zo zorgvuldig als mogelijk de zaken agendeert voor behandeling op de politieke avond of de raadsvergadering. Daarbij zal de Agendacommissie zo goed mogelijk wegen of een onderwerp beeldvormend of meningsvormend geagendeerd kan worden. Wij gaan er vanuit dat de Agendacommissie het vertrouwen van de raad geniet en een breed draagvlak heeft. Het kan zo zijn dat de Agendacommissie toch een verkeerde taxatie heeft gedaan in de agendering van het onderwerp. Bij het vaststellen van de agenda van de raad, kan de raad aangeven om bijv. toch te willen spreken over een onderwerp dat als hamerstuk is aangeduid door de Agendacommissie. Bij de bespreking aan een tafel kunnen de aanwezigen aangeven een andere wijze van behandeling te wensen. Mocht dit een ingrijpende wijziging zijn, dan wordt men verzocht om vooraf de griffie en de agendacommissie hierover in te lichten. Dit om te voorkomen dat de bespreking van het orde voorstel aan tafel veel tijd in beslag neemt, waardoor de inhoudelijke bespreking onder tijdsdruk komt te staan.

Wat betreft het wijzigen van de agenda van de politieke avond is een spoedprocedure opgenomen voor de agendacommissie in artikel 7 en 8.

. Wij nemen aan dat hiervan spaarzaam gebruik gemaakt hoeft te worden want een wijziging van een agenda kort voor een politieke avond heeft als nadeel dat niet iedereen op de hoogte is van de wijziging in de agenda of van het afvoeren van een onderwerp van de agenda etc. We willen voorkomen dat publiek met een verkeerde verwachting van de avond naar het gemeentehuis komt.

Ten behoeve van de continuïteit wordt bij grotere onderwerpen, die over een langere periode zullen terugkeren op de agenda van raad en politieke avond, zo veel mogelijk met vaste tafelvoorzitters gewerkt. De tafelvoorzitter fungeert dan als dossierhouder van betreffend onderwerp. Mede in het kader van het 'grip krijgen op de eigen agenda van de raad', worden bij dergelijke onderwerpen zo veel mogelijk in de startfase procesafspraken gemaakt tussen de Agendacommissie, de griffie, portefeuillehouder en ambtelijke organisatie. Deze afspraken kunnen onder meer betreffen het tijdpad, de rol van de raad op de verschillende momenten, de vorm van aan de raad aan te bieden stukken en interactie met betrokkenen.

Artikel 10 De leden van het college en de gemeentesecretaris

Artikel 10 is ten dele een nadere uitwerking van artikel 21, tweede lid, van de Gemeentewet. Dit artikel voorziet in de mogelijkheid dat het college door de raad wordt uitgenodigd om tijdens de raadsvergadering aanwezig te zijn. Uitgangspunt is dat het college voor iedere raadsvergadering is uitgenodigd. Het kan echter wenselijk zijn, dat een collegelid niet bij een vergadering aanwezig is als de raad een zelfstandige afweging over een onderwerp wil maken, de raad bijvoorbeeld over het eigen functioneren van gedachten wil wisselen of bij de voorbereiding van een besluit tot het houden van een onderzoek naar het door het college gevoerde bestuur.

De gemeentesecretaris houdt zich voornamelijk bezig met de ondersteuning van het college en het leiden van de ambtelijke organisatie. In het kader van die twee taken kan het wenselijk zijn dat de secretaris deelneemt aan de beraadslagingen van de raadsleden op de politieke avond. Dit geldt ook voor de medewerkers van de gemeente. Bij debat of rondetafels kan de Agendacommissie in het behandeladvies opnemen dat de inbreng van gemeentelijke medewerkers vanwege hun kennis en feitelijke informatie wenselijk is, teneinde de gevraagde informatie zo goed mogelijk aan raadsleden over te dragen en het gesprek tussen raadsleden, burgers, leden van het college en medewerkers van de gemeente zo vruchtbaar mogelijk te doen zijn.

Artikel 11 Ter inzage leggen van stukken

Geïnteresseerden moeten de mogelijkheid hebben om stukken in te zien. Daarom worden alle stukken gelijktijdig met het verzenden van de schriftelijke oproep ter inzage aangeboden.

Naast de fysieke terinzagelegging op het gemeentehuis, zullen de stukken doorgaans op elektronische wijze worden aangeboden. Dit gaat via een digitaal raadsinformatiesysteem of door plaatsing op de gemeentesite. Mocht een bepaalde bijlage bij een raadsvoorstel onverhoopt een keer niet digitaal beschikbaar zijn dan wordt maatwerk toegepast en communiceert de griffie in dat geval hoe de raadsleden deze stukken toch kunnen lezen.

Een stuk is een 'document' in de zin van de Wet openbaarheid van bestuur (Wob). Een document houdt in: een bij een bestuursorgaan berustend schriftelijk stuk of ander materiaal dat gegevens bevat. Onder documenten vallen niet alleen de door de overheidsorganen gecreëerde stukken of ander materiaal. Ook alle van buiten komende stukken en ander voor overheidsorganen bestemd materiaal zoals agenda's, verslag, (concept)adviezen en magneetbanden verkrijgen de status van document in de zin van de Wob.

Onder de stukken als bedoeld in het vierde lid van dit artikel worden verstaan: geheime stukken en de zogenaamde 'achterliggende' stukken waarvan in raadsvoorstellen melding wordt gemaakt (ambtelijke adviezen, toelichtende nota's, etc.).

Indien het gaat om geheime of 'onder embargo' stukken, waarop voorlopige geheimhouding is opgelegd door het bestuursorgaan dat het document aanbiedt aan de raad, dient dit duidelijk op het stuk te zijn aangegeven. De griffier vervult de secretariaatsfunctie ten dienste van de raad. Daarom worden stukken die betrekking hebben op de agenda en de voorstellen van de raadsvergadering en die geheim moeten blijven bij hem ter inzage gelegd. Op verzoek van de leden van de raad kan de griffier inzage aan hen verlenen.

Artikel 12 Openbare kennisgeving

Met dit artikel wordt invulling gegeven aan het voorschrift van artikel 19, tweede lid, van de Gemeentewet. Voor wat betreft de wijze van publicatie is in de mogelijkheid van publicatie via de gemeentelijke website voorzien en is aangesloten bij artikel 3:12 van de Algemene wet bestuursrecht (hierna: Awb). In de praktijk zal de publicatie geschieden in de Duiven Post die huis-aan-huis verspreid wordt. Echter, er zullen situaties zijn waarin dit niet mogelijk zal zijn in verband met de aanlevertermijn. Voorbeelden hiervan zijn dat slechts kort van te voren duidelijk is dat er een vergadering gehouden wordt (artikel 8) of dat er een wijziging in

de agenda is van de politiek avond of de raadsvergadering (artikel 9). In die situaties zal enkel publicatie op de website van de gemeente geschieden.

Artikel 13 Besluitenlijst en verslaglegging

Het maken van een verslag is niet verplicht. In de Gemeentewet wordt alleen gesproken over de verplichting een besluitenlijst openbaar te maken (art. 23, vijfde lid Gemeentewet). In Duiven wordt al geruime tijd gewerkt met een besluitenlijst in combinatie met het beschikbaar stellen van een digitale geluidsopname. In dit artikel wordt omschreven welke informatie de besluitenlijst bevat.

Van aangenomen moties en amendementen worden de titel en de opdracht in de besluitenlijst opgenomen. De motie en het amendement zelf worden in hun geheel achteraf aan de raadsagenda toegevoegd en zijn op die manier via internet altijd benaderbaar. De besluitenlijst wordt op internet gepubliceerd.

Artikel 14 Ingekomen stukken

Schriftelijke mededelingen van het college aan de raad evenals antwoorden van het college op schriftelijke vragen (art. 42 RvO) worden ook als ingekomen stukken beschouwd.

De in het tweede lid genoemde procedure van vaststelling van de lijst met bijbehorend afdoeningsvoorstel heeft tot gevolg dat alleen raadsleden en niet fractieassistenten een voorstel tot andere wijze van afdoening van een stuk kunnen indienen. Immers, fractieassistenten zijn geen lid van de raad.

Wanneer een ingekomen stuk afkomstig is van een natuurlijk persoon, dan worden de contactgegevens in de openbare publicatie verwijderd.

Paragraaf 2 Orde van de raadsvergadering

Artikel 15 Presentielijst raadsvergadering

De verplichting tot het hebben van een presentielijst vloeit voort uit artikel 20 Gemeentewet.

De handtekeningen op de presentielijst zijn bedoeld om formeel vast te stellen, dat het vergaderquorum aanwezig is. De lijst kan niet dienen om het stemquorum vast te stellen; daarvoor geldt artikel 29 van de Gemeentewet.

De griffier geeft de ambtelijke ondersteuning die de raad nodig heeft. Daarom stelt hij samen met de voorzitter de presentielijst vast en ondertekent deze. Deze ondertekening dient te waarborgen dat de lijst volledig is en dat het quorum aanwezig is.

Artikel 16 Zitplaatsen

Dit artikel behoeft geen nadere toelichting.

Artikel 17 Opening raadsvergadering; quorum

De vergadering kan beginnen indien meer dan de helft van het aantal zitting hebbende raadsleden aanwezig is en de presentielijst heeft getekend. Deze minimale aanwezigheidseis van het aantal raadsleden om de vergadering van de raad te kunnen openen wordt ook wel het quorum genoemd. Dit is bepaald in artikel 20, lid 1 van de Gemeentewet. Artikel 20 lid 2 van de Gemeentewet voorziet in een procedure voor een tweede vergadering indien het vereiste aantal leden niet op komt dagen.

Bij een ronde- of debattaftel op de politieke avond is geen minimum aantal raadsleden of fractieassistenten vereist.

Artikel 18 Aantal spreektermijnen

Het stellen van vragen dient ook als een spreektermijn beschouwd te worden. Een verzoek van een raadslid, na afloop van de tweede termijn, om nog een korte reactie te geven dient de voorzitter niet te honoreren. Indien de raad van mening is dat na de tweede termijn verdere beraadslaging nodig is, kan hij daartoe uitdrukkelijk besluiten. Met het toevoegen van een derde termijn dienen de raadsleden spaarzaam om te gaan, om de vergaderduur niet te zeer te verlengen. De beraadslaging over een motie of een amendement vindt niet

plaats in afzonderlijke termijnen, maar gelijktijdig met de beraadslaging over het betreffende aan de orde zijnde onderwerp.

Het tweede lid benadrukt dat de voorzitter elke spreektermijn afsluit. Dit behoeft overigens niets te veranderen aan de praktijk dat een portefeuillehouder antwoordt na de inbreng van de raadsleden in de eerste en tweede termijn.

Een interruptie wordt niet gezien als een spreektermijn. Uiteraard dient een interruptie niet het karakter van een betoog te krijgen, maar dient een interruptie kort van aard te zijn.

Artikel 19 Spreektijd

Het artikel strekt ertoe te benadrukken dat de raad ook uit eigen initiatief regels kan stellen over de spreektijd van de leden. De voorzitter hoeft dit niet voor te stellen. De voorzitter kan in het kader van zijn taak tot het handhaven van de orde tijdens de vergadering wel wijzigingen voorstellen in de omvang van de spreektijd.

Ook de Agendacommissie kan een voorstel doen over de spreektijd van raadsleden, dit voorstel zal op de agenda van de raad wordt vermeld.

Artikel 20 Handhaving orde en schorsing

Het tweede lid verzekert dat raadsleden vrijelijk kunnen spreken. Wel zijn interrupties toegestaan voor zover de voorzitter bij een overvloed aan interrupties of in het belang van de voortgang van de beraadslagingen niet bepaalt dat een spreker zijn betoog zonder verdere interrupties afrondt. Om te bevorderen dat leden van de raad zich niet belemmerd voelen om hun mening te uiten, is in artikel 22 Gemeentewet bepaald dat zij niet in rechte vervolgd kunnen worden, aan te spreken zijn of verplicht zijn getuigenis af te leggen over hetgeen zij in de vergadering zeggen of schriftelijk overleggen.

De bevoegdheid die in het derde lid aan de voorzitter wordt gegeven om een spreker over een aanhangig onderwerp het woord te ontfeggen, gaat minder ver dan de mogelijkheid die artikel 26, derde lid, van de Gemeentewet biedt om aan dat lid, dat door zijn gedragingen de geregelde gang van zaken belemmert, de toegang tot de vergadering te ontfeggen. De laatstgenoemde bevoegdheid van de voorzitter blijft echter onverlet. Artikel 20 is slechts een aanvulling op de Gemeentewet. Het derde lid heeft naast de raadsleden die het woord voeren, ook betrekking op de wethouders, de secretaris, de griffier of andere personen, die het woord voeren. De voorzitter kan hen tot de orde roepen. Indien zij hieraan geen gehoor geven, kan hen het woord worden ontfegd.

Onder interruptie is overigens niet te verstaan het geven van tekenen van goed- of afkeuring; deze uitingen worden beschouwd als verstoringen van de orde. Voor wat betreft de handhaving van de orde op de publieke tribune wordt verwezen naar de artikel 52 van dit reglement.

Artikel 21 Beraadslagingen

Teneinde de vergaderduur niet te zeer te verlengen wordt over een voorstel dat in onderdelen of artikelen is verdeeld, in principe in zijn geheel beraadslaagd. In het eerste lid is een uitzonderingsmogelijkheid opgenomen. Dit brengt tot uitdrukking dat de raad zijn eigen werkwijze bepaalt. Het recht is aan ieder individueel raadslid toegekend. Dit past in het streven naar dualisering, aangezien dualisering versterking van de vertegenwoordigende en daarmee agenderende rol van de raad veronderstelt. Om de vergaderduur niet te zeer te verlengen wordt de raad nadrukkelijk in overweging gegeven om deze uitzonderingsmogelijkheid bij uitzondering te gebruiken.

Indien de schorsing als bedoeld in het derde lid aan het einde van de tweede termijn plaatsvindt, zijn er vervolgens twee mogelijkheden: er wordt direct tot stemming overgegaan of aan de beraadslagingen wordt een derde termijn toegevoegd (zie artikel 18). Het wordt als vanzelfsprekend geacht dat met een verzoek om een derde termijn spaarzaam wordt omgesprongen.

Artikel 22 Deelname aan de beraadslagingen door anderen

Deze bepaling is noodzakelijk in verband met het in artikel 22 Gemeentewet geregelde verschoningsrecht. Het is uiteraard ook mogelijk dat de raad bepaalt dat andere functionarissen aan de beraadslaging mogen deelnemen (bijvoorbeeld de leden van het college op basis van artikel 10 lid 1 en de griffier op basis van artikel 3).

Het verschoningsrecht is dan op die functionarissen onverminderd van toepassing.

Artikel 23 Voorstellen van orde

De voorzitter legt aan de raad ter beslissing voor of er inderdaad sprake is van een voorstel van orde. Over een voorstel van orde wordt direct, zonder beraadslaging, besloten door de raad. Bij staken van stemmen is het voorstel niet aangenomen, (artikel 32, vierde lid, van de Gemeentewet is hierop niet van toepassing). Een voorstel van orde betreft bijvoorbeeld het schorsen van de vergadering voor een pauze. Indien het gaat om een niet geagendeerd voorstel, dient de procedure van een initiatiefvoorstel gevolgd te worden (artikel 39). Tijdens de debat- of ronde-tafel dient het aanvragen van een schorsing een uitzondering te zijn. Aangezien, anders dan bij een raadsvergadering, de tafel gebonden is aan een eindtijd.

Paragraaf 3 Procedures bij stemmingen in de raadsvergadering

Artikel 24 Beslissing

De voorzitter kan de beraadslaging sluiten als hij vaststelt dat een onderwerp voldoende is toegelicht, tenzij de raad anders beslist. De voorzitter formuleert daarna de te nemen eindbeslissing. Indien geen stemming wordt gevraagd is het voorstel aangenomen op grond van artikel 32, derde lid, van de Gemeentewet

Artikel 25 Stemverklaring

Stemverklaringen dienen kort te zijn en mogen niet het karakter krijgen van een derde termijn (bijv. om een laatste reactie op de vorige spreker te geven). Stemverklaringen mogen geen herhaling zijn van een eerder betoog en bevatten enkel een korte beknopte onderbouwing van het voorgenomen stemgedrag. De stemverklaringen worden gegeven vóór (de hoofdelijke oproep van de leden) de stemming begint. Tijdens het afleggen van stemverklaringen zijn interrupties niet toegestaan.

Artikel 26 Algemene bepalingen over stemming

Indien een lid te kennen geeft een hoofdelijke stemming te wensen, moet de stemming hoofdelijk plaatsvinden. De raad heeft niet de bevoegdheid om van deze bepaling van artikel 32 van de Gemeentewet af te wijken. Vraagt niemand stemming, dan wordt het voorstel geacht te zijn aangenomen. De regeling in het tweede lid kan toepassing krijgen, indien de uitkomst van de stemming tevoren duidelijk is en slechts enkele leden zouden tegenstemmen. Wellicht ten overvloede wordt hierbij nog verwezen naar artikel 209, tweede lid Gemeentewet, welke een hoofdelijke stemming verplicht stelt.

Een raadslid kan zich alleen onthouden van stemming op grond van artikel 28 Gemeentewet. In alle andere gevallen is een raadslid verplicht stelling in te nemen en te stemmen (zie art. 29 Gemeentewet en de daarop gebaseerde jurisprudentie). Stemmingen zijn in principe ook openbaar. Een volksvertegenwoordiger dient duidelijk te zijn in zijn of haar rol. Door de openbaarheid is het voor de achterban (kiezers) duidelijk hoe ze vertegenwoordigd worden.

In gemeenten kan een elektronisch stelsysteem gebruikt worden waarbij de openbaarheid gewaarborgd wordt doordat de naam van het raadslid gekoppeld wordt aan het voor of tegen. Dit is te lezen op een scherm, de afdruk ervan wordt meegenomen in de verslaglegging. Deze manier van stemmen is mogelijk op grond van de Gemeentewet. Bij wie de stemming begint, is geregeld in het vijfde lid.

Bij staking van stemmen is het bepaalde in artikel 32 van de Gemeentewet van toepassing. Indien de vergadering voltallig is, wordt het voorstel geacht te zijn verworpen. Is de

vergadering niet voltallig, dan wordt het nemen van het besluit tot een volgende vergadering uitgesteld. Als ook dan de stemmen staken, wordt het voorstel geacht niet te zijn aangenomen.

Artikel 27 Stemming over amendementen en moties

Voor alle duidelijkheid wordt hier een verschil in procedure aangegeven tussen een motie en een amendement. Een amendement komt in stemming voorafgaande aan de stemming over het onderliggende voorstel. Een motie strekt niet tot wijziging van een voorgesteld besluit; over een motie wordt een apart besluit genomen, nadat de besluitvorming over het aanhangige voorstel is afgerond. Bij een motie over een afzonderlijk onderwerp geldt dit uiteraard niet en is het vierde lid niet van toepassing.

Artikel 28 Stemming over personen

Artikel 31, eerste lid, van de Gemeentewet geeft aan dat de stemming over personen geheim dient te zijn. Het is mogelijk om met elektronische stelsystemen te werken maar het reglement van orde gaat vooralsnog uit van een stemming door middel van behoorlijk ingevulde stembriefjes. Een blanco stembriefje wordt niet aangemerkt als een behoorlijk ingevuld stembriefje (Kamerstukken II 1985/86, 19 403, nr. 3, blz. 86). In geval van een schriftelijke stemming wordt dan ook geen rekening gehouden met blanco stembriefjes. Een blanco of verkeerd ingevuld stembriefje telt wel mee bij de bepaling van het quorum. De raad oordeelt of een stembriefje behoorlijk is ingevuld. Wat onder een (niet) behoorlijk ingevuld stembriefje moet worden verstaan, is in de wet niet geregeld.

Indien raadsleden genomineerd worden voor de functie van wethouder is er sprake van een vrije stemming. Er is geen sprake van een voordracht. De beoogd wethouder mag dus meestemmen over zijn eigen benoeming. Een voorstel tot benoeming gaat hem persoonlijk aan "wanneer hij behoort tot de personen tot wie de keuze door een voordracht of bij een herstemming is beperkt" (artikel 28, eerste lid, onder a, en derde lid, van de Gemeentewet). Dat is echter in casu niet aan de orde, omdat er ook op een ander persoon kan worden gestemd. De aard van de stemming is derhalve van belang.

Dit heeft tot gevolg dat raadsleden de mogelijkheid hebben op het stembriefje de naam van de kandidaat die hun voorkeur heeft in te vullen (die van de voorgestelde perso(o)n(en), of die van een ander). Er is in dit geval geen sprake van een voordracht of een anderszins beperkte keuze en aan de stemming mag derhalve ook worden deelgenomen door raadsleden die ter benoeming zijn voorgesteld: zij kunnen immers op het stembriefje een andere naam dan hun eigen naam invullen.

De wetgever heeft nooit de bedoeling gehad de politieke verhoudingen in de raad te beïnvloeden door middel van een verbod op het meestemmen van de kandidaat-wethouder. Los van de formeel-juridische context pleiten de volgende argumenten nog voor bovenstaande zienswijze:

- een democratisch gekozen vertegenwoordiger mag niet te snel het recht op stemming worden ontnomen. Stel: partij X beveelt meneer Janse en meneer Pieterse aan als wethouders. Als deze personen in de raad zitting hebben en niet mee mogen stemmen houdt dit in, dat de partij ineens twee stemmen in de raad minder heeft. Dat is onaanvaardbaar in het licht van de politieke verhoudingen;
- een aanbeveling is geen voordracht. Het spraakgebruik heeft het vaak over voordracht, maar een persoon nomineren als wethouder staat niet gelijk aan een voordracht;

Tenslotte is het denkbaar dat een kandidaat-wethouder die voor benoeming wordt aanbevolen, uit moreel-politieke overwegingen en om iedere schijn van belangenverstrengeling te vermijden op eigen initiatief afziet van het meestemmen over de benoeming. Alhoewel het uitgangspunt is dat zeer terughoudend moet worden omgegaan met het inperken van het stemrecht van gekozen volksvertegenwoordigers, laat de wet de betrokkenen de ruimte daarin een eigen afweging te maken.

Artikel 29 Herstemming over personen

Dit artikel behoeft geen toelichting.

Artikel 30 Beslissing door het lot

In dit artikel wordt een nadere uitwerking gegeven van hetgeen in artikel 31, derde lid van de Gemeentewet is voorgeschreven.

Paragraaf 4 Orde van de politieke avond

Artikel 31 Behandeladvies

Het behandeladvies is een door de Agendacommissie vast te stellen format, waarin aandacht is voor in lid twee en drie genoemde doel, wijze en beoogd resultaat van behandeling. De behandeladviezen gezamenlijk vormen de agenda van de politieke avond. Het behandeladvies kan ook inhouden dat een voorstel rechtstreeks als hamerstuk naar de raad gaat. De raad kan bij het vaststellen van de agenda in de raadsvergadering gemotiveerd aangeven als het stuk toch voor de politieke avond geagendeerd moet worden. Als een stuk als hamerstuk is geagendeerd mag men uiteraard indien gewenst wel een stemverklaring afgeven.

Artikel 32 Ronde-tafel

Tijdens de politieke avond kunnen verschillende werkvormen worden gehanteerd, afhankelijk van het doel van de tafel. Zo kan er in het kader van beeldvorming (rondetafel), al dan niet als voorbereiding op een besluit, bijvoorbeeld een presentatie worden gegeven, een expert-meeting worden gehouden, een rondetafelgesprek worden gevoerd of een werkvorm ten behoeve van het stellen en beantwoorden van meer technische vragen worden gekozen. De hiervoor genoemde werkvormen zijn voorbeelden en dus niet limitatief.

Indien een rondetafel door een vereniging, instelling of inwoners van de gemeente Duiven wordt aangevraagd kan het onderwerp dat daar ter sprake wordt gebracht door één of meer raadsfracties worden geadopteerd. Deze fracties kunnen het onderwerp verder brengen met bijvoorbeeld een motie-vreemd of een initiatiefvoorstel. Indien niet-raadsleden deelnemen aan een tafel namens een (belangen)vereniging of instelling dan is in de regel één woordvoerder per (belangen)vereniging of instelling het uitgangspunt.

De uitzonderingsbepaling in lid 5 is opgenomen om ook rondetafels alleen voor de raadsleden en fractieassistenten te kunnen houden, bijvoorbeeld in het geval van een besloten vergadering.

Artikel 33 Debattafel

Tijdens de politieke avond kunnen verschillende werkvormen worden gehanteerd, afhankelijk van het doel van de tafel. In het kader van oordeelsvorming kan het gaan om een debat, waarbij argumenten worden uitgewisseld en gewogen. Het tijdens een tafel inventariseren van keuzevraagstukken ten behoeve van het richten van een debat kan hieraan voorafgaan. De hiervoor genoemde werkvormen zijn voorbeelden en dus niet limitatief. Een debattafel wordt afgesloten met een conclusie (vierde lid) gericht op de vormgeving van het verdere besluitvormingsproces.

Indien niet-raadsleden deelnemen aan een tafel namens een (belangen)vereniging of instelling dan is in de regel één woordvoerder per (belangen)vereniging of instelling het uitgangspunt.

Artikel 34 Openbaarheid

In geval van een besloten tafel zijn de artikelen genoemd in hoofdstuk 7 van dit reglement van toepassing.

Indien een tafel in beslotenheid plaatsvindt zal de Agendacommissie hier in het behandeladvies melding van maken. Conform de Gemeentewet is het echter de tafel zelf die al dan niet beslist of de tafel in beslotenheid plaatsvindt. Door de melding vooraf in het behandeladvies op te nemen, kan een ieder kennisnemen van het feit dat er vergaderd wordt

en men, indien zij geen raadslid of fractieassistent zijn, verzocht zullen worden de ruimte te verlaten. Leden van het college en ambtshalve betrokken adviseurs/medewerkers kunnen wel aanwezig zijn bij een besloten vergadering.

Artikel 35 Spreektijd, handhaving orde, schorsing en beraadslaging

Dit artikel behoeft geen toelichting.

Hoofdstuk 4 – Rechten van leden

Artikel 36 Amendementen en subamendementen

Het recht van amendement is neergelegd in artikel 147b van de Gemeentewet. Dit artikel verplicht de raad nadere regels te stellen. Deze nadere regels staan dit artikel. Op basis van artikel 147b van de Gemeentewet is de raad verplicht een amendement te behandelen.

Leden van de raad kunnen aan de raad wijzigingen op het voorstel van het college of op initiatiefvoorstellen indienen, de zogenaamde amendementen. Wanneer een amendement is ingediend, kan dit voor een ander raadslid aanleiding zijn op dit amendement nog weer een wijziging voor te stellen, het subamendement. Een (sub)amendement kan ingediend worden op een voorgesteld besluit, dat aanhangig is.

Het indienen van (sub)amendementen geschiedt bij voorkeur in de eerste termijn van de beraadslagingen van het voorstel waar het amendement betrekking op heeft. Dit om de andere raadsfracties gelijk in de gelegenheid te stellen om te reageren op het ingediende (sub)amendement. De beraadslagingen over het (sub)amendement geschiedt dan ook gelijktijdig met de beraadslagingen over het voorstel waar het betrekking op heeft. In de praktijk zal na afloop van een debattafel reeds duidelijk zijn of één of meerdere fracties voornemens zijn een amendement in te dienen. Als de raadsvoorzitter van dit voornemen op de hoogte is, zal hij in de praktijk bij de bespreking van het voorstel waar het amendement betrekking op heeft als eerste het woord geven aan de fractie(s) die van plan is(zijn) een amendement in te dienen.

Het is praktisch dat een raadslid aanwezig is voor de behandeling van zijn (sub)amendement. Dit omdat doorgaans een (sub)amendement toegelicht wordt door de indiener. Daarom is bepaald dat er alleen wordt beraadslaagd over amendementen en subamendementen die ingediend zijn door raadsleden die de presentielijst getekend hebben.

Artikel 37 Moties

In het eerste artikel van dit reglement is de definitie van het begrip motie gegeven. Een motie is een voorstel tot het doen van een uitspraak. Het kan gaan om het uitspreken van een wens (van inhoudelijke, politieke, procedurele aard), het uitspreken van instemming dan wel afkeuring over bepaalde ontwikkelingen of om het doen van een verzoek. Een motie betreft dus niet een concreet besluit dat op rechtsgevolg is gericht; een motie heeft geen juridische, maar een politieke betekenis. Daarom zijn burgemeester en wethouders formeel niet aan een motie gebonden of tot uitvoering ervan verplicht. Wel kan het naast zich neerleggen van een motie door het college leiden tot een vertrouwensbreuk tussen raad en college en hieruit kan het college dan zijn consequenties trekken.

Voor wat betreft de besluitvormingsprocedure omtrent een motie wordt opgemerkt dat over een motie een apart besluit wordt genomen. Voor de beraadslaging over een motie over een aanhangig onderwerp geldt dat deze gelijktijdig met de beraadslaging over het onderwerp waarop de motie betrekking heeft plaatsvindt. Om andere raadsfracties in de gelegenheid te stellen te reageren op de motie, geschiedt indiening van de motie dan ook bij voorkeur in de eerste termijn. In de praktijk zal na afloop van een debattafel reeds duidelijk zijn of één of meerdere fracties voornemens zijn een motie in te dienen. Als de raadsvoorzitter van dit

voornemen op de hoogte is, zal hij in de praktijk bij de bespreking van het voorstel waar de motie betrekking op heeft als eerste het woord geven aan de fractie(s) die van plan is(zijn) een motie in te dienen.

Een besluit over een motie over een niet op de agenda opgenomen onderwerp vindt aan het einde van de vergadering plaats. Dergelijke moties benaderen de in artikel 38 geregelde initiatiefvoorstellen. Bij voorkeur worden deze moties allereerst (via de Agendacommissie) aan een ronde- of debattafel behandeld. Dit kan het draagvlak bij de overige raadsfracties vergroten en men kan van het college vernemen of en hoe uitvoering vormgegeven kan worden.

In de Gemeentewet wordt één specifieke motie uitgewerkt. Dit betreft de motie van wantrouwen waarbij de raad aangeeft het vertrouwen in een wethouder te hebben verloren. Het is een wethouder niet toegestaan om na een aangenomen motie van wantrouwen aan te blijven. Indien hij zelf niet opstapt, dient de raad actie te ondernemen.

Artikel 38 Initiatiefvoorstel

Het is de taak van het college aan de raad de nodige voorstellen te doen. Maar raadsleden kunnen ook zelf een voorstel voor een verordening of beslissing ter behandeling bij de raad indienen. Hiervoor is het recht van initiatief toegekend.

In artikel 147a, eerste lid, van de Gemeentewet is dit uitgewerkt. Het tweede en derde lid van dit artikel bepalen dat de raad regelt op welke wijze een initiatiefvoorstel voor een verordening of beslissing wordt ingediend en behandeld. Daar wordt in deze bepaling uitvoering aan gegeven.

In artikel 147a, vierde lid is geregeld dat de raad geen besluit mag nemen over een voorstel dan nadat het college in de gelegenheid is gesteld zijn wensen en bedenkingen ter kennis van de raad te brengen.

Artikel 39 Een raadsvoorstel van het college

Dit artikel heeft betrekking op het agenderingsrecht van de raad. De raad is de enige die een voorstel voor een verordening of een ander voorstel dat het college heeft voorbereid kan agenderen. Als het college het voorstel heeft voorbereid, betekent dit niet dat het college het door hen voorbereide voorstel kan intrekken indien het college van oordeel is dat verdere behandeling van het voorstel niet wenselijk is (bijvoorbeeld omdat zij een voorstel willen wijzigen). De raad moet hier toestemming voor geven.

Indien de raad van oordeel is dat een voorstel voor een verordening of een ander voorstel niet voldoende is voorbereid, kan de raad het voorstel voor een verordening of een ander voorstel op grond van het tweede lid nogmaals voor advies aan het college zenden. De raad kan het college bijvoorbeeld verzoeken het voorstel voor een verordening of ander voorstel nader te onderbouwen. De raad bepaalt echter wanneer het voorstel voor een verordening of ander voorstel, dat door het college verder voorbereid is, opnieuw behandeld wordt. De raad kan dit in dezelfde raadsvergadering regelen, maar de raad kan dit ook aan de Agendacommissie overlaten.

Artikel 40 Interpellatie

Dit artikel stelt nadere regels aan artikel 155 van de Gemeentewet. Het interpellatierecht ligt in het verlengde van het mondelinge vragenrecht. Het gaat om een recht van een volksvertegenwoordiger om tijdens een vergadering over een niet geagendeerd onderwerp inlichtingen aan het college of de burgemeester te vragen. Daarvoor is verlof van de raad nodig. Daarom stemt de raad over het verzoek tot interpellatie. De raad is degene die beslist of het interpellatiedebat gevoerd wordt. Er is hier gekozen voor een ondersteuning door de raad bij gewone meerderheid. Als de raad besloten heeft om het verzoek tot interpellatie toe te staan, is de interpellatie het eerste agendapunt na het technisch blok.

In het duale systeem zijn wethouders geen lid meer van de raad. Toch is het van belang dat zij bij een instrument als de interpellatie ook op de hoogte worden gesteld van de inhoud van het verzoek. Door de toevoeging in het tweede lid wordt hiervoor gezorgd.

Artikel 41 Schriftelijke vragen

Het vragenrecht geeft aan de leden van de raad het recht informatie te vragen over aangelegenheden die tot de bevoegdheid van het college of de burgemeester behoren. Het karakter van deze vragen is primair van informatieve strekking. Op grond van deze bepaling kan een raadslid schriftelijke vragen stellen aan het college of de burgemeester, al naar gelang wie verantwoordelijk is. Degene aan wie de vragen gericht zijn dient de vragensteller gemotiveerd in kennis te stellen, indien de beantwoording niet binnen de gestelde termijnen kan plaatsvinden. De raad kan oordelen dat het bijvoorbeeld wenselijk is dat een collegelid of de burgemeester direct kan antwoorden op een vraag. Om die reden is in het zevende lid ingevoegd dat de raad anders kan beslissen.

In de hier aangegeven procedure wordt de vragensteller in de gelegenheid gesteld nadere inlichtingen over het antwoord te vragen aan degene die het antwoord heeft gegeven. Indien de vragensteller van mening is dat de beantwoording van de vragen tot een besluit van de raad moet leiden, kan hij het recht van initiatief of het interpellatierecht benutten om het onderwerp of het voorstel op de agenda van de raad te krijgen.

Artikel 42 Inlichtingen

In dit artikel wordt een procedurele uitwerking gegeven van de inlichtingenplicht die het college en de burgemeester hebben ten opzichte van de raad. Naast een ingewikkelde inrichting van de bestuursbevoegdheden bevat de Gemeentewet ook behoorlijk aangescherpte regels over de inlichtingenplicht van het college ten opzichte van de raad. Deze regels beogen de politieke verantwoordelijkheid van het college te activeren en de eindverantwoordelijkheid van de raad te bevestigen. Daar is in de eerste plaats de passieve inlichtingenplicht als bedoeld in artikel 169, derde lid, van de Gemeentewet. Dat is de klassieke informatieplicht die het college opdraagt de door de raad gevraagde inlichtingen te verstrekken, tenzij het openbare belang zich daartegen verzet. Dit recht om inlichtingen te vragen komt eveneens toe aan individuele raadsleden. Daarmee is een waarborg in het leven geroepen dat een raadsmeerderheid om (partij)politieke redenen belemmeringen opwerpt tegen het vragen van inlichtingen door een raadslid of raadsminoriteit. Wel kan de raad via het Reglement van orde op grond van doelmatigheidsoverwegingen een zekere ordening aanbrengen in de wijze waarop het inlichtingenrecht wordt uitgeoefend. De raad kan er bijvoorbeeld ook voor kiezen om vragen en antwoorden in het kader van dit artikel standaard te agenderen in de raadsvergadering. De raad gaat immers over de agenda en de vergaderorde.

De weigeringsgrond 'strijd met het openbaar belang' is wettelijk objectief en algemeen omschreven. De wetgever beoogde daarmee dat een beroep daarop in de praktijk als een hoge uitzondering op de algemene regel zou moeten worden gebruikt. In de praktijk bestaan verschillende wettelijke en politieke figuren om als raad en college met elkaar te communiceren buiten de openbaarheid. De openbaarheid van stukken en vergaderingen bijvoorbeeld kan al dan niet tijdelijk worden opgeheven. Vervolgens kent de gedualiseerde Gemeentewet thans een algemene actieve inlichtingenplicht. Artikel 169, tweede lid, verplicht het college uit eigen beweging de raad alle inlichtingen te verstrekken die de raad nodig heeft voor de uitoefening van zijn taak. Blijkbaar moet het college permanent nagaan welke informatie de raad behoeft voor een goede taakvervulling. Hier liggen grote politieke risico's als de raad het college in het ongewisse laat over de aard en omvang van de gewenste informatie. In het geval dat raad en college daarover geen afspraken maken is de kans groot dat het college de raad veiligheidshalve overstelpt met papier. Van controleren komt dan weinig terecht en bovendien zijn we dan weer terug in de cultuur van meeregeren uit het monistische tijdperk. Dezelfde risico's doen zich voor met betrekking tot een tweede actieve, meer specifieke inlichtingenplicht. Artikel 169, vierde lid, verplicht het college de raad vooraf te informeren over de voorgenomen uitoefening van een gemeente wettelijke bestuursbevoegdheid als bedoeld in artikel 160, eerste lid, onder e, f, g en h, indien de toepassing daarvan ingrijpende gevolgen kan hebben voor de gemeente of indien de raad

daarom verzoekt. Het college mag dan niet eerder een besluit nemen dan nadat de raad in de gelegenheid is gesteld zijn wensen en bedenkingen naar voren te brengen. Overigens kent ook deze actieve informatieplicht de nodige vaagheid. Wat is ingrijpend? Het antwoord op deze vraag moet volgens de wetgever worden gevonden in de plaatselijke omstandigheden. Waarschijnlijk heeft de wetgever het oog gehad op substantiële financiële gevolgen van privaatrechtelijke overeenkomsten. Blijkbaar moeten raad en college hier zelf een modus voor vinden. Een andere vraag is nog of ook deze inlichtingenplicht wordt beperkt door de weigeringsgrond van het openbaar belang als bedoeld in het derde lid van de artikelen 169 en 180 van de Gemeentewet. Deze vraag kan bevestigend worden beantwoord op basis van ongeschreven gemeenterecht. Het verstrekken van inlichtingen kan overigens niet via de rechter worden afgedwongen.

Artikel 43 Over-en-weer: burgerspreekrecht, vragen en mededelingen

Het 'over-en-weer' komt in de plaats van de vroegere rondvraag, burgerspreekrecht en mededelingen. Het 'over-en-weer' heeft het karakter van beknopte interactie: informatieverstrekking en vragen. Voor uitgebreide mededelingen, vragen of discussie zijn andere middelen voorhanden zoals een kennisgeving, een schriftelijke vraag of een ronde- of debattafel. Tijdens het 'over-en-weer' kunnen inhoudelijke vragen gesteld worden over de lijst ingekomen stukken of over politiek actuele onderwerpen. Tijdens het 'over-en-weer' worden geen besluiten genomen over de lijst ingekomen stukken, dit komt aan de orde tijdens de raadsvergadering in het technische blok. Een wijziging voor een afdoeningsvoorstel van de lijst ingekomen stukken wordt in het technisch blok genomen, daar wordt de lijst ingekomen stukken vastgesteld. Lid 9 en 11: tijdens het 'over-en-weer' is er geen mogelijkheid voor interruptie, wel voor verhelderende vragen. Dit is bedoeld om debat te voorkomen. Als de raad wenst om een debat te voeren, dan zijn daar andere middelen voor.

Technische vragen over onderwerpen die al dan niet geagendeerd zijn voor de raad, dienen buiten de vergadering vooraf gesteld te worden.

Zowel raadsleden als fractieassistenten kunnen participeren in het 'over-en-weer'. Om de groep personen aan tafel overzichtelijk te houden zijn, net als bij de ronde tafel, maximaal twee participanten per fractie (raadsleden en of fractieassistenten) aan tafel toegestaan. Wisselen tijdens het 'over-en-weer' is mogelijk, de overige raadsleden en fractieassistenten kunnen als toehoorder aanwezig zijn op de publieke tribune. Daarom is het wisselen van plek ook gemakkelijk uitvoerbaar.

Artikel 44 Technisch blok

Dit artikel is aanvullend op het 'over-en-weer' en heeft daarom een plek gekregen in het hoofdstuk 'rechten van leden'. Maar het gaat ook over de start van de raadsvergadering en moet in dat licht ook gezien worden als onderdeel van de paragraaf 'orde van de raadsvergadering', hoofdstuk 'vergaderingen'. Anders dan het 'over-en-weer' is het technisch blok onderdeel van de raadsvergadering.

Hoofdstuk 5 – Begroting en rekening

Artikel 45 Procedure begroting en Artikel 46 Procedure jaarrekening

In deze artikelen wordt de procedure voor de begroting en jaarrekening vastgelegd. De desbetreffende procedure kan jaarlijks of in zijn algemeenheid voor een langere periode worden bepaald in samenspraak met de ambtelijke organisatie/college. In de Handreiking voor de financiële verordeningen en controleverordeningen (artikel 212, 213, 213a Gemeentewet) wordt de inhoudelijke kant uitgewerkt. De wijze waarop de P&C cyclus en de bijbehorende raadsbehandeling vorm krijgt wordt nog verder uitgewerkt, mede in het licht van de aanstaande ambtelijke fusie.

Hoofdstuk 6 – Lidmaatschap van andere organisaties

Artikel 47 Verslag en verantwoording

Leden van de raad (of in voorkomende gevallen de burgemeester, een wethouder of de gemeentesecretaris), die lid zijn van een algemeen bestuur van een gemeenschappelijke regeling, verrichten aldaar hun taak zowel als leden van dat bestuur en als vertegenwoordiger van en in naam van de gemeente. Voor de wijze, waarop zij in het bestuur van de gemeenschappelijke regeling functioneren, zijn zij verantwoording verschuldigd aan de raad, die hen heeft aangewezen. Ook de gemeenschappelijke regeling dient over deze verantwoordingsplicht en over de informatieverstrekking aan de raad bepalingen te bevatten.

In het eerste lid van dit artikel is een regeling getroffen voor mondelinge verslaglegging (uiteraard kan ook een ander moment worden gekozen). Ook wordt de mogelijkheid tot het stellen van schriftelijke vragen aangegeven, overeenkomstig de regels, daarvoor gesteld in artikel 43.

Het derde lid bevat de procedure voor de ter verantwoording roeping, die aansluit bij de regels voor inlichtingen.

Het is zinvol de bepalingen van dit artikel ook van toepassing te verklaren op andere organisaties, waarin de raad een of meer van zijn leden heeft benoemd. Hierbij valt te denken aan privaatrechtelijke rechtspersonen en vennootschappen, zoals een (raad van commissarissen van een) NV. Hierin voorziet het vijfde lid.

Hoofdstuk 7 – Besloten vergadering

Artikel 48 Toepassing reglement op besloten vergaderingen en ronde- of debattafels

Dit artikel bepaalt dat de bepalingen van dit reglement van overeenkomstige toepassing zijn op een raadsvergadering achter gesloten deuren. Hierbij kan onder meer gedacht worden aan de bepalingen omtrent het tijdig verzenden van stukken, het recht van amendement, het recht van motie, het maken van het verslag. De bepalingen van het reglement zijn echter niet van toepassing, voor zover het toepassen van die bepalingen strijdig is met het besloten karakter van de vergadering. Zo zullen er bijvoorbeeld geen beeld- en geluidsregistraties voor openbaar gebruik gemaakt kunnen worden. Ten aanzien van de stukken die betrekking hebben op een besloten vergadering en het behandelde zal de raad moeten besluiten of geheimhouding als bedoeld in de artikelen 25, 55 en 86 van de Gemeentewet wordt opgelegd dan wel opgeheven. In artikel 23 van de Gemeentewet zijn procedurevoorschriften opgenomen voor 'het sluiten van de deuren', de wijze waarop een vergadering een besloten vergadering wordt.

Artikel 49 Verslag besloten raadsvergadering en ronde- of debattafels

In dit artikel wordt uitwerking gegeven aan artikel 23, vierde lid, van de Gemeentewet.

In overeenstemming met artikel 13 is de griffier verantwoordelijk voor de besluitenlijst van de besloten raadsvergadering of tafel. Dit geldt ook voor het audioverslag van een besloten vergadering.

Artikel 50 Geheimhouding

Hetgeen besproken wordt in een besloten vergadering, valt niet vanzelfsprekend van rechtswege onder de geheimhoudingsplicht. Daarvoor is toepassing van de procedure volgens artikel 25 van de Gemeentewet nodig.

Artikel 51 Opheffing geheimhouding

In de aangehaalde artikelen wordt aan de raad de mogelijkheid geboden de geheimhouding van stukken op te heffen; stukken die niet per se aan hem behoeven te zijn overgelegd. Het kan dus (zie bijvoorbeeld artikel 86, tweede lid, van de Gemeentewet) gaan om de situatie

dat de burgemeester geheimhouding heeft opgelegd ten aanzien van stukken die hij aan een tafel van de politieke avond heeft overgelegd. De tafelvoorzitter kan dan aan de raad verzoeken de geheimhouding op te heffen (indien de burgemeester daar niet toe bereid is). In het onderhavige artikel is nu ter zake een overlegverplichting opgenomen waardoor recht wordt gedaan aan het principe van hoor en wederhoor.

Op grond van artikel 25, derde en vierde lid van de Gemeentewet kan geheimhouding worden opgelegd door het college, de burgemeester en een commissie, ieder ten aanzien van stukken die zij aan de raad of aan leden van de raad overleggen. De opgelegde geheimhouding met betrekking tot aan de raad overgelegde stukken vervalt, indien de raad de oplegging niet in zijn eerstvolgende vergadering waar het onderwerp geagendeerd is die volgens de presentielijst door meer dan de helft van het aantal zitting hebbende leden is bezocht, wordt bekrachtigd.

Als de raad niet van plan is de opgelegde geheimhouding te bekrachtigen, kan het orgaan dat geheimhouding heeft opgelegd, in een besloten vergadering met de raad overleg voeren. Deze besloten vergadering kan dan gaan om de vraag waarom de raad de geheimhouding wil opheffen. Het college kan aan stukken geheimhouding opleggen op grond van een belang als bedoeld in artikel 10 van de Wet openbaarheid van bestuur. In dit artikel worden meerdere belangen genoemd die maken dat het college tot geheimhouding kan besluiten.

Hoofdstuk 8 – Toehoorders en pers

Artikel 52 Toehoorders en pers

De hier aangegeven procedurebepalingen zijn gebaseerd op de in artikel 26, eerste en tweede lid, van de Gemeentewet gegeven bevoegdheid aan de voorzitter van de raad om toehoorders die de orde verstoren te doen vertrekken en bij volharding in hun gedrag de toezegging kan ontzeggen. Deze bevoegdheid is op grond van dit reglement eveneens van toepassing op de voorzitters van de tafels op de politieke avond. Bij lid 4 en 5 gaat het om uitzonderlijke situaties, daarom wordt over het besluit van de voorzitter niet gediscussieerd, om het gezag van de voorzitter op dat moment niet te ondermijnen. Ter verduidelijking van lid 2: onder het geven van tekenen van goed- of afkeuring wordt onder andere applaus, boegeroep of een spandoek verstaan. Deze zijn in de regel niet toegestaan.

Artikel 53 Geluid- en beeldregistratie

Aangezien de vergaderingen van een de raad in principe openbaar zijn, kunnen radio- en tv-stations geluid- en beeldregistraties maken. Dit is uiteraard niet het geval als het een besloten vergadering betreft.

Artikel 54 Gebruik van communicatiemiddelen

Dit artikel heeft betrekking op het mobiele telefoonverkeer. Het mobiele telefoonverkeer werkt verstorend tijdens de vergadering. Aanwezigen worden geacht hun communicatiemiddelen op 'stil' te zetten in de ruimte waar de vergadering gehouden wordt. Dit laat echter onverlet, dat indien zwaarwegende redenen dit noodzakelijk maken, de voorzitter aanwezigen toestemming kan geven zijn of haar communicatiemiddel wel 'aan' te laten staan. Denk bijvoorbeeld aan een pieper (vrijwillige brandweer etc.) of medische redenen.

Hoofdstuk 9 – Slotbepalingen

Artikel 55 Uitleg reglement

Dit artikel behoeft geen nadere toelichting.

Artikel 56 Inwerkingtreding, citeertitel en intrekking oude reglement

Dit artikel behoeft geen nadere toelichting.

Tabel overzicht financiële gevolgen

958,91	is raadsvergoeding per maand in 2017														
Resterende 8 maanden 2017															
percentage	per maand individueel	per jaar individueel	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
15%	143,84	1150,69	9205,54	10356,23	11506,92	12657,61	13808,30	14959,00	16109,69	17260,38	18411,07	19561,76	20712,46	21863,15	23013,84
presentiegeld per PA / RA	79,91	per jaar individueel	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
PA en RA (max 14x)		1118,74	8949,92	10068,66	11187,40	12306,14	13424,88	14543,62	15662,36	16781,10	17899,84	19018,58	20137,32	21256,06	22374,80
Volledig jaar 2017 in nieuwe werkwijze															
percentage	per maand individueel	per jaar individueel	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
15%	143,84	1726,04	13808,30	15534,34	17260,38	18986,42	20712,46	22438,49	24164,53	25890,57	27616,61	29342,65	31068,68	32794,72	34520,76
presentiegeld per PA / RA	79,91	per jaar individueel	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
PA en RA (max 24x)		1917,84	15342,72	17260,56	19178,40	21096,24	23014,08	24931,92	26849,76	28767,60	30685,44	32603,28	34521,12	36438,96	38356,80

Tablet en internet vergoeding															
Resterende 8 maanden 2017	per maand individueel	per jaar individueel	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
Gebruik tablet	10	80	640	720	800	880	960	1040	1120	1200	1280	1360	1440	1520	1600
Internetabbonnement	10	80	640	720	800	880	960	1040	1120	1200	1280	1360	1440	1520	1600
Totaal	20	160	1280	1440	1600	1760	1920	2080	2240	2400	2560	2720	2880	3040	3200
Werkkostenregeling over totaal	16	128	1024	1152	1280	1408	1536	1664	1792	1920	2048	2176	2304	2432	2560
Volledig jaar	per maand individueel	per jaar individueel	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
Gebruik tablet	10	120	960	1080	1200	1320	1440	1560	1680	1800	1920	2040	2160	2280	2400
Internetabbonnement	10	120	960	1080	1200	1320	1440	1560	1680	1800	1920	2040	2160	2280	2400
Totaal	20	240	1920	2160	2400	2640	2880	3120	3360	3600	3840	4080	4320	4560	4800
Werkkostenregeling over totaa	16	192	1536	1728	1920	2112	2304	2496	2688	2880	3072	3264	3456	3648	3840

Aantal spelregels in de nieuwe vergaderstructuur

We respecteren besluiten van de Agendacommissie over de wijze van bespreking.

Als we onderwerpen graag geagendeerd zien, of suggesties hebben voor genodigden, dan melden we die actief aan.

We erkennen met elkaar dat we werken binnen een bepaald tijdsblok:

We stemmen onze bijdrage daarop af, zodat voor een ieder aan het woord kan komen.

Aan een rondetafel werken we aan een goed en volledig beeld over een onderwerp of voorstel.

Ook kunnen we aan de rondetafel in een vroeg stadium van een beleidsproces onze aandachtspunten meegeven.

Aan de debattafels debatteren we, (technische) verduidelijkende vragen over de inhoud van het stuk stellen we in de voorbereiding.

Bespreking aan een ronde- of debattafel is niet altijd noodzakelijk.

Het is mogelijk dat sommige onderwerpen direct ter besluitvorming in de raad geagendeerd staan. We kunnen dan altijd een stemverklaring geven.

Vragen en mededelingen voor tijdens het 'over-en-weer' melden we zoveel mogelijk voor 09.00u aan bij de griffie

In de raadsvergadering pakken we de besluitvorming op aan de hand van moties of amendementen.

Wanneer aan de debattafel de discussie is afgerond, volstaan we met een stemverklaring.

Wanneer we van plan zijn om bij een onderwerp een motie of amendement in te dienen, dan delen we dit bij voorkeur vast aan de debattafel.

We sturen onze amendementen en moties bij voorkeur 24 uur voor de raadsvergadering aan eenieder toe. Dit maakt de discussiepunten duidelijk en helpt mee in de voorbereiding.

AMENDEMENT

Reglement van Orde gemeenteraad Duiven 2017

De raad van de gemeente Duiven in vergadering bijeen op maandag 8 mei 2017;

gelezen het voorstel tot wijziging van het Reglement van Orde gemeenteraad Duiven 2017 (17DV00833 d.d. 30 maart 2017) en het bijbehorende vast te stellen Reglement van Orde gemeenteraad 2017 met toelichting;

gehoord de discussie in de gemeenteraad over dit onderwerp op 8 mei 2017;

overwegende dat:

- het recht van interpellatie, als omschreven in art. 155, lid 2 Gemeentewet, nadere regels behoeft die vastgesteld dienen te worden door de gemeenteraad;
- deze nadere regels mede dienen om aan te geven aan welke termijnen het aanvragen van een interpellatie moet voldoen, het moment waarop de interpellatie plaatsvindt, het aantal malen dat het woord mag worden gevoerd en de mogelijkheid voor andere raadsleden om aan het debat deel te nemen (zie: S.A.J. Munneke, in: T.D. Cammelbeek & H.R.B.M. Kummerling (ed.), *Tekst & Commentaar Gemeentewet/Provinciewet* (8ste druk), Deventer: Wolters Kluwer 2015);

daarnaast overwegende dat:

- de in het Reglement van Orde gemeenteraad Duiven 2017 genoemde termijn van 48 uur voor aanvang van de raadsvergadering realistisch genoemd kan worden (zie art. 40, lid 1 RvO gemeenteraad Duiven 2017);
- een interpellatiedebat een volwaardig debat dient te zijn indien de gemeenteraad besluit om het interpellatiedebat toe te staan (zie art. 40, lid 3 RvO gemeenteraad Duiven 2017);
- de regels rondom het aanvragen van het debat en het te voeren debat ruim dienen te worden opgevat, gezien de aard van deze ingrijpende bevoegdheid van de gemeenteraad;

gelet op art. 33 van het Reglement van orde voor de vergaderingen en andere werkzaamheden van de gemeenteraad,

besluit:

- a. het Reglement van Orde gemeenteraad Duiven 2017 art. 40, lid 1 zodanig te wijzigen dat na de eerste volzin omschreven is: "Het verzoek bevat in ieder geval duidelijke omschrijving van het onderwerp en in ieder geval een duidelijke indicatie van de aard en reikwijdte van de vragen.";
- b. het Reglement van Orde gemeenteraad Duiven 2017 art. 40, lid 4 zodanig te wijzigen dat dit artikellid komt te luiden: "De interpellant krijgt de gelegenheid om alle voor de interpellatie relevante vragen te stellen, mits binnen de kaders van art. 40, lid 1 Reglement van Orde gemeenteraad Duiven 2017. Het college van burgemeester en wethouders en/of de overige raadsleden krijgen de gelegenheid om te reageren op de vragen die door de interpellant gesteld zijn, afhankelijk van aan wie interpellant de vragen heeft gesteld. Hierna krijgen de leden van de gemeenteraad en het college van burgemeester en wethouders nog minimaal eenmaal de gelegenheid om het woord te voeren, tenzij de raad anders bepaalt.

Aldus besloten in zijn openbare vergadering van 8 mei 2017.

Lokaal Alternatief

CDA

SP

VVD

D66

PvdA

GroenLinks

ProDuiven

Progressief
Realistisch
Ondernemend

De politieke partij die ook echt opkomt voor alle inwoners van de gemeente Duiven.

Amendement Regelement van Orde

De raad van de gemeente Duiven in vergadering bijeen op 8 mei 2017;

gelezen het voorstel van de werkgroep Veranderen Vergaderpraktijk van 30 maart 2017

overwegende dat:

de agendacommissie te allen tijden het dualisme en het democratisch gehalte van de gemeenteraad moet waarborgen

Besluit:

Elke, door de kiezer gekozen en in de gemeenteraad vertegenwoordigde, partij in de agendacommissie vertegenwoordigd te laten zijn, zonder daarvoor tafelvoorzitter te zijn.

En gaat over tot de orde van de dag.

Pro Duiven

CDA

PvdA

Lokaal Alternatief

VVD

SP

Groen Links

D66

Progressief
Realistisch
Ondernemend

De politieke partij die ook echt opkomt voor alle inwoners van de gemeente Duiven.

Amendement Reglement van Orde aangaande artikel 40: Interpellatie

De raad van de gemeente Duiven in vergadering bijeen op 8 mei 2017;

gelezen het voorstel van de werkgroep Veranderen Vergaderpraktijk van 30 maart 2017 en het
bijbehorende Reglement van Orde

gelezen het Reglement van Orde art. 40 waar in lid 1 gesteld wordt: “Het verzoek bevat in ieder geval
duidelijke omschrijving van het onderwerp en de te stellen vragen”

tevens gelezen het Reglement van Orde art. 40 waar in lid 4 gesteld wordt: “De interpellant voert
niet vaker dan tweemaal het woord. De overige raadsleden, de burgemeester en wethouders niet
vaker dan éénmaal”

overwegende dat:

- Het interpellatiedebat een manier is om de democratische werking van de gemeenteraad
richting het College te waarborgen;
- Om het interpellatiedebat tot zijn recht te laten komen geen beperking mag worden
opgelegd in het aantal gestelde vragen;
- Daar het om een debat gaat kunnen niet alle vragen vooraf worden gesteld

Besluit:

Om in het Reglement van Orde art. 40 lid 1: “de vragen” te schrappen én lid 4 in zijn geheel te
verwijderen.

En gaat over tot de orde van de dag.

Pro Duiven

CDA

PvdA

Lokaal Alternatief

VVD

SP

Groen Links

D66

Raadsvoorstel

Registratienr. Corsa: 17RV030

Zaaknr.: 17DV01327

Portefeuillehouder(s): Burgemeester

Productnummer:

Referendum mogelijk: Nee

Voor vragen

Naam: Josien van Buren - van den Berg

Telefoon: (0316) 27 92 52

E-mail: j.vandenberg@duiven.nl

Besluitvorming door de gemeenteraad op 8 mei 2017

Onderwerp: Benoeming fractieassistenten.

Beslispunten

1. De voorgedragen personen te weten:

de heer M. (Marco) Holtus namens de VVD
de heer E.H. (Erik) van den IJssel namens de VVD
de heer G.C.A.J. (Ger) Kitzen namens D66
de heer G. (Gerrit) de Goeijen namens D66
de heer C.M. (Kees) Keet namens D66
de heer S. (Syb) Feenstra namens GroenLinks
mevrouw B.W.A. (Barbara) Nooijen-Roerdinkholder namens GroenLinks
de heer J.S. (Jasper) Walraven namens de PvdA
de heer R. (René) Looijs namens de PvdA
de heer M.W.F. (Mathieu) Maanders namens Pro Duiven

te benoemen tot fractieassistenten namens hun fracties, als bedoeld in artikel 5b van het Reglement van Orde van de gemeenteraad Duiven 2017.

Inleiding

Voor de wijziging van de vergaderstructuur is een nieuw Reglement van Orde vastgesteld en het oude reglement van orde en de verordening op het commissiewezen 2014 ingetrokken. Op basis van dit nieuwe Reglement van Orde dienen de fractieassistenten (opnieuw) benoemd te worden.

Voordat tot benoeming van de fractieassistenten wordt overgegaan doet de commissie van

Raadsvoorstel

geloofsbrieven onderzoek naar de geloofsbrieven van de fractieassistenten. Ter vergadering brengt deze commissie haar advies uit.

Beoogd effect

Het benoemen van fractieassistenten.

Argumenten

- 1.1. In het nieuwe Reglement van Orde is het mogelijk gemaakt dat elke fractie, door het aanstellen van twee en in sommige situaties drie fractieassistenten, aanwezig kan zijn bij het maximale aantal van drie parallelle tafels op de Politieke Avond.

Kanttekeningen

Niet van toepassing.

Financiële paragraaf

Fractieassistenten hebben recht op een vaste vergoeding per maand, zijnde 15% van de raadsvergoeding. Daarnaast kunnen zij aanspraak maken op een vergoeding voor het gebruik van eigen iPad en internetabonnement, beide € 10,- per maand. In het raadsvoorstel en – besluit behorend bij het Reglement van Orde zijn aanvullende financiële middelen voor de mogelijke toename van het aantal fractieassistenten gereserveerd.

Communicatieparagraaf

Niet van toepassing.

Duiven, 25 april 2017.

griffier,

burgemeester,

Bijlagen:

Registratienummer Corsa:
1. 17RB026

Omschrijving:
Concept raadsbesluit Benoeming fractieassistenten

Raadsvoorstel

Registratienr. Corsa: 17RV030

Zaaknr.: 17DV01327

Portefeuillehouder(s): Burgemeester

Productnummer:

Referendum mogelijk: Nee

Voor vragen

Naam: Josien van Buren - van den Berg

Telefoon: (0316) 27 92 52

E-mail: j.vandenberg@duiven.nl

Besluitvorming door de gemeenteraad op 8 mei 2017

Onderwerp: Benoeming fractieassistenten.

Beslispunten

1. De voorgedragen personen te weten:

de heer M. (Marco) Holtus namens de VVD
de heer E.H. (Erik) van den IJssel namens de VVD
de heer G.C.A.J. (Ger) Kitzen namens D66
de heer G. (Gerrit) de Goeijen namens D66
de heer C.M. (Kees) Keet namens D66
de heer S. (Syb) Feenstra namens GroenLinks
mevrouw B.W.A. (Barbara) Nooijen-Roerdinkholder namens GroenLinks
de heer J.S. (Jasper) Walraven namens de PvdA
de heer R. (René) Looijs namens de PvdA
de heer M.W.F. (Mathieu) Maanders namens Pro Duiven

te benoemen tot fractieassistenten namens hun fracties, als bedoeld in artikel 5b van het Reglement van Orde van de gemeenteraad Duiven 2017.

Inleiding

Voor de wijziging van de vergaderstructuur is een nieuw Reglement van Orde vastgesteld en het oude reglement van orde en de verordening op het commissiewezen 2014 ingetrokken. Op basis van dit nieuwe Reglement van Orde dienen de fractieassistenten (opnieuw) benoemd te worden.

Voordat tot benoeming van de fractieassistenten wordt overgegaan doet de commissie van

Raadsvoorstel

geloofsbrieven onderzoek naar de geloofsbrieven van de fractieassistenten. Ter vergadering brengt deze commissie haar advies uit.

Beoogd effect

Het benoemen van fractieassistenten.

Argumenten

- 1.1. In het nieuwe Reglement van Orde is het mogelijk gemaakt dat elke fractie, door het aanstellen van twee en in sommige situaties drie fractieassistenten, aanwezig kan zijn bij het maximale aantal van drie parallelle tafels op de Politieke Avond.

Kanttekeningen

Niet van toepassing.

Financiële paragraaf

Fractieassistenten hebben recht op een vaste vergoeding per maand, zijnde 15% van de raadsvergoeding. Daarnaast kunnen zij aanspraak maken op een vergoeding voor het gebruik van eigen iPad en internetabonnement, beide € 10,- per maand. In het raadsvoorstel en – besluit behorend bij het Reglement van Orde zijn aanvullende financiële middelen voor de mogelijke toename van het aantal fractieassistenten gereserveerd.

Communicatieparagraaf

Niet van toepassing.

Duiven, 25 april 2017.

griffier,

burgemeester,

Bijlagen:

Registratienummer Corsa:

1. 17RB026

Omschrijving:

Concept raadsbesluit Benoeming fractieassistenten

Raadsbesluit

Besluitnr.: 17RB026
Zaaknr.: 17DV01327

Benoeming fractieassistenten.

De raad van de gemeente Duiven;

gehoord het rapport van de commissie van onderzoek betreffende de geloofsbrieven en verder bij artikel 5a en 5b van het Reglement van Orde van de gemeenteraad van Duiven 2017 gevorderde stukken van de elf fractieassistenten;

overwegende dat deze commissie de stukken heeft onderzocht en in orde bevonden;

gelet op artikel 5a en 5b van het Reglement van Orde van de gemeenteraad van Duiven 2017;

b e s l u i t :

de voorgedragen personen te weten:

de heer M. (Marco) Holtus namens de VVD
de heer E.H. (Erik) van den IJssel namens de VVD
de heer G.C.A.J. (Ger) Kitzen namens D66
de heer G. (Gerrit) de Goeijen namens D66
de heer C.M. (Kees) Keet namens D66
de heer S. (Syb) Feenstra namens GroenLinks
mevrouw B.W.A. (Barbara) Nooijen-Roerdinkholder namens GroenLinks
de heer J.S. (Jasper) Walraven namens de PvdA
de heer R. (René) Looijs namens de PvdA
de heer M.W.F. (Mathieu) Maanders namens Pro Duiven

te benoemen tot fractieassistenten namens hun fracties, als bedoeld in artikel 5b van het Reglement van Orde van de gemeenteraad Duiven 2017.

Aldus besloten in zijn openbare vergadering van 8 mei 2017.

De raad van de gemeente Duiven,

Raadsbesluit

griffier,
M.P.M. (Mat) Gijsbers

voorzitter,
drs. H.B.I. (Rik) de Lange

**Rapport inzake het onderzoek
van de geloofsbrieven**

Artikel 5a en 5b Reglement van orde
gemeenteraad van Duiven 2017

Nummer: 17int00690
Zaaknr: 17DV01327
Datum: 8 mei 2017

De COMMISSIE uit de raad van de gemeente Duiven heeft de geloofsbrieven en verder bij artikel 5a en 5b van het reglement van orde voor de vergaderingen en andere werkzaamheden van de gemeenteraad van Duiven 2017 gevorderde stukken ontvangen, die zijn ingezonden door:

de heer M. (Marco) Holtus namens de VVD
de heer E.H. (Erik) van den IJssel namens de VVD
de heer G.C.A.J. (Ger) Kitzen namens D66
de heer G. (Gerrit) de Goeijen namens D66
de heer C.M. (Kees) Keet namens D66
de heer S. (Syb) Feenstra namens GroenLinks
mevrouw B.W.A. (Barbara) Nooijen-Roerdinkholder namens GroenLinks
de heer J.S. (Jasper) Walraven namens de PvdA
de heer R. (René) Looijs namens de PvdA
de heer M.W.F. (Mathieu) Maanders namens Pro Duiven

De commissie rapporteert de raad, dat zij bovengenoemde bescheiden heeft onderzocht en in orde heeft bevonden. Gebleken is dat de benoemden aan alle in de het reglement van orde van de gemeenteraad van Duiven 2017 gestelde eisen voldoet.

De commissie adviseert tot de toelating van de hierboven genoemde personen als fractieassistent van de gemeente Duiven.

De commissie voornoemd,

Voorzitter,

P. (Pim) Neuteboom

Leden,

H.J.M. (Henk) Albers

P. (Piet) Dijkstra

Raadsvoorstel

Registratienr. Corsa: 17RV032

Zaaknr.: 17DV01328

Portefeuillehouder(s): Burgemeester

Productnummer:

Referendum mogelijk: Nee

Voor vragen

Naam: Josien van Buren

Telefoon: (0316) 27 92 52

E-mail: j.vandenberg@duiven.nl

Besluitvorming door de gemeenteraad op 8 mei 2017

Onderwerp: Benoeming tafelvoorzitters.

Beslispunten

1. te benoemen tot tafelvoorzitter, als bedoeld in artikel 2 van het Reglement van Orde van de Gemeenteraad Duiven 2017:
 - Dhr. H.J.M. Albers
 - Dhr. P. Dijkstra
 - Em. prof. dr. J.W. Egtberts
 - Dhr. C.M.M. Koning
 - Dhr. P. Neuteboom
 - Dhr. G.J.C. Schrijner
 - Ing. N.J. Stam
 - Dhr. C.A. Veraart

Inleiding

In de nieuwe vergaderstructuur wordt gewerkt met tafelvoorzitters. Deze tafelvoorzitters zitten de ronde- en debattafels en het 'over-en-weer' voor. Gezamenlijk met de raadsvoorzitter vormen zij de Agendacommissie. De Agendacommissie bereidt onder andere de agenda van de Politieke Avond voor (artikel 4b, Reglement van Orde Gemeenteraad Duiven 2017). In Artikel 4b van het Reglement van Orde en bijbehorende toelichting is aangegeven dat de Agendacommissie zelf uit haar midden één van de tafelvoorzitters aanwijst als voorzitter van de Agendacommissie. Gezien het dualisme en de zelfstandige rol van de raad is de voorzitter van de Agendacommissie bij voorkeur lid van de oppositie.

Beoogd effect

Het benoemen van tafelvoorzitters.

Argumenten

- 1.1. *Artikel 2, Reglement van Orde Gemeenteraad Duiven 2017.*
Conform bovenstaand artikel dient de raad de tafelvoorzitters te benoemen.
- 1.2. *Werving tafelvoorzitters.*
In de toelichting op het Reglement van Orde van de Gemeenteraad Duiven 2017 is aangegeven dat het uitgangspunt is dat bij voorkeur elke fractie een tafelvoorzitter levert (artikel 2 en artikel 4b), dit met het oog op het draagvlak van de Agendacommissie in de raad. Ook is aangegeven dat het denkbaar is dat grotere fracties meerdere tafelvoorzitters leveren. Een aantal van circa acht tafelvoorzitters wordt werkbaar geacht om de tafels op de Politieke Avond flexibel te kunnen verdelen. Elke fractie is in de gelegenheid gesteld om personen voor het tafelvoorzitterschap aan te melden. Een aantal fracties heeft om hen moverende en uiteenlopende redenen (o.a. capaciteit) aangegeven nu geen personen voor het tafelvoorzitterschap aan te melden. De Agendacommissie is een procescommissie voor de agenda van de politieke avond en de raad. Ongeacht of een fractie een tafelvoorzitter levert, kan iedere fractie onderwerpen ter bespreking voordragen bij de Agendacommissie. Tot slot blijft het een recht van de raad om aan het begin van de raadsvergadering zelf te beslissen over zijn agenda.
- 1.3. *Voorzitterstraining.*
Ter voorbereiding op het tafelvoorzitterschap volgen de beoogd tafelvoorzitters gezamenlijk een voorzitterstraining. Deel 1 van deze training is voorafgaand aan de benoeming gevolgd. Deel 2 zal plaatsvinden nadat de tafelvoorzitters praktijkervaring hebben opgedaan.
- 1.4. *Evaluatie.*
Bij de evaluatie van de nieuwe vergaderstructuur zal de samenstelling en de werkwijze van de Agendacommissie één van de onderwerpen zijn.

Kanttekeningen

Niet van toepassing.

Financiële paragraaf

Niet van toepassing.

Raadsvoorstel

Communicatieparagraaf
Niet van toepassing.

Duiven, 25 april 2017.

griffier,

burgemeester,

Bijlagen:

Registratienummer Corsa:
1. 17RB024

Omschrijving:
Raadsbesluit benoeming tafelvoorzitters

Raadsvoorstel

Registratienr. Corsa: 17RV032

Zaaknr.: 17DV01328

Portefeuillehouder(s): Burgemeester

Productnummer:

Referendum mogelijk: Nee

Voor vragen

Naam: Josien van Buren

Telefoon: (0316) 27 92 52

E-mail: j.vandenberg@duiven.nl

Besluitvorming door de gemeenteraad op 8 mei 2017

Onderwerp: Benoeming tafelvoorzitters.

Beslispunten

1. te benoemen tot tafelvoorzitter, als bedoeld in artikel 2 van het Reglement van Orde van de Gemeenteraad Duiven 2017:
 - Dhr. H.J.M. Albers
 - Dhr. P. Dijkstra
 - Em. prof. dr. J.W. Egtberts
 - Dhr. C.M.M. Koning
 - Dhr. P. Neuteboom
 - Dhr. G.J.C. Schrijner
 - Ing. N.J. Stam
 - Dhr. C.A. Veraart

Inleiding

In de nieuwe vergaderstructuur wordt gewerkt met tafelvoorzitters. Deze tafelvoorzitters zitten de ronde- en debattafels en het 'over-en-weer' voor. Gezamenlijk met de raadsvoorzitter vormen zij de Agendacommissie. De Agendacommissie bereidt onder andere de agenda van de Politieke Avond voor (artikel 4b, Reglement van Orde Gemeenteraad Duiven 2017). In Artikel 4b van het Reglement van Orde en bijbehorende toelichting is aangegeven dat de Agendacommissie zelf uit haar midden één van de tafelvoorzitters aanwijst als voorzitter van de Agendacommissie. Gezien het dualisme en de zelfstandige rol van de raad is de voorzitter van de Agendacommissie bij voorkeur lid van de oppositie.

Beoogd effect

Het benoemen van tafelvoorzitters.

Argumenten

- 1.1. *Artikel 2, Reglement van Orde Gemeenteraad Duiven 2017.*
Conform bovenstaand artikel dient de raad de tafelvoorzitters te benoemen.
- 1.2. *Werving tafelvoorzitters.*
In de toelichting op het Reglement van Orde van de Gemeenteraad Duiven 2017 is aangegeven dat het uitgangspunt is dat bij voorkeur elke fractie een tafelvoorzitter levert (artikel 2 en artikel 4b), dit met het oog op het draagvlak van de Agendacommissie in de raad. Ook is aangegeven dat het denkbaar is dat grotere fracties meerdere tafelvoorzitters leveren. Een aantal van circa acht tafelvoorzitters wordt werkbaar geacht om de tafels op de Politieke Avond flexibel te kunnen verdelen. Elke fractie is in de gelegenheid gesteld om personen voor het tafelvoorzitterschap aan te melden. Een aantal fracties heeft om hen moverende en uiteenlopende redenen (o.a. capaciteit) aangegeven nu geen personen voor het tafelvoorzitterschap aan te melden. De Agendacommissie is een procescommissie voor de agenda van de politieke avond en de raad. Ongeacht of een fractie een tafelvoorzitter levert, kan iedere fractie onderwerpen ter bespreking voordragen bij de Agendacommissie. Tot slot blijft het een recht van de raad om aan het begin van de raadsvergadering zelf te beslissen over zijn agenda.
- 1.3. *Voorzitterstraining.*
Ter voorbereiding op het tafelvoorzitterschap volgen de beoogd tafelvoorzitters gezamenlijk een voorzitterstraining. Deel 1 van deze training is voorafgaand aan de benoeming gevolgd. Deel 2 zal plaatsvinden nadat de tafelvoorzitters praktijkervaring hebben opgedaan.
- 1.4. *Evaluatie.*
Bij de evaluatie van de nieuwe vergaderstructuur zal de samenstelling en de werkwijze van de Agendacommissie één van de onderwerpen zijn.

Kanttekeningen

Niet van toepassing.

Financiële paragraaf

Niet van toepassing.

Raadsvoorstel

Communicatieparagraaf

Niet van toepassing.

Duiven, 25 april 2017.

griffier,

burgemeester,

Bijlagen:

Registratienummer Corsa:

1. 17RB024

Omschrijving:

Raadsbesluit benoeming tafelvoorzitters

Raadsbesluit

Besluitnr.: 17RB024
Zaaknr.: 17DV01328

Benoeming tafelhoorzitters.

De raad van de gemeente Duiven;

overwegende dat in de nieuwe vergaderstructuur gewerkt wordt met tafelhoorzitters. Deze tafelhoorzitters zitten de ronde- en debattafels en het 'over-en-weer' voor. De tafelhoorzitters benoemd worden door de raad;

gelezen het voorstel van burgemeester en griffier van 25 april 2017;

b e s l u i t :

te benoemen tot tafelhoorzitter, als bedoeld in artikel 2 van het Reglement van Orde van de Gemeenteraad Duiven 2017:

- Dhr. H.J.M. Albers
- Dhr. P. Dijkstra
- Em. prof. dr. J.W. Egtberts
- Dhr. C.M.M. Koning
- Dhr. P. Neuteboom
- Dhr. G.J.C. Schrijner
- Ing. N.J. Stam
- Dhr. C.A. Veraart

Aldus besloten in zijn openbare vergadering van 8 mei 2017.

De raad van de gemeente Duiven,

griffier,
M.P.M. (Mat) Gijsbers

voorzitter,
drs. H.B.I. (Rik) de Lange

Raadsvoorstel

Registratienr. Corsa: 17RV016

Zaaknr.:

Portefeuillehouder(s): Voorzitter Werkgeverscommissie

Productnummer:

Referendum mogelijk: Nee

Voor vragen

Naam: Paul van Kempen

Telefoon: 9240

E-mail: p.vankempen@duiven.nl

Onderwerp: Voorstel tot benoeming van mevrouw G.J. van Buren - van den Berg tot raadsgriffier van de gemeente Duiven per 1 juli 2017.

Beslispunten

1. Mevrouw G.J. van Buren – van den Berg met ingang van 1 juli 2017 in vaste dienst te benoemen tot raadsgriffier van de gemeente Duiven.
2. De functieomvang te bepalen op 0,8 fte.
3. Mevrouw Van Buren – Van den Berg per 1 juli 2017 aan te stellen in aanloopschaal Xla.
4. Voor de functie van raadsgriffier het HR21 functieprofiel "Griffier II" van toepassing te verklaren.
5. De zittende griffier, de heer M.P.M. Gijsbers met ingang van 1 juli 2017 uit zijn functie te ontheffen en hem per gelijke datum tot 1 januari 2018 te benoemen tot medewerker griffie.

Inleiding

In de raadsvergadering van 6 februari 2017 is besloten tot het opstarten van de procedure tot werving en benoeming van een nieuwe raadsgriffier. Dit in verband met de vervroegde pensionering van de huidige griffier Mat Gijsbers, die per 1 juli aanstaande zijn functie neerlegt.

Beoogd effect

De benoeming van een nieuwe raadsgriffier van de gemeente Duiven.

Argumenten

Op basis van het op 6 februari jl. genomen besluit is op 7 februari de vacature intern opengesteld in de gemeente Duiven en de gemeente Westervoort.

Op de geplaatste oproep hebben wij twee interne sollicitaties ontvangen.

Met beide kandidaten zijn sollicitatiegesprekken gevoerd op 22 en 24 februari jl. De voltallige werkgeverscommissie heeft hieraan deelgenomen, aangevuld met de burgemeester en de

Raadsvoorstel

gemeentesecretaris als adviseur, evenals een P&O-adviseur.

Uit deze gesprekken kwam mevrouw G.J. (Josien) van Buren – van den Berg als meest geschikte kandidaat naar voren. Mevrouw Van Buren is sinds 1 augustus 2016 in dienst van de gemeente Duiven als beleidsmedewerker griffie, tevens 1^e waarnemend griffier. Betrokkene heeft in de achterliggende periode op een prima wijze invulling gegeven aan deze nieuwe functie. Wij hebben er vertrouwen in dat zij ook als raadsgriffier goed zal functioneren en een waardevolle aanvulling zal kunnen geven aan het functioneren van de gemeenteraad.

Kanttekeningen

Als gevolg van de benoeming van mevrouw Van Buren tot griffier per 1 juli 2017, komt haar huidige functie op dat moment vacant. De in het raadsbesluit bepaalde omvang voor deze tijdelijke functie kan, als gevolg van de functieomvang van de nieuwe griffier van 0,8 fte, eveneens bepaald worden op 0,8 fte. De vacature voor beleidsmedewerker griffie (vooralsnog tijdelijk tot 1 januari 2019) kan daarmee op korte termijn worden opengesteld. In lijn met de wervingsprocedure voor de griffier adviseren wij ook nu om deze vacature eerst intern open te stellen in de gemeente Duiven en gemeente Westervoort.

Financiële paragraaf

De kosten van de benoeming van mevrouw Van Buren vallen binnen de raming die daarvoor in het raadsbesluit van 6 februari 2017 is opgenomen.

Communicatieparagraaf

De benoeming van de nieuwe raadsgriffier zal op de gebruikelijke wijze bekend worden gemaakt in de gemeentelijke rubriek Informeel in de Duiven Post.

Duiven, 4 april 2017.

De Werkgeverscommissie,

secretaris,

voorzitter,

Bijlagen:

Registratienummer Corsa:

1. 17RB012

Omschrijving:

Concept Raadsbesluit

Raadsvoorstel

Registratienr. Corsa: 17RV016

Zaaknr.:

Portefeuillehouder(s): Voorzitter Werkgeverscommissie

Productnummer:

Referendum mogelijk: Nee

Voor vragen

Naam: Paul van Kempen

Telefoon: 9240

E-mail: p.vankempen@duiven.nl

Onderwerp: Voorstel tot benoeming van mevrouw G.J. van Buren - van den Berg tot raadsgriffier van de gemeente Duiven per 1 juli 2017.

Beslispunten

1. Mevrouw G.J. van Buren – van den Berg met ingang van 1 juli 2017 in vaste dienst te benoemen tot raadsgriffier van de gemeente Duiven.
2. De functieomvang te bepalen op 0,8 fte.
3. Mevrouw Van Buren – Van den Berg per 1 juli 2017 aan te stellen in aanloopschaal Xla.
4. Voor de functie van raadsgriffier het HR21 functieprofiel “Griffier II” van toepassing te verklaren.
5. De zittende griffier, de heer M.P.M. Gijsbers met ingang van 1 juli 2017 uit zijn functie te ontheffen en hem per gelijke datum tot 1 januari 2018 te benoemen tot medewerker griffie.

Inleiding

In de raadsvergadering van 6 februari 2017 is besloten tot het opstarten van de procedure tot werving en benoeming van een nieuwe raadsgriffier. Dit in verband met de vervroegde pensionering van de huidige griffier Mat Gijsbers, die per 1 juli aanstaande zijn functie neerlegt.

Beoogd effect

De benoeming van een nieuwe raadsgriffier van de gemeente Duiven.

Argumenten

Op basis van het op 6 februari jl. genomen besluit is op 7 februari de vacature intern opengesteld in de gemeente Duiven en de gemeente Westervoort.

Op de geplaatste oproep hebben wij twee interne sollicitaties ontvangen.

Met beide kandidaten zijn sollicitatiegesprekken gevoerd op 22 en 24 februari jl. De voltallige werkgeverscommissie heeft hieraan deelgenomen, aangevuld met de burgemeester en de

Raadsvoorstel

gemeentesecretaris als adviseur, evenals een P&O-adviseur.

Uit deze gesprekken kwam mevrouw G.J.(Josien) van Buren – van den Berg als meest geschikte kandidaat naar voren. Mevrouw Van Buren is sinds 1 augustus 2016 in dienst van de gemeente Duiven als beleidsmedewerker griffie, tevens 1^e waarnemend griffier. Betrokkene heeft in de achterliggende periode op een prima wijze invulling gegeven aan deze nieuwe functie. Wij hebben er vertrouwen in dat zij ook als raadsgriffier goed zal functioneren en een waardevolle aanvulling zal kunnen geven aan het functioneren van de gemeenteraad.

Kanttelingen

Als gevolg van de benoeming van mevrouw Van Buren tot griffier per 1 juli 2017, komt haar huidige functie op dat moment vacant. De in het raadsbesluit bepaalde omvang voor deze tijdelijke functie kan, als gevolg van de functieomvang van de nieuwe griffier van 0,8 fte, eveneens bepaald worden op 0,8 fte. De vacature voor beleidsmedewerker griffie (vooralsnog tijdelijk tot 1 januari 2019) kan daarmee op korte termijn worden opengesteld. In lijn met de wervingsprocedure voor de griffier adviseren wij ook nu om deze vacature eerst intern open te stellen in de gemeente Duiven en gemeente Westervoort.

Financiële paragraaf

De kosten van de benoeming van mevrouw Van Buren vallen binnen de raming die daarvoor in het raadsbesluit van 6 februari 2017 is opgenomen.

Communicatieparagraaf

De benoeming van de nieuwe raadsgriffier zal op de gebruikelijke wijze bekend worden gemaakt in de gemeentelijke rubriek Informeel in de Duiven Post.

Duiven, 4 april 2017.

De Werkgeverscommissie,

secretaris,

voorzitter,

Bijlagen:

Registratienummer Corsa:

1. 17RB012

Omschrijving:

Concept Raadsbesluit

Raadsbesluit

Besluitnr.: 17RB012

Zaaknr.:

Benoeming nieuwe raadsgriffier

De raad van de gemeente Duiven;

overwegende dat op 6 februari 2017 is besloten tot het starten van een procedure tot werving en benoeming van een nieuwe raadsgriffier;

gelezen het voorstel van de Werkgeverscommissie betreffende de benoeming van de nieuwe raadsgriffier;

b e s l u i t :

1. Mevrouw G.J. van Buren – van den Berg met ingang van 1 juli 2017 in vaste dienst te benoemen tot raadsgriffier van de gemeente Duiven.
2. De functieomvang te bepalen op 0,8 fte.
3. Mevrouw Van Buren – Van den Berg per 1 juli 2017 aan te stellen in aanloopschaal Xla.
4. Voor de functie van raadsgriffier het HR21 functieprofiel “Griffier II” van toepassing te verklaren.
5. De zittende griffier, de heer M.P.M. Gijsbers, met ingang van 1 juli 2017 uit zijn functie te ontheffen en hem per gelijke datum tot 1 januari 2018 te benoemen tot medewerker griffie.

Aldus besloten in zijn openbare vergadering van 8 mei 2017.

De raad van de gemeente Duiven,

griffier,
M.P.M. (Mat) Gijsbers

voorzitter,
drs. H.B.I. (Rik) de Lange

Motie "Duiven onderschrijft JongerenManifest"

De gemeenteraad van Duiven in vergadering bijeen op 8 mei 2017,

constaterende dat:

- er naar aanleiding van de Tweede Kamerverkiezingen een JongerenManifest is opgesteld;
- dat de voorzitters van 10 politieke jongerenorganisaties dit unaniem ondertekend hebben;

De tekst van het JongerenManifest

aangestuurd door Jan Terlouw

22 februari 2017

Ondergetekenden, voorzitters van tien politieke jongerenorganisaties, dringen erop aan dat onderstaande vijf punten worden opgenomen in een na 15 maart 2017 te sluiten regeerakkoord.

1. Het beleid van het kabinet zal erop zijn gericht dat Nederland gaat behoren tot de koplopers op het gebied van duurzaamheid, met name als het gaat om concretisering van de Parijse akkoorden, die erop neerkomen dat de temperatuurstijging van de atmosfeer deze eeuw beperkt moet blijven tot minder dan twee graden Celsius. Het kabinet zal daarvoor concrete maatregelen nemen.
2. Het principe 'de vervuiler betaalt' zal uitgangspunt zijn van het kabinetsbeleid. Daardoor wordt een gelijk speelveld gecreëerd voor de industrie, wat een voorwaarde is voor succesvolle innovaties op het gebied van duurzame productie.
3. Het kabinet zal iedere maatregel toetsen aan het effect ervan op de kwaliteit van de aarde, nationaal en internationaal, nu en in de toekomst.
4. Het kabinet zal alles in het werk stellen om in internationaal verband te bevorderen dat multinationale ondernemingen niet minder belasting betalen dan het midden- en kleinbedrijf.
5. Bij het realiseren van bovenstaande maatregelen zal voor het kabinet de menselijke maat norm zijn in wetgeving, regelgeving en beleid.

Ondertekenaars:

CDJA	(CDA)	Ard Warnink
DWARS	(GroenLinks)	Noortje Blokhuis
Jonge Democraten	(D66)	Wouter van Erkel
Jonge Socialisten	(PvdA)	Lieke Kuiper

overwegende dat:

- draagt het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Duiven op

- dit JongerenManifest door de onderhandelende partijen te laten onderschrijven;
- er op aan te dringen dat de 5 punten uit het JongerenManifest in het regeerakkoord worden opgenomen,

en gaat over tot de orde van de dag.

Lokaal Alternatief CDA SP VVD

D66 PvdA Groenlinks Pro Duiven

Progressief
Realistisch
Ondernemend

De politieke partij die ook echt opkomt voor alle inwoners van de gemeente Duiven.

Regenboog motie

De gemeenteraad in vergadering bijeen op maandag 8 mei 2017,

overwegende dat:

De gemeente Duiven best openlijk mag uitdragen dat zij niet alleen toegankelijk wil zijn voor mensen met een zichtbare en/of onzichtbare beperking maar dat zij ook toegankelijk, in de breedste zin des woord, wil zijn voor alle mensen ongeacht hun seksuele geaardheid .

en draagt het college op:

om te kijken naar de mogelijkheden om in het centrum gedeelte van Duiven een voetgangers oversteek plaats te realiseren welke uitgevoerd zal gaan worden in de kleuren van de regenboog.

En gaat over tot de orde van de dag.

Pro Duiven

CDA

VVD

SP

Groen Links

D 66

PVDA

Lokaal Alternatief